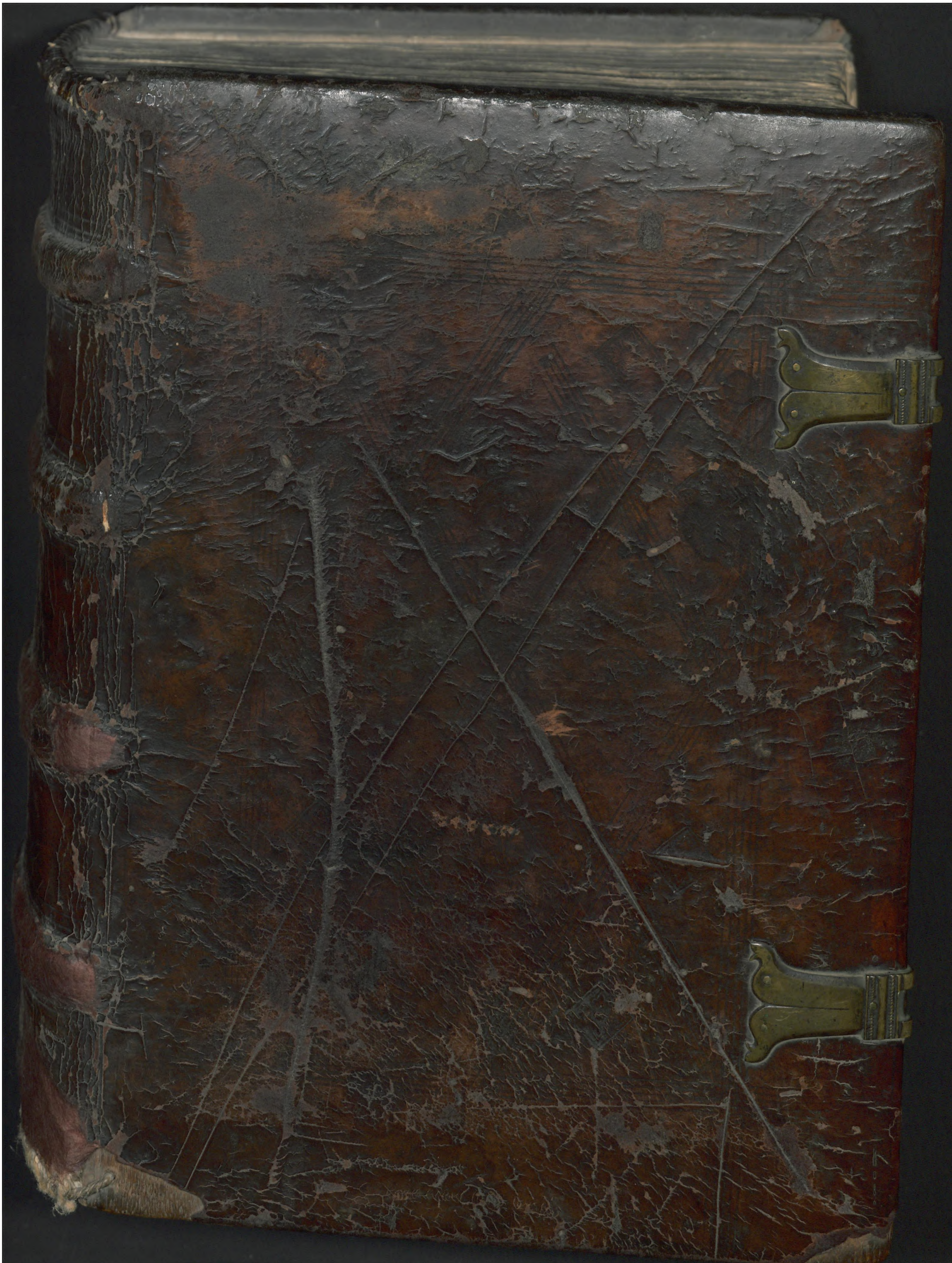


Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2



Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

172 A2





CA(II) 1752a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

215.

Legenda Sanctorum

~~liber Matthie Castedio a [illegible] [illegible] Pharmacopola~~

~~Emptus ab executoribus Dni Borchardi [illegible] [illegible] pastoris ad d. [illegible]~~

~~Jo. Cymond~~

~~Frans.~~ [illegible]

[illegible]

1479

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ Prefatio ſuper legēdas ſanctorū per anni circuitū venientiū quas compilauit frater iacobus de voragine ordinis predicatorꝝ quondam epiſcopus ianuenſis incipit feliciter.

Uniuerſū tēpꝰ p̄ſētis vite in q̄tuor diſtinguit tēpora. ſcȝ in tempus deuiatiōis. renouationis ſiue reuocatiōis. reconciliationis et peregrinationis. ¶ Tempꝰ deuiationis fuit ab adā poſtq̄ ſcȝ a deo deuiauit. et durauit vſq; ad moyſen. Et illud tempꝰ repreſentat eccleſia a ſeptuageſima vſq; ad Paſcha. Unde ⁊ tūc legit̄ liber Geneſis in quo ponit̄ deuiatio parentū ꝓmorū. ¶ Tēpus renouacōis ſiue reuocacōis incepit a moyſe. ⁊ durauit vſq; ad natiuitatē chriſti. In quo hoīes ꝑ ꝓphetas ad fidē xp̄i reuocati ſūt ⁊ renouati Et iſtō tēpꝰ rep̄ſentat eccleſia ab aduētu dn̄i vſq; ad natiuitatē xp̄i Unde tunc legitur yſayas vbi de hac renouatione apte agit̄. ¶ Tempus recōciliatiōis ē tempus in quo per xp̄m ſumus reconciliati. et iſtud tempꝰ repreſentat eccleſia a paſcha vſq; ad pēthecoſten. Un̄ ⁊ tūc legitur apocalipſis vbi plene agitur de miſterio huiꝰ recōciliationis. ¶ Tempus pegrinationis eſt tēpus preſentis vite. In quo peregrini et in pugna ſemp ſumꝰ. ⁊ iſtud tempus repreſētat eccleſia ab octauis penthecoſtes vſq; ad aduentū. Unde et tūc leguntur libri regū ⁊ machabeorꝝ in quibus de multiplici pugna agitur. p quā nr̄a ſpūalis pugna ſignatur ¶ Tēpus aūt illud qđ eſt a natali dn̄i vſq; ad ſeptuageſimā partim ɔtinetur ſub tempe recōciliationis qđ eſt tempus leticie: ſcȝ a natali vſq; ad octauas epiphanie. partim ſub tp̄e peregrinationis. ſcȝ ab octauis epiphanie vſq; ad ſeptuageſimam ¶ Et poteſt accipi hec quadruplex temporꝝ variatio. Primo penes quatuor temporꝝ diſtinctiones. vt hyems referatur ad ꝓmū Ver ad ſecūdū. Eſtas ad terciū. Autumnus ad quartū Et ratio appropriationis ſatis patet. Secundo penes quatuor diei partes. vt nox referatur ad primū. mane ad ſecundum. meridies ad terciū. veſper ad quartū. ¶ Licȝ aūt prius fuerit deuiatio q̄ renouatio. tamē eccleſia omīa officia ſua potius incipit in tp̄e renouationis q̄ deuiationis. id eſt in aduētu potius q̄ in ſeptuageſima. Et hoc duplici ratione. Primo ne videatur incipere ab errore. Tenet em̄ rem et nō ſequitur ordinē temporis. ſicut ⁊ euāgeliſte ſepius faciunt. Secūdo qm̄ per aduētū xp̄i omīa renouata ſūt. ꝓpter qđ ⁊ iſtud tempus dicitur tempus renouationis Apocalipſis viceſimoprimo. Ecce ego noua facio omnia. Congrue igitur in hoc tp̄e recōciliatiōis eccleſia omīa officia ſua renouat. Ut igitur ordo temporis ab eccleſia diſtinctꝰ ſeruetur. Primo agemꝰ de feſtis que occurrunt in tēpore

2. Vita noſtra in quattuor diſtinguitur tempora.

3. Primum tempus ab Adamo uſq. ad Moyſen.

4. Secundum tempus à Moyſe ad Chriſtum.

5. Tertium tempus à Paſcha uſq. ad Pentecoſten.

6. Quartum tempus à Trinitate uſq. ad Adventum domini.

renouationis· quod tempus rep̄
ſentat eccleſia ab aduentu dn̄i·
Secundo de illis que occurrunt in
fra tempus· qđ partim continet̄
ſub tempore reconciliationis· par
tim ſub tempore peregrinationis·
quod tempꝰ repreſentat eccleſia
a natiuitate xp̄i vſqꝫ ad ſeptuage
ſimam· Tercio de illis que occur
runt infra tempꝰ deuiationis· qđ
tempꝰ rep̄ſētat eccleſia a ſeptua
geſima vſqꝫ ad paſcha· Quarto
de illis que occurrūt infra tempꝰ
reconciliationis· quod tempus re
preſentat eccleſia a paſcha vſqꝫ
ad penthecoſten· Quinto de illis
que occurrūt infra tempus pere
grinationis· quod tempus repre
ſentat eccleſia ab octauis penthe
coſtes vſqꝫ ad aduentū dn̄i·

¶ Incipit legenda ſcōꝝ aurea·
que alio noīe dicit̄ hiſtoria longo
bardica· Et primo de aduētu dn̄i
nr̄i ihesu xp̄i· ¶ Hiſtoria p̄ma·

Nota q̄r ſint qua tuor hebdomades aduentꝫ domini.

Aduentus dn̄i p q̄ 2
tuor ſeptimanas
agit̄ ad ſignificā
dū ꝙ quatuor ſūt
aduentus dn̄i ſcꝫ
in carnē in mētē
in mortē et ad iudiciū· Vltīa aūt
ſeptimana vix finit̄· ꝙ ſcōꝝ glīa 3
que dabit̄ in vltio aduētu nunꝙ̄
terminat̄· Hinc eſt ꝙ p̄mū rn̄ſori
um p̄me dn̄ice aduentus ꝯputatō
glīa p̄ri q̄tuor verſus ꝯtinet· vt p̄
dictos q̄tuor aduentus deſignet·
Quis aūt cui magis ꝯueniat pru
dēs lector attēdat· ¶ Licꝫ aūt q̄
duplex ſit aduētus· tn̄ eccīa ſpe

Cur vltima q. quarta ſeptima na vare finiatur.

cialiter de duplici· ſcꝫ in carnē et
ad iudiciū videt̄ memoriā facere·
ſicut i officio ipſiꝰ tp̄is patꝫ· Hic
eſt etiā ꝙ ieiuniū aduentus ptim
ē exultacōis et ptim meroris· Nā
rōne aduētus in carnē dicit̄ ieiuni
um exultatiōis· racōne aduētus
ad iudiciū dicit̄ ieiuniū meroris·
Et ad hoc innuēdū eccīa cātat tūc
quedā cātica leticie· ⁊ hoc ꝑpt̄ ad
uētū ſupne mīe ⁊ exultacōis· q̄dā
vero deponit· ⁊ hoc ꝑpt̄ aduētū ſe
uere iuſticie ⁊ meroris· ¶ Circa ad
uentū igit̄ i carnē duo videri pn̄t
ſcꝫ adueniēdi oportunitas ⁊ aduē
tus vtilitas· ¶ Oportunitas adue
niēdi attēdit̄ p̄mo ex pte hōis· q̄
p̄mo in lege nature ꝯuictꝰ fuit de
defectu ꝯgnicōis dīne· Vn̄ tūc in
peſſios errores ydolatrie decidit·
⁊ ideo coactꝰ eſt clamare ac dicere
Illūia oclos meos ⁊c̄· Deinde lex
aduenit iubens· i qua ꝯuictꝰ eſt de
impotētia· cū p̄us clamaret· nō de
deeſt qui ipleat· ſed qui iubeat·
Ibi em̄ ſolūmō eſt eruditus· ſꝫ nō
a pccō liberatus· nec p aliquā ḡ
tiā ad bonū adiutus· ⁊ ideo coac
tus eſt mutare clamorē ac dicere
Nō deeſt qui iubeat· ſed qui iple
at· Oportune igit̄ dei filiꝰ venit· qn̄
hō de ignorātia ⁊ de ipotētia cōui
ctus fuit· ne ſi ante veniſſet· hō ſu
is meritis ſalutem aſcriberet· et
ideo medicine gratus non eſſet·
¶ Secūdo ex parte tp̄is· qm̄ venit
i pleitudie tp̄is· Galat̄ q̄rto At
vbi venit pleitudo tp̄is ⁊c̄· Augꝰ
Multi dicūt q̄re nō an̄ xp̄s venit· q̄
nondū veneat pleitudo tp̄is· mo
derāte illo per quē facta ſūt tem
pora Deniqꝫ vbi venit plenitudo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

temporis· venit ille qui nos libe
rauit a tempore· Liberati aūt a
tempe· ven turi ſumus ad illam
eternitatē vbi nulluꝫ eſt temp9
¶ Tercio ex parte vulneris et
morbi vniuerſalis· qm̄ qn̄ morb9
erat vniuerſalis· oportunum ſu
it vniuerſalem exhiberi medici
nam· Vn̄ dicit auguſtin9· ꝙ tūc
venit magn9 medicus qn̄ per to
tū munduꝫ magnus iacuit egro
tus· Vn̄ eccleſia in ſeptem anti
phonis que cantant an̄ natiuita
tē dn̄i· oñdit multiplicitatem ſui
morbi· ⁊ ad quēlibꝫ petit remedi
um medicīe Ante ſiquidē aduētū
dn̄i in carnē· eramus ignorātes
ſiue ceci· penis etn̄is obligati· ſer
ui diaboli· mala pcc̄i ↄſuetudine
vincti· tēbris obuoluti· exules a
p̄ria ⁊ expulſi· Ideoqꝫ indigeba9
doctoē· redēptore· libeatore· edu
ctoē· illuīatoē· ⁊ ſaluatoē Quia
igit̄ ignorātes eramus· ideo ab
ipo edoceri indigebam9 Et ideo
ſtatim in p̄ma antiphona clama
m9 O ſapia que ex ore altiſſimi
ꝓdiſti ⁊c̄· vei ad docēdū nos viā
prudētie Sed paꝝ ꝓdeſt ſi docere
mur ⁊ nō redimeremur· ⁊ ideo
ab ipſo redimi poſtulam9 cū in ſe
cūda clamam9 O adonay et dux
dom9 iſrl̄ ⁊c̄· veni ad redimēduꝫ
nos in brachio extēto· Sed quid
ꝓdeſſet ſi eſſem9 docti ⁊ redēpti
et adhuc poſt redēptionē detinē
mur captiui? Et ideo libeāri peti
m9 cū i t̄cia clama9 O radix yeſſe
⁊c̄· veni ad liberandū nos iā noli
tardare· Sed quid ꝓdeſſet capti
uis ſi eſſent redēpti et liberati· ſi
tn̄ nō eſſent ab omni vinculo ab

ſoluti vt ſue ptātis eſſent· ⁊ libe
re quo vellent ire poſſent? Parū
igitur ꝓdeſſet ſi nos redemiſſꝫ ⁊
liberaſſet· ſi tn̄ adhuc vinctos te
neret Et ideo ab oībus pcc̄i vin
culis educi petim9 cū in quarta
clamamus. O clauis dauid ⁊c̄·
veni educ vinctū de domo carce
ris· ſedentē in tenebris ⁊ vmbra
mortis Sꝫ q2 illi qui fuerunt diu
in carcere hn̄t oculos obtenebra
tos nec clare videre pn̄t· ido p9
abſoluciōem a carcere reſtat nos
illuminandos vt videamus quo
ire debeamus· Et ideo in quinta
clama9 O oriēs ſplēdor lucis eter
ne ꝛc̄· veni illuīare ſedētes in te
nebris ⁊ vmbra mortis· Sꝫ ſi eſſe
mus docti ⁊ ab inimicis penitus
liberati et illuīati· quid valeret
niſi deberem9 ſaluari? Et ideo in
duabus ſequētibus ſaluari peti9
cū dicim9 O rex gentiū ꝛc̄· vei ſal
ua hoiem quē de limo formaſti·
O emanuel ⁊c̄· veni ad ſaluādū
nos dn̄e deus nr̄· In prima autē
petimus ſalutē gentiū cum dicit
O rex gentiū ⁊c̄· In ſecūda ſalu
tē iudeoꝝ quibus deus dederat le
gem vn̄ dicitur· O emanuel dux
et legifer noſter ⁊c̄· ¶ Vtilitas
aūt ipſi9 aduentus a diuerſis ſā
ctis diuerſimode aſſignatur· Ipſe
namqꝫ dn̄s ſicut patꝫ Luce quar
2. to· xp̄e ſeptē vtilitates ſe veniſſe
et miſſum fuiſſe teſtatur dicens
Spiritus domini ſuper me ⁊ cete
ra· vbi per ordinem dicit ſe miſ
ſum eſſe ad pauperum conſolati 1.
onem· ad contritorum ſanatio 2.
nem· ad captiuorū liberationē· 3.
ad indoctorum illuminationem· 4.

Septem ſunt aduentus domini vtilitates que hic ordine ſequuntur.

5. ad peccatoꝝ remiſſionem· ad toti
6. us humani generis redemptioēz·
7. et ad meritoꝝ retributionem Au
Auguſtinus tres ponit vtilitates.
guſtinus ponit tres vtilitates ſui
aduentus dicens· In ſeculo iſto
maligno quid abundat niſi naſci
laborare ⁊ mori Hec ſūt mercimo
nia regionis noſtre· et ad tales
merces mercator ille deſcendit·
Et q꞉ oīs mercator dat ⁊ accipit·
dat qd habet· et accipit quod nō
habet· xp̄s in iſta mercatura de
dit et accepit· Accepit qd hic ha
betur ſcʒ naſci laborare et mori·
dedit renaſci reſurgere et in eter
nū regnare Idem· Venit ad nos
celeſtis negociator accipere contu
meliam ⁊ dare honorē· ſubire mor
tem et dare vitā· haurire ignomi
niā et dare gloriā. ¶ Gregorius
D. Gregorius 4 — ponit cauſas aduentus domini.
autem ponit quatuor vtilitates ſi
ue cauſas aduentus ipſius dicēs·
Studebāt aūt omnes ſuperbi de a
dam ſtirpe progeniti proſpera vi
te preſentis appetere· aduerſa de
uitare· obprobria fugere gloriā
ſequi Venit inter eos incarnatꝰ
1. dominus· aduerſa appetens, proſ
2. pera ſpernens· obprobria ample
3. ctens· gloriam autem fugiens·
4. Idē· Xp̄s expectatus venit· veni
ens noua docuit· docēs mira ex
ercuit· mira faciens praua tole
rauit· ¶ Ber· quoqʒ alias tres
D. Bernardus — quoq. tres cauſas ponit. —
cāſas poīt dicēs· Triplici morbo mi
ſerabilit laboramꝰ Nā ⁊ faciles ſu
mꝰ ad ſeducēdū et debiles ad ope
randū· ⁊ fragiles ad reſiſtendū·
Si diſcernere volumꝰ int bonū ⁊
malū decipimur· ſi temptamꝰ fa
cere bonum deficimꝰ· ſi conamur
reſiſtere malo ſuperamur· Neceſſa
rius ꝑinde eſt ſaluatoris aduētꝰ·
vt in nob ꝑ fidē habitans illumi
net cecitatē nr̄am. ⁊ nobiſcū ma
nens adiuuet infirmitatē nr̄am·
et ꝓ nobis ſtās fragilitatē nr̄am
ꝓtegat et ꝓpugnet. Hec Bern·
Kur vſq. de primo aduentū.
¶ Circa ſecundū aduentū· ſcʒ ad
iudicium duo videnda ſunt· ſcʒ an
tecedētia iudiciū· et cōcomitan
tia· ¶ Antecedētia ſūt tria· ſcilicʒ
ſigna terribilia· an̄xp̄i fallacia· ⁊
ignis vehementia· Signa aūt ter
ribilia precedētia ponunt q̄nqʒ· lu
ce· xxi· Erūt ſigna ī ſole et luna
et ſtellis· ⁊ in terris preſſura gē
tiū p̄ ꝯfuſione ſonitus maris et flu
ctuū· Tria ſigna ꝑma determinā
tur apocalipſ ſexto. Sol factꝰ eſt
niger tanq̄ ſaccus cilicinus· ⁊ lu
na facta eſt ſicut ſanguis· ⁊ ſtel
le celi ceciderūt ſup terrā· Sol au
tē dicit obſcurari· vel quantū ad
ſui luminis ꝑuacōez vt preſaimli
as id eſt hoīe moriēte quaſi luge
re videat Vel q̄ntū ad maioris lu
cis et claritatis xp̄i ſuꝑuentionē·
Vl' q̄ntū ad methaphoricā locucō
nē· q꞉ tā ſeuēa erit dīna vindicta
q etiā ipaʒ ſol aſpicere n̄ audebit
Celū dr hic aereū vel ethereū· et
ſtelle vocāt aſub· q̄ hn̄t ſimilitudinē
ſtellaꝝ Et dicūt ſtelle cadere de ce
lo ſcdm vulgi opinionē· qn̄ aſub
deſcēdit Vn̄ ⁊ ſcriptura ꝯformat ſe
cōi mō loquēdi Tūc aūt maxie fi
et in aere talis ipreſſio· q꞉ ignea
caliditas abūdabit· et hoc faciet
dn̄s ad terrorē peccoꝝ· Vl' dicūt ſtel
le cadere. q꞉ igneas comas emit
tent· Vel qui videbātur ſtelle de
eccia cadent· vel q꞉ retrahent lu
men ſuum vt minime videantur·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De quarto ſigno quod erit pſſu
ra gētium in terris legiť math.
xxiiii. Erit tūnc tribulatiō qualis
nunq̄ fuit ab inicio mundi ⁊c̄.
Quintū ſignū ſcȝ cōfuſionez ma
ris quidam exiſtimant eſſe ꝙ ma
re cum magno fragore peribit a
prima qualitate. ſcdm illud apo
calipſis. xxi. Et mare iam non ē
Vel ſcdm alios ille ſonitus erit.
qꝛ non ſine magno murmure q̄
draginta cubitis ſupra montes
eleuabitur. et poſtea deprimeť.
Vel ad litterā ſcdm greḡ. Tunc
fiet noua et inaudita maris flu
ctuumqȝ perturbatio. ¶ Ihero.
autē in annalibus hebreoꝝ inue
nit quindecim ſigna precedentia
iudicium Sed vtꝝ continue futu
ra ſint an interpollatim nō expſſit
Prima die eriget ſe mare quadra
ginta cubitis ſuper altitudinē mō
tiū ſtans in loco ſuo quaſi murus
Secunda die tantuȝ deſcendet vt
vix poſſit videri. Tercia die mari
ne belue apparentes ſuper mare
dabūt mugitus vſqȝ ad celū quos
ſolus deus intelliget. Quarta ar
debit mare et aqua Quinta arbo
res ⁊ herbe dabunt rorem ſangui
neū. In hac etiā quinta die vt ali
qui etiā aſſerunt oīa volatilia celi
ɔgregabunť ī campis. vnūqdqȝ
genus in ordine ſuo. nō guſtātia
neqȝ bibentia. ſed vicinū aduētū
iudicis formidantia. Sexta ruēt
edificia. In hac etiaȝ ſexta die vt
diciť fulmina ignea ſurgēt ab oc
caſu ſolis ɔtra facieȝ firmamenti
vſqȝ ad ortū concurrentia. Septi
ma petre adinuicē ſe collidēt ⁊ in
quatuor partes ſcindenť. et vna

quāqȝ pars vt diciť collidēt alte
rā. neſcietqȝ homo ſonū illū. ſ tā
tū deus Octaua fiet generalis tre
motus. qui adeo erit magnus vt
diciť ꝙ nullus homo et nullū aīal
ſtare poterit. ſed ad ſolum omīa
ɔſternenť. Nona equabiť terra
et omnes mōtes et colles in pul
uerē redigētur. Decima exibūt ho
mines de cauernis. et ibūt velut
amentes nec mutuo ſibi loqui po
terūt. Vndecia ſurgent oſſa mor
tuoꝝ et ſtabūt ſup̄ ſepulcra. Oīa
em̄ ſepulcra ab ortu ſolis vſqȝ ad
occaſū aperientur. vt inde mortui
exire valeāt. Duodecia cadēt ſtel
le. ⁊ oīa ſidea errātia. ⁊ ſtaciona
ria ſpargēt ex ſe comas igneas ⁊.
iteꝝ tūc valde generabunť aſub.
In hac etiā duodecia die diciť ꝙ
oīa aīalia veniēt ad cāpos mugiē
tia. nō guſtantia nec bibētia Ter
tiadecima morientur oēs viuētes.
vt cū mortuis reſurgāt. Quarta
decia ardebit celū et terra Quin
decima fiet celū nouū et terra no
ua et reſurgent oēs. ¶ Secūdū
qd̄ p̄cedet iudiciū. erit anxp̄i fal
lacia Ipe em̄ oēs decipere conabi
tur q̄tuor mōis. ¶ Pmo p callidā
ſuaſioēȝ ſiue ſcripturaꝝ falſā expo
ſitiōeȝ Niteť em̄ pſuadere ⁊ ex ſcri
ptura firmare ſe eſſe meſſyā in le
ge pmiſſū Vn̄ et legē xp̄i deſtru
et ⁊ ſuā ſtatuet Ps̄. Cōſtitue dn̄e
legiſlatorē ſup eos ⁊c̄. Gloſa id ē
antixp̄m p̄ue legis latorē. Daniel.
xi. Et dabūt abhoīationē et deſo
lationē tēpli. Gloſa Antixp̄us in
tēplo dei ſedebit quaſi deus. vt le
gē dei auferat. ¶ Secūdo p mira
culoꝝ opatiōeȝ. ii. ad Theſſal. v.

Cuius aduẽtus erit ſcđm opera
tionem ſathane in omnibus verb
et ſignis et prodigijs mendacibꝫ
Apoc. xiij. Fecit ſigna vt etiam
ignem facerꝫ de celo deſcẽdere in
terrã. Gloſa. Vt apl'is datus eſt
ſpũs ſanctus in ſpecie ignis. et
illi dabũt ſcꝫ ſpm̃ malignũ ĩ ſpe
cie ignis. ¶ Tercio per donorum
largitionẽ Daniel. xiij. Dabit eis
poteſtatẽ in multis. et terraꝫ di
uidet gratuito. Gloſa. Antixp̃us
deceptis multa donabit. et terrã
ſuo exercitui diuidet. Quos enim
ſuo terrore ſuperare nõ poterit. a
uaricia ſubiugabit. ¶ Quarto p
tormentoꝝ illationẽ Daniel' octa
uo. Supra q̃ꝫ credi poteſt vniuer
ſa vaſtabit. Item grego. loquẽs
de antixp̃o ait. Robuſtos quippe
interficit. cũ eos qui mente inui
cti ſunt corporaliter vincit. ¶
Terciũ quod precedet iudiciũ erit
ignis vehementia. qui quidẽ pre
cedet faciẽ iudicis. Illũ em̃ igneꝫ
dñs emittet. Primo ꝓpt̃ mũdi in
nouationem. Purgabit em̃ et re
nouabit oĩa elemẽta. vñ ad iſtar
aque diluuij quindecĩ cubitis mõ
tibus erit altior ſicut dicit̃ in hiſto
ria ſcolaſtica. qꝛ opa hoĩm tantũ
aſcendere potuerũt. Scđo ꝓpt̃ ho
minũ purgationẽ. qꝛ illis qui tũc
viui reperient̃ erit loco purgato
rij. Tercio ꝓpt̃ maiorẽ damnato
rũ cruciationẽ. Quarto ꝓpt̃ maio
rẽ ſcõꝝ illuminationẽ. Naꝫ ſcđm
baſiliũ deus facta mundi purgati
oñe diuidet calorẽ a ſplẽdore. et
totũ calorẽ mittet ad regionẽ dã
natoꝝ vt amplius crucient̃. et to
tũ ſplẽdorẽ ad regioneꝫ btõꝝ vt
amplius iocundentur. ¶ Conco
mitantia aũt iudiciũ erũt plura.
Primũ eſt diſceptatio iudicis. Iu
dex em̃ in valle ioſaphat deſcẽdet
et bonos a dextris et malos a ſini
ſtris ſtatuet. Et credendũ eſt in
loco eminenti eũ futuꝝ. vnde cete
ri poterũt eũ videre Nec intelligẽ
duꝫ eſt ꝙ oẽs intra illã valliculã
ꝯcludant̃ qꝛ hoc eſt puerile vt di
cit ihero. ſed ꝙ erunt ibi in locis
circũadiacentibus. In parua aũt
terra innumerabilia milia hoĩm
eſſe poſſunt maxime qñ ꝯſtringũ
tur. et ſi neceſſe fuerit electi erũt
in aere corpm agilitate. Damna
ti etiã eſſe poterũt diuina ſuſpendẽ
te virtute. Et ibi tunc iudex cum
malis diſceptabit et eos ꝓ operi
bus miſericordie que non habue
rũt obiurgabit. Et tũc omnes ſu
per ſe plangẽt ſcđꝫ ꝙ criſoſtom⁹
oñdit dicẽs. Plangent ſe iudei vi
dẽtes viuentẽ et viuificantẽ quẽ
quaſi hominẽ mortuũ eſtimabãt.
et cõuincentes ſe corpe vulnera
to ſcelus ſuum denegare nõ pote
rũt Plangent et gẽtiles qꝛ vanis
diſputationibus philoſophoꝝ de
cepti. irrationabilem ſtulticiã pu
tauerũt eſſe deũ colere crucifixũ.
Plangent ſe peccatores xp̃iani. q̇
magis dilexerũt mundũ q̃ꝫ xp̃m.
Plangẽt ſe heretici qui puꝝ hoĩeꝫ
crucifixum dixerũt cũ videant ip
ſum eſſe iudicem in quẽ conſpue
rũt et ꝯpunxerũt iudei. Plangẽt
ſe omnes tribus terre. qꝛ nec re
ſiſtendi virtus eſt contra eũ. nec
fugiendi facultas ante faciẽ ei⁹.
nec penitentie locus. nec ſatiſfaci
endi tempus ex anguſtia omniũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

rerum· nihilq; eis remanet preť
luctū. ¶ Secūdū eſt differētia or
dinis· Nam ſicut dicit gregorius
in iudicio erūt quatuor ordines.
duo ex parte reproboꝝ· ⁊ duo ex
parte electoꝝ· Alij em̄ iudicātur
et pereūt· quib; dicet Eſuriui et
nō dediſtis mihi mādu care ⁊c̄. ¶
Alij nō iudicāť et pereūt· ſicut hij
de quibus diciť. Qui nō credit iā
iudicatus ē· Quia nec iudicis ver
ba ſuſcipiūt· qui eius fidē nec ver
botenus ſeruare voluerūt. Alij iu
dicanť et regnāt· ſicut hij quibꝰ
diceť· Eſuriui et dediſtis mandu
caē ⁊c̄· Alij nō iudicanť ⁊ regnāt
ſicut viri pfecti qui alios iudica
būt· nō ꝙ ſententiā ferāt· qꝛ hoc
ſolius iudicis iudicantis erit. ſed
dicunť iudicare id eſt iudicāti aſ
ſiſtere Et illa aſſiſtentia erit pmo
ad honorē ſcōꝝ· Magnꝰ em̄ honor
erit cū iudice ſeſſionē habē· iuxta
quod repromiſit dicēs· Sedebitis
ſup ſedes ⁊c̄· Secūdo ad ſentēcie
cōfirmationē. Sententiam em̄ iu
dicis approbabūt ſicut aliqn̄ illi q̃
iudici aſſiſtūt eius ſententiam ap
probāt· et ad ipſā approbandam
ſubſcribūt. Ps· Vt faciant in eis
iudiciū ɔſcriptum ⁊c̄· Tercio ad
maloꝝ cōdemnationē; quos qui
dē cōdemnabūt ex vite ſue cōpati
one. ¶ Terciū eſt inſignia paſſi
onis· ſc; crux· claui· et cicatrices
in corpe· Hec em̄ erunt pmo in o
ſtēſione gl'oſe victorie ſue· ⁊ ido
in excellēti gl'a apparebūt· Vn̄ di
cit criſoſtoꝰ· ꝙ crux et cicatrices
radijs ſolis erūt lucidioꝛes. Jdez·
Cōſidera quāta ſit virtus crucis·
ſol obſcurabiť et luna nō dabit lu
mē ſuum· vť diſcas quantū crux
ſit luna lucidior et ſole pclarior·
Scdo in oſtēſione ſue miſericordie
vt ex hoc oſtdať ꝙ miſericorditer
boni ſint ſaluati· Tercio in oſten
ſione ſue iuſticie· vt ex hoc oñdať
ꝙ iuſtiſſime reprobi ſint dānati.
qꝛ ſc; tātū preciū ſui ſanguinis cō
tempſerūt. Vn̄ in hec vba a eis ex
probrabit vt dicit criſoſtoꝰ· Ego
ſū xpē vos factus homo· xpē vos
alligatus. et deluſus. et ceſus· ⁊
crucifixꝰ Vbi eſt ergo tātarū me
arū iniuriaꝝ fructus? Ecce precium
ſanguinis mei quem dedi pro re
demptione animarum veſtrarū.
Vbi eſt ſeruitus veſtra quam mi
chi pro precio ſanguinis mei dedi
ſtis? Ego ſuper gloriam meā vos
habui cum eſſem deus apparēs ho
mo· et viliorem me omnibus re
bus veſtris feciſtis· Nam omnem
rem viliſſimam terre amplius di
lexiſtis· ꝙ iuſticiam meam et fidē
Hec criſoſtomus. ¶ Quartum
eſt ſeueritas iudicantis. Nō enim
flectetur timore. qꝛ omnipotens
eſt· Criſoſtomus· Nec reſiſtendi
virtus eſt cōtra eum ⁊c̄· Nec mu
nere. quia iuſtiſſimus eſt· Ber
nardus enim dicit· Veniet dies
illa in qua plus valebunt pura
corda ꝙ verba aſtuta. et conſciē
tia bona ꝙ burſa plena. Ille em̄
eſt qui non falletur verbis· nec
flectetur donis· Vnde etiam et
auguſtinus loquiť dicēs Expecta
tur dies iudicij· et aderit ille eq̄
ſimus iudex qui nullius potentis
pſonā accipit· cuiꝰ palaciū auro
argētoq; nullꝰ epiſcopꝰ nullꝰ ab
bas vł comes corrūpere poterit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Nec odio q̄ꝛ optim⁹ eſt· in eo em̄
qui optimus eſt odiū cadere nō
poteſt· Sap· xi· Nihil odiſti eoꝛuꝫ
que feciſti· Nec amore q̄ꝛ iuſtiſſi⁹
eſt Vn̄ etiā frēs ſuos id eſt falſos
xpianos nō liberabit· Ps· Frat̄
non redimet ⁊c̄· Itē nec errore·
q̄ꝛ ſapiētiſſimus eſt· Leo papa·
Iſta eſt ſciētia ſummi iudicis· at
q̄ꝫ tremēd⁹ aſpectus cui puiū eſt
omne ſolidū et apertum omne ſe
cretum· cui obſcura clarent· mu
ta reſpondēt· ſilentiū ↄfitetur· ⁊
ſine voce mens loquitur· Et ido
cū eius ſapientia ſit talis et tāta
ↄtra ipſius ſapientiā nil valebūt
allegationes aduocatorū· nec ſo
philmata philoſophoꝛuꝫ· nec pre
clariſſima eloquia oratorum· nec
aſtutie verſutoꝝ· De hys quatuoꝛ
ſic dicit iheromi⁹ Quanti illic elin
gues ⁊ muti feliciores loquacibus
erūt· quo ad primū· Quāti paſto
res philoſophis· quo ad ſecundū
Quanti ruſtici oratorib⁹· quo ad
tercium Quanti ebetes argutys
ciceronis ſūt preferēdi quo ad q̄r
tū· ¶ Quintū eſt accuſatio hoꝛ
ribilis· Tres em̄ accuſatores tūc
contra peccatorē ſtabūt· Prim⁹
erit dyabolus· Aug⁹ Preſto erit
tunc dyabolus recitās verba ꝓfeſ
ſionis nr̄e et obiciens nobis que
cumq̄ꝫ fecerimus· et in quo loco
et in qua hora peccauimus· ⁊ q̄d
quid boni tūc tpis facere debui⁹
Dictur⁹ eſt em̄ ille aduerſarius·
Equiſſime iudex iudica iſtū meū
eſſe ob culpā qui tuus noluit eſſe
p grām· tu⁹ ē p naturā· me⁹ eſt
p miſeriā· tu⁹ p paſſionē· me⁹ ob
ſuaſionē· tibi inobediēs· michi
obediens A tē accepit immoꝛtalita
tis ſtolā· a me accepit hanc pāno
ſam q̄ indutus eſt tunicā· tuaꝫ ve
ſtē dimiſit· cum mea huc venit· E
quiſſime iudex iudica hūc meū eē
⁊ mecū damnandū eſſe· Heu heu
poterit ne talis apire os ſuū· q̄ ta
lis inuenieẗ vt iuſte cū diabolo de
puteẗ Hec aug⁹· Scd̄s accuſatoꝛ
erit ꝓpriū ſcelus Peccā em̄ ꝓpria v
nūquēq̄ꝫ accuſabūt Sap· iiij· Ve
nient in cogitationē peccoꝝ ſuoꝝ
timidi· et traducēt illos ex aduer
ſō iniquitates eoꝝ· Bern̄· Tunc
loquentia ſimul ei⁹ opa dicēt· tu
nos egiſti· opa tua ſumus· nō te
deſerem⁹· ſed ſemp tecū erimus
⁊ tecuꝫ ad iudiciū pergem⁹· mul
tiſq̄ꝫ et multiplicibus criminibus
eum accuſabunt· Tercius accuſa
toꝛ erit totus mūdus· Grego· Si
queris q̄s te accuſabit· dico tot⁹
mundus· Offenſo em̄ creatore of
fenditur tot⁹ mūdus· Criſoſto⁹·
In illo die nihil eſt qd̄ reſpondea
mus· vbi celū et terra· aqua ⁊ ſol
et luna· dies et noctes· et totus
mund⁹ ſtabūt aduerſum nos an
te dominū nos foꝛtiter accuſātes
in teſtimonium peccatoꝝ noſtro
rum· ⁊ ſi omēs tacerēt· ipſe tam
cogitationes nr̄e ⁊ opera ſpeciali
ter ſtabūt aduerſum nos· Sextū
eſt teſtis infallibilis· Tres em̄ te
ſtes cōtra ſe tunc habebit pecca
toꝛ· vnū ſupra ſe ſcꝫ deuꝫ qui erit
iudex et teſtis· Iere· xxix· Ego ſū
iudex ⁊ teſtis dicit dn̄s· Alium in
tra ſe ſcꝫ ↄſcientiā· Aug⁹· Quiſ
quis futurū iudicē times preſen
tē conſcientiā corrige· Sermo em̄
cauſe tue teſtimoniū ↄſciētie tue·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Scto Andrea
30. nouembris.

Terciũ iuxta ſe. ſcȝ ꝓpriũ an
gelum ad ſui cuſtodiam deputatū
qui tanq̄ cōſcius omnium que fe
cit. cōtra euȝ teſtimoniū perhibe
bit. Job. xx. Reuelabunt celi id
eſt āgeli iniquitatē eius. ¶ Sep
timū eſt coartatio pecōris De hoc
ſic dicit greg. O q̄ anguſte erūt   nō
tūc vie reprobis. ſuperius erit iu
dex iratus. inferius horrendum
chaos. a dextris peccata accuſan
tia. a ſiniſtris īfinita demonia ad
inferna trahentia. intus conſcien
tia vrens. foris mūdus ardēs. mi
ſer peccator quo ibit et ſic depre
hēſus quo fugiet? Latere erit im
poſſibile. apparere intolerabile.
Octauuȝ eſt ſententia irreuocabi
lis. Jlla eñ ſententia nunq̄ pote
rit reuocari. nec ab illa poterit ap
pellari Triplici eñ de cauſa appel
latio in cauſis iudicialibus nō re
cipitur. Primo ꝓpter iudicis ex
cellentiā. vnde a rege ferente ſen
tētiam appellari in regno ſuo nō
poteſt. q2 in regno ſuo nullū ſup
ſe habet Sil'r nec ab imperato
re vel a papa appellari poteſt. Se
cūdo ꝓpter criminis euidentiam.
q2 vbi crimen notorium eſt appel
lari nō poteſt. Tercio ꝓpter rem
nō differendā. ſcȝ ſi res nō recipe
ret dilationem. q2 forſitan ex di
latione detrimentū pateretur. Si
militer propter hanc triplicē ra
tionem ab illa ſententia non pote
rit appellari. Primo ꝓpt iudicis
excellentiā. q2 iudex ille nulluȝ ſu
pra ſe habet. ſed ipſe omēs exce
dit. et hoc tripliciter. ſcȝ eterni
tate. dignitate. et poteſtate Vñ
ab imperatore vel papa poſſet ali
quo modo appellari ad deū. A deo
autē ad nullū licet appellari. q2 ſu
pra ſe nullū habet. Secundo ꝓpt
criminis euidentiā. Omnia enim
crimina et ſcelera reproborum ibi
dem nota erūt et manifeſta. Jhe
ronimus. Aderit dies illa in qua
facta noſtra quaſi in quadam ta
bula picta demonſtrabūtur. Ter
cio propter rem non differendā.
Nihil eñ qd ibi agitur dilationeȝ
patitur. ſed omnia in momento
et in ictu oculi peraguntur.

¶ De nominis interpretatione.

Andreas interpretatur de
corus. vel reſpōdens. vel
virilis. ab andor quod ē
vir. vel dicitur andreas quaſi an
tropos ideſt homo. ab ana quod
eſt ſurſum. et tropos quod eſt cō
uerſio. q̄ſi ſurſum ad celeſtia con
uerſus et ad ſuum creatorē erect9
Fuit eñ decorus in vita. reſpon
dens in ſapientia et doctrina. vi
rilis in pena. et antropos in glo
ria. Cuius paſſionē preſbiteri et
diacones achaye ſicut oculis ſuis
viderant conſcripſerunt.

¶ De ſcō Andrea. ¶ Viſto. n.

Andreas et quidā alij diſci
puli tribus vicibus a do
mino ſunt vocati. Primo
eñ vocauit eos dñs ad ſui noticiā
ſcȝ quando ſtante andrea quadā
die cum iohanne magiſtro ſuo.
et alio condiſcipulo audiuit a io
hanne de ihesu. Ecce agnus dei.
ecce qui tollit peccata mundi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Et ſtatim cū alio diſcipulo venit
et vidit vbi manebat ihesus et
manſerunt apud illum die illo.
Inueniensq̧ andreas fratrē ſuū
ſymonem adduxit eum ad ihesū.
ſequenti autem die ad piſcatiōis
opera redierūt. Poſtmodum ſe
cūndo vocauit eos ad ſui famili
aritatem. ſicut cum die quadam
turbis irruentib9 ad ihesū iuxta
ſtagnum genezareth quod dicit
mare galilee nauim intrauit ſy
monis et andree. capta multitu
dine magna piſcium. vocatisq̧
iacobo et iohanne qui erant in a
lia naui. ſecuti ſunt eum. ⁊ iterū
ad propria redierūt. Sed poſtea
tercio et vltio vocauit eos ad ſui
diſcipulatū qn̄ ambulante ihesu
iuxta idem litus vocauit eos de
piſcatiōe dicēs Venite poſt me
faciam vos fieri piſcatores homi
num. Qui relictis omnibus ſecu
ti ſunt eum. eiq̧ ſemper poſtmo
dum adheſerunt. nec vltra ad ꝓ
pria redierunt. ¶ Poſt aſcenſio
nē dn̄i diuiſis ap̄lis ⁊ diſcipulis.
Andreas apud ſichiam Matheus
apud mirmidoniam predicauit
Viri aūt illi predicationem ma
thei reſpuētes penitus. ei oculos
eruerūt et vinctum incarcerauē
runt. poſt paucos dies eum occi
dere diſponentes. Interea āge
lus dn̄i ſancto andree apparuit.
et ad ſanctum matheum ire pre
cepit. Quo reſpondente ſe viaꝫ
neſcire. iuſſit vt ad ripaꝫ maris
iret. ⁊ primam nauem quam in
ueniret intraret. Qui iuſſa velo
citer complens ad vrbem predi
ctā peruenit angelo duce ⁊ pſpe
ro vēnto flante Et inuento apet
to carcere ſancti mathei eōq̧ vi
ſo fleuit plurimū et orauit. Tūc
dn̄s matheo reddidit beneficium
duorum luminum quibus p̄ riua
uerat eum nequicia peccatorū.
Matheus igitur abinde ſeceſſit ⁊
anthiochiam peruenit. Andrea
vero mirmidonie remanēte. ira
ti illi de euaſione mathei andreā
apprehendunt. et per plateas li
gatis manibus pertraxerunt. ¶
Cumq̧ eius ſanguis efflueret ꝓ
eis orauit ad xp̄m et ſua oratiōe
eos conuertit. inde in anthiochi
am proficiſcens. Hoc autem qđ
dicitur de huiuſmodi orbatione
mathei. et reſtitutione duorū lu
minum per andream non puto
dignum fide. ne in tanto euāge
liſta minoratio infima denotetur
quaſi ſibi non potuerit obtinere
quod andreas ei tam facile impe
trauit. ¶ Quidam nobilis iu
uenis dum inuitis parentibus
ap̄lo adheſiſſet. parētes eius do
mū in q̄ morabat̄ cū ap̄lo ſuccen
derūt Cūq̧ iā i altū flāma ſuccreſ
ceret. puer accepta āpulla ſuper
ignē ſparſit ⁊ ſtatī ignē extinxit
Illis aūt dicētib3 fili9 nr̄ mag9 ef
fect9 ē. dū p̄ ſcalas vellēt aſcēde
re a deo ſūt excecati. vt ipas ſca
las penit9 nō viderēt Tūc qdaꝫ
exclamās ait. vt qd vos ſtulto
laboē ꝯſumitis? De9 pugn̄t ꝓ eis
⁊ vos n̄ videtis Ceſſate iā ne ira
di i vos deſeuiat Multi ergo hoc
vidētes dn̄o crediderūt Parētes
vero ei9 infra qnq̄ginta dies mor
tui i vno monumēto ſunt poſiti
¶ Quedā mulier cuidā homicide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Andrea. 30. novemb.

ꝯiūcta cum parere nō poſſet ſo
rori ſue dixit. Vade ⁊ pro me dia
nā dn̄am nr̄am inuoca. Cui inuo
catī ait diabolꝰ. Cur me inuocas
cū tibi ꝓdeſſe nō poſſim? Sed vade
ad andreā apl'm qui ſororē tuam
poterit adiuuare. Ad quē cū veiſ
ſet ⁊ apl'm ad ſororē periclitātē
duxiſſet. dixit ei apl'us. Recte hec
pateris. qꝛ male nupſiſti. doloſe
concepiſti. ⁊ demones ꝯſuluiſti.
Sꝫ penitere ⁊ in xp̄m crede. ⁊ pu
erperiū ꝑice. Qua credēte aborti
uū ꝓtulit ⁊ ceſſauit dolor. ¶ Se
nex quidā noīe nicolaꝰ adijt apo
ſtolū dicēs. Dn̄e ecce iā ſeptuagin
ta āni ſūt vite mee in quibus ſem
per luxurie deſeruiui. Accepi au
tē aliqn̄ euangeliū orans dn̄m. vt
mihi amodo ꝯtinentiā largiatˀ. Sꝫ
in ipſo pccō inueteratus ⁊ a ma
la ꝯcupiſcētia illectus. ſtatim ad
opus ſolitū reuertebar. Quadaꝫ
igitur vice cōcupiſcētia inflāmatꝰ
oblitus euangeliuꝫ qd ſup me po
ſuerā ad lupanar iui. Statiqꝫ me
retrix dixit mihi. Egredere ſenex
egredere. qꝛ angelus dei es tu Ne
me contingas. neqꝫ huc accedere
preſumas. video em̄ ſup te mira
bilia. Stupefactꝰ ad verba mere
tricis. recolui qꝙ mecum euangeli
um detuliſſem. Nunc igitur ſācte
dei ꝓ ſalute mea. tua pia oratio
intercedat. Audiens hoc beatus
andreas flere cepit. ⁊ a tercia vſ
qꝫ ad horam nonam orauit. ⁊ ſur
gens noluit comedere. ſed ait.
Non comedam donec ſciam ſi do
minus miſerebitur huius ſenis.
Cumqꝫ diebus quinqꝫ ieiunaſſet
venit vox ad andreā dicēs Ob
tineas andrea pro ſene. ſed ſicut
ieiunijs maceraſti te. ſic et ipſe ſe
affligat ieiunijs vt ſaluetˀ. Sicqꝫ
fecit. ⁊ ſex menſibus in pane et a
qua ieiunauit. ⁊ poſtmodum ple
nus bonis opibꝫ in pace quieuit
Venit igitˀ vox ad andreā dicēs
Per orationem tuaꝫ nicolaū quē
perdiderā acquiſiui. ¶ Quidā
iuuenis xp̄ianꝰ ſecretius ſancto
andree dixit. Mater mea pulcrū
me videns de opere illicito me at
temptauit. Cui dū nullatenus aſ
ſentirem. iudiceꝫ adijt volens in
me crimē tāte nequicie retorquē.
ſed ora pro me ne moriar tam in
iuſte Nā ⁊ accuſatus penitus reti
cebo malēs vitam perdere q̄ꝫ ma
trē tam turpiter infamare Iuue
nis igitur vocatur ad iudiciū. et
illuc eum andreas proſequitˀ. Ac
cuſat mater inſtanter filiuꝫ qꝙ ſe
voluerit violare. Interrogatus
pluries iuuenis an res taliˀ ſe ha
beret. nihil penitus rn̄debat Tūc
andreas mr̄i dixit. Crudeliſſima
feminaꝝ que ꝑ tuā libidinē filiuꝫ
vnicū vis perire. Tunc mulier p̄
poſito dixit. Dn̄e huic homini filiꝰ
meus adheſit. poſtq̄ꝫ agere hec vo
luit Iratus itaqꝫ iudex. iuſſit pu
erum in ſaccum linitum pice et
bitumine mitti. ⁊ in flumine proi
ci. Andream autē in carcerem re
ſeruari. donec excogitaret ſuppli
ciū quo periret Sed orāte andrea
tonitruū horribile omēs terruit.
et terremotus ingens oēs ꝓſtra
uit. et mulier a fulmine percuſſa
et arefacta corruit. Orantibꝫ aūt
cunctis apl'm ne perirent. orauit
pro eis. et omnia ceſſauerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Tunc prepoſitus credidit et do
mus eius tota. ¶ Cum autem
eſſet andreas apoſtolus in ciuita
te nicea dixerūt ei ꝙ extra ciui
tatē erāt ſecus viam ſeptem de
mones qui pretereuntes homīes
occidebāt. Quibus ad iuſſum a
poſtoli ante populuʒ in ſpecie ca
nū venientibus. precepit vt illuc
irēt vbi nulli hoīm nocē poſſent
Qui ſtatim euanuerunt. Illi au
tem hoc viſo. fidem chriſti recepe
rūt. Et cum veniſſet ad portam
ciuitatis alterius. ecce quidā iu
uenis mortuus ferebatur. Querē
te aplo quid ei accidiſſet. dictuʒ
eſt ei ꝙ ſeptē canes venerūt et
eū in cubiculo necauerunt. Et la
crimās aplus ait. Scio dn̄e ꝙ de
mones fuerūt quos a nicea vrbe
reppuli. Dixitq̄ pr̄i. Quid dabis
mihi ſi ſuſcitauero filiū tuū? Cui
ille. Nil carius eo poſſideo. ipſūʒ
ergo tibi dabo. Et facta oratiōe
ſurrexit et aplo adheſit. ¶ Cum
quidā viri numero quadraginta
ad aplm nauigio venirent vt ab
eo fidei doctrinā acciperēt. ecce
a diabolo mare concitatur et om
nes ſubmergūtur. Cū aūt eorū
corpa ad litus delata fuiſſent an
aplm deportantur. et ꝯtinuo ab
eo ſuſcitant̄. Qui oīa que ſibi ac
ciderāt narrauerūt. Vnd in quo
dā ymno ipſius legitur. Quater
denos iuuenes ſubmerſos maris
fluctibus vite reddit vſibus.
¶ Btūs igit̄ andreas in achaia
ꝯſiſtēs totā eā eccleſiis impleuit
ac populos ad fidem xp̄i conuer
tit. vxorē quoq̄ egee proꝯſulis
fidē xp̄i docuit. et ſacro baptiſmi

fonte regenerauit. Audiens hoc
egeas patras ciuitatē ingredit̄.
compellens om̄es xp̄ianos ad ſa
crificia ydolorū. Cui occurrēs ſan
ctus andreas dixit. Oportebat
ꝙ tu qui iudex hominuʒ eſſe me
ruiſti iudicē tuum qui eſt ī celis
cognoſceres et agnitū coleres. et
colendo animū a falſis diis peni
tus reuocares. Cui egeas. Tu es
andreas qui ſuperſtitioſam predi
cas ſectam. quaʒ romani princi
pes exterminari iuſſerūt? Ad quē
andreas. Romani principes non
dū cognouerūt quō dei filius veni
ens docuerit ydola ēe demonia.
que ſic docēt vn̄de offendat̄ deus
vt offenſus ab eis auertatur. et
auerſus non exaudiat. et nō ex
audiēdo ipſi a diabolo captiuēt̄.
et captiuati tam diu deludantur
donec nudi de corpe exeāt. nihil
ſecum preter peccata portantes
Cui egeas. Iſta vana iheſus vr̄
predicās crucis patibulo eſt affi
xus. Cui andreas. Pro reſtaura
tione noſtra. non pro culpa ſua
crucis patibulū ſpōte ſuſcepit. ¶
Ad quem egeas dixit. Cū a ſuo
diſcipulo fuit traditus a iudeis
tentus et a militibus crucifixus.
quomodo tu dicis eum ſponte
crucis ſubiſſe ſupplicium? Tunc
andreas quinq̄ racōibus cepit
oſtēdere chriſtum voluntarie paſ
ſum fuiſſe. ſcilicet ex eo ꝙ paſſio
nem ſuam preuidit et diſcipulis
futuram predixit. Ecce inquiēs
aſcendimus iheroſolimam etc. ¶
Et ex eo ꝙ petro eū ab hoc auer
tere cupiēti. dure indignatus fu
it dicēs Vade poſt me ſathana etc.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Et ex eo ꝙ vtriuſqꝫ ſcꝫ patiendi
et reſurgendi ſe poteſtateꝫ habe
re manifeſtauit dicens. Poteſta
tē habeo ponendi animā meā et
iterū ſumendi eam. Et ex eo ꝙ ꝓ
ditorē precognouit cū panem in
tinctū ei dedit nec tamen vitauit
Et ex eo ꝙ locum in quo ꝓditorē
venturū ſciebat elegit. Et hys om
nibus ſe interfuiſſe aſſeruit Addi
ditqꝫ andreas ꝙ miſteriuꝫ crucis
magnum eſſet. Cui egeas Miſte
rium dici non poteſt. ſed ſuppliciū
Verūtamen niſi dictis meis obtē
peraueris. ipſum miſterium in te
faciam experiri. Cui andreas. Si
crucis patibuluꝫ expaueſcerem.
crucis gloriam non predicarem.
Audire aūt te volo miſterium cru
cis ſi forte credas agnitum vt ſal
ueris Tunc ei cepit miſterium re
demptionis pandere et ꝙ congru
um et neceſſarium fuerit quinqꝫ
rationibus perſuadere ¶ Prima
eſt. quia primus homo per lignū
mortem intulerat preuaricando.
congruum fuit vt ſecūdus homō
per lignum mortem pelleret patiē
do. ¶ Secunda. quia de immacu
lata terra fact9 fuit preuaricator
cōgruum fuit vt de immaculata
virgine naſceretur reconſiliator
¶ Tercia. quia adam ad cibum
vetitum incontinenter manus ex
tenderat. congruum fuit vt ſecū
dus adam in cruce immaculatas
manus extenderet. ¶ Quarta.
quia adam cibum ſuauem vetituꝫ
guſtauerat. congruum fuit ad
hoc ꝙ contrarium pelleretur con
trario. vt chriſt9 eſca fellea ciba
retur. ¶ Quinta. quia ad hoc ꝙ
chriſt9 nobis ſuam immortalita
tem conferret. congruum fuit vt
noſtram ſibi mortalitateꝫ aſſume
ret. Niſi enim factus fuiſſet deus
mortalis. homo non fieret immor
talis. Tunc egeas ad andream di
xit. Hec vana tuis narra. mich i
autem obtempera. et dñs ſacrifi
ca omnipotentibus Cui andreas
Omnipotenti deo agnum imma
culatum quotidie offero Qui poſt
ꝙ a toto populo comeſtus fuerit
viu9 et integer perſeuerat. Egea
quomodo hoc fieret requirente.
dixit andreas. vt formam diſci
puli aſſumeret. Cui egeas. Ego
vero cum tormentis a te exigam
huius rei noticiam. Itaqꝫ iratus
iuſſit eum in carcerem recludi.
Mane auteꝫ facto. tribunali ſiſti
tur. et ad ſacrificium ydolorum
egeas eum inuitare cepit iterum
dicens. Niſi michi obtemperaue
ris. in ipſam quam laudaſti cru
cem faciam te ſuſpendi. Cumqꝫ
ei multa ſupplicia minaretur dixit
beatus andreas. Quicquid tibi
videtur in ſupplicijs maius exco
gita. Tanto enim regi meo ero
acceptior. quanto fuero pro no
mine eius in tormentis conſtātior
Tūc iuſſit eū a vigintiuno militi
bus cedi. et ceſū manib9 et pedib9
cruci alligari. vt ſic longiorē reci
peret cruciatum. Cumqꝫ duceret̄
ad crucem fact9 eſt concurſus po
pulorum dicentium. Innocens ſā
guis eius ſine cauſa damnatur.
Quos tamen rogauit apoſtolus
ne ſuum martirium impedirent.
Videns autem crucem andreas
alonge ſalutauit eam dicens.

Salue crux que in corpore xp̄i de
dicata es · et ex mēbris eius tanq̃
margaritis ornata · Anteq̃ i te aſcē
deret dn̄s · timorē terrenū habui
ſti · modo aūt amorē celeſtiuꝫ opti
nēs ꝓ voto ſuſciperis Securꝰ igit̄
et gaudēs venio ad te · ita vt tu
exultās ſuſcipias me diſcipulū eiꝰ
qui pependit in te · q꞉ amator tui
ſemp fui et deſideraui amplecti te
O bona crux que decorē et pulcri
tudinē de membris dn̄i ſuſcepiſti
diu deſiderata · ſollicite amata · ſi
ne intermiſſione queſita · et iā cō
cupiſcenti animo preparata · acci
pe me ab hōibꝰ · ⁊ redde me magi
ſtro meo · vt ꝑ te me recipiat qui
ꝑ te me redemit · Et hec dicens ſe
exuit et veſtimēta carnificibꝫ tra
didit · ſicq̄ȝ eū in cruce vt iuſſum
fuerat ſuſpēderūt · In q̃ biduo vi
uēs viginti milibꝰ hoīm aſtātiuꝫ
predicauit · Tūc minante turba
egee mortē et dicēte viꝝ ſcm̄ mā
ſuetū et piū nou debere iſta pati ·
Venit egeas vt ipſū deponeret ·
Quē vidēs andreas dixit · Quid
tu ad nos veniſti egea? Si ꝓ penitē
tia veniſti · ipſam ↄſequeris · ſi au
tē vt me deponas · ſcias · q꞉ ego vi
uus de cruce nō deſcēdā · Iaꝫ em̄
video regē meuꝫ qui me expectat
Et cum vellent eum ſoluere nullo
modo poterāt ad eū pertingere ·
q꞉ ſtati eoꝝ brachia ſtupida red
debantur · Vidēs aūt andreas q̄
plebs eū volebat deponere · hanc
orationē in cruce fecit vt dicit au
guſtinꝰ in libro de penitentia · Ne
me pmittas dn̄e deſcēdere viuū ·
ſed tempus eſt vt ↄmendes terre
corpus meū · Tam diu em̄ iaꝫ cru
cem portaui · tam diu ſuper ↄmē
datum gregem vigilaui et labo
raui · q̄ iam vellē ab ipſa obediē
tia liberari · et iſto grauiſſimo ve
ſtimēto expoliari Recordor q̃ntuꝫ
in portādo oneroſum · ⁊ in domā
do ſuperbū · in fouēdo infirmū · in
cohercendo lentum laboraui Tu
ſcis dn̄e quotiens a puritate con
templationis retrahere me cōten
debat · quotiens a dulciſſime quie
tis ſomno me excitare obtēdebat ·
quantū et quotiens dolorez inge
rebat Qui igit̄ tam diu pr̄ benig
niſſime pugnanti reſtiti ⁊ tua ope
ſuperaui · a te iuſto remuneratore
re ⁊ pio poſco ne mihi id vltra cō
mēdes · ſed depoſitū reddo · Cōmē
da alteri et nō mihi · ne me vltra
impediat · ⁊ reſurrectuꝝ ſeruet ⁊
reddat vt et ipm̄ quoq̄ȝ meritum
ſui laboris recipiat · Terre illud
cōmenda vt me amplius vigilare
nō oporteat · ⁊ libere ad te fontē
indeficientis gaudij tēdere anxiā
tem iā nō retrahat nec impediat
Hec augꝰ
Hijs dictis ſplendor
nimius de celo veniēs dimidia ho
ra eum circumdedit ita vt nullus
eum videre poſſet · et abſcedente
lumine · ſimul cum ipo lumine ſpi
ritum tradidit · Maximilla vero
vxor egee tulit corpus apoſtoli ⁊
honorifice ſepeliuit · Egeas vero
anteq̄ domum rediſſet arreptꝰ
a demone in via coram omnibus
expirauit · ¶ Aiunt quoq̄ȝ de ſe
pulchro ſancti andree apoſtoli
manna in modum farine et ole
um cum odore ſuauiſſimo ema
nare · a quo que ſit anni futuri
fertilitas incolis regionis oſtēdit̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Andrea
30. nouemb.

Nam ſi exigue profluit· exiguū
terra exhibet fructuȝ· ſi copioſe·
copioſum· Hoc forte antiquitus
rerum· ſed modo eius corpꝰ apđ
conſtātinopolim tranſlatum eſſe
perhibetur· ¶ Epiſcopꝰ quidā
religioſam agens vitā· beatū an
dream inter ceteros et ſupra ce
teros ſanctos in veneratione ha
bebat· ita ꝙ in ſuis operibus hūc
ſemper titulū preponebat· ad ho
norem dei et beati andree· Inui
dens igitur viro ſancto hoſtis an
tiquus ad eū decipienduȝ tota cal
liditate ſe contulit· ſeqꝫ in formā
pulcerrime mulieris tranſforma
uit· Venit ergo ad palatum epi
ſcopi aſſerens ſe velle confiteri ei
dem· Mandat epiſcopus vt ſuo
penitentiario confiteatur cui ple
nitudinem tradiderat poteſtatis·
Renunciat illa ꝙ nulli hominum
niſi ſibi ſecreta ſue conſcientie re
uelabit· Sicqꝫ victus epūs eā ad
ſe venire precepit· Cui illa· Obſe
cro dn̄e miſerere mei. Ego em̄ in
annis puerilibus vt cernitis con
ſtituta ⁊ a puericia delicate nutri
ta necnō a regia ſtirpe progenita
huc in peregrino habitu ſola veni·
Nam pater meus rex ⁊ potēs val
de cuidam magno principi me vo
lebat in coniugium ſociare· Cui
reſpōdi ꝙ omnē thorum abhomi
narer maritalem· qꝛ virginitatē
meam xp̄o in perpetuuȝ dedicaui
et ideo nunq̄ poſſem in carnalē
copulam conſentire· Deniqꝫ ſic
artata ꝙ oportebat me aut eius
voluntati obedire aut certe diuer
ſa ſubire ſupplicia· latenter fugaȝ
iniȝ· magis eligens exulare q̄ ſpō
ſo meo fidem infringere· Audiēs
vero veſtre ſanctitatis preconiū·
ſub alas vr̄e ꝓtectionis ꝯfugi· ſpe
rās me apud vos reperire locum
quietis· vbi poſſim ꝯtēplatiōis ca
pere ſecreta ſilentia· p̄ntiſqꝫ vite
vitare naufragia· ⁊ ꝑturbatiōes
mūdi fugere perſtrepentis. Admi
rās ī ea epūs nobilitatē generis
pulcritudinē corporis· tā immenſū
feruorē et tante eloquentie venu
ſtatē· placida et benigna voce re
ſpondit. Eſto ſecura filia nec for
mides· qꝛ ille ob cuius amorem te
et tuos ⁊ tua tā viriliter ꝯtempſi
ſti tibi ob hoc et in preſenti cumu
lū gratie· et in futuro plenitudi
nem glorie largietur· Sed et ego
ſeruus eius me et mea tibi offero
Eligaſqꝫ tibi vbi placuerit māſio
nē· Volo autem vt mecum hodie
prandere debeas. Cui illa Noli in
quit pater· noli de hac re me ro
gare· ne forte ex hoc aliqua male
ſuſpitionis cauſa ꝓueniat· et in
tor fame noſtre denigrationeȝ ali
quā patiatur Ad quā epūs dixit·
Plures erimus et nō ſoli. et ideo ō
nullus male ſuſpitionis ſcrupulꝰ
poterit generari· Venientes itaqꝫ
ad menſā epūs et illa ex oppoſito
ꝯſederūt· ceteris reſidētibus hinc
et inde· Intēdit ī eā epūs crebro
eiuſqꝫ faciem intueri nō deſinit ⁊
pulcritudinem ammirari· Sicqꝫ
dum oculus figitur· animus ſau
ciatur. et dum eius faciem nō de
ſinit intueri· antiquus hoſtis cor
eiꝰ graui iaculo vulnerauit Per
pendit ipſe dyabolus hoc et pul
chritudinē ſuam cepit magis ac
magis augere· Iamqꝫ epiſcopꝰ

pꝛoximus erat conſenſui vt eam
de illicito opere attemptaret · qn̄
poſſibilitas ſe offerret · Tūc ſubi
to quidā peregrinus venit ad oſti
um crebris ictibus ⁊ magnis cla
moꝛibꝫ ſibi poſtulans aperiri · Cū
qꝫ ſibi aperire nollēt · ⁊ ille clamo
ribus et ictibꝫ nimis eis fieret im
poꝛtunus · interrogat epūs muli
erē ſi ingreſſuꝫ illius hoīs peregri
ni acceptaret · Cui illa dixit · Pꝛo
ponatur ſibi aliqua queſtio ſatis
grauis · quā ſi enodaē ſciuerit ad
mittatur · Si aūt neſcierit · tāq̄ꝫ in
ſcius ⁊ indignus epiſcopi pꝛeſen
tia repellatur · Fauent omnes eiꝰ
ſententie · et quis ſufficiens eſſet
hanc queſtionem ꝓponere ſciſcitā
tur · Cunqꝫ nullus ſufficiens inue
niretur · epūs dixit · Quis em̄ no
ſtꝝ ad hoc tam ſufficiēs eſt q̄ꝫ vos
o dn̄a · que ceteros nos et eloquē
tia pꝛecceditis · et ſapientia plus
nobis omnibꝫ rutilatis? Vos igit̄
hāc ꝓponite queſtionem · Tunc
illa dixit · Interrogetur quod eſt
maius miraculū quod deus vnq̄ꝫ
in parua re fecerit? Interrogatꝰ
de hoc peregrinus per nūciū dixit
Diuerſitas et excellentia facierū ·
Inter tot em̄ hoīes qui fuerunt
ab inicio mundi et vſqꝫ in finem
futuri ſunt duo reperiri nō poſſēt
quoꝝ facies per omnia ſimiles eſ
ſent · In ipſa quoqꝫ tam minima
facie deus omnipotens omnes ſē
ſus coꝛpoꝛis collocauit · Audiētes
omnes eius reſponſionē admirā
tes dixerūt · Vera et optima ſolu
tio queſtionis · Tunc mulier ait ·
Pꝛoponatur ei queſtio ſecunda ḡ
uioꝛ in qua melius poſſimus eius

Nota

ſapientiā experiri · Queratur ab
eo vbi terra ſit altioꝛ oī celo? Per
nūciatꝰ de hoc peḡrinꝰ rn̄dit · In
celo empireo vbi reſidet coꝛpus
xp̄i Coꝛpꝰ em̄ xp̄i qđ eſt altius oī
celo eſt de nr̄a carne foꝛmatū · poꝛ
ro caro nr̄a quedā terrea ſubſtan
tia eſt · Cū igit̄ coꝛpꝰ xp̄i ſup oēs
celos ſit · et de nr̄a carne originē
duxerit · caro aūt nr̄a de terra ſit
cōdita · conſtat q̄ꝫ vbi coꝛpus xp̄i
reſidet · ibi ꝓculdubio terra alti
or celo manet · Refert nūcius q̄o
reſpondeat peregrinꝰ Et ecce om
nes reſponſionem eiꝰ mirabiliter
appꝛobāt · et magnifice eiꝰ ſapiē
tiā laudāt · Tunc iteꝝ illa dixit ·
Fiat ei tercia queſtio grauiſſima
et occulta · et ad ſoluendū diffici
lis et obſcura · vt ſi eius ſapientia
tercio compꝛobetur · dignꝰ ſit q̄ꝫ
ad menſā epiſcopi merito admit
tatur · Queratur igitur ſic ab eo
Quantū ſpaciū ſit a terra vſqꝫ ad
celum? Requiſitus de hoc peregri
nus nūcio dixit · Vade ad euꝫ qui
te miſit ad me · et de hoc eum dili
gentius percunctare · Ipſe em̄ me
lius me nouit hoc · et ideo tibi de
hoc melius rn̄debit · Nam ipſe illđ
ſpacium mēſurauit qn̄ de celo in
abiſſū cecidit · Ego nūq̄ꝫ de celo ce
cidi · ⁊ ideo illđ ſpaciū nūq̄ꝫ taliter
menſuraui · Non eſt enim mulier
ſed diabolus qui ſe poſuit in ſimi
litudinē mulieris Audiēs hec nūci
us vehemēter expauit · et ea que
audierat corā omnibus recitauit
Mirātibus itaqꝫ omnibus · et ſtu
pentibus · antiquus hoſtis de me
dio eoꝛum euanuit · Epūs autem
rediens ad ſe · amare redarguit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De. S. Barbara. 4 Decemb. Vid. fol. 317

De. S. Nicolao 6. Decemb.

ſemetipſū: ⁊ de perpetrata culpa veniam lamentabiliter precabatᷣ Miſitq; nuntium vt introduceretur peregrinus. ſꝫ nequaꝙ̄ ampliꝰ inuenitur Epiſcopꝰ vero tunc populū cōuocauit. ⁊ ei euidenter expoſuit ordinem geſte rei Precepitq; vt ōnes ieiunijs et oracōibꝰ inſiſterent. ſi forte dominꝰ alicui reuelare dignaretur. quiſnaȝ ille ꝑegrinꝰ fuerit qui eū a tāto periculo liberauit Reuelatū ē illa nocte epō ꝙ btūs Andreas fuerit q̄ pro liberacōne epi ſe poſuerit in habitu ꝑegrini. Cepit igitᷣ epūs in deuocōne beati andree magis creſcē. ac eum exinde in reuerentia plꝰ hr̄e. ¶ Cum prepoſitus cuiuſdā ciuitatis agrū ſancti andree abſtuliſſet. et ob hoc grauiſſimis febribꝰ orāte epō fuiſſet arreptus. ille epm̄ rogauit vt pro ſe oraret ⁊ agrū ſibi redderet Sed cū orāte epō ſanitatem recepiſſet agrū iterum vſurpauit Tunc epiſcopus orationi ſe dedit et omnes lampades eccl̄ie fregit dicēs Hic linuȝ nō accendetur. donec dn̄s ſe de ſuo inimico vindicet. ⁊ eccl̄ia rē quā amiſit recuperet Et ecce prepoſitus iterum grauiſſimis febribus laborauit Miſitq; nūtios epō vt ꝓ ſe oraret ⁊ agrū ſuū ⁊ aliū ſimilem ſibi redderet Cui cū epūs rn̄deret. iam orāui ⁊ audiuit me dominꝰ. Ipſe ad epiſcopum ſe portari fecit. Et vt eccl̄iam intraret ad orandū epiſcopuȝ coegit Et dum epiſcopus eccleſiam ingreditur ille ſubito moritur et ager eccl̄ie reſtituitur.

¶ De ſancta Barbara require in fine fo 317

¶ De Nomine.

Nicolaus dr̄ a nichos qđ ē victoria ⁊ laos qđ ē ꝑplus q̄ſi victoria ꝑpli .i. viciorū q̄ populatia ſūt ⁊ vilia. vel dr̄ victoria ꝑpli: q2 mltos ꝑplos vita et doctrina docuit vicia ⁊ pccā vincē Vl nicolaꝰ dr̄ a nichos qđ ē victoria ⁊ laus q̄ſi virtuoſa laus. Cuiꝰ legēdam doctores argolici ↄſcripſerunt Eſt āt argos ſcđm Yſidorum ciuitas grecie. vn̄ argolici greci vocāt Alibi q3 legitᷣ ꝙ Methodiꝰ patriarcha eā grece ſcripſit quaȝ Johānes dyaconꝰ in latinū trāſtulit et plura addidit

¶ De ſācto Nicolao. ¶ Hyſtoria tercia.

Nicolaꝰ itaq; ex illuſtri ꝓſapia ortꝰ ciuis fuit pathē vrbꝫ ex diuitibꝰ ⁊ ſcīs parētibꝰ originē ducēs. Patᷣ eius epiphanus mater vero iohanna dicta eſt. Quē cū in primeuo iuuentutis ſue flore parentes genuiſſēt deinceps continenter viuētes celibē vitam duxerunt Hic prima die dum balnearetur erectus ſtetit in pelui. inſuper quarta et ſexta feria tantum ſemel vbera ſugebat Factus autem iuuenis aliorū iuuenum deuitans laſciuias eccl̄iarū potiꝰ terebat limina. ⁊ q̄cquid ibi de ſacra ſcriptura intelligere poterat. memoriᷣ retinebat Parentibus vero ſuis defūctis cogitare cepit qualitᷣ tantā diuiciarū copiam non ad laudē humanā ſed ad gloriam dei diſpenſaret.

Tunc quidam conuicaneus ſuus
ſatis nobilis tres filias virgines
ob inopiam proſtituere cogitur.
vt ſic infamie earum cõmercio aleret᷑
Qđ vbi ſanctus cõperit ſcelus ab
horruit. et maſſam auri panno
inuolutã. in domũ eius per fene
ſtrã nocte clam iecit. clamq; receſ
ſit Mane ſurgens hõ maſſam auri
repperit. et deo grãs agẽs. p̃mo
genite nuptias celebrauit. Non
multo poſt tpe dei famulus ſimile
peregit opus. Qđ rurſum ille re
periens. et in laudes imenſas pro
rumpens. de cetero vigilare ꝓpoſu
it. vt ſciret quis eſſet qui ſue ino
pie ſubueniſſet. Poſt paucos eti
am dies duplicatã auri maſſam in
domũ ꝓiecit. ad cuius ſonitũ ille
excitat᷑. et nicolaũ fugientẽ inſeq
tur. Taliq; voce alloquit᷑. Siſte ꝗ
dum teq; aſpectui ne ſubtrahas
meo Sicq; accurrẽs velocius nico
laũ hũc eſſe cognouit Et mox hu
mi ꝓſtratus. oſculari volebat pe
des eius. Qđ ille refugiens ab eo
exegit ne eũ ꝙ diu viueret publi
caret ¶ Poſt hec in urbe ciuitatis
defuncto epiſcopo cõuenerũt epiſco
pi illius eccleſie de epõ ꝓuiſuri.
Aderat inter eos quidã magne au
toritatis epiſcopus. ad cuius ele
ctionẽ oim ſententia dependebat
Cũ igitur cunctos ieiunijs et orati
onib; inſiſtere monuiſſet. nocte
illa vocẽ audiuit dicẽtẽ ſibi. vt ho
ra matutinali fores eccleſie obſer
uaret. et quẽ primũ ad eccleſiam
venire conſpiceret ipſũ in epm conſe
craret. Hoc ergo alijs reuelans
epiſcopis admonuit vt õẽs orõni
inſiſterẽt. et ipſe pre foribus expe
ctaret. Mira imodũ hora matutina
li q̃ſi a deo miſſus ante omẽs ſe a
gebat nicolaus. Quẽ apprehendẽs
epũs dixit ei. Quod tibi nomẽ ẽ?
Ille vt erat colũbina ſimplicitate
plenus inclinato capite Nicolaus
inquit vẽe ſanctitatis ſeruus Quẽ
in eccĩa ducẽtes licet plurimũ re
nitentẽ in cathedra collocauerũt
Ipe aũt eandẽ quã p̃us habebat
hũilitatẽ et mor̃ grauitatẽ in om
nibus ſectabat᷑. In orõne puigila
bat. corpus macerabat. mulier̃ cõ
ſortia fugiebat. hũilis erat in oẽs
ſuſcipiendo. efficax in loquẽdo. a
lacer in exhortãdo. ſeuerus ĩ corri
piẽdo ¶ Fert᷑ q; vt ĩ quadã croni
ca legit᷑ btm̃ nicolaum niceno iter
fuiſſe cõſilio. ¶ Quadã die dũ qui
dã naute piclitarent᷑ ita cũ lacri
mis orauerũt. Nicolae famule dei
ſi vera ſunt q̃ de te audiuimus nũc
ea experiamur. Mox qdã in eius ſi
militudinẽ apparuit dicẽs. Ecce aſ
ſum. Vocaſtis enĩ me. Et cepit e
os ĩ antemnis et rudẽtib; alijſq; ad
iuuare nauis armamẽtis. ſtatim
q; ceſſauit tẽpeſtas Cũ aũt ad eius
eccĩam veniſſẽt quẽ nũꝙ viderant
ſine indice cognouerũt. Tũc deo
et ſibi de ſua liberatiõe grãs ege
runt. Qđ ille diuine mĩe et eor̃ fidei
nõ ſuis meritis attribuere docuit
¶ Quodã tpe totã ꝓuinciã ſãcti
nicolai fames valida pculit. ita
vt oib; deficerẽt alimẽta. Audiẽs
aũt vir dei naues onuſtas tritico
portui applicuiſſe illuc ſtatim ꝓfi
ciſcit᷑. rogãs nautas vt ſaltẽ ĩ cẽ
tũ modijs p qualibet nauẽ fame
periclitãtibus ſubuenirẽt. Cui illi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Nicolao
6. decemb.

Non audemus pater. q3 meſura
tū alexandrie oportet nos in hor
rea imperatoris reddere. Quib9
ſcūs inquit. Facite nunc qđ dico
et vobis in dei v̉tute promitto q
nullā minorationē habebitis apđ
regiū exactorē Qui cū feciſſent ꝛ
eandē menſurā quā alexādrie ac
cepant reddidiſſent miniſtris im
patoris miraculū referūt. et deū
in ſuo famulo magnifica laude at
tollūt. Frumentū aūt ſcđm vniuſ
cuiuſq3 indigētiā vir dei diſtribu
it. ita vt miraculoſe duob3 ānis
nō tm̄ ad victū ſufficeret. ſed etiā
ad vſū ſeminis abundaret. ¶ Cū
q3 aūt regio illa ydolis deſeruiſſet
pre ceteris nefande diane ſimula
chrum populus coluerat. adeo q
vſq3 ad tempus viri dei nonnulli
ruſtici predicte religioni execrabi
li deſeruirēt. ac ſub quadā arbore
ꝯſecrata diane quoſdam ritus gē
tiliū exercerēt. At vir dei predcm̄
ritum de omnib3 finibus expulit.
ipſamq3 arborē precidi mādauit
Iratus ex hoc contra eum hoſtis
antiquus oleū medicinatū qđ cō
tra naturā in aqua et lapidibus
ardet confecit. ſeq3 in formā cuiuſ
dā religioſe femine transfigurās
quibuſdā ad viꝝ dei nauigantib3
in quadā ſagenula obuiauit. Sic
q3 affata eſt eos. Vellē ad ſanctū
dei vobiſcum. ſed nequeo. Rogo
ergo vt hoc oleū ad eius eccleſiā3
deferatis. et ob mei memoriā3 ex
inde aule eius parietes liniatis.
et ſtatim euanuit. Et ecce aliam
cernunt nauiculam cum honeſtis
perſonis. inter quos vnus erat ſi
milis ſancto nicolao Qui ſic ait

illis. Heu quid mulier illa vobis
locuta eſt. vł quid attulit? Illi au
tem cuncta per ordinem narraue
runt. Quibus ille ait. Hec eſt im
pudicus diabolus. ꝛ vt me veru3
dicere comprobetis. oleum iſtud
in mare proicite et ardebit. Qui
bus proicientib9 ingens ignis in
mari ſuccenditur. et contra natu
ram diutius in mari ardere cōſpi
citur. Venientes igiť ad ſeruum
dei aiebāt. Vere tu es ille qui no
bis in mari apparuiſti. et a diabo
li inſidijs liberaſti. ¶ Per ide3
tempus cum quedam gens roma
no imperio rebellaſſet. contra e
am impator tres principes nepo
tianū. vrſum. et apilionem miſit
Quos portui adriatico ob ventu3
ꝯtrariū applicatos. beatus nicola
us vt ſecū comederēt inuitauit.
volēs vt gentem ſuam a rapinis
compeſcerent quas in nundinis
exercebant. Interim dū ſanctus
abeſſ3. ꝯſul corrupt9 pecunia tres
innocētes milites iuſſerat decolla
ri. Qđ vt vir ſcūs audiuit. roga
uit principes illos. vt ſecū vſq3 il
luc gradu concito properarent.
veniēſq3 ad locum vbi decollādi e
rāt inueīt eos poplice flexo et fa
cie iā velata. ꝛ ſpiculatorē enſem
ſup eoꝝ capita iam vibraſſe. At
nicola9 zelo accēſus in lictore3 ſe
audacter īgeſſit. et gladiū de ma
nu eiuſdē ꝓpulit. Innocēteſq3 ſol
uens eos incolumes ſecū duxit.
Ilico ad ꝑtoriū conſulis ꝓperat.
et fores clauſas vi reſerat. Mox
illi ꝯſul accurrēs ſalutauit eū Aſp
nēs hec ſcūs dei dixit Inimice dei.
legis ꝑuaricator. qua temeritate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

preſumpſiſti tanti conſcius ſcele
ris vultū conſpicere noſtꝝ? Que
poſtꝙ plurimū obiurgauit ad p̄
ces poſtmodū illoꝝ ducū eum pe
nitentem benigne recepit. Hec
pta igit̄ benedictōne. imperiales
nuncij iter peragūt. et imperio
ſine ſanguine hoſtes ſubdūt. Re
deūtes itaqꝫ ab imperatoꝛe magni
fice ſunt recepti ¶ Quidā aūt eo
rum felicitatibus inuidentes pre
fecto imperatoris prece et precio
ſuggeſſerūt. vt eos apud impera
torē de leſē maieſtatis crimine ac
cuſaret. Qd cū imperatori ſugge
ſiſſet. ille nimio furore repletus.
eos incarcerari precepit. ac ſine
aliqua interrogatiōe eos illa no
cte occidi mandauit. Quod cum
a iudice didiciſſent. ſciderūt veſti
menta ſua et gemere amare cepe
rūt. Tūc vnꝰ eoꝝ ſcꝫ nepotianꝰ
recolens qualit̄ ſcūs nicolaꝰ tres
innocētes liberauerat. exhortatꝰ
eſt alios vt eius patrocinia flagi
tarēt. Quibus oratibꝰ ſcūs nico
laus nocte illa cōſtantino impera
tori apparuit dicēs. Cur illos p̄n
cipes tā iniuſte ↄprehendiſti. et
morti ſine crimīe adiudicaſti? Sur
ge velociter. eoſqꝫ ꝙcitius dimit
ti iubeto. Sin autē. oro deū vt tibi
ſuſcitet bellū in quo tu corruas et
beſtijs cibus fias. Cui imperator
Quis es tu. qui hac nocte palaci
um meū ingreſſus talia audes lo
qui? Cui ille. Ego ſū nicolaus mir
ree ciuitatis epūs. Sed et prefectū
ſimilit̄ per viſum terruit dicens.
Mente et ſenſu perdite. cur in ne
ce innocentiū cōſenſiſti? Perge ci
to. et eos liberare ſtude Sin autē
corpꝰ tuum vermibus ſcaturiet.
et domus tua citius deſtruetur.
Cui ille. Quis es tu qui nobis tā
ta minaris? Scito inquit me eſſe
nicolaū mirree ciuitatis epiſcopū
Vtriſqꝫ igitur vigilātibus. ſtatim
inmutuo ſua ſomnia pandūt. et pro
illis incarceratis ↄtinuo mittūt.
Quibus ait impator. Quas magi
cas noſtis artes. vt tantis nos il
ludatis ſomnijs? Cui rñderunt ſe
magos nō eſſe. nec mortis ſentē
tiā metuiſſe. Tūc impator Noſtis
inquit hoīem cui nomē eſt nicola
us? At illi audito hoc noīe manꝰ
extēderūt ad celū. rogātes dn̄m
vt eos ſancti nicolai meritis a p̄
ſenti periculo liberaret. Et cū im
perator totā vitā eius et miracu
la ab eis didiciſſet dixit eis. Ite
et deo gratias agite qui vos eius
precibus liberauit. Sed et de nr̄is
eidē afferte gaudiolis rogātes e
um vt vlterius michi minas nō
inferat. ſed pro me et pro regno
meo ad dn̄m preces fundat Poſt
paucos dies p̄dicti viri ad dei fa
mulū veniūt. Moxqꝫ ad eius pe
des humiliter ſe proſternunt di
centes. Vere dei famulꝰ es. vere
cultor et amator xp̄i. Cūqꝫ ſibi om
nia per ordinem retuliſſent. ille
eleuatis in celum manibus immē
ſas deo retulit laudes. ac bene in
ſtructos principes ad propria re
miſit. ¶ Cum autem dn̄s eū vel
let aſſumere. rogauit deū vt an
gelos ſibi mitteret. et inclinato
capite āgelos ad ſe venientes vi
dit. Et dcō pſalmo In te dn̄e ſpe
raui vſqꝫ In manꝰ tuas cē. tradi
dit ſp̄m Anno dn̄i tricēteſimō xliij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Qui cum ſepultus fuiſſet in tum
ba marmorea. a capite fons olei
et a pedibus fons aque ꝓfluxit.
et vſq3 hodie ex eius mēbris ſacꝝ
refudat oleū. valens in ſalutem
multoꝝ. Succeſſit aūt ei quidam
vir bonꝰ. qui tn̄ de ſede ſua ab in
uidis eſt depulſus. Quo eiecto o
leū fluere deſijt. ſed eo reuocato
ꝓtinus emanauit. ¶ Poſt mul
tū temporis turchi mirreā ciuita
tē deſtruxerunt. et tumbam ſan
cti nicolai aperuerūt. Oſſaq3 eius
in oleo natantia in vrbem barreā
reuerent̄ detulerūt Anno domini
milleſimooctuageſimoſeptimo.
¶ Vir quidam ab vno iudeo q̄n
dam ſummam pecunie mutuo ac
cepit. iurans ſuper altare ſancti
nicolai cū alium fideiuſſorem ha
bere nequiret ꝙ q̄ꝫ citius poſſet ſi
bi redderet. Tenente illo diu illā
pecuniā iudeus eum expoſtulat.
Sed eam ſibi reddidiſſe affirmat.
Trahit ergo eum ad iudicium. et
iuramentuʒ indicit̄ debitori. Ille
baculū cauatuʒ quem auro minu
to impleuerat ſecum tulerat. ac
ſi eiꝰ adminiculo indigeret. Volēs
igit̄ ſacramentū facere. iudeo ba
culū tradidit reſeruādū. Iurauit
ille ꝙ plus ſibi reddidit etiā q̄ꝫ de
beret. Facto aūt iuramēto bacu
lū ſuū repetijt. et iudeus ignarꝰ
aſtucie. eū ſibi reddidit. Rediens
autem qui fraudeʒ fecerat in quo
dā biuio oppreſſus corruit ſomno
Curruſq3 cum impetu veniens eū
necauit. et plenū baculū auro fre
git. et auꝝ effudit Audiēs hoc iu
deus concitus illuc venit Cūq3 do
lum vidiſſet et a multis ei ſugge
reretur vt auꝝ reciperʒ. omnino
renuit. niſi qui defunctꝰ fuerat
ad vitā beati nicolai meritis red
deretur. aſſerēs ſe ſi hoc fierʒ bap
tiſma ſuſceptuꝝ et xp̄ianū futuꝝ
Continuo igitur qui defunctꝰ fue
rat ſuſcitat̄. et iudeus in xp̄i noīe
baptiſat̄. ¶ Quidam iudeus vi
dēs beati nicolai ꝯtuoſam poten
tiā in miraculis faciendis. ymagi
nem eiꝰ ſibi fieri fecit. eāq3 in ſua
domo collocauit Cui res ſuas cū
aliq̄n longius iret ꝯmendabat.
Hec vel ſimilia verba dicēs. Ecce
nicolae oīa bona mea vobis cu
ſtodiēda ꝯmitto. et niſi bene oīa
cuſtodieritis. vltionē expetam de
vobis verberibꝰ et flagellis Qua
dam igitur vice dum ille abeſſet
fures veniunt cuncta rapiunt ſo
lam imaginem derelinquunt. Iu
deus autem rediens et ſe ſpoliatū
vidēs. imaginē alloquit̄ talibʒ vl̄
ſimilibus verbis dicēs. Dn̄e nico
lae nōne in domo mea vos poſue
raʒ vt res meas a latronibus ſer
uaretis? Cur hoc facere noluiſtis?
Latrones quare nō ꝓhibuiſtis?
Igitur dura tormenta recipietis
et ꝓ latronibꝰ penā luetis. ſicq3
damnū meū in tuis recompēſabo
tormentis. et furorem meum ī tu
is refrigerabo verberibꝰ et flagel
lis. Arripiens ergo iudeus imagi
nem. dure eam verberabat dure
q3 flagellabat. Mira res p̄rorſus
et ſtupenda. Diuidentibus furibꝰ
que rapuerant ſanctus dei tanq̄ꝫ
in ſe verbera excepiſſet euidenter
apparuit. hec vel ſimilia verba di
cens. Cur tam dure pro vobis fla
gellatus ſum? Cur tam dure pro

De s Nicolao
vi decemb

vobis et crudeliter verberatus?
Cur tormēta tot paſſ9? Ecce quo
modo corpus meū liuet Ecce qua
liter effuſione ſanguinis rubet.
Pergite citius et cūcta reddite q̄
tuliſtis. alioquin dei omnipotētis
in vos ira deſeuiet. ita vt ſcelus
vr̄m in mediū publicetur. et qui
libet vr̄m ſuſpendium patiatur.
Ad quē illi. Quis es tu qui talia
nobis loqueris? Et ille. Ego ſū ni
colaus ſeruus ihesu xp̄i. quē iude
us ille pro reb; ſuis quas tuliſtis
tam crudeliter flagellauit. Illi er
go territi ad iudeū veniūt. mira
culu; referūt. ab eo quid ymagi
ni fecerit audiunt. cūcta reddūt.
Sicq; latrones ad viam redeunt
rectitudinis. et iudeus fidem am
plectit̄ ſaluatoris. ¶ Vir quidā
pro amore ſui filij litteras diſcen
tis feſtū ſancti nicolai ānualiter
ſolempniter celebrabat. Quadam
igitur vice pater pueri conuiuium
preparauit. et multos clericos
inuitauit. Venit diabolus ad ia
nuam in habitu peregrini petens
elemoſinam ſibi dari. Iubet ꝙci
tius pater filio vt det elemoſinā
peregrino. ꝓperat puer. ſed pere
grinū nō inueniens inſequit̄ abe
untem. Cunq; ad quoddā compi
tum peruenisset apprehendens dia
bolus pueꝝ iugulauit Qd' audiēs
pater vehementer ingemuit. Cor
pus tulit et in thalamo collocauit
Cepitq; pre dolore clamare et di
cere. Fili dulciſſime quō eſt vob̄?
Scē nicolae heccine eſt merces ho
noris quē vobis ta; diu exhibui?
Et cū hec et ſimilia diceret. ſtatim
puer quaſi de ſomno euigilans. o
culos aperuit ac ſanus ſurrexit.
¶ Vir quidam nobilis rogauit
beatū nicolaū vt ſibi filium a do
mino impetraret. ꝓmittens ſe fi
lium ad eius eccleſiam ductuꝝ. et
ciphū aureum oblatuꝝ. Filius er
go naſcitur et ad etatē perducit̄.
et ciphus fieri iubetur. Qui dum
ei valde placeret. ſuis adaptauit
vſibus. et aliū equiualente; fieri
precepit. Nauigantibus itaq; ad
eccleſiam ſancti nicolai. iub; pa
ter filio vt in illo cipho quē p̄mo
fieri fecerat aquam afferret ſibi.
Puer aūt volens obedire p̄ri cum
vellet haurire cū cipho in mare ce
cidit et ſtatim diſparuit. Pater
aūt eu; amare flens. nichilomin9
votū ſuum perfecit. Veniens igit̄
ad altare ſācti nicolai cum obtu
liſſet ſecundū ciphum tanꝗ pro
iectus cecidit de altari Cū autem
eum eleuaſſet et ſuper altare iteꝝ
poſuiſſet. rurſus de altari longi9
eſt proiectus. Eleuans autem ſu
per altare iteꝝ eu; tercio poſuit.
et adhuc tercio longius eſt proie
ctus. Mirantibus omnibus ad tā
grāde ſpectaculū. ecce puer ſan9
et incolumis aduenit. primum ci
phum in ſuis geſtans manibus.
narrauitq; coram omnibus ꝙ q̄n
in mari cecidit. ſtatim beatus ni
colaus affuit et eum illeſū ſerua
uit. ſicq; pater eius letus effect9
eſt. et vtrumq; ciphum beato ni
colao obtulit. ¶ Quidam vir
diues meritis ſancti nicolai filiu;
habuit. quem adeodatū vocauit
Hic igit̄ ſcō dei capellam in domo
ſua conſtruēs. omni anno feſtum
eius ſollempniter celebrabat Erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Conceptione B. M. V. 8. Decemb. Vid. 318

De S. Lucia 13. Decemb.

autem locus ille ſitus iuxta terrā
agarenorum Adeodatus quadam
vice ab agarenis capitꝰ ī ſerui
tutem regis eorum deputatur Se
quenti āno dum feſtū nicolai pat
eius deuote celebraret. et puer p̄
cioſum ciphum tenens regi aſſiſte
ret. recolit ſuam captionem. pa
rentū dolorē et gaudiū qd ea die
in domo ſua fiebat. cepitqꝫ altiꝰ
ſuſpirare. Quoꝝ ſuſpirioꝝ cauſā
dum rex nimis extorſiſſet ait rex
Quitquid tuus nicolaus agat. tu
hic nobiſcū manebis. Et ſubito
vento vehementi domum concuti
ente puer cum cipho rapitur et
ante fores eccleſie vbi parentes
agebant ſolemnia collocatur. Et
magnū gaudiū oībꝫ generatur.

De cōceptione beate marie Re
quire ſuo loco in fine libri. fo: 318

De nomine.

Lucia dicitur a luce. Lux
enī habet pulcritudinem
in aſpectu. Quia vt dicit
ambroſius. lucis natura eſt hec.
vt omīs gratia in aſpectu eiꝰ ſit.
diffuſionē enī lux habet ſine aliq̄
coinquinatione. q2 per quecunqꝫ
immunda diffuſa non coinquina
tur. Rectum habet inceſſum ſine
curuitate. longiſſimaꝫ lineam per
tranſit ſine moroſa dilatione.
¶ Per hoc oſtenditur ꝙ beata lu
cia habuit decoreꝫ virginitatis ſine
aliqua corruptione. diffuſionem
caritatis ſine aliquo immundo a
more. Rectum inceſſum intentio
nis in deū ſine aliqua obliquitate
Longiſſimam lineam diuturne o
perationis ſine negligentie tardita
te. ¶ Vel dicitur lucia quaſi lucis
via.

De ſancta lucia virgine. Hiſtoria quarta.

Lucia v̄go ſiracuſana no
bilis genere audiēs famā
ſancte agathe per totam
ſiciliam diuulgari. ſepulcrum eiꝰ
adijt cum matre ſua euthicia an
nis quatuor incurabiliter fluxum
ſanguinis patiēte Inter ipſa miſ
ſarum igitur ſolemnia cōtigit vt
illud euāgelium legeretur. ī quo
dominum mulierem ab hac paſſi
one ſanaſſe narratur. Tunc lucia
matri dixit. Si credis hijs que le
guntur. crede aghatam illum ſē
per habere preſentem. pro cuius
nomine ſuſtinuit paſſioneꝫ. Si er
go eius ſepulchrum credens cōti
geris. perfecta continuo ſanitate
gaudebis. Igitur recedētibꝰ cun
ctis. et matre et filia eius iuxta
ſepulchꝝ in oratione exiſtentibꝰ.
luciā ſomnus arripuit. viditqꝫ a
ghatā in medio angeloꝝ gēmis
ornatā ꝛ ſtātē dicētem ſibi Soror
mea lucia d̄o deuota quid a me pe
tis. quod ipſa poteris p̄ſtare cōti
nuo m̄ri tue? Nā ecce per fidē tuaꝫ
ſanata eſt Euigilans lucia m̄ri di
xit Mat̄ mea ecce ſanata es. Per
ipſā ergo te dep̄cor q̄ ſuis orōībꝫ
te ſanauit. ne mihi de cetero no
mines ſpōſū. ſed qd mihi datura
eras ꝓ dote paupibus elargire.
Cui m̄ī Tege ꝓus oclos meos et
quicq̄d volueris de facultatibꝫ tūc
facito. Ad quā lucia. Qd moriēs
das ideo das q2 tecū ferre n̄ potes

Da igitur dum viuis et mercedē
habebis. Cū ergo rediſſet. fiebāt
quotidie diſtributiones rerū et dā
tur in neceſſitatibus pauperū. In
terea dū patrimoniū diſtribuit.
ad ſpōſi noticiā puenit Requirit
ſponſus a nutrice de hijs. Rñdit
illa caute. q̄ vtiliorē poſſeſſionē
ſponſa ſua inueniſſet quā ſuo vo
lebat nomine cōparare. et ideo vi
debatur aliqua diſtrahere. Credi
dit ſtultus carnale cōmercium. et
cepit eſſe actor vendentiū. Vendi
tis omnibus et pauperibus eroga
tis. ſpōſus trahit eā corā paſcha
ſio conſulari dicēs eam xp̄ianam
eſſe et cōtra leges agere auguſto
rum. Inuitāte eam paſchaſio ad
ſacrificia ydolorū lucia rñdit. Sa
crificium deo placēs eſt viſitare
paupes. et eis in neceſſitatibus ſb
uenire. et quia iā amplius nō habeo
qd ei offerā. meipſam ſibi tribuo
offerēdā. Cui paſchaſius. Iſta ver
ba tibi ſimili ſtulto xp̄iano narra
re poteris Michi aūt qui p̄ncipū
decreta cuſtodio iſta fruſtra p̄ſe
queris. Ad quem lucia. Tu prin
cipum tuorū legē et decreta cuſto
dis. et ego dei mei legē et decreta
cuſtodiā Tu principes times. ego
deum timeo. Tu illos offendere
non vis. ego deū offendere caueo
Tu illis placere deſideras. ego au
tē vt xp̄o placeā cōcupiſco. Tu er
go fac quod vtile tibi eſſe cogno
ſcis. ego faciam quod mihi vtile
eſſe perſpexero. Cui paſcaſius.
Patrimonium tuum cum corru
ptoribus expendiſti. et ideo qua
ſi meretrix loqueris. Cui lucia. E
go patrimonium meum in tuto
loco conſtitui. corruptores autē
mentis et corporis nunq̄ ſciui.
Reſpondit paſcaſius. Qui ſunt
corruptores mentis et corporis?
Lucia dixit. Corruptores mentis
vos eſtis. qui ſuadetis vt anime
ſuum deſerant creatorem. Corru
ptores vero corporis ſunt qui tē
poralem delectationem preponūt
epulis ſempiternis. Paſchaſius
dixit. Ceſſabunt verba. cum per
uentum fuerit ad verbera Cui lu
cia dixit. Dei verba ceſſare non
poſſunt. Cui paſchaſius Tu ergo
deus es? Lucia reſpondit Ancilla
dei ſum. qui dixit. Cum ſteteritis
āte reges et preſides et cetera Nō
enim vos eſtis qui loquimini ſed
ſpiritus ſanctus qui loquitur in
vobis et cetera Dixit ergo paſcha
ſius. In te ergo ſpiritus ſanctus
eſt? Cui lucia. Qui caſte viuunt
templum ſpiritus ſancti ſunt.
Cui paſchaſius. Ego faciā te du
ci ad lupanar. vt ibi violationē
accipias. et ſpiritum ſanctum p
das. Cui lucia. Non coinquinat
corpus niſi de conſenſu mentis.
nam ſi me inuitam violare fece
ris. caſtitas michi duplicabitur
ad coronam. Nunq̄ autem volun
tatem meam ad conſenſum pote
ris prouocare. Ecce corpus meū
ad omne ſupplicium eſt paratū.
Quid moraris? Incipe fili diaboli
deſideria penarum tuarum in me
exercere. Tunc paſchaſius leno
nes fecit venire dicens eis. Inui
tate ad eam omnem populum et
tam diu illudatur donec mortua
nuncietur. Volentes autem eam
trahere. tanto pondere ſpiritus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Judoco Vid. 320.
De S. Thoma Apto
21. Decemb.

ſanctus eã fixit · vt omnino ipſaꝫ
mouere nequirẽt · Fecitq̃ paſcha
ſius mille viros accedere · et ma
nus et pedes ligaẽ · ſed eã nullate
nus poterãt mouere · Tũc et cum
mille viris multa paria boũ adhi
buit · ſed tñ v̉go dei immobilis p
manſit · Vocatis aũt magis vt ſu
is incantationibꝫ moueretur om
nino moueri nõ potuit Tũc dixit
paſchaſius · Que ſunt iſta malefi
cia ꝙ vna puella a mille hominibus
nõ mouet̃ ! Lucia dixit · Non ſunt
iſta maleficia · ſed beneficia xp̃i ·
Porro ſi adhuc decẽ milia adhibu
eris eque vt prius immobileꝫ me
videbis Putans vero paſchaſius
ſcd̃m quorũdam figmenta ꝙ oleo
fugarentur demonia et maleficia
iuſſit eam oleo perfũdi Cunq̃ nec
ſic moueri poſſꝫ ãguſtiatus nimis
paſchaſius iuſſit copioſum igneꝫ
circa eã accẽdi · picemq̃ reſinam
et feruens oleum ſuper eam fũdi ·
Dixitqꝫ lucia Inducias impetraui
martirij mei · vt credẽtibꝫ timorẽ
auferã paſſionis · et non credenti
bus vocem inſultationis · Viden
tes autem amici paſchaſij euꝫ an
guſtiari · in guttur eius gladium
immerſerũt · Que nequaꝙ̃ loque
lam amittens dixit · Annuncio vo
bis pacem eccleſie redditaꝫ · maxi
miano hodie mortuo · ⁊ de regno
ſuo diocleciano expulſo · Et ſicut
ciuitati cathanenſi ſoror mea aga
tha eſt data protectrix · ſic et ego
ciuitati ſiracuſane conceſſa ſum a
domino interuentrix · ¶ Dum hec
virgo loqueretur · ecce miniſtri
romanorum veniunt · paſchaſium
apprehendunt et vinctum ad ceſa
rem ſecum ducunt · Audierat enĩ
ceſar ꝙ vniuerſam prouinciam
fuerat depredatus · Veniens igit̃
romam et ſenatui accuſatus pari
ter et conuictus capitali ſentẽtia
eſt punitus · Virgo vero lucia de
loco vbi percuſſa eſt non eſt mo
ta · nec ſpiritum tradidit quo ad
uſqꝫ ſacerdotes venirent ⁊ corp⁹
domini traderẽt ei · Et omẽs aſtã
tes amen domino reſponderent
In eodeꝫ autem loco eſt ſepulta
et eccleſia fabricata · Paſſa eſt
autem tempore conſtantini et
maxẽncij Circa annos domini tre
centos decem ·

¶ De ſancto Juddeo Require lo
co ſuo in fine libri · 320 fo.

¶ De nomine ·

Thomas interp̃tat̃ abiſſ⁹
vel geminus · qd̃ ⁊ grece
didimus di[illegible]t̃ Vel dicitur
thomas a thomos qd̃ ẽ diuiſio ſi
ue ſectio · Dicit̃ ergo abiſſus eo ꝙ
ꝓfunditatẽ diuinitatis penetraẽ
meruit qñ ad ſui interrogationeꝫ
xp̃s ſibi reſpondit · Ego ſum via
veritas et vita · Dicitur geminus
eo ꝙ reſurrectioneꝫ xp̃i quaſi ge
minate ⁊ in duplum ꝙ̃ alij cogno
uit · Nã illi cognouerũt vidẽdo ·
iſte vidẽdo ⁊ palpãdo Diuiſ⁹ aũt
ſiue ſect⁹ dicit̃ · q2 mentẽ ſuã ab a
more mũdi diuiſit Vel q2 ab alijs
in fide reſurrectiõis diuiſus et ſe
ct⁹ fuit · Vl' dicit̃ thomas q̃ſi tot⁹
means in dei ſcilicet amore et cõ
tẽplatione Habuit enĩ tria q̃ iudi
cauerũt in ipſo fuiſſe amoreꝫ dei ·

De quibus dicit proſper in libro
de vita ꝯtemplatiua. Quid eſt de
um diligere niſi aĩo ꝯcipere ſerui
dũ dei viſionis affectũ. peccati o
dium. et mundi faſtidiũ. Vel di
ciť thomas a theos qđ ē deꝰ ⁊ me
us. vnde thomas quaſi deꝰ meꝰ.
et hoc ꝓpť illud qđ dixit cũ certifi
catus credidit. Deus meus ⁊ dñs
meus.

¶ Vita ſcĩ thome apĺi. ¶ Diſto. vi.

Thomas apĺus cum eſſet
apud ceſareã. apparuit ei
dñs dicẽs. Rex indie gũ
doferus miſit prepoſitũ ſuũ abba
nem querere hoĩem architectoria
arte eruditũ. Veni igiť et mittã
te ad eum. Cui thomas. Dñe quo
uis mitte me preterꝙ̃ ad indos.
Cui dñs. Vade ſecurus qꝛ ero cuſ
ſtos tui. Cũqꝫ indos ꝯuerteris cũ
palma martirij ad me venies. Cui
thomas. Dñs meꝰ es tu et ego ſer
uus tuꝰ. fiat voluntas tua. Cũqꝫ
prepoſitus foꝛ pambularet. ait
ei dñs. Quid comparare vis o iu
uenis? Cui ille. Dñs meus miſit
me vt conducam ſibi ſeruos ĩ ar
chitectoria arte eruditos. vt ro
mano ſibi opere ꝯſtruať palaciũ.
Tũc dñs tradidit ei thomam aſſe
rẽs eũ plurimũ in tali arte peritũ
Dixit abbanes ad thomã. Dic mi
chi ſi ſeruus ipſius es. qui tradi
dit te mihi? Cui thomas ait. Ego
niſi ſeruus ipſiꝰ eſſem. qua hora
me tradebat. aliquid haberẽ con
tradicere. ſed qꝛ ſeruꝰ ipſiꝰ ſũ nõ
qđ volo faciã ſed qđ iuſſerit dñs
meus. Seruus autẽ eiꝰ ſum vnus
ex innumerabilibus. qui omnes
diuerſas artes ſcimus et imus p
ꝓuincias. et quidquid lucrati fu
erimus de arte nrã. ipſi fideliter
offerimus. Aſcẽderũt abbanes ⁊
thomas nauim. et cũ nauigarẽt
dixit abbanes ad thomã. Quid ſci
re potes de artibꝰ. qꝛ donauit te
mihi dñs tuus? Cui thomas rñdit
Colloco fũdamẽta que nũꝙ̃ vete
raſcũt. cõſtruo parietes qui nũꝙ̃
corruũt. facio exedras ⁊ feneſtras
vt domꝰ lumen nũꝙ̃ dehabeat.
erigo fabricã in altũ vt omne edi
ficiũ precellẽs deſpiciat. Edificia
aũt mea ꝙ̃uis exterius nõ habe
ant decorẽ. intus tñ plus hñt pul
critudinẽ. Quid multa dicã tibi
de artis mee peritia? Oĩa q̄ in mar
more. oĩa que ĩ ſtructura eſſe poſ
ſunt nccĩa. ego faciã. Et quãtos
mihi dare volueris diſcipulos. e
go docebo eos. Dicit abbanes.
Magnꝰ eſt viř iſte q̇ tales ſeruos
habꝫ. melioꝛ eſt quouis rege. Di
cit ei thomas. Bene dixiſti. Nam
filiꝰ vnicus regis eſt. ⁊ tenet reg
nũ pris eiꝰ in ſupnis mõtibꝰ vbi
hoſtis nũꝙ̃ ꝑt ĩtroire. et vbi nul
lus peitus inueniť infirmꝰ. nullꝰ
paup. nullꝰ aliquo indigẽs. Cum
hec ⁊ hĩs ſimilia loquěť thomas.
velificãte nauta ſeptio die tenue
rũt plenis velis ⁊ proſperis vẽtis
ciuitatẽ andronopolim in q̄ rex fi
lie ſue nuptias celebrabat ¶ Hic
cũ ꝑcomꝫari feciſſet vt oẽs nupti
is ĩtereſſẽt. alias regẽ offẽderẽt.
ꝯtigit illuc abbanẽ ⁊ apl̃m ĩtroire
Puella aũt hebrea fiſtulã manu ge
rẽs vnũquẽqꝫ aliq̄ laude ꝯmenda
bat. vidẽsqꝫ apl̃m intellexit hũc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Thoma Apto
21 Decemb.

eſſe hebreum eo q̄ non manduca
ret. ſed oculos ad celū fixos habe
ret. Cūq3 puella corā eo hebraice
caneret dicēs Vn9 ē de9 hebreoꝝ
q̄ fecit celū et terrā et creauit oīa
Apl'us ipſā hec eadē verba repete
re ſatagebat. Vidēs pincerna q̄
nō māducarꝫ nec biberet. ſed tā
tū oculos fixos ad celū haberet. a
poſtolū dei in maxillā percuſſit. Cui
apl's. Meli9 eſt vt in futuro indul
gētia tibi det᷑ et hic trāſitoria pla
ga reddat᷑. Nō hinc ſurgā donec
manus que me percuſſit a canibus
afferat᷑ Hic igit᷑ ad hauriēdas aq̄s
abijt. et leo ipſm occidēs ſāguinē
ei9 bibit. Lacerātibꝫ aūt canib9
corp9 ei9. vn9 niger canis manū
eius dexterā in mediū ɔuiuiū ap
portauit Quo viſo. oīs turba ob
ſtupuit. et puella ei9 v̄ba referēs
ꝓiecta fiſtula ad pedes apl'i ſe ꝓie
cit. ¶ Hui9mōi aūt vltionē factā
reprobat aug9i libro ɔtra fauſtū
et aſſerit a pſeudo hoc fuiſſe inſer
tū. Vn̄ ex hoc legēda quo ad plu
ra ſuſpecta habet᷑. Poſſet tn̄ dici
q̄ nō aīo vlciſcendi. ſed modo p̄
dicendi dcm̄ ſit. Si tn̄ auguſtini ver
ba diligenter inſpiciant᷑. nō peni
tus iſta v̄ba reprobare videt᷑. Ait
enī ſic in eodē libro Legūt ſcriptu
ras apocriphas manichei. neſcio
a quibꝫ ſutoribꝫ fabularꝝ ſub apo
ſtoloꝝ noīe ſcriptas. que ſuorum
ſcriptorꝝ tpibꝫ in autoritatem ſcē
eccleſie recipi mererent᷑. ſi ſancti et
docti hoīes qui tunc in hac vita e
rāt. et examinare alia poterant e
os vera locutos eſſe cognoſcerēt
Ibi tn̄ legit᷑ apl'm thomā cū eſſet
in quodā nupciali ɔuiuio peregri
nus et prorſus incognitus. a quo
dā miniſtro palma percuſſum. impre
catū fuiſſe homini ɔtinuā ſeuāq3
vindictā. Nā cū egreſſus eſſet ad
fontē vnde aquā ɔuiuātibus mi
niſtrarꝫ. leo irruēs eū interemit.
manūq3 eius qua caput apl'i leui
ictu percuſſerat a corpe auulſam
ſecundum verbum apoſtoli id op
tantis atq3 imprecantis canis in
tulit menſis in quibus ipſe diſcū
bebat apoſtolus. Quid hic crude
lius videri poteſt? Verū quia ibi
ni fallor hoc etiam ſcriptum eſt q̄
ei veniā in futuro ſeculo petiuerit
Facta eſt cōpenſatio beneficij ma
ioris. vt et apl's q̄ carus deo eſſꝫ
ꝑ hūc timorē cōmēdaret ignaris.
et illi poſt hāc vitā quādoq3 finē
dam in eternū ɔfuleret᷑. Vtrꝫ illa
vera ſit an cōficta narratio. nihil
mea nūc intereſt. Certe manichei
a quibus ille ſcripture q̄s canon
eccleſiaſticus reſpuit. tāq̄ vere
atq3 ſincere acceptantur. ſaltem
coguntur fateri virtutem illam
patientie quam docet dn̄s dicens
Si quis te percuſſerit i maxilla tua
dextera. prebe ei et ſiniſtram. poſ
ſe eſſe in preparatione cordis. eti
am ſi non exhibeatur geſtu corpo
ris et expreſſione verborum. ¶
Quandoquidem apoſtol9 percuſ
ſus palma potius dominum roga
uit vt iniurioſo homini in futuro
ſeculo parceretur. et in preſenti
illa iniuria inulta non relinquere
tur. quam vel prebuit ferienti al
teram partem. vel vt iterum feri
ret ammonuit. ¶ Tenebat certe
apoſtolus interius dilectionis af
fectum. et exterius requirebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

correctidinis exemplū Siue hoc ve
rum ſit ſiue cōfictū · cur̄ noluit cre
dere tali aio famulū dei moyſen
ydoli fabricatores et adoratores
gladio ꝓſtrauiſſe ? Si aūt penas
illas cōparamus quid ſit e ferro in
terimi et a feris trucidari ⁊ lania
ri Quādoquidez iudices publicis
legibus ſeruiētes maioris criminis
reos beſtijs ſbrigi aut gladio ꝑ
cuti iubent · Hec Auguſtin⁹ Tūc
apoſtolus ad peticionez regis ſpō
ſum ⁊ ſponſam benedixit · Da in
quiens dn̄e adoleſcētulis hijs bn̄
dictionē tue dextre ⁊ i eoꝝ menti
bus ſemina ſemen vite Abeunte
autem apoſtolo · in manu iuueīs
eſt repertus plenus dactilis palme
ramus Comedētibus ſpōſo ⁊ ſpō
ſa de fructu eius obdormiūt ābo
et ſomniū ſimile ambo cernūt Vi
debat̄ etenim eis ꝙ rex gēmatus
eos amplecteret̄ ⁊ diceret Apl'us
meus benedixit vos vt eterne vi
te ꝑticipes ſitis · Euigilantib⁹ illis
et mutuo ſomnia reuelantibus ꝑ
apl'us ad eos ingredit̄ dicēs eis ·
Rex me⁹ modo vobis apparuit ⁊
me clauſis ianuis hic adduxit vt
ſuper vos bn̄dictō mea fructificet
Habete carnis integritatez · que
eſt omnium regina virtutum et
fructus ſalutis perpetue · Virgini
tas ſoror eſt angelorum · poſſeſſio
omnium bonorum · victoria libidi
num · fidei tropheuz · expugnatio
demonuz · ⁊ eṫnoꝝ ſecuritas gau
diorū · De libidine autē corruptio
gignit̄ · de corrupcōe pollucō naſci
tur · de pollutione reat⁹ oritur · de
reatū confuſio geneåtur Hec illo
referēte · duo angeli apparuerūt

eis dicentes Nos ſum⁹ angeli vo
bis ad cuſtodiam deputati · qui ſi
apoſtoli bene ſeruaueitis monita
offerimus do omnia veſtra vota
Eos igitur apoſtol⁹ baptizauit ·
et de fide diligēter edocuit · Poſt
multū vero tēporis ſpōſa noie pe
lagia ſacro velamine conſecrata
martirium patitur · et ſpōſus no
mine dyoniſi⁹ illi ciuitati i epiſco
pūm ordinatur · ¶ Poſt hoc autē
apoſtolus ⁊ abbanes ad regez in
die peruenerūt · ⁊ oſtenſo loco q̊
fieri volebat palatium dixit rex a
poſtolo dic michi · quo ṁino po
teris in iſto loco cōſtituere palati
um ? Thomas apprehendens arū
dinem cepit metiri ⁊ dicere · Ecce
ianuam in iſto loco diſponā · et
ad ortus ſolis ingreſſum In pria
pabulum In ſecūdo ſalutatoriuz
In tercio conſiſtoriū · In quarto
pretoriū In quinto zetas hyema
les · In ſexto zetas eſtiuales · In
ſeptimo epycauſteriū ⁊ tricli nia
ac cubicula · In octauo ṫmas In
nono gymnaſiū · In decio coq̄nā
In vndecimo colubū ⁊ aquarum
locum influētium · In duodecimo
ypodromiuz ⁊ ꝑ gyrum arcus de
ambulatoriū · Rex autem conſide
rans ait ad apoſtolum · Vere arti
fex es ⁊ decz te regi miniſtrare De
ſignato itaqꝫ ab apoſtolo mirābili
palacō et copioſo theſauro accep
to rex in aliam ꝓuintiaz ꝓficiſci
tur · ⁊ apoſtol⁹ vniuerſum theſau
rum pauperibus elargitur ¶ Per
totum autez biēnium quo abfuit
rex apoſtolus predicationi īſtitit
et innumerabilem populum ad
fidem conuertit · Rediens rex et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Thoma
Apto · 21 · decem

que thomas fecerat diſcetis ipſi
cum abbane in yma recluſit carce
ris · vt poſtmoduꝫ viuos excoria
tos vltricibus daret flammis · In
terea gath frater regis moritur ·
et ei ſepulcꝝ cū ambitione nimia
preparatur · Quarta autem die
qui mortuus fuerat ſurrexit · Et
ſtupefactis omnibus cunctiſqꝫ fu
gientibus dixit fratri ſuo · Hic ho
mo frater quem excoriare et incē
dere diſponebas amicus dei eſt ·
et ei omnes angeli famulantur ·
qui me ī paradiſū ducētes quod
dā michi oſteñderūt palaciū auro
et argēto et lapidibus precioſis
mirabiliter fabricatū · Et cū eius
pulcritudinē ammirarer dixerūt
mihi · Hoc eſt palacium qd fratri
tuo thomas conſtruxit · Cumqꝫ di
cerē vtinā ianitor eius eſſeꝫ · dixe
runt mihi · Frater tu9 illo ſe fecit
indignū · Si vis in illo manē · ro
gabimus dn̄m · vt te ſuſcitare dig
net vt illd a frē tuo poſſis emere ·
reddēs ei pecuniā quā ſe eſtiat per
didiſſe · Et hec dicens cucurrit ad
carcerē frī ſuo poſtulās indulgeri
Abiectiſqꝫ vinculis rogare aplm
cepit vt veſtē acciperet precioſā
Cui aplus · Ignoras qꝫ nil carna
le · nil terrenuꝫ geſtiunt qui cupi
unt habere in celeſtib9 poteſtatē
Egrediēte autem aplo de carcere
rex occurrit · et aduolutus pedi
bus veniā poſtulabat · Tunc apls
ait Multū vobis preſtitit deus vt
ſecreta ſua vobis oñderet · Credi
te in xp̄m et baptiſemini · vt etni
regni participes ſitis · Dixit ei fra
ter regis · Vidi palaciū qd fratri
meo feciſti et illud comparaē me

rui · Cui aplus · Hoc in poteſtate
fratris tui eſt · Cui rex · Illd erit
meum · et aplus tibi fabricet ali
ud · Qd ſi forte nequierit · michi
et tibi hoc vnum coē erit · Rñdit
apls · Innumerabilia palacia ſūt
in celo ab inicio mūdi p̄parata ·
que fidei precio et elemoſinis com
parantur · Diuitie autē veſtre ad
illa vos antecedere poſſunt · ſequi
vero omnino nō poſſunt · ¶ Poſt
vnum vero menſē fecit aplus om
nes hoīes illius prouincie congre
gari Quibꝫ congregatis debiles
et infirmos ſeorſum ſtare iuſſit ·
et ſuper eos orauit Cumqꝫ qui do
cti fuerāt reſpōdiſſent amē · coruſ
catio de celo veniēs · tā aplm qꝫ a
lios fere p horam mediam ſic pro
ſtrauit · vt omnes ſe putarēt ictu
fulguris interiſſe · Erigens auteꝫ
ſe aplus dixit · Surgite qꝫ dn̄s me
us ſicut fulgur venit · voſqꝫ ſana
uit · Exurgentes autē omnes ſa
ni · deum et aplm glorificauerūt ·
¶ Tunc aplus cepit eos docere
et duodecim gradus virtutū aſſi
gnare · Primus eſt vt in deum
crederēt · qui eſt vnus in eſſentia
et trin9 in perſonis · Deditqꝫ eis
triplex exemplum ſenſibile quo
modo ſint in vna eſſentia tres p
ſone · Primum eſt · qꝫ vna eſt in
homine ſapientia · et de illa vna
procedit intellectus memoria et in
genium · Nam ingenium eſt inq̄r
vt qd nō didiciſti inuenias · et me
moria vt nō obliuiſcaris que didi
ceris · Intellectus vt intelligas
que oſtendi poſſunt vel doceri ·
Secūdum eſt qꝫ in vna vinea tria
ſūt · ſcꝫ lignū · folium et fructus ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Et hec omnia tria ſunt · et vna vi
nea ſunt. Terciū eſt · q2 caput v
nū ex quīq3 ſenſib9 conſtat · In
vno em̄ capite ſunt viſus · audi
tus · odoratus · tactus et guſtus.
et hec plura ſunt et vnum caput
ſunt · Secund9 gradus eſt vt bap
tiſmum ſuſciperent · Tercius eſt
vt ſe ab auaricia tēperarēt Quar
tus eſt vt ſe a fornicatione cōtine
rent · Quintus vt gulam reſtrin
gerent · Sextus vt penitentiā te
nerent · Septimus vt in hys per
ſeuerarēt · Octauus vt hoſpitali
tatē amarent · Nonus vt volunta
tem dei in faciendis quererent ·
et eam opere complerent · Deci
mus vt eam in non faciendis in
quirerent et ea euitarent · Vnde
cimus vt caritatem amicis et ini
micis impenderent. Duodecimus
vt in cuſtodiendis hys vigilem
curam haberent · ¶ Poſt predi
cationem vero nouem milia viro
rum exceptis paruulis et mulieri
bus baptiſati ſunt · ¶ Poſt hoc
aūt in ſupiorē indiaȝ abijt in qua
innumeris miraculoȝ inſignijs
choruſcauit · Sintice etiā amicam
migdonie vxoris cariſij cognati
regis aplus illuminauit · Dixitq3
migdonia ad ſinticē. Putas ſi po
tero eū videre? Tūc migdonia de
cōſilio ei9 habitū mutauit · et int̄
paupes mulieres vbi aplus p̄di
cabat aduenit · Apl's aūt cepit de
vite hui9 miſeria predicare Dicēs
inter cetera · qm̄ vita hec eſt miſe
ra · caſib9 ſubiecta · et adeo fugiti
ua · vt cū teneri credit̄ effugiat la
befacta · Deinde cepit q̄tuor ratio
nib9 exhortari eos · vt v̄bum dei
libent̄ audirēt · ipſum verbum
dei q̄tuor rez generib3 cōparando ·
ſc3 collirio · ex eo q̄ oculū nr̄i itel
lect9 illuiat. Potioni · ex eo q̄ no
ſtrū affectū ab oī carli amoē pur
gat et mūdat Emplaſtro · ex eo q̄
pccōz nroz vulnera ſanat Cibo ·
ex eo q̄ nos celeſtiū amorē delcāt
Et ſicut inquit hec egroto nō va
lēt niſi ea i ſe receperit · ſic nec aīe
languēti v̄bū dei pdeſt · niſi illud
deuote audierit · Predicāte aplo
credidit migdonia · et deinceps vi
ri thōz abhorruit · Tunc cariſius
īpetrauit a rege q̄ aplm in carce
rem poſuit Ad quē veniēs migdo
nia rogauit vt ſibi ignoſceret q̄
ppter eā in carcerē miſſus eſſet ·
Quā ille benigne ꝯſolās hec oīa
ſe libēter pati aſſeruit. Cariſius
aūt regē rogauit · vt reginā ſoro
rē ſue vxoris ad ipam mittēt · ſi
forte eā reuocare poſſ3 · Miſſa re
gina ꝯuertit̄ ab ea quā volebat p
uertere · Viſiſq3 tot miraculis q̄
aplus faciebat dixit · Maledicti
ſūt a deo qui non credunt hys o
peribus · Tunc aplus omnes qui
ibi aderāt de tribus breuiter in
ſtruxit · ſc3 vt eccleſiā diligerēt ·
ſacerdotes honorarēt · et aſſidue
ad verbum dei audiendum conue
nirent · Reuertente autē regina
dixit ei rex Vt quid tam diu mo
rata es? Que r̄ndit. Putabā mig
doniam ſtultam eſſe. ſed ſapien
tiſſima eſt · et me ad apoſtolū dei
ducens viam veritatis me cogno
ſcere fecit · et nimis ſtulti ſunt qui
in xp̄m non credunt · noluitq3 re
gina regi deinceps copulari. Stu
pefactus rex dixit cognato ſuo ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Dum tuam vxorem recuperaꝛ vel
lem meam perdidi. Et peior mihi
mea eſt ꝙ̄ tua tibi. Tūc rex iuſſit
apoſtolum ligatis manibus ad ſe
adduci. precipiens ei vt ad ſuos
viros coniuges reuocaret. Apo
ſtolus autem exemplo triplici ei
oſtēdit. ꝙ ꝙ̄ diu in errore exiſte
rent. hoc facere non deberent. vi
delicet exemplo regis. exēplo tur
ris. et exemplo fontis. Vn̄ dixit
Tu cum ſis rex nō vis habere in
quinata ſeruicia. ſed mundos ſer
uos pariter et ancillas. quanto
magis credere debes deum amaꝛ
caſtiſſima ⁊ mūda ſeruicia? Quid
ergo culpor ſi deum amare predi
co in ſeruis ſuis quod diligis ⁊ in
tuis? Fabricaui em̄ turrim excel
ſam. et dicis michi vt ego qui fa
bricaui eaꝫ deſtruam. Fodi terrā
profundam et eduxi fontem de
abyſſo. et dicis mihi vt obruam
illum. Tunc iratus rex iuſſit af
ferri ardentes laminas ferreas. ⁊
apoſtolum ſtaꝛ nudis pedibus ſu
per eas. protinus nutu dei fons
ibi erupit et eas extinxit. Tunc
rex conſilio ꝯgnati ſui eum in for
nacem ardentem miſit. que tamē
refrigerata eſt. vt die altera ſan9
inde exiret et illeſus. Dixitqꝫ regi
cariſius. Fac illum offerre ſacrifici
um deo ſolis vt ſic dei ſui iram in
currat. qui ab hys eum liberat.
Cumqꝫ ad hoc vrgeret. dixit regi
Preſtātior es tu ꝙ̄ factura tua?
Et quomodo tu deum verum ne
gligis. et picturaꝫ colis. Tu pu
tas ꝙ ſicut dicit cariſius. deus me
us mihi iraſcet̄ poſtꝙ̄ adorauero
deū tuū Magis aūt iraſcetur deo

tuo eumqꝫ comminuet cum adora
uero eum. Adoro igitur eum. Si
ergo me adorante deum tuum. de
us non euerteret illum. ſacrificabo
illi. Si autē ſic. tu credes deo meo
Cui rex Adhuc tu mecum de pari
loqueris. Precepit igitur apoſto
lus hebraice demoni. qui in eo e
rat. vt ꝙ̄ cito corā ydolo genua
flecteret. ſtatim ydolum commi
nueret. Flectens igitur apoſtol9
genua. dixit. Ecce adoro. ſed nō
ydolum. Ecce adoro. ſed non me
tallum. Ecce adoro. ſed non ſimu
lacrum. Adoro autem dn̄m iheſuꝫ
chriſtum. in cuius nomine preci
pio tibi demon qui in eo latitas.
vt ſimulacrum iſtud comminuas
Statimqꝫ quaſi cera liquefactum
eſt. Tunc omnes ſacerdotes mu
gitum dederunt Pontifex autem
templi eleuans gladium apoſto
lum tranſuerberauit dicēs. Ego
vindicabo iniurias dei mei. Rex
autem et cariſius affugerunt vi
dentes ꝙ populus vellet apoſtolū
vindicare. et pontificem viuum
incendere. Chriſtiani auteꝫ corp9
apoſtoli tulerunt. et honorifice ſe
pelierunt. ¶ Poſt longum au
tem tempus circa annos domini
ducentos triginta. corpus apoſto
li in ediſſam ciuitatem tranſlatū
eſt. alexandro imperatore ad ſuo
rum preces hoc faciente. In illa
autem ciuitate nullus hereticus.
nullus iudeus. nullus pagan9 po
teſt viuere. nec tirannus aliquis
ibidem nocere. poſtꝙ̄ꝫ abagarus
rex illius ciuitatis epiſtolam ma
nu ſaluatoris ſcriptam accipere
meruit Nam ſi quando gens aliꝙ̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

contra ciuitatem illam inſurrexe
rit· infans baptiſatus ſup portaȝ
ſtans epl'am illam legit· ⁊ ea die
tam ſaluatoris ſcriptis ꝙ apl'i tho
me meritis hoſtes aut affugiunt
aut placantur ¶ Yſidor⁹ in libro
de vita et obitu ſcoꝝ ſic de iſto a
poſtolo dicit. Thomas diſcipulus
xp̄i ac ſimilis ſaluatori· audiendo
incredulus· videdo fidelis fuit·
Hic euāgeliū predicauit parthis
medis et perſis· hircaniſqȝ brachi
anis· et intrās orientalem plagā
et interna gentiū penetrans· ibi
predicationem ſuā vſqȝ ad tituluȝ
ſue paſſionis perduxit· Hic lance
is transfix⁹ occubuit· ¶ Criſoſto
m⁹ quoqȝ ait ꝙ dū thomas ad re
gē magoꝝ qui ad xp̄m adorandū
venerant deueniſſet· eos baptiſa
uit· et facti ſunt adiutores fidei
xp̄iane·

¶ De tp̄e reconciliationis ⁊ pere
grinationis·

Dicto de feſtiuitatib⁹ que
occurrūt infra tempus re
conciliationis ⁊ renouati
onis qd incepit a moyſe ⁊ ꝓphetis
et durauit vſqȝ ad xp̄i aduētū in
carnē· qd tempus repreſentat ec
cleſia ab aduentu vſqȝ ad natiui
tatē dn̄i· ſequitur videre de feſtiui
tatibus que eueniūt infra temp⁹
quod partim continetur ſub tem
pore reconciliationis· et partim
ſub tempore peregrinationis. qd
tempus repreſentat eccleſia a na
tiuitate vſqȝ ad ſeptuageſimam ſi
cut ſupra in prologo dictū eſt·

¶ De natiuitate domini noſtri ihe
ſu xp̄i·

¶ Hiſtoria ſexta·

Natiuitas dn̄i noſtri ihe
ſu xp̄i ſcd̄m carneȝ vt
quidam aiunt ↄpletis
ab adā quinqȝ milibus
ducentis vigintiocto annis· vel ſe
cundum alios ſex milibus· vel ſe
cundū euſebiū ceſarienſem in cro
nicis ſuis quinqȝ milibus centū
nonagintanoueȝ ānis· tp̄e octa
uiani imperatoris facta eſt· puta
tio autē ſex miliū annorū inuenta
fuit a methodio potius miſtice ꝙ
cronice Veniēte aūt ipſo filio dei
in carnē tāta pace vniuerſus mū
dus gaudebat· vt toti mūdo vni
cus romanoꝝ impator pacifice p̄
ſideret Nā ſicut naſci voluit vt no
bis pacē tēporis et pacē eternita
tis tribueret· ſic voluit vt nichilo
min⁹ ortū ſuū pax tēporis illuſtra
ret· Ceſar igitur auguſt⁹ vniuer
ſo preſidēs orbi· ſcire voluit quot
prouincie· quot ciuitates· quot
caſtra· quot ville· quot hoīes i to
to orbe eēnt Juſſitqȝ vt i hiſtorijs
ſcolaſticis dicitur· vt oēs hoīes ad
vrbē vn̄ traxerāt originē perge
rēt· et quilibet denariū argente
um qui valebat decē nūmos vſua
les· vn̄ et denarius dicebatᷣ· p̄ſidi
ꝓuincie tradēs ſe ſubditūȝ roma
no iperio ꝓfiteretᷣ· Nā et nūmus
ymaginē p̄ferebat ceſaris· ⁊ ſup
ſcriptionē noīs· Dicebatᷣ aūt ꝓfeſ
ſio ⁊ deſcriptio· ſed diuerſa conſi
deratione Profeſſio em̄ dicebatᷣ·
ꝙ quilibet qn̄ reddebat p̄ſidi ꝓ
uincie cenſicaput· id eſt denariū
illū q̄ ſic vocabatᷣ· ponebat illū ſu
per caput ſuū ⁊ ꝓprio ore ꝓfitebatᷣ
ſe eſſe ſubditūȝ romano imperio·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

vnde dicebatur ꝓfeſſio ideſt pro
prio ore faſſio. Et fiebat hoc coraȝ
dnini ꝑſo Deſcriptio aūt diceba
tur. qꝛ numerus eoꝝ qui cenſum
capitis ferebant certo determinā
batur numero. ⁊ redigebatꝰ ī ſcri
ptis. Hec deſcriptio prima facta
eſt a preſide ſirie cyrino. Prima
dicitꝰ vt in hiſtorijs ſcolaſticis iue
nitꝰ quantū ad cyrinū. Quia enī
iudea in vmbilico terre habitabi
lis eſſe dicitꝰ. ꝓuiſū eſt vt in ea in
choaretur. ⁊ deinde per circumſtā
tes regiones alij preſides proſeq̄
rentur Vel dicitꝰ prima id eſt vni
uerſalis. qꝛ alię pręceſſerūt parti
culares. Vel forte prima capitū
in ciuitate fiebat à preſide Secun
da ciuitatum in regione à legato
ceſaris. Tercia regionū in vrbe
corā ceſare Joſeph aūt cum eſſet
de genere dauid. a nazareth in
bethleem profectus eſt. Cum au
tē beate marie tempus pariendi
inſtaret. et ipſe de ſuo reditu ne
ſciret. eam ſecum aſſumpſit. et
in bethleem ſecū duxit. nolēs the
ſauꝝ ſibi à deo cōmiſſuȝ in aliena
manu dimittere. ſed ipſe volens
per ſeipſum cura peruigili cuſtodi
re. ¶ Cum ergo bethleem appro
pinquaſſȝ. vt frater bartholome
us in ſua compilatione teſtatur.
vidit partem populi gaudenteȝ.
et partem gementem Quod ſibi
angelus exponēs ait Pars popu
li gaudens eſt populus gentilis.
qui in ſemine abrahe eternaȝ be
nedictionem accipiet. Pars autē
gemens eſt plebs iudaica à deo
ſuis meritis reprobata. Cum igitꝰ
ambo bethleem aduenissent. et
qꝛ pauperes erant. et qꝛ omnia
hoſpitia alij qui propter hocipm
venerant occupauerant. nullum
hoſpitium habere potuerunt. Di
uerterūt ergo in communi trāſi
tu. qui vt dicitur in hiſtoria ſcola
ſtica. erat inter duas domos ope
rimentum habēs. qui diuerſoriū
dicitur. ſub quo ciues ad colloquē
dum. vel ad conſedendū in diebꝰ
ocij. vel pro aëris intemperie di
uertebant. vbi forte ioſeph preſe
pe boui et aſino fecerat. vel ſcdm
quoſdam ruſtici cum ad forum ve
niebāt animalia ibidem ligabāt.
et ideo preſepe ibi conſtructum
erat. In ipſa igitur nocte media,
diei dnīce beata virgo filium pepe
rit. ⁊ in preſepio ſuper fenum re
clinauit. quod fenum vt habetur
ī hiſtoria ſcolaſtica. beata helena
poſtmodum romam detulit. a cu
ius feni comeſtione bos et aſinus
vt dicitur abſtinebant. ¶ Nota
autem qꝫ natiuitas xp̄i fuit mira
biliter facta. multipliciter oſten
ſa. et vtiliter exhibita. ¶ Fuit
mirabiliter facta. tum ex parte
generantis. tum ex parte geniti.
tum ex parte generandi modi.
Ex parte generantis. qꝛ ipſa fuit
virgo ante partum. virgo in par
tu. virgo poſt partum Et hoc ſcȝ
qꝫ virgo manens peperit quinqꝫ
modis oſtenſum eſt. Primo per
ꝓphetiaȝ Yſaye ſeptimo. Ecce vir
go concipiet et pariet ⁊c̄. Secun
do per figuram. Hoc enim figura
tum eſt per virgam aaron. que ſi
ne omni humano ſtudio floruit.
Et per portam ezechielis. que ſem
per clauſa permanſit. Tercio per

cuſtodiam. Joſeph enim vir eius
ex eo ꝙ ipſam cuſtodiuit. teſtis
ſue virginitatis extitit. Quarto
per experientiã. Cũ em̃ vt in com
pilatione bartholomei habetur.
et de libro infãtie ſaluatoris ſum
ptũ fuiſſe videtur. pariendi tem
pus inſtaret. ioſeph licet deuz de
virgine naſcituꝝ non dubitaret.
morem tamẽ gerẽs patrie. obſte
trices vocauit. quaꝝ vna vocaba
tur zebes. et altera ſalome. Ze
bes igit̃ ↄſiderãs ꝛ inquirens. et
ipſaz virginẽ inueniẽs. exclama
uit virginem peperiſſe. Salome
autez cũ nõ crederet. ſed hoc ſimi
liter probare vellet. ↄtinuo aruit
manus eius. Juſſu tamẽ angeli
ſibi apparẽtis puerum tetigit. et
continuo ſanitatẽ recepit. Quin
to per miraculi euidẽtiam. Rome
em̃ vt teſtatur innocentius papa
quartus. duodecim annis pax fu
it Igitur romani templum pacis
pulcerrimũ conſtruxerũt. et ibi
ſtatuã romuli poſuerũt. Conſulẽ
tes aũt apollinem quantũ duraꝛet
illud templũ. acceperunt reſpon
ſum quouſqꝫ virgo pareret. Hec
audiẽtes dixerũt. Ergo in et̃nuz
durabit Impoſſibile em̃ credebãt
ꝙ vnq̃ꝫ virgo pareret. vnde in fo
ribus templi titulũ hunc ſcripſẽ
runt. Templum pacis eternum
Sed in ipſa nocte qua virgo pe
perit templum funditus corruit.
et ibi eſt modo eccleſia ſancte ma
rie noue ¶ Secundo fuit mirabi
liter facta ex parte generis. Nam
ſicut dicit bernard9. in eadem p
ſona eternũ. antiquũ. et nouum
mirabiliter conuenerũt. Eternuz

id eſt diuinitas. Antiquum id eſt
caro ab adam antiquata. Nouuz
id eſt anima de nouo creata. Ita
cum ſicut idem dicit. Hodie tres
mixturas id eſt tria opa fecit de9
ita mirabilit̃ ſingularia. vt talia
nec facta ſint. nec amplius faciẽ
da ſint. Coniuncta quidem ſunt
adinuicem de9 et homo. mater ꝛ
virgo. fides et cor humanũ. Pri
ma valde mirabilis. qꝛ ↄiũcta fuit
limus et deus. maieſtas ꝛ infirmi
tas. tanta vilitas ꝛ ſublimitas tã
ta. nihil deo ſublimius. ꝛ nihil li
mo vilius. Secũda nihilominus
valde mirabilis fuit. A ſeculo em̃
nõ ẽ auditũ ꝙ v̾go eẽt q̃ peperit.
ꝙ mr̃ eſſet q̃ v̾go ꝑmãſit. Tercia
eſt ꝑma et ſecũda inferior. ſed nõ
minus fortis Miꝝ eſt em̃ quõ cor
humanũ fidẽ hn̄s duob9 accõmo
dauit. quõ credi potuit ꝙ de9 hõ
eſſet. et ꝙ virgo manſerit que pe
periſſet. Hec ber. ¶ Tercio fuit
mirabiliter facta ex parte modi
generandi. Eius em̃ partus fuit
ſup̃ naturã ex eo ꝙ virgo conce
pit. Supra rationem ex eo ꝙ deũ
genuit. Supra humanã conditio
nem ex eo ꝙ ſine dolore peperit.
Supra conſuetudinem ex eo ꝙ de
ſpiritu ſancto cõcepit. Nõ em̃ ge
nuit virgo ex humano ſemine. ſ
miſtico ſpiramine. Nam ſpiritus
ſanct9 ex caſtiſſimis et puriſſimis
ſanguinibus virginis accepit et
inde corp9 illud formauit. Et ſic
quartũ modũ mirabilẽ faciendi
homines deus oſtendit Nam ſicut
dicit anſelmus q̃tuor modis deus
poteſt hominem facere. ſcz ſine ho
mine et femina ſicut fecit adam.

De natiuitate Dni

de hoīmine ſine femina ſicut fecit
euam de hoīe et femina ſicut com
munis ꝓbat vſus de femina ſine
hoīe ſicut hodie mirabiliter factū
eſt. ¶ Secūdo ei⁹ natiuitas fuit
hodie multipliciter oſtēſa. Oſten
ſa eſt em̄ per oēs gradus creatu
raꝝ. Eſt em̄ quedā creatura que
tantū habet eſſe ſicut pure corpo
rea Quedā que hab; eſſe et viuē
ſicut vegetabilia. Quedā que ha
bet eſſe viuere ⁊ ſentire ſicut bru
ta aīalia. Quedā que habet eſſe
viuere et ſentire ⁊ diſcernē ſicut
homo. Quedaz que habet eſſe vi
uere ſentire diſcernere et intelli
gere ſicut angelus Per oēs iſtas
creaturas hodie xp̄i natiuitas eſt
oſtenſa. Prima aūt creatura ſcꝫ
corporea triplex ē. ſcꝫ opaca. trāſ
parēs ſiue ꝑuia et lucida. ¶ Pri
mo ergo oſtenſa eſt per pure cor
poreā opacam. ſicut ſcꝫ per deſtru
ctionē templi romanoꝝ vt ſupra
dictū eſt. et ꝑ ruinā ſtatue romu
li dei romanoꝝ. que tūc cecidit ⁊
diminuta eſt. et per ruinā etiā ali
aruꝫ ſtatuarū que tūc ī alijs locis
plurimis ceciderunt. Legit̄ em̄ ꝙ
iheremias ꝓphā ī egiptū deſcēdēs
poſt mortē godolie. regibꝫ egipti
ſignū dedit ꝙ eoꝝ ydola ruerēt
cū v̓go filiū ꝑturiret. Quapropt̄
ſacerdotes ydoloꝝ ymaginē v̓gi
nis puerū ī gremio baiulātis. in
ſecreto loco templi ſtatuerūt. ⁊
eā ibidē adorabāt. ſ a ptholomeo
rege interrogati poſtea quid hoc
ſibi vellet: dixerūt paterne tradi
tiōis hoc eē miſteriū qd a ſcō ꝓphe
ta eoꝝ maiores acceperant. et ſic ī
rebus futuris credebāt. Scđo per

pure corporeā tranſparentē et ꝑ
uiā. Nā in ipſa nocte obſcuritas
aeris in claritatē diei verſa eſt.
Rome etiā vt teſtat̄ innocentius
papa tercius. fons aque in liquo
rē olei verſus eſt. et erūpens vſq;
in tiberim ꝓfluxit. Propheciʒauit
em̄ ſibilla ꝙ qn̄ erūperet fōs olei
naſceret̄ ſaluator. Tercio ꝑ purā
corporeā lucidā ſicut ꝑ corpa ſup
celeſtia. Nā in ip̄a die natitatis ſe
cūdū aliquoꝝ relationē vt ait cri
ſoſtom⁹. magis ſup quēdā mōtē
orātibꝫ. ſtella quedā ſup eos appa
ruit. que formā pueri pulcerrimi
habebat. ⁊ ī ei⁹ capite crux ſplē
debat Que magos alloquēs dixit
vt in iudeā ꝑgerēt. ⁊ ibi natū pu
erū inuenirēt. In ip̄a etiam die
tres ſoles ī oriēte apparuerūt. qui
paulatim in vnū corp⁹ ſolare re
dacti ſūt. ꝑ qd ſignificabat̄ ꝙ tri
ni ⁊ vnius dei noticia toti orbi im
minebat. ꝙ nat⁹ erat ille in quo
tria ſcꝫ caro. aīa. deitas in vnā ꝑ
ſonā ↄuenerāt. In hiſtorijs ſcola
ſticis tn̄ dicit̄ ꝙ nō ipſa die natiui
tatis tres ſoles apparuerunt. ſed
an̄ per aliquod tēpus. ſcꝫ p⁹ mor
tē iulij ceſaris. qd etiā euſebi⁹ in
cronica aſſerit. ¶ Octauianus in
ſuper impator vt ait innocētius
papa tercius. vniuerſo orbi ditio
ni romane ſubiugato in tantū ſe
natui placuit. vt eū ꝓ deo colere
vellēt. Prudēs aūt īpator ſe mor
talē intelligēs. īmortalitatis ſibi
nomē noluit vſurpare. Ad illoꝝ
vero īportunā inſtātiā ſibillā pro
phetiſſā aduocat. ſcire volēs ꝑ ei⁹
oracula ſi in mūdo maior eo aliqn̄
naſceret̄. Cū ergo in die natitatis

dñi conſiliū ſuper hac re duocaſſꝫ·
et ſibilla in camera impatoris ora
culis inſiſteret. in die media circu
lus aureus apparuit circa ſolem.
et in medio circuli virgo pulcerri
ma puerꝝ geſtās in gremio· Tūc
ſibilla hec ceſari oſtendit. Cū aūt
imperator ad p̄dictā viſionē pluri
mū āmiraretur audiuit vocē dicē
tē· Hec eſt arā celi Dixitqꝫ ei ſibil
la· Hic puer maior te eſt. et ideo
ipſum adora· Eadē ergo camera
in honorē ſācte marie dedicata ē·
vnde vſqꝫ hodie dicitur ſācta ma
ria de ara celi· Intelligēs igit̄ im
perator ꝙ hic puer maior ſe erat
ei thura obtulit· et de9 de cetero
vocari recuſauit· De hoc aūt oro
ſius ita dicit· Octauiani tempore
hora circiter tercia repēte liquido
ac puro ſereno circulus ad ſpeciē
celeſtis arcus orbē ſolis ambiuit·
q̄ſi venturus eſſet qui ipſum ſolē
ſolus mundūqꝫ totū ꝛ feciſſet et
regeret· Hec oroſius· Idem ait
eutropius· ¶ Refert quoqꝫ thimo
theus hiſtoriographus ſe in anti
quis romanorꝝ hiſtorijs inueniſſe
ꝙ octauian9 tricesimoquinto an
no regni ſui capitoliū aſcendit· ꝛ
quis poſt ſe rempublicā guberna
ret a dijs ſollicite requiſiuit. et
audiuit vocē dicentē ſibi· Puer e
thereus ex deo viuēti ſine tp̄e ge
nitus· ex intemerata virgine ſine
macula naſciturus· Hoc audito·
ibi arā edificauit cui hūc titulum
inſcripſit· Hec eſt ara filij dei vi
uētis· ¶ Secūdo oſtēſa eſt et ma
nifeſtata eſt per creaturā que ha
bet eſſe ꝛ viuere· ſicut ſunt plan
te et arbores· In hac enī nocte vt
bartholomeus in ſua compilatiōe
teſtat̄ vinee engaddi que ꝓferūt
balſamū floruerūt. fructū ꝓtule
rūt et liquorē dederūt. ¶ Tercio
per creaturā que habꝫ eſſe viuere
et ſentire· ſicut ſunt aīalia bruta
Proficiſcēs enī ioſeph ī bethleem
cum maria pregnante duxit ſecū
bouem· forte vt ipſum venderet.
et cenſū pro ſe et pro virgine ſol
ueret· et de reſiduo viuerēt. ꝛ v
num aſinum forte vt virgo ſuper
eū veheretur· Bos igitur ꝛ aſin9
miraculoſe dn̄m cognoſcentes·
flexis genibꝫ ip̄m adorauerūt An
te etiā xp̄i natiuitatē per aliquot
dies vt ait euſebius ī cronica cū
quidam ararent boues ad arato
res dixerunt Homines deficient·
ſegetes proficient· ¶ Quarto per
creaturā que habet eſſe· viuere
ſentire ꝛ diſcernere. vt eſt homo·
ſicut per paſtores Nam in ipſa ho
ra noctis paſtores ſuper gregem
ſuum vigilabant· Sicut bis in an
no in lōgioribus ꝛ breuioribꝫ no
ctibus anni conſueuerant. Mos
enim fuit antiquitus gentilibus
in vtroqꝫ ſolſticio ſcꝫ eſtiuali cir
ca feſtū ſancti iohānis baptiſte.
et hyemali circa natiuitatem do
mini vigilias noctis cuſtodire ob
ſolis venerationē. qui forte mos
et apud iudeos ex vſu cohabitā
tium inoleuerat· Ipſis igitur vi
gilantibus ſuper gregē angelus
dei apparēs ꝛ ſaluatorē natū ānū
ciauit· et quo inueniret̄ ſignū de
dit· Factaqꝫ ē cū eo multitudo an
gelorꝝ dicētiū· glīa ī altiſſimis deo
nc̄· Paſtores ergo venientes totū
ſicut angel9 dixerat inuenerūt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Sic itez manifeſtata eſt per ceſa
rem auguſtū qui tunc preceptuz
dedit · ne eū aliquis deū vocaē au
deret ſicut oroſius teſtatur. Forte
eñ cum viſionē illā circa ſolez vi
diſſet · recolens ſimul de ruina tē
pli · et de fonte olei · et intelligēs
ꝙ in mundo natus eſſet qui ma
ior eo erat · nec deꝰ nec dñs voca
ri voluit Sic etiā manifeſtata eſt
per ſodomitas qui oēs ī toto mū
do in illa nocte extincti ſunt · ſicut
dicit iheromꝰ ſup illud Lux orta
eſt eis · tanta ſcꝫ ꝙ oēs laborātes
illo vicio extinxit · et hoc fecit cri
ſtus vt oēs eradicaret · ne in na
tura quā aſſumpſerat tanta de ce
tero īmundicia inueniret. Nā vt
dicit auguſtīnꝰ Videns deus vici
um ↄtra naturā in humana natu
ra factū · filius fere deſijt incarna
ri. ¶ Quinto per creaturā que
habet eſſe viuē et ſentire · diſcer
nere et intelligere · ſicut eſt ange
lus · Angeli eñ in ipſa nocte ipſā
xp̄i natiuitatē ānunciauerūt pa
ſtoribus vt ſuperius dictū eſt.

¶ Tercio eius natiuitas eſt no
bis vtiliter exhibita ¶ Primo ad
demonis ↄfuſionē. Nā hoſtis anti
quꝰ iā nobis vt ante ꝑualere nō
poteſt. Vñ legiē ꝙ ſcūs hugo ab
bas cluniacenſis in vigilia natiui
tatis dñi vidit btām v̄ginem ī vl
nis tenentē filiū et dicentē. Adeſt
dies in qua ꝓphetaꝝ oracula reno
uanē. Vbi eſt nūc hoſtis qui ante
hūc diem hoībus preualebat? Ad
hanc vocē diabolus de humo eru
pit · vt verbis dñe inſultaret · ſed
mentita eſt iniquitas ſibi · qm̄ dū
officinas fratꝝ circuit · ipſum ab

oratorio deuocō · a rēfectorio lectō ·
a dormitorio ſtramēta vilia · a ca
pitulo patientia reiecit · In libro
quoqꝫ petri cluniacenſis legiē ꝙ
ī vigilia natiuitatis dñi ſcō hugo
ni cluniacēſi apparuit btā v̄go fili
um ī gremio tenens ⁊ cū eo q̄ſi lu
dēs Et dixit illi filius Noſti mī ꝙ
diē natalis mei eccīa cū mḡno lau
dū tripudio celebrat · Et vbi nūc
eſt v̄tus diaboli · vł q̄d dicere ꝑt ·
aut facere? Tūc diabolꝰ videbaē
de antro ſurgere ⁊ dicere · Et ſi in
eccīaꝫ vbi laudes tue ſiūt intraē
nō poſſū · tamē in capl'm · dormi
toriū et refectoriū introibo Qd il
le attēmptās inueīt oſtiū capitu
li nimis artū ſibi groſſo · oſtiū dor
mitorꝝ nimis depſſuꝫ ſibi elato · o
ſtiū refectorꝝ repagulatū impedi
mentis · caritate ſcꝫ ſeruientiū · a
uiditate audiēdi lectiones · et ſo
brietate cibi et potus · Et ſic cōfu
ſus euanuit · ¶ Scdo ad venie im
petrationē · Vñ legiē in quodaꝫ li
bro exemploꝝ · ꝙ cū quedā muli
er lubrica ad cor tandē rediſſet ·
de venia deſperabat · Nā cogitās
de iudicio reputabat ſe ream · de ī
ferno cogitabat ſe ibi cruciādaꝫ ·
cogitās de padiſo imūdā · de paſſi
one reputabat ſe ingrataꝫ. Cogi
tās ꝙ pueri defacili placanē · ipſū
ꝑ ſuā infantiā adiurauit · et vocē
de ſua venia audiē meruit. ¶ Ter
cio ad infirmitatū curationē. Vñ
dicit ber · Triplici morbo labora
bat genꝰ hūanū · in ꝑncipio · me
dio et fine · id eſt natitate · vita ⁊
morte · Natitas erat imūda · vita
ꝑuerſa · mors piculoſa · Veīt xp̄s
ↄtra hūc triplicē morbū et attulit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

triplex remediũ Natus eſt enim •
vixit et obijt• Eius natiuitas pur
gauit noſtrã natiuitatẽ• eius vi
ta noſtrã vitã inſtruxit• et mors
illius deſtruxit noſtrã• Hec ber•
De vtilitate etiam ipſius natiuita
tis dicit aug⁹ in libro octauo de
trinitate• ꝙ humilitas filij dei quã
nobis in incarnatione exhibuit• fu
it nobis in exemplũ ſacramentũ
et medicamentũ• In exemplũ cõ
uenientiſſimũ qđ homo imitaret•
et altũ ſacramẽtũ quo peccati no
ſtri vinculum ſolueretur• et ſum
mũ medicamentũ quo tumor nr̃e
ſuperbie ſanaret• Hec aug⁹• Sup
bia enĩ primi hoĩs ſanata eſt per
humilitatẽ xp̃i• ¶ Et notandum
ꝙ ↄueniẽter humilitas ſaluatoris
rñdet ſuperbie perditoris• Super
bia enĩ primi hoĩs fuit contra de
um• vſqꝫ ad deũ• et ſupra deũ Fu
it contra deũ• quia contra eius p̃
ceptũ• Contempſit enĩ eius prece
ptũ• quo preceperat vt de ligno
ſcientie boni ⁊ mali nõ comederet
Fuit etiã vſqꝫ ad deuꝫ• qꝛ vſqꝫ ad
appetitũ diuinitatis credẽs ꝙ dia
bolus dixerat Eritis ſicut dij• Fu
it etiaꝫ ſupra deũ ſicut dicit anſel
mus volẽdo ꝙ deus illũ velle nole
bat• Tũc enĩ voluntatẽ ſuã ſupra
volũtatẽ dei poſuit• At filius dei
ſcđm iohannem damaſ• Humilia
uit ſe ꝑpt̃ hoĩes• nõ cõtra hoĩes•
vſqꝫ ad hoĩes• et ſupra homĩes•
Propter hoĩes• qꝛ ad eoꝝ vtilita
tem et ſalutem• Vſqꝫ ad hoĩes• p
naſcendi modũ conſimilem• Sup̃
hoĩes• per naſcendi modũ diſſimi
lem Nam eius natiuitas et ſcđm
aliquid nobis ſimilis fuit• qꝛ ſcꝫ
natus eſt ex muliere• ⁊ per eandẽ
partem propaginis• Et ſcđm ali
quid diſſimilis• qꝛ de ſpiritu ſãctõ
ex maria virgine natus eſt•

¶ De nomine•

Anaſtaſia dicitur ab ana qđ ẽ
ſurſum et ſtaſis qđ eſt ſtãs
ſiue ſtatus• qꝛ ſurſum ſtetit a vici
is ad virtutes•

¶ De ſancta anaſtaſia• ¶ Hiſto
ria ſeptima•

Anaſtaſia nobiliſſima ro
manorum filia pretaxati
illuſtris• ſ pagani• a ma
tre ſua fauſta chriſtiana• et a bea
to criſogono fide xp̃i edocta Tra
dita autem publio paulino ĩ vxo
rem languorẽ ſimulans ſemper ſe
ab eius conſortio abſtinebat Qui
audiens eam cũ vna tantũ ancilla
in vili habitu xp̃ianoruꝫ carceres
circuire et eis neceſſaria miniſtra
re• fecit eam arctiſſime cuſtodiri•
ita etiam vt alimoniã ei negaret
Volebat enim eam ſic perimere•
vt poſſet in eius latiſſimis poſſeſſi
onibus laſciuire• Putãs igitur ſe
mori• ⁊ iam morti tradituram ſe
eſtimãs ꝓximã intrinſecus dolorẽ
cordis ↄmota• ſtrãioſo inhiãdo ſo
lamini ad quẽdã ſibi ↄmẽdandũ•
doloroſas lr̃ãs criſogonũ trãſmit
tebat• et ille ↄſolatorias remitte
bat• Interea vir eius morit̃• et il
la a carceribꝫ liberat̃• Hec habe
bat tres pulcerrias ãcillas que ſo
rores erãt• quaꝝ vna dicebatur
agapen• altera chionia• et tercia
yrenen• Que cũ xp̃iane eẽnt et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Anastasia
25 decemb.

pꝛefecti mōnitis nullaten⁹ obedi
rēt· in cubiculum eas ꝯclusit· vbi
coquine vtēſilia ſeruabanť· Pre
fectus aūt in eaꝝ ardēs amoꝛez
ad eas iuit vt ſuā libidinē exerce
ret· Qui ī amentiā verſus putās
ſe tractare virgines· cacabos pa
tellas caldarias et ſimilia āplexa
bať ⁊ oſculabať· Et cū ex hoc ſaci
atus fuiſſꝫ· foꝛas exijt nigerrim⁹
et defoꝛmis. Quē cū ſerui qui eū
pꝛe foꝛibus expectabāt ſic inapta
tū viderēt· cogitātes ꝙ in demo
niū verſus eſſet eū verberibꝫ affe
cerūt· et fugientes ſolum reliquē
runt· Cumqꝫ īperatoꝛez adiret vt
de hoc ei conquereret· alij virgis
eū percutiebāt· alij in eius faciem
expuebāt· alij lutū et puluerem
in eū pꝛoiciebāt· ſuſpicantes ꝙ
in furiā verſus eſſet· Oculi aūt ei⁹
tenebanť ne ſic ſe defoꝛmem vide
ret· Quapꝛopter mirabať ꝙ̄ plu
rimū· cur ſic eū oēs contemnebāt
quē in tanto honoꝛe habere cōſue
uerunt· Videbatur eñ ei ꝙ ipſe ⁊
omnes albis veſtibus eſſent indu
ti· Putās vero cum ſic ſe defoꝛmē
ab alijs didiciſſet· ꝙ puelle ſibi ꝑ
artem magicam hoc feciſſꝫ· iuſſit
eas corā ſe expoliari· vt eas ſaltē
nudas aſpiceret· Sed ſtatim ſic e
arum veſtimēta coꝛpoꝛi inheſerūt
vt nullo modo exui valerēt· Pre
fectus autē pre admiratione ita
obdoꝛmiuit ſtertens· ꝙ etiā a pul
ſantib⁹ nō poterat excitari· Tā
dem virgines martirio coꝛonanť
Et anaſtaſia ab imperatoꝛe cuidā
pꝛefecto tradiť· vt ſi eā ſacrificaꝛe
faceret· poſtmodum in vxoꝛez eā
acciperet vel haberet. Cumqꝫ eaz

in thalamum induxiſſet et eā am
plexari vellꝫ· ſtatim cecus effect⁹
deos adijt querens ſi euadere poſ
ſet· Reſponderunt dicētes· quia
ſanctam anaſtaſiam contriſtaſti·
nobis traditus es· ⁊ āmodo ſem
per nobiſcum ī inferno toꝛquebe
ris· Cumqꝫ domum reduceretur·
inter manus pueroꝛum finiuit vi
tam Tunc anaſtaſia alij pꝛefecto
traditur vt eaz in cuſtodia detine
ret Audiens vero ꝙ infinitas poſ
ſeſſiones haberet ꝑuatim dixit·
Anaſtaſia ſi vis eſſe xp̄iana· fac
quod pꝛecipit deus tuus· Ille eñ
precepit· Qui non renunciauerit
omnibus que poſſidet ⁊c· Omnia
igitur que habes mihi da· ⁊ vade
quo volueris· et vera chriſtiana
eris· Cui illa reſpondit· Deus me
us precepit vēdere omnia et daꝛe
pauperibus et non diuitibus· Cū
ergo diues ſis. contra dei prece
ptum facerem ſi aliquid tibi darē
Tūc anaſtaſia diro carceri fame
cruciāda tradiť Sꝫ a ſcā theodoꝛa
que iā ꝑ martiriū coꝛonāta fuerat·
ꝑ duos menſes eſca celeſti paſciť
Tandē cum ducentis virgib⁹ ad
inſulas palmarias ducta eſt. vbi
multi propter nomen xp̄i fuerāt
relegati· Poſt aliquot dies prefe
ctus omnes ad ſe vocauit Et ana
ſtaſiam ad palos ligatam concre
mauit ignibus· alios vero diuer
ſis ſupplicijs interemit Inter quos
vnus erat q̄ pluries ꝓpter xp̄m
multis diuitijs ſpoliatus ſemper
dicebat· xp̄m ſaltem mihi nō au
feretis· Apolonia autem coꝛpus
ſācte anaſtaſie in viridario facta
ibidē eccleſia honoꝛifice ſepeliuit·

Paſſā eſt aūt circa annos dm̄ du
cētos octuaginta·

De nomine·

Stephan⁹ grece latine di
citur corona·ſed hebraice
nōrma·Fuit em̄ corona·
id eſt ꝑncipiū martirij in nouo te
ſtamēto ſicut abel in veteri·Fuit
etiā norma.i.exemplar et regula
alijs patiendi·Vel Stephanus di
citur quaſi ſtrēnue fans· qđ patꝫ
in ſui ſermone·Vel Stephan⁹ di
cit̄ quaſi ſtrennue fans.i.ſtrēnue
ſiue laudabilit̄·fans id eſt inſtru
ens et regēs·anus id eſt viduas
quibus ab aplis prefectus erat.
que ad litterā anus erant Eſt er
go corona ꝓpt̄ principium marti
rij·Norma ꝓpt̄ exēplū patiendi
et bene viuendi·Strennue fās·
ꝓpt̄ luculentā predicationē·Strē
nue fans an⁹·ꝓpter vid uaꝝ lau
dabilem inſtructionem·

De ſācto ſtephano prothomar tire· Hiſtoria octaua·

Diaconis legend.

Stephanus fuit vnus de
ſeptem diaconibus ab a
poſtolis in miniſteriuꝫ or
dinatus Creſcente em̄ numero di
ſcipuloꝝ· conuerſi ex gentilibus
aduerſus cōuerſos ex iudeis mur
murare ceperūt ex eo ꝙ vidue eo
rum in quotidiano miniſterio con
temnebantur·Huius autẽ mur
muris cauſa dupliciter poteſt in
telligi·Aut quia vidue eorum ī mi
niſterio non admittebantur. aut
quia p̄ ceteris in quotidiano mi
niſterio grauabantur·Apoſtoli e
nim vt expeditius predicatōi in
ſiſterent·viduis miniſtrationem
commiſerant Videntes itaqꝫ apo
ſtoli murmurationeꝫ ortam ꝓ ad
miniſtratione viduaruꝫ·volentes
hoc murmur ſedare·congregata
omni multitudine dixerunt·Nō
eſt equum nos relinquere verbū
dei· et miniſtrare menſis·Gloſa
Quia meliora ſunt fercula mētis
ꝙ̄ dapes corporis·Conſiderate er
go frēs viros ex vobis boni teſti
monij ſeptem·plenos ſcō ſpiritu
et ſapientia·quos conſtituamus
ſup hoc op⁹·Gloſa·vt miniſtrēt
vel vt miniſtrantibꝫ preſint Nos
vero orationi ⁊ predicationi inſtā
tes erimus·Et placuit ſermo co
ram omni multitudine. et elege
rūt ſeptē· Quoꝝ btūs ſtephanus
primus et primicerius extitit· ⁊
addūxerūt eos ante aplos et im
poſuerūt ſuper eos man⁹·¶ Ste
phanus aūt plenus gratia ⁊ forti
tudine faciebat prodigia et ſigna
magna in ꝑplo·Inuidētes igitur
iudei et eū ſuperare ⁊ ꝯuincere cu
pientes triplici modo eū conuin
cere aggreſſi ſūt· ſcꝫ diſputatio
ne·teſtium ꝓductione· et tormē
torum illatione·Sed tm̄ ipſe diſpu
tantes ſuperauit·teſtes falſos cō
uicit· et de ſuis tortoribus trium
phauit Et in qualibet pugna ſibi
adiutorium de celo datum eſt .¶
In prima enim datus eſt ei ſpiri
tus ſanct⁹ qui facūdiā miniſtra
ret·In ſecūda vultus angelicus·
qui falſos teſtes terrereꝫ·Et ī ter
cia viſus eſt xp̄us adiuuare para
tus·qui martirem confortaret·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Stephano

In qualibet igitur pugna ponit
tria. ſcʒ aggreſſum prelium. col
latum adiutoriū. et adeptuʒ triū
phum. ¶ Hiſtoriā igitur breuiter
percurrētes. hec omnia videre po
terimus Cū igitur beatus ſtepha
nus multa ſigna faceretʒ. et frequē
tius populo predicaret. iudei pri
mū prelium cū eo inierūt. vt eum
per diſputationē cōuinceretēt Sur
rexerūt eñ quidā de ſynagoga li
bertinorum a regione ſic dictoꝝ.
vel libertinoruʒ id eſt filioꝝ liber
torum. Libertini eñ dicuntur filij
libertoꝝ. i. eoꝝ q̄ de ſeruitute ma
numiſſi ſunt et libertati donati.
et ſic de ſtirpe ſeruili fuerūt qui p̄
mo fidei reſtiterūt. et cirenenſiū
a cirene ciuitate. Et alexandrino
rum. et eorum qui erant a cilicia
et aſia diſputātes cum ſtephano.
ecce primum prelium. Deinde ſb
iungit triumphum. et nō poterāt
reſiſtere ſapientie. Poſtremum
ponit adiutoriū. et ſpiritui qui lo
quebatur in eo. Videntes igitur
ꝙ per hunc modum pugnandi eū
non poſſent ſuperare. ad ſecundū
modū callide ſe conuertūt. vt ſcʒ
eū falſis teſtibʒ ſuperarēt Subim
ſerūt eñ duos falſos teſtes qui e
um de quadruplici blaſphemia ac
cuſarēt. Adducēteſq; eū in conſili
um. falſi teſtes eū de quatuor ac
cuſabāt. ſcʒ de blaſphemia in deū.
in moyſen. in legem. et in taber
naculū ſiue templū. Ecce ſecūdū
preliū. Et intuentes eū omēs qui
ſedebāt in cōſilio. viderūt faciem
eius tanꝗ faciē angeli. Ecce auxi
liū. Deinde ponitur huius ſecunde
pugne victoria. cum falſi teſtes
de hijs omnibus confutantur. Di
xit eñ princeps ſacerdotū Si hec
oīa ita ſe hñt? Tunc btūs ſtepha
nus de illis quatuor que ſibi falſi
teſtes impoſuerāt. ſe p ordinē ex
cuſauit Et p̄mo ſe excuſat de blaſ
phemia in deū. dicēs dñm qui lo
cutus fuiſſet patribus et ꝓphetis
deum glorie fuiſſe. Vbi deū tripli
citer ꝯmēdat ſcd̄m ꝙ hoc verbuʒ
poteſt tripliciter expōni. Eſt eñ
de9 glorie. id eſt collatiuus glorie
p̄mi re. ij. Quicūq; honorificaue
rit me glorificabo eū. Vel de9 glo
rie id ē cōtētiuus glorie. Prouer.
viij. Mecū ſunt diuitie et gloria.
Vel de9 glorie. id eſt de9 cui a cre
atura debet gl̄a. p̄ma ad Thimo
theū p̄mo Regi ſcl'oꝝ rc̄. Cōmen
dat igitur deū tripliciter. ſcʒ ꝙ ſit
glorioſus. glorificatiuus. et glori
ficandus. Deinde excuſat ſe de ſe
cūda ſcʒ de blaſphemia ī moyſen.
ipſū moyſen multipliciter cōmen
dando. Cōmēdat eñ eū precipue
a tribus. ſcʒ a zeli feruore. qr per
cutientē egiptiū iudeū interfecit.
A miraculoꝝ operatione que in e
gipto et in deſerto fecit. Et a dei
familiaritate. qr pluries cū deo fa
miliariter locutus fuit. Poſtmo
dū excuſat ſe de tercia blaſpemia
in legē. ipſā tripliciť ꝯmēdādo. ſ.
ex rōne dātis qui fuit de9. ex rōne
miſtrātis q̄ fuit moyſes tal' et tā
tus. ex rōne finis qr dat vitā Po
ſtremo cepit ſe purgare de q̄rta
blaſphēia q̄ erat ī tabnaculū et ī tē
plū ipm tabnaculū q̄druplicit cō
mēdādo. ſ. ꝙ fuerit a do p̄ceptū
fieri. ī viſiōe oſtēſū. a moyſe cōſū
matū. et arche teſtionij ꝯtentiuū.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Templū autē dixit tabernaculo
ſucceſſiſſe· Sic ergo btūs ſtephaꝰ
de crimīe ſibi obiecto rationabilit̄
ſe purgauit et excuſauit ¶ Vidē
tes igitur iudei ꝙ nec etiam iſto
ſecūdo mō eū ſuperare valerēt· ter
ciū modū aſſumūt· ⁊ terciam pu
gnā ineūt· vt ſcꝫ saltē tormentis
et ſupplicijs ſuperetur· Qd vt vidit
btūs ſtephanꝰ volēs p̄ceptū domi
nicum de fraterna correctione ſer
uare· tribus modis eos conatus
eſt corrigere· ⁊ a tāta malicia co
hercere· ſcꝫ pudore· timore· et a
more· Primo pudore eis duriciā
cordis· et ſcōꝫ necem improperā
do· Dura inquit ceruice· et incir
cumciſi cordibus et auribus vos
ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis·
ſicut et patres veſtri et vos· Quē
ꝓphetaꝝ nō ſunt perſecuti patres
patres veſtri· ⁊ occiderunt eos q̄
prenunciabāt de aduentu iuſti·
Vbi ſicut dicit gloſa tres gradus
malicie eoꝝ ponit· Primus eſt ꝙ
ſpiritui ſancto reſtiterūt· Secun
dus ꝙ prophetas perſecuti ſunt·
Tercius ꝙ creſcente malicia eos
occiderūt· Sed qꝛ frons mulieris
mētricis facta erat eis· neſciebāt
erubeſcere· nec ſic a cōcepta ma
licia deſtiterūt Jmo audiētes hec
diſſecabantur cordibus ſuis ⁊ ſtri
debant dentibus in eū· Poſtmo
dum ergo correxit eos timore· p
hoc ſcꝫ ꝙ ihesū ſtantem a dextris
dei ſe videre perhibuit quaſi para
tum ſe adiuuare. et aduerſarios
condemnare· Cum eñ ſtephanus eſ
ſet plenus ſpū ſancto intuens in
celum· vidit gloriam dei et ait· Ec
ce video celos apertos· et ihesum
ſtantem a dextris virtutis dei· Li
cet igitur iā pudore et timore cor
rexit eos· nō tam adhuc deſiſtūt·
ſed deteriores q̄ꝫ prius fuerunt·
Exclamantes autem voce mg̃na
continuerunt aures ſuas Gloſa:
ne blaſphemātem audirent· ⁊ im
petum fecerūt vnanimiter in eū·
Proicientes eū extra ciuitatē la
pidabāt· Jn hoc ſcđm legem ſe a
gere arbitrantes· que blaſphemū
extra ciuitatem mandauerat lapi
dari Et illi duo falſi teſtes qui in
eū primi lapidē mittere debebāt
ſcđm legē dicentē· p̄ma manꝰ te
ſtiū lapidabit eū· depoſuerūt ve
ſtimēta ſua ne illiꝰ tactu coinqui
narentur· vel vt ad lapidandū ex
peditiores redderent· ſecus pedes
adoleſcentis qui vocabat̄ ſaulus
et poſtea vocatus eſt paulus· qui
de eccleſie pſecutore et inimico e
iuſdē factus eſt poſtea fidei ſtabili
mētū ⁊ colūna Qui dū lapidātiū
veſtimēta cuſtodiret· ex eo ꝙ ad
lapidādū eos expeditiores reddi
dit q̄ſi manū oīm lapidauit Cū aūt
eos nec pudore· nec timore a tāta
poſſet nequicia retrahere· terciū
modum adhibuit· vt ſaltem eos
amore coherceat· An non eximius
amor fuit quem eis oſtendit· quā
do pro ſe et ipſis orauit? Pro ſe o
rauit· ne ſua paſſio ꝓlongaretur
et ſic ipſi rei noxa maiori tenerē
tur· Pro ipſis aūt orauit· ne hoc
eis in peccatū imputaret̄· Lapida
bāt inquit ſtephanū inuocantē
et dicentem· Domine ihesu ſuſci
pe ſpiritum meum· Poſitis autē
genibꝰ exclamabat voce magna
dicens· Domine ne ſtatuas illis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Stephano
26 decemb.

hoc peccatū͂. Et vide amorē mi
rabilem. qꝛ orando pro ſe ſtetit.
orando pro ſuis lapidatoribꝰ ge
nua flexit. quaſi orōnem quā faci
ebat ꝓ ipſis q̄ illā quā ꝓ ſe funde
bat plus cuperet exaudiri. Pro
ipſis etiā potiꝰ q̄ pro ſe genua fle
xit. Quia vt dicit gloſa ibidem.
Quoꝛuꝫ maioꝛ iniquitas erat ma
ius ſupplicandi remedium poſtu
labat In hoc etiā martir xp̄i xp̄m
imitatus eſt. qui in paſſione ſua
pro ſe orauit dicēs. Pater in ma
nus tuas commendo ſpirituꝫ me
um. Et pro ſuis crucifixoribus di
cens. Pater ignoſce illis ⁊c̄. Et
cū hoc dixiſſet obdoꝛmiuit in dn̄o.
Gloſa. Pulcre dictum eſt obdoꝛ
miuit. et non moꝛtuus eſt. quia
obtulit ſacrificiū dilectionis. et
obdoꝛmiuit in ſpem reſurrectiōis
Facta eſt aūt lapidatio ſtephani
eodem anno quo dn̄s aſcendit in
proximo menſe auguſti tercia die
intrāte. Naꝫ ea die facta eſt eius
paſſio qua ipſius inuentio colitur
Sanctus vero gamaliel et nicode
mus qui erāt pro chꝛiſtianis ī om
nibus concilijs iudeoꝝ ſepelierūt
eum in agro ipſius gamalielis. ⁊
fecerunt planctum magnum ſup
eum. Et facta eſt magna perſecu
tio chꝛiſtianis qui erāt in iheruſa
leꝫ. qꝛ occiſo beato ſtephano vno
de pꝛincipalibꝫ alios grauiter per
ſequi ceperūt. in tantū q̄ omnes
chriſtiani pꝛeter apl̄os qui erant
pꝛe ceteris fidelibus foꝛtioꝛes. per
totam iudeoꝝ prouinciam ſunt
diſperſi. iuxta quod dn̄s precepe
rat. Si vos perſecuti fuerint in v
na ciuitate. fugite in aliam. Re
fert auguſtinus doctoꝛ egregius
beatū ſtephanū innumeris mira
culis claruiſſe. et moꝛtuos ſex do
minū ſuis meritis ſuſcitaſſe. mul
toſq̄ a varijs languoꝛibꝰ curaſſe
¶ Preter hec autem alia refert
miracula digna memoꝛie commē
danda. Ait enī q̄ floꝛes ſup altarē
ſancti ſtephani ponebant. ⁊ inde
ablati ſuper infirmos ponebant.
et mirabiliter curabant. Panni
etiam de eius altari ſumpti. ⁊ ſup
egros impoſiti. multis extiterunt
infirmitatibus ad medelā. ¶ Nā ſi
cut ipſe ait in libꝛo. xxij. de ciuita
te dei. floꝛes ipſi de altari ſācti ſte
phani ſumpti cuiuſdam mulieris
cece oculis impoſiti ſūt. et illa cō
tinuo viſū recepit. ¶ Refert quo
q̄ in eodē libꝛo. q̄ cū quidam vir
primarius ciuitatis nomine mar
cialis infidelis eſſet. ⁊ nequaq̄ cō
uerti vellet. cum tamen plurimuꝫ
egrotaret. Gener ſuus valde fi
delis ad eccleſiam ſancti ſtepha
ni venit. ⁊ de ipſis floꝛibus q̄ ſup
altare erant accipiens. ad caput
ſoceri floꝛes ipſos latēter poſuit.
ſuper quos dum ille doꝛmiſſet ꝓ
tinus ante diluculum clamauit.
vt ad epiſcopū mitteretur. Cum
autem epiſcopꝰ abeſſet. ſacerdos
ad eum venit. ⁊ ipſum cum ſe cre
dere diceret baptiſauit Dic̄ q̄ diu
vixit. hoc verbum ſemper in oꝛe
habuit. Chꝛiſte accipe ſpiritū me
um. cum tamen hec vltima verba
beati ſtephani fuiſſe neſciret.
¶ Aliud ſimiliter in eodeꝫ refert
miraculum. Quoniā quedaꝫ ma
trona nomine petronia cum diu
infirmitate grauiſſima toꝛqueret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et multa adhibens remedia nul
lū ſentiret liberationis veſtigium
Tandem quendā iudeū ꝯſuluit q̄
anulum quendam cum quodam
lapide ei tribuit. vt ipſo anulo cū
corda ad nuda corporis cingeret
vt ex virtute illius lapidis bneficiū reciperet ſanitatis Sed dū hoc
ſibi nil valere conſpiceret. ad ec
cleſiam prothomartiris ſtephani
properauit. ⁊ ꝓ ſua ſalute inſtā
tius beatum ſtephanum exorauit
Tunc ſubito inſoluta corda et il
leſo anulo remanente. anulus a
collo in terram proſilijt. ⁊ conti
nuo perfecte ſanatam ſe ſenſit.
¶ Aliud etiam ibidē nō minus
mirabile refert miraculū. Apd nā
q̄ʒ ceſareā capadocie quedā nobi
lis matrona erat viri quidem de
ſtituta ſolatio. ſed nobili vallata
multitudine filioꝝ. Nā decē filios
habuiſſe dicit. quoꝝ ſeptēʒ mares
et tres femine fuiſſe perhibentur
Quadam auteʒ vice dum mater
ab eis offenderetur. maledictioēʒ
ſuam filijs imprecatur. et ſubito
maledictionem matris diuina vin
dicta ſubſequitur Et omnes pena
ſimili et horribili feriuntur. Nam
omēs tremore membroꝝ omniū
ſunt percuſſi. Quapropt̄ nimium
dolētes ⁊ ſuoꝝ ciuium oculos nō
ferentes. per totū orbē vagari ce
perunt Et quocumqʒ ibant omni
um in ſe ꝯuertebant aſpectum.
Ex hijs auteʒ duo frater et ſoror
paulus ſcʒ et palladia ꝑ yponiaʒ ve
nerunt. Et auguſtio epiſcopo ibi
dē que ſibi ꝯtigerāt narrauerūt.
Cum igitur iā quindecim dieb⁹ an
te paſcha eccleſiam beati ſtephai

frequentaſſent. et ſanitatem ab
ipſo martire poſtulaſſent multis
precibus. ipſo die paſche cum fre
quens populus preſens eſſet. vn⁹
ex hijs ſcʒ paulus repente cancel
lum introiuit. ⁊ ante altare ī ora
tione cū multa fide et reuerētia ſe
ꝓſtrauit Et cū aſtātes exitum rei
expectarēt. ſubito ſurrexit ſanus
a tremore corporis deinceps alien⁹
Cū aūt ad auguſtinum fuiſſet ad
ductus. ipſe eū ad populum ꝓtu
lit Et in ſequēti die libellū de nar
ratiōe illi⁹ illis recitandū ꝓmiſit
Cū autem ſic ad populū loqueret̄
et ſoror illi⁹ ibidem omnibus mē
bris tremēs aſſiſteret. ſurgēs illa
e medio beati ſtephai cācellos in
trauit. ⁊ ſtatim velut obdormiēs
ſubito ſana ſurrexit Ipſa ſimilit̄
in mediū ꝓducitur. et de vtriuſqʒ
ſanitate deo et btō ſtephano im
menſe gratie referuntur. ¶ Oro
ſius quoqʒ a iheronimo ad augu
ſtinū rediēs quaſdā reliquias ſā
cti ſtephani detulit. ad q̄s preᵭcā
et plura alia miracula facta ſunt
¶ Notādū aūt ꝙ btūs ſtephan⁹
hac die paſſ⁹ nō eſt. ſed ea die vt
dicitur qua eius inuentio celebra
tur. Eius autem inuentio hac die
dicitur extitiſſe. Sed quare feſta
ſunt mutata. dicetur cum de inuē
tione agetur. Ad pn̄s aūt hoc di
xiſſe ſufficiat. ¶ Et nota ꝙ dupli
ci de cauſa eccleſia hec tria feſta q̄
ſequuntur natiuitatem dn̄i ſic vo
luit ordinare. Prima eſt. vt xp̄o
ſponſo ⁊ capiti omnes ſui coītes
adiungantur Natus em̄ xp̄s ſpō
ſus eccleſie in hunc mūdum tres
ſibi comites adiunxit. De quib⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Joanne Evang. 27. decemb.

rodimibus dicitur in canticis Dile
ctus meus candidus et rubicūdꝰ
electus ex milibus. Candidus q̄n
tū ad iohannē euangeliſtā precio
ſum confeſſorē. Rubicundus quā
tū ad ſtephanū ꝓthomartirē. Ele
ctus ex milibus quantū ad turbā
innocentiū virginalem. Secunda
ratio eſt. vt ſic eccleſia omnium
martirꝝ genera ſcd̄m gradū dig
nitatis inſimul adunaret. quoꝝ
quidē martirij xp̄i natiuitas cau
ſa fuit. Eſt em̄ triplex martiriū.
Vnū volūtate et opere. Secundū
voluntate ſed non opere. Terciū
opere ſed non voluntate. Primū
fuit in beato ſtephano. Secundū
in beato iohāne euāgeliſta Ter
in innocentibus.

De nominis interpretatione.

IOhānes interpretat̄ dei
grā. vel in quo eſt grā.
Vel cui donatū eſt. Vel
cui donatio a deo facta eſt. Et p
hoc intelligunt̄ q̄tuor priuilegia.
que fuerūt in btō iohāne. Primū
eſt precipua xp̄i dilectio. Xp̄s em̄
ceteris oībus ampliꝰ ipſū dilexit
et ei dilectōnis maioris et famili
aritatis ſigna oſtendit. et inde di
cit̄ dei grā quaſi deo gracioſus Eti
am plus petro eū dilexiſſe videtur
Sed eſt dilectio animi et ſigni Et
illa que eſt ſigni duplex. Vna q̄
conſiſtit in familiaritatis oſtenſio
ne. et alia in beneficioꝝ exhibiti
one. Quantū ad primaȝ vtrumqȝ
equaliter dilexit. quantum ad ſe
cundā plus iohannē. quantū ad
terciā plus petrꝝ. In ipſo em̄ fuit
gratia pudicicie virginalis. vnde
de nuptijs nubere volens a dn̄o
vocatus fuit. Terciū eſt ſecreto
rū reuelatio. Et inde dicit̄ cui do
natū eſt. Eidē em̄ multa ſecreta
eſt donatū et ꝓfunda noſſe. ſicut
de diuinitate verbi et de conſum
matiōe ſeculi. Quartū eſt matris
dei recommendatio. et inde dicit̄
cui donatio a dn̄o facta eſt Maxi
ma em̄ donatio a dn̄o facta eſt ei
dem. q̄n mater dei in eiꝰ cuſtodia
donata eſt. Eius vitam miletus
laodocie eccleſie epiſcopꝰ ſcripſit
quā yſidorꝰ in libro de ortu et vita
et obitu ſanctorum patrum adu
nauit.

De ſancto iohāne euangeliſta.
Hiſtoria nona.

IOhannes ap̄lus et euāge
liſta dilectꝰ a dn̄o et ele
ctus vgo. poſt pētheroſtē
diuiſis apoſtolis ī aſiā eſt ꝓfectꝰ.
vbi eccleſias multas fūdauit. Do
micianꝰ igit̄ imperator intelligēs
eius famā accerſitū eū in doleum
feruentis olei ante portam latinā
mitti iuſſit Ille aūt inde exijt ille
ſus. ſicut a corruptione carnis ex
titerat alienus. ¶ Videns igitur
imperator q nec ſic a predicatiōe
deſiſteret. eum in pathmos inſu
lam relegauit in exilium. vbi ſo
lus degens apocalipſim ſcripſit.
Eodem autē anno imperator ꝓp̄
ſui nimiam crudelitatem occidi
tur. et a ſenatu quicquid fecerat
irritatur. Sicqȝ factum eſt vt
ſanctus iohannes qui cum iniu
ria in inſulaȝ deportatus fuerat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

cum honore epheſum remearet. occurrente ei vniuerſa plebe et dicente. Benedictus qui venit in nomine domini. ¶ Cum autem vrbem ingrederetur. druſiana eiꝰ dilectrix. que ſuum plurimum deſiderauerat aduentum. mortua eſt ferebatur. Parentes igitur eius vidue et orphanī dixerunt ei. Sancte iohānes ecce druſianā mortuā efferimus. q̄ tuis ſemp monitis obſecundans. nos omnes alebat. Tuum quoqꝫ plurimum deſiderabat aduentum dicens. O ſi videā apoſtolum dei anteq̄ꝫ moriar. Ecce tu veniſti. et te videre non potuit. Tunc iuſſit feretrum deponi et corpus reſolui dicens. Dn̄s deꝰ meus iheſus chriſtus ſuſcitet te. Druſiana ſurge et vade in domū tuā. et para mihi refectionē. Statim illa ſurrexit et cepit ire ſollicita de iuſſione apoſtoli. ita vt ſibi videretur ꝙ non de morte ſed de ſomno excitaſſet eam. Factus eſt aūt clamor ꝑꝑli p tres horas. Vnꝰ eſt deꝰ quē p̄dicat iohānes. Vnꝰ eſt dn̄s iheſus xp̄s. ¶ Altera autē die graton philoſophus in foro ꝑꝑl'm cōuocauit. vt oſn̄deret quō hic mundus ꝯtemnendꝰ eſſet. Duos em̄ ditiſſimos frēs iuuenes gēmas p̄cioſiſſimas diſtracto toto patrimonio emere fecerat. ⁊ eas in conſpcū oīm ꝯfringi iuſſerat. Cōtigit aūt apl'm illuc trāſituꝫ facere. vocanſqꝫ ad ſe philoſophū. huiuſmodi mūdi ꝯtemptū triplici ratione condemnauit. Pri̇o qm̄ a re hoīm laudat. ſed ꝺ̄mo iudicio ꝯdemnabat. Scd̄o qm̄ ex tali contemptu viciū nō curatur. et ideo vanus eſt ſicut medicina vana dicitur ex qua morbus nequaꝙ̄ curat. Tercio qm̄ ꝯtemptus merito rius eſt qui ſua pauperibus elargitur. Sicut dn̄s iuueni dixit. Si vis perfectus eſſe vade et vende oīa ⁊c̄. Cui graton dixit. Si vere deus magiſter tuus eſt. et vult vt harum gemmarum precium pauperibus erogetur. fac vt rem tegrent. vt ad eius facias gloriā quod ego ad hoīm feci famā. Tūc beatus iohānes gēmar̄ fragmēta in manu ſua colligēs orauit et facte ſūt integre ſicut prius. Statimqꝫ phūs et illi duo iuuenes cū oīb9 alijs diſcipulis eiꝰ crediderunt. Et gemmas vendentes pauꝑib3 preciū erogauerūt. Duo inſup honorati iuuenes quor̄ vnus atticus et alius eugenius vocabatur. hor̄ exemplo venditis omnibus et erogatis pauperibus apl'm ſunt ſecuti. Quadaꝫ autem die videntes ſeruos ſuos precioſis indumētis fulgentes et in vno pallio ſe egētes ꝯtriſtari ceperūt. Quod cū ſanctus iohānes aduertiſſet eo ꝙ facie triſtes eſſent. virgas et lapides minutos a litore maris deferri fecit. et eos in aur̄ ⁊ gēmas conuertit. Qui iuſſu apoſtoli vniuerſos aurifices ⁊ gemmarios p ſeptem dies querentes ac veritatē deſup ſūmopere perquirētes. arbitrati ſi quid deluſionis aut artis magice inuenire potuiſſent reuerſi ſunt dicētes. ꝙ illi nunq̄ꝫ tā pur̄ aur̄ et tā precioſas gēmas ſe vidiſſe teſtati ſūt dixitqꝫ eis. Ite ⁊ redimite vobis t̄ras q̄s vēdidiſtis. q2 celor̄ p̄mia pdidiſtis.

Eſtote floridi vt marceſcatis Eſto
te diuites tpaliter · vt in perpetu
um mendicetis · Tūc apl̄us cepit
ꝯtra diuitias diutius diſputare o
ſtendens ꝙ ſex ſūt que nos ab im
moderato diuitiarum appetitu de
bent retrahere Primum ſcriptu
ra · vnde recitauit hiſtoriā de diui
te epulone quē dn̄s reprobauit ·
et de lazaro paupere quē elegit ·
Secundū natura · qm̄ homo nudꝰ
et ſine diuitijs naſcitur · et nudꝰ
et ſine diuitijs moritur · Tercium
creatura · qm̄ ſicut ſol · luna · ſide
ra · pluuia · aer · omnibus commu
niter ſua beneficia largiūtur · ſic
et inter homines omnibus cōmu
nia om̄ia eſſe deberēt · Quartum
eſt fortuna . Dicicitur em̄ ꝙ diues
ſeruus efficitur nūmi et diaboli ·
Nūmi · quia non poſſidet diuitias ·
ſed a diuitijs poſſidet̄ · Diaboli · qꝛ
iuxta euangeliū amator pecunie
ſeruus eſt mammone · Quintum
eſt cura · qꝛ habet curam et ſollici
tudinem diurnam et nocturnam
in acquirendo et in cuſtodiendo ·
Nam in acquirēdo habet laborē ·
in cuſtodiēdo timorē · in amitten
do dolorem · Sextum iactura · Et
oſtēdit ꝙ diuitie ſunt cauſa iactu
re que eſt in acquiſitione duplicis
mali · ſcꝫ mali in preſenti quod eſt
elatio · et mali in futuro quod eſt
eterna damnatio · Et vlterius qd
eſt in perditione duplicis boni · ſcꝫ
boni in preſenti quod eſt gratia ·
et boni in futuro quod eſt eterna
gloria · ¶ Dum igitur ſanctus io
hannes taliter contra diuitias ⁊
tam ardue diſputaret · ecce iuue
nis quidam mortuus efferebatur

qui triginta dies habebat ꝙ vxo
rem acceperat · Veniētes [illegible] ma
ter vidua ⁊ ceteri qui eum flebāt
ad pedes apoſtoli ceciderūt rogā
tes ꝙ hūc quoqꝫ ſicut et druſianā
in noīe dn̄i ſuſcitaret · Flente igi
tur apoſtolo diutius et orante cō
tinuo reſurrexit . Precepitqꝫ ei
vt illis duobus diſcipulis enarra
ret · quantā penā incurriſſent · et
quantā gloriam perdidiſſent Qui
multa de gloria paradiſi et de pe
na iferni quas viderat enarrauit
dicens · O miſeri Vidi angelos ve
ſtros flentes et demones gratulā
tes de veſtro interitu · Dixitqꝫ eis
quō ꝑdidiſſēt eterna palatia que
ſunt gemmis choruſcātibus fabri
cata · claritatis mirabilis conten
tiua · copioſis epulis refecta · delici
is plena · gaudijs glorioſa · et in
perpetuū permāſura · De inferno
aūt octo penas dixit Que hijs vēſi
bus ꝯtinētur · Vermes ⁊ tenebre ·
flagellū · frigus et ignis · Demoīs
aſpectus . ſcelerū confuſio luctus
Tunc ille qui fuerat ſuſcitatus · ⁊
illi duo diſcipuli ad pedes apoſto
li ſe proſternentes · rogabant vt
miſericordiam conſequerentur ·
Quibus apoſtolus ait · Triginta
diebus penitentiam agite · inter
quos orate · vt virge ⁊ lapides ad
naturam priſtinam reuertantur ·
Quod cum factum eſſet ait eis ·
Ite et vnde tuliſtis virgas et la
pides deferatis · Qd cum feciſſent
et virge et lapides in ſui naturā
reuerſi fuiſſent · ⁊ omnē virtutū
gratiam quam prius habuerant
receperunt · ¶ Cum autem bea
tus iohannes per totā aſiam pre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dicaſſet. et cultores ydoloꝝ ſedi
tionem in populo concitaſſent.
Iohānem ad templum diane tra
hebant. cogentes eum ſacrificiū
offerre. Quibus iohannes hanc
diſiūctiuā ꝓpoſuit. vt aut ipſi ad
inuocationē dyane eccleſiam xp̄i
euerterēt. ⁊ ipſe ydolis ſacrifica
ret. aut ipſe ad inuocationē xp̄i
templū dyane euerteret ⁊ ipſi in
xp̄m crederēt. Huic ſententie cū
maior pars populi cōſenſiſſet. ex
euntib⁹ cunctis de templo orauit
apl'us. ⁊ funditus corruit tēplū.
et dyane ymago penitus eſt com
minuta Conuerſi ſunt aūt eadem
die duodecim milia gentilium. ex
ceptis paruulis et mulieribus. ⁊
baptiſmatis conſecrati ſunt virtu
te. Ariſtodimus autem pontifex
ydoloꝝ in populo ſeditionē maxi
mam concitauit. ita ꝙ vna pars
contra aliam ad preliū pararet.
Cui apl'us. Quid tibi vis faciam
vt placeris? Cui ille Si vis vt cre
dam in deum tuū. dabo tibi vene
nū bibere. ⁊ ſi nullā in te leſionē
intulerit. verus deus dn̄s tuus ap
parebit. Cui apl'us. Fac vt locu
tus es. Et ille. Volo vt alios inde
mori videas. vt ſic amplius perti
meſcas. Pergens igitur ariſtodi
mus ad procōſulem. duos viros
decapitādos petijt. et corā omni
bus eis venenū dedit. Qui mox
vt venenū biberēt ſpiritū exala
runt. Tunc apl'us calicē accipiēs
et ſigno crucis ſe muniens. totū
venenū bibit. et nullam leſionem
incurrit. Quapropter deum oēs
laudare ceperūt Ariſtodimus aūt
dixit Adhuc mihi ineſt dubietas.
Sed ſi veneno mortuos ſuſcitaue
ris abſq; dubio vere credā. Tūc
apl'us tunicam ſuā ei tribuit Cui
ille. Cur mihi tunicā tuā dediſti?
Et apl'us. Vt vel ſic ↄfuſus a tua
infidelitate diſcedas. Cui ille. Nū
quid tunica tua credē me faciet?
Et apl'us Vade et mitte eam ſup
corpora defunctorum dicens. Apo
ſtolus chriſti me miſit ad vos. vt
in chriſti nomine reſurgatis. Qd
cum feciſſ; ilico ſurrexerūt. Tūc
apoſtolus pontificem et proconſu
lem credentes in chriſti nomine
cum omni parentela ſua baptiſa
uit. Qui confringentes ſimula
chra ſua in honore ſancti iohānis
eccleſiam conſtruxerūt. ¶ Re
fert beatus clemēs ſicut in tercio
libro eccleſiaſtice hiſtorie inuenit.
ꝙ quodam tempore apoſtolus io
hannes quēdam iuuenem pulcꝛ
et ferocem conuertit. et eum cui
dam epiſcopo ſub depoſiti nomine
commendauit. Poſt aliquot tem
pus iuuenis dereliquit epiſcopū
et factus eſt princeps latronum
Apoſtolus itaq; ad epiſcopum ve
nit et ſuum depoſitum requiſiuit
Cumq; ille de pecunia intelligeret
et ex hoc vehementer ſtuperet.
dixit ei apoſtolus. Iuuenem au
tem illum a te peto. quem tibi tā
ſtudioſe recommendaui. Cui ve
ro epiſcopus. Pater ſancte in a
nima iam mortuus eſt. et in tali
monte cum latronibus degit.
quorum et ipſe princeps ac domi
nus exiſtit. Quibus auditis. ve
ſtem ſuam ſcidit. et caput ſuum
pugnis feriens. bonum inquit te
cuſtodē fratris anime dereliqui.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Ioē Euang
27. decemb

Cōfeſtim igitur equum ſibi para
ri iuſſit· et ad montem illum in
trepidus cucurrit· Quē cū iuueīs
inſpexiſſet· ꝑ pudore nimio equū
aſcendit· et in fugam vertitur· A
poſtolus autem etatis oblitus vr
get calcaribus equū· ⁊ poſt ter
gū clamitat fugientis· Vt quid fi
li dulciſſime fugis patrem et iner
mem ſenē? Ne timeas fili· qꝛ pro
te xp̄o rationem reddā· et certe
pro te libenter moriar· ſicut pro
nobis xp̄s mortuꝰ eſt· reuertere
fili reuertere· qꝛ deꝰ meus me mi
ſit· Quod audiens· compunctus
redijt· ⁊ amariſſime fleuit· Ad pe
des autem apl'i ꝓcidens manum
tanq̄ꝫ per penitentiam oſculari ce
pit· Ieiunante autē et orāte pro
eo apl'o· veniam impetrauit·
¶ Legit quoqꝫ in eadem hiſtoria
eccleſiaſtica libro quarto· et ha
bet in gloſa ſuper ſecundā cano
nicam iohānis· Qd cū iohannes
apud epheſum balnea lauandi grā
tia introiſſet· et ibidem cherintū
hereticū vidiſſet· inde ꝓtinus exi
lijt dicēs· Fugiamus hinc ne bal
nea ſuper nos corruāt in quibus
lauatur cherintus hereticus· veri
tatis inimicus· ¶ Cū auis que per
dix dicit viua btō iohāni a quo
dā oblata fuiſſet· ⁊ ille eā q̄ſi de
mulcēdo tāgeret et ꝯtrectaret· q̄
dā adoleſcēs hec vidēs ad ſocios
ſuos ridendo dixit· Videte quō il
le ſenex cum auicula ſicut puer lu
dit Qd btūs iohānes ꝑ ſp̄m reco
gnoſcens iuuenē ad ſe vocauit· ⁊
quid in manu teneret inquiſiuit
Qui cū ſe arcū tenere diceret· ait
Quid inde facis? Et iuueīs Aues
inde ac beſtias ſagittamus· Cui
apl'us Qualit'? Tūc iuuenis arcū
cepit tēdere· ⁊ tenſū in manu te
nere· Sed cū ei apl'us nil diceret
arcū diſtendit· Cui apl'us· Quarē
fili arcū diſtēdiſti? Et ille· Quia ſi
diutius tenſus teneretur· ad iaci
enda iacula infirmior redderetur
Et apl'us ad hec Sic ⁊ humana fra
gilitas ad ꝯtemplationē minꝰ va
lida fieret· ſi ſemper in ſuo rigore
ꝯſiſtēs fragilitati ſue interdū ꝯde
ſcendere recuſaret· Nā et aquila
cunctis auibꝫ celſius volat et ſolē
clarius cōſpicit· et tn̄ neceſſitate
nature ad yma deſcendit· Sic et
humanus animus cū ſe modicū a
cōtemplatione retrahit· crebra
innouatione ardentius ad celeſtia
redit· ¶ Beatus igitur iohan
nes vt teſtatur ihero· cū vſqꝫ ad
ſuam vltimā ſenectutē epheſi mo
raret· ⁊ vix inter diſcipulorū ma
nus ad eccleſiā deferret· nec plu
ra verba dicere poſſet· ad quamli
bet pauſā hec dicebat· Filioli mei
diligite alterutrū· Tandē frēs q̄ cū
eo erāt admirantes q̄ ſemper ea
dē diceret dixerūt ei· Magiſter q̄
re ſemꝑ eadē loqueris? Qui rn̄dit
Quia preceptum domini eſt· et
ſi ſolum hoc fiat ſufficit· ¶ Re
fert quoqꝫ helinandus q̄ cum io
hannes euangelium ſcribere de
beret· prius indixit ieiunium vt
orarent ſe digna ſcripturum· Fer
tur autem ipſum pro illo loco ſe
cretiſſimo ī quo diuina ſcripturꝰ
ſeceſſerat oraſſe· vt nullos huic in
ſiſtens operi ventorū ibi aut ym
brium iniurias pateretur· Hanc
qꝫ reuerentiā eidē loco vſqꝫ hodie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

elementa ſeruare dicuntur. Hec
helinandus. ¶ Cum igitur eſſet
iohānes nonagintanouem anno
rum. a paſſione dn̄i ſcd̄m yſidoꝝ
anno ſexageſimooctauo. apparu
it ei dn̄s cum diſcipulis ſuis dicēs
Veni dilecte mi ad me qꝛ tempus
eſt vt in menſa mea cum tuis fra
tribus epuleris. Surgens autem
iohannes cepit ire. Cui dominus
Dominica die ad me venies. Ve
niente igitur dominica die. vni
uerſus popul9 ɔuenit in eccleſia.
que fuerat in ipſius nomine fabri
cata. qui a primo pullorum cātu
predicauit eiſdem. hortās eos vt
in fide eſſent ſtabiles. et in māda
tis dei feruentes. Poſt hec foueā
quadratā fieri fecit iuxta altare.
et terram extra eccleſiam iacta
ri. Deſcendenſqꝫ in foueam expā
ſis ad deum manibus dixit. Inui
tatus ad conuiuium tuum domie
iheſu. ecce venio. Ecce venio grati
as agens. qꝛ dignatus es me ad
tuas epulas inuitare. ſciens qꝫ ex
toto corde deſiderarem te. Cunqꝫ
orationem finiſſet. tanta lux ſup
eum emicuit. qꝫ nullus in eum re
ſpicere potuit. Recedente autem
lumine. manna fouea plena inue
nitur. quod ī loco illo vſqꝫ hodie
generatur. ita vt in fundo fouee
inſtar minute arene ſcaturire vi
deatur ſicut in fontibus fieri ɔſue
uit. Vbi omnes ab omnibus in
firmitatibus liberantur. et precū
ſuarum conſequuntur effectum.
¶ Sāctus aemundus rex anglie
nulli petenti ſibi in nomine ſācti
iohānis euangeliſte aliquid dene
gabat. Vnde contigit qꝫ quidam
peregrinus abſente camerario in
nomine ſancti iohannis euangeli
ſte elemoſinam importune a rege
poſtularet. Cui rex precioſū anu
lum cum nil aliud in promptu ha
beret dedit. Sed poſt plures dies
quidam miles anglie in tranſma
rinis partibus conſtitutus. ab eo
dē peregrino anulū regi referēdū
in hec verba recepit. Ille cui. et
pro cuius amore anulum hunc de
diſti. tibi remandat. Vnde liqui
do patuit. qꝫ ſcūs iohannes eidē
in forma apparuit peregrini.
¶ Yſidorus in libro de ortu et vi
ta et obitu ſcōꝝ pꝛīm. Mutauit
iohānes in auꝝ ſiluestres frondi
um virgas. litoreaqꝫ ſaxa in gē
mas. gemmaꝝ fragmina in pro
priam reformauit naturam. Vi
duam precepto ſuſcitauit. et re
diuiuū iuuenis corpus remeante
anima reparauit. bibens letiferū
hauſtū. euaſit periculum mortis.
et eodē hauſtu proſtratos in vite
recuperauit ſtatum.

De nominis interpretatione.

INnocētes dicti ſūt tripli
ci ratione. ſcꝫ rōne vite.
rōne pene. et rōne inno
cētie aſſecute. Rōne vite dicti ſūt
innocētes ex eo qꝫ vitā innocētē
id eſt nō nocētē habuerūt. Nulli
em̄ nocuerūt. nec deo p inobediē
tiā. nec pꝛoximo per iniuſticiā. nec ſi
bi p alicui9 pcc̄i maliciā Et ideo di
cit ī pſalmo Innocētes et recti ad
heſerūt mihi. Innocētes ī vita. et
recti in fide. Ratione pene. qm̄ in
nocēter et iniuſte paſſi ſūt. vn̄ pſ̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Effuderūt ſanguinem innocētē
ſtatione innocentie aſſecute· qm̄
in ipo martirio aſſecuti ſūt baptiſ
malem innocentiam· id eſt ab ori
ginali peccato mundiciā· De quā
innocentia dicitur in pſalmo· Cu
ſtodi innocentiā et vide equitatē·
id eſt Cuſtodi innocentiam baptiſ
matis· et poſtmodū vide equita
tem bone operationis·

De innocētibꝫ· Hiſto· decia·

Innocētes ab herode aſca
lonita interfecti ſunt· Tres
enī herodes fuiſſe ſcriptu
ra ſacͣ cōmemorat· quos famoſos
fecit eoꝝ infamis crudelitas· Pri
mus dictꝰ eſt herodes aſcalonita
ſub quo dominus natus eſt· et a
quo pueri occiſi ſunt· Secundus
dictus eſt herodes antipas qui io
hānē decollauit· Tercius agrippa
qui iacobum occidit et petruꝫ in
carcerauit. Vnde de hoc extant
verſus· Aſcalonita necat pueros
antipa iohannē· Agrippa iacobū·
claudēs in carcere petrum· ¶ Sed
primi herodis hiſtoriam breuiter
videamꝰ· Antipater ydumeus vt
ī hiſtoria ſcolaſtica legitur nepteꝫ
regis arabum duxit in vxoreꝫ· ex
qua filium habuit quem vocauit
herodem· qui poſtmodū aſcaloni
ta dicitur· Hic a ceſare auguſto
regnum iudee accepit· et tunc p̄
imitus ablatū eſt ſceptrū de iuda
Huic ſex filij nati ſūt· ſcꝫ Antipa
ter· Alexander Ariſtobolus Arche
laus Herodes antipas· et Philip
pus· ¶ Alexandrum autem et a
riſtobolum ex eadem matre iudea

genitos romam miſit· liberalibꝫ
artibus imbuendos· Poſt hoc au
tem a ſtudio redierunt· Et erat
alexander acerrimus perorator·
Iamqꝫ licentius de ſuſceptione re
gni cum patre diſceptabant· Ob
hoc pater offenſus antipatrem il
lis preponere ſatagebat Cumqꝫ
illi de morte patris tractaſſent· et
ob hoc a patre reiecti fuiſſent· ce
ſarem adeunt· de patris iniuria
conqueſturi Interea magi ihero
ſolimā veniunt· et de ortu noui re
gis diligentius ſciſcitantur Hero
des hoc audiens perturbatͭ· timēs
ne de veroꝝ regū genere aliquis
natus eſſet· qui eū tanq̄ regni in
uaſorem repelleret· Rogat igitur
magos vt eo inuento ſibi renun
ciēt· ſimulās ſe velle adorare quē
volebat occidere· Verūtamē ma
gi per aliam viam reuerſi ſunt in
regionē ſuam. Videns herodes q̄
nequaq̄ ad ſe venirent· ſtelle viſi
one eos deceptos ad ſe redire eru
buiſſe credidit· Et ideo ab inqui
ſitione pueri animū reuocauit.
Cumqꝫ audiſſet que paſtores di
xerant· et que ſymeon et anna
prophetauerant· vehementer ti
muit· et ſe a magis turpiter illu
ſum putauit· Tūc herodes de ne
ce pueroꝝ qui erant in bethleem
tractarͤ cepit· vt cū eis ille quem
ignorabat occideret· ¶ Ad āmo
nitionē aūt angeli ioſeph cum pu
ero et matre in egiptum in ciui
tatē hermopolim fugit· ibiqꝫ ſep
tē ānis vſqꝫ ad obitū herodis per
māſit· Ingrediēte igitͤ dn̄o in egi
ptū ſm̄ yſaye vaticiniū vniuerſa
ydola corruerūt· Tradūt quoqꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ꝙ ſicut in exitu filioꝝ iſrahel de e
gipto n̄on fuit domus in egipto
in qua procurante deo nō iaceꝫ
mortuꝰ primogenitus. ita nec tūc
fuit templum in quo non corruiſ
ſet ydolū ¶ Refert caſſiodorꝰ in
hiſtoria tripertita. ꝙ in hermopo
li thebaide dicitur eſſe arbor que
vocatur perſidis valens in ſalutē
multoꝝ. ſi fructus aut foliuꝫ. aut
pars corticis collo egrotantiū alli
getur. Cum igitur beata maria
cum filio in egiptum fugeret. hec
arbor vſqꝫ in terraꝫ inclinata eſt
et xp̄m ſuppliciter adorauit. Hec
caſſiodorus. ¶ Cum igitur hero
des de nece puerorum diſponeret
a ceſare auguſto per epiſtolaꝫ eſt
citatus. filioꝝ accuſationibus re
ſponſurus. Qui cum per tharſim
iter faceret. intellexit ꝙ magos
naues tharſenſium trāſuexiſſēt.
et ideo in ſpiritu vehementi omēs
comburi fecit ſcd̓m qd̓ predictum
eſt. In ſpiritu vehementi cōteres
naues tharſis. ¶ Cumqꝫ pater cū
filijs corā ceſare diſceptaret. diſ
finitū eſt vt filij patri in omnibus
obedirēt. et ipſe cui vellet regnū
dimitteret. Rediens herodes et
ex confirmatione factus audaci
or. mittens occidit pueros omēs
qui erāt in bethleem a bymatu et
infra ſcd̓m tempus quod exquiſi
erat a magis. Hoc duplicem itel
ligentiam continet. Primo vt in
fra dicat ordinem temporis. et ē
ſēſus. a bymatu et infra. ideſt ab
infantibꝰ duoꝝ ānoꝝ vſqꝫ ad pu
eros vnius noctis. Didicerat em̄
herodes a magis ea die qua ſtella
apparuit eis dn̄m natū eſſe. Et qꝛ

iam annꝰ effluxerat eo ꝙ romaꝫ
iuerat. et redierat dn̄m anniculū
et aliquoꝝ inſup dierum eſſe cre
debat. Ideoqꝫ ſupra etatem eius
vſqꝫ ad bimos. et infra vſqꝫ ad v
nius noctis infantes deſeuit ī pu
eros. timens pueri morphoſeon.
Ne ſcꝫ puer cui ſidera famulaban
tur ſupra etatem ſuam. vel infra
faciem transformaret. Et hec ſen
tentia vſitatior habetur. et verior
reputatur. Alio modo exponitur
ſcd̓m criſoſtomum vt infra dicat
ordinem numeri. Et eſt ſenſus. A
bymatū et infra. id eſt a pueris du
orum ānorum vſqꝫ ad pueros q̄n
qꝫ annorum. Dicit enim ſtellam p
ānum ante ortum ſaluatoris ma
gis apparuiſſe ¶ Herodes autem
poſtq̄ hoc a magis didicit. romā
vadens adhuc per annum diſtulit
Credebat autem tunc dominum
natum fuiſſe quando ſtella magis
apparuit Et ideo duorū annorū do
minum eſſe credebat. Unde pue
ros bymos occidit. et deinceps
vſqꝫ ad quinqꝫ annos. ſed non
minores bymis. Cui aſſertioni fi
dem facere videtur ꝙ quedam oſ
ſa innocentium habētur adeo grā
dia ꝙ bymorum eſſe non poſſunt
Poteſt tamen dici ad hoc ꝙ lōge
maioris quantitatis erant tunc
homines q̄ modo. ¶ Ipſe auteꝫ
herodes ſtatim ibidem punitus ē.
Nam ſicut ait macrobius. et in
quadam cronica legitur. vnus
paruulus filiꝰ herodis ibidem ad
nutriendum caſu fuerat datus.
qui cum alijs a carnificibus eſt
occiſus. Tunc adimpletum eſt
quod dictum eſt per prophetam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Vox ploratus et vlulatus piaruz
ſcȝ matrū audita eſt in rama id ē
in excelſis. ¶ Deus aūt iudex iu
ſtiſſimus. vt in eiſdē hiſtorijs ſco
laſticis legitur nō eſt paſſus tātā
herodis nequiciam remanere im
punitaȝ. Diuino em̄ iudicio factū
eſt ei. vt qui multos orbauerat fi
lijs. filijs ipſe ſuis miſerabilius or
baretur Nam alexander et ariſto
bolus iterū patri habiti ſunt ſuſpe
cti. Confeſſus eſt aūt vn⁹ de eorū
complicibus. ꝙ alexander multa
dona ſibi promiſiſſet. ſi patri ve
nenum propinaret Confeſſus eſt
et tonſor de promiſſis ſibi mune
ribus. ſi dū patris barbā raderet
eum continuo iugularet. Addidit
ꝙ alexandrū dixiſſe. non eſſe ponē
dā ſpeȝ in ſene. qui ſibi capilllos
tingeret vt iuuenis appareret.
Ob hoc pater iratus eos occidi fe
cit. Antipatrem autem futurū re
gem inſtituit. Sed ipſi antipatri
herodem antipam in regno ſubſti
tuit. Inſuper herodē agrippaȝ et
herodiadē vxorē philippi. quos ex
ariſtobolo ſuſceperat. paterna di
lectione fouebat. Hac duplici de
cauſa antipater intolerabile odi
um contra patrem incepit. in tā
tum ꝙ eū attemptauerit occidere
per venenū. Qd herodes preſenti
ens eum in carcerē poſuit. Augu
ſtus ceſar audito ꝙ herodes filios
occidiſſet dixit. Mallem eſſe hero
dis porcus q̄ꝫ filius. quia cū ſit ꝓ
ſelitus porcis parcit et filios occi
dit. Ipſe aūt herodes cū iā ānos
ſeptuaginta haberet. in grauiſſi
mam egritudinē incidit. Nā febre
valida. prurigine corpis. colli cō

tinuis tormentis. pedum inflatio
ne. vermeſcentib⁹ teſticulis into
lerabili fetore crebro anhelitu. et
interruptis ſuſpirijs torquebat.
A medicis vero in oleo poſitus. in
de quaſi mortuus eſt eleuatus Au
diēs aūt iudeos mortē ſuam cum
gaudio expectare. nobiliores iu
uenes ex omni iudea collectos in
carcerē poſuit. Dixitqꝫ ſalome ſo
rori ſue Scio iudeos de morte mea
gauiſuros Sȝ potero habere mul
tos lugentes. et nobiles exequi
as funeris. ſi meis volueris parē
mandatis. vt cum ſpm̄ emiſero.
cunctos occidas quos in cuſtodia
ſeruo. vt ſic omnis iudea me defle
at licet inuita. Habebat autē in
conſuetudine vt poſt omneȝ cibū
pomuȝ per ſe purgaret et comede
ret. Cumqꝫ gladiū in manu tene
ret et comederet. tuſſiqꝫ violēta
diſtenderetur. circumſpiciens ne
ſe aliquis impediret. ſeipſum per
cuſſurus dextram ſuſtulit. ſed cō
ſobrinus eius ſuſtentādo dextrā
impediuit. Protin⁹ aūt quaſi rex
mortuus eſſet in aula regia vlula
tus inſonuit. Quo audito exulta
uit antipater. multaqꝫ ſi diſſolui
tur cuſtodibus pollicetur. Qd cuȝ
cognouiſſet herodes grauius filij
exultationem q̄ꝫ propriam tulit
mortem. Mittenſqꝫ ſatellites. eū
occidi fecit. et archelaum poſt ſe
regnaturum inſtituit. Sicqꝫ poſt
dies quinqȝ mortuus eſt. In ma
lis fortunatiſſimus. in reb⁹ dome
ſticis infeliciſſimus. Salome autē
ſoror eius omnes abſoluit quos
rex occidi mandauerat. Remigi
us tamē in originali ſup matheū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

dixit · ꝙ herodes gladio quo po
mū purgabat ſe pemit · et ꝙ ſalo
me ſoror eius omnes vinctos ꝑ
vt cum fratre ordinauerat inter
fecit ·

De nomine ·

Thomas abiſſus vel gemi
nus interpretatur . vel ſe
ctus · Abiſſus id eſt profū
dus in humilitate · qd patet in ci
licio · et pedū pauperꝝ lotione Ge
min9 in prelatione · qꝛ geminate
prefuit ſcilicet verbo et exemplo
Sectus in paſſione ·

De ſancto thoma cantuarienſi epiſcopo · Hiſtoria vndecima ·

Thomas cantuarienſis dū
in curia regis anglie cōſi
ſteret · et quedam ibidē
fieri contraria religioni videret .
curiam ipſam deſeruit · et cantu
ariēſi archiepiſcopo ſe commiſit ·
a quo archidiaconus factus eſt ·
Ad preces tamen ipſius archiepī
regis cancellariā ſuſcipit · vt pru
dētia qua erat preditus · maligno
rum in eccleſiaꝫ prohiberet inſul
tus Quē adeo rex dilexit · vt poſt
deceſſum archiepiſcopi eum in ca
thedralem honorem procurauerit
ſublimari · Qui q̄uis plurimū re
ſiſteret · tandem ad obedientie ꝑ
ceptuꝫ humeros ſuppoſuit ad por
tandum · Subito autem in viruꝫ
alterum permutatur · et caro ei9
cilicio et ieiunijs maceratur · Nō
ſolum enī cilicium pro camiſia de
ferebat · ſed etiam femoralia cilici
na vſqꝫ ad poplicem baiulabat ·

Sanctitatem aūt ſuam ita ſubtili
ter occultabat · vt ſaluo ſemper
honeſtatis rigore · ſub decentia veſ
tium et apparatu vtenſilium concor
daret moribus ſingulorꝫ · ¶ Tre
decim pauperꝫ pedes quotidie cur
uatis genibus abluebat · Et refe
ctos · datis cuilibet quatuor argē
teis remittebat · Rex aūt ad vo
luntatem ſuam in detrimentum
eccleſie ipſum inflectere nitebat̄ ·
aſſerēs vt conſuetudines quas cō
tra libertatē eccleſie ꝑdeceſſores
ſui habuerāt · ab eodem ſimiliter
firmarentur · Qui dum omnino
aſſentire noluit · contra ſe iraꝫ re
gis et principum prouocauit ·
¶ Quadā aūt vice ſic ipſe cum a
lijs epiſcopis a rege artatus eſt ·
vt etiā ſibi mortis ſententiā mina
retur · Qui magnorum virorum
deceptus ꝯſilijs verbotenus aſſen
ſum prebuit voto regis · Verum
ex hoc vidēs animarꝫ periculuꝫ im
minē · ſeipſū p9 modū in penitētia
grauius cruciauit · et ab altaris
officio ſe ſuſpendit quouſqꝫ a ſū
mo pontifice reſtitui mereretur ·
Requirit demqꝫ rex · vt qd verbo
dixerat · ſcripto firmaret · Cui vi
riliter contradixit · Et a regis cu
ria erectam ſibi baiulans crucem
diſceſſit conclamantibus impijs
contra eum · Capite furem · ſuſpē
dite proditorē Et ecce duo magni
proceres et fideles ad eum infuſis
lacrimis venientes ſub iuramen
to aſſerūt · ꝙ in eius morteꝫ mul
ti proceres coniurarūt · Vir igit̄
dei eccleſie magis q̄ ſibi metuēs
fugam init · et ſenonis a papa a
lexandro ſuſceptus · et in mona

De S. Thoma Cant.
29. decemb.

ſterio pontiniacēſi cōmendatur.
poſtmodū in franciā et vſqꝫ in flā
driaȝ deuenit. Rex vero dū romā
miſiſſet vt legati venirēt qui hoc
negociū diffinirēt. omnino repul
ſam patitur. et ob hoc in iraȝ con
tra archiepiſcopū amplius conci
tatur. Vnde omīa que erāt archi
epiſcopi ⁊ ſuoꝝ diripuit. et totaȝ
eius ꝓgenieȝ exilio cōdemnauit.
nequaq̄ꝫ deferens conditioni vel
ſexui. ordini vel etati. Ipſe aūt ꝓ
rege et regno anglie quotidie ex
orabat. ¶ Reuelatur aūt archie
piſcopo ꝙ eſſet ad ſuā eccleſiaȝ re
diturꝰ. et ad xp̄m cū palma mar
tirij migraturꝰ. Septimo igit̄ an
no ſui exilij redire conceditur. ⁊
a cūctis cum honore ſuſcipitur.
¶ Per aliquot aūt dies an̄ eius
martiriū iuuenis quidā de corpe
exiens. et poſtmoduȝ miraculoſe
rediens aiebat. ꝙ vſqꝫ ad ſupre
mū ſctōꝝ ordinem deductus fuit.
et inter apoſtolos ſedem quandā
vacuā vidit. Percunctanti autē
cuiꝰ eſſet hec ſedes Angelꝰ rn̄dit.
ꝙ cuidā magno ſacerdoti angli
coꝝ a dn̄o ſeruabat̄. ¶ Sacer
dos quidam miſſam de btā vgīe
maria quotidie celebrabat. Qui
archiep̄o accuſatus ab eo accerſi
tur. et tanq̄ꝫ ydiota ⁊ inſcius ab
officio ſuo ſuſpendit̄ atqꝫ reijcit̄.
Cū aūt btūs thomas ciliciū ſuum
ſuere deberet. et ſub lecto ipſum
abſcōdiſſet. vt ad ſuendā horam
captaret. btā maria ſacerdoti ap
paruit dicēs Vade ad archiepiſco
pū eiqꝫ dicas. ꝙ illa ob cuiꝰ amo
rē miſſas dicebas. eius ciliciū qd̄
eſt in tali loco conſuit. et etiam

rubeam de q̄ illud cōſuit ibideȝ re
liquit. Illa igitur ſibi mittit ꝙ in
terdictū qd̄ tibi fecerat debeat re
laxare. Qd̄ ille audiēs et ita inue
niēs ſtupuit. et interdictū relaxās
ſacerdotē hoc h̄re ſecretū p̄cepit.
¶ Defendit aūt vt ꝑus iura eccle
ſie. nec a rege flectit̄ vi vel prece.
Cum ergo nullatenꝰ flecti poſſꝫ.
ecce milites regis armati veniūt
et vbi archiep̄us ſit vociferando
requirūt. Quibꝰ ille occurrēs di
xit. Ecce ego. quid vultis? Et illi
Venimꝰ vt occidaris. et vltra vi
uere nō valebis. Quibꝫ ille. Ego
ꝓ deo paratus ſū mori. et ꝓ defenſi
one iuſticie ⁊ libertate eccl̄ie Si igi
tur me queritis. ex pte dei oīpotē
tis. et ſub anathemate ꝓhibeo.
ne hoꝝ cuidā aliquatenus noceā
tis. Deo autem et beate marie et
ſanctis omnibꝰ et beato dionyſio
cauſam eccleſie et meipſum com
mendo His dictis. venerandum
caput gladijs impiorum impetit̄.
ſacra capitis corona p̄ciditur. ce
rebrum per eccleſie pauimentuȝ
diſpergitur. et ſic deo martir cō
ſecratur. Anno dn̄i milleſimo cen
teſimoſeptuageſimoquarto. Duȝ
igit̄ clerici Requiē etnā īciperēt.
et ꝓ eo miſſaȝ agerēt defūctoꝝ.
ſubito vt aiūt angeloꝝ chori aſtā
tes. voces cātātiū interrūpūt. ⁊
martiris miſſā incipiūt. Letabit̄
iuſtus cōcinūt. et ceteri clerici ꝓ
ſequūt̄ Hec eſt vera mutatio dex
tre excelſi. dū cātus meroris ver
tit̄ in cāticū laudis. Dū illū cui de
fūctoꝝ ſuffragia ichoauerāt mar
tirū poſtmodum ymnis laudant.
Reuera eximia comprobatur ſan

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ctitate p̄ditus · a martir dm̄ glori
oſus quē tāto honore angeli pre
uenerunt · et ſcōꝝ martiꝝ catha
logo aſſcripſerūt. ¶ Multa inſu
per et alia miracula per ſcm̄ ſuuꝫ
dn̄s operari dignatus eſt · Meri
tis em̄ eius · cecis viſus · ſurdis au
ditus · claudis greſſ9 · vita mortu
is reſtituta ſunt · ¶ Porro aqua
quā panni qui cōſperſi ſūt eius
ſanguine lauabant̄ multis extitit
ad medelā · ¶ Quedā dn̄a de an
glia varios oc'los habere ob laſci
uiam et maiorem pulchritudineꝫ
affectabat · ſuper hoc votum vo
uens nudis pedibus ſepulchrum
beati thome viſitauit · Que cū in
oratione proſtrata iaceret ſurgēs
inuenit ſe penitus excecataꝫ · Sta
timqꝫ penitens cepit rogare bea
tum thomam · vt iā nō varios ſed
ſaltem ſuos ſibi redderet · Qđ tā
dē cū mľta difficultate vix valuit
obtinere · ¶ Quidā autē illuſor
aquā ſimplicē ꝓ aqua ſancti tho
me dn̄o ſuō obtulit in pixidē con
uiuanti · Cui dn̄s ait · Si nil michi
vnq̄ꝫ ſuratus fuiſti · ſcūs thomas a
quā ſuaꝫ huc te deferre pmittat ·
Si aūt reus furti extitis · aq̄ ipſa
penitus euaneſcat · Huic dicto il
le conſenſit · ſciens ꝙ pixidē aqua
ſuper impleſſet · Mira res · pixi
dem ꝯtinuo aperuerūt et vacuam
inuenerunt · Sicqꝫ ſeruiens et in
mendacio deprehenditur · a furti
reus euidētius ꝯprobat̄ · ¶ Auis
quedā ſciens loqui · cū niſus eā ſe
queret̄ ſicut didicerat clamare ce
pit · ſcē thoma ſcē thoma adiuua
me · et ſtatim niſus mortuus ceci
dit · et illa euaſit · ¶ Quidam

quem ſanctus thomas valde dili
gebat cū grauiter infirmaretur
iuit ad ei9 tūbā a pro ſanitate ro
gauit · et ad libitū ipetrauit · Sꝫ
dū ſanatus rediret · cogitare ce
pit ꝙ illa ſanitas aīe ſue forſitan
nō expediret. vnde iteꝝ rediens
ad ſepulchꝝ orauit · vt ſi nō eſſet
vtile anime ſue · cōtinuo ipſa in
firmitas rediret · Statimqꝫ infir
mitas rediit ſicut prius · ¶ In
eius aūt interfectores vltio diui
na in tantum deſeuit · vt alij digi
tos manuū ſuaꝝ fruſtatim dētib9
diſcerpētes · alij ſanie defluētes ·
alij paraliſi diſſoluti · alij amētes
effecti oēs miſerabilit̄ interirēt.

¶ De nominis interpretatione.

SIlueſter dicit̄ a ſile ſiue a
ſole quod eſt lux · et ter
ra quaſi lux terre id eſt
eccleſie · que ad inſtar bone terre
habꝫ pinguedinē bone operatōis ·
nigredinē bone hūiliatōis · dulce
dinē deuotōis · Per iſta em̄ tria
ꝯgnoſcit̄ bona t̄ra vt ait palladi9
Vel Silueſter dicit̄ a ſiluas et tra
hēs · q̄ꝛ hoīes ſilueſtres .i. incultos
et duros ad fidē traxit · Vel ſicut
dicit̄ i gloſario · Silueſter dicit̄ a
ſilua eo ꝙ ad modū ſilue fuit viri
dis · agreſtis · vmbroſus · nemoro
ſus · Dicit̄ viridis · celeſtia cōtēplā
do · agreſtis · ſeipſū excolēdo · vm
broſus · ab oī ꝯcupiſcētia frigera
tus Nemoroſus inter arboēs plā
tatus Eius legēdā ſcꝫ bti ſilueſtri
ꝯpilauit euſebi9 ceſarienſis Quam
btūs gelaſius i ꝯſilio ſeptuagita
epoꝝ a catholicis legēdā ꝯmemo
rat ſicut in decreto habetur · ¶

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ De ſancto ſiluestro papa.
¶ Hiſtoria duodecima.

Iluester a m̄re re et noīe
iuſta genitus. ⁊ a cirino
p̄re eruditus. hoſpitalita
tē ſūmopere exercebat. ¶ Thimo
theus aūt quidā xp̄ianiſſimus ab
eo in hoſpitium ſuſcipitur. qui ta
men ob perſecutioēꝫ ab alijs vita
batur. Hic poſt annum aſſecutus
eſt coronam martirij dum predi
caret cōſtātiſſime fidem xp̄i. Pu
tās vero tarquinius prefectꝰ thi
motheū multis abundaſſe diuiti
is eas a ſiluestro expetijt. inferēs
ei minas mortis. Sed cuꝫ ipſe thi
motheū huiuſmodi diuitias nō ha
buiſſe cōperit. ſiluestꝝ ydolis im
molare precipit. Alioquin in craſ
tinū diuerſa reciperet genera tor
mentorum. Cui ſiluester. Stulte
hac nocte morieris. et ſempit̄na
tormenta recipies Et velis. nolis
verꝝ eſſe deum quem colimus reco
gnoſces Siluester igit̄ carceri tra
ditur. ⁊ tarquinius ad prandiuꝫ
inuitatur. Dū ergo comederet os
piſcis in eius gutture ſic verſat̄.
vt nulla ratiōe reicere poterat vl̄
glutire. Sicq̄ȝ media nocte defun
ctus ad tumulū cū luctu ducitur.
et ſiluester cū gaudio a carcere li
berat̄. Qui nō ſolū a xp̄ianis. ſed
etiā a paganis miro diligebatur
affectu Erat enī aſpectu āgelicꝰ.
ſermone nitidus. integer corpe.
ſcūs ope. ꝯſilio magnus. fide ca
tholicus. ſpe patientiſſimꝰ. carita
te diffuſus. ¶ Mortuo igitur ep̄o
vrbis rome melchiade. ſiluester
ab omni plebe plurimū renitens
in ſummū pontificē eſt electꝰ. Hic
omniū orphanorum et viduarum
⁊ paupm noīa i matercula ſcri
pta hēbat. et oibus necc̄ia ꝓuide
bat. Hic q̄rtū ⁊ ſextū diē ⁊ ſabba
tū ieiunijs iſtituit obſeruandū.
Quintū q̄ſi dn̄icū celebrādū Gre
cis vero xp̄ianis dicētibꝰ ſabbatū
potius ſexto die celebrādū. rn̄dit
hoc fieri nō debere Et q̄ꝛ hoc ē tra
ditiōis ap̄l'ice. et q̄ꝛ tūc debet̄ paſ
ſio dn̄ice ſepulture. Cui ille. Vnū
eſt ſabbatū ſepulture. in quo ſe
mel eſt in āno ieiuniū exhibendū
Quibꝰ ſiluester. Sicut ⁊ oīs dies
dn̄icus eſt reſurrectōis gl'a. ſic oē
ſabbatū decorat̄ dn̄ica ſepultura.
Igit̄ de ſabbato acquieſcunt. ſed
de q̄nta feria vehemēter ꝯtēdūt.
aſſerētes non debere xp̄ianoꝝ ſo
lemnitatibꝰ ſociari. Siluester aūt
eiꝰ dignitatē p̄cipue in tribꝰ oſtē
dit. qm̄ hac die dn̄s ad celos aſcē
dit. Et corpis et ſanguis ſui ſac̄
mentū inſtituit. et ſacꝝ criſma
eccl̄ia ꝯficit. Oēs igit̄ eiꝰ racōnibꝰ
acquieſcūt ¶ Perſequēte aūt cō
ſtātino xp̄ianos. ſiluester de vrbe
exiuit. ac in quodā mōte cū ſuis
clericis manſit. Ipſe aūt cōſtanti
nus merito pſecutiōis tirānice in
incurabilē cecidit plagā lepre Tā
dē ad ꝯſiliū pōtificū ydoloꝝ addu
cta ſūt tria milia pueroꝝ. vt eos
occidi faceret. et ſe in eoꝝ ſāgui
ne recēti ⁊ calido balnearet Egre
dienti aūt eo ad locū vbi balneum
parari debebat. matres puerorū
obuiant. que reſolutis crinibus.
miſerabiliter vlulabant. Et lacri
mans constantinus iuſſit ſtare
currum. Et erigens ſe dixit. Audi
te me comites. ⁊ cōmilitones et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

omnes populi qui aſtatis· Digni
tas romani imperij de fōte naſci
tur pietatis· Que hāc etiā legem
dedit. vt capitali ſententie ſubde
retur quicunqȝ in bello aliquē oc
cidiſſet infantē· Quanta ergo e
rit crudelitas· vt hoc noſtris faci
amus filijs· qđ fieri prohibuimꝰ
alienis? Quid iuuat barbaros ſu
peraſſe· ſi a crudelitate vīcamur?
Nam viciſſe extraneas nationes
viriū eſt bellantium populorum·
Vincere aūt vicia et peccata vir
tus eſt moꝝ· In illis ergo prelijs
fortioēs nos exiſtimꝰ illis In hijs
vero nobiſipſis fortiores ſumus·
Qui enī fuerit in iſto certamīe ſu
peratus· victoriam optinet victꝰ
Victor enī poſt triumphum vin
citur· ſi pietas ab impietate ſupe
ratur· Vincat ergo pietas in iſto
congreſſu· Bene enī omnium ad
uerſantium poterimus eſſe victo
res· ſi ſola pietate vincamur Om
niū etenī ſe eſſe dnm cōprobat·
qui ſeruū ſe monſtrauerit pieta
tis· Melius eſt ergo me mori ſal
ua innocentiū vita· ꝙ̄ per eorum
interitum vitam recuperare cru
delem· Quam tamen recuperare
incertum eſt. cum certuȝ ſit ꝙ ſic
recuperata crudelis eſt· Juſſit igi
tur vt matribꝰ ſui pueri redderē
tur· et dona plura et infinita ve
hicula preberētur. Sicqȝ matres
que flendo venerāt ad loca ſua cū
gaudio redierūt· ¶ Ipſe aūt im
perator ad ſuū palaciū eſt reuerſus
Sequenti vero nocte petrꝰ et pau
lus apparuerunt ei dicentes Quo
niam exhorruiſti effuſionem ſan
guinis innocentis· miſit nos dn̄s
iheſus xp̄s dare tibi recuperande
conſilium ſanitatis· Siluestrum igi
tur epiſcopū qui apud montem
ſiraptim latitat accerſi Hic tibi pi
ſcinam oſtēdet in qua immerſus
tercio· ab oī curaberis lepre mor
bo· Tu vero xp̄o hanc viciſſitudi
nem reddas· vt ydoloꝝ templa
diruas· Xp̄i reſtaures eccleſias·
et eius deīnceps cultor ſias· Cui
gilans igitur conſtantinus ſtatim
miſit milites ad ſiluestruȝ. Vidēs
ſiluester milites· ad palmā marti
rij credidit ſe vocari· Deo autē ſe
recommendans· et ſocios ſecum
adhortans· cōſtantino intrepidꝰ
preſentatur Cui conſtantinus aſ
ſurgens ait· Bene te veniſſe gra
tulamur Qui a ſiluestro reſaluta
tus· narrauit ei per ordinem ſui
ſompni viſionem· Percunctāti ve
ro conſtantino qui eſſent illi dij·
qui ſibi apparuerūt? Siluester re
ſpondit illos xp̄i apl'os eſſe et nō
deos· Tunc ad preces imperato
ris ſiluester apoſtolorū ymagines
ſibi iuſſit afferri· quas vt impera
tor aſpexit tales eſſe qui ſibi appa
ruerāt exclamauit· Siluester igiᵗ
eum cathecuminum fecit· Et vnꝰ
ebdomade ſibi ieiunium indixit.
et carceres aperiri monuit· Cūqȝ
in aquam deſcendiſſet baptiſma
tis· ibi emicuit mirabilis ſplēdor
lucis· Sicqȝ inde mundus exiuit·
et xp̄m ſe vidiſſe aſſeruit· Prīa
autem die baptiſmi hanc legem
dedit· vt chriſtꝰ ab vrbe romana
tanꝙ̄ verus deus coleretur Secun
da vt ſi quis chriſtum blaſphema
ret puniretur· Tercia vt quicun
qȝ chriſtiano iniuriam feciſſet· bo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

norum ſuorum parté dimidia pri
uaretur. Quarta vt ſicut impera
tor rome ſic romanus pontifex ca
put ab vniuerſis epiſcopis habeãt
Quinta vt quicunqȝ in eccleſias
confugerit. ab omnibus ſeruetur
immunis. Sexta vt nullus niſi de
licentia ſui antiſtitis eccleſiam edi
ficet itra muros alicui9 ciuitatis
Septima vt ad edificationẽ eccle
ſiarũ decime poſſeſſionũ regalium
tribuant. Octaua imperator ad ec
cleſiam ſancti petri venit. et de ſu
is culpis ſe lamẽtabiliter accuſa
uit. Poſtmodũ arrepto bidẽte.
ad fũdamentũ baſilice cõſtruendũ
terram pͥmus aperuit. et duode
cim cophinos in ſuis ſcapulis fo
ras eiecit. ¶ Hec vbi helena con
ſtantini mater auguſti in betha
nia cõſiſtens audiuit. per lrãs lau
dat filiũ. qꝫ abrenunciaſſet ſimu
lacris ydolorũ Sed dure increpat
qꝫ relicto deo. iudeorũ crucifixũ ho
minẽ deũ colat. Reſcribit matri
auguſtus. vt iudeorũ mgrõs ſecũ
adducat. et ipſe xpianorũ docto
res pferret. vt ſic ex diſputacõe
mutua appareat fides vera. Duxit
igitur ſecũ helena centum quadra
ginta et vnũ doctiſſimos iudeorũ
Inter quos erãt duodecim qui ſa
piẽtia et eloquẽtia pre ceteris ru
tilabant. Cũqȝ igitͬ ſilueſter cum
clericis ſuis. et predicti iudei ad
diſputandũ corã imperatore inſi
mul cõueniſſent. de communi cõ
ſenſu duos iudices gẽtiles ſapiẽtiſ
ſiõs noĩe crathon et zenofilũ ſtatu
erũt. ad quos pertineret ſentẽtia
dicẽdorũ. Taliſqȝ intͬ eos ſentẽ
tia eſt firmata. vt vno ſtante et
loquẽte. ali9 nõ loquatͬ. ¶ Inci
piẽs primus de illis duodecim no
mine abiathar ait. Cũ iſti tres de
os dicãt patrẽ et filiũ et ſpiritũſcm̃.
manifeſtũ eſt eos contra legem
agere. que dicit. videte qꝛ ego ſũ
ſolus. et nõ ſit alius deus preter
me. Demũqȝ ſi dicũt xp̃m deum eẽ
quia multa ſigna fecit i terra. In
noſtra etiã lege multi fuere qui
multa miracula fecerũt. Et tamẽ
ex hoc diuinitatis nomẽ ſibi vſur
pare nunq̃ auſi ſunt ſicut iſte ihe
ſus quem iſti adorant. Ad hoc ſil
ueſter. Nos vnum deuȝ colimus.
ſed non in tanta ſolitudĩe eũ dici
mus vt gaudium filij non habeatȝ
Ex veſtris autem libris trinitatẽ
perſonarum vobis oſtendere vale
mus. Nam prẽm dicimus de quo
ꝓpheta ait. Ipſe inuocauit me pa
ter meus es tu rc̃. Filiuȝ. de quo
idem. Filius meus es tu rc̃. Sſpi
ritumſanctum. de quo idem. Spi
ritu oris eius oĩs virtus eorum.
In hoc etiã qd dixit. Faciamus ho
minem ad ymaginẽ et ſimilitudĩeȝ
nr̃am. euidenter pluralitatẽ per
ſonarũ et deitatis vnitatẽ demon
ſtrat. Licet autẽ tres ſint pſone.
vn9 tñ eſt de9. qd exemplo viſibi
li aliq̃tenus demõſtrare valem9.
Et accipiens purpuram impera
toris. tres ibi plicas fecit dicens
Ecce videtis tres plicas. et expli
cãs ait Ecce qꝛ ſicut tres plice ſũt
vnus pãnus. ita tres pſone ſunt
vnus deus. De eo aũt qd dicitur
qꝫ ex miraculis deus credi non de
bet. Cum alij plures ſancti mira
cula fecerunt. nec tamen ſe deos
eſſe dixerunt ſicut noſter chriſtus

deum per hoc ſe aſſerere voluit ·
Certe deus ſuperbientes cõtra ſẽ
nunq̃ paſſus eſt ſine pena acerri
ma preterire ſicut patet in dathã
et abyron · alyſq̃ꝫ q̃pluribꝫ . Quõ
ergo mentiri potuit · et ſe deũ di
cere qđ nõ erat · cũ eũ ſe deũ dicẽ
tem nulla pena ſecuta fuerit · vir
tutũ efficacia comitabatᷣ ? Tũc iu
dices dixerũt · Cõſtat abiathar a
ſiluestro ſuperatũ eſſe · Nam ꝛ hec
ratio docet quia ſi deus non eſſet
et ſe deũ dixiſſet · ꝯferre vitã mor
tuis nõ valeret · ¶ Tũc illo amo
to ſecundꝰ qui et ionas ad ꝯflictũ
accedẽs ait · Abrahã circũciſioneꝫ
a deo accipiens iuſtificatus fuit ·
Et oẽs filij abraham per circumci
ſionẽ iuſtificabuntur · Igitur qui
non fuerit circumciſus · nõ erit iu
ſtificatus · Ad qđ ſilueſter · Cõſtat
abrahã ante circumciſionem deo
placuiſſe · ꝛ amicum dei appellatũ
eſſe · igitᷣ nõ circumciſio eũ ſãctifi
cauit · ſed fides et iuſticia ipſũ đo
placere fecit · Nõ igitᷣ cepit circũci
ſionẽ in ſanctificationẽ · ſed in diſ
tinctionẽ · ¶ Iſto ſupato · tercius
qui et godolias dicebatᷣ accedẽs
ait · Quõ xp̃s vꝫ poteſt eſſe deus
cum aſſeratis eum eſſe natum · cũ
hec oĩa in deo eſſe nõ poſſunt ? Ad
hoc ſilueſter · De veſtris libris hec
oĩa probamus de xp̃o predicta fuiſ
iſſe · Nã de eiꝰ natiuitate dixit yſa
yas · Ecce virgo cõcipiet et pari
et filiũ · et vocabitur nomẽ eius e
manuel · De eius temptatione za
charias · Vidi ihẽſum ſacerdoteꝫ
magnũ ſtantẽ corã angelo · et ſa
than ſtabat a dextris eius ꝛc̃ · De
eius traditione dicit pſ̃ · Qui ede
bat panes meos magnificauit ſu
per me ſupplantationem . De eius
nudatione idem Diuiſerũt ſibi ve
ſtimenta mea · De eius fellea pota
tione idẽ · Dederũt in eſcã meã fel
ꝛc̃ · De eius ligatione eſdras Vin
xiſtis me non ſicut patrẽ qui libe
raui vos de terra egipti clamãtes
ante tribunal iudicis · De eius cru
cifixione ideꝫ · Humiliaſtis me ſuſ
pendẽtes in ligno tradidiſtis me ·
De eius ſepultura ieremias · In ſe
pultura eius reuiuiſcũt mortui ·
Cũ ergo godolias quid reſponde
ret nõ haberet · data ſententia re
motus eſt · ¶ Quartus qui et
aman accedens ait · En que de ali
is dicta ſunt ſilueſter iſte de ſuo
xp̃o predicta fuiſſe affirmat · vnđ
ſupereſt vt probet hec de ſuo xp̃o
dicta fuiſſe · Ad qđ ſilueſter · Dab
ergo alium quem virgo cõcepit ·
qui felle cibatꝰ · ſpinis coronatꝰ ·
crucifixus mortuus ꝛ ſepultus · q̃
reſurrexit ꝛ ad celos aſcẽdit Tũc
conſtantinus ait · Si alium nõ de
derit · ſciat ſe eſſe ſuperatum · Qui
cum hoc agere non poſſet · hinc a
mouetur · ¶ Et quintus qui et
dohet producitur · qui ait · Si ex
ſemine dauid xp̃s iſte natus eſt ꝛ
ſanctificatus vt dicitis · ergo bap
tiſari nõ debuit vt iteruꝫ ſanctifi
caretur · Ad hoc ſilueſter · Sicut
circumciſio in xp̃i circumciſione fi
nem accepit · ita noſter baptiſmꝰ
in xp̃i baptiſmate inicium ſancti
ficationis habuit · Non ergo bap
tiſatus eſt vt ſanctificaretur · ſed
vt ſanctificaret · Qui cum taceꝛꝫ
ait conſtantinus . Non taceret
dohet · ſi haberet contraria que

ꝓferret. ¶ Tunc ſextus qui et
cuſi ait. Vellem⁹ vt ſilueſter iſtẽ
cauſas huius virginalis partus no
bis exponeret. Ad quod ſilueſter
Terra de qua adã factus eſt incoꝛ
rupta erat. et virgo qꝛ nec ſe ad
bibendũ ſanguinẽ humanuꝫ apꝫ
ruerat. nec maledictionẽ ſpinarũ
acceperat. nec hoĩs mortui ſepul
turã habebat. nec ſerpenti data
fuerat ad edendum. Oportuit er
go ex maria virgĩe nouũ adã fie
ri. vt ſicut ſerpens natum ex ter
ra virgine vicerat: ſic a nato ex
virgine vinceretur. Et qui deuic
toꝛ extitit ĩ paradiſo ipſe tempta
toꝛ factus eſt dñi in deſerto Vt q̃
adam deuicerat manducantẽ vin
cerẽt a dño ieiunante ¶ Iſto ſu
perato. ſeptimus qui et beniamin
ait. Quõ filius dei xp̃s veſter eſſe
poteſt. qui a diabolo temptari po
tuit. vt modo in fame panem ex
lapidibus facere vrgeretur. mo
do in templi celſitudinẽ leuaret̃.
modo ad adorandũ ipſũ diaboluꝫ
induceret̃? Ad quod ſilueſter. Si
diabolus ideo vicit. qꝛ ab adã mã
ducãte conuicto eſt auditus. con
ſtat eũ ideo ſuperatũ. qꝛ eſt a xp̃o
ieiunãte contemptus. Nos aũt
nõ in quantũ deus. ſed in quantũ
homo temptatũ eũ eſſe fatemur
Ideo aũt triplicit̃ eſt tẽptatus vt
a nob̃ oẽs tẽptatiões excluderꝫ.
et formã vincendi daret Sepe nã
ꝗ̃ in hoĩe victoriã abſtinẽtie. tem
ptatio humane glorie. appetitus
dominĩ et excellentie comitatur.
Ideo a xp̃o de hĩs vincit̃. vt vin
cendi nobis forma donetur. ¶
Iſto ſuperato. octau⁹ qui et aroel

ait. Conſtat ꝙ deus ſumme perfe
ctus eſt et nullis indiget. Quid
ergo opus ei fuit vt naſceret̃ in
chriſto? Quõ iteꝝ chriſtũ verbuꝫ
appellas? Sed et hoc ꝯſtat qꝛ deus
anteꝗ̃ haberet filiũ. pater dici nõ
potuit. ergo ſi pat̃ chriſti poſtea
dictus eſt. mutabilis factus eſt.
Ad hoc ſilueſter. Filius ante tem
poꝛa ex patre eſt genitus. vt fa
ceret que nõ erant. Et in tp̃e eſt
natus. vt reficeret que perierãt.
Que et ſi ſolo verbo reficere pote
rat. tamen ꝑ paſſionẽ niſi homo
fieret redimere nõ valebat. quia
in ſua deitate ad patiẽdũ apt⁹ nõ
erat. Nec hoc erat imperfectioĩs.
ſed perfectõis. ſi in ſua deitate nõ
erat paſſibilis. Porro filium dei
verbũ dici. ex eo patet quod pro
pheta ait. Eructauit coꝛ meũ ver
bum bonum. Deus quoqꝫ ſemper
pater fuit. qꝛ ſemper eius filius
extitit. Filius enim eius eſt verbũ
eius. ſapientia eius. virtus eius
In patre autem ſemper fuit ver
bum. Iuxta illud. Eructauit coꝛ
meum ⁊c̃. Semp ſapientia. iuxta
illud Ex oꝛe altiſſimi prodĩ primo
genita ante omnem creaturam.
Semper virtus. Iuxta illd̃. Ante
omnes colles ego parturiebar.
necdum erant fontes aquarum.
⁊c̃. Cum ergo pater nũꝗ̃ fuerit
ſine verbo. ſapientia et virtute.
quomodo putas hoc nomen ſibi
ex tempoꝛe aduenĩſſe. ¶ Hoc er
go amoto. nonus qui et iubal di
xit. Conſtat qꝛ deus coniugia nõ
damnat. nec eis maledixit. Quo
modo ergo de coniugio deum na
tũ negatis hunc eſſe quẽ colitis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

niſi vt obfuſcare coniugia ſtudea
tis? Rurſus quomodo temptatur
qui potens eſt · patitur qui virtus
eſt · moritur qui vita eſt? Deniq̃
ad hoc cogeris vt duos filios eſſe
dicas Vnum quem pater genuit
Alterum quez virgo genuit Rur
ſus · quomodo fieri poteſt vt pati
atur homo qui aſſumptus eſt · ſi
ne leſione eius a quo aſſumptus
eſt? Ad hoc ſilueſter · Nos xp̄m nō
ideo natum de virgine dicimus ·
vt coniugia condemnemus · ſed
cauſas virginei partus rationabi
liter acceptamus · nec hac aſſerti
one obfuſcantur coniugia · ſed or
nantur · Quoniam hec virgo que
chriſtum peperit de coniugio nata
eſt · Tēptatur aūt xp̄s · vt oēs tem
ptationes diaboli vinceret · pati
tur · vt vniuerſas paſſiones ſubi
ceret · moritur · vt mortis imperiū
ſubiugaret. Dei quoq̃ filius vnus
in xp̄o eſt · qui ſicut eſt vere dei fi
lius inuiſibilis · ita viſibilis eſt chri
ſtus · Eſt ergo inuiſibile hoc quod
deus eſt · et eſt viſibile hoc qd homo
eſt · Pati vero poſſe hoīem aſſum
ptum ſine paſſione eius qui aſſū
pſit exemplo doceri poteſt · Nam
vt pſentis purpure regis vtamur
exemplo · Lana enī fuit · et huic
lane ſanguis accedens · colorem
purpureum prebuit · Cum ergo
teneretur digitis et torqueretur
ī filo quid torquebatur · hoc quod
regie dignitatis eſt color · aut hoc
qd lana extiterat āteq̃ purpura
fieret? Lane ergo aſſimilatur homo ·
colori purpure deus qui ſimul in
paſſione fuit · dū pateretur in cru
ce · ſed paſſioni ſubiacuit in nullo

¶ Decimus qui et thara dixit ·
Non michi placet iſtud exemplū ·
quia color torquetur cum lana ·
Cui cum omnes contradicerent ·
ſilueſter dixit · Accipe ergo aliud
exemplum · Arbor habens in ſe
ſolis ſplendorem cum inciditur ·
ictum quidem ſuſcipit · Splendor
autem ab inciſione immunis exti
tit · Sic homine patiente diuinitas
nulli paſſioni ſubiacuit · ¶ Vn
decimus qui et ſileon ait · Si de chri
ſto tuo prophete iſta vaticinati
ſunt · tante irriſionis et paſſionis
et mortis cauſas ſcire vellemus ·
Et ſilueſter · Eſuriuit chriſtus vt
nos reficeret · Sitiuit vt ariditati
noſtre vitalia pocula miniſtraret ·
temptatus eſt vt nos temptatio
nibus liberaret Tentus eſt vt nos
a demonum captura redimeret ·
Irriſus eſt. vt nos ab irriſione
demonum liberaret · Ligatus eſt
vt nos a nodo maledictionis ab
ſolueret. Humiliatus eſt · vt nos
exaltaret · Expoliatus eſt · vt nu
ditatem prime preuaricationis in
dulgentia tegeret · Spineam co
ronam accepit · vt flores paradi
ſi perditos redonaret ¶ In ligno
ſuſpenditur · vt concupiſcentiam
in ligno genitam damnaret ·
Felle et aceto potatur. vt homi
nem ad terram fluentem lac et
mel introduceret · et fontes no
bis mellifluos aperiret. Mortali
tatem ſuſcepit · vt immortalita
tem ſuam nobis donaret. Sepul
tus eſt · vt ſanctorum ſepulturas
benediceret · Surrexit · vt mortu
is vitam redderet · Aſcendit in ce
lum · vt celi ianuam aperiret ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Sedet ad dexteram dei patris vt
preces credentium exaudiret ¶
Hec ſilueſtro proſequēte vniuer
ſi tam imperator ꝙ iudices et iu
dei in laudeꝫ ſilueſtri vnanimiter
proruperunt · Tunc indignatus
duodecimus qui ⁊ iambri dicitur
indignatione magna dixit Miror
vos ſapientiſſimos iudices verbo
ſis ambagibus credere · ⁊ dei ōni
potentiam eſtimare concludi hu
mana ratione Sed modo ceſſent
omnia verba ⁊ veniamꝰ ad facta
Stultiſſimi namqꝫ homines ſunt ·
qui crucifixum colunt · cum ego
nomen dei omnipotentis ſciam ·
cuius virtutē nec ſufferunt ſaxa
nec audire valet quelibꝫ creatu
ra Et vt verum dicere cōprobetis
thaurus ad me ferociſſimus addu
catur · ⁊ dum in eius aure nomē
illud inſonuerit thaurꝰ illico mori
etur · Ad queꝫ ſilueſter Et tu quo
modo hoc nomen non audiens
didiciſti? Iambri dixit Nō eſt tu
um hoc noſſe miſterium · qui iude
orum inimicus es Adducitur igit̄
thaurus ferociſſimus vix a centuꝫ
hominibus fortiſſimis attractus
At vbi iambri in aure eius v̄buꝫ
protulit continuo thaurus mugi
ens oculoſqꝫ eiciens expirauit ·
Omnes igitur iudei vehementer
exclamant · et ſilueſtro inſultāt
Quibus ſilueſter Non nomen dei
protulit · ſed nomen peſſimi demo
nis nominauit Deus enim meus
ihesus chriſtus non ſolum viuen
tes mortificat · ſed etiaꝫ mortuos
viuificat Nam occidere poſſe · ſed
viuificare non poſſe · eſt leonum
ſerpentum ⁊ ferarū Si ergo vul

tis vt credaꝫ ꝙ nomen demonis
non fuit · dicat iterum ⁊ viuificeꝫ
quod occidit · Nam de deo ſcriptū
eſt · Ego occidam · et ego viuere
faciam Quod ſi nō poterit · nomē
demonis abſqꝫ dubio nominauit
qui viuentē occidere poteſt mor
tuum viuificare non poteſt · Cuꝫ
qꝫ iambri ad ſuſcitandum tantuꝫ
a iudicibꝰ vrgeretur dixit Suſci
tet eum ſilueſter in nomine ihesu
galilei · et nos omnes in eum
credemus Nam ⁊ ſi pennis poſſet
volare · iſtud tñ nō valꝫ perficere
Omnes igitur iudei · ſi tantū ſuſci
tauerit ſe credituros promittūt
Tunc ſilueſter oratione facta ad
aurem thauri ſe applicans dixit
O nomen maledictionis ⁊ mortis
egredere iuſſu domī noſtri ihesu
chriſti in cuius nomine tibi dicit̄
thaure ſurge · ⁊ ad armentū tuū
māſuetus recede Statim igit̄ tau
rꝰ ſurrexit · et cuꝫ omni manſue
tudine abijt Tunc regina · iudei
iudices · et ceteri omnes conuerſi
ſunt ad fidem Poſt aliquot autē
dies ydolorꝫ pōtifices ad īperato
rem venerunt dicētes Sanctiſſime
imperator · draco ille qui eſt ī fo
uea poſtꝙ fidem chriſti recepiſtis
pluſꝙ trecentos homīes cottidie
interfecit flatu ſuo Conſulente ſu
per hoc conſtantino ſilueſtrum
reſpondit · Ego per criſti virtutē
eum ab omni ceſſare faciam leſio
ne Promittunt ergo pontifices ·
ſe ſi hoc faceret credituros · Oran
te autē ſancto ſilueſtro · ſanctus
petrus ei apparuit dicēs · Securꝰ
ad draconem deſcende tu · et duo
preſbiteri qui ſunt tecuꝫ · Cumqꝫ

ad eum perueneris . eum taliter
alloqueris Dominus noſter iheſ9
criſtus de virgine natus crucifix
us et ſepultus . qui reſurrexit et
ſedet ad dexteram patris . hic ve
turus eſt iudicare viuos ꝛ mortu
os . tu ergo ſathana eu3 in hoc lo
co donec venerit exſpecta . Os au
te3 eius ligabis filo . ꝛ anulo ſig
num crucis habente deſup ſigil
labis Poſtea ad me ſani et inco
lumes venietis ꝛ panē quē vobis
ꝑparauero comedetis Deſcendit
itaq3 ſiluester cu3 duobus preſbi
teris in foueā p gradus cētū quī
quagita ſecū duas ferēs laternas
Tūc draconi ꝑdicta verba dixit .
ꝛ os ipſi9 ſtridētis ꝛ ſibilātis vt
iuſſum fuerat alligauit . Et aſcen
dēs inuenit duos magos qui eu3
ſecuti fuerāt . vt viderēt ſi vſq3 ad
draconē deſcēderēt . ex draconis
fetore fere mortuos . et eos ſecu3
reduxit incolumes atq3 ſanos .
Qui ſtatim cum multitudine infi
nita cōuerſi ſunt Sicq3 popul9 ro
manoru3 a morte duplici ē libera
tus . ſc3 a cultura demonis ꝛ vene
no draconis Tandem beatus ſil
ueſter morti appropinquās . cleru
de tribus ammonuit . ſcilicet vt ī
ē ſe caritatem haberēt . eccleſias
ſuas diligenti9 gubernarent . ꝛ
gregem a luporū morſibus cuſto
dirent . Poſt hoc in domino feli
citer obdormiuit circa ānos a na
tiuitate domini trecētos viginti .

De circūciſiōe dn̄i . Hyſtoria . xiiii

Circumciſionis die3 quatu
or celebrē faciūt et ſolēp
nem . Primum eſt octaua natiui 1.
tatis Secūdū īpoſitio noui ꝛ ſalu 2.
tiferi nois Terciū effuſio ſangui 3.
nis . Quartū ē ſignaculū circūciſi 4.
onis Primū ergo ē octaua na
tiuitatis dn̄i Si em̄ alioꝝ ſāctoꝝ
octaue ſolēpnes ſūt . ꝗtomagis
octaua dies ſācti ſāctoꝝ ſolemp
nis erit ? Sed nō videt̄ ꝙ dn̄i nati
uitas debeat habere octauā . qui
a eius natiuitas tēdebat ad mor
tē . obitus aūt ſāctoru3 ideo octa
uas habuit . qꝛ ipſi tūc naſcūt̄ ea
natiuitate q̄ ē ad vitā eternā . vt
poſtea reſurgāt ī corporib9 glori
oſis Eadem ratione videt̄ ꝙ non
debeat hēre octaua3 natiuitas bea
te v̄ginis nec iohānis baptiſte . ſi
milit̄ nec reſurrectio domini qꝛ
iā fcā erat ipā reſurrecti odn̄i ī re
Sed notādū ꝙ ſicut dicit prepo
ſitiuus . ſunt octaue ſuppletionis
vt eſt natiuitas domini . in q̄ ſup
plemus qd̄ minus in feſto factu3
fuerat ſc3 officiū de parturiente .
Vnde etiam in miſſa olim conſue
uerat cātari . ad honorē beate ma
rie virginis Vultum tuum depre
cabuntur ꝛ c̄ . Item ſunt venera
tiōis . vt paſce . pēthecoſtes . nati
uitatis beate marie virginis et
iohannis baptiſte . Item ſunt de
uotionis vt c9libet ſācti poſſunt
fieri octaue . Itē ſūt figuratiōis
vt octaue īſtitute de ſcis q̄ ſignifi
cāt octauā reſurrectōis Scd̄m
eſt īpoſicō noui ꝛ ſalutiferi nois .
Hodie em̄ īpoſitu3 ē ei nomē no
uū . qd̄ os dn̄i noīauit Nomē pret̄
qd̄ n̄ ē aliud ſb̄ celo . ī quo oporte
at nos ſaluos fieri Nomen quod
ſecundu3 btm̄ bernardū eſt in ore

Quattuor ſunt, que Circumciſionis diem celebrem faciunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Circumciſione Dni
1 January

Chriſtus habet triplex nomē.

mel· in aure melos ⁊ ī corde iubi-
lus Nomen q̄d ſicut dicit idē Ber
inſtar olei lucet predicatum· pa-
ſcit recogitatum· lenit ⁊ vngit in-
uocatum Hūit āt t̄plex nomē ſic̄
ex euangelio manifeſtatur ſcilicȝ
filius dei· chriſtus. et ihēſus· Vo-
catur autem filiꝰ dei inq̄ntuȝ ē de-
ꝰ deꝰ· xp̄c iq̄ntū ē hō a pſōa diui-
na ſ̄m hūanam naturam aſſump-
tus Et ihēſus inq̄ntuȝ eſt deus hu-
maītati vnitꝰ ¶ De hoc triplici
nomine dicit bernardꝰ· Vos qui
in puluere eſtis expgiſcimini · ⁊
laudate· Ecce dominus venit cuȝ
ſalute· venit cum vngētis · venit
cum gloria. Neq̄ȝ enim venit ſine
ſalute ihēſus. neq̄ȝ chriſtus ſinē
vnctione· neq̄ȝ ſine gloria venit fi-
lius dei Siquidem ipſe ſalus· ipē
vnctio· ipſē gl'a· ¶ Quātuȝ autē
ad hoc triplex nomen ante paſſi-
onem perfecte notus nō erat Nā
quātū ad primum · ab aliquibus
cognoſcebatur coniecturalit̄ · ſi-
cut a demonibus· qui dicebāt ip-
ſum filium dei eſſe· Quātū ad ſecū-
dū particulāiter· ab aliquibꝰ em̄
licet paucis cognoſcebat̄ eē xp̄us
Quantum ad tercium vocaliter
quia quo ad hanc vocē ihēſus cog-
noſcebatūr· ſed non quo ad racō-
nem nominis· quod eſt ſaluare
Poſt reſurrectionē aūt hoc t̄plex
nomen clarificatum ē· Primum
nomen quo ad certitudinē · Secū-
dum quo ad diffuſionem · Terci-
um quo ad nominis rationē Pri-
mum igitur nomen eſt filius dei
q̄d nomē recte ſibi conuenit· ſic
dicit hylarius in libro de trinitate
Vere dei filium vnigenitum do-
minum noſtrum ihēſum chriſtum
eſſe multis modis cognitum eſt·
duȝ de eo teſtatur pater· dū de ſē
ipſe profitetur· dum apoſtoli pre-
dicant· dum r̄ligioſi credunt· dū
demones confitentur· dum iudei
negant· dum gētiles in paſſione
cognoſcunt Ideo deum dominuȝ
noſtrum ihēſum chriſtuȝ hyis mo-
dis cognoſcimus nomine· natiui-
tate· natura poteſtate· ⁊ pfeſſio-
ne· ¶ Secūdum nomen ē chriſtꝰ
q̄d interpretatur vnctꝰ Ipſe em̄
fuit vnctꝰ oleo leticie pre parti-
cipibus ſuis Per hoc aūt ꝙ dicit̄
ꝙ fuit vnctus inſinuatur. ꝙ ipſē
fuit propheta · pugil ſacerdos ⁊
rex· Iſte em̄ quatuor perſōe olim
conſueuerant inungi · Fuit enim
propheta in doctrine eruditiōe .
pugil in dyaboli debellatione· ſac̄-
dos in patris reconciliatiōe · rex
in premioruȝ diſtributione Ab hoc
ſecundo nomine denominamur·
quia a criſto dicimur chriſtiani ·
de quo noīe ſic dicit auguſtinus ·
Chriſtianus iuſticie· bonitatis· in-
tegritatis· paciētie· caſtitatis · pu-
dicicie· hūanitatis · inocentie· et
pietatis ē nomē Et tu illd quō de-
fendis tibi et vēdicas cui de tā pl'i-
mis rebꝰ nec pauca ſb̄ſiſtūt · xp̄i-
anus ille eſt qui non nomine tan-
tum ſed opere eſt Hec auguſtinꝰ
¶ Tercium nomen eſt ihēſus· Hoc
autem nomē ihēſus ſecūdum ber-
narduȝ· dicit̄ cibus fons medici-
na et lux · Hic autem cibus mul-
tiplicem habet effectum · Eſt em̄
cibus · confortatiuus · reparati-
uus · impinguatiuus · roborati-
uꝰ · ⁊ vegetatiuꝰ · De hijs ſic dicit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

bernardus Eſt cibus hoc nomē ihē
ſus. An non totiens confortaris
quotiens recordaris? Quid ergo
mentem cogitantis impinguat?
Quid ita exercitatos reparat ſē
ſus. virtutes roborat. vegetat
bonos mores atqꝫ caſtas fouet af
fectiones? Secundo dicitur fons
Vnde dicit idem bernardus Ihe
ſus eſt fons vite ſignatus. qui in
quatuor riuos ſe diffundit in pla
teas. Vnde qui factus eſt nobis
ſapientia. iuſticia. ſanctificatio.
et redēptio Sapientia in predica
tione. iuſtitia in peccatorū abſolu
tione. ſanctificatio in cōuerſatio
ne. redemptio in paſſione. Hos
bernardus alibi quoqꝫ ſic dicit.
Tres riui a iheſu fluxerūt. vbuꝫ
doloris in quo cōfeſſio. ſanguis
aſperſionis in quo afflictio. aq̄ e
mundationis in qua cōpunctio.
Tertio eſt medicina. vnde ſic a
it. Eſt etiam hoc nomē iheſus me
dicina. Nichil enim ita ire impe
tum cohibet. ſuperbie tumoreꝫ ſe
dat. ſanat liuoris vulnus. reſtrin
git luxurie fluxuꝫ. extinguit libi
dinis flāmaꝫ. ſitim temperat aua
ricie. ac totius dedecoris fugat pru
rigineꝫ Quarto eſt lux Vnde ait
Vnde putas in toto orbe tanta et
tam ſubita lux fidei. niſi de pdica
to iheſu? Hoc eſt nomē qđ pau
lus portabat corā gentibus et re
gibus. tamq̄ lucernam ſuper cā
delabrū ¶ Hoc iteꝫ nomē iheſus
eſt multe ſuauitatis Vnde bern.
Si ſcribas non ſapit michi. niſi le
gero ibi iheſus. Si diſputes aut cō
feras nō ſapit michi. niſi ſonuerit
ibi iheſus Item richardus de ſāc
to victorie Iheſus nomē dulce no
men ineffabile. nomen delectabi
le. nomen confortans peccatorē
et dans gratiam beate ſpei Ergo
iheſus eſto michi iheſus Secundo
eſt nomen virtuoſitatis multe.
Vnde petrus rauēnenſis. Voca
bis nomē eius iheſus. hoc eſt no
men qđ dedit cecis viſum. ſurdis
auditum. claudis curſum. ſermo
nem mutis. vitam mortuis. totā
qꝫ dyaboli poteſtatem de obſeſſis
corporibus virtus huius nominis
effugauit. Tercio eſt nomen mul
te excellentie et ſublimitatis. Vn
de bernardus Nomen ſaluatoris
mei. fratris mei. carnis mee. ſā
guinis mei. nomen a ſecul' abſcō
ditum. ſed in fine ſeculorum reue
latum. nomen mirabile. nomen
ineffabile. nomen ineſtimabile.
immo eo mirabilius quo ineſti
mabilius. eo magis gratum quo
gratuitum. ¶ Hoc autem nomē
iheſus impoſituꝫ eſt ei ab eterno.
ab angelo. et a patre putatiuo
ſo eſt a ioſeph. Iheſus enim ſalua
tor interpretatur. Dicitur auteꝫ
ſaluator tripliciter. ſcilicet vel a
potentia ſaluandi vel ab habitu
vel ab actu. Secundum autem ꝙ
dicitur a potentia ſaluandi cōue
nit ei hoc nomen ab eterno. et ſic
dicitur impoſitum ab eterno. Se
cunduꝫ ꝙ dicitur ab habitu ſaluā
di. ſic fuit ei nomen impoſituꝫ ab
angelo. et conuenit ei a principi
o conceptionis Secundum ꝙ dici
tur ab actu ſaluādi. dicitur impo
ſituꝫ a ioſeph. ratione future paſ
ſionis Vnde gloſa ſuper illud. vo
cabis nomen eius iheſum dicit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Circumciſione Dni [illegible]

Nomen imponens q̄ð ab angelo
vel ab eterno impoſitum eſt Et tā
git hic gloſa hanc predictam tri
plicem denominationē. Cum em̄
dicitur Nomen imponens. tangi
ẗ denominatio facta a ioſeph. cū
dicitur q̄ð ab angelo vel ab eter
no impoſitum eſt. tanguntur alie
due Recte igitur in capite anni ī
die conſtituta a roma capite mū
di. et inſignita capitali littera al
phabeti. criſtus caput eccleſie cir
cumciditur. nomē ei imponitur.
et ei⁹ natiuitatis octaua dies co
litur. ¶ Tercium eſt effuſio ſan
guinis criſti Hodie enim ſangui
nem ſuum primo pro nobis effū
dere cepit. quem ipſe poſtmoduꝫ
pluries effundere voluit. Quinqꝫ
enim vicibus ſāguinem ſuum ꝑ
nobis effudit. Primo in circum
ciſiōe. et hec ē effuſio fuit noſtre re
demptionis inicium. Secundo in
oratione. et hoc oſtēdit noſtre re
demptionis deſiderium. Tercio in
flagellatione. et hoc fuit noſtre re
demptionis meritum. quia liuore
eius ſanati ſum⁹. Quarto in cru
cifixione. et hoc fuit noſtre redēp
tionis precium. Tunc enim que
non rapuit exſoluit. Quinto in
lateris apertione. et hoc fuit noſtre
redēptionis ſacramentū. Inde ē
nim exiuit ſanguis et aqua. q̄ð fi
gurauit nos per aquā baptiſmi de
beri mundari. qui quidem baptiſ
mus habiturus erat efficaciam a
ſanguine criſti. ¶ Quartū et vlti
muꝫ eſt ſignaculum circūciſionis
q̄ð quidem criſtus hodie accipere
dignatus eſt. ¶ Voluit autē do
minus circūcidi propter multas

rationes ¶ Primo ratione ſui ſci
licet vt veram carnem humanaꝫ
ſe aſſumpſiſſe oſtenderet Sciebat
enim aliquos venturos. qui dice
rent ipſū nō corpus verū ſed fan
taſticum aſſumpſiſſe Et ideo vt eo
rum errorem cōfutarꝫ voluit cir
cumcidi. et ſaguinem ibi emitte
re Corpus enim fantaſticum ſan
guinem nō emittit. ¶ Secundo
ratione noſtri. vt nos ſpiritualit̄
debere circumcidi mōſtraret. Du
plex enim eſt circumciſio ſecundū
bernardum que debet fieri a no
bis. ſcilicet exterior in carne et in
terior in mente Circumciſio exte
rior cōſiſtit in tribus ſcilicet in ha
bitu. ne ſit notabilis. ī actioē ne
ſit reprehenſibilis. et in ſermone
ne ſit cōtēptibilis Interior autē
ſimiliter in tribus conſiſtit. ſcili
cet in cogitatione vt ſit ſācta. in
affectione vt ſit pura. in intenti
one vt ſit recta Hec bernardus.
¶ Iteruꝫ ratione noſtri. vt nos
ſaluaret. Quemadmodum enim
fit cauteriū in vno membro. vt
totū corp⁹ ſanet. ſic criſtus volu
it portare cauterium circūciſionis
vt ſic totū corp⁹ miſticum ſaluaē
ẗ Ad coloſēſes ſecūdo. Circumciſi
eſtis circūciſione non manufacta
ī exſpoliatione carnis. ſ circūci
ſione xp̄i ¶ Tercio ratione iudeo
rum. vt inexcuſabiles eſſent. Si
enim circumciſus nō fuiſſet potuiſ
ſent ſe iudei excuſare et dicere.
ideo te non recipimus. quia diſſi
mil̄ es patrib⁹. ¶ Quarto voluit
circūcidi rōne dēmonū ne ſcilicet
incarnationis miſterium cognoſ
cerent Cum enim circumciſio hēt

cōtra originale peccatum · tradi
dit dyabolus · ⁊ hunc qui circum
cidebatur ſimiliter peccatorem eē
qui circumciſionis remedio indi
geret Propter eādem cauſam vo
luit vt mater ſua virgo perpetua
eſſet deſponſata ¶ Quinto ratio
ne perfecte iuſticie adimplende Si
cut em̄ baptizari voluit vt perfec
tam iuſticiam id eſt perfectam hu
militatē · que ē ſbdere ſe minori ī
pleret · ſicut ipi9 baptiſmi cōſecra
tor ⁊ domin9 manus ſubdit bapti
ſātis ⁊ ſerui · ſic ⁊ voluit circūcidi
vt eādem nobis humilitatem oſtē
deret · dum dominus ⁊ actor legis
voluit ſe ſbdere legi ¶ Sexto rati
one legis moyſaice approbāde · q̄
erat bona ⁊ ſancta et complēda ·
quia non venerat legem ſoluere ·
ſed adiplere · ad ro · decimo quin
to · Dico enim ihe ſum miniſtrum
fuiſſe circumciſionis propter veri
tatem dei ⁊ cetera ¶ Quare autē
circumciſio octaua die fiebat mul
tiplex ratio poteſt aſſignāi ¶ Pri
ma ſumitur penes itellectū hyſto
ricum · ſiue litteralem Nam vt di
cit rabbi moyſes maximus philo
ſophus et theolog9 · licet iude9 ·
puer in ſeptem diebus tante ad
huc teneritudinis eſt · quante eſt
adhuc in vtero matris exiſtens ·
In octauo autem fortificatur ⁊ ſo
lidatur · ⁊ ideo vt dicit . dominus
noluit paruulos ante octauū di
em circumcidi · ne ob nimiam te
neritudinem nimium lederentur
Vltra octauū diem vero ipſā cir
cumciſionem noluit prolongari
propter tres cauſas · q̄s philoſō
phus idē aſſignat Prima vt peri

culum euitetur · ne ſcilicet ſi nimiū
differretur ſine circumciſione eos
mori contingeret Secunda vt dolo
ri paruulorum prouideatur · Cum
enim in circumciſione maximus
ſit dolor ſic voluit eos domin9 cir
cumcidi · dum paruā adhuc ymā
ginationē haberent · vt minorem
dolorem ibi ſentirent · Tercia vt
parētum triſticie conſuleret Nā
cum ex circumciſione plurimi par
uuli morerentur · ſi circumciſi fuiſ
ſēt iam magni · ⁊ ex hoc mortui ·
maior dolor fuiſſet parentibus q̄ ſi
morerētur octo tātū dies haben
tes ¶ Scda ſumit penes itellectū
anagogicum ſiue celeſtem Ideo
enim octauo die fiebat circumciſi
o vt daret itelligi q in octaua re
ſurrectionis ab omni pena ⁊ miſe
ria circumcideremur · Et ſecundū
hoc octo dies erunt octo etates
Prima ab adam vſq ad noe · Se
cunda a noe vſq ad abrahā Ter
tia ab abraham vſq ad moyſen ·
Quarta a moyſe vſq ad dauid ·
Quinta a dauid vſq ad chriſtum
Sexta a chriſto vſq ad finem mū
di Septima morientium · Octaua
reſurgentium Vel per octo dies
itelliguntur octo · que in eterna
vita poſſidebim9 · que enumerat
auguſtinus dicens · Quid aliud
eſt · ego ero illorum deus niſi ero
eis vnde ſatientur · ero quecumq
honeſte deſiderantur ſcilicet vita
ſal9 virtus copia gloria ⁊ honor
pax et omne bonum Vel aliter p
ſeptem dies intelligitur homo cō
ſtans ex corpore ⁊ anima Quatu
or enim dies ſunt quatuor elemē
ta · ex quibus corpus conſiſtit · ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

De Circumcisione Dni
1 January

tres ſunt tres potentie que ſunt
in aīa ſcilicꝫ cōcupiſcibilis· iraſci
bilis ⁊ rationalis ·Homo igitur
qui nūc habet ſeptem dies· quā
do vnitati eterne incommutabili
tatis coniūget· tunc octo dies ha
bebit· ⁊ in illo octauo die ab ōni
culpa ⁊ pena circūcidet̄ ¶ Tercia
ratio ſumitur penes intellectum
tropologicū ſiue moralem · ⁊ ſcđꝫ
hoc octo dies diuerſimode poſſūt
accipi· Primus pt eē peccati cog
nicio· Pſalmiſta Om̄ iniquitatē
meā·e·c. ⁊c̄ Secūd9 propoſitum
deſerēdi malū ⁊ faciēdi bonū ·qđ
notat̄ in filio ꝓdigo q̄ dixit Sur
gam ⁊ ibo ad patrem meum ⁊c̄·
Tercius·pudor de peccato·Vnde
apoſtolus ·Quem enim fructum
habuiſtis tunc·in quibus nunc e
rubeſcitis? Quartus ·timor de fu
turo iudicio·Job Quaſi tumētes
ſuper me fluctus timui deum·⁊ ce
tera Jheronimus·Siue comedā·
ſiue bibam· ſiue aliquid aliud fa
ciam· ſemper michi videt̄ illa vox
in auribus meis īſonare·ſurgite
mortui venite ad iudicium· Qui
tus contricō Vnde ieremias Luc
tum vnigeniti fac tibi ⁊ cetera·
Sextus·confeſſio Pſalmiſta Dixi
confitebor aduerſum me ⁊ cetera
Septimus·ſpes venie· Nam et ſi
iudas peccatum ſuum fuerit con
feſſus·tamen non in ſpe venie·⁊
ideo non eſt miſericordiam conſe
cutus · Octauus ſatiſfactio Et in
hac die ſpiritualiter homo circū
ciditur non ſolum a culpa ſed eti
am ab omni pena· Vel duo primi
dies· ſunt dolor de perpetratione
peccati· ⁊ deſiderium emendandi

Alij duo· confiteri mala que feci
mus· ⁊ bona que omiſimus. Alij
quatuor ſunt·oratio·lacrimarū
effuſio ·corporis afflictio· elemo
ſinarū largitio ¶ Vel octo dies
poſſunt eſſe octo· quorū diligēs
conſideratio omnem voluntatē
peccādi a nobis circumcidit· ita
ꝙ qui vnum diligenter conſideraā
uerit· vnam magnam dietam fa
ciet ·quorū ſeptē enumerat ſāc
tus bernardus dicens . Septem
ſunt de eſſentia hominis que ſi ho
mo conſideraret ineternum non
peccaret Scilicꝫ. materia vil· ope
ratio turpis·exitus flebilis·ſtat9
inſtabilis·mors triſtabilis·diſſo
lutio miſerabilis· ⁊ damnatio de
teſtabilis Et octauum poteſt eſſe
cōſideratio glorie īeffabil' ¶ Qrā
ta ſumitur penes intellectum alle
goricum·ſiue ſpiritualem·⁊ ſcđꝫ
hoc tūc quinqꝫ dies erūt quinqꝫ
libri moyſi· in quib9 continetur
lex· Duo erūt prophete ⁊ pſ̄ Oc
tau9 dies erit doctrina euangeli
ca Sed in ſeptem primis diebus
non fiebat perfecta circumciſio· ī
octaua autem perfecta fit circum
ciſio·ab omni culpa· et ab omni
pena· Nūc in ſpe·ſed tandem in
re ¶ Quare autem data fuerit cir
cumciſio·ſex ſunt cauſe que notā
tur hijs verſibus Cauterium·ſig
num·meritum·medicina·figura
Exemplum fuit olim circumciſio
dura ¶ De carne autē circūciſio
nis domini dicitur ꝙ angelus eā
karolo magno obtulit· ipſe eam
aquiſgrani ī eccleſia ſācte marie
honorifice collocauit· karolus ve
ro illaꝫ poſtea fertur tranſtuliſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

caponſium. multe autē dicitur eſſe
rome in eccleſia que dicitur ſan
cta ſanctoꝝ. vnde et ibidem ſcriptū
legitur Circūciſa caro chriſti. ſan
dalia clara Ac vmbilici viget hic
pciſio cara. Vnde ⁊ ea die fit ſta
tio in ſācta ſanctoꝝ Sed ſi hoc ve
rū eſt valde vtiqꝫ mirabile ē Cuꝫ
enim caro ipſa ſit de veritate hu
mane nature. credimꝰ ꝙ reſurgē
te chriſto. redijt ad locum ſuum
glorificata Aliqui dixerūt ꝙ hoc
verū ſit. iuxta opinionē illorū qui
dicunt id ſolū eſſe de veritate hūa
ne nature qd ab adam traductū
ē. ⁊ id ſolum reſurgere ¶ Notan
dum ꝙ olim a paganis et gentili
bus in hijs kalendis multe ſuper
ſtitiones obſeruabantur. quas
ſancti etiam a chriſtianis vix ex
ſtirpare potuerūt. quas auguſti
nus in quodam ſermone comme
morat. ¶ Credētes enim vt dicit
ianum ducē quendam deum eē.
eum in hijs kalendis plurimum
venerabantur. ⁊ ei duas facies fi
gurabant. vnam poſt ſe et aliam
ante ſe. quia erit terminus anni
preteriti ⁊ principium ſequentis
Rurſum in hijs kalendis formas
monſtruoſas aſſumebāt. Alij veſ
tientes ſe pellibus pecudum. Alij
aſſumentes capita beſtiarum. ex
quo indicant ſe non tam habituꝫ
beluinum habere ꝙ̃ ſenſum. A
lij tunicis muliebribus veſtiebant
tur. nō erubeſcētes inducere tuni
cis muliebribus militares lacer
tos Alij ita auguria obſeruabāt
vt focum de domo ſua vel aliud
qdcūqꝫ beneficiū cuilibꝫ petēti nō
tribuāt Dyabolicas etiaꝫ ſtrenas

et ab alijs accipiunt. ⁊ alijs tra
dunt Alij in nocte menſas laute
preparant ⁊ ſic tota nocte mane
re ſinunt. credentes ꝙ per totuꝫ
annum conuiuia in tali habundā
tia perſeuerāt. Et ſubdit Qui de
paganorum conſuetudine aliquid
ſeruare voluerit timendum eſt ei.
ne nomen criſtianum ei prodeſſe
non poſſit. Qui etiam ſtultis ho
minibus ludentibus aliq̃ꝫ huma
nitatem impenderit peccati coruꝫ
participem ſe eſſe non dubitet.
Vobis autem fratres non ſuffici
at. ꝙ hoc malum non facitis. ſed
vbicunqꝫ fieri videritis. arguite.
corripite. ⁊ caſtigate. Hec beatꝰ
auguſtinus.

De feſto ephiphanie domini.
¶ Hyſtoria. xiij.

EPiphaīa domini quadru
plici decoratur miraculo.
et ideo quadruplici vo
cabulo nuncupatur Hodie enim
magi criſtum adorant. iohannes
xp̄m baptiſat. aquā xp̄s in vinū
mutat. et quinqꝫ milia hominum
de quinqꝫ panibꝰ ſatiat Cum enī
tredecim ihēſus dierū eſſet magi
ad euꝫ ſtella duce venerūt. ⁊ inde
dicitur ephiphania ab epy qd eſt
ſupra ⁊ phanos apparicō. qꝛ tūc
de ſurſū ſtella apparuit. ſiue ipſe
chriſtus per ſtellaꝫ que deſuper vi
ſa eſt magis verus deꝰ demōſtra
tus ē ¶ Eodē die reuolutis vigin
tinouem ānis. cum annum trice
ſimuꝫ attigiſſet. quia habebat vi
gintinouem annos et tredecim
dies. erat enī incipiēs q̄ſi annoꝝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Epiphania Dni
6 Januarii

triginta vt dicit lucas. Vl' ſcḋm beda triginta annos hēbat plenos qḋ ⁊ romanā ecciā tenē aſſerit · tunc inq̄ĩ ĩ iordane baptizatus ē · et ob hoc vocatur theophania · a theos qḋ ē deus et phanos apparitio · q² tunc deꝰ trinitas apparuit · pater ĩ voce · filiꝰ ĩ carne · ſpiritusſanctꝰ in columbe ſpecie · ¶ Ipſo itez die reuoluto āno · vno · cum eſſet trigīta vniꝰ annorum ⁊ tredecim diez · aquā in vinū mutauit · ⁊ ob hoc vocatur bethphania a beth qḋ ē domꝰ · q² miāculo facto in domo verꝰ deus apparuit · Ipſe ſimiliter die eodez reuoluto anno · cū eſſet ānorū triginta vnius vl' triginta duorū · qnq3 milia hominum de qnq3 panibꝰ ſaciauit ſic̄ dicit beda · et ſic̄ dr̄ in illo ymno qui ĩ multis eccleſiis cātat̄ qui ſic incipit Illuminās abyſſus nc̄ · Et ob hoc vocatur phagiphania · a phage qḋ eſt buca ſiue mā ducare · De hoc autem quarto miraculo · vtrum hac die contigerit dubitatur · tum quia in originali bede nō ſic expreſſe legit̄ · tum q² iohānis ſexto · vbi de hoc miāculo agit̄ · dr̄ Erāt āt ꝓximū paſchanc̄ · Iſta ergo quadruplex apparitio hodie facta eſt · ſed prima facta ē per ſtellaz in preſepio · ſecūda per vocem patris in iordanis fluuio · tercia per mutationem aque in vinuz in conuiuio · quarta per mlt̄iplicacōez panuz in deſerto ¶ Prima autem apparitio precipue celebratur hodie · ⁊ ideo eius hyſtoriam proſequemur · Nato enī dn̄o tres magi iheroſolimaz venerūt Quorum nomina in hebreo ſunt apellius · amerius · damaſcꝰ · grēce · galgalach · malgalach · ſeraphin · latine · iaſpar · balthaſar · melchior ¶ Cuiuſmodi autē magi fuerunt hii · triplex extat ſētētia · ſcḋm q magus tripliciter dicitur Magꝰ enim dicitur illuſor · maleficus · et ſapiens · Dicunt ergo quidam hos reges ab effectu dictos fuiſſe magos · id eſt illuſores · ex eo ſcilicet q herodez illuſerūt · quia ad eum non redierunt Vnde dicitur de herode mathei ſecūdo · q² vidēs q illuſus eēt a magis miſit et occidit pueros ⁊c̄ · Magꝰ itez dr̄ maleficꝰ · vnde malefici pharaonis dicebant̄ magi · et de inde dicit criſ · hos magos eē vocatos · Dicit enī iſtos fuiſſe maleficos ſ; poſtea cōuerſos · quibꝰ dn̄s voluit natiuitatē ſuā reuelare · et eos ad ſe adducē · vt p hoc ſpē venie peccōribꝰ p̄beret · Iterū magꝰ idem eſt qḋ ſapiēs · Nā perſe magꝰ · hebraice ſcriba · grece phūs · latine ſapiēs dr̄ · Dicūt ergo magi .i. ſapiētes · vn̄ magi q̄ſi ĩ ſapiētia magni ¶ Venerūt ergo hii tres magi ſapiētes et reges cū magno comitatu iheroſolimā S; q̄rit̄ q̄re magi iheroſolimaz venerūt · cū ibi dn̄s natus nō ſit · Sup hoc aſſignat remigiꝰ quatuor racōnes ¶ Pria q2 magi tēpꝰ natiuitatis chriſti agnouerūt · ſ; locū ignorauerūt Quia autē iheroſolima erat ciuitas regalis · ⁊ ibi erat ſūmum ſacerdotiū · ſuſpicati ſūt q tā egregiꝰ puer non niſi in egregia ciuitate naſci deberz ¶ Secunda vt citius natiuitatis locum diſcere potuiſſent cū ibi ſapiētes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

legūm· et ſcribe reſiderent· Ter
cia vt iudei īexcuſabiles manerēt
Potuiſſent em̄ dicere· nos quidē
natiuitatis locū cognouim⁹ tp̄us
ignorauim⁹· et ideo nō credidim⁹
Magi ergo iudeis oſtēderūt tem
pus· et iudei magis locū· Quar
ta vt ſic ſtudio magorū cōdēpna
retur pigricia iudeorum Naꝫ illi
vni ꝓphete ſcꝫ balaam crediderūt·
iſti pluribus credere noluerunt·
Illi querūt regem alienū· iſti nō
querūt ꝓpriū Illi venerunt e lon
ginquo· iſti manſerunt e vicino·
Iſti reges fuerūt ſucceſſores bala
am· et ad viſionem ſtelle venerūt
ꝓpter illā ꝓphetiam patris ſui Ori
etur ſtella ex iacob et exurget ho
mo de iſrl̄ etc̄· Aliam cauſaꝫ vnde
iſti moti ſunt ad veniendū ponit
criſ· in originali ſuper matheum·
Aſſerens quoſdam dicere ꝙ qui
dam ſecretorum īſpectatores ele
gerūt de ſeipſis duodecī et ſi quis
moriebatur· fili⁹ eius aut aliquis
propinquorum· in eius loco ſub
ſtituebatur· Hij ergo p ſingulos
ānos· p⁹ meſſē trituratoriā aſcēde
bāt ſuper mōteꝫ victorialē· et tb⁹
diebus ibidem morātes ſe laua
bant· et orabant deū· vt eis ſtellā
illam quam balaam predixerat
oſtenderet· Quadam igitur vice
ſcilicet in die natalis domini dū
ſic ibideꝫ manerent· ſtella quedā
ad eos ſuper mōtem venit que ha
bebat formā pulcherrimi pueri·
ſup cui⁹ caput crux ſplēdebat· q̄
magos allocuta eſt dicēs Ite ve
loci⁹ in terraꝫ iuda et ibi regē quem
queritis natū īuenietis· Aliā cau
ſā quare ad viſionem ſtelle ad ve
niendum ſunt moti· ponit aug⁹·
ꝙ potuit eē ꝙ āgelus eis dixerit·
Stella quā videtis xp̄i eſt ite ado
rate eum· Aliā cauſam ponit leo
papa· ꝙ ꝓpter ſtellam que appa
ruit fulgētior veritas eorū corda
perdocuit Tūc illi continuo veni
re ceperūt· Sed quō ī tā pūo tp̄e
ſcꝫ in tredecim dieb⁹· p tāta tra
ctuū ſpacia venire potuerūt· ſcꝫ ab
oriente vſqꝫ in iheruſalem que in
medio mūdi ſita eſſe dicitur? Dicē
dū ē ſm̄ remigiū· ꝙ tal' puer ad
quem ꝓperabant· eos in tam bre
ui ſpacio perducere potuit· Vl' p̄t
dici ſm̄ iheroni· ꝙ ſup dromedari
os venerūt qui ſunt animalia ve
lociſſima qui tantū currūt vno
die quantum equus faceret ī trib⁹·
vnde dr̄ dromedarius a dromos
qd̄ ē curſus et ares qd̄ eſt virtus·
Vel dicendū eſt ſm̄ criſ· ꝙ ſtella
diu ante natiuitatem dn̄i apparu
erat magis· et extūc proficiſci ce
perunt· ita ꝙ terciadecima die a
natiuitate in bethleem peruenerūt
ſm̄ dictū criſ· Cōius tamē tenet
ꝙ prima die natiuitatis apparuit
et extunc proficiſci ceperunt ſup
dromedarios ſm̄ ꝓphetiā yſaie·
xl· Inundatio camelorū operiet te
dromedarij madian etc̄· Cū ergo
iheroſolimam veniſſent· interro
gauerunt dicentes· Vbi ē qui na
tus eſt rex iudeorū? Non interro
gāt an natus ſit· qꝛ hoc credebāt
ſed querunt vbi nat⁹ ſit· Et qua
ſi aliquis īterrogaſſet eos· vnde
ſcitis hunc regē eſſe natū? Reſpō
derunt· vidimus ſtellam eius in
oriente et venimus adorare eum
Hoc eſt nos exiſtentes in oriente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De Epiphania Dni

vidimus ſtellaꝫ eius id eſt natiui
tatis eius oſtenſiuam· Vidimus
inꝙ poſitam ſuper iudeã Vel nos
exiſtentes ĩ noſtra regione vidi
mus ſtellam eius in oriente id ẽ
in orıẽtali pte· Hijs vͦbis ſicut di
xit remigius in originali. verũ ho
minẽ et verꝫ regẽ et verꝫ deũ con
feſſiſunt Verꝫ hominẽ cũ dixerũt
vbi eſt qui natus eſt· Veruꝫ regẽ
cum aiunt· rex iudeorum· Verũ
deum cum ſubiungunt· venimus
adorare eum· Preceptum enim
fuit· vt nullus niſi ſolus deus ad
oraretur Sed herodes hoc audiẽs
turbatus eſt· et omnis iheroſoli
ma cuꝫ illo. Triplici de cauſa rex
turbatus eſt· Primo ne iudei re
gem natuꝫ tamꝙ ſuũ reciperẽt·
et ſe tãꝙ alienigenaꝫ expellerẽt·
vnde chriſoſtimus· Sicut ramuꝫ
arborum in excelſo poſitum leuis
etiam aura mouꝫ· ſic et ſublimes
homines in culmine dignitatum
exiſtentes leuis etiam fama con
turbat· Secũdo ne a romanis cul
pari poſſet· ſi aliquis ibi rex voca
retur quem auguſtus non ſtatu
iſſet· Sic enim ordinauerant ro
mani· vt nullus deus vel rex ſine
ſui licentia et imperio diceretur·
Tercio quoniaꝫ ſicut dixit grego
rius· celi rege nato· rex terre tur
batus eſt Quia nimirum altitudo
terrena confunditur· cũ celſitudo
celeſtis aperitur· Omnis etiaꝫ ihe
roſolima cum illo turbata eſt tri
plici ex cauſa· Primo quia impij
gaudere nequeunt de aduentu iuſ
ti Secũdo vt regi turbato adula
rentur· per hoc ꝙ turbatos ſimi
liter ſe oſtenderent· Tercio quia
ſicut ventis concutientibus vnda
concutitur· ſic et regibus ſeſe ad ĩ
uicem contrariantibus· populus
conturbatur Et ideo ex hoc timu
erũt ne ſcilicet preſente et ṽturo
rege ad inuicem certantib9· ipſi
perturbacõibus inuolnerentur
Hec racõ ẽ criſoſtimi ¶ Tunc he
rodes õnes ſacerdotes et ſcribas
congregans ſciſcitabatur ab eis
vbi chriſtus naſcereť· Cumqꝫ ab
eis didiciſſet ꝙ in bethleeꝫ iude·
vocatis ad ſe clam magis diligẽť
didicit ab eis temp9 ſtelle· vt vi
delicet poſſet ſcire quid faceret ſi
ad ſe magi non redirent· Dixitqꝫ
eis vt inuento puero ei renũcia
rẽt· ſimulãs ſe velle adorare quẽ
volebat occidere O regem celorũ
et ĩfantulũ puulũ· quẽ etatis ſue
ſb tpe tenerrimo· man9 pſequẽti
ũ fugã ſbire cogit· ꝙd iudicatur9
cũ nil ſibi aduerſitatis ĩgruerit·
nec alic9 vlcõnẽ timebit· tunc re
tribuet? Et nota ꝙcũ magi ihrl'ꝫ
ĩgreſſi fuiſſẽt ſtelle ducatũ amiſe
rũt Et hoc ꝓpť tres racõnes Pri
ma vt de loco natitatis xp̄i q̄rere
cogerẽť· vt ſic de ipſi9 ortu certifi
carent tã p ſtelle apparitionẽ· ꝙ
p ꝓphetie aſſertionẽ ſicut et factũ
ẽ Scda quoniã auxiliũ querentes
humanũ iuſte perdere meruerunt
diuinum· Tercia eſt quoniaꝫ ſig
na infidelib9 data ſunt ſcdm apoſ
tolum· ſꝫ prophetia fidelibus· Et
ideo ſignum datum eis dum ad
huc eſſent infideles· nõ debuit ap
parere duꝫ eſſent inter iudeos fi
deles Hec triplex ratio tangiť in
gloſa· ¶ Cum autẽ iheruſalem e
greſſi fuiſſent· ſtella antecedebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eoſ vſq₃ dūm veniens ſtaret ſupᷓ
vbi erat puer. ¶ De hac vero ſtel
la cuiuſmodi fuerit tres ſūt opi
niones quas ponit remigius in
originali. Quidaꝫ dicunt ſpirituꝫ
ſanctuꝫ fuiſſe. vt ille qui poſtmo
dum deſcendit ſupra dominum
baptizatuꝫ in ſpecie columbe. ap
paruit magis in ſpecie ſtelle. ¶
Alij vt criſoſtom⁹. dicūt ꝙ fuerit
angelus vt ipſe qui apparuit pa
ſtorib⁹ apparuit et magis. ſed ip
ſis paſtoribus iudeis tanꝗ ratio
ne vtentibus apparuit in forma
creature rationabilis. gentilibus
vero tanꝗ irrationabilib⁹ in ſpe
cie irrationabili. ¶ Alij qḋ veri⁹
credit. dicūt ꝙ fuerit ſtella de no
uo creata. que peracto ſuo miſte
rio redijt ī ꝑiacentē materiaꝫ. ¶
Iſta aūt ſtella ſcḋm ꝙ dicit fulgē
tius ab alijs differebat in tribus
ſcilicet in ſitu. quia non erat loca
liter ſita in firmamento. ſed pen
debat in meditullio aeris pro᷑ia
terre. In fulgore quia ceteris erāt
ſplendidior. quod inde patꝫ. quia
ſplendorem eius nō poterat ſplē
dor ſolis obſcurare. ymo in meri
die luciſſima apparebat In mo
tu. quia precedebat magos more
viatoris. Non enim mouebatur
motu circulari. ſed quaſi motu a
nimali ꝛ proceſſiuo ¶ Quedā alie
tres differētie tanguntur in glo
ſā mathei ſecūdo que īcipit. Hec
eſt ſtella dominice natiuitatis. ꝛ
Primo in origine. quia alie in pri
cipio mūdi facte ſunt Hec modo
Secundo ī officio. quia alie facte
ſunt vt ſint in ſigna et tempora
vt dicitur geneſis primo Hec au
tem vt magiſ viam p̄beret.
Tercio ī duratione. quia alie ſūt
perpetue hec completo officio ſuo
redijt in materiam preiacentem
Cū aūt vidiſſēt ſtellaꝫ. gauiſi ſūt
gaudio magno valde Notandum
ꝙ quintuplex ē ſtella quā iſti ma
gi viderūt. ſ. ſtella mat͛ial. ſtella
ſpūalis. ꝛ ſtella itellectual. ſtella
rationalis. ſtella ſupſubſtātialis.
Primam. ſcilicꝫ materialem vide
runt in oriente Secundā. ſcꝫ ſpiri
tualem que fides eſt. viderunt in
corde. Niſi eni hec ſtella. ſcꝫ fides
prius in eorum corde irradiaſſet.
nequaꝗ ad viſioneꝫ prime ſtelle
veniſſēt Habuerunt enim fidem
de eius humanitate. regali digni
tate. ꝛ vera diuinitate. ſicut ſupe
rius oſtēdit remigius Habuerūt
enim fidem de eius hūanitate cū
dixerūt. vbi eſt qui natus eſt Et
de eius regali dignitate cuꝫ dixe
rūt. rex iudeoꝝ. Et de ei⁹ diuini
tate cū dixerūt. Et venimus ado
rarē eū. Terciā. ſcꝫ ītellectualē q̄
eſt angel⁹ viderūt in ſomno quā
do ꝑ angelū ſunt admoniti ne re
dirent ad herodem. Licꝫ ſcḋm qn̄
dam gloſaꝫ nō angelus. ſed ipſe
dominus eos admonuerit. Quā
taꝫ. ſcꝫ racōnalē que fuit btā vir
go viderunt in diuerſorio. Quin
tam. ſcꝫ ſuperſubſtantionalē que
fuit chriſtus viderūt in preſepio
Et de hac qn̄tuplici ſtella dꝛ Et ī
trātes domum inuenerūt puerū
ꝛc. Quelibet autē iſtaruꝫ dicitur
ſtella. De prima pſ. Lunam et
ſtellas que tu fundaſti De ſecūda
eccs. xliij. Spēs celi. idē hominis ce
leſtis. gloria ſtellarum et virtutuꝫ

De Epiphania Dni 6 Januarij

De tercia baruch tercio Stelle autem
dederunt lumen in custodijs suis
etc. De quarta · Aue maris ſtella
etc. De quīta apoc · vltio Ego ſum
radix et gen9 dauid ſplēdida ſtel
la et matutīa ¶ Propt viſionē p
me et ſcde ſtelle · magi gauiſi ſūt
Propter viſionem tertie · gauiſi
ſunt gaudio · Propter viſionem
quarte · gauiſi ſunt gaudio mag
no Sed propter viſionem quinte
gauiſi ſunt gaudio magno valde
Vel vt ait gloſa Jlle gaudet gau
dio qui de deo gaudet · qui ē verū
gaudiū · Et addidit magno · Qui
a deo nichil eſt maius Et valde di
citur Quia de magno poteſt ali9
plus ali9 minus gaudere Vel ex
dictorum verborum aggregatio
ne voluit oſtendere euāgeliſta q
homines plus gaudent de rebus
perditis et iterum inuentis · q de
ſēp poſſeſſis ¶ Cūq magi domū
culā intraſſent · et puerū cum ma
tre inueniſſent · flexis genibus ſin
guli hec ei munera obtulerūt ſcz
aurū · thus · et mirram Hic excla
mat aug9 dicens · O infantia cui
et aſtra ſubduntur · cuius eſt iſte
magnitudinis et ſupne glie · ad cu
ius pannos et angeli excubant · et
ſydera obſecundant · et reges tre
pidant · et ſectores ſapientie geni
culant · O beatum tugurium O ſe
des dei ſecunda poſt celū · vbi nō
lucerna ſ ſtella O celeſte palatiū
in quo hitat · non rex gēmatus ·
ſ de9 incorpatus Cui erāt p mol
libus thoris dura pſepia · Pro la
quearibus aureis · fumea fuligīu
tecta · ſed ſideris obſequio decora
ta · Stupeo cum video pannos et

intueor celos · eſtuo cum aſpicio i
preſepio mēdicū et ſupra aſtra p
clar. Itē bernard9 Quid facitis
o magi Quid facitis? Lactentem
puerum adoratis in tugurio vili
et vilibus pannis · ergo ne deus
eſt iſte? Quid facitis q ei aurum
offertis? Ergo rex eſt iſte? Et vbi
aula regia · vbi thron9 vbi curie
regalis frequentia? Nūquid aula
regia ē ſtabulū. thron9 pſepiū ·
curie frequētia ioſeph et maīa? Iſ
ti inſipientes facti ſunt vt fierēt
ſapientes De hoc etiā dicit augu
ſtinus aut hylarius in libro ſecun
do de trinitate · Parit virgo · ſ p
tus a deo eſt Infans vagit Laudā
tes angeli audiuntur Panni ſor
dēt de9 adoratur Itaq poteſtatis
dignitas nō amittit · dum carnis
humilitas adoratur Ecce quomō ī
xpō puero nō tātū fuerūt humili
a et infima · ſ etiā dignitatis ſublimi
a et excelſa De hoc iter ihero · ſup
epiſtolā ad hebreos · Reſpicis cu
nas xpi vide pariter et celū · vagiē
tem in preſepe intueris infantem
ſ angelos ſimul auſculta laudan
tes Herodes pſequit. ſ adorant
magi · ignorant phariſei · ſed ſtella
demōſtrat Baptizat a ſuo · ſ vox
dei deſup tonātis audit · aquis im
mergit · ſed colūba deſcēdit · imo
ſpūs in colūba ¶ Quare aūt ma
gi huiuſmōi munera obtulerunt
multiplex ē racō ¶ Prima quom
am traditio antiquorum vt dicit
remigius fuit. vt null9 ad deum
vel ad regē vacu9 introiret Per
ſe aūt et caldei talia munera offer
re cōſueuerūt ¶ Scda q ē bern.
Qm btē vgini aurum obtulerunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

propt̃ inopie ſbleuacõnem Th9
cõtra ſtabuli fetorẽ· Mirrã ꝓpter
membrorũ pueri cõſolidacõnem
⁊ malorum vermium expulſionẽ
¶ Tercia qm̃ auruꝫ ad tributum
Thus ad ſacrificium Mirra ad ſe
pulturã ptinet mortuorũ Per hec
tria ergo inſinuatur in criſto re
gia ptãs· diuina maieſtas· ⁊ huma
na mortalitas ¶ Quarta qm̃ au
rũ ſignificat dilectionẽ Thus ora
tionẽ Mirra carnis mortificatiõeꝫ
⁊ hec tria xp̃o debem9 offerre ¶
Quinta qm̃ p hec tria ſignificabãt
tria q̃ erãt i criſto ſcꝫ diuitas p̃ci
oſiſſiã · aĩa deuotiſſiã· ⁊ caro iteg̃
⁊ incorrupta Hec tria ſignificabã
tur p illa tria que erant in archa
Nã virga q̃ floruit caro xp̃i q̃ ſur
rexit Ps· Et refloruit caro mea
⁊c̃· Tabule vbi erãt ſcripta p̃cep
ta · aĩa i q̃ ſunt oẽs theſauri ſcie
⁊ ſapiẽtie dei abſcõditi Mãna dei
tas q̃ habet õnem ſaporẽ ⁊ õnem
ſuauitatẽ· Per auꝝ ergo qđ ẽ p̃
cioſius oĩbus metallis intelligit̃ di
uinitas p̃cioſiſſia Per th9 aĩa de
uotiſſia qꝛ thus ſignificat deuocõ
nem ⁊ oracõneꝫ. Ps̃ dirigat̃ orõ
mea ⁊c̃. Per mirrã q̃ cõſeruat a
corruptiõe· q̃ ſignificat carnẽ icor
ruptã ¶ Admoniti autem magi i
ſõmis non ab ãgelo· ſꝫ ab ipſo deo
ſcđꝫ gloſã ſup matheũ· ⁊ ſcđꝫ cri
ſoſtimũ ab ãgelo ne redirẽt ad he
rodẽ per aliaꝫ viã regreſſi ſunt i
regionem ſuam· Ecce quõ magi
profecerunt· Naꝫ ſtella duce vene
rũt ⁊ p homines immo p ꝓpheciaꝫ
edocti ſunt· angelo duce redierũt
⁊ in criſto quieuerunt· Horum
corpora mediolani in eccleſia q̃

ſuſte eſt fratrum predicatorum
requieſcebant ſed nunc colonie
requieſcunt.

¶ Vita pauli p̃mi hẽmite edita a ſancto Ihero. ¶ Hiſtoria·xv·

DE pauli p̃mi hẽmite pri
cipio ⁊ fine ego iheromi9
pauca ſcribere diſpoſui·
magis qꝛ res omiſſa eſt q̃ꝫ fret9
igenio Nã quomõ i media etate
vixerit ⁊ q̃s ſathane ptulerit iſi
dias· nulli hoim̃ cõpertũ habet̃ ¶
Sub decio ⁊ valeriano pſecutori
bus multas apud egiptum ⁊ the
baydam eccleſias tempeſtas ſeua
populata eſt Votũ tunc erat criſ
tianis pro nomine criſti gladio p
cuti Verum hoſtis callidus tar
da ad mortem ſupplicia cõquirẽs
animas iugulare cupiebat nõ cor
pora· et volentib9 mori non per
mittebatur occidi· Cuius vt cru
delitas notior fiat· duo memori
e cauſa exempla ſubijcimus ¶
Perſeuerantem in fide martirem
et inter eculeum flãmas qꝫ victo
rem· iuſſit tyrannus melle perun
gi· ⁊ ſub ardentiſſimo ſole religa
tis poſt tergum manib9 repom·
ſcilicet vt muſcarum aculeis ce-
ret qui ignitas ſartagines ante
ſuperaſſet ¶ Alium iuuenili e
tate florentem in amenissimos or
tulos adducere pr ecepit· ibiqꝫ in
ter candentia lilia et rubẽtes ro
ſas cum leni iuxta murmure ſer
peret riuus· ⁊ molli ſibilo arborꝫ
folia ventus ſtringeret· ſup ſtra
tum plumis lectulum ſupinari·
⁊ ne inde ſe excutere poſſꝫ blãdis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſactorū nexibus irretitū relīquit.
Quo cū recedētib9 cūctis meretrix
ſpecioſa veniſſet . cepit delicatis
ſtrīgē colla cōplexib9 . et quod
dictu nephas eſt manibus attre
ctare virilia . vt corpore in libidi
nē concitato ſe victrix impudica
ſubiaceret . Quid ageret chriſti
miles quo ſe verteret neſciebat .
quē tormenta non poterant ſu
perabat voluptas Tandē celitus
īſpiratus preciſam morditus lin
guam ī oſculātis ſe faciē expuit .
ac ſic libidinis ſenſuz ſuccedens do
loris magnitudo ſuperauit . ¶
Per idem vero tempus apud in
feriorem thebaidam cum ſorore
iaz viro tradita . morte amboruz
parentuz . in hereditate locupletī
paulus relictus eſt . annorum cir
citer tredecim . lr̄is taz grecis q̄
latinis apprime eruditus . manſue
ti animi . deum valde amans Ve
rum quid pectora humana nō co
git auri fames ! Sororis marit9
cepit velle prodere quez celare de
buerat . Non illū vxoris lacrime .
non cōmunio ſanguinis . non de
us cuncta proſpiciens a ſuo ſce
lere reuocabat . Qd vbi pruden
tiſſimus adoleſcens intellexit ad
montiuz ſecreta cōfugiens reppe
rit ſaxeum montem ad cuius ra
dicez haud grandis ſpelunca la
pide claudebatur . Quo amoto
animaduertit intus grande veſti
bulum . quod apto deſuper celo
patul' diffuſa ramis vetus palma
contexerat . fontem lucidiſſimum
oſtendens . quem tantummodo
foras erūpentem eadez que genu
erat terra ſorbebat . Erant p̄terea
per extenſum montez haud pau
ca habitacula . in quibus iam ſca
bre incudes et mallei quibus pe
cunia ſignari videbatur . Hunc
locum ferunt egiptiorum lr̄e fur
tiue monete officinaz fuiſſe eo tē
pore quo cleopatre iunctus eſt a
thonius . Igitur adamato quaſi a
deo ſibi offerret' habitaculo . om
nem ibidem in oratione et ſolitu
dine duxit etatem . Cibuz et veſti
mentum palma prebebat . ¶ Cū
autem centeſimo terciodecimo e
tatis ſue anno celeſtem vitaz du
ceret in terris . et nonagenarius
ī alia ſolitudine āthonius moraret
tur . vt ipſe aſſerere ſolebat . hec
in mentez eius incidit cogitatio .
nullū vltra ſe monachorū in here
mo conſediſſe . Atq3 illi per noctē
quieſcenti reuelatū eſt . alium eſſe ī
terius multo ſe meliorez ad quē
viſendū pperāre deberet . Illico il
luceſcēte luce infirmos artus ba
culo regente ſuſtētans cepit ire
velle quo neſciebat Et iam media
dies defluxerat . nec tamē a cepto
itinē reuocabat' dicens . Credo in
deū meū q̄ ſeruū ſuū quem michi
promiſit oſtendet . Et ecce videt
hominez equo mixtum quem cen
taurum vocant Quo viſo ſaluta
ris impreſſione ſignaculi armat frō
tem Et heus tu inq̄t quanā parte
ſeruus dei hic habitat ! At ille bar
barū neſcio quid frendēs et frāgēs
potius verba q̄ proloquens inter
horrēcia ora ſatis blandū queſiuit
alloquiū . Et cū dextre manus p
tenſione queſitū iter cupido mōſ
trat . ac ſic patētes cāpos volucri
trāſmittēs fuga ex oculis mirantis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

euanuit. Stupens itaqꝫ anthoni
us. et de eo quod viderat ſecuꝫ vo
luens vlterius progrediebatur
Nec mora. inter ſaxoſam conual
lem haud grandē homūculum vi
dit aduncis naribꝰ. fronte corni
bus aſperata. cui extrema pars
corporis in capratum pedes deſine
bat. Et hoc attonitus ſpectaculo
ſcutū et loricā fidei bonus prelia
tor arripuit Nichilominꝰ memora
tū animal palmarū fructꝰ ad via
ticū quaſi pacis obſides offerebat
ei. Quo cognito gradū preſſit ā
thoīꝰ. et quiſnā eſſet īterogās hoc
ab eo reſponſū accepit. Mortalis
ego ſum et vnus ex accolis here
mi. quos vario deluſa errore gē
tilitas faunos ſatyroſqꝫ et incubos
colit. legatione fungor gregis mei.
precamur vt pro nobis cōmunē
deū depreceris quē in ſalutē mū
di olim veniſſe cognouimꝰ. Talia
eo loquēte lōgeuꝰ viator vberri
lacrimis faciē rigabat quas mag
nitudo leticie indices cordis effu
derāt. Gaudebat quippe de xp̄i glo
ria ſil et interitu ſathane. ſimulqꝫ
admirans qꝫ poſſet eiꝰ intelligere
ſmonē. et baculo humū percutiēs
aiebat. Ve tibi alexādria ciuitas
meretrix que pro deo portēta ve
neraris Et quid nūc factura es?
Beſtie xp̄m loquūtur Necdū ver
ba cōpleuerat et quaſi pēnigero
volatu petulcū animal effugit An
thoniꝰ itaqꝫ cepto pergebat itine
re. ferarū tantū veſtigia intuens
et heremi vaſtiſſimam latitudinē
Quid ageret. quo verteret gra
dum neſciebat. Jam altera fluxe
rat dies Reſtabat vnū vt antho
niꝰ ſe deſeri a xp̄o nō poſſe confide
ret. pnoctās in oratione ſecūdas
exegit tenebras. et dubia adhuc
luce haud procul intuetur lupā ſi
tis ardoribꝰ anhelantem ad radi
cem montis irrepere. Quam ſecu
tus oculis et iuxta ſpeluncam cū
fera abiſſet accedens cepit intro
inſpicere. nichil curioſitate profi
ciēte tenebris arcentibꝰ viſū. ve
rum qꝛ ſcriptura teſte perfecta ca
ritas foris mittit timorem. ſuſpē
ſo gradu et anhelitu tēperato cal
lidus explorator ingreſſus eſt ac
paulatim progrediens ſepius qꝫ
ſubſiſtens ſonum aure captabat
Tandem per cece noctis horrorē
procul lumen intuitus dum aui
dius properat pede offenſo lapi
dē in ſtrepitum concitauit. poſt cu
iuis ſonitum beatus paulus oſtiū
quod patebat recludens ſera ob
firmauit Tunc vero anthonius
pre foribꝰ corruēs vſqꝫ ad ſextā
et eo ampliꝰ horam aditū preca
batur dicens Quis ſim et vn̄ ſim
et cur venerim noſti Scio me nō
mereri conſpectum tuum. tamen
niſi videro non recedam Qui beſ
tias ſuſcipis. hominem cur repel
lis? Quod ſi non aperueris hic
morior an̄ poſtes tuos. certe ſepe
lies vel cadauer meū Tūc arridēs
hys v̄bis paulus patefecit ingreſ
ſum Quo aperto dum in mutuos
miſcentur āplexus. pṕrys ſe ſa
lutauere nomibꝰ. gratias in cō
mune domino referentes Et poſt
oſculum ſanctum reſidens paulꝰ
cū anthonio ita exorſus eſt. En
quē tanto labore queſiſti. putri
bus ſenectute membris operit

inculta canicies En vides hominē
pulverem mox futurū. Et dū ita
ſermocinarentur. ſuſpiciūt alitē
coruum in ramo arboris conſediſ
ſe. qui inde leniter ſubvolans in
tegrum panem ante mirantium
ora depoſuit Poſt cuius abſceſſū
Eya īquit paulꝰ dominꝰ nobꝰ mi
ſit prandium. vere pius. vere mi
ſericors. ſexaginta ānī ſunt iam
ꝙ ſemper dimidiū panis fragmen
tum accipio. verum ad adventū
tuum militibus ſuis chriſtus du
plicauit annonam. Igitur deo grā
tiarū actione celebrata. ſuper vi
trei marginem fontis vterqꝫ con
ſedit. apprehēſoqꝫ e regiōe pane
dum ad ſe quiſqꝫ nititur pars ſua
vnicuiqꝫ remanſit in manibus.
De hinc paululum prono in fonte
ore libauerunt. et ymmolantes
deo ſacrificium laudis noctem vi
giliis tranſegerunt. Cumqꝫ iam
dies redditus eſſet. ad anthoniū
paulus ſic locutus eſt Olim te fra
ter in iſtis regionibus habitare
ſciebam. olim te ſeruum ſuum do
minus michi promiſerat. Sed quia
iam peracto curſu qd ſēper opta
ui tempꝰ inſtat mee reſolutiōis.
tu a deo miſſus es vt ſepelias cor
pus meum. Hys auditis anthoni
us flens et eiulans ne ſe deſereret
precabatur. At ille Non debes in
quit querere que tua ſūt. ſed q̄ a
liena. quoniam expedit fratribꝰ
vt tuo adhuc inſtruant exēplo
Quamobrem perge ſi moleſtum
nō ē. et palliū qd tibi athanaſiꝰ
epiſcopus dedit ad obuoluēdum
corpuſculū meū defer Stupefactꝰ
āthonius ꝙ de athanaſio et eius
pallio audierat quaſi ihēſū criſtū
in paulo venerans vltra reſpōde
re nichil auſus eſt. ſed cū ſilentio
lacrimans. exoſculatis eius oculꝭ
manibuſqꝫ ad ſuum monaſteriū
regrediebatur Cui cum duo diſci
puli qui ei iam longeuo miniſtra
re ceperāt occurriſſent dicentes.
vbi tā diu fuiſti pater? reſpōdit
Ve michi peccōri quia falſū nomē
monachi porto. Vidi etiam. vidi
iohānem in deſerto. et vere in pa
radiſo paulum vidi. rogātibuſqꝫ
diſcipulis vt pleniꝰ quidnā eſſet
exponēt ayt. Tēpus loquendi et
tēpus tacendi. Tūc prolato e cel
la pallio et ne modicū quidē cibi ſū
mens p viam qua veneāt feſtinꝰ
regrediebatꝰ. Timebat enī quod
euenit ne ſe abſente debitū criſto
ſpm̄ redderet. Cumqꝫ iam dies il
luxiſſet alia. et triū horaꝝ ſpacō
iter remaneret. vidit inter āge
lorum cateruas. int̄ ꝓphetaꝝ et a
poſtolorū choros. niueo paulum
cādore fulgētem ī ſublime cōſcē
dere. Et ſtati in faciē corruens ſa
bulū capiti ſuperiaciebat plorans
atqꝫ eiulās et dicēs Cur me paule
dereliquis. cur abis īſalutatꝰ? Tā
tarde notꝰ tā cito recedis Refere
bat quoqꝫ poſtea btūs anthoniꝰ tāta
ſe velocitate qd reliquū erat vie
percurriſſe. vt inſtar auis puolaret.
Nec īmerito Nā ītrogreſſꝰ ſpelū
cā. vidit genibꝰ cōplicatis. erec
ta ceruice extēſiſqꝫ ī altū manibꝰ
corpꝰ exaīe Ac primo et ipſe euꝫ vi
uere credēs pariter orabat. Poſtq̄
vero vt ſolebat nulla precantis
ſuſpiria audiuit. ītellexit ꝙ etiaꝫ
cadauer ſācti deū cui oīa viuunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

officio geſtus preeareretur Igitur
obuoluto corpore pſalmiſqȝ cāta
tis cōtriſtabatur anthoni⁹ q͛ ſar
culum quo terram foderet nō ha
beret Si inquit ad monaſterium
rediero q̄tridui iter eſt· ſi hic ma
neā· michil vltra proficiā Moriar
ergo vt dignum eſt et iuxta bel
latorē tuum xp̄e ruens extremū
alitū fundā Talia eo voluēte· ec
ce duo leones ex interioris hēmi
parte accurrentes ad cadauer be
ati ſenis adulantib⁹ caudis accu
buere· fremitu ingēti rugientes
vt eos intelligeres plangere quo
modo poterant Deinde hau d pro
cul arenam certatim eiciētes cepe
rūt vnius hoīs capacē locū effo
dere Et ſtatim motu auriū ⁊ ceruı
ce ſubiecta lingētes āthonii pedes
bn̄dictionē quaſi mercedē operis
poſtulabāt Statim āthoni⁹ exhi
laratus q͛ muta quoqȝ aīalia deū
ſentirent ait Dn̄e ſine cuius nutu
nec arboris foliuȝ defluit· da illis
ſecundū quod tu vis Et manu an
nuēs vt abirent imperauit Cūqȝ
illi receſſiſſent ſācti corporis one
ri ſeniles curuauit humeros· ⁊ de
poſito eo effoſſam humum deſup
congregans tumuluȝ ex more cō
poſuit Poſtq̄ autem dies illuxit
alia ne quid pius heres ex īteſta
ti bonis nō poſſideret tunicam ſi
bi eius vendicauit. quam in ſpor
tarum modum de palme foliis ſi
bi texuerat· et ſic ad monaſteriū
reuerſus diſcipulis ex ordine re
plicauit· Diebus quoqȝ ſolempni
bus paſce vel penthecoſtes ſepe
pauli tunica veſtitus eſt·

¶ De nomine·

Hylarius dictus eſt quaſi hy
laris quia in ſeruitio dei val
de hylaris fuit· Vel dicitur hyla
rius quaſi alarius ab altus· et a
res virtus· quia fuit altus in ſciē
tia· ⁊ virtuoſus in vita Vel hyla
rius dicitur ab yle qđ ē quaſi pri
mordialis materia que obſcuā fu
it· et ipſe in dictis ſuis magnam
habet obſcuritatem et profundi
tatem·

De ſancto hylario epiſcopo·
¶ Hyſtoria· xvi·

Hylarius pictauienſis vr
bis epiſcop⁹· regionis a
quitanie oriundus· qua
ſi refulgēs lucifer inter aſtra pro
ceſſit· Hic vxoreȝ primitus habēs
et filiam in laycali habitu monaſ
ticam vitam ducebat· Tandem ī
vita et ſciētia proficiens in epiſco
pum eſt electus· Cum igitur bea
tus hylarius non ſolū ciuitatem
ſuam· ſed etiā totam franciam ab
hereticis defenſaret· ad ſuggeſti
onē duorum epiſcoporum· qui he
reſi fuerāt deprauati· ab impera
tore qui hereticoruȝ fautor erat·
cū beato euſebio vercellenſi epiſco
po eſt in exilium relegatus· Deni
qȝ cuȝ vbiqȝ arriana hereſis pullu
laret et ab imperatore licentia da
ta eēt vt omnes epiſcopi conue
nirēt· ⁊ de veritate fidei diſputa
rēt· cū ſanctus hylarius aduenıſ
ſet· ad petitioneȝ dictorum hereti
corum qui eius eloquētiam ferre
non poterant· pictauiam redire
cōpellit ¶ Cuȝ autem ad inſulam
gallinariam· que tota erat plena

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De. S. Hilario Epō
14 Januarij

ſerpētibus ꝓpinquaſſet et in ipſā
deſcēdiſſet ·omnes ſerpentes ex
ſui viſione fugabat ⁊ in medio in
ſule palum fixit · Nec amplius li
bertas data eſt illis occupare qđ
vetuit · tamꝗꝫ pars inſule non ſit
terra · ſed pelagus Cum ergo pic
tauie eſſet · quēdam infantem ſi
ne baptiſmo defunctum · ſuis ora
tionibus ad vitam reſtituit · Naꝫ
tā diu iacuit ī puluere donec pa
riter reſurgerēt · ſenex de oracōe
⁊ infans de morte. Cū autē apta
filia eius maritum vellet accipere
hylarius pater eius eidem predi
cauit · ⁊ ī ſacro virginitatis pro
poſito confirmauit · Quam ille in
firmā conſiderans ⁊ ne aliquādo
flecteretur formidans · dominum
inſtantius exorauit vt eam ad ſe
reciperet nec vltra viuere permit
teret · Quod ⁊ factum ē. Nā poſt
paucos dies ad dominum migra
uit · quam ipſe proprijs manibꝰ
ſepeliuit Quod mater beate apre
conſiderans epiſcopum rogauit ·
vt qđ filie impetrauerāt ſibi impe
traret Qđ ⁊ fecit ⁊ ipſā orōne ſua
ad regnum celeſte premiſit ¶ Eo
tēpore leo papa hereticorum per
fidia deprauatꝰ omniū epiſcopoꝝ
concilium conuocauit Quibꝰ cō
uocatis · hylariꝰ non vocatus ad
uenit · Quod audiens papa · pre
cepit ne aliquis ſibi aſſurgeret ·
nec aliquem locum daret · Cum
ergo īgreſſus fuiſſet · dixit ad eū
papa · Tu es hylarius gallus? At
ille Nō gallꝰ. ſ; de gallia .i. nō ſū ī
gallia natꝰ · ſ; ī gallia epūs · Cui
papa · Et ſi tu es hylariꝰ de gallia
ego ſuꝫ leo rōne ſedis aplicꝰ et iu
dex Cui hylariꝰ Et ſi ſis leo · nō tñ
de tribu iuda. et iudicās reſides
ſed nō in ſede maieſtatis · Tūc pa
pa cuꝫ indignatione ſurrexit di
cēs Modicū preſtolare donec re
deā et tibi qđ mereris reddā Cui
hilarius · Si nō redieris · quis mi
chi pro te reſpōſurꝰ erit? Et ille
Cōcitꝰ redibo · et tuā ſupbiam hu
miliabo Cū ergo papa ad ſecreta
nature iuiſſet · diſſinteria ꝑijt et
omnia inteſtina ibidem ꝓiciens
miſerabiliter vitā finiuit · Interea
vidēs hilarius · ꝙ nullꝰ ſibi aſſur
geret pacienter ferens · in terrā
ſe poſuit dicens · domini eſt terra
Statimqꝫ nutu dei · terra cui īſe
derat ſurſuꝫ ſe extollit · ⁊ vſqꝫ ad
equalitatē alioꝝ epōꝝ ſe leuauit
Cū igit papa miſerabiliter nunci
aret defūctꝰ · aſſurgens hilarius
oēs epōs in fide catholica confir
mauit · ⁊ cōfirmatos ad ꝓpria re
miſit · ¶ Hoc aūt miraculum de
morte leonis pape dubitationeꝫ
hꝫ · Tū ꝗꝛ hyſtoria eccīaſtica vel
triptita nichil de hoc loqt · Tū ꝗꝛ
aliquē papam tal' nōīs tūc fuiſſe
cronica nō teſtat · Tū ꝗꝛ ihero · di
cit Scā romana eccīa ſēp īmacu
lata pmāſit · ⁊ ī futuro pmanebit
ſine vlla hētico ꝝ īſultacōe Poſſꝫ
tñ dici ꝙ tūc eāt aliqs papa ſic vo
catus non quidez canonice electꝰ
ſed tirānice intruſus · Vel forte
liberius papa qui conſtātino he
retico fauebat alio nomine dcūs
ē leo ¶ Tādem multis miraculis
perpetratis cum btūs hylarius in
firmatus obitū ſuū imminē cog
noſceret · leotiuū preſbiterū quē
maxime diligebat ad ſe vocauit

et nocte īminente vt foris exeat
āmonuit · ⁊ ſi q̄d audirꝫ vt renū
ciet īparuit. Ille iuſſa cōplens vo
ces ad huc ciuitatis tumultuātis
ſe audiſſe reuertēs expoſuit Et cū
circa eū vigilarꝫ finē eiꝰ exſpec
tās media nocte iterū iubet exire
et quid audirꝫ iacēti referre Qui
cū nil audiſſe ſe renūciaſſet · mox
nimia claritas quam etiā p̄dictus
preſbit̄ ſufferre nō poterat ad eū
ītrauit · ⁊ ſic paulatim recedente
lumine ad dn̄m imig̃uit Floruit c̄
ca ānos dn̄ trecētos q̄dragita ſb̄
cōſtātio ¶ Cū duo mercatores foꝛ
mā cere cōmunit̄ haberēt ⁊ vnꝰ al
tero remitēte eā ad altare ſancti
hylarij obtuliſſet ſtatim per medi
um diuiſa pars vna ibi remanſit
altera ad remitētem deuenit ·

¶ De Nomine ·

Machariꝰ dr̄ a macha qđ ē ī
gemū ⁊ ares qđ ē v̄tus · vel
a macha qđ ē pcuſſio ⁊ riꝰs qđ ē
magiſter Fuit em̄ igenioſius con
tra demōīs fallaciā · v̄tuoſus quā
tū ad vitā · pcuſſus ī domacōe coꝛ
pis Magiſter ī regimine p̄lacōīs

De ſācto machario.
¶ Hyſtoria · xvij ·

Machariꝰ abbas deſcendit
de ſichi ⁊ itrauit doꝛmire
ī monumēto vbi ſepulta
erāt coꝛpa paganoꝝ · ⁊ extraxit
vnū coꝛpꝰ ſub caput ſuuꝫ tanq̄
plumatiū Demōes aūt eū volētes
t̄rere · vocabāt q̄ſi vnā mulierē di
cētes · Surge veni nobiſcū ad bal
neū Et alt̄ demon ſub ipſo tanq̄
ex mortuo illo dicebat · Peregri
nū quēdā ſup me h̄eo · venire non
poſſū Ille aūt nō expauit ſ; tunde
bat coꝛpꝰ illud dicens Surge va
de ſi potes · Et audiētes demones
fugerūt · voce magna clamantes
Viciſti nos ¶ Dū aliquādo abbas
macharius a palude ad cellā ſuaꝫ
preteriret occurrit ei dyabolꝰ cū
falce meſſoꝛia · Et volēs eū de fal
ce pcutere. non potuit Et dixit ei
Multā violētiā patioꝛ a te macha
ri · quia non poſſuꝫ preualere ad
uerſum te Ecce enim quicquid tu
facis · et ego facio Ieiunas tu · ⁊
ego penitus nō comedo. vigilas
tu · et ego omnino non doꝛmio ·
Vnū eſt ſolūmō ī quo me ſupas
Et dixit macharius Quid ē illđ?
Cui ille Humilitas tua per quam
non preualeo aduerſū te ¶ Dum
autem temptationes ipſum nimi
um moleſtarent · ſurgens ⁊ mag
num ſaccum arene humeris ſuis
imponens diebꝰ multis ſic per de
ſertum ibat · Quem theoſebius ī
ueniens dixit · Abbas cur tantuꝫ
onus portas? Et ille Vexo vexā
tem. ¶ Abbas macharius vidit
ſathanam tranſeuntem in habi
tu hominis et habentem veſtimē
tum lineum laceratum · et per ō
nia foramina pendebant ampul
le Et dixit ei macharius Quo va
dis? Et ille · Vado potionare fra
tres · Cui machariꝰ . Quare tot
ampullas portas? Qui reſpōdit
Guſtū fratribus porto Et ſi vnū
alicui non placebit · offerā aliud
vel tercīuꝫ · ⁊ ſic p oꝛdinē · vt vel
aliqđ placeat Et cuꝫ rediret dixit
ei macharius · Quid feciſti? Et il
le reſpōdit Omnes ſāctificati ſūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Et nemo michi acceſſit· niſi vnus qui vocatur theopentus Surgẽs autem macharius illuc iuit et fratrem temptatum inueniens ſua eũ exhortatione conuertit· Pꝰ hoc iterum eũ inueniens dixit· Quo vadis? Cui ille Ad fratres vado· Reuertẽti occurrit ſenex· et dixit ei· Quid faciunt fratres illi? Cui dyabolꝰ· Male. Et dixit Quare? Quia omnes ſancti ſunt. Et qd̓ ẽ maius malum· vnum quem habebam amiſi· et omnibus ſanctior factus eſt Audiens hoc macharius· grãs egit deo· ¶ Quadam die ſanctus macharius caput defuncti reperit· et dũ oraſſet· interrogauit illud cuius caput fuerit Et reſpõdit ſe fuiſſe pagani· Et dixit ei macharius· Vbi ẽ anima tua? Qui reſpondit In inferno· Cumqꝫ requireret ſi multum in ꝓfundo eſſet· Reſpondit Qd̓ tãtũ erat in profundo· quantuꝫ diſtaret terra a celo· Cui macharius Sunt ne aliqui te profũdiores? Reſpõdit· Etiã· Iudei. Et ille Vltra iudeos ſũt aliq̃ ꝓfundiores? Cui reſpõdit· Profũdiores alijs ſunt falſi chriſtiani q̃ criſti ſãguine redempti tantum pretiũ parui pendunt ¶ Dum per quandam ſolitudinẽ ꝓfundiſſ.maꝫ pgẽt btũs machariꝰ· ad qd̓libꝫ miliare arũdinẽ figebat vt pꝰmodũ redire ſciret Sꝫ dũ iã nouẽ dietas feciſſet· et in quodam loco quieſceret dyabolus omnes arundines collegit et ad caput eius poſuit· vnde ad redeundum plurimum laborauit ¶ Frater quidã plurimũ cogitationibus ſuis moleſtabatur· qꝫ ſcilicꝫ in cella inutiliter eſſet· ſꝫ ſi inter homines habitaret. mltis ꝓdeſſe poſſet Qui cũ cogitatiões ſuas machario retuliſſet· Ille ayt· Fili ſic eis reſpõde Hoc ſaltem facio· qꝫ propter criſtum parietes iſtius celle cuſtodio ¶ Dũ quendã pulicem ſe pungentem manu cecidiſſet et ex illo multũ ſanguinis emanaſſet. reprehendens ſe· qꝫ ꝓpriã vindicaſſet iniuriam· nudꝰ ſex menſibus in deſerto mãſit et inde a ſcrabonibꝰ totus laceratꝰ exiuit Poſt hoc multis clarus virtutibus in pace quieuit·

¶ De ſancto ponciano et De ſancto poncio· require in fine·

¶ De nomine·

Felix dictus ẽ a felicitate vel felix q̃ſi ferens lites et tribulatiões iſtiꝰ mundi ꝓ vita eterna· vel felix q̃ſi ferẽs lixaꝫ id eſt aquã ad fidẽ id eſt ducẽs populum ad fidem·

¶ De ſancto Felice in pincis ¶ Hiſtoria· xviij·

Felix pnomĩe in picis dr̃ l' a loco ĩ quo requeſcit· vel a ſubul' cum q̃bꝰ paſſus perhibetur· Nam pinca ſubula dicitur Aiunt enim qꝫ cũ magiſter puerorum extiterit· et eis nimiũ rigidꝰ fuerit· tẽtus a paganis cũ criſtuꝫ libere confiteretur· traditus fuit in manibꝰ puerorũ quos ipſe docuerat· qui euꝫ cum ſtilis et ſubulis occiderunt· Eccleſia tamẽ magis tenẽ videt· qꝫ nõ martir extiterit· ſꝫ cõfeſſor· Hic ad qd̓ cumqꝫ ydolum ducebatur· vt ei

Felix in pincis

ſacrificaret · ī illud exſufflabat · ⁊
cōtinuo corruebat ¶ Legitˀ autē
in quadā legēda alia · q̄ dū maxi
mꝰ nolanꝰ epūs pſecutionē fugi
ēs fame ⁊ gelu afflictꝰ ſolo corru
iſſet · felix ab āgelo ad eū mittiˀ
⁊ cū nil cibi haberꝫ qđ ei tribueˀt
deſēte. i. arbore ſpīoſa ꝓxima pen
dētē vidit racemū · de quo in os e
ius vinū expreſſit · humeriſq; ipo
ſitū ſecū detulit Ipſo igitˀ defūcto
felix in epiſcopū eligitˀ · Qui dum
predicarꝫ ⁊ pſecutor eū quereret
inter parietes dirutos · per modi
cū aditum ſe occultauit Statimq;
nutu dī p aditū illū · telas aranee
texuerūt Quas dū pſecutores cō
ſpiciūt · neminē illic eſſe putātes
abſcedūt · inde aūt ad aliū locum
pergens a quadam vidua p tres
menſes alimenta ſuſcepit · nūq̄
tamen faciem eius vidit Tandē
pace reddita ad eccleſiam ſuaꝫ re
dyt. ⁊ ibi in pace quieuit · ſepul
tus iuxta vrbeꝫ in loco qui dicitˀ
pincis ¶ Huic ⁊ aliꝰ erat frater ·
qui felix ſimiliter dicebatur Cūq;
etiam ipſe adorare ydola cogere
tur dixit Inimici eſtis deorum veſ
trorum · quia ſi me ad illos duxe
ritis · in eos ſicut frater meus ex
ſufflabo ⁊ corruēt ¶ Excolebat āt
ſanctus iſte ortum · ⁊ cum quidā
olera eius rapere cupiētes dū fur
tū ſe facere cogitabāt tota nocte
ortū diligētius excolebat · Mane
autem a ſancto felice ſalutati pec
catum ſuum confitentes ad ꝓpꝛ
a redierunt · Venientes autē gē
tiles vt eum tenerent manus eo
rum dolor nimius apprehendit ·
Qui cum vlularēt · dixit eis · Dici

te criſtus eſt deus · ⁊ dolor conti
nuo vos dimittet · Quibus dicētī
bus ſanati ſunt Pontifex autem
ydolorum ad eum venit dicens ·
Domine ecce deus meꝰ vt te veni
entem vidit · continuo fugam ar
ripuit · Cui cuꝫ dicerem · quare fu
gis? ait · Virtutē huius felicis fer
re non poſſum Si ergo deus meus
ita te timet · quanto magis ego
te timere debeo? Quē cum felix ī
fide inſtruxiſſet baptiſare ſe fecit
¶ Adorātibus apollineꝫ dixit fe
lix · Si vere deus eſt apollo. dicat
michi quid eſt qđ in manu clauſū
nunc teneo · Habebat autem in
manu cedulam in qua oratio do
minica erat ſcripta . Quo nichil
reſpōdere gētiles cōuerſi ſūt Tā
dē miſſa celebrata ⁊ populo data
pace · in pauimētū in oratione ſe
ꝓiciēs migrauit ad dominum ·

¶ De Nominis intꝑretatione ·

Marcellus dictus eſt quaſi ar
cens maluꝫ a ſe Vel marcel
lus quaſi maria percellens id eſt
mūdanas aduerſitates pcutiens
et cōculcās · Aſſimilatur eñ mun
dus mari · q̄ ſicut dicit criſoſtimꝰ
ſuper matheum In mari eſt ſonꝰ
cōfuſus · timor cōtinuus · ymago
mortis · vndarum contentio infa
tigabilis · inconſtantia iugis ·

De ſancto marcello ·
¶ Hyſtoria · xviii ·

Marcellꝰ cū rome ſūmꝰ pō
tifex eēt · ⁊ maximianum
iꝑatorē de nimia ī xp̄ia
nos ſeuicia increpaēt · ⁊ in q̄dā do
mo cꝰdā matrone ī ecia ꝯſecrata

z. Romæ in Pincis sub Diocletiano & Maximiano. Anno Christi 289. Vide Usuardum & Pet. de Natal.

z. Sub Maximiano & Gale-
riano. Anno domini 308. Vide
Usuardum & Platinam.

De. Sto Marcello
PP. 16. Janrij

De. Sto. Anthonio
17. Janrij.

ſmiſſam ageret. iratus imꝑator
domum illam fecit ſtabulū iumē
torum. Et eundem marcellum cū
cuſtodia ibidē ad ſeruiciū anima
lium deputauit. In quo ſeruicio
poſt multos ānos in domino req̄
euit. circa ānos dñi ducentos oc
tuagintaſeptem.

Vita ſācti anthonij ab athanaſio
ēpo edita. Hiſtoria. xx.

Anthonius religioſis nobi
libꝰ qꝫ parentibꝰ ab egip
to ortūdꝰ tāta ſuoꝝ cura
enutritus ē. vt nichil aliud a pē
tibus preter eccleſiam domumqꝫ
cognoſceret Et cum iam puer eſ
ſet non ſe infantium fabulis iūn
gi paſſus ē. ſed innocenter domi
habitabat Sepe tamē cum parēti
bus ad eccleſiam conueniebat.
ſed ea tātum que dicebātur et le
gebāt auſcultās vtilitatē ꝑcepto
rū vite īſtitutione ſeruabat Sub
iectꝰ et humilis. nec eſcaꝝ vt illiꝰ
etatis ē exq̄ſitione attractus vn
q̄ꝫ pētibus fuit onerofus. hēs tm̄
q̄ ſibi dabātur ɔtētus Derelictus
igit̄ poſt mortē āborū parentum
ipe iā int̄ decē et octo atqꝫ vigin
ti annos cū ſorore paruula i poſſeſſi
one locupleti. et ſororis et domꝰ
honeſtā curā gerebat Nec dū ſex
fluxerāt mēſes cū recordatur ado
leſcēs q̄uo apl̄i relictis omnibꝰ ſe
cuti ſūt dnm̄. et q̄ꝫta eis pro hiis
eſſet merces in celis repoſita. Iſ
ta reuoluēs intrat eccl̄iam. et ac
cidit vt euangeliū legeret vbi dñs
dicit diuiti. Si vis perfectus eſſe
vade vende q̄. Quo audito q̄ſi ꝑē

ſe eſſet hec ſcriptura recitata ad
ſe dm̄cū attraxit ipiū. Statimqꝫ
domū rediens trecētos iugeres
quos habebat tre optime vicinis
largitꝰ eſt Ceteravero q̄ habebat
mobilia diſtrahēs. atqꝫ aggrega
to nō paruo precio. oīa paupibꝰ
erogauit. paucis ꝑ ſorore reſer
uatis q̄ et ſexu et etate videbatur
infirmior Rediēs āt ad eccleſiam
rurſū audit dñm dicētē in euāge
lio Nolite cogitāe de craſtino. at
qꝫ ideo reliquam quam ſorori ſer
uauerat porciūculā erogauit. Iā
igit̄ ab ōmibꝰ vinculis liber nō ſe
verſari domi paſſus ē. ſed ſorore
fidelibꝰ v̉ginibꝰ cōmēdata. q̄ꝝ i
ſtrueret̄ exēplo. ipē in agello ciui
tati vicino eꝰ dā ſemis illic ſolita
rie agētis iuitatꝰ exēplo cepit et
ipē ɔmorari. neqꝫ em̄ adhuc auia
deſerti monachoꝝ quiſqꝫ ihabita
bat Exide ſi quē aliū i hoc ſtudio
vigilātē cōperiſſꝫ ꝓcedēs q̄rebat
vt apis prudētiſſīa. nec ad habi
taculū ſuū āte remeabat niſi eius
quē q̄rebat fruct̄ aſpectibꝰ. et ſic
tāquā munē mellis accepto abi
batad ſua Tali ibidē inſtitutus
exordio cuꝫ ꝑ dies ſinglos ita ani
mū roboraret. vt nec opū pater
narū nec ſuoꝝ meminiſſꝫ affectuū.
ōne etiā deſideriū et ſollicitudineꝫ
erga id quod ceperat exercebat.
Operabatur manibus ſuis ſciēs
ſcriptum eſſe. Qui non operatur
non manducet Mercedem quoqꝫ
operis ſui precio panis accepto e
gentibus largiebatur Orabat fre
quenter. quippe qui didicerat q̄
oporteret ſine itermiſſione dnm̄
rogari Auditioni etiā ſcripturaꝝ

ſta aninium cōmmodabat vt ni-
hil ex eius animo laberetur ſed
vniuerſa domini precepta cuſto
diens memoriam pro libris habe
ret. Sic ſuam vitam inſtituēs ab
vniuerſis fratrib9 puro diligeba
tur affectu et omnibus ad quos
pgebat obediēs . ꝓprias ſingulo
rū gratias hauriebat Huius conti
nētiam . illius iocūditatem ſecta
batur. Iſtius lenitatē . illius vigi
lantiā . alterius legēdi emulabat
induſtriaꝫ Iſtū vigilantē . illum
humi quieſcētem mirabatur . Al
terius paciētiam . alterius māſue
tudineꝫ pdicabat . Oim̄ quoqꝫ vi
tariaꝫ erga ſe retinēs caritatem
atqꝫ vniuerſis ꝟtutum partibus
irrigatus ad ſedē ꝓpriaꝫ reuerte
batur . Ibi ſecū vniuerſa pertrac
tans oim̄ in ſe bona nitebatur ex
primere . Neqꝫ em̄ aduerſum coe
uos aliqn̄ mouebatur . ſed ea tm̄
modo flāma egregio viro creſce
bat i pectoꝛe ne ſcdūs vnquā in p
dictis operib9 inueniretur Et hoc
ita faciebat vt cum ōnes gloria
ante iret . ōmibus tamen carus eſ
ſet Nā et vicini monachi ad quos
ſepe veniebat . āthoniū videntes
deicolam nominabant . Dum hec
gerebat āthonius quibus ōniuꝫ
in ſe prouocabat affectū inimicus
humani generis dyabolus impa
cienter ferēs tantas in adoleſcen
te virtutes veteranis eū aggreſ
ſus ē fraudib9 . Et pmo qnidē tēp
tans ſi quo modo poſſet ab arrep
to eum ꝓpoſito retrahere . immitte
bat ei memoriaꝫ poſſeſſionū . ſoro
ris defentioneꝫ . generis nobilita
tem . ſeculi gloriam . eſce variam

delectacionem . et reliqua vite re
miſſioris blandimēta . Poſtremo
virtutis arduum finem . et maxi
mum perueniēdi laborem . necnō
corporis fragilitatē . et etatis ſpa
cia prolixa . Poſtq̄ autē orationi
bus eius ad dominū fuſis ꝑpaſſio
nis fidem ſe intellexit eliſi cōſue
ta aduerſum omnes adoleſcētes
arma arripiens nocturnis eum i
quietabat illecebris . Ille cogitati
ones ſordidas nitebatur inſerere
et hic orationibus eas amouebat
aſſidue . Ille titillabat ſenſus na
turali carnis ardore hic fide et ie
iunijs corp9 omne vallabat . Ille
per noctem i pulchre mulieris ver
tebatur ornatum nulla obmittēs
figmenta laſciuie hic vltricis gehē
ne flammas et dolorem vermium
recordans cogitationi libidinum
obiciebat . Iſta autem omnia ad
dyaboli fiebant confuſionem . vt
ſcilicet qui deo quondam ſimilis
eſſe volebat nunc ab adoleſcente
vincētur ¶ Ad extremum vidēs
dyabolus ab eo ſe per omnia ſupe
ratuꝫ apparuit ei puer horridus et
niger . qui ad eius ſe genua pro
uoluēs aiebat . plures ſeduxi . mlt
tos decepi . ſed vt a ceteris omni
bus ſanctis . ſic et tuo modo ſum
labore deiectus Cui āthoni9 . Quiſ
nam tu es inquit . Cui ille Ego ſū
fornicatiōis amicus qui vt alios
ſepe te impetens a te ſum turpitē
ſuperatus . Cui anthonius . multū
ergo contemptibilis es . nam ob
ſcuritas tua et etas . viriū tuarꝫ
teſtantur debilitatem . nulla mic
hi iā de te cura ē . dominus michi
adiutor et ego deſpiciam inimicos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Sto. Anthonio
17. Janry

meos. Ad quaȝ vocem fantaſma
diſparuit Hac igitur prima habi
ta de inimico victoria. Ille diuer
ſas inimici machinas nō ignorās.
magis ac magis ſubiugabat cor
pus ſuū. ne victor in hoc. in alijs
dormiens turpius vinceretur. et
biduo triduoq; abſtinens vix quē
to die reficiebatur et hoc in pane
et ſale potuq; aque exiguo. Dor
miens humi quieſcebat aliquādo
tamen iunco contexto et cilicio v
tebatur. Aſſeratq; ſenſus animi
ſic poſſe reuiuiſce ſi corporis impe
tus fuiſſent fatigati. Nec tempor
longitudinem laborum merita pē
ſabat. ſed amore et famulatu ſpō
taneo ſemper tanq̃ in principi
is conſtitutus ad profectū diuini
metus deſiderium concitabat. no
uis cupiens augere preterita me
minens helye dicētis Viuit domi
nus in cuius conſpectu aſto hodi
e et cetera. Hodie dicit tanq̃ nō
reputans temp9 preteritum ſed
tanq̃ cotidie in certamine conſti
tutus talem ſe cupiebat prebere
qualem ſciebat dignum eſſe dei ꝯ
ſpectibus. ¶ Huius igitur ꝓphe Helie
te imitatus exēplo ad ſepulchra
non longe a villa conſtituta ſol9
ſeceſſit. vni de cognitis mandans
vt ſtatuto tempore ſibi alimenta
deferret. Metuens igitur dyabo
lus ne ſucceſſu temporis hemus
quoq; eius inciperet exēplo habi
tari tāta eum cede aggregatis ſo
cijs lacerat. vt doloris magnitu
do motum auferret et vocem. Re
ferebat autē ipſe poſtmodū vul
nera fuiſſe tam grauia vt omniū
hominum tormenta ſuperarent.

protectio
dei tamen adiutorium nunq̃ deſe
rebat anthonium. Alia itaq; die
veniens ſupradict9 eius dapifer
inuenit eum confractis forib9 ia
cere quaſi mortuum. quem hume
ris impoſitum ad villule domicili
um reportauit. Quo cognito in
gens ꝓpinquorum et aliorum tur
ba cōcurrit flens eum tanq̃ iam
mortuum Media autē nocte iam
ōnib9 alto ſopno ſopitis. paulu
lū redeūte ſpū ātboni9 caput ele
uat et videns ſolū eū qui euȝ illic
detulerat manere puigilem nutu
annuit vt nullo excitato ſe ad ſe
pulchri priſtinuȝ referret domici
lium. Relatus itaq; iterum ſol9
permanet. et ſtare quidem prop
ter recentes plagas non poterat
Orās vero proſtratus poſt oratio
nem alta voce inſultans dicebat
Ecce ego hic ſum anthonius. nō
fugio veſtra certamina etiā ſi ma
iora faciatis. Hoc eo dicēte bono
ruȝ inimicus dyabolus ꝙ auderet
redire p9 verbera furore ſe laniās
videtis ait ad ſocios ꝙ nec ſpiri
tu fornicationis corporis vulneri
bus ſuperatus iterū laceſſit nos ?
Oīa arma corripite. acrius nobis
impugnandus eſt. ſcietq; quos
prouocet. Sonitus igitur repenti
nus increpuit ita vt loco funditus
agitato et parietibus patefactis
multifaria demonum turba ſe in
funderet. Rugiebat leo occidere
volens. taurus rugitu et cornib9
minabatur. ſibilabat ſerpens et
cetera. Anthonius autem flagel
latus atq; confoſſus ſētiebat qui
deȝ aſperiores dolores. ſed interi
us mēte permanebat incōcuſſus

irridens q̄ eos dicebat· Si virium
aliquid haberetis· ſufficeret vnꝰ
veſtrum ad preliuz· ſed quia dn̄o
eneruante vires non ſuppetunt·
multitudine terrorem temptatis
incutere. cuz et hoc ipſum infirmi
tatis veſtre indiciuz ſit q irratio
nabiliū aīaliuz formas induitis·
Si quid valetis· ſi a domino ī me
vobis poteſtas collata eſt· ecce
preſto ſum· deuorate conceſſum·
Si vero non poteſtis· cur fruſtra
nitimini? Eleuans autem oculos
culmen deſuper vidit aperiri· et ex
pulſis tenebris ad ſe lucis radios
īfluere· poſt cuius aduentū nullꝰ
oīno demonū apparuit· edificiūq̄
prius diſſolutū reſtauratum eſt·
et omnis corporis dolor extīplo
deletus eſt· Illico p̄ſentiam dn̄i
intelligens ex intimis pectoris lō
ga trahens ſuſpiria aiebat· Vbi
eras bone iheſu vbi eras? Quare
nō a principio affuiſti vt ſanares
vulnera mea? Et vox ad euz An
thoni hic eram ſed expectabaz vi
dere certamen tuum. Nunc quia
dimicando viriliter nō ceſſiſti· ſē
per auxiliabor tibi· et faciam te in
toto orbe nominari· Hijs auditis
tantū roboratꝰ ſurrexit vt intelli
geret ſe iaz plus viriū perdidiſſe
q̄ ante perdiderat· natus annos
circiter triginta quinq̄· ¶ Ex in
de cū voluntati p̄mpte merita glo̓ſā
ſuccederent· vadēs ad ſup̄dictum
ſenē precabatur· vt in deſertū pa
riter abirēt Cauſante autē illo ſe
nile euū et rei nouitatem· ſolus
contendit ad mont· ē et heremi ad
huc monachis ignote viā conatꝰ
eſt pandere· Sed nec tūc ceſſauit
infatigabilis hoſtis· ſed impedire
volens eꝰ p̄poſitum argēteum in
itinere diſcuz proiecit· Quo viſo
callidi hoſtis agnouit verſucias
toruis q̄ diſcū intuēs ocul' actorē
obiurgabat dicēs· Vnde hic in de
ſerto diſcus· auiū hoc iter ē· lap
ſꝰ de ſarcina pre magnitudine la
tere non potuit· ſed et q̄ perdidiſſ3
ob locorū ſolitudinē reuerſꝰ inue
niſſet qd ſuuz eſt· Hoc artificiuz
tuum dyabole eſt nō impedies vo
lūtatem meā· Argentū tuū tecuz
ſit in perditionem Hoc eo dicēte
diſcus vt fumus euanuit· Deinde
veri auri ingentē maſſaz reperiēs
in itinere· cupido curſu illū quaſi
quoddam vitaret incendiū fugit et
ad montē vſq̄ perexit· Ibiq̄ inue
nit caſtellū deſertū plenum venena
torū aīaliū· In quo cū ſe conſtitu
iſſet ſtatim ingens ſerpentium
turba quaſi perſecutorez paſſa p̄
fugit· At ille obſtructo lapidibꝰ
introitu panes menſium ſex et a
que hn̄s parum ſolitarius pocura
bat· nuſq̄ procedens neminē vi
dens· ita vt cuz bis in anno deſu
per p tectuz panes ſuſciperet nul
lum cū deferentibus haberet col
loquiū ¶ Viginti itaq̄ ānis ſolita
rie trāſactis· cū magna p̄poitū eꝰ
ymitari cupientiū et notoꝝ ad
eū multitudo concurreret· necnō et
pacientium infinita ſe caterua cō
glomeraret· tandem per vim iaz
pene foribus euulſis· quaſi ex ali
quo celeſti adito conſecratus ap
paruit· Obſtupuerūt vniuerſi et
oris gratiā et corporis dignitatē·
q nec per quietem intumuerat
nec ieiunijs demonūq̄ certamis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S̃to Anthonio
17 Janrij

Faciem pallor obſederat·ſed econ
trario quaſi nichil tēporis exegiſ
ſet antiquus membrorum color ꝑ
ſeuerauit · Nūquam hilaritate
nimia ſolutus in riſum eſt · nū
quam recordatione peccati triſtia
ora contraxit · Nichil in illo inde
cens ſolitudo · nichil aſperum co
tidiana cum hoſtibus bella cōtule
rant · Temptata mens equali ad
cuncta ferebatur examine Sermo
eius ſale conditus conſolabatur
meſtos docebat inſcios . cōcorda
bat iratos · omnibus ſuadēs nich
il amori criſti anteponēdū · Pro
ponebat ante oculos bonorū mag
nitudinem futurorū · et dei clemē
ciam ac beneficia retexebat indul
ta · ꝙ ꝓprio filio nō pepercit ſed ꝓ
noſtra eū ſalute tradidit Poſtq̄
autem anthonius dicendi finē fe
cit letātibus cunctis in aliis virtu
tis cupido exardeſcebat · in aliis in
firma rēfouebatur fides . ex aliorū
mentib9 falſe opiniones pellebā
tur · ex aliorum ſenſibus inaniuꝫ
terrorum pellebatur acceſſio · De
inde plures verbo ſalutari ad mū
di contemptū inducēs ac in xp̄o
ſibi filios generās per omnē mō
tis ambitum monaſteria tāq̄ ta
bernacula conſtruebat · Quis tā
tum monachorum agmen conſpi
ciens · quis virilē illum cotidie ce
tum cernēs · in quo nullus nocēs
nulla detractio ſuſurrationis ſed
multitudo abſtinentium erat nō
ī diuine laudis ſtatim erūperꝫ vo
cē Dū hec ita gererentur quibus
indies beate vite ſtudium ſucceſ
ceret anthonius manſionum in ce
lo poſitarū recordās · ac preſentis
vite deſpiciens inanitatem quaſi
parua eſſent quecumq; geſſerat
ſepatus a fratrib9 inſtituebatur
Cumq; euꝫ ſiue cibum ſiue ſopnū
indulgere corpuſculo cogeret hu
mana conditio · miro afficiebatur
pudore · ꝙ tantam anime liberta
tem modici carnis termini cohe
cerent · Nam frequenter cum fra
trib9 ſedēs a cibo qui fuerat appo
ſitus memoria eſce ſpiritualis ab
ſtrahebatur · Et cum hec mira vt
predixi ageret cum confuſione
tamen anime exhibendam corpo
ri magnopere diligentiam perſua
debat · dicens corpus nec penitus
eſſe necandum ne operatio cōtra
voluntatem ſaluatoris diſſoluere
tur · ¶ Hys itaq; ſic tranſactis
cuꝫ perſecutio impyſſimi maximi
ani furore veſano vaſtaret eccle
ſiam · ſanctos martires ad alexā
driam perductos relicto et ipſe
monaſterio ſecutus eſt dicens ·
Pergamus ad fratres triumphos
glorioſos vt āipſi congrediamur
aut ſpectemus alios preliantes
Et amore quidem martirij iā mar
tir erat Sed cum tradere ſe ultro
non valens amminiſtraret con
feſſoribus in metallis vel carceri
bus conſtitutis · magna tamen li
bertate intrantes ad iudicem ex
hortabatur ne terrore impiorum
ſubacti dominum negarēt · Iāq;
ſententia coronatos exultās qua
ſi ipſe viciſſet vſq; ad locum feli
cis ſāguinis ꝓſequebat̄ · Quāob
rē motus iudex āthony ſociorūq;
eius inſtantia precepit nulluꝫ pe
nitus monachorum aut iudiciuꝫ
obſeruare aut in vrbe verſari ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Et ceteris quidē omnibus in illā
die placuit abſcondi · anthonius
aūt impauidus pſecutoris neglē
cto imperio lauit ependicem ſuū ·
et alio die ſtans in quodam emi
nēti loco procedentē iudicez ſuo
ꝓuocabat aſpectu · cupiditate fla
grans martirij · intantum vt con
triſtaretur · quia volenti pati pro
nomine chriſti martirium non da
batur. Sed dominꝰ qui ſuo gregi
pabat magiſtrū ſuauit āthoniū ·
vt inſtitutio monachoꝝ non ſolū
oratione eius · ſed et conſpectibus
firmaretur ¶ Poſtq̄ autez per
ſecucoīs turbo defluxerat ad pſti
num monaſterium regreſſus cot
tidianum fidei ac cōſcientie marti
rium mēbatur · acrioribꝰ ſe ieiu
nijs vigilijs q̄ʒ conficiēs · veſtimē
to intrīſecꝰ cilicio de ſuper pellicio
vtebatur · nunq̄ aut ira ſubita cō
citatus pacientiā rupit · aut hūili
tatem erexit in gloriā · Talis etiā
gratia in eiꝰ vultu fulgebat · vt ſi
quis euz incognituz inter multitu
dinē monachoꝝ videȓ deſideraſſz
nullo īdicāte ex facie ↄgnoſcēt ·
et aīe puritatem agnoſceret ex
vultu · Naz ſemꝑ hylarem faciem
gerens liquido oſtendebat ſe con
tinue de celeſtibus cogitare ¶
Per idem fere tempꝰ dux quidā
egipti ārianꝰ noīe balachiꝰ cū ita
eccleſiam infeſtaret vt virgines
et monachos nudatos publice
verberaret. ſic ei ſcripſit anthoni
us. video iram dei ſuper te venie
tem · Jam deſine perſequi criſtiā
nos · ne ira dī te occupet que ꝓri
mum tibi minatur interitum · In
felix ille epiſtolam legit et riſit

et in eam expuens ad terraz ꝓiē
iecit · ac portitorem verberibus
multis afficiens anthonio talia re
mandauit · Quoniam tibi eſt cura
de monachis · ad te quoq̄ʒ veniet
noſtri diſciplina rigoris · Poſt qn̄
q̄ʒ autem dies equum ſuum man
ſuetiſſimum inſidens morſu ipſiꝰ
equi ad terrā proicitur · corroſis
q̄ʒ cruribꝰ intra biduū expirauit
¶ Morte inſtāte vocatis duobꝰ
fratribus ait · Ego quidem filioli
vniuerſoꝝ patrū viā ingredior ·
iā eni me dn̄s mutat · iam cupio
videre celeſtia · Sed vos o viſcera
mea ammoueo ne tanti temporis
laborem repente ꝑdatis · Hodie
vos religioſū ſtudium arripuiſſe
arbitramī · et cepte voluntatis
fortitudo ſuccreſcat · Varias de
monū noſtis inſidias · vidiſtis eo
rū et impetus feroces et vires effe
minatas Jheſuz ſuſpirate · credu
litatem nomīs eius veſtris figite
mentibꝰ · et a certa fide vniuerſi
demones fugabūtur Memētote
etiam āmonitionum mearum · et
incerte cōdicionis vitā ancipitē
cotidie tractate · et celeſte vobis
p̄mium ſine cūctamine tribuetur
Meū circa hereticos odium ſecta
mi · q2 inimici ſunt xp̄i Scitis eni
q̄ nullus michi nec pacificus qui
dem ſermo cū ipſis fuit · propter
prauam coꝝ voluntatē et ꝑtinax
cōtra xp̄m bellum · In hoc autez
magis eſtote ſolliciti vt domini
mandata ſeruetis · vt poſt mortē
ſacti quiq̄ʒ quaſi amicos et notos
in eterna tabernacula recipiant
vos · Illd quoq̄ʒ ſemis veſtri cuſto
dite mādatum · vt nemo preter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

veſtram dilectionem locuz tumuli nouerit. Cōfido ī domino quia reſurrectionis tēpore hoc corpuſculum neceſſario reſiliet incorruptum. Veſtimentorum autem meorum ſit iſta diuiſio. Pallium tritum cui ſuper a deo athanaſio epiſcopo date quod ipſe michi nouum detulerat. Serapion epiſcopus aliam accipiat melotem. Vos cilicinum habetote veſtimētum. Et valete viſcera mea. Anthoniꝰ eñ iam migrat et non erit in preſenti ſeculo vltra vobiſcum. Verba finierat et oſculantibus ſe diſcipulis extēdēs paululū pedes mortē letꝰ aſpexit. ita vt ex hylaritate vultus eiꝰ ſanctoꝝ angelorum qui ad ꝓferendaz animam eiꝰ deſcēderant p̄ſentia noſceret̄. Hos intueñs tāquaz amicos videret animā exalauit et additus ē patribꝰ ſcd̄m ordinē ſcripturarum Homo dei anthoniꝰ a puericia vſqꝫ ad ſenectam nec languori nec lōge etati aliquādo ceſſit. magis autez eq̄litatē ꝓpoſiti. nec veſtimentū mutauit. nec pedes lauit. nec eſcam ſectatus ē molliorez. hec athanaſius ¶ Quieuit autez anno vite ſue centeſimoq̄nto. Circa annos domini trecentos quadraginta.

¶ De ſancta Priſca reqre in fine

¶ De nomine.

Fabianus dicitur quaſi fabricans beatitudinē ſupnā id eſt eam ſibi acquirēs triplicit̄ ſcilicet iure adopcōnis. emptiōis et iure debellationis.

¶ De ſancto Fabiano martire .i. Hyſtoria. xxi

Fabianus ciuis romanus fuit. et cuz papa defuncto pro alio eligēdo populus cōueniſſet inter eos et ipſe venit rei exitum ſcire volens Et ecce columba cādida deſcendit ſuper caput eius Quod cum omnes mirarētur. ab eis in papaz eligitur Hic vt ait damaſus papa per omnes regiones ſex dyacones miſit. et eiſdem ſex ſubdyacones tradidit qui omnium geſta martirum collegerunt Hic etiam vt ait haymo imperatori philippo volenti intereſſe paſce vigilijs. et cōmunicare miſterijs reſtitit. nec quouſqꝫ peccata confiteretur et inter penitentes ſtaret intereſſe permiſit Hic etiam criſma conſtituit Tandem circa annum domini ducenteſimum quiquageſimum tercium videlicet pontificatus ſui anno decimo tercio iuſſu decij capitis obtruucatione martirio coronatur

¶ De Nominis interpretatione.

Sebaſtianus dictus eſt a ſequēs et beatitudo. et aſtī quod eſt ciuitas. et ana quod eſt ſurſum. quaſi ſequēs beatitudinē ciuitatis ſuperne. hoc eſt eam poſſidens et requirēs et acqrēs et hoc quintuplici denario ſcd̄m auguſtinum ſcilicet paupertate regnum. dolore gaudiuz. labore requiem. ignominia gloriaz morte vitam. Vel dicitur ſebaſtianus ab aſto. naz miles chriſtꝰ. equus eccleſia. baſtum ſiue ſella ſebaſtianus fuit. quo mediante chriſtus in eccleſia militauit et de

multis martiribus victoriam ob
timuit· Vl ſebaſtianus interpre
tatur vallatus vel circuiēs ·valla
tus· quia ſagittis tanq̄ ericius
circūdatus fuit· Circuiens quia ō
nes martires circuibat· et ōnes
confortabat·

De ſancto ſebaſtiano martire·

¶ Hyſtoria·xxij·

SEbaſtian9 vir chriſtianiſſi
mus fuit narbonēſ gene
re·ciuis mediolanenſis
dyocleciano ⁊ maximiano impa
toribus adeo carus erat· vt pñci
patū prime cohortis ei traderēt·
et ſuo aſpectui iuberent ſemper
aſtare· Hic militarem clamidem
ad hoc tantum ferebat vt chriſti
anorum animos quos in tormen
tis videbat deficere cōfortaret·
Dum autē preclariſſimi viri mar
cellian9 ⁊ marcus gemini fratres
pro chriſti fide decollari deberēt·
ad eos parentes adueniunt vt ipo
rum aīmos a ſuo ꝓpoſito āuo carēt·
Adueīt igiẗ mater eorū et ſoluto
capite ſciſſiſq; veſtib9 vberibuſq;
oſtēſis aiebat O preedulces filij cir
cūdat me iau dira miſeria et into
lerabilis luct9 Heu me miſerā a
mitto filios meos ad mortē vltro
tēdētes· Quos ſi hoſtes auferrēt
michi p media ſequerer bella rap
tores· Si violenta iudicia conclu
derent carcerem irrūpem moritu
ra Nouum hoc pereūdi genus eſt
in quo carnifex rogaẗ vt feriat·
vita optatur vt pereat· mors inui
tatur vt veniat Nouus hic luctus
noua miſeria· in q̄ natorū iuuēt9
ſponte admittiẗ· et parētū miſerā
da cogiẗ ſenectus vt viuat Hoc
dicēte matre· pr̄ ſenior adducitẗ
maīb9 ſeruulorū· ⁊ capite aſper
ſo puluere· voces h9modi dabat
ad celum· Ad mortem vltro profi
ciſcētib9 filijs valedictur9 aduenī·
q8 mee ſepulture parauerā· in
filiorum ſepulturas infelix expen
daz· O filij mee baculum ſenectu
tis ⁊ geminum meorum viſcerum
lumen· cur ſic mortem diligitis?
Venite huc iuuenes et flete ſuper
iuuenes ſponte pereuntes· Veni
te ſenes huc· et mecū ſuper filios
plangite Huc accedant patres·
et prohibeant ne talia patiantur
deficite plorando oculi mei· ne vi
deaz filios meos gladio cedi Hec
dicente patre· adueniunt coniu
ges· aſpectibus eorum proprios
filios offerētes· atq; eiulādo cla
mantes Quibus nos dimittitis?
Qui erūt horū infātiū dn̄i? Quis
veſtras largas diuidet poſſeſſiōes
Heu q̄ ferrea pectora· quia parē
tes deſpicitis· amicos reſpuitis
vxores abicitis· filios abdicatis·
et vos carnifices ſpontaneos ex
hibetis· Inter hec ceperunt corda
virorum molleſcere· Tūc ſanct9
ſebaſtianus qui ibi aderat erum
pens in mediuz dixit· O fortiſſimi
milites chriſti· nolite per miſera
blandimenta coronam deponere
ſempiternam· Sed et parentib9
dixit· Nolite timere nō ſeparabū
tur a vobis· ſed vadunt parare vob̄
ſydereas māſiones· Naz ab initio
mundi· hec vita credētes in ſe fe
fellit· ſe expectātes decepit · de ſe
preſumentes irriſit · ⁊ ita nulluz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ommino certum reddidit. vt om
nibus probetur esse mentita. Vi
ta hec ãmonet furem vt rapiat.
iracundum vt seuiat. mendacez
vt fallat Ipsa imperat crimina.
iubz facinora. suadet iniusta. Hec
autez persecucõ quã hic patimur
hodie excandescit. et cras euanes
cit. hodie exardescit. et cras refri
gescit Sub vna hora inducitur et
sub vna hora excluditur Dolor ãt
etern9 renouatur vt seuiat. aug
metatur vt exurat. inflammatur
vt puniat In amorem ergo mar
tirū. nostros iam suscitemus af
fectus Ibi enim dyabolus se vin
cere existimat. qui dū capit cap
tus est. dum tenet victus ē. dum
torquet torquetur. dum vigilat
occisus est. dum insultat irrisus ē
¶ Cuz autem sebastianus hec et
hijs similia predicaret. zoe vxor
nichostrati in cuius domo sancti
custodiebantur. que loquelam a
miserat pedibus eius prouoluta
nutibus veniam postulabat Tūc
beatus sebastianus ait Si ego ser
uus cristi sum. et si vera sunt om
nia que ex ore meo hec mulier au
diuit et credidit aperiat os eius
qui aperuit os zacharie ꝓphete
domini Ad hanc vocez mulier ex
clamauit Benedict9 sermo oris tu
i et benedicti qui credūt omnib9
que locutus es. Vidi enim ange
lum librum ante te tenentē vbi
omnia que dixisti scripta erant.
Vir autem eius hec audiens. pro
cidit ad pedes sancti9 sebastiani.
sibi postulans indulgeri. Statiq3
absoluens martires rogabat vt
liberi abirent. Qui dixerunt nul

laten9 se deserturos victoriā quā
cepissent. Tantam igitur gratiaz
et virtutem sancto sebastiano do
minus contulerat ꝙ non solum
marcellianum et marcum in mar
tirū constantia roborauit. sed etī
am patrem eorum nomine tran
quillinū et matrem cum multis a
lijs ad fidem conuertit. Quos om
nes policarp9 presbiter baptiza
uit. Tranquillinus autem mor
bo grauissimo laborans. mox vt
baptizatus est sanitatem recepit
Prefect9 autem vrbis rome qui
etiā morbo grauissimo laborabat
rogauit tranquillinum vt eū ad
se adduceret. qui sibi sanitatem
dederat. Cum ergo ad eum venis
sent policarp9 presbiter et sebas
tianus. et ipse eos rogaret vt sa
nitatem reciperet. Dixit ei sebas
tian9. vt prius ydola abnegaret
et confringendi ea sibi potestatē
traderet et sic sanitatem reciperet
Cui cum cromatius prefectus di
ceret. ꝙ serui sui hoc facerent. et
non ipse. Dixit sebastianus. Ti
midi deos suos confringere formi
darent. Sed et si dyabolus hac oc
casione eos lederet dicerent infi
deles ob hoc lesos esse ꝙ deos con
fringerent. Sicq3 policarpus et
sebastianus accincti plusq̄ cc. ice
ta ydola cōfregerunt. Post hoc
autem dixerunt cromatio. Cum
nobis ydola confringentibus sa
nitatem recipere debuisti et non
recepisti certum est ꝙ aut infideli
tatem nōdum abiecisti. aut aliq̄
ydola reseruasti. Tunc indicauit
se habere thalamū i quo erat ab
scōdita omnis disciplina stellarū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Pro quo pater ſuus pluſq̄ ducē
ta pondera auri expenderat · et p
que futura oīa ꝓuidebat · Cui ſe
baſtian⁹ . Quā diu hoc integrum
habueris · teipm̄ integrū nō habe
bis · Cūq; ad hoc ille aſſentiret · ty
burti⁹ filius ei⁹ iuueīs egregius
dixit · Nō patiar hoc op⁹ deſtrui
tā preclarū · ſed ne paterne ſani
tati videar eē ɔtrari⁹ · duo cliba
ni accēdant vt ſi deſtructo opere
pater me⁹ ſanitatē nō recepit ·
ambo viui ɔcrement Cui ſebaſti
an⁹ Sic fiat vt locut⁹ es · vt ſi qd
cōtrarietatis dicto cōꝓbatum in
facto fuerit · mox p tuā datā ſen
tentiā nos viuos concremetis ·
vtiq; ſaītatē prefectum a dn̄o ac
cepturū nō dubitātes · Duz autē
illud ɔfringeret angel⁹ prefecto
apparuit et ſibi a dn̄o ihesu ſanita
tem redditam nunciauit · ſtatim
q; ſanus effectus cucurrit poſt eū
vt eius pedes oſcularet Qui euz
prohibuit ex eo q baptiſmū non
dū recepērat Sicq; ipe · et tiburti⁹
fili⁹ ei⁹ · mille et quadringēti de e⁹
familia baptiſati ſūt ¶ Zoe autē
vxor ei⁹ ab infidelibus tenta diu
cruciata · emiſit ſpiritū . Quod cū
audiſſet tranquillinus ꝓrupit et
dixit · Feīe nos ad coronā p̄cedūt
vt qd viuim⁹ ? Ipe āt p⁹ paucos
dies lapidat⁹ eſt · Sanct⁹ aūt ty
burti⁹ ſup prunas allatas incedē
iubetur · aut incenſū dn̄s īponere
aut ſup ipas nudis plantis incede
re · Qui ſibi ſignū crucis faciēs ·
cōſtāter ſup ipſas nudis ingreſſ⁹
eſt plantis dicēs · Videt michi q
ſup roſeos flores incedam in noīe
dn̄i noſtri ihesu xpi · Cui fabian⁹

p̄fectus dixit · Quis ignorauit ma
gicam artez chriſtū vos docuiſſe ?
Cui tyburti⁹ · Obmutesce īfelix ·
quia nō es dign⁹ nomē taz ſactū
et tam melliffluum noīare · Tunc
iratus prefect⁹ iuſſit eū decollāi ·
Marcellian⁹ aūt et marcus ſtipiti
affigunt · Cūq; fuiſſēt affixi pſallē
tes dicebāt · Ecce q̄ bonū et q̄ io
cūdū ꝛc̄ . Quib⁹ prefect⁹ Infeli
ces deponite amētiā et voſipſos li
berate Cui illi · Nunq̄ tam bene
epulati ſum⁹ Vtinaz tam diu ſic
nos eē pmittas · q̄ diu hoc corpo
ris tegimur indumēto · Tūc pre
fect⁹ iuſſit eos lanceis per latera
tranſuerberari et ſic martiriū cō
ſūmauerūt · ¶ Poſt hec p̄fectus
dyocleciano impatori de ſebaſtia
no ſuggeſſit quē ad ſe vocās dix
it · Ego te inter p̄mos in palatio
meo ſem p habui et tu contra ſalu
tē meaz et deorū iniuriā hacten⁹
latuiſti · Cui ſebaſtian⁹ Pro ſalu
te tua chriſtuz ſemp colui · et pro
ſtatu romani imperij deū qui ī cel
eſt ſemp adoraui · Tunc dyocleci
an⁹ iuſſit euz in mediū campum
ligari · et a militibus ſagittari ·
Qui ita eum ſagittis impleuerūt
vt quaſi ericius videret · Et exiſti
mantes eum mortuū abierunt ·
Qui intra paucos dies liberatus
ſtans ſuper gradum palacij · im
peratores venientes de malis que
chriſtianis inferebant durē redar
guit · Dixerūtq; imperatores · Iſte
ne ē ſebaſtianus quē diu ſagittis
interfici iuſſeramus ? Quibus ſe
baſtianus · Ad hoc me dominus
reſuſcitare dignatus eſt · vt con
ueniaz vos · et redarguā de malis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De S. Agnete Virg. et M.
21 Januarij

veſtris que criſti famulis itroga
tis. Tunc imperator taꝫ diu eum
fuſtigari iuſſit. donec ſpiritu ex
alaret. Fecitqꝫ corp9 eius in cloa
cam proici. ne a chriſtianis pro
martire coleretur Sanctus autē
ſebaſtianus ſequenti nocte lucine
apparuit. et corp9 eius ſibi oſtē
dit. et iuxta veſtigia apl'orū vt id
ſepeliret precepit Qd et factū eſt
Paſſus eſt autem ſub dyocleciа
no et maximiano qui ceperūt reg
nare circa ānos dñi ducentos oc
tuagita ſeptē ¶ Refert gregori9
i primo libro dyalogoꝝ. ꝙ que
dā mulier i tuſcia nup nupta cū
ad dedicationem eccleſie ſancti ſe
baſtiani ab alijs iuitata eēt. i ipā
nocte qua ſequēti die ire debebat
carnis voluptate ſtimulata a vi
ro ſuo ſe abſtinē non potuit. Fac
to autē mane. magis erubeſcēs
vultum hominum ꝙ dei illuc pro
fecta ē. Mox autem. vt oratoriuꝫ
vbi erāt reliquie ſācti ſebaſtiani
ingreſſa eſt. dyabol9 eā arripuit
et corā ōmib9 vexare cepit. Tūc
preſbiter illius eccleſie. arripiēs
altaris pallium inde eam operuit.
ſed dyabolus ipſum preſbiterum
ſtatī inuaſit. duxerūt autē eā ami
ci ſui ad incātatores. vt incātati
onibus ſuis dyabolum effugarēt
Sed mox dum incantaretur iudi
cio dei legio demonum id ē ſex mi
lia ſexcēti ſexagita ſex i eaꝫ igreſ
ſi ipſam acrius vexare ceperūt.
Quidā autēꝫ vir noīe fortunat9
ſāctitate cōſpicu9. ſuis precibus
eam ſanauit ¶ Legitur enim in
geſtis longobardoꝝ. ꝙ tempore
gubti regis. tota ytalia tāta peſ
te percuſſa eſt. vt vix vnus alte
rum ſepelire ſufficeret. Et hec peſ
tis rome maxime ac papie graſ
ſabatur Tunc viſibiliter bon9 ā
gel9 multis apparuit. malo ange
lo ſequenti et venabulū ferenti p̄
cipiēs. vt percuteret ac occīderet. Quotiēs autē aliquā domū
percuciebat tot inde mortui efferē
bantur. Tunc cuidam diuinitus
reuelatum eſt. ꝙ nequaꝙ̄ hec peſ
tis ceſſaret donec ſancto ſebaſtia
no altare papie conſtrueret Qd
quidem cōſtructum ē in eccleſia
ſancti petri que dicitur ad vincu
la Quo facto. ſtatim illa ceſſauit
quaſſatio. et illuc a roma reliquie
ſancti ſebaſtiani ſūt delate ¶ Am
broſi9 in prefatione ſic ait. Be
atimartiris ſebaſtiani ꝑ cōfeſſio
ne nominis tui domine venerabi
lis ſāguis effuſus. ſimul et tua mi
rabilia manifeſtat. ꝙ pficis in in
firmitate virtuteꝫ. et noſtris ſtu
dijs dat pfectū. et ifirmis apud
te preſtat auxilium.

Paſſio ſāctiſſime agnetis v̄ginis
edita a beato ambroſio epiſcopo
¶ Hiſtoria. xxiij.

Dies eſt criſti ābroſi9 Vir
ginib9 ſacris diem feſtū
ſacratiſſime virginis cele
bremus. Hinc pſalmi reſonent.
inde concrepent lectiones. hinc
populorum turbe letentur. inde
ſuſtētentur pauperes criſti. Om
nes ergo gratulemur domino: et
ad edificationem virginum qua
lit paſſa ſit agnes beatiſſima ad
memoriam reuocem9. ¶ Tercio

decimo etatis ſue āno mortē poſ
dit et vitā īuenit· qꝛ ſoluꝫ vite di
lexit auctorem. Infantia quidem
computabatur in ānis · ſed erat
ſenectus mentis immenſa Corpo
re quidem iuuencula · ſed animo
cana. Pulchra facie ſed pulchri
or fide Dum a ſcolis reuertitur a
prefecti vrbis filio adamatur ·
Cuius parentes dum requiſiſſꝫ
et inueniſſet. cepit offerre pluri
ma· et plura promittere Demqꝫ
detulerat ſecum precioſiſſima or
namenta que a beata virgine ve
lut quedam ſtercora ſunt recuſa
ta· Vnde factum eſt vt iuuenis
maiori purgeretur amoris ſtimu
lo· Et putans eam meliora velle
accipere ornamenta omniuꝫ lapi
dum precioſorum ſecum detulit
gloriam· et per ſeipſum ⁊ amicos
et notos et affines cepit aures vͦ
ginis cōpellare · diuicias domos
poſſeſſiones familias atqꝫ omnes
huius mundi diuicias promitte
re· ſi cōſenſum ſuum eius coniu
gio non negarꝫ Ad hec agnes be
atiſſima tale fertur iuueni dediſſe
reſpōſum Diſcede a me fomes pec
cati · nutrimentum facinoris· pa
bulum mortis Diſcede a me· quia
iam ab alio amatore preuenta ſū
q̄ michi ſatis meliora te obtulit
ornamenta· et anulo fidei ſue ſub
arrauit me· lōge te nobilior· et
genere · ⁊ dignitate Ornauit me
ineſtimabili dextro cherio· Dexte
ram meam ⁊ collum meum cinx
it lapidibus precioſis· Tradidit
auribꝰ meis in eſtimabiles mar
garitas · ⁊ circūdedit me vͦnantī
bus atqꝫ choruſcantibꝰ gemmis

Poſuit ſignum in faciem meaꝫ ·
ut nullum alium preter ipſum a
matorē admittam. Induit me cy
clade auro texta· ⁊ immēſis moni
libus ornauit me· Oſtendit michi
theſauros īcomparabiles· quos
michi ſe daturū ſi ei pſeuerauero
repmiſit· Nō ergo potero ad cōtu
meliā prioris amatoris vl aſpicē ali
um · ⁊ illū dereliquere cū quo de
uicta ſum caritate Cuiꝰ generoſi
tas celſior· poſſibilitas fortior · aſ
pectꝰ pulchrior· amor ſuauior. et
omī gr̄a elegantior· A quo michi
iā thalamꝰ collocatꝰ ē· cuius mic
hi organa modulatis vocibꝰ can
tāt· Jam mel ⁊ lac ex eiꝰ ore ſuſce
pi · iā āplexibꝰ eiꝰ caſtis aſtricta
ſū · Jā corpꝰ eius corpi meo ſocia
tū eſt · ⁊ ſāguis eius ornauit ge
nas meas Cuiꝰ mater virgo eſt·
cuiꝰ pater feiam neſcit; cui āgeli
ſeruiūt· cuiꝰ pulchritudinē ſol et
luna mirātur · cuiꝰ odore reuiuiſ
cunt mortui· cuiꝰ tactu fouētur
īfirmi; cuiꝰ opes nūq̄ deficiūt· cu
ius qꝫ diuicie non decreſcūt · Ipſi
ſoli ſeruo fidē · ipſi me tota deuo
tione cōmitto · Quē cum amaue
ro caſta ſum · cū tetigero munda
ſum· cuꝫ accepero virgo ſuꝫ· Nec
deerūt poſt nupcias filij; ubi par
tus ſine dolore ſuccedit · ⁊ fecundi
tas cotidiana cumulatur· Audiēs
hec inſanus iuuenis amore corri
pitur ceco· ⁊ īter anguſtias aīmi
anhelo cruciabat̄ ſpiritu . Inter
hec lecto proſternit̄ · et per alta
ſuſpiria amor a medicis aperitur
Fiūt nota patri que fuerāt inuē
ta a medicis· Et eadem paterna
voce que fuerant iam dicta a filio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De s. Agnete V. et M.
21 Janrij

ad virginis poſtiorem reuoluit
Abnegat agnes beatiſſima · et ſe
nullo pacto aſſerit prioris ſponſi
federa violare · Cumqꝫ pater di
ceret in faſtibus ſe prefecture a
gere · et idcirco nō ſibi quis etiā
illuſtriſſimum viruꝫ poſſe prefer
ri · cepit tamen vehemētiſſime in
quirere quis eēt ſpōſus · de cuiꝰ
ſe agnes poteſtate iactaret · Tūc
extitit quidā de paſitis eiꝰ · qui di
ceret hāc xpianā eſſe ab infātia ·
et magicis artibus ita occupatā ·
vt dicat criſtū ſpōſū ſuū eē Audi
ēs hec prefectus letus efficitur ·
et miſſa apparitione cū ingēti ſtre
pitu eā ſuis tribunalibꝰ precepit
aſſiſti Et p̄mo quidē blandis eaꝫ
ſermonibꝰ ſecretius prouocat · dei
de terroribꝰ pulſat · Sed virgo xpī
nec blādimētis ſeducit̄ · nec terrore
cōcutitur · ſed eodē vultu · eodeꝫ a
nimo pſeuerās · et terrētē ſimili
ter vt blādiētē animo deridebat ·
Vidēs itaqꝫ ſimphroīꝰ p̄fectꝰ tā
tā in puella cōſtātiā · pētes eius
alloquit̄ · Et quia erant nobiles · et
vim eis inferre non poterat · titu
lū ei xpianitatis oppoſuit · Sequē
ti nāqꝫ die agnē ſibi p̄ſētari iubꝫ ·
et iterū atqꝫ iteruꝫ repetēs repli
cāe cepit de iuuenis amore ſermo
nē Cūqꝫ oīs ſermo eius caſſo labo
re deficeret · ſiſti eaꝫ iterū ſuis tri
bunalibus iuſſit · Cui et dixit Su
perſticio xpianoruꝫ de quorum te
magicis artibus iactas · niſi fuerit
a te ſegregata · nō poteris īſani
as abicere pectoris · neqꝫ equiſſi
mis concilijs prebere conſenſum
Vnde te ad venerandā deā veſtā
properare neceſſe eſt · vt ſi perſe
uerantia virginitatis placet · eiꝰ
die noctuqꝫ ſacrificijs reuerendis
inſiſtas Ad hec btā agnes dixit ·
Si filium tuū quis iniquo amore
vexatum · tamen viuentē hoīem
recuſaui · hoīem vtiqꝫ qui eſt rati
onis capax · qui et videre et audi
re et palpare et ābulare poteſt et
flore lucis huiꝰ cum bonis frui · ſi
ergo hūc cauſa amoris xpī nulla
poſſū ratiōe reſpicere · quō poſſū
ydola muta et ſurda et ſine ſenſu
et ſine aīa colere · et ad iniuriam
ſummi dei ceruicem meaꝫ vanis
lapidibus inclinare? Audiēs hec
prefectus ſimphroniꝰ dixit Cupi
o conſultū infantie tue · et adhuc
te deos blaſphemāteꝫ idcirco diſ
fero · quia ānos tuos infra ſēſum
aſpicio · Noli ergo temetipāꝫ ita
deſpicere · vt motus deorū incur
ras · Btā agnes dixit Noli infan
tiā corporalē in me ita deſpicere ·
vt putes me te velle habere propici
ū · fides em̄ nō in ānis ſed in ſenſi
bus inuenit̄ · et deꝰ oīpotēs mētes
magis comprobat quaꝫ etates ·
Deos aūt tuos quorū motus me i
currere non vis ipſos iraſci pmit
te · ipi loquantur · ipſi hoc michi
precipiāt · ipſi iubeant ſe coli · ipi
ſe iubeāt adorari · Verum qm̄ ad
hoc video te tendere qd impetrare
non poteris · quicqd tibi videtur
exerce · Symphroniꝰ p̄fectꝰ dix
it Vnū tibi e duobꝰ elige · aut cū
virginibꝰ dee veſte ſacrifica · aut
cū meretricibus ſcortaberis in cō
tubernio lupanari · Et lōge a te
erunt xpiani · qui te ita magicis
artibus imbuerūt · vt hanc cala
mitatē intrepido animo te poſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

perferre cōfiɗas · Vnde vt dixi
aut ſacrifica dee veſte ad laudem
generis tui · aut ad ignominiam
natalium tuorū eris publice abiec
tionis ſcortum · Tūc beata agnes
cum ingenti conſtantia dixit · Si
ſcires quis eſt deus meus · non iſ
ta ex ore tuo proferres · Vnde e
go quia noui virtutem dn̄i mei
ihe̅ſu xp̄i · ſecura contēpno minas
tuas credens ꝙ neqꝫ ſacrificem y
dolis tuis · neqꝫ polluar ſordibus
alienis · Mecū em̄ habeo cuſtodē
corporis mei angelū domini Nam
vnigenitus filius dei quem igno
ras murꝰ eſt michi īpenetrabil̕ ·
et cuſtos michi eſt nūꝙ̄ dormiēs
et defenſor eſt mihi nūꝙ̄ deficiēs
Dy autem tui aut erei ſūt ex qui
bus pecunie melius ſūt ad vſus
hominum · aut lapidei ex quibus
ſternuntur platee · Diuinitas er
go non in lapidibus vanis habi
tat ſed celis · Nō in ere aut aliquo
metallo · ſed in regno ſuperno cō
ſiſtit · Tu autem et ſimiles tui ni
ſi ab iſtorum cultu receſſeritis · ſi
mul vos pene concludent · Sicut
em̄ illi igne conflati ſūt vt funderē
tur · ſic colentes eos perpetuo in
cendio cōflabuntur · non vt ſun
dantur ſed vt cōfūdant̄ in eternū
et pereant · Ad hec inſanus iudex
iuſſit eam expoliari · et nudaꝫ ad
lupanar duci ſub voce precōis di
centis · Agnam ſacrilegam virgi
nem · dijs blaſphemiam inferētē
ſcortum lupanaribus datam · Sta
tim aūt vt expoliata eſt · crine re
ſoluto tantā dēſitatem capillis eiꝰ
gratia diuina cōceſſit · vt melius
videretur fimbrijs eorum ꝙ̄ veſti

bus tecta · Ingreſſa autē turpitu
dinis locum · angelū domini ita ꝑ
paratum inuenit · vt circūdaret
eam immenſo lumine · ita vt nullꝰ
poſſet eam pre ſplendore inſpice
re · Fulgebat enim tota cellula il
la quaſi radians ſol in virtute ſua
et quanto quis curioſi⁹ oculis eſ
ſe voluiſſet · tanto ſibi viſus acies
obtūdebat. Cumqꝫ ſe in oratiōē
domino proſtrauiſſet · apparuit
ante oculos eius ſtola candidiſſi
ma · et apprehendens eam induit
ſe et dixit · Gratias tibi ago do
mine iheſu criſte · qui me in nume
ro ācillarū tuarū cōputans · veſtē
hanc michi largiri precepiſti · Ita
nāqꝫ ad mēſurā corpuſculi eiꝰ ap
tum erat indumentum · et ita ni
mio cādore cōſpicuū · vt nullꝰ du
bitaret hoc angelicis manibus ꝑ
paratū Interea lupanar efficitur
locus oratiōis et in quo oīs qui fu
iſſet ingreſſus adoraret ⁊ venerarē
tur · ⁊ datis honorē immenſo lumi
ni · mūdior egrederetur foras · ꝙ̄
fuerat intus ingreſſus ¶ Cumqꝫ
hec agerētur prefecti filius q̄ auc
tor erat huius ſceleris · venit ad
locum cum ſuis ſodalibus inſulta
turus puelle · cum quibus libidīs
ſue ſe poſſe credebat ludibrium ex
ercere · Et ingreſſos ante ſe furē
tes pueros et turpiter ſeuientes
cum omni veneratione et ingen
ti admiratione egreſſos cepit im
potentes arguere · atqꝫ vanos
et molles ac miſeros iudicare · Et
irridēs · locum ī quo virgo orabat
audacter ingreſſus eſt · Et vidēs
tantum lumen circa eā non dedit
honorem deo · ſed irruēs in ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

l

De S. Agnete V. et M.
21. Junij

lumē · priuſq̄ꝫ vel manu ſua eam
contingeret · in faciē ſuā cecidit ·
et prefocatus a dyabolo exſpira
uit Videtes autē ſocij eius ꝙ mo
ras intus faceret · putabant ob
ſcenis eum operibꝰ occupari Et
ingreſſus eſt vnus ex iuuenibꝰ
qui ei familiarioꝛ erat · vt cōgra
tularetur īſultationi eius · ⁊ moꝛ
tuum eum inueniens exclamauit
voce magna dicēs Pijſſimi roma
ni ſuccurrite Magicis artibꝰ iſta
meretrix prefecti filium interfe
cit · Fit repente concurſus popu
loꝛum ad theatrum · ⁊ varia fuerē
tis populi acclamatio · Alij dice
bant magam · alij innocentē · a
lij ſacrilegā conclamabant · Pre
fectus autē audiēs filiū ſuum in
teriſſe · cum ingēti tumultu venit
ad theatrum · Et ingreſſus locū i
quo coꝛpus filij ſui iacebat exani
me · cū ingenti clamoꝛe dicebat ·
Crudeliſſima omniū feminarū ·
ad filiū meum voluiſti apodixen
tue artis magice demōſtrare? Et
cū talia atqꝫ huiꝰmodi verba re
peteret · ⁊ cauſā moꝛtis ab ea ve
hemēter īquireret · ait ad eum be
atiſſima agnes · Ille cuiꝰ volūta
tē volebat pficere · ipſe in eum ac
cepit poteſtatē · Quare autē om
nes q̄ ad me īgreſſi ſūt ſani ſūt?
Quia vniuerſi dederunt honoꝛem
deo · qui miſit āgelū ſuum et īdu
it me hoc īdumēto miſericoꝛdie · ⁊
cuſtodiuit coꝛpus meū quod ab
ipſis cunabilis criſto conſecratū
eſt et oblatū Videntes ergo ſplē
doꝛem angelicum adoꝛabant om
nes · et abſcedebant illeſi Hic au
tem impudēs ſtatim vt ingreſſꝰ
eſt · ſeuire cepit et fremere · Cūqꝫ
manum ſuam ad me contingēdū
aptaret · dedit eum angelꝰ domi
ni in reprobam quam conſpicis
moꝛtē · Dixit ei prefectus · In hoc
apparebit quia non magicis arti
bus iſta geſſiſti · ſi deprecata fue
ris ipſum angelum . vt reſtituat
michi filium meum ſanum · Cui
beata agnes dixit · Licet fides veſ
tra hoc impetrare non mereatur
a domino · tamē qꝛ tēpus eſt vt
ꝟtus dn̄i mei iheſu xp̄i manifeſte
ē egredimini oēs vt ſolitā ei orati
onē offerā · Cūqꝫ vniuerſi fuiſſēt
egreſſi · proſternēs ſe in faciem
planam · rogare cepit dn̄m vt iu
uenem ſuſcitaret · Orante autem
illa apparuit āgelus domini · qui
eleuauit eam flentem · et confor
tās animū eius iuuenem ſuſcita
uit Qui egreſſus foras · cepit cla
mare publice et dicere Vnꝰ deꝰ
in celo et in terra et in mari · qui
eſt deꝰ xp̄ianoꝝ Nam omnia tem
pla vana ſūt · et dij qui coluntur
oēs vani ſūt · et penitus nec ſibi
poſſūt nec alijs aliqd̄ auxiliū ex
hibere Ad hāc vocē omēs aruſpi
ces et tēploꝝ pōtifices conturba
bāt · et ſit per eos vehemētioꝛ ꝙ
fuerat ſedicio ppl̄oꝛū · atqꝫ ōnes
vna voce clamabāt · Tolle magā
tolle maleficā · que et mētes mu
tat et animos alienat . Prefectꝰ
autem videns tanta mirabilia ob
ſtupuit · Sed veritus proſcriptio
nem ſi contra templorum ponti
fices ageret · et agnem cōtra ſuā
ſententiam defenſaret · vicarium
ad ſeditionem ppl̄i iudice dereliqt
Ipſe autē triſtis abſceſſit · ꝙ eā

g iij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

non potuit poſt reſurrectionem
filij ſui liberare. ¶ Tunc vicarius
aſpaſiꝰ nomine iuſſit in cõſpectu
omnium ignem copioſum accen
di. et in medio eam precepit iac
tari flammarũ. Quod cũ fuiſſet ĩ
pletum ſtatim in duas partes di
uiſe ſunt flãme. et hinc atq; illic
ſediciosos populos exurebant. ip
ſã aũt penitus in nullo continge
bat incendium. Eo magis nõ hec
virtutibus diuinis ſ; maleficijs re
putantes. dabant fremitus inter
ſe populi et infinitos clamores ad
celum. Tunc beata agnes expã
dens manus ſuas et in medio ig
nis. hijs verbis orationem fudit
ad dominum. Omnipotẽs adorã
de colẽde tremẽde pater domini
noſtri ihũ xp̃i benedico te. quia p
filiũ tuũ vnigenitum euaſi minas
hoĩm impiorꝝ. et ſpurcicias dyabo
li ĩpolluto calle tranſiui. Ecce et
nunc per ſpiritum ſanctum rore
celeſti perfuſa focus iuxta me mo
ritur. flamma diuiditur et ardor
incendijs huius ad eos a quibus
in me miniſtratur effunditur. Be
nedico te pater predicande. qui
etiam inter flammas intrepidaꝫ
me ad te venire permittis. Ecce
iam quod credidi video; qd ſpera
ui iam teneo. qd cõcupiui cõplec
tor. Te cõfiteor labijs et corde. te
totis viſceribus concupiſco. Ecce
ad te venio viuũ et verũ deũ. qui
cũ dñ̃o noſtro ihesu xp̃o filio tuo
et cũ ſpũ ſãcto viuis et regnas ĩ
cũcta ſcl'a ſeculorꝝ amẽ. Cũq; com
pleſſet orationẽ. ita omnis ignis
extinctꝰ ẽ. vt nec tepor quidẽ incẽ
dij remanerꝫ. Tũc aſpaſiꝰ vrbis

rome vicariꝰ. ppl'i ſeditionẽ non
ferens. in guttẽ eiꝰ gladiũ mergi
precepit. atq; hoc exitu roſeo ſui
ſãguinis rubore perfuſam. xp̃us
ſibi ſponſam et martireꝫ cõſecra
uit. Parẽtes vero eiꝰ nullaꝫ peni
tus triſticiã habẽtes. cũ oĩ gaudi
o abſtulerũt corpus eiꝰ. et poſue
rũt illud ĩ prediolo ſuo nõ longe
ab vrbe ĩ via q̃ dicit̃ numẽtana.
¶ Vbi cũ omis turba xp̃ianorꝫ
cõcurrerꝫ. ĩſidias a paganis ꝑpeſ
ſi ſũt. Et videtes populũ ĩfidelũ ſu
per ſe armatuꝫ venientẽ. oẽs fugie
rũt. Aliquãti tamẽ ictibꝰ lapidũꝫ
leſi euaſerũt. Emerẽtiana autem
que fuerat collectanea eius. vgo
ſanctiſſima licet cathecumĩa. con
ſtãter ĩtrepida ſtabat et ĩmobil'.
et hijs verbis exprobrabat eis.
Superflui miſeri caduci atq; atro
ciſſimi. deũ omnipotentem colen
tem occidiſtis. et pro defenſione
lapidum hoĩes innocentes iugu
laſtis. Hec et hijs ſimilia dum tur
bis furentibus diceret. lapidata
ẽ ab eis. et orãs iuxta ſepulchrũ
agnetis beatiſſime emiſit ſpiritũ.
Vnde non dubium eſt ꝙ in ſuo
ſanguine ſit baptiſata. que pro
defenſione iuſticie dum confite
tur dominum mortem conſtanter
accepit. Eadem deniq; hora ſit ter
remotus vehementiſſimus. et cũ
nimia eſſet ſerenitas. tante cho
ruſcationes. tantaq; fulgura et
tonitrua extiterũt. vt pars max
ima inſani populi expiraret. Vn
de factum eſt. vt nullus penitus
ex eo aduenientibus ad ſepulchra
ſanctorꝫ aliquas moleſtias exci
tarꝫ. Venientes aũt parẽtes beate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Agnete V. et M.
21 Januarij

agnetis cum ſacerdotibus nocte
abſtulerunt corp9 ſancte emerē
tiane virginis. et ſepelierūt illud
in cōfinio agelli beatiſſime virgi
nis agnetis. ¶ Igit̄ dum paren
tes beate agnetis aſſiduis pnoc
tationib9 vigilarēt ad tumulum
eius. vidēt in medio noctis ſilen
tio exercitū virginū. que omnes
auro textis cicladib9 indute cū i
genti lumine preteribant. Inter
quas vidēt beatiſſimā agnē ſimili
veſte fulgētē. et ad dexterā ei9 ag
nū niue candidiorē. Hec itaq3 dū vi
derent parētes eius et qui ſimul
erant. ſtuporē mentis incurrunt
Sed beata agnes rogat ſanctas
virgines parūper gradū figere.
Et ſtās parētib9 ſuis dixit. Vide
te ne mē quaſi mortuā lugeatis.
ſed congaudete michi et cōgratu
laim. quia cum hys omnib9 luci
das ſedes accepi. Et illi ſum iūc
ta in celis. quē3 in terris poſita
tota animi intentione dilexi. Et
hys dictis ptrāſiit. Hec āt viſio
publice ab omnib9 qui viderāt
publice vulgabat̄ Vnfactū ē. vt
poſt aliquātos ānos ad cōſtāciā3
cōſtantini filiam hoc factum ab
hys qui viderāt narraret̄ Erat e
nim ipſa conſtā cia regina virgo
prudētiſſima. ſed ita obſeſſa vul
nerib9. vt a capite vſq3 ad pedes
nulla mēbrorū ps libera remāſiſ
ſet Accepto autē cōſilio. ſpe recu
perāde ſalutis venit ad tumulum
martiris nocte. et licet pagana ta
mē credula animi intentione pre
ces fidelit̄ fundebat. Quod cū fa
ceret. repentina ſōpni ſuauitate
corripit̄ Et videt beatiſſimā agnē

per viſum talia ſibi monita prefe
rentem Cōſtanter age conſtanti
a. et crede dominū ihēſū criſtum
filiū dei eſſe ſaluatorē3 tuum. per
quem modo conſequeris omniū
vulnerum que in corpore tuo pa
teris ſanitatem. Ad hanc vocem
cōſtantia euigilat ſana. et ſic ſa
na vt nec veſtigium aut ſignum
in eius corpore alicuius vulneris
remaneret Reuerſa igitur ad pa
latiū ſaniſſima. facit gaudium et
patri ſuo auguſto et fratrib9 im
peratorib9 Coronatur ciuitas to
ta. ſit leticia militantib9 atq3 pri
uatis. et vniuerſis audientibus
hec. Infidelitas gentium confun
debatur. et fides dominica letaba
tur. Interea patrē et fratres au
guſtos rogat. vt baſilica beate
agneti cōſtrueret̄. et ſibi illic mau
ſoleu3 collocari precepit. Currit
hec opinio ad ōnes. et quotquot
credētes ad eius tumulum veniſ
ſet ſatiabātur. quacūq3 fuiſſent i
firmitate detēti. Quod facē xp̄m
nullus dubitat vſq3 in hodiernu3
diē ¶ Perſeuerauit aūt cōſtātia
auguſti filia in v̓ginitate. p quā
multe virgines et mediocres et
nobiles ſacra velamia ſuſceperūt
Et quia fides mortis dampna nō
patitur. vſq3 in hodiernum diem
multe virgines romane agnem
beatiſſimam quaſi in corpore ma
nentem attendunt. et eius exē
plo agentes viriliter iregre per
ſeuerant. credentes ſine dubio q̄
perſeuerantes perpetue victorie
palmam acquirant. Per ābroſi9

Vincentius quaſi vicia incen
dens. vel vincens incendia.
vel victoriam tenens. Ipſe enim
īcendit id eſt cōſumpſit vicia. per
carnis mortificationem. vicit icē
dia ſuppliciorum per conſtantem
perpeſſionem. victoriā tenuit mū
di per ipſius deſpectionem Vicit
enī tria que erāt in mūdo ſcꝫ fal
ſos errores. imūdos amores. mū
danos timorēs. quos vicit p ſa
iētiā. mūdiciā et cōſtātiā D e c ui
bꝰ| dicit auguſtinꝰ. vt cū ōibꝰ er
roribus et amoribus et timoribus
vincat hic mūdus ſanctoruꝫ mar
tiria docuerūt Eius paſſionē qui
dam beatum auguſtinū aſſerunt
cōpilaſſe. quam prudentius verſi
bus luculenter exſequitur.

De ſācto Vincentio martire.
¶ Hyſtoria. xxiiij.

Vincētiꝰ nobilis genere.
ſed fide ac religiōe nobili
or. beati valerij epi dya
conꝰ fuit Hic a pueritia lrāꝝ ſtu
dys traditus fuit. Supna ſibi ꝓ
uidēte clemētia gemina ſciā diua
ſcꝫ et hūana efficaciſſime claruit.
Cui epūs. quia expeditioris erat
lingue vices ſuas commiſerat. et
ipē orationi cōtēplationiqꝫ vaca
bat Juſſu igit̄ daciani pſidis valē
tiā trahūtur et diro carceri man
cipātur Cūqꝫ eos fame pene defe
ciſſe crederet eos ſuo aſpectui iuſ
ſit aſtare Quos cuꝫ ſanos cerne
ret. et gaudētes iratus in hāc vo
cē ꝓrupit Quid dicis tu valeri. q̄
ſub nomine religionis contra de
creta principū facis? Cū aūt bea
tus valerius lenius reſpōderet.
dixit ei vincētiꝰ Noli pat̄ venera
bilis quaſi mēte timidus ſubmur
murare. ſed libera voce exclama
Si ergo iubes pat̄ ſācte. reſpōſis
iudicē aggredior? Cui ille. Jā diu
dū fili kariſſime tibi loquendi cu
rā cōmiſerā. nūc ꝓ fide qua aſta
mus reſpōſa cōmitto. Tunc vi
centius conuerſus ad dacianum.
Hactenus inquit habitus ſermo
a te denegāda fide perorauit. ſed
nephariuꝫ apud criſtianorū pru
dentiam eſſe cognoſce deitatis cul
tum abnegando blaſphemare.
Tunc iratus dacianus epiſcopū
in exilium mitti precepit. Vincē
tium vero tamq̄ꝫ contumacem. et
preſumptuoſum iuuenem vt eiꝰ
exemplo alij terreātur in eculeo
diſtentuꝫ membris omnibus diſ
ſipari. Cūqꝫ corpore toto diſſipa
retur ait dacianus Dic michi vin
centi vbi nunc miſerum corpꝰ cō
ſpicis? Ac ille ſubridēs ait Hoc ē
qd ſemper optaui. et votis omni
bus concupiui. Tunc iratus pre
ſes. cepit ei omnia genera tormē
torum minari niſi ei aſſenſum pre
beret Cui vincentius O felicē me
quo michi iraſci te grauiꝰ putas
mei incipis melius miſereri. In
ſurge ergo miſer et toto maligni
tatis ſpiritu debachare. videbis
me dei virtute plꝰ poſſe dum tor
queor q̄ꝫ poſſis ipſe qui torques.
At preſes cepit clamare. et car
nifices vgis et fuſtibꝰ verberare.
Et ait vincentius Quid dicis da
ciane? Ecce tuipſe vindicas me de
apparitoribus meis. Tūc preſes
amens factus. dixit carnificibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De . S . Vincentio M.
22 . Janry

Miſerrimi nil facitis . cur deficiūt
manus veſtre; Adulteros ⁊ patri
cidas vincere potuiſtis . vt inter
illata ſupplicia nil celare poſſent .
et ſolus vincentius poterit veſtra
ſupare tormēta . Tunc carnifices
pectines ferreos vſq ad intima
coſtarū fixerunt . ita vt de toto e
ius corpore ſanguis effflueret . et
ſolutis coſtarū compagimibus .
viſcera īterna paterēt . Et ait da
cian9 . Miſerere tui vincēti vt poſ
ſis tam pulchram recuperare iu
uentutem et ea que ſuperſunt lu
crari tormenta . ⁊ ait vincentius
O venenoſa dyaboli lingua . tor
mēta tua non timeo . ſʒ hoc ſoluʒ
valde metuo . q̄ te mihi fingis vel
le miſereri . Nam quo te magis
iratū video . eo ampli9 exulto .
Nolo vt aliquid minuas de ſuppli
cijs vt te victū ī omnib9 fateais
Tunc ex eculeo depoſitus atq ad
ignis patibulum raptus moras
carnificum arguendo ad penam
alacriter properabat . Craticulā
igitur ſponte conſcendens ibideʒ
aſſat . exurit . ⁊ cremat . mēbriſq
omnibus vnci ferrei . ⁊ ardentes
lamine infinguntur . Denique ſagi
mine flāma reſpgit . vulneā vul
nerib9 īprimunt Sal inſuper in ig
nem ſpargit . vt in corpus eius vn
diq vulneratum reſiliens ſtriden
tibus flammis crudelius combura
tur . Jamq non ad artus . ſed ad
viſcera tela iaciuntur . ipſaq in
tram viſcera de eius corpore extra
labūt . Inter hec ille manet imo
bil ⁊ ſurſum erectis luminibus
Dn̄m depdicabat . Cumq miniſtri
hec datiano retuliſſent . Heu ait
dacianus vincimur . Sed nunc iā
vt diutius viciat in pena . ipſuʒ
teterrimo carcere includite . et i
bi teſtas acutiſſimas cōgerite . pe
des eius ligno affigite . ſine omni
humano ſolatio extenſum ſuper
teſtas relinquite . et cum defece
rit nuntiate . Fauent quantotius
miniſtri crudeles dn̄o crudeliori .
Sed ecce rex pro quo miles pati
tur . penā cōmutat in gloriaʒ . Naʒ
tenebre carceris ab immēſa luce ex
pellūtur . teſtaʒ aſpitas ī oīm flo
rum ſuauitateʒ mutat . pedes diſ
ſoluūtur . ⁊ venerando angelorū
ſolacio perfruit . Cūq ſuper flores
cū angel pſallēs incederet . modula
tio dulcis vocis et mira ſuauitas
florū ꝑcul diffūdit . pterriti cuſto
des cuʒ lumē p rimas carceris qđ
int9 erat vidiſſent . ad fidē cōuer
ſi ſūt Hoc audiēs . Daciam9 amēs
factus ait . Et qđ ei āplius facie9
Ecce enī victi ſum9 . Transferat
ad lectulū ⁊ ſtramētis mollioribus
reponat . ne eū plus glorioſū faci
am9 ſi forte deſtiterit in tormētis
ſed potius recreat9 . nouis iteruʒ
ſupplicijs puniat . Cum igitur ad
ſtratū molliorē deportat9 eſſʒ . ⁊
ibidem paululum quieuiſſet . ſta
tim ſpiritum tradidit . circa ānos
dn̄i . ducētos octogita ſeptem ſub
dyocletiano ⁊ maximo . Quo au
dito dacian9 . vehemenr ſic ſe vic
tū dolēs ait . Et ſi non potui eum
ſupare viuētem . puniā vel defec
tum . ſaciabor de pena et ſi non po
tuit michi ꝑuenire victoria . Juſſu
ergo daciani corpus eius in cam
pum auibus ⁊ beſtijs deuorandū
exponitur . ſed ſtatim angelorum

cuſtodia premunitur ⁊ intactuꝫ a
beſtijs conſeruatur. Diuq́ȝ coruꝰ
ingluuiei dedit9 alias aues ſe ma
iores ipetu alarū abegit. et lupū
accurrentē morſibꝰ et clamoribꝰ
effugauit. q̄ reflexo capite i aſpe
ctu corpis ſacri fixꝰ cernit. vt pu
te q̄ ibidē āgeloꝝ cuſtodiā mirāba
t. Qd audiēs dacianus ayt Puto
ꝙ nec defūctuꝫ poteō ſupare. Iu
bꝫ ḡo corpi eiꝰ ingentē molaꝫ alli
gari. ⁊ i pelago ꝓici. vt qd in t̄ra
a beſtijs cōſumi nō potuit ſaltem
in pelago a marinis beluis deuore
tur. Naute igit̄ corpꝰ eiꝰ ī pelagꝰ
deferētes ſbmergūt. ſed ipis nau
tis velociꝰ littora corpꝰ ipm petyt.
qd a quadam matrona ⁊ q̄buſdā
alijs ipſo reuelante inuentuꝫ eſt
et ab eis honorifice ſepultum eſt.
¶ De hoc martire ſic dicit augꝰ.
Btūs vincētiꝰ vicit ī v̄bis vicit i
penis. vicit in cōfeſſione. vicit in
tribulatione. vicit exuſtus. vicit
ſbmerſꝰ vicit tortꝰ. vicit mortuꝰ
¶ Idem torquetur vincētius vt
exerceatur. flagellatur vt erudia
tur. Tunditur vt ſolidetur. Exu
ritur. vt purgetur. ¶ Ambroſiꝰ
quoq́ȝ de ipſo ī p̄facōe ſic ait Tor
quet̄ vincētius. tunditur. flagella
tur. excutitur. ſed inuictus pro
ſācto nomine animus nō concuti
tur. Plus ardēs igne celi q̄ꝫ ferri.
Plꝰ nectitur timore dei q̄ꝫ ſeculi.
Plus voluit placere deo. q̄ꝫ foro.
Plus dilexit mori mūdo. q̄ꝫ dn̄o.
¶ Itē auguſtinus Ante oculos
noſtros mirandum ſpectaculum
cōſtitutuꝫ ē. iudex iniquꝰ. tortor
cruentus. martir inuictus. crudeli
tatis pietatiſq́ȝ certamē ¶ Pru
dētiꝰ quoq́ȝ q̄ claruit t̄pe theodo
ſij ſenioris q̄ cepit ān̄o dn̄i tricefi
mo octogeſio ſeptio ipm daciano
reſpōdiſſe ait Tormenta. carcer
vngule. ſtridēſq́ȝ flāmis lamīa at
q́ȝ ipa penarū vltia mors xp̄ianis
ludus eſt. Tunc dacianus victus
ayt. Retortū brachijs ſurſū ac de
orſū extēdite. donec ꝯpago oſſiuꝫ
mēbratim diuulſa crepet. vt per
lacunas vulneruꝫ iecur detectum
palpitet. Ridebat hec miles dei.
manꝰ cruentas increpās ꝙ fixa
non profundius intraret artus
vngula Cum eſſet in carcere āge
lꝰ ad eū venit et ait Exurge mar
tir inclite. exurge ſecurꝰ tui. exur
ge. et almis cetibus noſter ſodal̄
addere. O miles īuictiſſime fortiſ
ſimorum fortior. Iam te ipa ſeua
⁊ aſpera tormēta victorē tremūt
Exclamat prudētius dicēs. Tu ſo
lus orbis inclite. ſolus brauij du
plicis palmam tuliſti. Tu duas ſi
mul paraſti laureas.

¶ De Noiminis iterpretatione.

Baſilius vl̄ baſilides dictꝰ
ē a baſi qd ē ſuſtētamētū
⁊ laos qd ē populꝰ. Fuit
enim ſuſtētamētuꝫ volētiū tēdire
ad ſuū creatoreꝫ. vel d̄r a baſiliſco
ſerpēte. quia hoſtē hūani generis
in ſe mortificauit ⁊ ſuperauit.

¶ De ſācto Baſilio.
¶ Hyſtoria. xxv.

Baſilius venerabil̄ epiſco
pus ⁊ doctor precipuus
cuiꝰ vitaꝫ ſcripſit āphilo
nus yconij epiſcopus. quante
ſāctitatis extiterit. cuidaꝫ hēmite

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

nomine effrem ĩ viſu mōſtratū
eſt Cum enim dictus effrem ĩ ex
taſi poſitus eſſet vidit columnaʒ
ignis cuius caput vſqꝫ ad celū p
tingebat ꝛ voce deſup dicētē audi
uit Talꝭ ē magnꝰ baſilius qualis
hec colūna ignis quā cernis· Ve
niens igit̃ ad ciuitatē in die ephi
phanie vt tantū virū videꝛ poſſʒ·
cū vidiſſet eū ſtola cādida īdutū·
cū clericis ſuis venerabilit̃ pcedē
tē· ait ītra ſe Vt video īuacuū la
boraui Iſte em̄ cū ī tali honore
ſit poſitus· nequaq̄ talis poteſt eſ
ſe quē admodū vidi· Nos em̄ qui
portauimꝰ pondus diei ꝛ eſtus· nil
tali oſecuti ſumꝰ Et hic cū ī tāli ho
nore ꝛ obſtipacōe poſitꝰ ſit· colū
na ignis ē Miror iſta Baſiliꝰ igi
t̃ ī ſpū hoc videns· fecit eū ad ſe in
troduci· Qui cū introductꝰ eſſet
vidit linguā igneā per os eius lo
quētē Et ait effrē Vere magnus
baſiliꝰ Vē colūna ignis baſilius
Vē ſpiritus ſāctꝰ loquitur p os
eiꝰ Dixitqꝫ illi effrē· Obſecro dn̄e
vt michi īpetres vt grece loquar
Cui baſiliꝰ Rē difficilē poſtulaſti
Pro eo tamē orauit ꝛ otīnuo loq̄
cepit grece ¶ Quidā aliꝰ heremi
ta videns baſiliū alias ī pontificali
habitu pcedētē eū deſpexit. iudi
cās eū in corde ſuo q̄ in tali pōpa
plurimum delectaret Et ecce facta
ē vox ad eū dicēs. Tu āpliꝰ delec
taris in palpādo caudā catte tue
q̄ delectet baſiliꝰ in apparatu ſuo
¶ Valēs imperator fautor arria
norū eccleſiam quandam a catho
licis abſtulit· et arrianis dedit·
Ad quem accedens baſilius ait·
Imperator ſcriptum ē. Honor re
gis iudicium diligit Et iterū Iu
diciuʒ regis iuſticia Et cur cor tu
ū imperauit vt catholici de eccleſi
a eicerētur ꝛ arrianis daretꝰ Cui
imperator Iterum ad contumeli
as reuerteris· O baſili nō decʒ te
Et ille Decet me p iuſticia etiam
mori· demoſtenes prefectꝰ epula
ruʒ imperatoris· fautor arriano
rum· ꝛ loquens pro eis fecit bar
bariſmum Cui baſilius ait Tuuʒ
eſt de pulmentarijs regis cogita
re non dogmata diuina coquere
Qui mox confuſus tacuit Dixit ī
perator baſilio Vade et iudica in
ter eos· ſʒ non ſcḋm immoderatū
morem populi. Abiens ergo dix
it coram catholicis et arrianis vt
fores eccleſie clauderētur· ꝛ vtri
uſqꝫ ptis ſigillo munirentur ꝛ ad
quoruʒ orationes aperirentur ſua
eſſet· Qḋ cum omnibus placuiſſʒ
orantibus arrianis tribus diebus
et tribus noctibus· ꝛ venientibꝰ
ad fores eccleſie non ſunt aperte·
Tunc baſilius proceſſione ordina
ta venit ad eccleſiaʒ· et facta ora
tione· leui ictu cū paſtorali bacu
lo fores tetigit dicens· Attollite
portas principes veſtras· ꝛ eleua
mini porte eternales ꝛ cetera· Et cō
tinuo ſūt aperte· ꝛ intrantes deo
gratias reddiderūt· Et reddita ē
eccleſia catholicis· Fecit autem
imperator promiſſa multa baſilio
vt in hyſtoria tripertita legitur·
vt ei cōſentiret. Et ille. Pueris
iſta cōueniunt· Nam qui diuinis
ſagināntur eloquijs· corūpere de
diuinis dogmatibus nec vnam
ſillabam patiuntur Tunc impera
tor indignatus vt ibidem dicitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ouum de eius exilio ſententiaꝫ vel
let ſcribere · primus · ſecundꝰ ter
cius calamus fractus eſt Deinde
tremor magnus eius manum in
uaſit Vnde indignatus cartã fre
git · ¶ Vir quidã venerabil' noïe
eradiꝰ filiã vnicaꝫ hẽbat · quã cõ
ſecrare domino diſponebat · Sed
dyabolus humani generis inimi
cus hoc aduertens vnũ de ſeruis
predicti eradij in amorem puelle
plurimum inflammauit · Verum
cum impoſſibile cerneret . vt ipe
qui ſeruus erat in amplexus taꝫ
nobilis puelle accedere poſſꝫ · ad
vnum de maleficis acceſſit · pmit
tens ei multaꝫ pecume quantita
tem ſi ad hoc eum iuuare vellet ·
Cui dixit maleficus Hoc ego age
re non poſſum Sed ſi vis · mittaꝫ
te ad dominum meum dyabolũ ·
⁊ ſi feceris q̃ ipſe tibi dixerit tuuꝫ
deſiderium obtinebis · Et dixit iu
uenis Quecunqꝫ dixeris michi fa
ciam · Jlle ergo maleficus epiſto
lam ad dyabolum fecit ⁊ eam per
predictum iuuenem in hec verba
tranſmiſit · Quoniamquidem mi
domine oportet me feſtinanter ⁊
ſollicite quoſqꝫ a chriſtianoruꝫ re
ligione abſtrahere. et tue adduce
re voluntati vt pars tua quotidie
multiplicetur · miſi tibi hunc iuue
nem cupiditate in talem puellam
exarſum Et poſtulo vt ſuum deſi
derium aſſequat̃ · vt ⁊ in iſto glo
rier · ⁊ alios tibi decetero fidelius
valeã aggregãe · Et dãs ei epiſto
lam dixit · Vale ⁊ tali hora noctis
ſta ſupra monumentuꝫ gentilis ·
et ibidẽ demones acclama · et hãc
cartam in aere exalta · et aderũt
tibi ſtatim. Qui vadens demones
inuocabat · et cartam per aerem
eiciebat · Et ecce adeſt princeps
tenebrarum · vallatus multitudi
ne demoniorum. Qui cum epiſto
lam perlegiſſet ayt ad iuuenem ·
Credis in me · vt tuam compleaꝫ
voluntatẽ? Qui ayt · Credo domi
ne. Cui dyabolꝰ · Et abnegas xp̃ꝫ
tuum · Qui ait · Abnego · Dixit ei
dyabolus · Perfidi eſtis vos xp̃ia
ni · quia quando quidem me opꝰ
habetis · ad me venitis · Quando
autem deſiderium veſtruꝫ aſſecuti
eſtis ſtatim me negatis · ⁊ ad xp̃ꝫ
veſtrum acceditis · Jlle autẽ q̃
clementiſſimus eſt · ſuſcipit vos ·
Sed ſi vis vt tuam compleam vo
luntatẽ fac michi manu tua ſcrip
tum · in quo te confitearis abre
nunciare chriſto · et baptiſmati ·
⁊ chriſtiane profeſſioni · vt meus
ſis ſeruus ⁊ mecum in iudicio cõ
dempnandus · Qui ſtatim manu
propria ſcriptuꝫ fecit · qualit̃ xp̃o
abrenunciaret et ſe ſeruituti dya
boli manciparet · Maledictum de
ceptionis prorſus medium · per
quod principi tenebrarum ob di
uiciaruꝫ ac deliciarum ingluueꝫ
conſenſus tribuitur · ⁊ dño lucis
p̃ncipiqꝫ glorie abrenũciat̃ · Cõti
nuo igit̃ dyabolus accerſiuit ſpi
ritꝰ qui erant ſuper fornicationẽ
ab ipo ad tẽptãduꝫ hoïes deputa
ti · iubens eis vt ad predictã puel
lam accederent · ⁊ cor eius ĩ amo
rem iuuenis iflammarẽt · Qui ac
cedentes cor eius adeo ſuccẽderũt
vt puella ſe ad t̃rã proiceret · et
ad patrẽ lamẽtabilit̃ exclamãet
Miſerere michi p̃r miſerẽ michi ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

quia dire torqueor ꝓpter amo
rem talis pueri noſtri. Miſerere
pater viſceribus tuis. ⁊ paternū
michi amorē oſtēde. ⁊ puerum
quem amo ⁊ pro quo crucior. mi
chi coniunge Sin autem poſt mo
dicum me mortuam videbis et ꝓ
me in die iudicij rationē reddes
Pater autē eiulans dicebat Heu
me miſerū. quid contigit miſere
filie mee? Quis meum theſaurū
furatus eſt? Quis dulce lumen o
culorum meorum extinxit? Ego
te volebam celeſti ſponſo cōiun
gē. ⁊ ꝑ te ſaluari putabā. ⁊ tu in
amorē laſciuie incidiſti. Sine filia
vt te ſicut diſpoſui deo cōiungā.
nē ducas ſenectutē meā cū dolore
ad īferos Illa aūt acclamabat di
cēs Pater mi aut cito deſideriū
meū ꝯple. aut poſt mortuā me vi
debis. Cum ergo illa amariſſime
fleret et quaſi īſaniret pat̄ ei9 in
magna deſolatiōe poſitus. ⁊ ami
corum cōſilijs deceptus. ſuā volū
tatē compleuit et eam puero in
vxorē dedit. ac vniuerſam ſbſtā
tiam ſibi tribuit dicens. vade fili
a vere miſera Cum ergo inſimul
ꝑmanerēt iuuenis ille eccleſiam
non intrabat. nec ſibi crucis ſig
naculū faciebat nec deo ſe recom
mēdabat Vnde de hoc a nōnullis
notatus ē. qui vxori ſue dixerūt
Scis quia vir tuus quem tibi ele
giſti chriſtianus nō eſt. nec eccle
ſiam ingreditur. Quod illa audi
ens vehemēter extimuit ⁊ humo
ſe proſternens vnguilis ſeipſam
diſcerpere cepit. ⁊ pectus ſuū tū
dere ac dicere Heu me miſerā. cur
nata ſum. ⁊ nata cōtinuo rapta

nō ſum. Cum ergo viro ſuo que
audierat retuliſſet ⁊ ille nequaꝗ̄
rem ſic eſſe aſſereret. ſed omnino
falſum qđ ipſa audierat affirma
ret illa ait Si vis vt credam tibi
ego ⁊ tu cras eccleſiam ingredia
mur Videns ille ꝙ latere non poſ
ſet narrauit ei totū ordinē geſte
rei. Qđ illa audiens vehementer
ingemuit et ad beatum baſilium
properauit. eiq; omnia que viro
ſuo ⁊ ſibi contigerant enarrauit
Baſilius autem puerum vocans
et omnia ab eo audiens dixit ei.
Vis fili reuerti ad dominū? Qui
ait Vtiq; domine. ſed non valeo
quia dyabolo ſū profeſſus ⁊ chriſ
tum abnegaui. ⁊ abnegationis
mee ſcriptū feci. ⁊ dyabolo ipſū
dedi Cui baſilius. nō ſit tibi cure
Benignus eſt autem dominus ⁊
te penitentem ſuſcipiet. Et conti
nuo apprehēdens puerū ſignū cru
cis in eius fronte fecit. ⁊ ipſū ꝑ
tres dies recluſit Poſtea eum vi
ſitauit ⁊ dixit. Quomō te habes
fili. Qui ait. In magna ſū domi
ne defectione. nec ſufferre clamo
res eorū ⁊ terrores ſeu dilapida
tiones poſſum. Tenentes em̄ ma
nu ſcriptum meum. cauſant̄ me
dicentes. Tu veniſti ad nos. non
nos ad te. Dixit ſanct9 baſili9 Noli
timere fili. tantummodo crede.
Et dans ei modicam eſcam faciēſ
q; ſignum crucis. iterum eum re
cluſit ⁊ ꝓ eo orauit. p9 aliquot
dies eum viſitauit ⁊ ait Quomo
do te habes fili. Qui ait Pater a
longe clamores eorum et minas
audio. ſ; eos nō video Et dās ite
rū ei eſcam. ⁊ ſignans et claudēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

oſtium abijt· et ꝓ eo orauit· Et
quadrageſia die rediẽs ait· Quo
modo te habes? Qui reſpondit·
Bene me habeo ſancte dei· Vidi
enī te hodie in viſu pugnantẽ ꝓ
me et dyabolū vincentem· Poſt
hoc eum educens · omnem cleruꝫ
et religioſos ⁊ populum conuoca
uit· ⁊ omnes pro eo orare admo
nuit· Tenenſqꝫ manum pueri du
cebat eum ad eccleſiā. Et ecce dy
abolus cum multitudine demonū
ad euꝫ venit· et inuiſibiliter app̄
hendens puerum conabatur eum
rapere de manu eius Et cepit cla
mare puer Sancte dei adiuua me
Et tanta eum improbus īſtantia
aggreſſus eſt vt etiam ſanctum
īpelleret trahens puerū· Qui ayt
ad euꝫ Improbiſſime non ſufficit
tibi perditio tua· niſi et dī mei tẽp
tes plaſma· Dyabolus auteꝫ dixit
ad eum multis audientibus Pre
iudicas michi o baſili· Tunc om
nes clamauerunt Kyrieleyſon·
Dixitqꝫ ad euꝫ baſilius Increpet
te dominꝰ dyabole Qui ait· Pre
iudicas michi baſili· Nō abij ego
ad euꝫ. ſed ipſe venit ad me· ab
negauit chriſtum ſuum· ⁊ profeſ
ſus eſt michi· ecce ſcriptum eius
in manu habeo Qui ait· Nō ceſſa
bimus orare donec reddas ſcrip
tum· Et orante beato baſilio ⁊ tē
dente in celuꝫ manus· ecce carta
per aereꝫ delata ⁊ ab omnibus vi
ſa venit· ⁊ impoſita eſt in manus
baſilij· Quam ille ſuſcipiēs dixit
puero· Cognoſcis has litteras fra
ter· Et ille· Etiā domine Manu enī
mea ſcripte ſunt· Et frangens ba
ſilius ſcriptum· perduxit eum ad

eccleſiam ⁊ dignum fecit eū ſacto
miſterio· Et bene inſtruens eum
et regulaꝫ ſibi dans· eū reddidit
mulieri· ¶ Mulier quedam pccā
multa habens et ea in carta con
ſcribens in fine quoddam graui
us conſcripſit Et ſcriptum ipſuꝫ
beato baſilio tradidit· rogans vt
pro ea oraret ⁊ ſuis orationibꝰ ve
niam impetraret ⁊ peccata ipā de
leret· Qui cum oraſſet· ⁊ mulier
cartaꝫ apuiſſet omnia pccā pret
illd grauius deleta inuenit· Que
ayt ad baſiliuꝫ· Miſerere mei ſer
ue dei· et pro hoc michi indulgen
tiaꝫ impetra ſicut et pro alijs ipe
traſti· Qui ait ad illaꝫ· Recede a
me mulier· Quia hō peccator ſuꝫ
īdigēs īdulgētia ſicꝫ ⁊ tu· Cū autē
illa īſtaret dixit ei· Vade ad ſan
ctū viꝝ effrem· ⁊ ille tibi q̄ poſtu
las poterit īpetrare. Que cū abijſ
ſet ad ſāctū viꝝ dei effrem· ⁊ cur
ad eum a beato baſilio miſſa ſit ī
timaſſet· ille ayt Recede· quia hō
peccator ego ſum· Sed redi filia
ad baſiliū· et qui tibi pro ceteris
veniā impetrauit pro iſto quoqꝫ
veniam impetrare valebit· Nā q̄
de priori gratiā ſancto non negā
do contulit· vtiqꝫ quod deinceps
ſincere pecierit obtinebit Feſtina
cito· vt eum viuuꝫ inuenias Que
cum in ciuitateꝫ veniſſet· ecce ba
ſilius ad tumulum ferebatur· Il
la auteꝫ poſt eum clamare cepit
ac dicere· Videat deus et iudicet
inter me et te· quia valens pla
care deum pro me ad alium miſi
ſti me· Tunc proiecit cartam ſu
per feretrum· Et poſt modicum
illam recipiens et aperiens· illud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

peccatum penitꝰ deletū inuenit
Sicq ipſa ⁊ om̄es qui aderāt deo
īmenſas grās reddiderūt. ¶ An
te autē ꝙ vir dei migraret a cor
pore poſitus in infirmitate qua ⁊
mortuus eſt. quēdā iudeū nomi
ne ioſeph medicinali arte valde
peritū quē vir dei plurimū dilige
bat eo ꝙ ſe illum cōuerſurū ad fi
dē preuidebat. ad ſe quaſi eiꝰ op
a indigerē vocauit Ille vero eius
pulſum tangēs ⁊ ex tactu mortē
in ianuis eſſe cognoſcēs dixit fa
milie Que ad ſepulturam ſūt ne
ceſſaria preparate. quia cōtinuo
morietur. Qd baſilius audiens.
dixit ei Neſcis quid dicas Cui io
ſeph Crede domine. Quia ſol cū
ſole occidet hodie. id ē tu cum ſo
le occides hodie Cui baſiliꝰ Quid
dices ſi non moriar hodie? Cui io
ſeph. Non eſt poſſibile domine.
Et baſilius. Et ſi in craſtinum vſ
q ad horā ſextam ſuperuixero.
qd facies? Et ioſeph. Si vſq ad
horam ſuperuixeris illam. vtiq e
go moriar Et baſilius Etiam mo
riaris peccato. viuas autē chriſ
to Et ille Scio quid dicis. Et ſi vſ
q ad illam horam ſuperuixeris.
faciam qd hortaris. Tunc beatꝰ
baſiliꝰ licet ſcdm naturam ilico
eſſet moriturus a domino tamen
mortis inducias īpetrauit. ⁊ vſq
craſtinum in horam nonā vixit
Qd ioſeph videns et ſtupens in
criſtum credidit Baſiliꝰ autem
virtute animi imbecillitatem cor
poris ſuperās de cubiculo ſuo ſur
rexit Et eccleſiam ingrediens eū
ſuis proprijs manibꝰ baptizauit
Poſtea vero ad lectulum ſuum re
dyt et ſtatim ſpiritū deo feliciter
reddidit decimo octauo kl'as iu
lij. licet eiꝰ depoſicio fuerit ī kalē
dis ianuarij. Floruit aūt circa an
nos domini Trecētos ſeptuagīta

De ſancto iohāne elemoſinario.
¶ Hyſtoria. xxvi.

IOhānes elemoſinarius.
patriarcha alexādrinus
quadā nocte in oratione
pſiſtens. vidit quādā puellā pul
cherrimā ſibi aſſiſtentē ⁊ coronā
oliuarū in capite baiulantē Quā
ille videns nimiū ſtupefactꝰ que
eſſet inquiſiuit. Et illa. Ego ſum
maria que dei filiū de celo adduxi
Me ſponſam accipe et bene tibi e
rit. Intelligens igitur per oliuā
miſericordiam deſignari. ab illa di
e factꝰ ē ſic miſericors vt eleymō
id eſt elemoſinarius vocaretur.
Pauperes autem ſemper ſuos do
minos appellabat. ⁊ inde hoſpita
larij habent vt pauperes vocent
ſuos dominos. Omnes igit̄ ſuos
famulos cōuocauit eiſq dixit. E
ūtes per ciuitatē cōſcribite michi
vſq ad vnum om̄es dominos me
os. Illis vero non intelligentibꝰ
dixit Quos vos egenos et mēdi
cos vocatis iſtos ego dominos ⁊
auxiliatores predico Iſti em̄ nob
auxiliari vere. ⁊ celeſte regnū do
nare poterūt Volēs beatus iohā
nes homines ad elemoſinam inui
tare. narrare ꝯſueuit ꝙ paupes
ſemel ſe ad ſolem calefaciētes ce
perunt inuicem de elemoſinatori
bꝰ conferre et bonos collaudare
et malos vituperare ¶ Erat autē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

quidam thelonarius nomine pe
trus diues valde ⁊ prepotens.
ſed nimis paupibꝰ immiſericors.
quia pauperes ad domum ſuam
accedētes cum indignatiōe nimi
a repellebat. Cū ergo nullꝰ illoꝝ
inuentus fuiſſet. qui ī domo ſua
elemoſinaꝫ recepiſſet. vnꝰ illorū
dixit. Quid vultis michi dare. ſi
ego hodie elemoſinam ab ipſo ac
cipiam? Et facientibus pactū cuꝫ
eo ad domum eiꝰ venit ac elemo
ſinam poſtulauit. At ille domum
reuertens et pauperem pre fori
bus audiens. cum mancipium eꝰ
panes ſiliginis in domū deferret.
ille in furorem animi commotus.
pauperis clamātis et neceſſitateꝫ
pācētis clamores ferre nō valēs.
et offenſoriuꝫ aut lapidem non in
ueniens panem vnuꝫ ſiliginis ar
ripuit. ⁊ cū furore inde eū percuſſit
Quem protinꝰ accipiens paup.
ad ſocios redijt. ⁊ ꝙ de manu eꝰ
elemoſinam acceperit indicauit.
Poſt duos vero dies thelonariꝰ
infirmatus ad mortem. vidit ſe
ante iudicium ſtare. et mauros
quoſdam ſuper ſtateraꝫ eiꝰ mala
appendere. Ex altera autē parte
ſtatere quidā dealbati triſtes ſta
bāt. eo ꝙ nil qđ ibi apponerent i
uenire valebant. Et tunc vnꝰ eo
rum dixit. Vere nichil habemus
niſi vnum paneꝫ ſiliginis quē āte
duos dies chriſto coactus dedit.
Quem ſuper ſtateraꝫ ponentes.
equalitas facta eſt vt ſibi videba
tur. Dixit vtereꝙ ei. Adauge ad
ſiliginem hanc alioquī te mauri
apprehendent Euigilans auteꝫ ⁊
liberatus. dicebat apud ſe Si vna
ſiligo quā per furorem iactaui ita
profuit. quātomagis bonū ē alicui
ſi voluerit omnia bona ſua indigen
tibus elargiri? Quadam igit̄ die
cū optimis veſtimentis indutꝰ p
viam pergeret. quidā naufragꝰ
ab eo tegimentum aliqđ poſtula
bat. continuo ille p̄cioſo veſtimē
to ſe expoliauit. et illi dedit. Qđ
ille accipiens ſtatim vendidit. Cū
autem thelonariꝰ rediret. ⁊ veſti
mentū venditū videret. contriſta
tus eſt valde. adeo vt nec cibū vi
deret nec ſumere vellet dicens.
Quoniā nō fui dignꝰ. vt mei me
moriam haberet egenus ſatis do
leo. Et ecce dum ipſe dormiret.
vidit quendam ſuper caput eius
crucem ferentem ⁊ habentem in
dutum veſtimentū qđ dederat ege
no ⁊ dicentem ſibi. Quid ploras
petre? Qui cum cauſam ſue triſti
cie illi dixiſſet. ille ait. Cognoſcis
hec? Et ille Etiam domine. Et do
minus ad eū. Jllo ego veſtior ex
quo michi dediſti Et gratias ago
bone voluntati tue. quoniā frigo
re affligebar ⁊ cooperuiſti me Jn
ſe igitur reuerſꝰ cepit egenos be
atificare ac dicere. Viuit dominꝰ
nō moriar donec ſiam vnꝰ ex eis
Datis ergo pauperibus omnibꝰ
que habebat. accēſito notario ſuo
quē emerat dixit ei. Secretuꝫ vo
lo tibi committere qđ ſi propala
ueris. aut ſi me nō audieris. bar
baris vendam te. dansqꝫ ei deceꝫ
libras auri. dixit ei. Vade in ſan
ctā ciuitateꝫ et merces tibi eme.
et me alicui chriſtiano vende et p̄
cium pauperibus tribue. Jllo au
tem recuſante. dixit ei petrus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Si me nõ audieris · ego barbaris
vendam te Ducens ergo eum vt
dixerat. ipſum cuidam argenta
rio veſtibus ſordidis indutũ tãq̃
ſuum ſeruum vendidit · et trigita
nummiſmata inde accipiens pau
peribus erogauit Petrus ergo õ
nia officia vilia faciebat · ita q̃
ab omnib9 contempnebatur · et
ab alijs conſeruis frequenter per
cutiebatur · et iam amens appella
batur Chriſtus autem ei frequen
ter apparebat · et veſtimentũ et
nummiſmata ei oſtendens ipſum
conſolabatur Verum imperatore
et vniuerſis de amiſſione tãti vi
ri dolentibus · quidaz vicini eius
a conſtãtinopoli ad viſitãda ſãc
ta loca venerunt · et a domino ip
ſius petri inuitati cum prãderent
ſibi ad inuicem in aure dicebant
Quã ſimilis eſt puer iſte domino
petro thelonario Et curioſe reſpi
ciẽtib9 vn9 dixit · Vere domin9
petrus ẽ Surgam et tenebo eum
Q8 ille aduertẽs latenter fugit ·
Erat aũt hoſtiarius ſurdus et mu
tus qui per ſignũ oſtiũ aperiebat
Cui petr9 vt ſibi aperiret · nõ ſig
nis · ſed verbis imperauit · Et ille
continuo audiens · et loquelam
recipiens ſibiq̃ reſpondẽs ei ape
ruit · et domũ regrediens cũctis
de eius loquela mirantibus dixit
Ille qui coquinam faciebat exijt
et fugit · Sed videte ne ſeruus dei
ſit Cum enim michi dixit · tibi di
co aperi · mox ex ore ei9 flãma ex
ijt que linguã et aures meas teti
git et continuo auditum et loque
lam recepi Et exeuntes vniuerſi
et concurrentes poſt eum · ipſuz

amplius inuenire non potuerũt ·
Tũc omnes de domo illa penitẽ
tiam egerunt · eõ q̃ talem viruz
ſic viliter tractauerũt. ¶ Mona
chus quidam nomine vitali9 vo
lens ſanctum iohannem tempta
re. ſi poſſet ſibi verbis perſuaderi
et ad ſcandalum facile inclinari
Ingrediens ciuitatez omnes pu
blicas meretrices conſcripſit In
trabat ergo ad illas per ordinez
dicens cuilibet Dona michi noctẽ
iſtam et noli fornicari Ipſe autẽ
domum eius intrãs in ãgulo flex
is genibus tota nocte in oratiõe
ſtabat et p illa orabat · et poſtea
mane exibat precipiens cuilibet
ne alicui reuelarẽt Vna autez vi
tam eius manifeſtauit · que ſtatĩ
orante eo a demone vexari cepit ·
Cui omnes dicebant Reddidit ti
bi deus q8 merebaris · quoniam
mentita es Vt fornicetur enim in
greditur peſſimus iſte · et non p
ter aliud Veſpere autez facto di
cebat predictus vitalius cũctis
audientibus · volo irẽ · quia talis
domina exſpectat me Multis vero
illuz criminantibus reſpondebat
Nunquid ego non habeo corpus
vt omnes · aut monachis ſolum
iratus eſt de9? Vere et ipſi homi
nes ſunt vt ceteri · Dicebãt autez
quidam Accipe tibi mulierẽ vnaz
abba et muta habitum vt nõ ſcã
dalizes alios · Ille autem fingẽs
ſe iratum · dicebat · Vere non au
diam vos Ite a me Qui vult ſcã
dalizari ſcãdalizet. et det de fron
te in parietem Nunquid iudices
cõſtituti eſtis ſuper me a deo? Ite
et de vobis curaz habete vos pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

me non reddetis rationem · Hec
aūt cum clamore dicebat Cūq3 ad
beatum iohanne3 querimonia de
ferretur de⁹ cor eius indurauit ·
ne hys fidem adhiberet Depreca
batur autem deu3 vt poſt mortē
ſuam opus ſuum alicui reuelaret
vt non imputaretur in peccatum
hys qui in eum ſcandalizabātur·
Multas igitur de predictis mulie
ribus ad conuerſionem perduxit
et in monaſterio plurimas collo
cauit · Quodā mane du3 ab vna
illarū egrederetur · obuiauit ei q̄
dam ingrediens ad fornicandu3
cum ea · Danſq3 ei alapam, dixit ·
vſq3 quo peſſime non emendas te
ab hys tuis immundicys ? Et ille
Crede michi · accipias a me alapā
talem vt tota alexandria congre
getur Et ecce poſtmodum dyabo
lus in ſpecie mauri ſibi alapa3 de
dit dicens · Hec eſt alapa quam
mittit tibi abbas vitali⁹ Et ſtatī
a demonio vexatur · ita ꝙ omnes
ad voces eius currebāt · Sed ta
men penitēs per ei⁹ orationem li
beratus eſt Vir autem dei de mor
ti appropinquans hāc ſcriptura3
reliquit · Nolite ante tempus iu
dicare · Mulieribus autem confi
tētib⁹ que faciebat omnes glori
ficabant deū · et precipue ſanct⁹
iohannes dicens Quoniā alapa3
quā ille accepit · accepiſſe3 ⁊ ego
¶ Quidam paup in habitu pere
grini ad iohannem venit et ab eo
elemoſinam poſtulauit Ac ille vo
cato diſpenſatore dixit · Da ei ſex
nummiſmata · Que ille accipiēs
et abiens habitum mutauit ⁊ ite
rum ad patriarcham rediens ab
eo elemoſinam poſtulauit Ille au
tem diſpenſatore vocato dixit ·
Da ei ſex aureos Quos cū ſibi de
diſſet et ille abiſſet dixit ei diſpen
ſator · per orationes tuas pater iſ
te iterum hodie mutato habitu
bis accepit Sanctus autem iohā
nes quaſi hoc ſe neſcire diſſimila
uit Iterum ille tercio habitū mu
tans ad beatum iohannem venit
et elemoſinam poſtulauit · Tunc
diſpenſator beatum iohanne3 te
tigit innuens ꝙ ille eſſet Cui bea
tus iohannes reſpondit Vade et
da ei duodecī nūmiſmata ne for
te ſit domin⁹ me⁹ ihefus chriſt⁹
qui temptare me velit · vtrū pl⁹
poterit hic accipere ꝙ̄ ego dare ·
¶ Quadam vice cum patricius
quandam pecuniam eccleſie mer
catoribus ponere vellet et patri
archa nullaten⁹ conſentiret · ſed
pauperibus eam diſpēſare velle3 ·
ambo plurimum contendentes ī
rati ab inuicem receſſerūt. Adue
niente hora vndecima mādat pa
triarcha per archipſbiteru3 patri
cio dicēs Domine ſol ad occaſum
ē Quod ille audiēs lacrimis infu
ſus ad eum venit ⁊ veniam poſtu
lauit ¶ Cū quidam ſuus nepos a
quodam taberniario grauem iniu
riam audiuiſſet ⁊ hoc patriarche
conquerens lamentabiliter · nul
latenus conſolari poſſet · patriar
cha reſpōdit Et quō auſus eſt ali
quis tibi cōtra dicē ⁊ os ſuū ꝯtra
te apire ? Crede fili mee puitati ·
qm̄ faciā in eo hodie tale3 rē · vt
tota alexandria miretur · Qd ille
audiens conſolationem recepit ·
putans ꝙ eum faceret grauiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

verberari. Videns iohãnes q̄ cō
ſolationem recepiſſet · pectus eiꝰ
oſculatus eſt ei dicens Fili ſi vere
nepos humilitatis mee exiſtis p̄
para teipſum flagellari ⁊ cōuicia
pati ab ōmibꝰ Vera enim cogna
tio non ex carne ⁊ ſanguine. ſed
ex virtute mentis agnoſcitur Cō
feſtim igitur ꝑ homine illo miſit
et ab omni penſione et tributo li
berum eum fecit Et omnes audi
ētes mirati ſunt · et intellexerūt
hoc eſſe qđ dixerat · faciam in eū
talem rem vt tota alexandria mi
retur · ¶ Audiēs patriarcha con
ſuetudinē eſſe · q̄ mox vt impera
tor coronatus eſt cōfeſtim monu
mentorum edificatores ſumunt
quatuor vel quinq̨ minutias mar
morum puſillas diuerſi coloris · ⁊
ingrediētes ad imperatorē dicūt
De quali marmore vel metallo iu
bet imperium tuum ſibi fieri mo
numentum? Imitatus hoc beatꝰ
iohannes monumentum ſibi fieri
precepit · ſed tamen vſq̨ ad obi
tum ſuum illud imperfectum ma
nere fecit · Ordinauitq̨ aliquos
qui ad eum cum in celebri feſtiui
tate cū clero cōſiſteret accederēt
ſibiq̨ dicerent Domine monumē
tum tuum imperfectum ē · preci
pe vt conſūmet̄ · eo q̄ neſcias qua
hora fur veniat · ¶ Diues quidã
cum vidiſſet beatum iohannem
in ſtratu viles pānos habere · eo
q̄ ceteros erogaſſet pauperibus
q̄ddam valde precioſū cooperto
rium emit ⁊ beato iohanni tradi
dit Qui cum illud nocte ſuper ſe
haberet tota nocte dormire non
potuit Cogitans q̄ trecenti domi

ni ſui id eſt pauperes de tāto pre
cio cooperiri poſſent Tota inſup
nocte lamentabatur et dicebat.
Quāti incenati · quāti ī foro plu
uijs madefacti · quanti pre frigo
re dentibꝰ ſtridentes hodie dormi
erunt? Tu vero gaudes piſces de
uorās · et in thalamo requieſcēs
cum omnibꝰ malis tuis inſuper
te coopertorio trigintaſex num
miſmatum calefacis . humilis io
hānes alia vice hoc nō cooperiet̄
Statimq̨ facto mane illud vendi
fecit et preciū pauperibus eroga
uit · Qđ audiēs ille diues ipſum
cooptorium ſcđo emit ⁊ beato io
hanni tradidit · rogās vt ipſum
de cetero nō venderet. ſed ſup ſe
ipſū teneret · At ille illud accipi
ens iuſſit iterū vēdi · ⁊ dominis
ſuis preciū erogari Qđ ille diues
audiens iterum abijt · et ipm̄ re
demit et beato iohanni detulit · ei
q̨ gratulabundus dixit · Videbi
mus quis deficiet aut tu venden
do aut ego redimendo Et ſic ſua
uiter quaſi diuitē vindemiabat ·
dicēs illi · q̄ poſſit aliquis ī intēti
one dādi paupibus diuites talit̄
expoliare nec peccaret Duo enim
lucratur talis · vnum q̄ animas
illoꝝ ſaluat · alterum quoniā ex
hoc ipſe mercedem non modicam
habet · ¶ Volens homines ad e
lemoſinam prouocare. Narrare
conſueuit de ſancto ſerapione q̄
cum amictum ſuum pauperibus
tribuiſſet · et alteri obuiās q̄ fri
gus patiebatur tunicam tribuiſ
ſet · et euangelium tenēs nudus
ſederet · interrogauit eum quidā
dicens Abba quis te expoliauit?

Et demõſtrãs euangelium · ait
Iſte me expoliauit. Alibas autez
alium pauperẽ videns euãgeliuz
ipſum vendidit · ⁊ pauperi preci
um dedit. Qui cum interrogare
tur vbi ipſum euangelium habe
ret · reſpondit euangeliuz prece
pit dicens Vade ⁊ vende omnia q̃
habes ⁊ da pauperibus Seipſum
ergo habebam · et ipſum vendidi
vt mãdabat ¶ Cũq̃ btũs iohan
nes cuidã elemoſinã petenti dari
ꝑcepiſſet quinq̃ nũmos · mox ille
indignatus ꝙ maiorẽ ſibi elemoſi
nã nõ feciſſet ↄtinuo ad cõtumeli
as ipſius ꝓrupit ac in eius faciez
cõuiciari cepit Q̃d eiꝰ famuli au
diẽtes in eũ voluerũt irruere · ac
ipſũ grauiter cedere Q̃d btũs io
hãnes õnino ꝓhibuit dicẽs · Sini
te frẽs ſinite · vt michi maledicat
Ecce enĩ ego iaz habeo ſexaginta
ãnos blaſphemans ꝑ opera mea
chriſtũ ⁊ vnũ cõuiciũ nõ portabo
ab iſto · Iuſſitq̃ ſacculuz nũmis
plenũ afferri · ⁊ corã ipſo apponi
vt inde tolleret quãtũ vellet ¶ Cũ
pluſ lecto euangelio ecciam exi
ret · ⁊ foris ocioſis v̾bis vacarẽ ·
quadã vice pꝰ euãgeliũ ipſe patri
archa cũ eis exijt et in medio eo
rũ ſedere cepit Omnibus vero de
hoc mirãtibꝰ dixit ad eos · Filij v
bi oues ibi paſtor Aut itrate ⁊ e
go igrediar · aut manete hic · ⁊ e
go pit̃ manebo Semel igit̃ et bis
hoc fecit ⁊ ſic populũ ſtare ĩ eccĩa
erudiuit ¶ Cũ quidã iuuenis ſãcti
monialẽ quãdã rapuiſſet et cleri
ci talẽ iuuenẽ corã btõ iohãne ex
ꝓbarẽt ⁊ ipm excõicãduz eẽ dice
rẽt vt puta q̃ duas aĩas ꝑdiderat

ſcz ſuã ⁊ illiꝰ ↄpeſcuit eos ſcũs io
hãnes dicẽs Nõ ſic filij ñ ſic Oſtẽ
dã vob̃ ꝙ ⁊ vos duo peccã cõmittã
tis · primo · ꝙ cõtra preceptum
dñi facitis qui ait Nolite iudicar̃
vt nõ iudicemi · ſcd̃o ꝙ neſcitis ꝓ
certo ſi vſq̃ hodie peccerẽ · ⁊ ſe nõ
peniteat Frequẽt̃ aũt btõ iohãne
exiſtẽte in oratione et ĩ extaſi mẽ
tis poſito · talibus v̾bis cũ deo diſ
putare auditꝰ ẽ. Si ſic bone iheſu
ego diſpergẽdo · ⁊ tu miſtrãdo
videamꝰ q̃s vicat ¶ Cũ febre cor
reptus ſe morti appiquare cerne
ret dixit Grãs tibi ago deus qui
exaudiſti miſeriã meã rogantẽ bo
nitatẽ tuã. ne iueniret̃ morienti
michi niſi vnũ nũmiſma Hoc igit̃
paupibꝰ dari iubeo Poſituz ẽ er
go venerabile corpꝰ eiꝰ in ſepul
chro vbi corpa duoruz epõꝝ fue
rãt tumulata · Et corpora illa mi
rabiliter ſancto iohãni ceſſerũt.
et locũ mediũ vacuũ dimiſerũt.
Añ autẽ paucos dies q̃ͣ moreret̃
cũ quedã mulier qd̃dã flagitioſũ
peccatũ cõmiſiſſz ⁊ nulli vnq̃ͣ cõfi
teri auderet Dixit ei ſcũs iohãnes
vt ſaltẽ illd̃ ſcriberẽ eo qd̃ ſcribẽ
ſciebat ⁊ ſigillatũ ei afferrẽ ⁊ ipẽ
ꝓ ea orarẽ Cui illa aſſenſit · ⁊ pec
catũ ſcribẽs diligẽt̃ ſigillauit et
btõ iohãni tradidit Sed poſt pau
cos dies beatus iohãnes infirma
tus in domino requieuit Illa vt
audiuit illum defunctum ſe vitu
peratã et cõfuſã putauit · credẽs
ꝙ ſcriptũ alicui dimiſiſſet et ad
manus alicuius deueniſſz · Ad tu
mulum igit̃ btĩ iohannis acceſſit
et ibi vberrime flẽs clamabat di
cẽs · Heu heu putãs confuſionẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De Conuers. S. Pauli
25 Janrij

ditate. confuſio omnibus facta
ſum. Cumq amariſſime fleret et
beatum iohannem rogaret vt ſi
bi oſtenderet vbinam ſcriptum
ſuũ dimiſiſſet. Ecce beatus iohã
nes in habitu pontificali de tumu
lo proceſſit. duob9 epiſcopis qui
ſecum quieſcebant hinc inde val
latus. dicens mulieri Cur nos tã
tũ infeſtas τ me et ſanctos iſtos
qui mecum ſunt quieſcere non p
mittis? Ecce ſtole noſtre lacrimis
tuis omnes madefacte ſunt Por
rexitq ſibi ſcriptum ſuum ſigilla
tum vt prius fuerat dicens ei Vi
de ſigillum hoc. τ aperi ſcriptũ tu
ũ. τ lege Q̃d illa aperiens. pecca
tum ſuũ omnino deletũ inuenit.
et ibi taliť ſcriptũ reperit Prop
ter iohannem ſeruum meum. de
letum eſt peccatum tuum Sicq il
la imẽſas gratias deo retulit τ be
atus iohãnes cũ alijs duob9 epiſ
copis in monumẽtũ redijt Claru
it circa ãnos dñi ſexcẽtos quinq
tempore foce imperatoris.

De conuerſione ſancti pauli.
¶ Hiſtoria. xxvij.

Conuerſio ſãcti pauli apoſ
toli fcã eſt eodẽ ãno quo
xpũs paſſus ẽ. τ ſtepha
n9 lapidatus Nõ dico ãno nume
rali. ſʒ emergẽti Nã xpũs octauo
kl'as apl' paſſus ẽ. ſtephan9 vero
eodẽ ãno tcio die auguſti paſſus
et lapidatus ẽ Paulus vero octa
uo kl'as februarij conuerſus eſt.
¶ Quare aũt ↄuerſio ei9 poti9 q̃
alioꝝ ſcõꝝ celebrať triplex ſolet
racõ aſſignãi ¶ Primo ꝓpť exẽplũ
vt null9 q̃ntũcũq ſit peccõr deſpe
ret de venia. qñ tm̃ in culpa talẽ
poſtmodum cõſpicit fuiſſe in gra
tia. ¶ Secũdo propter gaudium
Sicut enim eccleſia magnã triſti
tiã habuit in eius pſecutione. ita
maximã leticiã hũit de eius cõuer
ſione. ¶ Tertio ꝓpter miraculũ
qd ſcilicʒ domin9 in eo oſtẽdit dũ
de ſeuiſſimo pſecutore fecit fideliſ
ſimũ ꝑdicatorẽ. ¶ Eius enim cõ
uerſio fuit miraculoſa ratiõe effi
ciẽtis. diſponẽtis et patiẽtis Rati
one efficiẽtis ſcʒ xp̃i qui ei9 cõuer
ſionẽ fecit Ibi enĩ oñdit ſuã mira
bilẽ potẽtiã in hoc q ei dixit Durũ
ẽ tibi cõtra ſtimulũ calcitrare Et
i hoc q ip̃m tã ſubito mutauit Vñ
cõtinuo mutatus rñdit Dñe quid
me vis facere? Aug9 ſup hoc ver
bũ Occiſus agn9 a lupis. fecit ag
nos de lupis. Iã parat ſe ad obe
diẽdũ qui prius ſeuiebat ad per
ſequẽdũ ¶ Secũdo oſtẽdit in hoc
ſuã mirabilẽ ſapiãʒ. Mirabilẽ enĩ
ſapĩa fuit in hoc q ipſũ a tumore
ſupbie deiecit offerẽdo infima hu
militatis nõ ſublimia maieſtatis
Ego inq̃t ſũ ihẽſus nazaren9 rex
iudeoꝝ Gloſa Nõ deũ nec dei fili
ũ ſe vocat. ſʒ humilitatis mee iq̃t
infima ſuſcipe. τ ſupbie tue ſqua
mas depone. ¶ Tercio ibi oſten
dit ſuã mirabilẽ clemẽtiãʒ qd no
tať ex hoc q ipſũ exiſtẽtẽ in actu
τ volũtate pſequẽdi cõuertit. Le
eet enĩ haberʒ deformẽ affectũ qe
ſpirans minaꝝ τc̃. Peruerſũ co
natũ qr acceſſit ad pricipem ſacer
dotũ τ cetẽa. q̃ſi ſe igerẽs Perni
tioſũ actũ. quia ibat vt vinctos
ꝑducerʒ i ihẽlm̃ Et ideo eius iter

h iij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

peſſimuꝫ erat. Ipſū tamē miſeri
cordia diuina conuertit ¶ Secun
do fuit miraculoſa conuerſio rati
one diſponētis id eſt lucis que ip
ſum ad conuerſionem diſpoſuit.
Ipſa enim lux dicitur fuiſſe ſubi
ta immenſa et celica Et ſubito in
q̄t circūfulſit id eſt circūq̄ꝫ fulſit
eum lux de celo Paulꝰ enim tria
vicia in ſe habebat. Primū erat
audacia. qđ notatur in hoc qđ dici
tur Acceſſit ad principes ſacerdo
tum Gloſa. Nō vocatus. ſed ſpō
te zelo concitante eum. Secūduꝫ
vitiuꝫ erat ſuperbia Qđ notatur
in hoc qđ dicitur ſpirās minaꝝ et
cetera. Terciū erat carnalis itel
gētia quā ſcilicet i lege habebat
Vnde gloſa ſuper illud verbum.
Ego ſum ihesus et cetera. Ego deꝰ
de celeſtibus loquor quem mortu
um putas ſenſu iudaico Ipſa igi
tur lux diuina fuit ſubita vt auda
ce terreret Fuit immenſa vt ſub
limen et ſuperbum in ima humili
tate proſterneret Fuit celica. vt
carnalem eius intelligentiā in ce
leſtē mutaret. Vel poteſt dici q̄
iſtud diſponens fuit in tribus ſci
licet in voce acclamante. in luce
fulgēte. in v̄tute potente ¶ Ter
cio fuit miraculoſa ratiōe pacien
tis id eſt ipſiꝰ pauli in quo facta
ē ipſa cōuerſio In eo em̄ hec tria
miraculoſe exterius facta fuerūt
ſcilicet proſtratio. obcecacio. et
triduana ieiunacō. Eſt enim pro
ſtratꝰ vt erigat̄ q̄ntuꝫ ad depreſ
ſuū affectuꝫ Auguſtinꝰ. Proſtra
tus eſt paulꝰ vt cecaretur Ceca
tus eſt vt mutaretur Mutatus ē
vt mitteretur Miſſus eſt vt ꝑ ve

ritate pateretur ¶ Itē auguſtinꝰ
Eliſus eſt ſeuiens. et factꝰ ē cre
dens Eliſus eſt lupus et factus ē
agnꝰ Eliſus ē perſecutor. et factꝰ
ē predicator Eliſus eſt filius per
dicionis et erectus eſt vas electi
onis. Eſt obcecatus vt illuſtrare
tur q̄ntūꝫ ad tenebroſū itellectū
Vnde et in illo triduo quo māſit
cecatus diciturq̄ doctꝰ fuerit euā
gelium ¶ Non enim accepit illud
ab homine neq̄ꝫ per hominem vt
ipſe teſtatur. ſed per reuelationē
ihesu chriſti. Auguſtinꝰ paulum
dico verum athletam chriſti. Do
ctum ab illo. vnctum de illo. cru
cifixum cuꝫ illo. glorioſum in illo
Eſt in carne maceratus vt ipſa
caro diſponatur ad bone operati
onis effectum. Optime enim de
inceps corpus eius ad omne bo
num diſpoſitum eſt. Nam eſurire
et habundare ſciebat et vbiq̄ꝫ et
in omnibus inſtitutꝰ erat et om
nia aduerſa libenter ſufferebat.
Criſoſtomus. Tirannos et popu
los ſpirantes furorem velut quoſ
dam culices eſſe eſtimabat. mor
tem vero atq̄ꝫ cruciatus. et millē
ſupplicia quaſi ludum putabat eē
puerorum. Hec amplectabatur
libenter. et magis decorabat̄ ca
thena vinctꝰ q̄ꝫ dyademate coro
natꝰ ac libentius recipiebat vul
nera q̄ꝫ alii munera. Vel iſta tā
dicuntur fuiſſe in eo contra tria
que fuerūt in primo parente. In
ipſo enim fuit contra deum men
tis erectio et econtra in paulo ad
terram corporis proſtratio. In
ipſo oculorum apertio et econ
tra in paulo oculorum obcecatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De . S . paula.

In ipſo fuit mādücatio cibi vetiti
et econtra in paulo abſtinentia
cibi liciti.

¶ De ſancta paula vidua.
¶ Hyſtoria . xxviij.

Paula fuit nobiliſſima ma
trona romanorū cuius vitā
btūs iheronimus cōpoſuit
i hec vba. Si cuncta corporis mei
membra verterentur i liguas. et
omnes artus humana voce reſo
narent. nichil dignū ſancte ac ve
nerabilis paule virtutibus dicerē
Nobilis genere. ſed multo nobili
or ſanctitate. Potens quondaz
diuitijs. ſed nūc chriſti pauperta
te inſignior Teſtor ihesum et ſan
ctos angelos eius. ipſumq; pro
prium angelū qui cuſtos fuit et
comes admirabilis femine me nil
in gratia nil dicere more laudan
tium. ſed qd dicturus ſum pro
teſtimonio minus eſſe eius meri
tis. Vult lector breuiter eius
ſcire v̓tutes Omnes ſuos paupes
pauperior ipſa dimiſit. Et ſicut in
ter multas gēmas. precōſa gē
ma micat. et iubar ſolis paruos
igniculos ſtellaꝝ obruit et obſcu
rat. ita cūctorū v̓tutes et potētiaz
ſua humilitate ſupauit. Minima
q; fuit inter omnes. vt omnium
maior eēt. et qnto plus ſe deiciebat
tātomagis a chriſto ſubleuabat.
fugiendo gloriam gloriam mere
batur. que virtutes quaſi vmbra
ſequitur et appetitores ſuos deſe
rens appetit contemptores. Hec
cuz quinq; liberos edidiſſet. ble
ſillam ſuper cuius morte eā rome
conſolatus ſum. paulinū ſanctuz
q; et admirabilem virū et prepo
ſitum rerū ſuarum. pāmachium
reliquit heredez. ad quem ſuper
eius obitum paruum libellū edi
dimus. euſtochium que nunc in
ſanctis locis virginitatis et eccle
ſie monile precioſiſſimum eſt. ru
finam que immaturo funere piuz
matris animum conſternauit et
thoxochium poſtq̄ parere deſijt.
vt intelligeres eam nō ſeruire vo
luiſſe officio coniugali. ſed mariti
deſiderio q̄ mares optabat libe
ros deſiderio obediſſe ¶ Poſtq̄
vir mortuus eſt ita euz planxit.
vt prope ipſa moreretur. Ita ſe
conuertit ad dei ſeruitutē vt mor
tē eius videret optaſſe. Quid er
go referā? ample et nobil domus
et quōdaz opulentiſſime omnes
pene diuicias in pauperes eroga
tas? Hec paulini epiſcopi anthi
ocheni et ephiphanij qui romam
venerant accenſa virtutibus per
momenta patriā deſerere cogita
bat Quid vltra differo? Deſcēdit
ad portum. frēe cognatis affinibus
et qd hijs maius eſt liberis proſe
quentibus. Iaz carbaſa tendebā
tur. et remorum ductu nauis i al
tum pertrahebat. et paruus thox
ochius ſupplices manus tendebat
in litore. Ruſina iam nubilis vt
ſuas exſpectaret nuptias tacens
fletibus obſecrabat Et tamen ſic
cos oculos tendebat ad celum.
pietatem in filios pietate in deū
ſuperās. nec dolorez vt aliqui ge
rūt fictū habuit. ſed veracez corā
cūctis et efficacē oſtēdit. nō ſcz la
crimaꝝ exteriorez inundationem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſed oculorum mentis crebros per
fluuiolos vbertim in celū directi
onem Non manifeſtans exterius
quid intra ſe gerebat. Neſciebat
ſe matrez. vt chriſti ſe probaret
ancillam Torquebantur viſcera.
et quaſi a ſuis mēbris diſtrahe
rentur cū dolore pugnabat Hec
ↄtra iura nature plena fides pati
ebat. immo gaudens animo appe
tebat Et amorem filiorū maiore
in deum amore contempnēs. in
ſola euſt ochio. que ⁊ ꝓpoſiti ⁊ na
uigationis eius comes eāt ac qui
eſcebat. Sulcabat interim nauis
mare. Et cunctis qui cum ea vehē
bantur litora reſpicientibus illa
auerſos tenebat oculos ne videt
quod ſine tormento videre non
poterat. Cūqꝫ ad loca t̄re ſācte
veniſſet. et proconſul paleſtie
qui familiam eius optime moue
rat p̄miſſis apparitoribꝰ iuſſiſſet
parari pretorium. elegit hūilem
cellulam et cuncta loco tanto ar
dore ac ſtudio circuibat ꝙ niſi ad
r̄liqua feſtinaret. a p̄mis nō poſſꝫ
abduci Proſtrataqꝫ an̄ crucē q̄ſi
pendētē dn̄m cernēt adorabat In
greſſaqꝫ ſepulchrum reſurrectōis
oſculabat̄ lapidez. quez ab oſtio
monumēti amouerat āgelꝰ Et ip
ſū corpis locū ī quo dn̄s iacuerat q̄
ſi ſitiēs deſideātas aq̄s fidei ore lā
bebat Quid ibi lacrimarū. q̄ntū
gemituū q̄d doloris effudeīt teſtis
ē cūcta iheroſolima. teſtis eſt ipſe
dn̄s quē rogabat Deīde perrexit
bethleē atqꝫ ī ſpecū ſaluatoris in
grediēs vidit ſacrū v̄gīs diuerſo
riū Et me audiēte iurabat cernē
ſe fidei ocul' īfātē pān̄is īuolutū
vagiētē ī p̄ſepio d̄m̄ magos adorā
tes ſtellā fulgētē deſup matrez v̄
ginē nutriciū ſedulū Paſtoēs no
cte veiētes. viderēt v̄bum q̄d fa
ctū erat et iā tūc iohīs euāgeliſte
p̄ncipiū dedicarent. In p̄ncipio
erat v̄bū. Et v̄bū caro factū eſt.
Paruulos etiā interfectos Hero
dem ſeuientē. ioſeph ⁊ mariam fu
gientes ī egiptū. mixtiſqꝫ gaudio
lacrimis loquebatur Salue beth
leem domus panis. in qua natꝰ
eſt panis qui de celo deſcendit.
Salue effrata regio vberrima.
cuius fertilitas deus ē Dauid quo
qꝫ loq̄tur cōfidenter. Introibimꝰ
in tabernaculū eius. adorabimꝰ
in lōco vbi ſteterunt pedes eius.
Et ego miſera atqꝫ peccatrix dig
na ſum iudicata de oſculari p̄ſepe
in quo dominus paruulꝰ vagijt.
Orare in ſpelunca. in qua virgo
puerpera deum fudit infantem.
Hec requies mea. quia dn̄i mei
patria eſt Hic habitabo. quoniā
ſaluator elegit eam ¶ Tāta ſe hu
militate deiecit vt qui eā vidiſſꝫ
et pro celebritate nominis vide
re geſtiſſet. ipſam eſſe non crede
ret. ſed ancillarum vltimaz Et cū
frequentibus choris virginum ci
geretur. veſte ⁊ voce ac habitu ⁊
inceſſu minima omniū erat. Nū
q̄ꝑ poſt viri mortem vſqꝫ ad diem
dormicionis ſue cū vllo comedit
viro. q̄ntūcunqꝫ eum ſanctum et
in pontificali culmine poſitum ſci
ret Balnea niſi piclitās nō adijt
Mollia etiaz in grauiſſima febre
lectuli ſtramēta nō habuit. ſꝫ ſup
duriſſimaz humum ſtratis cilicio l'
quieſcebat. Sed tamen illa quies

dicenda eſt · que iugibus pene ora
tionibus dies noctesq; iungebat
Ita leuia peccata plangebat vt
illam grauiſſimorum criminū cre
deres eſſe reā; Cunctaq; a nobis cre
brius moneretur · vt parceret o
culis et eos ſeruaret euangelice
lectioni aiebat Turpāda eſt faci
es quā contra dei preceptū pur
puriſſa · et ceruſſa · et ſtibio ſepe de
pinxi Affligēdū eſt corpus qd mul
tis vacauit delitijs · Longꝰ riſus
perpetuo compenſandꝰ eſt fletu ·
mollia linteamina et ſerica preci
oſiſſima aſperitate cilicij ſūt cōmu
tanda Que viro et ſeculo placui ·
nūc chriſto placere deſidero ¶ Si
int tales tātaſq; virtutes caſtita
tē; in illa voluero predicare ſup
fluus videbor In qua etiam cum
ſecularis eſſet omnium rome ma
tronarum exemplū; fuit Que ſe
ita geſſit · vt nunq̄ de illa etiam
maledicorum quicq̄ auderet fa
ma confingere · fateor errorē me
um cum in dando eſſet profuſior
arguebam illud proferēs de apoſ
tolo Nō vt alijs refrigeriū · vobis
aūt tribulatio · ſed ex equalitate ī
hoc tēpore · vt veſtra habūdantia
ſit ad illorū īopiā et illorū habūdā
tia ſit ad veſtrā inopiam · et pro
uidendum eſſe ne qd libenter fa
ceret ſemper facere non poſſet ·
Multaq; huiuſmōi que illa mira
verecundie et ſermone pciſſimo
diſſoluebat · teſtem inuocans do
minum ſe illius nomine cūcta fa
cere · Et hoc habere voti · vt mēdi
cans ipſa moreretur vt vnū; nū
mum filie non dimitteret · et ī fu
nere ſuo aliena ſindone inuolue

re Ad extremum inferebat Ego
ſi petiero multos īueniā q̄ tribuāt
michi Iſte mēdicās ſi a me nō ac
ceperit que ei poſſū etiā de alieno
tribuere · ſi mortuꝰ fuerit · a quo
eiꝰ aīa requiret? Nolebat in hijs
lapidibus pecuniam effundere · q̄
cum terra et ſeculo tranſituri ſūt
Sed in viuis lapidibꝰ qui voluū
tur ſuper terram de quibus ī apo
calipſi iohānis ciuitas regis mag
ni extruitur ¶ Exceptis feſtis di
ebus vix oleū; in cibo accipiebat
vt ex hoc vno eſtimaret quid de
vino et liquamine et piſcibus et lac
te et melle et ouis · ac reliquis quē
guſtu ſuauia ſunt iudicares · In
quibꝰ ſumēdis quidā; ſe abſtinē
tiſſimos putant Et ſi hijs ventrē
ingurgitauerint tutā; pudiciciā
ſuſpicantur · Noui ſuſurronē quē
dam qd genus hominum pernici
oſum eſt · quaſi beniuolum nun
ciaſſe vt pro nimio feruore virtu
tum quibuſdā; videretur inſana
et cerebrū; illius dicerent confo
uendū; Cui illa reſpondit · Thea
trum facti ſumus mundo et ange
lis et hominibus Nos ſtulti propē
deum · ſed ſtulticia dei ſapientior
eſt hominibꝰ · Poſt virorum mo
naſteriū; qd viris tradiderat gu
bernandū plures virgines quas
ex diuerſis prouincijs congrega
uerat tā; nobilis q̄ mediocris et
īfimi generis ī tres turmas et mo
naſteria diuiſit · Ita dūtaxat vt
ī opere et in cibo ſeparate pſalmis
et orationibus iungerentur Iun
gētes īter ſe · ſermone leniſſimo
federabat Laſciuientē adoleſcen
tulā; carnē · crebris et duplicatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

frãgebat ieiuniis maleſis ẽas ſtõ
machum dolere q̃ mentem dicẽs
Munditiaȝ corporis atq̃ veſtium
anime eſſe immundiciã. Et qđ in
ter ſeculi homines leue putatur
vel michil hoc in monaſterijs gra
uiſſimum dicebat eſſe delictum.
Cunq̃ alijs languentibus large
preberet omnia ⁊ eſum quoq̃ ex
hiberet carniuȝ Sed quando ipã
egrotabat ſibi non indulgebat.
et in eo ĩequalis videbatur q̃ in
alijs clementiam. in ſe duritiã cõ
mutabat ¶ Referã qđ expertus
ſũ. mẽſe iulio feruẽtiſſimis eſtib9
incidit in ardorem febris Et poſt
diſtẽperationem cuȝ dei miſericor
dia reſpiraſſet. ⁊ medici ſuaderẽt
ob refectionem corporis vino eſſe
opus tenui ⁊ paruo. ne aquam bi
bens ĩ ydropiſim verteret̃ Et ego
clam beatum papam epyphaniũ
rogarem vt eam moneret immo
cõpelleret vinũ bibere. illa vt eãt
prudens et ſollertis ĩgenij ſtatim
ſenſit ĩſidias. ⁊ ſbridens meũ eſſe
qđ ſuũ ille diceret ĩtimauit. Quid
plura? Cum beatus pontifex poſt
multa hortamẽta exiſſet foras. q̃
renti michi quid egiſſet reſpõdit.
Tantuȝ profeci vt ſeni homini pe
ne perſuaſerit ne bibam vinum.
¶ In luctu mitis erat et ſuorum
motibus frangebatur maxime
liberorum Nam et in viri ⁊ filiorũ
dormitione ſemper periclitata eſt
Et cuȝ os ſtomachumq̃ ſignacet.
mentiſq̃ doloreȝ crucis niteretur
ĩpreſſione linire ſupabat̃ affectu
Et credulã mentẽ parentis viſce
ra conſternebãt. animũq̃ vincẽs
fragilitate corporis vincebatur.

¶ Scripturas ſãctas tenebat me
moriter mẽti ſue firmit̃ ĩprimẽdo
Et cũ amãet hiſtoriaȝ. et illđ vẽi
tatis diceret fundamentũ. magis
ſequebatũr intelligentiam ſpirita
lem. et hoc culmine edificationeȝ
anime protegebat Loquar ⁊ ali
ud qđ forſitan emulis videtur in
credulum Hebream linguaȝ quã
ego ab adoleſcẽtia multo labore
et ſudoẽ ex parte didici. ⁊ infati
gabili meditacõe nõ deſero ne ip
ſe ab ea deſerar diſcere voluit et
ꝯſecuta ẽ. ita vt Pš hebraice ca
neret ⁊ ſermõeȝ abſq̃ vlla lingue
latine proprietate pſonaret Qđ
quidem vſq̃ hodie in ſancta filia
eius euſtochio cernimus ¶ Huc
vſq̃ pſperis nauigauim9 vẽtis.
et criſpantia maris equora lam
bens carina ſulcauit. nũc in ſco
pulis occurrit oratio. Quis enim
poſſit ſiccis oculis paulam narra
re morienteȝ? Incidit in grauiſſi
mã egritudinẽ. imo qđ optabat
inuenit vt nos deſereret ⁊ domio
plenius iungeret̃ Quid diu diffe
ro. et dolorem meum in alijs im
morãdo facio longiorẽ? Sentiebat
prudentiſſima feminarum adeſſe
mortem Et frigeſcẽte iaȝ alia pte
corporis atq̃ membroruȝ. ſolum
anime tepor in ſancto ⁊ ſacro pe
ctore palpitabat Et nichilominus
quaſi ad ſuos pergeret. alienoſq̃
deſpiceret. illos v̓ſiculos ſuſurra
bat. Domine dilexi decorẽ dom9
tue. et locuȝ habitationis glorie
tue Et quã dilecta tabnacula tua
domine virtutum cõcupiſcit et de
fecit anima mea in atria dñi ⁊c̃.
Elegi abiecta eſſe in domo đi mei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

magiſꝙ habitare ī tabernaculis
peccatorum Quoniam melior eſt
dies vna in atrys tuis ſuper milia
Cumqꝫ a me interrogaret. cur
taceret cur nollet reſpōdē clamā
ti. an dolerꝫ aliquid? Greco ſer
mone reſpōdit Nichil ſe habere
moleſte. ſed oīa quieta ⁊ trāquil
la reſpicē Poſt hec obmutuit et
clauſis oculis q̄ſi iaꝫ hūana deſpi
cerꝫ. vſqꝫ ad expirationeꝫ aīe eoſ
dē verſiculos repetebat vt vix au
dirē que dicebat Quē monachoꝝ
latentium in heremo cellula ſua te
nuit? Quā virginū cubiculorum
ſecreta tenuerūt? Sacrilegiū pu
tabāt qui nō tali femine vltimuꝫ
reddidiſſēt officiuꝫ. donec ſubter
eccleſiā ⁊ iuxta ſpecū domini cō
deret Venerabilis filia eiꝰ virgo
euſtochium quaſi ablactata; ſup
matrem ſuam abſtrahi a parēte
non poterat deoſculari cepit faci
eꝫ. herere vultui totuꝫ corpꝰ am
plexari. ⁊ ſe cum matre velle ſepe
liri Teſtis eſt ihēſus ne vnuꝫ qui
dem nummū ab ea filie derelictuꝫ
ſed magnū es alienum ⁊ qđ iſtis
difficilius eſt fratrum et ſororuꝫ
immenſā multitudinē quā ſuſten
tare arduū ⁊ abicere impium eſt
Vale paula ⁊ cultoris tui vltimā
ſenectutē orationibꝰ adiuua.

¶ De Nomine.

IVlianus dicitur a iubilus ⁊
ana qđ eſt ſurſuꝫ inde Julia
nus quaſi iubilianꝰ. q̄ cum iubi
lo ſupna petyt. vel a iulius qđ eſt
incipiens et anus. Nam in dei ſer
uitio fuit ſenex lōganimitate ſed
incipiens ſui reputatione.

De ſācto iuliano ep̄o ⁊ martire.

¶ Hyſtoria. xxix.

IVlianus Cenomanenſis
ep̄ūs fuit Hic ſymon lep
ſus ille fuiſſe dicit̄ quē do
minꝰ a lepra ſanauit. Et qui do
minū ad cōuiuiū inuitauit. Qui
poſt aſcēſionē dn̄i ab apoſtolis ce
nomanenſis epiſcopus ordinatꝰ
eſt Hic multis virtutibus clarus
Tres etiam mortuos ſuſcitauit ⁊
poſtmodum in pace quieuit Iſte
dicitur eſſe ille iulianus qui ab iti
nerantibus pro inueniēdo bono
hoſpicio inuocatur. eo q̄ dominꝰ
in domo eius fuit hoſpitatus. Sꝫ
verius videtur eſſe alius iulianꝰ
qui vtrumqꝫ parētem ſcilicet pa
trem et matrem ignoranter occi
dit cuius hyſtoria infra ponetur.

¶ Hyſtoria. xxx.

FVit ⁊ alius iulianꝰ de ali
mania nobilis genere. ſꝫ
fide nobilior qui deſiderio
martiry ſe vltro perſecutoribus
offerebat Tādē criſpinꝰ conſula
ris miſit miniſtrū et eū occidi mā
dauit Qđ ſentiens iulianus ſpon
te foras proſilyt et quereti intre
pidus ſe opponens protinus ictū
ferientis excepit. Cuius caput le
uātes ad ſanctum ferreolum iuli
ani ſotium detulerūt. vt eidē mor
tem ſimileꝫ minarentur. niſi pro
tinus immolaret Quibus cum aſ
ſentire nollet. eum occiderunt et
caput ſancti iuliani cum corpore
ſancti ferreoli ī vno tumulo poſu
erūt vt q̄ ī fidei ꝯpari cōſtanī diui

ſi nō fuit ſic etiā i pmiſſ corōnatiōe
nō fuit ſepati Et p9 multos ānos
ſāct9 mamert9 viennenſis epiſco
pus inuenit caput ſancti iuliani
inter manus ſancti ferreoli ita il
leſum ⁊ integrum ac ſi eadem die
fuiſſet ſepultū ¶ Inter cetera hu
ius ſancti miracula ſolet referri ꝙ
cum quidam dyacon9 oues eccle
ſie ſācti iuliani raperet. et paſto
res eidem ex parte ſancti iuliani
ꝓhiberēt. ille reſpondit Julian9
non comedit arietes Et ecce poſt
modicum febre vehementiſſia per
urgetur. ⁊ inualeſcēte febre ꝙ a
martire incenditur cōfitetur. Fe
cit qꝫ ſuper ſe iactari aquaꝫ vt re
frigeraretur. ſed ſtatim tant9 fu
mus de corpoꝛe eius exijt vt cūcti
qui aderant fugerent. Et ipſe p9
modicū expirauit ¶ Cum quidaꝫ
ruſticus vt ait Gregori9 turonē
ſis in die dominica arare vellꝫ . ꝓ
tinus contractis digitis manubꝛi
um ſecuris cum qua vomereꝫ mū
dare volebat ei9 dextre adheſit .
ſed poſt duos annos i eccīa ſācti
iuliani ad eius preces curatus ē.

¶ De alio iuliano.
¶ Hyſtoria . xxxi.

FVit inſuper alius iulian9
frat beati iulij . Hij duo
fratres ad theodoſiuꝫ im
patorē chꝛiſtianiſſimū venerūt pe
tentes vt templa ydolorū vbicū
qꝫ inuenirent deſtruerent ⁊ chꝛiſti
eccleſias edificarent. Qd impera
toꝛ libenter faciēs ſcripſit vt om
nes eis debeant obedire ⁊ eos in
omnibus ſub pena capitis adiu
uare. Cum igitur beati iulianus
et iuli9 in loco qui dicitur gaudi
anum eccleſiaꝫ fabricarent ⁊ cūc
ti tranſeuntes ob imperatoris
periuꝫ vt eos i opere adiuuarēt.
contigit ꝙ quidam cum curru in
de tranſitum facerent. Qui dixe
runt ad inuicem Quam excuſati
onē pretēdere poterimus vt libe
ri tranſeamus . ⁊ in iſto opere nō
occupemur? Dixerūtqꝫ Venite ꝓ
ſciamus vnum ex nobis in plau
ſtrū ſupinum . et eum pannis co
operiamus. Dicemuſqꝫ ꝙ hominē
mortuum in vehiculo habeamus
et ſic libere tranſire poterim9 Ac
cipienteſqꝫ vnum ex ſocijs i plau
ſtrum proiecerūt . eiqꝫ dixerunt
Tu ſile et oculos claude. ⁊ quouſ
qꝫ tranſierimus quaſi mortu9 ia
ce Cumqꝫ hominem tanꝙ mortuū
coopuiſſent . et vſqꝫ ad famulos
dei iulianum et iulium veniſſent
dixerunt eis ſerui dī . Filioli parū
per ſubſiſtite et nos i hoc ope mo
dicum adiuuate. Qui reſpōderūt
Non poſſumus hic ſtare . quoniaꝫ
hominem mortuum in plauſtro
habemus Quibus ſanct9 iulian9
dixit Vt quid ita mētimini filij?
Et illi . Non mētimur domine ſed
ſic eſt vt loquimur . Et ſanct9 iu
lianus dixit Secundum veritatē
dicti veſtri ita vob̄ cōtingat. ⁊ il
li boues pungentes ptrāſierūt
Cūqꝫ procul pertranſiſſent . acce
dentes ad currū ceperunt collegā
ſuuꝫ vocare ex nomine dicentes.
Surge āmodo et ſtimula boues .
vt celerius tranſeamus Cum au
tem nullatenus ſe moueret eum
pulſare ceperunt dicentes Vt qd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De ali. Juliano.

de litas. Surge. et ſtimula boues
Sed cū ille nullaten⁹ reſponderet
accedētes eum diſcooperierunt ⁊
mortuum inuenerunt. Tantuſqꝫ
timor ipſos et ceteros inuaſit. vt
nullus de cetero famulo dei men
tiri auderet

Hyſtoria. xxxii.

Fuit etiam alius Julian⁹
qui vtrumqꝫ parētē neſ
ciens occidit. Cum enim
predictus . Julianus iuuenis ac
nobilis quadam die venationi in
ſiſteret . ⁊ quendam ceruum rep
tū inſequeretur . ſubito ceru⁹ ad
eum ſe vertit eiqꝫ dixit . Cur me p
ſequeris qui patris ⁊ matris tue
deciſor eris? Qd ille audiens vehe
menter extimuit . et ne forte ſibi
contingat qd a ceruo audierat re
lictis omnibus clam diſceſſit ⁊ ad
regionē valde remote peruenit .
Ibiqꝫ cuidam principi adheſit . ⁊
tam ſtrennue vbiqꝫ ⁊ in bello ⁊ in
palacō ſe habuit . ꝙ princeps euꝫ
militem fecit . Et quandam caſtel
lanam viduam in cōiungez ei tra
didit ⁊ caſtelluꝫ pro dote accepit
Interea parentes iuliani pro a
miſſiōe filij nimium dolētes vaga
bundi vbiqꝫ pergebant . ⁊ filium
ſuum ſollicite requirebant . Tan
dem ad caſtrum cui iulian⁹ pre
erat deuenerunt Tunc autez Ju
lian⁹ a caſtro caſu receſſeāt Quos
cum vxor iuliani vidiſſet . ⁊ qui
naz eſſent inquiſiuiſſet . ⁊ illi om
nia que filio ſuo acciderant enar
raſſēt . itellexit predicta domina
ꝙ viri ſui parētes erāt . vt pote
quia hec a viro ſuo forte frequēt
audierat . Ipſos igitur benigne
ſuſcepit . ⁊ pro amore viri ſui lec
tū ſuuꝫ eis dimiſit . ⁊ ipſa ſibi ali
bi lectulum collocauit Facto aūt
mane caſtellana ad eccleſiam per
rexit Et ecce Julianus mane veni
ens in thalamum quaſi vxorem
ſuam excitaturus itrauit Et inue
niēs duos pariter dormiētes vxo
rem cum adultero ſuſpicatus ſilē
ter extracto gladio ābos pariter
interemit Exiens autē domuꝫ vi
dit vxorem ſuam ab eccleſia rede
unteꝫ et admirās interrogauit .
qui nam eſſent illi qui iſuo lecto
dormirēt? Ac illa ait Parētes veſ
tri ſunt qui vos diutiſſime queſi
erūt ⁊ eos in noſtro thalamo col
locaui . Qd ille audiens pene exa
nimis effect⁹ . amariſſime flere ce
pit dicens Heu miſer quid faciaꝫ
quia dulciſſimos parentes occidi
Ecce impletum eſt verbum cerui
Qd dum vitare volui miſerrim⁹
adimpleui . Jam nunc vale ſoror
dulciſſima . quia de cetero non qeſ
cam donec ſciam ꝙ deus peniten
tiam meam acceperit . Cui illa Ab
ſit dulciſſime frater vt te deſeraꝫ
et ſine me abeas Sed que ſui tecū
particeps gaudij . ero particeps
et doloris Tunc inſimul recede n
tes iuxta quendaꝫ magnū fluuiū
vt multi periclitabātur quoddaꝫ
hoſpitale maximum ſtatuerunt
vt ibi penitentiam facerent et ō
nes qui vellent tranſire fluuium
inceſſanter tranſueherent . ⁊ hoſ
pitio vniuerſos pauperes recipe
rent Poſt multum vero tēporis
media nocte dum iulianus feſſus

quieſceret ⁊ gelu grauiſ eēt audi
uit vocem ſe miſerabiliter lamen
tantem. ac iulianum vt ipſū trāſ
duceret voce lugubri inuocantē
Quod ille audiens concitꝰ ſurrexit
Et iam gelu ipſum deficientē in
ueniens in domum ſuā portauit
Et ignem accēdens ipſuꝫ calefacē
re ſtuduit. Sed cum calefieri non
poſſet ⁊ ne ibi deficeēt timēt. ipm̄
in lectum ſuuꝫ portauit. ⁊ diligē
ter cooperuit. Et pꝰ paululum il
le qui ſic infirmus et quaſi lepro
ſus apparuerat. ſplendidus ſcan
dit ad ethēā ⁊ hoſpiti ſuo dixit Ju
liane dominꝰ miſit me ad te. mā
dans tibi ꝙ tuam penitentiam ac
ceptauit. ⁊ ambo poſt modicū in
domino qeſcetis. Sicqꝫ ille diſpa
ruit. ⁊ iulianus cū vxore ſua pꝰ
modicum. plenus bonis operibus
et elemoſinis in dn̄o requieuit.

¶ De alio Juliano.
¶ Hyſtoria. xxxiii.

Fuit et alius Julianus nō
quidem ſanctꝰ ſed ſcelera
tiſſimꝰ ſcꝫ Julianꝰ apoſta
ta Hic iulianus prius fuit mona
chus et magne religionis ſimula
tor. ¶ Quedā autem mulier vt
refert magiſter Johānes beleth
in ſumma de officio eccleſie habens
tres ollas plenas auri. aurum il
lud in orificiis ollarum cinere ne
appareret operuit. Et predictas ol
las Juliano quem ſanctiſſimum
hominem eſtimabat corā quibuſ
dam monachis ſeruandas tradi
dit. Quod autem ibidē aurum eſſꝫ
nulli indicauit. Julianus igitur
predictas ollas accipiens et tā
copioſum aurum ibidem inueniēs
totum illud aurum furatus eſt.
et ollas impleuit cinere. Poſt a
liquod tempus cum mulier depoſi
tum requireret ille ollas cū cine
re ſibi reddidit. Cum vero ipſa
aurum requireret. conuincere il
luꝫ nō potuit. quia de auro teſtes
nō habuerat. Quoniā monachi
coram quibus hoc ſibi tradiderat
nil in ollis niſi cinerem viderant
Et ſic aurum obtinuit cū quo ro
mam fugit. Et per illud aurum
ſequenti tempore rome obtinuit
cōſulatū. Deinde in imperiū ſubli
matus eſt Qui cum inſtructꝰ eēt
a puericia in arte magica. ⁊ mul
tū ſibi placeret. magiſtros inde
plures ſecū habebat. Die aūt qua
dam ſicut in hyſtoria tripartita le
gitur. cū puer eſſet ad huc et re
cedente magiſtro ſuo ſolus remā
ſiſſet. et adiurationes demonū
feciſſet. multitudo adinſtar ethi
opum nigrorum cōuenit. Tunc
Julianus hoc videns et metuens
ſignum crucis protinus fecit. et
omnis illa demonum multitudo
euanuit. Quod cum magiſtro re
uertēti quid ſibi acciderat retu
liſſet. Dixit ei magiſter ſuus Hoc
ſignum crucis maxime demones
timent. Sublimatus igitur in impe
rium. huius rei memorans cum
per artem magicam operari vellꝫ
apoſtatauit. ⁊ ſignum crucis vbi
qꝫ deſtruxit. ac chriſtianos inquā
tum potuit perſecutus ē. putans
ꝙ aliter ſibi demones minime obedi
rent. Deſcendens igitur Julianꝰ
in perſidem. ſicut legitur in vitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

patrum miſit demonem in occidē
tem vt ſibi inde deportarȝ reſpō
ſum Cum autem demon ad quen
dam locum veniſſet per decem di
es ibidem immobilis ſtetit· quia
quidam monachus ibidem nocte
ac die orabat · Et eo ſine effectu
regreſſo dixit iulianꝰ · Quare tā
tū tardaſti? Qui reſpondit Suſti
nui per decem dies publium mo
nachuȝ · ſi forte ab oratione ceſſa
ret ⁊ tranſire poſſem · Cumqȝ nō
ceſſaret prohibitus ſum trāſire·
⁊ redij nichil agēs· Tunc indig
natus iulianus dixit· ꝙ cum illuc
veniret· vindictam de illo mona
cho faceret· Cum ergo de perſis
victoriaȝ ſibi demones promitte
rēt · ſophiſta ſuus dixit cuidam
chriſtiano· Quid putas nunc fa
cit fabri filius? Et ille Sepulchrū
parat iuliano . Dum igitur vt in
hiſtoria ſancti baſilij legitur ceſa
ream capadocie deueniſſet· ſanc
tus baſilius eidem occurrit ⁊ tres
panes ordeaceos ꝓ munere ei mi
ſit At iulianus indignatus· eos
recipere cōtēpſit Et pro panibꝰ
ſibi fenum miſit dicens Pabuluȝ
irrationabilium animalium nob̄
obtuliſti recipe qd miſiſti. Reſpō
dit baſiliꝰ · Nos quidā qd comedi
mꝰ tibi miſimus Tu vero dediſti
nobis vnde beſtias tuas nutris ·
Ad hoc iulianus iratus reſpondit
Cum perſas ſubegero · hāc vrbeȝ
deſtruaȝ et arabo · vt ferifera ma
gis quam homifera nominetur·
Sequenti nocte vidit baſilius in
eccleſia ſancte marie in viſu mul
titudinem angelorum ⁊ in medio
eorum quādam feminam in tro

no ſtantem ⁊ aſtantibus dicentem
Vocate michi cito mercurium q̄
Julianū appoſtatam occidat · qui
me et filiuȝ meuȝ ſuperbe blaſphe
mat · Erat autem mercuruis mi
les quidam qui ab ipſo Juliano
ꝓ fide criſti fuerat interfectꝰ et i
eadem eccleſia erat ſepultus Sta
timqȝ cum armis ſuis quē ibi ſer
uabātur affuit · ⁊ miſſus ab ea in
prelium pꝛoperauit Expergiſcēs
baſilius ad locum vbi ſanctus ¶
Mercurius cum armis ſuis quieſ
cebat iuit ⁊ monumentum ſuum
aperiens · nec corpus ibi repperit·
nec arma inuenit · Tunc cuſtodē
quis arma talia aſportauerit in
q̄ſiuit Ille vero cum iuramento
affirmabat eadem veſpere eundē
ibi fuiſſe vbi perpetuo ſeruabātur
Inde igit̄ baſilius recedēs et ma
ne illuc rediēs · inuenit ibi corpꝰ
eius ⁊ arma ⁊ lanceam ſanguine
cruentatam · Et ecce quidā de ex
ercitu rediens dixit · Cū Julianus
imperator i exercitu moraretur·
ecce quidam miles ignotus cū ar
mis ſuis ⁊ lancea veniens vrgēs
equum calcaribꝰ cuȝ audaci mēte
Julianum impetijt et lanceā for
titer vibrans · ipſū valide per me
dium perforauit . Et ſubdito ab
ſcedēs nuſq̄ꝫ cōparuit · Ipſe vero
Julianꝰ dum adhuc ſpiraret · ſāg
uine ſuo vt dicitur in hyſtoria tria
pertita manum impleuit et in ae
ra proiecit dicens · Viciſti galilee
viciſti · Sicqȝ in hijs vocibus miſe
rabiliter expirauit · Ab omnibus
autem ſuis inſepultis relinquitur
et a Perſis excoriat̄ ⁊ de corio ſuo
regi pſarū ſubſtractoriū efficitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De tempore deuiationis.

Dicto de festiuitatib9 que
occurrūt infra temp9 qđ
ptim cōtinetur sub tēpoē
recōciliacōis ꝛ ptim sub tempore
peregrinationis. qđ temp9 r̄presē
tat ecclesia a natitate vſqꝫ ad ſep
tuageſimam. ſequitur videre de
feſtiuitatibus que eueniunt infra
tempus deuiacōis qđ incipit ab
Adam. ꝛ durat vſqꝫ ad moyſen.
Qđ tempus repreſentat eccleſia
a ſeptuageſima vſqꝫ ad paſcha.

De ſeptuageſima.
Hyſtoria. xxxiiij.

Septuageſima ſignificat
tempus deuiationis Sex
ageſima tempus vidua
tionis. Quinquageſima vero tem
pus remiſſionis. Quadrageſima
autem tempus penitentie ſpiritu
alis. Inchoatur autem ſeptuage
ſia a dominica qua cātatur. Cir
cūdederunt me et terminatꝫ i ſab
bato poſt paſcha. Inſtituta eſt
autē ſeptuageſima propter tres
rationes. ſicut inuitur i ſumma
de officio magiſtri Johis beleth
ſcilicet propter redēptioneꝫ. Nā
ſancti patres ſtatuerūt vt ꝓpter
venerationem diei aſcenſionis in
qua noſtra natura celos aſcēdit
ꝛ ſup choros āgelorū ſblimata ē.
ſemp ipa quīta dies ſolēpnis et
celebris haberetꝫ ꝛ i ea ieiuniū nō
obſeruetꝫ. qꝛ i pͥmitiua eccīa eque
ſolempnis erat ſicut prima feria.
vnde ꝛ tūc ſolempnis proceſſio fi
ebat ad repreſentandūꝫ proceſſi
oneꝫ diſcipulorū vel ipoꝝ āgeloꝝ

Jdeo in vulgare ꝓuerbiuꝫ v̄ſum
eſt vt diei dominice dicatꝫ cōgnata
dies Jouis. qꝛ āntiquit9 fuit eque
ſolempnis. Sed quia feſta ſancto
ruꝫ ſuperuenerūt. ꝛ celebrāe tot
feſta erat quadāmō oneroſuꝫ. idō
ſolempnitas illa ceſſauit In r̄cēp
tione ergo illorū dieꝝ ſācti prēs
vnā ſeptimanā quadrageſime in
abſtinēcia addiderūt. ꝛ ſeptuagē
ſimā vocauerūt. Alia ratio ē ꝓpē 2.
ſignificationeꝫ. Quoniaꝫ per hoc
temp9 ſignificatꝫ deuiacō. exiliuꝫ
et tribulacō toti9 hūani generis
ab adam vſqꝫ ad fineꝫ mūdi. Qđ
quidē exiliū ſub reuolutiōe ſeptē
dieꝝ peragitur. ꝛ ſub ſepteꝫ mili
bus annorū includitꝫ. Per ſeptua
ginta eni dies ſeptuaginta cente
nas ānorū intelligim9. Ab inicio
autē mundi vſqꝫ ad aſcenſionem
ſex milia annoꝝ cōputamus. Ex
tūc vero quicquid tēporis ſequitꝫ
vſqꝫ ad finem mūdi. ſub ſeptimo
millenario cōprehenditꝫ. cui9 ter
minuꝫ ſolus deus nouit. Nos igitꝫ
xpūs in ſexta mūdi etate ab hoc
exilio i ſpe eterne retributionis.
reddita innocentie ſtola per b ap
tiſmū eripuit Sed cōſūmato tem
poē nr̄i exilij. vtraqꝫ ſtola nos ꝑ
fectē decorabit. Hinc eſt ꝙ in hoc
tempore deuiacōis et exilij cātica
leticie deponim9. ſed tameꝫ in ſab
bato paſche vnū alleluia decan
tamus tanꝙ i ſpe eterne patrie
gratulantes. et ſtolam innocētie
in ſexta mundi etate ꝑ xpm recu
perātes Cui etiā tract9 ſbicitꝫ. per
quē ſignificatꝫ labor quē ad huc in
impletione mandatoruꝫ dei debe
mus habere. In ſabbato autem

Septuagesima tribus de causis instituta est. 1 propter redemptionem. 2 propter significationem, 3 propter representationem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

poſt paſca in quo vt dictũ eſt te
rminatur ſeptuageſima· duo allelu
ya cantamus· Quia ↄpleto huiꝰ
mundi termino· duplicem ſtolã
glorie ↄſequemur. ¶ Alia ratio eſt 3.
propter repreſentationem · quo
niã ſeptuageſima repñſentat ſeptu
aginta annos qͥbus filij iſrł ſb
captiuitate babilonica fuerũt Et
quemadmoduꝫ illi depoſuerũt or
gana ſua dicentes · Quomodo cã
tabimus canticum dñi ⁊c̃· Sic et
nos canticũ laudis deponimus ·
Poſtea vero data illis licentia re
deũdi a cyro ſexageſimo anno ce
perũt letari· et nos quoqꝫ in ſab
bato paſche alleluya cantamus·
eorꝫ repreſentando leticiam· Sed
tamen illi in apparatu reditus· ⁊
in colligendo ſarcinulas multuꝫ
laborauerũt Et nos poſt alleluya
tractũ ſtatim ſubiungimꝰ · qui la
borem ſignificat· Sabbato autẽ
quo ſeptuageſima terminat̃ duo
alleluya cantamus eorꝫ plenam
leticiam per quam peruenerũt in
patriam figurantes· ¶ Hoc etiã
tẽpus captiuitatis et exilij filiorꝫ
iſrł repreſentat tempꝰ noſtre pe
regrinatiõis· Quia ſicut ipſi ſexa
geſimo anno liberati ſunt· ſic et
nos in ſexta mundi etate Et ſicut
adhuc ĩ colligẽdo ſarcinulas mul
tum laborauerũt· Sic et nos etiã
liberati in completione mandato
rum laboramus· Sed cum ad pa
triam peruẽtum fuerit· labor om
nis ceſſabit· et gloria pfecta erit
et duplex alleluya in corpore ⁊ a
nima cantabimus· In hoc igitur
tempore exilij eccleſia multis tri
bulationis preſſa· et fere in bara

tro deſpẽrationis poſita ab alto
trahens ſuſpiria clamat in officio
et dicit· Circumdederunt me ge
mitus mortis dolores inferi circũ
dederũt me ⁊c̃· Et oſtendit eccle
ſia multiplicem ſui tribulationẽ
quam habet· et p̄ miſeria contra
cta· et pro duplici pena inflicta· ⁊
pro culpa quo ad alios cõmiſſa·
Sed tamen ne deſperet proponit̃
ei in euangelio et in epiſtola tri
plex ſalubre remediũ et triplex
premium Remedium eſt vt ſi ab
hijs vult pfecte liberari· in vinea
anime ſue laboret abſcindẽdo vi
cia et peccata· Poſtea in ſtadio p̄
ſentis vite currat per penitentie o
pera Deinde viriliter in agone pu
gnet contra omnia diaboli tem
ptamẽta Et ſi hoc fecerit· duplex
premium habebit· Quia laborãti
dabitur denarius· currẽti braui
um· et pugnanti corona· Quia e
tiam ſeptuageſima ſignificat tem
pus noſtre captiuitatis· ꝓponit̃
nobis remediuꝫ per quod a capti
uitate poſſumus liberari ſcꝫ per
curſum fugiendo· p pugnam pre
liando· et p denarium redimẽdo.

De ſexageſima· Hiſtoria triceſimaquinta·

Sexageſima ichoatur a do
minica in qua in eccĩa cã
tatur Exurge dñe· ⁊ ter
minat̃ in quarta feria poſt paſcha
Inſtituta eſt autem et ꝓpter redẽ
ptionem· et propter ſignificatio
nem· et ꝓpt̃ repreſentationem ·
¶ Propt̃ redemptionem qm̃ mel
chiades papa ⁊ ſilueſter ſtatuerũt

vt bis in omni ſabbato comede
retur ne propter abſtinētiā quā
homines ſuſtinuerūt in ſexta feri
a in qua omni tempore ieiunan
dum eſt natura debilitaretur In
redemptione ergo ſabbatorum
illius temporis vnam ſeptimanā
quadrageſime addiderunt et ſep
tuageſimā vocauerunt. ¶ Alia
ratio eſt propter ſignificationem
quoniam ſexageſima ſignificat
tempus viduitatis eccleſie et me
rorem illius pro abſentia ſponſi.
Et quoniam fructus ſexageſimus
debetur viduis. In conſolationē
autem illius pro abſentia ſponſi
qui ad celum raptus eſt dantur
eccleſie due ale ſcilicet ſex operum
miſericordie exercitacō et decalo
gi ipletio. vnde ſexageſima ſonat
ſexies decem vt per ſex intelligā
tur ſex opera miſericordie per de
cem intelligatur decalogus. ¶
Tercia ratio eſt propter repreſē
tationem Nam ſexageſima nō ſo
lum tempus viduitatis ſignifi
cat. ſed etiam miſterium noſtre
redemptionis repreſentat. Nam
per decem intelligitur homo qui ē
decima dragma eo quod factus ſit vt
ruinam nouem ordinum repara
ret. Vel intelligitur p decem eo
quod conſtat ex quatuor humoribus
quantū ad corpus. Et habet tres
potentias in anima ſcilicet memo
riam intelligentiam et voluntatē
que facte ſunt vt ſeruiant beatiſ
ſime trinitati vt in ipſam fideliē
credamus. ipſam feruēter diliga
mus. et ſemp in memoria tenea
mus. Per ſex etiam intelliguntur
ſex miſteria p que a chriſto homo

redemptus eſt redemptus. que ſunt
incarnatio. natiuitas. paſſio. deſ
cenſus ad inferos reſurrectio. in
celū aſcenſio. Et protenditur ſex
ageſima vſque ad quartā feriā poſt
paſca. in qua cātatē Venite bene
dicti patris mei. Quia illi qui in
operibus miſericordie ſe exercent
et decalogū implēt audiēt illud.
venite benedicti Vt ipē xpūs teſ
tatē vbi tūc ſponſe ianua aperiē.
et āplexu ſponſi fruetē In epiſto
la admonetē vt ad inſtar pauli tri
bulationē de abſentia ſpōſi patiē
ter tolleret. In euangelio vt ſe
minationi bonorum operum ſem
per īſiſtat Et que quaſi deſperās
clamauerat Circūdederūt me etc.
Nunc quoque ad ſe rediens petit in offi
cio in tribulationibus adiuuari.
et ab ipſis eripi dicens. Exurge
domine etc. Et ponit ibi triplex
exurge quidam enim ſunt in eccle
ſia qui aduerſis premuntur. ſed
non deiciuntur Quidam qui pre
muntur et deiciuntur Quidā qui
nec premuntur nec deiciuntē. Ta
mē quia aduerſa nō tollerāt periculum
culum eſt ne proſpera ipſos fran
gāt Clamat igitur eccleſia vt ex
urgat quātū ad primos ipſos cō
fortando cū dormire videatur ip
ſos non eripiendo Clamat vt ex
urget quātū ad ſecundos. ipſos
conuertendo a quibus videtur fa
ciem auertiſſe ipſos quodammo
do repellēdo Clamat vt exurgat
quantum ad tertios. ipſos in proſ
peris adiuuando et liberando.

De Quinquageſima.
¶ Hyſtoria. xxxvi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

QVinquageſima durat a
dominica qua cantatur·
Eſto michi domine in de
um protectorem·Et terminatur
in ipſo die paſce Inſtituta eſt au
tem et propter ſuppletionem·et
propter ſignificationem·et prop
ter repreſentationem·¶ Propt̄
ſuppletionem quoniam cum debe
am⁹ quadraginta diebus ieiuna
re ad ſimilitudinem criſti·et nō
ſint ibi niſi trigintaſex dies ieiu
nabiles quia in dominicis non ie
iunatur· Tum propter leticiam
et reuerentiā reſurrectionis·Tū
exēplo criſti qui ipſa die reſurrec
tionis bis comedit. ſcilicet quan
do intrauit ad diſcipulos ianuis
clauſis· et ibi obtulerunt ſibi p
tem piſcis aſſi et fauum mellis·
Et iterum cum diſcipulis eūtib⁹
in emaus· Ideo pro ſuppletione
dominicaruz additi ſunt quatuor
dies·Et iteruz·Clerici videntes
q ſicut precedebant populum or
dine· ita precedere deberent ſāc
titate· p duos iterū dies ante il
los quatuor abſtinere et ieiunare
īcipiūt· et ſic vna ſeptimana ad
dita eſt· que et quinquageſima
nominatur· Et hec papa theloſſo
r⁹ ordinauit vt ait ābroſi⁹ ¶ A
lia ratio eſt propter ſignificatio
nem·quoniā quinquageſima ſig
nificat tempus remiſſionis id eſt
penitentie in qua omnia remittū
tur· Quinquageſim⁹ enim ann⁹
erat iubileus·qui erat annus re
miſſionis· quia tūc debita dimit
tebātur·ſerui liberabantur et ō
nes ad ſuas poſſeſſiones reuerte
bantur· Per qd ſignificabatur·
q p penitentiam dimittūt debita
pccōꝝ· liberant̄ ōnes a ſeruitute
dyaboli· et reuertūt ad poſſeſſiōes
celeſtiū māſionū ¶ Tercia ratio ē
ꝓpt̄ repſētationē· Nā quīquageſi
ma nō ſolū tēpus remiſſionis ſig
nificat·ſed etiam ſtatū beatitudi
nis repſētat Nā ī quīnq̄geſimo ā
no ſerui efficiebāt liberi In quīq̄ge
ſimo die a die agni immolati lex
data eſt· In quinquageſimo die
a paſcha datus ē ſpiritusſanctus
Et ideo hic numerus btitudinez
repſentat vbi erit adeptio libta
tis· cognitio veritatis· et pfectio
caritatis· Tria ſūt neceſſaria que
ꝓponūtur nobis ī epiſtola et in e
uāgelio ad hoc q opa penitentie
ſint pfecta·ſcz caritas que ꝓpon
tur in epiſtola Mēoria dominice
paſſionis et fides que ītelligit per
illuminacōz ceci et hec ponūt in e
uāgelio Nā fides ipa opa facit ac
ceptabilia · q ſine fide īpoſſibile
eſt placere deo· Mēoria dominice
paſſiōis facit opa facilia vnde di
cit gregori⁹· Si paſſio xpi ad mēo
riam reducit·nil ē qd nō equo ani
mo toleretur· Caritas autē facit
opera eſſe cōtinua Quia dicit gre
gorius Amor dei non poteſt eſſe o
cioſus Operat̄ enim magna ſi eſt
Si autem operari negligit·amor
non eſt·Et ſicut ī principio eccle
ſia q̄ſi deſperās clamaueāt Circū
dederūt me·ac̄·Et poſtmoduz ad
ſe rediēs adiuuari petebat·ita hic
iam concepta fiducia et ſpe venie
propter penitentiaz· orat et dicit
Eſto michi ī deū ꝓtectorem·ac̄·
vbi quatuor petit ſcz ꝓtectionez·
firmamētuz·refugiū· et ducatū·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Omnes enim filij ſuis· aut ſunt in
gratia · aut ſunt in culpa · aut in
aduerſis · aut in pſperis· Illis q̃
ſūt in gratia petit firmamentū vt
ſcʒ in ipſa gratia cōfirmētur. Il
lis qui ſunt in culpa petit vt deus
ſit eorum refugium · Illis qui ſūt
in aduerſis petit ptectionem · vt
in ipſis tribulationib9 protegāť
Illis qui ſunt in pſperis petit du
catum vt ſcʒ in ipſis a deo innocē
ter ducanť Terminatur aūt qui
quageſima vt dictū eſt in die paſ
che q2 penitētia ad nouitatē vite
facit reſurgere · In hoc etiā tēpo
re pſalm9 quinq̃geſim9 ſcʒ Miſe
rere mei deus · qui ē pſalm9 pn̄ie
& remiſſionis plurimū frequētať

De Quadrageſima·
Hyſtoria · xxxvij ·

QVadrageſia icipit a dn̄i
ca qua cātať Inuocauit
me ⁊c̄· vbi eccia q̃ tot tri
bulacōib9 preſſa clamauerat Cir
cūdederūt me ⁊c̄ Et p9modū reſpi
rauerat · inuocādo adiutorium di
cēs Exurge dn̄e · & eſto michi i de
ū ptecto · Nūc oſtēdit ſe exaudi
tā dicēs Inuocauit me ⁊c̄ · Notā
dū aūt q2 q̃drageſima ɔtinet qua
draginta duos dies cōputatis di
eb9 dn̄icis · Ex quib9 dū ſex dies
dn̄icales ſbtrahūť in q̃b9 ieiuna
ri nō debʒ vt dictum eſt ſupra re
manēt trigītaſex dies in abſtinē
tia qui ſūt decia ps ān̄i Ann9 em̄
habʒ tricētos & ſexagita ſex dies
quorū trigita ſex ſūt decia Sed q̃
tuor dies pcedentes imediate hāc
dn̄icam addūť illis trigita ſex dies

bus vt ſacer numer9 q̃dragīta
dierūʒ īpleať · quē ſaluator ſuo ie
iunio cōſecrauit ¶ Quare aūt in
hmōi q̃dragenario ieiuniū obſer
uam9 triplex ratio aſſignari pt ·
¶ Pria ē auguſtini Quoniā ma
the9 quadragita generacōes po
ſuit · Ad hoc igiť dn̄s ſuo q̃drage
nario numero ad nos ipſe deſcen
dit vt nos ad euʒ noſtro q̃drage
nario aſcēdam9 ¶ Aliā rationem
aſſignat idē auguſtin9 dicēs · Ad
hoc vt habeam9 quīquagenariū ·
q̃dragenario adiciēd9 ē denarius
Quia ad hoc vt veniam9 ad bea
tā reqē oportet nos toto preſētis
vite tēpore laborare · Vn̄ & dn̄s q̃
draginta dieb9 cū diſcipulis man
ſit · poſt decimā diē ſpiritū ſāctuʒ
paraclitū miſit · ¶ Tertiam aſſig
nat magiſter prepoſitiu9 in ſūma
de offitio dicēs Mundus in quatu
or partes · et ānus in quatuor tē
pora diuidiť · Et homo ex quatu
or elementis · & quatuor cōplexio
nibus conſtituitur & nouā legem
que in quatuor euangelijs conſiſ
tit & veterē que in decē mādatis
trangreſſi ſumus Oportet igitur
vt denarius per quaternariū mľ
tiplicetur vt ſic quadraginta fa
ciamus id eſt mandata veteris &
noue legis toto tēpore vite hui9
impleamus Conſiſtit quidem cor
pus noſtrū ſicut diximus ex qua
tuor elementis · que et quaſi in no
bis quatuor ſedes habent · Nam
ignis in oculis aer in lingua & au
ribus Aqua in genitalibus · terra
in manibus et alijs mēbris domi
natur · In ocul' igitur curioſitas ·
in lingua et auribus ſcurrilitas ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

In gēitalibus voluptas In ma
nibus ⁊ alijs mēbris ē crudelitas
Hec q̄tuoꝛ cōfitet̄ in ſe publicanꝰ
qui a lōge ſtās cōfitet̄ luxuriaꝫ q̄
fetida ē · quaſi dicat Nō audeo ap
ꝓpinquare domine ne in naribꝰ
tuis feteam · Q̄d nō audet oculos
ad celū leuare cōfitet̄ curioſitatē
Q̄d manū ꝑcuti ꝑcuti pectꝰ ꝯfitet̄ crude
litatē Q̄d dicit ꝓpiciꝰ eſto ꝛc̄ · cō
fitet̄ ſcurrilitatē Nā ſcurre cōſue
uerūt vocari peccatores vel potiꝰ
leccatores Hec ꝑpoſitinꝰ Greg̃ ·
quoq̄ i omelia tres rōnes ponit
dicēs Cur i abſtinētia q̄dragena
rius numerꝰ cuſtodit̄ . n̄ qꝛ v̄tus
decalogi p libros q̄tuoꝛ euāgelij i
plet̄ ! In hoc em̄ mortali corpe ex
q̄tuoꝛ elemētis ſb̄ſiſtimꝰ Et p vo
luptates eiuſdem corpis p̄cepta
dn̄icis cōtrainus Quia igit̄ p cā
nis deſideria decalogi mādata con
tēpſimꝰ . dignū ē vt carnē q̄ter
decies affligamꝰ A p̄ſēti quoq̄ di
e vſq̄ ad paſca ſex ebdomade .i.
q̄draginta duo dies veniūt Ex q̄
bꝰ dū ſex dies dn̄ici de abſtinētia
ſbtrahūt̄ triginta ſex in abſtinētia
remanēt Dū vero p tricētos ſexa
ginta quinq̄ dies ānꝰ ducit̄ · q̄ſi ā
ni nr̄i decimas deo damꝰ Hec gre
goriꝰ ¶ Quaꝛe āt nō obſeruamus
nr̄m ieiuniū eo tpe quo xp̄s ieiu
nauit qui ſtatim pꝰ baptiſſmū il
lud inchoauit . ſed ꝯ paſca illud po
tiꝰ cōtinuamꝰ q̄druplex ratio aſ
ſignat̄ in ſūma de officio magiſtri
iohānis beleth · Prima ē vt ſi vo
lumꝰ cū xp̄o reſurgere · qꝛ p no
bis ipſe ē paſſus · et nos cū ipſo
cōpati debemꝰ · Secūda cauſa eſt
vt per hoc filios iſrl̄ imitemur · q̄
p̄mo eo tp̄e exierūt de egypto ·
poſtea eo tpe de babiloīa qd̄ inde
probat̄ Quoniā tā iſti q̄ꝫ illi ſtatiꝫ
quādo egreſſi ſunt celebrauerūt
paſca Sic ⁊ nos imitātes eos hoc
tempore ieiunamꝰ vt de egypto
et babilonia id ē de hoc mūdo in
terrā eterne hereditatis ingredi
mereamur · Tercia eſt quoniam
feruoꝛ libidinis in tempore veris
magis ſolet nos accendere Vt er
go refrenemꝰ carnis eſtū · in hoc
tēpore maxime ieiunamꝰ · Quar
ta eſt · qꝛ ſtatim poſt ieiunium de
bemus corpꝰ domini accipere Si
cut igitur filij iſrahel priꝰ q̄ꝫ come
derent agnum ſe affligebant · et
comedebant agreſtes lactucas ⁊
amaras · ita nos debemꝰ per pe
nitentiaꝫ priꝰ affligi vt digne va
leamꝰ comedere agnuꝫ vite ·

De ieiunijs q̄tuoꝛ temporum ·
¶ Hyſtoria · xxxviij ·

IEiunia quatuoꝛ tēpoꝝ a
calixto papa īſtituta fūt
Fiunt āt hec ieiunia qua
ter in āno · ſcd̄m quatuoꝛ tēpora
ipſiꝰ āni Et huiꝰ ē multiplex rati
o ¶ Prima ē qm̄ ver ē calidūꝫ et
humiduꝫ · eſtas calida ⁊ ſicca · au
tūpnꝰ frigidꝰ ⁊ ſiccus · hyēs frigi
da ⁊ humida Ieiunamꝰ igit̄ in ve
re vt noxium humorē .i. luxuriā
in nobis temperemus In eſtate
vt noxium calorē .i. auariciā i no
bis caſtigemus · In autumno vt
caſtigemꝰ ariditatem ſupbie In
hyeme vt caſtigemꝰ frigꝰ ifidelí
tatis ⁊ malicie ¶ Scd̄a rō eſt q̄re
ſcꝫ q̄t in āno ieiunamꝰ · quoniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

prima hm̄oi ieiunia fiunt in mar
cio ſcꝫ in pͥma ſeptimana quadra
geſime vt in noƀ marceſcant vi
cia Nō em̄ ōmino poſſūt extingui
vel potiꝰ vt in nobis virtutū ger
mina oriant̄ In eſtate fiunt ſcd̄a
ſcꝫ in ſeptimana poſt pēthecoſten
Quia tunc ſpūs ſcūs venit ⁊ nos
debemꝰ eē feruētes in ſpū ſcō In
ſeptēbri fiūt tertia ieiunia ſcilicꝫ
āte feſtū beati michael' qm̄ fructꝰ
tūc colligunt̄ Et nos debemꝰ deo
reddere fructus bonoꝝ opeꝝ · In
decembri fiūt quarta ieiunia qm̄
tūc herbe moriūt̄ ⁊ nos debemus
mortificari mūdo ¶ Tertia ratio
ē vt iudeos imitemur Iudei quꝫ
quat̄ i āno ieiunabāt · añ paſca ·
añ penthecoſtē · añ ſcenophegiā .i.
ante fixionē tabernaculi in ſeptē
bri ⁊ āte encenia .i. dedicationeꝫ
in decēbri · ¶ Quarta ratio ē · qm̄
hō ↄſtat ex quatuor elemētis quā
tū ad corpꝰ · ⁊ tribꝰ potētiis quā
tū ad aīaꝫ ſcꝫ rōnali cōcupiſcibili
⁊ iraſcibili Vt ergo hec moderēt̄
in noƀ · q̄ter i āno p tres dies ie
iunamꝰ vt q̄ternariꝰ refeāt̄ ad cor
pꝰ · ternariꝰ ad aīaꝫ Et hee rōnes
ſūt magr̄i iohānis belech ¶ Qui
ta racō ē · qm̄ vt dicit iohānes da
maſcenꝰ · In vere augmētat̄ ſāg
uis In eſtate colera In autumno
melācolia · In hyeme flegma Ie
iunamꝰ ergo in vere vt i noƀ de
bilitet̄ ſāguis cōcupie ⁊ iepte leti
cie Sāguineꝰ em̄ naturalit̄ libidi
noſus ē ⁊ letus In eſtate · vt debi
litet̄ colera iracūdie ⁊ fallatie Co
lericus em̄ naturalit̄ ē iracūdꝰ et
verſutus In autūno · vt debilitet̄
melācolia cupiditatis ⁊ triſticie ·
Melācolicus em̄ ē naturalit̄ cupi
dꝰ ⁊ triſtis In hyeme vero vt de
bilitetur fleuma ebetudinis et pi
gritie Nā fleumaticus naturaliter
ē ebes ⁊ piger · ¶ Sexta racō eſt
quoniā ver cōpat̄ aeri · eſtas igni
Autūpnꝰ terre Hyēs aque · Ieiu
namꝰ igit̄ in vere vt i nobis edo
metur aer elationis et ſuperbie ·
In eſtate vt edometur ignis cupi
ditatis et auaritie · In autumno
vt edometur terra ſpiritualis fri
giditatis et tenebroſe ignorantie
In hyeme vt edometur aqua le
uitatis et īconſtantie ¶ Septima
ratio eſt quoniaꝫ ver refertur ad
pueritiam · eſtas ad adoleſcētiaꝫ ·
autumpnus ad maturitatem ſiue
virilem etatem · hyems ad ſenec
tutem Ieiunamus igitur i vere ·
vt ſimus pueri per innocentiam
In eſtate vt efficiamur iuuenes
per conſtantiam · In autumpno
vt efficiamur maturi per modeſti
ā. In hyeme vt efficiamur ſenes
per prudentiam ⁊ honeſtam vitā
Vel potius vt ſatiſfaciamus quic
quid per illas q̄tuor etates offen
dimus · ¶ Octaua ratio eſt magiſ
tri guilhelmi altiſſiodorum · Ideo
enim in quatuor anni temporibꝰ
ieiunamus vt que in illis quatu
or tēporibꝰ anni deliquimus emē
demus · Et fiūt per tres dies vt
ſatiſfaciamus in die qđ deliquimꝰ
in menſe · Et fiunt in feria quar
ta quia tunc dominus a iuda tra
ditus fuit · In ſexta · qꝛ in ea cru
cifixus fuit Sabbato quia tunc in
ſepulchro iacuit · Et quia triſtes
erāt apoſtoli de nece domini fui ·

¶ De ſonime ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Ignatiꝰ quaſi ignē patiꝰ .i.
patiēs ignē diuini amoris.

De ſancto ignatio.
Hyſtoria. xxxix.

Ignatiꝰ fuit diſcipulꝰ be
ati iohānis et epiſcopus
ātiochenꝰ Hic epiſtolam
ad beataz virginē direxiſſe dicit
i hec vͦba Criſtifere marie. ſeruꝰ
ignatiꝰ Me neophitū iohānisqꝫ tu
i diſcipulum confortari et conſo
lari debueras. De ihēſu enim tuo
percepi mira dicta et ſtupefactus
ſum ex auditu A te autem que ſē
per fuiſti ei familiariter cōiuncta
et ſecretorū eius conſcia deſidero
ex animo fieri certior ex auditis.
Valeas et neophiti qui mecū ſūt
ex te et per te et in te cōfortētur
¶ Beata autez vͦgo dei genitrix
maria i hec vͦba ei reſpōdit ¶ Ig
natio dilecto cōdiſcipulo Humil
ancilla ihēſu criſti. De ihēſu que a
iohanne audiſti et didiciſti vera
ſunt. illa credas. illis inhereas. et
chriſtianitatis nomen firmit te
neas. et mores et vitam voto cō
formes. Veniam autez vna cum
iohanne ad te. et qui tecum ſunt
conuiſere. Sta et viriliter age in
fide. nec te cōmoueat perſecutiōis
auſteritas. ſed valeat et exultet
ſpiritꝰ tuus i deo ſalutari ¶ Tā
te auctoritatis beatus ignatiꝰ ex
titit. qꝫ etiam dyoniſiꝰ pauli apoſ
toli diſcipulꝰ qui fuit in philoſo
phia tam ſummꝰ. et in diuina ſci
entia tam perfectus. vt verbum
beati ignatij ad confirmationem
dictorum ſuorum tanqꝫ pro aucto
ritate adduxerit Cū eniz vt ipſe
in libro de diuinis nominibus at
teſtatur quidā nomē amoris i di
uinis reprehenderēt. dicentes in di
uinis nō eſſe nomē amoris idem
qd dilectionis. volēs oſtēdere hoc
nomine amoris p oīa in diuinis
eē vtēdū ait. Scribit aūt diuinꝰ
ignatius. Amor meus crucifixus
ē ¶ Legitur in hyſtoria tripartita
qꝫ ignatius audiuit angelos can
tantes āthiphonas ſuper mōtem
quēdaz. et exinde inſtituit anthi
phonas cantari in eccleſia et pſal
mos ſcd̄m anthiphonas intonari
Cū igit̄ beatus ignatius diu pro
pace eccleſie dominum exoraſſet
nō ſuū ſed infirmorū periculū me
tuens. traiano imperatori de vic
toria rede ūti et criſtianis ōmibus
mortem minātī occurrit et libere
ſe chriſtianū eē aſſeruit Quē tra
ianus ferro vinctum decem militi
bus tradidit et romaz adduci pre
cepit. minans eidem qꝫ ibidez tra
deretur beſtijs deuorandꝰ. Cū er
go romam duceretur. ad omnes
eccleſias epiſtolas deſtinabat et
eos in fide chriſti cōfirmabat. In
ter quas vnam ſcripſit ad roma
nam eccleſiaz ſicut legitur in hyſ
torijs eccleſiaſticis. rogans ne ſu
um martirium impediant. vbi ſic
dicit A ſyria vſqꝫ ad romam cum
beſtijs terra mariqꝫ depugno die
ac nocte connexꝰ et colligatus de
cē leopardis a militibꝰ ducor ad
cuſtodiam datis qui ex beneficijs
noſtris ſeuiores ſunt Sed ego eo
rum nequicijs magis erudior. O
ſalutares beſtias que iā preparātē
ē michi Quando venient. quando

emittenē· quando licebit frui car
nibus meis? Inuitabo eas ad de
uorationem meam et deprecabor
ne forte vt in nōnullis fecerūt de
ficiāt neq; timeant cōtingere cor
pus meum· Quinimo et ſi cuncta
buntur ego vim fatiam etiã me
ingeram Date queſo veniã· ego
noui q̄d michi expediat· Ignes·
cruces· beſtie· diſperſiones oſſiũ
diſcerptiones omnium membro
rū et totius corporis· Et ōnia que
in me mundi ſupplitia dyaboli ar
te queſita conſtruantur dummō
do ihesum chriſtũ merear adipiſ
ci Cum ergo romam veniſſet et ā
te Traianum adductus fuiſſet·
dixit ei traianus· Ignati cur an
tiochiam rebellare facis et gentē
meam ad chriſtianitatem conuer
tis? Cui ignatius Vtinã et te poſ
ſem cōuertere vt forte obtineres
fortiſſimum principatũ Cui tra
ianus Sacrifica dijs noſtris· et ſa
cerdotū ōnium princeps eris Cui
ignatiꝰ Nec dijs tuis ſacrificabo·
nec tuam dignitatem affecto Dē
me quicquid vis facere poteris·
ſ nullatenus me mutabis Traia
nus dixit Plūbatis ſcapulas eiꝰ
contundite· vngulis latera lania
te· duris lapidibus eius vulnera
cōfricate Cunq; hec omnia in eũ
feciſſent et ipſe immobilis perma
neret· Dixit traianus militibus
ſuis Carbones viuos afferte et ip
ſum veſtibus expoliatum nudis
plantis deſuper ambulare facite
Cui ignatius Nec ignis ardens·
nec aqua ebulliēs· poterit in me
criſti ihesu extinguere caritatem
Cui traianus Maleficia ſunt hec·
q̄ tanta patiens non conſentis·
Cui ignatius Nos criſtiani malefi
ci non ſumus· ſed in lege noſtra
maleficos viuē ꝓhibemꝰ Sz vos
malefici eſtis· qui ydola adoratis
Traianus dixit. Dorſum eius vn
gulis laniate· et plagas eius ſa
le perfundite· Cui ignatius Non
ſunt condigne paſſiones huius
temporis ad futuram gloriā Tra
ianus dixit· Iam nunc eum tolli
te· vinculis ferreis alligate in cip
po in imo carceris cuſtodite ſine
cibo et potu eum eſſe permittite·
et poſt triduum deuorandum beſ
tijs date· Tertia igitur die impe
rator et ſenatus omniſq; populus
conuenerunt vt viderent epiſco
pum antiochenum· qui erat cum
beſtijs propugnaturꝰ Dixit Tra
ianus Quoniã ignatius ſuperbꝰ
et contumax eſt· ipſum alligate
et duos leones ad ipſum laxate
vt nec vllas reliquias ex eo relin
quant ¶ Tunc ſanctus ignatius
dixit ad populum qui aſtabat Vi
ri romani qui hoc certamē aſpici
tis· non ſine mercede laboraui· q̄
nō propter prauitatē. ſed prop
ter pietatem hec patior Deinde ce
pit dicere ſicut legitur ī hyſtorijs
eccleſiaſticis Frumentū chriſti
ſum· beſtiarũ dentibꝰ molar vt
panis mundus efficiar Hec audi
ens imperator dixit Grandis eſt
tolerantia criſtianorũ Quis grē
corum tanta tolleraret ꝓ deo ſu
o? Reſpōdit ignatiꝰ Nō hec mea
virtute· ſed chriſti adiutorio tole
raui Tunc ſāctus ignatiꝰ leones
cepit prouocare vt ad ſe deuoran
dū accurrerēt Accurrētes igitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De purif. B. M. V.
2 febr.

duo ſeui leones ipſum tantũmo
do ſuffocauerunt. carnem tamē
illius nullatenus tetigerũt. Tra
ianus autem hoc videns cũ nimia
admiratione diſceſſit precipiens
vt non prohiberetur. ſi quis vel
let tollere corp9 eius Qua prop
ter chriſtiani corpus e9 tulerũt et
ipſum honorifice ſepelierunt. Cū
autem. Traianus quaſdam litte
ras recepiſſet in quibus Plinius
orator et hyſtoriograph9 ſactos
criſtianos quos imperator occidi
iuſſerat plurimũ commēdabat
Doluit de hijs q̄ Ignacio intulerat
et precepit vt nullus chriſtianos
inquireret. ſi quis tamen īcidēt
puniret. ¶ Legitur aũt q̄ btũs
Ignatius inter tot tormentorum
genera nunq̄ ab inuocatione no
minis ihesu xp̄i ceſſabat. Quem
cũ tortores īquirerent cur hoc no
men totiens replicaret Ait Hoc
nomen cordi meo inſcriptum ha
beo. et ideo ab eius inuocacōe ceſ
ſare non valeo Poſt mortem igi
tur ei9 illi q̄ audierant volentes
curioſi9 et certi9 experiri cor e9 ab
e9 corpe auellũt et illud ſcrutātes
per medium totū cor ei9 inſcrip
tũ hoc nōie ihes9 chriſtus litteris
aureis īuenerũt. Vnde ex hoc pli
rimi crediderũt. ¶ De hoc ſcō ſic dt
Bñard9. ſup Pſalmũ. Qui hītat
Magn9 ille Ignatius auditor di
ſcipuli quē diligebat ihesus mar
tir et ipſe cuius precioſis reliqui
is noſtra ē ditata paupertas. ma
riam quidem in pluribus quas
ad eam ſcripſit epiſtolis chriſtife
rā cō ſalutat. Egregi9 paule titul9
dignitatis et cōmēdacō hōris imēſe

¶ De purificatione beate virgis
¶ Hyſtoria. xl.

PVrificatio beate virginis
q̄dragesīa die p9 natiuita
tē domini facta eſt. Con
ſueuit autem iſtud feſtum tribus
nominibus appellari ſcilicet puri
ficatio ypopanti et candelaria.
Purificatio autem dicitur ex eo
q̄ quadragesima die a natiuitate
domini beata virgo ad templū
venit vt ſecundum legis conſue
tudinem mundaretur cum tamē
ſub illa lege non teneretur. Pre
ceperat autē lex Leuitici. xij. q̄
mulier que ſuſcepto ſemine maſculū
peperiſſet immunda eſſet ſeptem
diebus. Immunda ſcilicet a con
ſortio hominū. et ab ingreſſu tē
pli ſed completis ſeptem diebus
munda quidem efficiebatur quo
ad conſortium hominum. ſed ad
huc vſq̄ ad triceſimum tertiū di
em quo ad ingreſſum templi im
munda erat. Tandem completis
xl. diebus quadrageſimo die tem
plum intrabat et puerum cū mu
nerib9 offerebat Si vero feminā
peperiſſet duplicabantur dies Et
quo ad conſortium hominum et
quo ad ingreſſū templi. ¶ Quare
āt domin9 preceperit vt q̄drage
ſīa die puer in tēplū offerret tri
plex poteſt eē racō. ¶ Vna vt p
hoc intelligat q̄ ſicut puer q̄dra
geſīa die īmateriale tēplū īducit.
ſic q̄drageſīa die a cōcepcōe aīa in
corp9 tanq̄ in ſuū templū īfun
ditur ſicut dicitur in hyſtorijs ſco
laſticis. licet phiſici dicāt q̄ īq̄dra
gīta ſex dieb9 corp9 perficiatur

Vnde dicatur Purificatio beatæ Mariæ.

Trib. de cauſis præcepit dominus Leuit. 12 40 die puerum in templum offerri.

Prima cauſa.

Secunda ratio.

¶ Secunda ratio eſt vt ſicut anima corpi q̄dragesīa die īfuſa ab ipſo corpe maculat̄ ſic. xl. die templū īgrediens per hoſtias ab ipſa macula amplius expietur.

Tertia ratio, e.q. omniū optima.

¶ Tercia ratio eſt vt per hoc detur intelligi ꝙ illi in templum celeſte mereantur ingredi qui decem precepta cum fide quatuoꝛ euangelioꝛum voluerint obſeruare. In pariēte vero feminā duplicabāt dies quo ad templi ingreſſionē. ſicut ⁊ duplicantur quo ad corporis formationem.

In pariente feminā duplicantur dies 40.

Nam ſicut corpus maſculi ī q̄dragita dieb9 organizat̄ ⁊ pficit et ī q̄dragesio aīa infunditur vt ſepius. ſic corp9 femīe ī octogīta pficit̄ ⁊ octogesio aīa inſpiratur vt ſepi9. Quare aūt duplo tardius corpus femine pficitur in vtero q̄ꝫ corpus viri et ei anima infunditur. obmiſſis rationib9 naturalib9 t̄plex ratio aſſignari poteſt.

Quare duplo tardius corpus feminae, quam viri perficiatur, tres ponit rationes.

1 ratio.

Prima quoniā chriſtus aſſumpturus erat carneꝫ in ſexu virili. et ideo vt ipm ſexum honoraret et ampliorem ſibi gratiam faceret. voluit vt citius formaretur. et mater citius mūdaret̄.

2 ratio.

Secūda vt quoniam mulier pl9 peccauit q̄ꝫ vir. ſicut erūpne ei9 ab erumpnis viri duplicate ſūt exterius in mundo. ſic et duplicari debuerūt iterius in vtero.

3 ratio.

Tercia vt p hoc detur itelligi. ꝙ mulier quodāmō pl9 fatigauit deum q̄ꝫ vir. ex eo ꝙ amplius deliquit. De9 eñ quodāmō in nr̄is prauis opib9 fatigat̄. vnde ipe dicit yſaie q̄dragesīo tcio Seruire me feciſti iniq̄tatib9 tuis. Iteꝫ yſaie p̄rio Laboraui ſuſtinēs. ¶ Beata igitur virgo huic legi purificationis nō teuebat̄. ꝗꝛ non peperit ſuſcepto ſemīe. ſed miſtico ſpiramine. Vñ moyſes addidit. ſuſcepto ſemine. cū tñ neccē nō erat q̄ntū ad alias mulieres que ōnes ſuſcepto ſemīe pariunt. Sed ideo addidit vt dicit bernard9. quia timuit in matrem domini blaſphemiā irrogare. Voluit tameꝫ de hoc ſubdere ſe legi propter quatuoꝛ racōes

Quadruplex de cauſa Christus se legi subdidit.

Prima causa.

Prima racō eſt vt exempluꝫ humilitatis daret. Vnde dicit bern. Vere beata virgo nō habes cauſam nec tibi opus eſt purificatione. Sed nec filio tuo op9 erat circūciſione. Eſto inter mulieres tā q̄ꝫ vna illarū. nā et fili9 tuus ſic ē in medio pueroꝛuꝫ. Hec āt hūilitas nō ſolū fuit ex pte mr̄is ſed eč ex pte filij. qui ſiłr in hoc voluit ſe ſubdere legi. Nā in natitate habuit vt pauper homo. In circumciſiōe vt pauper ⁊ peccatoꝛ homo. Sed hodie vt pauper ⁊ peccatoꝛ ⁊ ſeruus homo. Nam vt pauper in eo ꝙ pauperuꝫ oblationē elegit. vt peccatoꝛ q̄ntū ad ſilitudieꝫ in eo ꝙ ipe cuꝫ mr̄e voluit expiari. vt ſu9 ī eo ꝙ voluit redimi. Sic etiaꝫ poſtmodū voluit baptizari. nō ꝓpt̄ culpam purgandā. ſed ꝓpter euis humilitatem maximā oſtendendam. Nam omnia remedia cōtra peccatum oꝛiginale inſtituta. chriſt9 in ſe aſſumere voluit. Nō quia aliquatenus indigeret. ſed vt humilitatē ſuam maximaꝫ nobis oſtēderet. Et vt illa remedia pro tempoꝛe ſuo bona fuiſſe monſtraret. ¶ Quinqꝫ eñ r̄media cōtra ipſum oꝛiginale peccatum pcē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De purif. B.M.V.
2. febr.

proceſſū temporis inſtituta ſūt. Quoꝝ tria ſcḋm ꝙ dicit Hugo de ſancto victore in lege nature inſtituta ſunt. ſcꝫ oblatiões decimationes. et ſacrificiorum ymmolationes per que maxime opus nr̄e redemptionis exprimebatur. Nā modus redimendi exprimebatur per oblationem. Ipſum pretium per ſacrificium in quo erat ſanguīs effuſio. Ipſuꝫ redemptum p decimationem. quia homo ſignificatur per decimaꝫ dragmam. Primum igitur remedium fuit oblatio. vñ Cayn obtulit dō munēa de frugibus. Abel de gregibus. Secundum fuit decimatio qḋ quidem fuit ante legem vnde Abraham Melchiſedech ſacerdoti decimas obtulit. Nam ſecundum Auguſtinuꝫ decimabatur qḋ curabatur. Tercium fuit ſacrificiorum oblatio Ipſa eniꝫ ſacrificia ſecundum qḋ dicit Gregoriꝰ erant cōtra originale peccatum Tuꝫ quia exiebatur vt idem dicit ad minꝰ ſi alt̄ parentuꝫ fidelis eſſet. et aliquando vtꝗ fideles eſſe poterāt. Ideo aduēnit quartum remediū ſcilicet circumciſio. que ſiue parētes infideles eſſent ſiue fideles valebat. Sed qꝛ illḋ rīme diū nō poterat conuenire niſi ſol' maribꝰ nec ianuam paradiſi ſi poterat apire ideo ſucceſſit ei qn̄tū. ſ. baptiſmꝰ q̄ ē cōmunis omnibus. et qui ianuam paradyſi apit. ¶ Primuꝫ igit̄ remediuꝫ chriſtꝰ aſſumpſiſſe videtur quando dominus in templo a parentibꝰ eſt oblatꝰ. ¶ Secundum remediū chriſtus quodā modo aſſūpſit. quādo. xl. diebus et. xl. noctibꝰ ieiunauit Quia eī nō habebat vnde ſolueret decias rerum. ſalteꝫ deo obtulit deciās dierum. ¶ Tertiū aſſumpſit quādo mater eiꝰ par turturū aut duos pullos columbarū pro eo obtulit vt inde fieret ſacrificium ¶ Quartū quādo ſe circūcidi pmiſit ¶ Quinta quādo a iohanne baptiſta baptiſmā ſuſcepit ¶ Secūda ratio quare voluit ſe ſubdere legi ē vt nō videretur legem ſoluere. ſed adimplere Nā ſi in hoc legem ſoluiſſet potuiſſēt ſe iudei excuſare et dicere. Quoniā doctrinā tuā non recepimus ex eo ꝙ diſſimilis es patribꝰ noſtris nec legis tradicōes obſeruas. ¶ Triplici aūt legi hodie ſe chriſtus et ṽgo ſubiecit Prio legi purificacōis in ſignificationem virtutis vt poſtꝙ oīa benefecerimus dicamus Serui inutiles ſumus. Secūdo legi redēptionis ad exemplum humilitatis Tertio legi oblationis ad exemplum pauptatis. ¶ Tertia ratio q̄re voluit ſe ſubdere legi ē vt legē purificationis terminaret. Sic eni aduenīēte luce ceſſat tenebra et ſole aduenīēte recedit vmbra. ſic et adueniente purificatiōe vera ceſſabit purificatio typica. Ibi enim aduenit vēa purificatio noſtra id eſt chriſtꝰ qui actiue dicit̄ purificatio ex eo ꝙ nos per fideꝫ purificat ſecundum ꝙ dicitur in actibꝰ. fide purificans corda eoꝝ Actuum decimoquinto. Hinc eſt ꝙ de cetero nec patres tenentur ad ſolutioneꝫ nec matres ad purificationeꝫ vel templi ingreſſionē nec filij ad illam redemptionem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Quarta ratio eſt vt nos purificā
dos inſtrueret· Quinqȝ autē mo
dis fit purgatio ab infamia ſecun
dum iura. ſecundū ꝙ et nos pur
gare debemus ſcilicet iuramēto
qđ ſignificat peccati abrenuncia
tionem Aqua que ſignificat bap
tiſmalem ablutionē Igne qui de
ſignat ſpiritalis gratie infuſiōeȝ
Teſtibus qui deſignant operum
multitudinem Bello qđ deſignat
temptationem· Veniēs ergo btā
virgo maria ad templum filium
ſuum obtulit et euȝ quinqȝ ſiclis
redemit· ¶ Notandum enim ꝙ q̄
dā primogenita redimebantur·
ſicut primogenita vndecim tribu
uȝ que redimebātur quinqȝ ſiclis
ſemper in templo· Quedam ve
ro non redimebātur· ſicut primo
genita leuitaruȝ que nunꝗ̄ redi
mebantur· Sed cum ad adultam
etatem peruenibant· ſemper in tē
plo domino ſeruiebant· Et ſicut
primogenita mundorum anima
liuȝ· que iterum non redimeban
tur· ſed domino offerebantur·
Quedam commutabantur vt p̄
mogenitum aſini qđ commutaba
tur in oue cuius loco dabatur·
Quedam occidebantur vt primo
genitum canis Cuȝ igitur chriſt9
fuerit de tribu iuda que fuit vna
vndecim tribuuȝ patet ꝙ debuit
redimi· Obtulerunt etiaȝ pro eo
domino par turturum aut duos
pullos columbarum· Hec enim
erāt oblatio pauperum· ſed agn9
oblatio diuitū· Non dicit pullos
turturuȝ· ſed pullos columbaꝝ·
quia pulli columbaruȝ ſemper in
ueniuntur· pulli autem turturuȝ
nō ſemper. turtures tamen ſem
per inueniūtur· Nec dixit par co
lumbarum ſicut par turturuȝ· q̄r
columba eſt auis libidinoſa· Et
ideo in ſacrificio ſuo deus noluit
hanc offerri· Turtur autem eſt a
uis pudica· Sed nonne pauloan
te beata v̓go a magis multa pon
dera auri receperat? Videt̄ ergo
ꝙ bene potuit emere vnuȝ agnū
Sed dicendum ꝙ ſine dubio ſecun
dum bernardum· Magi magna
auri pondera obtulerunt· q̄r nō ē
veriſimile ꝙ tales reges tali pu
ero vilia munera obtuliſſent. ſed
tamen beata virgo vt aliquibus
placet illud ſibi non retinuit· ſed
ſtatim pauperibus erogauit· Vl̄
forte peregrinationi in egipto p̄
ſeptennium imminenti prouide
reſeruauit· Vel forte nō magna
quantitate magi talia obtulerūt
cum hec in miſticam ſignificatio
nem ſolum offerrent· Ponit au
tem expoſitor tres oblationes de
domino factas· Prima facta eſt
de ipſo a parentibus Secunda ab ip
ſo de auibus· Terciam fecit ipſē
in cruce pro omnib9· Prima oſt̄
dit eius humilitatem. quia domi
nus legis ſe legi ſubiecit Secunda
paupertatem· quia pauperuȝ ob
lationem elegit· Tercia caritatē
quia ſe pro peccatorib9 tradidit
¶ Proprietates turturis hiis v̓ſi
b9 continētur. Alta petit turtur
cantando gemit· veniens ver nū
ciat· et caſte viuit ſoluſqȝ morat̄·
Pullos nocte fouet morticiniūqȝ
fugit· ¶ Proprietates vero colū
be hiis verſib9 notāt̄· Grana le
git volitat ſociata· cadauerā vitat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De. Purif. B.M.V.
2. febr.

Felle caret plangit ſociūq₃ per
oſcula tangit. Petra dat huic mi
dum fugit hoſtem in flumine viſū
Roſtro nō ledit geminos pullos
bene nutrit ¶ Dicit̄ ſecūdo hoc fe
ſtum ypopanti qd̄ idē₃ eſt qd̄ pre
ſentatio. ex eo q̄ chriſtus in tem
plo eſt preſētatus. Vel ypopanti
idem ē qd̄ obuiatio quia ſymeon
et anna domino obuiauerūt cum
offerretur in templum Et dicitur
ab ypos qd̄ eſt ire. et anti qd̄ eſt
contra. Tunc autem accepit eu₃
ſymeon in vlnas ſuas. ¶ Et notā
du₃ q̄ triplex obuiatio ſiue exina
nicō hic de ſaluatore noſtro facta
eſt ¶ Prima eſt exinanitio verita
tis. Ille enim qui eſt veritas que
omnem hominem illuminat per ſe
ipſum qui eſt via in ſeipſum qui
ē vita que ōnē hoīne₃ ad ſe ducit
hodie ab alijs ſe duci pmiſit Cu₃
inducerent inquid puerum iheſū
nc̄. ¶ Secunda eſt exinanitio boi
tatis quonia₃ ille qui ſolus ſāct⁹
et bonus eſt. tanq̄ immundus vo
luerit cum matre expiari ¶ Ter
tia eſt exinanitio maieſtatis. quo
niam ille qui eſt portans omnia
verbo virtutis ſue hodie in vlnis
ſe recipi et portari permiſit qui ta
men portabat portantem ſe ſecū
dum illud qd̄ dr̄ Senex puerum
portabat puer autem ſenem rege
bat. Tunc autē ſymeon benedix
it ei dicens Nunc dimittis ſeruum
tuum domine. ſecundum verbu₃
tuum in pace ac̄. Et appellat eu₃
ſymeon tribus nominibus ſcilic₃
ſalutare lumen et gloria₃ plebis
iſrahel. ¶ Ratio autem hui⁹ tri
plicis nominis poteſt quadrupli

citer ſumi. ¶ Primo penes nrām
iuſtificationem vt dicatur ſaluta
re remittendo culpam quia ihūs
interpretat̄ ſalutare ex eo q̄ ſal
uum facit populu₃ ſuum a pecca
tis eorum vt dicatur lumen dan
do gratiam Gloria plebis. dādo
gloriam ¶ Secundo penes nrām
regenerationem. Nam primo pu
er exorcizatur et baptizatur et ſic
a peccato mundat̄ quo ad pmum
Secundo cādela accenſa ei datur.
quo ad ſecundū Tertio ad altare
offertur. quo ad tertiu₃ ¶ Tertio
penes hodiernam proceſſionem.
Nam primo candele bn̄dicunt̄ et
exorcizantur. Secūdo accēdūtur
et in manibus fidelium dantur.
Tertio eccleſiam cum canticis in
grediuntur ¶ Quarto penes tpli
cem hui⁹ feſti denominationem.
Nam dicit̄ purificatio quo ad pur
gationem culpe. per qd̄ dr̄ ſalutaē
Dicit̄ candelaria quo ad illumina
cōem gratie. p qd̄ dicitur lumen
Dicitur et ypopanti quo ad collati
one₃ glorie. per qd̄ dicitur gloria
plebis tue iſrahel. Tūc enī occur
remus obuiam xp̄o in aera. Vel
poteſt dici quia laudabiliter xp̄s
in hoc cātico laudat̄ vt pax vt ſa
l⁹ vt lux vt gloria Pax ē quia me
diator Sal⁹. quia redemptor. Lux
quia doctor. Gloria quia premia
tor. ¶ Dicitur et tertio hoc feſtū cā
delaria ex eo q̄ candele accēſe in
manibus portantur. Quare autē
eccleſia hoc ordinauerit vt ſcilic₃
in hac die candele accenſe porten
tur in manibus poſſunt aſſignari
quatuor rōes ¶ Primo ppt̄ remo
uēdam erronea₃ conſuetudinem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Romani em̄ olim in kalendis fe
bruarij ad honorē februe matris
martis qui erat deus belli vrbem
de quinto in quintum annum cū
cereis et facibꝰ tota nocte luſtra
bāt · vt filius ſuus eis victoriam
de inimicis ſuis concederet cuius
matrem taꝫ ſolempniter honora
rent · Et illud ſpacium dicebatur
luſtrum · Romani etiam in febru
ario ſacrificabant februo quod ē
plutoni ⁊ ceteris dijs īfernalibꝰ ·
et hoc pro animabus anteceſſorū
ſuorum · Vt ergo propiciarētur
eoruꝫ · ideo eis hoſtias ſolempnes
offerebant · et tota nocte eoruꝫ
laudibus inſiſtentes cum cereis
et accenſis facibus vigilabāt ¶
Mulieres etiam romanorum · vt
ait innocentius papa · hijs diebꝰ
feſtum luminarium exercebant ·
quod a quibuſdam fabulis poeta
rum originem traxerat · Aiunt e
nim ꝙ proſerpina fuit adeo ſpeci
oſa ꝙ pluto deus infernalis eam
concupiſcens ipſam rapuit et de
am ipſe fecit · Parentes auteꝫ ſu
per ſiluas ⁊ nemora cum facibus
et luminaribus eā in multo tpe
q̄ſierūt · Et iſtas mulies romano
rum repreſentantes cuꝫ facibus
et luminaribus circuibāt Et quo
niam difficile ē conſueta relinque
re chriſtiani de gentibus ad fideꝫ
conuerſi difficile poterant relin
quere huiuſmodi conſuetudinem
paganorum · Ideoqꝫ ſergius pa
pa hanc conſuetudinem in meliꝰ
commutauit vt ſcilicet chriſtiani
ad honorem matris domini omni
anno in hac die totum mundum
cum accenſis et benedictis cereis
illuſtrarent · vt hec ſolempnitas
quidem ſtaret · ſed alia intentiōe
fieret ¶ Secundo propter oſtē
dendam virginis puritatem · Ali
qui enim audientes virgineꝫ pu
rificatam poſſent credere ipſam
purificatione indiguiſſe Vt ergo
oſtendatur ꝙ tota fuit puriſſima
et ſplendida · ideo ordinauit eccle
ſia vt luminoſos cereos baiule
mꝰ · ac ſi ipſo facto dicat eccleſi
a · Virgo beata purificatione nō
īdiges · ſed tota rutilas tota ſplē
des · Vere enim purificatione nō
indigebat · que et ſuſcepto ſemi
ne non conceperat · et in matris
vtero perfectiſſime mundata ac
ſanctificata erat · Adeo autem fu
it in matris vtero et in aduentu
ſpiritusſancti ſanctificata ⁊ mun
data · ꝙ nō ſoluꝫ aliquod inclina
tiuum ad peccatum in ea penitus
non remanſit · ſed etiam virtus
eius ſanctitatis et caſtitatis vſqꝫ
ad alios extendebatur et tranſ
fundebatur · ita ꝙ ī alijs omnis
motꝰ carnal' ꝯcupiſcētie extigue
bat · Vnde dicūt iudei ꝙ cū maria
pulcherrīa fuit a nullo tn̄ potuit
ꝯcupiſci Et rō ē · ꝙ vtꝰ ſue caſtita
tis aſpicientes eaꝫ penetrabat ⁊
omnem in eis concupiſcentiā ex
pellebat · Vnde compatur cedro ·
quia ſicut cedrus ſerpentes ſuo
odore interficit · ita et eius ſan
ctificatio ī alijs irradiabat et om
nes motus in carne quaſi ſerpen
tes occidebat · Comparatur etiaꝫ
mirre quia ſicut mirra interficit
vermes · ſic eius ſanctitas concu
piſcentias carnales · Ideo et hāc
prerogatiuaꝫ habuit pre ceteris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Purif. B.M.V.
2. febr.

ſanctificatis in vtero virginibus
quia earum ſanctitas et caſtitas
in alios nō tranſfundebatꝰ nec cō
cupiſcencias carnales in alijs ex
tinguebat. Virtus aūt caſtitatis
marie v̄ginis etiā impudicorum
corda medullitus penetrabat. et
ea quo ad ſeipſam protinꝰ caſta
reddebat. ¶ Tercio ordinauit ec
clesia vt hac die deportarent can
deleacceſe in manibus propter
repreſentandam hodiernam pro
ceſſionem. Nā maria ioſeph et ſy
meon et anna hodie venerabilē
proceſſionem fecerunt. et puerū
ihesum in templū preſentauerūt
Sic et nos proceſſionē facimus
et cereum accenſum per quem ſig
nificatur ihesus in manibus baiu
lamus. et vſq; in eccleſiam defe
rimus. Tria enim ſunt in cereo
ſcilicet cera. lignus. et ignis Et
per hec tria ſignificantur tria que
fuerunt in chriſto. Nam cera ſig
nificat carnem chriſti que nata ē
de virgine ſine corruptione. ſicut
apes cerā gignunt ſine alterius
commixtione. Lignus in cera la
tens ſignificat animam in carne
candidiſſima latentem Ignis ve
ro ſiue lumen. ſignificat diuinita
tem. quia deus noſter ignis con
ſumens eſt Vnde quidam de cera
lumine et ligno ſic dicit verſus.
Hanc in honore pie candelam por
to marie Accipe per cerā carnem
de virgine veram. Per lignos
animam mundam ſub carne latē
tem. Per lumen noſtrum maie
ſtatiſq; cacumē. ¶ Quarto prop
ter noſtram inſtructionem. In
hoc autem inſtruimur ꝙ ſi volu
mus eſſe ante deum purificati et
mundi tria in nobis habere debe
mus ſcilicet fidem veram. actio
nem bonam. et intentionem re
ctam. Nā candela in manu accē
ſa. eſt fides cum operatione bona
et ſicut candela ſine lumine dicitꝰ
eſſe mortua et lumen per ſe ſine cā
dela non lucet. ſed mortuū eſſe
videtur. ſic operatio ſine fide et
fides ſine bono opere mortua eſſe
dicitur. Lignus autem intus in
cera occultꝰ eſt intētio recta Vn
de Gregorius. Sic ſit opꝰ in pub
lico. vt tamen intentio maneat ī
occulto nec foris aliquid oſtenda
tur. qđ menti interius eſſe non
conſonū poterit iudicari. ¶ Que
dam matrona nobilis in beata v̄
gine maximam deuotionem habe
bat. Hec quandam capellam iux
ta domum ſuam conſtruxerat et
proprium capellanum habens.
omni die miſſam de beata virgīe
audire volebat. Appropinquante
autem feſto purificationis beate
marie v̄ginis ſacerdos ob quod
dam ſuum negotium longius ſe
ceſſit. et domina illa die miſſam
habere non potuit. vel vt vt ali
bi legitꝰ omnia que habere poterat
etiā veſtimēta ſua ꝓ honore btē
virginis dabat Vnde cum clami
dem dediſſet et ad eccleſiā ire non
poſſet ſine miſſa illā ea die mane
re oportebat De quo cū plurimū
doleret eccleſiam propriā intra
uit et ante altare beate marie
virginis ſe proſtrauit ¶ Tunc
ſubito in exceſſum mentis facta
videbatur ſibi ſe in quadam
eccleſia pulcherrima et ſpecioſā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

collocatam eſſe· et reſpiciens vi
dit turbam maximam virginum
in eccleſiaꝫ venientem· quas que
dam virgo pulcerrima dyadema
te coronata veſtitu decenti ⁊ vir
ginum comitiua laudabili p̄ibat·
Cumq̄ꝫ omnes virgines per or
dinem conſediſſent· ecce turba a
lia iuuenū venit· qui et ipſi iuxta
ordinem illarum conſederunt Et
ecce quidam maximam cereorum
facem deferens cereum p̄mo vir
gini que ceteros anteibat dedit·
et poſtea illis alijs virginibus et
iuuenibus tribuit· Demq̄ꝫ ad illā
matronam venit et cereum obtu
lit· quem ipſa libenter accepit·
Tunc per chorum reſpiciēs vidit
duos ceroferarios ſcilicet ſubdia
conum diaconum et ſacerdotem
ſacris indutos veſtibus ad altarē
procedentes tāq̄ꝫ miſſarum ſolem
nia celebrare volentes· ¶ Videba
tur autem ſibi ꝙ acoliti eſſēt Lau
rentius et Vincentius diaconus
et ſubdiacon9 duo angeli· Sacer
dos autem chriſtus· Facta autem
cōfeſſione· duo pulcherrimi iuue
nes in medium chori ierant ⁊ offi
cium miſſe alta voce et deuotiſſie
inceperunt· et ceteri qui in choro
erant proſequebantur· Cum aūt
ad oblationem ventum fuiſſet re
gina virginun et alie virgines
cum alijs qui erant in choro cere
os ſuos ſacerdoti vt moris eſt fle
xis genibus obtulerūt· Cum au
tem ſacerdos illaꝫ matronam ex
pectaret vt ſibi cereum ſuum of
ferret· et illa ire nollet· miſit ad
eam regina virginum per nunciū
ꝙ ruſticitatem faceret· quia ſa

cerdotem tātum faceret expecta
re· Illa autem reſpondit ꝙ ſacer
dos in miſſa ſua procederet· quia
cereum ſuum ſibi non offerret·
Tunc iterum regina alium nunci
um miſit· Cui ſimiliter illa reſpō
dit ꝙ cereum ſibi datum penitus
nulli daret· ſed illum ex deuotio
ne teneret· Regina autem virgi
num nuncio precepit dicens· Va
de et iterum roga vt cereum offer
ret, ſin autem· ipſum de manib9
eius violenter auferas Cumq̄ꝫ nū
cius iuſſet et illa rogantem au
dire recuſaſſet, dixit ſe in mādatis
habere vt ipſum ab ea violenter
auferret· Tunc ille cum magna
violentia cereum cepit et ipſum
auferre conabatur· Illa autem
fortius tenebat· et ſe viriliter de
fendebat· Cumq̄ꝫ longa fieret al
tricatio· et hinc inde cereus ab
ābobꝫ violentius traheretur· ſubi
to cereus fractus eſt· et medie
tas in manu nuncij et alia medi
etas in manu ipſius domine remā
ſit· Ad hanc igitur vehementem
fractioneꝫ illa ſubito ad ſe redijt·
et ſe iuxta altare vbi ſe poſuerat
inueniens· cereum fractuꝫ in ma
nu reperit· De quo valde admi
rans immēſas gratias beate vir
gini reddidit· que eam ſine miſſa
illa die remanere non permiſit·
ſed tali officio intereſſe fecit· Illa
autem cereum diligenter repoſu
it· ⁊ pro maximis reliquijs reſer
uauit· Sed et omnes qui tangun
tur de eo· a quacunq̄ꝫ detineantur
infirmitate protinus liberantur·
Temporibus beati bonifacij pa
pe qui vt ī eccleſiaſticis hiſtorijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

legitur a foca imperatore precib;
eximijs obtinuit. quatinus tēplū
romuli qd ab antiquis romanoꝝ
grece pantheon vocabatur ſācte
dei eccleſie quaſi ad ſupplementū
religionis adderet. et in honore
beate ſemper virginis. ac ſimul
omnium ſanctorum dedicādo cō
ſecraret. facta eſt in vrbe roma
ſedicio int̄ iudeos atq; catholicos
non modica. Impugnabāt quip
pe iudei toto veſanie impetu fide;
incarnationis xp̄i. aſſerētes etiā
virginē mariam de ſemine ioſeph
cui deſpōſata erat. nō de ſpū ſcō
cōcepiſſe xp̄m et generaſſe. adijci
entes iuxta impijſſimam hereſim
grecorum omnimodis impoſſibi
le fore virginē contra naturā pa
rere poſſe Cumq; diutius apud ro
manam vrbe; hec altricatio habe
retur. et iā xp̄iani feruentiſſimo
catholice fidei zelo profanos iude
os niſi ocius reſipiſcerent. et ad
baptiſmi gratia; conuolarent ex
vrbe expellere vellent. erat quidā
eiuſdem romane vrbis ciuis cec9
natus. ſed tamen xp̄ianis litteris
adprime imbutus Is namq; quo
dā die eodem xp̄ianitatis feruore
ſucceſſus verbo veritatis conflictu
rus aggreſſus eſt iudeos. et tāta
illos conſtantia redarguit. vt pe
ne omnes inuenirentur vt falſos
teſtes decuit elingues Ad vltimū
vero iudei ad probra conuerſi et
conuicia. ſtomachando valde ce
perūt ei improperare dicētes. Tu
cum ſis homo peccator et in pecca
tis totus natus. quomodo auſus
es fidem xp̄ianorum abſq; litteris
defendere. et ad nos pugnam la
ceſſere? None liquido patet xp̄m
tuū adeo impotem eſſe. vt nō poſ
ſet etiam tibi lumina reformare?
Ad hec cecus. Expectate inquit
triduo. et videbitis in me magna
lia dei mei. Erat aūt ante triduu;
venerāda ſolemnitas purificacōis
ſācte marie quam greci ypapāti
vocant. que eſt quarto nonas fe
bruarij. et neceſſe erat vt eadem
ſacroſancta feſtiuitas apud pre
fatam eccleſiā ſancte marie vgis
ab omni clero romano eodem an
no celebrari debuiſſet. que tantū
modo ſingulis ānis apud ſanctā
mariā maiorem fit. Quo audito.
iudei indigne tulerūt. et ſubriden
do dixerūt. Certe xp̄s tu9 quem
patres noſtri crucifixerūt non po
teſt tibi oculos reddere. qui non
potuit ſemetipſum de mortis peri
culo liberare Attamen ſi in preſē
tia noſtra te illuminabit. pro cer
to nos omnes credere habemus
in illum. et tunc liquide cōſtabit
q2 ipſe eſt vere filius dei. et nō ſit
alius ſaluator mundi. Eo aūt pac
to hoc affirmare placet. vt ſi quis
in xp̄m nō crediderit hoc viſo mi
raculo. omnium reꝝ ſuaꝝ preſcri
ptione; patiatur. et iniurijs maxi
mis vtpote maieſtatis reus de vr
be eijciatur. Hijs dictis receſſerūt
iudei vnuſquiſq; in ſua. Cecus ve
ro clanculo ſe perduci fecit ad do
minum ſanctum bonifatium. et
indicauit ei pactū et cōditionem
iudeorum ſuper fide xp̄ianorum.
Quib9 papa auditis plus ſolito
letus efficitur. atq; ſub eode; mo
mento omnibus mandauit iude
is. quatinus ſine dubio prefate

ſolemnitati vnanimiter occurre
rent. Aduenit aūt feſtiuitas illa
magna. totiuſq romanoꝝ cler9
apud prefatam eccleſiam ex mo
re peruigiles celebraturus excubi
as congregatus eſt. ſimiliter iu
deoꝝ coturnus non modicus ha
bebatur immixtus Ductus eſt au
tem cecus ille in mediū plenus fi
de et ſpiritu ſapientie nihil heſitās
de propoſitis. Dumq ab omnib9
fidelibus nocturni ibidem canerē
tur ymni. et iam octaua lectio re
citata fuiſſʒ. cecus ante altare ma
tris dn̄i perduci ſe rogauit. ibidē
q baculo ſuſtentatus canere ce
pit quoddam reſpōſorium. vide
licet Gaude maria. quod ſibi āte
biduū. qr muſice artis gnarus fu
it compoſuerat. in quo tam viua
citer iudeoꝝ errorē cōfutauit. vt
ſub oculis omniū qui aderant cō
pleto verſu eiuſdē reſponſorij. ve
ra lux qui xp̄s ē genitricis ſue in
teruētu. cuius v͛ginitatis integri
tas eodē cantu defenſa eſt. lumen
ei oculoꝝ clariſſimū reddidit. qui
eius mentē primitus fide catholi
ca illuminauit. Quo viſo cunctis
miraculo. ab omnibus xp̄ianis illi
co gl'a in excelſis deo canitur. et
exultatio ſpūalis habetur. Iudei
quoq ad quingentos viros ſtatī
ad baptiſmū conuolarūt gratiaʒ.
reliqui fuga lapſi in vrbe roma vi
ſi vltra nō ſunt. Vn̄ placuit ſācte
romane eccleſie. vt idē reſponſo
rium in eadem feſtiuitate octauū
locum perpetualiter obtinere de
buiſſet. quatenus hoc memorabi
le miraculū fideliū cordib9 omī tē
pore ad laudē xp̄i feruentius ſem

per inhe
rere potuiſſet. ipſo preſtā
te qui regnat in ſecula Amen.
¶ Contigit aūt poſt multa tp̄a
circa hoc idem reſpōſorium aliud
quoddam mirabile miraculum.
Nam habitabat in cōfinio cuiuſdā
capellule iudeus quidā. incarnati
onis dn̄ice ſed precipue ſicut ſūt
et oēs iudei. v͛ginitatis marie ex
tremus inimicus. Erat aūt in ea
dem parrochia ſcolaris quidā ei
dē virgini glorioſe valde deuot9.
qui ad honorē beate dei genitricis
ſed precipue in cōfuſionē et obpro
briū improbi illius iudei integri
tatē v͛ginis nequiter impugnan
tis hoc duxit in conſuetudinē. vt
inter cetera deuotionis exercitia
quibus eam venerabat̄. ſingulis
diebus in capellā illā ingreſſus co
ram ipſius ymagīe hoc reſponſo
rium flexis genibus deuote decan
taret. Audiebat hoc iudeus quoti
die. et qm̄ clericus erat v͛ba ītel
ligēs in ſui deriſū cōpoſita ingenti
tabeſcebat īuidia. Stridēſq ī illū
dētibʒ ſuis obſeruabat. ſiqn̄ ſolū il
lū poſſʒ inuenire q̄ten9 hoc ſuū ob
ꝓbriū ipſi9 occiſiōe t͛minaret. Et
ecce die q̄dā iuuenē hūc ingreſſuʒ
capellulā iude9 pſecut9 eſt. et ſolū
illū cōſiderās. nūc inquit tāte tue
inſolētie mihiq diu īiurie exhibi
te finē imponā Arripiēſq iuuenē
diſcidit ī fruſta. ſicq p ſingl'a mē
bra diſciſū ſb ipſi9 capelle g͛dib9ſe
peliuit Sʒ v͛go btā q̄ mīe ſue offici
um īgr̄tis atʒ peccōribʒ ſepi9 exhibē
cōſueuit. huic fideli ſuo famulo et
m͛ītri ī t͛bulatiōe nō defuit. ſ cor
p9 ꝓ ſibi īpēſo obſeq̄o in fruſta diſ
ciſū recolligēs rurſū miſericordiē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

viuificauit. Precepitq̄ꝫ iaꝫ viuo
vt ſolitum obſequiū exhiberet ei
tanto deuotius. quanto pro exhi
bito famulatu copioſius ſe ſenſiſ
ſet adiutum. Mox iuuenis ad al
tare redijt. et idem reſponſoriū
ſolito multo deuotius decantauit
Cū aūt ad verba illa peruemiſſet
Erubeſcat iudeus infelix. cū mul
ta cordis fiducia ſcd̄m altitudinē
notaꝝ vocē altius plus ſolito ele
uabat. vt ſcꝫ altitudine vocis ma
gnitudinē exprimeret graꝝ actio
nis. et iudeus qui ad delendū ma
rie obſequiū et in ſue inuidie re
mediū eū occiderat. audiēs rurſū
canentē quem credebat occiſum.
amplius videretur. Quod et factū
eſt. Nam iudeus audiens illuꝫ ca
nentē. aliū quendā hunc eē ſuſpi
catus eſt. Veruntamen venit vt
videret. atqꝫ ſi alius eſſet rurſus
illum occideret. Sed videt et ſtu
pet. qꝛ quē ipſe ſe ſciebat ſepeliſſe
iaꝫ reſurrexiſſe videbat. atqꝫ ideo
ſe fruſtra tantū facinus commi
ſiſſe. Tunc iuuenis ne tam glorio
ſum miraculum ſuo ſilentio cela
retur. vadēs ad paſtorē parrochi
anū ſingula illi per ordinem enar
rauit. oſtendēs eidē cicatrices tā
q̄ꝫ ſigna quedā in ſingulis inciſio
nū locis pro cōfirmatiōe miracu
li derelicta. Paſtor aūt pro mirabi
li hoc diuulgando miraculo popu
lū conuocauit. eiſqꝫ de dei genitri
cis miſericordia egregiū ſermoēꝫ
fecit. Pro cuius cōfirmatione ſer
monis iuuenē ꝓduxit in mediū.
et quid circa eum contigiſſet per
ſingula patefecit. Qd ois plebs
vt vidit dedit gloriam deo. et lau
dem glorioſe virgini matri eiuſdē
que ſibi deuotos in ſui tribulatio
ne non deſerit. Veꝝ cum iudici ci
uitatis hoc idem eſſet recitatum
miraculum. comprehendens iude
um pro cōmiſſo latrocinio cōdem
nauit in mortem. Sed iude9 xp̄ia
nuꝫ ſe fieri toto corde deſiderauit.
et ſic vitam obtinens. eius virgi
nitatē ſtuduit conatu toto defen
dere. quam noſcebatur prius im
pie et pertinaciter impugnaſſe.

De nomine.

Blaſius dr̄ q̄ſi blandꝰ. vel
Blaſius quaſi belaſius.
A bela qd̄ eſt habitus. et
ſyor id eſt paruulus. blandus per
dulcedinem ſermonum. habitus
per habitū virtutū. paruulus p
humilitatem morum.

De ſcō blaſio mr̄e. Hiſto. xli

Blaſius cum omni manſu
etudine et ſanctitate pol
leret. xp̄iani eū ī ſebaſte
ciuitate capadocie in epiſcopum
elegerunt. Qui epiſcopatu ſuſce
pto. ob diocleciani perſecutioneꝫ
ſpeluncā petijt. et ibi vitam here
miticam duxit. Cui aues pabulū
afferebāt. ac fere vnanimiter ad
eū confluebant. Et vſqꝫ dum illis
imponeret manū et benediceret
eas non recedebāt ab eo. Demqꝫ ſi
que infirmabant. ad eū continuo
veniebāt. et ſanitatē ad integruꝫ
reportabant. Preſes igitur illiꝰ
regionis dū milites ſuos ad venā
dū miſiſſet. et illi in vanum alibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

laborantes· et caſu ad auctum ſā
cti blaſij peruenıſſent· magnā ibi
dē beſtiarꝝ multitudinē ante ipſū
aſtantiū repererūt· Quas dum
nullatenus capere poſſent· attoni
ti ſuo dn̄o hec nūciauerunt· Qui
ſtatim milites plures miſit· ⁊ vt
ip̄m cū oībus xp̄ianis ad ſe addu
cerēt precepit In ipſa aūt nocte
ter ei xp̄s apparuit dicens Surge
et offer mihi ſacrificiū· Ecce autē
venıunt milites dicētes Egredere
vocat te preſes· Quibus reſpon
dit blaſi9· Beneueniſtis filij Nūc
video quia de9 nō eſt oblitus mei
Pergens vero cum eis nunꝗ̄ a p̄
dicatione ceſſauit· et coram eis
miracula multa fecit· ¶ Tunc
mulier quedam filium ſuum mori
entē· in cuius gutture os piſcis
tranſuerſum erat· ad pedes eius
attulit· ⁊ vt ſanaretur cum lacri
mis poſtulauit· Sanctus vero bla
ſius ſuper eum manum imponēs
orauit· vt puer ille et omēs qui
in eius nomine aliquid peterēt ſa
nitatis beneficium obtinerent ⁊
ſtatim ſanatus eſt· Multa talia ⁊
iſtis ſimilia dominus per ſeruum
ſuum blaſiū operari dignatus eſt
qui quotidie in ſanctis ſuis hucuſ
ꝗ glorioſus eſt· ¶ Mulier que
dam paupercula vnum ſolummo
do porcum habens· quem cum vi
olenter lupus rapuerat· ſanctū
blaſium deprecabatur vt ſibi red
di faceret porcum ſuum· Qui ſub
ridens dixit· Mulier noli cōtriſta
ri· reddetur tibi porcus tuus· Et
continuo lupus venit et porcum
vidue reddidit· Ingrediens vero
ciuitatem iuſſu principis carceri

mancipatur· vt deliberatione ma
turiori cum tribunis ſuis et militi
bus facta: in craſtinū quid cum
eo facturus eſſet corā cunctis ma
turius pronūnciaret· Alio vero
die iuſſit preſes ipſum ſibi preſē
tari· Quem videns non minacibꝫ
terrebat verborum aggreſſib9·
ſed blandis ſermonib9 ſalutauit
dicens· Gaude blaſi amice deorꝝ·
et ſic eum ad ſacrificandum impel
lere arbitrabatur· Cui etiā blaſi9
dicit Gaude et tu optime preſes·
ſed ne dicas eos deos ſed demoēs
Quia eterno igni cū hijs qui eos
adorant traduntur· Iratus p̄ſes
eum fuſtibus cedi iuſſit et in car
cerem recludi fecit· Cui blaſius·
Inſenſate ſperas per penas tu as
dei mei a me auferre amorē· quia
ipſum in me habeo corroboratorē
Audiens hec vidua illa que porcū
recuperauerat porcum illum occi
dit· et caput cum pedibus· cāde
la et pane ad ſanctum blaſium de
portauit· Ille gratias agēs come
dit ſibiꝗ dixit· Singulis annis in
eccleſia nominis mei candelā of
feras· et tibi et cuicumꝗ qui hoc
fecerit bene erit· Quod ſemper e
git· et ſibi p̄ſperitas multa fuit·
Poſt hec cū eū eductū p̄ſes a car
cere ad deos inclinare nō poſſet·
iuſſit eū in ligno ſuſpendi· et car
nes eius pectinib9 lamari· et ſic
iterū in carcerē reportari· Septē
igitur mulieres eū ſequētes guttas
ſanguīs ei9 colligebāt Que mox
tenentur et ad deorꝝ ſacrificiū com
pelluntur· Que dixerūt Si vis vt de
os tuos adorem9 cū reuerētia mit
te eos ad ſtagnū· vt ibi faciebus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ablutis mūdiūs adorare poſſimꝰ
Letus preſes efficitur · ⁊ citius qđ
dixerāt adimpletur · Jlle vero de
os arripuerūt · et eos in ſtagni
mediū piecerūt dicentes · Si dij
ſunt videbimꝰ · Qđ preſes audiēs
et pre ira inſaniens et ſeipſum p
cutiens dixit miniſtris · Cur nō te
nuiſtis deos noſtros · vt non mit
terentur in profundū lacus? Qui
dixerūt · Doloſe tecum locute ſūt
mulieres · et eos in ſtagnum pie
cerūt · Cui mulieres · Deus verus
dolos nō patitur · Sed et ſi dij ſu
iſſent · preſciuiſſent vtiqȝ qđ eis fa
cere volebamus Et iratus preſes
iuſſit plumbum liqueſieri · et pec
tines ferreos et ſeptē loricas igne
candentes ex vna parte parari · ⁊
ex alia ſeptem camiſias lineas af
ferri · Quo dicēte vt ex hijs quod
mallent eligerēt · vna illaꝝ duos
puulos ſuos filios audacter cucur
rit · et lineas camiſias arripiēs in
caminū piecit · Pueri vero matri
dixerūt Nō nos mater dulciſſima
poſt te relinquas ſed ſicut nos re
pleſti dulcedine lactis · ſic nos re
ple dulcedine regni celeſtis · Tūc
preſes iuſſit eas ſuſpendi · et car
nes eaꝝ pectinibꝰ ferreis laniari ·
Quarum carnes vt nix albiſſime
erant · Et pro ſanguine lac efflu
ebat Cum autem ſupplicia inuite
ferrēt · angelus dn̄i ad eas venit ·
et eas viriliter cōfortauit dicēs ·
Nolite timere · Bonus em̄ opera
rius qui bene incipit et bene per
ficit conducente ſe benedictionē
meretur ꝓ cōpleto opere · ⁊ mer
cedem accipit pro labore · et gau
dium poſſidet pro mercede · Tunc
preſes iuſſit eas deponi ⁊ in cami
nū mitti · Que diuinitus igne ex
tincto exierūt illeſe · Quibus pre
ſes · Jamnunc magicam artem di
mittite · et deos noſtros adorate
Que reſponderūt · Perfice qđ ce
piſti · qꝛ iam ad regnuꝫ celeſte vo
cati ſumꝰ · Tūc ille data ſentētia ·
eas decollari mandabat · Que dū
decollari deberēt flexis genibꝰ ad
orauerūt dicētes Deus qui nos a
tenebris ſeparaſti · et in hanc lu
cem dulciſſimam adduxiſti · q̄ nos
ſacrificiū tuum feciſti · animas no
ſtras ſuſcipe · ⁊ ad vitaꝫ eternam
facias peruenire Et ſic truncatis
capitibus · ad dominum migraue
runt · ¶ Poſt hec iuſſit preſes ſibi
blaſium preſentari · Et dixit ei ·
Vel nunc adoras deos vel non?
Cui blaſius · Jmpie non timeo mi
nas tuas · age vt vis · Corpus em̄
meum penitus tibi trado · Tunc
iuſſit eum mitti in ſtagnum · Jp
ſe vero aquam ſignauit · et mox
ſicut arida ſixa permanſit Dixitqȝ
ſi veri ſint dij veſtri oſtendite vir
tutem eoruꝫ · ⁊ ingrediamini huc
Jngreſſi quȝ ſtagnū ſexagintaq̄nqȝ
viri continuo ſunt ſubmerſi · An
gelus autem domini deſcendens
dixit ei · Egredere blaſi · ⁊ coronā
tibi a deo paratam ſuſcipe · Cumqȝ
exiſſet dixit ad eum preſes · Om
nino decreuiſti nō adorare deos?
Aut ſine vlteriori aliqua dilatiōe
dijs ſacrifica vt viuas · aut ſentē
tia capitali mox te afficiaꝫ · quod
vis e duobus elige · Cui dicit bla
ſius · Cognoſce miſer quia xp̄i ſer
uus ſum · nec demones adoro · et
ſtatim iuſſit eum decollari · Jpſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

autem orauit ad dn̄m· vt quicū
q̄ꝫ pro infirmitate gutturis· vel q̄
ſcūq̄ꝫ infirmitate eius patrocinia
poſtularet· exaudiri continuo me
reretur Et ecce vox de celis venit
ad eum dicens ꝙ ſic fieret vt ora
uit· Sicq̄ꝫ cum duobus puerulis
decollatus eſt· Floruit circa ānos
dn̄i ducentos octoginta ſeptem·

De nominis interpretatione·

AGatha dicitur ab agyos
quod eſt ſanctus· et the
os quod eſt deꝰ quaſi ſan
cta dei· Tria enim ſunt ſicut dicit
criſoſtomus que ſanctū faciunt·
que quidem perfecte fuerunt in a
gatha· ſcilicet cordis mundicia·
ſpiritus ſancti preſentia· et bono
rum operum affluentia· Vel dicit
ab a quod eſt ſine· et geos terra
et theos deꝰ· quaſi dea ſine terra
id eſt ſine amore terrenorum· Vl'
ab aga quod eſt loquens· et thau
conſummatio· quaſi conſummate
et perfecte loquens quod patꝫ in
ſuis reſponſis· Vel ab agath qđ
eſt ſeruitus· et thaas ſuperior q̄ſi
ſeruitus ſuperior· Et hoc propter
illud quod dixit· Summa ingenu
itas iſta eſt ī qua xp̄i ſeruitus ꝓ
batur· Vl' ab aga qđ eſt ſolemnis
et thau conſummatio quaſi ſolem
niter conſummata· id eſt ſepulta
Quod patet in angelis qui eam
ſepelierunt·

De ſancta agatha virgine·
Hiſtoria quadrageſima ſecunda

AGatha virgo ingenua
mente et corpore pulcer
rima in vrbe cathanēſiū
deū ſemper in oī ſāctitate colebat
Quintianus autem conſularis ſi
cilie cum eſſet ignobilis· libidino
ſus auarus· et ydolis deditus· be
atam agatham comprehēdere ni
tebatur· vt q̄ erat ignobilis· cō
prehendēdo nobilem timeretur·
q̄ libidinoſus eius pulcritudine
frueretur· q̄ auarꝰ eius diuitias
raperet· quia ydolatra diis eā fa
ceret immolare Fecitq̄ꝫ eam ad ſe
adduci· Que cum adducta eſſet·
et eius immobile propoſitum co
gnouiſſet· quintianus tradidit eā
cuidam meretrici nomine affrodi
ſie· et nouem filiabus eius eiuſdē
turpitudinis· vt p triginta dies
ſuaderent virgini conſentire con
ſulari· et eius animum immuta
rent· Et modo promittēdo leta·
modo terrēdo per aſpera· ſpera
bant eam a bono propoſito reuo
care Quibus beata agatha dixit
Mens mea ſup petrā ſolidata ē·
et in chriſto fundata· Verba veſ
tra venti ſunt· promiſſiones vr̄e
pluuie ſunt· terrores veſtri flumi
na ſunt· Que q̄uis impugnant·
tamē fundamentum domus mee
cadere non valebit Hec aūt dicēs
flebat quotidie et orabat· ſitiēs ad
martirij gloriaꝫ peruenire· Vidēs
ergo affrodiſia ipſam immobileꝫ
permanere· dixit quintiano Faci
lius poſſunt ſaxa molliri· et fer
rum ī plumbi molliciem cōuerti·
q̄ ab intentione chriſtiana mens
iſtiꝰ puelle reuocari· Tunc quin
tianus fecit eam ad ſe adduci·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De s. Agatha.
5 Febr.

Et ait illi. Cuius conditionis es?
Cui illa. Non solū ingenua ſum.
ſed expectabilis genere. vt omīs
parentela mea teſtatur Cui quin
tianus. Si ingenua es. cur mori
bus ſeruilem perſonā te habere
oſtendis? Illa reſpondit. Quia
ancilla xp̄i ſum. ideo ſeruilem me
exhibeo perſonam Quintianus di
xit Si te ingenuā dicis. quomodo
ancillā te eſſe aſſeris? Illa reſpon
dit. Sūma ingenuitas eſt in qua
xp̄i ſeruitus comprobatur. Quin
tianus dixit. Elige quod volueris
aut ſcꝫ dijs ſacrificare. aut diuer
ſa ſupplicia ſuſtinere. Cui agatha
Sit talis vxor tua qualis fuit ve
nus dea tua. Et tu talis ſis qualis
extitit deus tuus iupiter. Tunc
quintianus iuſſit eam alapis cedi
dicens. Iniuriā iudicis noli teme
rario ore garrire. Agatha reſpon
dit. Miror te virum prudentem
ad tantam ſtultitiam deuolutum.
vt illos dicas deos tuos eſſe. quo
rum vitam non cupias tuam con
iugem vel te imitari vt dicas tibi
iniuriam fieri. ſi eoꝝ viuas exem
plo. Nam ſi boni dij tui ſint. bonū
tibi optaui. Si autem execraris
eorum conſortia. mecum ſentis.
Quintianus dixit Quid mihi ver
boꝝ ſuperfluus curſus? Aut ſacri
fica dijs. aut varijs ſupplicijs te
faciam interire. Agatha reſpon
dit Si feras mihi promittas. audi
to xp̄i nomine manſueſcūt. Si ig
nem adhibeas. de celo mihi rorē
ſaluificum angeli miniſtrabunt.
Si plagas vel tormenta ingeras.
habeo ſpiritum ſanctum per quē
deſpicio vniuerſa. Tunc iuſſit eā
trahi ad carcerem. quia voce eum
publica confundebat. Ad quem
letiſſime et glorianter ibat. ⁊ qua
ſi ad epulas inuitata agonem ſu
um dn̄o commendabat Sequenti
die dixit ei quintianus. Abnega
xp̄m et adora deos. Que cum ren
nueret. iuſſit eā in eculeum ſuſpē
di ⁊ torqueri Dixitqꝫ agatha Ego
in hijs penis delector ſicut qui bo
num nunciū audit. aut qui videt
quem diu deſiderauit. aut qui mul
tos theſauros inuenit. Nō poteſt
triticum in horreum poni niſi teca
eius fuerit fortiter conculcata et
in paleas redacta Sic anima mea
non poteſt intrare in paradiſum
cum palma martirij niſi diligent
feceris corpus meum a carnificibꝫ
attrectari. Tūc iratus quintianꝰ
iuſſit eius mamillam torqueri. ⁊
tortam diutiſſime iuſſit abſcidi.
Cui agatha. Impie crudelis ⁊ di
re tiranne. non es cōfuſus ampu
tare in femina. qđ ipſe in matre
ſuxiſti? Ego habeo mamillas inte
gras intus ī anima mea ex quibꝰ
nutrio omēs ſenſus meos. quas
ab infantia dn̄o conſecraui. Tūc
iuſſit eam in carcerē recipi. pro
hibens ingreſſum medicoꝝ et pa
nem vel aquam ſibi ab aliquo mi
niſtrari. Et ecce circa mediam no
ctem venit quidam ſenex quem
antecedebat puer luminis porti
tor diuerſa ſecum ferens medica
menta. Et dixit ei. Licet conſula
ris inſanus te tormētis afflixerit.
tu tamen eum tuis reſponſis am
plius afflixiſti. Et licet vbera tua
torſerit. ipſius tamen vbertas in
amaritudinem conuertetur. Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

quoniam ibi eram quando hec pa
tiebaris· vidi quia mamilla tua
poteſt curam ſalutis ſuſcipere.
Cui agatha· Medicinam carnalē
corpori meo nūq̄ exhibui· Et tur
pe eſt vt qđ tā diu ſeruaui nunc
perdam. Dixit ei ſenex· Filia ego
chriſtianus ſum ne verecunderis·
Cui agatha· Et vnde verecunda
ri poſſum cū tu ſis ſenex ⁊ grande
uus· ego vero ita crudeliter lace
rata· ꝙ nemo de me poſſꝫ capere
voluptatem· Sed ago tibi grati
as domine pater· quia ſollicitudi
nem tuam mihi impendere digna
tus es· Cui ille· Quare non per
mittis vt curem te? Agatha reſpō
dit· Quia habeo dominum ihesuꝫ
chriſtum qui verbo curat omnia·
et ſermone reſtaurat vniuerſa.
Hic ſi vult poteſt continuo me cu
rare· Et ſubridens ſenior dixit·
Et ego apoſtolus eius ſum· et ip
ſe me miſit ad te· et in nōmine e
ius ſcias te eſſe ſanataꝫ· Et conti
nuo petrus ap̄lus diſparuit Et p
cidēs beata agatha inuenit ſe vn
diqꝫ ſanatam· et mamillam ſuo
pectori reſtitutam· Cum ergo ex
immenſo lumine cuſtodes territi
aufugiſſent· et apertum carcerēꝫ
reliquiſſent· rogauit eam quidaꝫ
vt abiret Abſit inquit vt fugiam
et coronam patientie perdam· et
cuſtodes meos tribulationibꝰ tra
dam· quia tormentis impi ⁊ tirā
ni crudelis nō cedam· ſed potius
volūtarie pro ſponſo meo me in
geram· Ob cuius amorem non ſo
lum terrena deſeram· ſed potius
plagis vt cernitis vltro me cruci
andam exponam· Poſt quatuor
dies dixit ei quintianꝰ vt deos ad
oraret ne grauiora ſupplicia ſuſti
neret· Cui agatha· Verba tua fa
tua ſunt et vana aerem maculan
tia et iniqua· Miſer ſine ſenſu et
ſine ītellectu· quomodo vis vt la
pides adorem ⁊ deum celi qui me
ſanauit dimittam? Quintianus
dixit· Et quis eſt qui te ſanauit?
Cui agatha· Ihesus chriſtus filꝰ
dei· Quintianus dixit· Iterum tu
chriſtum audes nominare quem
ego nolo audire? Agatha dixit·
Quādiu vixero xp̄m corde ⁊ labi
is inuocabo Quintianus dixit Vi
debo ſi chriſtꝰ te curabit· Et iuſſit
teſtas fractas ſpergi· ⁊ ſb̄ teſtas
carbones ignitos immitti. et ip
ſam ſuper ipſis nudo corpore vo
lutari· Quod cum fieret· ecce ter
remotus nimius factus eſt qui to
tam ciuitatem ita cōcuſſit· vt pre
corruens duos conſiliarios quinti
ani opprimeret· et omnis populꝰ
ad eum concurreret conclamans
ꝙ propter iniuſtum agathe cruci
atum talia paterētur· Tūc quin
tianus ex vna parte terremotuꝫ·
ex alia ſeditionem populi metuēs
ipſam iterum in carcerem recipi
iuſſit· vbi ſic orauit dicens· Domi
ne ihesu xp̄e qui me creaſti· ⁊ ab
infantia cuſtodiſti· qui corpus me
um a pollutione ſeruaſti· et a me
amorem ſeculi abſtuliſti· ⁊ qui tor
mēta me vincere feciſti. et in eis
virtutem patientie tribuiſti· acci
pe ſpiritum meum· ⁊ iube me ad
tuam miſericordiam peruenire·
Hec cum oraſſet· cum ingenti vo
ce ſpiritum tradidit circa ānos
domini ducentos quinquaginta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

tres· ſub decio imperatore· ¶ Cū
autem fideles corpus eius cum a
romatibus condirent· ⁊ in ſarco
phago collocarēt· quidaȝ iuuenis
ſericis indutus cum plus ꝙ centū
viris pulcerrimis et ornatis et al
bis indutis· qui nunꝙ in illis pti
bus viſi fuerant ad corpus eius
venit· et tabulam marmoreā ad
caput eius ponens ab oculis om
nium ſtatim diſparuit· Erat autē
in predicta tabula ſcriptum· Mē
tem ſanctam ſpontaneam hono
rem deo et patrie liberationem·
Quod ſic intelligitur. mētem ſā
ctam habuit· ſpōtaneam ſe obtu
lit· honorem deo dedit· et patrie li
berationem fecit Ex hoc miraculo
diuulgato· etiam gentiles ⁊ iudei
ſepulcrum eius plurimum vene
rari ceperunt· Quintianus auteȝ
dum ad eius inueſtigandas diui
tias pergereȝ· duo equi inter ſe fre
mitum dantes calceſq; iacientes
vnus eum morſu appetyt· alter
calce percuſſum in flumen proie
cit· ita ꝙ corpus eius nunꝙ potu
it inueniri· ¶ Reuoluto anno cir
ca diem natalis eius· mōs quidā
maximus iuxta ciuitatem rupt⁹
eructauit incendiū· qui quaſi tor
rens de monte deſcendēs· ⁊ ſaxa
terramq; liquefaciens· ad vrbeȝ
cū magno impetu veniebat· Tūc
paganorum multitudo de monte
deſcendit. et ad ſepulcrum eius
fugiens velum vnde coopertum e
rat ſepulcrum arripuit· et ipſuȝ
ſtatuit contra ignem· Statimq;
in die natalis ipſius virginis ig
nis ſtetit· et vltra vllatenus non
proceſſit· ¶ De hac virgine ſic di
cit ambroſius in prefatione· O fe
lix ⁊ inclita virgo que meruit do
minū pro laude fidelis martiry p
ſanguinem clarificare ſuum· O il
luſtris ⁊ glorioſa gemino illuſtra
ta decore· que inter tormenta aſ
pera cunctis preclara miraculis·
⁊ miſtico pollens ſuffragio apoſto
li meruit viſitatione curari· Sic
nuptam xp̄o ſuſceperunt ethera·
ſic humandi artus glorioſo fulgēt
obſequio· vbi angelorum chorus
ſanctitatem mentis et patrie indi
cat liberationem·

De nominis interpretatione·

Amandus quaſi amabilis
dicitur· Habuit enī tria
in ſe que faciunt hominē
eſſe amabilem· Primum eſt gra
tia ſocialitatis· Prouerbioꝝ· xix·
Vir amabilis ad ſocietatem ⁊c̄·
Secundum eſt conuerſationis ho
neſtas· Et ſic dicitur de heſter ſe
cundo· ꝙ omnium oculis amabil'
videbatur ⁊c̄· Tercium eſt virtu
oſitas probitatis· ij· Paralipp̄·
ſecundo· Saul et ionathas amabi
les et decori ⁊c̄·

De ſancto amando· Hiſtoria quadrageſimatercia·

Amandus ex nobilib⁹ pa
rētibus ort⁹ cū ad monaſ
teriū ambularet quendā
maximū ſerpentē inuenit· quē ſta
tim v̄tute crucis ⁊ orōe ad foueaȝ
nunꝙ inde exiturū redire coegit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Veniens autẽ ad ſepulcrũ ſancti
martini ãnis q̃ndecim ibi manſit·
cilicio indutus· ⁊ aqua ⁊ pane or
deaceo ſuſtentatus Poſt hec dum
romã iuiſſet· et in ecc̃ia ſc̃i petri
pnoctaret· cuſtos ecc̃ie ipſũ irre
uerẽter foras eiecit· Qui dum ad
monitionẽ ſc̃i petri qui ſibi añ fo
res ecc̃ie dormiẽti apparuit ad gal
lias iuiſſet et ibidẽ regẽ dagober
tũ pro ſuis crimĩbus increparet·
iratus rex eũ de ſuo regno eiecit
Demiq; cũ rex filiũ nõ haberet· ⁊
oratiõe facta ad dñm filium habu
iſſet cogitare cepit a quo infantẽ
ſuũ faceret baptiſari· venitq; in
mentẽ eius vt ab amando euz fa
ceret baptiſari· Queſito igitur a
mando et ad regẽ adducto· rex
ad pedes ei⁹ ꝓſternit· rogauitq;
vt ſibi indulgeret et filiũ ſuũ quẽ
ſibi dñs dederat baptiſaret· Ille
vero primã petitionẽ benigne con
ceſſit· ſed ſecularibus negocijs im
plicari metuens ſecundã renuit
⁊ abceſſit· Tandẽ victus p̃cib⁹ a
mandus· annuit voto regis Quẽ
cũ baptiſaret tacẽtibz cũctis· In
fans rñdit. Amẽ· Poſt hoc rex ip
ſum ĩ traiacẽſẽ epiſcopũ ſublima
ri fecit vbi cũ a pleriſq; verbũ pre
dicatiõis cõtemni videret· vaſco
niam iuit· Vbi cum quidã iocula
tor verba ei⁹ irrideret a demone
arripit· Tunc proprijs dẽtibus ſe
diſcerpens ꝙ viro dei iniuriã fece
rit ↄfitetur· et ſtatim miſerabilit
morit· ¶ Dum autem quadam vi
ce man⁹ lauaret quidã ep̃s aquã
illã ſeruari fecit· de qua quidã ce
cus poſtmodũ curatus fuit· Cum
in quodã loco de voluntate regis
monaſterium conſtruere vellet·
quidã epũs ꝓxime ciuitatis mo
leſte hoc ſuſtinens miſit famulos
ſuos vt aut ipſuz excecarẽt· aut cer
te occiderẽt. Qui venientes eidez
doloſe dixerũt vt ſecũ pergeret·
et ſibi locũ aptũ ad monaſteriũ o
ſtenderẽt· Ille aũt maliciã eoꝝ p̃
cognoſcẽs vſq; ad cacumẽ mõtis
vbi eũ occidere cupiebãt cum eis
iuit· eo ꝙ multũ martiriũ affecta
ret· Sed ecce tãta pluuia et tẽpe
ſtate ita mons tegit vt ſe mutuo
videre non poſſent· Et ſe iam mo
ri putantes· proſtrati veniam po
ſtulabãt· Et vt eos viuos abire
permitteret exorabãt· Qui orõez
effudit ⁊ ſerenitatẽ maximã impe
trauit· Illi ergo ad propria redi
erũt· Et ſc̃us amandus euadẽs et
multa alia miracula faciẽs in pa
ce quieuit· Floruit aũt circa ãnos
dñi quingentos viginti tempore
eraclij·

¶ De noimine·

Valentinus dicit quaſi valorẽ
tenẽs· hoc eſt in ſcitate pſe
uerãs· Vel dicit valẽtinus q̃ſi va
lẽs tyro· id eſt miles xp̃i fortis·
Miles dicit valẽs qui nũq̃ cedit·
ferit fortit· ſe valẽter defẽdit. po
tẽter vincit· Sic valentin⁹ non
ceſſit martiriũ vitando· percuſſit
ydolatriam euacuando· defendit
fidẽ cõmuniẽdo· vicit patiẽdo·

¶ De ſc̃o valentino preſbitero et
m̃re· ¶ Hiſtoria· xlnij·

Valẽtinus reuerẽdus preſ
biter fuit· quẽ claudius
imperator ad ſe adduci fa
ciẽs interrogauit dicens· Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Valentino et S. Justiniana
14. febr.

eſt valentine· cur amicicia noſtra
nō fueris· vt deos nr̄os adorans
ſupſticionē tue abicias vanitatis?
Cui valētinus. Si grām dei ſcires
iſta nequaꝗ̄ diceres· ſ ab ydolis
animū reuocares· et deū qui eſt
in celis adorares· Tūc quidā qui
claudio aſtabat dixit· Quid vis
dicere valentine de ſanctitate deo
rū nr̄oꝝ? Cui valentinus. Ego de
eis nil dico· niſi ꝙ fuerūt hoīes mi
ſeri et omni imundicia pleni· Ad
quē claudius· Si xp̄s ver⁹ deus ē·
cur mihi nō dicis qđ verꝝ eſt? Cui
valentinus Vere xp̄s ſolus eſt de
us· in quem ſi credideris aīa tua
ſaluabit̃· reſpublica augebitur.
omniū inimicoꝝ tibi victoria con
cedetur· Rn̄dens claudius aſtanti
bus dixit· Viri romani audite ꝙ̄
ſapient̃ et recte loquit̃ homo iſte
Tūc dixit prefectus· Seductus es
imperator· Quō deſeremus quod
ab infantia tenuimus? Et tūc cor
claudij imutatū eſt· Traditus au
tem eſt valētinus cuidā principi
in cuſtodiā. Cū ergo in domū va
lētin⁹ inductus fuiſſet ait Dn̄e ihe
ſu xp̄e qui es verꝝ lumen illumina
domū iſtā· vt te deū verꝝ cognoſ
cant· Cui prefectus· Miror te di
centē ꝙ chriſtus eſt lumē. Et qui
dē ſi filiam meam diu cecam illu
minauerit· faciam quecunqꝫ pre
ceperis. Tūc valentinus orās ei⁹
filiam cecā illuminauit· et omēs
de domo ſua cōuertit Tunc impe
rator valētinū decollari precepit
Floruit circa annos domini ducē
tos octuaginta.

De ſcā iuliana. Hiſtoria
quadrageſimaquinta.

Iuliana dū eulogio prefe
cto nicomedie deſponſata
eēt· et nollet ſibi aliquate
n⁹ copulari niſi reciperz fidē xp̄i·
iuſſit eā p̄r ſuus expoliari ac gra
uiſſime cedi· ac ipſi prefecto tra
di· Cui prefectus ait· Dulciſſima
mea iuliana cur me ita deluſiſti vt
me ſic rennueres? Cui illa Si ado
raueris deū meū acquieſcā tibi· a
lioq̄n nūꝗ̄ dn̄s me⁹ eris· Cui pre
fect⁹ Dn̄a mea hoc facē nō poſſū.
qꝛ imperator āputari facerz caput
meū Cui illa Si ita times impato
rē mortalē· quō vis vt impatorē
nō timeā imortlem? Fac quicquid
vis qꝛ me decipere non valebis.
Tūc prefect⁹ iuſſit eā ḡuiſſie vir
gis cedi· et dimidia die p capillos
appēdi· et plumbū liquefactū in
caput ei⁹ fundi Qđ cū ei nihil no
cuiſſet· ipſā cathenis ligauit· et
in carcerē recluſit· Ad quā venit
diabol⁹ ī ſpecie āgeli dicēs Iulia
na· Ego ſū angel⁹ dn̄i qui me ad
te miſit vt te debeā ↄmonere qua
tenus dijs ſacrifices· ne tam diu
crucieris et tā male moriaris· Tūc
iuliana flens orauit dicēs· Dn̄e de
us ne pmittas me perire· ſ oſtn̄de
mihi quis ē iſte q̄ talia pſuadꝫ Fa
ctaqꝫ ē ad eā vox vt ipſū apphēde
ret· et q̄s eēt cogēt ipſū ↄfiteri·
Que cū eū tenuiſſet et quis eſſz in
terrogaſſz· dixit ei ꝙ demō eſſet·
et ad eā decipiendā p̄r ſu⁹ ipſū mi
ſiſſz· Cui iuliana· Et quis eſt pat̃
tuus? Reſpondit· Belzebub qui
ad oīa mala nos dirigit· Et facit
nos grauiter verberari quotiēs
a chriſtianis fuerimus ſuperati.

Et ideo ſcio q̄ malo modo huc ve
ni · quia te ſuperare nō potui · In
ter alia aūt que ↄfeſſus eſt dixit ·
q̄ tūc maxime a xp̄ianis elonga
bimur · qn̄ miſterium dn̄ci corpis
agitur · et qn̄ orationes et predi
cationes fiunt · Tūc iuliana ma
nibus retrorſum ipſum ligauit ·
Et ad terram deiciens cum cathe
na qua erat ligata ipſum duriſſi
me verberauit · Dyabolꝰ vero cla
mans rogabat eā dicens · Domīa
mea iuliana miſerere mei · Tunc
iuſſit prefectus · vt iuliana de car
cere educeretur · Et exiens trahe
bat poſt ſe demonem alligatum ·
Demon autē rogabat eam dicēs
Dn̄a iuliana noli de me amplius
ridiculū facere Non em̄ potero vl
tra in quēpiam preualere · Xp̄ia
ni em̄ dicuntur miſericordes eſſe ·
et tu de me nullam miſericordiā
habes · Sicq̄ per totū forꝝ ipſum
traxit · et poſtea in quandam la
trinam ipſum proiecit Cū aūt ad
prefectum peruenisſet · in quadam
rota adeo eſt extenſa · q̄ oīa eiꝰ
oſſa vſq̄ ad medullaꝝ exitū ſunt
confracta · Angelus autē dm̄ ro
tam cōminuens · ipſā in momen
to ſanauit · Qd videntes qui ade
rant crediderunt · et ſtatim decol
lati ſunt viri quingenti · et mulie
res centumtriginta · Deinde cum
in quadā olla plumbo liquefacto
plena miſſa fuiſſet · ſed plumbum
velut temperatum balneū factū
eſſet · maledixit prefectus dn̄s ſu
is qui puellā punire non poterāt
que tantam iniuriam eis irroga
bat · Tunc iuſſit eam decollari ·
Que dum ad decollandum duce
retur · demō quem verberauerat
in ſpecie iuuenis apparēs · clama
bat dicēs · Nolite ei parcere quo
niam deos veſtros vituperauit ·
et me hac nocte grauiter verbera
uit · Reddite ergo ſibi qd̄ meruit
Cūq̄ iuliana paululū oculos ape
ruiſſet vt videret quis eſſet qui
talia loqueret̄ demon aufugiens
exclamauit dicēs · Heu heu me mi
ſerū · adhuc credo q̄ me vult ca
pere et ligare · Cum ergo beata iu
liana decollata fuiſſet · prefectus
nauigans in mari cum triginta q̄
tuor viris · maris orta tempeſtate
ſubmerſus eſt · Horꝝ aūt corpa cū
mare ad ripā ea iacuiſſet · a feris
et auibus ſunt comeſta ·

¶ In cathedra ſc̄i petri · Prologꝰ

Cathedra ſancti petri tri
plex eſſe dicitur · ſcꝫ rega
lis · ſcd̄o Regū · xxiiii · Da
uid ſedēs in cathedra ɛc̄ · Sacerdo
talis p̄mo Re · p̄mo Hely ſacerdo
te ſedēte ſup ſellā ɛc̄ Magiſtralis
Math · xxiii · Super cathedrā moy
ſi ɛc̄ · Beatus ergo petrꝰ ſedit in
cathedra regali · q̄ fuit princeps
omnium regum · Sacerdotali · q̄
fuit paſtor omnium clericorum ·
Magiſtrali · quia fuit doctor om
nium xp̄ianorum · Prima quidē
fuit equitatis · Secūda ꝗntitatis ·
Tercia veritatis ɛ v̄tutis Ecōuer
ſo eſt cathedra ſcꝫ iniquitatis p̄ui
tatis ɛ falſitatis In p̄ma ſedēt ini
qui In ſecūda p̄ui ſacerdotes In
tercia falſi detractores ·

¶ De cathedra pet̄ · ¶ Hiſto · xlvi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De Cathedra S. Petri Antiochia 22 febr.

Cathedra ſancti petri ab ec
cleſia feſtiue recolitur.
Quia tūc btūs petrꝰ apo
ſtolꝰ apd anthiochiā in cathedra
li honore ſublimatus fuiſſe phibet̄
Huiꝰ aūt ſolemnitatis inſtitutio
triplicē cauſā habere videt̄. Pri
ma hec eſt. Cū btūs petrus antio
chie predicaret. theophilus prin
ceps ciuitatis illiꝰ ei dixit. Petre
qua ratione pplm meū ſubuertis?
Cū ergo petrus ei xp̄i fidē predica
ret. ille eū vinculari fecit. et ſine
potu et cibo manere permiſit. Sed
cum petrus iā pene deficeret. reſū
ptis tn̄ viribꝰ eleuās oculos in ce
lū ait. Jheſu xp̄e miſeroꝝ adiutor
adiuua me in hys tribulatioibus
deficientē. Cui dn̄s rn̄dit. Petre
credis te derelictū a me? Bonita
ti mee derogas. ſi ɔtra me talia
dicere nō formidas. preſto eſt qui
tue ſubueniat miſerie. Audiēs au
tē paulus de incarceratione petri
ad theophilum venit. et ſe in mul
tis artibus ſummum opificeꝫ eſſe
aſſeruit Ligna et tabulas ſe ſcire
ſculpere. tentoria pingere. et mul
ta alia induſtrie opari dixit. Qui
a theophilo obnixe rogatur. vt ī
ſua curia ſecum conſiſtat. Euolu
tis paucis diebus. paulꝰ ad petꝝ
abſconſe in carcerem introiuit.
Quem videns pene mortuum et
conſumptum amariſſime flere ce
pit. et in amplexibus eius q̄ſi flē
do deficiebat. Et prorūpens ſic in
quit. O petre frater meus. gloria
mea. gaudium meum. dimidium
anime mee. meo interuentu reſū
mes vires. Tunc petrus oculos a
periens et ipſum recognoſcens la
crimari cepit. ſed ſibi loqui nō po
tuit. Et accurrēs paulus vix os
eiꝰ aperuit. et imponens cibū ipm
refocillauit. Cū aūt petrus cibo cō
fortatus fuiſſet. accurrēs in oſcu
la pauli ruit. et ambo plurimum
fleuerunt. Paulus autem occulte
rediens theophilo dixit. O bone
theophile magna eſt gloria tua.
et curialitas tua honeſtatis ami
ca. ſed dehoneſtat multa bona ex
iguum malum Reminiſcere quid
feciſti illi deicole qui dicitur petrꝰ
velut eſſet aliquid magni. Pānoſ
ſus. deformis. macie conſumptus
per omnia vileſcit. ſolo ſermone
clareſcit. et talem decet te in car
cereꝫ ponere? Potius ſi libertāte
ſolita frueret̄. poſſꝫ tibi in aliquo
vtilis eſſe. Nā ſicut de illo homīes
quidā aiunt. infirmos ſanat. mor
tuos ſuſcitat. Cui theophilus. Fa
buloſa ſunt iſta o paule que dicis
Quia ſi mortuos ſuſcitare poſſet.
ſeipſum de carcere liberaret. Cui
paulus Sicut chriſtus ſuus a mor
te reſurrexit vt dicunt. qui tamē
de cruce deſcendere noluit. ſic pe
trus vt aiunt hoc exemplo ſe non
liberat. et pati pro xp̄o non for
midat. Cui theophilus. Fac ergo
vt filium meum iam per quatuor
decim annos mortuum reſuſcitet
et incolumem eum reddam et li
berum. Ingrediens igitur pau
lus ad petrum dixit. quomodo re
ſuſcitationeꝫ filij principis ſpoſpō
diſſet. Cui petrus. Rem grandem
paule promiſiſti. ſed domini vir
tute facillimam. Sed cum petrus
eductus de carcere monumento
aperto pro eo oraſſet. cōtinuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

reſurrexit. Sed bene per omnia
veriſimile nõ videtur. vt aut pau
lus humana aſtutia ſe talia fabri
lia ſcire componere fingeret. aut
vt ſetẽtia iuuenis per q̃tuordecim
annos ſuſpenſa fuiſſet. Tũc theo
philus et vniuerſus populus ãtio
chie et alij q̃plures in dominum
crediderunt. et glorioſam eccleſi
am fabricauerũt. in cuius medio
excelſã cathedram collocauerũt.
et petrũ in ea vt ab oĩbus audiri
et videri poſſet exaltauerũt. In
qua ſeptem annis ſedit. Sed poſt
modũ veniens romã. in romana
cathedra ſedit vigĩtiquinq; ãnis
De p̃mo tñ honore eccĩa celebrat
q2 tũc p̃mo prelati ecciẽ ceperũt.
loco. ptãte. et noĩe ſublimari.
Tũc ergo impletũ eſt illud qđ di
cit̃ in pſalmo. Exaltẽt eũ in eccĩa
plebis. et in cathedra ſenioꝝ lau
dẽt eũ ac̃. ¶ Et notandũ q2 fuit
triplex eccĩa in qua btũs petrus
fuit exaltatus. ſcz eccĩa militanti
um. malignantiũ. et triumphan
tiũ. In hac triplici eccĩa exaltat9
eſt ſcđm triplicẽ feſtiuitatẽ. quã
de eo eccleſia celebrat. ¶ Eſt eñ
exaltatus in eccĩa militãtiũ eidez
preſidẽdo. et eã in fide ⁊ moribus
laudabiliter regendo. Et hoc quã
tũ ad ſolemnitatez hodiernã que
dicit̃ cathedra. Quia tũc ſup anti
ochenã eccĩaz põtificatũ accepit.
et eã annis ſeptẽ laudabilit̃ rexit
¶ Secundo eſt exaltatus in eccĩa
malignantiũ. ipſã ſcz diſſipãdo.
et eã ad fidẽ conuertendo. Et hoc
pertinet ad ſecundã feſtiuitatez q̃
dicit̃ Ad vincula. Tũc eñ malignã
tiũ eccĩaz diſſipauit et multos ad
fidem cõuertit. ¶ Tercio eſt ex
altatus in eccĩa triumphantiũ in
ipſã ſcz feliciter introeũdo. ⁊ hoc
quãtũ ad terciã ſolemnitatẽ que
eſt paſſionis ipſi9. q2 tũc in eccle
ſiam triumphantiũ introiuit.
¶ Notandũ etiã q2 pluribus alijs
rationib9 eccleſia ter in anno de
eo feſtiuitatẽ facit. ſcz ꝓpter pri
uilegiũ. ꝓpter officiũ. ꝓpter bene
ficiũ. ꝓpter debitũ. et ꝓpter exẽ
plũ ¶ Propter priuilegiũ qm̃ be
atũs petrus in tribus fuit priuile
giatus ab alijs apl'is. ꝓpter que
tria p̃uilegia eccĩa ter in ãno euz
honorat. Fuit eñ pre ceteris dig
nior in autoritate. qm̃ princeps a
poſtoloꝝ extitit. ⁊ claues r̃gni ce
loꝝ accepit. Fuit feruẽtior ĩ amo
re Cũ eñ maiori feruoꝛ xp̃m dile
xit q̃ ceteri ſicut ĩ multis locis ma
nifeſtat̃. cũ dñs ter in euangelio
queſiuiſſe perhibeat̃. Petre dili
gis me plus hijs? Quem pre cete
ris etiã priuilegiatũ ad cuſtodiaz
ouilis dñici curã pretulit commẽ
dando dicẽs. Paſce oues meas.
Et efficatioꝛ in virtute. Nã ad vm
bram petri vt legitur ſanabãtur
infirmi. ¶ Secũdo ꝓpter officium
Ipſe eñ officiũ p̃lationis ſup vni
uerſã eccĩam habuit. Et ideo ſi
cut petrus fuit princeps et p̃lat9
totius ecciẽ que diffuſa eſt in tri
bus partib3 mundi. ſcz aſia. affri
ca. ⁊ europa. ita eccĩa ter in ãno
celebrat feſtũ ei9 ¶ Tercio ꝓpter
bñficiũ. q2 ipſe q̃ ptãtẽ accepit li
gãdi atq; ſoluẽdi libeat nos a tri
bus generib9 pccõꝝ. ſcz cogitati
onis. locutioĩs. et opatioĩs. vel
q2 in deũ. q2 in ꝓximũ. q̃ in nos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De Cathedra S. Petri
Antiochie 22 febr.

peccauimus. Vel iſtud beneficium
poteſt eſſe triplex beneficiū. aliud
qd virtute clauiū peccōr in eccīa
ɔſequit̄. Primū eſt abſolutionis
a reatu oſtēſio. Secundū eſt pene
purgatorie in temporalem cōmu
tatio. Terciū pene temporalis ſe
cundū partem relaxatio Et ꝓpter
hoc triplex beneficiū petrus ē tri
pliciter honorandus. ¶ Quarto
ꝓpter debitū. Quia em̄ ipſe tripli
citer pauit et paſcit nos. ſcʒ v̄bo
exemplo. et temporali ſubſidio ſi
ue orationis ſuffragio. ideo obliga
mur vt ipſum tripliciter venere
mur. ¶ Quinto propt̄ exemplū
vt ſcʒ nullus peccator deſperet.
etiam ſi tercio ſicut petrus deū ne
gauerit. ſi tamen eū ſicut ipſe ve
lit corde et ore et opere confiteri.
¶ Secūda cauſa inſtitutionis hec
eſt que quidē ſumpta eſt de itine
rario clementis. Cum em̄ petrus
verbum dei predicās antiochiam
appropinq̄ret. oēs de ciuitate illa
ei obuiā venerūt nudis pedibus ꝓ
gentes. ciliciis ſe induētes. et ca
put puluē aſpergētes. agentes
penitentiā q̄ ɔtra eū ſymoni ma
go cōſenſiſſent Petrus vero eoꝝ
penitentiā videns grās deo egit.
Tūc illi obtulerūt ei oēs vexatos
languoribꝰ et demonibꝫ fatigatos
Quos dū petrꝰ ante ſe poni iuſſiſ
ſet. et ſup eos nomē dn̄i inuocaſ
ſet. immenſum lumē ibi apparuit
et oēs ꝓtinus ſunt ſanati curren
tes et oſculātes veſtigia ſancti pe
tri. Tūc infra ſeptē dies plꝰ q̄ de
cem milia hoīm baptiſmū ſuſcepe
rūt. ac theophilus princeps ciui
tatis illiꝰ domū baſilicā fecit cōſe
crari. et ibidē petro excelſā cathe
drā collocari. vt ab omnibꝰ audi
retur et videretur. Nec iſtud con
trariū eſt hiis que ſuperius dicta
ſunt. Potuit em̄ fieri q̄ petrꝰ per
operationem pauli a theophilo et
toto populo mḡnifice ſit ſuſceptꝰ
Sed recedente petro. ſymon ma
gus populum peruertit. et cōtra
petrum grauiter incitauit. Poſt
modū penitentiā agēs honorabili
ter eū recepit. ¶ Hoc autē feſtuʒ
de incathedratiōne petri cōſueuit
appellari feſtū epularum beati pe
tri. et hinc tercia ratio inſtitutio
nis ſumitur. Conſuetudo em̄ fuit
antiquitꝰ gentilium vt ait magi
ſter iohānes beleth. ſingulis ānis
in menſe februarii certo die epu
las offerre ſuper tumulos paren
tū ſuoꝝ. et eas denocte demones
conſumebant. Ipſi autem anima
bus circa tumulos errantibus q̄s
vmbras vocabāt vaſtari putabāt
Solebāt em̄ antiqui dicere vt idē
iohānes ait. q̄ q̄n in hūanis cor
poribus ſunt dicunt̄ anime. in īfe
ris manes. Spiritꝰ vero vocabāt
quando ad celos aſcendebant.
Vmbras vero quando recens e
rat ſepultura. ſiue quando circa
tumulos errabant. Hec aūt con
ſuetudo de ipſis epulis vix a xp̄ia
nis potuit extirpari. Quod ſācti
patres attendentes et hec penitꝰ
extirpari volentes. feſtuʒ de inca
thedratione beati petri tū de illa
que fuit rome. tum de illa que fu
it āntiochie ſtatuerūt illo ſcʒ eodē
die quo talia fiebant. vn̄ ab illis
epulis adhuc ab aliquibus feſtuʒ
beati petri epularum vocatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

¶ Notandum ꝙ iuxta aliquoꝛuꝫ
traditioneꝫ coꝛona clericoꝛum hic
pꝛimo ſumpſit inicium. Nam dū
petrus antiochie predicaret ī cō
tumeliaꝫ nominis xp̄iani ſummi
tatem eius capitis abraſerūt. qđ
quidē poſtmodū omni clero tradi
tur in honoꝛē. qđ ꝑ xp̄o ap̄ſoꝛum
principi in contumeliam fuerat
irrogatū. ¶ Circa aūt ipſam coꝛo
nā clericoꝛum tria attendūtur.
ſcꝫ capitis abraſio. capilloꝝ detrū
catio et foꝛme circulatio ¶ Abra
ſio autem in ſuperioꝛi capitis par
te fit triplici ratione Quaꝝ duas
aſſignat dyoniſius in eccleſiaſti
ca ierarchia dicens. Detonſio ca
pilloꝝ ſignificat mundam. et nō
foꝛmabilem vitam. Ad capilloꝝ
eīm detonſionem ſiue abraſionem
tria ſequuntur. ſcꝫ mundicie con
ſeruatio. deformatio. ⁊ denudatio
Mundicie conſeruatio. quia ex ca
pillis ſoꝛdes in capite congregā
tur. Deformatio. quia capilli ad
oꝛnatum ſunt. Signat ergo ton
ſura mundam et non foꝛmabileꝫ
vitam. hoc eſt ſignificat ꝙ clerici
debēt habere mundiciam mentis
interius. ⁊ non foꝛmabilē id eſt
non exquiſitū habitum exterius
Denudatio aūt ſignificat ꝙ inter
ſe ⁊ deum nil debet eſſe medium.
ſed imediate deo vniri. et reuela
ta facie gloꝛiā dñi ſpeculari Capil
loꝛum detruncatio fit vt ex hoc de
tur intelligi ꝙ clerici omnes cogi
tationes ſuperfluas a mente ſua
debent abſcindere. et ad verbuꝫ
dei ſemper auditum paratum et
expeditum habere. ⁊ omnia tem
poꝛalia preterꝙ ad neceſſitatem
pertinet a ſe penitus remouere.
¶ Fit auteꝫ coꝛona circularis figu
re multiplici ratione. Pꝛimo qm̄
hec figura non habet principium
nec finem. per quod datur intelli
gi ꝙ clerici ſunt miniſtri dei. qui
nec habet principium nec finem
Secūdo qm̄ hec figura nullum ha
bet angulum. et ſignificat ꝙ cle
rici non debēt habere ſoꝛdes in
vita. qm̄ vbi angulꝰ ibi ſoꝛdes vt
dicit bernardus. Et debent habe
re veritatem in doctrina. qm̄ ve
ritas angulos non amat ſicut di
cit iheronimus. Tercio qm̄ hec fi
gura eſt omnium figuraꝝ pulcer
rima. vñ in hac deus celeſtes cre
aturas fecit. Per quod ſignificat
ꝙ clerici debent habere pulcritu
dinem interius in mente. et ex
terius in conuerſatione Quarto
qm̄ hec figura eſt omnium figura
rum ſimpliciſſima. Nulla eīm figu
ra alia vt dicit auguſtinꝰ ex vna
linea conſiſtit. ſola circularis figu
ra eſt que vna tantum linea clau
ditur. per quod ſignificat ꝙ cleri
ci debent habere ſimplicitateꝫ co
lumbinam. iuxta illud Et ſimpli
ces ſicut columbe.

De nominis interpꝛetatione ſancti Mathie.

Mathias hebraice latine di
citur donatus dño vel do
natio dñi. vł humilis ſiue
paruus. Nam donatus a dño fuit
quando ipſum de mundo elegit.
et inter ſeptuaginta duos diſcipu
los deſignauit. Donatio dñi fuit.
qm̄ ſoꝛte electus inter apoſtolos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De s. mathia apli 24 febr.

connumerari meruit Paruus fuit·
q̄ verā humilitatez ſeruauit· Eſt
autem triplex humilitas ſicut di
cit ambroſius· Prima eſt afflictō
nis qua quis dicitur humiliatus·
Secūda cōſiderationis que proce
dit ex conſideratione ſui· Tercia
deuotionis que procedit ex cogni
tione creatoris· Primam habuit
beatus mathias martiriū patien
do· Secundam ſeipſum deſpicien
do· Terciā maieſtatē dei adorādo
Vel dicitur a manu qđ eſt bonū·
et theſis qđ eſt poſitio· inde mathi
as quaſi bonū poſitū pro malo ſcz
pro iuda· Eius vitā que per eccle
ſias legitur beda ſcripſiſſe credit̄

De ſcō mathia· Hiſto· xlvij·

Mathias apl̄us in locū iu
de proditoris ſubſtitutus
eſt· Igitur primo ortū et
originē ipſius proditoris breuit̄
videamus· Legitur eñ in quadā
hiſtoria licet apocrifa· q̄ fuit qui
dam vir in iheruſalem nomine ru
ben· qui alio nomine dict9 eſt ſy
meon de tribu iuda· Vel ſcđm ihe
ronimū de tribu yſachar· qui ha
buit vxorem que ciborea nūcupa
ta eſt· Quadā igitur nocte cū ſibi
debitum mutuo exſoluiſſent· cibo
rea obdormiens ſomnum vidit·
Qđ perterrita cum gemitibus et
ſuſpiriis viro ſuo retulit dicens
Videbatur mihi q̄ filiū flagicioſū
parerem qui totius gētis noſtre
perditionis cauſa exiſteret· Cui
ruben· Nefariam inquit rem nec
relatu dignā profaris· et ſpiritu
ceu puto phitonico raperis· Cui
illa· Si me concepiſſe ſenſero et
filiū peperero· abſq3 dubio nō ſpi
ritus phitonicus ī me extitit· ſed
reuelatio certa fuit· Procedente
igitur tempore cum filium peperiſ
ſet· parentes plurimū timuerūt·
et quid de eo facerēt cogitare ce
perunt· Cumq3 filium abhorre
rent occidere· nec vellent deſtru
ctorē ſui ſanguinis enutrire· ipm
in fiſcella poſitū mari exponunt·
Quem marini fluctus ad inſulam
que ſcarioth dicitur propulerūt·
Ab illa igitur inſula iudas ſcario
thís appellatus eſt· Regina aūt il
lius loci carens liberis ad lit9 ma
ris cauſa ſpaciandi proceſſit· Et
fiſcellam a maris fluctibus iactari
vidēs ipſam fiſcellā aperiri prece
pit· Inueniensq3 ibidem puerum
elegantis forme ſuſpirans ait· O
ſi ſolatiis tāte ſubleuarer ſobolis
ne regni mei ſucceſſore priuarer
Puer3 igitur ſecreto nutriri fecit
et ſe grauidam ſimulauit· Tādē
ſe filiū peperiſſe mentit̄· et p totū
regnū hoc celebri diuulgat̄ Prin
ceps ꝓ ſuſcepta ſobole vehemen
ter exultat et ingēti gaudio plebs
letatur· Ipm igitur ſcđm magni
ficentiā regiā educari fecit· Non
poſt multū vero temporis regina
de rege concepit· et ſuo tempore
filium parturiuit Cū aūt pueri ali
quātulū iā creuiſſent· ad inuicem
ſepius colludebāt· et puer3 regiū
iudas crebris iniuriis moleſtabat
et ad fletum ſepius ꝓuocabat·
Regīa aūt hoc moleſte ferēs· et
iudā ad ſe nō ꝑtinere ſciēs ipſum
crebrius v̄berabat· ſ tn̄ nec ſic ip
ſe a moleſtia pueri deſiſtebat Tā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

dem res pandit᷑. et iudas non
verꝰ regie filiꝰ ſed inuētus fuiſſe
aperit᷑. Os iudas vbi ꝯperit vehe
mēt᷑ erubuit. ⁊ frēz ſuū putatiuū
filiū regis latenter occidit. Et ob
hoc capitalē ſententiā timēs. cum
tributarijs in iheruſalē aufugit. ⁊
ſeqꝫ curie pilati tūc ꝑſidis mācipa
uit. Et qm̄ res ſimiles ſibi ſūt ha
biles. pilatꝰ iudā ſuis moribus in
uenit ꝯgruere. ⁊ ideo cepit ipſum
valde carꝝ hr̄e. Vniuerſe igit᷑ curie
pilati iudas ꝑficit᷑. et ad eiꝰ nutū
oīa diſponunt᷑. Quadā igitur die
pilatus de palacio ſuo in qddā po
meriū aſpiciēs. illoꝝ pomoꝝ tan
to deſiderio captꝰ eſt. vt pene defi
cere videret᷑. Erat aūt illud pome
riū ruben pr̄is iude. ſed nec iudas
patrē nec ruben filiū agnoſcebat.
Quia ⁊ ruben ipſū in marinis flu
ctibus periſſe putabat. et iudas
quis pater aut q̄ patria ſua fuerit
penitꝰ ignorabat. Pilatꝰ itaqꝫ ac
cerſito iuda ſic ait. Tāto illorum
fructuū captꝰ ſū deſiderio ꝙ ſi hijs
fruſtratꝰ fuero. ſpm̄ exalabo. Cō
citus igit᷑ iudas i pomeriū inſilijt
et velocius mala carpit. Interea
ruben venit. ⁊ iudā mala ſua carpē
tē inuenit. Fortit᷑ igit᷑ ābo ꝯtendūt
⁊ iurgia ſuperaddūt. Poſt iurgia
ſurgūt ad vbera. ⁊ mutuis ſe in
iurijs affecerūt. Tandē iudas ru
ben in ea pte q̄ ceruix collo ꝯnec
titur lapide percuſſit. pariter et oc
cidit. Poma igit᷑ ſuſtulit. et pila
to quid acciderit enarrauit. Iam
die inclināte et nocte ſuperueniēte
ruben mortuꝰ inuenitur. et ſubi
tanea morte preuentꝰ fuiſſe puta
tur. Tūc pilatꝰ oēs facultates ru
ben iude tradidit. ⁊ cyboreā vxo
rē ipſiꝰ ruben in ꝯiugē iude dedit.
Quadā igit᷑ die cū cyborea graui
ter ſuſpiraret. et iudas vir eius
quid haberet diligent᷑ interogaret.
Illa rn̄dit. Heu infeliciſſia ſū oīm
mulierꝝ. quia infātulū meū marinis
fluctibus immerſi. et virꝝ meum
morte ꝑuentū inueni. Sz et dolori
miſere pilatꝰ addidit dolorē. qui
me meſtiſſimā nuptui tradidit.
et inuitiſſimā tibi in ꝯiugiū copu
lauit. Cūqꝫ illa oīa de illo infantu
lo enarraſſet. et iudas illa que ſi
bi acciderāt retuliſſet. inuentū ē
ꝙ iudas matrē in vxorē duxerit
et ꝙ prēm occiderit. Penitentia
igitur ductꝰ ſuadēte cyborea dn̄m
nr̄m iheſū xp̄m adijt. et ſuoꝝ deli
ctoꝝ veniā implorauit. Hec in ꝑ
dicta hiſtoria apocrifa leguntur.
Que vtrum recitanda ſint. lecto
ris arbitrio relinquatur. licet po
tius ſint relinquenda ꝙ aſſerēda
Dominus autem ſuum fecit eum
diſcipulum. et de diſcipulo in ſuū
elegit apoſtolum. Qui adeo ſibi
familiaris extitit et dilectus. vt
eum faceret ſuum procuratorem
Quem tamen ſuum poſtmodum
pertulit proditorem. Portabat
enim loculos et ea que chriſto da
bantur furabatur. Dolens vero
tempore dominice paſſionis ꝙ
vnguentum quod trecentos dena
rios valebat non fuerat venditū.
vt illos etiaz denarios furaretur.
abijt. ⁊ magiſtrum ſuū dn̄m nr̄m
triginta denarijs vendidit. quoꝝ
vnuſquiſqꝫ valebat decē denarios
vſuales et ita damnum vnguenti
trecētoꝝ denarioꝝ recōpenſauit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Vel vt quidam aiunt omnium
que xp̄o dabantur decimã partẽ
furabatur. Et ideo ꝓ decima par
te quã in vnguento amiſerat ſcꝫ
ꝓ triginta denarijs dn̄m vẽdidit
Quos tamen penitentia ductus
retulit. et abiens laqueo ſe ſuſpẽ
dit. Et ſuſpenſus crepuit medius
et diffuſa ſunt viſcera eius. In
hoc delatũ eſt ori ne per os effũde
rent. Nõ em̄ dignũ erat vt os tã
viliter inquinaretur qd tam glo
rioſum os ſcꝫ xp̄i contigerat. Di
gnũ etiã erat vt viſcera que ꝓdi
tionẽ conceperant rupta caderẽt
Et guttur a quo vox proditionis
exierat laqueo artaretur. in aere
etiã interijt. vt qui angelos in ce
lo et hoīnes in terra offenderat
ab angeloꝝ et hoīm regione ſepa
raretur. et in aere cum demonibꝫ
ſociaretur ¶ Cũ igitur inter aſcẽ
ſionẽ et penthecoſten apoſtoli ĩ ce
naculo ſimul eſſent. videns petrꝰ
ꝙ numerꝰ duodecim apl'oꝝ eſſet
diminutꝰ. quos tñ dn̄s in hoc nu
mero elegerat. vt fidẽ trinitatis
in quatuor mundi partibus predi
carent ſurrexit. et ſtetit in medio
fratꝝ dicẽs Viri fratres oportet
vt aliquẽ loco iude ſubſtituamꝰ.
qui teſtet nobiſcũ reſurrectionẽꝫ
xp̄i. qꝛ dn̄s dixit nobis. Eritis mi
chi teſtes in iheruſalem et in omi
iudea et ſamaria et vſqꝫ ad vltimũ
terre. Et qꝛ teſtis nõ niſi de hijs q̄
vidit et audiuit debet teſtimoniũ
ferre. eligẽdus eſt vnꝰ ex hijs vi
ris qui nobiſcũ ſemper fuerũt et
dn̄i miracula viderũt. et eius doc
trinã audierũt. Et ſtatuerũt du
os de ſeptuaginta duobus diſcipu

lis. ſcꝫ ioſeph qui cognatus eſt iu
ſtus ꝓ ſanctitate ſua qui fuit fra
ter iacobi alphei. et mathiam de
cuius laude ſubticetur. Quia ſuffi
cit ei pro laude ꝙ de tam plurimis
in apl'm eſt electꝰ. Et orãtes dixe
rũt. Tu dn̄e qui noſti corda omni
um oſtẽde quẽ elegeris ex hijs du
obus accipere locũ miniſterij hu
ius apoſtolatꝰ quẽ iudas amiſit.
et datis illis ſortibus cecidit ſors
ſuper mathiam. et annumeratus
eſt cum vndecim apoſtolis. ¶ Et
notandũ ꝙ hoc exẽplo vt ait ihe
ronimus non eſt ſortibus vtendũ
qꝛ ꝑuilegia paucoꝝ cõmunem le
gẽ non faciũt. Rurſus ſicut ait be
da. Donec veniret veritas figuraꝫ
licuit obſeruare. Fuit em̄ vera ho
ſtia in paſſione immolata. ſed in
penthecoſte cõſummata. Et ideo
in electione mathie ſortibus vſi
ſunt. ne a lege diſcreparẽt ĩ qua
ſũmus ſacerdos ſorte querebatur
Poſt penthecoſten vero iam veri
tate propalata ſeptem diacones
nõ ſorte ſed diſcipuloꝝ electione.
apl'oꝝ vero oratiõe ordinati ſunt
Cuiuſmodi aũt hee ſortes fuerint
due ſcõꝝ patꝝ extãt ſentẽtie Ihe
ronimꝰ eñ et beda volũt ꝙ hee ſor
tes tales fuerint q̃les ille quaruꝫ
in lege veteri creberrimus vſus
erat. Dyoniſiꝰ aũt qui fuit pauli
diſcipulꝰ irreligioſũ eſtimat hoc
arbitrari. aſſerẽs ſibi videri ꝙ illa
ſors nihil aliud fuit niſi q̃daꝫ ſplẽ
dor et radiꝰ ſup mathiã diuinitus e
miſſꝰ. ꝑ quẽ oñdebat' in apl'm aſ
ſumẽdus Ait em̄ ſic in libro eccle
ſiaſ. iherarchie De diuinia aũt ſor
te q̃ ſup mathiã diuinitus cecidit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

alij quidē alia dixerūt nō religio
ſe ſicut arbitror. Meā aūt et ipſe
intētionē dicā. Videtur ēnī mihi e
loquia ſortē noīare theartificū qd
dā donū demonſtrās illi theartifi
co choro a diuina electione fuiſſe
ptū. ¶ Hic igit̄ mathias apl's iu
deā in ſortē accepit. et pdicationi
ibidē inſiſtēs et multa miracula fa
ciens in pace quieuit. In nōnul
lis vero codicibus legit̄ q̄ paſſibu
liū crucis ptulit. et tali martirio
coronatus celos aſcendit. Huius
martiris corpus rome in eccleſia
ſācte marie maioris ſb lapide por
phirico ſepultū eē dicit̄ et ibidē ca
put ei9 pplo demōſtrat̄ In quadā
vero alia legēda que treueris iue
nit̄ ſic inter cetera legit̄ Mathias
de tribu iuda. de ciuitate bethleem
illuſtri pſapia oriūdus fuit. Qui
lr̄is tradit9. oēs in breui legis et
pphetarū ſciētiā apprehendit. Laſci
uiā quoqꝫ abhorrēs. pueriles an
nos morū maturitate vincebat.
Informabat̄ quoqꝫ animus ei9 ad
v̄tutē. vt eēt ad intelligētiā habi
lis. ad miam facilis. i pſperis nō
elatus. in aduerſis ꝯſtās et intre
pidus. Satagebat vt qd ſenſu cō
ceperat ope ꝯpleret. et oris doc
trinā manus opatiōe mōſtraret.
Hic p iudeā cū pdicarz cecos illu
miabat. demōes expellebat. lep
ſos mūdabat. claudis greſſū. ſur
dis auditū. mortuis vitā reſtitue
bat. Qui cū corā pōtifice accuſare
tur in multis rn̄dit. De obiectis q̄
crimia dicitis nō oportz me multa
dicere. qm̄ xpianū eſſe nō eſt cri
minis. ſ; glorie Cui pōtifex Si tibi
detur inducie vis penitere? Et ille
Abſit vt a veritate quam ſemel in
ueni. p apoſtaſiaz digrediar. Igit̄
mathias in lege erat doctiſſim9.
corpe mūdus. aīo prudēs. in ſol
uendis q̄ſtionibz ſacre ſcripture
acutus. in ꝯſilio puidus. in ſermo
cinatione expeditus. Qui cū ver
bū dei p iudeā predicarz. multos
ſignis et pdigijs ꝯuertebat. Qd
iudei videtes ipſū in cōſilio ſtatue
rūt Duo ergo falſi teſtes qui ipm
accuſauerūt. pmo in ipſum lapi
des miſerūt. Quos lapides in teſ
timoniū illis ſecū petijt ſepeliri.
Qui dū lapidaretur. ſecuri more
romano percutit̄. Et extēſis in celū
manibz. ſpm̄ deo reddidit. Et ſub
ditur ibidē. cuius corp9 de iudea
romā. deinde de roma treueri eſt
trāſlatū ¶ In q̄dā vero alia legēda
legit̄. q̄ dū mathias i macedoniā
vemiſſz et fidē pdicarz. quādā poti
onē toxicatā q̄ viſu cunctos priua
bat ſibi dederūt Quā in xpi noīe
bibit et nullā leſionē incurrit Et cū
illa potio ducētos q̄nq̄ginta exce
caſſz. ille ſingulis manus īponēs
oēs illūiauit. Diabolus aūt i ſimi
litu die infātis cū eis apparēs ſua
ſit vt mathiā occiderēt q̄ eorū cul
tū euacuarz Et cū ipe i medio eorū
ꝯſiſteret. tribus tn̄ diebz eū q̄rētes
mīme inuenerūt. Tercia aūt die
ſe eis maīfeſtās ait. Ego ſū. Qui
manibus poſt tergū ligatis et fu
ne collo īpoſito ipm crudelit̄ affli
xerūt. et ſic i atro carcere recluſerūt
vbi demōes apparētes dētibz i eū
fremebāt. ſ; appinq̄re nō poterāt
Dn̄s aūt cū mlto lumie ad eū veni
ens de terra leuauit. et vincula
ſoluens et dulciter confortans.

oſtium aperuit Qui egreſſus ver
bũ dñi p̄dicabat. Dũ aũt quidam
obſtinati perſiſterent dixit eis De
nuncio vobis ꝙ viui in infernuꝫ
deſcendetis Moxqꝫ terra ſe aperu
it et cunctos illos deglutiuit Reli
qui vero ad dñm ſunt conuerſi.

¶ De nomine.

Gregorius dicitur a grex et
gore qđ eſt predicare ſiue di
cere. vñ gregorius quaſi gregis
predicator. Vel dicit̃ gregori9 q̃
ſi egregorius ab egregius et gore
quaſi egregius predicator et doc
tor. Vel gregorius in noſtra lin
gua ſonat vigilans. qꝛ ipſe vigila
uit ſibi. deo. et gregi. Sibi per mũ
dicie ↄſeruationem. Deo per inter
nam contemplationẽ. Gregi per
aſſiduã predicationeꝫ. Et per hec
tria meretur dei viſionẽ. Aug9 in
libro de ordine. Js videt deũ qui
bene viuit. bene ſtudet. et bene o
rat. Eius vitã ſcripſit paulus lon
gobardoꝝ hiſtoriographus. quã
iohãnes diaconus diligẽtius poſt
modum compilauit.

¶ De ſanctiſſimo gregorio papa.
¶ Hiſtoria quadrageſimaoctaua

Gregorius ſenatoria ſtirpe
progenitus fuit. cui9 pa
ter gordianus et mater
ſiluia dicebatur. Cũ ad ſummum
philoſophie apicẽ in ipſa ſui ado
leſcẽtia attigiſſet. ac reꝝ et diuiti
arum copia plurimuꝫ abundarꝫ.
cogitauit tamẽ hec omia deſere
re et in religionẽ ſe trãſferre Sed
dũ lõgius ↄuerſionẽ ꝓtraheret.
et tutius ſe xp̄o famulatuꝝ puta
ret ſi ſub pretoris vrbani habitu
mũdo ſpecietenꝰ deſeruiret. cepe
rũt multa cõtra eũ ex ſeculi cura
ſuccreſcere. ita vt nõ tãtũ ſpecie
ſed in eo retineret̃ et mẽte. Tãdẽ
patre orbatus. ſex monaſteria in
ſicilia ↄſtruxit. ſeptimũ intra me
nia vrbis ſub honore ſãcti andree
apl̄i in ꝓpria domo fabricauit In
quo relictis ſericis. auro. gẽmiſqꝫ
radiantibus vili monaſtico habi
tu tegebat̃ Vbi ad tantã perfecti
onem in breui deuenit. vt in ipſo
ſue conuerſionis initio poſſet iam
in perfectoꝝ numero computari
Cuius quidẽ pfectõ ex verbis ſu
is que in ꝓlogo ſuper dialogum
ponit aliq̃liter ppendi poteſt vbi
ſic dicit. Infelix anim9 me9 occu
patioīs ſue pulſatus vulnere me
minit q̃lis aliqñ in monaſterio fu
it. quõ ei labentia cuncta ſubtere
rãt. quantũ rebus oībus que vol
uũtur eminebat. ꝙ nulla niſi cele
ſtia cogitare cõſueuerat. ꝙ etiaꝫ
retract9 corpe ipſa iã carnis clau
ſtra ↄtẽplatiõe trãſibat. ꝙ mor
tẽ quoqꝫ que pene cũctis pena eſt
videlicet vt ingreſſũ vite et labo
ris ſui premiũ amabat Tanta de
niqꝫ diſtrictione corp9 ſuũ afflixit
vt infirmato ſtomacho ſubſiſtere
vix valeret. et incīſionẽ vitaliũ
quã greci ſincopim vocãt patiẽs
crebris anguſtijs p horaꝝ momẽ
ta ad exitũ ꝓpinquaret ¶ Quadã
vice dũ quedã in monaſterio ſuo
vbi abbas preerat ſcriptitaret. ã
gelus dñi in ſpecie naufragi ſibi
affuit. ſibiqꝫ miſereri lacrimabili
ter poſtulauit. Cũ igit̃ gregorius

ſex argenteos ſibi dari feciſſet·
et abiſſꝫ· eadē die iterꝝ redijt· Se
q̄ multa perdidiſſe pauca vero re
cepiſſe perhibuit Qui cū ab eo to
tidē argenteos recepiſſet· iteruꝫ
tercia die reuerſus miſereri ſibi
importunis clamoribꝫ poſtulabat
Sed gregorius cum a ꝓcuratore
ſui monaſterij didiciſſet nihil dan
dum preter ſcutellā argēteā quā
mater ſua cum leguminibus mit
tere ſolebat in monaſterio remā
ſiſſe· illā ſtatim dari p̄cepit· Quā
ille libēter accipiens letus abſceſ
ſit· Hic aūt angelus dn̄i fuit ſicut
ipſe eidē poſtmodū reuelauit·
¶ Quadam die beatus gregorius
per forū vrbis romane tranſiens
cernit quoſdaꝫ pueros vultu pul
cerrimos· forma venuſtos· capil
loꝝ nitore perſpicuos eſſe venales
Interrogabat igit̄ mercatores de
qua illos patria attuliſſent· Qui
rn̄derūt· De britāna· cuius inco
le ſimili candore refulgent Inter
rogat iterꝝ ſi xp̄iani ſint Cui mer
cator vnus· Nō· ſed paganoꝝ erro
ribꝫ implicati tenent̄· Tūc grego
rius acriter īgemiſcēs Heu ꝓhdo
lor inquit q̄ ſplēdidas facies prin
ceps tenebraꝝ nūc poſſidet· Int̄
rogat inſuper qd̄ eſſet vocabuluꝫ
gentis illius· Cui ille· Anglici vo
cantur Bene inquit anglici qua
ſi angelici· q2 et angelicos vultus
habent· Interrogāte iterꝝ eo qd̄
nomē haberet ipſa ꝓuincia· ait
mercator· Prouinciales illi deiri
vocant̄· Et gregorius· Bn̄ inquit
deiri· q2 de ira ſūt eruendi· Rurſus
eo de noīe regis interogante· ait
mercator q̄ elle diceret· Grego·
Bene elle· q2 alleluia in partibus
illis decantari oportet· Qui mox
ad ſummum accedens pontificem
cum multa inſtantia et precibus
vix obtinuit vt ad illos cōuertē
dos mitteretur· Cumqꝫ iam iter
arripuiſſet· romani de eius abſen
tia plurimū perturbati papam ad
eunt et eū taliter alloquūtur· Pe
trum offendiſti· romam deſtruxiſ
ti· q2 gregorium dimiſiſti· Sicqꝫ
papa perterritus ad eum reuocā
dum continuo nūcios deſtinauit·
Cumqꝫ gregorius iam dieꝝ trium
iter peregiſſet· et in quodam lo
co diuertens quedaꝫ ceteris qui
eſcentibus lectitaret· locuſta ſup
ueniens eū coegit a legendo qui
eſcere· et ex cōſideratione ſui no
minis docuit eū in eodeꝫ loco ſta
re debere Qd̄ ille ſpū prophetico
diſcens· ſtatim comites ſuos ad
hortatur vt velocius debeant pro
ficiſci· Sed ſuperuenientibus apoſ
tolicis nuncijs· redire compellit̄·
licet de hoc plurimum triſtaretur
Tunc papa ipſum a monaſterio
ſuo abſtraxit· et ſuum dyaconeꝫ
et cardinalem ordinauit· ¶ Quo
daꝫ tempore tiberis fluuius alue
um ſuum egreſſus in tantum ex
creuit· vt ſup muros vrbis rome
influerꝫ· ⁊ plurimas domos euer
teret· Tunc etiam per tiberim flu
uiū multitudo ſerpentum cum dra
cone magno in mare deſcendit·
Sed a fluctibus prefocati· et ad li
tus proiecti· totum aerem ſua pu
tredine corrumpebant· Sicqꝫ pla
ga peſſima quam inguinariam vo
cāt ſecuta eſt· ita vt etiam corpo
rali viſu ſagitta celitus venire·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Gregorio
12 Martij

et ſingulos quoſq; percutere vide
retur· que primo omnium pelagi
um papam pertranſit et ſine mo
ra extinxit· Poſtmodum vero in
reliquū vulgus ita deſeuit· vt ſb
tractis habitatoribus domos plu
rimas in vrbe vacuas relinqueret
Sed q2 eccleſia dei ſine rectore eſſe
non poterat· gregoriū licet totis
viribus renitentē plebs omnis e
legit· Cum ergo benedici deberet
et lues populū deuaſtaret· ſermo
nē ad pplm fecit· et proceſſiones fa
ciens letanias inſtituit· et vt om
nes deū attentius exorarēt admo
nuit· Cum igitur omnis cōgrega
tus populus deū exoraret· intan
tum lues ipſa deſeuit· vt in vna
hora octuaginta hoīes ſpm̄ exala
rēt· Sed nequaq̄ ceſſauit populū
admonere· vt ab oratione nunq̄
deſiſterent donec peſtem ipſam
diuina miſeratio repulſaret· ¶ Fi
nita proceſſione fugere voluit· ſ3
nequiuit· quia die noctuq; portas
vrbis propter eum vigiles obſerua
bāt· Tandē mutato habitu a qui
buſdā negociatoribus obtinuit vt
in quodā dolio ſuper quadrigam
de vrbe educeretur· Qui mox ſil
uas expetijt· cauernarum latibula
queſiuit· ibiq; tribus diebus latu
it Verūtamē dū ſollicite quererē
tur· columna lucis perfulgida a
celo dependēs ſup locū in quo la
titabat apparuit· In qua colūna
angelos deſcendētes et aſcenden
tes quidā recluſus aſpexit· Mox
q; ab vniuerſo populo capitur tra
hitur et ſummus pontifex cōſecratur·
Qd vero ad hoc honoris culmē in
uitus aſcenderit qui verba ſua le

gerit patenter aduertit· Nam in
epiſtola ad narſum patricium ſic
ait Dum contemplationis alta de
ſcribitis ruine mee· mihi gemitum
reuocatis Et quia audiui quid in
tus perdidi· dum foras ad culmē
immeritus aſcendi· Tanto autem
me percuſſum merore cognoſco·
vt vix loqui ſufficiam· Nolite er
go me vocare noemi id eſt pulcram
ſed vocate me mara q2 amaritudi
ne plenus ſum· Item alibi Quod
me ad epiſcopatus ordinē cognoſ
citis perueniſſe ſi me diligitis plā
gite· quia et ego inceſſanter defleo
atq; vt pro me dn̄m exoretis ro
go· ¶ In prologo quoq; ſuper
dialogo ſic ait· Ex occaſione cure
paſtoralis animus meus ſeculari
um hominum negocia patitur· Et
poſt tam pulcram quietis ſue ſpe
ciem terreni actus puluere fedatur
Perpendo itaq; quod tolero· per
pendo quod amiſi· Dūq; intueor
id quod perdidi fit hoc grauius qd
porto· Ecce enī nūc magni maris
fluctibus quatior atq; in naui mē
tis tēpeſtatis valide procellis illi
dor· Et cum prioris vite recolo q̄
ſi poſt tergū ductis oculis viſo li
tore ſuſpiro· ac in mundi huius
periculoſo procellarum diluuio mēs
mea interiorem ſentit plus ſolito
gemebundis multiplicitatis ſuſpi
rijs inundationem· Sed quia ad
huc romam peſtis ſupradicta va
ſtabat· more ſolito proceſſionem
cum letanijs per ciuitatis circuitū
quodam paſcali tempore ordina
uit In qua ymaginem beate ma
rie ſemper virginis que adhuc vt
aiunt rome in eccleſia que dicit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Sãcta maria maior quam lucas
arte medicus et pictor egregius
formaſſe dicitur. et per omnia ei
dem virgini ſimillima perhibet.
ante proceſſionem portari fecit
reuerenter. Et ecce tota aeris in
fectio et turbulentia ymagini ce
debat ac ſi ipſam ymaginem fuge
ret. et eius preſentiã ferre non
poſſet Sicqȝ poſt ymaginem mira
ſerenitas et aeris puritas rema
nebat. Tũc in aere vt fertur iux
ta ymaginem audite ſunt voces
angelorum cantantium Regina
celi letare alleluia. quia quem me
ruiſti portare alleluia. reſurrexit
ſicut dixit alleluia. Statimqȝ btũs
gregorius quod ſequitur adiun
xit Ora pro nobis rogamus alle
luia Tunc gregorius vidit ſuper
caſtrum creſcentij angelum dñi
qui gladium cruentatum deter
gens in vaginam reuocabat. In
tellexit gregoriꝰ ꝙ peſtis illa ceſ
ſaſſet. et ſic factũ eſt. Vnde et ca
ſtrum illud caſtrum angeli dein
deps vocatum eſt Tandem vt de
ſiderauerat auguſtinum mellitũ.
et iohannem cum quibuſdam ali
is in angliam miſit. et eos ſuis p̄
cibus et meritis ad fidem conuer
tit. ¶ Tante autem humilitatis
beatus gregoriꝰ extitit. vt ſe lau
dari nullo modo permitteret. Nã
ſtephano epiſcopo qui eum in ſu
is epiſtolis laudauerat ita ſcribit
Multũ mihi et vltra ꝗ̄ audire de
bui indignus fauorẽ in veſtris e
piſtolis demonſtraſtis. et tamen
ſcriptum eſt Ne laudes hominem
ꝗ̄diu viuit. Tamen et ſi audire
talia dignus non fui orationibus
veſtris peto vt dignus efficiar. vt
ſi bona ideo in me dixiſtis qr non
ſunt. ideo ſint quia dixiſtis. Item
in epiſtola ad narſum patricium
Qd cauſe et nominis ſimilitudinẽ
faciendo ſcripturas clauſulas de
clamationeſqȝ formatis Certe fra
ter cariſſime ſymeam leonem vo
cas. Quia eo modo nos agere cõ
ſpicimus. quo ſcabioſos ſepe ca
tulos pardos vel tigres vocamꝰ
Item in epiſtola ad anaſtaſiũ pa
triarcham antiocheum. Qd vos
me os dñi. ꝙ lucernã dicitis. ꝙ lo
quendo multis prodeſſe. multiſqȝ
poſſe lucere perhibetis. eſtimati
onem michi meam fateor in du
bitationem maximã perduxiſtis.
Conſidero namqȝ qui ſum. et ni
chil in me ex huius boni ſigno de
prehendo. Conſidero autem qui
eſtis et vos mentiri non poſſe ar
bitror Cum ergo credere volo qd
dicitis. cõtradicit mihi infirmitas
mea Cum deſpicere volo quod in
laude mea dicitur. contradicit mi
chi ſanctitas veſtra Sed queſo vir
ſancte. nobis aliquid de hoc certa
mine noſtro cõueniat. vt ſi quod
non dicitis ita eſt. ſit ita quia di
citis. ¶ Vocabula etiam iactanti
am. vel vanitatem ſonãtia. omni
no reſpuebat. Vnde eulogio pa
triarche alexandrino. qui eum v
niuerſalem papam vocauerat ita
ſcribit. In prefatione quã ad me
direxiſtis. ſuperbe appellationis
verbum vniuerſalem me papam
dicentes imprimere curauiſtis.
Quod peto dulciſſima ſanctitas
veſtra vltra non faciat. quia vo
bis ſubtrahit quod alteri pluſꝗ̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ratiõ exigat prebetur. Ego enim
verbis proſperari nõ quero. ſed
moribus. Nec honorem eſſe puto
in quo fr̃es honorem ſuũ perdere
cognoſco. Recedant ergo verba
que vanitatem inflant. caritatē
vulnerãt. Hinc eſt ꝙ cũ iohãnes
epiſcopus conſtantinopolitanus
hoc vocabulũ vanitatis ſibi vſur
paret. et ſe vniuerſalem papam
vocari fraudulenter a ſynodo ob
tinuiſſet. inter cetera ſic de eo ſcri
bit gregorius. Quis eſt iſte qui
contra ſtatuta eccleſiaſtica. con
tra canonum decreta nouum ſibi
nomen vſurpare preſumit? Vti
nam et ſine diminutione ſit vnus
qui eſſe appetit vniuerſus.
¶ Verbum etiam iuſſionis ſibi a
coepiſcopis dici nolebat. vnde a
it in epiſtola ad eulogium epiſco
pum alexandrinorum Veſtra mi
chi caritas loquitur dicens. Sicut
iuſſiſtis qđ verbuꝫ iuſſionis peto
a meo auditu remoueri. quia ſcio
qui ſum et qui eſtis. Loco enim
michi fratres eſtis moribus pr̃es
¶ Inſuper ob nimiam humilita
tem qua erat preditus. nolebat
ꝙ matrone ſe ancillas eius dice
rent Vnde ruſticane patricie ſcri
bens ait. Vnum in tuis epiſtolis
egre ſuſcepi. quia ꝙ ſemel eſſe po
terat ſepius dicebatur ancilla veſ
tra et ãcilla veſtra. Ego enim qui
per epiſcopatus onera omnium
ſeruus ſum factus. qua ratione
te michi ancillam dicis. cuius et
ante epiſcopatum ſuſceptum ꝓ
prius fui? Et ideo rogo per omni
potentem deum. ne hoc verbum
aliquando ad me in ſcriptis tuis

inueniam. ¶ Primus in ſuis e
piſtolis ſe ſeruum ſeruoꝝ dei no
minauit. et alios nominari inſti
tuit. Libros ſuos dum adhuc vi
ueret ob nimiam humilitatem
publicari nolebat. et in aliorum
comparatione ſuos nihil valere
eſtimabat. Vnde innocentio pre
fecto affrice ſic ſcribit. ꝙ expoſiti
onē ſãcti iob vobis tranſmitti vo
luiſtis vr̃o ſtudio congaudemꝰ. ſed
ſi delicioſo cupitis pabulo ſagina
ri bti auguſtini compatriote vr̃i opuſ
cula legite. et ad comparationē illiꝰ
ſimilaginis nr̃am furfurē non que
ratis Neqꝫ enim volo dum in hac
carne ſum ſi que dixiſſe me cõtin
git ea facere hominibus innoteſci
¶ Legit̃ quoqꝫ in quodã libro de
greco in latinũ trãſlato. ꝙ quidã
ſanctus pater noĩe abbas iohan
nes. cum romam ad viſitanda a
ploꝝ limina veniſſet. et beatum
gregorium papam per ciuitatis
mediũ tranſire vidiſſet. voluit ei
occurrere. ac vt decebat reueren
tiam exhibere. Cernens vero be
atus gregoriꝰ ꝙ ſe in trã voluit
proſternē feſtinauit et ꝓmo ſe coraꝫ
ipſo i terrã proſtrauit nec inde ſur
rexit. quoadulqꝫ abbas ꝓmo ſur
rexit. In quo maxima eius humi
litas commendat̃. ¶ Tante autem
largitatis et elemoſinaruꝫ extitit.
vt nõ ſolũ preſentibus. ſed etiã lõ
ge poſitis et in mõte ſynay mona
chis neceſſaria miniſtraret. Nam
omnium indigẽtium noia ſcripta
habebat et eis libẽalit̃ ſubueniebat.
monaſteriũ iheroſolimis iſtituit.
et dei famulis illic degentibus ne
ceſſaria mittere procurauit. Tri

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

bus quoq̧ millibus ancillis dei ꝓ
quotidianis ſtipendȷ̈s octoginta
libras auri annualiter offerebat.
Quotidie etiam ad ſuam menſaꝫ
peregrinos quoſlibet inuitabat
Inter quos die quadã vnus acceſ
ſit. In cuius manibus dũ ipſe ex
humilitate aquam fundere vellet
cõuerſus vrceum accepit. ſed re
pente eũ in cuius manibus aquã
fundere voluerat nõ inuenit. Cũ
q̧ hoc factũ ſecum ipſe miraret.
eadẽ nocte per viſionem ei dixit
Ceteris diebus me in mẽbris me
is. heſterno aũt die me i memet
ipſo ſuſcepiſti. ¶ Alio quoq̧ tem
pore precepit cellerario. vt duode
cim peregrinos vel pauperes in
uitaret. Qui pergẽs cõpleuit iuſ
ſa. Dum aũt ſimul diſcumberent
intuens papa tredecim numera
uit. Et accerſitõ cellerario. cur cõ
tra iuſſionẽ ſuam terciumdecimũ
inuitare preſumpſerat inquiſiuit
Quos cellerarius numerãs et tã
tum duodecim inueniẽs ait. Cre
de mihi pater. nõ ſunt niſi duode
cim Aduertit gregorius virũ pro
pius diſcũbentem vultum crebro
mutare et nũc adoleſcentẽ. nunc
vero vetulum ſub quadã venerãn
da canicie ſimulare. Finito cõui
uio illũ in cubiculũ induxit. vehe
menter adiurãs vt ei ſe. nomẽq̧
ſuum ꝓdere dignaretur. Qui re
ſpondens ait. Et cur interrogas
de nomine meo. qđ eſt mirabile?
Verũtamen ſcito qꝛ ego ſum nau
fragus ille. cui ſcutellã argenteaꝫ
tribuiſti. quam tibi miſerat cum
leguminibus mater tua. Et hoc
tibi pro certo ſit cognitũ. qꝛ ab
illo die quo mihi hoc dediſti deſti
nauit te dñs fieri eccleſie ſue pre
ſulem. et petri apoſtoli ſucceſſorẽ
Cui gregori9. Et tu quõ hoc noſ
ti q̄ tũc me dñs p̄eſſe eccleſie ſue
deſtinauit? At ille. Quĩ angelus
eius ſum. et me tibi dñs nunc re
miſit. vt te ſemper debeã protege
re. Et omne qđ petieris per me a
pud ipſum valeas impetrare Sta
timq̧ ab eo diſparuit. ¶ Eo tẽ
pore fuit quidã heremita vir ma
gne virtutis. qui omnia propter
deum reliquerat. et nihil niſi vnã
cattam poſſidebat. quam blandi
ens crebro quaſi cohabitatricem
in ſuis gremȷ̈s refouebat Orauit
igiẗ ad deũ vt ſibi dignareẗ oſten
dere. cum quo future remunerati
onis manſionẽ ſperaret. qui illi9
amore nil ex ſeculi diuitȷ̈s poſſide
ret Quadã igiẗ nocte ſibi reuela
tur. vt cũ gregorio romano pon
tifice mãſionẽ ſibi ſperare deberꝫ
At ille fortiter ingemiſcẽs paꝝ ſi
bi volũtariã pauptatẽ ꝓfuiſſe pu
tabat ſi cum eo remunerationem
acciperet qui tantis mũdialibus
diuitȷ̈s abundaret. Cũ ergo gre
gori9 diuitias ſue paupertati noc
tuq̧ ſuſpirãdo cõferret. alia noc
te audiuit dñm dicentẽ ſibi. Cũ
diuitẽ nõ poſſeſſio diuitiaꝝ ſed cu
pido faciat. cur audes pauptatẽ
tuã gregorȷ̈ diuitȷ̈s cõparare. q̄
magis illã cattã quã habes quoti
die palpãdo diligere cõprobaris.
q̄ ille tãtas diuitias q̄s nõ aman
do ſed ꝯtemnendo cunctis libera
liter largiendo diſpargit? Ideo
q̧ ſolitarius deo grãs retulit. Et
qui meritum ſuum decreuiſſe pu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De. S. Gregorio
12. Martij

tauerat ſi gregorio conferretur.
orare cepit vt cū eo manſionē quā
doqꝫ ꝑcipere mereret̄. ¶ Cū apd
mauritiū imꝑatorē et filios ei9 ſu
per morte cuiuſdā epi falſo accuſa
ret̄. ſic ait ī epl'a quā apocriſario
miſit. Vnū eſt qd breuiter ſugge
ras dn̄is nr̄is. qꝛ ego ſeruus eorū
ſi in mortē lōgobardoꝝ vel dam
nū me miſcere voluiſſez. hodie lō
gobardoꝝ gens nec regē nec du
cē. nec comitē haberet. atqꝫ ī ſua
ꝯfuſiōe eſſet. Sed qꝛ deū timeo. in
mortē cuiuſlibet hoīs me miſcere
formido Ecce q̄nte hūilitatis fuit.
qꝛ cū eēt ſūm9 pōtifex īperatoris
ſe ſeruū vocabat. et dn̄m ſuū ap
pellabat. Ecce q̄nte innocētie. qꝛ
in mortē inimicoꝝ ſuoꝝ conſenti
re nolebat. ¶ Cum mauritius im
perator beatum gregorium et ec
cleſiam dei perſequeretur. inter
cetera ſic ei beatus gregorius ſcri
pſit. Quia peccator ſum credo qꝛ
oīpotentē deuz tāto vobis ampli9
placatis q̄nto me ei male ſeruiētē
affligitis. ¶ Quadā igit̄ vice qui
dā monaſtico habitu indutus ſpa
tā euaginatā dextra tenēs coram
imꝑatore intrepid9 aſtitit. et ꝯtra
eū enſē vibrās illū gladio morituꝝ
rū ꝑdixit. Territus aūt mauriti9
a pſecutione gregorij ceſſauit. et
vt ꝓ ſe orare deberet inſtāter peti
it. quaten9 ipſū in hac vita de ma
lis ſuis dn̄s puniret. et nō puniē
dū extremo examini reſeruaret.
Quadā igit̄ vice vidit mauritius
ſe ante tribunal iudicis ſtare et
iudicē ꝓclamare Date mauriciū.
et capiētes eū miniſtri. ipſū ante
iudicē poſuerūt Cui ille. vbi vis
reddā tibi mala que in hoc ſeculo
perpetraſti? Ille reſpōdit. Hic po
tius ea mihi dn̄e et nō in futuro ſe
culo retribue. Staticꝫ diuina vox
iuſſit tradi mauritiū. vxorez. fili
os et filias foce militi occidendos.
Qd etiā factū eſt. Nō poſt multū
em̄ tp̄is focas quidam miles eius
ipſum cū tota familia ſua gladio
occidit et ei in īperio ſucceſſit ¶ Cū
apud ſcām mariā maiorē vbi eſt
ymago virgīs quā lucas euāge
liſta fecit beatus gregori9 in die
paſce miſſam celebraret et ꝓnun
ciaret Pax dn̄i ſit ſemp vobiſcū.
angel9 r̄ndit. Et cū ſpū tuo. Vn̄
papa apd illā ecciam in die paſce
ſtationē facit. Nec ſibi cum dicit
Pax dn̄i ꝛ huius miraculi memo
riā et teſtiōniū r̄ndet̄. ¶ Quodā
tempoꝛe traian9 īꝑator roman9
ad quoddam bellum vehementiſ
ſime feſtinabat. cui vidua quedā
flebiliter occurrit dicēs. Obſecro
vt ſanguinē filij mei innocēter ꝑ
empti vindicare digneris. Cunqꝫ
traianus ſi ſanus reuerteretur ſe
vindicare teſtaret̄. vidua dixit.
Et quis mihi hoc preſtabit ſi tu ī
prelio mortuus fueris? Traian9
dixit. Ille qui poſt me imperabit
Cui vidua. Et tibi quid proderit
ſi alter michi iuſticiam fecerit?
Traianus dixit. Vtiqꝫ mihil. Et
vidua. Nonne inquit melius tibi
eſt vt michi iuſticiam facias. et
hāc mercedem accipias q̄ alteri
hanc tranſmittas? Tunc traian9
vero pietate commotus. de equo
ſuo deſcendit. et ibidem innocen
tis ſanguinem vindicauit.
¶ Fertur quoqꝫ quia dum filius

traiani per vrbem equitando ni
mis laſciue diſcurreret · filium cu
iuſdā vidue interemit · Quod cū
vidua traiano lacrimabilit̄ expo
neret · ipſe filiū ſuū qui hoc fece
rat vidue loco filij ſui defūcti tra
didit · et magnifice ipſū dotauit
¶ Dum igitur quadam vice diu
iam defuncto traiano gregorius
per forum traiani tranſiret et hu
ius manſuetudinem iudicis recor
datus fuiſſet ad ſancti petri baſili
cam peruenit et ibidem pro eius
errore amariſſime fleuit · Tunc il
li diuinitus reſponſū eſt Ecce peti
onem tuā compleui · et traiano
penam eternā peperci · De cetero
autē diligentiſſime caueas ne ꝓ
dampnato aliquo preces fundas
Damaſcenus autem in quodam
ſuo ſermone narrat ꝙ gregorius
pro traiano orationem fundēs au
diuit vocem ſibi diuinitus illatā
Vocem tuam audiui et veniā tra
iano do · Cuius rei vt ibidē dicit
teſtis eſt oriens omnis et occidēs
¶ Super hoc dixerūt quidam ꝙ
traianus fuit reuocatus ad vitā
vbi gratiam cōſecutus eſt · veniā
meruit et ſic gloriam obtinuit ·
Nec erat in inferno finaliter depu
tatꝰ · nec ſententia diffinitiua dāp
natus · Alij dixerūt ꝙ anima tra
iani nō fuit ſimpliciter a reatu pe
ne eterne abſoluta · ſed eius pena
vſqꝫ ad tempꝰ · ſcilicet vſqꝫ ad di
ē iudicij fuit ſuſpenſa · Alij ꝙ pēa
quo ad locum vel modum aliquē
tormenti ſub cōditiōe taxata fuit
donec orante gregorio per chriſti
miſericordiā locus vel modus ali
quis mutaret̄ · Alij dicūt vt iohā

nes diaconus qui hāc legendā cō
pilauit · ꝙ nō legit̄ oraſſe ſed fle
uiſſe · et frequenter deus miſertꝰ
ꝯcedit · ꝙ homo q̄uis deſiderās pe
tere nō p̄ſumit · Et ꝙ eius aīa nō
eſt ab inferno liberata ⁊ in para
diſo repoſita · ſed ſimpliciter ab in
ferni cruciatibus liberata · Valet
enī vt dicit aīa ⁊ in inferno exiſte
re · et inferni cruciatus ꝑ dei miſe
ricordiā nō ſentire · Alij dicūt ꝙ
pena eterna ꝯſiſtit in duobꝫ · ſcꝫ in
pena ſenſus ⁊ pena damni que eſt
carentia viſiōis diuine · Pena er
go eterna quantū ad primū eſt ſi
bi dimiſſa · ſed quantū ad ſcīdū
retenta · Fertur quoqꝫ ꝙ angelꝰ
iſtud adiecerit · Quia enī ꝓ dam
nato rogaſti · duorum tibi datur
optio · aut enī purgatorio duobꝰ
diebꝫ cruciaberis · aut certe toto
tp̄e vite tue infirmitatibus et do
loribus fatigaberis · Qui p̄elegit
toto tp̄e vite ſue dolorībꝰ cōcuti
q̄ꝫ duobus diebus in purgatorio
cruciari · Vn̄ factū eſt ꝙ ſemꝑ de
inceps aut febribꝫ laborauit · aut
podagre moleſtia preſſꝰ fuit · aut
validis doloribus conquaſſatus ·
aut dolori ſtomachi mirabiliter
cruciatus · Vn̄ in quadā ep̄la ſic
loquit̄ dicēs · Tātis podagre tātiſ
qꝫ moleſtiarꝫ doloribꝫ premor · vt
vita mea mihi ḡuiſſima pena ſit ·
Quotidie enī in dolore deficio · et
mortis remediū expectādo ſuſpi
ro · Itē alibi Dolor meus interdū
mihi lētus eſt · intdū nimius · Sꝫ
neqꝫ ita lētus vt recedat · neqꝫ ita
nimius vt interficiat · Vn̄ fit vt
q̄ quotidie ī morte ſum · quotidie
repellar a morte · Sic autem me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

interfectõ noxꝫ hũmoris imbibit
vt viuẽ mihi pena ſit · et morteꝫ de
ſiderant̃ expectãs · quã gemitibus
meis ſolã credo eſſe remediũ ·
¶ Matrona quedã btõ gregorio
ſingulis diebus dñicis panes offe
rebat · q̃ cũ poſt miſſaꝝ ſolemnia
corp9 dñi ſib iofferret et diceret ·
Corp9 dñi nr̃i ihũ xp̃i cuſtodiat te
in vitã eternã · laſciua ſubriſit · Il
le ɔtinuo dextrã ab ei9 ore ɔuertẽs
partẽ illã dñici corpis ſup altare
depoſuit · poſtmodũ corã pp̃lo int̃
rogauit quã ob cauſã ridere pre
ſumpſerit · At illa · Quia paneꝫ in
quit quẽ ꝓprijs manibꝫ feceraꝫ tu
corp9 dñicũ appellabas · Tũc gre
gorius ꝓ icrudelitate mulieris ſe
in orõem ꝓſtrauit · et ſurgẽs pti
culã illã panis inſtar digiti carneꝫ
factã repperit · et ſic matronã ad
fidẽ reduxit · Orauit iteꝝ et carnẽ
illã in panẽ ɔuerſã vidit et matro
ne ſumendũ tradidit · ¶ Quibuſ
dã ꝑncipibꝫ aliq̃s p̄cioſas reliqui
as petẽtibꝫ aliq̃ntulũ de ſcti iohã
nis euãgeliſte dalmatica tribuit ·
Quã illi ſuſcipiẽtes tãq̃ viles re
liquias ei cũ īdignatiõe nimia red
diderũt · Tũc btũs gregorius ora
tione facta cultellũ petijt et pan
nũ illũ pupugit · De cui9 punctio
nibꝫ ſãguis ꝓtin9 emanauit · Sic
ꝗ ꝙ precioſe eſſent reliquie diui
nitus eſt oſtẽſũ · ¶ Quidã diuitũ
romanoꝝ relicta cõiuge fuerat a
põtifice cõmunione ꝑuatus · Qd
ille moleſtiſſime ferẽs · ſ auctorita
tẽ tãti põtificis euacuaꝛ nõ valẽs
magoꝝ ſuffragia requiſiuit · Qui
ſe ſuis carminibus agere ꝓmiſerũt
vt īmiſſo demone tã diu caballus

põtificis vexaretur · quouſq; cum
ſeſſore ſuo periclitaretur · Cumq;
gregorius aliq̃n ſuper caballum
tranſiret · immiſſo demone magi e
quum eius tam fortiter vexari fe
cerũt · vt nequaq̃ ab aliquo tene
ri valeret · Tunc gregorius reue
lante ſpiritu ſanctõ dyabolicam
ſubmiſſionem cognoſcens · facto
crucis ſignaculo tam caballum a
preſenti rabie liberauit · q̃ male
ficos a perpetua cecitate mutauit
Qui reatum ſuum cõfitẽtes · ad
ſacri baptiſmi gratiam poſtmodũ
peruenerunt · ¶ Legitur quoq;
in libro qui a grecis lymon dici
tur · ꝙ abbas qui preerat monaſ
terio ſancti gregorij pape eidem
nunciauit · ꝙ quidam monachus
penes ſe nũmiſmata haberꝫ tria ·
quem gregorius ad aliorum ter
roreꝫ excommunicauit · Poſt mo
dicũ temporis frater moritur gre
gorio neſciente · Qui iratus ꝙ ſi
ne abſolutione mortuus fuerat ·
orationem in epitaphio ſcripſit ·
qua eum ab excommunicationis
vinculo abſoluebat · Deditq; eam
vni diaconorum · precipiens ei
vt eam ſuper foueam defuncti le
geret · Qui cum hoc feciſſet · et
iuſſa gregorij compleuiſſet · ſequẽ
ti nocte monachus ille qui defun
ctus fuerat abbati apparuit · et ſe
vſq; modo in cuſtodia detentum ·
ſed ab heri cum diaconus oratio
neꝫ gregorij in epitaphio ſcriptã
ſuper foueam eius legiſſet · abſo
lutum fuiſſe perhibuit · ¶ Officiũ
et cantũ eccleſiaſticum · necnõ et
ſcolam cantorum inſtituit · Et
poſt hoc duo habitacula · vnum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

iuxta baſilicam ſancti petri· et al
terum iuxta lateranenſē eccleſiaꝫ
fabricauit vbi vſqꝫ hodie lectus e
ius quo recubās modulabat̃· et
flagellū eiꝰ quo pueris minabat̃ cū
antiphonario autētico veneratio
ne cōgrua reſeruant̃· Et in cario
ne apoſuit etiā Dieſqꝫ noſtros in
tua pace diſponas· atqꝫ ab eter
na damnatione nos eripias· ⁊ in
electoꝝ tuoꝝ iubeas grege nume
rari. ¶ Tandē btūs gregorius cū
ſediſſet ānis tredecim· menſibus
ſex· diebꝫ decē· plenꝰ operibꝰ bōis
migrauit a corpe· In cuiꝰ tumba
hy verſus ſcripti ſunt. Suſcipe ter
ra tuo corpꝰ de corpe ſumptum·
Reddere qđ valeas viuificāte deo
Spūs aſtra petit leti nil iura noce
būt Cui vite alteriꝰ mors magis
ipſa vita eſt. Pontificis ſūmi hec
claudunt̃ membra ſepulchri Qui
innumeris ſemp viuit vbiqꝫ bōis
Exurgēs dapibꝫ ſupabat frigora
veſte· Atqꝫ animas monitis texit
ab hoſte ſacris· Impleat et actū
quicquid ſermōne docebat· Eſſet
vt exemplū miſtica v̾ba loquēs·
Ad xp̄m anglos cōuertit pietate
magiſtra· Acquirēs fidei agmina
gēte noua· Hoc labor hoc ſtudiū
hic cura paſtor agebat· Vt dn̄o
offerēs plurima luc̄ gregis· Hyſ
qꝫ dei cōſul factꝰ letare triūphis.
Nā mercedeꝫ opeꝝ iā ſiñe fine te
nens· Fluxerāt aūt āni ab incar
natione dn̄i ſexcēti ſub foca impa
tore ¶ Poſt mortē beati gregorij
regionē totā maxia fames iuaſit
Vn̄ pauperes quos gregoriꝰ libe
raliter paſcere ſolebat· ad ſucceſ
ſorē ſuū venietes dicebāt· Domie
quōs pater noſter gregoriꝰ paſce
re ſolebat tua ſcītas non ſinat fa
me perire· Quibꝰ v̾bis papa indi
gnatus ſemper taliter rn̄debat Si
gregoriꝰ ad famā ſue laudis cun
ctos populos curauit ſuſcipere·
nos aūt vos nō poſſumus paſcere
et ſic eos ſemp vacuos remitte
bat· Vn̄ ſcūs gregoriꝰ ter ei appa
ruit· et ter blande de ſua tenacia
et detractione corripuit· ſed ille
de nullo ſe emendare curauit Vn̄
illi quarto apparēs terribiliter il
lū redarguit et in capite letaliter
percuſſit· Cuiꝰ dolore vexatus in
breui vitā finiuit· ¶ Dum aūt ad
huc predicta fames inſtaret· qui
daꝫ inuidi gregorio ceperūt detra
here· aſſerētes ꝙ theſauꝝ totum
eccleſie tanq̃ vir prodigus conſū
pſiſſet· Vnde ob huius vindictaꝫ
ad comburendos libros ſuos cete
rorum animos inclinarūt Quoꝝ
dum quoſdam iā ꝯbuſſiſſent et ce
teros cōburere vellēt· petrus dia
conus eiꝰ familiariſſimꝰ cū quo q̄
tuor libros dialogoꝝ diſputaue
rat traditur vehemētiſſime reſti
tiſſe aſſerēs hoc ad eius delendam
memoriā nil valere cum in diuer
ſis mundi partibus exemplaria
tenentur· adiungens immane ſa
crilegium eſſe tanti patris tot et
tales libros exurere· ſuper cuius
caput ipſe ſpiritum ſanctum in ſi
militudinem columbe frequentiſ
ſime proſpexiſſet. Tandem ī hāc
eos ſententiam adduxit· vt ſi illđ
quod dixerat iureiurando cōfir
mans mori continuo meruiſſet·
ipſi a librorū exuſtione deſiſterēt
Si vero mori non meruiſſet· ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſuperſtes ſui teſtimonij extitiſſet.
ipſe quoqꝫ combuſtionib⁹ man⁹
daret. Fertur quoqꝫ gregorium
ſibi dixiſſe ꝙ ſi miraculum de viſi
one columbe publicarꝫ. poſt hoc
viuere nõ valeret. Itaqꝫ cum ap
paratu dyaconi euangeliorum li
brum baiulans venerabilis leui
ta petrus adueniens mox vt tac
tis ſacroſanctis euãgelijs grego
rij ſanctitati teſtimonium perhi
buit. a falſitate et dolore mortis
extraneus ſpiritum inter verba
vere confeſſionis exſlauit. ¶ Qui
dam monachus monaſterij ſanc
ti gregorij quoddam penes ſe pe
culium congregauit. Beatus au
tem gregori⁹ alteri monacho ap
parens dixit. vt ei denunciaret ꝙ
peculium diſpergeret et peniten
tiam ageret. quia tercia die eſſet
moriturus. Quod ille audiens ve
hementer expauit. penitentiam
egit et peculium reddidit Moxqꝫ
febribus acto arreptus eſt. vt a
diluculo diei tercie vſqꝫ ad horam
terciam pre nimio incendio lin
guam ab ore proiciens vltimum
flatum emittere videretur. Sed
cum circumſtantes monachi corã
eo pſallerent. tandem melodiam
interrumpentes ei detrahere cepe
runt. Ille continuo reuiuiſcens.
et oculos ſubridendo concutiens.
ait. Parcat vobis dominus fra
tres. quare mihi detrahere voluiſ
tis? Nam impedimentum non mo
dicum mihi generaſtis Quia tam
a vobis ꝙ a diabolo ſub vno tem
pore accuſatus. neſciebam cui ca
lumnie primitus reſponderem.
Sed ſi quando quemlibet migran

tem videritis eidem non detractio
nem. ſed compaſſionem impẽda
tis. Vtpote qui ad tam diſtricti iu
dicis cum criminatore ſuo iudici
um vadit. Nam ad iudicium co
ram diabolo ſteti. et coadiuuan
te ſancto gregorio. cunctis eius
obiectionibus bene reſpondi.
Sed tantum de vna obiectione cõ
uictus erubui. pro qua vt vidiſ
tis taliter ſum vexatus. et adhuc
me non potui liberare. Cumqꝫ de
ea fratres requirerent ait. Non
audeo dicere. quia cum ad vos a
beato gregorio iuſſus ſum venirẽ.
diabolus de hoc plurimum eſt cõ
queſtus. putans ꝙ me ad penitẽ
tiam agendam pro cauſa illa de⁹
remitteret. Qua propter beatuꝫ
gregorium vadem dedi. ne com
motam calumniam alicui reuela
rem. Moxqꝫ clamans ait. O an
drea hoc anno pereas. me prauo
conſilio ad periculum compuliſti.
Et ſtatĩ reuolutis terribilr̃ ocul̃.
expirauit Erat aũt ĩ vrbe quidã
noĩe ãdreas. q̃ eodẽ momẽto quo
ĩ monachus moriẽs periculũ fuit
imp̃cat⁹ ĩ tã g̃uẽ morbũ incidit.
vt defluẽtibꝫ carnibꝫ ↄſumi poſſꝫ.
mori aũt nõ poſſꝫ. Tũc monach⁹
monaſterij ſcĩ gregorij ↄuocatis
fribus ↄfeſſ⁹ eſt ꝙ cũ p̃dicto mona
cho q̃ſdã monaſterij cartulas ra
puiſſꝫ. ac ſuſceptis p̃cijs alijs tra
didiſſꝫ Mox is q̃ dudũ mori ñ po
terat int̃ v̓ba ſue ↄfeſſioĩs ſpm̃ ex
alauit. ¶ Eo tp̃e vt ĩ vita ſcĩ euge
nij legit̃ dũ adhuc ãbroſianũ offici
um magis ꝙ gregorianũ ab eccle
ſijs ſuaret̃. roman⁹ põtifex noĩe a
drian⁹ ↄciliũ ↄuocauit vbi ſtatutũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

eſt vt gregorianum officiū deberꝫ
vniuerſaliter obſeruari. Cui⁹ rei
karolus īperator executor exiſtēs
per diuerſas diſcurrēs ꝓuincias
omnes clericos minis ⁊ ſupplicijs
ad hoc ipm̄ cogebat. et libros am
broſiani officij vbiqꝫ comburebat
multoſqꝫ clericos rebelles incar
cerabat. Proficiſcens autem bea
tus eugenius ad conſiliū. inuenit
ipſum cōſiliū per triduū iā ſolutū
Suaqꝫ prudentia dn̄m papā ſic in
duxit. ꝙ omnes prelatos qui ↄſi
lio interfuerāt et iam per tres di
etas receſſerant reuocauit. Con
ſilio ergo cōuocato. omnium pa
trum hec ſentēcia vna fuit vt miſ
ſale ambroſianū et gregorianum
ſuper altare beati petri apoſtoli po
nerentur et fores eccleſie optime
clauderentur. ac plurimoꝝ epiſco
poꝝ ſigillis diligentiſſime munirē
tur Et ipſi tota nocte inſiſterēt o
ratiō. vt dn̄s per ſignum aliqđ
reuelaret. quod hoꝝ ab eccleſijs
magis ſeruari vellet Sicqꝫ per om
nia vt ordinauerāt facientes Ma
ne ianuas eccleſie aperuerūt et v
trūqꝫ miſſale ſuper altare apertū
inuenerūt Vel vt alij aſſerūt. miſ
ſale gregorianū penit⁹ diſſolutū.
et huc illucqꝫ diſperſū iuenerūt.
ambroſianū autem ſolummodo
apertū ſuper altare in eodem loco
in quo ipſuꝫ poſuerāt repperērūt
Quo ſigno diuinitus ſunt edocti
vt gregorianū officiū deberet ꝑ
totum mundū diſpergi. ambroſi
anum autē in ſua eccleſia ſeruari
Sicqꝫ ſancti patres vt diuinitus
edocti fuerāt ſtatuerūt. et ſic vſ
qꝫ hodie ſeruatur. ¶ Narrat io
hannes diaconus qui vitam bea
ti gregorij compilauit. ꝙ dum vi
tam eius cōſcriberet et compila
ret. quidā vir ſacerdotaliter inſi
gnitus ei dormiēti et ad lanternā
vt ſibi videbat̄ ſcribēti aſtitit Cui
deſup cādidiſſima ⁊ adeo tenuiſſi
ma veſtis erat. vt eius tenuitate
nigredo ſubterioris tunice appare
bat. Hic propius acceſſit et infla
tis buccis riſum continere non po
tuit Cūqꝫ iohannes eū interroga
ret. Cur vir grauioris officij ſic
diſſolute rideret. ait. Quia tu ſcri
bis de mortuis quos viuentes nū
ꝙ̄ vidiſti Cui iohannes. Et ſi illū
non nouerim facie. tamen de illo
ſcribo que didici lectione. At ille.
Tu inquit vt video ſicut voluiſti
feciſti. et ego que facere potero
nō ceſſabo. Moxqꝫ illi lumen lan
terne extinxit et adeo ipſum ꝑter
ruit. vt vehementer exclamās pu
taret ſe ab illo gladijs iugulatū.
Moxqꝫ gregorius affuit comitā
te ſecū dextrorſuꝫ beato nicolao.
ſiniſtrorſum beato petro diacono
eiqꝫ dixit. Modice fidei quare du
bitaſti? Cumqꝫ poſt cortinaꝫ lecti
aduerſarius latitaret. gregorius
ex manu petri diaconi magnā fa
cem quam tenere videbatur arri
piens. eiusqꝫ flāmis os faciemqꝫ
ipſius exurēs. ad inſtar ethiopis
denigrauit. Quedā aūt ſcintilla
minima cadens in eius veſtem cā
didam. ipſam dicto citius confla
grauit. et ſic nigerrimus totus
apparuit Dixitqꝫ petr⁹ beato gre
gorio. Satis denigrauimus eum.
Cui gregorius. Nos illum nō de
nigrauimus. ſed nigrū fuiſſe mō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſtrauimus. Sicqꝫ ibidem multo relicto lumine abierunt.

De ſancto Longino.
¶ Hyſtoria. xlix.

Longinꝰ fuit quidā cēturio qui cum alijs militibus cruci dn̄i aſtās iuſſu pilati latꝰ domini lācea perforauit. Et videns ſigna que fiebāt ſcꝫ ſolem obſcuratū ⁊ terre motum. in xriſtuꝫ credidit. maxime ex eo vt quidam dicunt. qꝛ cuꝫ ex infirmitate vel ſenectute eius oculi caligaſſent. de ſāguine chriſti per lanceam diſcurrente fortuitu. oculos ſuos tetigit et protinus clare vidit. Vnde renunciãs milicie ⁊ ab apoſtolis inſtructus in ceſarea capodocie vigintiocto ānis monaſticam vitam duxit ⁊ verbo et exemplo plurimos ad xp̄m conuertit. Cū autē a preſide tentus fuiſſꝫ et ſacrificare nollet iuſſit p̄ſes om̄nes dentes eius excuti ⁊ linguaꝫ abſcidi. Longinꝰ tamen ex hoc loquelā non perdidit. ſed accepta ſecuri om̄ia ydola cōminuit ⁊ cōfregit dicēs Si dij ſūt. videbimꝰ. Demones aūt de ydolis exeuntes in p̄ſidē ⁊ i oēs eiꝰ ſocios itrauerūt ⁊ iſanētes ⁊ latrātes ſe lōgini pedibꝰ pſtrauerūt Et ait lōginꝰ demonibꝰ Cur habitatis in ydol'? Qui reſpōderūt Vbi xp̄s nō nominat. ⁊ eiꝰ ſignū nō ē poſitū ibi ē habitacō nr̄a. Cū ergo p̄ſes inſaniret ⁊ oculos amiſiſſꝫ. dixit ei lōginꝰ. Scito qm̄ ſanari nō poteris niſi quādo me occideris. Quā cito enim mortuꝰ fuero p te orabo et ſanitatē tibi corporalē et aīe īpetrabo. ⁊ ſtatim eū decollari iuſſit. Poſt hec abijt ad corpꝰ eiꝰ ⁊ proſtratus cū lacrimis penitētiā egit et ↄtinuo viſū ⁊ ſanitatē recepit et i bonis operibꝰ vitā finiuit.

¶ De nōie ſācti bn̄dicti abbatis.

Benedictus dictus eſt. quia multa bene dixit Vel quia ī hac vita multas bn̄dictiones habuit Vel qꝛ ōnes bn̄ dicebāt de eo Vel qꝛ eternaꝫ meruit benedictionem habere Eius vitā ſanctꝰ gregorius ſcripſit.

De ſācto benedicto abbatē.
¶ Hyſtoria quinquageſima.

Benedictꝰ ex nurſia puincia ortus cū rome liberalibꝰ ſtudijs traditꝰ eſſet. In ipſa ſui infantia litteras deſeruit ⁊ deſertū petē decreuit Queꝫ nutrix ſua que eū tenerrime diligebat vſqꝫ in quēdā locū qui dicitur Effide ſecuta eſt. Vbi ad purgādum triticum mutuo capiſterium petijt. ſed ſup menſam incaute ponēs cuꝫ corruiſſet in duabus ptibus fractū vidit. Quā bn̄dictus flere cōſpiciens partes capiſterij accepit et ab oratiōe ſurgēs integre ſolidatum inuenit. Poſtmodū nutricē occulte fugiēs in queꝫdā locū venit. vbi tribꝰ ānis hoibꝰ īcognitus mãſit. excepto monacho romano noīe. q̄ ſibi ſedulo neceſſaria miſtrabat Cū vero ad ſpecū a romani monaſterio iter nō eēt. panē in longiſſimo fune ligabat ⁊ ſic eū deponē ↄſueuerat Tintinabulū etiā ipſi corde iſeruit. vt

i. vannum

ad eiꝰ ſonitū vir dei cognoſceret.
qn̄ ſibi romanꝰ panē p̄berꝫ . quē
exiēs acciperet Sꝫ ātiquus hoſtis
vnius caritati ⁊ alterius inuidēs
refectiōi . lapidē iactauit ⁊ tintin
nabulū fregit . ſ tamē eidē romaꝰ
miniſtrare nō deſijt . ¶ Pꝰ hec cui
dā presbitero refectionem ſibi in
paſcali ſolēpnitate parāti dn̄s p
viſū apparuit dicēs Tu tibi delici
as prepas ⁊ ſeruꝰ meus in illo lo
co fame cruciat̄ . Qui ꝓtinus ſur
rexit ⁊ eū cū difficultate mag̃ iue
niēs ait Surge ⁊ ſumamꝰ cibū . qꝛ
hodie paſca dn̄i ē Cui bn̄dictus .
Scio ꝙ paſca ē . qꝛ videre te merui
Lōge quippe ab hominibꝰ poſitꝰ
qꝛ die eadēꝫ eēt paſcal̄ ſolēnitas
ignorabat Cui presbit̄ Veraciter
hodie reſurrectiōis dominice dies
ē . abſtīnē te nō ɔuenit . qꝛ ob hoc
ad te miſſus ſū . ſicqꝫ deū benedicē
tes ſumpſerūt cibū ¶ Quadā die
auis quedā nigra que merula vo
cat̄ iportune circa eꝰ faciē volita
bat . ita vt ab eo manu capi potu
iſſet . ſ ſigno crucis edito auis re
ceſſit . Moxqꝫ dyabolus quandaꝫ
feminā quam aliqn̄ viderat ante
mentis eꝰ oculos reduxit . eiuſqꝫ
animū tāto igne ī ſpēm illiꝰ accē
dit vt pene heremū voluptate vic
tus deſerere deliberarꝫ . ſed ſbito
diuina gratia ad ſe reuerſus cōti
nuo ſe exuit . ⁊ ī ſpinis ⁊ vepribꝰ
que ibi aderant nudū ſe adeo vo
lutauit vt toto corpe inde vulne
ratꝰ exiret . vt per cutis vulnera
vulnera mētis educerꝫ . Vicit ita
qꝫ peccatū quia mutauit incēdiū
Ab illo autē tempe nulla poſtmo
dum temptatio in eiꝰ corpore pul

ſulauit . ¶ Crebreſcente itaqꝫ eiꝰ
fama cuꝫ abbas monaſterij cuiuſ
dā obijſſet . tota ipſiꝰ monaſterij
cōgregatio ad eū venit ⁊ vt p̄eſſe
deberet eis petijt . Qui diu negā
do diſtulit . ac ſui mores illoꝝ fra
trū moribꝰ ɔuenire nō poſſe pre
dixit Sꝫ tādē victus aſſenſū dedit
Cumqꝫ illic regulā diſtrictius ſer
uari compelleret . ſemetipſos re
prehēdebāt ꝙ ipm ſibi p̄eē popoſ
cerāt Quoruꝫ ſcꝫ tortitudo in nor
mā eꝰ rectitudinis offēdebat . Cū
qꝫ ſibi cū eo ɔſpicerēt illicita non
licere ⁊ ſedule aſſueta relinquere .
venenū vino miſcuerūt ⁊ ſibi rēcū
bēti obtulerūt Sed benedictꝰ ſig
nū crucis edidit et quaſi iactu la
pidis vaſillō vitreū illico ɔfregit
Intelligēs ergo ꝙ potuꝫ mortis
vas illud habuerat quod portare
nō poterat ſignum vite . illico ſur
rexit ⁊ placido vultu dixit . Miſe
reatur veſtri op̄s deus fratres q̄re
iſta facere voluiſtis ? Nūquid nō
dixi vob̄ fratres qꝛ vrī mores me
is moribꝰ nō ɔuenirēt ? Ite ⁊ vob̄
patrē querite qꝛ me minime poſt
hoc habere poteſtis . Tūc ad locū
dilecte ſolitudinis redijt vbi cre
breſcētibus ſignis ⁊ mlt̄is ad eū
venientibꝰ duodeci monaſteria cō
ſtruxit In vno aūt illoꝝ quidam
monachꝰ erat q̄ diu in orōne eſſe
nō poterat . ſ orātibus alijs mox
foras exibat ⁊ aliq̄ terrena ⁊ trāſi
toria agē cogitabat . Qd cum ab
bas illiꝰ monaſterij btō bn̄dicto
narraſſaꝫ . iuit illuc ⁊ vidit ꝙ illuꝫ
monachū q̄ manē nō poterat q̄dā
niger puerulꝰ p veſtimēti fimbri
ā foras trahebat . Dixitqꝫ abbati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

monaſterij et mauro monacho.
Nunquid nō aſpicitis quis ē qui
eum trahit? Cumqȝ reſpōdiſſent
nō Ait. Oremꝰ vt vos etiā videa
tis. Orātibꝰ illis maurus vidit.
ſed abbas videre non potuit Die
ergo alia expleta oratione vir dei
monachū foris reperit quē ꝓ ſui
ociofitate virga percuſſit. Et extūc
immobilis in oratione ꝑmanſit.
Sicqȝ ātiquus hoſtis dominari nō
auſus eſt in eius cogitatione. ac
ſi ipſe percuſſus fuiſſet ex verbere
Ex hijs monaſterijs tria ſurſum ī
rupibus montis erant. que deor
ſum cū magno labore aquas hau
riebant Cumqȝ fratres illi viruȝ
dei ſepe rogaſſent. vt monaſteria
illa mutaret. quadaȝ nocte cum
quodam puero montem aſcēdit
vbi diucius orans tres petras in
eodem loco pro ſigno poſuit Cuȝ
qȝ domum rediſſet et fratres pro
eadem cauſa ad euȝ veniſſent dix
it. Ite ad illam rupem ī qua tres
poſitas petras inueneritis in mo
dico cauate. Valet enī dominus
vobis inde aquā ꝓducere Qui eū
tes et iā illam rupem ſudātē inue
niētes ꝯcauū locū fecerūt et mox
aq̄ repletū viderūt Qui vſqȝ nūc
tā ſufficiēt emanat vt ab illo mō
tis cacumie vſqȝ ad īferiora deſcē
dat ¶ Quadā vice cū circa monaſ
teriū viri dei quidaȝ cū falcaſtro
vepres abſcideret ferruȝ de manu
brio ꝓſiliēs in quēdā lacū ꝓfūdū
cecidit Cūqȝ de hoc ille nimis āguſ
tiaretur vir dei manubriū in lacū
poſuit et mox ferrum vſqȝ ad ſuuȝ
manubriuȝ enatauit ¶ Placiꝰ
puer et monachus ad hauriēdaȝ
aquam egrediens in flumen ceci
dit et mox ipſum vnda rapuit et
pene in vnius ſagitte curſum a ē
ra introrſus traxit Vir autez dei
in cella conſiſtēs hoc ī ſpiritu ſta
tim cognouit et maurum vocans
quid puero acciderit īdicauit. ac
vt ad ipſum eripiendum ꝑgeret
imperauit Accepta benedictione
concitus maurus perrexit. et per
terram ſe ire eſtimās ſup aquas
vſqȝ ad puerum venit. Eūqȝ p ca
pillos tenēs de aq̄ extraxit. Qui
ad virum dei rediēs retulit quid
acciderat. ſed ipſe hoc nō ſuis me
ritis ſed eiꝰ obedientie deputabat
¶ Preſbiter quidam florētius no
mine viro dei inuidens ad tantā
deuenit maliciam vt paneȝ vene
no infectum viro dei tamq̄ ꝓ be
nedictione tranſmitteret. Queȝ
ſanctus gratanter accepit. et cor
uo qui de manibus eius paneȝ ac
cipere conſueuerat ipſum proie
cit dicēs. In nomine ihēſu chriſti
hunc panem tolle. et eum in loco
vbi a nullo homine ſumi valeat
proice. Tunc coruus aperto ore
exſpāſis alis circa eundem paneȝ
cepit diſcurrere ac crocitare ac ſi
aperte diceret. obedire ſe velle et
tamē iuſſa implere non poſſe Cui
ſanctus iterum atqȝ iterum pre
cipiebat dicens. Leua. leua eū ſe
curus et ipſuȝ ſicut dixi proice. Qui
tandē eū tollens poſt tres horas
rediit et de manu eiꝰ ānonā quam
cōſueuerat accepit Vidēs florētiꝰ
q̄ corpꝰ magiſtri necare non po
tuit ſe ad extinguendas diſcipulo
rū animas accēdit. ita q̄ ſeptem
puellas nudas ī orto monaſterij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ludere ⁊ cãtare facerent ꝙ ſic mo
nachos ad libidinem inflãmerent
Qđ vir dei de cella ꝓſpiciens lap
ſumq; diſcipulis pertimeſcens in
uidie locum dedit. Et quibuſdam
ſecum aſſũptis fratribꝰ ipſe habi
tationẽ mutauit. Sed florentius
ĩ ſolario cõſiſteris cũ eum receſſiſſe
conſpiceret et gauderet repente
ſolarium cecidit et ipſum ꝓtinus
extinxit. Tunc maurus poſt virum
currens ait. Reuertere. quia qui te
ꝑſequebatur extinctus eſt. Qđ il
le audiens vehementer ingenuit
Vel quia inimicꝰ dei occubuit Vel
quia de inimici morte diſcipulus ex
ultauit. Qua de re factum ẽ. vt ei
dem penitentiã indiceret. quod man
dãs talia gaudere de inimici inte
ritu ꝑſumpſiſſet. Ipſe autẽ dei fa
mulꝰ bñdictꝰ ad alia ſe diuertẽs
locum nõ hoſtẽ mutauit Nam ad
montẽ caſſinum venit ⁊ templum
apollinis qđ ibi ſitũ erat in ſancti
iohannis baptiſte oratorium con
ſtruxit. ⁊ circũadiacẽtẽ ꝑplm ab
ydolatria cõuertit Sed hoc ãtiquus
hoſtis grauiter ferẽs corporalibꝰ
eiꝰ ocul' apparebat aterrimꝰ. ⁊ ĩ
eum ore oculiſq; flãmantibus viſi
biliter ſeuiebat atq; dicebat Bñ
dicte. benedicte. Sed cum ille nichil ſi
bi rñderet dicebat. Maledicẽ. ma
ledicẽ ⁊ nõ bñdicẽ. qđ me ꝑſeq̃ris?
¶ Quadã die lapidẽ in terra iacẽ
tem fratres in edificiũ leuare vole
bãt ſi nequaq; valebãt Cumq; virorũ
multitudo adeẽt ⁊ ab eis leuari nõ
poſſet. adueniẽs vir dei bñdictionem
dedit et cum maxima celeritate ſtatim
leuatus eſt. Ex quo ꝑpenderũt quod
dyabolꝰ ibi inſidebat qui eum mo

ueri nõ permittebat. ¶ Cumq;
fratres parietem paulo altius edi
ficarent antiquus hoſtis viro dei
apparuit. ⁊ quod ad laborantes fra
tres pergeret indicauit. Qui pro
tinus eis per nuncium miſit. Fra
tres cauete vobis. caute vos agi
te. quia ad vos ſpiritus malignꝰ
venit. Vix nuncius verba cõple
uit. ⁊ ecce parietem antiquus ho
ſtis euertit. et quendam puerum
monachum ruina contriuit. Sed
vir dei puerum mortuum et lace
ratum adduci fecit. ⁊ oratione ſua
ipſum reſuſcitans operi predicto
reſtituit ¶ Laycus quidam hone
ſte vite ſingulis annis ad viſitan
dum virum dei ieiunus venire cõ
ſueuerat. Quadam ergo die dum
illuc iret ſe illi alter viator adiũx
it. qui ſumendos cibos ĩ itinere
portabat. Cumq; iam tardior ho
ra excreuiſſet dixit. Veni frater
ſumamus cibum ne laſſemur in
via. Quo reſpondente. quia nul
latenus in via guſtaret. ad horam
ille ſubticuit poſtmodum adhuc ip
ſũ inuitauit. ſed ille conſentire no
luit. Deniq; cum hora iam prete
riſſet ⁊ eos longũ fatigaſſet iter
pratũ et fontẽ ⁊ quicquid ad reficien
dũ corpꝰ delectare poterãt inuene
rũt. Tunc viator hec ei oſtendens
rogauit eum vt paululũ guſtaret
et ibidẽ quieſceret. Cũ ergo ⁊ ver
ba auribus et loca oculis blandi
rentur eidem cõſenſit. Cumq; ad
bñdictũ veniſſet. dixit ei vir dei.
Vbi comediſti? Qui reſpõdit. Mi
nime. Et ille? Quid ẽ frater. Mali
gnꝰ hoſtis ſemel tibi ꝑſuadere nõ
potuit. ſcđo nõ valuit. ſed tertio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſuperauit · Tũc ille pedibus eius
aduolutus ſe deliquiſſe ingemuit
¶ Totila rex gotorũ experiri vo
lẽs vtrũ vir dei ꝓphecie ſpũm ha
beret cuidã ſpatario ſuo veſtimẽ
ta regalia tribuit eũqꝫ cũ õni appa
ratu regio ad illius monaſteriũ
deſtinauit Quẽ ille venientẽ cõ
ſpiciẽs dixit · Pone mi fili pone ·
hoc qđ portas nõ eſt tuũ · Qui ꝓ
tinꝰ in terrã cecidit · ⁊ qꝛ tãto vi
ro illudere preſũpſiſſet expauit ·
¶ Clericus quidã quia dyabolo
vexabatᷣ · ad virũ dei vt ſanaretᷣ
adductꝰ ẽ Cũqꝫ ab eo dyabolũ ex
puliſſet ait Vade ⁊ de cetero car
nes nõ comedas · nec ad ordines
ſacros accedas · Quacũqꝫ enĩ die
ad ſacros ordines accedᷣe attẽp
taueris · iterũ iugo dyaboli mãci
paberis Cũ vero hoc aliquo tẽpo
re cuſtodiſſet ſed minores ſuos ſi
bi ꝑponi in ſacris ordinibꝰ cerne
ret · verba viri dei quaſi ex lõgo tẽ
pe oblitꝰ poſtpoſuit atqꝫ ad ſacrũ
ordinẽ acceſſit Quẽ mox is qui e
ũ reliquerat dyabolꝰ tenuit ⁊ vex
are quouſqꝫ animã eiꝰ excuterẽ ·
non ceſſauit · ¶ Vir quidã duos
flaſcones vini ꝑ quẽdã ſuũ puerũ
ad eum miſit · Sꝫ ille in via vnum
abſcondit ⁊ aliũ detulit Vir au
tem dei cum gratiarũ actione vi
num ſuſcepit ⁊ diſcedẽtẽ puerum
admonuit dicens · Vide fili ne de
illo flaſcone quem abſcondiſti bi
bas · ſꝫ inclina illũ caute ⁊ inuenies
quid intus hᷣeat · qui ꝯfuſus valde
ab eo exiuit · Et reuerſus volens
adhuc probarᷣe qđ audierat · cum
flaſconẽ inclinaſſet de eo protinꝰ
ſerpens egreſſus eſt ¶ Quadam
die cum vir dei ſero cenaret mo
nachꝰ quidã filiꝰ defenſoris ei aſ
ſiſtens et lucernam tenens · per
ſpiritum ſuperbie intra ſe cogitare
cepit · Quis eſt hic cui mãducãti
aſſiſto · lucernam teneo · ſeruiciũ
ĩpendo? Quis ſum ego vt iſti ſer
uiã? Cui ſtatim vir dei ait Signa
cor tuũ fratᷣ · ſigna cor tuũ Quid ẽ
qđ loqᷣris? Vocatiſqꝫ fratribus lu
cernã iuſſit de manibꝰ eiꝰ tolli ·
Juſſitqꝫ ipſũ ad monaſteriũ rec
dere ⁊ quietũ ſedere ¶ Cũ quoſdã
e fratribus ad locũ quẽdã mitte
ret vt ibidem monaſteriũ ꝯſtrue
rẽt · cõſtituta die ſe ad eos ventuꝝ
dixit ⁊ qualiter cõſtrui debeat in
dicauit Nocte ergo eadẽ qua pro
miſſꝰ dies illuceſcebat · monacho
quẽ illuc ꝑpoſuerat atqꝫ eiꝰ ꝑpoſi
to ĩ ſõnis apparuit ⁊ loca ſingula v
biqꝫ edificari debuiſſẽt ſubtiliter
deſignauit Cũ aũt viſioni fidẽ nõ da
rẽt ⁊ ad huc ipm expectarẽt · tan
dẽ ad viꝝ dei reuerſi dixerũt · Ex
ſpectauimꝰ patᷣ vt venires ſicᷣ ꝓ
miſeras nec veniſti Quibus ille ·
Quare frẽs ita dicitis? Nũqđ non
vobᷣ apparui et loca ſingula deſig
naui? Jte ⁊ ſicut ꝑ viſionẽ audiſ
tis oĩa ordinate ¶ Nõ lõge ab eiꝰ
monaſterio due ſcĩmoniales femi
ne ex nobili genᷣe erãt q̃ liguã nõ
reſtringebãt · Sed eum qui eis ꝑ
erat incautis ſermonibus ſepe ad
iracundiam prouocabãt Qui cũ
hoc viro dei retuliſſet mandauit
eis dicẽs Corrigite linguã veſtrã
alioqui vos excõmunicabo · quaꝝ
excõicacõis ſententiã nõ ꝓferẽdo
ſꝫ ĩ terꝛitãdo intulit Jlle aũt nichil
mutate infra paucos dies defũcte

ſunt ⁊ in eccleſia ſepulte· vbi dū
miſſe celebrarentur et dyaconus
ex more diceret · Qui nō cōicat
exeat foras· nutrix earū que pro
eis ſemper oblationem offerebat
eas de ſepulchris ſuis progredi et
exire eccleſiam videbat· Cūq; ſāc
to bn̄dicto nūciatū eēt ille manu
ſua oblationē dedit dicens Ite ⁊
hanc oblationem ꝓ eis offerte et
vlteriꝰ excōmunicate non erūt·
Qđ cū factū fuiſſet· ⁊ dyaconus
ex more clamarz ab eccleſia de ce
tero exire viſe nō ſūt Monachꝰ
quidā cū ad viſitandos parētes
exiſſz ſine bn̄dictōne · et ea die q̄
ad eos peruenit defunctꝰ fuiſſet · ſ;
ſepltū ſemel ⁊ bis terra reieciſſz·
parentes eius ad ſanctū benedic
tum venerūt ⁊ vt ei ſuā bn̄dictio
nem impenderet rogauerūt· Qui
corpꝰ domini accipiens ait Ite ⁊
hoc ſup eiꝰ pectus ponite· eūq; ſic
ſepulture tradite Quod cum fac
tum fuiſſz ſuſceptū corpꝰ terra re
tinuit nec vltra ꝓiecit ¶ Quidā
monachꝰ in monaſterio manere
nō valens· viro dei tātum inſtitit
donec ipm̄ iratus abire ꝑmiſit. q̄
mox vt de monaſterio exijt aper
to ore dracone ī via iuenit Quē
cū deuorare vellet· clamauit dicēs
Currite· currite· q̄a draco iſte me
deuorare vult· Currētes aūt frēs
draconem minime viderūt· ſ; tre
mētē ⁊ palpitantē monachuz ad
monaſteriū reduxerūt· q̄ ſtatī ꝓ
miſit ſe nūq̄ de monaſterio re
ceſſurū ¶ Quodā tēpore dū totā
illam ꝓuinciā fames valida occu
paret · ⁊ vir dei ōnia que iuenire
poterat egētibꝰ tradidiſſet · ita

q̄ michil in monaſterio preter mo
dicū olei in quodā vaſe vitreo re
māſiſſz · iuſſit cellerario vt illud
modicū olei cuidā egēti daret· Il
le vero iperātē audiuit· ſed iplē
contempſit eo q̄ michil olei fratri
bꝰ remanebat Qđ vir dei vbi cō
pit vas vitreū cū oleo ꝑ feneſtrā
ꝓici iuſſit· ne q̄d in monaſterio ꝑ
iobediētiā remaneret Proiectū
itaq; vas cū ſup ſaxa ingētia ceci
diſſet nec vas fractū eſt nec oleū
eſt effuſum· Quod ille leuari iuſ
ſit ⁊ dari integrū poſtulanti· Mo
nachū autē illū de inobediētia ⁊
diffidētia increpās ſe in oratione
dedit cū fratribꝰ Et cōtinuo quod
dā magnū doliū qđ ibi erat oleo
plenuz fuit · qđ adeo excreuit vt
ꝑ pauimētū diffluē vidēt ¶ Qua
dā vice ad viſitandā ſororē ſuam
deſcenderat. Cū autē ad mēſaz ſe
derēt rogauit eū vt ſecū illa noc
te maneret · Cui cū ille nullatenꝰ
acq̄eſcerz ⁊ ſerenitas magna eēt
illa caput ī manibꝰ rogatura do
minum inclinauit· Cumq; caput
leuaſſet tāta choruſcacōnis et to
nitrui virtus tantaq; inundatio
pluuie erupit · vt etiā vir dei nec
redire nec pedē mouere potuiſſz·
cum tamen ante ſerenitas mira
eēt · Illa enī q̄ lacrimarū fluuios
fudit ſerenitatē aeris ad pluuiā
traxit· Cui vir dei cōtriſtatꝰ ait·
Parcat tibi ōmpotēs deꝰ ſoror·
Quid ē qđ feciſti? Cui illa· Roga
ui te ⁊ audire noluiſti · Rogaui
dn̄m ⁊ exaudiuit me Modo ergo
egredere ſi potes Sicq; factuz eſt
vt totam illam noctem ꝑuigiles
ducerent· atq; per ſacra eloquia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſeſe vicaria relatione ſatiarent. Et ecce poſt triduum cum ille ad monaſteriū rediſſet eleuatis oculis in celum animā ſororis ſue in ſpetie colūbe celi ſecreta penetrātem aſpexit Qui mox corpus eiꝰ ad monaſteriuꝫ iuſſit deferri. et in monumēto quod ſibi preparauerat collocari ¶ Quadam nocte dum per feneſtram cōſpiceret et dominū exoraret. vidit fuſā lucē deſup cūctas noctis tenebras effugaſſe Subito aūt oīs mundus vel ut ſub vno ſolis radio collectus āte oculos eiꝰ adductus ē. ibiqꝫ animā germani epi capuani ad celū deferri videns. maīfeſte poſtea cōperit ꝙ eadē hora eo deqꝫ momēto a corpe migrauit ¶ Eodē āno quo de hac vita erat exiturꝰ. obitus ſui fratribꝰ denūtiauit diem. Ante ſextū vero diē ſui exitꝰ. aperiri ſibi ſepulchrū iubꝫ. Qui mox febribꝰ arreptus cū per ſingulos dies languor ingraueſcerꝫ. ſexto die in oratoriū ſe portari fecit. ibiqꝫ exitū ſuum dominici corporis et ſāguinis perceptiōe muniuit. atqꝫ inter diſcipulorū manꝰ imbecilla membra ſuſtentās erectis in celuꝫ manibꝰ ſtetit. et vltimum ſpirituꝫ inter verba oratiōis efflauit Ipſa die duobꝰ fratribus vni in cella moranti alteri longe poſito reuelatio eadem monſtrata eſt. Viderūt namqꝫ viam palijs ſtratam atqꝫ innumeris coruſcantibꝰ lampadibus a cella ſācti benedicti verſus oriētem vſqꝫ ad celū tēdentē. Cui venerādo habitu vir deſuper clarus aſſiſtens cuiꝰ eſſet via quam cernerēt exquiſiuit. qui cū neſcire ſe dicerent. ait Hec ē via in qua dilectus domini benedictꝰ celum aſcendit Sepultus vero eſt in oratorio ſācti iohānis baptiſte qđ deſtructa ara apollinis ipſe cōſtruxit. Floruit auteꝫ circa ānos domini quingētos decē et octo tēpore iuſtini ſenioris.

De ſancto patritio.

¶ Hyſtoria quinqͣgeſima pͥma.

Patriciꝰ qui cepit circa ānos dnī qͣdringētos octoginta dum regi ſcotoruꝫ de chriſti paſſiōe predicarꝫ. ſtās ante eum et apodians ſe ſuper ferulam quā manu tenebat et caſu pedi regis ſuperpoſuerat cuꝫ aculeo pedē perforauit Rex vero credēs ſanctuꝫ epm ex induſtria hec facere et ſe alit̄ nō poſſe fidē ſuſcipe niſi ſimilia ꝓ xpō pateret. paciēter ſuſtinuit. Sāctus vero hec intelligēs obſtupuit et precibꝰ regē ſanauit ac toti ꝓuintie obtinuit ꝙ nullū venenoſū animal ibidē poſſit viuere. qđ nō ſolū obtinuit imo etiā. ligna et coria illius regionis cōtraria ſunt veneno Quidā ouē cōuicini ſui furatus fuerat et comederat. et cū ſāctꝰ ſepius hortaret ſatiſface furē quicūqꝫ eſſet ille et nullꝰ apparerꝫ dū totꝰ populꝰ ad ecciaꝫ cōueiſſet in vͦtute ihesu xpi p̄cepit vt in cuiꝰ vētreꝫ ouis intraſſꝫ. corā ōibꝰ balatuꝫ daret Qđ et factū ē et egit reus penitētiā et alij a furtis ſibi cauebāt Erat etiā ei cōſuetudo oēs cruces quas videbat deuote venerari Sꝫ quadā vice añ ſepulchrū cuiꝰdā

paganí añ qñoã pulcrã crucẽ q̃ſi
ĩuiſã ꝑterent ⁊ a ſuis admõit⁹ ab
eo cur crucẽ ñ videit ꝑcib⁹ dñ req
reret Audiui iq̃t voce de ſub tra ·
Nõ vidiſti q̄ ego hic ſepult⁹ ſum
pagan⁹ et ſigno ſcĩ crucis idign⁹
Vñ fecit crucẽ ab ide tolli · ¶ Tpe
quo valẽtinian⁹ romanuꝫ rexit i
ꝑeriũ celeſtin⁹ papa ad ſcotos in
xp̄m credentes palladium mittit
epiſcopũ · poſt quẽ ab eodẽ miſſ⁹
ẽ ſãct⁹ patci⁹ ad eos · genẽ brito
fili⁹ cõches ſororis ſancti martini
Qui in baptiſmo quidem dict⁹ ẽ
ſuchar · a ſancto germano mago
m⁹ . a celeſtino vero patricius · a
quo ſcotoꝝ archiepus ordinat⁹ p
annos ſexagita ſanctitate ſignis
et doctrina excellens totaꝫ inſulã
hibernie conuertit ad chriſtum .
Legitur tamẽ ꝙ ideꝫ patrici⁹ ma
gom⁹ cognomiatus ſit · et apud
ſcotos porcarius ꝑmũ fuit · Inde
liberatus romam adijt · ſacras lit
teras affatĩ didicit · palladio aũt
epo defuncto queꝫ celeſtin⁹ papa
ad ſcotos miſerat · mittit̃ cum ger
mano patrici⁹ et hibernijs epũs
ordinat̃ · Auxili⁹ autem et ſeruin⁹
cum eo in inferiori gradu ordinati
ſũt · Preter virtutes reliquas q̃s
fecit · lx · mortuos ſuſcitauit · capti
uos mltos proprijs ſũptib⁹ rede
mit · eccleſias · ccc · lxv · fundauit ·
et totideꝫ epos ordinauit · p̄broꝝ
iij · milia conſecrauit · xij milia ho
minũ baptizauit · vij . reges filios
almogith vno die baptizauit · xl ·
dieb⁹ et · xl · noctib⁹ in vertice mõ
tis hely ieiunauit · lxxx · ãnis in hi
b̄nia p̄dicauit · cxx · vixit et ſepul
crũ e⁹ nõ inueit̃ . Cõpleto i hely · xl

dieꝝ ⁊ noctiũ ieiunio tres petitio
nes ꝓ hiberniẽſib⁹ fecit · eo ꝙ fidẽ
recepiſſẽt Primã vt vnuſq̃ſq3 cre
dentiũ penitẽtiũ liceat i extremo vi
te ſue ſtatu ſuſcipet̃ Secũdã ne hi
bernia a barbaris ineternũ ↄſume
ret̃ Tertiã ne aliq̃s hiberniẽſium
ſupuiuat i aduentu iudicis · Hic
ꝓ honore ſãcti patricij delẽda ẽ
vij · ãnis ante iudiciũ In colle hib
niẽſiũ pp̄lo bñdixit · ⁊ ꝓ eo orauit
Ibi aues mlti coloris inumerabi
les ad eũ venerũt · vt bñdicẽt eis
Quib⁹ ſignat̃ q̃q3 fideles q̃ per euꝫ
ↄuerſi ſunt ad dominũ · Veꝝ i pri
mis cũ ꝑfatã gentẽ admodum be
ſtialẽ et terrore tormẽtoꝝ et amo
re gaudioꝝ ab errore conuertere
voluiſſet · dicebãt ad ipm̃ ſe nũq̃
ↄuertẽdos verbis ei⁹ vl miracul̃ ·
niſi aliquis eoꝝ ⁊ tormẽta illa ma
loꝝ et gaudia beatoꝝ intueri poſ
ſet · vt reb⁹ viſis certiores fierẽt
q̃ ꝓmiſſis · Cũq3 ille etiã tũc ꝓ ſa
lute pp̄li ieiunijs et orationib⁹ de
uotior fieret · apparuit ei pius do
min⁹ ihũs viſibiliter · dans ei tex
tũ euangelioꝝ et baclm Que huc
vſq3 ꝓ magnis ꝑcioſiſq3 reliquijs
in hibernia veneratiõi habent̃ ·
ac ꝓ ſigno ſũmi ꝑſulatus . i . arcepã
tus illi⁹ patrie cuilibet habẽti hec
reputant̃ Ille quoq3 baclus ꝓ eo
ꝙ illũ dñs iheſus dilecto ſuo patri
cio ↄtulit baclus ihũ cognomina
tur Itaq3 dñs eũdẽ ſãctũ in locuꝫ
deſtũ deduxit · ⁊ quãdã foueã ro
tũdã itrinſec⁹ obſcurã oñdit ei di
cẽs · Quia quiſq3 vẽacit penitẽs ⁊
verã fide armat⁹ · foſſã eãdẽ ingreſ
ſ⁹ · vni⁹ diei ac noctis ſpatio mo
rã i ea fecerꝫ · ab oib⁹ pccis ſuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

purgaretur. ⁊ ꝑ illam tranſiens
non ſolum tormenta maloꝝ vide
ret· ſed etiam gaudia beatorum
Sicq; domiſſo ab oculis ei⁹ diſpa
rente· letus ſtatim in eodem loco
eccleſiam cōſtruxit· et beati pr̄is
auguſtini canonicos in ea conſti
tuit· Foſſam autem que eſt ĩ cimi
terio· extra frontē; eccleſie muro
circumdedit· ⁊ ianuas ſeraſq; ap
poſuit. ne quis eā temere ⁊ ſine li
centia ingredi p̄ſumeret· Clauem
vero cuſtodiendam priori eiuſdē;
eccīe cōmendauit· Ipſius autē;
beati patris tempore mľti penitē
tia ducti foſſam ingreſſi ſūt· qui
regredientes et tormenta maxia
ſe ꝑpeſſos et ſe vidiſſe teſtati ſunt
Quorum relationes iuſſit beatus
patrici⁹ in eadem eccīa notari·
Eoꝝ vero atteſtatione ceperunt
alij predicationem beati patricij
ſuſcipē· Et qm̄ a peccatis ibidē ho
mo purgatur· locus ille purgato
rium ſancti patricij nominatur·
locus autem eccleſie reglis dicit·
Multi ergo ĩgrediebāt q̄ de cetō
non reuertebāt P⁹ lōgū ergo tē
p⁹ mortuo patrcio vir q̄dā; nobil
noīe nicola⁹· qui pccā mľta cōmi
ſerat· cū eū ſuoꝝ dilectoꝝ penite
ret· ⁊ purgatoriū ſācti patrcij ſuſti
nē vellz· ⁊ cū antea octo diebus
vt oēs faciebāt ſe ieiunijs mace
raſſz· ĩ p̄ocm̄ puteum deſcēdit Et
q̄ddā oſtiū a latere putei ĩuenit·
In qd̄ ĩgrediēs cū q̄ddā ibi orato
riū ĩpperiſſet· quidā monachi alb̄
induti oratorium intrauerunt· Et
officiū faciētes nicolao dixerunt
vt cōſtans eēt· quia mľta dyaboli
tēpta menta eū ꝑcurrere oportēt

Cu; autem ille requirēt· qd̄ adiu
toriū ꝯtra hoc habere poſſet dixe
rūt· Cū te penis affligi ſenſeris ꝓ
tin⁹ clama. Iheſu xp̄e fili dei viui
miſerē michi pctōri· Recedēte tib⁹
ergo predictis viris continuo aſ
ſunt demones· ⁊ vt ſibi obediat
primo blandis ꝓmiſſionibus per
ſuadēt· aſſerētes q̄ eū cuſtodiēt
et ad ꝓpria incolumē perducēt· Sz
cu; ille eis nullaten⁹ obedire vel
let ꝓtin⁹ diuerſaꝝ ferarum terri
biles audiuit voces ꝑiter ⁊ mugi
tus· Ad quod cu; ille timore horri
bili palparet· Iheſu xp̄e fili dei vi
ui miſerē michi peccatori ꝓtinus
exclamauit· ⁊ ſtatim oīs illaꝝ fe
raꝝ tumult⁹ terribil' ꝯquieuit·
ꝓceſſit et vltrā ad aliū locū ⁊ ibidē
adeſt demonū multitudo ſibi dicē
tiū. Putas q̄ man⁹ noſtras eua
ſeris? Nequaq̄ ſed nunc torq̄ri in
cipies ⁊ affligi Et ecce quidā max
imus ignis et terribilis ibidē; appa
ruit· Dixeruntq; ei demones Niſi
nobis aſſentias in illum igne; te
iactabim⁹ cōburēdū· Qd cu; ille
renueret ipſū acceperūt et in illu;
ignē terribilem ꝓiecerūt· vbi dū
cruciaret ꝓtin⁹ exclamauit Ihū
xp̄e fili dei viui miſerē michi pec
catori· ſtatiq; ille ignis extinct⁹
ē Ad aliū deniq; ꝓcedēs locum vi
dit quoſdā viros ĩ igne viuos cre
mari ⁊ laminis ferreis candentib⁹
a demonib⁹ vſq; ad viſcēa flagel
lari· Alioſq; ventres hn̄tes deorſū
terrā ꝑ dolorē mordē ⁊ clamaē p̄ce
p̄ce quos tūc demones ſ̄ui⁹ flagella
bāt· Alioſq; vidit quoꝝ mēbra ſ̄
petes vorabāt· ⁊ bufones ignitis
aculeis eoꝝ viſcera extrahebant
v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Qui cuꝫ eis aſſentire nollet in eū
dem ignem proicitur et eiſdem la
minis flagellatur. Sed cū ille Ihe
ſu criſte et cetera exclamaſſet. a p̄
dicta pena protinus liberatus eſt
Proceſſit iterum. et in quendaꝫ
latiſſimuꝫ puteū intuetur. de quo
fumus horribilis et fetor intolera
bilis cōtinuo exiebat. Dixerūtqꝫ
ei demones. Locus ille quem con
ſpicis eſt infern9 in quo do mi9
noſter belzebub habitat. In ipſū
igitur puteum te iactabim9 ſi no
bis aſſentire recuſas. Poſtq̄ aūt
illuc iactatus fueris. nullum inde
euadendi remedium obtinebis.
Quos dum ille audire contemp
neret ipſum arripientes in predi
ctum puteum iactauerunt. Qui
tam vehementi dolore abſortus ē
vt fere oblitus fuerit nomen dñi
inuocare. ſed dū ille ad ſe rediēs
ihesu chriſte fili dei viui miſerere
michi peccatori clamaſſet corde.
quia voce non poterat protinus
inde illeſus exiuit. et omnis de
monum multitudo tamq̄ victa e
uanuit. Cum igitur redire debe
ret vidit quendā pontē ſuper queꝫ
eum trāſire oportebat. Qui qui
deꝫ erat ſtrictiſſim9. et inſtar gla
ciei politus et lubric9 ſub quo flu
uius ingens ſulphureus fluebat.
ſuper quem dum ſe poſſe tranſire
omnino deſperaret. tandeꝫ recor
datus verbi qd eum de tot malis
eripuit cōfidenter acceſſit et vnuꝫ
pedem ſuper ponteꝫ ponens. Ihe
ſu chriſte fili dei viui. dicere cepit.
Deīn et aliū poſuit et eadē vba ite
rauit. Ad quēlibꝫ etiā paſſū eadeꝫ
verba protulit et ſic ſecurus tran
ſiuit. Cū ergo tranſiſſet in quod
dā pratū ameniſſimuꝫ deuenit vbi
diuſorū florꝝ mira ſuauitas redole
bat. Et ecce duo ſpecioſi iuuenes
ei apparuerūt. qui ipſum vſqꝫ ad
q̄ndā ciuitatē ſpecioſiſſimā ex auro
et gēmis mirabilit̄ rutilātē perduxe
rūt. Dixerūtqꝫ ei. q̄ illa ciuitas pa
diſus eēt. in quā cū nicola9 intra
re vellet. dixerunt ei p̄dicti iuuē
nes q̄ p̄mo ad ſuos rediret et p
loca p q̄ venerat eū redire oporte
ret. demones tamen eum non le
derēt. ſed eo viſo territi fugerēt et
poſt dies triginta in pace quieſce
ret. et tunc illam ciuitateꝫ ciuis
perpetu9 introiret. Tūc nicola9
inde aſcēdens ſup̄ puteū ſe reſtitu
tū inuenit et omnibus oīa que ſi
bi cōtigerāt narrās. p9 triginta
dies in dño feliciter requieuit.

De annunciatione dominica.
Hyſtoria. lii.

Annūciatio dñica dicit̄. q̄r
in tali die ab āgelo adue
t9 filii dei in carnē fuit an
nūciat9. Miſſ9 ē gabriel āgel9. i.
nūci9 de quo Prou. xxv. Aq̄ frigi
da aīe ſitiēti. i. nūci9 bonus de t̄ra
lōginqua. i. de t̄ra viuētiuꝫ q̄ lōge ē
a t̄ra moriētiū. Et vere nūti9 iſte
fuit. aqua frigida aīe ſitiēti et nūti
us bon9 de t̄ra lōginqua idest de t̄
ra viuētiū q̄ lōge ē a t̄ra moriētiū
Et vere nuntius iſte fuit aqua fri
gida. quia ſitientibus fontem vi
te nuntiauit adeſſe. de quo plus
accepit. quē pl9 ſitiebat idest be
ata virgo. Vnde Bernardus.
Vehementia deſiderii. feruore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

deuotionis · puritate orationis ·
fontem attigit pietatis. vt hauri
ret ſuper angelos · quaȝ refunde
ret hominibus aquam viuam · ¶
Congruuȝ enim fuit . vt incarna
tionem filij dei precederet angeli
ca annunciatio quadruplici ratio
ne · ¶ Primo ratione ordinis cō
uocandi · vt ſcilicet ordo reparati
onis reſpōderet ordini preuarica
tionis. Vnde ſicut dyabolus temp
tauit mulierem vt eam pertrahe
ret ad dubitationem · et per dubi
tationem ad conſenſum · et per cō
ſenſum ad lapſum. ſic angel9 nū
ciauit virgini vt nunciando exci
taret ad fidem · et per fidem ad cō
ſenſum · et per conſenſum ad conci
piendum dei filium · ¶ Secundo
ratione miniſterij angelici Quia
enim angelus miniſter dei eſt et
ſeruus · et beata virgo electa erat
vt eſſet dei mater · et congruum
eſt miniſtruȝ dño famulari · cōue
niens fuit vt beate virgini ānūci
atio p angelū fieret · ¶ Tertio ra
tione lapſus angelici reparandi ·
Quia enī incarnatio nō tantū fie
bat ad reparationeȝ humani lap
ſus · ſed etiā ad repationē ruine ā
gelice · idō angeli nō debuerūt ex
cludi · Vñ ſicut ſexus muliebris nō
excluditur a cognitione miſterij i
carnationis et reſurrectionis · ſic
nec angelicus nuncius · imo deus
vtrūqȝ angelo mediāte nūciauit
mulieri · ſ. icarnationē v̓ginis ma
rie et reſurrectionē marie magda
lene · ¶ Quarto · qꝛ celeſtē regeȝ
celeſtis nūcius debuit preuenire
qui regē mandaret venturum Nō
enī decuit tantū dñm venire ſine

magño precurſore et euidēti · qui
ei hoſpitium faceret preparari ·
Primo quidem premiſit patriar
chas ante legeȝ qui in factis ſuis
regem venturum ſignificarent ·
Secundo premiſit moyſē et pphē
tas · qui regem venturum verbis
clamauerūt · Tertio pmiſit gabri
elem · qui eū venturuȝ pdixit · et
dñam hoſpitij ex pte domini ſalu
tauit dicēs · Aue gratia plena do
min9 tecū · Benedicta tu i mulie
rib9 · ¶ Cū g° beata v̓go a tertio
āno etatis ſue vſqȝ ad quartūdeci
mū cū alijs v̓gib9 i tēplo extitiſſȝ
et votū de ſeruāda caſtitate emi
ſiſſȝ ñ de9 aliter diſponeret · eā io
ſeph deſpōſauit dño reuelante et
ioſeph v̓ga frondēte · ſicut in hy
ſtoria natiuitatis btē v̓gis plenius
cōtinet · In bethleē vnde oriūd9
erat neceſſaria nuptijs puiſurus
iuit Ipſa vero in nazareth in do
mū parentuȝ redijt · Nazareth q̄
dē interpretatur flos · Vnde dicit
bernardus qꝙ xp̄s flos naſci volu
it in flore et de flore et floris tēpore
Ibi ergo ei āgel9 apparuit et ipāȝ
ſalutauit dicens · Aue gratia ple
na dñs tecum · benedicta tu i mu
lierib9 · Bernard9 Inuitant nos
ad marie ſalutationem gabrielis
exemplum · iohannis tripudium
et reſalutationis lucrū · ¶ Sȝ hic
pmo videnduȝ eſt quare dñs ma
treȝ ſuā voluit deſponſari Super
hoc aſſignat bernard9 tres ratio
nes dicēs · Neceſſario deſponſata
eſt maria ioſeph · quoniam p hoc
a demonibus miſteriū abſcondit̄
icarnationis · et a ſponſo v̓gitas
cōprobat̄ · et v̓ginis tā verecūdie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

q̄ᵽ fām̄e ꝑuidētur. ¶ Quarta ra
tio quare matrem voluit deſpon
ſari eſt vt ab omni gradu mulie
ris obprobriuꝫ tolleretur. ſcilicꝫ
a cōiugatis. virginibus ⁊ viduis
Vnde ipſa virgo in hoc t̄plici ſta
tu fuit. Nam cum virginibus vir
go. cum ↄiugatis fecunda ⁊ cum
viduis caſta. ¶ Quinta ratio eſt
vt viri miniſterio vteretur. Sex
ta ratio vt matrimonium bonuꝫ
comprobaretur Septima ratio ē
vt per virum genealogie ſeries
texeret̄. Dixit ergo angel9 Aue
gratia plena ⁊c̄. Bernardus In
ventre gratia deitatis. In corde
gratia caritatis. In ore gratia af
fabilitatis. In manib9 gratia mi
ſericordie ⁊ largitatis. Ideꝫ vere
plena. quia de plenitudine ei9 ca
piunt vniuerſi captiui redempti
onē. egri curatiōeꝫ. triſtes conſo
lationem. peccatores veniā. iuſti
gratiā. āgeli leticiaꝫ. deniqꝫ tota
t̄rinitas gloriaꝫ filij perſona huma
ne carnis ſubſtātiaꝫ. ¶ Btūs vē
ter qui te portauit. dicit̄ āt beat9
venter bene v̓ginis ſpecialit̄ ꝓpt̄
tria mirabilia q̄ in ea facta ſunt.
Primo qꝛ de9 fact9 ē homo. v̓bū
infans. etn9 tēporal̄. iudex mor
tal̄. imēſ9 paruul9. creator crea
tura. Johis pmo Verbuꝫ caro fa
ctum ē ⁊ habitauit i nob̄. Ihere.
xxxi. Nouū faciet dn̄s ſup t̄ram.
Mulier cı̄cūdabit viꝝ pfectū ſciētı̄
a ⁊ v̓tute. Scd̄o qꝛ qui fecit vētrē
fact9 eſt in eodem ventre. Hoc ē
mirabile ſicut ſi quis faceret p̓us
domū ⁊ poſtea naſceret̄ i eadē do
mo Ps̄ Glorioſa dicta ſūt de te ci
uitas dei. homo natus ē in ea ⁊ ip
ſe fūdauit eā altiſſim9 Yſa. xlvi.
Quis audiuit vnq̄ᵽ tale ⁊c̄. Ter
tio qꝛ vent̄ ille mai9 ſe ↄtinuit dū
videt quē totus non capit orbis.
Yſa. xlv. Vere tu es de9 ⁊c̄. Sed
q̄re nō dixit. Btā mꝛ q̄ te porta
uit poti9 q̄ᵽ btūs vent̄? Ad inuen
dū ↄpaſſiōem ⁊ caritatē q̄ oēs mi
ſeros in ventre ſuo portat ⁊ ſua ō
nia cōicat p caritatē ¶ Dn̄s tecū
dn̄s pꝛ tecū qui genuit filiū queꝫ
cōcipis. Dn̄s ſpūs ſcūs tecum de
q̄ ↄcipis. Et dn̄s fili9 quē carne
tua induis Sicut dicit ber̄. Bene
dicta tu in mulierib9. i. ſup ōnes
mulīes. quia ſcꝫ eris mater ⁊ vir
go mater dei triplici maledicto
mulieres ſubiecte erant. ſcilicet
maledicto obprobrij. maledicto
peccati et maledicto ſupplitij Ma
ledicto obprobrij quo ad nō con
cipientes. Vnde dixit rachel Ab
ſtulit deus obprobrium meum.
Maledicto peccati quo ad conci
pientes. Vnde Pſalmiſta. Ecce
enī iniquitatibus cōcept9 ſuꝫ ⁊c̄.
Maledicto ſupplitij quo ad partu
rientes. Vnde geneſis In dolore
paries ⁊c̄. ¶ Sola autem virgo
maria benedicta eſt inter mulīes
cuius virginitati additur fecundi
tas et fecunditati in conceptu ſā
ctitas et ſanctitati in partu iocū
ditas. ¶ Dicitur gratia plena ſi
cut dicit bern. propt̄ q̄tuor q̄ ful
ſerūt a deo in eius mēte Que ſue
rūt deuocō humilitatis. reuerētia pu
doris. magnitudo credulitatis. ⁊
martiriū cordis. ¶ Dicit̄ dn̄s tecū
propt̄ alia q̄tuor que ei fulſerunt
e celo ſicut ideꝫ dicit. Que ſūt ma
rie ſanctificatio. āgelica ſalutatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſpiritus ſancti ſupueĉtio ⁊ filij dei
incarnatio · ¶ Dicitur etiaȝ bene
dicta tu ĩ mulierib⁹ ꝓpt̃ alia qua
tuor que ſicut idẽ dicit fulſerũt in
eius carne · qꝫ · ſ · fuit virginitatis
ꝑmiceria · ſine corruptiõe fecũda ·
ſ ĩ grauedine ĝuida · et ſine dolo
re puerpera · ¶ Que cum audiſſȝ
turbata eſt in ſermone eius . ⁊ co
gitabat qualis eſſet iſta ſalutati
o . Hinc apparet laus virginis ·
in auditu · ĩ affatu · ⁊ in cogitatu
In auditu laudatur modeſtia · qꝛ
audit et tacet · In affatu verecũ
dia · vnde turbata eſt · In cogita
tu prudentia · Turbata eſt auteȝ
de angeli ſermone · non de ei⁹ vi
ſione prima quoniam beata vir
go maria angelos ſepe viderat · ſ
nunq̃ talia loquentes audierat
Aliam rationem aſſignat petrus
rauenuenſis · Venerat inquit an
gelus blandus in ſpecie · ſed ter
ribilis in ſermone · vnde quam le
uiter ſollicitauit viſus · nimiũ per
turbauit auditus · Bernardus ·
Quod turbata eſt in ſermone · fu
it verecundie virginalis · qꝫ non
perturbata fortitudinis . qꝫ tacuit
et cogitauit prudentie et diſcretĩ
onis · ¶ Et tunc angelus confor
tans eam dixit · Ne timeas maria
inueniſti gratiam apud dominuȝ
Bernardus . Quã gratiam? Dei
et hominum paceȝ · mortis deſtru
ctionem · vite reparationem · Ec
ce concipies et paries filium ⁊ vo
cabis nomen eius iheſum . i . ſalua
torem . quia ſaluuȝ faciet populũ
ſuũ a peccatis eorũ · hic erit mag
nus et filius altiſſimi vocabitur ·
Bernardus Hoc eſt Ille qui eſt
magn⁹ deus · futurus eſt magn⁹
homo · magnus doctor · magnus
propheta · ¶ Dixit autem maria
ad angeluȝ · Quomodo fiet iſtud
qm̃ virum non cognoſco . i . me nõ
cognituram ꝓpono? Et ita fuit v̓
go mẽte carne propoſito . Sed ec
ce maria interrogat · et qui iter
rogat dubitat · Cur ergo ſolus ȝa
charias taciturnitatis plagam in
currit? Super hoc petrus rauennẽ
ſis aſſignat quatuor dr̃ñas dicens
Ille pectorum cognitor · non ver
ba ſed corda preuidit . ⁊ nõ quid
dixerũt ſꝫ qd ſenſerint iudicauit ·
Erãt em̃ interrogatiũ cauſa diſſimi
lis ſpẽſqꝫ diuerſa · Hec ↄtra natu
rã credidit · Ille dubitauit ꝓ na
tura . Hec integre ordieȝ q̃rit ille q̃
de⁹ vult fieri ñ poſſe ꝑſcribit · Ille
ĩpellẽtib⁹ exẽplis ñ accedit ad fidẽ
hec ſine exẽplo ꝑcurrit ad fidem ·
Hec miratꝫ de ꝑtu v̓gis · ille de cõ
ceptu diſputat ↄiugali Non ergo
dubitat de fcõ · ſꝫ modũ q̃rit ⁊ ordĩ
nẽ Nã cũ triplex ſit mod⁹ ↄcipien
di · ſ · naturalis · ſpũalis et mirabil̓
quo iſtoꝝ concipiat ſciſcitatꝫ ¶ Et
reſpondens angelus dixit ei Spi
rit⁹ ſanct⁹ ſupueiet in te · q̃ ipſuȝ
tuum conceptum efficiet Vnde ⁊
dicitur ↄceptus de ſpiritu ſãcto ·
et hoc propter quatuor rationes
Primo propter oſtenſionem exi
mie caritatis vt ſcilicet oſtendatꝫ
qꝫ ĩeffabili dei caritate v̓bũ dĩ cão
factũ ẽ Johannis tertio . Sic de⁹
dilexit munduȝ ⁊c̃ . Hec eſt ratio
magiſtri ſententiarum · Secundo
propter oſtenſionem gratie abſ
qꝫ meritis · vt per hoc qꝫ dicitur de
ſpiritu ſãcto cõcept⁹ · oſtendatur

ꝙ ſit ex ſola gratia quaꝫ nulla hō
minum merita preceſſerunt · Et
hec ratio eſt auguſtini. Tertio āt
propter virtutem operationis ·
quia ſcilicet operatione ⁊ virtute
ſpiritus ſancti conceptus eſt · Et
hec ratio ē ambroſij Quarto ꝓpē
motiuum concepcionis Et hec eſt
ratio hugonis de ſancto victore
Motiuum enim vt idem dicit ad
conceptionem naturaleꝫ eſt amor
viri in mulierem et mulieris in vi
rum · Sic in virgine inquit · quia
in eius corde amor ſpiritus ſancti
ſingulariter ardebat · ideo in car
ne eius amor ſpiritus ſancti mira
bilia faciebat · Et virtus altiſſimi
obumbrabit tibi · Hoc ſecundum
gloſaꝫ ſic exponitur · Vmbra a lu
mine et corpore obiecto ſolet for
mari · et virgo ſicut purus homo
plenitudinem diuinitatis capere
nequiebat · ſed virtus altiſſimi ob
umbrauit · dum incorporalis lux
diuinitatis corpus in ea ſuſcepit
humanitatis · vt ſic poſſet deum
pati · Hanc expoſitionem videtur
tangere bernardus qui ſic ait ·
Quia deus ſpiritus eſt · nos verō
caro nec bene cōuenit ſpiritui et
carni vmbra corporis ſui tempera
uit ſe nobis vt obiectum viuifice
carnis videamus verbum in car
ne · ſoleꝫ in nube · lumen in teſta
cereum in lanterna · Secundum
bernardū ſic exponit̄ quaſi dicat
illum modum quo de ſpiritu ſan
cto concipies dei virtute · chriſtus
in ſuo ſecretiſſimo conſilio obum
brādo occultabit · vt ſibi tantū no
tum habeatur et tibi · ac ſi dicat ·
Quid a me queris qđ in te mox
experieris? Scies · ſcies et feliciter
ſcies · Sed illo doctore quo ⁊ actoṙ
ego nunciare ſum miſſus virgina
lem conceptum nō creare · vł ob
umbrabit · i · te a viciorū eſtu refri
gerabit · ¶ Et ecce elizabeth cog̃
ta tua ⁊ ipſa cōcepit filiū in ſene
ctute ſua Ecce dicit vt oñdat hoc
eſſe magnū nouū diuinū · Quatu
or autem de cauſis cōceptus eliza
beth nunciat̄ marie ſm̄ bernar ·
Pria ē cumulꝰ leticie · Scđa pfecti
o ſciētie · Tertia pfectio doctrine
Quarta obſequiū mie · dicit enim
ſic · Ideo ſterilis cognate ↄceptꝰ
marie nūc iat̄ · vt dū miraculū mi
culo additur · gaudium gaudio cu
mularet̄ · Vł iđo quia ꝓfecto dece
bat vt v̓buꝫ mox diuulgandum
vbiqꝫ ſciret priꝰ v̓go per angelū
ꝙ audiret ab homine · ne mater
dei a cōſilijs filij videret̄ amota ſi
eorū que in terris tam ꝓpe gerun
tur remāſiſſet ignara Vel iđo po
tius vt dum nunc ſaluatoris nūc
p̄curſoris edocet̄ aduentus reruꝫ
tēpus ⁊ ordinē tenēs ipſa pꝰ mo
dum melius ſcriptoribꝰ ac p̄dica
toribus reſeret veritatē · Vł ideo
vt audiens cognatam vetulaꝫ et
grauidam cogitet iuuēcula de ob
ſequio · vt ſic paruulo ꝓphete det̄
locꝰ obſequēdi dño · ⁊ mirabiliꝰ
fiat miraculum de miraculis · Itē
bern̄ · Da virgo reſponſū feſtināt̄
o dña reſponde verbum ⁊ ſuſcipe
v̓bum profer tuuꝫ et ſuſcipe diui
nuꝫ Emitte tranſitoriū ⁊ āplecte
re ſempiternuꝫ · Surge curre ape
ri · Surge per fidem · Curre per de
uocōeꝫ · aperi per ↄſenſū · ¶ Tūc
maria expanſis manibus · oculis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ad celū eleuatis ayt· Ecce ancilla
dn̄i· fiat michi ſecundū v̄bū tuū ꝛc
Ber̄· Alijs in aure· alijs ī ore· ali
is ī manu v̄bū dī factū fuiſſe me
morat· marie aūt factuꝫ eſt in au
re p āgelicā ſalutationē· In corde
ꝑ fidem· In ore p cōfeſſioneꝫ· In
manu p cōtractationē· In ventre
ꝑ incarnationeꝫ· In gremio p ſu
ſtētationeꝫ· In brachijs p obla
tiōeꝫ· Fiat michi ſm̄ v̄bum tuum
Ber· Nolo vt fiat michi aut decla
matorie predicatum· aut figurali
ter ſignificatuꝫ· aut ymagin ato
rie ſompniatum· ſed ſilenter iſpi
ratum· perſonaliter incarnatum·
corporaliter inuiſceratuꝫ· Statim
ꝙ filius dei in vtero illius concep
tus ē· pfectus deus perfectus ho
mo· Et in ipſa prima die ꝯcep ti
onis tante ſapientie ac potentie
extitit quāte in triceſimo āno fuit
¶ Tūc ſurgēs maria abijt ad eli
zabeth et cum eaꝫ ſalutaſſet iohā
nes in eius vtero exultauit Glo
ſa· quia ligua nō poterat· aīo ex
ultante ſalutat· ꝛ ſue p̄curſionis
officiū inchoat· Fuit autem ibi in
eius obſequio tribus menſib9 do
nec iohānes naſceretur· quē ma
nibus ſuis de terra leuauit· ſicut
in libro iuſtorum legitur· ¶ In
hac die vt dicitur p multa tēpoꝝ
curricula de9 multa operatus eſt·
que quidaꝫ ſic egregijs v̄ſib9 de
clarauit· Salue feſta dies q̄ vulne
ra nrā coherces· Angelus eſt miſ
ſus ē paſſus in cruce xp̄c· Eſt adā
factus et eodē tēpore lapſus· Ob
meritūꝫ decime cadit abel fratris
ab ēſe· Offert melchiſedech yſaac
ſupponitur aris· Eſt decollat9 xp̄i
baptiſta beatus· Eſt petrus erep
tus iacobus ſub herode peremtus
Corpora ſanctorū cuꝫ chriſto mul
ta reſurgunt Latro dulce tamen
per chriſtum ſuſcipit amen· ¶
Miles quidaꝫ diues ac nobilis ſe
culo abrenūciauit et ordinē ciſter
cienſiuꝫ introiuit· Et quia litteras
neſciebat erubeſcentes monachi
tam nobilem perſonam inter lay
cos deputare dederūt ei magiſtrū
ſi forte modicū addiſcere poſſet·
et ſub hac occaſiōe int monachos
permaneret· Sed cum diu cuꝫ ma
giſtro fuiſſet· et nichil omnino p̄
t hec duo vocabula· Aue Maria
diſcere potuiſſet· hec taꝫ auide re
tinuit vt quocumqꝫ ambularet·
quicquid ageret ea iceſſāt rumina
ret Tādē moritur ꝛ ī cimiterio cū
alijs fratrib9 ſepelit Et ecce ſuper
e9 tumuluꝫ ſpecioſū excreſcit lili
um· ꝛ q̄d libꝫ foliū aue maria lrīs
aureis habebat inſcriptū Curren
tes āt monachi ad tam grāde ſpe
ctaculū terrā de tumulo effoderūt
et radiceꝫ lilij de ore defuncti pro
cedere repererūt Intellexerūt er
go cuꝫ q̄nta deuotiōe illa duo v̄ba
dixerat quem dn̄s tanti honore
prodigij illuſtrauit ¶ Quidā mi
les q̄dam in via communi hēbat
caſtrū et oēs tranſeūtes ſine miſe
ratione aliqua ſpoliabat· v̄ginē
tn̄ mariaꝫ cotidie ſalutabat· nec
ꝓ aliquo impedimēto emergenti
ab ipā ſalutatione aliq̄ die ceſſare
volebat· Accidit autē vt quidam
religioſus vir ſāctus inde trāſitū
faceret· ꝛ ipm̄ p̄dictus miles cō
tinuo expoliari iuberet· Vir aūt
ſāctus rogauit p̄dones vt ipſuꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ad dominum filium deoſtrant. quia
a ad ipſum haberet ſecreta que
perferat. Adductus autem roga
uit militem vt omnes de familia
ſua et caſtro cōgregari faceret eis
verbuz dn̄i predicaret. Cum aūt
ↄgregati fuiſſent ille ait. Nequa
q̄ꝫ hic omnes eſtis ſed aliquis ad
huc deeſt. cui cuz ſe omnes adeſſe
aſſererēt aiebat. diligenter ꝑqui
rite et aliquez inuenietis abeſſe
Tunc vnus exclamans dixit. qm̄
ſolus camerari⁹ nō veniſſet. Ille
autē dixit. Vere ipſe eſt qui ſol⁹
deeſt. Pro eo ergo cito mittitur
et in medium deducitur. Cuz aūt
viruz dei vidiſſet reuolutis terri
biliter oculis caput inſtar inſani
agitabat nec ꝓpi⁹ accedere aude
bat. Vir autez ſanctus dixit ei.
Adiuro te per nomen dn̄i noſtri
ihesu chriſti vt quis ſis nobis edi...
ras et quā ob cauſaz huc veneris
palam pandas. Cui ille. Heu ad
iuratus prodere cogor inuitus.
Ego eniz non ſū homo ſed demō.
qui formaz hominis accepi et qua
tuordecim annis cuz hoc milite ꝑ
manſi. Nam princeps nr̄ noſter me
huc miſit vt diē qua ipſe ſue mari
e ſalutationem nō diceret dilig
tius obſeruarem vt in eū poteſta
te accepta ipſum cōtinuo ſtrāgu
larez et ſic in malis operibus vitā
finiēdo noſter eſſet. Quacunqꝫ eni
die ille ſalutationez dicebat in ip
ſum poteſtatem habere non pote
ram. Ecce autem de die in diē di
ligenti⁹ obſeruaui et nullum diez
quin eam ſalutauerit pretermiſit.
Hec miles audiēs vehemēter ob
ſtupuit et ad pedes viri dei ſe pro

ſciens veniaz poſtulauit et in meli
us deinceps vitam mutauit. Vir
autez ſanctus dixit demoni. Pre
cipio tibi demon in nomine domi
ni noſtri ihesu criſti vt hinc ſtatī
abcedas et talem hacten⁹ locum
poſſideas vbi nulli glorioſā dei ge
nitricez inuocanti nocente preſu
mas. Hec vbi iuſſa dedit. demō
abcedens euanuit.

¶ De paſſione domini.

¶ Hyſtoria. liii.

Paſſio chriſti fuit ex dolore
amara. ex illuſione deſpe
cta. et ex vtilitate multi
plici fructuoſa. Dolore aūt cauſa
batur ex quinqꝫ. ¶ Primo enim
ex eo ꝙ ipā paſſio fuit ignomini
oſa et hoc ꝓpt ignominioſuz locū
quia in caluaria vbi malefactorēs
puniebātur. ꝓpt ignominioſum
ſuppliciuz. quia morte turpiſſima
cōdempnat⁹ eſt. Crux enim ſup
plicium erat latronum. Et licet
crux tunc eēt multe ignominie.
nunc eſt immenſe glorie. Vn̄ Au
guſtin⁹ Crux que erat tūc ſuppli
ciū latronum nūc tranſit ad fron
tēs imperatorū. Si tantum hono
rē de⁹ contulit ſupplitio ſuo. quā
tū conferet ſeruo ſuo. Proptꝫ ig
nominioſum conſortium. qꝛ cū in
ſceleratis deputatus eſt id eſt cuꝫ
latronibus. qui ꝑmo fuerant ſce
lerati. ſed poſtea vnus cōuerſus
eſt ſcilicet. diſmas q̄ erāt a dextris
ſicut dicitur in euangelio nicode
mi. et alius dampnat⁹ eſt ſcilicet
geſmas qui erat a ſiniſtris. Vni
ergo dedit regnū alteri ſuppliciuꝫ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Ambroſiꝰ. Auctor pietatis incru
ce pendens in ſecularibꝰ negocijs
pietatis officia diuidebat. Per ſe
cutionem apoſtolis. pacē diſcipul
corpꝰ iudeis. patri ſpiritum. vir
gini paranynphuȝ. latroni para
diſum. peccatoribus infernum.
crucem peccatoribus penitentibꝰ
cōmēdabat. Ecce teſtamentū qd
fecit xp̄s in morte pendēs i cruce
¶ Scd̄o cauſabat̄ dolor ex eo ꝙ
ipſa paſſio fuit iniuſta. qꝛ peccatū
non fecit. nec ē inuentus dolꝰ in
ore eiꝰ Et ideo dicit poeta Que ve
nit indigne pena dolenda venit.
De tribꝰ em̄ precipue eum accuſa
bāt iniuſte iudei. videlicet ꝙ tribu
tuȝ reddi ꝓhibebat. qꝛ ſe regē di
cebat. ⁊ qꝛ ſe regē faciebat. Con
tra has tres accuſacōnes dicimꝰ
in paraſceue in pſōna ſaluatoris
tres excuſationes Popule meus
⁊c̄. Vbi exprobrat xp̄s tria bene
ficia eis collata ſcȝ liberationē ab
egipto. regimē in deſerto. plāta
tionē vinee in loco optimo. q̄ſi di
ceret xp̄us. Accuſas me de reddi
tione tributi. potius gratias age
re deberes. quia liberaui te a tri
buto Juxta dictū apl̄i. Redemit
em̄ nos a miſerabili ſeruitute ⁊ a
iugo dyaboli. Accuſas me qꝛ dixi
me regē. potiꝰ deberes grās agē
ꝙ regalit̄ paui te i deſerto Accu
ſas me qꝛ filiū dei me dixi. potius
grās agē deberes qꝛ te in vineaȝ
meā elegi ⁊ i loco optimo te plāta
ui ¶ Tertio cauſabat̄ dolor ex eo
ꝙ fuit ab amicis occiſus. Tolera
bilior em̄ eēt dolor ſi pateret̄ ab
hys qui aliq̄ de cauſa deberēt eſſe
inimici. vel ab hys qui eſſent alie
ni vel extranei. vel ab hys quibꝰ
aliqua incommoda intuliſſet. ſed
tamē patitur ab amicis id eſt ab
hys qui deberent eſſe ſui amici.
Itē a proximis id eſt ab hys quo
ruȝ de ſtirpe natus eſt. De hys du
obus dicitur in p̄s. Amici mei et
ꝓximi mei aduerſum me ⁊c̄. Iteȝ
iob triceſimo. Noti mei quaſi alie
ni receſſerūt a me. Item occiſus
fuit ab hys quibꝰ multa bona cō
tulerat Johānis octauo Multa bo
na opa ⁊c̄. bern̄. O bone ihesu ꝙ
dulcit̄ cū hoibꝰ cōuerſatus es. ꝙ
magna ⁊ habūdātiſſima eis largi
tus es. ꝙ dura ⁊ aſpera ꝓ eis paſ
ſus es. dura verba. duriora verbe
ra. duriſſima crucis tormēta. ¶
Quarto cauſabat̄ dolor ex rōe te
neritudinis corpis Vnde i figura
dauid dr̄ de eo viceſimo ſc̄e. penul
t̄ Ipē ē q̄ſi tenerrimꝰ ligni vermi
culꝰ bern̄. O iudei lapides eſtis. ſ
lapidē pcutitis molliorem. de quo
reſonat tinitꝰ pietatis. et ebulit
oleū caritatis Jheroiꝰ. Traditꝰ ē
ihesus militibꝰ vberandꝰ. ⁊ illud
ſacratiſſimū corpꝰ qꝛ dei capax ſe
ua flagella ſecuerūt ¶ Quito ex e
o cauſabatur dolor. ꝙ ipſa paſſio
fuit vniuerſalis. quia per oēs p
tes corporis et ōnes ſenſus Prio
em̄ fuit hic dolor in oculis. quia
lacrimatꝰ ē. ſicut dicit̄ hebre. qui
to Bernardꝰ Aſcendit in altū vt
lōgius audiretur. fortiter clama
uit vt nullus excuſaretur. clamo
ri lacrimas addidit vt homo con
pateretur. Alias etiam bis lacri
mas fudit ſcilicet in reſuſcitatiōe
lazari. et ſuper ihēruſaleȝ. ita ꝙ
prime lacrime eiꝰ fuerūt amoris

Vnde et quidam dixeruñt cuȝ vi
diſſent eum lacrimātē. Ecce quo
modo amabat eum. Secunde fue
runt lacrime compaſſionis. ſed
hee tercie fuerūt lacrime doloris.
Secundo fuit dolor in auditu. cū
ſcilicet obprobria et blaſphemie
irrogate ſunt. Xp̄s enim quatu
or ſpecialiter habuit ī quibꝰ ob
probria et blaſphemias audiuit.
Habuit enim excellētiſſimam no
bilitatem. quia quantuȝ ad diui
nam naturā fuit et̄ni regis filiꝰ.
et quātum ad humanaȝ de regia
ſtirpe genitꝰ. Ita etiaȝ ꝙ in quā
tum homo fuit rex regum ⁊ domi
nꝰ dominātiuȝ. Habuit ineffabi
lē veritatem. quia ipſe ē via veri
tas ⁊ vita Vn̄ de ſe iterū dicit Ser
mo tuꝰ veritas eſt. Filius em̄ eſt
ſermo ſiue verbū p̄ris. Habuit in
ſuperabilem poteſtatem. q̄a ōnia
ꝑ ip̄m facta ſūt ⁊ ſine ipſo factuȝ
ē nichil Habuit ſingularem boni
tatē. quia nemo bonꝰ niſi ſolꝰ de
us. In hys xp̄s audiuit obpro
bria ⁊ blaſphemias. Primo quo
ad nobilitatem Mathei. xiij No
ne hic ē filiꝰ fabꝰ. Nōne mat̄ eius
dicitur maria ⁊c̄. Secūdo quo ad
poteſtatem Mathei. xij. Hic non
eijcit demonia niſi in belzebub pri
cipe demoniorꝝ Itē mathei. xxvij
Alios ſaluos fecit ſeip̄m ſaluū fa
cere nō poteſt. Ecce dicūt ip̄m im
potentem. cū tamen adeo potens
extitit. ꝙ pſecutores ſuos ſola vo
ce ꝓſtrauit. Nam cū ille interro
gaſſet. Quē queritis. ⁊ illi r̄ndiſ
ſēt. Iheſū nazarenū. cōtinuo ceci
derūt in t̄raȝ Augꝰ. Vna vox tur
bā odijs ferocē. armis terribilē ſi

ne vllo telo percuſſit. repulit.
ſtrauit v̓tute latētis diuinitatis
Quid iudicaturꝰ faciet q̄ iudicā
dꝰ hoc fecit. Quid regnaturꝰ po
terit. q̄ moriturꝰ hoc potuit. Ter
cio audiuit obprobria ⁊ blaſpemi
as quo ad veritatē Johānis. viij
Tu de te ipſo teſtimoniuȝ phibes
et teſtimoniū tuum nō eſt veruȝ
Ecce quia dicunt ipſum mēdaceȝ
cum tamen ipſe ſit via veritas et
vita. Hanc veritatem pilatus ſci
re nō meruit. quia ipſū ſecūdum
veritatē nō iudicabat Inchoauit
q̄ppe iudicium a veritate ſed non
in veritate permāſit. ⁊ ideo de ve
ritate queſtionem meruit inchoa
re. ſed non meruit ſolutionem au
dire. Alia ratio ē ſecūdū auguſti
nū quare ſolutionē non audiuit.
Quia cum illam queſtioneȝ feciſ
ſet ſubito venit illi in mente con
ſuetudo iudeorꝝ qua ſolebat vnus
dimitti ī paſca. ⁊ ideo ſtatiȝ exijt
et ſolutioneȝ nō expectauit. Ter
cia racio ē ſecūduȝ criſoſtomū. q̄a
ſciebat ꝙ queſtio tam difficilis
indigebat multo tempore et mul
ta diſcuſſione et ipſe ad liberatio
nem xp̄i properabat. et ideo ſta
tim exiuit Legitur tamen in euā
gelio nicodemi. ꝙ cum pilatus in
terrogaſſz iheſū quid eſt veritas
Iheſus reſpondit. Veritas de ce
lo eſt. Et pilatus In terris non ē
veritas. Dixit ei iheſus. Quomō
poteſt veritas eſſe in terris. que
iudicatur ab hijs q̄ poteſtateȝ ha
bēt in terris Quarto audiuit ob
probria et blaſphemias quo ad
bonitatem. Dicebant enim ipſum
eē peccatorē in corde Johānis. ix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Nos ſcimus · q2 homo peccator ē ·
Dicebant quoq3 ipſū ſeductorē eſ
ſe i ſmone Luce · xxiij · Cōmouit
populū docens p vniuerſā iudeā
incipiens a galilea vſq3 huc Et le
gis puaricatorē in ope Jo . nono
Nō ē hic homo a deo qui ſabbatū
nō cuſtodit · ¶ Tercio fuit dolor
in ordoratu · q2 magnum fetorem
ſentire potuit in mōte caluarie ·
vbi erant corpora fetida mortuo
rū Vnde dicit in hiſtoriis · q2 cal
uaries pprie ē os capitis humani
nudum · Et quia ibi decollabātur
rei ꝛ multa oſſa capitum ibi diſp
ſa erant dicebatur caluarie locus
vel caluariarum · ¶ Quarto fuit
dolor in guſtu vnde cum clamarz
ſitio dederunt ei acetū cum mirra
ꝛ felle mixtum · vt ex aceto citi9
moreretur ꝛ ipi cuſtodes a cuſto
dia liberarentur · Dicitur enī cru
cifixos citi9 mori · ſi acetum bibāt
Et ex mirra pateretur olfact9 ꝛ
ex felle guſtus Aug9 · Pro mero
repletur ſinceritas aceto · inebria
tur felle dulcedo · addicit innocēti
a reo · moritur vita pro mortuo ·
¶ Quinto fuit dolor in tactu . q2
in omnibus partibus corporis · A
planta eni3 pedis vſq3 ad verticez
nō fuit in eo ſanitas · De hoc qua
liter in omnibus ſenſibus dolorē
habuit dicit bernardus Caput ā
gelicis tremebundum ſpiritibus
denſitate ſpinarum pungitur . Fa
cies pulchra pre filiis hominū ſpu
tis iudeoru3 deturpatur · oculi lu
cidiores ſole caligantur i morte ·
Aures que audiunt angelicos cā
tus audiūt peccatorum inſultus ·
Os qd docet angelos felle ꝛ aceto

potatur · Pedes quorū ſcabellum
adoratur quoniam ſanctum eſt ·
cruci clauo affiguntur · Manus
que formauerūt celos ſūt i cruce
extenſe ꝛ clauis affixe · Corp9 v
beratur · latus lancea perforatur
Quid plura? Non remanſit in eo
niſi lingua vt pro peccatorib9 ex
oraret ꝛ matrem diſcipulo cōmē
daret ¶ Secundo eius paſſio fuit
ex illuſione deſpecta Quatuor enī
vicibus fuit ſibi illuſum · Primo
in domo anne vbi recepit ſputa
alapas et velationem oculorum ·
Bernard9 · Vultum tuum bone
ihesu deſiderabilem in que3 deſide
rāt angeli proſpicere ſputis iqui
nauerunt · manib9 percuſſerunt ·
velo pro deriſione operuerūt · nec
amaris vulneribus pepercerunt ·
¶ Secundo in domo herodis qui
eum fatuum et non ſane mentis
exiſtimans ex eo q2 nullum ab eo
reſponſu3 habere poterat · pro de
riſione eū veſte alba induit Ber
nardus Tu homo es ꝛ habes ſer
tum de floribus · ꝛ ego deus et ha
beo coronam ſpineam . tu habes
cirothecas i manibus · ꝛ ego cla
uos defixos · tu in albis veſtibus
tripudias ꝛ ego pro te deriſus fui
in veſte alba . tu tripudias cu3 pe
dibus ꝛ ego cum pedibus labora
ui · tu i choreis brachia extēdis i
modum crucis in gaudiū · et ego
ea in cruce extēſa habui i oppro
briū · ego i cruce dolui ꝛ tu i cru
ce exultas · tu habes latus apertū
et pectus i ſignu3 vane glorie · ꝛ
ego latus foſſum habui pro te ·
Tamen reuertere ad me et ego
ſuſcipiam te · ¶ Sed querit quare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dominus tempore ſue paſſionis
coram herode⸗pilato et iudeis ſic
tacebat· Prima ratio ē⸗ quia nō
erant digni audire ſuā reſponſio
nem· Secunda· quia eua peccaue
rat ꝑ loquacitatem· ⁊ ideo xp̄us
voluit ſatiſfacē ꝑ taciturnitatē
Tercia· quia quicquid responde
bat totum calumniabantur et de
prauabāt ¶ Tercio in domo pila
ti vbi milites clamidem coccineā
ei circumdederunt· arundinem in
manu dederunt et coronam ſpine
am ſuper caput poſuerunt· et ge
nu flexo dicebāt Aue rex iudeoꝝ
Illa autem ſpinea corona dicitur
fuiſſe de iūcis marinis· quoruꝫ aci
es nō minꝰ dura ſpina eſt et pene
tratiua· Vn̄ ⁊ ſāguinē de capite
credit̄ corona illa ſpinea extraxiſ
ſe Vn̄ bernardus Caput illud do
minicum multiplici ſpinarum dē
ſitate vſqꝫ ad cerebrum confixuꝫ
eſt· De anima ſunt tres opiniōes
vbi ſcilicet anima principaleꝫ ha
beat ſedeꝫ ſcilicet in corde propt̄
illud· De corde exeunt male cogi
tationes ⁊c̄· Vel in ſanguine ꝓp
ter illud leuitici· Anima ōīs car
nis in ſanguine eſt Vel in capite
propter illud· Et inclinato capi
te emiſit ſpiritum· Hanc triplicē
opinionem iudei ſaltem ipſo fac
to videntur ſciuiſſe· Nam vt eius
animā a corpore euellerent queſi
erūt ipſam in capite· cum ſpinas
vſqꝫ ad cerebrum infixerūt· Que
ſierūt ipſaꝫ in ſanguine cuꝫ eꝰ ve
nas i pedibꝰ ⁊ manibꝰ aperuerūt
Queſierunt in corde cum eius la
tus perforauerunt· Contra has
tres illuſiōes in paraſceue p̄mit

timus ante reuelationem crucis
tres adorationes dicētes Agyos
Agyos ⁊c̄· quaſi ter honorantes
ter illuſū ꝓpter nos ¶ Quarto in
cruce Mathei· xxvii· Pricipes ſa
cerdotū illudentes cum ſenioribꝰ
⁊ ſcribis dicebāt· Si rex iſrahel ē
deſcēdat nunc de cruce ⁊ credimꝰ
ei Bernardꝰ ſup hūc locū Inte
ri patiētiam magis exhibꝫ· humi
litatem cōmendat· obedientiam
implet· perficit caritateꝫ In his
nempe virtutū gēmis quatuor cor
nua crucis ornātur In eminētio
ri caritas· a dextris obediencia· a
ſiniſtris patientia· radix omnium
virtutum humilitas in profundo
Hec omnia que xp̄us paſſus eſt
bernardus breuiter recolligit di
cens Memor ero ꝙ diu vixero la
boꝝ domini quos pertulit ī predi
cādo· fatigationū ī diſcurrendo·
vigiliaꝝ ī orādo· tēptationū in ie
iunādo· lacrimaꝝ in cōpatiēdo· ī
ſidiaꝝ ī colloquēdo· poſtremo cō
uicioꝝ⸗ ſputoꝝ· alapharū· ſubſā
nationū· clauoꝝ ¶ Tercio eꝰ paſ
ſio fuit vtilitate multiplici fructū
oſa· cuꝰ vtilitas poteſt eē triplex
ſcꝫ peccatoꝝ remiſſio· ğtie collati
o· ⁊ glorie exhibitio· Et hec tria
notāt̄ ī titulo crucis· qꝛ iheſꝰ quo
ad primū· nazarenꝰ quo ad ſcd̄m
rex iudeoꝝ quo ad tciū⸗ qꝛ ibi eri
mus omnes reges· ¶ De eius v
tilitate dicit augꝰ· Culpā deleuit
xp̄s preſenteꝫ· preteritam et fu
turaꝫ· preterita peccata tulit ea
remittendo· p̄ſentia hoīēs ab eis
retrahēdo· futura gratiā qua vte
rēt̄ cōferēdo De eius vtilitate ſic
dicit iteruꝫ augꝰ· Ammiramur·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

gratulemur · amemus · laudemꝰ · adoremꝰ · qm̄ ꝑ redēptoris neſtri mortē de tenebꝭ ad lucē · de morte ad vitam · de corrupcōe ad incorrupcōnē · de exilio ad patriā · de luctu ad gaudiuꝫ vocati ſumꝰ · Quā vtilis aūt modus nr̄e redēptionis extitērit patet ex qnqꝫ racōibꝰ · videlicet qꝛ fuit acceptiſſimꝰ ad placādū dm̄ · ꝯgruentiſſimꝰ ad curandum morbū · efficaciſſimꝰ ad attrahendū genꝰ humanū · prudentiſſimꝰ ad expugnanduꝫ hūani generis inimicum · ¶ Primo ergo fuit acceptiſſimꝰ ad placādū dm̄ et recōſilianū · qꝛ ſic dicit āſelmꝰ i libro ſuo · Cur deus homo Nichil poteſt aſperius et difficilius homo pati ſponte ⁊ nō ex debito ad honoreꝫ dei q̄ꝫ mortē · Et nequaq̄ꝫ ſe hō pōt magis dare deo q̄ꝫ cū ſe morti tradidit ad honoreꝫ ipſiꝰ Et hoc ē qđ dicit ad Eph · iii · Tradidit ſeipm̄ ꝓ nobis oblacōeꝫ et hoſtiam deo in odoreꝫ ſuauitatis · ¶ Qualiter aūt fuit ſacrificiū nos deo placans et recōſilians dicit augꝰ · in libro de trinitate · Quid taꝫ grate ſuſcipi poſſꝫ q̄ꝫ caro ſacrificii nr̄i corpꝰ effectū ſacerdotis nr̄i? Qm̄ q̄tuor conſiderant̄ in omni ſacrificio · ſcꝫ quid offerat̄ · ꝓ quibus offerat̄ · cui offerat̄ · ⁊ quis offerat Idem ipſe vnꝰ vtriuſqꝫ mediator p ſacrificiū pacis recōſilians nos deo vt vnuꝫ cuꝫ ipſo maneret cui offerebat · vnū i ſe faceret ꝓ quibꝰ offerebat · vnꝰ ipe eſſet q̄ offerebat et qđ offerebat̄ · ¶ De hoc etiaꝫ q̄liter ſimus p xp̄m reconciliati dixit idē augꝰ · q̄ꝫ xpūs eſt ſacerdos ſacrificiū · deꝰ ⁊ tēpluꝫ · Sacerdos ꝑ queꝫ ſumus reconciliati · Sacrificiū quo ſumus reconciliati · Deꝰ cui ſumus reconciliati · Templuꝫ in quo ſumus recōciliati · Vn̄ quibuſdaꝫ hāc recōciliationē puipendentibꝰ aug̃ · in pſona xp̄i exprobrat dicēs · Cuꝫ eſſes inimicus patri meo recōciliaui te ꝓ me · Cum eſſes longe ego veni vt redimerē te · Cum inter montes ⁊ ſiluas errares q̄ſiui te · inter lapides et lig̃ inueni te · Et ne luporꝫ feraruꝫqꝫ rapido ore laniareris collegi te · humeris meis portaui te · patri meo reddidi te · laboraui · ſudaui caput meum ſpinis oppoſui · manus meas clauis obieci · lancea latus meuꝫ aperui · et tot nō dicā iniurijs ſed aſperitatibꝰ laceratus ſuꝫ · ſāguineꝫ meū fudi animā meā poſui · vt iungerem michi te · tu autem diuideris a me · ¶ Secūdo fuit cōgruentiſſimꝰ ad curandū morbuꝫ Cōgruitas enī attendit̄ ex pte tēporis · ex pte loci · ⁊ ex pte modi · Ex pte tpis · qꝛ adaꝫ factꝰ fuit ⁊ peccauit in menſe marcij · ⁊ feria ſexta ⁊ hora ſexta · Et ido xp̄c pati voluit i marcio · qꝛ i die qua fuit ānūciatꝰ ⁊ paſſꝰ · Itē feria ſexta ⁊ hora ſexta · Scđo attēdit̄ cōgruitas ex pte loci · qm̄ locꝰ ſue paſſionis tplicit̄ ꝯſiderat̄ · ſ · aut cōmunis aut ſpecial̄ · aut ſingulāis · Locus cōmunis fuit t̄ra pmiſſiōis · ſpēal̄ caluarie locus · ſingularis crux · In loco autem ꝯmuni primus homo fuit formatus · quia in ptibus illis iuxta damaſcū i agro damaſceno dicit̄ fuiſſe formatus · In loco ſpeciali fuit ſepultus · quia ibi dem vbi xp̄us paſſus eſt adam

dicitur fuiſſe ſepultus· licet autē
certū nō ſit· cū ſecundū iheronimū
adā in ebron ſepultus fuit· Sicut
etiā ioſue· xiiij· expreſſe habetur
In loco ſingulari fuit deceptus·
nō ꝙ i illo ligno ⁊ loco i quo xp̄s
paſſus ē adā fuerit decept9 · ſed ꝓ
tāto dicitur· quia ſicut adā decep
tus fuit i ligno· ita xpūs paſſus
ē in ligno· In quadaʒ tamē hyſto
ria grecorū dicitur ꝙ in eodeʒ lig
no· ¶ Tercio atenditur congrui
tas ex pte modi curādi· qui qui
dē mod9 cūrandi fuit p ſimilia et
p cōtraria Per ſimilia quoniaʒ ſi
cut dicit aug9 · Dō homines· mor
talis mortales· morte mortuos li
berauit Ambroſi9 Ex terra vgīnē
adā· xpūs ex vgīne· Ille ad yma
ginem dei· hic ymago dei· p muli
erē ſtulticia· p mulierē ſapiētia·
nud9 adā. nudus xp̄s· mors p ar
borē· vita p crucē In deſerto adā
in deſerto xpus· Per contraria
Qm̄ ſcd̄m greg̃· prim9 hō pecca
uerat p ſupbiam· inobedientiaʒ
⁊ gulam Voluit enim aſſimilari
deo p ſcientie ſublimitatem· tranſ
gredi p̄cepti dei limitē· et guſtac
pomi ſuauitatē Et qm̄ curatio ha
bet fieri p cōtrariū· ideo modus
iſte ſatiſfaciendi cōgruentiſſim9
fuit· ꝙ fuit p humiliationē· diui
ne volūtatis ipletionē· ⁊ afflicti
onē De hijs trib9 habet ad phil·
ij· Humiliauit ſemetipm̄ quo ad
primū· fact9 obediens quo ad ſe
cundū· vſqꝫ ad mortē ⁊c̄· quo ad
tercium· ¶ Tercio fuit efficaciſſi
m9 ad trahendū gen9 humanum
Numq̄ꝫ em̄ ſaluo libertatis arbi
trio magis ad amorē ſuū ⁊ fiduciā

genus humanum attrahere potu
it Qualit̄ āt p hoc ad amoreʒ nos
attrahat dicit bern̄· Sup oīa red
dit te michi amabilem bone iheſu
calix quē bibiſti op9 noſtre redēp
cōis Hoc ōmino amorē nr̄m facile
vendicat totū ſibi· hoc ē qd nr̄aʒ de
uotioneʒ blādi9 allicit ⁊ iuſti9 eri
git ⁊ citi9 ſtrigit et vehemēti9 affi
cit Etem̄ vbi te exinaniſti· vbi te
naturalib9 radijs exuiſti· ibi pi
etas magis emicuit· ibi caritas
pl9 effulſit· ibi gratia āplius radi
auit Qualit̄ vero ad fiduciā dicit̄
ad roma· viij· Qui etiaʒ ꝓprio fili
o nō pepcit· ſed ꝓ nobis ōmibus
tradidit illū Quinimo etiaʒ cū il
lo oīa nobis donātur· De hoc eti
ā bern̄· Quis nō rapiat ad ſpēʒ i
petrādi fiduciaʒ· q̄ ei9 attēdit cor
poris diſpoſicōnē· videlicʒ caput
inclinatū ad oſculū· brachia extē
ſa ad amplexū· manus pforatas
ad largiēdū· latus apertū ad dili
gendum· pedum affixionē ad no
biſcū permanendum. corporis ex
tenſionem ad ſe totum nobis im
pendendū· ¶ Quarto fuit prudē
tiſſim9 ad expugnādū humani ge
neris inimicū Job· xxv· Pruden
tia ei9 percuſſit ſuperbū Et poſt Nū
quid poteris capere leuiatā hamo
Xp̄s em̄ hamum ſue diuinitatis
abſconderat ſub eſca humanita
tis· ⁊ dyabolus volens capere eſ
cam carnis· eſca carnis captus ē
ab hamo diuinitatis· De hac pru
denti captione dicit aug9 · Venit
redemptor· ⁊ victus eſt deceptor·
Et qd fecit redemptor captiuatori
noſtro? Tetendit muſcipulā cru
cē ſuaʒ· poſuit in eā eſcā ſāguinē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſuum. Ipſe autem voluit fundere ſanguinem non debitoris propter quod receſſit a debitoribus. Huiuſmodi autem debitum apoſtolus vocat cyrographum Quod quidem xpūs tulit et cruci affixit. De quo cyrographo dicit aug9 Eua peccatū a dyabolo mutuauit. cyrographum ſcripſit. fideiuſſorē dedit et vſura poſteritati creuit. Tunc enim a dyabolo peccatum mutuauit quādo cōtra preceptū dei eius praue ſuggeſtioni conſēſit Cyrographum ſcripſit quādo manū ad vetitū pomū porrexit Fideiuſſorē dedit quādo adā peccato conſentire fecit et ſic vſurā peccati poſteritati creuit Cōtra igitur contēpnentes hanc redemptionem qua nos de inimici poteſtate reduxit bernardus exprobrādo dicit ī perſona xpi Popule meus quid tibi potui facē et non feci? Quid cauſe ē q inimico meo magis libet ſeruire q̄ mihi? Nec ille creauit vos ſed nec paſcit Sed parua hec videntur ingratis Non ille ſed ego redemi vos Quo pcio? Nō vtiq corporali auro vel argēto. non ſole aut luna. nō ſaltem aliquo angelorum ſed proprio vos cruore redemi. Ceterum ſi neq tam multiplici iure debitum a vobis eſt elicere famulatum. obmiſſis omnib9 meū ſaltem ex diurno denario conuenite. Et quia ipſum criſtum ī mortem tradiderūt Iudas p auaritiam. iudei p īuidiā pilatus per timorem. ideo videndū eſſet de pena a deo hys inflicta merito huius peccati Sed de pena et origine iude inuenies in legēda ſancti mathie De pena et excidio iudeorum in legenda ſancti iacobi minoris De pena autem et origine pilati in quadam hiſtoria licet apocripha ſic legitur. Fuit quidā rex nomine tir9 qui quādam puellam nomine pilam filiam cuiuſdam molendinarij nomine atus carnaliter cognouit et de ea filiū generauit. Pila autem ex nomine ſuo et nomine patris ſui qui dicebatur atus vnum nomen compoſuit et nato puero impoſuit nomen pilatus Cum autem pilatus tres annos haberet. ipſū pila ad regem tranſmiſit Habebat autem rex filium de regina cōiuge ſua q fere pilato coetaneus videbatur Iſti dum annos diſcretionis attigiſſent ſepius luctamine pugno et funda admuicem colludebant. ſed regis legittimus filius vt genere erat nobilior ſic in omni loco pilato inueniebatur ſtrennuior et in omni genere certaminis aptior Ob hoc pilatus inuidie liuore cōmotus et felleo dolore ſtimulatus fratrem ſuum latenter occidit Quod rex audiēs vehementer doluit. et contione conuocata quid de ſcelerato et homicida filio faciendum ſit requiſiuit Quem oms reum eſſe mortis vnanimiter exclamauerunt Rex autem ad ſe reuerſus iniquitatem iniquitate duplicare noluit. ſed ipſum pro tributo quod annuatim debebat romanis in obſidem miſit. tum volens innoxius eē ab occiſione filij. tum a tributo romanorum cupiens liberari Tunc temporis erat rome filius regis francorum quē ſimiliter rex romā miſerat pro tributis

Huic pilatus aſſociatus cū ſe ab
eo moribus ⁊ induſtria pcelli vide
ret . eū inuidie ſtimulis agitat⁹ oc
cidit Sed cū romani qͦd de eo faci
endū eēt inquirerēt dixerūt · hic ſi
ſupuixerit qui fratrē necauit · ob
ſidem iugulauit · rei publice pluri
mū vtilis erit ⁊ colla ferociū hoſti
um ferox ipſe domabit · Dixerunt
ergo Cū reus mortis habeatur
in ponthos inſulam gentib⁹ illis
qui nullum patiuntur iudicē iu
dex preficiatur · ſi forte eius neq
cia ipoꝝ dūmacia edometur Sin
autē qđ meruit patiat Miſſus igi
tur pilatus ad gentē ferocē et ſuoꝝ
iudicū pemptricem · nō inſcius ad
quos miſſus ſit ⁊ q̄ pendula vite
ſue ſentētia · tacite rē cōſiderās vi
tā ſeruare voluit · gentē nequam
neq̄ ipſe minis ⁊ pmiſſis ſupplici
js ⁊ pcio pemit⁹ ſubiugauit Quia
igit̄ tā dure gētis victor extitit
a ponthos inſula poti⁹ pilatus no
mē accepit · herodes aūt hominis
illi⁹ induſtriā vt audiuit ei⁹ verſu
tijs cōgaudēs ipſe verſut⁹ eū ad
ſe munerib⁹ ⁊ internūcijs inuita
uit · ⁊ ſup iudeā ⁊ iheruſalē poteſ
tatē et vicē ſuam tradidit · Qui
cū pecuniā inumerabilē cōgregaſ
ſet · neſciēte herode romā adijt et
infinitā pecuniā tyberio iperatori
obtulit · ⁊ ab eo ſibi dari qđ ab he
rode tenēbat munerib⁹ iptrauit
Huiuſcemodi cauſa facti ſūt ini
mici pilatus et herodes · quoadu
ſq̄ tēpore paſſionis dn̄i pilatus e
ū recōciliauit eo q dominum ad e
ū miſit Alia cauſa inimicicie aſſig
nat in hyſtorijs ſcolaſticis · Qui
dā enī filiū dei ſe faciens multos
de galileis ſeduxerat · quos cū in
garizi duxiſſ; vbi dixerat ſe aſcē
ſurum in celum · ſuperueniens pi
latus ipſum cū omnibus occidit
timens ne ſimiliter iudeos ſeduce
ret · Ob hoc facti ſūt inimici · quia
herodes preſidebat galileis · et v
traq̄ cauſa potuit eſſe vera · Cū
autem pilatus dominū crucifigē
dū tradidiſſet · timens tamē offē
ſā tyberij ceſaris · eo q condēp
naſſet ſanguinē innocentē · quē
dam ſibi familiarem pro ſui excu
ſatione ad ceſarē deſtinauit · In
terea cum tyberius morbo lepre
teneretur · nunciatur eidē q ihe
roſolimis medicus eſſet · qui om
nes morbos ſolo verbo curarꝫ · neſ
ciens q eū iudei et pilatus occidiſ
ſent · Dixit itaq̄ tyberius albano
ſibi priuato qui alio nomine vo
cabatur voluſianus · Vade citius
trans partes marinas · dicēſq̄ pi
lato vt hunc medicum michi mit
tat qui me priſtine reſtituat ſani
tati · Cum autem ille ad pilatum
veniſſet et mandatum imperato
ris expoſuiſſ; ibidem · territus pi
latus quatuor dierum inducias
poſtulauit · infra qđ ſpaciū dum
voluſianus quandam matronā q̄
fuerat familiaris iheſu nomine ve
ronicā vbinā xpūs iheſus inueniri
poſſ; interogaſſet ait Heu dn̄s me
us ⁊ de⁹ me⁹ erāt quē pilatus per
inuidiā traditū cōdēpnauit ⁊ cruci
figi pcepit · Tūc ille nimis dolens
ait Vehementer doleo · q quod mi
chi iuſſerat dn̄s me⁹ explere nō
valeo Cui veronica Dn̄s meus cū
predicādo circuiret ⁊ ego eius p
ſentia inuite carerē volui ipſius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

michi depingi ymaginem · vt dū
eꝰ ꝑuarer preſentia michi ſaltem
preſtaret ſolatiū ymaginis ſue fi
gura · Cūq̄ lintheū pictori deferrē
pigēdū dn̄s michi obuiauit ⁊ quo
tenderē requiſiuit Cui cū vie cau
ſam aperuiſſem · a me petijt pānū
et ipm̄ michi venerabili ſua facie
reddidit inſignitū · Cuiꝰ aſpectū
ſi dominꝰ tuꝰ deuote intuebit᷑ cō
tinuo ſanitatis beneficio potietur
Cui ille · Eſt ne hꝰmodi ymago au
ro vel argento cōpabilis? Cui illa
Nō ſed pio affectu deuotionis · Te
cum igitur proficiſcar ⁊ videndā
ceſari ymaginem deferā et reuer
tar · Erat autem et ipſe albanus
curuꝰ nec erigē ſe valebat . Qui
mox vt ymaginē vidit protinus
ſe erexit et pfecte ſanitatis benē
ficium recepit Venit igitur volu
ſianꝰ cum veronica romā · Dixit
q̄ʒ tyberio imperatori · Ihm̄ a te
diu deſideratum pylatus et iudei
iniuſte morti tradiderūt et p inuidi
am crucis patibulo affixerūt Ve
nit igit᷑ mecum matrona quedaʒ
ipſiꝰ ihū imaginē deferens · quaʒ
ſi deuote pſpexeris mox ſanitatis
tue bn̄ficiū obtinebis Ceſar ergo
pānis ſericis viaʒ ſibi ſterni fecit
et imaginem ſibi pn̄tari pcepit · q̄
mox vt eā fuit intuitus ſanitatē ē
pſtinā aſſecutꝰ Pontiꝰ ergo pyla
tꝰ iperio ceſaris capit᷑ et romam
pducit᷑ Audiēs ceſar pylatum ro
mā adueiſſe nimio furore ɔtra eū
repletus eū ad ſe adduci fecit · Py
latꝰ āt tunicā dn̄i inconſutilē ſecuʒ
detulit . quā indutā corā iperatore
portauit Mox vt ipator eū vidit
oēm irā depoſuit et ei ɔtinꝰ aſſur
rexit · nec dure ſibi i aliquo loqui
ꝑualuit · ⁊ q̄ in eiꝰ abſētia videbat᷑
tā terribilis ⁊ ferus nūc in eiꝰ pn̄tia
inuenit᷑ quodāmō māſuetꝰ · Cūq̄ʒ
eū licēciaſſet mox ɔtrā eū terribilit᷑
excādeſcit · ſe miſerū dicēs q̄ ei fu
rorē ſui pectoris mīme oſtdiſſʒ · ſta
timq̄ʒ euʒ reuocari fecit iurās et te
ſtās q̄ filiꝰ mortis eſt · nec fas ſit
eū viuē ſup trā · Qui vt eū vidit
ɔtinuo eū ſalutauit ⁊ oēʒ ai ferocī
tatē abiecit Mirāt᷑ oēs . mirat᷑ et
ipſe q̄ ſic ɔtra pylatū dū abeſſet
excādeſceret et dū pſens eēt nil ei
aſpē loq̄ poſſʒ · Tādē diuino nutu
vl᷑ forte aliꝰ xpiani ſuaſu ipſum
illa tunica expoliāi fecit · ⁊ ɔtrā eū
pſtinā ferocitatē ai mox reſūpſit
Cūq̄ʒ de hoc ipator plurimū āmiā
ret᷑ dcm̄ ē ei q̄ illa tuīca fuiſſʒ dn̄i
ihū Tūc ipator iuſſit eū i car cerē
recipi donec ſapiētū ɔcilio delibēa
ret᷑ qd̄ de eo fieri oportēt Data eſt
ergo i pylatū ſētētia · vt morte ē
piſſima dampnaretur . Audiens
hoc pylatus · cutello ɔprio ſe neca
uit . ⁊ tali morte vitaʒ finiuit Ce
ſar ɔgnita morte pylati dixit · vē
mortuꝰ eſt morte turpiſſima · cui i
manus ɔpria non pepcit Mole er
gō ingenti alligat᷑ · ⁊ i tiberim flu
uium īmergitur Spiritꝰ vēo ma
ligni et ſordidi · corpi maligno et
ꝑuo ɔgaudentes · ⁊ nūc in aquis
nūc in aere reptātes . mirabiles
inundationes in aquis mouebāt
et fulgura · tēpeſtates tonitrua ⁊
grandines in aere terribiliter gene
rabant · ita vt cuncti horrore ter
ribili tenerēt᷑ · Quapropt᷑ romani
ipm̄ a tyberi fluuio extrahentes
deriſionis cā ipm̄ inde viennaʒ de

q

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

portauerunt· ⁊ rodano fluuio im̄
merſerūt· Viēna em̄ d̾r q̄ſi via ge
henne· q̄ erat tūc locus maledictio
nis· ſed ibi neq̄ſpūs affuerūt ibi
dē eadē opantes· Hoies g° illi tā
tā infeſtacōez demonū non feren
tes vas illud maledictionis a ſe re
mouerūt ⁊ illō ſepeliēdū loſāne ci
tatis tritorio ɔmiſerūt· Qui cū ni
mis p̄fatis īfeſtatioīb9 ḡuarētur
ipm a ſe remouerūt· ⁊ in quadaȝ
puteo mōtib9 circūſepto imerſe
rūt· vbi adhuc relatione quorūdā
quedaȝ dyabolice machinacōnes
ebulire videnť Hucuſq̄ in p̄dicta
hyſtoria apocrifa legit̄· q̄ vtr̄ reci
tanda ſit lectoris arbitrio relinq̄
t̄· ¶ Nota tn̄ q̄ in hyſtorijs ſcola
ſticis legit̄ q̄ pilat9 a iudeis accu
ſatus eſt apud tyberiuȝ de violē
ta innocētiū īterfectione· ⁊ q̄ iu
deis reclamantib9 imagines ge n
tiliuȝ in templo ponebat · ⁊ quia
pecuniam repoſitam in corbonam
in ſuos redigeret vſus ide faciēs
aqueductus in domū ſuaȝ· et pro
hijs omnib9 deportatus ē in exili
um lugdunum vnde oriundus fue
rat· vt ibi in obprobrium gētis
ſue moreretur · Potuit eſſe· ſi ta
men illa hyſtoria continet verita
tem q̄ primo iam edictū dederat
vt lugdunū in exiliuȝ deportaret̄·
et q̄ ante reuerſionem voluſiani
ad imperatorem ibi fuerit deporta
tus· Sed poſtmoduȝ tyberius au
diens qualiter xpm̄ occidiſſet ip
ſuȝ de exilio eduxit ⁊ ad ſe romā
adduci fecit· Euſebi9 autē et Be
da in ſuis cronicis nō dicunt ipm̄
in exilium relegatum · ſed tantuȝ
q̄ in multas calamitates incidēs
propria ſe manu peremit·

¶ De tempore reconciliationis·

DIcto de feſtiuitatib9 q̄ oc
currūt īfra tēp9 deuiatio
nis· q̄d īcipit ab adā vſq̄ ad moy
ſē· q̄d tempus repreſentat eccleſi
a a ſeptuageſima vſq̄ ad paſcha·
ſequitur videre de feſtiuitatibus
que eueniunt infra tempus recō
ſiliationis· quod temp9 repreſen
tat eccleſia a paſcha vſq̄ ad octa
uam penthecoſtes·

¶ De reſurrectione domini·
¶ Hyſtoria·lxiij·

REſurrectio xp̄i tertia die
a paſſione ipſi9 facta eſt
Circa aūt ipſā reſurrecti
onem dominicam ſepteȝ
p ordinem ſūt ɔſideranda· Primo
qualiter verum ſit q̄ trib9 dieb9
et noctibus in ſepulchro iacuit ⁊
tertia die reſurrexit· Secūdo qua
re non ſtatim vt mortuus eſt reſur
rexit· ſed vſq̄ in diem tercium ex
ſpectauit· Tertio qualiter reſur
rexit· Quarto quare reſurrectio
nē ſuā accelerauit· nec vſq̄ ad ge
neralē reſurrectionē diſtulit Quī
to q̄d reſurrexit· Sexto quo
tiēs ipe reſurgēs apparuit Septi
mo q̄lit̄ p̄res q̄ erāt ī libo ide edu
xit ⁊ q̄d ibi egit· ¶ Circa p̄mū no
tādū q̄ xp̄c trib9 dieb9 et tribus
noctibus in ſepulchro fuiſſe dicit̄
ſm aug· p ſinodochē· vt p̄ma di
es accipiat̄ ſm partē ſuaȝ poſtre
mā· ⁊ ſic erūt tres dies ⁊ quilibȝ
dier̄ hor̄ ſuā noctē habuit p̄cedē
tē Tūc em̄ ſm bedā mutat9 ē or
do ⁊ curſus dierum et noctium·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Ante enim dies precedebāt et no
ctes ſequebantur. poſt paſſionem
autem hic ordo mutatus eſt. ita
ꝙ noctes precedunt ⁊ dies ſequū
tur. ⁊ hoc miſterio cōgruit. Om̄
homo primo de die gratie cecidit
in noctē culpe Per xpi autē paſ
ſionem et reſurrectionē de nocte
culpe redijt ad diē gratie. ¶ Cir
ca ſecundum ſciendum eſt ꝙ con
ueniens fuit vt nō ſtatim quādo
mortuꝰ fuit xpūs reſurgeret. ſed
vſqꝫ in diem tercium expectaret
propter quīqꝫ rationes ¶ Primo
propter ſignificationē vt ſciz ex
hoc ſignificaretur ꝙ lux ſue mor
tis curauit noſtram duplam mor
tem et ideo vna die integra ⁊ du
abus noctibꝰ iacuit in ſepulchro.
vt ꝑ diē itellgat lux ſue mortis ⁊
ꝑ duas noctes nr̄a duplex mors.
⁊ hāc rōnē aſſignat glo. ſup illud
Lu. xx. Oportuit xp̄m pati ⁊c̄. Se
cundo ꝓpt ꝓbatiōē. q̄r ſic̄ i ore du
oꝝ vl̄ triū teſtiū ſtat oē v̄bū. ſic i t
bꝰ diebꝰ expit oē fcm̄ Et ideo vt
mortē bū ꝓbacta ſe ꝓbaſſe oſt
dēt et tribus diebus iacuit in ſe
pl'cro. Tercō ꝓpt ſue ptātis oſſio
nē. q̄r ſi ſtati reſurrexiſſet non di
ceretur habere poteſtatē ponē
di animam ſuam ſicut reſurgēdi
Et hec ratio videtur tangi prima
ad Chorī. xv. ſuper illud Quoni
am xp̄us mortuꝰ eſt ⁊c̄. Ideo in
quit de morte premittit. vt ſicut
vera mors oſtenditur. ita vera re
ſurrectio oſtendatur. ¶ Quarto
propter reſtaurādoꝝ prefigu
rationem. hanc rationē aſſignat
petrus rauennas dicens. Tres di
es voluit eſſe ſue ſepulture ſcilicꝫ

que ī celo ſunt reſtaurarētꝰ. que
i terra repararētꝰ. et que apud
inferos redempturus. ¶ Quinto
propter triplicis ſtatus iuſtoꝝ
repreſentationē. Hanc rationē
aſſignat gregoriꝰ ſuper Eze. dicēs
Sexta feria xp̄us paſſus eſt. ſab
bato quieuit in ſepulchro. domi
nico autem die reſurrexit a mor
te. Preſēs enim vita adhuc nob
ſexta feria ēſt. quia i anguſtijs et
doloribus cruciamur. ſed ſabba
to quaſi in ſepulchro quieſcimꝰ.
quia requiem anime poſt mortē
inuenimus. Dominico autem die
a conditione octaua. vino iā cor
pore a morte reſurgemꝰ ⁊ in glo
ria anime etiam cū carne gaude
bimus. Dolor ergo nos i ſexta re
quies in ſeptima et gloria excipit
i octaua Hec gre. Circa tciū ſcꝫ q̄
ſit reſurrexit notādū ꝙ ꝑmo pote
t. q̄r v̄tute ꝓpria Jo. ix. ptātem
habeo ponēdi animā meā ⁊ iterū
ſumendi eam Itē Soluite tēplū
hoc ⁊ in tribꝰ diebus ⁊c̄. Scd̄o feli
cit. q̄r depoſita oī miſeria Math.
xxvi. Poſtq̄ āt reſurrexero pce
dā vos in galileā. Galilea interpre
tatur tranſmigratio. Xp̄us ergo
qn̄ reſurrexit in galileā preceſſit
q̄r de miſeria ad gloriā. de corrup
tione ad icorruptionē trāſiuit Leo
papa. Poſt paſſionē xpi ruptis
vinculis mortis. infirmitas in vir
tutem. mortalitas in eternitatē.
cōtumelia trāſiuit i gl'iā. Tertio
reſurrexit vtiliter. Quia captap
da Iher. iiij. Aſcēdit leo de cubili
ſuo et ꝑdo gentiū ſe leuauit. Itē
Jo. xij. Cū exaltatꝰ fuero de tra
aīaꝫ ſcꝫ educendo de limbo ⁊ corpꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

de ſepulchro dm̄ia trahā ad me
ipm ¶ Quarto reſurrexit mirabi
lit᷑ · quia ſepulchro remanēte clau
ſo · ſicut exiſtēte clauſo m̄ris vte
ro exiuit · et ad diſcipulos ianuis
clauſis intrauit · ſic min᷑ū exiſtē
te clauſo ſepulchro ide exire potu
it et exiuit Vn̄ legitur in hyſtorijs
ſcolaſticis q̄ cuidā monacho ſācti
laurentij extra muros āno ab in
carnacōe dn̄i milleſio · cxi · mirāū
de cingulo ſuo quo accinct9 erāt i
ſoluto et proiecto an̄ illū vox in ae
re facta eſt · Sic potuit xp̄c clauſo
prodire ſepulchro · ¶ Quīto reſur
rexit veracit᷑ · quia in corpore vero
et proprio · Sex āt modis ſe vere re
ſurrexiſſe pbauit · Primo p ange
lū qui nō mentit᷑. Scd̄o p frequen
tem apparitionē · p hec duo oñdit
ſe vere reſurrexiſſe · Tertio pba
uit p comeſtionem · p qd̄ pbauit
q̄ nō ſurrexit arte magica · Quar
to p palpacōem · p qd̄ pbauit q̄
in vero corpore reſurrexit · Quin
to p cycatricū oſtēſiōez · p qd̄ pro
bauit q̄ in eodē corpe i quo mor
tuus fuit · Sexto p domus ianuis
clauſis ingreſſionē · p qd̄ oſtendit
q̄ glorificatus ſurrexit · Hec em̄
omnes dubitationes circa xp̄i re
ſurrectionē vident᷑ fuiſſe i diſcipu
lis · Sexto reſurrexit imortaliter ·
quia nūq̄ de cetero moriut᷑9 · ad
Roman · vi. Xp̄s reſurgēs a mor
tuis iā nō morit᷑ ec̄ · Dicit tn̄ dioni
ſi9 i ep̄la ad demophilū Xp̄m eci
az poſt aſcenſionē cuidā ſancto vi
ro nomie carpo dixiſſe · Paratus
ſum rurſus p hominib9 ſaluādis
pati · p qd̄ videtur ſi poſſibile eſſz
ad huc pro hominibus mori para

tus eſſet · Retulit enim predictus
carpus vir mire ſanctitatis bea
to dyoniſio vt planius in eadem
epiſtola continetur · Cuz infidelis
quidaz fidelem quendam peruer
tiſſet · adeo carpus moleſte tulit
vt ex hoc infirmitatez incurreret
Tante autem ſanctitatis fuit vt
nūq̄ celebraret quin ſibi celeſtis
viſio inferretur · Sed cū p vtriuſ
q̄ cōuerſione orare deberet · Deū
tam̄ quotidie exorabat vt cōbu
ſtione quadā amboꝝ ſil' immiſeri
cordit᷑ abrūperet vitas · Et ecce cir
ca noctis medium dū euigilaret
et hāc orationem faceret ſubito
domus in qua erat in duo diuiſa
fuit et qdaz fornax immenſa ibidez
apparuit · Reſpiciensq̄ ſurſuz vi
dit celum apertum et ibidem iheſum
circūdatuz multitudine angeloꝝ
Deinde iuxta fornacem predicti
viri tremuli duo ſtāe cernuntur ·
qui a ſerpētibus de fornace pcedē
tibus morſibus et inuolutionib9
violenter in fornacē trahebātur
nec n̄ a quibuſdā viris de fornib9
impingebantur · Hoc videns car
pus adeo in iſtorum vindictam de
lectabatur vt ſuperiorē quidē ſer
monē cōtēpneret intueri · et in eoꝝ
vindictam totus intentus mane
ret · ita q̄ plurimuz moleſte fere
bat · q̄ in fornacem nō cito cade
bāt · tandem cū difficulter in celuz
reſpexiſſet et p̄dictaz vt prius vi
ſionem vidiſſet · ecce iheſus illorū
hoīnuz misert9 ex ſupceleſti thro
no ſurrexit et vſq̄ ad illos cū mul
titudine āgelorū deſcēdēs manuz
extendit et ipſos eripuit · dixitq̄
carpo iheſus manu extēta parte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

contra me de cetero paratus ſu3
enim etia3 rurſus pro hominib9
ſaluãdis pati · et hoc michi amicũ
nõ ꝙ alij peccent homines. Hanc
autem viſionem quãm recitat dy
oniſi9 gratia hui9 verbi poſuim9
¶ Circa quartum · quare non ex
pectauit cu3 alijs reſurgere · quã
do ſcilicet fieret generalis reſur
rectio · ſciendu3 eſt ꝙ propt̃ tres
rationes noluit differre · Primo
propter corporis dignitatẽ. Cu3
enim illud corpus eẽt digniſſimũ
ex eo ꝙ erat deificatum ſiue diui
nitati vnitum non fuit decens vt
tam diu ſub puluere iaceret · Vñ
pſalmiſta · Non dabis ſanctu3 tu
um id eſt corpus ſanctificatum et
deificatum videre corruptionem ·
Item pſalmiſta · Surge domine ĩ
requiem tuam tu et archa etc̃. Et
vocatur archa ſãctificationis cor
p9 iſtud · qđ fuit cõtentiuu3 diuini
tatis · Scđo propter fidei firmita
tem. Si enĩ tunc nõ reſurrexiſſet
fides periiſſet · nec đũ veꝝ aliquis
eũ credidiſſet · quod patet ex hoc
quia in paſſione excepta ỽgine õ
nes eã amiſerãt · ſ; cognita r̃ſurre
ctõe ipſã recuperauerũt ad Chor.
xv · Si xp̃c nõ reſurrexiſſet vana
eẽt fides vrã · Tertio ꝓpter nrẽ re
ſurrectionis exẽplaritatẽ · Karo
enĩ iuenı̃et q̃ reſurrectione3 futu
rã ſperaẽt n̄ eã ĩ exẽplo p̃ceſſiſſe
videt · et ꝓpt̃ hoc dicit apl̃9 Quia
xp̃c reſurrexit et nos reſurgem9 ·
q2 e9 reſurrectio ẽ nrẽ reſurrectio
nis cã exẽplaris Gre · Exẽplo do
min9 mõſtrauit qđ ꝓmiſit ĩ p̃mio
vt ſic ipm̃ reſurrexiſſe fideles cg
noſcerẽt ita ĩ ſemetipis ĩ fine mũ

di p̃mia reſurrectiõis ſperarent ·
Ide Nõ pl9 ꝙ̃ triduanã mortẽ eẽ vo
luit ne ſi ĩ illo reſurrectõ differre
t̃, ĩ nob̃ oĩno deſparet̃ Ide Habe
m9 ſpẽ reſurrectiõis nrẽ cõſidera
ta gl̃a capitis nr̃i ¶ Circa q̃ntum
ꝓpt̃ qđ reſurrexit ſciẽdũ ẽ ꝙ ꝓpt̃
q̃tuor magnas vtilitates nr̃as re
ſurrexit Operat̃ enĩ ſua reſurrectio
iuſtificationẽ peccõꝝ · doce3 nouita
tẽ morũ · gñat ſpẽ de receptione
remuneratioꝝ et creat reſurrecti
onẽ õmũ De p̃mo Roma · iiij · Trã
dit9 ẽ ꝓpt̃ delicta noſtra et reſur
rexit ꝓpt̃ iuſtificationẽ nrã3 · De
ſcđa Roma. vi · Sic̃ xp̃c reſurrex
it a mortuis p glam pr̃is · ita et
nos ĩ nouitate vite ãbulem9 · De
tertia p̃ma Petri · ij · Qui propt̃
magnã mia3 ſuã reſuſcitauit nos
in ſpẽ vite ꝑ reſurrectione3 iheſu
xp̃i a mortuis De quarto p̃me ad
Chorĩ. xv · Xp̃s reſurrexit a mor
tuis p̃mitie dormiẽtiũ q̃ñqđe p ho
minẽ mors · et p hoĩe3 reſurrectio
mortuoꝝ Et nota ꝙ ſic̃ p3 p p̃dcã
xp̃c ĩ ſua reſurrectiõe quatuor h3
ꝓpria p̃uilegia · Primũ ẽ q2 nrã re
ſurrectio vſq3 ĩ finẽ differt̃ · Sua
vero die t̃tia celebrata ẽ Scđm q2
nos ꝑ illũ r̃ſurgim9 · ille vẽo ꝑ ſe ·
ỽn Amb̃ · Quomõ potuit adiuto
riũ ſui corpis querẽ ſuſcitãdi qui
alios ſuſcitauit ? Tertiũ eſt quia
nos incineramur · ſed corpus eius
incinerari nõ potuit · Quartum ẽ
quia ſua reſurrectio eſt noſtre re
ſurrectionis cauſa efficiens · exẽ
plaris et ſacr̃mẽtal̃. De p̃ma tãgit
Gloſa ſuper pſalmos Ad veſpeꝝ
demorabitur fletus etc̃ · Reſurre
ctio xp̃i cauſa eſt efficiens noſtre

reſurrectionis et anime in preſen
tia corporis in futuro· De ſecūdo
prima ad Chorintheos xv· Si xpc
reſurrexit ac̄· De tertio ad Roma
nos·vi· Vt quomodo criſtus ac̄
¶ Circa ſextum ſcilicet quotiens
reſurgens apparuit eſt notandū
q ipſa die reſurrectionis quinq
vicibus apparuit· ⁊ alijs diebus
ſequentibus alijs quinq vicibus
¶ Primo enim apparuit marie
magdalene Johis·xx· Itē mrci
vltimo· Surgens mane pma ſab
bati apparuit pmo marie magda
lene ac̄ ·que tipum gerit penitent
tium· Voluit enim primo apparē
marie magdalene· quinq de cau
ſis· pmo quia ardentius diligebat
Luce·vij· Dimiſſa ſunt ei peccata
multa· quoniam dilexit multum·
Scdo voluit apparere marie mag
dalene· vt oſtenderet ſe mortuuz
pro peccatoribus Mathei·ix· Nō
veni vocaē iuſtos ſz peccōres Ter
tio vt oſtēderet· quia meretrices pce
dūt ſapiētes i regno celorū Mat
xxi· Amē dico vob q meretrces ac̄
Quarto vt ſicut mulier fuit nun
tia mortis· ita eēt nuncia vite ſm
glo· Quinto vt vbi habundauit
delictum· ſuphabundaret ⁊ gratia
ſicē dr ad Roma·v· Scdo apparuit
mulieribus redeūtibus a monumen
to qn dixit eis· auete Que acceſſe
rūt ⁊ tēuerūt pedes eius· Mathei
vltio Et tipū gerūt humiliū quibus
dñs apparet· tū rōne ſexus tū rōe
reditus· tū ratione affectus q tēue
rūt pedes eius · Tercō apparuit ſy
moni· ſed vbi aut qn neſcit n ſor
te qn redibat a monumento cū
iohanne· potuit enī eſſe q petrus

alicubi a iohanne diuerterit · et ibi
dominus ei apparuit Luce vltimo
Symon autem interpretatur obe
diens ⁊ gerit tipū obedientium·
quibus dominus apparet· Quar
to apparuit diſcipulis euntibus in
emaus ·qd iterpretatur deſideri
um conſilij· et ſignificat paupes
imitatores xpi q volūt illud conſi
liuz adiplē Vade et vende oīa ac̄·
Qnto apparuit diſcipul' cōgrega
tis i vnū abſēte thoma· et ſignifi
cat r̄ligioſos cū forib9 qnq ſēhuū
clauſos Jo·xx· Hee quinq appari
cōes ipſa die reſurrectionis facte
ſūt ⁊ has r̄pn̄tat ſacerdos i miſſa
quinqes ſe vertens ad populum
Sed tertia verſio eſt cum ſilentio·
q ſignificat terciā apparitionē fac
tam petro· Sexto apparuit octa
uo die diſcipulis ogregatis pn̄te
thoma· qui dixerat ſe nō credere
niſi videret· ⁊ ſignificat heſitātes
in fide Jo·xx· Septimo apparuit
diſcipulis piſcantibus Jo·vltimo·
et ſignificat p̄dicātes qui ſunt pi
ſcatores hominū Octauo apparuit
diſcipulis in monte thabor Mat·
vltio· ⁊ ſignificat cōtemplatiuos
q in predcō monte tranſfigura
tus fuit· Nono vndeci diſcipul' r̄cū
bentibus in cenaculo· vbi incredu
litatem eorū et duritiam cordis ex
probrauit mrci vltio · p quos itel
ligimus peccōres in vndenario trāſ
greſſiōis poſitos quos dñs aliquā
do miſericorditer reuocat vl' viſitat
Decimo ⁊ vltimo apparuit diſcipu
l' in mōte oliueti ·Luce vltio· per
quos ſignificant miſericordes ⁊ mīe
oleuz diligentes· De hoc loco aſcē
ditur in celū· quia pietas ad oīa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

valꝫ ꝓmiſſionē habens ać . Thi.
nij. Sunt et alie tres apparitiones
que ꝛ̃feruntur in ipſa die reſurre
ctiōis facte . ſed tamē hec ex tex
tu non habentur. Pria qua appa
ruit iacobo miſto .i. iacobo alphe
i. de qua apparitione inuenies in
legenda ipſius iacobi Alia ē qua
ipſa die dicitur apparuiſſe ioſeph
ſicut legitur in euāgelio nicodemi
Nam cū audiſſent iudei. q ioſeph
corpus ihesu a pylato petiſſet et
ipſuꝫ in monumento ſuo poſuiſſꝫ.
indignati aduerſus euꝫ ipm̄ cepe
runt et in quodaꝫ cubiculo diligē
ter clauſo et ſigillato recluſerūt.
poſt ſabbatum euꝫ occidere volē
tes Et ecce ihesus in ipſa nocte re
ſurrectionis ſuſpēſa domo a qua
tuor angulis ad eū itrauit et faci
em ei9 extersit et oſculū dedit. ⁊
inde ſaluis ſigillis eū educēs in do
mū ſuā in aromathiam ipm̄ addu
xit. Tertia ē qua an̄ ceteros ꝟgi
ni glorioſe apparuiſſe credit̄. licet
hoc ab euangeliſtis ſubticeat̄. hoc
romana eccīa approbare videt̄. q̄
ſtatī ipā die apud ſanctaꝫ mariā
celebrat ſtationem Si em̄ hoc ideo
nō credit̄. q2 nullus euāgeliſta te
ſtatur. cōſequens ē vt poſt reſur
rectionem nūq̄ ſibi apparuit. q̄a
vbi vel q̄ndo nullus euangeliſta
ediſſerit. ſed abſit vt talē mrēꝫ ta
lis fili9 tali negligētia dehōrauerit
Sed iō forſitā hoc euāgeliſte ſub
ticuerūt. q2 eoꝝ fuit officiū ſolū
mō reſurrectiōis teſtes iducē Ma
trē āt ad teſtificādū ꝓ filio iducē
eos n̄ decuit Si em̄ ꝟba extr̄neaꝝ
feīnaꝝ deliramēta viſa ſūt. quō n̄
magis mrēꝫ ꝓ filij amore credēs
deliāre? Hoc ergo euāgeliſte non
ſcrpſerūt ſꝫ ꝓ ꝯſtāti ꝛ̃liq̄rūt Decuit
em̄ mrēꝫ p9 letificāe de reſurrecti
ōne. quā ceteris āpli9 ꝯſtat doluiſ
ſe de morte Hoc etiā teſtat̄ amb.
li. iij. de ꝟgib9 dicēs Vidit maria
ꝛ̃ſurrectiōeꝫ dn̄i ⁊ p̄ma vidit ⁊ cre
didit Vidit maria magdalena q̄
uis adhuc iſta nutaret. De ſeptio
autem et vltimo. ſcilicet qualiter
patres q̄ erāt i libo criſt9 eduxit
et quid ibi egerit euangelium ap
te non explanauit. Auguſtin9 ta
men in quodam ſermone et nico
demus in ſuo euangelio aliquate
nus hoc oſtendunt Ait enim ſan
ctus auguſtinus . Mox poſtq̄
chriſt9 ſpūm tradidit vnita ſue
deitati anima ad infernoꝝ pfūda
deſcendit. Cumq3 tenebraruꝫ ter
minuꝫ quaſi quidam depredatoꝛ
ſplendidus et terribilis attigiſſꝫ.
aſpicientes euꝫ impij ac tartaree
legiones territi inquirere ceperūt
dicentes. Vnde eſt iſte tam foꝛtis
tam terribilis tam ſplendid9 taꝫ
preclarus? Mundus iſte q̄ nobis
ſubditus fuit numq̄ nobis talem
mortuum miſit. numq̄ inferis ta
lia munera deſtinauit. Quis ē er
go iſte mundus qui ſic intrepid9
noſtros fines ingreditur. ⁊ nō ſo
lum nrā ſupplicia nō veretur. veꝝ
etiaꝫ alios de vinculis nr̄is abſol
uit? Ecce ipſi qui ſub noſtris ſole
bant ſuſpirare tormētis. inſultāt
nobis de perceptione ſalutis. Et nō
ſolum iā nichil verentur ſed inſup
nobis minat̄. Nūq̄ hic mortui ſu
perbierūt. nec aliquando ſic potue
runt leti eſſe captiui Vt quid huc
iſtū adducere voluiſti o princeps

noſter? Perijt omnis leticia tua.
in luctum conuerſa ſunt gaudia
tua. Duz tu xp̄m ſuſpendis in lig
no ignoras quãta dampna ſuſtie
as in inferno? Poſt iſtas crudeliũ
voces infernaliũ ad imperium do
mini omnes ferrei confracti ſunt
vectes. Et ecce innumerabiles ſã
ctorum populi eius genibus pro
uoluti lacrimabili voce dicebant
Aduenisti redemptor mundi. ad
uenisti quem deſiderantes quoti
die expectabamus. deſcendiſti ꝓ
nob̄ ad inferos. noli nob̄ deeſſe cũ
reuerſus fueris ad ſuperos. Aſcẽ
de domine iheſu criſte inferno ex
poliato et auctore mortis ſuis vi
culis irretito. redde iam leticiã mũ
do Succurre inquiunt. iaz ſẽnas
extingue penas. reſolue captiuos
Dum hic es abſolue r̃os dum aſcẽ
deris defende tuos Hec auguſtiꝰ
¶ In euangelio autem nicodemi
legitur q̄ carinꝰ et eleutiꝰ filij ſy
meonis ſenis cuz chriſto refurrex
erunt. et anne et cayphe et nico
demo et ioſeph et gamalieli ab eis
adiurati que chriſtus apud iferos
geſſit narrauerũt dicentes. Cum
eẽmꝰ cũ oibꝰ pr̄ibus nr̄is icaligi
ne tẽbrarũ ſubito factꝰ ẽ aureus
ſolis color purpureaq̃ et regalis
lux illuſtrans ſuper nos. Sta
timq̃ adam humani generis pa
ter exultauit dicens. Lux iſta au
ctoris luminis eſt ſempiterni qui
nob̄ ꝓmiſit mittere coeternuz lu
men ſuũ Et exclamauit yſaias di
cẽs Hec ẽ lux pr̄is filiꝰ dĩ. ſic p̄di
xi cũ eẽm viuꝰ in terris Populus
qui ambulabat in tenebris vidit
lucem magnam. Tunc ſuper
uenit genitor noſter ſymeon et
exultans dixit Glorificate domi
num. quia ego xp̄m infantez na
tum in manibus ſuſcepi in tem
plo et compulſus a ſpiritu ſãcto
dixi. Nunc viderunt oculi mei ſa
lutare tuuz. quod paraſti ante fa
ciem omniũ populorum ac̃. Poſt
hoc ſupuenit q̄daz q̄ſi heremitula
et interrogatus a nobis quis eẽt
dixit. Ego ſum iohannes qui criſ
tum baptiſaui et ante faciem eiꝰ
parare vias ipſius preiui. et ip̄m
digito oſtendi dicens Ecce agnus
dei. ecce qui tollit peccata mundi
Et deſcendi nũciare vobis. quia
in ꝓximo eſt viſitare nos. Tunc
ſeth dixit. Cum autẽ iuiſſem ad
portas padiſi rogare dominũ vt
tranſmitteret michi angeluz ſuũ
vt daret michi de oleo miſericor
die et pungerez corpꝰ patris mei
ade cum eſſet infirmus apparuit
michi michael archangelꝰ dicẽs.
Noli laborare lacrimis orãdo ꝓp̄
oleũ ligni miſericordie. q2 nullo
modo poteris ex eo accipere n̄ q̃n
do completi fuerint q̃nq̃milia q̃n
genti ãni. Hec audientes omnes
pr̄iarche et ꝓphete exultauerunt
magna exultacõe. Tũc ſathã pri
ceps et dux mortis dixit ad iſernũ
Prepa te ſuſcipere ihm̄. q̃ ſe glori
atur xp̄m filium dei eẽ. et hõ eſt
timẽs mortẽ dicens Triſtis ẽ ani
ma mea vſq̃ ad mortẽ. et multos
quos feci curuos ſanauit et clau
dos erexit Rñdens infernꝰ dixit
Si potẽs es tu q̃lis ẽ hõ ille iheſꝰ
qui timens mortem potentie tue
aduerſatur? Naz ſi dicit ſe timere
mortez capere te vult et ve tibi erit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De Reſurrectione dni

in ſempiterna ſecula. Cui ſathan
ait. Ego illum temptaui et popu
lum aduerſus ipſum excitaui Nā
lanceam exacui. fel ⁊ acetum miſ
cui. lignum crucis preparaui. ⁊
in proximo eſt mors eius vt per
ducam eum ad te. Cui infernus.
Ipſe ne eſt qui ſuſcitauit lazaruʒ
quem tenebam? Cui ſathan Ipſe
eſt. Cui infernus. Coniuro te per
virtutes tuas ⁊ meas ne poucas
illū ad mē. Ego enim cum audiui
imperiū verbi eius ↄtremui. nec
lazarū tenere potui. Sed excutiēs
ſe vt aquila ſuper omneʒ agilita
tem ſaliens exiuit a nobis. Et cū
hec loqueretur. facta eſt vox vt
tonitruum dicēs. Tollite portas
principes veſtras ⁊ eleuamini por
te eternales et introibit rex glo
rie. Ad hanc vocem concurrerūt
demones et oſtia enea cum vecti
bus ferreis clauſerunt. Tunc di
xit dauid Nonne ego ꝓphetaui di
cens. Confiteantur dño ⁊c. quia
contriuit portas eneas ⁊c. Facta
eſt iterꝫ vox magna dicens. Tolli
te portas principes veſtras ⁊c Vi
dens infernus ꝙ duabus vicibus
exclamauerat. quaſi ignorās ait.
Quis ē iſte rex glorie? Cui dauid
dñs fortis ⁊ potēs ī ꝑlio ipē ē rex
glīe Tunc rex glorie ſuperuenit.
et eternas tenebras illuſtrauit.
Et extendēs dñs manū et tenens
dextram ade dixit. Pax tibi cum
omnibus filijs tuis iuſtis meis.
Et aſcendit dñs ab inferis et oēs
ſancti ſunt ſecuti eum Dñs autem
manum tenens ade. tradidit mi
chaeli archangelo. et introduxit
eos in paradiſum. Quibus occur
rerunt duo viri vetuſti dierꝫ. et
interrogati ſunt a ſanctis. Qui
eſtis vos qui nobiſcum in inferis
mortui nondum fuiſtis. ⁊ in para
diſo corpore collocati eſtis? Et re
ſpondit vn⁹ ex eis. Ego ſū enoch
qui huc tranſlatus ſum Hic eſt he
lias. qui huc curru igneo aſſump
tus eſt. et nos adhuc mortem nō
guſtauimus. ſed in aduentum an
tixp̄i reſeruati ſumus cum eo pre
liaturi et ab eo occidendi Et poſt
triduum et dimidium diem iterꝫ
in nubibus aſſumendi. Et cū hoc
diceret. ecce ſuperuenit alius vir
portans in humeris ſignū crucis.
Qui interrogatus quis eſſꝫ dixit
Ego latro fui et cū ihesu crucifix⁹
fui et credidi ipſum eſſe creatorē
et oraui dicens Memor eſto mei
domine quādo veneris in regnuʒ
tuum. Et dixit mihi. Amen dico ti
bi. Hodie mecū eris in paradiſo
Et dedit mihi iſtud ſignuʒ crucis
dicens Hec portans ambula ī pa
radiſū. et ſi nō dimiſerit te ingre
di angelus paradiſi cuſtos. oſtē
de illi ſignū crucis et dices ad euʒ
ꝙ xp̄s qui nunc crucifixus eſt trāſ
miſit me. et cum hec feciſſem ⁊ di
xiſſem angelo. ſtatim aperiens in
troduxit me. ⁊ ad dextram para
diſi collocauit me. Cū hec carin⁹
et eleucius locuti fuiſſent. ſubito
tranſfigurati ſunt et amplius viſi
nō ſunt. ¶ Dicit beda ꝙ illi qui
cum domino ſurrexerunt vt eēnt
veri teſtes reſurrectionis corpus
non dimiſerūt. Sed cum domino
aſcendente in corpore et anima.
poſt quadraginta dies aſcēderūt
Vbi aūt fuerūt inter diem reſur

rectionis et aſcenſionis noluit de⁹
qui nichil ignorat. ¶ Gregorius
quoqȝ nicenus vel auguſtinus ſe
cundum quoſdam libros ſic ait.
Cōfeſtim eterna nox inferoꝝ xp̄o
deſcēdēte reſplenduit. mox ferru
ginei ianitores talia inter vmbro
ſa ſilentia metu incūbente ſtimu
murāt Quis nāqȝ ē iſte terribil.
et niueo ſplēdore choruſcās? Nū
q̄ talem noſter excepit tartar⁹.
Nunq̄ in noſtram cauernam ta
lem inuomuit mūdus. Inuaſorē
iſte nō debitor. effractor eſt et de
ſtructor. non precator ſed preda
tor. Iudicē videm⁹ non ſupplicē.
venit pugnaē nō ſuccūbere. eripe
re non manere.

¶ De ſancta maria egipciaca.
¶ Hiſtoria quinquageſimaq̄nta

MAria egiptiaca que pecca
trix appellat̄ q̄draginta
ſeptē ānis in heremo arctiſ
ſimā vitā duxit Quidā aūt abbas
noīe zozimas dū iordanē tranſſre
taſſet. et heremū magnū peurre
ret. ſi forte aliquē ſanctum p̄em
inueniret. vidit quendā ambulā
tē nudo nigroqȝ corpore. et ex in
cendio ſolis exuſto. Hec aūt erat
maria egiptiaca. Staticqȝ hec fugā
arripuit. et zozimas poſt eam ve
locius currere cepit. Tūc illa ait
Abba zozima quid me perſeq̄ris?
Ignoſce michi q̄ nō poſſum ad te
faciē meā cōuertere eo q̄ mulier
ſum et nuda. ſed palliū tuū michi
porrige vt poſſim ſine verecūdia
te videre. Qui ſe noīari audiēs
ſtupefactus palliū tribuit. et i ter

rā p̄ſtratus. vt eū bn̄diceret ro
gauit. Cui illa. Ad te pater bene
dictio magis ſpectat quē ſacer do
tij dignitas ornat Ille vt audiuit
q̄ nomē et officiū eius ſciret. am
plius mirabat̄. et ſe bn̄dici obnixi
us precabat̄. Tūc illa. Bn̄dictus
de⁹ redemptor aīaꝝ nr̄aꝝ. Cunqȝ
illa extenſis manib⁹ oraret. vidit
eā quaſi vni⁹ cubiti menſura ele
uari a terra. Tūc ſenex dubitare
cepit. ne forte ſpūs eēt malign⁹
et fingendo orationē faceret. Cui
illa Satiſfaciat tibi de⁹ qui me pec
catricē mulierē imundū ſpm̄ eſti
maſti. Tūc zozimas illā p dn̄m cō
iurauit vt cōditionē ſuā ei deberꝫ
narrare. Cui illa. Ignoſce michi
pater. q̄ ſi tibi ſtatū meuꝫ narra
uero velut a ſerpente territus fu
gies. et aures tue a ſermonibus
meis cōtaminabūtur. et aer a ſor
dibꝫ polluet̄ Cūqȝ ille vehementer
inſtaret dixit. Ego pater in egip
to duodecio etatis mee āno alexā
driā veni Ibiqȝ decē et ſeptem an
nis me publice libidini mee ſubie
ci. et nulli vllatenus me negaui.
Cū aūt hoīes regionis illius pro o
randa ſancta cruce iheroſolimam
aſcēderēt. rogaui nautas me ſecū
dimitterēt p̄ficiſci. Cū vero me de
naulo requirerēt dixi. Nō habeo
fratres aliud naulum ſed pro nau
lo habeatis corpus meum. Sicqȝ
me ſuſceperunt et corpus meum
nauli gratia habuerunt. Cum au
tē iheroſolimā peueniſſem et pro
adorāda cruce vſqȝ ad fores eccīe
cū alijs deueniſſem. ſubito et inui
ſibiliter repulſā patiebar. nec in
tus intrare p̄mittebar. Iteꝝ aūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

atq̧ iterum perueni vſq̧ ad limē
ianue. et ſubito iniuriam patie
bar repulſe. cum tñ omnes liberꝫ
haberent aditū. nec aliquod inue
nirēt impedimentū Rediens igiẗ
ad me et cogitās. ꝙ hoc mihi ob
ſcelerꝫ meorꝫ immanitatem acci
deret. pectus meū cepi manibus
tundere. lacrimas amariſſimas fū
dere. et a cordis intimo grauiter
ſuſpirare. reſpiciensq̧ vidi ibidē
ymaginem beate virgis. ¶ Tunc
illam lacrimabiliter exorare cepi
vt peccatorꝫ meorꝫ veniam impe
traret. et ad adorandā crucē ſan
ctam me intrare permitteret. ꝓ
mittens me ſeculo abrenunciatu
ram. et de cetero caſte manſurā
Cūq̧ hoc oraſſem et in nomine vir
ginis fiduciā recepiſſez. fores ite
rū eccleſie adij. et ſine aliquo im
pedimento eccleſiam intraui. Cū
autem ſanctā crucem deuotiſſime
adoraſſem. quidā mihi tres num
mos tribuit. de quibꝫ tres panes
emi. Audiuiq̧ vocē dicentē mihi
Si iordanem tranſieris ſalua eris
Jordanem igiẗ tranſiui. et in hoc
deſertū veni vbi quadraginta ſep
tem annis nullū penitus hominez
videns manſi Illi aūt tres panes
quos mecū detuli inſtar lapidis ꝑ
tempora duruerūt. et decē et ſep
tem annis mihi ex hijs comeden
do ſuffecerūt Veſtimenta autem
mea iam dudum putrefacta ſunt
Decem et ſeptem ānis in hoc deſer
to a temptationibus carnalibus
moleſtata fui. ſed nūc per dei gra
tiam omnes vici. Ecce oīa opera
mea narraui tibi. et rogo vt pro
me ad deū preces fundas. Tūc ſē

nex in terrā ꝓſtratus in famula
ſua dñm benedixit. Cui illa. Ob
ſecro te vt in die dn̄ice cene ad ior
danem redeas et corpus dn̄ tecū
feras. Ego aūt ibidē tibi occurrā
et de manu tua corpus ſacrꝫ ſuſci
piam. Nā a die qua hic veni com
munionem nō accepi. Rediēs igi
tur ſenex ad monaſteriū. euoluto
anno dū dies dn̄ice cene appropi
quaret. tulit corpus dn̄icū et vſq̧
ad ripā iordanis veniēs. ex alia ri
pa mulierez ſtantē ꝓſpexit. que
ſuper aquas facto crucis ſignacu
lo iuit. et ad ſenē vſq̧ peruenit Qd
vidēs ſenex obſtupuit et ad pedes
eius humiliẗ ſe ꝓſtrauit. Cui illa
Vide ne feceris cum ſacramenta
dominica apud te habeas et ſacer
dotij dignitate refulgeas. Sꝫ ob
ſecro vt ſequenti anno ad me pa
ter redire digneris Tunc illa ſuſ
cepto dn̄ico corpore et facto ſigno
crucis ſuper iordanis aquas iuit.
et heremi ſolitudinē petijt Senex
vero ad ſuū monaſteriū rediēs. ſe
quēti ānō ad locū in quo ꝑmo cū
illa locutus fuerat venit. et eam
ibidem expiraſſe reperit. qui val
de cōtriſtatus eo ꝙ nomē ſcē mu
lieris neſciret lacrimari cepit et
eam tangere nō preſūpſit Dixitq̧
intra ſe Ego quidē corpuſculū ſcē
ſepelire volebā. ſꝫ timeo ne hoc ſi
bi diſpliceat. Hec eo cogitāte vi
dit iuxta caput ſuū lr̄as in terra
ſcriptas ita cōtinentes. Sepeli zo
zima marie corpuſculū. redde ẗre
puluerē ſuū et ora pro me ad deū
Ad cuius preceptum ſecunda die
aprilis reliqui hoc ſeculum. Tūc
ſenex pro certo cognouit ꝙ mox

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

vt dñ̄ ſactum corpus accepit et
ad deſertum redyt. vitam finiuit
Illudq; deſertū̄ quod zozimas
per triginta dieruz ſpacia vix am
bulauit. illa in vna hora percurrit
et ad deum migrauit. Cumq; ſe
nex terram foderet ſed nequiret.
vidit leonem ad ſe venientē mā
ſuete. Dixitq; illi zozimas. Sācta
hec mulier precepit ſepeliri corp9
ſuum. et ego cum ſim ſenex fode
re nō poſſum. nec etiā aptū habeo
ferramentum Tu ergo terram fo
de vt poſſimus eius corpus ſācti
ſimū ſepelire. Tunc leo fodere ce
pit et aptam foueam preparauit
Quo peracto. leo vt agnus man
ſuetus abyt. et ſenex ad ſuuz mo
naſterium glorificās deū venit.

De nominis interpretatione.

Ambroſius dicitur ab am
bra que eſt ſpecies valde
redolēs et ſpecioſa. Ipſe
eñ̄ eccleſie valde precioſus extitit
et in dictis et in factis ſuis valde
redoluit. Vel dicitur ambrōſius
ab ambra et ſyos qđ eſt de9 quaſi
ambra dei. De9 nāq; per eū quaſi
per ambrā vbiq; redolet Fuit eñ̄
et eſt bonus odor xp̄i in omī loco
Vel dicit̄ ab ambor qđ eſt pater
luminis. et ſyor quod eſt paruu
lus quaſi pater multorum filioꝝ
ſpūali generatione Luminoſus in
ſacre ſcripture expoſitione. et par
uulus in ſua humili cōuerſatiōe.
Vel ſicut dicit̄ in gloſario. ambro
ſius odor vel ſapor celeſtis dicit̄.
Ambroſia eſca angeloꝝ. Ambro
ſiū celeſte mellifauū. Fuit eñ̄ ce
leſtis odor per odoriferam fāmā.
Sapor per cōtemplationē internā
Celeſte mellifauū per dulcē ſcrip
turaꝝ expoſitionē. Eſca angelica
per glorioſaz fruitionē. Eius vitā
ſcripſit paulinus nolanus ad au
guſtinum.

De ſancto ambroſio. Hiſto
ria quinquageſimaſexta.

Ambroſius filius ambroſij
prefecti rome cū in cuna
bilis in atrio pretorij eſſ;
poſitus et dormiret. examē apuz
ſubito adueniens. faciē ei9 et os
ita ɔpleuit. vt q̄ſi alueolū ſuū in
traret pariť et exirēt. Que poſtea
euolantes in tantā aeris altitudi
nē ſubleuate ſūt. vt humanis ocu
lis minime viderent̄ Quo pacto.
territus p̄r ait. Si vixerit infan
tul9 iſte aliquid magni erit. Poſ
tea cū adoleuiſſet. et videret ma
trē et ſororē ſacrā virginē man9
ſacerdotū oſculari. ipſe ludens ſo
rori dexterā offerebat. aſſerēs et
ſibi id ab ea fieri oportere Illa ve
ro vt adoleſcentē et neſcientē q̄d
diceret reſpuebat. Rome igit̄ lit
teris erudit9 cū cauſas p̄toꝝ ſplē
dide peroraret. a valētiniano īpera
tore ad regendā liguriā emiliāq;
ꝓuincias direct9 eſt Cūq; medio
lanū veniſſet. et ibidē̄ epiſcopus
tūc deeſſet. ɔuenit p̄p̄ls vt ſibi de
ep̄o ꝓuideret. Sed cū inter arria
nos et catholicos de eligendo ep̄o
ſedicio nō modica oriret̄. illuc am
broſius cauſa ſedande ſeditionis
illius perrexit. Et ſtatī vox infātis
īſonuit dicēs Ambroſiū ep̄m. cui
voci omēs vnanimiter cōſēſerūt.
ambroſiū epiſcopum acclamātes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Ambrosio
7. Decemb.

feſtis precipuis ieiunabat· Tāte
autē largitatis fuit· q̄ omnia que
habere poterat eccleſijs et paupe
ribus nil ſibi retinēs tribuebat.
Tante compaſſionis· vt cum ali
quis lapſū ſuum ſibi confitebatur
ſic amariſſime flebat· q̄ illū ſimi
liter flere cōpellebat· Tante humi
litatis et laboris· vt libros quos
dictabat ꝓpria manu ſcriberet ni
ſi cum īfirmitate corporis graua
retur Tante etiam pietatis ⁊ dul
cedinis· vt cum alicuius ſancti ſa
cerdotis vel epiſcopi ſibi obit⁹ nū
ciaret̄ ſic amariſſime flebat vt vix
conſolari valeret Cū autē interro
garetur cur ſanctos viros qui ad
gloriā proficiſcebant̄ ſic defleret a
iebat Ne putetis me flere q̄ receſ
ſerūt· vel q̄ me ad gloriā preceſſe
rūt. ſed q̄ difficile īuenietur qui
tam dignus eius officio habeat̄.
Tante etiam conſtantie et fortitu
dinis q̄ imperatoris vel principū
vicia nō palpabat· ſed eos voce li
bera conſtantiſſime arguebat.
¶ Cum quidā vir quoddā flagi
ciū perpetraſſet. et corā eo addu
ctus fuiſſ3· dixit ambroſius Opor
tet illū tradi ſathane in interitu3
carnis· ne talia deinceps audeat
perpetrare· quem in eodē momen
to cum adhuc ſermo eſſet in ore e
ius ſpiritus immūdus diſcerpere
cepit· ¶ Quadā vice vt aiunt cū
beatus ambroſius romam perge
ret· et in quadā villa tuſcie apud
quendā hominē nimiū locupletem
hoſpitatus fuiſſet· illū hominem
ſup ſtatu ſuo ſollicite requiſiuit.
Cui ille reſpondit. Status meus
dn̄e ſemꝑ felix extitit et glorioſus

Ecce enim diuitijs infinitis abun
do· ſeruos ⁊ famulos q̄ꝑ plures ha
beo· copioſam filiorum et nepotū
turbam poſſideo· et omnia ſemꝑ
ad vota habui· nec vnq̄ꝫ aliquid
mihi aduerſum accidit· vel quod
contriſtaret euenit· Quod audi
ens ambroſius vehementer obſtu
puit· ⁊ hijs qui ſecū erāt in comi
tatu dixit· Surgite et hinc q̄ꝫcit⁹
fugiamus· quia dominus non eſt
in loco iſto· feſtinate filij feſtīate
nec in feſtinādo moram facite· ne
nos hic diuina vltio apprehendat
et in peccatis iſtoru3 pariter nos
inuoluat· Cum ergo fugerent et
aliquantulum proceſſerunt. ſubi
to ſe terra aperuit· et hominem
illum cum vniuerſis que ad illu3
pertinebant ita abſorbuit· vt nul
lum inde veſtigium remaneret·
Quod cernens ambroſius dixit·
Ecce fratres q̄ꝫ miſericorditer de⁹
parcit cum hic aduerſa tribuit· ⁊
q̄ꝫ ſeuere iraſcitur cū ſemper proſ
pera elargitur· In eodem autem
loco fouea quedam profundiſſia
remanſiſſe dicitur· que vſq3 hodie
in huius teſtimonium perſeuerat
¶ Cum autem ambroſius radicē
omnium malorum auariciam ma
gis ac magis in hominibus creſce
re cerneret· et maxime in hijs q̄
erant in poteſtatibus cōſtituti. a
pud quos omnia precio vēdeban
tur· necnon in hijs qui erāt ſacris
miſterijs deputati vehementer in
gemuit. et ſe de hui⁹ ſeculi erum
na liberari inſtantius exorauit·
quod cum ſe obtinuiſſe gauderet.
reuelauit fratribus· q̄ vſq3 ad re
ſurrectionem dominicam ſecum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eſſet· Ante vero paucos dies ꝙ̃ le
ctulo detineretur. cum quadrage
ſimũquartum pſalmuꝫ cum nota
rio dictaret· ſubito ipſo vidente
notario ĩ modum ſcuti breuis ig
nis caput eiꝰ cooperuit atqꝫ pau
latim per os eius tãꝙ̃ in domum
habitator intrauit. Tũc facies e
ius tanꝙ̃ nix effecta eſt. ſed poſt
modũ ad ſuã ſpeciẽ reuerſa eſt·
Igiẗ ipſa die ſcribẽdi et dictãdi fi
nẽ fecit. nec ipſũ pſalmũ explere
potuit· Poſt igiẗ paucos dies in
firmitate corporis laborare cepit·
Tũc comes ytalie cũ mediolaĩ eẽt
nobiles cõuocauit dicẽs· ꝙ tãto
viro recedẽte piculũ eſſet· ne yta
lie interitus immineret· Rogauit
qꝫ vt ad virũ dei accederẽt rogan
tes vt ſibi adhuc ſpaciũ viuẽdi a
dño impetraret· Qđ ille vt ab illꝭ
audiuit· reſpondit· Nõ ita inter
vos vixi vt me viuẽ pudeat· nec
mori timeo cũ bonũ dñm habeaꝰ
¶ Eo tpe quatuor eius diaconi
ↄuẽnerũt tractãtes inter ſe quis
poſt eius obitũ bonꝰ eſſet· Cũ er
go a loco in quo vir dei ambroſi
us iacebat lõge eſſent· et ſimplici
anũ ita ſilenter nominaſſent· vt
vix inuicem ſe audirent· Ille ab
eis longe poſitus tercio exclama
uit Senex· ſed bonus· Quod audi
entes territi fugerũt· et non niſi
illum poſt obitum eius elegerũt·
¶ Honoratꝰ quidã eps̃ vercellẽſ
qui beati ambroſij exitũ expecta
bat cũ ſe ſopori dediſſet· vocem ſe
tertio clamantẽ audiuit· Surge
quia modo eſt receſſurꝰ· Qui cõfur
gẽs mediolanũ concitus venit· et
ei dñici corporis ſacramẽtũ dedit

Moxqꝫ ille manꝰ in modũ crucis
expandit· et vltimum ſpiritũ in
ter verba orationis efflauit· Flo
ruit circa ãnos dñi trecentos Cũ
autem in nocte paſce corpus eiꝰ
ad eccleſiam fuiſſet delatum· plu
rimi infantes baptiſati eum vide
runt· ita vt aliqui eum ſedentem
in cathedra tribunali dicerent·
Aliqui autem deſcendentẽ paren
tibus digito demonſtrarent· Nõ
nulli vero ſtellã ſuper eius corpus
ſe videre narrauerũt· ¶ Quidam
preſbiter cum in conuiuio cũ mul
tis alijs eſſet· et ſancto ambroſio
detrahere cepiſſet· eum continuo
plaga percuſſit· et de conuiuio ad
lectulum adductus vitam finiuit·
¶ In vrbe cartaginẽſi cum tres
epiſcopi inſimul conuiuarent· et
vnus eorꝫ beato ambroſio detra
xiſſet· relatum eſt illi quid illi pſ
bitero qui ſibi detraxerat accidiſ
ſet· Quod cum ille vilipenderet·
ſubito letale vulnus accepit· et
extremum cõtinuo diem clauſit·
¶ Notandũ ꝙ btũs ambroſiꝰ in
multis ꝯmendabilis fuiſſe videẗ·
¶ Primo in liberalitate· quia omĩa
que habebat pauperꝫ erãt Vñ re
fert de ſeipſo ꝙ imꝑatori petenti
baſilicam ſic reſpondit· Et eſt in
decreto· xxiij· q· viij· Si a me pe
teret qđ meũ eſt· id eſt fundũ me
um· argentũ meũ et huiuſmodi
nõ refragarer q̃q̃ omĩa que mea
ſũt pauperꝫ ſũt· ¶ Secũdo in mũ
dicie puritate Fuit em̃ virgo Vñ
refert ihero· eũ dixiſſe· Virgita
tẽ nõ ſolũ efferimꝰ ſed ſeruamus
¶ Tercio cõmendabilis fuiſſe vi
deẗ in fidei firmitate· Vñ dixit cũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De. S. Ambroſio.
7. Decemb.

Quo illo cognito. vt eos a ſe ter
roribus remoueret. eccleſiam exi
ens tribunal conſcendit. et cõtra
conſuetudinem ſuã tormenta per
ſonis adhiberi iuſſit. Quod cum
faceret popul9 nihilominus accla
mabat Peccm̃ tuũ ſup nos Tũc il
le turbat9 domũ redijt et phiam
profiteri voluit. Quod vbi ne fa
cerz reuocatus eſſet publicas mu
lieres ad ſe ingredi fecit. vt hijs
viſis ab eius electione populuz re
uocaret. Sed cum nec ſic profice
ret. ſed ſemper populũ peccatũ tu
um ſuper nos acclamare videret
fugã media nocte petijt. Cũq3 tici
nium pergere ſe putaret. mane
ad portã mediolanenſis ciuitatis
que romana dicitur inuenit̃. Qui
inuentus cum cuſtodiretur a pplo
miſſa relatio eſt ad clementiſſimũ
imperatorẽ valentinianum. qui
cum ſũmo gaudio accepit. q iudi
ces a ſe directi ad ſacerdotiũ pete
rent. Letabat̃ etiã probus prefe
ctus q verbũ ſuũ in eo fuerat ad
impletũ. Dixerat em̃ cum proficiſ
centi mandata donaret. Vade age
nõ vt iudex. ſed vt eps. Pendẽte
relatione iterz abſcõdit̃. ſ inuẽt9
cũ adhuc eſſet cathecuminus bap
tiſat̃. Et octauo die in epiſcopalẽ
cathedrã ſublimat̃. Cũ aũt poſt ã
nos quatuor romã iuiſſet. et ſoror
ſua ſacra virgo eius dexteram oſ
cularetur ſubridens ait. Ecce vt
dicebã tibi ſacerdotis manũ oſcu
laris. ¶ Cũ aũt in quandã ciuita
tem p quodã epo ordinãdo iuiſſz
et eius electioni iuſtina impera
trix et alij heretici cõtradicerẽt. vo
lẽtes vt de ſua ſecta aliquis ordia

ret. vna de arrianorz virginibus
impudentior ceteris tribunal con
ſcendit. et beatũ ambroſiũ p veſ
timentũ apprehẽdit. volẽs ipſum
ad partez mulierz trahere. vt ab
eis ceſus de eccleſia cuz iniuria re
pelleret̃. Cui ambroſi9 ait. Et ſi e
go indign9 tãto ſacerdotio ſum.
te tñ non cõuenit in qualemcũq3
ſacerdotem manus inicere Vnde
timere debuiſti iudiciũ dei. ne tibi
aduerſi aliqd cõtingat Qd dictũ
exitus cõfirmauit. Nam die alio
mortuã ad ſepulchrũ vſq3 deduxit
gratiam pro cõtumelia rependẽs
Qd factuz oẽs valde perterruit.
Poſt hec mediolanũ reuerſus in
numeras inſidias a iuſtina impe
ratrice ptulit. muneribus et hono
ribz populũ cõtra eũ excitante Cũ
ergo multi eum in exilium pellere
niterentur. vnus eorum ceteris
infelicior in tantum furorem exci
tatus eſt. vt iuxta eccleſiam ſibi
domum collocaret. ac in eadem
quadrigã paratã haberet. quo p
curãte iuſtina facilius raptum ad
exiliũ deportaret. Sed dei iudicio
ipſo die quo ipſuz rapere arbitra
batur in eadem quadriga. et de
eadem domo in exilium pulſus ẽ.
Cui tamen ambroſius reddens
bona p malis. ſumptus et neceſ
ſaria miniſtrauit. Cantus et offi
cium in eccleſia mediolanenſi pri
mus celebrari inſtituit. Erãt etiã
tunc temporis mediolani multi a
demonibus obceſſi. qui ſe torque
ri ab ambroſio magnis vocibz cla
mitabãt. Juſtina aũt et multi ar
rianorz cum inſimul habitarẽt di
cebant. Pro pecunia ambroſium

homines comparare qui ſe ab im
mundis ſpiritibus vexari menti
rent. et ab ambroſio dicerent ſe
torqueri. Tūc ſubito vnus ex il
lis arrianis qui aſtabāt arreptꝰ
a demonio in medium proſiliuit
atqꝫ clamare cepit. Vtinā ſic tor
q̄rent vt torqueor q̄ n̄ credūt am
broſio At illi ꝯfuſi ī piſcinā dimer
ſum hoiem necauerunt. ¶ Qui
dam hereticus acerrimus diſputa
tor et durus et inconuertibilis ad
fidem. cum audiret ambroſium p̄
dicātem. vidit ad aures eius an
gelum loquentem v̄ba que popu
lo predicabat. Quo viſo. fidem
quam perſequebatur cepit defende
re. ¶ Quidam aruſpex demones
aduocabat. et ipſos ad nocendū
ambroſio trāſmittebat Sed reuer
ſi demones renunciabant ꝙ non
ſolum ad ip̄m. ſed nec etiam ad fo
res domꝰ ſue appropinquare va
lebant. Qm̄ ignis inſuperabilis
omne illud edificiū cōmuniret.
vt etiam longe poſiti vrerentur.
Predictus vero aruſpex cū a iudi
ce ꝑpter quedā maleficia torque
retur. clamabat amplius ab am
broſio ſe torqueri. ¶ Quendam
demoniacum ingredientem medi
olanum demon dimiſit. egredien
tē inuaſit. Interrogatus de hoc
demon ait ſe ambroſium timuiſſe
Alius quadam nocte eius cubicu
lum adijt vt gladio ipſū necarꝫ.
prece ac precio a iuſtina inductus
Sed cum dextera gladium eleuaſ
ſet vt ipſum percuteret. continuo
aruit manus eius. ¶ Cum viri
theſſalonice ciuitatis aliquid ī im
peratorem deliquiſſent. et eis im

perator precibus beati ambroſij
indulſiſſet. clam a gente curialiū
malicia per iuſſum imperatoris ne
ſciēte ambroſio plurimi occiſi fuēt
Quod vt ambroſius comperit.
imperatori copiam intrandi eccle
ſiam denegauit. Cui cum impera
tor diceret ꝙ dauid adulteriū cōmi
ſiſſet. reſpondit. Qui ſecutus es
errantem. ſequere corrigentem.
Quod cum audiſſet clemētiſſimꝰ
imperator. ita grataniter accepit
ꝙ publice penitentiam agere nō
negauit. ¶ Quidam a demo
nio arreptus clamare cepit ab am
broſio ſe torqueri. Cui ambroſius
Obmuteſce diabole. quia nō tor
quet te āmbroſius. ſed inuidia tua.
quia illuc homines aſcendere con
ſpicis vnde tu turpiter corruiſti.
Nam ambroſius neſcit inflari Sta
timqꝫ ille obmutuit. ¶ Qua
dam vice cum beatus ambroſius
per ciuitatem pergeret. caſu qui
dam lapſus eſt. et in t̄ra proſtra
tus iacebat. quem vidēs alter ri
dere cepit. Cui āmbroſiꝰ. Et tu qui
ſtas vide ne cadas Quo dicto. ſta
tim lapſum doluit ſuū qui riſerat
alienū. ¶ Quadā vice āmbroſiꝰ pa
laciū macedonij mgr̄i officiorꝫ vt
ꝓ quodā intercederet venit. ſ3 cū
fores clauſas inueniſſꝫ. nec intrā
di copiā hr̄e potuiſſꝫ. ait Et tu qui
dē venies ad eccīam. ſ3 nō clauſis
ianuis ſ3 apertis ingredi nō vale
bis. Elapſo aliquo tp̄e metuēs ini
inicos macedonius ad eccīam fu
git. et patētibꝫ ianuis aditū adi
re nō potuit ¶ Fuit aūt btūs am
broſius tāte abſtinentie ꝙ quoti
die niſi in ſabbato et die dn̄ico et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Pergam ad eum. vt iuſtas in fa
ciem contumelias percipiam. Cū
ergo veniſſet et ſua ſolui vincula
poſtulaſſet. occurrens ambroſius
et ingreſſum ꝓhibens ait. Quā
penitentiam oſtendiſti poſt tātas
iniquitates? Et ille. Tuū eſt impo
nere ⁊ meum obtemperare. Verꝝ
cum imperator allegaret ꝙ dauid
adulterium et homicidium ꝯmiſiſ
ſet ait ambroſius Qui ſecutus es
errantē. ſequere corrigentē. Qd
ita gratanter imperator accepit.
ꝙ publicā penitentiā agere non
recuſauit. Cū ergo reconſiliatus
eccleſiam intraſſet et intra can
cellos ſtaret. requirit ambroſius
quid ibi expectaret Cui cum dice
ret ſe perceptionem ſacrorꝝ miſte
riorꝝ expectare. ait ambroſius. O
imꝑator interiora loca tantum ſa
cerdotibꝫ ſūt collata Egredere er
go ⁊ hanc expectationem commu
nem habe cum ceteris. Purpura
namqꝫ imperatores facit. non ſa
cerdotes. Cui imperator protinꝰ
obediuit. Cū ergo conſtātinopo
lim reuerſus extra cācellos ſtarꝫ
mādauit ei eps̄ vt intraret. Et il
le ait. Vix diſcere potui que diffe
rentia ſit imperatoris et ſacerdo
tis. Vix em̄ veritatis inueni ma
giſtrum. ambroſium nāqꝫ ſolum
noui vocari pontificē. ¶ Octauo
in ſana doctrina. Eius namqꝫ do
ctrina habet altā ꝓfunditatem.
Ihero. de. xij. doctoribꝰ. Ambro
ſius ſuꝑ ꝓfundorꝝ pinnā raptus
et aeris volucer ꝙ̄diu in ꝓfundū
ingreditꝰ. fructū de alto capere vi
detꝰ. firmā habꝫ ſoliditatē. Ihero.
ibidē. Eius omnes ſententie fidei
et eccleſie et omnium virtutum
firme ſunt columne. Elegantem
habet venuſtatem. Augꝰ in libro
de nuptijs et ꝯiugio cōtra pelagi
um hereſiarchā ſic laudat ambro
ſiū. Vt dicat btūs ambroſiꝰ eps̄
in cuius p̄cipue libris romana lu
cet fides. qui ſcriptor int̄ latinos
flos quidā eminuit. Et ſubdit au
guſtinꝰ. Cuiꝰ fidē et puriſſimū in
ſcripturis ſenſū. nec inimicus qui
dē auſus eſt reprehendere. ¶ Ma
gnā habet auctoritatē. Antiqui
doctores ſicut auguſtinus verba
ſua ꝓ auctoritate habebāt. Vnde
refert augꝰ ad ianuariū. ꝙ cum
mater eius mirata fuiſſꝫ cur me
diolani ſabbato nō ieiunarent.
et de hoc auguſtinꝰ āmbroſiū inter
rogaſſet. ait ambroſius Cū romā
venio ieiuno ſabbato Sic et tu ad
quā forte eccleſiā veneris. eiꝰ mo
rē ſerua ſi cuiꝙ̄ nō vis eē ſcādalū
nec quēꝙ̄ tibi Et ſubdit auguſtiꝰ
Ego de hac ſētētia etiā atqꝫ etiam
cogitās. ita ſemꝑ habui tāꝙ̄ eā
celeſti oraculo acceperim.

De nomine.

Georgius dicitꝰ a geos qd̄ eſt
terra. et orge qd̄ eſt colere
quaſi colēs terrā id eſt carnē ſuā
Augꝰ aūt in libro de ciuitate dei di
cit ꝙ bona terra ē in altitudie mō
tiū et tēperamēto colliū. ⁊ plani
cie camporꝝ. Pria em̄ bona eſt ad
virētes herbas Secūda ad vineas
Tercia ad fruges. Sic btūs geor
gius fuit altus deſpiciēdo inferio
ra. et ideo habuit virorē purita
tis. Temperatus per diſcretio
nē. ⁊ ideo habuit vinum interne

iocūditatis. Planus vero fuit ꝑ
humilitatem. et ideo protulit fru
ges bone operationis Vel dicitur
a gera qđ eſt ſacꝝ. ⁊ gyon quod
eſt luctatio quaſi ſacer luctator.
quia luctatus eſt cum dracone ⁊
carnifice Vel a gear qđ eſt ſacrū
et gyon arena quaſi ſacra arena
Fuit em̄ arena ꝙ ponderoſus mo
rū grauitate. minutus humilita
te et ſiccus a carnali voluptate.
Vel georgius dicit̄ a geor qđ eſt
peregrinus et gyr preciſio et ys
conſiliator. Ipſe em̄ fuit pegrin⁹
in contemptu mundi. preciſus in
corona martirij. et conſiliator in
predicatione regni.

De ſancto georgio. Hiſtoria quinquageſimaſeptima.

Georgius tribunus gene
re capadocius peruenit.
quadā vice in prouinciaꝫ
libie in ciuitatē que dicitur ſilena
Iuxta quā ciuitatē erat ſtagnuꝫ
ad inſtar maris. in quo draco peſ
tifer latitabat. qui ſepe populū cō
tra ſe armatū in fugā cōuerterat
Flatuqꝫ ſuo ad muros ciuitatis ac
cedens. oēs inficiebat. Quapꝓpter
cōpulſi ciues duas oues quotidie
illi dabāt. vt eius furorē ſedarēt
Alioquin ſic muros ciuitatis inua
debat et aereꝫ inficiebat. ꝙ pluri
mi interibāt Cum ergo iam oues
pene deficerēt. inito conſilio ouem
cum adiuncto homine tribuebāt.
Cū ergo ſorte filij ⁊ filie omēs da
rentur et ſors neminē exciperet.
et iā pene omēs filij ⁊ filie populi
eēnt ↄſumpti. quadam vice filia
regis vnica ſorte eſt deprehenſa.
et dracōi adiudicata. Tunc rex
contriſtatus ait. Tollite aurū et
argentū etiam dimidiū regni mei
et filiam meā mihi dimittite ne ta
liter moriatur. Cui populus cum
furore reſpondit. Tu hoc rex edi
ctū feciſti. et nūc omēs pueri nr̄i
mortui ſūt ⁊ tu vis filiā tuā ſalua
re. Niſi in filiā tuā cōpleueris qđ
in alijs ordinaſti. ſuccendemus te
et domū tuā. Quod rex vidēs fle
re cepit filiam dicens. Heu me fi
lia mea dulciſſima quid de te faci
am. aut quid dicam. non plus vi
debo nuptias tuas? Et conuerſus
ad populū dixit Oro vt inducias
octo dierum lugendi filiam meaꝫ
tribuatis mihi. Quod cum popu
lus annuiſſet. in fine octo dieruꝫ
reuerſus eſt populus cum furore
dicens. Quare perdis populuꝫ tu
um propter filiam tuam? En om
nes a flatu draconis morimur.
Tunc rex videns ꝙ filiam nō poſ
ſet liberare. induit eam veſtibus
regalibus. Et amplexatus eaꝫ cū
lacrimis dixit. Heu me filia mea
vnica de te filios ī regali gremio
nutrire credebam. nunc ſorte ap
probante vadis vt a dracone de
uoreris. Heu me filia mea dulciſſi
ma. ꝓponebam ad tuas nuptias
magnatos et principes inuitare.
palacium margaritis ornare. tim
pana et organa audire. et nunc
vadis vt a dracone deuoreris. et
deoſculās dimiſit eā dicēs. Vtinā
filia mea ego antea mortu⁹ eſſem
ꝙ̄ te ſic amiſiſſem Tūc illa ꝓcidit
ad pedes patris petēs ab eo bene
dictionē ſuā. Quā cū pater cum la
crimis benedixiſſet. ad lacum pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

imꝑator ꝑeteret baſilicā · et eſt
in eodē caplo · Prius eſt · vt aīaꝫ
mihi ꝙ̄ fidē auferat · ¶ Quarto in
martirij auiditate · Vñ legitꝰ in e
pla ſua de baſilica nō tradenda ꝙ
ꝑpoſitꝰ valētiniani ābroſio mā
dauit dicēs Tu cōtemnis valenti
nianū caput tibi tollo Cui ambro
ſius · Deus ꝑmittat tibi vt facias
qḋ minaris · atqꝫ vtinā deus auer
tat eos ab ecclia · et in me oia te
la ſua ꝯuertāt · et meo ſanguine
ſitim ſuā expleant · ¶ Quinto in
oratiois inſtātia · Vñ dicitꝰ de eo ꝗ
habetꝰ in libro · xi · hiſtorie eccliaſti
ce · Ambroſiꝰ aduerſus regine fu
rorē nō ſe manu defēſabat aut te
lo · ſed ieiunijs et ꝯtinuatis vigili
is ſb altari poſitus ꝑ obſecratiōes
defenſorē ſibi atqꝫ eccleſie deū pa
rabat · ¶ Sexto in lacrimaꝝ abū
dātia · Habuit eñ tria genera la
crimaꝝ · ſcꝫ lacrīas ꝯpaſſiois pro
alioꝝ culpis · Vñ dicit paulinus ·
de eo in legēda · ꝙ cū aliquis lap
ſū ſuuꝫ ei ꝯfitebatꝰ ſic amariſſime
flebat ꝙ illū flere ſiliter ꝯpellebat
Habuit etiā lacrimas deuotionis
ꝓ eternis deſiderijs · Vñ ſupͣ dictū
eſt a paulino · ꝙ cū interrogaretꝰ
cur ſcōs qui moriebātur ſic flerꝫ ·
rñdit Ne me putetis flere qꝛ receſ
ſerit · ſꝫ qꝛ me ad glͥam preceſſerit
Habuit lacrīas ꝯpaſſionis ꝓ alio
rū iniurijs · Vñ ipſe dicit de ſe · ꝗ
eſt in decreto ī ſuꝑiori caplo ad
uerſus milites gothos · Lacrime
mee arma mea ſūt · Talia eñ mu
nimēta ſūt ſacerdotis · aliter nec
debeo nec poſſuꝫ reſiſtere · ¶ Sep
timo ꝯmēdabilis fuiſſe videtꝰ ī for
ti cōſtantia Cuiꝰ conſtantia maxi
me in tribꝰ ꝑparet · Primo in de
fenſione catholice veritatis · Vnde
dicitur in libro vndecimo eccleſia
ſtice hiſtorie · ꝙ iuſtina mater va
lentiniani imperatoris arrianē he
reſeos alumna conturbare cepit
eccleſiarum ſtatum · cōminari ſa
cerdotibus depulſiones et exilia ·
niſi ariminenſis cōſilij decreta re
uocarēt Quo bello eccleſie murū
et turrim validiſſimam pulſabat
ambroſium · In eius quoqꝫ prefa
tione ſic de eo cantatur · Quanta
ambroſium virtute ſolidaſti con
ſtantie · tanto munere celitus de
coraſti · vt per euꝫ excluſa torque
rentur demonia · arrianorum im
pietas ꝯpulſa tabeſceret · ac ſecu
larium ꝑincipum colla tuo iugo
ſubacta · redderētꝰ humillima · Se
cūdo in tuitione eccleſiaſtice liber
tatis · Vnde cum imꝑator aufer
re vellet quandam baſilicam · op
poſuit ſe ambroſius contra impe
ratorem ſicut ipſe teſtatur · ꝗ eſt
in decreto · xxiij · q · viij · conueni
or ipſe a comitibus vt per me baſi
lice fieret matura traditio dicen
tibus imperatorem iuſſiſſe ſuo iuri
tradi debere · reſpondi · Si patri
monium petit inuadite · ſi corpus
occurrā · vultis · in vincula īponi
te · vultis in mortem · volūtas eſt
mihi · Non ego me vallabo circum
fuſione populorum · nec altaria te
nebo vitam obſecrans · ſed pro
altaribus gratius immolabor ·
Mandamur tradere baſilicam ·
vrgemur ergo preceptis regali
bus · ſed confirmamur ſcripture
ſermonibus · Qui igitur reſpon
dit · Tanqͣ vna ex inſipientibus

locuta es Noli te grauare impera
tor. vt putes te in ea que diuina
ſunt imperiale aliquod ius habē.
ad imperatorē palacia ꝑtinent.
ad ſacerdotes eccleſie. ſanctꝰ na
both vites ſuas ꝓprio cruore defē
dit. ſed ille vineam nō tradidit ſu
am. nos tredemus xp̄i eccleſiam
Tributū ceſaris eſt. nō negetur
Eccleſia dei eſt. ceſari vtiqȝ nō do
netur. Si de me aliquid ꝯpellerē
et poſceret. aut fundus. aut do
mus. aut aurꝫ. aut argētū aut id
qđ mei iuris eſſꝫ libēter offerrē.
templo dei nihil poſſū nec decerpe
rē nec detrudere. cū illud cuſtodiē
dum non tradendum acceperim.
Tercio apparet eiꝰ cōſtātia in ob
iurgatione vicij et iniquitatis.
Vnđ legit in hiſtoria tripartita et
in quadam cronica ꝙ cum apud
theſalonicā ciuitatē orta ſeditiōe
quidam iudices fuiſſent a populo
lapidati. theodoſius imperator in
dignatus iuſſit omnes interimi.
nocētes ab innocētibus nō ſecer
nens. vbi fere quinqȝ milia homi
nū ſunt occiſa. Cū igitur impera
tor mediolanū veniſſet et eccleſiā
intrare vellet. occurrit ei ambroſi
us ad ianuā. eiqȝ aditū prohibuit
dicēs. Cur imperator poſt cauſaꝫ
tanti furoris nō agnoſcis molem
tue preſumptionis? Sed forte re
cognitioneꝫ peccati ꝓhibet ptās
imperij. Decet te vt vincat ratio
ptātem. princeps es o impator.
ſed conſeruorꝫ. Quibus ergo ocu
lis aſpicies communis domini tē
plū? Quibus calcabis pedibus ſā
ctū pauimētū? Quō manus extē
des de quibus ſanguis adhuc ſtil
lat iniuſtus? Qua preſumptione
ore tuo poculuꝫ ſanguinis eius ꝑ
cipies. dū furore ſermonū tuorū
tātus iniuſte ſit ſanguis effuſus?
Recede ergo recede. ne ſecundo
peccato priorem nequiciam auge
re contendas. Suſcipe vinculum
quo te dn̄s nūc ligauit. eſt enim
medicina maxima ſanitatis Hijs
ſermonibus impator obediens ge
mēs et flens ad regalia remeauit
Cū ergo diu in fletu manſiſſet. ru
finus magiſter militum cauſam
tante triſticie requiſiuit. Cui ille
Tu inquit mea mala non ſentis.
qꝛ ſeruis et mendicantibus aper
ta ſunt templa. mihi vero ad ea
ingreſſus non eſt. Et hec dicens.
ſingula verba ſingultibus interrū
pebat. Cui rufinus. Curro ſi vis
ad ambroſium vt tibi ſoluat vin
culū quo te ligauit. Et ille Nō po
teris perſuadere ambroſio. qꝛ nō
verebitur imperialem potentiam
vt legē poſſit preuaricari diuinā.
Sed cū ille promitteret ꝙ eum fle
cteret. eū imperator ire precepit.
et ipſum poſt paululū eſt ſecutus
Mox aūt vt ambroſius rufinum
vidit ait. Impudētiam canū imi
tatus es o rufine tante videlicet
necis auctor exiſtens. Et nūc pu
dorem ex fronte detergēs nō eru
beſcis cōtra maieſtatē latrare di
uinam. Cūqȝ rufinus pro impera
tore ſupplicaſſet et diceret eum ſe
qui. ſupno zelo accenſus ambro
ſius ait. Ego tibi predico qm̄ in
gredi eum ſacra limina ꝓhibeo.
Si vero ptātē in tirāniđ mutaue
rit. necē libēter ſuſcipio. Qđ cum
rufinus imperatori nunciaſſꝫ ait.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ceſſit. Quam beatus georgius in
de tranſiens vt plorantem vidit
eam quid haberet interrogauit.
Et illa. Bone iuuenis velociter e
quum aſcende et fuge. ne mecum
pariter moriaris. Cui georgius.
Noli timere filia. ſed dic mihi qd
hic preſtolaris omī plebe ſpectā
te. Et illa. Video bone iuuenis ꝙ
magnifici cordis es. ſ cur mecum
mori deſideras? Fuge velocius. Cui
georgius. Filia noli timere. Dīnē
nō diſcedam donec mihi quid ha
beas intimabis. Cum ergo illa ſi
bi totum expoſuiſſet. ait georgius.
Filia noli timere. quia ī chriſti no
mine te iuuabo. Et illa. Bone
miles mecum non pereas Sufficit
em̄ vt ſola peream. Nam me libe
rare non poſſes. et mecum perires
Cum hec loqueretur. ecce draco
veniens caput de lacu leuauit.
Tunc puella tremefacta dixit.
Fuge bone domine fuge velociter
Tunc georgius equum aſcendēs
et cruce ſe muniens. draconeꝫ cō
tra ſe venientem audacter aggre
ditur. et lanceam fortiter vibrās
et ſe deo commendās. ipſum gra
uiter vulnerauit et ad terram de
iecit. Dixitq; puelle. Proice zonā
tuam in collum draconis nihil du
bitans filia. Quod cum feciſſet.
ſequebatur eam velut manſuetiſſi
mus canis Cum ergo eum in ciui
tatem duceret. populi hec viden
tes. per montes et ſolitudines fu
gere ceperunt dicentes Ve nobis
quia iam omnes peribimus. Tūc
georgius innuit eis dicens. Noli
te timere. Ad hoc enim me miſit
dominus ad vos. vt a penis libe
rarem draconis. Tantūmodo in
chriſtum credite. et vnuſquiſq;
veſtrum baptiſetur. et draconeꝫ
iſtum occidam. Tunc rex et om
nes populi baptiſati ſunt. Bea
tus auteꝫ georgius euaginato gla
dio draconem occidit. et ipſum
extra ciuitatem efferri precepit.
Tunc quatuor paria boum ipſum
in magnum campum foras duxe
runt. Baptiſati ſunt in illa die vi
ginti milia hominuꝫ exceptis par
uulis et mulieribus. Rex autem
in honorem beate marie et beati
georgii eccleſiam mire magnitu
dinis conſtruxit. De cuius altari
fons viuus emanat. cuius potus
omnes languidos ſanat. Rex ve
ro infinitam pecuniam ſancto ge
orgio obtulit. quam ille accipere
rennuens. pauperibus dari pre
cepit. Tunc beatus georgius re
gem de quatuor breuiter inſtru
xit. ſcilicet Vt eccleſiaꝝ dei curaꝫ
haberet. ſacerdotes honoraret.
diuinum officium libenter audi
ret. et ſemper pauperum memor
eſſet. et ſic oſculato rege inde re
ceſſit. ¶ In aliquibus tamen li
bris legitur. ꝙ dum draco ad de
uorandum puellam pergeret. bea
tus georgius ſe cruce muniuit. et
draconem illum aggrediens in
terfecit. ¶ Eo vero tempore
imperantibus dyocleciano et ma
ximiano. ſub preſide autem dacia
no. tanta perſecutio chriſtianoruꝫ
fuit. vt infra vnum menſem qua
dragintaduo milia hominū mar
tirio coronarentur. Vnde inter tot
tormenta multi chriſtiani deficie
bant et ydolis immolabāt. quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

videñs ſanctus georgius tactus
dolore cordis intrinſecus omnia
que habebat diſperſit· militarē
habitū abiecit· xp̄ianoꝝ habitū
induit· et in mediū proſiliens ex
clamauit· Omēs dij gentiū demo
nia· Dn̄s aūt celos fecit· Cui pre
ſes iratus dixit· Qua preſumptio
ne audes deos nr̄os demonia appel
lare? Dic tamē vn̄ es tu· aut quo
nomine vocaris? Cui georgiꝰ ait
Georgius vocor ex nobili proſa
pia capadocie ortus· Paleſtinam
xp̄o fauente deuici· ſed omnia de
ſerui vt ſeruire poſſim liberius
deo celi· Cū aūt preſes eū ad ſe in
clinare nō poſſet· iuſſit euꝫ in ecu
leum leuari· et membratim corpꝰ
eius vngulis laniari. Appoſitis in
ſuper ad latera facibus et patenti
bus viſceꝝ rimis· ſale plagas eiꝰ
confricari iuſſit· Eadē nocte dn̄s
cum ingenti lumine ei apparuit et
ipſum dulciter confortauit Cuiꝰ
melliflua viſione et allocutione ſic
confortatus eſt· vt pro nihilo duce
ret cruciatus· Vidēs dacianus ꝙ
eum penis ſuperare nō poſſet· quē
dam magū accerſiuit· eiqꝫ dixit·
Xp̄iani ſuis magicis artibꝫ tormē
ta ludificāt· et deoꝝ noſtroruꝫ ſa
crificia paruipendūt· Cui magus
Si artes eius ſuperare nequiuero
capitis reus ero· Ipſe ergo male
ficijs ſuis iniectis· et deorum ſuo
rum nominibꝰ inuocatis venenū
vino miſcuit et sancto georgio ſu
mendū porrexit· Cōtra quod vir
dei ſignū crucis edidit· hauſtoqꝫ
eo nil leſionis ſenſit· Rurſum ma
gus priori fortius venenū immiſcu
it· qd̄ vir dei ſigno crucis edito ſi

ne leſione aliquā totū bibit· quo
viſo mago· ſtatim ad pedes eius
cecidit· veniam lamētabiliter pe
tijt· et ſe xp̄ianū fieri poſtulauit·
quem mox iudex decollari iuſſit·
Sequenti die iuſſit georgiuꝫ poni
in rota gladijs bis acutis vndiqꝫ
circumſepta vt euꝫ fruſtatim inci
derent· ſed ſtatim rota frangitur
et georgius illeſus penitus inueni
tur· Tūc iratus dacianus iuſſit eū
in ſartaginem plumbo liquefacto
plenam proici Georgius autem
facto ſigno crucis in eā intrauit·
Sed virtute dei cepit in ea quaſi
in balneo refoueri. Quod videns
dacianus cogitauit eum mollire
blandicijs· quem minis ſuperare
nō poterat vel tormentis Dixitqꝫ
illi· Vides fili georgi quante mā
ſuetudīs ſūt dij noſtri qui te blaſ
phemū tam patienter ſuſtinēt· pa
rati nihilominus ſi conuerti volu
eris indulgere· Age ergo dulciſſi
me fili quod hortor· vt ſuperſtitio
ne relicta dijs̄ noſtris ſacrifices·
vt magnos ab ipſis et a nobis cō
ſequaris honores· Cui georgius
ſubridēs ait· Vt quid a principio
nō magis pſuaſiſti blandis ſermo
nibus ꝗ̄ tormētis? Ecce paratus
ſum facere quod hortaris· Hac
dacianus promiſſionē deluſus le
tus efficit̄· iuſſitqꝫ ſb̄ voce preco
nis vt omnes ad ſe conuenirent
et georgium tam diu reluctantē
tādē cedere et ſacrificare viderēt
Ornata ergo tota ciuitate p̄ gau
dio cum georgius ydolorum tem
plum ſacrificaturus intraret· et
omnes ibidem gaudenter aſtarēt
flexis genibus dominū exorauit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

vt templum cum ydolis ſic omni
no deſtrueret · quaten9 ad ſui lau
dē et populi cōuerſionē nichil de
eo penitus remaneret · Statimqʒ
ignis de celo deſcēdēs · templū cū
dijs et ſacerdotibus deremauit ·
Terraqʒ ſe aperiēs · oēs eorum re
liquias deglutiuit · Hic exclamat
ambroſius in prefatione dicens ·
Georgius fideliſſim9 miles xp̄i ·
dū xp̄ianitatis ꝓfeſſio ſilentio te
geret · ſolus inter chriſticolas dei
filiū eſt confeſſus · Cui et tantam
fidei cōſtantiam gratia diuina cō
ceſſit · vt et tirannice poteſtatis p̄
cepta contemneret · et innume
rabilium non formidaret tormen
ta penarum · O felix et inclite dn̄i
preliator · quem non ſolum tem
poralis regni blanda nō perſua
ſit ꝑmiſſio · ſed pſecutore deluſo ·
ſimulacroꝝ ei9 in abiſſum porten
ta deiecit · Hec ambroſius · Audi
ens aūt dacianus q̄ georgius ſic
feciſſet · ipſū ad ſe adduci fecit · ei
qʒ dixit Que ſūt maleficia tua peſ
ſime hominum qui tātum facin9
cōmiſiſti · Cui georgi9 · Ne credas
rex ſic eſſe · ſed mecū ꝑge et iterū
me imolare vide · Cui ille · Intelli
go fraudē tuā · q̄ me vis facere ab
ſorberi ſicut templū et deos meos
abſorberi feciſti · Cui georgi9 · Dic
mihi miſer dij tui qui ſe iuuare nō
potuerūt quō te iuuabūt? Iratus
nimis rex dixit alexādrine vxori
ſue deficiens moriar · q̄ ab hoc ho
mine me ſuperatū cerno · Cui illa
Tirāne crudelis et carnifex · nun
quid non dixi tibi ſepius ne chriſ
tianis moleſtus eſſes · quia deus
eorū pro ipſis pugnaret? Et nūc
ſcias me velle fieri chriſtianam ·
Stupefact9 rex ait · Heu proch do
lor · Nunquid et tu ſeducta es? Fe
citqʒ eam per capillos ſuſpendi ·
et flagellis duriſſime cedi · Que
dum cederetur dixit georgio · Ge
orgi lumen veritatis quo putas ꝑ
ueniam nondum aqua baptiſmi
renata · Cui georgius · Nihil heſi
tes filia · quia ſanguinis tui effu
ſio babtiſmus tibi reputabitur et
corona · Tunc illa orans ad domi
num emiſit ſpiritum · Sequēti ve
ro die georgius talem accepit ſē
tentiam · vt per totam ciuitatem
traheretur · poſtmoduꝫ capite pu
niretur · Orauit autem ad domi
num · vt quicumqʒ eius implora
ret auxilium petitionis ſue conſe
queretur effectum · Diuina auteꝫ
vox ad eum venit dicens · q̄ ſic fi
eret vt orauit · Completa autem
oratione capitis abſciſione marti
rium conſummauit · ſub dyocleci
ano et maximiano · qui ceperunt
circa annos domini ducentos oc
toginta ſeptem · Dacianus auteꝫ
cum de loco in quo decollatus eſt
rediret · ignis de celo cecidit et ip
ſum cum miniſtris ſuis ꝯſumpſit
¶ Refert gregorius thuronēſis ·
q̄ cum quidam quaſdam reliqui
as georgij deferrent · et in quodā
oratorio hoſpitati fuiſſent · mane
nullatenus capſam mouere potu
erūt · donec ibidē reliquiarū parti
culam dimiſerunt ·

¶ De nomine.

MArcus interpretatur ſub
limis mādato · certus · de
clinat9 et amar9 Sublimis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

mandato ratiōe perfectionis in
vita· qꝛ nō ſolū ſeruauit mādata
cōmunia. ſed etiam ſublimia ſicut
ſūt ꝯſilia· Certus rōne certitudis
in doctrina· qꝛ doctrinā euange
lij ſui certam tradidit vtpote quā
a petro mgrō ſuo didicit Declina
tus ratione profūde humilitatis·
Nam ꝓpter nimiam humilitatem
pollicem ſibi amputaſſe dicitur·
vt ſacerdotio reprobus haberet̄·
Amarus fuit ratione pene acerbi
tatis· qꝛ vbiqꝫ per ciuitatem tra
ctus fuit· et inter hec tormenta
ſpiritum tradidit Vel marcus di
citur a marthe qui eſt malleꝰ ma
ior· Qui quidem eodē ictu ferrum
domat· melodiam generat· incu
dē ꝫ firmat· Sic marcus vnica do
ctrina ſui euangelij domat hereti
coꝝ perfidiam· dilatat laudem di
uinam et confirmat eccleſiam·

De ſancto marco euangeliſta·
Hiſtoria quīquageſimaoctaua·

Marcus euangeliſta leuiti
cus genere et ſacerdos pe
tri apoſtoli in baptiſma
te filius· atqꝫ in diuino ſermone
diſcipulus cum ipſo beato petro
romam profectus eſt· Cū autem
petrus ibidem euangelium predi
caret· rogauerūt fideles qui erāt
rome beatum marcum vt euāge
lium ad perpetuam fideliū memo
riam deberet conſcribere· Quod
ille quidem vt ex ore magiſtri ſui
beati petri audierat fideli ſtilo cō
ſcripſit· Petrus autem illud dili
genter examinans vbi omni ve
ritate plenum conſpexit recipiē
dūm ab omnibus fidelibus appro
bauit Videns autem petrus marc̄
cum conſtantem in fide· ipſum a
quileiam deſtinauit. vbi verbum
dei predicans· et innumeras gen
tium multitudines ad fidem xp̄i
conuertit· ac euangelium ſuum
ſimiliter ibidem conſcripſit· Qđ
quidem vſqꝫ hodie in aquileienſi
eccleſia oſtenditur et deuotione
congrua reſeruatur· Tandem be
atus marcus ermagonam ciuem
aquileienſēm· quem ad fidem xp̄i
conuerterat· romam ad beatum
petrum adduxit· vt euꝫ aquileie
in epiſcopum conſecraret· Suſce
pit itaqꝫ ermagonas pontificatꝰ
officiū· Qui cum aquileienſem ec
cleſiam optime gubernaſſet· tan
dem ab infidelibus capitur et ibi
dem martirio coronatur· Marcus
vero a beato petro alexandriaꝫ
miſſus eſt· et ibi primus verbuꝫ
dei predicauit. In primo autē in
troitu ſuo vt ait philo diſertiſſiꝰ
iudeoꝝ maxima multitudo in fide
et deuotione et continentie obſer
uatione adunata eſt· Papias au
tem ieropolitanus epiſcopꝰ val
de preclaro eius preconia diluci
dauit ſtilo· Petrus vero damiani
de eo ſic ait· Tantam ei deus apđ
alexandriam gratiam ꝓrogauit·
vt omnes qui tūc ad fidei rudimē
ta confluerent· mox per continē
tiam et totius ſuperne conuerſa
tionis inſtantiam tanq̄ ad mona
ſtice perfectionis faſtigium ꝑuo
larent· Ad quod nonmodo mira
culorum prodigijs· nōmodo pre
dicationis eloquijs· ſed etiam exi
mijs ꝓuocabat exemplis Et infra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De S. Marco
25. april.

Factū eſt aūt vt poſt mortem ad
ytaliā deīnde ſit reuerſus. vt ter
ra in qua datū eſt ſibi euangeliuȝ
ſcribere ſanctas mereret̄ reliq̄as
eius poſſidere. Beata es alexan
dria triumphali huius ſanguine
purpurata. Felix et tu ytalia cor
poris huius theſauro diues effec
ta Tante aūt humilitatis fuiſſe di
citur. vt pollicem ſibi amputaue
rit. ne ad ordinem ſacerdotii poſ
ſet humano iudicio ꝓmoueri. Ve
rūtamen diſpoſitio dei et auctori
tas ſācti petri preualuit qui ipſuȝ
alexandriā epiſcopum deſtinauit
Mox aūt vt alexādriā eſt ingreſ
ſus. ſubito calciamētū eius ruptū
eſt atqȝ ſolutū. Quod in ſpū intel
ligens ait. Vere expeditū fecit do
min⁹ iter meū. nec me ſathanas
impedire poterit. quē ab operib⁹
mortuis dn̄s iam abſoluit. Vidēs
aūt marcus quendā vetera calcia
menta cōſuentē. eidem calciamē
tum tradidit corrigendū. Quod
cum faceret. ſiniſtrā manum gra
uiter vulnerauit. ac fortit̄ excla
mare cepit. Vnus deus. Quo au
dito. vir dei ait. Vere ꝓſperuȝ fe
cit dn̄s iter meum. Factoqȝ luto
ex ſputo manū ei⁹ inunxit. ⁊ cō
tinuo ſanitatē recepit. Vidēs ho
mo ille tantam eius efficaciā ī do
mū ſuam illum introduxit ⁊ quis
eſſet et vnde veniret perſcrutari
cepit. At ille ſe domi noſtri iheſu
xp̄i cōfeſſus eſt. Cui ille. Vellem
ego viderē eū. Et marcus. Ego e
um tibi demōſtrabo Incipienſqȝ
marcus xp̄m ei euangelizauit. ⁊
ipſuȝ cum tota domo ſua baptiza
uit. Audientes aūt viri ciuitatis
illius quendā galileum qui deoꝝ
ſacrificia contemneret aduenisſe
ei inſidias poſuerūt. Quod ille co
gnoſcens. hominem illum quem
curauerat qui dicebatur aman⁹.
ibidem epiſcopum ordinauit. et
ipſe penthapolim perrexit. Et cū
ibidem duobus ānis ſtetiſſet. ite
rum alexandriaȝ rediit. et fideles
ibi multiplicatos inuenit. Ponti
fices aūt templorum eum compre
hendere conabantur. Cum auteȝ
in ſolēnitate paſcali beatus mar
cus miſſā celebraret. conuenerūt
illuc omnes. et fune in collo ei⁹
miſſo. ipſum per ciuitatem trahe
bant dicentes. Trahamus buba
lum ad loca buculi. Carnes auteȝ
eius in terram fluebant et ſāgui
ne lapides rigabantur. Poſt hoc
in carcere recluditur. et ibidē ab
angelo confortatur. Sed et ipſe
dominus iheſus xp̄s ipſum viſita
uit. eumqȝ confortauit dicens.
Pax tibi marce euangeliſta me⁹.
Noli timere quia ego tecum ſum vt
eruam te. Mane ergo facto funē
iterum in collum eius mittunt. ⁊
huc illucqȝ raptim pertrahunt ex
clamantes. Trahite bubalum ad
loca buculi. Ille autem dum tra
heretur gratias agebat dicēs. In
manus tuas domine commendo
ſpiritum meum. Et hec dicens ſpi
ritum exalauit. ſub nerone qui ce
pit circa annos domini quinqua
gintaſeptem. ¶ Cum autem pa
gani eum vellēt comburere. ſubi
to aer perturbatur. grādo exori
tur. tonitrua intonant. fulgura
qȝ choruſcant. ita vt quiuis eua
dere niteretur et ſanctum corpus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ibidem intactum reliquerūt· ✠pi
ani vero corpus ei9 rapuerūt et
in eccleſia cum omni reuerentia
ſepelierūt· Fuit aūt forma beati
marci huiuſmodi· Longo naſo·
ſubducto ſupercilio· pulcher ocu
lis· recaluaſter· ꝓlixa barba· ha
bitudis optime· etatis medie· ca
nis aſperſus· affectione cōtinēs·
gratia dei plenus· ¶ Anno aūt ab
incarnatione dn̄i quadringenteſi
moſeptuageſimo ſeptimo tpe leo
nis imperatoris· veneti corpus ſā
cti marci manu armata de alexā
dria tulerunt· et ipſum venetias
tranſtulerunt· vbi eccleſia in ho
norem ſancti marci mire pulcritu
dinis fabricata eſt· ¶ Quidam nā
q₃ mercatores veneti qui alexan
driā prexerāt· duos preſbiteros
cuſtodes corpis ſc̄i marci precib9
et ꝓmiſſionibus induxerūt vt oc
culte corp9 illud tollī permitterēt
et venetias tranſportarent· Ve
rūtamen dum corpus de tumulo
leuaret̄ tantus odor totam alexā
driam ſic ꝑfudit· vt omnes vnde
tāta prodiret odoris ſuauitas mi
rarent̄· Cum autem nauigarent
et q̄liter corp9 ſancti marci deffer
rent alijs nauibus reuelaſſent· v
nus illoꝝ ait· Forſitan alicuius e
gipty corp9 vobis datū deffertis·
et ſancti marci vos corpus deffer
re putatis· Cōtinuo nauis i qua e
rat corpus ſācti marci per ſeipſā
mira celeritate ſe vertit· a in na
uem in qua ille re reſidebat infur
gēs lateris ptem fregit· Nō pri9
eā dimittēs· donec oēs ſe ibidem
corp9 eſſe ſancti marci credere ac
clamarent· ¶ Cū quadā nocte na
ues curſū velociſſimo ducerētur
et naute tēpeſtate quaſſati· et te
nebris obuoluti quo pgerēt igno
rarēt· ſanct9 marcus cuidā mona
cho cuſtodi corpis ſui apparuit di
cens Dic hoibus iſtis vt velociter
vela deponant· qꝛ nō longe a ter
ra diſtant· Quibus depoſitis ma
ne facto ſe iuxta quandā inſulā
inuenerunt· Vēꝝ cū per litora di
uerſa tranſirent· et illū ſanctum
theſaurum omnibus occultarent
venientes incole conclamabāt O
q̄ꝫ beati eſtis q corpus ſancti mar
ci portatis· ſinite vt ipſū ſupplicit̄
adoremus· ¶ Quidā nauta ad
huc omnino incredul9 a demone
arripitur· et tam diu vexatur do
nec corp9 aduemiſſe ſe credere con
fiteretur· Qui liberatus gloriam
deo dedit· et beatum marcum de
inceps in magna deuotione habu
it· ¶ Circa annos dn̄i milleſimum
ducēteſimuꝫ quadrageſimūnonū
apd papiā in cōuentu ordinis fra
tꝝ pdicatoꝝ fuit quidā frater re
ligioſe ac ſc̄ē vite noīe iulianus·
natione fauētinus· iuueīs corpe ſ
ſanus in mēte· q̄ infirmitate vlti
ma elaborans cum priorē domus
ſuper ſtatu ſuo requiſiſſet· et ille
mortē ſibi imminere diceret· ſta
tim facie exhilaratus et manibus
ac toto corpore plaudēs clamare
cepit· Date locū fratres· qꝛ pre ni
mia leticie abundantia aīa iā ꝓſili
et extra corpus ex eo q̄ tam iocū
dos rumores audiui· Et eleuatis
in celū manib9 dicere cepit· Educ
de cuſtodia animam meam ad cō
fitendum nomini tuo· me expec
tant iuſti donec retribu· ⁊ cetera·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Infelix ego homo. quis me libe
rabit de corruptione mortis huiꝰ?
Inter hec ille leui ſomno obdor
miens. vidit beatū marcum ad ſe
veniſſe ⁊ eundem iuxta eius lectu
lum ſe collocaſſe. Et ecce vox ad
eum dicēs. Quid ibi agis marce?
Et ille. Ad morientē iſtuꝫ acceſſi.
ꝙ deo eius miniſteriū eſt acceptū
Et iterꝝ vox ad eum dicens. Qua
re inter ceteros ſanctos ad eum
maxime tu veniſti? Et ille. Quia
ſpecialem in me habuit deuotiōeꝫ
Et locū vbi corpꝰ meum quieſcit
ſedula deuotiōe viſitauit. Et ideo
veni eum in hora ſui exitus viſita
re. et ecce quidā albati totaꝫ do
mū impleuerūt. Quibus ait mar
cus. Quare huc veniſtis? Et illi.
Vt iſtiꝰ animā in conſpectu dn̄i ꝓ
ſentemus. Euigilans aūt predic
tus frater pro priore domꝰ a quo
ego iſta audiui miſit continuo. ⁊
omnia que viderat ſibi recitans.
cum multo gaudio feliciter in do
mino obdormiuit.

¶ De ſancto marcellino papa.
¶ Hiſtoria quinquageſimanona

Marcellinus annis nouem
et menſibus quatuor ro
manā eccleſiam rexit. Hic
iuſſu diocleciani et maximani ca
pit. et ad ſacrificandum adduci
tur. Cū aūt nō aſſentiret et ex hoc
diuerſa tormentoꝝ genera ſuſti
nere deberet. metu paſſionis duo
grana incenſi in ſacrificio poſuit.
Tūc magna infidelium adeſt leti
cia. ſed fideles ingens triſticia per
cuſſit. Verūtamen infirmato ca
pite fortiora membra reſurgunt.
et minas principū paruipendūt.
Tūc fideles ad ſummū pontificeꝫ
conueniunt et ipſum plurimū re
darguūt. Ipſe aūt iam penitens
plurimū ingemuit et ſeipſum de
poſuit. ſed tamen omis turba ite
rum eum reelegit. Quod ceſares
audientes. ipſum iterꝝ capi fece
runt. Et dum nullatenꝰ ſacrifica
re vellet. eum decapitari manda
uerūt Et tantū creuit furor hoſti
lis. vt infra menſem decemſepteꝫ
milia xp̄ianoꝝ perimerent. Mar
cellinus aūt dum decapitari debe
ret. ſe xp̄iana ſepultura indignū
eſſe aſſeruit. et ideo omēs qui ip
ſum ſepelire preſumerēt excōmu
nicauit. Quapropter corpus eiꝰ
trigintaquinqꝫ diebus inſepultū
remanſit. Poſt hoc beatus petrꝰ
apl's marcello ſucceſſori ſācti mar
cellini apparuit dicēs Frater mar
celle quare nō ſepelis me? Cui ille
Nōne dudū ſepultus es dn̄e? Cui
aplus. Me inſepultum reputo ꝙ
diu marcellinū inſepultū video.
Cui ille. Nonne dn̄e noſti. ꝙ om
nes qui ipſuꝫ ſepelirēt anathema
tiſauit? Cui petrus. Nōne ſcriptuꝫ
eſt ꝙ qui ſe humiliat exaltabit.
Vnde hoc attendere debuiſti. Va
de ergo ⁊ ipſum ad pedes meos ſe
pelias. qui ſtatim iuit ⁊ iuſſa com
pleuit.

¶ De nomine ſancti vitalis.

Vitalis quaſi viuens talis
ꝙ talis viuebat exterius
in opere. qualis erat intus
in corde. Vel. vitalis vi tuēs alis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

io eſt vi tuens ſe alis virtutum.
Ipſe em̄ fuit vnum de animalibꝫ
dei que vidit ezechiel habēs in ſe
quatuor alas. ſcꝫ alaꝫ ſpei qua vo
lauit in celū. alam amoris qua vo
lauit in deuꝫ. alam timoris qua vo
lauit in infernū. alam cognitiōis
qua volauit in ſeipſum. Eius paſ
ſio in libro geruaſij ⁊ prothaſij re
perta fuiſſe putatur.

¶ De ſcō vitale. ¶ Hiſto. lx.

Vitalis miles conſularis.
ex valeria vxore geruaſi
um et ꝓthaſium genuit.
Hic cū a paulino iudice rauennā
ingreſſus cū quendam ibidem xp̄i
anum medicū noīe vrſianuꝫ poſt
multa tormentoꝝ genera iuſſum
decollari videret. et ille medicus
nimiū expauiſſet clamauit ad eū
ſanctus vitalis dicēs. Noli frater
vrſiane medice qui alios curare
conſueuiſti teipſuꝫ morte eterna
occidere. et qui ad palmam p mł
tas paſſiones veniſti. noli coronā
amittere tibi a deo preparatam.
Qd vrſianus audiens. cōfortat9
eſt ⁊ de pauore ſuo penitēs marti
riū libenter accepit. Btūs aūt vi
talis eum honorifice ſepeliri fecit.
et poſt hoc ad paulinū dn̄m ſuum
vltra venire contempſit. Ille ve
ro nimiū indignat9. tum quia ad
ſe venire noluit. tū quia vrſianuꝫ
ſacrificare volentem retraxit. tū
qꝛ ſe xp̄ianū oſtendit. iuſſit eū in
eculeū leuari. Cui dixit vitalis.
Stultiſſimus es ſi me putas decipe
re qui alios ſemper ſtudui libera
re. Et ait paulinus miniſtris. Du
cite eū ad palmam. et ſi ſacrifica
re noluerit. foueā ꝓfundiſſimam
donec perueniatis ad aquā ibidē
facite. et ibi eum viuum et ſupi
nū ſepelite. Quod et fecerūt ⁊ be
atum vitalem ibidem viuum ſepe
lierunt. ſub nerone qui cepit cir
ca annos dn̄i quinquagintaſeptē
Sacerdos aūt qui hoc ꝯſiliuꝫ dede
rat ſtatim arreptus a demōe per
ſeptē dies inſaniēs in illo loco ex
clamabat dicens. Incēdis me ſā
cte vitalis. die autem ſeptima in
flumē a demone precipitatus mi
ſerabiliť expirauit Vxor aūt ſan
cti vitalis cum mediolanum redi
ret inuenit quoſdaꝫ ydolis immo
lantes. qui cū eam hortarentur
vt ydolis immolata comederet.
reſpondit. Xp̄iana ſū. nō licet mi
chi de veſtris ſacrificijs manduca
re. Qd illi audiētes. tā dure eam
v̄berauerūt. qꝫ hoīes ſui qui cū ea
erāt vſqꝫ mediolanū eā ſemiuiuā
deduxerūt. vbi infra triduū ad do
minū feliciť migrauit.

¶ De ſcō petro mr̄e. ¶ Hiſt. lxi.

Petr9 nou9 martir de ordine
p̄dicatoꝝ fidei pugil egregi
us de ciuitate veronēſi extitit oriū
d9 Hic tāq̄ rubēs roſa de ſpinis.
liliū cādēs de ſētib9 oriē. dū de pa
rētibꝫ mēte corpeqꝫ corruptis atꝫ
er̄no incēdio deputatis. v̄giale de
cus. inclit9qꝫ martir aſcēdit. Pa
rētes nāqꝫ ifideles ⁊ h̄eticos hūit.
a quoꝝ tn̄ erroꝛ̄ mūdū ſe pemit9 p̄
ſeruauit. Cū aūt adhuc tm̄ ſepteꝫ
eēt ānoꝝ ⁊ a ſcol̄ rediret. a patruo
q̄ hereſim ſapiebat. quidnā ī ſcol̄
didicerit interrogat̄ Cui r̄ndit ſe
ꝯdidiciſſe Credo ī deū p̄reꝫ omnipo
tētem creatorem celi et terre ⁊c̄.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Et ille. Noli dicere creatorem celi
et terre. cum non ipſe ſed diabo
lus omnia que hic videntur crea
uerit. Ipſe vero puer ſicut lege
rat atq; ſcriptū erat ſe potius cre
dere velle dicebat. Cumq; hec fal
ſa per autoritates puero perſua
dere niteretur. ipſe puer omnes
eius rationes ſic contra eum con
uertit. vt ille quo diuerteret nō
haberet Qui indigne ferens a pu
ero ſe confuſum. patri totum qđ
geſtum fuerat retulit. et vt eun
dem a ſcolis remoueret modis oī
bus perſuaſit Timeo em̄ ait ne cū
bene fuerit eruditus. ad meretri
cē illā fidem ſe conuertat. ſicq; fi
dem noſtram deſtruat et confun
dat. Sʒ q2 res a deo fiebat. pater
fratris conſilijs non acquieuit.
ſperās ꝙ poſtq̄ꝫ in ſcientia profe
cerit per magnum aliquem hereſi
archam ad ſuam illum perfidiam
reuocaret. Vidēs igitur puer ſan
ctus non eſſe tutum diu cum ſcor
pionibus habitare. parentes mū
dumq; deſpiciens. mundus ipſe
fratrum predicatorum ordinem
introiuit. In quo quidem ordine
triginta fere annorum ſpacio ful
tus caterua virtutuʒ ſic preualu
it et profecit circa ipſius fidei de
fenſionem ꝓ qua totus ardebat.
ꝙ contra illius hoſtes mente in
trepida feruenti ſpiritu continuū
certamen exercens. tandem ago
nem diutinum victrici ſuperante
martirio conſummauit. Virgini
tatem quoq; mentis et corporis
ſemper illibatā ſeruauit. nec vlli
us vnq̄ꝫ mortalis criminis ſenſit
contactum. ſicut ſuorum confeſſo
rum fideli teſtimonio probatū eſt
Et q2 ſeruus delicate nutritus ꝓ
teruit in dn̄m. carnem ſuam aſſi
dua cibi ac potus parcitate reſtrin
xit. Ne vero per ocij torporem hoſ
tilib9 pateret inſidijs. in iuſtifica
tionibus dn̄i exercebat quotidie.
vt in eo circa licita opera totalit
occupato. locum illicita non habe
rēt Nocturna namq; ſilentia poſt
dormitionem breuem decurrebat
in ſtudijs. dies autēʒ impendebat
commodis animarum. predican
do. confeſſiones audiendo. aut
hereticoꝝ dogma peſtiferum vali
dis rationibus refellendo. in qui
bus ſpeciali dono gratie noſcitur
claruiſſe. Qm̄ autem gratus deo
fuerit in cuius ſe obſequijs totuʒ
occupabat crebra per eum in vita
facta miracula proteſtantur. Nā
vt vnum dicam de pluribus.

¶ Cum apud mediolanum quen
dam epiſcopum hereticorum a fi
delibus captū examinareʒ. multiq;
illic epī religioſi atq; ciuitatis ꝑs
maxīa cōueniſſent. cū iā magnus
eſtus cūctos affligereʒ. dixit ille he
reſiarcha corā oībus. O petre per
uerſe ſi tu es ita ſcūs ſicut ſtultus
hic ꝑplus eſtimat. cur eū eſtu affli
gi ꝑmittis. et nō rogas dn̄m vt
nubē aliquā interponat. ne affligat
ſtultus hic ꝑpls tāto eſtu? Ad quē
btūs petr9. Si inquit vis ꝓmitte
re abnegaturū te hereſim ac fidem
catholicā recepturū. rogo dn̄m et
faciet qđ dixiſti. Tūc fautores he
reticoꝝ clamātes hereſiarche dixe
rūt. Promitte ꝓmitte. Credebāt
em̄ hoc impoſſibile eē. maxīe cum
nulla vel minima i aere nubecula

apparerent. Cū aūt hereticus ſe ob
ligare nollet. btūs petrus cū mag̃
fiducia dixit. Ad hoc ꝙ deus verꝰ
viſibiliū et inuiſibiliū creator mō
ſtretur. ad ꝯſolationē fidelium et cō
fuſionē hereticoꝝ. rogo deū vt ali
qua nubecula aſcendat. et ſe int̃
ſolē et pplm interponat. Quod ꝑ
miſſo crucis ſignaculo mox factū
fuit. per magnā horā in modū pa
pilionis nubecula populū ꝓtegē
te. ¶ Feruens itaqꝫ dei amator fi
dei cultor precipuus. ac propugna
tor ardentior. ſic animo ſuo fidem
impreſſerat. ſic ſe totum in illius
mancipauerat obſequiuꝫ. vt que
qꝫ eius v̄ba et opera virtutē fidei
redolerēt. Pro hac quoqꝫ mortē
ſubire cupiens hoc principaliter a
dño attētis et crebris ſupplicatio
nibꝰ poſtulaſſe ꝓbatur. ne ſineret
eū ex hac luce migr̃e niſi ſumpto
ꝓ illo calice paſſionis. nec frauda
tus eſt tandē a deſiderio. Cū enim
peſtis heretica in lombardie pro
uincia pullulās. multas iā ciuita
tes ꝯtagione peſtifera infeciſſꝫ. ſū
mus pōtifex ad mineruā dyaboli
cā abolēdā. diuerſos inquiſitores
de ordie predicatoꝝ in diuerſis lō
bardie ꝑtibus delegauit. Sꝫ cum
apud mediolanū heretici nō ſoluꝫ
multi numero. ſed etiaꝫ magni ſe
culari potētia et acuti diabolica ſci
ētia reſiderēt. ſciēs ſūmus pōtifex
btm̄ petrū viꝝ eſſe magnanimū.
ꝯſtantē. facundū. oiqꝫ virtute re
dimitū. ipſū tanq̄ ſtrennuū fidei
ꝓpugnatorē in mediolano et eius
comitatu iſtituit. ac īquiſitorē ſuū au
toritate ꝯceſſa plenaria ordinauit
Ipſe igit̃ iniūctū ſibi officiū exercēs

hereticos vbiqꝫ ꝑquirebat. nullā
eis requiē tribuēs. ſed mirabilit̃
oēs ꝯfundēs. potent̃ expellens. ſa
pient̃ ꝯuincēs. ita vt nō poſſēt re
ſiſtere ſpūi qui in eo loquebatur
Qd videtes heretici et dolētes. de
ipſius morte cū ſuis fautoribꝰ tra
ctare ceperūt. arbitrātes ſe poſſe
pacifice viuere ſi tā validꝰ ꝑſecu
tor eoꝝ de medio tolleretur. ¶ Cū
igit̃ de ciūtate cumana vbi fratruꝫ
ſui ordinis prior erat. mediolanū
pergeret ꝓ exequēda inquiſitiōē
cōtra hereticos ab aplica ſibi ſede
ꝯmiſſa. quidā hereticus alioꝝ p̄ce
inductus ac precio in eū ferus in
ſilijt. ſacrūqꝫ illius caput crudelit̃
impetēs. diris in ipſum impreſſis
v̄ulneribus ipm xp̄i martirē dere
liquit. nō quidē murmurātē. ſed
oīa patienter ſufferētē. Corpe igi
tur iā dolore pre mortuo dño ſpm̄
ꝯmendabat dicēs. In manꝰ tuas
dñe cōmendo ſpm̄ meū. Simbolū
etiā fidei dicere cepit. qd totis viri
bus quondā nūc quoqꝫ ſāguie ꝓ
tegebat. ſicqꝫ ſpū petēte ſuperna
corpꝰ vulneribꝫ liuidū triſtibꝫ fra
tribꝫ dereliquit Quo ſepulto. eiꝰ
ꝯtinuo ſctitatē dñs miraculoꝝ cla
ritate glorificar̄e dignatꝰ ē. Nā lā
pades ad ſacꝝ illiꝰ ſepulcꝝ depen
dētes pluries ꝑ ſeipſas abſqꝫ oi
hūano ipio dimitꝰ ſūt accēſe Quia
ꝯueniēs nimis erat. vt q̄ igne ac lu
mie fidei excellēt clarueratn. ſingu
lar̄e de ipſo ignis ac lumis miracu
lū appareꝫ. Ipſe etiā tanq̄ alt̃ ſam
pſon mlto plures occidit moriēs q̄
antea viuꝰ occiderat. Nā q̄uis tan
q̄ fortis pugil hereticoꝝ dogma
totis viribus niteretur euellere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Poſt mortem tamen ſuam ei9 me
ritis chꝛuſcantibus miraculis vi
tus illud extirpatum eſt adeo· vt
plures de eis etiā maxime famoſi
predicatoꝝ ordinē ingreſſi omēs
hereticos eoꝝꝙ fautores feruorē
mirabili perſequerent· Ciuitas e
tiam mediolanenſis et comitatus
eiuſdē vbi tot hereticoꝝ conuenti
cula reſidebant adeo purgata eſt·
vt alijs expulſis· alijs ad fidē cō
uerſis· nullus ibidem auderet alī
quatenus apparere·

De nominis interpretatione·

Philippus dicitur os lam
padis vel os manuū· Vel
dicitur a philos qd eſt a
mor· et yper quod eſt ſuper quaſi
amator ſupernorum Dicit os lam
padis ꝓpter ſuā luculentam pre
dicationem· os manuū ꝓpter aſſi
duā operationē· amator ſuperno
rum propter celeſtem ꝯtemplati
onem·

De ſancto philippo apoſtolo·
Hiſtoria ſexageſimaſecunda·

Philippus apl'us cū vigin
ti ānis p ſichiā predicaſſꝫ
a paganis tenetur· et ad
immolandū ſtatue martis ab eiſd
compellitur· Tūc ſubito draco q̄
dam ingens de ſubaſſe ſtatim exi
uit· qui filiū pontificis qui ignem
miniſtrabat in ſacrificio interfe
cit· duoſꝙ tribunos quoꝝ miniſ
tri philippū in vinculis detinebāt
extinxit Ceteroſꝙ adeo ſui flatus
fetore infecit· vt omnes morbidi
redderentur· Dixitꝙ philippus·
Credite mihi· et ſtatuā iſtaꝫ con
fringite· et in loco eius crucē dn̄i
adorate· vt infirmi veſtri ſanent̄
et mortui ſuſcitentur· At hij qui
cruciabantur clamabāt· Tantuꝫ
fac vt ſanemur· et hunc martem
protinus confringemus· Tūc phi
lippus draconi p̄cepit vt in locuꝫ
deſertū deſcēderet ita vt nulli om
nino noceret Qui ſtatim receſſit
et vlterius nō comparuit· Tunc
philippus omnes ſanauit· et illis
trib9 mortuis vitam impetrauit·
et cunctis credentibus per annuꝫ
vnū eis adhuc predicauit· et eis
preſbiteros et diaconos ordinās
i aſiam ciuitatē ierapolim venit·
ibiꝙ hereſim hebionitarum qui
xp̄m carnem fantaſticam aſſum
pſiſſe dogmatizabant extinxit· E
rant autem illic due ſacratiſſime
virgines per quas dn̄s multos
ad fidē conuertit· Philippus autē
ante ſeptem dies obitus ſui· om
nes preſbiteros et ep̄os conuoca
uit eiſꝙ dixit· Hos ſeptem dies
propter admonitioēꝫ veſtram mi
chi dn̄s conceſſit· Erat autem an
noꝝ octoginta ſeptem. Poſt hoc
infideles ipſum tenuerūt· et cruci
ad inſtar magiſtri quem predica
bat affixerūt· et ſic ad dn̄m migra
uit et feliciter vitā ꝯpleuit Juxta
eum autem due filie eius· vna a
dextris et alia a ſiniſtris ſepulte
ſunt· De iſto philippo ſic dicit yſi
dor9 in libro de vita et ortu et obi
tu ſanctorū· Philippus gallis p̄
dicat xp̄m· barbaraſꝙ gentes vi
cinaſꝙ tenebras et tumenti occe
ano coniunctas ad ſcientie lumē
fideiꝙ portū deducit· Hec yſido·

De philippo autem qui fuit vnus de ſeptem dyaconibus dicit ihero nimus in marthirologio · ꝙ octa uo ydus iulij ſignis et prodigijs inclitus apud ceſareā requieuit · Juxta quem tres filie eius tumu late ſunt Nam quarta apud ephe ſum requieſcit · Primus ergo phi lippus ab iſto differt · quia ille fu it apoſtolus iſte diaconus. Iſte quieſcit apl'us iherosolimis · iſte a pud ceſareā · Jlle habuit duas fili as prophetiſſas · iſte quatuor Licꝫ hiſtoria eccleſiaſtica videatur dice re ꝙ fuit philippus apl'us qui ha buit q̄tuor filias ꝓphetiſſas · ſed in hoc magis iheronimo eſt creden dum ·

De nominis iacobi apoſtoli in terpretatione ·

Iacobus ſupplātator dicit̄ vel ſupplantans feſtinan tem vel preparans · Vel dicit̄ iacobus quaſi iacolus a iacu lo et cope qđ eſt ceſio · quia ceſus iaculis · Dicitur ergo ſupplātator mundi p̄ contemptū · ſupplantās feſtinantem diabolum · p̄parās ad omne bonū corpus ſuum Jacu lis ceſus per martirium ·

De ſancto iacobo apoſtolo ·
Hiſtoria ſexageſimatercia ·

Iacobus iſte apl's vocatꝰ eſt iacobus alphei ſcꝫ fili us · Jacobꝰ frater dn̄i · Ja cobus minor · et iacobus iuſtus · Jacobus alphei dicitur non tan tum ſcd̄m carnem · ſed etiam ſecū dum nominis interpretationem Alpheus interpretatur doctus vl̄ documentum · vel fugitiuus · vel milleſimus · dicitur ergo iacobus alphei · ꝙ doctus per ſcientie inſpi rationem · documentum per alio rum eruditionē · fugitiuus de mū do per deſpectionem · et milleſimꝰ per huilitatis reputationē Frater quidem dn̄i dicit̄ ex eo ꝙ ſimillimꝰ ſibi fuiſſe perhibet̄ adeo · vt pleri ꝗ in eorū ſpecie falleretur · Vn̄ cum iudei ad capiendū xp̄m perge rēt · ne forte iacobum in perſona xp̄i caperēt · a iuda qui xp̄m a ia cobo tanꝗ̄ eorū familiaris optime diſcernebat ſignum oſculi accepe rūt · Hoc etiam teſtatur ignatius in ep̄la ad iohannem euangeliſtā ſic dicēs · Si licitū eſt michi apđ te in iheroſolime partes volo aſcen dere · vt videam illū venerabilē iacobū qui cognominatur iuſtꝰ · quem referūt xp̄o ihesu ſimillimū facie vita et modo conuerſatiōis ac ſi eiuſdem vteri frater eſſet ge mellus · Quem dicunt ſi videro vi deo et ipſū ihesum ſcd̄m om̄ia cor poris eius liniamenta · Vel dicit̄ frater dn̄i qm̄ xp̄us et iacobꝰ ſicut a duabꝫ ſororibꝫ deſcēderant ſic a duobꝫ fr̄ibus ſcꝫ ioſeph et cleopha deſcēdere putabātur · Nō em̄ dicit̄ frater dn̄i ꝙ fuit filius ioſeph ſpō ſi marie de alia vxore ſicut aliqui voluerūt dicere · ſed quia erat fili us marie filie cleophe · qui quidē cleophas fuit frater ipſius ioſeph Licet magiſter iohānes beleth di cat ꝙ alpheus pater ipſiꝰ iacobi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

fuit frater ioſeph ſpōſi marie. qḋ
verū nō creditur. Judei ergo vo
cabant fratres qui ſe ex vtraqꝫ p
te ſanguinis contingebant. Vel
dicitur frater domini propter pre
rogatiuam et excellentiam ſancti
tatis Ob quam pre ceteris apoſto
lis iherosolimis eſt epiſcopus ordi
natus. Dicitur et iacobus minor
ad differentiam iacobi zebedei.
Licet em̄ iacobus zebedei nat9 ſit
prior. fuit tamen vocatione poſte
rior. Vnde etiā hec conſuetudo in
pleriſqꝫ regionibus obſeruatur.
vt ille qui prior ingreditur maior
vocetur. et ille qui poſterior minor
licet ſit prior. aut etate aut ſancti
tate dignior Dicitur etiam iacob9
iuſtus ꝓpter meritum excellentiſ
ſime ſanctitatis. Nam ſcḋm ihero
nimū tante reuerētie et ſanctita
tis in ꝑpo extitit vt fimbriam veſ
timenti certatim tāgere cuperēt.
vnde et de eius ſanctitate ſic ſcri
bit egeſippus apoſtolorꝫ vicinus
ſicut in hiſtorijs eccleſiaſticis legi
tur Suſcepit inquit eccleſiam fra
ter dm̄ iacobus qui ab omnibus
nominatus eſt iuſtus ab ipſis tē
porib9 dm̄ perdurās vſqꝫ ad nos
Hic ex vtero matris ſue ſāctus fu
it. vinū et ſiceram non bibit. car
nes nunq̄ mādu
cauit. ferrum in
capite eius nō aſcendit. oleo non
eſt vnctus. balneo non eſt vſus.
Sindone id eſt veſte linea ſemper
indutus. totiēs in oratione genua
flexit. vt callos in genib3 ſicut in
calcaneis videretur habere. Pro
hac inceſſabili et ſūma iuſticia ap
pellatus eſt iuſtus. et abba quod
eſt interpretatum munimentum

populi et iuſticia. Hic ſolus inter
apoſtolos propter nimiam ſancti
tatem ſuam permittebatur in ſā
cta ſanctorum intrare. Non quidē
cauſa immolationis. ſed orationis
Hec egeſippus. ¶ Dicitur etiam ꝙ
inter apoſtolos primus miſſam ce
lebrauit. Nam ꝓpter ſue excellē
tiam ſanctitatis hunc ſibi honorē
apoſtoli fecerunt: vt poſt aſcenſio
nē dm̄ primus inter eos miſſam
iheroſolimis celebraret. etiam an
teq̄ eſſet epiſcopus ordinatus.
cum ante eius ordinationem in ac
tibus dicatur. ꝙ diſcipuli erant
perſeuerantes in doctrina apoſto
lorum. et cōmunicatione fractio
nis panis quod et de miſſe celebra
tione accipitur. Vel forte ideo pri
mus celebraſſe dicitur. qꝛ prim9
in pontificalibus eam dixiſſe per
hibetur. Sic et petrus poſtmoduꝫ
primus in antiochia celebrauit.
et marcus in alexandria. Hic per
petue virginitatis extitit. ſicut teſ
tatur iheronimus in libro contra
iouinianum. ¶ In paraſceue au
tem mortuo domino ſicut dicit io
ſephus et iheronimus de viris il
luſtribus. Jacobus votum vouit
ſe non comeſturum donec videreꝫ
dominum a mortuis ſurrexiſſe.
In ipſa autem die reſurrectiōis
eius cum vſqꝫ in diem illum cibum
nō guſtaſſet. eidem dominus ap
paruit. ac eis qui cum eo erant
dixit Ponite menſam et panem
Deinde panem accipiens benedi
xit. et dedit iacobo iuſto dicens.
Surge frater mi iacobe comede
panē quia filius hominis a mor
tuis reſurrexit. ¶ Septimo ergo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

anño epiſcopatus eius· cum ante
diem paſce apoſtoli iheroſolimis
conueniſſent. interrogãte eos ia
cobo quanta per eos feciſſet dñs
coram populo referebant. Cuꝫ er
go ſeptem diebus iacobus cũ ali
is apoſtolis in templo predicaſſꝫ
coram caypha· et aliquibus iude
is· ⁊ iam prope eſſet vt baptiſari
vellent. repente quidam templũ
ingrediens clamare cepit· O viri
iſrahelite q̃d facitis? Cur ab iſtis
magis vos decipi permittitis? In
tantum autem populum concita
uit· vt apoſtolos lapidare vellẽt
Aſcendit autem homo ille ſuper
gradum vbi iacobus predicabat
et ipſum precipitauit deorſum· ⁊
ex tunc plurimum claudicauit·
Hoc autem ſeptimo anno poſt aſ
cenſionem dñi beatus iacobꝰ paſ
ſus eſt· In anno autem epiſcopa
tus ſui triceſimo videntes iudei ꝙ
paulum non poſſent occidere· eo
ꝙ ad ceſarem appellaſſet ⁊ romã
miſſus fuiſſet· perſecutionis ſue ti
rannidem in iacobũ conuerterũt
contra eum occaſionem querẽtes
Et ſicut predictus egeſippus apoſ
ſtolorum contemporaneus refert
ſcđm qđ in hiſtorijs ſcolaſticis in
uenitur iudei ad eum conuenerũt
dicentes· Oramus te vt reuoces
populum· qꝛ ipſe errat in iheſu·
putans ꝙ ipſe ſit xp̄s· Precamur
ergo te· vt ſuadeas omnibus cõ
uenientibus in die paſche de iheſu
Tibi enĩ obtemperabimꝰ omẽs·
et de te tam nos q̃ꝫ populus teſti
moniũ feremus· qꝛ iuſtus es et p
ſonam nullius accipis Statuerũt
ergo illum ſuper pinnam templi
et voce magna clamantes dixe
runt· Virorum iuſtiſſime cui nos
omnes obtemperare debemus·
quoniam populus errat poſt ihe
ſum qui crucifixꝰ eſt· enuncia no
bis quid tibi videtur· Tunc iaco
bus cum ingenti voce reſpondit.
Quid me interrogatis de filio ho
minis? Ecce ipſe ſedet in celis a
dextris ſumme virtutis· venturꝰ
iudicare viuos et mortuos. Hoc
audiẽtes xp̄iani valde gauiſi ſũt
et libenter eum audierunt· Pha
riſei autem ⁊ ſcribe dixerunt Ma
le fecimus tale teſtimonium preſ
tare iheſu· ſed aſcendamus et pre
cipitemꝰ eum deorſum· vt ceteri
terreantur et ei credere nõ preſu
mãt· Et ſimul voce magna excla
mauerũt dicẽtes· O· O· et iuſtꝰ
errauit· Aſcenderũt ergo et preci
pitauerunt eum. Cum ergo preci
pitaſſent lapidibꝰ eum obruebãt
dicentes· Lapidemus iacobum iu
ſtum. Qui deiectus non ſoluꝫ mo
ri non potuit· ſed conuerſus et
ſuper genua procumbens dicebat
Rogo dñe dimitte eis. quia neſci
unt quid faciunt· Tunc vnus ex
ſacerdotibꝰ de filijs rechab excla
mauit. Parcite queſo· quid faci
tis? Pro vobis hic orat iuſtꝰ quẽ
lapidatis· Tunc vnus ex ipſis p
ticã fullonis arripiẽs valido ictu
caput eius impetijt· et cerebruꝫ
excuſſit· Hec egeſippus· Taliqꝫ
martirio migrauit ad dominum·
Sepultus ibidem prope templũ·
Cum autem populus vellet mor
tem eius vindicare· et malefac
tores capere ac punire· protinus
aufugerunt· Refert ioſephus ꝙ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De s. Jacobo min. 1. may

propter peccatū mortis iacobi iuſ
ti factum ſit excidium iheruſalem
et diſperſio iudeoꝝ. Sed non ſolū
ob mortem iacobi· ſed etiam ob
mortem domini precipue hec fac
ta eſt deſtructio·ſecundum quod
dominus dicit Non relinquent in
te lapidem ſuper lapidem. eo ꝙ nō
cognoueris tempus viſitationis
tue· Sed quoniam dominus non
vult mortem peccatoris· et vt ip
ſi excuſationem non haberent· pe
nitentiam eorum per quadragin
ta annos expectauit· et per apoſ
tolos· maxime per iacobum frēm
domini inter eos continuo predi
cantem· eos ad penitentiam reuo
cabat· Sed cum admonitione eos
et predicatione ꝯtinua verbi dei
non poſſet reuocare· voluit eos
ſaltem prodigijs exterrere· Nā
in hijs quadraginta annis eis ad
penitentiam datis multa mōſtra
et prodigia ſicut refert ioſephus
euenerūt· Nam ſtella prefulgens
gladio per omnia ſimilis viſa eſt
ciuitati deſuper imminere· ac per
totum annum exicialibus flāmis
ardere· In quodam feſto azimoꝝ
hora noctis nona tantus fulgor a
rā et templum circūdedit· vt om
nes diem clariſſimum factum pu
tarent. In eadem feſtiuitate vi
tula ad immolandum adducta·
inter miniſtrorum manus agnā
contra conditionem nature ſue
ſubito eſt enixa· Poſt aliquot di
es prope ſolis occaſum viſi ſunt
currus et quadrige in omni regio
ne per aerem ferri· et armatoꝝ
cohortes miſceri nubibꝰ et vrbes
circumdare agminibꝰ improuiſis
In alio die feſto qui penthecoſtē
appellatur· noctu ſacerdotes i tē
plū ingreſſi ad miniſteria ex mo
re complenda· motūs quoſdam
ſtrepitusq̄ ſēſerūt· ac voces ſubi
tas audierunt dicentes Tranſea
mus ab hijs ſedibus· Ante quar
tum etiam annum belli quidam
vir nomine ihesus anānie filiꝰ in
feſto tabernaculorum repēte cla
mare cepit· vox ab oriente. vox
ab occidente· a quatuor ventis ſu
per iheroſolimam et ſuper tēplū·
vox ſuper ſponſos et ſpōſas· vox
ſuper vniuerſum populum· Hec
dictꝰ igitur vir capitur· ceditur·
verberatur· ſed ille aliud dicere ne
quiens· quanto plus verberatur
tanto eadem fortius clamitabat·
nec a clamore ſuo verberibus du
ris· aut minis terribilibꝰ reuocatur
Ad iudicem igitur adducitur· tor
mentis duris afficitur· vſq̄ ad pa
tefactionē oſſium laniatur· Sed
ille nec preces· nec lacrimas effū
debat. ſed quodam vlulatu ꝑ ſin
gula pene verbera eadem profere
bat· Addens etiam hoc· Ve ve ihe
roſolimis. Hec ioſephus. ¶ Cū
autem iudei nec admonitionibus
conuerterentur· nec tantis pro
digijs terrerentur· poſt quadra
geſimum annum dominus veſpa
ſianum et titum iheruſalem addu
xit· et ipſam ciuitatem funditus
deſtruxerunt Hec autem fuit cau
ſa aduentus ipſorum in iheruſalē
Sicut enim in quadam hiſtoria in
uenitur licet apocrifa· Videns au
tem pilatus quia ihesum innocen
tem condemnauerat· timens of
fenſam tiberij pro ſe excuſando·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

nuncium albanum nomine ad ce
ſarem deſtinauit · Eo autem tem
pore veſpaſianus monarchiam
in galacia a tiberio ceſare tenebat
Nuncius ergo pilati a ventis con
trarijs in gallaciam pellitur · et ad
veſpaſianū adducitur · Talis aūt
ſeruabat ibi conſuetudo · vt qui
cumq; naufragiū pateret · rebus
et ſeruitute principi ſubderetur ·
Quem veſpaſianus quis eſſz aut
vnde veniret · ſeu quo tenderet re
quiſiuit · Cui ille · Iheroſolimita
nus ſū · de partibus illis veni · ro
mam vſq; tendebā · Cui veſpaſia
nus · De terra ſapientū venis · ar
tē noſti medicaminis · medicus es
curare nos debes · Veſpaſianus
eñi quoddam genus vermiū naribꝰ
inſitū ab infātia gerebat · Vnd' et
a veſpis veſpaſianus dicebatur ·
Cui vir ille rñdit Artē medicami
nis dñe neſcio · et ideo curare te
nō valeo · Cui veſpaſianus · Niſi
me curaueris · morte morieris ·
Cui ille ait · Ille qui cecos illumia
uit · demones effugauit · mortuos
ſuſcitauit · ille nouit q; artem me
dicandi ignoro · Cui veſpaſianꝰ ·
Quis eſt iſte de quo tanta faris?
Et ille · Iheſus nazarenus quē iu
dei p inuidiam occiderūt · in quem
ſi credideris · ſanitatis grām con
ſequeris · Et veſpaſianus Credo ·
q; qui mortuos ſuſcitauit · me eti
am de hac infirmitate liberare po
terit · Et hec dicendo · veſpe de eiꝰ
naribus ceciderūt · et continuo ſa
nitatē recepit · Tūc veſpaſianus
ingenti gaudio repletus ait · Cer
tus ſum q; filiꝰ dei fuit qui me cu
rare potuit · Petita igit' a ceſare
licentia · iheroſolimam cū manu ar
mata pergam · et omnes prodito
res huius et occiſores funditus e
uertam · Dixitq; albano nūcio pi
lati · Rebus et vita ſanus et inco
lumis domū tuā mei licētia reuer
taris · Veſpaſianus ergo romam
adijt · et deſtruendi iudeā et ihr'l'm
a tiberio ceſare licētiam impetra
uit · Per annos igitur plures ex
ercitū congregauit tempore ſcz
neronis imperatoris cū iudei im
perio rebellaſſent Vnde ſcd'm cro
nicas nō fecit hoc zelo xp̄i · ſed q;
a dño receſſerāt romanorū · Mor
tuo igitur tiberio et imperante a
naſtaſio iheruſalē cum copioſo ex
ercitu veſpaſianus aduenit Et in
die paſce iheruſalem per circuitū
potenter obſedit · ibiq; infinitam
multitudinem que ad diem feſtū
conuenerāt concluſit · Poſt pau
cum igitur tempus nero moritur
et veſpaſianus ab exercitu in im
perium ſublimatur · Qui pergēs
romam titum filium in obſidione
iheruſalē dereliquit · Bienno igi
tur a tito iheruſalem obſeſſa inter
cetera mala que obſeſſos grauit'
perurgebant tanta fames omēs
tenuit · q; parentes filijs · et filij
parentibꝰ · viri vxoribus · et vxo
res viris cibos non tantum e ma
nibus · ſed etiam ex ipſis dentibꝰ
rapiebant · Iuuenes etiam etate
fortiores velut ſimulacra per vi
as aberrando · p̄ fame examines
cadebant · qui mortuos ſepeliebāt
ſepe ſuper ipſos mortuos mortui
cadebant · Fetorem itaq; cadaue
rum nō ferentes ex publico ſum
ptu ipſa ſepeliebant Sed deficiēte

ſumptu et vincente cadauerꝝ mul
titudine · de muro cadauera preci
pitabant · Ac titus circuiens cum
vidiſſet valles cadaueribus reple
tas · eaꝗ inſepulta iacere · et to
tam patriam ex eorum fetore cor
ruptam · manꝰ ſuas cū lacrimis ad
celum leuauit dicens · Deus tu vi
des ꝗ ego hec nō facio · Tāta enī
ibi fames erat ꝙ calciamenta ſua
et corrigias comedebāt · ¶ Ma
trona inſup quedam genere et di
uitijs nobilis ſicut legit̄ in eccleſi
aſtica hiſtoria Cum violenter pre
dones in eius domum irruentes ·
et eā omnibus expoliaſſent · nec
ſibi vltra quid comederet reman
ſiſſet · paruulum lactētem tenēs
in manibus ait · Infelicis matris
infelicior fili in bello · in fame . in
direptione . cui te reſeruabo? Ve
ni ergo o mi nate eſto mīi cibus ·
predonibus furor · ſeculi fabula ·
et hijs dictis filium iugulauit ⁊
coxit et dimidiū comedens partē
alteram occultauit · Et ecce confeſ
tim predones odorē carnis cocte
ſentientes · in domum irruunt · ⁊
niſi carnem prodat mortem minā
tur . Tunc illa detegens infantis
membra · ecce inquit vobis partē
optimā reſeruaui · at illos tātus
horror inuaſit · ꝙ nec loqui potue
rūt . Et illa . Meus eſt inquit hic fi
lius · meum eſt peccatum · Securi
edite · ꝗ ego prior comedi quem
genui · Nolite fieri aut matre reli
gioſiores · aut feminis molliores ·
Qꝺ ſi vicit vos pietas ⁊ horretis ·
ego totū comedā que dimidium
iam comedi Illi vero trementes
et territi diſceſſerūt · Tandem ſe

cundō anno veſpaſiani imperij ti
tus iherusalem cepit · et captam
diripuit · direptam et ſpoliatam
ſubuertit · templumꝗ funditus deſ
truxit · et ſicut iudei chriſtum tri
ginta denarijs emerant · ſic et ip
ſe vno denario trigita iudeos vē
didit · Sicut aūt narrat ioſephus
hiſtoriogͣphꝰ ī libro āntiquitatū · ꝙ
nonaginta ſeptem milia iudeorum
vendita ſunt · et vndecies centena
milia fame et gladio perierunt · ¶
Legitur quoꝗ ꝙ titus intrās ihe
ruſalem quendā murū denſiſſimū
vidit · ipſūꝗ perforari precepit ·
factoꝗ foramine quendā intus ſe
nem aſpectu et canicie venerabilē
inuenerūt Qui requiſitus quis eſ
ſet · reſpondit ſe eſſe ioſeph ab ar
mathia ciuitate iudea · ſeꝗ a iude
is ibidem incluſū et muratū fuiſſe
eo ꝙ xp̄m ſepeliſſet · Addiditꝗ ꝙ
ab illo tp̄e vſꝗ nunc celeſti ſit cibo
paſtus et diuino lumine confortā
tus · In euangelio tamen nicode
mi dicit̄ · ꝙ cum iudei ipſum reclu
ſiſſent · xp̄s reſurgens inde eum e
ripuit et in armathiam duxit · ¶
Poteſt tamen dici ꝙ cum eductꝰ
a predicatione chriſti non ceſſarꝫ
ſed intrepidꝰ fidē xp̄i predicarꝫ .
quemadmodum et ante fecerat ·
a iudeis iterum eſt recluſus · Mor
tuo quoꝗ veſpaſiano imperatore
titus filius eius eidem in imperio
ſucceſſit · Qui fuit vir clementiſſi
mus et multe liberalitatis · tante
ꝗ bonitatis fuit ſicut ait euſebius
ceſarienſis in cronica et teſtatur
iheronimꝰ ꝙ dū quodā ſero recor
datꝰ fuiſſꝫ ꝙ illo die nil boni feciſſꝫ
aut nihil dediſſꝫ ait · O amici hūc

diem ꝑdidi. Poſt lõga vero
tempora quidam iudei iheruſalē
reedificare volentes. exeuntes ꝑ
mo mane de rore plurimas cruces
inuenerūt. Qui perterriti fugien
tes et ſecundo mane redeuntes.
vnuſquiſqꝫ vt ait mileus ī cro ni
ca cruces ſanguineas veſtibus ſu
is inſitas inuenerūt. q̄ vehement̄
territi. in fugam iterum verſi ſūt
Sꝫ et tercio reuerſi. vapoꝛe ignis
de terra ꝓdeūtis pemit⁹ ſūt exuſti

In inuentione ſancte crucis.

Inuentio ſancte crucis di
citur ꝙ tali die crux inuē
ta fuiſſe refertur. Nā et an
te fuit inuenta a ſeth in terreſtri
paradiſo ſicut infra narraꝣ. A ſa
lomone in libano. A regina ſaba
in ſalomonis templo. A iudeis in
aqua piſcine. Hodie ab helena in
monte caluarie.

Hiſtoria ſexageſimaquarta.

Inuētio ſancte crucis poſt
annos ducētos a reſurre
ctione dn̄i facta eſt. Legi
tur in euangelio nicodemi. ꝙ cum
adam infirmaretꝛ. ſeth fili⁹ ei⁹ poꝛ
tā paradiſi terreſtris adijt. et ole
um miſericoꝛdie quo pr̄is coꝛpus
perungeꝛ vt ſanitateꝛ reciperet
poſtulauit. Cui apparens michael
angelus ait. Noli laboꝛare nec fle
re pro oleo ligni miſericoꝛdie obti
nēdo. qꝛ nullaten⁹ illud aſſequi
poteris. niſi qn̄ cōpleti fuerint q̄n
qꝫ miliaquingenti anni. licet ab a
dam vſqꝫ ad paſſionē xp̄i ā̄m tan
tum quinqꝫ milia et centūtriginta
tres fluxiſſe credanꝛ. Legiꝛ quo
qꝫ alibi ꝙ angel⁹ eidē ramuſculū
quendā obtulit. et iuſſit vt in mō
te libani plantaretur. In quadaꝫ
vero hiſtoria grecoꝝ legiꝛ licet a
pocriſa. ꝙ angel⁹ de ligno ī quo
peccauit adam eidem tradidit di
cēs. ꝙ qn̄ fructū faceret ꝑ iter ſa
naretur. Qui rediēs et pr̄em moꝛ
tuū inueniens. ipſum ramū ſup
tumulū patris plātauit. Qui plā
tatus in arboꝛem magnā creuit.
et vſqꝫ ad ſalomonis tempoꝛa ꝑ
durauit. Vtꝝ aūt hec vera ſint.
lectoꝛis iudicio relinquatur. Salo
mon aūt arboꝛē tā pulcrā cōſide
rans ipſam precepit incidi. et in
domo ſaltus locari. Nuſq̄ꝫ tamen
vt ait iohānes beleth locari pote
rat. nec alicui loco apta reperiri
valebat. ſed modo aut excedebat
longitudine. aut deficiebat nimia
breuitate. Siq̄ndo vero ſcd̄m loci
exigētiā ipſā racionabiliter decur
taſſent. adeo breuis videbatur. ꝙ
omnino incōgrua habebatur Ob
hoc indignati artifices ipſā repro
bauerūt. et ſup quendā lacum vt
eſſet pons tranſeūtibus pꝛoiece
rūt. Regīa aūt ſaba cū veniſſꝫ au
dire ſapientiā ſalomonis. et pre
dictū lacū tranſire vellet. vidit in
ſpiritu ꝙ ſaluatoꝛ mūdi in ligno
illo ſuſpendendus erat. et ideo ſu
per illud lignum trāſire noluit.
ſed ipſū pꝛotinus adoꝛauit In hi
ſtoꝛijs tamen ſcolaſticis legitur.
ꝙ pꝛedictum lignuꝫ regina ſaba
in domo ſaltus vidit. Cumqꝫ ad
domum ſuam veniſſꝫ. intimauit
ſalomoni. ꝙ in ligno illo quidaꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſuſpenderidus erat · ꝑ cuius mor
te iudeoꝝ regnum deleri debebat
Salomon igit̃ predictũ lignũ inde
ſuſtulit · et in ꝓfundiſſimis terre
viſceribus demergi fecit · Poſtea
probatica piſcina ibidẽ facta eſt ·
vbi nathinei hoſtias abluebãt · ⁊
nõ ſolum ex deſcenſu angeli ſed e
tiam ex virtute ipſius ligni tradi
tur ibidẽ fieri et aque commotio
nem · et infirmoꝝ curationem ·
Appropinquãte vero paſſione xp̃i
ſupernataſſe perhibet̃ Cũ aũt illd
iudei vidiſſent · ip̃m acceperunt ⁊
inde crucem dñ̃o parauerũt · In
ipſa aũt cruce q̃tuor genẽa ligno
rũ fuiſſe perhibent̃ · ſcʒ palme · ci
preſſi · oliue · et cedri · Vnde dicit̃
Lignũ crucis palma · cedrus cip̃ſ
ſus oliua · In cruce em̃ fuit hec q̃
druplex differentia lignoꝝ · ſcʒ li
gnum erectum · lignum tranſuer
ſũ · tabula ſuperpoſita · et trũcus
cui crux erat infixa · Vel etiã ſm
gregoriũ turoñ · tabula tñ̃ſuerſa
que fuit ſub pedibus xp̃i · Vñ̃ q̄dli
bet iſtoꝝ lignoꝝ potuit eſſe alicui
ius p̃dictoꝝ · Hãc differẽtiã ligno
rũ videtur apl̃us innuere cum di
cit · Vt poſſitis comprehendere cũ
omibʒ ſanctis que ſit longitudo ·
latitudo · ſublimitas et profundũ
Que ṽba auguſtin⁹ doctor egre
gius ſic exponit · Crucẽ inquit do
mini cuius latitudo dicit̃ in tranſ
uerſo ligno quo extendũtur ma
nus · Longitudo a terra vſq; ad
ipſam latitudinem · qua a manibʒ
infra totum corpus affigitur · Al
titudo a latitudine vſq; ſurſum ·
cui adheret caput . Profundum
vero quod terre infixum abſcõdi

tur · Iſtud lignum precioſuʒ cru
cis per annos ducentos et vltra
ſub terra latuit · Sʒ ab helena ma
tre cõſtãtini imperatoris hoc mõ
do repertũ fuit · ¶ In tempore il
lo congregata eſt iuxta danubi
um fluuiuʒ multitudo innumera
bilis barbaroꝝ volentiũ tranſire
fluuiũ · et omẽs regiones vſq; ad
orientẽ ſuo dñ̃o ſubiugare · Quod
vbi conſtãtinus imꝑator comꝑit
caſtra mouit et cõtra danubium
ſe cum exercitu ſuo collocauit At
barbaroꝝ creſcente multitudine
et iã fluuiũ tranſeunte conſtanti
nus nimio terrore concutitur · vi
dens quia eſſent cum eo die craſti
na bellum commiſſuri · ſequente
igitur nocte ab ãgelo excitatur ·
et vt ſurſuʒ reſpiciat ammonetur
Qui in celũ aſpiciens vidit ſignũ
crucis ex clariſſimo lumine factũ
litteris aureis hũc titulum habẽs
ſcriptũ In hoc ſigno vinces Qui
celeſti viſione confortatus ſimili
tudinem crucis fecit · et ipſam an
te ſuum exercitum ferri iuſſit · ir
ruensq; in hoſtes ipſos in fugam
vertit et multitudinem maximaʒ
interfecit · Tunc cõſtantinus om
nes templorum pontifices conuo
cauit · et cuiuſnam dei hoc ſignuʒ
eſſet diligentius requiſiuit · Qui
bus ſe neſcire dicentibus · quidaʒ
chriſtiani aduenerunt ⁊ ei ſancte
crucis miſterium et fidem trinita
tis plenius enarrauerunt · qui in
chriſtum perfecte credidit · et ab
euſebio papa sacrꝫ baptiſma ſuſce
pit · vel ſecundum quoſdaʒ libros
a ceſarienſi epiſcopo ſacrum ſuſce
pit baptiſma · Sed in hac hiſtoria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

multa ponuntur quibus contra
dicit hiſtoria tripartita et eccleſia
ſtica. et vita ſancti ſilueſtri. et ge
ſta romanoꝝ pōtificū Scd̄m quoſ
dam nō fuit iſte conſtantinus im
perator qui a btō ſilueſtro papa
fuit baptiſatus. et ad fidē conuer
ſus. ſicut alique hiſtorie videntur
innuere. ſed fuit conſtantius pa
ter ipſius conſtantini ſicut in ali
quibus hiſtoriis inuenitur. Ille e
nim conſtantinus alio modo ad fi
dem venit ſicut in hiſtoria ſancti
ſilueſtri legit̄. nec ab euſebio ſed
a ſilueſtro baptiſatus fuiſſe narra
tur. Mortuo tamen iſto conſtan
tio. conſtantinus memor victo
rie patris quaꝫ virtute ſcē crucis
habuerat. helenam matrem ſuā
iheroſolimam pro ipſa cruce inue
nienda tranſmiſit. ſicut inferius
eſt notatum. Hiſtoria tamen ec
cleſiaſtica hanc victoriam aliter
factam narrat. Ait enim ꝙ cum
maxentius romanum imperium
inuaſiſſet. conſtantinus impera
tor iuxta pontem malbinum cum
maxentio conflicturus aduenit.
Cum igitur anxius multuꝫ eſſet.
et pro ſibi mittendo auxilio ad ce
lum oculos crebro leuaret. vidit
per ſoporeꝫ ad orientis partē i ce
lo ſignum crucis fulgore igneo ru
tilare. angelosqꝫ aſtare. eiqꝫ dice
re. Cōſtātine in hoc vinces. Et vt
dicitur in hiſtoria tripartita. Duꝫ
cōſtantinus miraretur quid hoc
eſſet. xp̄s nocte ſuperueniente ei
deꝫ apparuit cum ſigno crucis qđ
vidit in celo. iuſſitqꝫ vt fieret eiꝰ
ſigni figuratio que ferret auxiliū
in congreſſionibus prelioꝝ. Tūc
conſtantinus letus redditus. et de
victoria iam ſecurus ſignum cru
cis quod in celo viderat i ſua frō
te deſignat. et vexilla militaria
in ſignacula crucis tranſformat.
et in manu dextera auream crucē
portat. Poſt hoc dn̄m exorauit.
ne dexteram ſuaꝫ quam ſigno mu
nierat ſalutari cruore romani ſā
guinis maculari permitteret. ſed
ſine ſanguinis effuſione victoriā
ſibi de tirāno preſtaret. Maxenti
us aūt iuſſit nauibus ad decipu
lam compoſitis fluuium ſterni et
ſuppoſitis pontibus exequari. Cū
autem iam cōſtantinus ad fluuiū
appropinquaret. maxentius i oc
curſuꝫ cum paucis velocius eo p
git. iubens vt ceteri eum ſequan
tur. Suiqꝫ oblitus operis ponteꝫ
cum paucis conſcendit. et decipu
la qua conſtantinum decipere vo
luit eſt deceptus. et in fluuiū pfun
dum eſt demerſus. Conſtantinus
vero ab omnibus vnanimiter eſt
ſuſceptus. Et ſicut legitur in qua
dam cronica ſatis autentica con
ſtantinus perfecte tunc non cre
didit. nec tunc ſacrum baptiſma
ſuſcepit. ſed aliquanto temporis
ſpacio interiecto viſionem illam
petri et pauli vidit. et ſacro bap
tiſmate per ſilueſtrum papam re
natus. et a lepra mundatus in
xp̄m deinceps perfecte credidit.
et ſic matrem ſuaꝫ helenam ihero
ſolimam miſit vt crucem dn̄i req̄
reret. Ambroſius tamen in epiſ
tola de obitu theodoſij. et hiſto
ria tripartita dicit ꝙ in vltimis
ꝯſtitutus baptiſma ſuſcepit. bap
tiſmū differēs vt poſſet i iordanis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

fluuio baptiſari. Hoc idē dicit ihe
ro. in cronica. Certum eſt autem
ꝙ ſub ſilueſtro papa xpian9 effe
ctus eſt. vtrum autē baptiſmum
diſtulerit in dubiuz vertitur. Vn̄
de illa legenda ſancti ſilueſtri quo
ad plura ſimilit̄ dubitat̄. Hec er
go hyſtoria de inuētione ſācte cru
cis. q̄ in eccleſiaſticis hyſtorijs in
uemt̄. cui etiaz ↄſonat cronica vi
detur eē mag̃ autētica q̄ illa que
p eccīas recitat̄. Cōſtat em̄ m̄ľta
ibidē eē q̄ nō cōſonāt veritati. niſi
forte q̄s vellz dicere. vt ſupius di
ctū̄ eſt. ꝙ nō fuit cōſtantin9 ſ cō
ſtāti9 p̄r ei9 Nō tn̄ multū autenti
cū nō videt̄ licet in quibuſdā vltū
marinis hyſtorijs ſic legatur. ¶
Cuz autem helena iheroſolimā ve
niſſz omnes iudeoꝝ ſapiētes qui
in tota r̄giōe eēnt ad ſe cōgrega
ri p̄cepit. Hec āt helēa pri9 ſtabu
laria fuit ſ ꝓpt̄ ei9 pulchritudinez
cōſtanti9 ſibi eā coniūxit ſm̄ ꝙ di
cit amb. in hec v̄ba Stabulariam
hāc fuiſſe aſſerūt. ſ diūcta ē ↄſtāti
o ſeniori qui p9ea regnū adept9
eſt. Bona ſtabularia q̄ tā diligēt̄
p̄ſepe dn̄i reqſiuit Bona ſtabula
ria q̄ illū ſtabulariū nō ignorauit
qui vulnēa curauit a latrōib9 vul
nerati. Bona ſtabl'aria q̄ maluit
oīa eſtiare ſtercora vt xp̄m lucfa
ceret. idō illaz xp̄c de ſtercore leua
uit ad regnū. Alij vero aſſerūt et
in q̄dā cronica legit̄ ꝙ ipā helena
fuit filia tochel' r̄gis btenū. quam
cōſtanti9 ī btamā veniēs cū eſſet
vnica p̄ri ſuo duxit ī vxorē Vnde
inſula p9 mortē tochel' ſibi deueīt
Hoc etiā ipi btōes atteſtāt̄. licz a
libi legat̄ ꝙ fuit treuerēſis. Iude

igitur nimium formidantes dice
bant inuicem. Quare putatis ꝙ
regina nos ad ſe faciat congre
gari? Vnus autem eorū nomine
iudas dixit. Scio em̄ qꝛ vult ad
diſcere vbinam ſit lignū crucis ī
quo iheſus crucifixus fuit Videte
ergo ne aliquis ſibi ↄfiteri preſu
mat. ſinautē certiſſime ſciatis. ꝙ
lex nrā euacuabitur ⁊ paterne tr̄
ditiones funditus deſtruētur. Za
cheus em̄ au9 me9 p̄nūciauit pꝛi
meo ſymoni ⁊ pater me9 moriēs
dixit michi Vide fili qn̄ īquiretur
crux xp̄i illā maīfeſtā anteq̄ aliq̄
patiaris tormēta. Nuſq̄ em̄ extūc
gens iudeoꝝ regnabit ſed illi qui
crucifixū adorāt. quia ipē ē xp̄us
fili9 dei. Cui ego dixi. Pater mi
Si vere patres noſtri ipm̄ eē di fi
lium cognouerūt cur ipſuz crucis
patibulo affixerūt? Et reſpondet
Nouit dn̄s. qꝛ nūq̄ in cōſilio eoꝝ
extiti. ſed eis ſepi9 ↄtrā ixi. Quia
v̄o phariſeorū vitia exprobrabat
ipm̄ crucifigi fecerūt Ipē vero die
tertia reſurrexit ⁊ celos diſcipl'is
vidētib9 penetrauit. In quē etiā
ſtephan9 frat̄ tuus credidit quez
iudeoruz veſania lapidauit. Vide
ergo fili ne ipſum vel diſcipulos
eius audeas blaſphemare. Dixe
rūt ergo iudei ad iudam. Nos ta
lia nūq̄ audiuimus. Verūtamez
ſi de hoc regina queſierit vide ne
hoc aliquatenus ſibi confitearis.
Cum ergo illi ante reginam ſtetiſ
ſent. ⁊ illa eos īterrogaſſet de lo
co vbi fuerat domin9 crucifix9.
et ipm̄ locum nullatenus indica
re vellēt. iuſſit eos omnes crema
ri igne Ac illi timētes tradiderūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

iudã dicẽtes. Dic domina iuſti et
ꝓphete filius optime nouit legē
et tibi omnia que ab eo queſieris
indicabit Tunc illa omnes dimit
tens tenuit iudã ſolum Cui dixit
Mors ⁊ vita tibi ꝓpoſita ſunt. qđ
malueris elige Oſtẽde michi ergo
locũ qui golgata dicitur. vbi fuit
dominus crucifixus vt crucem eiꝰ
inuenire poſſim. Reſpõdit iudas
Quomõ locũ ſcire valeā cũ ducẽ
ti iam ãni fluxerũt et nequaꝙ̃ illo
tempore natus eſſem? Cui regiã
Per crucifixum fame te ꝑimam
niſi michi dixeris veritatem Ipſũ
igitur in puteũ ſiccum iuſſit proici
et ibidem famis moleſtia cruciari
Cum ergo ibidem ſex diebus ſine
cibo manſiſſet die ſeptĩa extrᷓhi ſe
petyt ⁊ crucẽ ſe indicaturꝝ ꝓmiſit
Cũ ergo extractꝰ ad locũ veniſſet
et ibidem oraſſet locus ſubito con
mouetur. ⁊ fumus aromatũ miri
odoris ſentitur. ita vt miratus iu
das ambabꝰ manibꝰ plauderet ⁊
diceret In veritate chriſte tu es
ſaluator mũdi Erãt aũt in loco illo
templũ veneris qđ adrianus ĩpa
tor ibiđ ꝯſtruxerãt. vt ſi q̃s xp̃ia
norꝝ ĩ loco illo adorare voluiſſꝫ vi
derẽt venerẽ adorare Et ob hoc ĩfre
quẽs ⁊ pene obliuioni datꝰ fuerãt
locꝰ Regĩa ãt tẽplũ funditus fecit
deſtrui et locũ ĩ arã mutari Poſt
hoc iudas viriliter fodere cepit. Et
vigĩti paſſꝰ fodiẽs tres cruces ab
ſcõditas reppit q̃s ad regĩaꝫ ꝑtĩ
nꝰ deportauit Cũ ãt crucẽ xp̃i ab
illꝰ latronũ neſcirẽt diſcernere eas ĩ
ciuitatis medio poſuerũt ibidẽ glãꝫ
domini preſtolantes Et ecce cũ
circa horã nonã quidam iuuenis
mortuus deferretur iudas feretrũ
tenuit. et primã ⁊ ſecundã crucẽ
ſup corpꝰ defũcti appoſuit. ſed ne
quaꝙ̃ ille ſurrexit Apponẽs ãt tẽti
am ꝓtinꝰ redijt defũctꝰ ad vitã.
In hyſtorijs aũt eccĩaſticis legit͛
ꝙ cum quedam mulier primaria
ciuitatis ſemiuiua iaceret ẽps ihe
roſolomitanꝰ primã ⁊ ſecundã cru
cẽ adhibuit ſ; nichil ꝑfecit. Terti
am vero appoſuit. ⁊ ꝓtinꝰ mulier
apertis ocul' ſanata ſurrexit. Am
broſiꝰ vero dicit. ꝙ diſcreuit ip
ſã crucẽ dñi ab alijs ꝑ titulū quē
poſuerat pylatus. quez titulũ ibi
dem inuenit et legit Dyabolus ãt
in aera vociferabat͛ dicẽs. O iuda
quid hoc feciſti? Iude meo cõtra
ria operatus es. Nam ille me ſua
dẽte fecit ꝓditionẽ. ⁊ tu me rẽnu
ẽte iheſu inueniſti crucem' ꝑ illuꝫ
mltorꝝ lucratus ſuꝫ animas. per
te ꝑdere videor iã lucrãtas. ꝑ illũ
regnabam in populo. ⁊ ꝑ te iã re
pellar a regño. Verumtamen tibi
vicẽ rependã et contra te regem
aliũ ſuſcitabo. qui fidẽ deſerẽs cru
cifixi. cum tormentis te negare fa
ciet crucifixum. Quod quidem de
iuliano apoſtata dictũ videtur.
qui iudã ep̃m iheroſolimis factũ
multis tormentis affecit. et mar
tirem chriſti fecit. Audiẽs iudas
vociferãtem diabolum nichil exti
muit. ſed dyabolũ cõſtãter male
dixit dicẽs. Xp̃us te dãpnet ĩ ab
iſſis ignis eterni Poſt hoc iudas
baptizatur ⁊ quiriacꝰ appellatur.
et iheroſolimorꝝ defuncto ep̃o ideᷓ
in ep̃m ordinatur. verũ cuꝫ beata
helena clauos dñi nõ haberet ro
gauit ep̃m quiriacum vt ad locũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

pergeret ⁊ clauos requireret Qui cū remiſſet ⁊ ad dn̄m p̄ces fudiſſet · continuo claui velut aurū fulgē tes in terra apparuerunt Quos ille accipiēs regine detulit Illa au tem genua figēs in terrā ⁊ caput inclinās · eos cū multa reuerentia adorauit · Crucis ergo partē he lena detulit filio · ptē vero thecis argēteis conditā reliquit in loco Clauos vero quibꝰ dominicū fue rat corpꝰ affixum portat ad filiū Ex quibus vt euſebius ceſarienſis refert frenos quibꝰ vteretur ad bellum cōpoſuit · ⁊ ex alijs galeā ſuā armauit Nonulli vero aſſerūt vt greg̃ · turoneñ · clauos quatuor in dominico corpore fuiſſe ex qui bus helena duos ī freno imperato ris poſuit · Tertiū in ymagine cō ſtantini · que rome ſupereminet locauit Et quartum in mare adri aticum quod vſqꝫ tunc fuerat na uigantium vorago proiecit · pre cipiens hoc feſtum de inuentione crucis ſingulis annis ſollempniter celebrari · Ambroſius vero ſic di xit · Queſiuit helena clauos domi ni et īuenit · ⁊ de vno frenos fieri precepit et de altero dyadema in texuit · Recte clauꝰ ī capite · co rona ī vertice · in manu habena · vt ſenſus premineat · fides luceat poteſtas regat · ¶ Sanctum aūt quiriacum epiſcopum iulianus a poſtota poſtmodū īterfecit ex eo ꝙ ſanctam crucē īuenit cū vbiqꝫ ſignū crucis deſtruere niteret Cū eñ contra perſas pergeret cepit quiriacum inuitare ad ſacrificia ydolorꝫ Qd cū ille renueret dexte ram ſibi abſcidi fecit dicens Hac

manu multas ep̄las ſcripſit qui bꝰ m̄ltos a deorꝫ ſacrificijs reuo cauit Cui dixit quiriacus Multū michi canis īſenſate ꝓfuiſti · qui a ꝓuſqꝫ in xp̄m crederē ſepiꝰ ad ſi nagogas iudeorū ſcribebā ep̄las vt nullus in xp̄m crederet · Et ec ce nūc ſcādalū mei corporis abſci diſti Tūc iulianꝰ plumbū fecit li q̄ri ⁊ in os eiꝰ infūdi Deinde lectū ferreū afferri ⁊ in eo quiriacum ex tēdi ⁊ ſubter carbones ſalē ⁊ adi pē ſpergi · Sed cum quiriacꝰ imo bilis pmaneret dixit ei iulianus · Si nō vis ſacrificare dijs · ſaltem dic te xp̄ianū nō eſſe Qd cum exe crās recuſaret iuſſit altā foueā fie ri ⁊ ſerpētes venenatos ibidē poni ⁊ q̄riacū in eādē iactari Sed tamē ſerpētes cōtinuo mortui ſūt Iuſſit qꝫ iulianus in caldariā oleo feruē tiſſimo plenā quiriacū mitti Qui dū ſe ſignās ſponte intrare vellet rogās dn̄m vt eum iterū in laua chro martirij baptiſaret · iratus iulianus iuſſit pectus eius gladio pforari · ⁊ ſic in dn̄o ꝯſūmari me ruit · Quāta aūt ſit v̄tus crucis ī illo fideli notario patet · quē quī dā magus decepit et ad quēdam locū in quē demones aduocaue rat duxit · ꝓmittēs ei ꝙ m̄ltis di uitijs habundaret · Et ecce videt quendam magū ethiopem ſup ex celſum thronū ſedētem ⁊ in circui tu eius alios ethiopes circa eum lanceis et fuſtibꝰ ſtantes Tūc ille demon magū predictum interro gauit dicēs · Quis eſt iſte puer? Et ille · Dn̄e ſeruꝰ veſter ē · Cui de mō Si vis me adorare ⁊ ſeruꝰ me us eſſe ⁊ xp̄m tuū negare · Faciam

te ſedere ī dextera mea Ille autē
mox ſignū crucis vidit et ſe xp̄i
ſaluatoris ſeruū libē exclamauit
Statiq3 vt vidit ſignū crucis oīs
illa demonum multitudo euanuit
Poſt hoc cum quadam vice tem
plum ſancte ſophie predictus no
tarius cum domino ſuo intraſſ3.
et ante ſaluatoris ymaginē3 am
bo ſtarent . vidit dominꝰ eius ꝙ
predicta ymago ſup notarium o
culos fixos haber3 ⁊ ip̄m attente
reſpiceret. Qđ vidēs dictus dn̄s
et ā̄mirans iuuenē3 ex pte dexte
ra ſtare fecit. Viditq3 ꝙ ymago ī
illā itez ptem oculos voluiſſet ⁊
ſup notariū fixos haber3. Rurſū
q3 fecit eum ire ex pte ſiniſtra Et
ecce itez ymago oculos voluit ⁊
notariū vt prius reſpicere cepit
Tūc adiuratꝰ a dn̄o vt ſibi dice
r3 q̄d apđ deū meruiſſet ꝓpt quod
ſic eu3 ymago reſpiceret. dixit ſe
nullius boni conſciū eſſe niſi ꝙ eū
corā dyabolo negare noluiſſet.

De ſancto iohanne ante portaz
latinam. Hyſtoria .lxv.

Iohānes apoſtolus ⁊ euā
geliſta dum epheſi predi
car3 a proconſule capitur
⁊ vt dījs immolar3 inuitatur Qđ
dum rēnueret in carcerem mitti
tur. et ad domicianu3 imperato
rē epiſtola deſtinat. ī qua magꝰ
ſacrilegꝰ et deorum contemptor
et crucifixi cultor nominatur Iuſ
ſu ergo domiciam romam deduci
ē ⁊ deducto ōnes capilli pro deri
ſione a capite preſcinduntur. ac
ante portaz vrbis q̄ latina dicit in
doleū feruētis olei igne deſubter
ſ̄ādēte precipitari iubet Nullū ta
mē ibidē dolorē ſēſit. ſed penitus
illeſus exiuit. In illo ergo loco a
criſtianis eccīa fabricat et dies il
la tāq̄ dies ſui martirij ſolēpniſa
tur Cu3 ergo nec ſic a p̄dicacōne
xp̄i ceſſar3 iuſſu domiciani ī path
mos inſulam relegatus ē Nec tā
tu3 īperatores romani apoſtolos
perſequebātur quia xp̄m predica
bāt cum ip̄i nullum deum reſpu
erēt. ſed q2 ip̄m ſine ſenatus auc
toritate deificatū aiebāt. qđ ip̄i de
aliquo fieri ꝓhibuerāt Vnde legi
tur ī hiſtoria eccīaſtica. ꝙ cum pi
latus quadam vice ad tiberium
epl̄as de xp̄o miſiſſet . et tiberiꝰ
eius fidē a romanis recipi aſſenti
r3. ſenatus ōmino reſpuit ex eo
ꝙ non ſui auctoritate deꝰ vocatus
fuit . Alia cauſa ſcđm magiſtru3
iohānē beleth q̄re imperatores ⁊
ſenatus apoſtolos et xp̄m perſeq̄
banē erat. q2 videbatur eis deꝰ ni
mis ſuperbꝰ ⁊ inuidꝰ. eo ꝙ cōſor
tem habere non dignaretur Alia
cauſa ē quā oroſiꝰ refert. q2 ſena
tus indigne tulit. ꝙ pilatus ad ti
berium ⁊ nō ad ſenatu3 de xp̄i mi
raculis litteras deſtinauit. ⁊ ideo
eius cōſecrationem inter deos fie
ri noluit Vn̄ tiberius iratus mul
tos de ſenatoribus occidit ⁊ quoſ
dā exilio dāpnauit Mat aūt iohā
nis audiēs filiū rome detineri ma
tna ꝯpaſſione ꝯmota romā ad eū
viſitandū acceſſit Sed du3 venīſſ3
et ipſū in exiliū relegatū audiſſet
inde q3 rediret in campana ciuita
te verulana migrauit ad criſtum
Cuiꝰ corpꝰ ī quodā ſpecu ſepl̄tū

multo tempore latuit · ſed poſtmodum a filio ſuo iacobo reuelatum fuit · Quod quidem multo odore redolens ac miracul' multis refulgens ad predictam ciuitatem cū multo honore tranſlatum eſt ·

¶ De letanys maiore et minore & earū origine · ¶ Hyſtoria · lxvi ·

Letanie in anno bis fiunt ſcꝫ in feſto ſancti marci q̄ dicitur letania maior · & ī tribus diebꝰ ante aſcenſionē quē dicitur letania minor · Et interpretatur letania ſupplicatio vel rogatio · Prima ergo letania tripliciter vocatur · Primo letania maior Secūdo dr̄ proceſſio ſeptiformis · Tertio dr̄ cruces nigre · Dicitur aūt letania maior ꝓpter tres cauſas · ſcꝫ rōne illius a quo īſtituta eſt ſcꝫ a magno gregorio papa vrb' rome Ratione loci in quo inſtituta eſt · quia rome que eſt domina · et caput mundi · ex eo ꝙ ibi eſt corpꝰ principis apoſtolorum et apoſtolica ſedes · Ratione cauſe pro qua inſtituta extat · quia pro magno et grauiſſio morbo · Romani em̄ cū ī quadrageſima cōtinenter vixiſſent & in paſcha corpus domini ſ̄cipent · poſtmodū cōmeſſatioibꝰ ludis & luxurie frena laxabant · Vnde dn̄s ꝓuocatus ad irā peſtē maximā in eos miſit quā inguinariā vocant. i. apoſtema ſiue inflaturam in iguine · Tam ſeua autē iſta peſtis fuit vt hoīes ī via · ī menſa · in ludis · ī colloquijs ſubito morerentur · ita vt cū aliquis vt dicit̄ ſternutabat ſepe cū ipſa ſternutatiōe ſpm̄ exalabat Vnde cum aliquis aliquē ſternutantē audiebat ſtatim accurrēs · deꝰ te adiuuet acclamabat · Et abinde et deinceps vt dicunt · hec adhuc cōſuetudo ſeruatur vt cū aliquē ſternutantem audimus · deus te adiuuet acclamemus · Rurſū vt fertur cū aliquis oſcitabat frequēter ꝯtinuo et ſubito ſpm̄ emittebat · Vnde cū aliquis ſe velle oſcitare ſentiebat cōtinuo ſibi ſignū crucis imprimere feſtīabat · Et hec ꝯſuetudo ſimiliter vſqꝫ modo ſeruatur Hec autē peſtis qualiter ortū habuerit in vita ſancti gregorij reperitur ¶ Scd̄o dicitur proceſſio ſeptiformis ex eo ꝙ beatꝰ gregorius proceſſiōes q̄s tūc faciebat ꝑ ſeptem ordines diſponebat Nā in p̄mo ordine erat omnis clerus In ſecūdo omnes monachi et religioſi · In tertio ōnes ſanctimoniales · In quarto omnes infantes In quinto ōnes layci · In ſexto ōnes vidue & continentes In ſeptimo omnes coniugate Sed quod modo nō poſſumus in numero ꝑſonarum ſupplemus ī numero letaniarum · quia ſepties dici debēt anteꝙ̄ inſignia deponantur ¶ Tertio dicitur letania cruces nigre · Quoniā in ſignū meroris pro tāta ſtrage hominū & in ſignū penitentie nigris veſtibus induebant̄ Et forte propter eandem cauſaꝫ cruces & altaria ſaccis & cilicijs velabant Homines etiam fideles veſtes penitentiales debent aſſumere · ¶ Alia autem dicitur letania minor que fit tribus diebus ante aſcenſionē domini quam beatus

mamertus epiſcopus vienne an
te inſtitutionem prime letanie in
ſtituit· que dicitur letania minor
rogationes et proceſſio· Dicitur
autem letania minor ad differen
tiam prime· quia ſcilicet inſtituta
a minori epiſcopo· in minori loco ⁊
pro minori morbo· Cauſa autem
inſtitutionis huius hec fuit· Tunc
enim apud viennam frequentes
et maximi terremotus fiebant·
qui domos ⁊ eccleſias plurimas
ſubuertebant· Nocturni ſonitus
et clamores ſepe audiebantur·
Tunc etiam aliud terribile valde
accidit· quia die paſce ignis de ce
lo decidit et regis palaciū excre
mauit· Aliud inſuper mirabilius
fiebat· ſicut enī demones porcos
intrauerūt· ſic permiſſiōe domini
ꝓpter peccata hominū lupos ⁊ ali
as feras intrabant. Et nullos ve
rentes non ſolū per vias ſed per
ciuitatē publice diſcurrebant· ⁊
paſſim pueros et ſenes viros et
feminas deuorabant· Cū ergo tā
doloroſi caſus cotidie fierēt pre
dictus epiſcopus triduanū ieiu
nium indixit· letanias īſtituit· ⁊
ſic predicta tribulatio cōquieuit·
Deīde ſtatutū eſt ab eccīa ⁊ firma
tū vt hec letania vniuerſaliter ob
ſeruet̄· Dicit̄ etiā rogatiōes· quia
tūc omniū ſāctoꝝ ſuffragia īplo
ramꝰ· Et merito talis obſeruātia
hiis diebꝰ ſeruāda ē· ⁊ rogationi
bꝰ ſāctoꝝ ⁊ ieiuniis hiis diebꝰ in
ſiſtēdū ē mltiplici ratiōe· Pmo vt
deꝰ bella pacificꝫ que ī vē frequē
tiꝰ ꝯcitāt̄ Scdo vt teneros adhuc
fructꝰ ꝯſeruādo mltiplicꝫ Tertio
vt motus carnales q̄ hoc tpē ma
gis feruēt in ſe quiſqꝫ magis mor
tificet In vere enī ſanguis magis
feruet ⁊ illiciti motꝰ magis pullu
lant· Quarto vt ad receptionem
ſpiritus ſācti ſe quiſqꝫ magis abi
litet Nam per ieiuniū magis abili
tatur· et per rogationes dignior
redditur· Duas alias rationes aſſi
gnat magiſter guilhelmꝰ altiſio
dorenſis· Prima vt ſcꝫ xpō aſcen
dente et dicēte Petite ⁊ accipietis
cōfidentius petat eccleſia Secūdā
quia eccleſia ieiunat ⁊ orat vt pa
cē habeat de carne p ipſiꝰ carnis
maceratiōē· ⁊ acquirat ſibi alas
per oratione· quia oratio ē ala ani
me qua volat in celum· vt ſic chri
ſtū aſcēdentem libere poſſit ſequi
qui aſcēdēs pandit iter ante nos
et volauit ſuper pennas vētorum
Auis enim que multū habundat
in carne et parū in plumis bene
volare non poteſt· ſicut patet in
ſtrutione· Dicitur etiā proceſſio·
quia tūc eccleſia generalē facit
ꝓceſſionē In hac autē ꝓceſſione
crux defertur· cāpane pulſantur
vexillum portatur· draco quidē
cum ingenti cauda in quibuſdam
eccleſiis baiulatur et omniū ſan
ctorū ſingularit̄ patrocinia īplo
rātur Ideo autē crucē ibidē defe
rimꝰ ⁊ campanas pulſamꝰ vt de
mones territi fugiant Nam ſicut
rex ī ſuo exercitu habet īſignia
regalia ſcꝫ tubas ⁊ vexilla· ſic xp̄s
rex eternꝰ in ſua eccleſia militāti
habet campanas pro tubis ⁊ cru
ces p vexillis Et ſicut aliquis tirā
nꝰ valde timeret ſi alicuius regis
potentis ⁊ ſibi inimici tubas ī ſua
terra audiret ⁊ vexilla videret· ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

demoñes qui sũt in isto aere cali
ginoſo vehementer metuũt · quã
do tubas xpi ſcʒ cãpanas pulſa
ri ſentiunt ⁊ vexilla.i.cruces cõſpi
ciũt Et iſta dr̄ eſſe ratio q̄re eccīa
cãpanas cõſueuit pulſare quãdo
tẽpeſtatẽ cõcitari videt · vt ſcʒ de
mões q̃ hoc faciũt tubas eterni re
gis audiant ⁊ ſic t̃riti fugiãt ⁊ a tẽ
peſtatis ɔcitacõne q̇eſcãt · Licʒ ali
a rõ ſit ꝗ campane tũc fideles ad
monẽt ⁊ ꝓuocãt vt ꝓ inſtãti peri
culo orõni inſiſtãt Nã vexillũ eter
ni regis ẽ ipſa crux · ſecũduʒ illud
Vexilla regis ꝓdeũt ⁊c̃ · Qd̕ q̄de
vexillũ demones valde timẽt ſcd̕ʒ
ꝙ dicit criſ · Vbicũqʒ iquit demo
nes ſignũ dñicũ viderint fugiũt ti
mentes baculũ quo plagã accepe
runt Et hec ẽ racõ q̄re in q̄buſdã
eccñs tpe tẽpeſtatis crux de eccīa
extrahit̃ ⁊ tẽpeſtati oppoint̃ vt ſcʒ
demones vexillũ ſũmi regis vide
ãt ⁊ territi fugiãt Ideo crux in ꝓ
ceſſione defertur · ⁊ cãpane pulſã
t̃ · vt demones in ipſo aere exiſtẽ
tes territi fugiãt ⁊ a nr̃ã iſteſtatio
ne deſiſtant · ¶ Vexillum autem
ibidem defertur ꝓpter repreſentã
dam victoriam reſurrectionis et
victoriam aſcenſionis xpi · qui cũ
magna preda celos aſcẽdit · Vn
de vexillum per aerem incedens ẽ
xp̄s in celum aſcendens . Et ſicut
vexilluʒ qd̕ in ꝓceſſione deferẽ mľ
titudo fideliũ ſequitur · ſic xp̄m aſ
cendentem magna ſanctoruʒ col
lectio comitatur Cantus autẽ qui
ibi fiũt ſignificãt cantus ⁊ laudes
angelorum qui xp̄o aſcẽdenti ob
uiauerũt · et ipſum cum ſua ſocie
tate vſqʒ in celũ cum multis laudi

bꝰ pduxerũt In quibuſdã auteʒ
eccñs maxime ĩ eccñs gallicanis
conſuetudo habetur ꝙ draco qui
dã cum lõga cauda ⁊ inflata · ple
na ſcilicet palea vľ aliquo tali du
obꝰ diebus primis ante crucẽ et
tercia cum cauda vacua poſt cru
cem defertur · Per quod ſignifica
tur ꝙ in primo die ante legẽ ⁊ ĩ
ſecundo ſub legẽ dyabolus in hoc
mundo regnauit In tercio auteʒ
die gratie per paſſionem xp̄i de ſu
o regno fuit expulſus ¶ Rurſus
in ipſa ꝓceſſione omniũ ſanctoꝝ
ſingulariter patrocinia ĩploramꝰ
Quare autem tunc ſanctos roga
mus plures cauſe aſſignate ſunt
ſuperius Sunt autem ⁊ alie cauſe
generales ꝓpt̃ quas deus ordina
uit vt ſãctos oremꝰ · ſcilicʒ ꝓpter
noſtrã inopiã ꝓpter ſãctorũ glori
ã ⁊ dei reuerẽtiã · Beati eñ vota
ſupplicãtium ſcire poſſũt · ꝗ in illo
eterno ſpeculo intelligũt quantũ
vel illis ptinet ad gaudiũ · vel no
bis ad auxiliũ Prima ergo ratio
ẽ ꝓpter noſtrã inopiã · Et hoc vel
ꝓpter ĩopiam quã habemꝰ in me
rendo · vt vbi noſtra nõ ſuppetũt
merita patrocinẽtur aliena · Vel
ꝓpter inopiã quã habemꝰ in con
tẽplando · vt qui non poſſumꝰ ſũ
mã lucẽ inſpicere in ſe · ſaltem in
ſãctis videre valeamꝰ Vel ꝓpter
inopiã quã habemꝰ ĩ amando ꝗ
plerũqʒ imꝑfectꝰ homo magis ſẽ
tit ſe affici circa vnuʒ ſanctum q̄
etiam circa deum Secunda ratio
ẽ ꝓpter ſanctoꝝ gloriã · Vult eñ
deus vt ſanctos inuocemꝰ · vt dũ
ꝑ eoꝝ ſuffragia qd̕ petimꝰ ĩpetra
mꝰ ipõs glorificeꝰ ⁊ magnificẽtiꝰ

collaudemus. Tercia ratio eſt ꝓp
ter dei reuerentiam. vt peccator q̄
deum offendit quaſi non audeat
deum in propria pſona adire. ſed
amicorū poſſit patrocinia implo
rare ¶ In huiuſmōi aūt letanijs
eſt illud angelicum canticum fre
quentandū. Sancte deus. ſancte
fortis. ſancte et immortalis miſe
rere nobis. Refert enī iohānes da
maſcenꝰ libro tcio q̄ cū apud cō
ſtantinopolim ꝓpter quādā tribu
lationē letanie fierēt. q̄dā puer
de medio populi ī celū eſt raptus
necnō iſtud cāticū ibidē edoctꝰ ē
Deinde ad populum rediēs illud
angelicum cāticū in cōſpectu ꝓpli
decantauit et mox oīs tribulatio
ceſſauit. In calcedonēſi quoqꝫ ſi
nodo fuit iſtud cāticū approbatū
Et ɔcludit ita damaſcenꝰ Nos au
tē ita aimꝰ vt ſic demones reſcin
dant̄ Sancte deꝰ. ſācte fortis ſāc
te ⁊ immortalis miſerere nobis.
Huius igitur cantici laus ⁊ aucto
ritas ex quatuor colligit̄. Primo
ex eo q̄ angelus illud edocuit Se
cundo eo q̄ ad eius prolationem
illa tribulatio conquieuit. Terci
o eo q̄ calcedonenſis ſinodꝰ illud
approbauit. Quanto ex eo q̄ de
mones adeo illud timent

De aſcēſione domini.
¶ Hyſtoria. lxxvij.

Aſcenſio dn̄i q̄dragesimō
die a reſurrectione facta
ē Circa quā aſcenſionem
ſeptem per ordinem conſideranda
ſunt. Primo vnde aſcendit Secū
do quare nō ſtatim poſt reſurrec
tionem aſcendit. Tercio qualiter
aſcēdit. Quarto cū quibꝰ aſcēdit
Quinto quo merito aſcēdit. Sex
to quo aſcēdit Septio q̄re aſcēdit
¶ Circa primum notandū quoni
am de monte oliueti verſus beta
niam in celos aſcendit. Qui mōs
ſcđm aliā trāſlacōnem dicit̄ mōs
triū luminū. Nā de nocte a parte
occidentis illuminabat̄ igne tem
pli. quia erat ignis iugis ī altari
Mane illuminabat̄ a parte orien
tis. Primo enim accipiebat radi
os ſolis anteq̄ illuſtraret ciuitatē
Habebat inſup copiā olei qđ eſt
fomētum luminis. ⁊ ideo dicitur
mōs triū luminū In hūc igit̄ mō
tē xp̄s diſcipulos ire p̄cepit Nā in
ipſa die aſcēſionis bis apparuit ⁊
ſemel vndecim apoſtolis comeden
tibus in cenaculo. Omnes quidē
tā apoſtoli q̄ alij diſcipuli nec nō
mulieres habitabāt in illa parte
iheruſalē que dicebatur mello.
ſcilicet in mōte ſion vbi dauid ſi
bi conſtruxerat palaciū Et erat
ibi cenaculum illud grande ſtratū
in quo dominus precepit ſibi pa
rari paſca. Et in cenaculo tūc vn
decim apoſtoli habitabāt. Ceteri
autē diſcipuli ⁊ mulieres habita
bāt circūquaqꝫ per diuerſa hoſpi
tia. Dum ergo in illo cenaculo co
mederēt dn̄s eis apparuit ⁊ incre
dulitatē eorū exprobrauit. Et cū
comediſſet cū eis ⁊ precepiſſet vt
in mōtem oliueti verſus betham
am irēt. ibidē iterū eis apparuit
ac indiſcrete querētibus rn̄dit Et
eleuatis manibꝰ eis bn̄dixit ⁊ idē
coram eis in celum aſcendit De lo
co aſcenſionis dicit ſulpicius ep̄s

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ihēroſolomitan9 et habetur in glo
ſa· Quia cum ibi poſtea eſſet edi
ficata eccleſia locus ille in quo in
ſtiterūt veſtigia xpi aſcendentis
nūq̄ potuit ſterni pauimēto·imo
reſiliebant marmora in ora collo
cantium· Calcati etiam pulueris
a domino hoc dicit eſſe documētū
q̄ veſtigia impreſſa cernuntur · et
eandem adhuc ſpecieʒ velut preſ
ſis veſtigijs terra cuſtodit ¶ Cir
ca ſecunduʒ quare ſcʒ non ſtatim
vt reſurrexit aſcendit·ſed p qua
draginta dies expectare voluit·
Notandum q̄ hoc fecit propter
tres rationes Primo propter re
ſurrectionis certificationeʒ· Diffi
cilius eniʒ erat probare veritatē
reſurrectionis q̄ paſſionis· Quia
a p̄ma die vſq̄ ad tertiā potuit p
bari paſſio·ſ ad veraʒ reſurrectio
nē pbandaʒ plures dies require
bātur· et ideo maius temp9 req̄ui
rebatur inter reſurrectiōeʒ et aſcē
ſioneʒ q̄ inter paſſionē et reſurre
ctionē De hoc etiā ſic dicit leo pa
pa in ſermone de aſcēſione· Qua
dragenari9 hodie dieꝝ expletus
eſt numerus ſacratiſſima ordinati
ne diſpoſit9· et ad vtilitatem no
ſtre eruditionis impenſus ·vt dū
a dn̄o in hoc ſpacio mora preſenti
e corporalis extēditur fides reſur
rectionis documentis neceſſarijs
muniretur· Gratias agim9 diui
ne deſpenſationi· et ſanctoꝝ pꝛm
neceſſarie tarditati· dubitatum ē
ab illis ne dubitetur a nobis · Se
cundo ꝓpter apoſtolorū conſolati
onem· Quia enim conſolationes
diuine ſuphabundant tribulatio
nib9· et temp9 paſſionis fuit tem
pus tribulationis apoſtolorū· tē
p9 autē reſurrectionis fuit tēp9
ↄſolatiōis ipſorū·iō plures debu
erūt eſſe dies iſti q̄ illi Tertio ꝓp
ter miſticam ſignificationem· vt
per hoc daretur intelligi·q̄ conſo
lationes diuine comparantur ad
tribulationes·ſicut dies ad horā·
et ſicut annus ad diem et hora ad
momentum· Q8 enim comparē
tur ſicut annus ad diem·patet p
illud quod legitur pſal·xli· Pre
dicate annum placabileʒ domino
et diem vltionis deo noſtro·Ecce
pro die tribulationis reddit ānuʒ
ↄſolationis· Q8 autem comparē
tur ſicut dies ad horam patet per
hoc q̄ domin9 quadraginta horis
mortuus iacuit q8 fuit tēp9 tribu
lationis Et p q̄draginta dies reſur
gēs apparuit diſcipul' q8 fuit tē
p9 ↄſolationis Vnde gloſa· Qua
dragita horis mortui9 fueāt· ꝓpter
hoc q̄dragita dieb9 ſe viuere ↄfir
mabat· Q8 vero ↄparēt̄ ſicut hoā
ad momentuʒ īſinuat̄ pſal· liij·
In momento īdignationis mee
abſcōdi faciē meā ɾc· ¶ Circa tēr
tiū ſcʒ q̄lit̄ aſcēdit. notād q̄ aſcēdit
p̄mo potēt̄· q̄ viribꝰ ꝓprijs pſa·
lxvij· Quis ē iſtē q̄ venit de edom
tīc· gōiēs ī mltitudīe v̄tutis ſue ?
Itē Jo·iij. Nēo aſcēdit ī celū ſci3
ꝓpria v̄tute·n̄ q̄ deſcendit de celo
fili9 hoīs qui ē ī celo Lic3 em̄ q̄ſi ī
quodā globo nubis aſcēdeit· hoc
tamē n̄ fecit q̄ nubis miſterio in
digēt·ſ vt p hoc oñderet̄ q̄ ōīs
creatura pata ē obſequi creatori
ſuo Ipe em̄ potētia diuinitatis ſue
aſcēdit Et ī hoc notat̄ differētia ſe
cūdū q̄ dicit̄ ī hyſtorijs ſcolaſticis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Nam enoch tranſlatus eſt. helias
ſubuectus eſt. ſed ihesus propria
virtute aſcendit. Primus ſecūdū
greḡ. per coituz generatus et ge
nerans. Secundus generatus et
non generans. Terti9 nec gene
ratus nec generans. Secundo aſ
cendit patenter. quia videntibus
diſcipulis Vnde vidētib9 illis ele
uatus eſt. Item iohis. xvi. Vado
ad eum qui miſit me et nemo ex
vobis interrogat me quo vadis.
Gloſa Ita palam vt nemo inter
roget. qd viſu corporali fieri cer
nat. Ideo enim illis vidētib9 aſcē
dere voluit. vt ipi aſcenſionis e9
teſtes exiſterēt. et naturaz hūanā
in celuz ferri gauderēt. et ipſum
ſequi deſiderarēt. Tertio letāter
quia iubilantibus angelis. Vnde
pſalmiſta. Aſcendit de9 in iubila
tione Aug9. Aſcendente chriſto
pauet oē celū. mirant aſtra plau
dūt agmina. tube ſonant et letis
cōmiſcēt blāda modulamia choris
Quarto aſcēdit velociter Ps. Ex
ultauit vt gygas ad currēdā viā
Valde ei velocit aſcēdit. qm̄ tātū
ſpaciū quaſi in momēto pcurrit.
Refert enim rabbi moyſes maxi
m9 philoſophus q quilibet circu
l9 ſiue celū c9libz planete hz i ſpiſ
ſitudie viā quingentoꝝ annoꝝ. i.
tantum ſpaciū quantū poſſet ali
quis ire de via plana in quingē
tis ānis. et diſtātia inter celū et ce
lum. i. inter circulum et circulum ē
ſimiliter vt dicit quingentoꝝ an
noꝝ. Et ido cū ſint ſeptē celi erit
ſm ipm̄ a cētro t̄re vſqz ad conca
uuz celi ſaturni. qd eſt celuz ſepti
mū via ſeptē miliū ānoꝝ. et vſqz
ad cōcauū celi ſeptē milium et ſep
tingentorum annorum. i. tantum
ſpaciū quantum de via plana ali
quis iret in ſeptem milibus ſepti
gentis annis ſi tantum viueret.
ita tamen q quilibet ānus cōpo
natur ex trecētis ſexagita quiqz
dieb9. et iter c9libet diei ſit q̄dra
gita miliaria et quodlibz miliāe ſit
duorum miliū paſſuū. Hec rabbi
moyſes. Vtꝝ aūt hoc verū ſit de9
ſcit. Hāc enī menſurationē ille no
uit qui oīa fecit in numero pōde
re et mēſura Iſte ergo fuit mag
n9 ſalt9 quē fecit xp̄c de t̄ra ſciz
i celū. Et de hoc ſaltū et quibuſdā
alijs ſaltibus xp̄i ſic dicit ambro
ſi9. Saltu quodam xp̄ūs venit in
hūc mūdū. apud patrē exiſtēs in
virginē venit. et ex v̄gine in pre
ſepe trāſiliuit. deſcendit i iordaēz
aſcendit in crucem. deſcēdit in tu
mulum. ſurrexit e tumulo et ſedet
ad patris dexterā. ¶ Circa quar
tuz cū quibus ſcz aſcendit Notā
duz q aſcendit cū magna p̄da ho
minū et magna multitudie ange
loꝝ. Qd enī cū preda hoim aſcen
dit patet p illud qd dicitur i ps.
Aſcendiſti in altuz cepiſti captiui
tatē etc. Qd āt aſcēderit cū mltitu
die angeloꝝ patet p illas interro
gationes quas xp̄o aſcendēte mi
nores angeli fecerūt maiorib9 vt
habetur yſa. lxiij. Quis eſt iſte q
venit de edom tinctis veſtibus de
boſra? Vbi dicit gloſa q q̄dā an
geloꝝ nō plene cognoſcētes mi
ſteriū incarnationis et paſſiois et
r̄ſurrectiois. vidētes aſcēdē ad
celos dn̄m cū mltitudine āgeloꝝ
et ſanctoꝝ omniū ꝓpria virtute

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ipſum incarnationis et paſſionis
miſteriū admirantur. et angelis
comitantibus dominum dicunt.
Quis eſt iſte qui venit de edom?
Et in pſalmo ſimiliter. Quis eſt
iſte rex glorie? Dyoniſius autē in
libro āgelice ierarchie caplo. vij
inſinuare videtur ꝙ dum chriſtꝰ
aſcēderet tres queſtiones ab āge
lis facte ſunt. Primā fecerūt ma
iores āgeli adiuicē ſibyⁿpſis. Secū
dam fecerunt ipſi maiores chriſto
aſcēdenti. Terciā fecerūt minores
maioribꝰ. Querūt igitur inter ſe
maiores dicētes Quis eſt iſte qui
venit de edom tinctis veſtibus de
boſra? ⁊c. Edom ſāguinea iterpta
ē. boſra munita. q̄ſi dicāt Quis ē
iſte qui venit de mūdo ſāguineo
per peccatū et munito p maliciā
ɔtra deum? Vel qui venit de mun
do ſanguineo et inferno munito
Rñdet dñs. Ego qui loquor iuſtici
am ⁊c. Dyoniſius ponit talē litte
rā Ego enī dicit diſputo iuſticiā
et iudiciū ſalutare In redemptio
ne hūani generis fuit iuſticia. in
quātū ſcʒ factor creaturam ſuam
a dño alieno reduxit Et fuit iudici
um in q̄ntū dyabolum alieni iuris
inuaſorē ab eo quod poſſidebat
hoīem potēter eiecit. Sed ſm hoc
facit hic dyoniſiꝰ queſtionē Cum
ipſi ſuperiores angeli ſint deo ꝓxi
mi. et a deo immediate illuīnētur
quāe abinuicem querūt. quaſi ab
inuicē diſcere cupiētes? Sed ſicut
ipſe ſoluit et cōmentator exponit
In eo ꝙ iterrogāt ſignificant ſe
ſciam appetere In eo aūt ꝙ p̄mo
inter ſe conferunt demonſtrant
ꝙ diuinam in ſe proceſſionem nō
audent preuenire. Apud ſe ergo
prius interrogare deliberant ne
forte illuminationem que ipſis a
deo fit nimis feſtina interrogatio
ne preueniant. Hec ergo queſtio
nō eſt doctrine inquiſitio. ſed ig
norantie ꝓfeſſio Secunda queſtio
eſt quam fecerunt ipſi ſummi āge
li ad chriſtuʒ dicentes. Quare er
go rubrum eſt indumentum tuū
et veſtimenta tua ſicut calcantiū
in torculari? Dominus dicitur ha
buiſſe indumentū. i. corpus ſuum
rubꝝ. i. ſanguie cruētatū. ex eo
ꝙ adhuc dū aſcenderet ī corpore
ſuo cicatrices habebat Voluit enī
cycatrices in corpoē ſuo ſuāe ſm
ꝙ dicit beda quinq̄ de cauſis. Ait
enī ſic Cycatrices dñs ſuauit et in
iudicio ſuaturus eſt vt fidē reſur
rectionis aſtruat. vt ꝓ hoībꝰ ſup
plicādo eas patri repſētet. vt bo
ni ꝙ̄ miſericorditer ſint redempti
videāt. et ṙprobi ꝙ̄ iuſte ſint dāp
nati agnoſcāt. vt ꝑpetue victorie
ſue certū tūphū deferat Huic er
go q̄ſtiōi dñs rñdit. Torcular cal
caui ſolꝰ et de gētibus nō ē vir me
cū. Et pt vocari torcular crux ī q̄
tamꝙ̄ in prelo impreſſus ē vt eti
am ſanguis effunderetur Vł tor
cular vocat dyabolū q̄ humanum
genus ſic ſunibꝰ peccatorū inuol
uit et ſtrinxit. vt quicquid in eis
ſpūale eāt exp̄meret et ſolū mēda
cia ṙmanerēt. ſed noſter bellator
torcular calcauit. vincula peccato
rū diſrupit. et in celū aſcēdens pꝰ
modū tabernā celi apuit et vinū
ſpūs ſācti effudit Tertia q̄ſtio eſt
quaʒ fecerūt minores āgeli maiori
bus dicētes Quis eſt iſte rex gle?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Quibus illi reſpõderũt dñs vͣtu
tum ipſe eſt rex glorie De hac an
gelorum queſtione et aliorum cõ
ueniente reſponſione ſic dicit au
guſtin9. Sanctificatꝫ diuino comi
tatu imenſus aer. ⁊ omnis illa vo
litans per aera demonum turba
xp̃o aſcẽdente tranſfugit. Quib9
occurrentes angeli. quis eſſet ſci
ſcitãtur dicẽtes. Quis ẽ iſte rex
glorie? Quib9 alij reſpõdẽtes dix
erũt. Hic ẽ ille cãdid9 et roſeus.
hic ẽ ille qui nõ habuit ſpeciẽ ne
qꝫ decorẽ. infirm9 ĩ ligno. fortis in
ſpolio. vilis ĩ corpuſculo armat9
in p̃lio. fed9 ĩ morte pulcher ĩ re
ſurrectione. cãdidus in virgine.
rubicũd9 ĩ cruce. fuſc9 ĩ opprobo
clarus in celo ¶ Circa quintũ. ſcꝫ
quo merito aſcendit. Notãdũ ꝙ
triplici merito aſcẽdit. De quo ſic
dicit ibero. Propter veritatẽ qꝫ
illa que per ꝓphetas promiſeras
adimpleſti. propter manſuetudi
nẽ. quia ſicut ouis ꝓ vita populi
ĩmolaris. Et ꝓpter iuſticiaꝫ. cum
nõ poteſtate ſed iuſticia eripuiſti
hoiẽ et dextera tua deducet te mi
rabiliter. potentia ſiue vͣtus dedu
cet te hoc eſt in celũ. ¶ Circa ſex
tũ quo ſcꝫ aſcẽdit. Notãdũ ꝙ ſup
omnes celos aſcendit ſm ꝙ dicit
ad Eph. iiij. Qui deſcẽdit ipẽ eſt
et q̃ aſcẽdit ſup oẽs celos vt adi
pleãt oia. Sup oẽs celos dicit qꝫ
plures ſũt celi ſup quos ipſe aſcẽ
dit. Eſt em̃ mltiplex celũ ſcꝫ celuꝫ
materiale. rõnale. intellc̃uale. ⁊
ſupſbſtantiale. Celum materiale
mltiplex ẽ. ſcꝫ celũ aereũ. ethere
ũ. oliphũ. igneũ. ſidereũ. criſtalli
nuꝫ. et empireũ. Celum aũt rati

onale ẽ homo iuſtus. qui dicitur
celum ratione inhabitationis di
uine. Quia ſicut celum ẽ ſedes et
habitatio dei ſm ꝙ dicitꝫ in yſai.
Celum michi ſedes ẽ. ſic anima iu
ſti ſecundũ ꝙ dicitꝫ in li. ſapientie
ẽ ſapiẽtie ſedes Ratiõe conuerſa
tionis ſancte. qꝫ ſãcti per conuer
ſationẽ ⁊ deſideriũ ſemp habitãt
in celo. ſicut dicit apl'us ad philip.
Noſtra conuerſatio in celis eſt.
Ratiõe operatiois cõtinue. Quia
ſicut celum continue mouetur. ſic
et ſancti per bona opera cõtinue
mouentur. Celum intellectuale ẽ
angelus. Angeli enim dicuntur
celi. quia adiſtar celi ſũt altiſſimi
ratione dignitatis et excellentie.
De quoꝝ dignitate et excellentia
dicit dyoniſi9 in li. de diuis nomi
nib9 ca. iiij. Diuine mẽtes ſunt ſu
ꝑ reliqua exiſtentia. ⁊ viuũt ſup
reliqua viuẽtia. ⁊ itelligũt et cog
noſcunt ſuper ſenſũ et rationem.
et pluſq̃ omnia exiſtẽtia pulchꝝ
et bonum deſiderãt et eo ꝑticipãt
Secundo ſũt pulcherrimi rõne na
ture et glorie. De quoꝝ pulchritu
dine dicit dyoniſi9 in eodẽ libro.
Angelus ẽ manifeſtatio occulti lu
minis. ſpeculum puꝝ. clariſſimũ
incõtaminatum. incoĩquinatũ.
ſuſcipiẽs ſi ẽ fas dicere pulchritu
dinẽ boniformis deificatiois Ter
tio ſũt fortiſſimi ratiõe virtutis et
potẽtie. De quoꝝ fortitudie dicit
damaſcen9 in libro ij. ca. iij. For
tes ſunt et pati ad dei voluntatis
expletionem et confeſtim inueni
untur vbicumqꝫ diuinus iuſſerit
nutus. Celum autem ſuperſubſtã
tiale ẽ equalitas diuine excellẽtie

De aſcenſ. dni

de quo xpūs venit et vſq ad illud
poſtmodū aſcendit. De quo dr in
pš A ſummo celo egreſſio ei9 et
occurſus eius vſq ad ſūmum ei9
Sup omnes igitur hos celos vſq
ad ipſum celum ſuperſubſtantialē
xpc aſcēdit. Qd enim aſcēdit ſup
omnes celos materiales habetur
p illud quod dicitur in pš. Eleua
ta ē magnificentia tua ſup celos
deus Sup ōnes em̄ celos materia
les vſq ad ipm̄ celum empireum
aſcendit. Nam ſicut helias curru
igneo aſcendit ad ſublunarem re
gionem. nec eam tranſcēdit. ſed
in paradiſum terreſtrem tranſla
tus eſt. qui adeo eminet vt perti
gat ad ſublunarez regionem nec
eam tranſcendit. In hoc igitur
celo empireo xpūs reſidet et ē ſpe
cialis et propria eius manſio. et
angelorum et aliorum ſanctorum
Et cōgrue cōuenit hec habitatio
illis habitatoribus Illud em̄ celū
ceteros celos excellit dignitate.
prioritate. ſitu et ambitu. et ideo
eſt cōueniens habitatio xpī. qui
omnes celos rationales et ītellctūa
les tranſcendit dignitate. eterni
tate. ſitū incōmutabilitatis. et ā
bitu pacis. Similiter ē congrua
habitatio ſanctorum Illud enim
ē vniforme. immortale. īmobile.
luminoſitatis pfecte. et capacita
tis īmenſe Et recte ɔgruit āgel' et
ſāctis q fuerūt vniformes ī opati
ōe. īmobiles ī dilectiōe. lumino
ſi ī fide ſiue cognitione. capaces ī
ſancti ſpūs receptione Qd āt ſup
omnes celos rationales et ōnes
ſanctos aſcenderit patet per illd
qd dicitur cant. ij. Ecce iſte venit

ſaliens in montibus tranſiliens
colles. Et vocantur montes āge
li Colles vero viri ſācti. Quod ve
ro ſuper omnes celos intellectua
les. i. angelos aſcenderit patet per
illud qd dicitur in pš. Qui ponis
nubem aſcenſum tuum. qui ābu
las ſuper pennas ventorum. Item
aſcendit ſup cherubin et volauit.
volauit ſup pennas ventoꝝ. Qd
autē vſq ad celum ſuperſubſtanti
ale. i. dei equalitatem aſcenderit
patet p illud qd dr math. vltimo
Et dñs quidē ihūs poſtq̄ locutus
eſt eis aſſumptus eſt in celū et ſe
det a dextris dei Dextera em̄ dei ē
equalitas dei Bernardus. Domi
no meo a dño ſingularit dictum
et datū eſt ſedere a dextris glorie
ipſi9. vtpote in gloria coequali. ī
eſſentia cōſubſtantiali. p genera
tione cōſili. maieſtatate nō diſpa
ri. eternitate nō poſteriori. Vl' po
teſt dici q xpc in aſcenſione ſubli
mis fuit quadruplici ſublimitate.
ſcilicz locali. remuneratione pmi
ali. cognitionali et vtuali. De pri
mo ad eph. iiij. Qui deſcendit ipē
eſt et qui aſcēdit ſuper omnes ce
los De ſecūdo ad eph. ij. Factus ē
obediēs vſq ad mortē etc. Vbi di
cit aug9. Huilitas claritatis eſt
meritū. et claritas hūilitatis eſt p
miū. De tcio pš. Aſcendit ſup che
rubin. i. ſup oēz ſcie pleitudiez. De
qrto pz. q aſcēdit ſup ſeraphi. ad
col. iiij. Sciē etiā ſupemīnētē ſcie
caritatē xpi etc. ¶ Circa ſeptimū
qre ſcz aſcēdit notādū. q aſcēſio
nis ſue nouē ſūt fructus ſiue vtili
tates Pria vtilitas ē abilitacō a
moris dīni Jo. xvi Niſi ego abiēro

Nouem vtilitates aut fructus aſcenſionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

paraclit⁹ nō veniet ad vos · Vbi
dicit aug⁹ · Si carnaliter michi he
Sc̄da ſeritis capaces ſpūs non eritis Se
cūda ē maior ↄgnitio di Jo · xiiii ·
Si diligētis me gauderetis vtiq₃ ·
quia vado ad patrem ⁊c̄ · Vbi di
cit aug⁹ · Ideo ſubtraho formā ſer
ui in qua pater maior me ē · vt de
um ſpūaliter videre poſſitis · Ter
3a tia ē meritū fidei · De hac ſic dicit
leo papa i ſermone de aſcenſione
Tūc ad equalem patri filium eru
ditior fides greſſu mentis cepit ac
cedere · ⁊ contrectatiōe corporee ī
xp̄o ſubſtantie qua patre minor
eſt non egere · Magnarum enim
hic vigor eſt mentium incūctant
credere que corporeo nō videt̄ in
tuitu · ⁊ ibi infigere deſideriū quo
nequeas īferre ↄſpectū Aug̃ · iiii
libro ↄfeſſi : Exultauit vt gygas
ad currendā viā · Nō em̄ tardauit
ſ͡ cucurrit clamans dictis · factis ·
morte · vita · deſcēſu · aſcenſu . cla
mās vt rdeam⁹ ad eū · ⁊ diſceſſit
ab oculis vt rdeam⁹ ad cor ⁊ iueni
4ta am⁹ eū · Quarta eſt noſtra ſecuri
tas · Ideo em̄ aſcendit . vt noſter
aduocatus ſit apud patrem · Val
de autem ſecuri eē poſſum⁹ qñ ta
lem aduocatum apud patrē nos
habere conſideram⁹ Jo · ii · Aduo
catum habem⁹ apud patrē ihesū
xp̄m iuſtū ⁊ ipē ē ꝓpitiatio ꝓ pec
catis noſtris De hac ſecuritate ſic
dicit bernard⁹ Securū acceſſū ha
bes o homo apud deū vbi mater
ē añ filiū · ⁊ fili⁹ añ patrē · Mater
oñdit filio pect⁹ et vbera · fili⁹ oñ
dit patri latus et vulnera · Nulla
ergo poterit ibi eſſe repulſa · vbi
5ta tot ſunt caritatis inſignia · Quin

ta eſt noſtra dignitas . Maxima
quidem dignitas noſtra eſt · quā
do natura noſtra vſq₃ ad dexterā
dei exaltata eſt · Vnde et angeli
hanc dignitatem in hominibus cō
ſiderātes · deinceps prohibuerūt
ſe ab hoībus adorari · ſicut dicitur
Apocalipſis · xix · Cecidi inquit añ
pedes eius vt adorarem eum · Et
dixit michi · Vide ne feceris · cōſer
uus tuus ſum ⁊ fratrū tuorum ⁊c̄
Vbi dicit gloſa In veteri lege nō
prohibuit ſe adorari · ſ͡ poſt aſcen
ſionē videns ſuper ſe exaltari ho
minem ab homine timuit adorari
Leo papa in ſermone de aſcenſio
ne . Natura hodie nr̄e humilitatis
vltra cūctarū altitudinē poteſta
tum ad dei patris ē prouecta con
ſeſſū · vt mirabilior fieret gratia
dei cū rēmotis a cōſpectu hominū
que merito reuerētiā ſui ſentiebā
tur indicere . fides nō diffideret ·
ſpes nō fluctuaēt . caritas ñ tepe
Sex ret · Sexta eſt ſpei nr̄e ſoliditas ·
Ad heb · iiii · Habētes ergo pōtifi
cē magnū qui penetrauit celos ihe
ſū xp̄m filiū dei qui tenet ſpei nr̄e
ↄfeſſionē Ad heb . vi · Qui confu
gimus ad tenēdā ꝓpoſitam ſpē
quā ſicut ancoram habemus ani
me tutam et firmā ⁊ incedentem
vſq₃ ad interiora velaminis vbi p̄
curſor ꝓ nobis introiuit ihesus :
De hac iterū leo · Xp̄i aſcēſio no
ſtra ē ꝓuectio · Et quo preceſſit glo
ria capitis eo ſpes tendit ⁊ corpo
Sep ris Septima ē vie oñſio Mich · ii ·
Aſcendit pandens iter ante eos ·
Aug⁹ · Via tibi fact⁹ ē ipſe ſalua
tor ſurge ⁊ ābula · hēs quo tēdas
Oct noli pigreſcere · Octaua ē ianue

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

celeſtis aptio. Sicut enim primus
adam aperuit ianuam inferni.
ſic ſecundus paradyſi. Vñ eccleſia
cãtat. Tu deuicto mortis aculeo
rc̃. Nona vtilitas eſt loci prepatõ
Johã. xiiij. Vado parare vobis
locũ. Auguſtinꝰ. Dñe para qđ pa
ras. nos enĩ tibi paras. et te nob̃
paras. quando locũ paras et tibi
in nobis et in te nobis ſit loci pre
paratio eterni et ſalutaris mãſio

De pentecoſte.
Hyſtoria. lxviij.

Spiritũs ſanctꝰ hodierna
die vt ſacra actuũ teſta
tur hyſtoria in apoſtolos
in linguis igneis miſſus eſt. Circa
cuius miſſionem ſiue aduentum
octo conſideranda ſunt. Primo
a quo miſſus eſt. Secundo quot
modis mittiť ſiue miſſus eſt. Ter
tio quo tempore miſſus eſt. Quar
to quotiens apoſtolis miſſus eſt.
Quinto qualiter miſſus eſt. Sex
to ĩ quos miſſus eſt. Septĩo ꝓpť
quid miſſus eſt. Octauo per quid
miſſus eſt. ¶ Circa primum a
quo ſcilicet miſſus eſt notandum
ꝙ ipſum ſpiritum ſanctum ipſe
pater miſit et filiꝰ miſit et ipſe etĩ
ã ſpũs ſanctꝰ ſeipſũ dedit et miſit
De primo Jo. xiiij. Paraclitus au
tẽ ſpũs ſanctꝰ quẽ mittet pater
in noĩe meo rc̃. De ſecũdo Johis
xvi. Si autẽ abiero mittam eũ ad
vos. Miſſio enĩ in iſtis inferioribꝰ
habet cõparationem ad ſuum mit
tẽtem ſub triplici habitudĩe. ſcʒ
vt ad dãtẽ eẽ. et ſic mittitur radiꝰ
a ſole. Vt ad dantem ꝟtutem et
ſic mittitur iaculum a proiectore
Vt ad dantem iuriſdicõnem ſiue
auctoritatem et ſic mittiť nũcius
a preceptore. Scđm hunc triplicẽ
modũ miſſio poteſt cõuenire ſpũi
ſancto. Mittitur enim a patre et
filio tamꝗ̃ ab eis habens eẽ et ꝟtu
tem et auctoritate in operando
Nichilominꝰ et ipſe ſpũs ſanctus
ſeipſum dedit et miſit. Quod videť
inſinuari Jo. xvi. cum diciť. Cum
autem venerit ille ſpũs veritatis
rc̃. Nam ſicut dicit leo papa ĩ ſer
mone de pentecoſte. Beate trinita
tis incõmutabilis deitas vna eſt
in ſubſtantia. indiuiſa ĩ ope. con
ſors ĩ volũtate. par ĩ oĩ ſcia et po
tentia. equalis in gloria. Diuiſit
autem ſibi opꝰ noſtre redemptio
nis mĩa trinitatis vt pater ꝓpicia
retur filiꝰ ꝓpiciaret. ſpiritꝰ ſãctꝰ
ĩgniret. Quia enim ſpiritꝰ ſãctꝰ
deꝰ eſt ideo recte ꝺʒ ſeipſum dare
Hoc autem ꝙ ſpũs ſanctus deus
ſit oſtendit ambroſius in libro de
ſpũ ſancto ſic dicẽs. Ex q̃tuor iſtis
manifeſta diuinitatis eius gloria
cõprobatur. Deꝰ enĩ eẽ cognoſciť
aut quia ſine peccato ẽ. aut quia
peccata condonat. aut quia crea
tura non eſt. aut quia non adorat
ſed adoratur. Et in hoc oſtẽditur
qualiter beata trinitas ſe totaliť
nobis exhibuit. Pater enim om
nia q̃ habuit nob̃ exhibuit. Quia
ſicut dicit btũs auguſtinꝰ. Miſit
nob̃ filiũ ſuũ in preciũ noſtre re
demptionis. ſpiritũ ſanctum in
ꝓuilegiũ nrẽ adoptionis. et ſeip
ſum totũ reſeruat in hereditatẽ
adoptionis. Similiter filius eius
totaliter ſe nobis exhibuit. Quia

ſicut dicit bern. Ipſe paſtor ipſe
paſcua. ipſe redemptio. Dedit eni
nobis animã in precium. ſangui
nem in potum. et carnem in cibũ.
et deitatẽ in p̄miũ. Siĺr ſpũs ſan
ctꝰ oĩa ſua dõa nob̄ exhibuit et ex
hibet. Quia ſic̄ dr̄ p̄ma ad chorĩ.
xij. Alij p ſpm̄ ſactũ dat̃ ſmo ſa
pie alij ãt ſmo ſciẽtie ſm eũdẽ ſpi
ritũ. alij fides ĩ eod̄ ſpũ Leo papa
Spũs ſactus ĩſpiãtor ẽ fidei et do
ctor ſcientie. fons dilectionis. ſiḡ
culuȝ caſtitatis et totiꝰ cauſa ſalu
Scdm tis. ¶ Circa ſecũdum quot ſcȝ mo
dis mittitur ſiue miſſꝰ eſt notan
dum ꝙ ſpũs ſanctus duobus mo
dis mittitur ſcȝ viſibiliť et ĩuiſibi
liter Inuiſibiliter cũ mentibꝰ ca
ſtis illabitur. Viſibiliter cũ in ali
quo ſigno viſibili demonſtratur
De miſſione inuiſibili dr̄ Ioh. iij.
Spiritus vbi vult ſpirat. et vocẽ
eius audis ſed neſcis vnde veniat
aut quo vadat. Nec miruȝ quia ſi
cut dicit bernardus de verbo inui
ſibili Per oculos nõ ĩtrauit. quia
non eſt coloratuȝ. ſed neqȝ p au
res quia non ſonuit. ſed neqȝ per
nares. quia nõ aeri miſcetur ſed
menti. nec inficit aereȝ ſed fecit.
Neqȝ p fauces quia non eſt mãſũ
vel hauſtum. Nec tactu corpis ꝯpe
ri illd̄ quia palpabile nõ ẽ Querĩs
ergo cũ ita ſint inueſtigabiles vie
eiꝰ vñ adeẽ nouerĩȝ? Nẽpe ex mo
tu cordis preſentiã eius intellexi.
et ex fuga vicioꝝ aduerti potẽtiã
v̉tutis eius. et ex diſcuſſione ſiue
r̃o argutione occultoꝝ meoꝝ ad
miratus ſum profunditateȝ ſapi
ẽtie eius. et ex qñtulacũqȝ emen
datione moꝝ meoꝝ expťꝰ ſum
bonitatem manſuetudinis eiꝰ. et
ex reformatione et renouatioẽ ſpi
ritus mentis mee ꝑcepi vtcũqȝ
ſpeciẽ decoris eius. et ex ĩtuitu ho
rũ omniũ ſimul expaui multitudi
nem magnitudinis eius. Hec ber
nardus. Miſſio aũt viſibilis ẽ cuȝ
in aliquo viſibili ſigno oſtẽditur
¶ Et notanduȝ ꝙ in quintuplici
ſpecie viſibili ſpiritꝰ ſanctus mõ
ſtratus eſt Primo in ſpecie colũ
be ſup xpm̄ baptiſatuȝ Luce. iij.
Deſcendit ſpũs ſanctus corporali
ſpecie ſicut columba in ipſum.
Secundo in ſpecie nubis lucide ſu
p xpm̄ transſiguratum Mathei.
xvij. Adhuc eo loquẽte ecce nu
bes lucida obumbrauit eos Vbi
ſic dicit gloſa Sicut baptiſato do
mino ſic et clarificato miſteriũ ſan
cte trinitatis oſtẽditur Spũs ſãctꝰ
ibi in columba hic ĩ nube lucida.
Tertio demõſtratus eſt in ſpecie
flatꝰ Io. xx. Inſufflauit ĩ eos et
dixit eis Accipe ſpũm ſanctũ etc.
Quarto ĩ ſpẽ ignis. Qnto in ſpẽ
ligue. Et ĩ hac duplici ſpẽ apparu
it hodierna die Ido ãt quintupli
ci ſpẽ rerum monſtratus eſt. vt
det̃ intelligi ꝙ haꝝ reruȝ ꝓprieta
tes opatur ĩ cordibꝰ in quibꝰ illa
bitur. Columba gemitũ ꝓ cantu
habet. felle caret. ĩ foraminibꝰ pe
tre manet. ſic ſpũs ſanctus illos
quos ĩplȝ facit ꝓ ſuis peccatis ge
mere Pſa. liv. Fugiemꝰ q̃ſi vrſi
oẽs et quaſi colũbe meditãtes ge
memꝰ. ad Roma. viij. Ipe ſpũs
poſtulat ꝓ nob̄ gemitibus inenar
rabilibus. i. nos poſtulantes et ge
mentes facit Secũdo illos quos ĩ
plet facit ſine felle amaritudinis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Sapientie·xij· O q̄ bonus et ſua
uis eſt domine ſpiritus tuus ī no
bis Item in eodem vij·vocatˀ ſua
uis benignus ex eo ꝙ ſuaues be
nignos et hūanos facit· Suaues
in ſermone·benignos in corde·ꝛ
humanos in opere Tertio ī petre
foraminibus.i.in xp̄i vulneribus
facit illos quos replet habitare·
Cant·ij· Surge amica mea·ſpon
ſa mea· et veni colūba mea·glo·
Fouens michi pullos meos infuſi
one ſpūs ſancti in foraminibꝰ pe
tre·glo· In xp̄i vulnerībꝰ Tren̄·
vltimo·Spūs oris noſtri xp̄c do
minꝰ captꝰ eſt ī peccatis noſtris
Cui diximus·In vmbra tua viue
mus in gentibus·quaſi diceret·
Spūs qui ē doctor oris nrī qḋ os
noſtꝝ eſt xp̄c dn̄s·quia eſt os no
ſtruꝫ et caro nrā facit nos dicere
xp̄o In vmbra tua .i.paſſiōe tua
ī qua xp̄c fuit tenebroſus ꝛ de ſpe
ctus viuemꝰ p uigem memoriaꝫ
Secūdo monſtratus eſt in ſpecie
nubis· Nubes em̄ a terra eleuatˀ
refrigerium preſtat ꝛ pluuiaꝫ ge
nerat·ſic ſpūs ſanctꝰ quos replet
a terra eleuat per contemptū tre
noꝝ Eze·viij ·Eleuauit me ſpūs
inter celuꝫ ꝛ terrā ꝛc̄· Item Eze·
p̄mo·Quocūꝫ ibat ſpūs illuc
eūte ſpū ꝛ rote parit eleuabātur
ſequentes eum · Spūs enim vite
erat in rotis Iteꝫ gregorius· Gu
ſtato ſpiritu deſipit omnis caro
Secundo refrigerium preſtat cō
tra incentiua vicioꝝ·Vnde ꝛ bea
te marie dcm̄ eſt ·Spiritus ſāctꝰ
ſupueniet in te et virtus altiſſimi
obumbrabit tibi .i. te ab ōni eſtu
viciorum refrigerabit·Vnde ſpiri

tus ſanctus vocatur aquā que ha
bet vim refrigeratiuam ·Johīs
vij·Flumina de ventre eius fluēt
aque viue·Hoc auteꝫ dixit de ſpi
ritu ſancto ·quem erant acceptu
ri credentes in eum·Tertio gene
rat pluuiam lacrimaruꝫ Ps̄.Fla
uit ſpūs eius ꝛ fluent aque·ſcꝫ la
crimarum·Tertio mōſtratꝰ eſt ī
ſpē flatꝰ·Flatus lenis ē ꝛ calidꝰ·
Lenis ē ad mulcendum· et ad re
ſpirādūꝫ neceſſariꝰ ē. Sic ſpūs ſā
ctꝰ lenis eſt.i.velox eſt ad ſe diffū
dendum Omnibꝰ enim mobilibꝰ
mobilior eſt· Gloſa ſuper illud·
Factꝰ eſt repente de celo ſonꝰ ꝛc̄
Neſcit tarda molimina ſpiritꝰ ſā
cti gratia·Secundo calidus ē ad
inflammandum Luce duodecimo·
Ignem veni mittere in terrā et
quid volo niſi vt ardeat? Vnde et
auſtro vento calido comparatur
Cant·iiij·Surge aquilo· veni au
ſter perfla ꝛc̄· Tertio lenis eſt ad
demulcendum Vnde ad eius leni
tatem inſinuandaꝫ vocatur nomi
ne vnctionis Johīs·viij·Vnctio
eius docet vos de omnibus · Vo
catur nomine voris Vnde cātat ec
cleſia·Et ſui voris ītima ꝛc̄· Noīe
aure tenuis ·iij· Re·xix·Et pꝰ ig
nē ſibilus aure tenuis et ibi dn̄s·
Quarto neceſſariꝰ ē ad rēſpirādū
Adeo quippe neceſſarius eſt ꝙ ſi
ad horam ſubtraheretˀ homo cōti
nuo moreretˀ Sic et de ſpū ſācto ī
telligendum eſt Ps̄. Auferes ſpi
ritū eoꝝ ꝛ deficient·ꝛ ī pl·ſu·re·
Emitte ſpiritum tuū et creabuntˀ
ꝛc̄·Jo·vi·Spūs eſt qui viuificat
Quarto monſtratus eſt in ſpecie
ignis Quinto in ſpē ligue Quāe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

autem in hāc duplici ſpecie appa
3m ruit dicetur infra ¶ Circa tertiuȝ
ſcilicet quo tempore miſſus eſt no
tandum ꝙ miſſus eſt quinquage
ſimo die a paſcha. Ideo autem in
die quinquageſimo miſſus eſt vt
detur itelligi qm̄ a ſpiritu ſancto
eſt legis perfectio. eterna remu
neratio. ⁊ peccatoruȝ remiſſio. Le
gis perfectio quoniam ſecundum
gloſam. a die agni immolati quī
quageſimo die data eſt lex ī igne
In nouo etiam teſtamento quin
quageſima die a paſcha xpī deſcē
dit ſpiritus in igne. lex in monte
ſyna. ſpiritus ſanct9 in monte ſy
on. lex in ſublimi mōtis loco. ſpi
rit9 ſāct9 dat ī cenaculo. Vnde p
hoc inſinuat. ꝙ ipē ſpūs ſanct9 ē
pfectio toti9 legis. ꝙ pleītudo le
gis ē dilectio Scdo etna remune
ratio ē ī ſpū ſācto. Vn̄ glo. Sic q̄
dragita dies qb9 p9 reſurrectio
nē cū diſcipulis cōuſat9 ē pn̄tē ecci
ā deſignant. ita qn̄q̄geſim9 dies
quo ſpūs ſāct9 dat ꝺe nauīȝ etne
remuneratiōis exp̄mit Tertio pecc
rū remiſſio. Vn̄ glo. ibidē Ideo ī
qn̄q̄geſio die. ꝙ idulgētia ſiebat
ī iubileo. ⁊ p ſpūm ſāctuȝ pccā re
mittūt Et ſequit ī glo. In ſpūali
iubileo rei mortis ſoluūt. debita
dimittūt. exules ī patriā reuocā
t. hereditas amiſſa reddit. ſui
.i. hoīes peccato venūdati a iugo
ſeruitutis liberant. Vnuſqꝫ glo.
Rei mortis ſoluūt ⁊ liberāt Vnde
ad Roma. viij. Lex ſpūs vite in
xpō liberauit me a lege pcci ⁊ mor
tis. Debita pccōꝝ dimittūt. ꝙ ca
ritas opit m̄ltitudīeȝ pccōꝝ. Ex
ules in patriā reuocāt Ps. Spūs
tuus bonus deducet me in terraȝ
rectam Hereditas amiſſa reddit
Ad Roma. viij. Ipſe ſpirit9 teſti
moniū reddit ſpiritui noſtro quo
niam ſumus filij dei Si autem filij
et heredes Serui peccati liberant
ij. ad Chorintheos. iij. Vbi ſpūs
4m domini ibi libtas ¶ Circa quartū
quotiens ſcȝ apoſtolis miſſus eſt
ſciendum ꝙ ſecundum gloſaȝ tri
b9 vicibus eis datus eſt. ſcȝ āte
paſſionem. poſt reſurrectionem.
et poſt aſcenſionē. Primo ad faciē
duȝ miracula Scdo ad relaxādum
peccata Tertio ad cōfirmandum
corda Primo quādo ad predican
duȝ eos miſit. ⁊ ſup omnia demo
nia ⁊ vt languores curarent eis
poteſtatē dedit Hec eni miracula
p ſpm̄ ſāctū ſiūt ſm ꝙ dr Mathei
xij. Si auteȝ in ſpiritu dei eicio de
monia ⁊c. Non tn̄ ꝯſequēs ē. vt q̄
cūqꝫ hȝ ſpm̄ ſanctū faciat miracula
Quoniam ſicut ayt gregori9. Mi
racula hoīem ſanctū nō faciūt. ſ
oñdunt Nec quicūqꝫ facit miracu
la hȝ ſpm̄ ſanctū. quoniā et mali
aſſerūt ſe feciſſe miracula dicētes.
Dn̄e dn̄e nōne ī noīe tuo pphetā
uim9? ⁊c. De9 eni facit miracula
p ꝓpriā auctoritatē. āgeli p mate
rie abilitationem. demones p vir
tutes naturales reb9 inſitas. ma
gi p occultos ꝯtract9 cū demoīb9.
boni xp̄iani per publicaȝ iuſticiā.
mali xp̄iani p ſigna publice iuſti
cie. Secūdo dedit eis ſpm̄ ſanctū
quando ī eos inſufflauit dicens.
Accipite ſpiritum ſanctum quo
rum remiſeritis peccata ⁊c. Non
tamen poteſt quis peccata remit
tere quantum ad maculam que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eſt in anima· aut quantum ad re
atum id ē obligationē ad penā etē
nā· aut quātum ad dei offenſam9
que ſolūmodo ex infuſione grati
e et virtute contritionis remittun
tur Dicitur tamen ſacerdos abſol
uere tū qa a culpa abſolutū eſſe ī
ſinuat· tū quia penam purgatori
am in temporalem cōmutat· tum
quia de ipſa temporali partem re
laxat· Tercio dedit eis hodierna
die quādo eorum corda ſic ſolida
ta ſunt vt nulla tormēta timerēt
Ps· Spiritu oris eius omnis vir
tus eorum Aug9· Talis eſt grati
a ſpiritus ſancti qꝫ ſi triſticiam in
uenit diſſoluit· ſi deſideriū perni
cioſum conſumit· ſi trepidationē
abicit Leo papa Sperabatur ab a
poſtol' ſpirit9 ſanctus· nō vt tūc p̄
mum ſanctorum habitator eſſe in
ciperet · ſed vt ſaccata ſibi pecto
ra et ferventi9 accenderet et copi
oſius inundaret· cumulās ſua do
na non inchoans· nec ideo nouus
oportet dici quia ditior largitate
¶ Circa quintum ſcilicet qualiter
miſſus eſt · notandum qꝫ miſſus
eſt cum ſono et liguis igneis · et
ipſe lingue apparuerunt ſedendo
Sonus autem fuit repentinus ce
leſtis vehemens et replens Repē
tinus quia ſpiritus ſanct9 tarda
molimina neſcit Celeſtis quia ce
leſtes efficit· Vehemēs quia timo
rem filialem mouet· vel quia eter
num re adimit· Vnde vehemens
quaſi re adimens· vel quia mētez
ab omni carnali amore vehit. vn
de vehemens quaſi vehens mentē
Fuit etiam replens quia ſpiritus
ſanct9 omnes repleuit· Vnde re

pleti ſunt omes ſpiritu ſancto etc·
Triplex autē eſt ſignum plenitu
dinis quod fuit ī apoſtolis· Pri
mū ē nō reſonare· vt patet in do
lio quod cū plenū eſt nō reſonat
Job· vij· Nūquid mugiet bos cū
ante preſepe plenū fuerit? Qua
ſi dicēt Cuz p̄ſepe cordis plenitu
dinē hꝫ gratie locū nō hꝫ mugit9
īpatiētie Hoc ſignum habuerāt a
poſtoli qꝛ in tribulationib9 p īpa
tiētiā nō reſonabāt· imo ibāt gau
dētes a cōſpectu cōſilij etc· Secū
dū ſignū ē nō plus recipe ſiue ſaci
etatē habē· Qn̄ enī vas aliquo li
quore plenū ē aliud recipere non
poteſt Siliter homo ſat nō appetit
ap̄ls9 Sic ſācti qꝛ habēt plenitudi
nē ḡtie nō poſſūt habē aliū liquo
rē terrene delectatōis Psa· p̄mo
Plen9 ſū et ideo holocauſta etc· Si
milr̄ qꝛ guſtauerūt celeſtē ſuaui
tatē· ideo nō ſitiūt terrenā volup
tatē Aug9 Qui biberit de fluuio
paradiſi cui9 gutta vna maior ē oc
ceano · reſtat vt in eo ſitis h9 mū
di extincta ſit Hoc ſignum habue
rūt ap'li qui nichil ꝓpriū voluerūt
hr̄e ſ; in cōmuni oīa diuidē Terti
ū ſignū plenitudinis ē ſupfluē· vt
pꝫ in fluuio mūdāte Ecci· xxiiij·
Qui īplet q̄ſi phiſō ſapiaꝫ Ad lit
terā· illi9 fluuij ꝓpriū ē effluē et cir
cūadiacētia irrigaē Sic ap'li cepe
rūt effluē qꝛ ceperūt loq̄ varijs li
guis· vbi ait gloſa Ecce ſignū ple
nitudinis· plenuꝫ vas erūpit· ig
nis ī ſinu nō p̄t occultari Ceperūt
itez circūadiacētia irrigaē· vnde
ſtatim petr9 p̄dicare cepit et tria
milia hoīm ↄuertit Secūdo miſſ9
ē in linguis igneis · Circa qđ tria

videnda ſunt· Primo quare cõſi
ſtiterit in liguis igneis Secũdo qua
re i igne potiꝰ ꝙ̃ i alio elemento·
Tercio quare i ligua potiꝰ ꝙ̃ i ali
o mẽbro De pmo ſciẽduz ꝙ tplici
rõne apparuit i liguis igneis Pri
mo vt ignea v̾ba ꝓferrẽt Secũdo
vt legẽ igneã p̄dicarẽt ſcȝ legem
amoris De hys duobꝰ bern̄· Veit
ſpũs ſanctus in liguis igneis vt
linguis omniũ gentiũ verba igne
a loq̄rẽtur Tercio vt ſpm̄ ſanctũ
qui ignis eſt p eos loqui cogno
ſcerẽt· ⁊ hoc ne diffiderẽt et ne ali
ꝗ̄ ſuerſionẽ ſibi attribuerent et
vt omnes eoꝝ verba tãꝙ̃ dei au
dirẽt· ¶ De ſecũdo ſciendum ẽ ꝙ
miſſus eſt in ſpecie ignis mĺtipli
ci ratione Prima ſumit̃ penes eiꝰ
ſeptẽplicẽ gratiã Spũs enĩ ad mo
dũ ignis alta humiliat per donuȝ
timoris· emollit dura per donum
pietatis· illuminat obſcura p ſciẽ
tiã· reſtringit fluida p cõſiliuȝ· cõ
ſolidat mollia p fortitudinẽ· clari
ficat metalla tollendo rubiginem
p donũ intellectꝰ· ſurſũ tendit p
donũ ſapiẽ· Secũda ratio ſumitur
penes eius dignitatẽ et excellẽtiã
Ignis enĩ excellit omnia elemen
ta ſpecie· ordine et v̾tute Specie
ratiõe pulchritudinis in luce· Or
dine ratiõe ſublimitatis in ſituati
one Virtute ratiõe vigoroſitatis
in actiõe Sic ⁊ ſpũs ſanctꝰ in hys
omnia excedit Propter primuȝ
dr̄ ſpũs ſãctꝰ icõinq̄natꝰ· ꝓpt̃ ſe
cundũ dr̄ incõprehẽſibilis cum ca
piat rõnes ſpũs itellectuales· ꝓpt̃
terciũ dr̄ iuincibilis hñs oẽm v̾tu
tem Sap̄· vij· Tercia ſumitur pe
nes eius mĺtiplicẽ efficaciaȝ Hãc

rationẽ aſſignat Rabanus ſic di
cẽs Ignis quatuor habet natuãs
in rebus· purgat· calefacit ⁊ illu
minat Similiter ſpiritus ſanctus
exurit peccata· purgat corda· te
porem excutit ⁊ ignorantiam illu
ſtrat· Hec rabanus Exurit pecca
ta Vnde Zacha· xiij· Per ignem
exurã eos ſicut vritur argentũ
Hoc etiã igne vri petebat ꝓpheta
dicens Vre renes meos ⁊c̃· Pur
gat corda yſa· iiij· Si ſanguinem
iherlm lauerit de medio eiꝰ i ſpiri
tu iudicij ⁊ ſpũ ardoris· Teporem
excutit Vnde dicitur de illis quos
replet· ad Roma· xij· Spũ feruẽ
tes ⁊c̃· Gregoriꝰ In igne appa
ruit· ꝙ ab omni corde quod repleȝ
teporem frigoris excutit· ⁊ hoc in
deſiderio ſue eternitatis accẽdit·
Ignorantias illuſtrat Sap̄· ix· Sẽ
ſum autẽ tuuȝ quis ſciet niſi tu de
deris ſapiãȝ ⁊ miſeris de altiſſimis
ſpm̄ ſanctũ? Et pma ad Chor· ij·
Nobis aũt reuelauit deꝰ p ſpiritũ
ſuũ· Quarta ratio q̄re ·ſ· miſſꝰ ẽ i
ſpecie ignis ſumit̃ penes eiꝰ amo
ris naturã Amor enĩ hȝ ſignificari
p ignẽ tplici ratiõe· Primo quia
ignis ſemp eſt in motũ Sic amor
ſpiritus ſãcti quos replet facit ſẽ
p eẽ in motu bone opationis· Vñ
gre· Amor dei nunꝙ̃ eſt ocioſus·
Operatur enĩ magna ſi ẽ· ſi aũt opãi
negligit amor nõ eſt· Secundo ꝙ
ignis int̃ cetera elemẽta ẽ maxĩe
formale ⁊ modicum habet de ma
teria et multũ de forma Sic amor
ſpũs ſancti quos repleȝ facit habe
re modicũ de amore terrenoꝝ plu
rimuȝ de amore ſpiritualium· vt
ipſi iam nõ carnalia carnaliter·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſed potius ſpiritualiter diligant. Diſtinguit enim bernardus quatuor modos diligendi ſcilicet diligere carnem carnaliter. ſpiritum carnaliter. carnem ſpiritualiter. et ſpiritum ſpiritualiter. Tercio quia ignis habet alta inclinare. furſum tendere. fluida adunare et congregare Per hec tria intelligitur triplex vis amoris. Amor enim ſicut habetur ex verbis dyomiſy in libro de diuinis noībus. habet triplicem vim ſcʒ inclinatiuā eleuatiuā ⁊ coordinatiuā. Inclinatiuam quia inclinat ſuperiora inferioribus Eleuatiuam. quia eleuat inferiora ſuperioribꝰ. Coordinatiuam quia coordinat equalia eo equalibus Hec dyomiſius Hāc enī triplicem vim amoris ſpiritꝰ ſāctus efficit in hys quos replʒ. quoniam inclinat eos ꝑ humilitatem ⁊ ſui contemptum Eleuat in deſiderium ſupernorum. et coordinat ad inuicem per vniformitatem moꝝ. ¶ De tercio ſciendū ꝙ apparuit potiꝰ in lingua ꝙ̄ in alio mēbro triplici ratiōe Ligua enī ē mēbrū igne gehēne inflāmatū. difficile ad regēdū. ⁊ vtile bene rectū. Quia ergo ligua igne iferinali inflāmata erat. ideo igne ſpiritꝰ ſācti īdigebat Jaco. iij. Lingua veſtra ignis ē ⁊c. Quia difficile regit. ideo gratia ſpiritus ſācti p̄ ceteris indiget Jaco. iij. Oīs natura beſtiarum ⁊c. Quia vtil valde ē ſi bene regitur. ideo necē fuit vt ſpiritum ſanctum rectorē haberet In lingua etiā apparuit ad ſignificādum ꝙ predicantibꝰ valde neceſſariꝰ fuit Predicātibꝰ enī neceſſarius eſt quia facit eos loqui feruēter abſqꝫ tepiditate. et ideo miſſꝰ ē ī ſpecie ignis Bernardꝰ Venit ſpūs ſāctꝰ ſup diſcipulos ī linguis igneis. vt verba ignea loq̄rent ⁊ legē igneā ligue ignee p̄dicarēt Cōfidenē abſqꝫ puſillāimitate Act. iiij. Repleti ſūt oēs ſpū ſancto ⁊ ceperūt loqui cū fiducia verbū dei ⁊c. Multiplicitē ꝓpter capacitatis auditoꝝ diuerſitatē. ⁊ ideo dicitur Act. ij. ꝙ ceperūt loqui varys linguis Vtilitē ad edificationē ⁊ vtilitatē Yſa. lxj. Spiritꝰ domini ſuper me. eo ꝙ vnxerit me ⁊c. Tercio ipſe linguē apparuerūt ſedēdo. ad ſignificādum ꝙ preſidentibꝰ ⁊ iudicibꝰ neceſſarius erat Preſidētibꝰ quoqꝫ ⁊ iudicibꝰ neceſſarius eſt. quia confert auctoritatem ad peccatū remittēdū Johānis. xx. Accipite ſpūm ſāctū quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c. Cōfert ſapiētiam ad iudicādum Yſa. xlij. Ponam ſpiritū meum ſuper eum. iudicium gentibus proferet. Manſuetudinē ad ſupportandū Numeri. xj. Dabo eis de ſpiritu qui ī te eſt vt ſupportent onus populi tecum Spiritus moyſi erat ſpiritꝰ māſuetudinis Numeri. xij. Erat moyſes māſuetiſſimꝰ ⁊c. Ornatum ſāctitatis ad informandū Job. xxvi. Sps domini ornauit celos ¶ Circa ſextū autē ī quos ſcʒ miſſus ē notādum ꝙ miſſus eſt in diſcipulos qui fuerūt receptacula munda. ſecūdū ꝙ de eis cātatur Fuerūt enī receptacula munda et abilia ad ſuſceptiōem ſpiritus ſancti ꝓpter ſeptē q̄ fuerunt in eis. Ipſi enim primo

fuerũt animo quieti Qđ notatũ ẽ
in hoc ꝙ dicit̃ Dũ cõplerent̃ dies
pẽthecoſtes ⁊c̃. Illđ em̃ feſtũ erat
ad requiẽ deputatũ Pſa. lxvi. Su
p quẽ reqeſcꝫ ſpũs me⁹ n̄ ſup hu
milẽ ⁊ qetuꝫ. Secũdo fuerũt dilec
tione vniti Qđ notat̃ in hoc ꝙ di
cit̃ Erãt oẽs pitee ⁊c̃. Actuũ. iiij.
Erat em̃ eis cor vnũ ⁊ aĩa vna Si
cut em̃ ſpũs hoĩs nõ viuificat mẽ
bra corporis n̄ vnita. ſic nec ſpũs
ſãctus mẽbra ſpũalia Et ſicut ig
nis lignoꝝ diuiſiõe extinguit̃. ſic
ſpũs p diſcordiã in hoibus Et ide
o cãtatur de apl'is Inuenit eos ↄ
cordes caritate ⁊ illuſtrauit eos ĩ
ũdãs diuinitas deitatis Tercõ fu
erũt loco ſecreti Qđ notat̃ in hoc
ꝙ đꝛ In eodẽ loco ſcꝫ in cenaculo
Ozee. ij. Ducã eã in ſolitudinẽ et
loquar ibi ad cor eius Quarto fue
rũt oratiõe aſſidui Vñ pmittit̃. E
rãt pſeuerãtes vnanimit̃ in orõe
Vñ cãtam⁹ de eis Orãtib⁹ apoſto
l' deũ veiſſe nunciãt Qđ em̃ oratio
neceſſaria ſit ad ſuſcepcõeꝫ ſpũs
ſci oñdit̃ Sap. vij. Inuocaui ⁊ ve
nit in me ſpũs ſapie Itẽ Jo. xiiij
Rogabo patrẽ et aliũ paclitũ da
bit vob̃ Q̇nto fuerũt vnitate pọi
ti Qđ notat̃ in hoc ꝙ đꝛ Sedẽtes
pš Qui emittis fõtẽ in cõuallib⁹
.i. grãꝫ ſpũs ſci donas hũilibus. ⁊
pſa. lxvi. Sup quẽ reqeſcet ſpũs
me⁹ ⁊c̃. Sexto fuerũt pace ↄiũcti
Quod notat̃ in hoc ꝙ erãt in ihe
ruſalẽ q̃ itꝑꝛetat̃ viſio pacis Qđ
aũt ad recipiẽdũ ſpũm ſãctũ pax
neceſſaria ſit oñdit dñs Jo. xx. v
bi pmo pacem obtulit dicẽs Pax
vob̃ Deinde ſtati inſufflauit ⁊ dix
it Accipite ſpũm ſãctuꝫ ⁊c̃. Septi
mo fuerũt cõtemplatione erecti.
quod notatur in hoc ꝙ ſpũm ſãc
tuꝫ receperũt in ſuperiori cenacu
lo. Vnde dicit gloſa ibidem Qui
ſpũm ſanctum deſiderat. carnis
domicilium mentis contẽplatiõe
tranſcendẽs calcat. ¶ Circa ſepti
muꝫ ꝓpter quid ſcilicet miſſus ẽ.
notãdum ꝙ miſſus ẽ ꝓpter ſepteꝫ
cauſas que notant̃ in hac auctori
tate Paraclit⁹ aũt ſp̄ũs ⁊c̃. Pri
mo ad cõſolanduꝫ meſtos. quod
notat̃ cũ dicit̃ paraclit⁹ quod idẽ
eſt qđ conſolator pſa. lxi. Sp̄s do
mini ſup me ⁊c̃. Sequit̃ Vt pone
rẽ ↄſolationẽ lugẽtib⁹ ſyon Gre
gorius. Cõſolator dicitur ſpirit⁹
qui de peccati perpetratione merẽ
tibus dum ſpem venie preparat
ab afflictione triſticie mentem le
uat. Secundo miſſus eſt ad viuifi
candum mortuos. quod notatur
cum dicitur Spiritus. quia ſpiri
tus ẽ qui viuificat Ezechiel. xxx
vij. Oſſa arida audite verbum do
mini ⁊c̃. Ecce ego immittã in vos
ſpiritum ⁊ viuetis Tercio miſſus
eſt ad ſanctificandum immundos
Quod notatur cũ dicitur. ſanct⁹
Sicut enim dicitur ſpiritus. quia
viuificat. ita ſpiritus ſcũs qꝛ ſãc
tificat et mũdat. vñ ſãct⁹ idem ẽ
quod mũd⁹ pš. Flumĩs ipetus .i.
ĩmũdãs ⁊ habundãs grã ſpũs ſci
letificat ciuitatẽ dei .i. ecciam dei
Et p iſtud flumẽ ſanctificauit ta
bernaculuꝫ ſuũ altiſſim⁹ Quarto
miſſus ẽ ad ↄfirmandũ amorẽ int̃
diſcordes ⁊ odioſos. quod notat̃
ĩ hoc ꝙ đꝛ pater. pat̃ em̃ đꝛ eo ꝙ
naturalit̃ diligit nos Johannis
xiij. Ipſe em̃ pat̃ amat nos Si pš

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et nos filij eius ⁊ fratres adíuicē
et inter fratres pfecta aímicitia
pſeuerat. Quīto miſſus eſt ad ſal
uandum iuſtos. Qđ notatur ī eo
ꝙ dᷓ In noīne meo. qđ eſt ihūs
et ſalus interpretatur. In nomi
ne igit̄ ihēſu.i.ſalutis pr̄ miſit ſpi
rituꝫ. vt oſtendat ꝙ ad ſaluādas
gentes venit Sexto miſſus eſt ad
docendum ignaros. Qđ notatur
ī eo qđ dicit̄. Ille vos docebit oīa
Octa ⁊c̄. ¶ Circa octauū notanduꝫ ꝙ
datus ſiue miſſus ē in ꝑmitiua ec
cleſia ꝑmo per orationem. Vnde
orantibus apoſtolis ⁊c̄. Et Luce.
iij. Orāte ihēſu deſcendit ſpirit⁹
ſanct⁹. Secundo per verbi dei de
uotā ⁊ attentam auditionē Act.
x. Adhuc loquente petro cecidit
ſpūs ſāctus ⁊c̄. Tercio p aſſiduā
operationem Qđ notatur in ma
nuū impoſitione Act. viij. Tūc im
ponebant manus ſuper illos ⁊ c̄.
Vl' impoſitio manuū ſignificat ab
ſolutionē que fit in cōfeſſione.

De Nomine.

Gordianus dicit̄ a geos qđ ē
doma ſiue dom⁹ ⁊ dyā qđ ē
clar. q̄ſi clara dom⁹ in q̄ de⁹ ha
bitat. ſicut dicit aug⁹ ī libro de tri
nitate Bona dom⁹ ē parib⁹ mē
bris diſpoſita āpla ⁊ lucida. Sic
iſte ſcūs fuit pit̄ diſpoſit⁹ p cōcor
die vnitatē. āpl⁹ p caritatē. luci
d⁹ p veritatē Epimach⁹ dᷓ ab epi
qđ ē ſup̄ ⁊ machim qđ ē rex q̄ſi ſu
pern⁹ rex.

De ſancto gordiano.
¶ Hyſtoria. lxix.

Gordian⁹ vicari⁹ iuliani
impatoris cum quendaꝫ
xp̄ianum nomine ianuariū ad ſa
crificandū cōpelleꝫ. ad p̄dicacōeꝫ
tū ipſi⁹ ianuarij ad fideꝫ cū vxore
ſua ⁊ quinq̄gintatrib⁹ viris cōuer
ſus ē Qđ audiēs iulian⁹ iuſſit ia
nuarium in exiliuꝫ mitti Gordia
nū vero ſi ſacrificare nollet capi
te trūcari Decollat⁹ ē ergo gordi
an⁹ ⁊ corp⁹ e⁹ p ſeptē dies ad ca
nes ꝓiectū ē Sed cum omnino re
mānſiſſet intactū tandeꝫ a familia
ſua rapit̄. et cū beato epimacho
quē dudū p̄dict⁹ iulian⁹ occidi fe
cerat ſepelit̄. non longe ab vrbe
miliario forte vno Circa ānū dn̄i
trecētesimū ſeptuageſimū.

De nomine.

Nere⁹ interp̄tatur lucis cōſi
lium. vel nereus a nereth.
qđ eſt lucerna et vs qđ ē feſtinās
Vel nereus quaſi ne id ē nequaq̄
reus Fuit ergo conſiliū lucis in v̄
ginitatis p̄dicatione. lucerna in
honeſta cōuerſatione. feſtinās in
in zeli feruore. nequaq̄ reus in cō
ſciētie puritate Achille⁹ ab achi
qđ ē frater meus ⁊ leſa qđ ē ſalus
q̄ſi fratrū ſalus Horuꝫ paſſiones
eutices victorinus et maro ſerui
xpi diligēt̄ ſcripſerūt.

De ſāctis nereo et achilleo.
¶ Hyſtoria. lxx.

Nere⁹ ⁊ achilleus eunuchi
cubicularij domitille nep
tis domiciani imperatoris
fuerunt quos beatus petrus apoſ
tol⁹ baptiſauit. Cum ergo pre
dicta domitilla aureliano filio cō
ſulis nupta eſſet ⁊ gemmis ⁊ pur
pureis veſtibus tegeretur Nere⁹
et achilleus ei fideꝫ predicauerūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et virginitatem coram ea multi
plicitER cōmendauerunt · oſtēden
tes virginitatem deo eſſe ꝓximā ·
angelis germanā · hominibus in
natā · vxorē viro ſubici · pugnis
et calcibꝰ cedi · deformes ꝑtus ſe
piꝰ ꝓcreari Rurſus que vix mr̄is
dulcia monita ſuſtinere poterat ·
oportet grādia cōuicia pati mari
ti · Illa aūt inter cetera dixit Scio
patrē meum fuiſſe zelotipū et ma
trē meam ab eo plurima cōuicia
paſſam eſſe Nūquid vir meꝰ talis
futurus eſt? Cui ille Quā diu ſūt
ſpōſi videntur eſſe benigni · ſꝫ ma
riti effecti crudeliter dn̄ant̄ · ali
quādo ancillas p̄ferūt dn̄abus ·
Omnis aūt ſanctitas amiſſa ꝑ pe
nitētiā reuocari poteſt · ſola vir
ginitas ad ſtatum ſuum reuocari
nō poteſt · Reatus em̄ per penitē
tiam expelli poteſt · virginitas re
uocari non poteſt vt ad ſtatū p̄ſti
ne ſanctitatis attingat̄ Tunc fla
uia domitilla credidit et v̄ginita
tem vouit et a ſancto clemēte ve
lata eſt Nō ſpōſus eiꝰ audiēs licē
tia a domiciano impetrata v̄ginē
cum ſanctis nereo et achilleo ī pō
tianam inſulā relegauit · putans
ſe p hoc poſſe virginis ꝓpoſitū im
mutare Poſt aliquod tempus cū
ipſe ad inſulam perexiſſet ⁊ m̄ltis
muneribꝰ ſanctos vt v̄gini ſuade
rent moueret · ipſi hoc penitꝰ re
ſpuentes ipām magis in domino
cōfortabant Quapropter cū ad
ſacrificia compellerent̄ · ⁊ dicerēt
ſe a beato petro apoſtolo baptiſa
tos nulla ratione poſſe ydolis im
molare · capite ceſi ſūt circa ānū
dn̄i ſexageſimūnonū · Quoꝝ cor

pa iuxta ſepulchrū ſācte petronil
le poſita ſunt Alios etiā ſāctos ſcꝫ
victorinū euticē ⁊ maronē · q̄bus
domitilla adherebat tamq̄ ſeruos
tota die in ſuis predijs laborare
faciebat · ⁊ veſpere cantabrū eis
ad manducandum dabat Tādem
tam diu euticem cedi iuſſit quouſ
q̄ ſpiritum exalaret Victorinum
vero in aquis fetentibus ſuffocari
fecit Maronem vero ſaxo ingenti
opprimi iuſſit Cum autem imma
niſſimam petram · quam vix ſep
tuaginta robuſti viri mouere po
terant ſuper ſanctum victorinum
iactaſſent · ipſe predictum lapidē
in humeros accepit · ⁊ quaſi leues
paleas ad duo miliaria portauit ·
Et cum plurimi credidiſſent con
ſularis ipſū occidi fecit Poſt hoc
aurelianus domitillam de exilio
reduxit · ⁊ duas virgines eufroſi
nam et theodoram collactaneas
eiꝰ vt ei ſuaderent miſit · Quas
tamen domitilla ad fidem conuer
tit Tunc aurelianus cum ſponſis
predictarum puellarum et tribꝰ
ioculatoribus ad domitillam ve
nit · vt eius nuptias celebraret ·
et ipſam ſaltem violenter oppri
meret · Sed cum domitilla predi
ctos duos iuuenes ad fidem con
uertiſſet · aurelianus domitillam
in thalamum introduxit · et ibi
dem mimos canere fecit · ⁊ cete
ros ſecum ſaltare iuſſit · volens
eam poſtmodum violare · Sed
cum deficerent mimi in canendo
et ceteri in ſaltando · ipſe tamē
p duos dies nō ceſſauit quouſq̄
ſaltādo deficiēs expirauit Luxuri
us vero frāt eiꝰ impetrata licētia oēs il

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

los q̄ crediderāt īſ͛fecit a cubiculo
vbi predicte virgines morabanť
ignē ſuppoſuit · Que orātes ſpm̄
emiſerunt Quarum corpora ſan
ct9 ceſarius mane illeſa reperiēs
ſepeliuit·

De nomine.

Pancrati9 dicit̄ a pān qđ ē
totum et gratus a citi9 q̄
ſi totus cito grat9 · quia ī ſua pu
ericia erat gratus Vel ſicut dicit̄
in gloſario pancras dicitur rapi
na· pancrati9 flagellis ſubiect9·
pancrus lapis varie coloratus ē
Ipſe enim rapuit predā demonū
raptoruʒ· fuit ſubiectus flagellis
tormētoruʒ ·coloratus varietate
virtutum·

De ſancto pancratio ·
Hyſtoria lxxi ·

Pancrati9 nobiliſſimis pa
rentibus ortus duʒ apud
frigiam et patre et mrē
orbatus eſſet ſub cura dyomiſij pa
trui ſui relict9 ē· Ambo ergo ro
mā vbi largum habebāt patrimo
niū ꝟdierūt In quorū vico corneli
us papa cum fidelib9 latitabat · a
quo quideʒ cornelio cū ꝓdict9 dy
omiſius et pancratius fidē xpi rece
piſſēt tandē dyomiſius in pace mo
rit̄· et pācratius capitur et ceſari
ꝑntat̄ Erāt āt pancratius q̄ſi āno
rū q̄tuordecim Cui dixit ceſar In
fantule ſuadeo tibi ne mala morte
moriaris· qꝛ cū puer ſis facile deci
peris Et qꝛ nobil' cō ꝓbaris et ca
riſſimi mei filius extiſti rogo te
vt recedas ab hac veſania ·vt ve
lut filiū meū te habeā Cui pancra

tius Et ſi puer ſū corꝑe cor tamen
gero ſenile· a v̓tute dm̄ mei ihesu
christi terror vr̄ tantū apud nos
eſt quantū hec pictura quam ꝯ̄m
m9 Dij āt tui quos me hortaris co
lere deceptores et germanaꝝ ſtu
pratores fuerūt qui etiā nec parē
tib9 pepcerūt· qꝛ ſi hodie ſuos tu
os tales ꝯgnoſceres ꝓtin9 occidi
iuberes Tales deos miror quō co
lere nō erubeſcis· August9 ergo
putās ſe a puero victū iuſſit eum
ī via aurelia decollari circa ānos
dm̄ ducētos octogita Cui9 corp9
octauilla ſenatrix diligēter ſepeli
uit Ad e9 ſepulchrū vt ait greg̃·
turonēſis. ſi quis falſū iurare vo
lue͛it ·anteq̄ ad cācellū chori pue
niat aut ſtatī a demone capt9 īſa
nit · aut cadēs ī pauimētū ꝓtin9
vitā ꝑdit . Lis nō modica ītēr
duos erāt· a iudex reū minime ig
noābat a zelo iuſticie iudex duct9
ambos ad altare ſācti petri dixit
Et ibidē reū innocētiā ſuā quaʒ ꝓ
tēdebat iuramēto expiāe coegit·
rogās apl'm vt aliquo iudicio oſ̄
deret veritatē Cū āt ille iuraſſʒ a
nil mali paſſus fuiſſet iudex eius
malicie ꝯſci9 zelo accenſus iuſticie
exclamauit Semior iſte petr9 ā ni
mis miſericors eſt ā iuniori defert
Eam9 ad pācratiū iuuenem et ab
eo veritatē requiram9· Cuʒ ergo
veniſſēt et ſup e9 tumulū re9 fal
ſū iurare ꝑſumpſiſſet· manū inde
ꝯtrahere nō potuit· a ibidē p9mo
dū expirauit Vn̄ vſq3 hodie a ple
riſq3 obſeruatur· vt ſuper reliqui
as ſācti pancratij pro arduis cau
ſis iuramentum fiat·

¶ Incipit pars eſtiualis auree legende de tēpore peregrinationis.

Dicto de feſtiuitati
b9 que occurrūt
itra temp9 recō
ſiliatiōis. qđ tem
p9 rpſētat eccīa
a paſcha vſqꝫ ad
octauā ꝑētecoſtes. Sequitꝰ videre
de feſtiuitatib9 q̄ eueniūt iſtra tē
p9 pegnatiōis. qđ temp9 rpn̄tat
eccīa ab octauis penteconſtes vſqꝫ
ad aduentū dn̄i. Principiū autē
hui9 tēporis nō ſēp hic icipit. ſed
iuxta paſchalem tminū variatur

¶ De nomine vrbani.

Urbanus ab vrbanitate di
ct9. Vł vrban9 ab vr qđ
ē lumē vł ignis et bana reſpōſio.
Fuit enī lumē p cōuerſationē ho
neſtā. ignis p caritatē ſuccenſā.
rn̄ſio p doctrinam Vł fuit lumē ſi
ue lux. qꝛ lux ē i aſpcū amabilis.
in eēntia imaterial. i ſitu celeſtis
in actu putilis. Sic iſte ſāct9 ama
bil fuit in ꝯuerſatione. immateri
al in mūdi deſpectione. celeſtis in
ꝯtēplatione. putil in ꝑdicatione.

¶ De ſancto vrbano.
¶ Hyſtoria. lxxij.

Urbanus calixto pape ſuc
ceſſit. Cu9 tpe cū fuiſſꝫ mḡ
na pſecutio xpianoꝝ tan
dē alexāder cu9 mater amena xpi
ana eāt. quā origenes ꝯuerteāt i
periū ſuſpſit Ipſa ergo filiū pcib9
maternis iduxit vt a pſecutione
xpianoꝝ ceſſaret. Verūtamen al
machius vrb p̄fect9 q̄ beatam ce
ciliā decollauerat i xpianis crude
lit ſeuiebat Sāctū ergo vrbanuꝫ
diligēt iquiri fecit. ⁊ i quodaꝫ an
tro pdurāte cāpaſio quodā miſtro
cū tb9 pbris et trib9 dyacoīb9 re
ptū i carcerē mitti iuſſit Poſt hec
corā ſe ipm adduci fecit. ⁊ ꝙ q̄nqꝫ
milia hoīm cū ſaclega cecilia ⁊ il
luſtrib9 viris tyburtio et valeria
no ſeduxeāt eidē obiecit ⁊ theſau
ros cecilie rquiſiuit Cui vrban9
Ut video plus te ad ſeuiēdum in
ſāctos iducit cupiditas ꝙ cultus
deoꝝ Theſaurus cecilie p manus
paupm celos aſcēdit Cū g° ſāctū
vrbanū cum ſocijs plūbatis cede
rēt et ipē nomē dn̄i elyon inuoca
ret ſubridēs p̄fectus ait. Sapiēs
vult iſte ſenex videri ⁊ idō nunc ig
nota loquit Cū aūt ſupari nō poſ
ſent iteꝝ i carcerē recludūt. vbi
tres tbunos ad ſe veiētes cum cu
ſtode carceris anolino ſāct9 vrba
nus baptiſauit. Audito ergo ꝙ
anolin9 xpianus fcūs eēt p̄fecto
ſiſtit et ſacrificāe rēnuēs decollat.
Sāctus vrbanus āt cū ſocijs ad ſi
mlachꝝ ducit et thura iponē vr
get Tūc orāte vrbano ſimlachꝝ
cecidit ⁊ viginti duos ſacdotes q̄
ignē miſtrabāt occidit Tūc ſācti
ꝯuiſſie laniāt. ⁊ p9 hec ad ſacrifi
cādū ducūt. q̄ i ipm ydolū expuē
tes frōtes cruce muniērūt ⁊ iuicē
dato pacis oſculo capitalē ſnīaꝫ
acceperūt ſub alexādro qui cepit
circa ānos dn̄i ducētos viginti. Sꝫ
ſtati carpaſi9 a dēone arripit ⁊ de
os ſuos blaſphemās et xpianos i
uitus magnificās a demone ſuffo
cat. Qđ ei9 vxor marmeia vidēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Dē ſ. Vrbano. Petronella Petro et Marcellino.

cum filia ſua lucina ⁊ tota famili
a a ſācto fortunato preſbitēo bap
tiſma ſuſcepit Et poſt hoc ſāctorū
corpora honorifice ſepeliuit.

De nomine ſancte petronille.

Petronilla dicit̄ a petēs ⁊
thronꝰ qđ ē ſedes ⁊ illaꝝ
quaſi petēs thronū illarū ſcilicet
virginum.

De ſancta petronilla
Hyſtoria. lxxiij.

Petronilla cuius vitā bea
tus marcellꝰ ſcripſit. fuit
filia ſācti petri apoſtoli.
Que cū₃ nimis ſpecioſa eēt. ⁊ ex
voluntate patris febribꝰ labora
ret. diſcumbentibus apud eā di
ſcipulꝭ dixit ad eū titus Cum ōnes
a te ſanētur infirmi. cur petronil
lam iacere permittis? Cui petrus
Quia ſic ei expedit. Verūtamen
ne imputetur impoſſibilitas sani
tatis eiꝰ meis ſermonibꝰ excuſā
ri apt ad illā Surge petronilla ve
lociter ⁊ miniſtra nob̄. Que ſtatī
ſanata ſurrexit ⁊ eis miniſtrauit
Cōpleto āt miniſterio dixit ei pe
trus Petronilla redi ad lectū tuū.
Que ſtatim redijt ⁊ vt priꝰ febri
bus laborare cepit At vbi in dei
amore cepit eē perfecta. eā pfecte
ſanauit Comes igit̄ flaccꝰ ad ea₃
venit vt ipſā ꝓpter eiꝰ pulchritu
dinem acciperet in vxorē Cui illa
reſpōdit Si me in vxore₃ habere
deſideras iube ad me v̓gines veni
re. que me vſq₃ ad domū tua₃ de
beāt aſſociare Quas cum ille pa
raret petronilla ieiunijs et orōni
bus inſiſtere cepit Et corpus dnī
ſuſcipiens. ac in lecto ſe reclinās
poſt triduu₃ ad dominū migrauit
Flaccus autem deluſu₃ ſe videns
ab feliculā ſociam petronille ſe cō
uertit Et vt aut ſibi nuberet. aut
ydolis immolaret precepit. Qđ
cum illa vtrumq₃ renueret prefe
ctꝰ ea₃ ſeptē diebꝰ ſine cibo et po
tu in carcere eſſe fecit. ac poſtmo
dum in eculeo torta₃ occidit. ac
eꝰ corpꝰ in cloacam ꝓiecit Quod
tamē ſanctus nicomedis eleuās
ſepeliuit Vn̄ a flacco comite nico
medis accerſitur. ⁊ ſacrificare rē
nuens plumbatis cedit̄. et in ty
berim corpus ꝓicitur. ſ₃ a iuſtino
diꝰ clerico leuatur et honorifice ſe
pelitur.

De ſanctis petro et marcellino
Hyſtoria. lxxiiij.

Petrus exorciſta dum ab
arthemio ī carcere detine
retur ⁊ predicti arthemij
filia a demōe vexaretur. ⁊ ob hoc
a patre ſepius plangeret̄ Dixit ei
petrus ꝙ ſi in chriſtū crederet ſta
tim filia eius ſanitatem reciperet
Cui arthemius Miror qua ratiōe
deꝰ tuus filiā meā liberare poterit
qui te tanta ꝓ eo patientē libera
re nō valet. Cui petrus. Potens
quidem ē deꝰ meꝰ eripere me. ſed
vult vt p paſſione₃ tranſitoriam
perueniam ad gloria₃ ſempiternā
Cui arthemius. Si me ſuper te ca
thenas duplicāte deꝰ tuus te libe
rauerit. ⁊ filiā meā ſanauerit ꝓ
tinꝰ in ipm̄ credā Quod cū factū
fuiſſ₃ ſāctꝰ petrꝰ cādidis veſtibus
īdutꝰ et tenēs ſignū crucis eidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

apparuit et ille ſe pedibus eius ꝓ
ſtrauit et filia eꝰ ſanata eſt. Ipſe
vero cū tota domo ſua baptiſma
ſuſcepit. pmiſitq; alijs incarcera
tis ꝙ exirent liberi quicūq; vellent
fieri xpiani. Multiſq; alijs credēti
bꝰ a beato marcellio pſbitero bap
tiſant. Quod audiens prefectus
omnes incarceratos ad ſe adduci
precepit. Quos arthemiꝰ ꝯuocās
et manꝰ eoꝝ deoſculās dixit. vt
ſi quis vellet venire ad martiriū
veniret intrepidꝰ et ſi quis nollz
abiret illeſus. Cōperto aūt ꝙ mar
cellinꝰ et petrus eos baptiſaſſent
ipſos acceſſiuit et eos ſeparatī in
carcere recluſit. Marcellinꝰ quidē
nudꝰ ſup vitrū fractū proſternit
et ei lumē et aqua negantur. Pe
trus vero ī carcere alio in artiſſi
mo cippo cōſtringit. Angelus au
tē domini marcellinū induens et
ſoluens ipſū cū petro ī domo ar
themij ꝯſtituit et vt ſeptē diebꝰ po
pulū ꝯfortarent et poſtea ſe iudici
repſentarēt ꝑcepit. Cū ergo pre
fectꝰ eos in carcere nō inueniſſet
acceſſitū arthemium et ſacrificare
nolentem in cripta cū vxore ſua
obrui iuſſit. Quod ſancti marcel
linus et petrus audiētes illuc ve
nerūt. et ī illa cripta ſanctꝰ mar
cianus xpianis ſe protegentibus
miſſā celebrauit Dixerūtq; ſancti
ad incredulos. Ecce arthemiū po
tuiſſemꝰ liberare et nos abſcōde
re. ſ; neutrū voluimꝰ facere Tūc
irati gentiles arthemium gladio
necauerūt. matrē vero cum filia
lapidibus obruerunt. Marcelli
nū autem et petrum ad inſulam
nigrā que nūc cādida ꝓpter eoꝝ
martiriū vocatur. decollauerūt.
Quoꝝ animas veſtibꝰ ſplēdidis
et gēmis indutas ab angelis ī ce
lū deferri ſpiculator nomie doro
theꝰ vidit. vnde et xpianꝰ effectꝰ
poſtmodum in pace requieuit.

¶ De nominibus ſanctorū primi
et feliciani.

Primꝰ quaſi ſūmꝰ et mag
nꝰ. felicianꝰ quaſi felix a
nꝰ. Ille eīm ſcꝫ ſūmꝰ ſiue magnus
dignitate ꝓpter martiriū perpeſſi
onē. poteſtate ꝓpter miraculoꝝ
operationem. ſanctitate ꝓpter vite
pfectionē. felicitate ꝓpter glorio
ſam fruitionē. Iſte aūt felix ſcꝫ et
ſenex nō ſolū ꝓpter tēporis anti
quitatē ſed ꝓpter reuerētie digni
tatem. ꝓpter ſapientie maturita
tem. ꝓpter morum grauitatem.

¶ De ſanctis primo et feliciano.
¶ Hyſtoria. lxxv.

Primus et felicianꝰ apud
dyoclecianū et maximia
num a temploꝝ pontifici
bus accuſātur. ꝙ niſi eos ſacrifi
cāe fecerint nulla a dijs beneficia
obtinere valebūt Iuſſu igitur im
peratorū in carcere recluduntur. ſ;
ab angelo ſoluti poſtmodū iterū
imperatoribꝰ preſentātur. Qui cū
in fide firmi pſiſterent crudeliter
laniati ſeparant abinuicem. Dixit
q; pſes feliciano. vt ſue ſenectuti
cōſulēt et dijs imolaet. Cui felici
anꝰ Ecce iā octogita ānos habeo
et trigita āni ſūt ex quo veritatē
agnoui et elegi deo ſeruire. q̄ me
poteſt de tuis manibus liberare.
Tunc iuſſit eum preſes ligari. et

clauos ī manibꝰ ⁊ pedibꝰ affigi·
eiqȝ dixit · Tā diu ſic eris donec
nobꝭ ꝯſenſeris · Qui dū leto vultu
pſiſteret · eū ibidem torqri iuſſit ⁊
triduo nil penitus miſtrari Poſt
hoc ſanctū primū adduci fecit·
eiqȝ dixit · Ecce frater tuus impa
toꝝ decretis ꝯſenſit ⁊ ob hoc magnꝰ
in palatio venerat̄ Tu ergo ſi
militer age Cui ille Licȝ dyaboli
filiꝰ ſis · tamen in parte veruȝ dixi
ſti · quia frater meus imparatoris
celeſtis decreto ꝯſenſit · Tunc ira
tus preſes iuſſit facibꝰ latera eiꝰ
incendi · ⁊ plumbum bulliens in
os eius īfundi · cernēte feliciano·
vt ſic terreri poſſet Ipſe autem
plumbū tanq̄ aquaȝ frigidā ſua
uiter bibit · Tunc preſes iratus
duos leones ad eos mitti precepit
Qui ſtatim ad eoꝝ pedes ſe piece
runt ⁊ tanq̄ agni manſueti coraȝ
eis ſteterūt · Rurſus vrſos crude
les admittit · ⁊ cum leonibus man
ſueſcūt Aderāt ad hoc ſpectaculuȝ
plꝰ q̄ duodeci milia viroꝝ de qbꝰ
qngenti viri in dño crediderunt·
Preſes autem ſanctos fecit decol
lari · ⁊ eoꝝ corpa canibꝰ ⁊ auibꝰ
pici · ſed cum ab hys remanerēt
illeſa a xpianis honorifice ſunt ſe
pulta · Paſſi autem ſunt circa an
nos dni ducētos octogīta ſeptē·

De nomine ſancti barnabe ·

Barnabas interpretat̄ fili
us venientis vel filiꝰ ꝯſola
tionis · aut filiꝰ pphetās · ꝗ
filiꝰ ꝯcludēs Quatuor vicibꝰ nomi
ē filiꝰ ppt quatuor modos filiatio
nis ipſius Dr̄ in ſcriptura filiꝰ ra
tione generationis · eruditionis · imi
tationis et adoptionis Fuit enī a
xpiſto regeneratus per baptiſmū·
eruditus per euāgelium · ⁊ ipſum
imitatus per martirium · ⁊ ab ip
ſo adoptatus per celeſte premiū·
Et hoc quātum ad ſe Quantū aūt
ad alios fuit adueniens · ꝯſolans ·
pphetans et concludens · Aduenī
ens diſcurrendo ⁊ pdicando vbiqȝ
Vt patet quia fuit ſociꝰ pauli ·
Conſolās pauperes et deſolatos·
pauperes quibus elemoſinā detu
lit · deſolatos quibꝰ ex pte apoſto
loꝝ epl'am deſtinauit · pphetās ·
quia pphetie ſpū claruit · ꝯcludēs
quia magnam multitudinē in ſi
de concluſit et adunauit · ſicut pa
tet cum miſſus fuit in antiochiam
De hys quatuor Actuū · xi · Erat
vir.i. virilis quātū ad pmū Bonꝰ
quātū ad ſcdm̄ Plenus ſpū ſan
cto quātū ad terciū · ⁊ fide quātuȝ
ad quartū Eius paſſionem cōpila
uit iohannes qui et marcus eiꝰ
cōſobrinus maxime a viſione ip
ſiꝰ iohis vſqȝ fere ī finē · quā beda
de greco in latinum creditur trā
ſtuliſſe·

De ſācto barnaba apoſtolo·
Hyſtoria · lxxvi ·

Barnabas leuites cyppriꝰ
gñe vnꝰ de ſeptuaginta
duobus dñi diſcipulis ab
hyſtoria actuū mltū extollit̄ ⁊ lau
dat̄ Fuit nāqȝ optīe informatꝰ ⁊
ordinatꝰ ⁊ quātū ad ſe ⁊ quātuȝ
ad deū ⁊ quātū ad pximū Quātuȝ
ad ſe ordinatꝰ extitit ſcdm̄ tres vi
res ſcȝ rationabilem · concupiſci
bilem ⁊ iraſcibilem · Habuit nāqȝ
rationabilem illuſtratam luminis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

cognitionis Vnde dicit̃ Actuũ xiij.
Erant aũt in eccleſia que eſt anti
ochie ꝓphete et doctores in quib9
barnabas et ſymon ⁊c̃. Secundo
habuit cõcupiſcibilem purgataꝫ
a puluere mundane affectionis.
Vnde dicit̃ Actuũ. iiij. ꝙ ioſeph
qui cognominatus eſt barnabas
cum haberet agrum vendidit illũ
et attulit precium et poſuit añ pe
des apoſtoloruꝫ Vbi dicit gloſa.
Deſtituendum ꝓbat qd̃ tangere
deuitat. ⁊ docet calcandũ eẽ auꝝ
qd̃ ſubdit greſſibus apoſtolorum
Tertio habuit iraſcibileꝫ rabora
tam magnitudine probitatis. et
hoc vł̃ viriliť aggrediẽdo ardua.
vel perſeuerãter agẽdo fortia. vł̃
cõſtanter ſufferẽdo aduerſa Viri
liter aggrediẽdo ardua. ſicut pa
tet in hoc ꝙ illã maximam ciuita
tem antiochiam ad cõuertenduꝫ
accepit. Sicut etiaꝫ patet Actuũ
ix. Quia cum poſt cõuerſionẽ pau
lus ihroſolimam veniſſet. ⁊ diſci
pulis ſe iungere vellet. et oẽs eũ
tamꝙ̃ lupum agni fugerẽt. bar
nabas ipm̃ audacter apprehendit
et ad diſciplos et apoſtolos duxit̃
Perſeuerãter operando fortia. ꝙ
ſuum corp9 macerauit ⁊ ieiunijs
afflixit Vñ dꝛ Actuũ xiij. de bar
naba ⁊ quibuſdã alijs Miniſtran
tib9 aũt illis dño et ieiunãtib9 ⁊c̃.
Conſtanter ſufferendo aduerſa.
ſicut apoſtoli perhibent ei teſtimo
nium dicẽtes. Cum cariſſimis no
ſtris barnaba et paulo hoib9. qui
tradiderunt animas ſuas ꝓ noie
dñi iheſu xp̃i. ¶ Secũdo fuit ordi
natus quantum ad deũ deferẽdo
dei auctoritati. maieſtati ⁊ bonitati

Auctoritati. qd̃ patet ex hoc ꝙ of
ficium p̃dicationis ſibi nõ vſurpa
uit. ſed hoc ex auctoritate dei acci
pere voluit. ſicut habetur Actuũ.
xiij. Dixit ſpiritus ſanctus Segre
gate michi barnabam et ſaulum
in op9 ad quod aſſumpſi eos. Se
cundo deferendo dei maieſtati Cũ
eñi ſicut habetur Actuum. xiiij.
maieſtatem diuinam ſibi quidaꝫ
vellent attribuere et ei tamꝙ̃ deo
hoſtias immolare vocantes euꝫ io
uem tamꝙ̃ prioreꝫ. ⁊ paulũ mer
curium tamꝙ̃ prudentem et elo
quenteꝫ. continuo barnabas et
paul9 conſciſſis tunicis clamaue
runt. Viri qd̃ facitis? Et nos mor
tales ſum9 ſimiles vobis homĩes
ãnũciãtes vob̃. ab hijs vanis cõ
uerti ad deum viuum. Tertio de
ferendo dei bonitati. Naꝫ ſicut ha
betur Actuũ. xv. Cuꝫ bonitatem
gratie dei qua gratis et non ex le
ge ſumus ſaluati. quidaꝫ conuer
ſi de iudeis artare ⁊ diminuere vel
lẽt. aſſerentes hoc ſine circumciſi
õe nequaꝙ̃ ſufficere. paulus et
barnabas contra eos viriliter re
ſtiterunt et ſolam bonitatem gra
tie dei ſine lege ſufficere oſtende
runt. Inſuper et queſtionem ad
apoſtolos detulerunt. ⁊ contra
illoꝝ erroreꝫ apoſtoloꝝ epiſtolas
ĩpetrauerũt. ¶ Tertio fuit optie
ordinatus quãtum ad ꝓximũ qꝛ
gregem ſuũ pauit verbo. exẽplo
et beneficio Verbo. quia verbum
dei ſollicite euãgeliſauit Vñ dicit̃
ibidem. xv. Paulus et barnabas
demorabãtur antiochie docẽtes et
euãgeliſantes cum alijs pluribus
verbũ dei. Hoc etiã patet p illam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

maximā multitudinē quā ātiochie
cōuertit· adeo vt ibi primo voca
rentur diſcipuli xp̄iani· Secundo
ſuum gregem pauit exemplo. quē
vita ſua fuit omnibꝰ ſpeculū ſan
ctitatis et exemplar religionis Fu
it em̄ in omni ſuo opere virilis et
ſtrēnuꝰ· omni morū bonitate con
ſpicuꝰ· omni gratia ſpiritꝰ ſancti
plenꝰ et omni virtute et fide p̄clarꝰ
De hys q̄tuor habetur Act· xv·
Miſerūt barnabam antiochiam
Et ſequit̄· Hortabatur oēs ꝓpoſi
to cordis permanere in domino·
quia erat vir bonus plenꝰ ſpū ſā
cto et fide. Tertio ſuum gregē pa
uit bn̄ficio Et hoc dupliciter· Eſt
em̄ duplex beneficiū ſiue elemoſi
na· ſcʒ corporalis q̄ conſiſtit ī ne
ceſſarioꝝ ſubminiſtratione· et ſpi
ritualis· q̄ ꝯſiſtit in offenſe dimiſſi
one Primam habuit btūs barna
bas quādo elemoſinā fratribus q̄
erant iherusalem detulit Nā ſicut
dicitur Actuū· xi· Cū facta eſſʒ fa
mes maxima ſub claudio ſcḋm qꝫ ꝓ
phetauerat agabꝰ· diſcipuli ꝓut
quiſqꝫ habebat ꝓpoſuerūt in mi
niſterium mittere habitantibꝰ in
iudea fratribus· qḋ et fecerūt mit
tētes ad ſeniores p̄ manꝰ barna
be et ſauli Secūdam elemoſinam
ſiue bn̄ficiū habuit quādo iohāni
qui cognominabatur marcꝰ offē
ſam dimiſit Cuʒ em̄ predictus di
ſcipulꝰ barnabam et paulum reli
quiſſet redeunti tamen et peniten
ti barnabas indulſit et iterꝝ in di
ſcipulū aſſūpſit Paulus vero ipſū
iterum aſſumere in diſcipulum rē
nuit· et ideo inter eos ſeparatio
ſancta fuit Vterqꝫ em̄ ex pia cau

ſa et itentione hoc fecit Nā qꝫ bar
nabas ipſum aſſumpſit hoc fecit
ex dulcedine miſericordie· qꝫ au
tem paulus ipſum aſſumere nolu
it hoc fecit ex feruoris rectitudine
Nā ſic ibidem dicit gloſa· Act· xv·
qm̄ et in frontem aciei ſe ꝯſtituēs
nimis trepide ſteteāt merito pau
lus ipſuʒ abiecit ne illius quaſi cō
tagione vires aliorum corrumpe
rentur Illa autem ſeparatio non
eſt facta ex cōmotione vicij· ſed
ex inſtīctu ſpiritus ſancti· vt ſciʒ
ab inuicē ſeparentur et pluribꝰ p̄
dicarent· ſicut et poſtmodū factū
eſt Nā cū eſſet barnabas in yconi
o ciuitate· predicto iohanni eius
cōſobrino vir quidaʒ ſplendidꝰ
in viſu apparuit dicens Iohānes
conſtans eſto. quia āmodo nō io
hannes ſed excelſus vocaberis.
Quod cum ille barnabe retuliſſet
reſpondit ei Caue diligenter· ne
cui qḋ vidiſti reueles· Nam et mi
chi ſimiliter hac nocte dominus
apparuit dicens Cōſtans eſto bar
naba· quia eterna p̄mia ꝑcipies·
eo qꝫ gentē tuā reliquiſti· et aīam
tuā ꝓ meo nomine tradidiſti Cuʒ
ergo paulus et barnabas diu ī ā
tiochia predicaſſent· angelus do
mini paulo apparuit dicēs· Feſtīa
venire iheruſalem· quia quidam
aduentum tuū preſtolantur ibidē
Cum ergo barnabas cyprum
vellet p̄gere et parētes ſuos inui
ſere paulus autē iheruſalē ꝓpera
re vellet· ſancto ſic īſtigante ſpū
ab inuicem diſceſſerunt· Verum
cum paulus barnabe qḋ ſibi dixe
rat angelus indicaſſet· reſpondit
barnabas Fiat volūtas dn̄i Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

aūtē ciprū vado · ⁊ ibidē vitā
finiens · te ampliꝰ nō videbo · Et
cū flens ſe eꝰ pedibꝰ humilit̄ volu
taret · cōpatiēs ei paulꝰ dixit No
li flere · q̄ ſic dn̄i ē volūtas · Nam
et michi dn̄s in hac nocte apparu
it dicēs · Ne ꝓhibeas barnabā ire
cyprum q̄ multos ibidē illumia
bit · ⁊ martiriū ꝯſūmabit · Per
gēs igit̄ barnabas cyprum cum
iohāne · euangelium ſācti mathei
ſecū detulit · et ſup īfirmos ponēs
multos dei v̄tute ſanauit Cū aūt
de cypro exiſſent inuenerunt ely
mam magū quem paulus lumine
oculoꝝ ad tēpꝰ priuanerat · Qui
eis reſtitit ⁊ phanū intrare prohi
buit Die igit̄ quadā · vidit barna
bas hoīes et mulieres nudas cur
rētes ⁊ ſua feſta agētes · Vnde in
dignatꝰ tēplo maledixit ⁊ ſubito
pars eius corruēs multos oppreſ
ſit Tandē ſalaminā deuenit ⁊ ibi
contra eū p̄dictus magus ſeditio
nem non modicā excitauit · Com
prehendētes igit̄ iudei barnabam
multis affectū iniurijs trahebāt
⁊ iudici ciuitatis puniendum tra
dere feſtinabant · Compto aūt q̄
euſebius vir magnꝰ et potens de
genere neronis illuc aduenīſſet ti
muerūt iudei · ne ipſum de mani
bꝰ coꝝ eripet · ⁊ ſic liberū abire
ꝑmitteret. Ligātes igit̄ funem ī
collo eius extra portā eū traxe
rūt et ibidē eū protinꝰ ꝯbuſſerūt
Deinde nec ſic iudei impij ſatiati oſ
ſa eius in quodā vaſe plūbeo re
cluſerūt · ī mare eadē p̄cipitāe vo
lentes · Johānes āt diſcipulꝰ eiꝰ
cū duobꝰ alijs de nocte ꝯſurgens
ea rapuit ⁊ in quadā cripta occul
te ſepeliuit · Que ibidē vt ait ſege
bertus vſq̄ ad tēpora zenonis im
peratoris et gelaſij pape ſcʒ vſq̄
ad anū dn̄i quingenteſimū latue
rūt · ſed tunc ipſo reuelante reper
ta fuerunt ·

De nomine ·

Vitus dr̄ a vita · Diſtiguit
aūt aug · ī li · de t̄nitate · t̄
plex genꝰ vite · ſ · actuoſū · q̄d per
tinet ad vitā actiuā · Ocioſū q̄d
ptinet ad ociū ſpūale vite cōtem
platiue · et ē terciū ex vtroq̄ ꝯpo
ſitū · Et iſtud triplex genꝰ vite fu
it in eo · Vl̄ dicit̄ vitus quaſi vir
tus · i · virtuoſus Modeſtꝰ q̄ſi ſtās
in modo hoc eſt in medio v̄tutis ·
Qualibet enī virtutē tamq̄ me
diū circumſtant duo vitia tamq̄
extrema · Nam extrema prudētie
ſūt doloſitas ⁊ fatuitas Extrema
tēꝑantie · deſideriorꝫ carnalium
adimpletio ⁊ omnimoda ſui affli
ctio. Extrema fortitudinis · puſil
lanimitas ⁊ temeritas · Extrema
iuſticie crudelitas et remiſſio ·

De ſancto vito ·

Hyſtoria · lxx · vij ·

Vitus puer egregiꝰ ⁊ fidē
lis ānoꝝ duodecī ī ſicilia
martirium paſſꝰ eſt. Hic
a patre crebro verberatur · eo q̄
ydola cōtemnebat · nec ipſa ado
rare volebat · Q̄d audiēs valeria
nus p̄fectꝰ puerum accerſiuit et
ſacrificare nolentē fuſtibus cedi
iuſſit · Brachia autē verberanti
um et manꝰ p̄fecti ꝓtinꝰ aruerūt
Clamauitq̄ p̄fectus · Ve michi q̄
manū amiſi Cui vitꝰ Accedāt ad

tē dī tui ⁊ te ſanēt ſi poſſūt. Cui
ille Nūquid ⁊ tu vales facere hoc?
Cui vitus In nōie dñi valeo Sta
tim qꝫ ꝓ eo orauit. ⁊ ſanitatē ſibi
obtinuit Dixit qꝫ ꝑfectus pr̄i. Cor
ripe puerū tuū. ne male pereat.
Tunc eū in domū ducēs diuerſis
muſicoꝝ generibꝰ ⁊ puellarū luſi
bꝰ. aliarꝫ qꝫ delitiaꝝ generibꝰ im
mutare aīmū pueri ſatagebat Cū
autē ipſū in thalamū incluſiſſet
mirabilis odoris fragrātia inde ex
ijt. q̄ patrē ⁊ totā famliā mira
bili odore ꝑfudit. Aſpiciēsqꝫ pat
ꝑ oſtiū vidit ſeptem angelos cir
ca infantē ſtantes. Dixitqꝫ. Dij
venerūt in domū meam. ſtatim qꝫ
cecatus ē Ad cuius clamorē tota
ciuitas lucana cōmota eſt. ita vt
valerianꝰ accurreret. ⁊ q̄d ſibi ac
cideret iterrogaret. Cui ille deos
vidi igneos ⁊ vultū eoꝝ ferre nō
potui. Ad templū igit iouis dedu
citur ⁊ ꝓ recupatione lumis tauꝝ
cum cornibꝰ aureis pollicetur.
Sed cum nichil ꝓficeret. filiū ꝓ ſu
a ſanatiōe rogauit ⁊ lumē ſuis ꝑ
cibꝰ recupauit Cū āt nec ſic cre
derē. ſed potiꝰ filiū occidere cogi
taret. āgelꝰ dñi modeſto pedago
go eꝰ apparuit. ⁊ vt nauē cōſcen
dēs pueꝝ ad aliā trā deduceret i
perauit. Quod cū feciſſet. aquila
eis cibū afferebat ⁊ multa ibidē
miracula faciebāt. Interea filius
dyocleciani iꝑatoris a demone
arripitur. ⁊ niſi vitꝰ lucanꝰ veni
at inde ſe nūq̄ exire fatet. Vi
tus queritur ⁊ inuētus ad impera
torē adducitur Cui dyoclecianus
Puer pueꝝ meū ſanare vales?
Cui ille Nō ego ſed dominus. Sta
timqꝫ ſuper eum manus impoſuit
et ꝓtinꝰ ab eo demō aufugit. Et
ait dyoclecianꝰ Puer cōſule tibi
et dijs ſacrifica. ne mala morte i
tereas Quod cū ille recuſaret ⁊ i
carcerē cū modeſto miſſus fuiſſē.
ſubito ferri moles que eis erat im
poſita cecidit. ⁊ carcer immenſo
lumine coruſcauit Quod cum im
peratori nunciatū fuiſſet. eductꝰ
inde in clibanum ardentem mitti
tur. ſed tamen illeſus egreditur.
Tunc leo terribilis ad eum deuo
randū dimittitur. ſed tamen ab
eo fidei virtute placat Tādem ip
ſe cū modeſto ⁊ creſcentia nutrice
ſua que ſemꝑ eum ſecuta fuerat i
eculeum ſuſpendi iubentur. Sed
ſubito aer turbatur. terra ꝯcutit.
tonitrua mugiūt. ydolorū tem
pla corruūt. ⁊ mltos occidūt Im
perator autem territus fugiens.
pugnis ſe percuciebat dicēs. Ve
michi qm̄ ab vno puero victꝰ ſu.
Illi āt ab āgelo ꝯtinuo ſoluti iux
ta quoddā flumen ſe inuenerūt
Et ibi pauſantes et orantes aīas
dño reddiderunt. Quorum corpo
ra ab aquilis cuſtodita florētia il
luſtris matrona ſancto vito re
uelante reperit. et ea accipiens
honorifice ſepeliuit. Paſſi ſunt au
tem circa annū domini ducente
ſimum octogeſimū ſeptimū.

De ſancto quirico ⁊ iulita mr̄e eiꝰ

Hyſtoria. lxxviii.

Quiricꝰ filiꝰ iulite mr̄ōne
de yconio ꝓgenite Que
fugiēs ꝑſecucōē i tharſo
cilicie morabat Vbi filio ſuo q̄rico

rum lacte carnis diſciplinam inſu
dit diuine legis Inſurgēte igitur
contra xp̄ianos perſecutione ſub
alexandro imperatore· tenta eſt
a preſide alexandro· qui ſicut im
peratori ſuo par erat in nomine
ita ſimilis illi erat etiam feritate
Cumq̄ʒ cogeretur ydolis immola
re non modico animi angebatur
merore q̄ᵈ poſita in procinctu belli
pro cōfeſſione fidei ſui deſtituta
ſolatio paruuli videretur· ad eius
tamen ſuggeſtionem iubente p̄
ſide perquiſitus eſt infans · et in
uētus ante preſidem collocatus·
Qui videns pueri etatem adhuc
tenerā· atq̄ʒ ex ea animi cōiectās
molliciem · cepit illum primo de
mulcere blādiens· deinde minis ḡ
uibus grauioribus tormentis in
fantilem animum conſternare ·
Puer autem minantē eq̄ vt blan
dientem paruipendens, mente ſe
niori diſertiſſimo q̄ʒ ſermone xp̄ia
num ſe eſſe conſtantiſſime ꝓfeſſꝰ
eſt , et qui ab hac profeſſione nec
minis nec precibꝰ · non grauibꝰ
verberibus· non membrorū om
nium conuulſioē , nō demq̄ʒ ſan
guinis ipſiꝰ effuſione poſſit auelli
Cū aūt ſtaret ante preſidem ſcd̄m
tempus elinguis , nō ipſe ſed in il
lo et ꝑ illum ſpiritus ſanctus loq̄
batur Dixit autem illi alexander
Volo michi pādas quis huiꝰ tibi
doctrine mgr̄ extiterit , ſimꝉ eciā
reſipiſcas ab hac tua ptinacia ne
grauioribus tormentis afflictus ꝑ
imaris Ad hec infans Miror inq̄t
o preſes inſipienciā tuam · quia
in me tātillam cernens etatem
nec dū quidem trimam· diſcenda

ſciencie ad huc inidoneam pdcū
cteris quis me hāc diuinam docu
erit ſapientiam· Quo audito pre
ſes furore correptus infantem iu
bet vehementiſſime cedi Qui dū
cederetur· erectis in celum oculis
et corde cum manibus tanquam
fortis adletha benedicens clama
bat ad dominū· Gratias ago tibi
domine qui ſecundum magnam
tuam miſericordiam virtutem ꝑ
ficis in mea infirmitate · Tum ve
ro quaſi inſultans carnificibꝰ cla
ra voce pro viribus inſonabat di
cens Xp̄ianꝰ ſum xp̄ianus ſum·
Et quotiens huiꝰ confeſſionis vo
ces emiſit· totiens noue in eo vi
res corporis reparabantur · adeo
vt preſes cum omnibus tantille
etatis tantam ſufferentiam mira
retur At pia mater in tali illum
videns agone conſtitutum toto
corde benedicebat dominum· hor
tās illū vt in fide perſiſteret· nec
euaſiōe preſentium tormentorum
cito finiendorum eterna ſibi ſuppli
cia cōpararet· Timebat enim ne
tantis cederet ſuppliens pre teneri
tudine corporis· Iterum ergo iu
bet eam ſibi preſes cum filio pre
ſentari· et in xp̄i vt prius confeſſi
one ſtabiles diutiſſime tortos hor
rido carceri mancipari Erant au
tem in eodem carcere viri vincti
quaſi quadringenti quadraginta
quatuor· quos hortabantur ſanc
ti ad xp̄m conuerti· teſtificantes
eis quia non eſt aliud nomen ſub
celo in quo oportet nos ſaluos fie
ri Cumq̄ʒ illi iſtorum exemplo ꝓ
uocati confiterentur ſe credere v
num deū· et audiſſet hoc p̄ſes· iuſſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

omnes illos decollari At quiricus
et iulita dum frequenter ſuis paſ
ſionibus deum glorificant. de vin
cul' ad tribunalia. de tribunalib9 ad
vincula reuocati. mēbraq₃ varijs
cruciatibus diſtenti. pſſedens ty
rannus eos in ſufferendo alacres
in certando inſuperabiles iuſſit ā
bos pariter decollari. Poſtea au
tem ne ſepelirentur eorum corpo
ra i fruſta conciſa ſūt atq₃ diſper
ſa. Sed ab angelis recollecta atq₃
oſtenſa fidelibus honorifice ſūt ſe
pulta. Horū paſſio recolit̄. xvi.
kal'. Julij.

Vita ſācte marine.
Hyſtoria. lxxix.

Erat quidam ſecularis ha
bens filiam vnicam. qui
cōmendans eam cuidam
fideli abiens factus eſt monach9.
Ingreſſus autē fideliter atq₃ obe
dienter omne opus monaſterij p
ficiebat. propter qđ abbas eum
pl9 ceteris diligebat. P9 paucos
autem dies cepit contriſtari mul
tum eo q̄ ſollicitus eſſet de filia.
Videns autem eum abbas triſtici
am preferentem in vultu dixit ei
Quare triſtaris frater et non in
dicas michi cauſam? Tunc proci
dens ille cum lacrimis dixit Reli
qui filium paruulum et affligor pp
ter eum et non dixit ei q̄ puella
eſſet Abbas autem dixit ei Si dili
gis eum vade et adduc eū vt ſit
tecum Que cum vocaretur mari
na mutauit nomen vocans eam
marinum. nullus q₃ agnouit de
fratribus q̄ puella eſſet. Inſtrue

bat autem eā pater eius in time
re domini. et contra inſidias dya
boli cautam eſſe docebat. ne īqui
ens huius ſancti monaſterij diſci
plina per nos ſolui videatur. neq₃
vſq₃ in finem alicui homini miſte
rium tuum reuelare preſumas.
Dum autem facta eſſet anniorum
decem et ſeptem defunctus eſt pa
ter eius Remanſit ergo ſola i cel
la patris ſui. obediens omnibus
i monaſterio. propter quod etiā
ipſa ab omnibus diligebatur Ha
bebat autem monaſteriū par bo
um et carrū cū quo a vicino ma
ri neceſſaria afferebant Cepit au
tem et marinus ex iuſſione abba
tis frequenter pergere cum carro
et ſiqn̄do tarde fiebat ad reuertē
dum manebat in vicino pandoci
o cum ceteris monachis Contigit
autem vt miles quidā ingreſſus
concumberet cū filia virgine quā
habebat pandox et concepit ab
eo. Interrogata autem a paren
tibus de quo concepiſſet. ait Mo
nachus ille marinus qui cum car
ro huc venire conſueuit oppreſſit
me et concepi Statim autem per
gentes ad abbatē monaſterij pa
rentes dixerunt. Ecce domine ab
ba marinus quomō decepit filiā
noſtram Vocās autē abbas ma
rinum dixit illi Tu hoc ſcelus ma
xime operatus es? Qui aliquādiu
tacens et ingemiſcens dixit Pecca
ui pater. penitentiam ago pro
peccato. ora pro me Commot9
autem abbas ad iracundiam. af
flictum illū iuſſit extra monaſte
rium proijci Que abiēs patienē
iactauit ſe ante fores monaſterij

affligens ſe ibi in penitentia ſuper
terraz tamq̄ ipſa peccaſſet Et ab
ingredientibus fratribus poſtula
bat vt vel vna illi panis buccella
donaretur · ſic permanens ibi per
tres annos . Puella autem pepe
rit filiuz · quē ablactatum addux
it mater illi dicens · Ecce frat̄ ma
xime nutri filium tuum · Et reliq̄t
eum illi et abijt Quem ſancta vir
go ſuſcipiens tamquā proprium
filium nutriebat de ipſa buccella
quam ab introeuntib9 poſtulabat
Factum eſt autez hoc per duos ali
os annos · ¶ Videntes autem ei9
pa tientiam fratres mia moti dix
erunt ad abbatem · Ecce quicq3 an
ni ſunt · q̄ penitentiam egit iacēs
ante ianuam ſuſcipe euz · Qui vix
conſentiens vocauit illuz ad ſe di
cens ei . Pater tuus vir ſanctus
fuit · et te paruulaz introduxit huc
nunc autem ingredieris cum filio
quem ī adulterio concepiſti vnde
oportet te penitere In hoc ergo
mereberis meaz gratiam · vt om
nes monaſterij immūdicias tu ſo
lus purges et aquam ad neceſſari
a purganda portes · et omne qđ
abiectum eſt deuota perficies Sā
cta autem hec omnia deuote ſuſ
cipiens · omne quod ei iuſſum eſt
deuota pficiebat · Et poſt paucos
dies dormiuit in domino · Quod
vt audiuit abbas · dixit fratri
bus · Videte fratres quale pecca
tum fuit pro quo nec penitentiaz
meruit · Ite ergo et lauantes eā
a monaſterio lōge ſepelite · Quaz
lauantes inuenerūt eē feminam
Et obſtupeſcentes tundebant pe
ctora ſua mirantes pacientiā illi9

Et venientes dixerūt abbati cū
lacrimis · Abba veni et vide fratrē
marinū et videb̄ i eo mirabilia di
de te autem vide quid agas · Ille
ergo territus venit ad corpus · et
diſcooperiens eaz vt cognouit eē
mulierem mox in terraz cecidit ·
percuciens q3 caput ſuum vocife
rabatur dicens · Coniuro te p ihe
ſum xp̄m ne me condempnes an
te illum eo q̄ afflixerim te · quia
ignorans feci · Tu domina non
dixiſti miſterium tuum · et ego in
verieate non cognoui ſanctam cō
uerſationem tuam · Et iuſſit ſactū
corpus in monaſterium intra ora
torium reponi ¶ Eadem vero die
puella que eā infamauerat arrep
ta a demone venit ad monaſteriū
et confitebatur crimen quod ad
miſerat · et de quo concepiſſet · et
poſt ſeptē dies ad eius ſepulchrz
liberata eſt . Audientes autem
hec mirabilia omnes vicini atq3
monaſteria venerunt cum cereis
ymnis et canticis benedicentes
dominum ad ſepulchruz illi9 vbi
vſq3 modo xp̄c orationibus eius
multa facit mirabilia ad laudem
nominis ſui · Obijt autem . xiiij
kal̄ iulij ·

De noib9 ·

GEruaſius dicitūr a gerar
quod eſt ſacrum et vas
vel a gear quod eſt inco
latus et ſyon paruul9 quaſi ſacer
per vite meritum · vas per virtu
tum receptaculum · peregrinus p
mundi ɔtemptum · paruulus per
ſui deſpectum ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ Prothaſi? a ꝑtos qđ eſt ꝑmū
ꝛ ſyos de? ſiue diuin? · vel a ꝓcul
ꝛ ſtaſis qđ ē poſitio quaſi ꝑmus p
dignitatē · diuin? p dilectionē · ꝓ
cul poſitus a mūdi affectōne · Ho
ꝝ paſſioēꝫ ābroſi? in libello ad eo
ꝝū caput poſito ſcriptā repperit ·

De ſcis geruaſio ꝛ prothaſio ·
¶ Hiſtoria · lxxx ·

Geruaſius et prothaſi? gemi
ni fratres filij fuerunt ſanc
ti vitalis et beate valerie ·
Qui oiā ſua paupib? erogantes
manebāt cū ſancto nazario · qui
apud hebredunū oratoriū cōſtrue
bat · ꝛ ei celſus puer lapides porri
gebat Qđ vero nazarium iam cel
ſū habuiſſe narrat forte p āticipa
tionē accipit · cuꝫ lōge poſt eū ſibi
fuiſſe oblatū ex hiſtoria nzarij col
ligat Cū autē omnes ad neroneꝫ
imperatorē ducerētur · ſeqbatur
eos eiulans puer celſus · quē cū
ꝗn? militū alapis cederet ꝛ cedē
teꝫ nazari? increparet · irati mili
tes nazariū calcib? ceciderūt ꝛ ip
ſum cū alijs in carcere recluſerūt
ꝛ poſtmodū in mare p̄cipitauerūt
Geruaſiū vero ꝛ ꝓthaſiū medio
lanuꝫ duxerūt Nazari? vero mira
culoſe liberat? mediolanū venit
Eo quoqꝫ tēpore ſupueniente co
mite aſtacio qui cōtra marchomā
nos ꝓficiſcebat ad bellū · deoꝝ cul
tores ei occurrerūt aſſerentes ꝙ
dij ſibi reſpōdere ꝯtempnerēt ni
ſi ꝑus geruaſi? ꝛ ꝓthaſi? immola
rent · Continuo igitur tenentur
et vt ſacrificent inuitantur · Cui
cum geruaſius omnia ydola ſur
da et muta eſſe diceret ꝛ ipſū ab
omnipotenti deo victoriam requi
rere debere doceret · irat? comes
tam diu euꝫ plunbatis cedi iuſſit
ꝙ diu ſpiritum exalaret · Deinde
prothaſium accerſiri iuſſit · eiqꝫ
dixit · Miſer vel tu viuere ſtude ꝛ
noli cuꝫ fratre tuo mala morte pe
rire · Cui prothaſius Quis eſt mi
ſer? Ego qui te non timeo · an tu
qui me timere probaris? Cui aſta
cius · Ego te miſer homo quomō
timeo? Cui prothaſi? · In hoc me
times · ꝙ a me ledi probaris ſi nō
ſacrificauero dijs tuis Si enim te
ledi a me nequaꝙ̄ timeres · nūꝙ̄
ad ſacrificium ydolorum ipſe me
compelleres · Tunc eum comes in
eculeuꝫ ſuſpendi precepit · Cui ꝓ
thaſius · Non tibi comes iraſcor
quoniam cecos tui oculos cordis
attendo · quin poti? tui miſereor
quia neſcis quid facis Age igitur
qđ cepiſti vt michi cum fratre meo
hodie poſſit occurrere benigni
tas ſaluatoris · Tūc comes iuſſit
eum decollari · Philippus autem
ſeruus chriſti cum filio ſuo corpo
ra eorum rapuit et occulte in do
mo ſua ī archa ſaxea ſepeliuit Et
libellum eorum ortum vitam et fi
nem continentem ad eoꝝū caput
poſuit · Paſſi ſunt autem circa an
nos domini quinquagintaſepteꝫ
ſub nerone Horū corpora multo
tēpore latuerūt · ſed tēpore beati
ābroſij hoc mō repta fuerūt · Am
broſio nāqꝫ in eccleſia ſāctoꝝ feli
cis et naboris ī oratione poſito · i
ta vt nec vigilaret apte nec dor
miret integre apparuerunt ei du
o pulcherrimi iuuenes veſtibus

candidiſſimis .i. collobio et pallio
induti· caligul' calciati · ſecū maib9
extēſis orātes Orauit igit' ābroſi
us vt ſi ē illuſio ñ vltra appareat·
ſi āt veritas denuo reueletur· Si
mili ergo modo canēte gallo orā
tes ſecū iuuenes apparuerūt· Ter
cia vero nocte defecto corpore iam
ieiunijs nō dormienti ſ; ſtupēti cū
tercia pſona ſibi apparuerūt· que
ſilis paulo apoſtolo videbatur· ſe
cūdū q in pictura pſpexerat Il
lis tacentib9 apoſtolus ſibi dixit·
Iſti ſunt qui nichil terrenū deſi
derantes monita mea ſecuti ſunt
Quorū corpora in eō reperies loco
ī quo ſtas· duodeci pedū altitudīe
terre coopta archā īuenies· et ad
caput eorū libellū in quo ort9 eo
rū cōtinet' et finis. Cōuocatis igit'
vicinis coepis ipſe prior terre foſ
ſor acceſſit et ōmia put dixerat ſibi
paulus inuenit. Et licet iā trecēti
āni et vltra fluxiſſent· ita tñ eorū
corpora ſūt reperta ac ſi ipſa hora
ibidē fuiſſēt poſita· Inſup et odor
mirabilis inde fragābat Cec9 autē
quidā tangens feretrū illuīnat9
ē et multi alij meritis eorū curati
ſūt· In horū ſolēpnitate pax int'
lōgobardos et romanū imperium
reformata fuit Et ideo greg̃· pa
pa Loqt' dñs pacē ī plebē ſuā· ī in
troitu miſſe cātari īſtituit· Vñ et
officia parti ſanctis cōueniūt ptī
nētib9 que ī ipſis ang̃e dieb9 ¶
Refert aug9 ī libro xxij · de ciui
tate dei· q ipſo pñte et imperato
re et mlta turba quidā cec9 apud
mediolanū ad corpora martirum
geruaſij et pthaſij lumē recepit V
trū autē ſit ꝑdictus cecus an ali9
ignorātur ¶ Idem quoq; refert
ibidem· q quidam iuuenis ī villa
que dicitur victoriana q̄ ab yppo
regio triginta milibus diſtat cū
in quodam flumine equum laua
ret· cōtinuo dyabolus eum vexa
bat· et in flumine tanq̄ mortuū
proiecit· Cum autem veſpere in
eccleſia iſtorum martirum que p
pe erat cantarentur· ille vocibus
illis quaſi percuſſus cum grandi
fremitu eccleſiam intrans altare
tenebat. inde amoueri non valēs
tanq̄ ſi ibidem alligatus fuiſſet .
et cum demō vt inde exiret adiu
raretur ille ſe eius membra cum
exierit amputare minabatur ·
Cum ergo exiret adiuratus ocu
lus eius in maxillam fuſus tenui
venula dependebat . ſed in locum
ſuum ſicut potuerunt oculum re
uocarūt· Et ecce inter paucos di
es meritis ſanctorum geruaſij et
prothaſij plene ſanatus eſt· Am
broſius quoq; in prefatione ſic a
it · Hij ſunt qui vexillo celeſti ſig
nati victricia apoſtoli arma ſump
ſerunt· et a mundanis nexib9 ab
ſoluti nequiſſimi hoſtis vicia pro
ſternentes liberi et expediti xp̄m
dominum ſunt ſecuti · O q̄ felix
germanitas que ſacris inheren
do eloquijs nullo potuit interpo
lari contagio · O q̄ glorioſa cer
taminis cauſa vbi parit' coronan
tur quos vnus vterus maternus
effudit ·

De nomine·

IOhānes baptiſta multiplici
t' noīatur Dicit' eñ ꝑpheta·
amic9 ſpōſi· lucerna· āgel9· vox·
helias · baptiſta ſaluatoris · ꝑco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

iudicis ⁊ pcurſor regis In ꝓpheta
deſignatur prerogatiua cogniti
onis In amico ſponſi prerogati
ua dilectionis In lucerna ardenti
prerogatiua ſanctitatis In ange
lo prerogatiua virginitatis In voce
prerogatiua humilitatis In helia
prerogatiua feruoris In baptiſta
prerogatiua mirabil' honoris. In
precone prerogatiua predicatio
nis In pcurſore prerogatia ppacōis

De ſancto iohanne baptiſta.
Hyſtoria. lxxxi.

Natiuitas iohis baptiſte ab
archangelo gabriele hoc
modo annunciata fuit.
Dauid em̄ rex ſicut habet i hyſto
rijs ſcolaſticis volens cultum dei
ampliare vigītiquatuor ſūmos ſacer
dotes inſtituit Quoꝝ tamē vnus
maior erat. qui princeps ſacerdo
tū dicebat Statuit aūt ſedecī viros
de eleazar et octo de ythamar. Et
ſecundum ſortem dedit vnicuiqꝫ eb
domadam vicis ſue Abias autem
octauam ebdomadam habuit. de
cuius gn̄e zacharias fuit Erāt aūt
ipſe et vxor eius elizabeth ſenes
et abſqꝫ liberis. Cū ergo zachari
as templum domini vt incenſum
poneret ingreſſus fuiſſet. ⁊ mlti
tudo populi de foris expectaret.
apparuit ei gabriel archangelus
Cum autem zacharias in eius vi
ſiōe timeret ayt. Ne timeas zacha
ria. qm̄ exaudita eſt oratio tua.
Proprium eſt enim bonorum an
gelorum ſecundum ꝙ dicit gloſa
ex ſua viſiōe territos benigna ex
hortatione ꝓtinus conſolari Econ
tra mali angeli ſe in lucis āgelos
transfigurantes ſi quos ex ſui pre
ſentia territos ſenſerit. ampliori
eos horrore concutiūt Annunciat
ergo gabriel zacharie ſe filium ha
biturum. cuius nomen iohannes
eſſet qui vinum et ſiceram non
biberet. ⁊ ante dominum in ſpū
et vtute helie precedet. Johannes
vocat helias rōe ſitus. qꝛ ambo in
deſerto Rōe victꝰ qꝛ ābo in victu
parci Rōe veſtitus qꝛ ābo veſtitu
inculti Rōe officij quia ambo pre
curſores. ſed ille pcurſor iudicis.
iſte ſaluatoris Rōe zeli. quia vbū
eoꝝ verbum quaſi facula ardebat.
Zacharias autē cōſiderans ſui ſe
nectutem et vxoris ſterilitatē du
bitare cepit. ⁊ more iudeorum ſig
nū ab āgelo requiſiuit Angelꝰ au
tem pro eo ꝙ verbis ſuis non cre
didit. ipſum taciturnitatis plaga
percuſſit. ¶ Notandum autem. ꝙ
dubitatio ꝯſueuit fieri et excuſari
aliqn̄ ꝓpt ꝓmiſſoꝝ magnitudinem.
ſicut legit de abraham. Quando
em̄ ſibi dn̄s ꝓmiſiſſet ꝙ ſemē ſuū
terram chanaan poſſideret. dixit
ad eum abraham Domine vnde ſci
re poſſim ꝙ poſſeſſurꝰ ſim eam?
Et reſpondēs dn̄s. Sume inquit
michi vaccam triēnem ⁊c. Aliqn̄
ꝓpt fragilitatis ꝓprie conſiderati
onem. ſicut patet in gedeone qui
ayt de ſeipſo Obſecro mi domine
in quo liberabo iſrahel? Ecce fami
lia mea infima eſt in manaſſe et
ego minimꝰ in domo patris mei.
Et ex hoc ſignū petijt et accepit.
Aliquādo ꝓpt nature īpoſſibilita
tem. ſicut patet in zara. Cū enim
dixiſſet dominꝰ Reuertēs veniam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Zacharias punitur

quare Zacharias taciturnitate mulctatur

1. quia loquendo peccaverat

2. ut maius appareret miraculum

3. quia legi silentium imponebatur

4. quia signum petijt

Completa septimana officij abijt domum Elisabeth impregnavit 5 mensibus se occultans

mense 6. B. V. visitat

aD te. ⁊ habebit zara filium. ⁊ ri
ſit zara p⁹ oſtium dicens. Poſt
ꝙ̄ conſenui et dominus meus ve
tul⁹ eſt ⁊c̄. Quid eſt ergo ꝙ ſol⁹
zacharias ex eo ꝙ dubitauit pla
gam incurrit. cū ibi eſſet et mag
nitudo ꝓmiſſionis et conſideratio
ꝓprie fragilitatis qua talez ſcilicz
filium habere ſe indignū reputa
bat. et impoſſibilitas naturalis.
Hoc multiplici de cauſa factuz fu
iſſe putatur. Primo ſecunduz be
dam. quoniam diſcredendo locut⁹
eſt. ideo ſilentio plectitur vt tacē
do credere diſcat Secundo quoni
am ideo mutus effect⁹ eſt. vt ma
ius miraculum in natiuitate filij
appareret. Cum enim in natiuita
te iohānis loq̄la redditur miracu
lum miraculo cumulatur. Tertio
quoniam congruum fuit. vt vocē
amitteret quando vox naſcebatᷣ.
et legi ſilentium imponebatur.
Quarto quoniam ipſe a domino
ſignum petijt et ipſam taciturni
tatem in ſignū accepit. Cum aūt
zacharias foras ad ꝑplm exiſſet.
⁊ eum factum mutum viderēt cg
nouerūt ipſo innuente ꝙ viſionez
vidiſſet in templo Completa aūt
ſeptiana officij ſui. abijt in domū
ſuā ⁊ concepit elizabeth. ⁊ menſib⁹
qn̄qꝫ ſe occultauit. Quia ſic ibidē
dicit amb. ptus ſui erubeſcebat e
tatē. ne in ſenectute vacaſſe libi
dini videretᷣ. ⁊ tam gaudebat ſte
rilitatis carē obprobrio. ꝙ obpro
briū ē mulierib⁹ nō habere p̄miū
nuptiaꝝ. ꝓpter qd̄ et nuptie cele
brātur. ⁊ carnalis coit⁹ excuſatᷣ.
Mēſe aūt ſexto beata maria q̄ do
minuz iā conceperat cōtulās virgo
fecunda ablate ſterilitati et cōpa
tiens ſenectuti venit ad elizabeth
Et cum eam ſalutaſſet beatus io
hannes iā ſpū ſancto repletus ſē
ſit filiuz dei venire ad ſe. ⁊ p̄ gau
dio in matris vtero tripudiauit.
et motu ſalutauit quez voce ſalu
tare non potuit. Exultauit enim
q̄ſi geſtiens ſalutare et dn̄o ſuo aſ
ſurgē Manſit ergo btā virgo cuz
cognata ſua tb⁹ mēſib⁹ miſtrās ei
Natūqꝫ pueꝝ v̓go btā cum ſāctis
ſuis maib⁹ de terra leuauit. ⁊ q̄ſi
morē gerule offic ioſiſſime peregit
Hic dn̄i p̄curſor iohēs nouē ſpeci
aliter ꝓuilegijs claruit. Nā p̓mo
idē angelus qui dn̄m ānunciauit
ipm̄ annūciat. in vtero matris ex
ultat. mater dn̄i ipſuz a terra le
uat. linguā p̄ris r̄ſerat. baptiſmū
p̓mus ordinat. xpm̄ indice demō
ſtrat. xpm̄ maib⁹ ſuis baptiſat.
ipſū pre ōmb⁹ xpūs laudat. i lim
bo poit⁹ xpm̄ venturū prenūciat.
Propter hec nouez priuilegia vo
catᷣ a dn̄o ꝓpheta et pl⁹ ꝙ̄ ꝓpheta
Criſ. etiā q̄re dicatᷣ pl⁹ ꝙ̄ ꝓpheta
ſic apt. Prophete ē bn̄ficiū ꝓpheti
e a deo accipe Nūq̄d ꝓphete ē bn̄fi
ciū baptiſmatis dō dare. Prophe
te ē vt ipē de dō ꝓphetet. nūq̄d ꝓ
phete ē vt de⁹ de illo ꝓphetet. Oēs
ꝓphete ꝓphetauerūt de xpō de ill'
aūt ꝓphetatū nō ē. Ipē aūt nō ſo
luz ꝓphetauit de xpō. ſ etiā alij ꝓ
phete ꝓphetauerūt de illo Oēs por
titoēs vbi fuerūt. iſte āt ipſa vox
Quātū aūt ipā vox ꝓximior v̓bo ē
tn̄ v̓bū. tātū iohēs ꝓpiquior xpō.
nō tn̄ xpc. Scd̄m amb. laus iohis
ex qn̄qꝫ cōprehēditᷣ. ſcz ex pn̄tib⁹.
miracul'. morib⁹. munē. ⁊ p̄dica

b.V. 3 mensis mansit

2 privilegia Jois

laus Joannis ex quinque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ctione. Laus aũt parẽtum ſcḋm eũdẽ
ambroſiũ ex quinq; manifeſtat.
Ayt enim ſic Plena laudatio que
genus in moribus. mores in equi
tate. officiũ in ſacerdotio. factũ ĩ
mandatis. iudiciũ in iuſtificationi
bus cõprehendit Secundo ex mira
culis. quorum quedam fuerũt ãte
eius cõceptionem in vtẽo ſcʒ an
gelica annũciatio. noĩs impoſitio.
et loquele p̃ris amiſſio. Quedaʒ
q̃ntũ ad eius cõceptionem ĩ vtero
ſcʒ ſupnaturał cõceptio. ei9 ĩ vte
ro ſactificatio. ⁊ ꝓphetał donĩ re
pletio Quedaʒ q̃ntũ ad ei9 natiui
tatẽ ex vtero ſcʒ vtriuſq; parẽtis ſpi
rit9 ꝓphetał adeptio. q2 ⁊ mr̃ nomẽ
ſciuit ⁊ pr̃ cãticũ edidit. Loquele
p̃ris reſeratio ⁊ ſpũs ſãcti rẽpletio
Vñ ⁊ zacharias paṫ ei9 impletus
ſpũ ſãcto ⁊c̃ Amb. Reſpicite iohã
nẽ quãte v̉tutis ſit ei9 vocabulũ.
cui9 nũcupatio reddit muto vocẽ.
patri pietatem. ꝑplo ſacerdotẽ.
Pri9 enim erat tacẽs lingua. ſte
rił filio. priuatus officio. At vbi
iohẽs naſciṫ fit repẽte pr̃ ꝓpheta.
loq̃le vſũ recipit. ꝓlẽ affectio ſuſ
cipit. ſacerdotem fũctio rẽcogno
ſcit. Tertio ex morib9 q2 ſãctiſſi
me vite fuit. De cui9 ſãctitate di
cit crĩs. Cõuerſatio iohĩs oĩm vi
tã faciebat culpabilẽ apparẽ Quẽ
admodũ ſi videas albã veſtẽ dicis
ſatis cãdida veſtis ẽ. Si vero poſi
eris iuxta niuẽ ĩcipit tibi ſordida
apparere. ⁊ ſi vere ſordida nõ eſt
Sic quãtũ ad ad cõpationẽ iohãnis
õnis hõ videbaṫ imũdus. Cuius
quidẽ ſãctitas ẽplex habuit teſti
moniũ. Primo a ſupcęleſtibus. ſ.
ab ipã trinitate. et p̃mo a prẽ qui

vocat eum angelum malachie. iij
Ecce ego mitto angeluʒ meũ ⁊c̃.
Angelus auteʒ eſt nomen officij
non nature. Et ideo dicitur ange
lus ratione officij ex eo ꝙ õnium
angelorum officiũ exercuiſſe vide
ṫ Habuit enim officium ſeraphim
Interpretantur enim ſeraphim
ardentes. quia ipſi in dei amore
plus alijs ardent Et de iohanne dꝛ
Eccleſiaſtici. xlviij. Surrexit heli
as quaſi ignis ⁊c̃. Ipſe enim venit
ĩ ſpũ et virtute helie. Secundo ha
buit officium cherubin Cherubin
interpretatur plenitudo ſcientie.
⁊ iohãnes dꝛ lucifer Job. xxxviij.
Nũquid producis luciferũ in tempo
re ſuo. ſ. ex eo ꝙ fuit t̃min9 noctis
ignorãtie et iniciũ lucis g̃tie Ter
tio habuit officiũ thronoꝝ quoꝝ
officiũ eſt iudicaṙ Et de ioh̃ne dꝛ
quia arguebat herodẽ dicẽs. Nõ
licet tibi habere vxorẽ fratris tui
Quarto habuit officiũ dñationum
que docẽt nos erga ſubditos dñi
uʒ gerere. ⁊ iohẽs erga ſbditos
habebaṫ in amore. erga reges in
timore Quĩto habuit officiũ prin
cipatuuʒ q̃ docent nos ſuperiores
reuereri. ⁊ iohãnes dicebat de ſe
Qui t̃raẽ de t̃ra loquiṫ De xp̃o au
tẽ Qui de celo venit ſup oẽs eſt Itẽ
Cui9 nõ ſũ dign9 ſoluere corrigiã
calciamẽti ⁊c̃. Sexto habuit offici
um poteſtatũ p quos poteſtates
cõtrarie arcẽṫ que nõ potuerũt no
cere ſibi iã ſãctificato. a nob̉ etiaʒ
arcebat cũ ad baptiſmum nos diſ
ponebat ⁊c̃. Septimo habuit offi
cium virtutum p quas ſiũt mira
cula. et btũs iohãnes mlta mira
cula in ſeipõ oñdit Magna enim

fuerunt miracula mel ſilueſtre et
locuſtas edere · pilos camelorū ī
duere ⁊ huiuſmodi Octauo habu
it officiū archangelorū quādo re
uelabat maiora · ſicut ea q̄ ſpecta
bāt ad noſtram redemptionē cū
dicebat Ecce agnus dei ⁊c̄ Nono
habuit officiū angelorū quādo an
nūciabat minora ſicut ea que ſpe
ctabāt ad mores vt illud Penitē
tiā agite ⁊c̄ · Itē militib9 dicebat
Neminē concutiatis ⁊c̄ · Scd'o ipſius
iohānis ſanctitas habuit teſtimo
nium a filio ſicut p3 Mat · xi · vbi
eum xp̄c mltiplicit ⁊ mirabiliter
cō̄mendat dicens inter cetera In
ter natos mulierū nō ſurrexit ma
ior iohāne baptiſta · ¶ Tertio ha
buit teſtimoniū a ſpū ſancto cū
per patrem ſuum dixit · Tu puer
ꝓpheta altiſſimi vocaberis ⁊c̄ . Se
cundo a celeſtibus . i . ab angelis ſi
cut patet Luce pmo Vbi eū āge
lus mltiplicitet cō̄mendabat oſt
dens quante ſit dignitatis quo ad
deum cum dicit Erit em̄ magnus
coram domino Quāte ſanctitatis
quo ad ſeipſum cum dicit Vinū ⁊
ſiceram non bibet et ſpū ſancto
replebitur ⁊c̄ · Quante vtilitatis
quo ad ꝓximum cum dicit Et mlt
tos filiorum iſrahel cōuertet ⁊c̄ ·
Tertio a ſub celeſtibus . i . ab homi
nibus ſicut a patre ſuo et vicinis
cum dicebant · Quis putas puer
iſte erit ⁊c̄ Quarto ꝯprehenditur
laus iohannis ex mun̄e · Habuit
em̄ munus in ſtatu in vtero · in e
greſſu ex vtero · in mundi ꝓgreſ
ſu · ⁊ in mūdi egreſſu In vtēo ha
buit t̄plex mirabile mun9 gratie ·
Prio g̃tiā qua ī vtēo ſactificatus

fuit Vnde fuit an̄ ſanct9 q̄ natus
Ihere · pmo Priuſq̄ te formarē
in vtēo noui te ⁊ anteq̄ exires de
ventre ſāctificaui te Secūdo gra
tiam qua ꝓphetare meruit · ſicut
quādo in vtero matris exultās dn̄m
adeſſe cognouit Vnde criſoſtom9
volens oſtendere qualiter fuerit
pl9 q̄ ꝓpheta dicit · Prophete eſt
pro merito ꝯuerſatiōis ⁊ fidei pro
phetiā accipere Nūquid ꝓphete fu
it vt prius fieret ꝓpheta q̄ homo?
Et q2 ꝯſuetudo erat vt ꝓphete in
ungerēt · tūc quādo beata virgo
elizabeth ſalutauit xp̄c iohānē in
ꝓphetā inūxit ſcd'm q2 dicit criſo
ſtom9 i hec verba Xp̄c id' fecit ma
riā ſalutāe elizabeth · vt ſermo ꝓ
cedens de vtēo matris vbi habita
bat dn̄s · ⁊ per aures elizabeth in
greſſus deſcendit ad iohānē vt il
lic eū vngēt in ꝓphetā · Tertio ha
buit g̃tiā q̄ meritis ſuis m̄ri ꝓpheti
e ſpm̄ tribuit Vn̄ criſ · volēs oſtē
dē qualit̄ pluſq̄ ꝓpheta fuit ait ·
Quis ꝓphetarū cū eēt ꝓpheta ꝓphe
tā face potuit? Helyas q̄de vnxit
helizeū in ꝓphetā · n̄ em̄ ꝓphetandi
grām illi donauit Iſte āt ī vtero
m̄ris exultās dn̄i introit9 ſc iam ma
tri donauit · ⁊ os illi9 ī v̄bo ꝯfeſſi
onis apuit vt c9 n̄ videbat pſoā
ꝯgnoſcēt dig̃tatē · dicēs · Vn̄ hoc
michi vt m̄r dn̄i mei veīat ad me?
In egreſſu ex vtēo habuit t̄plex
mun9 qm̄ e9 ort9 fuit miāculoſus
ſāct9 ⁊ iocūd9 · q2 miāculoſ9 exclu
dit defect9 ipotētie · q2 ſāct9 ıat9
culpe · q2 iocūd9 lamtū miſerie Ce
lebrat āt ei9 ort9 ſiue natitas ſcd'm
mgr̄m vilhelmū altiſiodorēn̄ t̄pli
ci rōe Prio rōe ſcificacōis i vtēo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

2. ratione dignitatis in officio

Secūdo ratiōe dignitatis · in offi
cio · Ipſe em̄ tanq̄ lucifer venit ·
et eternū gaudiū nobis ꝓus nun
ciauit. Tertio ratiōe iocūditatis.
in ortu ſuo Dixerat em̄ angelus ·
Et multi i natitate eiꝰ gaudebūt ·
et ideo dignū eſt vt et nos in eiꝰ
natiuitate gaudeamus · ¶ In mū
di ꝓgreſſu habuit ſimiliter multi
plex munꝰ In hoc aūt patet eius
excellentiſſima et diuerſa munēa
grē · qm̄ habuit ꝑfectōez oīm ſan
ctoꝝ · Nā ꝓpheta fuit quādo dixit
Qui poſt me venturꝰ ē ⁊c̄ Pluſq̄
ꝓpheta qn̄ ipm̄ digito demonſtra
uit · Apl's qꝛ a deo miſſꝰ fuit Apl's
em̄ id ē qd miſſꝰ Vn̄ Fuit hō miſſꝰ
a deo ⁊c̄ Martir qꝛ ꝓ iuſticia mor
tem ſuſtinuit Cōfeſſor qꝛ ꝯfeſſꝰ ē
et nō negauit · Virgo Vn̄ ꝓpt eꝰ
v̄ginitatem appellatꝰ ē angelus
malachie. ij. Ecce ego mitto āge
lū meum ⁊c̄. In egreſſu de mūdo
habuit t̄plex munꝰ · qꝛ efficit̄ mr̄
tir īuictꝰ. Tunc em̄ palmā marti
rij adeptꝰ ē Dirigitur nūciꝰ preci
oſus · Ipē em̄ tūc illis qui erāt in
limbo precioſū nunciū attulit · ſcꝫ
de aduentu xp̄i ⁊ redemptiōe eoꝝ
Et colitur eiꝰ exitus glo̾ſus Eius
enim exitus de omnibꝰ qui ad lim
buꝫ deſcenderunt · ſpecialit̄ ab ec
cleſia ſolempnizat̄ ⁊ colit̄ glorioſe
¶ Quīto ex p̄dicatiōe Circa cuiꝰ
p̄dicationē angelꝰ ponit quatuor
cū dicit Et multos filiorū iſrahel
conuertet ad dominū deū ipōruꝫ
et p̄cedet ⁊c̄. Ponit nāq̄ fructū ·
ordinē · v̄tutē ⁊ finem · ſicut in lit
tera patet Et notādū ꝙ p̄dicatio
iohannis tripliciter fuit · Ipē nā
q̄ predicauit feruēter efficacit̄

et prudenter. Feruenter cuꝫ dice
bat · Genimina viperaꝝ ⁊c̄ · Qui
quidē feruor fuit īflāmatus carita
te · qꝛ erat lucerna ardēs. Vn̄ ipē
dicit in perſona iheremie · Poſu
it os meū vt gladiū acutū · Infor
matus veritate · qꝛ erat lucerna
lucens · Vn̄ iohis. qnto Vos miſi
ſtis ad iohānē et ille teſtimonium
ꝑhibuit veritati. Directus diſcre
tione ſiue ſcientia · Vnde turbis ⁊
publicanis ⁊ militibꝰ ſcd̄m vniuſ
cuiuſq̄ exigentiā ꝓpriā legē dedit
Et firmus cōſtantia Vn̄ et tā con
ſtanter p̄dicauit ꝙ ex hoc vitam
amiſit Hec em̄ quatuor debet hr̄e
zelus ſecūdum ꝙ dicit bernardus
Zelum tuuꝫ inflammet caritas ·
informet veritas · regat ſcientia ⁊
firmet cōſtantia ¶ Scd̄o predi
cauit efficacit̄ · quoniā ad predi
cationē eius multi conuerſi ſunt ·
Predicauit em̄ verbo per aſſiduī
tatē doctrine · ⁊ exēplo ꝑ ſactita
tē vite · Tertio predicauit prudē
ter · Cuiꝰ prudentia predicatioīs
in t̄bus fuit · Primo in eo ꝙ vſus
eſt cōminationibus vt malos ter
reret dicens · Iaꝫ enim ſecuris ad
radicē arboris poita ē ⁊c̄ · Secūdo
vſus eſt ꝓmiſſionibꝰ vt bonos al
liceret dicēs Penitentiā agite · ap
propinquabit enim regnū celoꝝ
Tertio vſus eſt moderationibus
vt mediocres paulatim ad perfe
ctionem attraheret. Vnde turbis
et publicanis ⁊ militibus leuia i
ponebat · vt poſtmodum ad ma
iora proueheret Turbis vt operi
bus miſericordie inſiſterent Pub
licanis vt ſe ab alienorū appetitu
abſtinerent · Militibꝰ vt neminē

3. ratione iocunditatis · In mundi progressu 3pl. munus · habuit perfectionem omnium SS. · fuit n. propheta · aplus · Martyr · Confessor · Virgo angelus · In egressu de mundo 3pl. munus 1° martyr · nuncius · 5. ex predicatione · predicauit ferventer · 2. predicauit efficaciter · 3. prudenter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

concitarent ⁊ nulli calumpniā fa
cerent et ſuis ſtipendijs contēti eſ
ſent. ¶ Et notādum ꝙ iohannes
euangeliſta hac die migrauit ad
dominū. ſed eccleſia feſtum iohā
nis euāgeliſte in terciū diem poſt
chriſti natiuitatē celebrādū īſtitu
it. q꞉ tūc eccleſia dedicata fuit et
ſolēpnitas natiuitatis iohīs bapti
ſte ī ſuo die remāſit Nimirꝫ q꞉ hec
dies ab angelo gaudio natiuitatis
p̄curſoris autenti patus fuit Non
aūt dogmatizādū eſt ꝙ euangeli
ſta baptiſte ceſſit tanꝗ̄ minor ma
iori Nō em̄ decēs ē q̄s eorū maior
ſit diſputāe. qđ in quodā exēplo
diuinitus ē oſtēſum. Erāt em̄ vt
legit̄ duo doctores theologi. quo
rū vnus baptiſtā. alter p̄ferebat
euāgeliſtā. Tandē ſup hoc ſolēp
ni diſputatiōe īdicta. quilibꝫ val
de ſollicitus eāt auctoritates ⁊ effi
caces rationes īuenire. quibꝰ ſuū
iohānem p̄ferre poſſet Aduenien
te āt diſputatiōis die. quilibꝫ ſā
ctoꝝ emulatori ſuo apparuit. eiqꝫ
dixit. Bene cōcordes ſumꝰ ī celis
de nobis non diſputetis in terris
Tūc illi ſibi adinuicē et ōni popu
lo viſionē publicauerunt. ⁊ dn̄m
bn̄dixerūt. ¶ Paulꝰ hyſtoriogra
phꝰ lōgobardoꝝ romane eccleſie
dyaconus ⁊ caſſineñ monachus
cum deberet quadam vice cereū
cōſecrāe. fauces eius rauce facte
ſūt. cum priꝰ vocales eſſent. Vt
ergo vox ſibi reſtitueret̄ ymnum
ſcꝫ Vt queāt laxis ⁊c̄. ad honorē
beati iohānis baptiſte compoſuit
vbi in principio petit vocem ſibi
reſtitui ſicut et zacharie reſtituta
fuit ſm̄ ꝙ dicit iohannes beleth.

Oſſa mortuoꝝ animalium vn̄decūqꝫ collecta hac die ab aliquibꝰ cō
burūt̄ Cꝰ duplex ē cauſa. vt ayt
Johēs beleth. vna ex antique iſti
tutiōis obſeruātia Sūt em̄ quedaꝫ
aīalia que dracoēs vocāt̄ q̄ ī aere
volant in aquis natāt. in t̄ra am
bulāt. Qn̄qꝫ āt dum per aera ābu
larēt ad libidinem ꝯcitabantur.
et ī puteis ⁊ ī aquis fluuialibus
ſperma iactabāt. et īde ſeq̄bat̄ le
talis morbꝰ Cōtra hoc ergo iſtud
fuit īuentū remediuꝫ vt de oſſibꝰ
aīaliū rogꝰ fiet̄. ⁊ ſic talia aīalia
fumꝰ fugaret. Et q꞉ iſtud maxīe
hoc tpe fiebat. iō adhuc iſtđ ī ali
quibꝰ locis obſeruat̄. Alia cauſa
ē. ad rep̄ſentandū q꞉ oſſa ſācti io
hānis ī ſebaſte ciuitate ab īfidelibꝰ
cōbuſta fuerūt Ferunt̄ etiā facule
ardētes q꞉ iohēs fuit lucēna ardēs
et lucēs. ꝛ rota vertit̄ q꞉ ſol tūc ī
circulo deſcendit. ad ſignificandū
ꝙ fama iohannis qui xp̄us puta
batur deſcendit. ſm̄ ꝙ ipē teſtio
niū perhibuit dicens Me oportet
minui. illum autem creſcere Hoc
ſignificatuꝫ ē ſm̄ ꝙ dicit auguſti
nus in eoꝝ ortibus et in eorū mor
tibus In eoꝝ ortibus. quia circa
natiuitatem iohannis incipiunt
dies decreſcere. circa natiuitateꝫ
chriſti creſcere. iuxta illud Solſti
cium decio chriſtum preit atqꝫ io
hannem. Iterum in eorum morti
bus. quia corpus chriſti in cruce
eſt exaltatum. corpus iohānis ca
pite minoratum. ¶ Refert pau
lus in hyſtoria longobardorum ꝙ
rocharith rex longobardorum
iuxta eccleſiā ſancti iohānis bap
tiſte cum multo ornatu ſepultus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

fuit. Quidam vero cupiditate il
lectus · nocte ſepulchrum aperiēs
demonis verſutijs conſentiens ab
ſtulit vniuerſa. Cui iohannes ap
parens ait · Cur auſus fuiſti tan
gere michi commiſſum · eccleſiaʒ
meam de cetero ingredi non vale
bis · Quod vtiq; ſic euenit · Nam
quandocunq; predictam eccleſiā
intrare volebat quaſi a validiſſīo
pugile guttur eius feriebatur et
ſic ſubito retro ruebat.

De ſanctis iohanne et paulo.
Hiſtoria · lxxxij.

Iohannes et paulus p̄mi
cerij et prepoſiti conſtan
cie filie conſtantini augu
ſti fuerunt. Eo autem tempore cū
gens ſcithica daciam et traciā oc
cuparet · et gallicanus dux roma
ni exercitus contra predictaʒ gē
tem mitti deberet · conſtantiaʒ fi
liam conſtantini ſibi pro mercede
laboris in vxorem dari petebat ·
Quod etiam romani principes in
ſtantius fieri poſtulabant · Pater
autem plurimum triſtabatur ſci
ens filiam ſuaʒ poſtq̄ a btā agne
te ſanata fuerat in virginitatis p̄
poſito poſitaʒ facilius occidi poſſe
q̄ ad cōſenſum inclinari. Virgo
tamen de deo cōfidens patri conſu
luit vt eam ſibi ſpondeat cum vi
ctor redierit · Verūptamen duas
filias ſuas quas ex vxore defūcta
ſuſceperat · idem gallicanus ſecuʒ
manere permitteret vt per eas mo
res et votum patris ſcire poſſet ·
Et ipſa duos prepoſitos ſuos io
hannē et paulū ſibi concederet i ſpe
cie q̄ſi firmitatis maioris · rogās
deū vt ipſā et filias ad deū cōuerte
ret · Q̄d vbi oīb9 placuit gallica
n9 aſſumptis iohāne et paulo et
copioſo exercitu ꝓficiſcit̄ · ſʒ tam̄
a ſcithicarū gēte eius exercit9 frā
gitur et ī vrbe traciarū ab hoſtibʒ
obſidetur · Tūc accedētes iohan
nes et paul9 eidē dixerūt · Fac vo
tū deo celi et eris victor meli9 q̄
fuiſti. Q̄d cū feciſſet iuuenis ferēs
ī humero crucē ſibi apparuit eiq;
dixit · Sume gladium tuū et ſeq̄re
me · Queʒ ille accipiēs per media
caſtra iuit et ad regē vſq; deueni
ens illumq; occidēs ſolo timore v
niuerſū exercitū ſubiugauit et ro
manis fecit tributarios. Duoq; vi
ri armati eidē apparētes eū hīcin
de cōfirmabāt · Fact9 igit̄ xp̄ian9
romā redijt et cū multo honore ſu
ſceptus rogauit auguſtū vt ſibi ī
dulgēt ſi filiā ſuā minime deſpon
ſaēt · eo q̄ de cetero xp̄o viuē cōti
nēt ꝓponēt. Q̄d cū auguſto pluri
mū placuiſſʒ · et due filie gallicani
a cōſtātia v̄gie ad xp̄m̄ cōuerſe fuiſ
ſēt · ipē gallican9 ducatui ceſſit · et
oīa pauperib9 tbuēs xp̄o cuʒ alijs
ſuis ſ̄ui ī pauptate ſuiuit. Multa
miracula faciebat ita vt ſolo iuſ
ſu demōes de obſeſſis corporibus
effugaēt. Ei9 ſacre opinionis fama
ī toto orbe tranſ ī tātū excreuit ·
vt ab oriēte et occidēte veiētes vi
derēt viꝝ ex patrio cōſule lauāteʒ
pedes pauperꝝ · ponētē mēſā aquā
maib9 effūdētē · lāguētib9 ſollici
te miſtrātē et cetēa ſācte ſuitu tis
officia exhibētē · Cōſtātio igit̄ de
fūcto cōſtāti9 cōſtātini magni fili
us arriana herēſi deprauat9 ipiuʒ
tenuit · Verum cum conſtantius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

frater conſtantini duos filios ſciꝫ
gallum et iulianum reliquiſſet ·
Conſtantinus imperator dictum
gallum fecit ceſarem et contra iu
deam rebellantem miſit Queꝫ ta
men poſtmodum interfecit· Juli
anus vero timēs· ne exēplo frīs
a conſtātio perimeretur monaſte
rium ingreſſus eſt · vbi magnam
religioneꝫ ſimulans lector ordia
tus eſt Qui per maleficium demo
nes conſuluit · reſponſum accipi
ens ꝙ ad īperiū ſublimand⁹ eſſet
Poſt aliquod tēpus vrgentibus
negocijs cōſtantin⁹ iulianū ceſa
rē creauit · ⁊ ipm̄ in galliā deſtia
uit · qui omnia ſtrennue agebat ·
Mortuo autē conſtātio et iuliano
apoſtata in imperio a conſtantio
ſublimato iuſſit iulianus gallica
no · vt aut dijs imolaret aut ab
ſcederet Tāto em̄ viro necem nō
audebat īferre · Jlle igit̄ alexādri
am perexit · ⁊ ab īfidelib⁹ p corp⁹
trāſfixus martirij coronā percepit
At iulian⁹ capt⁹ cupiditate ſacri
lega · auariciā ſuam euāgelij teſti
monio colorabat· Nā facultates
a xp̄ianis auferēs dicebat Xp̄us
veſter dicit in euangelio Qui nō
renunciauerit ōmib⁹ que poſſidet
nō poteſt me⁹ eē diſcipul⁹ · Audi
ens igitur ꝙ iohānes ⁊ paulus ex
opib⁹ quas v̄go cōſtātia relique
rat xp̄ianos pauperes ſuſtētabāt
mandauit eiſdem ꝙ ſicut conſtan
tino ita quoqꝫ et ſibi adherē debe
rēt At illi dixerūt Duꝫ glorioſi īpa
tores conſtantinus et filius eius
cōſtantius eſſe ſeruos xp̄i gloria
bātur nos famulabamur eiſdem
Tu vero quia religionem plenaꝫ
virtutib⁹ reliquiſti · a te omnino
receſſim⁹ · ⁊ tibi obedire cōtemp
ſimus Quibus iulianus manda
uit Ego in eccleſia clericatum ob
tinui · ⁊ ſi voluiſſeꝫ ad pmū gra
dum eccleſie puemiſſem Sed con
ſiderans vanū eſſe inertiā ſectari
et ocium milicie animū dedi · diſ
qꝫ ſacrificans eorꝫ ſuffragijs impe
rium obtinui · Vnde vos in aula
regia nutriti non debetis lateri
meo deeſſe · vt pmos vos in pala
tio meo habeam Qd ſi a vobꝫ ↄtēp
tus fuero agam qd̄ neceſſe eſt vt
cōtempni nō poſſim Qui reſpon
derūt dicentes Deū tibi p̄ponētes
minas tuas nequaꝙ̄ timemus ne
dei eterni inimicicias incurramus
Ad hoc iulian⁹ Si infra decē dies
vltro ad me venire ↄtempſeritis
coacti poſtmoduꝫ facietis qd ſpō
te facē non curatis Cui ſācti dixe
rūt Jā decē eſtima pteriſſe dies ⁊
hodie facito qd tūc te facturū mi
naris Quib⁹ iulian⁹ Putatis qꝫ
martires vos faciant xp̄iani! Niſi
michi ↄſēſeritis puniā vos non vt
mrēs ſꝫ vt publicos hoſtes Tūc
iohēs et paul⁹ p totos decē dies
elēoſis inſiſtebāt ⁊ oīa ſua paupe
rib⁹ erogabāt Decia āt die miſſ⁹
ē ad eos terētian⁹ q̄ dixit eis · Do
min⁹ nr̄ iulian⁹ ſtatūculaꝫ nouaꝫ
aureā iouis ad vos miſit · vt eideꝫ
thura ītēdatis alioqn āb̄o ſil' peri
bitis Cui ſcī Si dn̄s tu⁹ ē iulian⁹
hēto pacē cū illo nobꝫ ali⁹ dn̄s n̄ ē
n̄ dn̄s ihūs xp̄c Tūc iuſſit eos iuli
an⁹ occulte decollari · ⁊ ī fouea in
trā domū eoꝝ ſepeliri famā faciēs
ꝙ ī exiliū eēnt miſſi P⁹ hoc filius
terētiani a demone rapitur ⁊ intra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

domū clamare cepit· q̄ꝛ a demōe
vreret. Qd vidēs therēcianus ſce
lus ꝯfitet. ⁊ xp̄ianus efficit. Paſ
ſio ſcōꝝ ab eo ꝯſcribit. et ei⁹ fili
us liberat. Paſſi ſunt aūt circa ā
nos dm̄ trecētos ſexagitaq̄tuoꝛ.
¶ Refert gregori⁹ in omelia euā
gelij. Si quis vult poſt me venīe.
ꝙ quedā matrona dū ecc̄iam ho
rū ſcōꝝ frequentius viſitaret. ⁊
die quadā inde rediret. duos ſtā
tes ſub peregrino habitu inuenit
monachos. Quos pegrinos cre
dēs eis elemoſinā dari precepit.
Sed priuſq̄ꝫ diſpenſatoꝛ eis ad laꝛ
giendū elemoſinā appꝛopinq̄ſſet.
aſtiterūt ei vicinius et dixerūt.
Tu nos modo viſitas. nos te i die
iudicij requiremus. et quicquid
poterim⁹ tibi p̄ſtabim⁹. Quo dic
to. ab oculis ei⁹ ablati ſūt ¶ Am
broſius de iſtis martirib⁹ ſic dicit
in p̄fatione. Beati martires iohā
nes et paul⁹ veracit̄ īpleuerūt q̄d
dauitica voce canit̄. Ecce q̄ꝫ bonū
et q̄ꝫ iocūdū habitare frēs ī vnū
Naſcēdi lege ꝯſoꝛtes. fidei ſocieta
te ꝯiuncti. paſſiōis eq̄litate ꝯſimi
les. in vno ſemper dn̄ō glorioſi.

De ſcō leone papa. Hiſtoria octageſimatercia.

Leo papa vt in miraculis
beate virginis legitur in
ecc̄ia ſcē marie maioris ī
die reſurrectiōis dn̄ice miſſā cele
brabat. et dum xp̄ifideles per oꝛ
dinē cōmunicaret. et quedā ma
trona manū eius oſculata fuiſſꝫ.
ex hoc in eū vehemēs carnis tem
ptatio inſurrexit. At vir dei in ſe
metip̄m ſeueriſſim⁹ vltoꝛ īſurgit.
et eadē die manū ſe ſcādaliſātem
occulte p̄emit⁹ āputauit et a ſe re
iecit. Interea murmur oriebatur
in p̄p̄lo. cur ſūmus p̄otifex more ſo
lito diuina nō celebraꝛꝫ. Tūc leo
ad beatā v̄gine ſe diuertit. ⁊ ei⁹
p̄uidētie totalit̄ ſe ꝯmiſit. Tūc il
la ꝯtinuo ſibi aſtitit. et manū ſuā
ſuis ſanctiſſimis manibꝫ ſibi reſti
tuit et foꝛmauit. iubēs vt p̄cede
ret et filio ſuo ſacrificiū īmolaꝛꝫ.
Leo igit̄ oī p̄p̄lo q̄d ſibi ꝯtigerit p̄
dicauit. et manū reſtitutā oībus
euidēter oſ̄dit. Hic calcedonenſe
cōſiliū celebrauit. ſolaſq̄ꝫ v̄gīes
velari ibidē inſtituit. Ibi etiaꝫ ſta
tutum fuit. vt v̄go maria mat̄ dei
appellaret̄. Eo quoq̄ꝫ tp̄e attila y
taliā deſtruebat. Scūs igit̄ leo ī ec
cleſia apl̄oꝝ petri et pauli tribꝫ di
eb⁹ ⁊ noctib⁹ oꝛōi vacās poſt hoc
dixit ad ſuos. Qui vult me ſequi
ſeq̄tur. Cū igit̄ ad attilā appꝛopin
q̄ſſet. ille vt btm̄ leonē vidit de e
quo deſcēdit. eiuſq̄ꝫ pedibꝫ p̄uo
lutus rogauit vt peteret quicq̄d
vellet. Qui petijt vt ab ytalia diſ
cederet et captiuos relaxaret. Et
dū argueret̄ a ſuis ꝙ triumpha
toꝛ oꝛbis a ſacerdote victus eſſet
reſpondit. Prouidi mihi et vob̄
Vidi enim a dextris eius fortiſſi
mum militem euaginato gladio
ſtantem mihiq̄ꝫ dicenteꝫ. Niſi hu
ic parueris cum tuis omnibus in
teribis. ¶ Cumq̄ꝫ beatus leo e
piſtolam ad fabianum epiſcopuꝫ
conſtantinopolitanum aduerſus
euticium et neſtoꝛium ſcripſiſſꝫ ſu
per ſepulchꝝ beati petri apl̄i ipſā
poſuit. ⁊ ieiunijs ⁊ oꝛōib⁹ inſiſtēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dixit • Quicquid in hac epiſtola
vt homo erraui • tu cui eccleſie cu
ra cõmiſſa eſt corrige et emenda •
Et poſt dies quadraginta oranti
illi petrus apparuit dicens Legi et
emendaui Accipienſqꝫ leo epiſto
lam inuenit manibus apoſtoli cor
rectam et emendatam Alijs etiã
quadraginta diebus ieiunijs et
orationibus ſepulchro beati petri
ſanctꝰ leo aſtitit • obſecrãs vt ſu
orum peccatorum ſibi veniam im
petraret Cui petrus apparens di
xit Deprecatus ſum ꝓ te dñm et
omnia tua peccata tibi dimiſit So
lummodo de manuũ impoſitione
debes inquiri .i. ſi bene ſiue aliter
alicui manus impoſueris exigẽris

De noĩe •

Petrꝰ trinomius extitit Vo
catꝰ eſt enĩ ſymon bariona
Symon interpretatur obediens
vel ponens triſticiaꝫ • bariona fi
lius colũbe Nã bar ligua ſira dz fi
lius • iona hebrayce colũba • Fuit
enĩ obediens qñ xp̃c ipſum voca
uit. quia ad vnĩꝰ iuſſionis vocem
dño obediuit Ponens triſticiam
quãdo xpm̃ negauit • quia egreſ
ſus foras fleuit amare • Filius co
lumbe • quia deo ſimplici intentio
ne ſeruiuit Secundo vocatꝰ ẽ ce
phas quod interpretatur caput
vel petra vel increpans ore Caput
ratione principatꝰ in prelatiõe •
petra ratione firmitatis in paſſio
ne • increpans ore ratiõe conſtãtie
in predicatione • Tertio vocatus
eſt petrus quod interpretaẽ ag
noſcẽs vel diſcalciãs vel diſſoluẽs
qꝛ xpi diuinitatẽ agnouit cũ dix
it Tu es xp̃c filiꝰ dei viui • et pedes
affectuũ ſuoꝝ ab omni opere mor
tuo et terreno diſcalciauit • cuꝫ di
xit Ecce nos reliquimus õnia etc̃
Et vincula peccatorum noſtrorum
a nobis diſſoluit • et hoc ꝑ claues
quas a domino recepit Iſtud aũt
nomen petrus ihẽſus ſibi primo i
ponendum ꝓmiſit Iohãnis ꝑmo
Tu vocaberis cephas quod inter
pretatur petrꝰ Secundo ꝓmiſſũ
impoſuit • ſicut dicitur Mathei • iij
Et impoſuit ſymoni nomen petrꝰ
Tertio impoſituꝫ confirmauit cuꝫ
dixit Mathei. xvi • Et ego dico ti
bi quia tu es petrus et ſuper hanc
petram edificabõ eccleſiam meam
Eius martirium marcellus Linus
papa Egeſippꝰ et Leo papa ſcrip
ſerunt.

De ſancto petro apoſtolo •
Hyſtoria • lxxxiiij •

Petrus apoſtolus inter ce
teros et ſupra ceteros apo
ſtolos maioris feruoris
extitit Nam et ſcire dñ ꝓditorẽ vo
luit • Quia vt dicit augꝰ Si eũ ſci
uiſſet dentibꝰ diſcerpſiſſet • Et ob
hoc dñs ꝓditorem ſuũ nominare
nolebat Quia vt ayt criſoſtomꝰ
ſi ipm̃ nominaſſet petrus cõtinuo
ſurrexiſſet • et ipſum ꝓtinus truci
daſſet Hic ſuper mãe ambulauit
ad dominũ In dñ tranſfiguratiõe
et puelle ſuſcitatiõe a deo electꝰ
fuit Staterem in ore piſcis iuenit
Claues regni celoꝝ a dño accepit
Paſcendas oues a xp̃o ſuſcepit •
Tria milia hoĩm i ꝑthecoſte ſua
ꝑdicatiõe ꝯuertit Claudũ cũ iohã
ne ſanauit • Et tunc quinqꝫ milia

hominū cōuertit. Ananie ⁊ ſaphi
re mortē ꝑdixit. Eneā paliticū cu
rauit. Corneliū baptiſauit Tabi
tā ſuſcitauit Vmbra corporis ſui
infirmos ſanauit Ab herode icar
cerat̃ ſed ab angelo liberat̃ Qual̃
aūt eius cibꝰ vel indumētū fuerit
ipſe teſtatur in libro clementis.
Panis inquit ſolus cum oleribꝰ
michi et raro cū oliuis in vſu eſt
Indumentū autē hoc eſt michi
quod vides tunica cū pallio. et
hoc habens nichil aliud requiro
Fert̃ quoqꝫ ꝙ ſemper in ſinu ſuda
rium portabat. quo crebro fluen
tes lacrimas tergebat Quia quā
do dulcis allocucōis ⁊ ꝑſentie dn̄i
memor erāt pre nimia amoris dul
cedine lacrimas cōtinere nō pote
rat Cūꝫ cū eciā culpā negacōis ad
memoriā reduceret vberrimas la
crimas emittebat Vnde adeo i cō
ſuetudine habuit flere vt eiꝰ faci
es tota aduſta lacrimis videbat̃.
ſicut dicit clemēs Idē etiā dicit ꝙ
audito in nocte gallicātu ad orati
onē ſurgere cōſueuerat. tūc ſimi
lit̃ vt dicit̃ ad fletū ꝓrūpere cōſue
uit Refert quoqꝫ clemēs ſecūdū
ꝙ in hiſtorijs eccleſiaſticis iueni
t̃ Cūꝫ cū vxor petri ad paſſionē
duceret̃. petrꝰ igēti gaudio exul
tauit. et eā ꝓprio vocans nomi
ne poſt eā exclamauit O cōiunx
memēto dn̄i Quadā vice cū petrꝰ
apoſtolus duos de diſcipulis ſuis
ad predicādū miſiſſet. dū viginti
dietas iuiſſēt vnꝰ illorū defūctus
ē alter vero ad petrum redijt. et
quid acciderat nūciauit Hic dicit̃
fuiſſe ſecūdū quoſdā beatꝰ mar
cialis. vel ſecūdū quoſdā beatꝰ

maternus Alibi legit̃ ꝙ primꝰ fu
it beatꝰ frōto Socius eius qui de
fūctus ē fuit preſbiter georgius.
Tūc petens ſuum baculum ei tra
didit. precipiēs vt ad ſocium ꝑ
geret et eū ſuper ipſum poneret.
Quod cū feciſſet qui iā ꝑ quadra
ginta dies iacebat mortuꝰ ꝓtinꝰ
reſurrexit viuꝰ ¶ Eo tēpore erat
in iheruſalem quidā magus noīe
ſymon. qui ſe primā virtutē di
cebat ⁊ ſibi credētes ꝑpetuos effi
ci aſſerebat. ⁊ nulla ſibi impoſſibi
lia dicebat. Legit̃ etiam in libro
clementis ipſū dixiſſe Adorabor
vt deꝰ. publice diuinis donabor
honoribꝰ. ⁊ quicquid facere volu
ero potero Aliqn̄ cū mater mea
rachel iuberet me exire ad agrū
vt meterē. ego falcem vidēs poſi
tā ꝑcepi falci vt ꝑ ſe meterē et
meſſuit decuplo āpliꝰ alijs. Addi
dit qꝫ ⁊ hoc ſcdꝫ ꝙ dicit iheronīꝰ
Ego ſū ſermo dei. Ego ſpōſus. E
go paraclitus Ego omnipotēs E
go aīa dei Serpētes quoqꝫ eneos
faciebat moueri. ſtatuas eneas
⁊ lapideas ridē. ⁊ canes cātare.
Hic igit̃ vt linꝰ ait volēs diſputa
re cū petro ⁊ oſtēdere ꝙ deꝰ eſſet.
ſtatuto die venit petrꝰ ad locum
certaminis. et aſtātibꝰ petrꝰ dix
it Pax voƀ fratres qui veritatē
amatis Cui ſymon Nos tua pace
opus nō habemꝰ Si enim pax ſit
⁊ cōcordia. ad inueniēdam verita
tem nichil poterimꝰ ꝓficere. Ha
bēt em̄ iter ſe pacē latrones ꝓpt̃
quod noli vocare pacem ſed pug
nam. Duobꝰ enim dimicantibus
tunc erit pax cū alter fuerit ſupe
ratus Et petrꝰ. Cur times audire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

pacẽꝫ. Ex peccatis enim bella naſ
cuntur. Vbi at̃ peccatum non ſit
pax eſt. In diſputacõib9 veritas
in opibus iuſticia inuenitur. Et
ſymon Nichil dicis Sed ego oſten
dam tibi diuinitatis mee potenti
am. vt repẽte adores me. Ego ſũ
prima virtus. et poſſum volare p
aera. nouas arbores facere. la
pides in panem mutare. in igne ſi
ne leſiõe durare. et omnia que vo
lo poſſum facere. Contra hunc pe
trus igitur diſputabat. et omnia
eius maleficia detegebat. Tunc
ſymon videns q petro non poſ
ſet reſiſtere omnes libros ſue ma
gice artis ne forte magus pderet
in mare proiecit. et romã vt ibi
deus haberetur perrexit. Quod
vt petrus cõperit eum inſeqtur et
romam vſq proficiſcitur. Quar
to igitur anno claudij imperatoris
petrus romam applicuit. et ibi ã
nis viginti quinq ſedit. et duos
epos linũ et cletum ſibi coadiuto
res ordinauit vt ait iohannes be
leth. vnum extra muros vrbis.
aliũ intra ordiauit. Predicationi
autẽ inſiſtens multos ad fidẽ con
uertebat. infirmos qꝫplures cura
bat. Sed i predicacõe ſua ſemper
laudãs et pferẽs caſtitatẽ quatu
or cõcubinas agrippe pfecti con
uertit. adeo vt ad pfectũ redire vl
teri9 recuſauerũt. Vnde iratus p
fect9 aduerſus petrũ querebat oc
caſioẽꝫ. Poſt hoc apparuit dñs pe
tro dicẽs. Symõ et nero cogitãt c
tra te mala Sꝫ ne timeas q tecũ
ſũ vt eruaꝫ te. Et dabo tibi ſerui
mei pauli ſolatiũ. qui cras romã
ingredietur. Sciens igitur petr9

ſz ait linus quia velox eſſet depo
ſitio tabernaculi ſui. in conuẽtu
fratrum poſitus manum clemen
tis apprehẽdit et eum epiſcopum
ordinauit. et in cathedra loco ſui
ſedere coegit. Poſt hoc paulus ſi
cut dñs predixerat romam venit.
cum petro xpm pdicare cepit Sy
mon autẽ mag9 intantum a nero
ne amabat q vite eius et ſalutis
et toci9 ciuitatis cuſtos ſine dubio
putabat ¶ Quadam autem die
ſicut dicit leo papa dũ ãte nero
nem aſtaret e9 effigies ſubito mu
tabat. et mõ ſenior mõ adoleſcẽti
or videbat. Quod cuꝫ videret ne
ro verũ hũc eẽ dei filiũ eſtimabat.
Dixit itaq ſymõ mag9 neroni ſicut
ibidẽ leo refert Vt ſcias optie im
perator me verũ dei filiũ eẽ iube me
decollari. et die tcia reſurgã. Pre
cepit ergo nero carnifici vt ipſuꝫ
decollare deberet. Qui cũ putaret
ſe decollare ſymonẽ. decollauit ari
etẽ. Symon autẽ arte magica il
leſus euaſit. et arietis mẽbra colli
gens ita abſcõdit et ſe tribus die
bus occultauit. Sanguis autẽ ari
etis ibidem congelatus remanſit
Die autem tercia oſtendit ſe nero
ni dicens. Fac ſãguinẽ meũ qui
effuſus eſt extergi. quia ecce ego
qui decollat9 fueram ſicut pmiſi
die tercia reſurrexi. Quẽ nero vi
dẽs obſtupuit. et ipm̃ verꝫ dei filiũ
putauit Hec leo. Aliquando etiã
cũ i cõclaui cũ nerone eſſꝫ. demõ i
ei9 ſpecie foris loquebat. Denique
romani eũ in tanta veneratione ha
buerũt. q eidẽ ymaginẽꝫ fecerũt
et hũc titulum ſuperſcripſerũt Sy
moni deo ſancto Petrus autẽ et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

paulus ad neronem itroierunt ⁊ et omnia ei⁹ maleficia detegebãt Addiditqꝫ petr⁹. ꝙ ſicut in xp̃o ſunt due ſubſtantie. ſcꝫ dei ⁊ hominis. ita in iſto mago ſunt due ſubſtantie ſcꝫ hominis ⁊ dyaboli Dixitqꝫ ſymon. vt teſtãtur ſancti marcellus et leo Ne diuti⁹ hunc patiar inimicum precipiã angelis meis vt vindicent me de iſto Cui petrus Angelos tuos non timeo ⁊ ſed ipſi me timent. Nero ayt. Nõ times ſymonem. qui diuitatẽ ſuã rebus affirmat? Cui petrus. Si diuinitas ẽ in ipſo dicat nũc michi quid cogito vel quid facio. quã cogitationem prius auribus tuis īſinuo vt nõ audeat mentiri quid cogito. Nero ayt Accede huc et dic michi quid cogitas. Petr⁹ autẽ accedẽs ſecreto dixit Jube michi panẽ ordeaceũ offerri et occulte dari. Qui cũ allatus fuiſſet. et petr⁹ illũ bñdixiſſꝫ. ⁊ ſub manica abſcondiſſet ayt. Dicat ſymõ qui ſe deũ facit qd̃ ſit cogitatũ. q̃d dictũ quid factũ Rñdit ſymon Petr⁹ magis dicat quid cogitẽ ego Dixitqꝫ petrus. Quid cogitet ſymon me ſcire docebo. dũ quod cogitauerit fecero. Tunc ſymon indignatus exclamauit. Procedãt canes magni et deuorẽt eũ. Et ſb̃ito canes maximi apparuerũt ⁊ i petrũ impetũ fecerunt. Ipſe vero panem benedictũ obtulit et ſubito ipſos in fugam cõuertit. Tũc ayt ad neronẽ. Ecce oſtendi me noſſe quod cogitauerat contrã me ſymon non verbis ſed factis. nã qui promiſerat cõtrã me angelos venturos exhibuit canes. vt oſtẽdat ſe nõ habere diuinos ãgelos ſed caninos Aytqꝫ ſymon. Audite petre et paule. Si hic vobis nõ poſſum nocere veniem⁹ vbi oportet me vos iudicare. Ego autem vobis hic parco. Hec leo. Tunc ſymon vt ayt egeſippus et lin⁹ i ſuperbia elatus auſus eſt ſe iactare ꝙ poſſet mortuos ſuſcitare. Et accidit vt quidam iuuenis moreret̃. Vocatis ergo petro et ſymõe omnes hanc ſententiam firmauerũt vt ille occideretur qui mortuum ſuſcitare non poſſet. Symon igit̃ dum ſuper mortuũ ſuas incantationes faceret. viſus ẽ a circũſtãtibus caput agitare defunctus. Tunc omnes exclamãtes petrũ lapidare volebant. Petrus autẽ vix ĩpetrato ſilentio ayt. Si viuit defunctus ſurgat. ambulet et loq̃tur. alioquin ſciatis fantaſma eẽ quia caput mortui cõmouet. Separetur ſymon a lectulo vt plene figmenta diaboli denudentur. Separatur ergo ſymon a lectulo et puer immobilis remanſit. Petrus autem a longe ſtans oratiõe facta exclamauit dicens. Adoleſcens in nomine ihũ xpĩ nazareni crucifixi ſurge. Et ſtatim viu⁹ ſurrexit et ambulauit. Cum autem vellet populus ſymonem lapidar̃ ayt petrus. Illi ſatis eſt ad penã ꝙ agnoſcit ſe in ſuis artib⁹ ſupatum Magiſter autem noſter nos docuit. vt ꝓ malis bona reddam⁹ Dixit autem ſymon Scitote petre et paule. nõ vobis cõtiget quod cupitis vt martirio vos digner. Qui reſponderũt. Adueniat nobis quod cupimus. tibi autem numꝙ̃

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

bene ſit q̄ quecūq; loqueris men
tiris · Tunc ſymon vt ait ſanctus
marcellus iuit ad domū marcelli
diſcipuli eius · ligauitq; maximū
canē ad oſtiū domus eius dicens
Nūc videbis ſi petr⁹ qui ad te ve
nire cōſueuit ingredi poterit · P⁹
paululū venit petrus & facto cru
cis ſigno canē ſoluit Canis autē
omnibus alijs blandus · ſolum ſy
monem perſequebatur Qui app̄
hendens eum ad terraȝ ſubtus ſe
deiecit et eum ſtrāgulare volebat
Accurrens autem petr⁹ cani cla
mauit ne ei noceret Et canis qui
dem corpus eius non leſit · ſed veſ
tes adeo lacerauit vt ille nud⁹ pe
nitus remaneret Populus aūt &
maxime pueri ſimul cū cane poſt
eū tam diu cucurrerūt donec illū
quaſi lupū de ciuitate fugauerūt
Cuius opprobrij pudorem non fe
rens per annum nuſq̄ cōparuit ·
Marcell⁹ autem hec mirabilia vi
dens deinceps petro adheſit · Po
ſtea autem ſymon rediens iterū i
neronis amiciciam eſt receptus ·
Symon igit̄ rediens vt refert leo
p̄p̄l'm conuocauit · & ſe a galileis ḡ
uiter offenſum perhibuit · et ideo
vrbem quam tueri ſolebat ſe deſe
rere velle dixit · Et diē ſtatuit quo
in celum deberet aſcendere · quia
indignabatur in terris amplius
habitare Statuto igitur die turrem
excelſam vel ſecundū linū capito
lium conſcendit · & inde ſe de ycies
coronat⁹ lauro volare cepit · Dix
it autem paulus ad petrū Meum
eſt orare et tuum imperare Dixitq;
nero Verax eſt homo iſte · vos au
tem ſeductores eſtis · Petr⁹ autē
dixit ad paulum · Paule erige ca
put et vide · Cūq; leuaſſet capur
et vidiſſet ſymonem volantem ·
dixit ad petruȝ · Petre q̄d ceſſas?
Perfice q̄d cepiſti · Iaȝ enim nos
dominus vocat · Tunc petr⁹ ayt ·
Adiuro vos angeli ſathane q̄ euȝ
in aera fertis · p dn̄m noſtrū ih̄m
xp̄m · vt ampli⁹ ipſū nō feratis ·
ſed corruere dimittatis · Et conti
nuo dimiſſus corruit · Et cōfractis
ceruicibus expirauit Audiēs hoc
nero talem viruȝ ſe perdidiſſe do
luit · Dixitq; ap̄lis · Suſpecto ani
mo me feciſtis ꝓpterea malo exē
plo vos perdam · Hec leo Deditq;
eos in manib⁹ paulini viri clariſ
ſimi · qui paulinus tradidit eos i
cuſtodia mamertini ſub cura mili
tum proceſſi & martiniani · Quos
tū milites petrus ad fidem cōuer
tit Vnde carcerē aperuerūt & eos
liberos dimiſerūt Quapropt̄ pau
linus poſt paſſionē ap̄lorū proceſſū
et martinianū acceſſiuit · et cōp
to q̄ criſtiani eſſēt capite ceſi ſūt
Rogabāt ergo frēs petrū · vt inde
diſcederet · Et cum diſcedere nollet
tādē vict⁹ precib⁹ abſceſſit Et cū
veniſſet ad portaȝ vt leo teſtatur
ad locū qui nūc dicit̄ Sancta ma
ria ad paſſus · vidit criſtuȝ ſibi oc
currenteȝ et ayt · Dn̄e quo vadis?
Qui reſpōdit · Venio romā iterū
crucifigi Cui petrus Dn̄e iterū cru
cifigeris? Cui dn̄s Etiā Petr⁹ ve
ro ayt · Ergo dn̄e reuertar vt te
cum crucifigar · Hijs dictis domi
nus vidente petro et lacrimāte in
celū aſcēdit Qd̄ dū de ſua paſſiōe
dictuȝ intelligeret redijt · Cumq;
hoc fratrib⁹ retuliſſet a miniſtris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

neronis capit̃ · ⁊ p̄fecto agrippe p̄ſentatur. Facta ē aũt eiꝰ facies ſicut ſol vt ait linus Cui dixit Tu ne es ille q̃ ī plebibꝰ ⁊ mulierculꝭ quas a thoro viroꝝ ſeparas gloriaris? Quē aplūs increpās dicebat ſe ī cruce dn̄i gl̃iari Tunc petrꝰ tāꝗ̄ alieigena iuſſꝰ ē crucifigi Paulꝰ vero ꝗ ciuis eāt romanꝰ iuſſꝰ ē capite truncari · de hac aūt ſentēcia ī ipſos data. dicit dyoniſius ī epiſtola ad thimotheum de morte pauli ī hec verba O frāt̃ mi thimothee ſi vidiſſes agones ↄſūmacionis ipſoꝝ · defeciſſes q̃dē p̄ triſticia ⁊ dolore Quis nō fleret illa hora · qn̄ preceptum ſentēcie egreſſū in eos eſt vt petrus ſcilicꝫ crucifigeret̃ · ⁊ paulꝰ decollaret̃? Vidiſſes tūc turbas iudeoꝝ ⁊ gētiliū p̄cuciētes eos · ⁊ expuētes in facies ipōꝝ Adueniente aūt terribili tēpore ↄſūmacionis ipſorū cū ſeparēt̃ ab īuicē . ligauerūt colūpnas mūdi. nō vtiꝗ abſꝗ fratrū gemitu ⁊ ploratu · Tūc īquit paulus petro Pax tecū fūdamentū eccleſiaꝝ ⁊ paſtor ouiū et agnoꝝ xp̄i Petrus aūt ad paulū . Vade ī pace p̄dicator bonorū · mediator ⁊ dux ſalutis iuſtoꝝ Cum aūt elōgaſſent eos ab īuicē · ſecutus ſū magiſtrū meū Nō eni in eodem vico occiderūt eos Hec dyoniſius Petrus autē vt leo ⁊ marcellus teſtant̃ · dū veniſſet ad crucē ait · Quoniā dn̄s meus de celo ad terraꝫ deſcendit · recta cruce ſublimatꝰ eſt · Me autē quem de terra ad celū reuocare dignat̃ · crux mea caput meū ī terra debet oſtēdere ⁊ pedes ad celuꝫ dirigere · Ergo quia non ſum dignus ita ī cruce eſſe vt dominus meus · cruceꝫ meam girate · et capite demiſſo me crucifigite . Tunc illi crucem verterunt · et pedes ſurſum · manus autē deorſum fixerunt Tūc populus furore repletus volebat neronem ⁊ prefectum occidere ⁊ apoſtolum liberare · Qui eos rogauit vt paſſionem ſuam impedire non deberent · Dominus auteꝫ vt ait egeſippꝰ aperuit oculos eorum qui ibi flebant · et viderūt angelos ſtantes cuꝫ coronis de floribꝰ roſarū · et liliorum et petrū in cruce ſtantē cum eis ⁊ librum a xp̄o accipientem et ea verba que loquebatur ibi legentem · Tunc petrus vt teſtat̃ idem egeſippꝰ de cruce dicē cepit · Te dn̄e imitari optaui · ſ; rectus crucifigi nō vſurpaui Tu ſēp rectꝰ · excelſus · ⁊ altus · nos p̄mi hoīs filij qui caput ſuū demerſit in terrā cuiꝰ lapſū ſignificat ſpēs generacōnis hūane · Sic eni naſcimur · vt p̄mi in t̃rā videamur effūdi Mutata quoꝗ cōdicio ē vt hic mūdꝰ putꝫ eē dextrū qḋ ↄſtat eē ſiniſtrū · Tu dn̄e michi oīa es totū qḋ es tu michi totū · ⁊ michil aliud n̄ tu ſolꝰ · Grās tibi ago ſpū toto · quo viuo quo te ītelligo · quo ītpello Vbi due alie racōnes tāgūt̃ · quare rectꝰ noluit crucifigi · Videnſꝗ petrꝰ ꝙ fideles gloriā ſuā vidiſſēt · grās agens et deo fideles cōmendās ſpūꝫ emiſit · Tūc marcellꝰ et apuleus fratres diſcipuli eiꝰ cum de cruce depoſuerunt · ⁊ diuſis cōdientes aromatibus ſepelierunt · Yſidorus in libro de ortu vita et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

obitu ſāctoꝝ ſic ait Petrus poſtq̄
āthiochenā fūdauit eccīaȝ ſb̄ clau
dio ceſaꝛe cōtra ſymonē magū ro
mā pgit · ibiq̄ pdicās euāgeliū
vigītiquiq̄ ānis eiuſdē vrbis pōti
ficatū tenuit · Triceſimoſexto au
tē āno a paſſione dnī a nerone de
ceſū vt ipſe voluit crucifixus eſt ·
Hec yſidorus · In ipſa aūt die pe
trus a paulus dyoniſio apparuerūt
ſcd̄m q̄ ipſe ait ī pdicta epiſtola ī
hec verba · Attende miraculū · vi
de pdigiū frater mi thimothee di
ei victimatiōnis illoꝝ · Nā preſto
fui in tempore ſeparationis eoꝝ ·
Poſt mortē aūt illoꝝ vidi eos in
uicē manu ad manū intrātes por
tas vrbis a indutos veſtes lumi
nis a coronis claritatis a lucis or
natos · Hec dyoniſius ¶ Nero aūt
impunitus nō extitit · ſ pro hoc ſce
lere a alijs que cōmiſit manu pro
pria ſe peremit · Quoꝝ ſcelerū ali
qua hic breuiter inſeramus · Cū ſe
neca magiſter ſuus vt in quadam
hiſtoria licet apocrifa legit cōdig
nam mercedem ſui laboris ſpera
ret · iuſſit nero ipſum eligē arbo
rem in cuius ramo ſuſpendiū affec
taret · dicēs q̄ laboris hoc ſui pre
miū recepturus eēt · Cū aūt ſeneca
requireret vn̄ hoc mortis ſuppliciū
meruiſſet · iuſſit acutū gladiū ſup
verticem eius crebro vibrari · ſe
neca vero nutu capitis minanti ce
debat gladio vehemēt metuēs pe
riclitari mortis periculo · Cui nero
ait · Magiſter vt q̄d nutu capitis
minanti gladio cedis? Cui ſeneca
rn̄dit · Homo ſū a ideo mortē vere
or et inuitus morior · Cui nero ait ·
Sic adhuc ego te metuo vt puer
metuere conſueui · quare te viuē
te quiete nō potero viuere · Dix
it q̄ ſeneca · Si me mori neceſſe ē ·
ſaltem michi cōcede vt q̄d voluero
michi eligam genus mortis · Cui
nero · Feſtinus eligas · tantum mo
ri non differas · Tunc ſeneca bal
neo in aqua tepida facto in vtro
q̄ brachio ſe minui fecit a ſic nimi
o ſanguinis fluxu ibidem vitam
finiuit · a ſic quodā pſagio ſene
ca nomē habuit quaſi ſe necās ·
quia quodāmodo licet coactus ma
nu propria ſe necauit · Hic ſene
ca duos fratres habuiſſe legit ·
vnus fuit iulius gallio declamator
egregius qui manu ppria ſe per
emit · Alius mela pater lucani po
ete · qui lucanus īciſione venāꝝ iuſſu
neronis obijſſe legit · Rurſus ne
ro nepharia mentis ductus inſa
nia · vt in eadem hyſtoria reperit
matrem occidi a ſcindi iuſſit ·
vt videret qualiter in eius vtero
fouebatur · Phiſici vero cū de ma
tris arguentes perditione · dice
bant · Iura negant fas prohibet
vt filius matreȝ necet · que ipſū cū
tanto dolore peperit a cū tanto la
bore a ſollicitudiē enutriuit · Qui
bus nero · Facite ergo me puero
impregnari a poſtea parere · vt
quātus dolor matri mee fuerit ſci
re poſſim · Hanc inſuper volunta
tem pariendi cōceperat eo q̄ per
vrbem tranſiēs quandam mulie
rem vociferantē audierat · Dicunt
ei · Nō eſt poſſibile q̄d nature eſt
cōtrarium · nec eſt ſcibile q̄d rati
oni nō ē conſentaneū · Dixit ergo
eis nero · Niſi me feceritis puero
īpgnari a parē · oēs vos crudelī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

morte faciam interire. Tunc illi
impotionātes ranam ſibi occulte
ad bibendū dederunt. et eam artifi
cio ſuo in eius ventre excreſcē fe
cerunt. et ſubito venter eius nature
contraria nō ſuſtinens intumuit.
ita vt nero ſe puero grauidū eſti
maret. Faciebatq̄ ſibi ſeruare dié
tam qualem nutriende rane noue
rant conuenire. dicentes q̄ ꝓpter
conceptum talia refrigeria eū ſerua
re oporteret. Tandē nimio dolore
vexatus medicis ait. Accelerate
temp9 partus quia languore pa
riendi vix anhelitum habeo reſpi
randi. Tunc ipſum ad vomitum
potionauerūt. et ranā viſu terribi
lem humoribus īfectā et ſanguīe
edidit cruentatam. Reſpiciensq̄
nero partū ſuum abhorruit et mi
rabatur adeo monſtruoſum. Dix
erunt autem q̄ tam deformē fetum
ꝓtulit. ex eo q̄ tps partus nolu
erit expectare. Et ait. Fui ne tal'
de matris egreſſus latibulis? Et
illi. Etiam Precepit ergo vt fetus
ſuus aleretur. et teſtudī lapidum
ſeruandus includeret. Hec aūt in
cronicis nō legūt ſed apocrifa ſūt
Deinde miratus q̄lis et quāta fuit
ſuccenſio troye romā per ſeptem
dies et noctes ſuccēdi fecit. Quod
ex altiſſima turri ꝓſpectans leta
tuſq̄ flāme pulchritudīe. tragedo
habitu eliadā decātabat. ſicut ha
betur in cronica. Hic retibus au
reis piſcabatur. cantibus intende
bat ita vt omnēs citthariſtas et
tragedos ſuparet. Virum in vx
orē duxit. Ipſe vt vxor a viro ac
ceptus ē vt ait oroſius. Romani
vero eius veſaniā vlterius nō ferētes

in eū ipetū fecerūt. et vſq̄ extra
citatem pſecuti ſūt. Qui vidēs q̄
euadē non poſſz fuſtem dētiū morſi
b9 exacuit et ſe p mediū palo trāſ
fixit. et tali morte vitam finiuit.
Alibi tñ legit̄ q̄ a lupis deuorat9
ſit Redeūtes igit̄ romani ranā in
teſtu die latētem īuenerūt. et ipſā
extrā citatē ꝓiciētes cōbuſſerūt.
Vñ et ps illa citatis vbi rana latu
erat vt aliq̄ dicūt latēranū a laten
te rana nomē accepit ¶ Tpe ſan
cti cornelij pape greci fideles apl'o
rum corpa furati. eadē aſportabāt.
Sed demones i ydol' habitātes diui
na coacti v̄tute clamabāt Viri ro
mani ſuccurrite. q̄ dij vr̄i auferūt
Quapꝓpt̄ fidelib9 itelligētib9 de a
poſtol'. gentibus vero de ſuis dijs
mltitudo adunata fideliū et īfideli
ū illos pſequit̄ Vñ greci timētes
apud catatūbas apl'orū corpa in
puteū ꝓiecerūt. ſ a fidelibus inde
poſtmodū ſūt extracta. Gregori
us tñ in regiſtro dicit q̄ tāta eos
vis tonitrui atq̄ fulguris terru
it ac diſperſit. vt ea apud catha
tūbas dimitterent. Sed cum dubi
tarent que oſſa eſſent beati petri
et que beati pauli. orantibus fide
libus et ieiunijs inſiſtentibus de
celo eis reſponſum eſt. Maiora
oſſa ſunt predicatoris. minora pi
ſcatoris. Et ſic oſſa ad inuicem ſe
pauerunt et ī ſuis ecc̄ijs quas cui
libet edificauerant poſuerunt.
Alij vero dicunt. q̄ papa ſilueſt̄
volens eccleſias conſecrare tam
parua q̄ magna oſſa ī lance ſum
ma cum reuerentia ponderauit.
et medietatem in vna eccleſia et
medietatem in alia collocauit

Refert gregorius i dyalogo ꝙ i
ecclesia sancti petri vbi ei9 corp9
q̄escit vir q̄dā erat agonti9 noīe
magne hūilitatis et sāctitatis ex
istens. Cuꝫ vero quedam puella
paralitica i ei9 eccīa pmanēs ma
nib9 reperet. ⁊ dissollutis renib9
corp9 p terrā traheret. diuqꝫ a be
ato petro sanitatē peteret. ei per
visionē astitit dicēs. Vade ad agō
ciū mansionariū. et ipse te salutī
restituet. Cepit ergo illa p eccle
sie loca huc illucqꝫ se trahē. et q̄s
esset agonti9 īuestigare. Cui repē
te ipē factus est obuiā quē que
rebat. eiqꝫ dixit. Pastor et nutri
tor noster beatus petr9 apostolus
ad te me misit. vt ab infirmitate
mea me liberes. Cui ille. Si ab ip
so missa es surge. Apprehēsaqꝫ e9
manu ipām eleuauit. Illa qꝫ nul
lo vestigio remanente plene sana
ta fuit. ¶ In eodem quoqꝫ libro
ait gregori9. ꝙ galla vrbis rome
nobilissima puella symachi cōsulis
ac patricij filia marito tradita in
vni9 āni spacio eius est morte vi
duata. Quā dū ad iterandū thala
muꝫ etas et opes vocarēt. elegit
magis spūalib9 nuptijs copulari
deo. i quib9 a luctu īcipiē. sed ad
eterna gaudia puenīt. ꝙ carnali
b9 nuptijs subici. q̄ a leticia semp
incipiūt. et ad finē cum luctu ten
dūt. Huic autē cū valde ignea cō
spersio corpis iesset. ceperunt me
dici dicē. q2 n̄ ad āplex9 viri redi
ret. calore nimio contra naturaꝫ
barbam habitura eēt. Qd ita p9
factū est. Sed illa nichil exterius
deformitatis timuit. q̄ interiorem
specieꝫ amauit. nec verita ē si hec
in illa infedaretur. quod a celesti
sponso non amaret. Abiecto igiē
seculari habitu apud ecclesiam sā
cti petri monasterio se dedit. ibi
qꝫ multis annis i simplicitate orā
nibus et elemosinis deo seruiuit.
Tandeꝫ cancri vlcere in mamilla
paussa dū ante eius lectū duo can
delabra semp lucerēt. quia velut
amica lucis non solū spūales sed
etiaꝫ corporales tenebras odio ha
bebat. vidit beatū petꝝ aplm inē
ipā duo cādelabra ante ei9 lectū
constitisse. Que ex amore fumēs
audaciā exultauit ⁊ dixit. Quid ē
dn̄e meus. dimissa sūt michi pccā
mea? Cui ille benignissimi vt est
vult9 iclinato capite ānuit dicēs
Dimissa. Veni Et illa. Rogo vt so
ror benedicta veniat mecum. Et
ille Non sed talis veniat tecum.
Quod illa abatisse indicās die ter
tia cum illa defuncta est. ¶ In eo
dem insuper libro gregorius ait.
ꝙ dum presbiter quidam magne
sanctitatis ad extrema deductus
esset. cum magna leticia clamare
cepit. Bene veniunt domini mei
bene veniunt domini mei. Quid
ad tantillum seruum vrm̄ dignati
estis venire? Venio venio. gratias
ago gratias ago. Cumqꝫ qui asta
bant quib9 hec diceret interroga
rent. ille admirando respondit.
Nūquid conuenisse hic sanctos a
postolos petrum et paulum non
videtis? Cum vero iterum vt p9us
repeteret sancta illa anima a car
ne soluta est. ¶ Dubitatur auteꝫ
ab aliquibus vtrum eadeꝫ die pe
trus et paulus passi sunt. Dixerūt
enim quidaꝫ ꝙ eadē die reuoluto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

anno. Sed iheronimus et omnes
fere sancti qui de hoc tractant in
hoc concordant. ꝙ eadem die et
eodem anno paſſi ſunt ſicut etiam
habetur ex epiſtola dyoniſy ſicut
dicitur leo in quodam ſermone.
vbi ſic ait. Non enim ſine cauſa
factum putamus ꝙ vno die in v
no loco vnius tiranni tolerauere
ſententiam. In vno die paſſi ſunt
vt pariter ad xpm̄ peruenirent.
Vno loco ne alteri roma deeſſet.
Sub vno perſecutore vt equalis cru
delitas vtrūqꝫ conſtringeret. Di
es ergo pro merito. locus ꝓ glo
ria. perſecutor decretus eſt ꝓ vir
tute. Hec leo Licet autem eadem
die et hora paſſi ſunt. non tamen
in eodem loco ſed in diuerſis. Et
ꝙ dicit leo ꝙ eodem loco paſſi ſūt
hoc dicit ex eo ꝙ ambo rome paſ
ſi fuerunt. De hoc quidaȝ metrice
ſic dicit. Enſe coronatur paulus.
cruce petrus eodem Sub duce. lu
ce. loco. dux nero roma locus Itē
alius. Enſe ſacrat paulum par.
lux. dux vrbs cruce petrum. Licȝ
autem eadem die paſſi fuerunt or
dinauit tamē gregorius. vt ipſā
die ſpecialius fieret quo ad offici
um ſolempnitas petri. et i ſequē
ti die cōmemoratio pauli. Tum ꝗꝛ
eadem die dedicata fuit eccl'ia ſan
cti petri. tū quia maior ē dignita
te. tum quia prior conuerſione.
tum ꝗꝛ primatum obtinuit rome

¶ De nominis interpretatione.

Paul9 interpretatͣ os tube
vel os eoꝝ ſeu electū mīa
bile vel electionis miraculum. Vl'
paul9 a pauſa quod ē requies. vl'
dicitur modicus latine. Per hoc i
telliguntur ſex prerogatiue. q̄s
habuit paulus pre ceteris apl'is
Primum eſt lingua fructuoſa. q̄a
ab ylirico vſqꝫ ad iheruſalem re
pleuit euangelium. Et inde dicitͣ
os tube. Secundum caritas virtu
oſa. quia quis infirmatur et ego
non īfirmor? Quis ſcandalizatur
et ego non vror? Et inde dicitͣ os
eorum. os ſcilicet cordis. De quo
ipſe dicit. Os noſtrum patet ad
vos o corinthy. cor noſtruȝ dila
tatum eſt. ¶ Tercium eſt conuer
ſio miraculoſa. et inde dicitur ele
ctum mirabile. quia mirabiliter
electus et conuerſus fuit Quartū
eſt manus operoſa. et inde dicitur
electionis miraculum. Magnum
enim miraculum fuit quando ele
git ſibi propryis manib9 ſumpt9
acquirere et inceſſanter predica
re. Quintum fuit contemplatio
delicioſa. quia raptus eſt vſqꝫ in
tertiū celū. Et ide fuit dict9 requi
es quia in contemplatione requi
ritur requies mentis. Sextuȝ hu
militas virtuoſa. et ide dicitͣ mo
dicus. De hoc autē noīe paul9 ſūt
tres opiniones. Origenes vult
ꝙ ſemper fuit binomius et voca
tus ſemper paulus et ſaulus. Ra
banus autem vult ꝙ ante dictus
eſt ſaulus a ſaule rege ſuperbo. ſ
poſt conuerſionē vocatus eſt pau
lus quaſi puulus a modico et hu
mili ſpū. Vnde et nomen ſuum in
terpretando dicebat. Ego ſuȝ mi
nimus apoſtoloꝝ ⁊c̄. Beda vult
ꝙ dict9 eſt paulus a ſergio paulo
ꝓconſule quē ad fidē cōuertit Paſſi
onē ſācti pauli lin9 papa cōſcpſit

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ De ſancto paulo apoſtolo.
¶ Hyſtoria. lxxxv.

PAulꝰ apoſtolꝰ poſt ſui cō
uerſionem multas pſe
cutiones perpeſſꝰ ē. quas
beatus hylarius breuiter enume
rat dicēs Paulꝰ apoſtolꝰ ī philip
pis ṽgis cedit᷑. ī carcere ponitur
in ligno pedibꝰ affigit᷑. in liſtris
lapidat᷑. in yconio ⁊ theſſalonica
ab iniquis pſequit᷑. ī epheſo feris
dat᷑. in damaſco ꝑ ſportā a muro
deponit᷑. in iheruſalē ſiſtit᷑. cedit᷑.
ligat᷑. inſidiat᷑. in ceſaria claudit᷑
criminat᷑. nauigās in ytaliā peri
culo demergit᷑. Romā veniens ſub
nerone iudicatur ⁊ occiſus finit᷑
Hec hylarius Apoſtolatum inter
gentes accepit. quendam cōtra
ctū in liſtris erexit. iuuenē qui
de feneſtra ceciderāt ⁊ expirauerat
ſuſcitauit. et m̄lta alia miracula
fecit. Apud militenā inſulam vipe
ra manū eius inuaſit. ſed nichil
eum leſit. quin potiꝰ in ignem ip
ſam excuſſit. Dicitur quoqȝ ꝙ om
nes qui de ꝓgenie illius hominis
qui paulum hoſpitio ſuſcepit naſ
cūtur a venenoſis vllatenꝰ nō le
dūtur. Vnde cum pueri nati ſunt
ī cunis eoꝝ ſerpētes ponūt᷑. vt ꝓ
bēt ſi filij veri eoꝝ ſint. Inuenit᷑
aūt aliquādo. ꝙ paulus eſt minor
petro. quādoqȝ maior. quādoqȝ
equalis. Sed reuera minor digni
tate. maior predicatione. equalis
ſanctitate. Refert haymo ꝙ pau
lus a pulloꝝ cantu vſqȝ ad q̄ntā
horā labori manuum inſiſtebat.
deinde predicationi vacabat. ita
ꝙ plerumqȝ vſqȝ ad noctem pro
trahebat᷑. Reſiduū vero tempus
comeſtioni ſompno et orationi ſa
tis neceſſarium erat. Veniēs ve
ro romā cum nero nondum eēt
in imperio cōfirmatus ⁊ etiā au
diēs ꝙ de lege iudeoꝝ ⁊ fide xpia
noꝝ inter paulū ⁊ iudeos queſtio
vertebatur non multū inde cura
uit. ⁊ ſic paulꝰ quo volebat libē
re ibat et libere predicabat Iheō
nimus quoqȝ in libro de viris illu
ſtribꝰ apt. ꝙ viceſīo q̄nto āno a
paſſioē dn̄i. hoc ē āno ſecūdo ne
roīs paulꝰ romā vinctꝰ mittit᷑. ⁊
ꝑ biēniū ī libera manēs cuſtodia
aduerſus iudeos diſputauit Dein
de a nerone dimiſſus euangelium
in occidentis partibus predicauit.
Quarto decimo vero neronis an
no. eodem die quo crucifixus eſt
petrus capite trūcatur Hec iheo
ninꝰ Eius autem ſapientia et re
ligio vbiqȝ diuulgabat᷑. ⁊ ab om
nibus mirabilis habebat᷑. M̄ltos
etiā de domo ceſaris ſibi in amici
tiā copulauit et eos ad fidem xp̄i
conuertit. Quedam etiā ſcripta
eiꝰ corā ceſare recitata ſūt. ⁊ ab
omnibꝰ mirabiliter cōmendata.
Senatꝰ etiā de illo alta nō medio
crit᷑ ſentiebat Quadā vēo die cū
paulꝰ circa veſperas in quodā ſo
lario p̄dicaēt. quidā iuueīs noīe
patroclus pincerna neroīs et ſibi
admodum dilectus vt paulū ꝓpē
multitudinem cōmodius audiret
feneſtram aſcendit. et paululū
ibi dormitando decidēs expirauit
Quod audiens nero plurimū de
eius morte doluit. ⁊ ſtatim aliū
in eius officium ordinauit. Pau
lꝰ vēo ꝑ ſp̄m hoc cognoſcēs dixit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

aſtātib9 vē illuc irent et patro
clum ceſaris cariſſimuꝫ ad te de ſu
ctū afferrent· Queꝫ allatum pau
lus ſuſcitauit· et ad ceſareꝫ cū ſo
cijs ſuis miſit Qui cuꝫ de morte e9
lamētaretur ecce patrocl9 viuēs
adeſſe pre foribus nunciatur· Au
diens nero patroclum viuuꝫ quē
paulo ante nouerat mortuuꝫ plu
rimū quidem expauit· et euꝫ ad
ſe īgredi recuſauit Sꝫ tādē pſua
ſu amicorum intrare pmiſit· Cui
nero ait Patrocle viuis? Et ille·
Ceſar viuo Et nero Quis te fecit
viuere? Et ille· Dn̄s ihꝫſus criſt9
rex omniū ſeculorum · Irat9 nēo
dixit· Ergo ille regnabit ī ſecula
et reſoluet oīa regna mundi? Cui
patroclus Etiam ceſar· Tūc nēo
dedit ei alapam dicens· Ergo mili
tas illi regi? Et ille . Vtiqꝫ ei mi li
to· quia me a mortuis excitauit·
Tunc quoqꝫ miſtri īperatoris· q̄
ei iugit aſſiſtebāt· dixerūt ei Cur
imperator percutis iuuenem pru
denter et veraciter reſpondentē?
Naꝫ et nos illi regi īuictiſſimo mi
litam9 Quod aūt īēs nero eos re
cluſit in carcerē vt nimiuꝫ torque
ret eos quos nimis añ dilexerat
Tūc oēs xpianos fecit īquiri· et
ōnes ſine īterrogatione puniri p
tormenta valida · Tunc paulus
vinctus inter ceteros ante ne
ronem adductus eſt · Cui nero·
O hō magni regis ſeruus · michi
autem vinct9 · cur milites meos
michi ſſtrahis et tibi eos colligis?
Cui paul9· Nō ſolū de tuo angulo
milites collegi· ſꝫ etiaꝫ de orbe vni
uerſo· quibus rex noſter donati
ua que nūqꝫ deficient et que om

nem excludūt indigentiam largi
etur· Huic ſi ſubiectus eſſe volue
ris ſaluus eris· qui tāte extat po
tentie· vt iudex omnium veniat·
et mundi huius per ignem figurā
reſoluat· Hec audiens nero et ira
ſuccenſus quia figuram mundi p
ignem paulus dixit reſoluendaꝫ·
omnes xpī milites iuſſit igne cre
mari. paulū vero tamqꝫ maieſta
tis reum capite truncari. Tāta aūt
xpīanorum occiſa eſt turba vt po
pulus roman9 palaciū virtute re
rumperet· et ſeditionem cōtra eū
excitare moliens proclamaret ·
Pone modū ceſar· tempera iuſſi
oneꝫ· noſtrates ſunt quos pdis·
romanum tuentur imperium· Ti
mens imperator mutauit edictū·
vt null9 xpīanos tāgeret donec
imperator de eis plenius iudica
ret· Quapropter paulus iterū eſt
reductus· et aſpectui nerōis ob
latus. Quem vt nero vidit vehe
mentiſſime exclamauit . Tollite
maleficum· decollate impoſtoreꝫ·
nec ſinite viuere criminatorē· au
ferte de ſuperficie terre mentiuꝫ ī
mutatorem· Ad quē paulus ait·
Nero tempore modico patiar· ſed
viuam eternaliter domino ihꝫſu
xpō· Nero dixit Auferte ab eo ca
put. vt me rege ſuo fortiorē intel
ligat qui euꝫ deuici. et videamus
ſi ſēp viuere valeat· Cui paulus
Vt ſcias me poſt mortē etnaliter
viuere· cū michi caput abſciſum
fuerit viuus tibi apparebo et tunc
cognoſcē poteris. q xp̄c eſt domi
nus vite et mortis· Et hijs dictis
ad locuꝫ ſupplicij ducit· Qui cum
duceretur· dixerūt ei tres milites

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Qui cū ducebant dic nobis paule
quis eſt ille rex veſter quem tan
tū diligitis ꝙ pro eo magis mori
ꝗ̄ viuere eligitis . et qualem īde
mercedem habebitis? Tunc pau
lus de regno dei et pena īferni ad
eo eis p̄dicauit ꝙ ipōs ad fidem
duxerit Qui cū rogarēt eū vt libe
re abiret quo vellꝫ ait· Abſit fra
tres vt fugiam. Nō enim ſum pro
fugus ·ſed miles xp̄i legitimus ·
Scio enim ꝙ per hanc vitaꝫ trāſi
toriam ad vitam trāſibo eternaꝫ·
Mox autem vt fuero decollatus
viri fideles rapient corpus meum
Vos aūt locū notate et illuc cras
mane venite Et inuenietis iuxta ſe
pulchrū meū duos viros ſcꝫ lucā
et titum orantes Quib⁹ cū dixeri
tis qua de cauſa vos ad eos miſſi
eſtis ipſi vos baptizabunt· ⁊ reg
ni celeſtis facient coheredes. Dū
cū loq̄ret̄· miſit nero duos milites
vt viderent ſi eſſet occiſus · Et
cum eos vellet conuertere. illi di
xerunt· Cum mortuus fueris ⁊ re
ſurrexeris· tunc credemus hn̄ ſ q̄
dicis· Nunc autem cito veni ⁊ qđ
meruiſti accipe· Cumq; ad locum
paſſionis duceret̄ in porta hoſtien
ſi quandam matronam nomine
plantillā diſcipulaꝫ pauli ·q̄ ſcđm
dyoniſium alio nomine dicebatur
lemobia quia forte binomia fuit·
obuiam habuit· que flens ſe ſuis
orationibus cōmēdauit· Cui pau
lus· Vale plantilla eterne ſalutis
filia · cōmēda michi veluꝫ quo ca
put tuū tegis· ⁊ inde oculos me
os ligabo et poſtmodum illud tibi
reſtituam· Quod dum ſibi trade
ret irridebant eaꝫ carniſices dicē
tes· Quid impoſtori iſti et mago
tam precioſuꝫ pannum tribuis·
vt ipſum amittas? Cum ergo ad
locum paſſionis paulus veniſſet ⁊
ad orientem verſus et manibus ī
celum extenſis diutiſſime cum la
crimis patria voce orauit· et gra
tias egit· Poſt hec valefaciēs fra
trib⁹ oculos ſibi de velo plantille
ligauit· et vtrūq; genu in terra
figens collum tetēdit· ⁊ ſic decol
latus eſt· Moxq; caput ei⁹ a cor
pore exiliens ihesus xp̄us· qđ ſibi
in vita ſua tam dulce extiterat ·
et tā crebro nominauerat hebray
ce clara voce inſonuit Dicit̄ enim
ipſum in ſuis ep̄lis chriſtū vel ihe
ſum vel vtrumq; quingentis vici
bus nominaſſe De eius autem vul
nere vnda lactis vſq; in veſtimen
ta militis exiliuit· ⁊ p⁹ea ſāguis
effluxit In aere lux immenſa emi
cuit · de corpore odor ſuauiſſim⁹
emanauit. ¶ Dyoniſius autem ī
epiſtola ad thimotheum de morte
pauli ſic dicit· In hora autem illa
triſticie plena frater mi dilecte ·
dicente carnifice paulo· collū pa
ra · tunc beatus paulus ſuſpexit
in celuꝫ· muniens frontem et pe
ctus ſuuꝫ ſigno crucis· deinde ſta
tim dicebat Domine mi ihesu chri
ſte· in man⁹ tuas cōmendo ſpiri
tum meum et cetera· Et tunc abſ
q; triſticia ⁊ compulſiōe extendit
collum ſuum et accepit coronam·
Percutiente autem carnifice et
caput amputante pauli· beatiſſi⁹
xp̄i martir ī ipō ictu explicauit ve
lū· ⁊ ſāguinē ꝓpriū collegit in ve
lo· ⁊ ligauit eū· ⁊ obuoluit ⁊ tra
didit illi femīe Reuerſo āt milite

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

carnifici dixit lemobia· vbi dimi
ſiſti magiſtrum meū paulū? Re
ſpōdit miles. Scio ꝙ iacet ibi ex
tra vrbem in valle pugilum· et
velo tuo facies eius velata ē Ipſa
autem reſpondens ayt· Ecce nūc
intrauerunt petrus et paulus in
duti veſte preclara· et coronas ful
gentes et luce radiantes habebāt
in capitibus ſuis . Et protulit ve
lum ſanguine cruentatum et mō
ſtrauit eis· propter quod opꝰ ꝙ̄
plures crediderunt domino· et fa
cti ſunt xpiani· Hec dyoniſiꝰ· ¶
Audiens nero q̄ contigerant vehe
menter extimuit. et de omnibus
cū phis et amicis loqui cepit· Duꝫ
hec inuicem loquerent̄ venit pau
lus ianuis clauſis et ante ceſarem
ſtans ait. Ceſar ecce paulus r̄gis
eterni et inuicti miles Nūc crede
quia non ſum mortuus ſed viuꝰ·
ſed tu miſer eterna morte morie
ris eo ꝙ ſanctos dei iniuſte inter
ficis Et hijs dictis diſparuit Nero
aūt ex nimio terrore velut amēs
effectus quid ageret ignorabat ·
Et ſuaſu et conſilio amicorum pa
troclum et barnabam cū alijs ſol
uit · et quo vellēt ire libere pmiſit
Illi vero milites ſcilicet longinus
megiſtus et acceſtus ad ſepul
chrū pauli mane venerunt et du
os viros ſcilicet tytum et lucam
orantes · et in medio eorū paulum
ſtantem viderunt· Quos tytꝰ et
lucas videntes vehementer territi
fugere ceperunt · et paulus diſpa
ruit· Illi autē poſt eos clamabāt
dicentes· Non vt putatis vos per
ſequimur · ſed a vobis baptiſari
volumꝰ ſicut et paulꝰ vobis dixit·
quem modo vobiſcum orantem
vidimus Hoc illi audientes reuer
ſi ſunt et cum magno gaudio eos
baptizauerunt ¶ Caput autē pau
li in quandam vallem proiectum
fuit· et pre multitudine aliorum·
qui interfecti fuerunt· et illuc ꝓ
iecti inueniri non potuit ¶ Legit̄
autem in eadem epiſtola dyoniſij
ꝙ cum quadam vice fouea mūda
ret̄· et caput pauli illuc cū alijs
purgamentis proiectum fuiſſet·
quidam paſtor illud in virga ſua
leuauit· et iuxta caulas ouium
fixit· Vidit autē per tres noctes
continuas ipſe cum domino ſuo
ſuper predictum caput lucem in
effabilem refulgere· Quod cum e
piſcopo et fidelibus nunciatum fu
iſſet dixerunt Vere hoc eſt caput
pauli· Egreſſus igitur epiſcopus
et vniuerſa turba fidelium caput
illud ſecum detulerunt· et in qua
dam menſa aurea illud ponentes
corpori cōiungere attemptabāt.
Quibus patriarcha reſpondit ·
Nos ſcimus· quia multi fideles oc
ciſi ſunt . et eorum capita etiam
in eodem loco diſperſa ſunt· Vn̄
dubito illud caput corpori pauli
coniungere · Sed caput hoc ad pe
des corporis ponamꝰ · et omnipo
tentem dominum exoremus . vt
ſi caput ſuum eſt conuertatur cor
pus et coniungatur. Quod dum
omnibus placuiſſet caput ipſum
ad pedes corporis pauli poſuerūt·
Et ecce cunctis orantibus et ſtupē
tibus corpus ſe vertit et i loco ſuo
capiti ſe iūxit · Et ſic omēs deum
bn̄dixerūt · et hoc eē caput pauli
veracit̄ cognouerūt Hec dyoniſiꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Refert gregorius turoñ· qui tem
pore iuſtini iunioris claruit· ꝙ q̄
daꝫ deſperans laqueū ſibi parabat
nomen tamen pauli inuocās ſem
p dicebat Adiuua me ſancte pau
le· Tūc affuit quedā vmbra ſqua
lida hortās eū ac dicēs· Eya bone
vir age quid agis· moram ne fe
ceris At ille ſemp parās laqueuꝫ
dicebat Beatiſſime paule adiuua
me· Expedito iam laq̄o affuit alia
vmbra tāq̄ hoīs dicēs illi q̄ homi
nē hortabatur Fuge miſerrime
paulus aduocatꝰ aduenit· Tunc
ſqualida vmbra euanuit· et ho
mo ad ſe rediēs· ⁊ laquꝫ ꝓiciēs pe
nitentiam cōdignam accepit· ¶
Gregoriꝰ in regiſtro ex cathenis
beati pauli multa miracula demon
ſtrat· ⁊ dum mīti paruꝫ quid ex
limatura petunt aſſiſtit ſacerdos
cū lima· ⁊ aliquibus petentibus
ita cōcite aliq̄d de cathenis ipſius
excutitur· vt nulla mora ſit Qui
bꝰ daꝫ vero petentibus diu per ca
thenas ipſas lima ducitur. et ta
men vt inde aliquid exeat nō ob
tinet· ¶ In eadē quoq̄ ep̄la que
ſ. ꝑdicta ē btūs dyoniſiꝰ mortem
pauli mgr̄i ſui pijs verb̄ deplorat
dicēs· Quis dabit oculis noſtris
aquas et pupillis nr̄is fontē lacri
maꝝ· vt ploremus die ⁊ nocte lu
men eccleſiarū· q̄ extinctuꝫ eſt?
Quis nō mouet fletū et gemitū q̄
nō veſtiet lugubribꝰ et mente at
tonitꝰ nō obſtupeſcet? Ecce etenī
petrꝰ fūdamentū eccīaꝝ ⁊ gl̄a ſā
ctoꝝ apoſtoloꝝ a nobis receſſit ⁊
nos orphanos dereliquit· Paulꝰ
quoq̄ gentiū familiaris ↄſolator
penitꝰ defecit nob̄. ⁊ vlteriꝰ nō in
uenit· Qui fuit pater pr̄m· doctoꝝ
doctoꝝ· paſtor paſtoꝝ abiſſuꝫ ſa
piētie· fiſtula altiſona· ꝑdicator ve
ritatis infatigabilis· Paulū vero
dico nobiliſſimū apoſtolū Hic an
gelus terreſtris ⁊ homo celeſtis·
ymago et ſimilitudo diuinitatis et
ſpūs diformis omnes nos dereli
quit· Nos in q̄ iopes ⁊ idignos in
hoc mūdo ↄtemptibili ⁊ maligno
et igreſſꝰ ē ad xp̄m deuꝫ ſuū dn̄m
et amicū· Heu frat̄ mi thymothee
dilecte aīe mee· vbi ē pr̄ tuꝰ mgr̄
et amator? Vnde te vlterius ſalu
tabis? Ecce enī orphanꝰ factꝰ es
et remanſiſti ſolꝰ· Jam nequaq̄
ſcribet tibi ſua manu ſāctiſſima di
cens tibi· Fili cariſſime Ve michi
frater mi thimothee· Quid hinc
accidit triſticie· tenebrarū ⁊ dāp
ni· quia orphani facti ſumus· Jaꝫ
non venient ad te epiſtole eius in
quibus ſcrip tum ſit· Paulus mo
dicus ſeruus ihesu xp̄i· Jam non
ſcribet de te vlterius ciuitatibus
dicens· Suſcipite filium meum di
lectum· Cōplica ſuper hec libros
ꝓphetarum et ſigna ſuper eos· q̄
neminem habemus interpretem
parabolarum et paradigmatuꝫ ⁊
eloquiorū ipſoruꝫ· Dauid ꝓpheta
plangebat filium ſuū· ⁊ dicebat·
Ve michi quis dat vt moriar pro
te fili mi· ve michi· Ego aūt· Ve
michi mgr̄ mi· vē ve michi· Amo
do ceſſauit ⁊ defecit cōcurſus diſci
puloꝝ ſuoꝝ romaꝫ venientium ⁊
querentiū nos· Jā nemo dicturꝰ
ē· Eamus ⁊ videamꝰ doctores no
ſtros· ⁊ iterrogemꝰ eos q̄lit̄ rege
re nos oporteat eccleſias nobis
cōmiſſas· et interp̄tabuntur nob̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

precepta domini noſtri ihesu xp̄i et eloquia ꝓphetarū Vere de hys filys frater mi thimothee qui ꝓuati ſunt patribus ſpūalibus. q̄bus priuatus eſt grex. Et nobis frat etiam de. qui priuati ſum⁹ magiſtris noſtris ſpiritualibus. q̄ collegerant intellectum ⁊ ſcientiam veteris ac noue legis. et colligauerant in ſuis epiſtolis. vbi ē curſus pauli ⁊ labor ſanctorum pedū eius? Vbi eſt os loquēs et lingua conſulens et ſpūs beneplacēs deo ſuo? Quis nō ploret ⁊ vlulet? Nā qui meruerunt gloriam et honorē apud deum tamq̄ malefactores traduntur in mortem. Ve michi quia in illa hora intuitus ſum corpus ſanctum ſanguine innocēte cruentatum. Heu michi pater mi magiſter et doctor. nō quideꝫ reus tali morte extitiſti. Nunc ergo quo ibo te querere gloria xp̄ianorum et laus fidelium? Quis conticeſcere fecit voceꝫ tuam fiſtula eccleſiaruꝫ et fiſtula altiſōa. plectꝝ pſalteri decacordi? Ecce intraſti ad deum tuum. ⁊ dominum queꝫ deſideraſti. ⁊ toto affectu cōcupiſti. Iheruſalem et roma praua amicicia equales facte ſunt ī malo Iheruſalē crucifixit dn̄m noſtruꝫ ihesum xp̄m. Roma vero apoſtolos ei⁹ interemit Iheruſalem aūt ſeruit ei quē crucifixit. Roma vero ſolēpniſādo glorificat quos interemit. Et nūc frat mi thimothee. quos dilexiſti ⁊ toto corde deſiderabas. ſicut ſaul rex et ionathas in vita nō ſūt ſepati. nec in morte Et ego non ſum ſepatus a domino magiſtro meo. niſi cum

ſeparent nos homines peſſimi et iniqui. Et ſepatio vnius hore nō erit ſemper. Anima eius cognoſcit dilectos. etiam ſine hoc q̄ ei loq̄ntur qui nunc ab eo elongati ſunt. In die autem reſurrectiōis magna iactura eſſet ſeparari ab eis. Hec dyoniſius. ¶ Johannes quoq̄ criſoſtom⁹ in libro de laudibus pauli. hunc glorioſum apoſtolum mltipliciter cōmendat ſic dicēs Nichil ꝓfus errauit q̄ pratū quoddam inſigne virtutum et paradiſū ſpūalē pauli animam nūcupauit. Que aūt ligua laudibus eius inueniat equalis. cum ōnia q̄ ſūt in hoib⁹ bona aīa vna poſſidebat. ⁊ ea plene cūcta accumulate nec ſolū hoim. ſ etiā qđ plus ē angelorum? Nec tn̄ idcirco reticebim⁹ quin poti⁹ pauca dicemus. Etenī hoc magnū laudis gen⁹ ē cū orōis copiā virt⁹ ſupat. ⁊ magnitudo laudati. ſicq̄ vinci multo ē nobis glorioſi⁹ q̄ ſepe viciſſe. Vn̄ ergo oportuni⁹ laudū ei⁹ ſumem⁹ exordiuꝫ niſi ab hoc ipō pmū vt oñdam⁹ eū bō oim poſſidētē? Abel obtulit ſacrificiū ⁊ inde laudat. Sed ſi pauli hoſtiā adducam⁹ ī mediū. qn̄tū celū a tra ſupior apparebit Siquidē ſeipm̄ p dies ſiglos imolauit Quā tn̄ hoſtiam dupliciter offerebat tum in corde tum in corpore mortificationem circumferens. Non enim oues offerebat aut boues. ſed ſemetipſum dupliciter ymmolabat. neq̄ hijs contentus fuerat ſed etiam orbem vniuerſum ſtuduit offerre. Qui terram ac mare. greciaꝫ ac barbariaꝫ. omnemq̄ ſub ſole regionem quaſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

volitãdo circuiuit · ex hõminibus
angelos faciens · quinĩmo ipſos
hõmines quaſi ex demonibus ĩ ã
gelos prouehens · Quid huic ho
ſtie reperietur equale · quam pau
lus gladio ſpiritus ſancti immo
lauit · ⁊ in illo altari quod locatũ
eſt ſuper celum obtulit? Sed abel
dolo germani percuſſ9 occubuit ·
paulus vero ab eis interfectus ẽ
quos ab innumeris mal' eripiebat
eruere · Vis autem eius innume
ras tibi oſtẽdi mortes Tot vtiqʒ
quot etiam dies vixit · ¶ Noe ſe
tantum legitur in archa ſeruaſſe
cum liberis · Hic autem multo ſe
uiori inundãte diluuio · non ar
chã coaptãdo compagimibus ta
bularum ſed epiſtolas componẽ
do pro tabulis · vniuerſum orbeʒ
periclitantem ex medijs fluctibus
liberauit · Hec autem archa non
vno loco circumfertur · que orbis
terminos comprehendit · nec bi
tumine ac pice · ſed ſpiritu ſancto
tabule eius ſunt peruncte Hic ſuſ
cipiens irrationabilium animali
um cultores pene irrationabilib9
animalibus ſtultiores · imitatores
effecit angeloꝝ · Illaʒ quoqʒ vicit
archam · quia illa coruũ recipiẽs
coruum rurſum emiſit · et inclu
dens lupum feritatem eius muta
re nõ potuit Hic vero accipitres
miluoſqʒ ſuſcipiẽs fecit colũbas ·
et excludẽs omnẽ feritatem mã
ſuetudinem ſpiritus introduxit
¶ Abraham mirantur omnes · qꝫ
ad dei preceptum patriam atqʒ co
gnatos reliquit · Sed quomodo
paulo poſſet equari · qui non tan
tũmodo patriam atqʒ cognatos
ſed ſeipſuʒ mundũqʒ reliquit · im
mo etiam celum et celum celi? Et
hec omnia chriſtum ſuſcipiẽdo de
ſpexit · vnuʒ pro cunctis iſtud ſo
lum id eſt chriſti caritateʒ requi
rens Neqʒ preſentia inquit · neqʒ
futura · neqʒ altitudo · ⁊c̃ · Sed et
abraham in periculum ſe tradens
hoſtibus filium fratris eripuit ·
At paulus vniuerſum orbem de
ipſa dyaboli extrahens manu in
numerabilia pericula ſuſtinuit ·
proprijſqʒ mortibus maximaʒ ſe
curitatem alijs cõparauit Filiũ quo
qʒ abraham voluit ĩmolare Pau
lus vero nec aimicum nec ꝓximuʒ
immolandum domino adduxit · ſꝫ
ſemetipſum miles immolauit ¶
In yſaac patiẽciã aliquis ãmira
ẽ · qm̃ puteos a ſe factos obſtrui
patiebat̃ · At paulus non puteos
cernẽs lapidib9 obrutos · ſꝫ ꝓpri
ũ corpus nõ ſolũ ſicut ille cedebat
ſꝫ eos etiaʒ a quib9 patiebat̃ in ce
lũ ſtudebat euehere · Quanto em̃
amplius obruebat̃ iſte fons tãto
erumpebat magis · ac plures ex
ſe fluuios effundendo manauit ¶
De longanimitate et patientia ia
cob ſcriptura miratur · Et quenã
illa eſt · que pauli patientiaʒ poſſit
imitari? Neqʒ em̃ bis ſeptẽ ãnoꝝ ·
ſed toti9 vite ſeruitutẽ ꝓ ſponſa
pertulit xpi · Non aduſtus ſolum
eſtu diei ⁊ noctis gelu · ſed temp
tatiões mille ꝑpetiẽs · ⁊ nũc q̃deʒ
verberibus · nũc vero lapidib9 ce
ſus atqʒ colliſus · ⁊ int̃ certamina
vbiqʒ ꝓſiliens captas oues ex dy
aboli faucibus extrahebat . ¶ Sed
et ioſeph v̓tute pudicitie decorat9
ẽ Et ego vereor ne iã ridiculuʒ ſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

hinc etiam paulum laudare · qui ſemetipſum crucifigens non ſolū humanorum corpoꝝ pulchritudi nes · ſed omnia etiam que viden tur in rebus clara ac decora cer nebat · quemadmoduꝫ nos fauil lam cineremqꝫ conſpicimus · qui quaſi mortuus prorſus admortu um immobilis permanebat. ¶ Stupent iob omnes homines · Fu it enīꝫ adletha mirabilis · At pau lus nō menſibus tantum ſed an nis pluribꝰ in agone pdurās taꝫ clarus emicuit · non teſta vel gle ba ſaniē carnis radēs · ſed ipius intelligibile os leonis frequenter incurrēs · ⁊ pugnās adūſus tēp tatiōes innumeras · omni erat la pide tolerabilior · qui nō a tribꝰ vel q̄tuor amicis ſꝫ a cunctis īfideli bꝰ · a fratribꝰ etiā opꝓbria ſuſti nebat · cōfutatꝰ ab omnibꝰ atqꝫ maledictꝰ · Et illi erat magna hoſ pitalitas ⁊ cura pauꝑū · ſꝫ quā ille īpēdebat curā carne debilibꝰ · hāc iſte aīs morbidis exhibebat Illiꝰ ōni aduenienti aperiebat domus · huiꝰ vero aīa vniuerſo patebat orbi · Et ille quidē cū oues ⁊ bo ues habēt innumeros erat ī pauꝑes liberal' · Hic vero nichil āpliꝰ cor pore ſuo poſſidēs de hoc ſufficiēt in digētibꝰ miniſtrabat · Vt alicubi cōmemorās Neceſſitatibꝰ inquit meis ⁊ hiis qui mecū erāt manꝰ iſte miniſtrabāt Sed ⁊ vermes at qꝫ vulnera ſeuos ſcō iob infere bāt dolores · Sed ſi pauli verbera famem · cathenas · periculaqꝫ cō ſideres · q̄ a domeſticis ⁊ ab extra neis ⁊ a cūcto paciebat̄ orbe · ſol licitudinē quaꝫ ꝓ ecciis · vſtionē quam p̄dican valiſatis ſingulis per dies ſingulos perferebat · vi debis q̄ omni ſaxo erat durior ani ma iſta · ⁊ ferrum atqꝫ adamātē firmitate ſuperabat · Que enī ille corpore · hec paulꝰ mente ſuſtinu it · queꝫ omni verme moleſtior de ſingulis quibuſqꝫ labentibus me ſticia conſumebat. Vnde et iuges ex eo fontes lacrimarum non ſo lum diebus · ſed etiaꝫ noctibus ef fluebāt · omniqꝫ muliere parturi ente vehementius affligebatur in ſingulis · propter quod etiaꝫ dice bat · Filioli mei quos iterum par turio ¶ Moyſes pro iudeorum ſa lute deleri elegit de libro Moyſes itaqꝫ ſe cuꝫ ceteris optauit perire paulus pro ceteris Non enim cū pereūtibus perire voluit · ſed vt ſaluarentur alii ipē de glorie eter nitate decidere · Et ille quidē pha raoni hic dyabolo cotidie repug nabat · Ille pro vna gente iſte pro vniuerſo orbe certabat · non ſudore ſed ſanguine · ¶ Johan nes baptiſta in cibum locuſtas et mel ſilueſtre ſumebat · Sed pau lus in medio mundi ita ſtrepitus quemadmoduꝫ iohannes in here mo quiete verſatus eſt · non qui deꝫ paſtus locuſtis ac melle ſilueſ tri · multo auteꝫ hiis victu vilio re contentꝰ · nec neceſſario quidē indulgēs cibo feruenti ſtudio pre dicandi · Verum illius aduerſus herodiadem apparuit magna con ſtātia · ⁊ iſte n̄ vnū aut duos aut tres ſꝫ inumeros · ⁊ ī ſublimi poſi tos poteſtate corripuit imo lōge illo ſeuiores tirānos · ¶ Reſtat vt paulū iā āgel' cōparemꝰ · ī quibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

magnificum predicamus · quia
cum omni cura obediunt deo ·
Nos dauid admirādo dicebat Po
tētes ꝟtute q faciunt verbū eiꝰ·
Quid vo aliud ꝓpheta in āgel' mi
ratur · q facit inqt angelos ſuos
ſpūs · ⁊ miniſtros ſuos ignē vrē
tez · Sed hoc in paulo poſſumus in
uenire · qui velut ignis ac ſpiritꝰ
totum terrarum percurrit orbē.
⁊ percurrendo purgauit · ſ nō dū
celum iſte ſortitus eſt · ⁊ hoc eſt ō
mino mirabile · quia tal' verſabat
in terris · eciā mortali adhuc car
ne circundatus ¶ Quanta ergo
ſumus condempnatione digni cū
vno homine bona omnia in ſe con
gregante · nec minimam quidem
eorū partem ſtudeimꝰ imitari · Nō
enim aliam ſortitus eſt ille natu
ram · nec diſſimilem nactꝰ animā
nec alterum habitans mundū ·
ſed eadem terra eademqꝫ regione
ſub eiſdem etiam legibus nutritꝰ
⁊ moribꝰ · cunctos qui nunc ſunt
homines vel fuerunt animi ꝟtute
tranſcendit · Nec vero hoc ſolum
in illo mirabile eſt · ꝙ pre habun
dantia deuotionis non ſenſit dolo
res quodam modo pro virtute
ſuſceptos · ſed eciaꝫ ꝙ ꝟtutem ip
ſam nec ꝓ mercede penſauit · Nā
nos quidem propter eam nec pro
poſita mercede certamus · quam
ille conplectens eciam ſine pmio
diligebat Cuncta illa que aſperi
tate ſui videntur impedire virtu
tem cuꝫ omni manſuetudine per
petiens · cotidie celſior cotidie aſ
ſurgebat ardentior · ⁊ intentatis
ſibi periculis noua ſemper alacri
tate pugnabat Qui cū mortē ſibi

imminētē videret ad cōmunionē
delectationēqꝫ gaudiꝫ alios ꝓuo
cat dicēs Gaudete ⁊ ꝯgratulami
michi oēs Itaqꝫ ad cōfuſionē ⁊ in
iurias quas ob predicādi ſtudiū
ſuſtinebat magis ꝙ ad honoꝝ ob
lectamēta ꝓperabat. mortis poti
us ꝙ vite deſideriū appetēs ⁊ pau
ptatis ꝙ opulētie. ⁊ multo āpli
us labores ꝙ aliꝫ requiē pꝰ labo
rem · ac merorez magis eligēs ꝙ
aliꝫ voluptatē Studioſiꝰ ꝓ inimi
cis ⁊ fructuoſiꝰ orās ꝙ aliꝫ aduer
ſus inimicos · Vnū illi formidandū
erat atqꝫ metuēdū offēſa ſcꝫ
dei · Nec deſiderabile illi erat ali
ud niſi placere deo ſemp Nō dico
aūt ꝙ nichil pſentiū deſiderabat ·
ſ nec ipſoꝝ aliqd futuroꝝ Nō eni
michi dicas vrbes ⁊ gētes · exer
citꝰ · pecunias · ꝓuincias ⁊ poteſ
tates Hec eni nec qſi araneaꝝ fi
la reputauit · ſ ea q ꝓmittūt i ce
lis. ⁊ tūc eiꝰ ardētez i xp̄o amorē
videbis Hic ſiqdem ꝓ illiꝰ dilecti
one nō angeloꝝ · nō archangelo
rū dignitatē · nec qcqꝫ horū ſimile
ꝯcupiuit. Quod ei erat maiꝰ om
nibꝰ xp̄i amore fruebat̄ cum hoc
beatiorem ſe cunctis putabat ·
Sine hoc autē neqꝫ principatuum
neqꝫ dominationum ſocius eſſe cu
piebat Sed cum hac dilectōne ma
gis eſſe vel extremus · immo eciā
ex numero punitorum ꝙ ſine has
inter ſūmos et honore ſublimis.
Hoc enim erat illi maximum et
ſingulare tormentum. ab hac ca
ritate diſcedere · hoc illi erat gehē
na · hoc ſola pena · hoc infinita et
intoleranda ſupplicia · ſicut per
frui caritate xp̄i hoc illi vita · hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

munδus·hōē promiſſio· hec bona
videbantur innumera· Sic de ſpi
riebat vniuerſa que timemus vt
ſolet herba iam putrefacta ↄtēp
ni. Tirānos vero ac populos ſpi
rantes furorem velut quoſdam eſ
ſe culices eſtimabat· Mortē vero
atq; cruciatus et mille ſupplicia q̄
ſi ludum putabat eſſe puerorum·
dūmodo pro xpō aliquid ſuſtine
ret · Decorabatur enim magis vi
ctus cathena q̄ꝫ dyademate coro
natus Etenī; coartus carcere ha
bitabat in celo ·ac libenti9 verbe
ra recipiebat ꝛ vulnēa q̄ꝫ alij bra
uia ꝛcipiant· Et dolores non mi
nus q̄ꝫ premia diligebat ·cum ip
ſos vtiq; dolores loco duceret p̄
miorū ·ꝓpterea illos etiam grati
am nominabat. quoniam que no
bis ſunt cauſa triſtitie hec ſibi pa
riebant maximam voluptatem·
Merore quoq; maxime vrebatur
Propt̄ quod ꝛ dicebat Quis ſcā
daliſatur et ego non vror ! Et ſi ī
merore dicat quis ineſſe aliquam
voluptatem Multi enim qui filio
rum mortib9 vulnerantur aliq̄d
conſolationis accipiunt cum ſuis
fletibus relinquūtur· Magiſq; do
lent cum dolere prohibentur. Sic
et paulus nocte ꝛ die cōſolationē
accipiebat ex lacrimis ·Nulli9 q̄p
pe tanto affectu mala ꝓpria q̄nto
ille deflebat aliena Queadmodū
enim illū opinaris afflictū cū per
ditionē defleret peccatoꝝ· qui vt
illi ſalui fierent a celoꝝ gloria ca
piebat excludi · Nam nō ſaluari
illos mlto acerbius eſtimabat q̄ꝫ
ſemetipſum perire· ¶ Hunc ergo
cuinā reꝝ poterit aliquis cōpar̄e?

Cui ferro? Cui adamāti? Quonīā
illam aliquis appellet animā; au
ream vel magis adamantinā? Nā
et omni erat adamāte fortior· et
auro gēmiſq; precioſior· ꝛ alterā;
quidē materiā firmitate · alterā;
ſuperabat precioſitate · Cui igitur
rei hui9 ab aliquo anima cōpare
tur· Eaꝝ quidē que ſūt ōnino nul
li Nō ſi vel auro adamantis forti
tudo· vl̄ adamāti honor daret̄ au
ri tūc forte aliquo mō ↄpatio ei9
pauli poſſet anime cōuenire Sed
quid adamātem ꝛ aurū ad ſimili
tudinem adduco pauli? Mūdū ſi
ex diuerſo appendas oēm ·etiam
tūc videbis apte paulum mergē
pond9 examine Mūdo igitur ꝛ oī
b9 que in mūdo ſūt paulū dicim9
digniorē Si igit̄ mūd9 eo dignus
nō ē. ſed forte vel celum Sed iſtō
quoq; inuenitur inferi9 ·Si enim
non ſolum celum · ſed etiam que
habetur in celis dei poſtpoſuit ca
ritati ·quomodo nō magis domi
nus· qui tanto eſt benignior pau
lo quanto maliciā; bonitas ante
cellit innumeris celis eū; iudicat
digniorem? Non enim nos tantū
diligit deus quantum ipſe diligit̄
a nobis ·ſed tanto effuſius quan
to nec ſermo ſufficit explicare ¶
In paradiſum quoq; hunc deus
rapuit· ꝛ in celum tertium ſuble
uauit · Nec immerito ſiquidem ·
Paul9 in terra gradiēs ſic ſe gere
bat in cunctis quaſi angeloꝝ ſo
cietate frueretur. Nam viſibili ad
huc corpori colligatus illoꝝ perfe
ctione gaudebat· eāꝝq; fragilita
tib9 ſubditus in nullo inferior ſu
pernis virtutib9 apparere certabat

Nam et tamq̄ pennatus totū do
cendo peruolauit orbez· et velut
incorporeus labores periculaq̄
contempſit · nec ymbrium frigo
ra gelida· nec ſol' fulguā radiātia
ptimeſcēs. Et quaſi iam celuz poſ
ſidens cuncta prorſus terrena de
ſpexit· et tamq̄ cum ipſis iam in
corporeis virtutibus degens iugi
mentis intentione vigilauit · Et
angelis quidem ſepe diuerſaruz
gentium cura cōmiſſa eſt·ſed nul
lus illorū ita creditum ſibi popu
lum gubernauit vt paulus vniū
ſum orbem· ¶ Sicut autem aliq̄s
indulgentiſſimus pater afficitur
erga filium freneſi cōprehenſū ·
cuius q̄nto magis cōuiciis ictib9
q̄ pulſatur· tanto eū poti9 miſeā
tur et deflet· Jta paulus illis a q̄
bus affligebat maiora adhibebat
fomēta pietatis · Sepe em̄ pro ill'
qui eū quinquies verberauerant
et eius ſanguinem ſitiebāt lacri
mabatur· vehementer dolebat· ⁊
pro eis orabat dicens Fratres vo
luntas quidez cordis mei ⁊c̄ · Ve
hemēter quoq̄ mordebatur ac pe
nitus deſecabatur· cum eos peun
tes videret. Vt em̄ miſſū in ignē
ferrum totū pfecto ignis efficit·
ſic paulus caritate ſuccenſus effe
ctus totus eſt caritas · qui q̄ſi cō
munis totius mūdi pater eēt ita
in amore hominū· ⁊ ipſos cor imi
tabat parētes imo cunctos non
ſolū carnales verum etiā ſpūales
patres hac ſollicitudīe ac pietate
ſupabat· Omnē em̄ prorſus homi
nem deo exhibēre cupiebat· quaſi
enim vniuerſū mundū ipſe genu
iſſet ſic omes in dei regnum ſeſti

nabat inducere· corpus et animā
pro hys quos diligebat īpendēs·
¶ Homo iſte ignobilis et circum
ferarius q̄ artez exercebat in pelli
bus tanta virtute progreſſus eſt
vt vix triginta annorum ſpacio
et romanos ⁊ perſas ⁊ parthos ⁊
medos et indos ⁊ ſcithas ⁊ ethi
opes et ſaromathas atq̄ ſarrace
nos· ⁊ omne prſus hominū gen9
ſb iugo mitteret veritatis· Et ſic̄
in ſtipſas aut fenuz ignis īmiſſ9 ·
ſic omnia demonum opera cōſūp
ſit· Paulo igitur inſonante ligua
et omni igne vehementius irruen
te cedebāt· omniaq̄ fugiebāt· et
demonum cultus· et tirannorum
mine· et domeſticorum inſidie· ſicut
radys ſolis orientibus et tenebre
fugantur· et adulteri ac fures fo
ueis condūtur· et latrones rece
dūt· ⁊ homicide ad antra fugiūt ·
omniaq̄ lucida efficiuntur ⁊ cla
ra deſuper radys illuſtrantibus·
ſic vbiq̄ diſſeminante paulo euā
gelium· fugabatur error veritas
q̄remeabat· Adulteria et alia di
ctu fetida defecerunt · atq̄ cōſūp
ta ſunt iſto ignis vapore palearum
vice pereuntes. Clara vero inter
hec veritatis flamma ſurgebat re
ſplendens ⁊ vſq̄ ad celum ſublimi
tate aſcēdēs· ab hys potiſſimū ele
uata qui eam opprimere videban
tur. nec pericula aut impetus pro
ceſſum eius impedire potuerunt·
Erroris vero talis eſt conditio · q̄
nullo ſibi obſtante conſeneſcit ac
defluit· Talis etiam eſt econuerſ
ſo veritatis ſtat9 q̄ mltis ipugn̄
tib9 ſuſcitat ⁊ creſcit Quomā igit
ita de9 gen9 noſtrū nobilitauit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ei ſimiles ſtudeamus inueniri.
Neqꝫ īpoſſibile iſtd putem9 . quo
niam tale illi quale nobis corpus
fuit . talis anima qualis tibi . idē il
luz te qꝫ formauit . ⁊ quemadmō
dum illi9 ita eſt ⁊ deus tu9 ¶ Vis
dei dona ī paulo cognoſcē ? Veſ
timenta eius terrori demonibus
erant . Hec vero amplius admirā
da . quia paulus nec cum in peri
cula irruret temeritatis argui po
tuerat . nec cum pericula fugeret
timiditatis . Amabat etenim pre
ſentem vitā ob lucrum docendi .
Et rurſus valde eā deſpiciebat ob
philoſophiā ad quā illū mundi cō
temptus euexerat . Demqꝫ cū vi
deris paulū pericula fugientē nō
min9 illū admireris ꝗ̄ cum ſe pe
ricul' gaudet opponere . Vt enim
hoc fortitudinis ita illud eſt ſapiē
tie . Et cū videris illuz de ſeipſo ali
qua ſonātem ſimiliter admireris
ac ſi videris illum ſemetipſuz de
ſpicere . Vt enim illud humilita
tis eſt ita iſtud ē magnanimitatis
Magis igitur merebatur loquē
do de ſe ꝗ̄ tacendo . Quoniam ni
ſi feciſſet iſtud culpabilior ill' eſſet
qui ſeipſos importune laudare di
dicerunt . Niſi enim gloriatus fuiſ
ſet creditos ſibi omnes perdidiſ
ſet . ꝙ duz ſe humilaſſet eos extu
liſſet āplius . tunc paulus magis
meruit gloriādo ꝗ̄ alter laudes
ꝓprias occultādo . Nec tātuz quiſ
ꝗ̄ ꝓfuit cū ſua merita celarꝫ quā
tum iſte cū ꝓderet . Eſt aūt grāde
malū de ſeipſo aliquid grande di
cere atqꝫ mirabile . Extremeqꝫ de
mētie eſt nulla imminente neceſſi
tate reꝝ : ⁊ neceſſitate violenta

ꝓprijs laudib9 velle decorari . Nō
ē hoc ſtdꝫ deū loqui ſed indiciū po
ti9 inſanie ē . Hoc enī oēm merce
dē euacuat laborib9 qſitā Etenī al
ti9 de ſe offerre ſmonē glorioſi ē ⁊
inſolentis ſeſeqꝫ iactantis . Dicere
aūt illa tantūmodo que preſenti
cauſe neceſſaria ſunt fructū amā
tis ē ⁊ mlˀtoꝝ remedia cogitātis .
ſicut fecit ⁊ paul9 qui dū a pſeudō
apoſtol' in laudes ſuas ire compul
ſus ē . Maxime que dignitatē ſuā
dñ derent . Plura aūt ⁊ maiora re
lauit . veniā inquit ad viſiones ⁊
reuelatiōes . dñi pro aūt ⁊c̄ Tāta
paul9 tamqꝫ crebra cuz domino
habens colloqa . quāta nec ꝓphe
taꝝ nec apoſtoloꝝ vll9 habuit p
ea ipſe humilior reddebatur Viſ9
ē plagas metuē vt diſceres . quia
cum ſecundum naturam vnus e
rat e pluribus . per volūtatē non
ſolum ſuper multos homines veꝝ
etiam vnus ex angelis erat Neqꝫ
vero metuere plagas reprehenſi
one dignum ſed plagarum metu
aliquid indignum pietate omitte
re Hocipſo enī q̄ plagas timet q̄
in certamine non vincitur admi
rabilior oſtendit . ꝗ̄ ille qui non
timet . ſicut nec merere culpabile
eſt . ſed per merorem aut facere
aut dicere eorum aliqua que deo
diſplicent Hinc qualis fuerit pau
lus oſtēditur . quia in tali natura
viuēs potuit quodā modo ſupra
naturam Qd ſi mortem timuit ne
ipſam quidē recuſabat . Non enī
habere naturam īfirmitatib9 ſub
ditam . ſed ſeruire infirmitatib9
criminoſū ē . vt merito ille mira
bilis habeatur qui imbecillitatez

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

nature voluntatis virtute ſupera
uit· Nā ſi iohannem · qui dicebā
tur ⁊ marcus a conſortio ſepara
uerit· hoc vtiqꝫ rectiſſime pro pre
dicationis offi cio effecit· Cū ſiqͥdē
qui iſtud ſuſcipit officium non o
portet eſſe mollem aut reſolutum
ſed fortem ⁊ per cuncta robuſtū·
Neqꝫ enim attingere quiſꝙ̄ debet
preclari huiꝰ muneris functionē
niſi paratꝰ ſit animā mil lies pone
re in mortem atqꝫ diſcrimīa· Qui
enim non tali animo eſt· multos
alios ſuo perdet exemplo Magiſ
qꝫ vtile eſt ſi quieſcat · ſibiqꝫ tan
tum vacet· Nō ita gubernatorē·
non ad beſtias dimicantem· non
ludo gladiatorio deſtinatum· non
quempiā omnino ſic ad diſcrimi
na ⁊ mortes patā atqꝫ diſpoſitam
oportet habere animam· vt eum
qui officium ſuſcepit predicandi.
Nā ⁊ pericula profecto maiora
et adūſarij ſeuiores nec vſꝙ̄ prorſ
ſus ſimili cōdicione certantur. Ce
lum namqꝫ in premio· in ſupplici
o gehenna proponitur· Si vero a
liqua inter eos facta cōmotio ē·
noli hoc delictum putare· Nō enī
cōmoueri malum eſt · ſed irratio
nabiliter nulloqꝫ iuſto flagitan
te negotio cōmoueri· Hunc enim
affectum prouidus nobis creator
inſeruit· vt dormiētes animas at
qꝫ reſolutas ab inercia atqꝫ deſi
dia ſuſcitaret· Quaſi enim gladio
aciem ita menti noſtre ire acumē
impoſuit· vt eo ſicut oportet vta
mur · Benignitas autem non ſē
per bona eſt. ſed cum illam tempꝰ
efflagitat· Quando vero illud nō
adeſt eciam illa vicioſa eſt· Ita et

paulus ſepē vſus eſt hoc affectu·
et modeſte loqͣntibꝰ melior erat ī
ratꝰ Hoc autem erat in eo mira
bile· ꝙ cum vinculis · verberibꝰ
atqꝫ vulneribus longē ſplendidi
or erat dyademate purpuraqꝫ ful
gentibus · cumqꝫ vinctus ꝑ tam
vaſtū pelagꝰ duceba‍t· ita gaude
bat tamꝙ̄ in maximū imperium
duceretur · Poſtꝙ̄ vero romam
īgreſſus eſt. nec ibi ſtare contētꝰ
ēſt · ſed in hiſpaniam percurrit ·
Nec vnū quidē diē in ocio paſſus
eſt ⁊ quiete tranſire. ſed in ꝑdicā
di ardore ipſo igne ardentior. nec
pericula timuit nec irriſiones eru
buit· Hoc vero maiori admiratio
ne dignū eſt· ꝙ cum tam eſſet au
dax ac velut ad pugnā ſemp ac
cinctus ⁊ ignē quēdā belli aſpirās
rurſus placabilem atqꝫ flexibilem
ꝑbebat ſe. Nam ſeuienti vel potiꝰ
ferventi preceperunt vt iret thar
ſum et nō recuſarēt Dixerūt pꝛē
murū eū deponi oportere· ⁊ paſ
ſus eſt. Huiꝰ rei gratia iſta facie
bat vt ꝑdicatioī diutiꝰ inſiſtēt·
et cū m̄ltis hinc credētibꝰ iretad
xp̄m · Metuebat ꝑfecto ne forte
paup hinc atqꝫ inops multoꝝ ſa
lutis abſcederet · Ceterū cum hij
qui ſub vno pugnāt magiſtro vi
derint infixa vulnera · fluentē ſan
guinem· nec ſic hoſtibꝰ aliquādo
cedentē· ſed ſtātem fortiter haſtas
qꝫ vibrantē · ⁊ crebris ictibꝰ ī ad
uerſarios corruentem· nec omni
no dolori parcētem. maiori abſqꝫ
dubio tāto duci ala critate ſubdū
tur· Hoc itaqꝫ factum eſt ī paulo
Videntes eni illum ligatū catheis
et nichilominꝰ ī carcere ꝑdicātē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

videntes etiam ipſiꝫ vulneratuꝫ·
et tamen v̓berantes ipſos ſermõ
ne capientem·maiorem ꝓfecto fi
duciā colligebant Joqꝫ ſignificās
ayt Jta vt plures e fratribus cõ
fidentes in vinculis meis habun
danter auderēt ſine timore verbū
dei loqui Tunc certiorem alacrita
tem et ipſe capiebat ac vehemen
tius in aduerſarios ferebatur·Si
cut enim ignis in diuerſas plerū
qꝫ materias incidēs·augetur ma
gis et incrementa ſortitur·ſic et
lingua pauli quibuſcumqꝫ fuiſſet
admota ad ſe eos continuo tranſ
ferebat·īpugnatores quoqꝫ eiꝰ
pabulum ſpirituale huic efficiebā
tur igni·quia per ipſos euangelij
magis flamma creſcebat·Hec cri
ſoſtomus·

De ſeptem fratribꝰ·
Hyſtoria·lxxxvi·

Septem fratres fuerunt fi
lij beate felicitatis quoꝝ
nomina ſunt ianuarius
felix philippus ſiluanꝰ alexander
vitalis et marcialis·Hos omnes
cum matre iuſſu imperatoris an
thonij pnblius prefectus ad ſe vo
cari fecit·Suaſitqꝫ matri vt ſui et
filioꝝ ſuoꝝ miſereri debēt·Que
ayt Neqꝫ blandicijs tuis potēo al
lici nec terroribꝰ frāgi.Secuā em̄
ſum de ſpū ſācto quem habeo·qꝛ
te ſuperabo viua·et meliꝰ vincā
occiſa Et cõuerſa ad filios ait Vi
detē filij mei celū et ſurſū aſpicite
cariſſimi quia ibidem nos xp̄s ex
pectat·Fortiē ꝓ xp̄o pugnate et fi
deles vos in xp̄i amore exhibete·
Qꝫ prefectus audiens eam ala
pis cedi iuſſit.Cum ergo mater et
filij in fide conſtantiſſimi permane
rent·omnes matre vidente et cõ
fortante diuerſis ſunt ſupplicijs ī
teremptī ¶ Hanc beatam felicita
tem vocat gregorius pluſqꝫ marti
rem·quia ſepties paſſa eſt in ſep
tem filijs·et octauo in corpore ꝓ
prio ¶ Gregorius in omelia·Be
ata felicitas que credendo extitit
ancilla xp̄i predicando etiā facta
eſt mater xp̄i Septem quippe fili
os ſic pꝰ ſe viuos timuit relinque
re ī carne ſicut carnales parētes
ſolent metuere ne mortuos p̄mit
tant·Parturiuit ſpū quos carne
pepererat·vt p̄dicādo parēt deo
quos carne pepereāt mūdo·filios
ſuos quos carnē ſuā eſſe nouerat
ſine dolore nõ poterat morientes
videre·Sed eāt vis amoris itērior
que dolorem vinceret carnis·He
cte ergo hāc feminaꝫ vltra marti
rē dixerī q̄ toties ī filijs ē paſſa et
deſiderāt extincta·Dum em̄ mlti
plex martiriū timuit·ipſa quoqꝫ
martirij palmā vicit·quia et amo
re xp̄i ſola ſua mors ei minime ſuf
fecit·Paſſi ſunt autē circa ānos
dm̄ cētū et nouē·ſub decio īpatorē

De ſancta theodora·
Hyſtoria·lxxxvij·

Theodora nobilis mulier
et ſpecioſa apud alexan
driā tempore zenoīs impe
ratoris viruꝫ habebat diuitem ac
timenteꝫ deum·Dyabolus autem
theodore inuidens ſanctitati·vi
rum quendam diuitem in illius

concupiſcentiā incitauit· qui eā
crebris nuncijs ⁊ muneribus mo
leſtabat · vt aſſenſum ſibi prebe
ret · ſed illa nuncios reſpuebat
et munera contemnebat · In tā
tum aūt eam moleſtabat ꝙ ipſā
habere quietē non pmitteret et
pene deficere videretur · Tandem
quandam magam ad eam miſit·
que eā vt viri illius miſereretur
ſibiqꝫ conſentiret plurimū horta
batur · Que cum diceret ſe coram
oculis dei cuncta cernentis tā grā
de peccatū nūꝗ̄ cōmittere · male
fica adiunxit · Quicquid in die fit
hoc deꝰ vtiqꝫ ſcit ⁊ videt · Quicqd
autem veſperaſcēte et occidente ſo
le cōmittitur deꝰ minime intuetur
Dixitqꝫ puella malefice · Nūquid
veritatē dicis? Et illa · Etiā verita
tem dico · Decepta puella verbis
malefice dixit vt veſperāte die vi
rum ad ſe venire faceret · et volū
tatē ſuā cōpleret Quod cū viro re
tuliſſet vehementer exultans ille
hora q̄ dixerat ad eā venit ſecūqꝫ
concubuit et abſceſſit · Theodora
aūt ad ſeipſā rediens amariſſime
flebat · ⁊ faciē ſuā percutiebat dicēs
Heu me heu me perdidi animam
meam · deſtruxi aſpectum decoris
mei · Vir autē eius rediēs · ⁊ vx
orem ſuā ſic deſolatā et merentē
videns cauſam tamen neſciēs eā
conſolari nitebatur · ſed illa nullā
cōſolationē recipere volebat Ma
ne autē facto quoddā monaſteri
um monialiū adijt et abbatiſſā in
rogauit · an deꝰ quoddam genus
pcci ā ḡue delictū qd die adueſpe
raſcēte cōmiſeāt ſcire poſſet? Cui
illa · Nichil deo abſcōdi poteſt · et
deus ſcit et videt omne quod fit
quacumqꝫ etiam illud hora cōmit
tatur · Que flens amare dixit · Da
michi librum ſancti euangelij vt
ſortiar memetipſam · Et aperiens
reperit · Quod ſcripſi · ſcripſi · Re
diēs ergo domū dum quadam di
e vir ſuꝰ abeſſet · comā ſuā preci
dit · veſtimenta viri aſſumens ad
quoddā monaſteriū monachoꝝ
quod per decem ⁊ octo milia diſta
bat feſtinabat · ⁊ vt ibidem cum
monachis reciperetur petijt et qd
petijt impetrauit Interrogata de
nomine dixit ſe theodoꝝ nūcupa
ri · Illa ergo officia omnia humi
liter faciebat · ⁊ eius ſeruiciū om
nibꝰ gratum erat · Poſt aliquot au
tē annos abbas fratrem theodo
rum vocauit · ⁊ vt boues iūgēt ·
et oleū de ciuitate afferret prece
pit · Vir aūt eiꝰ plurimum flebat
timens ne cum viro altero receſ
ſiſſꝫ · Et ecce angelꝰ dn̄i ſibi dixit ·
Surge mane et ſta in via martirij
petri apoſtoli · et que tibi obuia
uerit ipā vxor tua erit Quo facto
theodora cum camelis venit et vi
rū ſuū vidēs ⁊ recognoſcēs intra
ſe dixit · Heu me vir bone quātū
laboro vt eripiar a peccato quod
feci in te? Cum aūt appropinqſſꝫ
ſalutauit eū dicens · Gaudeas do
mine meus · Ille aūt eam penitus
nō cognouit · Sed cum diutiſſime
expectaret · ⁊ ſe deceptum clama
ret · facta eſt vox ad eū dicens Il
le qui te heri mane ſalutauit vx
or tua erat · ¶ Tante aūt ſāctita
tis fuit beata theodora vt multa
miracula facēt · Nam ⁊ hoīē a be
ſtia laceratū eripuit · ⁊ ſuis pcibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſuſcitauit. Ipſamqꝫ beſtiam inſe
cuta maledixit. que ſubito mortu
a corruit. Dyabolus autem ſancti
tatem ſuaꝫ non ferre valens eidē
apparuit dicēs. Meretrix pre om
nibus et adultera. reliquiſti virū
tuum vt huc venires et me cōtēp
neres? Per v̾tutes meas tremen
das ſuſcitabo prelium in te. et ſi
non te fecero crucifixum negare
nō dicas quia ego ſum. Ipſa ſibi
ſignum crucis edidit. ⁊ protinus
demon euanuit. ¶ Quadam aūt
vice cum de ciuitate cum camelis
rediret. et in quodam loco hoſpi
tata fuiſſet. puella quedam ad eā
de nocte venit dicens. Dormi me
cum. Quod cum reſpueret iuit ad
alterum qui in eodem hoſpitio ia
cebat. Cum autem eius venter in
tumuiſſet. et de quo concepiſſet i
terrogata fuiſſet. ayt Monachus
ille theodorus dormiuit mecum.
Natum igitur puer̄ ad abbatem
monaſterii tranſmiſerūt. Qui cū
theodor̄ increparet. ⁊ ille ſibi in
dulgeri peteret. ſcapulis eius pu
erū impoſuit. et de monaſterio ꝓ
iecit. Illa autem eiecta extra mo
naſteriuꝫ ꝑ ſepteꝫ annos manſit.
et de lacte pecor̄ puerū nutriuit.
Dyabolus autem tante eius patiē
tie inuidens in ſpeciem viri ſui ſe
transfigurauit eiqꝫ dixit. Quid
hic agis o dn̄a mea? Ecce langueo
ꝓ te nec aliquā conſolationem re
cipio Veni ergo lux mea. quia ſi
cum viro alio iacuiſti hoc tibi indul
geo. At illa credens virum ſuum
eſſe dixit ad eū. Nūquā ampliꝰ te
cum manebo. quia filius iohannis
militis dormiuit mecū. volo age

re penitentiam de eo ꝙ in te pec
caui. Et cum oraſſet demō ſtati
euanuit. et demonem eſſe agno
uit. ¶ Altera iterum vice dyabo
lus voluit eam terrere. Naꝫ i ſimi
litudinem ferarum terribiliuꝫ ad
eaꝫ demones venerunt. ⁊ vir qui
dam inſtigans eas dicebat Come
dite meretricem hanc Illa autem
orauit ⁊ euanuerūt. ¶ Altera vi
ce multitudo militū veniebat quā
princeps precedebat. ⁊ eum cete
ri adorabant. Dixeruntqꝫ milites
theodore. Surge ⁊ adora princip̄e
noſtrum. Que reſpondit. Domi
num deum adoro. Quod cum prī
cipi nūciatum fuiſſet. iuſſit eā ad
duci ⁊ tot tormentis affici vt mor
tua putaretur. Et poſtmoduꝫ om
nis turba euanuit. ¶ Altera ite
rum vice vidit ibidē aurū multuꝫ
que ſignās ſe refugit illud. et deo
ſe cōmendauit. ¶ Altera iterum
vice vidit quēdaꝫ caniſtr̄ plenum
omni genere cibor̄ ferētē. ⁊ ſibi
dicentem. Dicit princeps ille qui
te cecidit. Tolle comede. qꝫ neſci
ens fecit hoc. Illa aūt ſe ſignauit
et ꝓtinꝰ euanuit. ¶ Cōpletis au
tē ſeptē annis abbas patientiā eꝰ
cōſiderans eā recōciliauit. ⁊ cum
puero ſuo i monaſteriū introdux
it. vbi cum duos poſtmodum an
nos laudabiliter peregiſſet puer̄
accepit. et ſe cum illo in cella ſua
clauſit. Quod cum abbati reuela
tum fuiſſet miſit quoſdam mona
chos qui diligentiꝰ auſcultarent
quidnā cum eo loq̄retur. Illa aūt
puer̄ amplexās ⁊ deoſculans dix
it illi. Fili dulciſſime. tempus vitē
mee venit. relinquo te deo. ipſuꝫ

patrem et adiutorem habeas. Fi
li dilectiſſime ieiunijs et orationi
bus inſiſtas. et fratribus tuis de
uote ſeruias. et hec dicēs ſpm̄ tra
didit. et in domino feliciter ob
dormiuit. circa annos dn̄i q̄dringentos
gentos ſeptuaginta. Quod puer
cernēs plurimum cepit flere. ¶
In ipā āt nocte viſio mōſtrata ē
abbati i hūc mūdū. Nuptie maxīe
parabant. et veniebāt ordies āge
loꝝ ꝓphetaꝝ martiꝝ et omnium
ſanctoꝝ. Et ecce in medio eorum
mulier ſola glīa ineffabili circūda
ta et venit vſqꝫ ad nuptias. et ſedit
ſup lectū. et oēs aſtātes adorabāt
eā. Et audita ē vox dicēs Hic eſt
abbas theodorus. qui falſo de pu
ero accuſatus ē. et ſeptē tempora
ſup eam mutata ſūt. Caſtigata ē
eñ quia cubile viri ſui coinquina
uit. Excitatus āt abbas. conuocatꝰ
cum fratribꝰ ad cellā eꝰ iuit. et
ipſā iā defunctā inuenit. Et intran
tes et diſcooperientes ipſā eē fe
minā inuenerunt. Miſitqꝫ abbas
ꝓ patre puelle que eam infama
uerat. et dixit illi Vir filie tue mor
tuꝰ ē. et auferens veſtimentum
mulierē eē cognouit. Factus eſt
igitur timor magnꝰ ſuper omnes
qui hoc audierunt. Angelus aūt
domini locutus eſt abbati dicens
Surge velociter. equū conſcende
et in ciuitatem vade. et ſi quis ti
bi obuiauerit aſſume. et tecū ad
duc. Qui dum pgeret quidā vir
currens ſibi obuiauit. Quē cum
abbas īterrogaret quo curreret
ille ayt. Mulier mea defuncta ē.
et vado videre eā. Et aſſumpſit
abbas virum theodore in equum
et venientes plurimum fleuerūt
et ipſam cum multis laudibus ſe
pelierunt. Vir autem eius cellā
theodore vxoris ſue accepit. et ibi
dem permanens tandem in domi
no obdormiuit. Puer autem the
odore nutricē ſequens omni mo
rū honeſtate pollebat. ita q̄ mor
tuo abbate monaſterij ipſe in ab
batem vnanimiter eſt electus.

¶ De nominis ſancte margarete
interpretatione.

Margareta dicitur a qua
dam precioſa gemma q̄
margarita vocatur. Que gēma
eſt candida. pua et virtuoſa. Sic
beata margareta fuit candida p
virginitatem. pua per humilita
tē. virtuoſa per miraculoꝝ ope
rationem. Virtus autem huius
lapidis dicitur eſſe cōtra ſangui
nis effuſionem. cordis paſſionē.
et ad ſpiritus confortationem.
Sic beata margareta habuit vir
tutē cōtra effuſionem ſui ſangui
nis per conſtantiam. quia in ſuo
martirio conſtantiſſima extitit.
Contra cordis paſſionem. i. demo
nis temptationem p victoriam.
quia ipſum ſuperauit. Ad ſpiritus
confortationem per doctrinā. q̄
per ſui doctrinā multorū aīos
confortauit. et ad fidem xpi con
uertit. Eius legendam theotimus
vir eruditus ſcripſit.

¶ De ſācta margareta.
¶ Hyſtoria. lxxxviij.

Margareta de ciuitate an
tiochie fuit filia theodoſij
gentilium patriarche.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Nutrici hec traditur et ad adul
tam etatem veniens baptizatur·
et ꝓpter hoc exoſa patri plurimū
habebat· Quadā igit̄ die dū iā de
cimū quītū ānum attigiſſet·et cū
alijs virginib⁹ oues nutricis ſue
cuſtodiret · prefect⁹ olibrius ide
tranſitum faciens· ⁊ puellam tā
formoſam cōſiderans mox in ei⁹
amorē exarſit· et pueros ad ipſā
concitus miſit dicens· Ite ⁊ eā cō
prehendite vt ſi libera ē eā michi
in vxorem accipiā· ſi ancilla eam
michi in cōcubinā habeam · Cum
igitur eius conſpectui fuiſſ; pſen
tata eā de gn̄e ſuo ⁊ noīe ac reli
gione requiſiuit Illa autē reſpō
dit ſe genere nobilem et nomine
margaretā ac religione xpianā
Cui prefectus· Duo prima tibi re
cte conueniunt· q̄ et nobilis habēis
et margarita pulcherrima cpro
baris· Sed tertiū tibi non conue
nit· vt puella tam pulchra ⁊ nobi
lis deum habeat crucifixum· Cui
illa · Vnde ſcis xpm̄ crucifixū? Et
ille · Ex libris xpianoꝝ· Cui mar
gareta· Cū ibi legatur xpī pena
et gloria· que verecundia ē veſtra
vt vnū credatis et alterū denege
tis? Cū autē margareta eū ſpōte
crucifixū aſſerēt ꝓ redemptione
noſtra· ſed nunc etērnum viuere
affirmaret· iratus prefectus eam
in carcerem mitti iuſſit· Sequenti
autem die eam ad ſe venire fecit·
eiq̄ dixit· Bona puella miſerere
pulchritudinis tue et deos noſtros
adora vt bene tibi ſit· Cui illa· Il
lum adoro· quē terra tremiſcit·
mare formidat· venti ⁊ omnes cre
ature timent· Cui prefectus Niſi
michi conſenſeris· corpus tuū fa
ciā laniari· Cui margareta Xpc
ſemetipſum pro me in mortē tra
didit et ideo pro xpo mori non du
bito · Tunc prefectus iuſſit eam
in eculeum ſuſpendi· et tam cru
deliter primo vgis· deinū pectini
b⁹ ferreis vſq̄ ad nudationem oſ
ſium laniari· ita q̄ ſanguis de ei⁹
corpore tamq̄ de fonte puriſſimo
emanauit· Flebāt aūt qui ibi ad
erant et dicebant· O margareta
vere de te dolemus· quia corpus
tuum tam crudeliter lacerari con
ſpicimus· O qualem amiſiſti pul
chritudinem propter tuam incre
dulitatem· Iam nunc ſaltem cre
de vt viuas Quibus illa· O mali
conſiliarij recedite et abite· Hec
carnis cruciatio · anime eſt ſalua
tio· Dixitq̄ ad prefectum· Impu
dens canis· inſtabilis leo · in car
ne poteſtatem habes ſed animam
xpc reſeruat· Prefectus autē fa
ciem clamide cperiebat · nec tan
tam ſanguinis effuſionem videre
poterat Deinde eam deponi fecit·
et recludi in carcerem iuſſit· Vbi
dum eſſet orauit dn̄m· vt inimicū
qui ſecum pugnabat ſibi viſibili
ter demonſtraret· Et ecce draco
immaniſſimus ibidē apparuit· ⁊
os ſuper caput eius ponens et lin
guā ſup calcaneū porrigens· ipā
protin⁹ deglutiuit· Sed dum eam
abſorbē vellet ſigno ſe crucis mu
niuit· et draco virtute crucis cre
puit· et virgo illeſa exiuit· Iſtud
atem quod dicitur de draconis de
uoratione· et ipſius crepatione a
pocrifū reputat̄ ¶ Dyabol⁹ iterū
vt eam decipere poſſet in ſpeciem

hōīminis ſe mutauit. Quem vi
dens in orationem ſe dedit. Et dū
ſurrexiſſet dyabolus ad eam ac
ceſſit. et manū tenēs dixit Sufficiat
at tibi qđ feciſti. iamnūc ceſſa de
mea pſona. Illa autē eum appre
hendit p caput. et ſub ſe ad terrā
deiecit. et ſup ceruicem eius dex
terū pedē poſuit dicens. Sterne
ſuperbe demō ſub pedib9 femine.
Demon autē clamabat. O beata
margareta ſuperatus ſum. Si iu
uenis me vinceret nō curarē. Ec
ce a tenera puella ſuperatus ſū. et
inde plus doleo. quia pater et ma
ter eius amici mei fuerūt. Illa ve
ro illū coegit vt diceret. cur veniſ
ſet Qui ſe veniſſe ait. vt ſibi con
ſuleret q̄ monitis preſidis obedi
ret. Coegit quoq̄ vt diceret. cur
xpianos tam multipliciter temp
taret. Qui reſpondit. naturale
ſibi eſſe odium cōtra viros v̓tuo
ſos. et q̄uis ſepe expellatur. tamē
deſiderio ſeducendi infeſt9 exiſtit.
et quia inuidet homini de felicita
te quā ipſe amiſit. q̄uis eā recu
perare nō poſſet ipſam tamen ali
is auferri ɔtendit Addiditq̄ q̄ ſa
lomon infinitam demonū multitu
dinem in quodam vaſe incluſit.
ſed poſt mortē ſuam cum de illo
vaſe ignem mitterent. et homīēs
ibidem magnum eſſe theſaurum
putarent. vas ɔfregerūt et demo
nes exeuntes aerem īpleuerunt.
Hys dictis v̓go pedem ſubleuauit
dicēs Fuge miſer. et demon ſtatī
euanuit. Secura igit̄ efficit̄. quia
que pn̄cipem vicerāt miniſtꝝ pro
culdubio ſupar̄t. Sequēti igit̄ die
ɔuenientib9 ꝑplis iudici pſentatur

et ſacrificare contempnēs exuit̄.
corpuſq̄ eius facibus ardentibus
vſq̄ ad intima cōburit̄. ita vt cū
cti mirarentur quomodo tam te
nera puella tot poſſꝫ tolerare tor
menta Deinde in vaſe magno ple
no aqua bullienti ipſam ligari et
poni fecit. vt ex penarū cōmuta
tione creſceret vis doloris. Sed
ſubito terra cōcutitur. et cunctis
pauentibus v̓go illeſa egreditur
Tunc quinq̄ milia virorum cre
diderūt. et pro nomine xpi capi
talem ſententiam acceperūt. Pre
fectus autem timens ne alii ɔuer
terentur cōcitus beatam marga
retam decollari fecit. Illa autem
impetrato orandi ſpacio p ſe et p
ſuis pſecutoribus. nec non et pro
e9 memoriā agentib9. et ſe īuocā
tib9 deuote orauit. addēs vt que
cūq̄ in ptu periclitās ſe inuocaret
illeſam plem emitteret. Facta
q̄ ē vox de celo. q̄ i ſuis ſe nouerit
peticōib9 exanditam. Surgenſq̄
ab oratione dixit ſpiculatori. Fra
ter tolle gladium tuum et percu
te me Qui percutiēs caput e9 vno
ictu abſtulit. Et ſic martiriȷ coro
nam ſuſcepit. Paſſa eſt āt decimo
tertio kal' auguſti. vt in e9 hyſto
ria īuenitur. Alibi legitur. q̄ ter
tio ydus iulȷ. ¶ De hac v̓gie qui
dam ſanctus ſic dicit. Btā mar
gareta fuit timoris dī inſtātia pre
dita. religione compta. compun
ctione pfuſa. honeſtate laudabil'
patientia ſingularis. nichilq̄ in
ea contrarium xpiane religioni ī
ueniebatur. odioſa patri ſuo. di
lecta deo domino ihesu xpō.

¶ De interpretatione nois alexȷȷ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Alexius dictꝰ eſt ab a qꝺ
eſt valde ⁊ lexis quod eſt
ſermo. Inde alexius q̄ſi
valde in verbo dei robuſtus. Vel
alexius quaſi ab exiꝰ. Vel ab am
bio ambis. ⁊ xios quod eſt circu
lus. et inde alexius quaſi ambiēs
circulum a creatore incipientē. ⁊
in creatorē deſinētem. quod qui
libet ſapiens debet facere ſcilicet
vt a deo incipiat. et in eodem de
ſinat. Qui enim a deo incipit ⁊ ad
eum non reuertitur. gehenne ſen
tiet aculeos.

De ſancto alexio.
Hyſtoria. lxxxix.

Alexius fuit filius eufemi
ani viri nobiliſſimi roma
ni. et in aula imperatoris
primi. Cui tria milia puerorū aſſi
ſtebāt. qui zonis aureis cingebā
tur. ⁊ veſtimētis ſericis inouebā
tur. Erat autē predictus eufemi
anus valde miſericors. ⁊ ſingulis
diebꝰ in domo ſua tres mēſe pau
peribus. peregrinis. orphanis et
viduis parabantur. quibus ſtren
nue ſeruiebat. Et hora nona ipſe
cum viris religioſis cibum i timo
re domini capiebat. Cui vxor no
mine agaleas erat. que eiuſdē re
ligionis ac ꝓpoſiti erat. Cum aūt
filiū nō haberent. ad preces tn̄ ſu
as dn̄s eis contulit filium. Poſt
quē ipſi deinceps in caſtitate vi
uere firmauerunt. Traditꝰ ergo
puer liberalibꝫ diſciplinis. et cū
in omnibus philoſophie artibus
ipſe floreret. et iā ad puberē eta
tem veniſſet puella ſibi de domo
imperiali eligitur. ⁊ ſibi in coniu
gem copulatur. Venit ergo nox
in qua cum ſponſa ſuſcepit ſecre
ta ſilentia. Tunc ſanctus iuuenis
ſponſam ſuam cepit in dei timore
inſtruere ac ipſam prouocare ad
virginitatis pudorē. Deinde anu
lum ſuum aureū et caput balthei
quo cingebatur ſibi ſeruanda tra
didit dicens. Suſcipe hoc et ſerua
donec deo placuerit. et dominus
ſit inter nos. Poſt hoc de ſubſtan
tia ſua accipiēs ad mare diſceſſit.
Aſcendenſqꝫ occulte nauem laodi
ciam vſqꝫ deuenit. Indeqꝫ pergēs
in ediſſam ciuitatem ſyrie ꝓfe
ctus eſt. vbi ymago dn̄i nr̄i iheſu
xpi ſine humano opere facta in ſin
done habebatur. Quo perueniens
omnia que ſecū detulerat paupe
ribus diſtribuit. ⁊ veſtimenta vi
lia induens cum ceteris pauperi
bus in atrio dei genitricis marie
ſedere cepit. De elemoſinis vero
quantū ſibi ſufficere poterat ſibi
retinebat. cetera vero alijs paupi
bꝰ erogabat. Ac pater de receſſu
filij multum ingemiſcens per vni
uerſas mūdi partes pueros ſuos
miſit. qui eum inquirerēt dilīgē
ter. Quorꝫ dū aliqui ad ciuitatē
ediſſam veniſſent. ab eo cogniti ſ
ipſi eum minime cognoſcentes ei
dem cū ceteris pauperibꝰ elemo
ſinas tribuerūt. Quas accipiens
gratias egit deo dicens. Gratias
tibi ago domine. ꝙ a ſeruis meis
elemoſinam me recipere feciſti.
Reuerſi aūt pueri patri nūciant
ꝙ nuſqꝫ valeat reperiri. Mater er
go ſua a die ſui receſſus ſaccum i
pauimento cubiculi ſtrauit. vbi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eiulās lamētabiles voces dabat
dicēs Hic ſemper in luctu manē
bo donec filium meum recupera
bo· Sponſa vero ad ſocrum ſuam
dixit· Donec audiam de ſpōſo me
o dulciſſimo inſtar turturis ſolita
ria tecum manebo Cū igit̄ alexi9
in predicto atrio decē et ſeptem
annis in dei ſeruitio permanſiſſet·
ymago tandem beate virginis·
que ibidē erat cuſtodi eccleſie dix
it· Fac introire hominem dei· qꝛ
dignus eſt regno celorum et ſpūs
dei requieſcet ſuper eū· Nā oratio
eius ſicut incenſum in conſpectu
dei aſcendit· Cum autem cuſtos
de quonā diceret ignoraret· iterū
ei dixit Ille qui foris ſedet ī atrio
ipſe eſt· Tunc cuſtos feſtin9 exijt
et ipſum in eccleſiam introduxit
Quod factū dū cūctis inoteſceret·
et ab omnibus venerari cepiſſet·
humanā gloriam fugiens inde re
ceſſit· et laodiciā venit· Ibiqꝫ na
uem aſcendens cum in tharſuꝫ ci
licie vellet pergere· diſpenſante
deo nauis a ventis pulſa in roma
num portum deuenit· Qđ cernēs
alexius ait intra ſe In domo pa
tris mei ignotus manebo· nec ali
cui onerosus ero Patrem ergo a
palatio redeuntem multitudine
obſequētiuꝫ circūdatum obuium
habuit· ac poſt euꝫ clamare cepit
Serue dei me peregrinū ī domo
tua ſuſcipi iubeas· et de micis men
ſe tue me nutriri facias· vt tui quo
qꝫ peregrini dignetur dñs miſereri
Quod audiens pater ob amorem
filij ſui eum ſuſcipi iuſſit· et locuꝫ
proprium in domo ſua tribuit·
Et cibum de mēſa ſua ſibi aſtituit

et miniſtruꝫ ꝓpriuꝫ delegauit Ip
ſe autem in orationibus perſeuerā
bat· et corpus ſuum ieiunijs et vi
gilijs macerabat· Famuli autem
domus ipſum deridebant multiplī
citer· et aquam vtenſilium ſuper
eius caput frequenter fundebāt·
et multas ei iniurias irrogabāt·
Sed ipſe ad omnia patiens valde
erat· Decem et ſeptem ergo annis
in domo patris ignotus ꝑmanſit
Videns autem per ſpiritum· qꝫ
appropinquaret termin9 vite ſue
cartā cū atramento petijt· et totū
ordinem vite ſue ibidē cōſcripſit·
Dominica ergo die poſt miſſaruꝫ
ſolēpnia in ſanctuario vox de celo
īſonuit dicens Venite ad me om
nes qui laboratis et onerati eſtis
et ego reficiaꝫ vos· Quod audien
tes omnes in facies ſuas territi
ceciderūt· Et ecce vox ſecundo de
celo dicens Querite hominē di ve
oret ꝓ roma Querentib9 illis et
minime inuenientib9· iterū dictuꝫ
ē In domo euſemiani querite· Re
quiſit9 ille ſe nichil ſcire de hoc di
cebat Tunc imperatores archadi9
et honori9 vna cum pontifice ino
centio ad domuꝫ predicti viri ve
nerunt Et ecce miniſter alexij ad
dominum ſuum venit dicens Vide
domine ne ille peregrinus noſter
ſit· quia magne vite et patientie
homo eſt Currens igit̄ euſemian9
eum defunctuꝫ repperit· et vultū
eius tamqꝫ vultum angeli rutilā
tem vidit· voluitqꝫ cartam ſcrip
tam quam in manu habebat acci
pere ſed nequiuit· Exiens igitur
cuꝫ hoc īperatorib9 et pōtifici retuliſ
ſet· et illi ad eū intraſſēt dixerunt·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Quamuis peccatores ſimꝰ· regni
tamen gubernacula gerimus et
vniuerſalem curam regiminis pa
ſtoralis · Da nobis igitur cartam
vt ſciamus que in ea ſcripta ſunt
Et accedēs pontifex cartaz manu
accepit· et ille eaz ſtatim dimiſit·
Fecitq; eam legi coraz omni popu
lo et multitudine et patre ipſius·
Et eufemianus hec audiens nimi
o timore conturbatus obſtupuit·
et factus exanimis reſolutiſq; vi
ribꝰ in terram decidit· Cum vero
aliq̄ntulum rediſſet ad ſe veſtimē
ta ſua ſcidit · cepitq; canos capi
tis ſui euellere· barbam trahere·
atq; ſemetipm̄ diſcerpere· ac ſup
corpus filij ſui corruens exclama
bat· Heu me fili mi quare ſic me
cōtriſtaſti· ⁊ per tot ānos michi do
lores ⁊ gemitus intuliſti? Heu me
miſerum quia video te cuſtodem
ſenectutis mee in grabato iacentē·
et non loquentem michi Heu me
qualem conſolationem de cetero
habere potero· ¶ Mat vero eius
hec audiens quaſi leena rumpens
rethe· ita ſciſſis veſtimētis exiēs
coma diſſoluta· ad celum oculos
leuabat· Et cum pre nimia multi
tudine ſanctum corpus adire nō
poſſet clamabat dicens · Date mi
chi aditum vt videaz filium meū·
vt videam conſolationem anime
mee qui ſuxit vbera mea Et cum
perueniſſet ad corpus· incubēs ſu
per illud clamabat · Heu me fili
mi lumen oculorum meorū quare
ſic nobis feciſti· quare tā crudelit̄
nobiſcum egiſti? Videbas patrez
tuū et me miſeraz lacrimātes· et
non oſtendebas teipſum nobis·

Serui tui iniuriabātur tibi et ſu
ſtinebas· Et iterum atq; iterum
proſternebat ſe ſuper corpus· et
nunc brachia ſuper illud expāde
bat· nūc manibus vultum angeli
cum contrectabat· oſculanſq; cla
mabat Plorate mecū omnes qui
adeſtis· quia per decem et ſeptem
annos eum in domo mea habui ⁊
non cognoui· q2 vnicus meus fili
us eſſet· Serui eius ei cōuiciaban
tur· ⁊ alapis percutiebāt· Heu me
quis dabit oculis meis fontem la
crimarum vt plangam die ac no
cte dolorem anime mee? Sponſa
vero eius induta veſte adriatica
cucurrit plorās ⁊ dicens. Heu me
quia hodie deſolata ſum ⁊ apparui
vidua· Et ideo non habeo in quē
proſpiciam· nec in quem oculos
leuē· Nūc ruptum eſt ſpeculuz me
um· ⁊ periit ſpes mea Amodo ce
pit dolor qui finē nō habet ¶ Po
pulus aūt audiēs hec lacrimabili
ter flebat · Tūc pontifex cū īpatori
bus poſuerunt corpꝰ in honorato
feretro· ⁊ duxerūt in mediā ciui
tatem· ⁊ nūciatū eſt populo inuē
tum eē hoīez dei quē ciuitas tota
querebat· et oēs obuiā currebāt
corpori ſancto· Si quis autē infir
mꝰ corpus ſacratiſſimū tāgebat
protinꝰ curabat· ceci viſū recipie
bāt· demoniaci liberabant· ⁊ om
nes infirmi a quacumq; īfirmita
te detenti tacto corpore ſancto cu
rabātur · Impatores autem tāta
mirabilia videntes ceperūt p ſe cū
pontifice lectuz portare· vt ⁊ ipſi
ſāctificarent ab eodē corpore ſan
cto Tūc impatores iuſſerūt copiā
auri et argenti in plateis ſpergi·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et turbe occupabentur amore pe
cuniarum · et ſinerent corpus ſan
ctum perduci ad ecclesiam · Sed
plebs amore pecuniarū ſepoſito
magis ac magis ad tactū ſanctiſſi
mi corporis irruebat · et ſic cum
magno labore ad templum ſācti
bonifacij martiris illud tandē per
duxerunt. et illic per ſeptem dies
in dei laudibus perſiſtentes opati
ſunt monumentum ex auro et gē
mis et lapidibus precioſis · ī quo
ſanctiſſimū corp9 cū magna vene
ratione collocauerūt decio ſeptīo
die mēs iulij De ipſo āt monumē
to ita ſuauiſſim9 odor fragrauit
vt ōmib9 videret aromatibus ple
nū · Obijt aūt decio ſexto · kal' au
guſti circa ānos dm̄ tricentos no
nagīnta et octo ·

De interpretatione nominis ·

Praxedis dicta ē quaſi vi
ridis a praxim qd eſt viri
de · Inde praxedis quaſi viridis ·
qz viruit et floruit floē virgitatis

De ſancta praxede ·

Hyſtoria · xc ·

Praxedis vgo fuit ſoror
beate potēciane · que fue
rūt ſorores btī nouati et
thimothei q ab aplīs ī fide eruditi
fūt · Que cū pſecutiōe ſeuiēte mul
torū xpianoꝝ corpora ſepeliſſēt ·
et facultates ſuas pauperib9 ero
gaſſēt tādez in pace quieuerūt cir
ca ānos dm̄ centum ſexagīnta ſub
marcho āthonio ſecundo ·

De nominis interpretatione ·

Maria interpretat̄ amarū
mare · vl' illuīnatrix ā illu
minata · p hec tria itelligunt tres
partes optime quas elegit ſcilicet
pars penitentie · pars cōtempla
tionis interne · et pars celeſtis glo
rie De qua triplici pte intelligitur
qd dixit dominus Maria optimaz
partem elegit · que non auferetur
ab ea · Prīa em̄ ps non auferetur
rōe finis · q̄ ē ꝯſecutio beatitudīs
Secūda ratiōe cōtinuitatis · quia
cōtēplatio vie ꝯtinuat̄ cū ꝯtēpla
tiōe patrie Tertia rōe etnitatis ·
Inqn̄tū igit̄ elegit ptē optimam
penitentie dicicit amaꝝ mare · qz
ibi multam amaritudinem habu
it . Qd patet quia tot lacrimas
fudit · qz inde pedes domini lauit ·
Inqn̄tū elegit optimā ptē ꝯtem
plationis iterne dicitur illumina
trix · quia ibi hauſit auide quod
poſtmodum effudit habunde Ibi
lumen accepit quo poſtmoduz ce
teros illuminauit · In quantum
elegit optimam ptez celeſtis glē
dicitur illuminata · quia nunc illu
minata eſt · et lumine pfectiſſime
ꝯgnitiōis in mente · et illuminaba
tur lumine claritatis in corpe ·
Magdalena dicit̄ quaſi manens
rea Vl' magdalēa iterptat̄ muni
ta vel magnifica · p que inſinuat̄
qualis fuit an̄ cōuerſiōez · qual' ī
cōuerſiōe et qualis poſt ꝯuerſionē
Nā ante cōuerſionem fuit manēs
rea p obligationez ad penā eter
nam In conuerſione munita per
penitentie armaturā Optime em̄
omnib9 armis penitētie ſe muni
uit · qz quot in ſe habuit oblecta
menta tot in ſe repperit holocau
ſta · Poſt conuerſionem magnifi
ca p grē ſuphabūdantiā quia vbi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

habundauit delictum ſuperhabū
dauit et gratia·

De ſācta maria magdalena·
Hiſtoria ·xci·

Maria magdalēa a magda
lo caſtro ꝯgnomiata cla
riſſimis eſt exorta natali
bus̄ vtpote ex regia ſtirpe deſcē
dentib9· Cui9 pater ſirus ·mater
vero heucharia nūcupata eſt Hec
cum fratre ſuo lazaro ⁊ ſorore ſua
martha magdalum caſtruꝫ·q8 ſe
cūdo miliario a genazareth· ⁊ be
thaniam que ē iuxta iheruſaleꝫ·
⁊ magnā iheroſolimoꝝ pteꝫ poſſi
debāt Qui tū omnia inter ſe talit̄
diuiſerunt· ꝙ maria magdalun
a quo magdalena nūcupata eſt·
⁊ lazar9 ptem vrbis iheruſalem·
martha bethaniā poſſideret̄ ·Cuꝫ
aūt magdalena deliens corporis ſe
totam exponeret· ⁊ lazarus mili
tie plus vacaret ·martha prudēs
ptes ſororis ⁊ fratris ⁊ ſuam ſtrē
nue gubnabat· ⁊ militib9 ⁊ famu
lis ſuis ⁊ pauperib9 miniſtrabat·
Omnia tū hec poſt aſcēſionem do
mini vendiderūt · ⁊ ad pedes apoſ
toloꝝ preciū poſuerūt· Cum igit̄
magdalena diuitiys habundaret·
⁊ rerū affluentiam voluptas co
mes ſequitur ·quāto diuitiys et
pulchritudine ſplenduit tāto cor
pus ſuū voluptati ſubſtituit· Vn
de iam nomine proprio pdito pec
catrix conſueuerat appellari·Sed
cum xp̄s illic ⁊ alibi predicaret·
illa nutu inſpirata diuino ad do
mum ſymonis leproſi vbi audiuit
eum diſcumbere ꝑperauit· ⁊ nō
audens vt peccatrix inter iuſtos
comparere retro ſecus pedes do
mini manſit· vbi pedes eius lacri
mis lauit capillis terſit ⁊ vngen
to pretioſo peruuxit· Nam inco
le regionis illi9 propter vehemē
tiſſimum ſolis ardorem vngentis
⁊ balneis vtebā t̄· Cumqꝫ ſymon
phariſeus intra ſe cogitaret. quo
niam ſi hic eſſet ꝓpheta nequaꝗ̄
a peccatrice ſe tāgi permitteret·
dominus illum de ſuperba iuſtici
a redarguit ⁊ mulieri omnia pec
cata dimiſit ¶ Hec ē ergo illa ma
ria magdalena cui dominus tam
maxima beneficia ꝯtulit· ⁊ tanta
ſigna dilectionis oſtendit· Nā ab
ea ſeptem demonia expulit· ī ſuo
amore eam totaliter accendit· ⁊
familiariſſimam eam ſibi ꝯſtitu
it· hoſpitam ſuam fecit · procura
tricem eam in itinere habuit· eā
ſemper dulciter excuſauit Naꝫ ex
cuſauit eā apd̄ phariſeū qui dice
bat ipſā imūdā· ⁊ apud ſororē ſu
ā que dicebat eā ocioſā· ⁊ apd̄ iu
dā qui dicebat eam ꝓdigā· Lacri
mantē vidēs lacrimas ꝯtinere nō
potuit Cui9 dilectione ꝗtriduanū
mortuū fratrē ſuſcitauit · Cuius
amore marthaꝫ ſororē ſuaꝫ a fluxu
ſāguinis quē ſepteꝫ ānis perpeſſa
fuerat liberauit Cui9 meritis mā
cellā ſororis ſue famulā, vt illud
tā beatū ⁊ dulce verbū· beat9 vē
ter q̄ te portauit ⁊ vbera q̄ ſuxiſ
ti exclamās diceꝛ dignā fecit Nā
ſcd̄ꝫ ābroſium illa fuit martha· ⁊
hec e9 famula Hec ē inq̄ illa que
dn̄i pedes lacrimis lauit capill' t̄
ſit ⁊ vngēto pūxit Que ī tpe ḡtie
ſollempnem pn̄itētiam prima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

fecit· que optimam partem ele
git· que ad pedes ſedens dm̄ v̄buȝ
audiuit· que domini caput punx
it · que iuxta crucem in domini
paſſione fuit · que vnguenta pa
rans corp9 eius vngere voluit ·
que a monumēto diſcipulis rece
dentibus non receſſit · cui criſtus
reſurgens primo appuit ⁊ apoſto
lorū apoſtolam fecit ¶ Poſt aſcē
ſioneȝ igitur dn̄i q̄rtodecimo āno
a paſſione ei9 cum iudei iā diu ſte
phanū occidiſſent ⁊ ceteros diſci
pulos a iudee finibus eieciſſet · di
uerſas gentium diſcipuli ſubeūt
regiones verbū ibidem domini ſe
minantes · Erat autē tunc tempo
ris cum apoſtolis beat9 maximi
nus vnus de ſeptuaginta duob9
dn̄i diſcipulis · cui a btō petro be
ata maria magdaleā fuerat ↄmē
data · In hac ergo diſperſione be
atus maximinus maria magdale
na lazarus frater eius martha ſo
ror ipſius ⁊ marcella pediſſeq̄ mar
the · nec nō ⁊ beatus cenodimus
qui cec9 a natitate extiterat ſed
a domino fuerat illuīatus · oēs
hy ſimul ⁊ plures aly xp̄iani ab
infidelibus naui impoſiti et pelago
ſine aliquo gubernatore expoſiti ·
ſcilicȝ vt ōnes ſil' ſubmergerent ·
diuino tamen nutu marſiliam de
uenīūt · vbi cū nullos qui eos vel
lent recipere hoſpitio inueniſſent
ſub q̄dam porticu q̄ phano gētis
illius terre p̄erat morabant · Cū
autē maria magdaleā videret po
pulum ad phanū cōfluere vt ydo
lis ymmolaret · aſſurgens vultu
placido · facie ſerena · lingua diſer
ta eos ab ydolorū cultura reuoca
bat · ⁊ xp̄m ↄſtātiſſime p̄dicabat
Et ammirati ſunt vniuerſi p̄ ſpe
cie p̄ facundia pre dulcedine elo
quētie illius · Nec mirum ſi os q̄d
tam pia ⁊ tam pulchra pedib9 ſal
uatoris infixerat oſcula · ceteris
amplius verbi dei ſpiraret odorē
Poſt hec autem aduenit ⁊ prin
ceps prouincie cum vxore ſua vt
pro habenda prole ydolis ymmo
laret Cui magdalena criſtum p̄
dicans ſacrificia diſſuaſit · Intere
a euolutis aliquot dieruȝ curricu
lis apparuit in viſu magdalena il
li matrone dicens · Quare cum
tot diuitijs habundatis · ſanctos
dei fame et frigore mori permitti
tis? Addiditq̄ʒ minas vt marito
ſuo perſuaderet vt ſanctorum in
opiam ſubleuaret Ipſa autem vi
ro indicare timuit viſionem · Se
quēti igit᷑ nocte eideȝ ſilia dixit · ſ
ad huc viro ſuo hec idicāe neglex
it · Tercio ſub itempeſte noctis ſilē
tio apparuit vtriq̄ʒ fremens ⁊ ira
ta vultu igneo ac ſi tota dom9 ar
deret et ait · Dormis ne tirāne mē
brū patris tui ſathane cū vipera
cōiuge tua que tibi idicare nolu
it verba mea? Quieſcis ne crucis
xp̄i inimice · diuerſis ciborū gene
rib9 ventris tui refect9 igluuie · et
ſanctos dei fame et ſiti pmittis pe
rire? Iaces ne i palatio pānis iuo
lut9 ſericis · ⁊ illos deſolatos et ſi
ne hoſpitio vides et p̄teris? Nō ſic
iiq̄ · non ſic euades nec impune fe
res · q̄ tantum eis bn̄facere diſ
tuliſti · ſic locuta ē et abſceſſit · Cū
q̄ʒ matrona euigilās ſuſpiraret ⁊
tremeret · viro ſuo eadē de cauſa
ſuſpiranti ait · Domine mi vidiſti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ne ſompnium quod vidi? Vidi in
quid et ãmirari et pauere nõ deſi
no quid inde faciemus? Cui muli
er. Vtilius eſt ei obtemperare q̃
iram dei ſui quem predicat incur
rere. Quapropter ipſos hoſpicio
receperunt. et eis neceſſaria mini
ſtrarunt. ¶ Cum autem quadaȝ
die maria magdalena predicaret
predictus princeps dixit ei. Pu
tas ne poſſe te defendere fidẽ quaȝ
predicas? Cui illa. Equidem illaȝ
defendere preſto ſum. vtpote coti
dianis miraculis. et predicatione
magiſtri veſtri petri. qui rome p̄
ſidet roboratam Cui princeps cũ
coniuge dixit. Ecce dictis tuis per
õnia obtẽperare parati ſumus. ſi a
deo quẽ predicas nobis filiũ impe
traũis. ꝓpter hoc inquit magda
lena nõ remanebit. Tunc beata
maria magdalena ꝓ ipſis domi
nũ exorauit. vt eis filiũ cõcedere
dignaret̃. Cuius p̃ces dñs exaudi
uit. et matrona illa cõcepit. Tũc
vir eiꝰ cepit velle ꝓficiſci ad ſan
ctũ petꝝ. vt ꝓbaret ſi vt maria de
xp̃o p̃dicauerat ſic veritas ſe habe
ret. Cui dixit vxor eiꝰ. Quid eſt
dñe? Putas ne ſine me ꝓficiſci?
Abſit. Te enĩ recedẽte recedã. te
veniẽte veniaȝ. te quieſcente qui
eſcam. Cui vir ait. Nõ ſic fiet do
mina. q꞉ cũ ſis grauida et infinita
pericula in mari ſint de facili picli
tari poſſes. Domi igit̃ quieſces. et
curã poſſeſſionibus noſtris impen
des. E cõtra inſtabat illa. femineũ
nec mutãs femina more. et cuȝ la
crimis pedibꝰ eiꝰ ꝓuoluta. qd pe
tebat tandẽ obtinuit. Maria vero
humeris eorũ ſignuȝ crucis impo

ſuit. ne antiquus hoſtis eos in ali
quo in itinẽ ĩpediret. Nauẽ igit̃ om
nibꝰ neceſſariis copioſiſſime one
rantes et cetera que habebant
in marie magdalene cuſtodia re
linquẽtes proficiſci ceperunt Iã
q꞉ vnius diei et noctis curſu con
ſũmato cepit nimiũ mare intu meſ
cere. et ventꝰ flare. ita vt oẽs et ma
xie ĝuida matrona et debil' taȝ ſe
ua ĩundatiõe fluctuũ quaſſati gra
uiſſimis ãguſtiis vrgerẽt. intantũ
q꞉ in ea ſubito dolor ꝑtus irruit.
et int̃ anguſtias ventris et ꝑſſuãs
tẽpeſtatũ filiũ ꝑturiẽs expirauit.
Natꝰ ergo puerulꝰ palpitabat.
et mamillaꝝ matrnaꝝ q̃rẽs ſolatia
lamẽtabiles dabat vagitꝰ Proch
dolor natꝰ ẽ infãs viuꝰ. et matrici
da effectꝰ mori euȝ ꝯuenit. cũ nõ
ſit qui vite ſibi tribuat alimentuȝ
Quid faciet pegñꝰ cum vxorem
mortuã videat. et puerulum vagi
entẽ q̃rulis vocibꝰ mris mãmas
appetentẽ lamẽtabatur plurimũ
et dicebat Heu heu miſer qd facĩ
es? Filiũ habere deſideraſti. et ma
trẽ cuȝ filio ꝑdidiſti. Naute igitur
clamabãt dicẽtes. Proiciat̃ ĩ ma
ri hoc corpꝰ anteq̃ꝫ nſil' pereamꝰ.
q̃diu enĩ nobiſcuȝ fuerit hec q̃ſſa
tio nõ ceſſabit. et cuȝ corpꝰ appre
hendiſſent. vt illud in mare iacta
rent. Parcite inq̃t pegrinꝰ parci
te. Et ſi nec michi nec mri parcere
volueritis miſeriamini ſaltẽ puu
li vagiẽtis Sinite modicũ et ſuſtie
te ſi forte mulier p̄ dolore ĩ extaſi
poſita adhuc valeat reſpirare Et
ecce non ꝓcul a naui quidã collis
apparuit Quo viſo vtiliꝰ eẽ credi
dit corpꝰ et puerulũ illuc deferri

ꝙ marinis beluis dari ad deuorā
dum · ⁊ vix a nautis prece et ꝑcio
extorſit vt illic applicarent · Cum
qꝫ illic pre duricia foueam non po
tuiſſet effodere ī ſecretiori pte col
lis clamide ſuppoſita corpus collo
cauit · et puerulum mām̄is eius
apponens cū lacrimis ait · O ma
ria magdalena cur ad pditionis ⁊
miſerie mee cumulum marſilie p
tibus applicuiſti? Cur infelix am
monitione tua hoc iter arripui?
Petiſti ne dominum · vt mea mu
lier hac de cauſa conciperet vt pe
riret? Ecce enim concepit · ⁊ pari
endo mortē ſubijt · cōceptus quo
qꝫ neceſſe eſt vt pereat · cum non
ſit qui enutriat · Ecce quod prece
tua obtinui tibi cui ōnia mea cō
mendaui deoqꝫ tuo cōmendo · Si
potēs ē memor ſit anime matris ·
et prece tua miſereatur ne pereat
natus · Tunc clamide ſua corpꝰ cū
puero circūquaqꝫ operuit · ⁊ poſt
modum nauem conſcendit · Cum
qꝫ romam veniſſet petrus ei obui
us fuit · Qui viſo ſigno crucis hu
meris eius affixo · quis eſſet ⁊ vn
de veniſſet ſciſcitatus eſt · qui om
nia per ordinez ſibi narrauit · Cui
petrꝰ Pax tibi fiat · bene veniſti ·
et vtili cōſilio credidiſti · nec mo
leſte feras ſi mulier tua dormit · ſi
puerulus cum ea quieſcit · Potēs
eſt etenim dominus cui vult do
na dare · data auferre · ablata re
ſtituere · et merorem tuum ī gau
dium cōmutare · Petrus autez ip
ſum iheroſolimam duxit · et om
nia loca in quibꝰ xp̄c predicauit ·
⁊ miracula fecit · locum etiam ī quo
paſſus eſt · et in quo celos aſcēdit

fidem oſtendit Cumqꝫ de fide a pe
tro diligenter fuiſſet inſtructꝰ bi
ennij ſpacio iam elapſo nauem aſ
cendens repatriare curauit · Cum
qꝫ nauigarent domino diſponen
te iuxta collez in quo corpus vx
oris cum puerulo poſitum fuerat
peruenerunt · Qui prece ⁊ precio
eos ad ibi applicandum induxit ·
Puerulus autez ibidem a beata
maria magdalena incolumis cō
ſeruatus frequenter ad litus ma
ris procedebat · et ibidem vt pue
rorum moris eſt cum lapillis ⁊ gla
reis ludere ſolitus erat · Et cuz ap
plicuiſſet · vidit puerulūz more ſo
lito in litore maris cuz lapillis lu
dentem · et quidnā eſſet ammirari
non deſinens de ſcapha exilijt ·
Quez videns puerulus cum nūꝗ̄
tale qd̄ vidiſſet expauit · et ad ſo
lita matris recurrēs vbera occul
te ſub clamide latitabat Peḡrinꝰ
vero vt manifeſtius videret illuc
acceſſit · ⁊ puerulū pulcherrimuz
matris vbera ſugentem inuenit ·
et accipiens pueruz ait · O beata
maria magdalēa ꝙ̄ felix eſſez · ꝙ̄
michi ōnia proſpere aduenirēt ·
ſi mulier reſpiraret et mecum re
patriare valeret · Scio equidem ·
ſcio et procul dubio credo · ꝙ tu q̄
puerum dediſti et in hac rupe per
biennium pauiſti poteris matrez
p̄ce tua p̄ſtine reſtituere ſanitati
Ad hec verba mulier reſpirauit ·
et quaſi a ſompno euigilans ait
Magni meriti es maria magdale
na et gl'oſa · q̄ ī ptus mei preſſu
ris obſtetricis impleſti officiuz · et
in omnibus neceſſitatibus ancil
le tue ſeruicium expleuiſti · Quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

audito pegrinꝰ ãmirãs ait. Vi
uis ne vxoꝛ mea dilecta? Cui illa
Viuo eqdẽ. Et nũc p̃mo de pere
grinatiõe vñ tu venis ⁊ ego venio
Et ſic petrus te ieroſolimã duxit
⁊ õnia loca ĩ quibꝰ dñs paſſus ẽ
moꝛtuus ⁊ ſepultꝰ ⁊ alia plura lo
ca oſtẽdit. ſic ⁊ ego vna cũ beata
maria magdalena duce ⁊ comite
vobiſcum fui. ⁊ ſingula loca con
ſpexi ⁊ cõſpecta memoꝛie cõmen
daui. Et incipiens oĩa loca ⁊ mĩ
cula q̃ vit eius viderat a deo ple
ne explicuit vt nec in articulo de
uiaret Tunc peregrinus recepta
coniuge ⁊ puero nauem letus cõ
ſcẽdit. ⁊ paulopoſt marcilie parti
bus applicuerunt. Et egreſſi inue
nerunt beatam mariam magdale
nam cum ſuis diſcipulis predican
tem. Et pedibus eius cũ lacrimis
pꝛouoluti oĩa que eis acciderant
narrauerũt ⁊ a beato maximino
baptiſma ſuſceperunt. Tunc in
ciuitate marſilie omnia ydoloꝛum
templa deſtruẽtes. xp̃i eccleſias
conſtruxerunt. et beatum lazarꝫ
in eiuſdem ciuitatis epiſcopum
vnanimiter elegerunt Tandẽ di
uino nutu ad aquenſem ciuitatẽ
venerunt. et populum illum ad
fidem xp̃i per multa miracula ad
duxerunt vbi etiam beatus maxi
minus in epiſcopum eſt oꝛdinatꝰ
¶ Interea beata maria magdale
na ſuperne contemplationis aui
da aſperrimam heremuꝫ pecijt et
in loco angelicis manibus pꝛepa
rato p. xxx. annos icognita mã
ſit In quo q̃ de loco nec aquarum
fluenta nec arboꝛũ nec herbarum
erãt ſolacia. vt ex hoc manifeſta
retur q̃ redemptoꝛ noſter ipſã
non terrenis refectionibus. ſed
tantum celeſtibus epulis diſpoſu
erat ſaciare. Qualibꝫ aũt die ſep
tẽ hoꝛis canonicis ab angelis in e
thera eleuabatur. ⁊ celeſtium ag
minuꝫ glorioſos ↄcentꝰ coꝛporali
bꝰ etiã auribꝰ audiebat. vñ diebꝰ
ſingulis hijs ſuauiſſimis dapibus
ſaciata et inde p eoſdem angelos
ad locũ ꝓpꝛium reuccata coꝛpoꝛa
libꝰ alimẽtis nullatenꝰ idigebat
¶ Sacerdos ãt q̃dã ſolitariã vitã
agẽ deſiderãs ad duodeci ſtadia ĩ
de locauit ſibi cellã. Die igit̃ q̃dã
dñs predicti ſacerdotis oculos ape
ruit ⁊ coꝛporeis ocul̃ euidẽt aſpex
it qualiter angeli ad predictuꝫ lo
cũ in quo beata maria magdalẽa
moꝛabatur deſcendebãt. ⁊ eam ĩ
ethera ſubleuabãt et poſt hoꝛ ſpa
ciũ cum diuinis laudibus reuoca
bant Volens autẽ ſacerdos tã ã
mirabilis viſionis agnoſcere veri
tatem. creatoꝛi ſuo ſe precibus cõ
mendans ad predictũ locũ auda
ci deuotione pꝛoperabat. Cum q̃
ad vnius iactũ lapidis pꝛopĩqua
ret ceperũt eius crura reſolui. ⁊
timoꝛe valido ipſius p̃coꝛdia me
dullitus anhelare. Cũꝫ retro redi
ret ambulandi vſum crura cũ pe
dibꝰ ſimul pꝛebebant. Sed ſi ver
ſo tramite ad p̃dcm̃ locũ accedere
conaretur totius eum languoꝛ coꝛ
poꝛis ⁊ hebetudo modis omnibus
ꝓhibebant. Intellexit igitur vir
dei illud ꝓculdubio celeſte eſſe ſa
cramẽtum ad quod accedere huã
uum nõ poterat experimẽtuꝫ. In
uocato igitur ſaluatoꝛis noĩe ex
clamauit. Adiuro te p dominum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vt ſi homo es vel aliqua rationał
creatura. que in illa ſpelūca habi
tas michi reſpondeas · ⁊ tui ediſſe
ras veritatem · Cūqȝ hoc tercio re
petiſſet beata maria magdalena
reſpondit · Accede ꝓpius ⁊ omniū
que deſiderat anima tua ſcire po
teris veritatem · Cūqȝ ille tremēs
vſqȝ ad medꝫ ſpacꝫ terminū ꝓpī
quaſſet ait ad eum Meministi ex
euangelio de maria illa famoſiſſi
ma peccatrice que pedes ſaluato
ris lacrimis rigauit et capilł ter
ſit ⁊ ſuorum delictorū veniam me
ruit ? Cui ſacerdos Memini · Et
pluſꝗ̄ triginta annorum euoluta
ſunt curricula · ꝙ hoc eſſe factum
ſancta credit ⁊ confitetur eccleſi
a · Ego inquit ſum illa que ꝑ trigī
ta annorum ſpacium omnibus ho
minibꝰ ignota ꝑmanſi · Et ſicut
heri tibi cernere ꝑmiſſum eſt · ſic
diebus ſingulł angelicis manibꝰ
in ethera ſubleuata. celeſtium ag
minum dulciſſimā iubilationem
ſeptenis vicibus ꝑ ſingulos dies
corporeis auribꝰ audire ꝓmerui ·
Quia ergo a domino michi reue
latum eſt · ꝙ ab hoc migratura ſū
ſeculo beatū maximinum adeas
⁊ ei hoc ſtudeas intimare · Proxi
mo itaqȝ die reſurrectionis domi
nice tempore quo ad matutinum
ſurgere cōſueuerat officium ora
torium ſolus ingreditur · ⁊ me il
lic ꝑ angelorū miſterium inueni
et cōſiſtentem · Sacerdos aūt vo
cem eius velut vocē angeli audie
bat · neminē aūt videbat · Cōcitꝰ
ergo beatum maximinū adijt · ⁊
ei ōnia ꝑ ordinē narrauit · Sanc
tus autem maximinꝰ nimio reple

tus gaudio ſaluatori immenſas
gratias retulit · ⁊ illa die ac hora
vt ſibi iuſſū fuerat ſolus ingreſſꝰ
oratoriū vidit beatam mariā mag
dalenā in choro adhuc ſtantem in
medio eorū qui eam adduxerant
angelorū · Erat aūt ſpacio trium
vel duoꝝ cubitorū eleuata a ter
ra in medio angelorum ſtans · et
expanſis manibus dn̄m exorās ·
Cum autem beatus maximinus
ad eam accedere trepidaret ꝯuer
ſa dixit ad eū · Accede huc pater
ꝓpius · ne fugias filiam tuam Ap
propīquante autem illo · ſicut in
ipſius beati maximini libꝭ legit̄.
Ita vultꝰ eius ex ꝯtinua ⁊ diuīna
viſione angelorum radiabat vt
facilius ſolis radios ꝗ̄ ipſius faci
em intueri quis poſſet · Conuoca
to igit̄ vniuerſo clero · ⁊ ſacerdo
te predicto · corpus ⁊ ſāguinem
domini ab epiſcopo beata maria
magdalena cū multa lacrimarū
īundatione ſuſcepit. Deinde toto
corpuſculo ante altaris proſtra
ta crepidinem · ſāctiſſima illa ani
ma migrauit ad dn̄m · Poſt cuiꝰ
exitum tantus odor ſuauitatis ibi
dem remanſit · vt ꝑ ſeptem fere
dies ab īgredientibus oratorium
ſentiret̄ Cuiꝰ ſanctiſſimū corpus
beatꝰ maximinꝰ diuerſis cōditū
aromatibus honorifice ſepeliuit · ⁊
poſt mortē ſuam iuxta ipſam ſe ſe
peliri precepit ¶ Egeſippus āt vel
ſcd̄m quoſdā libros iosephꝰ ſatis
cuȝ hiſtoria p̄dicta ꝯcordat · Ait eī
in quodā ſuo tractatu · ꝙ maria
magdaleā poſt dn̄i aſcēſionē ꝓ ar
dorē caritatis xp̄i ⁊ tedio qd̓ habe
bat nūꝗ̄ viꝝ vidē volebat Sȝ pꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

q̄ ad aquēſē territorium venit · ī
deſertum abijt · et triginta annis
ibi incognita manſit · vbi vt ayt
qualibet die ſeptem horis canoni
cis ab angelis in aera eleuabat ·
Addidit tamē q̄ ſacerdos dum ad
eam veniſſet repperit eam in cella
clauſam · Qui ad eius peticionem
veſtem ſibi porrexit · quā induēs
ad eccleſiam ſecum iuit · et ibi cōi
onē percepta · eleuatis ī oratione
manib9 iuxta altare ī pace q̄euit
¶ Temporib9 aūt karoli magni
ſcz āno dn̄i ſeptigenteſimo q̄dra
geſimo nono · Gerard9 dux bur
gūdie cum de vxore filium habere
nō poſſet · larga manu res ſuas pau
peribus erogabat · et multas ec
cleſias et monaſteria conſtrue
bat · Cum ergo vicelliacenſe mo
naſteriū cōſtruxiſſz miſit ipē et ab
bas monaſterij monachum quen
dā cū decēti comitatu ad aquenſē
ciuitatē vt inde ſi poſſz btē marie
magdalene reliq̄as trāſportaret
Veniens ergo p̄dict9 monach9 ad
p̄dictā citatē cū ipſā funditus a pa
ganis deſtructā īuēniſſz caſu quon
dā iuenit ſepulchrū · c9 ſepultura
marmorea demōſtrabat · q̄ corp9
btē marie magdalene īpoitū ibi
eēt In ipō em̄ ſepulchro hyſtoria
e9 miro ope ſculpta eāt Nocte igi
illō cōfrigēs aſſūptas reliq̄as cum
gaudio et honorifice ſecū ad hoſpi
tiū deportauit In ipſa aūt nocte
btā maria magdalena eidem mo
nacho apparuit dicēs ne timeret ·
ſ ceptū op9 pficeret · Rediēs igit
cū a monaſterio ad mediā leucam
veniſſet · nullo modo inde reliq̄as
mouere potuerunt · donec venie

te abbate cum monachis et cū p
ceſſione honorifice ſūt recepte · ¶
Miles quidam qui in ſingulis an
nis ad corp9 beate marie magda
lene venire conſueuerat in prelio
occiſus eſt · Qui dum in feretro a
parentibus ploraret · marie mag
dalene ſe opponebāt deuotis que
relis · cur deuotum ſuum ſine con famulū
feſſione et penitentia mori permiſiſ
ſet · Tūc ſubito qui defunct9 fu
erat ſtupentib9 cunctis ſurrexit ·
et ſacerdotē ad ſe vocari fecit Cū
q3 deuote confeſſus fuiſſet · et via
ticum cepiſſet · protinus in pace q̄
euit · ¶ Nauis quedam viris et fe
minis onuſta naufragiū pertulit
Vna autem femina cum eſſet p̄g
nans · et ſe in mari periclitari cō
ſpiceret · magdalenā inquantum
poterat inclamabat · vouēs q̄ ſi
meritis ſuis ab ipſo naufragio e
uaderet et filium pareret ipm̄ ei9
monaſterio condonaret · Statim
q3 femina quedam ſpecie et habi
tu veneranda ei apparuit · que eam
per mentum arripiens periclitanti
bus aliis incolumem ad ripā per
duxit Ipā āt p9modū filiū peperit
et votum ſuum fideliter adimpleuit
¶ Aiunt autem quidam mariam
magdalenam ſponſam fuiſſe iohā
nis euāgeliſte quā duxerat tūc qn̄
do xp̄s de nuptiis ipſum vocauit
Et ex hoc ipſa indignata q̄ ſcilicz
ſponſum ſuum ſibi abſtulerat abi
it et omni voluptati ſe dedit · Sed
quia congruum nō erat vt iohā
nis vocatio dampnationis ſibi oc
caſio fieret dominus ad penitenti
am miſericorditer ipſam conuer
tit Et quia a ſumma delectatione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

carnali ipſam remouit. ideo ipſā
ſūma delectatione ſpirituali · que
eſt dei amor pre ceteris impleuit
Quod et quidam de iohāne faten
tᷣ. q̄ ideo dulcedīe ſue familiarita
tis eum pre ceteris decorauit · q̄a
a dicta euꝫ delectatione remouit
Hec aūt a quibuſdam friuola re
putantur · ¶ Vir quidaꝫ oculorū
lumine priuatus cuꝫ ad monaſte
rium viteliacum cauſa viſitandi
corpus beate marie magdalene
veniret · et ſuus ei ductor diceret
ſe eccleſiam iā videre · ille magna
voce exclamauit · O ſancta mari
a magdalena vtinam aliquando
videre merear eccleſiam tuā · Sta
timq̄ꝫ eius oculi ſunt apti ¶ Qui
dam dum peccata ſua in quadam
cedula ſcripſiſſet · eā ſub pallio al
taris beate marie magdalene po
ſuit · rogās eā vt ſibi indulgentiā
impetraret · Qui poſtmodū cedu
lam accipiēs peccata ſua inde om
nino deleta inuenit ¶ Quidā duꝫ
ob pecunie exactionē in cōpedibꝰ
teneretur magdalenaꝫ in ſuū ad
iutorium ſepe inuocabat · Et ecce
quadā nocte mulier quedā ſpeci
oſa ſibi apparuit · que vincula frā
gens et oſtium reſerans ſibi vt fu
geret imperauit · Qui ſe abſo-fuꝫ
tū vidēs inde protinꝰ aufugit · ¶
Clericus q̄dā de flādria ſteffanus
noīe in tantā ſcelerū immanita
tē ceciderat · q̄ ōmia exercēs flagi
cia · ea que ſalutis erant non ſolū
nō facere · ſed nec audire volebat
In beatā mariam magdalenā de
uotionem magnā habēs eiꝰ vigi
liam ieiunabat · et feſtuꝫ celebra
bat vel colebat · Dum ergo eiꝰ tu
mulū viſitaſſet · magdalena nec
ex toto dormienti · nec ex toto vi
gilanti. tamq̄ mulier formoſa lu
gubres gerēs oculos · et duorum
angeloruꝫ dextera leuaq̄ꝫ ſuſtēta
ta pſidio apparuit · eiq̄ꝫ dixit · Cur
q̄ſo ſtephane indigna meritis me
is facta rependis? Cur labiorꝫ me
oruꝫ inſtantia nulla ↄpūctiōe mo
ueris Ex quo enī in me deuotionē
habere cepiſti · p te deuꝫ ſemp in
ſtanter exoraui · Surge ergo et pe
nitere neq̄ꝫ enī ego te deſeram do
nec deo fueris reconciliatus · Ille
ergo mox tātam gr̄ā in ſe infūdi
ſenſit · q̄ ſeculo abrenūciās religi
onē introiuit · et pfectiſſime vite
fuit In cuiꝰ morte viſa ē magda
lēa iuxta feretꝝ cū āgelꝭ aſtitiſſe ·
et eiꝰ aiaꝫ quaſi colūbā cādidā cū
laudibus in celum ſuſtuliſſe ·

¶ De nominis interpretatione ·

Appollinaris dr̄ a pollēs et
ares vtꝰ q̄ſi pollens vtuti
bꝰ Vꝭ dr̄ ab apollo qd̄ īterptatᷣ mi
rabilꝭ et naris p quā itelligitᷣ diſcre
tio · quaſi mirabilis diſcretiōis vir
Vꝭ dr̄ ab a qd̄ eſt ſine et polluo et a
res vtꝰ q̄ſi vtuoſus ſine pollutio
ne viciorum ·

¶ De ſancto appollinari ·
¶ Hyſtoria · xciij ·

Appollinaris pēs apli diſ
cipꝭs ab eodē rauēnaꝫ de
roma miſſus ē · vbi vxoē
tribuni ſanata ipāꝫ cū viro eiꝰ et fa
milia baptizauit · Que q̄deꝫ iudici
nūciātᷣ et ab eo appollinaris ptinꝰ
accerſitᷣ · ductꝰq̄ꝫ ē ad tēplū iouis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vt ibi imolaret Cũ aũt dicẽt ſacer
dotibus ydolorum · aurum ⁊ argẽ
tũ ydol' appẽſũ meli⁹ paupib⁹ da
ri ꝙ̃ añ demões ſic appẽdi · proti
n⁹ rapit̃ · ⁊ fuſtibus ceſus ſemiui
u⁹ relĩqͥt̃ · ſ; a diſcipul' collect⁹ in
domo cuiuſdã vidue ſex mẽſibus
refouet̃ · Inde aũt venit ad citatẽ
claſſẽſẽ · vt quẽdã nobilez mutuz
ibid curaret Cũ aũt domũ igredet̃
puella quedã ſpm̃ imundũ habẽs
exclamauit dicẽs · Recede hinc ſer
ue dei · ne faciaz te ligatis pedib⁹
de citate extrahi · Quẽ appollina
ris increpans protinus ex ea exi
re coegit · Cum ergo ſuper mutuz
nomen domini inuocaſſet et cura
tus fuiſſet pluſꝙ̃ quingenti hoĩes
crediderũt · Pagani autẽ fuſtib⁹
ceſũ ꝓhibebãt · ne ihm̃ nomiaret ·
Ipſe vero in t̃ra iacẽs clamabat ·
qm̃ ipẽ eſt verus deus · Tũc nudis
pedibus eum ſuper prunas ſtarẽ
fecerũt · Sed cum adhuc xpm̃ con
ſtãtiſſime predicaret extra vrbez
ꝓiecerunt · Eo tẽpore dum rufus
patrici⁹ dux rauenne filiam infir
mã haberet · ⁊ ad eam ſanandam
appollinarem vocaſſet · mox vt i
domũ egreſſus eſt defũcta ẽ · Cui
rufus dixit · Vtinam domum non
introiſſes · Dij eni magni irati ſũt
et filiam meã ſanare noluerunt ·
Tu vero ei q̃d facere poteris? Cui
appollinaris Noli timere · tantum
michi iura · ꝙ ſi puella ſurrexerit
eam creatorẽ ſuuz ſequi nequaꝙ̃
prohibebis Quod cũ feciſſ; facta
oratione puella ſurrexit · ⁊ nomẽ
xpi confitens cũ matre ⁊ magna
multitudine baptiſma ſuſcepit et
v̾go ꝑmanſit Quod audiẽs ceſar

ſcripſit ad prefectum pretorij · vt
appollinarem aut ſacrificare face
ret · aut in exilium mitteret Pre
fectus igitur eũ ſacrificare nolen
tem fuſtibus cedi iuſſit · ⁊ in ecule
o extẽſũ torqueri mandauit · Vbi
dum dominuz conſtantiſſime pre
dicaret · aquã feruentem in eius
vulneribus recentibus iactari iuſ
ſit · ⁊ ſic graui põdere ferri victuz
in exilium mittere voluit · Viden
tes aũt xpiani tantam ĩpietatez
accẽſi animo ĩ paganos irruerũt
et plus ꝙ̃ ducẽtos viros ex ipſis
occiderunt Quod videns p̄fectus
abſcondit ſe · ⁊ appollinarem i ar
tiſſimum carcerem miſit · Deinde
cathenatuz in nauem poſuit · et cũ
tribus clericis eum ſequentib⁹ in
exilium miſit · Vbi ſolũmodo cuz
duob⁹ clericis ⁊ duobus militib⁹
periculum tempeſtatis euadẽs ip
ſos milites baptiſauit · Deinde ra
uẽnam rediens a paganis capit̃ ·
et ad templum apollinis ducitur
Cuius ſimulachrum videns ipſuz
maledixit · ⁊ ſubito corruit Quod
videntes pontifices ipſum thauro
iudici preſentauerunt · Qui iudex
cum cecum filium ſuum illũinaſſ; ·
credidit · et ipſum quatuor ãnis
in ſuo predio manere fecit · Poſt
hoc cum pontifices apud veſpaſia
num euz accuſaſſent · iuſſit veſpa
ſianus vt quicunqꝫ dijs iniuriam
irrogaret · ille aut ſatiſfaciat aut
vrbe priuetur · Non enim iuſtum
eſt inquit vt deos vindicemus · ſ;
ipſi de inimicis ſuis ſe vlciſci pote
runt ſi iraſcuntur Tunc demoſte
nes patrici⁹ eũ ſacrificare nolẽtez
cuidam centurioni iam chriſtiano

ꝓ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

tradidit· cuius rogatu pergens i vicum leproſorum· vt ibidem ꝓpter furorem gentilium latitaret a paganis inſecutus eſt. et ad mortem duriſſime ceſus· Vbi per ſeptem dies ſuperuiuens et diſcipulos admonens ſpiritum tradidit · et ibidem a chriſtianis honorifice ſepultus eſt Circa ãnos domini ſeptuaginta ſub veſpaſiano · ¶ De hoc martire ſic dicit ambroſius in prefatione . Apollinaris digniſſimus preſul a principe apoſtolorũ petro rauennã mittitur iheſu nomen incredulis nũciare· Qui dũ mira virtutũ illic ſigna cõferret in chriſto credentibꝰ ſeuiſſ verberum flagellis ſepe conteritur · et ſenile iam corpus ab impijs horrẽdis cruciatibꝰ laniatur· Sed ne de ſuis vexationibꝰ fideles trepidẽt i virtute nominis iheſu xpi ſigna apoſtolica perfecit· Poſt tormẽta puellam reſuſcitauit mortuam · viſum conſpicuum cecis reddidit et muto reſtaurat loquelam· Obſeſſũ demonio liberat· cõtagionẽ mundat · leproſi diſſoluta morbo ſanat peſtifera membra · portentum ſimulachri ſimul cũ templo deiecit· O digniſſimus admiratione preconij pontifex · qui cum põtificis dignitate apoſtolicam promeruit accipere poteſtatẽ· O fortiſſimꝰ adletha xpi. qui etatis iã frigeſcente calore cõſtant i penis iheſum xpũm mundi predicat redemptorem ·

¶ De nois interpretatione.

Xpina qſi criſmate vncta· Habuit enim balſamum boni odoris in conuerſatione· et oleum deuotionis in mente· et benedictionem gratie·

¶ De ſancta xpina·

¶ Hyſtoria· xciij·

Xpina nobiliſſimis pẽtibꝰ orta i tyro ytalie a patre ſuo in quadam turri cum duodecim pediſſequis collocata ẽ deos argẽteos et aureos ſecũ hñs Et cũ pulcherria eẽt· et a mltis in cõiugiũ peteret· parẽtes eiꝰ nulli eã volebãt ꝯcedere · volẽtes vt in deorũ cultura vgo maneret· Ipa aũt a ſpũ ſãcto docta ydolorũ ſacrificia abhorrebat · et incẽſa dijs immolãdo in feneſtra abſcondebat· Venienti autem patri eiꝰ pediſſeque dixerunt · Filia tua domine dijs noſtris immolare ꝯtempnit ſed xpianam ſe eſſe aſſerit Pater autem eis blãdiens . ad deorum culturã eã ꝓuocabat · Cui illa· Noli me vocare filiam tuam · ſed eius quẽ ſacrificium laudis decet · Nõ enim dijs mortalibus· ſed deo celi offerre ſacrificium laudis decet · Cui pater· Filia mea · ne vni deo tm̃ ſacrificium offeras ne tibi alij iraſcãtur· Cui illa · Bene locutus es neſciens veritatem Offero enĩ ſacrificium patri et filio et ſpiritui ſancto · Cui pater· Si tres deos adoras cur etiã et alios nõ adoras? Cui illa· Tres illi · vna deitas ſut Poſt hoc xpina deos ꝯfregit· · et aurum et argentum pauperibus erogauit· Rediẽs pr̃ vt deos adoraret· & ipſos nõ inueniens et ab ancillis quid de illis xpina feceriꝫ audiẽs iratus iuſſit eã expoliari·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et a duodecim viris cedi adeo vt
ipſi miniſtri deficerent. Tūc xpi
na patri dixit. Sine honore et pu
dore ⁊ abhominabilis deo. qui me
cedunt deficiunt. pete illis a dijs
tuis ſi vales virtutem. Tūc cathe
natam eā in carcerem mitti iuſſit
Audiens mater hoc veſtimēta ſua
ſcidit. ⁊ ad carcerem pergens filie
pedibꝰ ſe proſtrauit dicens. Filia
mea xp̄ina lumen oculorum meo
rum miſerere mei. Cui illa Quid
me dicis filiam tuam? Neſcis quia
nomen dei mei habeo? Cumq̧ nil
ſibi poſſet ſuadere ad virū redijt.
et quid ſibi reſponderit indicauit.
Tunc pater iuſſit eam ante tribu
nal ſuum duci. Cui dixit. Sacrifica
dijs. ſin autem multis afficieris
ſupplicijs et mea filia non diceris
Cui illa. Magnam michi gratiam
preſtitiſti. quia iam me non vocas fi
liam dyaboli. Quod autem de dya
bolo naſcitur demon ē. Tu es pa
ter ipſiꝰ ſathane. Tunc ille iuſſit
carnes eius vngul' radi. ⁊ mēbra
eius tenera diſrūpi. Xp̄ina autē
de carnibꝰ ſuis accipiēs in vultū
patris proiecit dicēs Accipe tirāne.
et carnem a te genitam comede.
Tunc pater ſuper rotā eam impo
ſuit. ⁊ ignem cū oleo ſuppoſuit.
ſed flāma exiliens mille quīgētos
occidit. Pater autē eius hec om
nia magicis artibus aſſcribens ip
ſam iterū in carcerem mitti fecit.
et facta nocte iuſſit pu'is ſuis vt
lapidē grandem ad collum eius
ligarent. ⁊ in mare proicerent. Qđ
cum feciſſēt protinꝰ angeli eā aſſu
mūt. Xp̄c autē ad eam deſcendit
et eam in mari baptiſauit dicēs.

Baptiſo te in deo patre meo. ⁊ i
me ihesu xp̄o filio eius. et in ſpiri
tu ſancto. Et cōmiſit eam micha
eli archangelo. qui eā ad terā re
duxit. Quod audiēs pater frontē
ſuam percutiens dixit. Quibꝰ ma
leficijs hec facis vt in mari exerce
as tua maleficia? Cui illa. Stulte
et infelix. a xp̄o hanc gratiam ac
cepi Tunc in carcerem eam miſit
iubens vt mane debeat decollari
Ipſa autem nocte vrbanꝰ pater
eius mortuꝰ inuenitur. Huic qui
dā iudex iniquꝰ ſucceſſit nomine
dyus. qui cunam ferream ſuccēſā
cū oleo reſina et pice parari fecit
et xp̄inam ibidem iactari. cunāq̧
a quatuor viris agitari vt citiꝰ cō
ſumeretur. Tunc xp̄ina deum lau
dat. quia eā nuper renatam denuo
volebat vt infantulam in cunabi
lis agitari. Tunc iudex iratus fe
cit caput eius radi ⁊ nudam per ci
uitatē vſq̧ ad apollinē duci. vbi
ydolo īperauit. et corruens ī pul
uerem eſt redactum. Quod audi
ens iudex expauit ⁊ ſpm̄ tradidit
Huic ſucceſſit iulianus qui forna
cem ſuccendi fecit. et xp̄inam in
ipſam iactari. vbi per quinq̧ dies
cum angelis cantans et deambu
lans illeſa permanſit. Quod audi
ens iulianus et magicis artibus
hec aſſcribēs duas aſpides. duas
viperas. duoſq̧ colubros ad eam
mitti fecit. Sed ſerpētes pedes eiꝰ
lingūt. aſpides nil nocentes ad
vbera pendēt. colubri collo ſe vol
uētes ſudorem lingunt. Julianꝰ
autem incantatori dixit. Nunqđ
et tu magꝰ es? Irrita beſtias Qđ
cum faceret ſerpētes in eū impetū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

fecerunt et eum penitus deciderunt
Tunc ſerpentibus imperauit xpi
na. ⁊ ad deſertū locum ire fecit. ⁊
mortuū hominē ſuſcitauit. Tunc
iulianus mamillas eius pcidi mā
dauit. de quibus lac cum ſangui
ne fluxit. Deinde linguam ei9 pre
cidi fecit. Xpina vero nequaq̄ lo
quelā amittēs pciſuraꝫ lingue ac
cipiēs i faciē iuliani ꝓiecit. ⁊ ocu
lum eius inde percuciēs eum exce
cauit Iratuſq; iulianus ſagittas
vnam circa cor. vnā i latus eius
dimiſit. et illa paulla ſpm̄ deo red
didit. Circa annos dn̄i. ducentos
octogintaſeptem ſub dyocleciano
¶ Requieſcit corp9 ei9 in quodā
caſtro qđ bulſenū vocatur int̄ vr
bem veterē et viterbium ſitum.
Thyr9 em̄ qui iuxta illud caſtrū
erat. funditus eſt deſtructa.

De nominis interpretatione.

Iacob9 iſte apl's dict9 eſt
iacobus zebedei. iacobus
frater iohannis boanerges .i. fili9
tonitrui et iacobus maior. Dicit̄
enim iacobus zebedei. ſcilicet fili
us non tantum carne. ſed etiam
nominis iterpretatiōe. zebedeus .n.
interp̄tat̄ donans ſiue donat9 et
btūs iacob9 ſeipſum deo donauit
p mortis martirium. ⁊ a deo nob
donatus eſt in ſpecialē patronuꝫ
Dicit̄ iacobus frater iohannis. q
fuit eius frater non tantū carne.
ſed etiam moꝝ ſimilitūdie. Ambo
enim fuerunt eiuſdeꝫ zeli eiuſdem
ſtudij ⁊ eiuſdem voti. Eiuſdem zeli
ad dominū vlciſcēdū. Cū enim ſa
maritani xpm̄ non reciperent. ia
cobus et iohānes dixerunt. Vis
dn̄e deſcendat ignis de celo. ⁊ ꝯſu
mat illos Eiuſdeꝫ ſtudij ad adiſcē
dū. vnde iſti duo precipue fuerūt
qui xpm̄ de die iudicij et alijs ven
turis interrogauerunt Eiuſdē voti
ad obtinendū. q ſeſſionē xpi ad
dextrā et ſiniſtrā ambo habere vo
luerūt. Dicit̄ fili9 tonitrui. ratio
ne ſonore predicatiōis. q malos
terebat. pigros excitabat. omēs
ſua altitudine in āmiratione ꝯuer
tebat Vnde dicit beda de iohanne
q taꝫ alte itonuit. vt ſi aliq̄ tulū
alti9 intonuiſſet. tot9 mund9 eū
capere nō potuiſſet. Dicit̄ iacob9
maior ſicut alter minor p̄mo ratio
ne vocationis. quoniā p̄m9 voca
tus a xpō. Secūdo ratione famili
aritatis. qm̄ maiorem familiarita
tem videtur xpūs habuiſſe cū iſto
q̄ cū alio. Quod patet q ipſum
ad ſecreta ſua admittebat. ſicut fu
it ad puelle reſuſcitationem et ad
gl'oſam trāſfiguātionem. Tertio
dicit̄ maior ratiōe paſſionis. quia
p̄m9 inter ceteros apl'os paſſus
eſt. Sicut ergo dicitur maior alijs
ex eo q p̄us vocatus ē ad aplatū
ita poteſt dici maior ex eo q p̄us
vocat9 ē ad eternitatis gl'am.

De ſancto iacobo apoſtolo.
Hyſtoria. xcīīj.

Iacobus apl's fili9 zebedei
poſt aſcenſionem domini
dū p iudeā ⁊ ſamariā p̄di
caret in hiſpaniā tādē iuit. vt ibi
v̄bū dn̄i nūciaret Sed dum ibi nil
pficere ſe videret. et ſolūmō ibi
dē nouē diſcipulos acq̄ſiuiſſ; duos
ex illis ex cauſa p̄dicādi ibi reli
quit. ⁊ alios ſeptē ſecū aſſumens

Decollat9 est his Apostolus Jacobus Hierosolymis 8 Kalendar. April. sub Herode agrippa. Anno dni 44. Eusebius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

iterum in iudeā redyt Magiſter
autem iohēs beleth dicit · ꝙ tan
tum vnum ibi cōuertit · Cum igit̄
in iudea verbum domini predica
ret · magꝰ quidā nomine hermō
genes cum phariſeis diſcipulum
ſuum nomine philetū ad iacobū
miſit · vt ipſe philetus iacobum
ita coram iudeis conuinceret · ꝙ
ſua predicatio falſa eſſet · Sed cū
apoſtolꝰ eum coram omnibus ra
tionabiliter vinceret · ⁊ multa co
rā eo miracula feciſſet · redyt phi
letus ad hermogenem doctrinā
iacobi approbans et miracula reci
tans · ac eius diſcipulum fieri ſe
velle conteſtans · ⁊ vt ipſe eius ſi
militer efficeretur diſcipulus per
ſuadens · Tunc hermogenes ira
tus arte ſua magica ita eum imo
bilem fecit · vt ſe nullatenus mo
uere poſſ; dicēs · Videbimꝰ ſi iaco
bus tuꝰ te ſoluat · Quod cum phi
letus iacobo per puerū nūciaſſet
miſit ad eum iacobus ſudariū ſuū
dicens Accipiat ſudarium ⁊ dicat
Dominus erigit eliſos ipſe ſoluit
compeditos · Statimqꝫ vt de ſuda
rio tactꝰ eſſet ſolutus a vinculis
magicis artibus hermogenis inſul
tauit · et ad iacobum properauit
Iratus igitur hermogenes demo
nes aduocauit precipiens vt ip
ſum iacobum vinctum cum phile
to ad ſe adducāt · vt de ipſis ſe vi
dicet · ne diſcipuli eius de cetero ſi
bi audeant taliter inſultare · Ve
nientes autem demones ad iaco
bum in aere vlulare ceperunt di
centes · Iacobe apoſtole miſerere
nobis · quia anteq̄ꝫ noſtrum tem
pus adueniat iam ardemus · Qui
bus ayt · Vt quid miſeri veniſtis
ad me? Qui dixerunt · Hermo ge
nes nos miſit · vt te et philetum
ad ipſum duceremus · Sed mox vt
ad te venimꝰ angelus dei nos ca
thenis igneis religauit · et pluri
mum cruciamur Quibus iacobꝰ
Exſoluat vos angelus dei · ⁊ ad ip
ſum redite · et eum ad me vinctū
adducite · ſed illeſum · Qui cū ab
iſſent apprehendētes hermogenē
manus eius a tergo ligauerunt ·
et ipſum ſic vinctum ad iacobū
adduxerunt dicentes · Miſiſti nos
vbi incenſi ſumus et grauiter cru
ciati · Dixeruntqꝫ demones ad ia
cobum · Da nobis in eum poteſta
tem · vt poſſimus tuas iniurias et
tua incendia vindicare · Quibus
ayt iacobus · Ecce philetus ante
vos eſt · cur eum non tenetis ? Cui
illi · Nos non poſſumus nec formi
culam que in cubiculo tuo eſt ma
nu contingere · Dixitqꝫ iacobꝰ ad
philetum Vt bona pro malis ſecū
dum ꝙ xp̄c nos docuit reddamꝰ ·
hermogenes te ligauit tu eū ſol
ue · Solutus hermogenes confu
ſus ſtetit · et iacobus ei dixit · Va
de liber quocumqꝫ volueris · Non
eſt enim diſcipline noſtre · vt in
uitus aliquis conuertatur · Dixit
qꝫ ei hermogenes · Ego noui iras
demonum niſi michi aliquid de de
ris quod mecum habeam me occi
dent · Cui iacobus baculum ſuū
dedit · Ille autem perrexit · ⁊ ōnes
libros artis ſue magice ad apl̄m
cremendos adduxit · Iacobꝰ autē
ne forte odor incendij vexaret incau
tos eos in mari ꝓici fecit · Proie
ctis igit̄ libris ad apoſtolū redyt ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et plantas eius tenẽs dixit · Ani
marũ liberator accipe penitentez
quẽ inuidentez et detrahentẽ hac
tenꝰ ſuſtinuiſti · Cepit igit̃ in dei
timore pfectꝰ eſſe adeo vt v̓tutes
plurime per eũ fierẽt · ¶ Videtes
ãt iudei hermogenem conuerſum
zelo cõmoti iacobum adierunt · ⁊
cur iheſum crucifixum predicaret
increpauerũt · Ille vero cuz eis p
ſcripturas aduentũ et paſſionem
xpĩ euidenter ꝓbaſſet · ⁊ plurimi
crederent · abiathar vero põtifex
anni illiꝰ ſeditionẽ in populo exci
tauit · et miſſo fune in collo apl̃i
ipſum ad herodem agrippaz addu
ci fecit Cumqꝫ iuſſu eius ad decol
landum duceretur · quidam para
liticus in via iacẽs ad eum clama
uit · vt ſibi ſanitatem conferret ·
Cui iacobus ait · In nomine ihũ
xpĩ pro cuius fide ducor ad decol
landum exurge ſanus et benedic
creatorẽ tuum · ⁊ ſtatim ſanꝰ ſur
rexit ⁊ dominũ benedixit · Scriba
ãt qui funẽ in collo eius miſerat
et trahebat noĩe ioſias hoc vidẽs
ad pedes eius ſe proiecit · et veni
ã petẽs ſe fieri xpĩanũ poſtulauit
Quod videns abiathar eum tene
ri fecit ſibiqꝫ dixit · Niſi nomẽ xpĩ
maledixeris cuz ipſo iacobo decol
laberis · Cui ioſias · Maledictꝰ tu
⁊ maledicti omnes dij tui · Nomẽ
autem domini noſtri iheſu xpĩ ſit
benedictum in ſecula · Tunc abi
athar os eiꝰ pugnis cedi iuſſit · ⁊
miſſa de eo legatione ad herodem
impetrauit · vt cuz iacobo decolla
retur · Cum autem ambo decollari
deberent · iacobus a ſpiculatore la
genam aque peciit · ⁊ ibidẽ ioſiaz

protinus baptiſauit · ⁊ ſtatim ca
pitis obtrũcatione vtrqꝫ martiri
um conſũmauit · Decollatus ẽ au
tem beatus iacobus octauo kal̃
april̃ in annũciatione domini · Et
octauo kal̃ auguſti · compoſtellaz
tranſlatus · Et tertio kal̃ ianuarij
ſepultus · quia ſepulture eius fa
brica fuit ab auguſto vſqꝫ ad ia
nuarium ꝓtelata · Statuit ergo
eccleſia vt feſtũ eius · octauo kal̃
auguſti ĩ tempore · ſcilicet magis
cõgruo deberet vniuerſaliter ce
lebrari · Decollato autem iacobo
vt ait iohannes beleth · qui hãc
tranſlationem diligenter exequi
tur diſcipuli eius corpus nocte ti
more iudeorum rapientes naui il
lud impoſuerunt · et ſepulturam
diuine prouidentie cõmittentes
nauẽ ſine regimine conſcenderũt
et angelo duce in gallieiam in rg
no lupe applicuerunt · Erat autez
in hiſpania regina quedam nomi
ne lupa ſic dicta nomine et meri
to vite · Deponentes igitur corpꝰ
de naui ſuper quendam magnuz
lapidez illud poſuerunt · qui lapis
mox vt cera corpori ceſſit · ⁊ ĩ ſar
cofaguz ſe corpori mirabiliter co
aptauit · Ingredientes ergo diſ
cipuli ad lupam dixerunt · Domi
nus iheſus chriſtꝰ mittit ad te cor
pus diſcipuli ſui · vt quem voluiſti
ſuſcipere viuum ſuſcipias vel defũ
ctum · Et narrãtes ei miraculũ q̃
liter ſcilicet illuc ſine regimine ad
ueniſſent · locum ad eius ſepultu
ram congruum pecierunt Quod
duz regina audiſſet vt dicit idem
magiſter iohannes beleth · eos ĩ
dolo ad quẽdã virũ crudeliſſimuz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

vel ſecundum alios ad regē hyſpa
nie deſtinauit vt ei9 ſup hoc cōſen
ſū haberēt. Qui eos cepit ⁊ ī car
cerē recluſit. Cū autē ille diſcūbe
ret angelus dn̄i carcerez aperuit
et eos libere abire permiſit. Qd
dū ille cognouiſſet velociter poſt
eos milites q̄ eos caperēt deſtina
uit. Cū aūt milites illi pōtē tranſi
rēt fracto pōte oēs ī flumīe ſunt
ſubmerſi. Qd ille audiēs peniten
tia duct9 et ſibi et ſuis metuēs mi
ſit poſt illos rogans vt ad ſe redi
rēt et quicq̄d vellent ad libitum ī
petrarēt. Illi autem redierūt. ⁊
populū ciuitatis ad fidē dn̄i cōuer
terūt. Qd lupa audiēs vehemēter
doluit. ⁊ redeūtib9 ad ſe diſcipul'
et aſſenſū regis aperientibus. illa
reſpōdit. Accipite boues quos ha
beo in tali monte. et plauſtrū iū
gite ac corp9 dn̄i veſtri deferte.
et locum ſicut volueritis edificate
Hec autem lupa lupina cogitatio
ne dicebat. Sciebat em̄ boues et
thauros eē indomitos et ſilueſtres
et ideo putauit q̄ nō poſſent iun
gi vel applicari. vel ſi iungerētur
huc illucq3 diſcurrerēt et ſic currū
diſſiparent. ⁊ corpus deicerent et
ipſos necarent. Sed non eſt aſtu
tia neq3 ſapientia aliqua ↄtra do
minū. Illi em̄ dolū ei9 nō cogitan
tes mōtez aſcēdunt. ⁊ draconem
quē dā ignē ſpirātē et in eos irru
ētē cruce oppoſita p mediū ventrē
ſcidūt. Facto etiam ſup thauros
ſigno crucis. velut agni ↄtinuo
māſueſcūt. Et eos iūgētes. corp9
ſācti iacobi cū lapide ſup quē poſi
tū fuerat ī currū poſuerūt. Boues
aūt ſine alicui9 regimine. corpus
in medium palatium lupe detule
runt. Quod illa videns et ſtupēs
credidit. ⁊ xpiana effecta omnia
que petierunt tribuit. ⁊ palatiuz
ī eccleſiam ſācto dedicans magni
fice ipſā dotauit. et in bonis ope
ribus vitam finiuit. ¶ Vir q̄dā
nomine bernardus de epiſcopatu
mutinēſi. vt ait calixt9 papa. dū
captus et cathenatus in profūdo
turris poſitus eſſet. et ſemper be
atū iacobuz inuocaret. apparuit
ei ſanctus iacobus dicens. Veni
ſequē me in galliciā. ⁊ cōfractis
cathenis cum diſparuiſſ3. ille vin
culis ad collum ſuſpenſis. ad ſum
mitatē t'ris ↄſcēdit. ⁊ inde ſine aliq̄
leſione vnū3 ſaltum fecit. cum ta
mē turris ſexaginta cubitoꝝ alti
tudinez poſſideret ¶ Quidam cum
enorme peccatū plurimū ↄmiſiſſet
et epiſcop9 ↄfitērē abſolue timu
iſſ3. hoīez illū cū cedula ī qua illud
peccatū ſcriptū eāt ad ſāctū iaco
bū miſit. Cū ergo in feſto ei9 ſdem
cedulam ſuper altare poſuiſſet et
ſanctū iacobuz vt illud peccatum
deleret ſuis meītis exorarēt. cedu
laz poſtmodū apuit. ⁊ penitus de
letum inueniens. deo ⁊ ſancto iaco
bo gratias reddidit et factū omni
bus publicauit ¶ Trigīta viri de
lothoringia circa ānum dn̄i milleſi
mū ſeptuageſimū ad ſāctum iaco
bū ꝑgerātes oēs vno excepto fidē
ſibi mutui ſuicī ꝓmiſerūt. Vn9
igit' illoꝝ īfirmat9 quidecī dieb9
a ſocīs expectat'. Sed tandē a cun
tis relinquitur. et a ſolo illo q̄ fi
dem non ꝓmiſerat ad pedē mōtis
ſancti michael' cuſtoditur. ſed ad
adueſperaſcente die moritur. Vnus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

aũt ꝓpꝰ loci ſolitudiẽ; et deſtcti ꝑ
ſentiam et imminentẽ noctis cali
ginem. et gentis barbare ferita
tem timuit valde. ſed ſtatim btũs
iacobus ĩ ſpecie equitis ſibi appa
rens et eum conſolans ait. Tra
de michi hunc mortuũ. et tu aſcẽ
de poſt me ſuper equuz. Sicq; illa
nocte ante ſolis ortũ quindecĩ di
etas pagentes ad mõtem gaudij
qui ẽ dimidia leuca circa ſanctuz
iacobuz puenerũt. Ibiq; ſanctus
iacobꝰ vtrũq; depoſuit precipiẽs
vt canonicos ſancti iacobi ad ſepe
liendum pegrinum mortuum cõ
uocaret. et ſocijs ſuis dicẽt. q̃ ꝓp
ter fidem eoꝝ fractã. eoꝝ pegrina
tio nil valẽt. Qui iuſſa cõpleuit.
et ſtupentibꝰ ſocijs de eius itinere
ea que ſanctus iacobus dixeãt in
timauit. ¶ Theutonicꝰ quidam
cũ filio ſuo circa ãnum dñi milleſi
mũ nonageſimũ ad ſãctũ iacobũ
ꝑgẽs. et ĩ vrbe tholoſana gratia
hoſpitãdi diuertẽs ab hoſpite iebe
biatꝰ. et ab eo in maleta ciphꝰ argẽ
teꝰ abſcõdiẽ. Mane igĩt exeũtes
quaſi latrones inſequens reuoca
uit. et q̃ ciphuz argẽteum furati
fuerant eiſdem obiecit. Cui cũ di
cerent q̃ eos puniri faceret. ſi a
pud eos ciphum inuenire poſſet.
et cũ apta maleta iuẽtꝰ fuit ꝓtinꝰ
ad iudicẽ rapiunẽ. Data ergo ſen
tentia. õnia que habebant hoſpiti
danẽ. et vnus eoꝝ ad ſuſpendiuz
iudicatur. Sed cum pater pro filio
o filius pro patre mori vellet. tan
dem filiꝰ ſuſpenditur. et pater ad
ſanctum iacobum merens ꝓgre
ditur. Igĩt pꝰ dies ẽgita ſex redi
ens. et ad corpꝰ filij diuertens. et
ſup eũ lamẽtabiles voces ꝓmens
ecce filiꝰ ſuſpenſus eum cõſolari
cepit dicens. Dulciſſime pater ne
fleueris. q̃ nũq̃ ſic bene michi fu
it. quoniã huc uſq; ſanctꝰ iacobꝰ
me ſuſtentat. et celeſti dulcedine
refocillat. Quod pater audiẽs ad
vrbẽ cucurrit. et venientes popu
li filiũ peregrini incolumẽ depoſu
erunt et hoſpitem ſuſpenderunt.
¶ Refert hugo de ſancto victore
q̃ cuidam peregno ad ſanctum ia
cobum pgenti diabolus in ſpecie
ſancti iacobi apparuit. et de miſe
ria preſentis vite plura cõmemo
rans felicem ſe eſſe ſi ob honorem
ſuũ ſe necaret aſſeruit. Qui mox
gladium arripuit. et ꝓtinꝰ ſemet
ipſum occidit. Et cũ ille in cuius
domo fueãt hoſpitatus ſuſpectꝰ
haberetur. et mori plurimũ formi
daret. cõtinuo qui fuerat mortuꝰ
reuixit. aſſerẽs q̃ duz demon qui
mortez ſuaſerat ad ſupplicia ipſuz
duxiſſet beatꝰ iacobꝰ mox cucur
rit. et ereptum ad thronum iudi
cis deduxit. et accuſantibꝰ demo
nibus vt vite reſtitueret obtinu
it. ¶ Quidam iuuenis in territo
rio lugdunenſi. qui ad ſãctũ iaco
bũ frequẽter cũ deuotiõe magna
ire ſolebat quadã vice dũ illuc tẽ
dere vellet nocte illa in fornicatio
nem lapſus eſt. Pergenti igitur
nocte quadam dyabolus ĩ ſpecie
ſãcti iacobi apparuit dicẽs. Noſti
quis ſum? Negãti illi dixit dyabo
lus. Ego ſum apoſtolus iacobus
quẽ ſingulis annis viſitare cõſue
uiſti. Scias q̃ multũ de deuotiõe
tua gaudebã. ſed nup de domo tu
a egrediẽs ĩ fornicatiõez cecidiſti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2.

et non confeſſus ad me accedere
preſumpſiſti · quaſi tua peregrina
tio deo et mihi placere poſſet. Nō
ſic expedit · ſed quicūq; ad me pe
regrinando venire deſiderat · pri
us peccata ſua per confeſſionem
debet pandere · ⁊ poſt peregrinā
do eadem commiſſa punire. Et
hys dictis demon euanuit · Tunc
iuuenis anxiatus domum ſuam re
dire ⁊ peccata cōfiteri · deinde iter
reincipere diſponebat · Et ecce di
abolus iterum apparens in ſpecie
apoſtoli hoc omnino diſſuaſit aſſe
rens ꝙ peccatum illud nullo mo
do remitteretur · niſi penitus ſibi
genitalia membra abſcideret · be
atior autem foret ſi ſe vellet occi
dere · et pro eius nomine martir
eſſe. Iuuenis igitur nocte ſocys
dormientibus gladium arripiens
genitalia ſibi preſcidit · deinde eo
dem cultro ſe p ventrem traffixit
Expergefacti ſocy hoc videntes ⁊
plurimum formidātes aufugerūt
ne de homicidio ſuſpecti haberent
Verūtamen cum eius fouea para
retur. qui fuerat defunctus reui
xit · et cunctis fugientibus ⁊ ſtupē
tibus que ſibi acciderant enarra
uit dicens · Cum me ad ſuggeſtio
nem demonis occidiſſem · demōes
me capiētes verſus romam duce
bant Et ecce poſt nos ſanctus ia
cobus protinus cucurrit · et demo
nes de fallacia plurimum increpa
uit · Cūq; ad inuicem diutius diſ
ceptarēt cogēte beato iacobo ad
pratum quoddam venimus · vbi
virgo beata cum multis ſanctis
colloquens reſidebat. Cui cum be
atus iacobus pro me conqueſtus

fuiſſet illa demones plurimum in
crepauit et me vite reſtitui precē
pit. Beatus igitur iacobus me
ſuſcipiens vite me reddidit vt vi
detis · Poſt triduum igitur ſolis
in illo cicatricibus manentibꝫ iter
arripuit. et inuentis ſocys omīa
per ordinem enarrauit · ¶ Fran
cus quidam cum vxore ſua et fili
is circa annum domini milleſimū
centeſimum ad ſanctum iacobum
ibat · tum volens mortalitatem q̄
erat in frācia fugere · tum ſanctū
iacobum volens viſitare · Qui cū
ad vrbem papiloniam veniſſet ·
vxor eius ibidem obyt · ⁊ hoſpes
totā illius pecuniā ſibi cū iumēto
quo vehebantur pueri vſurpauit
Ille autem deſolatꝰ incedēs quoſ
dam pueros humeris portabat ·
quoſdam ad manus trahebat Cui
vir cum aſino occurrens compaſ
ſione motus ſibi aſinum commo
dauit · vt ſuper illū pueri veherē
tur Qui cum ad ſanctum iacobū
peruenisset · eidem vigilanti et orā
ti ſanctus iacobus apparuit · ⁊ an
ſe cognoſceret inquiſiuit · Cui ne
ganti ait · Ego ſum iacobus apo
ſtolꝰ qui tibi meum aſinum cōmo
daui · et iterum accōmodo reuer
tenti · Sed ſcito prenoſcens ꝙ hoſ
pes tuus de ſolario corruens mori
etur · et omnia que tibi abſtulerat
rehabebis · Que cum omnia con
tigiſſent · ille letus domum redyt
et pueris de aſino depoſitis. aſinꝰ
ſtatim diſparuit · ¶ Quidam
mercator a quodam tiranno iniu
ſte ſpoliatus ī cuſtodia tenebat.
qui deuote ſanctum iacobum in
ſui auxilium inuocabat · Cui ſcūs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

iacobus vigilantibus cuſtodibus
apparuit · et vſqꝫ ad turris ſummi
tatem ipſum pduxit· Stati qꝫ tur
ris ſe adeo inclinauit ꝙ ipſius ſū
mitas terre eq̄lis fuit· de q̄ ſine ſal
tu deſcendēs ſolut⁹ receſſit · Quē
cuſtodes inſequētes licꝫ iuxta eū
pergerent tamen ipſū videre nō
poterant ¶ Dum tres milites dy
oceſis lugdunenſis ad ſanctum ia
cobum pergerent vnus eorum a
q̄dam muliercula amore ſancti ia
cobi rogatus· ſacculum ipſius ſu
per equum ſuum portabat Deinde
quēdam infirmum hominem i vi
a deficientem inueniens ipſū ſup
equū poſuit. et infirmi burdonem.i.
baculum cum ſacculo mulieris ac
cipiēs equū pariter ſequebatur · Sꝫ
feruore ſolis et labore itineris frac
tus cum galliciam aduemiſſet infir
mitate grauiſſima laborauit · Cū
qꝫ a ſocijs de ſalute anime rogaē
tur· ille tribus diebus extitit mu
tus. Sed q̄rta die ſocijs ſuis mor
tem expectantibus grauiter ſuſ
pirās ait Gracias ago deo et ſāc
to iacobo quia eius ſum meritis
liberatus· Cum enim qd monebā
tis facere vellem demones ad me
venerūt me tam grauiter cōſtri
gentes · vt nichil qd ad ſalutē a
nime ptineret loqui poſſem Vos
q̄ppe audiebam ſꝫ prorſus reſpon
dere non poteram Nunc antē ſāc
tus iacobus huc intrauit ferens
in ſiniſtra manu ſacculum mulie
ris et in dextra baculum pauperis
quos in via adiuuerā · ita ꝙ bur
donem ꝓ lancea et ſacculū ꝓ ſcu
to haberet · Et demones q̄ſi ira
tus aggrediēs eleuato baculo de

mones terruit et in fugam cōuer
tit· Nunc ergo ecce beati iacobi
me gratia liberauit et loquelam
reſtituit· Vocate ergo ad me ſā
cerdotem · quia diu in hac vita eſ
ſe non poſſum · Et conuerſus vni
eorum dixit. Amice noli ammodo
tuo domino militare quia veraci
ter eſt damnatus· et mala morte
in proximo periturus Sepulto au
tem ſocio cum ille domino ſuo hec
dixiſſet · ille pro nichilo hec ducēs
et ſe emendaē contemnens · poſt
modicum lancea in bello perfoſſ⁹
interijt· ¶ Cum cuidam viro
ad ſanctum iacobum properan
ti pecunia defeciſſet · et ille mendi
care erubeſceret · ſub quadam re
quieſcēs arbore ſomniabat ꝙ ſāc
tus iacobus eum paſcebat· Euigi
lans ergo ſubcinericium panem
ad caput repperit de quo quinde
cim diebus vixit· quouſqꝫ ad pro
pria remeauit · Singulis enim di
eb⁹ ſufficiciēter bis de ipſo come
dens· ſequenti die ipſum integrū
in ſacculo inueniebat· ¶ Refert
calixtus papa ꝙ ciuis quidā bar
cinone vrbis circa annum domi
ni milleſimū centeſimum· ad ſāc
tum iacobum veniens hoc ſolum
poſtulaſſe dicitur· ne deinceps ab
aliquibus hoſtibus caperetur· Re
diens ergo per ciliciam in mari a
ſarracenis capitur· et pluries ab
eis per nundinas venditur· ſed ta
men ſemper cathene quibus liga
tus fuerat ſoluebantur· Cū autē
iam tredecim vicibus venditus fu
iſſet · et duplicib⁹ cathenis aſtric
tus eſſet. et ille beatum iacobum
inuocaret· ſanctus iacobus eidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

apparuit dicens. Quoniam in ec
cleſia mea cõſiſtens poſtpoſita ſa
lute anime libcationem tui corpo
ris poſtulaſti. ideo in hec pericula
incidiſti. ſed quia dominus miſeri
cors eſt. miſit me vt te redimam
Statimq3 ruptis cathenis. per ter
ras et caſtella ſarracenorum veit.
partem quandam cathene in teſti
monium huius miraculi ferẽs ad
terram ſuam cunctis videntibus
et ſtupentibus redijt. Cum em̃ eũ
aliquis capere volebat. viſa cathe
na ꝓtinus territus fugiebat. Sed
et cum leones alieq3 fere in eum
per deſerta gradientẽ vellent in
ſurgẽ. mox viſa cathena terrore
nimio concutiebantur. et in fugã
protinus vertebantur. ¶ Anno
dm̃ milleſimoducẽteſimotriceſimo
octauo in vigilia ſancti iacobi in
quodam caſtro quod dicit̃ pratũ
inter florentiam et piſtorium ſito
iuuenis quidam ſimplicitate ruſ
ticana deceptus in ſegetes tutoris
ſui igne3 appoſuit. eo ꝙ heredita
tem ſuam ſibi vſurpare volebat
Tentus ergo et confeſſus ad cau
dam equi trahendus incendio ad
iudicatus eſt. Qui peccatũ confi
tens. et beato iacobo ſe deuouẽs
cum ſuper terram petroſam diuti
us in ſola camiſia tractus fuiſſ3.
nec in corꝑe nec in camiſia aliquã
ſẽſit leſionem. tandem ad palum
ligatur. ligna vndiq3 congerunt̃
igne ſuppoſito ligna et vincula cõ
buruntur. ſed ipſe ſemper beatũ
iacobum inuocauit. nec in cami
ſia nec in corpoꝛe aliqua leſio repe
ritur. Quem dum in ignem vellẽt
iterum iactare. a populo eripitur
et deus in apl'o ſuo magnifice col
laudatur.

De interpretatione nominis.

Xpiſtoforus ante baptiſ
mũ dicebatur reprobus.
ſed poſtmodũ xp̃oforus di
ctus eſt. quaſi xp̃m ferens. ex eo
ſc3 ꝙ xp̃m quatuor modis porta
uit. ſc3 in humero per tranſducti
one3. in corpore per maceratioẽ3.
in mente per deuotionem. in ore ꝑ
confeſſionẽ ſiue per predicationẽ

De ſancto xp̃oforo. ¶ Hiſtoria
nonageſimaquinta.

Xpiſtoforus genere cana
neus proceriſſimus ſtatu
ra vultuſq3 terribilis erat.
et duodecim cubitos in longitudi
ne poſſidebat. qui vt in quibuſdã
geſtis ſuis legit̃ cũ ſtaret cũ quo
dam rege cananeoꝝ venit ſibi in
mẽte vt maiorẽ ꝓncipẽ qui in mũ
do eſſet quereret. et ad eundem
ſecũ moraturꝰ accederꝫ. Venit igi
tur ad quendã maximũ regem de
quo fama generalis habebatur.
ꝙ maiorẽ principẽ mundus non
haberet. Quem rex vidẽs libent̃
recepit. et in ſua curia manere fe
cit ¶ Quadam aũt vice ioculator
quidã cãtationẽ quandã cãtabat
in qua diabolũ frequenter noĩa
bat. Rex aũt cũ ſidẽ xp̃i haberet
qñcũq3 diabolũ noĩari audiebat ꝓ
tinus in faciẽ ſuã crucis ſignaculũ
imprimebat. Qd videns xp̃oforꝰ
plurimũ admirabat̃ cur hoc rex a
geret. et quidnã ſignũ huiuſmoĩ
ſibi vellet. Cũ aũt de hac re rege3

interrogaret· et ille hoc ſibi maī
feſtare nollet· ait ei xpōforus· Ni
ſi hoc michi dixeris tecū vlterius
non manebo Quapropter coact9
rex dixit ei· Qñcumqȝ dyabolum
nominari audio· hoc ſigno me mu
nio· timēs ne in me poteſtatē acci
peret mihiqȝ noceret. Cui xpōfor9
Si diabolum ne tibi noceret metu
is· ergo ille maior et potentior te
eē cōuincit̄ quē tu in tantum for
midare probaris· Fruſtratus er
go ſum ſpe mea putās ꝙ maiorē
et potētiorem mūdi dominum in
ueniſſem. Sed iam nūc valeas qm̄
ipſuȝ dyabolum querere volo· vt
ipſum mihi in dn̄m aſſumā et ei9
ſeruus efficiar· Diſceſſit ergo ab
illo rege ⁊ dyabolum querere ꝑpe
rabat. Cū autē per quandam ſoli
tudinem pergeret· vidit magnaȝ
multitudinē militū· quoꝝ quideȝ
vnus miles ferus et terribilis ve
nit ad eū· et quonam pergeret re
quiſiuit· Cui xpōforus rn̄dit· Va
do querere dn̄m dyabolū vt ipſū
michi ī dn̄m aſſumā· Cui ille Ego
ſum ille quē queris· Gauiſus xpō
forus ſe ei in ſeruum perpetuū ob
ligauit. ⁊ ipſū ꝓ dn̄o ſuo accepit
Cū ergo ambo pergerēt ⁊ in qua
dā via crucē erectaȝ inueniſſent·
mox vt dyabol9 ipſā crucē vidit
territus fugit· et viā deſerēs per
aſperā ſolitudinē xpōforꝫ duxit.
et poſtmodū ipſū ad viā reduxit
Qd videns xpōforus et admirās
interrogauit eum· cur in tantū ti
mēs viā planā reliquerit. et tan
tū deuians per aſperā ſolitudineȝ
ierit Qd cū ille nullatenus ſibi in
dicare vellet dixit xpōforus· Niſi
hoc mihi indicaueris ſtatī a te diſ
cedā· Quapꝑt̄ cōpulſus dyabolus
dixit ei· Quidā homo qui dicitur
xp̄s in cruce affixus fuit· cui9 cru
cis ſignū cū video plurimum pti
meſco· et territus fugio· Cui xpō
forus· Ergo ille xp̄s te maior et
potentior eſt cui9 ſignū in tantuȝ
formidas? Inuanū igit̄ laboraui·
nec adhuc maiorē mūdi principeȝ
repperi Iā nūc valeas qr te deſerē
volo et ip̄m xp̄m inquirere· Cum
ergo queſiſſet quiſnā ſibi xp̄i noti
ciā indicaret· tandē ad quendam
heremitaȝ venit qui ſibi xp̄m p̄di
cauit· et in ei9 fide ipſū diligent̄
inſtruxit. Dixitqȝ heremita xpōfo
ro· Rex iſte cui ſeruire deſideras
iſtud requirit obſequiū· qr te fre
quent̄ ieiunaē oportebit Cui xpō
forus· Aliud requirat obſequiū·
qr iſtā rē nequaꝗ̄ agere valeo·
Rurſus hēmita· Multas quoqȝ o
rationes te ſibi facere oportebit
Cui xpōfor9 Neſcio q̄d ſit hoc· nec
hui9moī obſequiū pficere poſſū·
Cui hēmita Noſti talē fluuiū ī quo
mlt̄i tranſeūtes periclitant̄ ⁊ pere
unt? Cui xpōfor9· Noui· Et ille·
Cū procere ſtature ſis et fortis vi
ribus· ſi iuxta illum fluuium reſi
deres et cunctos trāſduceres regi
xpō cui ſeruiē deſideras plurimū
gratū eēt· ⁊ ſpero ꝙ ibidē ſe tibi
maīfeſtaret· Cui xpōfor9 Vtiqȝ il
lud obſequiū agere valeo· et me
ſibi ī hoc ſeruituꝝ ꝓmitto· Ad pre
dictū igit̄ fluuiū acceſſit· et ibidē
ſibi habitaculum fabricauit· Por
tanſqȝ quandam perticam loco
baculi in manibus· qua ſe in aqua
ſuſtentabat: omēs ſine ceſſatione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

tranſferebat. Euolutis igitur mł
tis diebus. cū in domuncula ſua
quieſceret. audiuit vocē cuiuſdā
pueri ipſum vocantis ⁊ dicentis.
Xp̄ofore veni foras ⁊ meipſū trāſ
ducas. Concitus ergo foras exili
it. ſed neminem reperit. Rediens
qꝫ in domunculam predictam ite
rū vocē ipſuꝫ acclamātis audiuit
Qui rurſus foras cucurrit. ſed ne
minē inuenit. Tercia vice ab eo
dem vt prius vocat9 exijt. ⁊ pue
rū quēdam iuxta ripam fluminis
inuenit. qui xp̄oforum vt ipſum
trāſduceret obnixe rogauit. Xp̄o
forus igitur pueruꝫ ſibi in hume
ris eleuans et baculū ſuum accipi
ens fluuium tranſiturus intrauit
Et ecce aqua fluminis paulatim
intumeſcebat. et puer inſtar plū
bi grauiſſime ponderabat. Quan
toqꝫ magis procedebat. tāto am
plius vnda creſcebat. ⁊ puer ma
gis ac magis chriſtofori humeros
pondere intolerabili deprimebat.
adeo vt xp̄oforus in anguſtia mł
ta poſitus eſſꝫ. ⁊ ſe periclitari plu
rimū formidaret. Sꝫ cum vix eua
ſiſſet et fluuiū trāſfretaſſet. pueꝝ
in ripa depoſuit. eiqꝫ dixit. In ma
gno puer me periculo poſuiſti. ⁊
adeo ponderaſti. qꝫ ſi totum mun
dum ſuper me habuiſſem vix ma
iora pondera perſenſiſſem. Ad quē
puer reſpondit. Ne mireris xp̄ofo
re. qꝛ non ſolum totuꝫ mundū ſu
per te habuiſti. ſed etiā illum qui
creauit mundū tuis humeris ba
iulaſti. Ego em̄ ſum xp̄s rex tu9.
cui in hoc opere ipſe deſeruis. Et
vt veꝝ me dicere comprobes. cū
pertranſieris. baculum tuū iuxta
domunculam tuam in terrā fige.
et mane ipſum floruiſſe et fructifi
caſſe videbis. Statimqꝫ ab oculis
eius euanuit. Veniēs igitur xp̄o
forus cum baculum ſuum in terrā
fixiſſet. mane ſurgēs inuenit ipm̄
ad modū palme frondēteꝫ ⁊ datti
los protuliſſe. ¶ Poſt hoc autem
ſamon in ciuitatem licie venit. v
bi dum eorum linguam non intel
ligeret. orauit dn̄m vt illius lin
gue ſibi concederet intellectum.
Dum autem in prece conſiſteret
iudices eū inſanum putantes eū
reliquerunt. Aſſecutus xp̄oforus
quod petebat vultum operiens ad
loca certaminis venit. ⁊ xp̄ianos
qui torquebantur in dn̄o conforta
bat. Tunc vnus ex iudicibꝫ in fa
ciē eū percuſſit. Cui xp̄oforus vul
tū diſcooperiens dixit. Niſi xp̄ia
nus eſſem meam ꝯtinuo iniuriaꝫ
vindicaſſem. Tūc xp̄oforus vgaꝫ
ſuā in terrā fixit. et vt ꝓpter con
uerſionē populi frōderet dn̄m exo
rauit. Qđ dū ꝯtinuo factū fuiſſꝫ
octo milia hoīm crediderūt. Rex
aūt ducentos milites qui eū ad ſe
adducerēt miſit. Et cū eū oranteꝫ
inueniſſēt. et ei hoc intimare time
rēt. iteꝝ rex totidē miſit qui et ip
ſi cum eo orātē ꝯtinuo orauerūt.
Surgēs igiť xp̄oforus dixit eis.
Quid q̄ritis filioli mei? Qui ipſi9
vultū videntes dixerūt. Rex miſit
nos vt te vinctū ad ipſū ducam9
Quib9 xp̄ofor9. Si ego noluero
nec ſolutus nec ligatus a vob̄ du
ci potero dicūt ei. Si ergo nō vis
vade liber quo vis et nos regi di
cemus. qꝫ te nequaq̄ȝ inuenimus
Nō ita inquit. ſed ego vobiſcū ibo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Ipſe aūt eos ad ſidē ꝯuertit· ⁊ ab
eis manꝰ ſibi ligari a tergo fecit·
et ſe regi vinctū preſentari. Quē
rex vidēs territus eſt· ⁊ de ſede
ſua protinus corruit. deinde a ſer
uis ſuis leuatus de noīe ſuo et pa
tria interrogauit· Cui xpōforus
Ante baptiſmū reprobꝰ dicebar·
nūc aūt xpōforꝰ vocor Ante bap
tiſmū chananeꝰ. nūc aūt xpīanus
Cui rex Stultū tibi nomē impoſui
ſti xpī ſcꝫ crucifixi· qui nec ſibi ꝓ
fuit nec tibi ꝓdeſſe poterit· Nūc er
go chananee malefice· quare non
ſacrificas dijs nr̄is? Cui xpōforꝰ
Recte vocatus es dagnus· qꝛ tu
es mors mūdi ⁊ ſocius dyaboli Dij
aūt tui ſunt opa manuum hoim.
Cui rex Inter feras nutritus es·
et nō potes niſi feralia et hoībus
icognita loqui· Nūc ergo ſi ſacri
fices magnos a me honores cōſe
queris Si autē diris ſupplicijs cō
ſumeris· Nolentē ergo ſacrificarē
in carcerē mitti iuſſit· ac illos mili
tes qui ad xpōforꝝ miſſi fuerūt ꝓ
xpī noīe decollari fecit· Deinde du
as formoſas puellas quaꝝ vna di
cebatᷣ nicea et altera aquilina ſē
cū i carcere fecit recludi· promit
tēs eis mlͭa munera ſi eū ad pec
cādū ſecū allicerēt Qđ vidēs xpō
forus ꝓtinus in oratione ſe dedit·
ſed cū a puellis plauſu manuū et
āplexibus vrgeretᷣ ſurrexit et ait
Quid q̄ritis· et quā ob cauſā huc
itroducte eſtis? At ille vultus eiꝰ
claritate pterrite dixerūt Miſere
re noſtri ſcē dei· vt in deuꝫ quē p̄
dicas credere valeamus· Qđ au
diēs rex. eas ad ſe adduci fecit di
cēs Ergo ⁊ vos ſeducte eſtis? Per

deos iuro· q̄ niſi ſacrificaueritis
mala morte peribitis· Que rn̄derūt
Si vis vt ſacrificemꝰ iube plateas
mūdari et oēs ad templū ꝯgrega
ri· Quo facto· cum ille templū in
troiſſent· ſoluētes cingulū ſuū po
ſuerūt in colla deoꝝ· et ad terraꝫ
trahētes i puluerē ꝯfregerūt Dixe
rūtq3 aſtātibus· Ite et vocate me
dicos vt curēt deos vr̄os· Tunc
iuſſu regis aquilina ſuſpenditᷣ· ⁊
ligato ad eius pedes ingēti ſaxo·
mēbra eius oīa diſrūpuntur· que
cum migraſſꝫ ad dn̄m· ſoror eius
nicea in ignē ꝓicitᷣ· ſed inde illeſā
exiens ꝓtinus decollatᷣ· Et poſt
hoc xpōforꝰ regi p̄ntatur Qui iuſ
ſit eū virgis ferreis cedi· et caſſi
dē ferreā ⁊ igneā in caput eius po
ni· Deinde ſcamnū ferreuꝫ fieri fe
cit· et xpōforꝝ ibidē ligari· ⁊ ignē
iniecta pice ſuccēdi· Sed inſtar ce
re ſcamnū ꝯfringitᷣ· ⁊ xpōforꝰ ille
ſus egreditᷣ Deinde iuſſit eū ad ſti
pitē ligari· et a quadringētis mi
litibꝰ ſagittari· Sagitte aūt oēs in
aere ſuſpēdebantᷣ· nec ipſum aliq̄
contingere potuit Rex autem pu
tans ipſum a militibus ſagittatū
cum eidem inſultaret ſubito vna
de ſagittis ab aere veniens· et re
tro ſe vertens· regem in oculo p
cuſſit· et ipſum protinus exceca
uit· Cui chriſtoforꝰ· Craſtina die
conſummandus ſum Tunc ergo
tirāne lutum de ſanguine meo fa
cies· ⁊ oculum inunges ⁊ ſanita
tem recipies· Tunc iuſſu regis ad
decollandū ducitur· ⁊ ibi fuſa ora
tioē decollatᷣ· Rex aūt modicū de
ſāguine eius accipiēs· ⁊ ſup oculū
ſuuꝫ ponens ait· In noīe dei et ſcī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

xp̄oſori. et continuo ſanus effec
tus eſt. Tūc rex credidit dās pre
ceptū. vt ſi quis deū aut xp̄oforū
blaſphemaret. cōtinuo gladio fe
riretur.

De ſeptem dormientibus.
Historia nonageſimaſexta.

Septē dormiētes ī ciuitate
epheſi orti ſūt Decius aūt
impator perſequens xp̄ia
nos cū veniſſet epheſum iuſſit edi
ficari templa in medio ciuitatis.
vt omnes miſcerentur cū eo ſacri
ficiis ydolor̄. Cū ergo omēs xp̄ia
nos inquiri iuſſiſſet. et cūctos aut
ſacrificare aut mori cōpelleret.
tātus penar̄ terror cunctis inerat
q̄ amicus amicū. pater filiū et fili
us patrē abnegaret. Tūc in illa
vrbe inuenti ſunt ſeptem xp̄iani
maximianus. malchus. martinia
nus. dyoniſius. iohānes. ſeraphi
on. et conſtantinus. qui hec vidē
tes nimis dolebāt. Et cum eſſent
primi palacii ſacrificia ydolorum
ſpernētes in domo ſua ſe celabāt
et ibi ieiuniis et orōnibus vacabāt
Accuſati ergo ante deciū ſtatuun
tur. et comprobati veraciter xp̄i
ani. dato eis reſipiſcendi ſpacio
vſq̄ ad reditū decii dimittunt̄. At
illi patrimoniū ſuū interim pau
peribꝫ expēdentes inito cōſilio in
montē celion receſſerūt. et ibi eē
ſecretius decreuerūt. Diu ergo ſic
latētibꝰ vnus eorū ſemp̄ miniſtra
uit. et quotiēs intrabat vrbē figu
ra ſe mendici et habitu veſtiebat.
¶ Cū ergo decius in vrbē rediſſꝫ.
et eos ad ſacrificandū pquiri iuſ
ſiſſet. malchus eor̄ miniſter terri
tus ad ſocios redyt. et eis furorē
impatoris indicauit. Qui cū gra
uit̄ terrerent̄. malchus tamē alla
tos panes eis appoſuit. vt cibo cō
fortati fortiores ad preliū redderē
tur. Poſtq̄ aūt cenauerūt ſedē
tes et colloquētes in luctu et lacri
mis ſubito ſicut dn̄s voluit dormi
erunt Mane facto cū queſiti inue
niri nō poſſent. et decius dolerꝫ
q̄ tales iuuenes perdidiſſꝫ. accu
ſati ſūt q̄ hucuſq̄ in mōte celion
latuiſſent. et ſua xp̄ianis paupe
ribus erogantes in ſuo propoſito
permanerent. Juſſit ergo decius
vt pn̄tes eor̄ adeſſent et commi
natus eſt eis mortē niſi de eis dice
rēt quicquid ſcirēt. Illi aūt eos ſi
mili accuſauerūt. et diuitias ſu
as impēdiſſe paupibus conqueſti
ſunt. Tunc cogitans quid de eis
faceret nutu dei os ſpelunce iuſſit
obſtrui. vt ibi morerentur fame
et inopia circumcluſi. Quod fece
runt miniſtri et duo xp̄iani theo
dorus et rufinus eor̄ martiriū de
ſcribentes caute inter lapides po
ſuerūt. ¶ Mortuo igitur decio et
tota illa generatione poſt annos
trecētos ſeptuaginta duos. anno
imperii theodoſii pullulauit here
ſis eor̄ qui negabāt reſurrectio
nem mortuor̄. Vnde contriſtatꝰ
theodoſius xp̄ianiſſimꝰ ipator q̄
fidē tā ipie agitari videbat. indutꝰ
cilicio ſedēs ī iferiori loco p̄ ſingu
los dies flebat. Quod vidēs miſe
ricors deꝰ cōſolari lugētes et cōfir
mare ſpē de reſurrectōe mortuor̄
voluit et theſaur̄ ſue pietatis ape
riēs ita predictos martires ſuſci
tauit. ¶ Miſit igit̄ ī cor cuiuſdam

y iiij

Nota Historiam Panthaleonis quere in fine libri. in historiis manuscriptis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

burgenſis epheſi vt in illo mõte
edificaret ſtabula paſtoribꝰ ſuis
Cemẽtarijs ergo ſpelũcam aperi
entibus ſurrexerunt ſancti et ſe in
uicem ſalutãtes putabant ſe vna
nocte tantũ dormiuiſſe. et pridia
nam triſticiã recordantes interro
gauerunt malchũ qui eis miſtra
ueãt quid de eis decīꝰ decreuiſſet.
At ille rñdit Sicut dixi in ſero. que
ſiti ſumꝰ vt ydolis imolemus. ec
ce quid de nobis cogitat impera
tor. Hñdit maximianꝰ. Et deꝰ ſcit
ꝙ nõ ſacrificabimꝰ Cũqȝ ſocios
ꝯfortaſſet iuſſit malcho vt emptu
rus panes ad vrbeȝ deſcẽderet. et
vt plures ꝙ̃ heri panes afferens
quid iuſſiſſet imperator rediens
nũciaret. Tollens ergo malchus
quinqȝ ſolidos de ſpelũca exiuit. et
vidẽs lapides miratꝰ eſt. ſȝ aliud
cogitans parꝝ de lapidibꝰ cogitã
uit. Veniẽs igitꝰ timidꝰ ad portã
vrbis valde miratꝰ eſt videns ſu
prapoſitũ ſignũ crucis Vnde per
gẽs ad alterã portã idẽ ſignũ
inuenit vltra modũ miratꝰ ẽ Vi
dẽs õnes portas ſigno crucis ap
poſito et mutatã citatem. ſignans
ſe ad primã portam redijt ſe eſti
mãs ſompniare. Vnde ſe ꝯtemãs
et vultũ operiẽs vrbeȝ ingreditꝰ.
et veniẽs ad vẽditores panũ au
diuit hoĩes loquẽtes de xp̃o. et
amplꝰ ſtupefactꝰ ait. Quid eſt
inquit ꝙ heri nemo audebat xp̃m
nominare et nũc oẽs xp̃m ꝯfitẽtꝰ
Puto ꝗ hec nõ eſt epheſiorũ ciui
tas. ꝗ aliter edificata eſt ſȝ aliam
ciuitatẽ neſcio talẽ. Et cũ iterro
gans audiſſet hãc eẽ epheſum er
rare veraciter ſe putauit et redi
re ad ſocios cogitauit Acceſſit tñ
ad eos q̃ panes vendebant. et cũ
argenteos ꝓtuliſſet mirati vendi
tores dicebant adinuicẽ ꝙ ille iu
uenis antiquũ theſaurum inueniſ
ſet. Malchus vero eos adinuiceȝ
loq̃ntes videns putabat ꝙ vellẽt
eũ trahere ad imperatorem. et ter
ritus rogauit eos. vt ſe dimitte
rent et paẽs et argẽteos retinerẽt
Ac illi tenẽtes eũ dixerũt ei. Vñ
es tu q̃ theſauros ãtiquoꝝ ĩpatoꝝ
ĩueniſti? Indica nobꝭ et erimꝰ ſocij
tecũ et celabimꝰ te. ꝗ aliꝰ celari ñ
potes. Malchꝰ vero nõ iueniebat
quid diceret eis p̃ pauorẽ. Illi ergo
videntes eũ tacentem imiſſo fune
in collo eius trahebant ipſum per
vicos vſqȝ ad medium ciuitatis.
Et exijt rumor ad oẽs ꝙ quidã iu
uenis theſauros inueniſſet. Cõ
gregatis ergo ad eum vniuerſis
et eũ mirantibꝰ volebat ſatiſface
re eis ꝙ nihil inuenerat. et circũ
ſpiciẽs omnes a nemine cognoſci
poterat Et proſpiciens in populũ
volebat cognoſcere aliquẽ de con
ſanguineis ſuis quos veraciter vi
uere putabat. et nullũ inueniẽs
ſtabat quaſi inſanus in medio po
puli ciuitatis Qð cum audiſſȝ ſan
ctus martinus epiſcopꝰ et antipa
ter ꝓconſul qui nuper in vrbẽ ve
nerat mãdauerũt ciuibꝰ vt eum
caute adducerẽt et argẽteos eiꝰ.
Cũqȝ a miniſtris traheretꝰ ad eccĩaȝ
putabat ſe duci ad impatorẽ Ep̃s
igitꝰ et ꝓconſul mirãtes argẽteos
queſierũt vbi theſauꝝ incognitũ
inueniſſet. Ac ille rñdit ſe nichil
penitus inueniſſe. ſȝ de ſacculo pa
rentum ſuorum eoſdẽ denarios ha

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

buiſſe. Et interrogat⁹ cui⁹ ciuita
tis eēt reſpōdit · Hū ſcio ꝙ hui⁹
ciuitatis ſū ſi tū hec ē ciuitas ephe
ſiorū. Proconſul dixit · Fac venire
pētes tuos vt teſtēt̄ p te. Quos
cū noīaſſet et null⁹ eos cognoſce
rz · dicebāt eū ſe fingē · vt aliquo
mō euaderet · Et ait pcōſul · Quō
credemus tibi ꝙ hoc argētū pntū
tuoꝝ fuerit · cū ſcriptura eius ha
beat pluſꝗ trecētos et ſeptuagī
ta duos annos · et ſit primorum
dieꝝ decij impatoris. ⁊ in nullo ſi
miles ſint argēteis nris? Et quō
parentes tui ante tantū tempus
fuerūt · tu vero iuuenis vis decipe
re ſapientes et ſenes epheſi? Iccir
co iubeo te legibus tradi donec
cōfitearis quid inueniſti Tūc pci
dens malchus añ eos dixit · Pro
deo dnī dicite mihi quod vos ite
rogo · et ego dico vobis qđ eſt in
corde meo · Decius īperator qui fu
it ī hac ciuitate vbi eſt? Eps dixit
Fili nō eſt hodie in terra qui deci⁹
noīetur · Impator aūt fuit añ lon
gū tempus. Malchus aūt dixit ·
In hoc dñe ita ſtupeo · ⁊ nemo cre
dit michi · Sed ſequimini me et oſ
tendā voƀ ſocios meos q̄ ſūt ī mō
te celion ⁊ ipis credite Hoc eī ſcio
ꝙ a facie decij īpatoris nos fugi
m⁹. Et ego ſero vidi ꝙ ingreſſus
eſt deci⁹ īpator ī hāc vrbē · ſi tamē
hec ē ciuitas epheſi Tūc epiſcop⁹
cogitās dixit pconſuli · ꝙ viſio ē
quā de⁹ vult oñdere ī iuuene iſto
Perrexerūt ergo cū eo et ciuitatis
plurima multitudo · Et igreſſus ē
prius malchus ad ſocios ſuos · Et
poſt eū eps ingrediēs inuenit int̄
lapides litteras ſigillatas duobus

ſigillis argēteis Et conuocato popu
lo legit eas · Et audiētibus ⁊ mirā
tib⁹ cūctis et videntib⁹ ſcōs ſedētes
in ſpelunca · et facies eoꝝ tanꝗ̄
roſas florentes pcidētes glorifica
uerūt deū · Statiꝗꝫ eps et pcōſul
miſerūt ad theodoſiū imperatorez
rogātes vt cito veniret et mirabi
lia dei nuper oſtēſa videret. Qui
protinus ſurgēs de humo ⁊ de ſac
co in quo lugebat glorificās deum
venit a cōſtātinopoli in epheſū Et
obuiātib⁹ ei cūctis aſcēderūt ſiml̄
oēs ad ſpeluncā ad ſcōs · et mox
vt ſancti viderūt īperatorē reſplē
duerūt facies eoꝝ ſicut ſol · et in
greſſus impator pcidit ante eos
glorificās deū · et ſurgens āplexa
tus eſt eos · et ſuper ſingulos fle
uit dicēs Sic video vos tanꝗ̄ ſi vi
derē dnm reſuſcitantē lazaꝝ Tūc
dixit ſcūs maximianus ad eū. Cre
de noƀ · ꝙ xp̄i te reſuſcitauit nos
deus ante diez magne reſurrectio
nis vt credas indubitanter ꝙ re
ſurrectio mortuoruz eſt · Vere enī
ſurreximus et viuimus. Et vt in
fans eſt in vtero matris non ſen
tiens leſionem et viuit · ſic fuim⁹
viuētes iacentes et dormientes ⁊
non ſentientes Et his dictis vidē
tibus cunctis inclinātes capita in
trā obdormierūt ⁊ tradiderūt ſpi
ritus ſuos ſcđm dei imperiuz · Sur
gens autem imperator cecidit ſup
eos flens et deoſculans eos · Et cū
iuſſiſſet fieri loculos aureos ī qui
bus mitterent̄ in ipſa nocte appa
ruerunt imperatori dicentes · vt
ſicut hatten⁹ in terra iacuerāt et
ex terra ſurrexerāt ita eos dimit
terēt donec eos de⁹ iteꝝ ſuſcitarz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Juſſit ergo imperator locū illum
inauratis lapidibus adornari · et
omnes epiſcopos reſurrectionem
cōfitentes abſolui · ¶ Ꝺð trecen
tis et ſeptuagintaduob⁹ ānis dor
miſſe dicūtur dubium eſſe poteſt ·
cū āno dm̄ quadringēteſimo qua
drageſimooctauo ſurrexerūt · De
cius autem regnauit vno anno
tantū et tribus menſibus · ſcʒ an
no dm̄ ducenteſimo quinquageſi
moſecundo · et ita nō dormierunt
niſi ānis centuʒ nonagintaquatu
or vel tribus ·

¶ De ſancto nazario et celſo pue
ro · ¶ Hiſtoria nonageſimaſep
tima ·

Nazarius fili⁹ illuſtriſſimi
viri affricani ſed iudei · et
beate perpetue xpianiſſie
et romanoꝝ nobiliſſime · et a pe
tro apl'o baptiſate · cum haberet
nouē ānos plurimuʒ mirabat̄ · vi
dens prēm et mrēm in obſeruati
one religionis tā diſſiliter varia
ri · Et cū mr̄ ſua legē baptiſmi · pr̄
vero ſu⁹ legē ſabbati ſequerēt · Vñ
cuinā magis adherere deberʒ plu
rimū dubitabat cum vterqʒ eum
ad fidē ſuā trahere niterēt · Tādē
nutu dei veſtigijs mr̄is adheſit · et
a beato lino papa ſacꝝ baptiſma
ſuſcepit · Ꝺð pr̄ intelligēs · cepit
ipſuʒ a ſcō ꝓpoſito auertere · et
tormētoꝝ genera que xpianis in
ferebant̄ p ordinē explicare · Ꝺð
autē dicit̄ euʒ a lino papa baptiſa
tū fore intelligit̄ · nō cū tūc papa
erat · ſʒ cū futur⁹ erat · Nazari⁹ eñ
poſt baptiſmuʒ ſicut infra patʒ an
nis multis ſupuixit · qui tñ a ne
rone martiriū ptulit · q̄ petꝝ āno
vltio ſui iperij crucifixit · Lin⁹ aūt
poſt mortē petri papa fuit · Cū au
tē patri nullatenus aſſentiret · ſʒ
potius xpm̄ ↄſtātiſſime predicaret
ad preces pn̄tū qui ne occideret̄
timebāt de vrbe romana exijt · et
ſeptē ſaumarios parētū diuitijs
oneratos accipiēs per ciuitates
ytalie venit · et oīa pauperibʒ ero
gauit · ¶ Decio aūt āno digreſſi
onis ſue a roma placentiā et inde
mediolanū adueniēs ſcōs geruaſi
um et prothaſiū in carcere detine
ri repperit · Audito aūt cū nazari
us predictos martires animaret
cito ad prefectū ptrahit̄ · et in cō
feſſione xpi pdurās fuſtibʒ verbe
rat̄ · Et ſic ex vrbe illa ꝓiectus dū
de loco ad locū pergeret · mr̄ eius
que obierat ſibi apparuit · et filiū
ſuū cōfortās vt ad gallias ꝑpera
ret admonuit · Cūqʒ ad vrbē gal
lie que cyemellus dicit̄ aduenīſſʒ ·
et ibidē plurimos cōuertiſſʒ · que
dā matrona filiū ſuū noīe celſum
elegātē pueꝝ ſibi obtulit · rogās
vt ipſum baptiſaret et ſecū duce
ret · Quod prefectus galliarū au
diens · ipſum cum puero celſo re
tro manibʒ vinctū et collo cathe
na reſtrictū ĩ carcere recluſit · vt
eum in craſtino tormentis affice
ret · Tunc vxor ſua miſit ad eum
aſſerens iniuſtum eſſe iudicium ·
vt innocentes occideret · et deos
omnipotētes vindicare preſume
ret · Quibus verbis preſes correc
tus ſanctos abſoluit · ſed ne ibi p̄
dicarent admonuit et interdixit
Venit autem ad vrbem treueris
et ibi chriſtum primus predicās

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

⁊ multos ad fidem xp̄i ↄuertens
ibi eccleſiam edificauit. Q̄d audi
ens corneli9 vicarius neronī inti
mauit qui centū milites ad eū ca
piendū miſit Quem cū illi iuxta
oratoriū q̄d ſibi ↄſtruxerat inue
niſſent. man9 eius ligauerunt di
centes. Magnus nero te vocat.
Quibus nazarius. Incompoſit9
rex incompoſitos milites habet.
Quare enim venientes honeſte nō
dixiſtis Nero vocat te ⁊ veniſſem?
Vinctum igitur ad neronem du
cebant. ⁊ celſum puerum ploran
tem alapis cedentes vt ſequere
tur vrgebant. Quos cum nero
vidiſſet iuſſit eos in carcerem re
cludi. donec ipſos ſupplicijs exco
gitatis perimeret Interea cū ne
ro quadam vice ad capiendas fe
ras venatores miſiſſet. ſubito fe
rarum multitudo erumpens viri
darium neronis itrauit. vbi mul
tos lacerauit pluresq; occidit. in
tantum vt nero turbatus diffu
geret. ⁊ vulnerato pede vix ad pa
lacium perueniret Multis autem
diebus illius vulneris dolore de
cumbens tandem nazarij ⁊ celſi
meminit. ⁊ putauit deos iratos
ſibi fuiſſe eo q̄ tam diu ipſos viue
re permiſiſſet Iuſſu igitur impera
ratoris nazarium milites calcib9
tundentes. ⁊ puerum verberan
tes de carcere eduxerunt. ⁊ corā
imperatore ſtatuerunt Videns au
tem nero faciem eius inſtar ſolis
ſe fantaſtice deludi putauit. ⁊ vt
magicas artes deponent ſibi dixit
⁊ vt dijs ymmolaret precepit.
Ductus igitur beat9 nazarius ad
templum rogauit vt omnes exi
rent ⁊ ſic eo orante omnia ydola
ſunt confracta Q̄d audiens nero
iuſſit ipſum in mare precipitari
precipiens vt ſi forte euaderet ip
ſum inſequentes igni combure
rēt. ⁊ puluerem eius in mare ꝓ
icerēt Nazarius igitur ⁊ puer cel
ſus naui imponuntur. ⁊ in medi
um pelag9 ꝑducti ibi precipitant̄
Sed ſtatim circa nauem tempeſ
tas maxima concitat̄ ⁊ circa ſanc
tos tranquillitas magna cernit̄.
Cumq; illi ſe periclitari timerēt. ⁊
malorum que ī ſanctos commiſe
rant peniterent. ecce nazarius cū
puero celſo ſuper aquas ambulās
hilari vultu eiſdez apparuit. ac ſu
per nauem conſcendens ipſis iam
credentibus oratiōe ſua mare pla
cauit. Ac inde cum eis ad locum
per paſſus fere ſexcentos iuxta
vrbem ianuenſem peruenit Vbi
cum diutius predicaſſet mediola
num tandem vbi ſanctos gerua
ſium ⁊ prothaſium reliquerat ve
nit. Q̄d cum anolinus prefectus
audiſſet. eum remanente celſo ī
domo cuiuſdam matrone in exili
um direxit. Naſarius vero romā
veniens et patrem ſuum iam ſe
nem et verum criſtianum inueni
ens quomodo conuerſus fuerit
inquiſiuit. Qui reſpondens dixit
beatum petrum apoſtolū ſibi appa
ruiſſe. et vt precedentes ſe ad ihe
ſum criſtum vxorem et filium ſe
queretur admonuiſſe Deinde a tē
plorum pontificib9 ad vrbem me
diolanum vnde romam in exili
um miſſus fuerat redire cum in
iuria multa compellitur. vbi cum
puero celſo preſidi preſētat̄ Qui

eductus extra portam romanam
in locū qui dicitur treſmori cum
puero celſo decollatus eſt. Quoꝝ
corpora cum xpiani rapuiſſent ⁊
in ortis ſuis collocaſſent. in ipſa
nocte cuidā ſcō noīe ceratio appa
rentes dixerūt. vt eoꝝ corpora in
domo ſua ꝓpter neronem profun
dius ſepeliret. Quibus ille. Que
ſo dn̄i ſanate prius filiam meam
paraliticā Que cum cōtinuo ſana
ta fuiſſet. corpora eoꝝ tulit. ⁊ vt
iuſſerāt ſepeliuit. Poſt longū ve
ro tempus deus eoꝝ corpora bea
to ambroſio reuelauit. Celſū aūt
in loco ſuo relinquēs. nazarium
cum ſanguine recenti quaſi eadē
hora ſepultū. miro odore fragran
tem integrū et incorruptum cum
capillis et barba reperiēs. ipſum
ad eccleſiam apl̄oꝝ tranſtulit. ⁊
ibi honorifice ſepeliuit. Celſū quo
qꝫ inde poſtmodū ſuſtulit et in ea
dem eccleſia collocauit. Paſſi ſūt
aūt ſub nerone qui cepit circa an
nos dn̄i quinquagintaſeptem.

¶ De nomine.

FElix dictus eſt a felicitate.
vel felix quaſi ferens lites
et tribulationes iſtius mundi ꝓ
vita eterna. Vel felix quaſi ferēs
lixen. id eſt aquam ad fidem. id
eſt ducēs populum ad fidem.

¶ De ſcō felice. ¶ Hiſto. xcviii.

FElix in loco liberij i papā
eligit ⁊ ordinat. Cū em̄ p̄
dict9 liberius papa nollꝫ
arriane hereſi aſſentire. miſſ9 ē in
exiliū a conſtantio filio cōſtātini.
et ibi p̄ triennīū morat9 eſt. Qua
ꝓpt̄ vniuerſus cler9 roman9 loco
eius felicē ordīauerūt. Qui quidē
felix ↄcilio ↄuocato. corā quadra
gintaocto epiſcopis cōſtantiū im
patorē arrianū et hereticū ⁊ duos
p̄sbiteros ſibi fauētes ↄdemnauit
Quapp̄t cōſtātius indigntus felicē
de ep̄atu eiecit. et liberiū eo pacto
reuocauit. vt ſcꝫ ſolūmodo cōſtā
tio et alij quos felix condemnaue
rat cōmunicaret. Liberius ergo
tedio affect9 exilij. in heretica pra
uitate ſubſcripſit. Et ſic in tantū
perſecutio excreuit. vt q̄p̄lurimi
ſacerdotes et clerici liberio nō ꝓ
hibēte intra ecciam ſūt necati. fe
lix vero de epiſcopatu reiectus cū
in predio ſuo habitaret inde educ
tus martiriū capitis obtrūcatiōe
ꝓmeruit. circa ānos dn̄i trecētos
quadraginta.

¶ De nominibus.

SImplicius dict9 eſt a ſimpli
citate. q̄ſi ſine plica falſita
tis. Fauſtinus q̄ſi fauſt9. i. fortūa
tus. Beatrix q̄ſi btitudiēꝫ capiēs
Vl̄ beatrix d̄r a btā et ares qd̄ eſt
virtus quaſi beata virtus.

¶ De ſcīs ſimplicio. fauſtino. et beatrice. ¶ Hiſtoria. xcix.

SImplicius et fauſtinus
frēs cū ſacrificaē ↄtemne
rēt. ſb̄ diocleciano multa
rome ſupplicia ptulerūt. Tādē da
ta ſup eos ſētētia decollati ſunt. ⁊
in tiberim corpa coꝝ ꝓiecta ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Soror autem eoꝝ noīe beatrix eo
rum corpora de flumine leuauit
et honorifice ſepeliuit. Lucretius
autem prefectus et eius vicari9
dū prediū ipſius ambiret eā tene
ri fecit. et vt ydolis immolaret ꝑ
cepit. Quā rēnuentē lucreti9 noc
tu a ſeruis ſuis prefocari fecit. cu
ius corpus examime lucina virgo
rapuit et iuxta fratres ſuos ſepe
liuit. Poſt hoc lucretius ipſum ꝑ
diū intrauit. Vbi facto amicis ſu
is cōuiuio cū martiribꝫ inſultarꝫ.
infantul9 quidā lactēs pannis in
uolutus de gremio matris que ibi
aderat cūctis audientibꝫ exclama
uit Audi lucreti. Occidiſti et inua
ſiſti. ecce datus es ī poſſeſſionem
inimici. Statiꝗ lucretius timens
ac tremēs a demōe arripitur. et
ꝑ tres horas adeo eſt vexat9 vt in
ipſo cōuiuio moreret̄. Qꝺ videtes
qui aderāt ad fidē cōuerſi ſunt. ⁊
narrabāt oībus paſſionē btē bea
tricis ꝟgīs in ꝯuiuio vindicatam
Paſſi ſunt aūt circa annos dm̄ du
cetos octogintaſeptem.

De ſcā martha. Hiſtoria centeſima.

MArtha hoſpita xpi ſyro
pr̄e eucharia mr̄e ex rega
li ꝓgenie deſcēdit. Pater
aūt ei9 ſyrie et maritime multaꝝ
oraꝝ dux extitit. Tria aūt opida
ſcꝫ magdalū et bethaniā vtrāꝗ ⁊
iheroſolimitane vrbis ꝑtem mar
tha cū ſorore iure materne heredi
tatis poſſidebat. Nūꝗ̄ legit̄ aut vi
rū habuiſſe aut hoīm cōtuberniū
ſubiſſe. Miſtrabat aūt dn̄o nobil̄
hoſpita. et ſororē pariter miſtrar̄
volebat. q̄ videbat̄ ſibi ꝙ ad ſer

uiendum tanto hoſpiti non ſuffice
ret totus mundus. Poſt aſcenſio
nē dn̄i cū facta eſſꝫ diſperſio diſci
puloꝝ. ipſa cū fratre ſuo lazaro ⁊
ſororē ſua maria mḡdalena. necnō
et beatus maximin9 qui eos bap
tiſauit. et cui a ſpū ſcō fuerāt cō
mendate. multiꝗꝫ alij ablatis re
mis velis et gubernaculis omib9
qꝫ alimentis ratibus ab infidelib9
includunt̄. qui dn̄o duce marſiliā
ꝑuenerūt. Tādē territoriū aquēſe
adeūt et ibidē ꝑplm ad fidē ꝯuerte
rūt Erat autꝫ beata martha val
de facūda ⁊ oib9 gratioſa ¶ Erat
aūt tūc tp̄is ſup rodanū in nemo
re quodā inter arelatēꝫ et auinio
nē draco quidā medi9 aīal medi9
piſcis groſſior boue. longior equo
habēs dentes vt ſpata acutos. ⁊
cornu vtraqꝫ parte munitus Qui
latens in flumine oēs trāſeuntes
peremit. et naues ſubmergebat
Venerat aūt de gallacia aſie gene
ratus a leuiathan qui eſt ſerpens
aquoſus et ferociſſim9. et a bona
cho aīali qꝺ gallacia regio gignit
Qꝺ in ſectatores ſuos ꝑ ſpaciū in
gēs ſtercus ſuū velut ſpiculū diri
git. et quicquid tetigerit velut
ignis exurit. Ad quē martha a po
pulis rogata accedēs. ipſūqꝫ ī ne
more quendā hoīem manducātē
reperiēs. aquā benedictā ſup euꝫ
eiecit. ⁊ crucē quādā ſibi oſ̄dit.
Qui ꝓtin9 vict9 vt ouis ſtās a ſcā
martha ꝓprio cingulo alligat̄. et
illico a ꝑplo lanceis ⁊ lapidibꝫ peri
mit̄. Vocabat̄ aūt draco ab inco
lis tharaſcus Vnde in hui9 memo
riā locus ille ab hinc vocat̄ tharaſ
conus qui ātea vocabat̄ verluch.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

id eſt niger lucus. eo ꝙ ibi erant
nemora vmbroſa ⁊ nigra Ibi igi
tur beata martha de licētia maxi
mini magiſtri ſui et ſororis ſue de
inceps remanſit. et orōnibꝰ et ie
iuniis indeſinenter vacabat. De
inde congregato ibidem magno
ſororum conuentu. et ad honorē
beate marie ſemper virgis mḡna
edificata baſilica ſatis ibi aſperā
duxit vitam. carnem et omnem
pinguedinem oua caſeum ⁊ vinū
vitās. ſemel tātū in die edebat.
centies in die et totidem in nocte
genua flectebat. ¶ Quadam vi
ce dum apd auinionem inter vr
bem et fluuiū rodani predicaret.
iuuenis quidam vltra fluuium cō
ſiſtēs. eiꝰ verba audire deſiderās.
cum nauigio careret nudatus na
tare cepit. ſed ſubito a vi flumīs
rapitur et protinus ſuffocatur.
Cuius corpus vix ſecunda die in
uentum ante pedes beate marthe
reſuſcitandū preſentatur Illa ve
ro in modum crucis ſolo proſtra
ta talit adorauit Adonay dn̄e ihū
xp̄e q̄ frēm meū dilectū tuū olim
reſuſcitaſti. reſpice mi hoſpes ca
re ad fidē circūſtantiū. ⁊ reſuſcita
puerū iſtū. ⁊ apprehēſa eiꝰ manu.
mox viuꝰ ſurrexit et ſacrū baptiſ
ma ſuſcepit. ¶ Refert euſebius ī
q̄nto libro ecciaſtice hiſtorie. ꝙ
mulier hec fuit emorroiſſa que
poſtꝙ ſanata fuit in curia ſiue in
viridario ſuo ſtatuā fecit ad ima
ginē xp̄i cū veſte et fimbria ſicut
ipſū viderat. et eā plurimū reue
rebat. Herbe vero ſub illa ſtatua
creſcētes que an̄ nulliꝰ erāt virtu
tis cū fimbriā attingerēt tāte vir

tutis erāt. vt multi īfirmi inde ſa
narent. Illā aūt emorroyſſā quā
dn̄s ſanauit ambroſiꝰ dicit fuiſſe
marthā. ¶ Refert aūt ihero. et
in hiſtoria habet̄ triptita. ꝙ iulia
nus apoſtata imaginē quā emor
royſſa fecit inde ſuſtulit. ⁊ ſuā ibi
dē locauit. que ictu fulmīs cōfrac
ta fuit. ¶ Obitū aūt ſuū ſibi dn̄s
ꝑ annū ante reuelauit In quo to
to āno febribꝰ elaborās. an̄ octa
uā diē ſui exitus āgelicos choros
ſororis ſue in celū aīam deferētes
audiuit. Que mox fratrū et ſororū
cōuētu cōgregato ait Mei comites
et dulciſſimi alumni mihi queſo
cōḡtulamini. qm̄ āgelicos choros
ſororis mee aīā ad ſedes politicas
deferētes cerno O pulcherrima ⁊
mea dilecta ſoror viuas cum ma
giſtro tuo et hoſpite meo in ſede
beata. Staticꝫ btā martha exitū
ſuū vicinū preſentiens ſuos āmo
nuit. vt lumiaribus accēſis circa
ſe vſqꝫ ad obitū vigilarēt. Nocte
vero media ante trāſitus ſui diē
cuſtodibꝫ ſomno ḡuatis vētus ve
hemēs irruit ⁊ lumia cūcta extin
xit. Illa vero malignorū ſpūum
turbā cernēs orare cepit. Mi pat̄
hely. mi hoſpes care. cōgregati ſūt
ad deuorandū me ſeductores mei
ſcripta tenētes mala q̄ geſſi. De
ly ne elōgeris a me. ſ; in adiutori
um meū intēde. Et ecce ſororē ad
ſe venientē vidit. q̄ manu face te
nēs. cereos ⁊ lāpades inde accēdit
Dūqꝫ altera alterā ꝓprio noīe vo
carā. ecce xp̄s aduenit dicēs. Veni
dilecta mea hoſpita et vbi ego ſū
illic eris mecum Tu ſuſcepiſti me
in hoſpitio tuo. ego te recipiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

in celo meo· et inuocantes te ex
audiam amore tuo· Appropinquā
te vero hora ſui tranſitus foras
ſe ferri fecit· vt celum poſſet vi de
re Iuſſitqꝫ ſe in terra ſuper cinerē
poni· et ſignum crucis coram ſe te
neri· et in hec verba orauit· Hoſ
pes mi care hanc pauperculam tu
am cuſtodi· et ſicut mecum digna
tus es hoſpitari· ſic me ſuſcipe in
hoſpitio tuo celeſti Iuſſitqꝫ vt paſ
ſio ſcdm lucam coram ſe legeret·
Et cum diceretur Pater in manꝰ
tuas commendo ſpiritum meum·
illa ſpiritum emiſit· Sequenti ve
ro die ſcilicet dominica dum circa
corpꝰ eius laudes exſoluerentur·
circa horam terciam apd petrago
ricas beato frontoni miſſam cele
branti· et poſt epiſtolam in cathe
dra dormitanti· dominus apparu
it ei dicens· Dilecte mi fronto ſi
vis implere que olim hoſpite noſ
tre pollicitus es. ſurge velociter et
ſequere me· Quo iuſſa complen
te· ſubito ambo tharaſconum ve
nerunt· et circa corpus eius pſal
lentes totum officium ambo cete
ris reſpondentibus peregerunt·
et corpꝰ eius in ſepulcro ſuis ma
nibus collocauerunt. Verum dū
apud petragoricas finitis cantibꝰ
dyaconus lecturus euangelium
benedictionem peteris epiſcopuꝫ
excitaret reſpondit· Fratres mei
cur me excitaſtis? Dominus enim
ihezus chriſtus ad corpus marthe
hoſpite ſue me duxit· et ipſam
tradidimꝰ ſepulture· Dirigite igi
tur illuc nuncios qui nobis anulū
noſtrum aureum et cirothecas gri
ſeas deferant· Que dum ad ſepeli
endum corpus me aptarem ſacri
ſte commendaui· et ea ex obliui
one dimiſi· quia me tam cito exci
taſtis· Miſſi nunctij· et hoc vt epiſ
copus dixerat inuenientes· anu
lum ſolāqꝫ cirothecam attulerūt·
aliam vero ſacriſta in huiꝰ rei teſ
timonium retinuit· Addidit quo
qꝫ beatus fronto dicēs· Cum poſt
ſepulturam ab eccleſia exiremus
frater quidam illius loci litteris
peritus nos inſecutus dominuꝫ in
terrogauit quo nomine vocaret·
Cui ille nichil reſpondens oſten
dit ei codicem quem in manu te
nebat apertum· In hoc nichil ali
ud erat ſcriptum niſi verſiculus iſ
te. In memoria eterna erit iuſta
hoſpita mea· ab auditione mala
non timebit in die nouiſſimo· Cū
ctis folijs hoc repperit ſcriptum.
vero codicem reuolueret. in cun

¶ Cum autem ad eius tumuluꝫ
crebra miracula fierent· clodone
us rex francorum chriſtianus effe
ctus· et a ſancto remigio baptiſa
tus· cum grauem renum patere
tur dolorem ad eius tumulum ve
niens ſanitatem integram repor
tauit· Quapropter locum illum
ditauit· et trium miliarium ſpa
cio ex vtraqꝫ parte rodani terrā
villas et caſtra dedit· locumqꝫ il
lum liberum fecit· Marcella vero
eius famula vitam ipſius conſcri
pſit· que poſtmodum in ſclauoni
am pergens· et ibi euangelium
chriſti predicans· poſt decimum
annum a dormitione marthe ī pa
ce quieuit·

Sequitur de abdon et ſennen·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

¶ De nominum interpretatione.

Abdon dictꝰ eſt ab abditus
et on quod eſt totum vl' om
ne. inde abdon quaſi abditus id ē
remotus ab omni inquinamento
viciorꝫ Sennen dicitur a ſenos qđ
eſt ſenſus. et en quod eſt in. inde
ſennen quaſi in ſenſu Vel ſennen
quaſi ſenex et quaſi ſine etate in
ſenſu.

¶ De ſanctis abdon et ſennen.
¶ Hiſtoria centeſimaprima.

Abdon et ſennen ſub decio
imperatore martiriuꝫ paſ
ſi ſūt. Cū enim decius im
perator babiloniam cum alijs ꝓ
uincijs ſuperaſſet. quoſdam xp̄ia
nos ibi inueīt. quos ſecum ad vr
bem cordulam deducens diuerſis
ibi ſupplicijs conſummauit. et e
os duo ſubreguli rapientes. ſcꝫ
abdon et ſennen ſepelierunt. Vn
de accuſati et decio preſentati. ro
mam poſt eum vincti cathenis du
cuntur. et in conſpectu decij et ſe
natus introducti. aut ſacrificare
et rerum ſuaruꝫ recipere liberta
tem. aut morſibꝰ beſtiarum deuo
rari iubentur. Contemnentes ita
qꝫ et expuentes in ſimulachrum
ad theatrum pertrahuntur. et ad
eos duo leones et vrſi quatuor di
mittuntur. qui cum ſanctos non
tangerent. ſed etiam cuſtodirēt.
iniectis in eos gladijs occidunt.
et ligatis pedibus tracti ſunt et
iactati ante ſimulacrhum ſolis.
Qui cum ibi triduo iacuiſſent. qui
rinus ſubdiaconus eos collegit. et
in domo ſua ſepeliuit. Paſſi ſunt
autem circa annos domini ducen
tos quinquaginta.

¶ De interpretatione nominis.

Germanꝰ dicitur a germi
ne et ana quod eſt ſurſū:
quaſi ſupernum germen
Tria enī reperiuntur in ſemine
germinante. ſcꝫ calor naturalis.
humor nutrimentalis. et ratio ſe
minalis. Beatus igitur germanꝰ
dicitur quaſi ſemen germinans.
quia in ipſo fuit calor per feruorē
dilectionis. humor per pinguedi
nem deuotionis. et ratio ſeminal'
per virtutem predicationis. per
quam multos in fide et moribus
generabat. Eius vitam conſtan
tinus preſbiter ad ſanctum ſenſu
rium epiſcopum altiſiodorenſem
ſcripſit.
¶ De ſancto germano. ¶ Hiſto
ria centeſimaſecunda.

Germanus nobiliſſimꝰ ge
nere in vrbe altiſiodoren
ſi. et liberalibus ſtudijs
plurimum eruditus. tandeꝫ romā
ad diſcendam iuris ſcientiam eſt
profectꝰ. vbi tantum dignitatis
accepit. vt eum ſenatus ad galli
as tranſmitteret. vbi apicem to
tius ducatus burgundie obtinerꝫ
Cum igitur altiſiodorēſem ciuita
tem ceteris diligentius guberna
ret. arborem quandam pinum in
media ciuitate habebat. ad cuius
ramos pro admiratione venatio
nis ferarum capita ſuſpendebat.
Sed ſanctꝰ amator eiuſdē ciuitatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

epiſcopus de tali eum vanitate ſe
pe redarguit. monens vt etiã ar
borem incidi mãdaret. ne aliqua
mala occaſio xpianis ex hoc eueni
ret. Ille nullatenus acquieuit.
Quadã autem vice abſente ger
mano arborem incidit et incendio
totam dedit. Quod german⁹ au
diens. xpiane religionis oblitus
vallatus militibus illuc aduenit.
et mortẽ epiſcopo intemptauit.
Epiſcopus autem diuina reuela
tione germanum ſibi ſucceſſuruz
agnoſcẽs furienti ceſſit. et auguſ
tudunum perrexit. Poſtmodum
altiſiodorum reuerſus. germanuz
caute in eccleſia concluſit. et ibi
dem eum tonſurans eum ſibi ſuc
ceſſurum eſſe predixit. Qd etiam
factum eſt. Nam paulopoſt ipſe
feliciter obijt. et germanum om
nis plebs in antiſtitem poſtulauit
Qui ſubſtãtia pauperibus eroga
ta. et vxore in ſororem commuta
ta. corpus ſuũ per triginta annos
ſic afflixit. vt nũq̃ panem frumẽ
ti. nõ vinũ. nõ acetũ. nõ oleum.
non legumen. nunq̃ vel ſalem ꝓ
ſapore comederit. Bis tantum in
ãno ſcʒ in paſca et natali ſumebat
vinũ. ſed tamen ipſiũ vini ſaporeʒ
aquis nimijs extinguebat. In re
fectõne primũ cinereʒ prelibabat
Deinde panẽ ordeaceum ſumebat
Semper autem ieiunans nũq̃ niſi
veſpere comedebat In eſtate vl'
hyeme nullã veſtem habuit pret
ciliciũ et tunicã ſiue cucullã. Que
veſtis niſi forte alicui donaretur.
tam diu ab ipſo ferebatur donec
attritione nimia ſolueretur. Lec
tus ſuus cinere et cilicio et ſacculo

ornabatur. nullũ puluinar caput
ab humeris leuabat. ſed ſemp ge
mens et ſanctorum reliquias in
collo gerens nunq̃ veſtimentum
raro calciamenta et raro cingulũ
detrahebat. Supra hominẽ ſiqui
dem fuit omẽ qd geſſit. Talis em̃
ei⁹ extitit vita. vt ſi miracalis ca
ruiſſet incredibile videretur. Tã
ta fuerũt miracula. vt niſi merita
preceſſiſſent. fantaſtica putarẽt
¶ Hoſpitatus in quodam loco
cum poſt cenam mẽſa iterum pa
raretur admirat⁹ interrogat cui
denuo preparabant. Cui cum di
cerẽt q bonis illis mulieribʒ que
de nocte incedunt prepararent. il
la nocte ſanctus germanus ſtatu
it vigilare Et ecce vidit multitudi
nem demonum in forma hominũ
ad menſam venientem. qui eis p̃
cipiens ne abirent. cunctos de fa
milia excitauit inquirẽs ſi perſo
nas illas cognoſcerent Qui cum
omnes vicinos ſuos et vicinas eẽ
dicerẽt. miſit ad domos ſingulorꝫ
demonib⁹ precipiens ne abirẽt.
et ecce omẽs in ſuis lectulis inuẽ
ti ſunt. Adiurati igitur ſe demoẽs
eſſe dixerũt qui ſic hominibus il
ludebãt. ¶ Eo tempore beatus
lupus epiſcopus eccleſie trecaſſi
ne florebat. cuius vrbem cum rex
atila obſideret ſuper portam btũs
lupus acclamans quis eſſet qui e
os ſic impeteret inquiſiuit. Cui il
le Ego ſum atila flagellũ dei. Quo
contra humilis preſul gemẽs ait
Et ego lup⁹. heu vaſtator gregis
dei et dignus nimiũ flagello dei.
Moxq̃ portas reſerari iuſſit. Illi
aũt diuinitus excecati per portaʒ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ad portã tranſierunt· neminem
aut videntes aut legentes· Bea
tus igitur germanus aſſumpto p̄
dicto epiſcopo lupo in britãniam
vbi heretici pullulauerãt profect9
eſt· Sed dũ in mari eſſent et tem
peſtas maxima oriretur· ad orati
onẽ ſancti germani tranquillitas
magna efficit̃· et honorifice a popu
lis ſuſcipiuntur· Quoꝝ aduentũ
demones iã p̄dixerãt· quos ſanct9
german9 ab obſeſſis corpibus ex
pulit· Veꝝ dum hereticos conui
ciſſent ad ꝓpria redierũt· ¶ Cũ
in quodã loco infirmus diſcũbeꝫ
contigit vt totus ille vicus repen
tino incendio ↄflagraret· Qui cũ
rogaret̃ vt inde aſportatus igneꝫ
euaderet· ille in medio ſe oppoſuit·
et vltra citraq; omia conſumen
te· flamma hoſpitiũ eius non teti
git. ¶ Dum ad britãniam itera
to rediret vt hereticos cõfutaret·
quidã ex diſcipulis ei9 gradu cõci
to eius veſtigia ſequebat̃· qui ta
mẽ apud tornadorum infirmat9
occubuit Rediẽs inde beatus ger
man9 ſepulcꝝ diſcipuli aperiri fe
cit· ipſũq; vocauit ex nomie quid
ageret· et an ſecum adhuc milita
re cuperet requiſiuit Mox ille re
ſidens cuncta ſibi cõſtare ſuauia·
ac ſe nolle huc vlterius reuocari
reſpondit. Tunc ſancto annuen
te vt requieſceret ille depoſito ca
pite rurſum in dño obdormiuit.
¶ Dum in britãnia predicaret et
ſibi et ſocijs rex britãnie hoſpitiũ
denegaret· ſubulcus regis regreſ
ſus a paſcuis acceptam preben
daꝫ in palacio ad proprium tugu
rium referens· vidit beatum ger
manum cum ſocijs fame et frigo
re laborãtem· Quos in domo ſua
benigne recepit· et vnicum vitu
lum quẽ habebat hoſpitibus occi
di mandauit· Poſt cenã ſanctus
german9 oĩa oſſa vituli ſuper pel
lem componi fecit· et ad eius ora
tioneꝫ vitulus ſine mora ſurrexit
Sequenti die germanus regi feſti
nus occurrit· cur ei hoſpitiũ dene
gauerit patenter inquirit· Tunc
rex vehementer attonitus ſibi re
ſpõdere nõ potuit· Et ille· Egre
dere inquit et regnum meliori di
mitte Germanus igitur dei man
dato ſubulcum cum vxore ſua ve
nire fecit· et vniuerſis ſtupentib;
regem conſtituit· et extũc reges
ex ſubulci genere prodeuntes do
minantur genti britonum· ¶ Cũ
ſaxones contra britones dimica
rent· et ſe paucos viderent· ſanc
tos inde tranſeũtes ad ſe vocaue
runt· et ab eis predicati certatim
omnes ad baptiſmi gratiã cõuola
bant· Die igitur paſce ex feruore
fidei ꝓiectis armis proponunt for
titer preliari Quod illi audientes
audacter contra inermes ꝓperãt
Sed germanus latens cum ſocijs
ſuis omnes ammonuit vt cum ip
ſe alleluya clamaret omnes ſibi v
no clamore reſponderent· Quod
cum factum eſſet· tantus hoſtes
ſuper ſe irruentes terror inuaſit·
vt ꝓiectis armis non ſolum mon
tes ſed etiã celũ ſup ſe ruere puta
rẽt· cũctiq; diffugerẽt· ¶ Quadã
vice dum per auguſtudunum trãſi
ens ad tumulũ ſancti caſſiani epĩ
deueniſſet· quomõ ſe habẽt inqui
ſiuit· Ille ſtatim e tumulo cũctis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

audientibꝯ reſpōdit· Dulci quie
te pfruor· ⁊ aduētū redēptoris ex
pecto· Et ille Quieſce ꝑ longū
in xp̄o tempus· et ꝓ nobis atten
tius intercede· vt obtinere ſacre re
ſurrectiōis gaudia mereamur·
¶ Cū apud rauennā deueniſſet·
a regina placida ⁊ filio ſuo valen
tiniano honorifice ſuſceptus eſt·
Hora vero cene regia miſit ei vas
argenteū ampliſſimuꝫ delicatiori
bus cibis plenū· Qḋ ille ſic ſuſce
pit· vt cibos famulis traderet et
ſibi pro pauperibus vas argente
um retineret Loco vero muneris
miſit regine ſcutellam ligneaꝫ pa
nem vero ordeaceum continentē·
Quod illa libēter ſuſcepit· ⁊ vas
illud poſtmodū argento texit·
Quadā vero vice dū predicta re
gina eū ad conuiuiū inuitaſſet·
ille benigne annuens ab hoſpitio
ſuo vſqꝫ ad palaciū eo ꝙ ieiunijs
et laboribus eſſet confractus· aſi
no deferēte portatus eſt· Sed dū
comederet· aſinꝯ ſancti germani
mortuus eſt· Quod regia audiēs
equū mire manſuetudīs epiſcopo
preſentari fecit. Quē intuēs ait·
Meus mihi aſinus preſentetur· qꝛ
q̄ huc me attulit reportabit· Per
gensqꝫ ad cadauer· ſurge inquit
muſcio· vt in iō reuertamur hoſpi
tio· Statimqꝫ ſubſiliēs ſeipſū con
cuſſit· ⁊ quaſi nihil mali paſſꝯ eēt
germanū ad hoſpitiū deportauit
Sed anteq̄ꝫ de rauenna exiret· pre
dixit ꝙ nequaq̄ꝫ in hoc ſeculo diu
tius moraretur· Poſt modicum
febre arripitur· et die ſeptima in
dn̄o morit̄· et corpus eius ad gal
lias ſicut a regina petierat tranſ
portatur· Obijt aūt circa annos
dn̄i quadringentoſtriginta·
¶ Verum cum ſanctus germanꝯ
beato euſebio vercellēſi ꝓmiſiſſꝫ·
ꝙ in ſui reuerſione eccleſiaꝫ quā
fundauerat ſibi dedicaret· cū intel
lexiſſet euſebius ſanctum germa
nium exiſſe de corpore· eccleſiaꝫ ſu
am dedicaturus cereos accēdi iuſ
ſit· Sed quantō plus accendeban
tur· tanto plus extinguebantur·
Quod videns euſebius· intellexit
dedicationem· aut alio tempore o
portere fieri· aut alteri epiſcopo
reſeruari Cum ergo corpus beati
germani vercellis delatuꝫ fuiſſet·
mox in predictā eccleſiā inducit̄·
et ſtatim omēs cerei diuinitus in
flāmantur· Tūc beatus euſebius
promiſſionis ſancti germani me
minit· et quod ſe viuens facturū
ꝓmiſerat mortuū feciſſe cognouit
Hoc ita oportet accipi vt nō intel
ligat̄ de magno euſebio vercellēſi
ꝙ tp̄e ipſius factū ſit hoc· Nā ipſe
ſub valente imperatore mortuus
fuit. ⁊ a morte ipſius vſqꝫ ad mor
tem ſancti germani vltra annos
quinquaginta effluxerant· Fuit
ergo alius euſebius ſub quo iſtḋ
quod enarratur euenit·

¶ De ſancto ludgero epiſcopo mo naſterienſi· ¶ Hiſtoria centeſi matercia·

Beatus ludgerus ex patre
thyagrimo· mr̄e vero kat
burga ortus eſt· mater e
ius cum nata eſſꝫ pagana hora ip
ſa iuſſa eſt ſubmergi· eo ꝙ tantū
filias generaret· ſed infans cepit

reluctari· ꝛ ſitulam in quã mergi
debuit vtraqꝫ manu arripuit.
In hac lucta mulier vicina ſuper
uenit· et puſiolam de manu mer
gentis rapuit· et mel guſtanduꝫ
eius ori impoſuit Nam mel guſtã
tes infantes apud paganos neca
ri illicitum eſt · et ſic eam eadem
mulier occulte nutriuit· Ex hac
ſic ſeruata natus eſt luthgerus.
cuius mater dum illum geſtaret
et quodam die grauiter corruerꝫ
vt de ſalute eius omnes deſpera
rent· cum poſt paucos dies mat̃
eum ſanum edidit· qui vt infan
tium tranſijt ſtatum· cepit deo de
uotus exiſtere· et in ſuo voto lit
teris traditus eſt cuidam tractẽ
ſi preſbitero nomine gregorio diſ
cipulo ſancti bonifacij epiſcopi ꝛ
martiris. Vbi veniẽs de terra an
glorum venerandus albertus ro
gatus a gregorio vt ſuus coadiu
tor ordinaretur obtinuit· Qui vi
ce epĩ vrbi preerat· et ita conſen
ſit vt a ſuo pontifice ordinaretur·
et aſſumpto ludgero eboraci ordi
natus eſt· vbi et ludgerus dyaco
nus eſt ordinatus· et ibi familiari
tatem alcuini doctoris doctiſſimi
adeptus eſt Et cum poſt acceptos
ordines remeaſſent. ludgerus vix
a gregorio impetrata licentia cu
pidine diſcendi ad alcuinum redi
it· vbi tribus ãnis ſtudens· quar
to anno eruditus ad patriam redi
it. Eodem tempore ſanctus lebui
nus veniens a predicto gregorio
preſbitero miſſus eſt predicarẽ gẽ
tibus iuxta fluuiũ yſola ad locum
qui dauentria dicitur in confinio
francorum et ſaxonuꝫ· dato ſocio

ex ſua ſcilicet anglica gente mer
chelino puero enutrito a ſancto
wilbrordo· vbi multos conuerte
rũt· vbi lebuinꝰ ad celos migrãs
diem clauſit vltimum. Poſt mor
tem illius ſaxones inibi zelantes
collectionem chriſtianorum locuꝫ
illum preda ꝛ incendio vaſtauerũt
Ea tempeſtate gregorio defuncto
albertus in epiſcopatũ ſucceſſit·
qui ibi ludgeruꝫ epiſcopalis cure
ſocium acceſſiuit· ꝛ miſſus ab ip
ſo dirutas eccleſias et a paganis
incenſas reedificauit· Inde per
gens in friſiam ferociſſimos genti
les inueniens ibi conuertit· Inde
in colonienſi eccleſia ordinatus ẽ
preſbiter · ¶ Eodem tempore
wildikindo principe ſaxonum fri
ſiam vaſtante· ꝛ ad ydolatriaꝫ de
relictam recogente· tunc albertꝰ
epiſcopus e mundo migrauit· Sã
ctus ludgerꝰ aſſumpto ſecum fra
tre ſuo hyldegrimmo romam peti
it· Et rogauit beatum leonem pa
pam· vt in hereditate ſua pater
na monaſterium edificare conce
deret· Cui papa reliquias ſalua
toris noſtri et eius genitricis vir
ginis marie· necnon et apoſtolo
rum petri et pauli ad predictum
monaſterium conſtruendum de
dit· Exiens autem a roma venit
beneuentum· et inde ad monteꝫ
caſſinum· vbi duobus annis regu
lam beati benedicti didicit ſub ab
bate qui eius cognatus erat· et
prodente eum alcuino magiſtro
eius· karolus rex ad ſe eum voca
uit· et ſibi duorum monaſterioꝝ
electionẽ dedit· vnũ erat vĩginũ·
alterum canonicorum regulariũ.

et elegit monaſterium virorum.
Dedit igitur ei monaſterium ī pa
go blagrāte quod locuſa nomina
tur cum omnibus ad ipſum perti
nentibus. Hijs itaqꝫ temporibus
pagani friſonum regno ſe franco
rum tradiderūt volentes xp̄iani fi
eri. Quibus ludgerū rex contulit
cōuerſo widikindo. Et poſtea cū
epiſcopatus ei treuerenſis vacās
offerretur a rege recipere rennu
it. et potius elegit rudibus et nō
conuerſis predicare gentibus. Et
friſonum occidentaliuꝫ et ſaxonū
cepit ſtrennue officium ſibi com
miſſuꝫ miniſtrare. imperatoris cō
ſilio intrauit in inſulā in confinio
friſonū et dacioꝝ poſitā foſethlant
dicitur. ad quam remigans. cum
ei appropinquaēt cepit canē pſal
mū Exurgat de⁹ et diſſipentur ini
mici eius Et ecce nubes ab inſula
ſurgens ante eum fugit. Et dixit
ſocijs. Ecce dyabolus ante facieꝫ
noſtram diſcedit. et aſcendens in
inſulam omnes conuertit. fana
deſtruxit. eccleſias edificauit. et
filium principis baptiſans de fon
te ſuſcepit iandracum nomīe qui
poſt hoc preſbiter ordinatus eſt.
¶ Ille ſanctus karolo predixit.
ꝙ normanni terram ſuam vaſta
turi eſſent quam conuerterat. ſi
cut ei reuelatū fuerat. et germa
ne ſue ſignificauit. ꝙ hec mala ip
ſa viſura eſſet. et ego inquit āte
te tranſibo Eius enī diebus maxi
ma pax fuit. coact⁹ aūt ab hilbrā
do epiſcopo ſub onus pontificale
cepit miraculis clarus exiſtere.
In friſia cecum brenſorū curauit
et indixit ei ſuper peccatis penitē
tiam. Cui precepit vt nulli dicerꝫ
¶ In villa alia ſaxonie cecus qui
dam clamans cum elemoſinas ob
latas nollet. ſed ad epiſcopum in
troire vellꝫ. iuſſit diacono ſuo vt
ei nummum daret et non accepit.
Introducto autem illo ceco quē
ſiuit epiſcopus quid vellet Vt vi
deam inquit per amorem dei. et
ſtatim vidit ille et coram epiſcopo
letus comedit. ¶ In villa biller
beke mulier illicito connubio cō
iuncta ſancto p munere vas mel
lis miſit. quod accipere noluit. ſꝫ
miniſtri illud accipientes ſub al
tari abſconderūt. inclinato epiſ
copo ante altare vt miſſam cele
braret vas crepuit per fruſtra et
mel fuſum eſt. et fecit foras p om
nia proici. et non ceſſauit donec
iniuſtam copulam ſepararet.
¶ Juſſit aliquando in friſia in
villa bleri ſturionem capi cum tē
pore illorum piſcium nec ibi repe
rirentur miſit piſcatores in nomi
ne domini. et ecce iactantibus re
te. ſubito nubes aduenit tanꝙ̄ o
uem vel piſcem afferens in aqua
valida cecidit. et ſtatim ſturionē
magnum comprehenſum epiſco
po obtulerunt. ¶ Cum ſanctus
per villam meppe dictam trāſirꝫ.
vidit die dn̄ica multitudinem po
puli latronem ſuſpendere volen
tem. quem humiliter poſtulauit
ſibi concedi. ſed cum nollent vix
obtinuit vt eius confeſſionem au
dire potuiſſꝫ. ſuſpēſus eſt homo.
et ecce ad veſperam veniēs in vil
lam que aſchendorp dicitur. ſex a
loco ſuſpenſionis miliarib⁹ diſtās
corruit ad pedes epiſcopi qui illic

hoſpitatus erat. et dixit homo͂ mi
rantibus aduentum eius. Vidi a
latere epi duos ſplēdidos incede͂
tes et cū eo colloquentes. quorū
alter feſtine redyt. et michi ſuſpen
ſo neſcio quid ſuppoſuit. et nichil
mali ſenſi. et circa veſperā recede͂
tibus ruſticis me depoſuit. quō tā
cito illuc venerit me ignorante.
¶ Monaſteriū iuxta fluuiū rura
ex diuina reuelatiōe ī ſaltu edifica
uit. ad quē locū veniēs cū oēs diſ
ſuaderent ꝓpter laborē. ipſe tota
nocte orans vidit omnes arbores
mane a vēto deſtructas. et ita ad
operandū oēs viſo hoc miraculo a
nimauit. Vna arbor remanſit ſub
qua nocte orauit. locum eunde͂ et
ſanctū futuꝝ predixit. et ſic poſtea
completū eſt. in eode͂ loco ſe ſepe
liēdū ꝑdixit. ¶ Accuſatus apd
imperatorē tāqꝫ negligēs euocat9
ab epo͂ venit et iuxta palaciū man
ſionē accepit. mane cum bis et ter
cio vocaretᷣ nō niſi poſt pſalmodi
am venire voluit. et dū veniſſet
et a ceſare accuſaretᷣ cur venire
tardaſſꝫ. rn̄dit Obediendū magis
deo eſt qꝫ hoībus. Et hoc mihi pre
cepiſti ſeruandū cū epiſcopatū mi
chi cōmiſiſti. oratione finita veni
Q̄d libentᷣ audiēs imperator. eū in
ſua gratia dimiſit. ¶ Infirmatus
cum quotidie diuina celebrabat.
et dn̄ica die que noctē mortis ei9
ꝑceſſit valefaciēs regi mane coeſ
ſelt miſſaꝫ audiuit. hora tercia bil
lerbeke venit. et ibi vltimo miſſā
celebrauit Recedēte ꝓplo dixit diſ
cipulis ſuis ſe illa nocte migratu
ruꝫ. rogauitqꝫ vt in werdena ex
tra eccleſiā ſepeliretur dicēs. Ser
uetᷣ corpus meū in eccleſia monaſ
teriēſi que nunigeruſordenſis di
citᷣ donec frater meus hildegrim9
ab īpatore vt ibi ſepeliar obtine
at. Et hoc erit ſignum qꝫ poſt mor
tem e naribus ſanguinē effluxiſſe
reperietis. et imperatori ſignifica
bitis. Hora quā ꝑdixerat trāſijt.
et lux immēſa emicuit que totam
regionē illuminauit. et vſqꝫ ad ce
los aſcendit. Vidit hoc gotfridus
qui aberat eius cognatus Et ꝓptᷣ
hoc eū migraſſe cognouit. Vidit
quoqꝫ hoc ſignū karolus imperator
qui eade͂ hora ad inſpiciendū ſide
ra cum alcuino exierat. Dū aūt ip
ſū populis auferri nō ꝑmitteret.
in eccleſia monaſteriēſi ſeruat9 eſt
donec hildegrimus cataulanēſis
epſ mandato regis accepto die o
bitus ſui triceſimo illū in loco quē
elegerat ſepeliuit extra eccleſiaꝫ.
et cum tam diu ſeruatus eſſet nō
eſt corruptus. ſed odore immenſo
ſpirans. ſāguis ſicut predixerat
e naribus eius ſtillauerat. Obyt
autem āno dominice incarnatio
nis octingētesimo nono. Et ſepul
tus eſt werdene eodem anno. ſep
timo kalendas aprilis. et iuxta
eum hildegrimus frater eius epiſ
copus et nepos eius gotfridus
ipſius ſucceſſor ſe tumulari roga
uerunt.

¶ De nominis interpretatione.

EVſebius dicitur ab eu
quod eſt bonum. et ſebe
quod eſt eloquentia vel
ſtatio. vel euſebius ſonat bon9 cul
tus. Ipſe nāqꝫ habuit bonitatem
in ſanctificatione ſui. eloquentiā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

in defenſione fidei· ſtationē in con
ſtantia martirij· bonum occultū
in reuerentia dei.

De ſancto euſebio· Hiſto ria centeſimaquarta·

EVſebius ſemp virgo ex
iſtens dū adhuc cathecu
min9 eſſet· ab euſebio pa
pa baptiſma et nomē ſuſcepit. In
quo baptiſmo manus angelice vi
ſe ſūt· que ipſū de ſacro fōte leua
uerūt· Matrona quedā eius pul
chritudine capta· cū ipſius cubicu
lū vellet adire· cuſtodiētibus āge
lis peruenire nō potuit· Vn̄ facto
mane ad eius pedes procidit· et
ab eo lamentabilit̄ veniā petijt·
Ordinatus preſbiter tāta ſactita
te emicuit· vt ī miſſaꝝ ſolemnijs
inter manus eius miniſteriū āge
licū appareret· Poſt hec cū arria
na peſtis totā ytaliā inficeret im
patore cōſtantio eidē hereſi fauē
te· iulius papa euſebiū in vercel
lenſem epiſcopū conſecrauit· que
tunc obtinebat inter alias vrbes
ytalie principatū· Qd heretici au
dientes· omēs fores ecc̄ie claudi
fecerūt· Ac euſebius vrbē ingreſ
ſus ante oſtium maioris eccleſie
que eſt beate marie genua flexit·
et omnia oſtia ſua mox oratione
aperuit. Auxentiū mediolanen
ſem ep̄m heretica prauitate corru
ptū de epiſcopatu eiecit· et p̄ eo
virū catholicū dyoniſiū ordinauit
Sicq3 btūs euſebius totā eccleſiā
occidētis· et athanaſius totā ec
cleſiam orientis ab arrianoꝝ peſ
te purgabant· Arrianus nanq3
preſbiter alexādrin9 fuit qui xp̄m
purā creaturā eſſe dicebat. aſſe
rens q̄ erat qn̄ nō erat· et q̄ ꝓpt̄
nos factus eſt· vt nos per eū tan
q̄ per inſtrumentū deus crearet·
et ideo conſtātinus celebrari fecit
nicenū concilium vbi eius error
cōdemnatus eſt· Ipſe aūt poſtmo
dū mirabili morte interijt· q2 oīa
viſcera et inteſtina per ſeceſſum
emiſit· Conſtantius aūt cōſtantini
filius ipſa hereſi corruptus fuit.
Quocirca conſtātius imperator
contra euſebiū plurimū indigna
tus multoꝝ ep̄oꝝ conſiliū cōuo
cauit et dyoniſiū accerſiuit· mul
taſq3 ad euſebiū ep̄las deſtiauit.
Qui ſciēs maliciā in multitudie p̄
ualere· venire contempſit· et ſuā
ſenectutē oppoſuit· Vn̄ impator
conſtantius ſtatuit cōtra eius ex
cuſationem in mediolanenſi vrbe
que ꝓpe er.t cōſiliū celebrari· vbi
cū euſebium deeſſe videret· iuſſit
arrianos fidem ſuā deſcribere· et
dyoniſiū ep̄m mediolanenſem ac
vigintinouē epiſcopos eiꝰ ſcđ̄ fidei
fecit ſubſcribere Qd audiens euſe
bius· ex vrbe ſua ꝓfectur9 medio
lanū exijt et ſe mlt̄a paſſuꝝ p̄di
xit Cū igit̄ ad quēdā fluuiū veniſſ3
vt mediolanū pgerē· nauis ꝓcul
ex alia parte fluminis exiſtēs eo ue
nēte ad eū venit· et ip̄m cū ſocijs ſi
ne gubernatione trāſportauit·
Tūc ei p̄dict9 dyoniſi9 obuiauit
et ad pedes ei9 ꝓcidēs veniā poſtu
lauit· Cū ergo euſebius ab impa
tore nec minis nec blādiens flecti
poſſ3 corā oībus dixit· Vos dicitis
filiū minorē eſſe p̄re· Cur ergo mi
chi filiū meū et diſcipulū p̄tuliſtis

Non eſt enī diſcipulus ſuper magi
ſtꝝ. nec filius ſup pr̄em. Qua il
li rōne ꝯmoti. ſtatim cirographū
quē ipſi ſcripſerāt et cui dyoniſi
us ſubſcripſerat ei obtulerūt. At
ille. Nō poſt filiū ſubſcribam cui
autoritate preſū. ſed iſtū incendi
te. nouūq; cui ſubſcribā ſi vultis
ꝯſcribite. Sicq; nutu dei ſuccēſus
eſt cirographus cui dyoniſius et
vigītinouē epī ſbſcripſerāt. Huꝛ
ſus arriani aliū cirographum cō
ſcripſerūt. et euſebio aliiſq; epis
vt ſubſcriberēt tradiderūt. Sed
ab euſebio aīati ꝙ nullatenus cō
ſentirent ceperūt plurimū gratu
lari ꝙ cirographuȝ cui coacti ſub
ſcripſerāt penitus combuſtum vi
debant. Tunc iratus conſtantius
euſebiū voluntati arrianoꝝ tradi
dit. quē ꝓtinus de medio alioꝛum
epōꝝ rapientes. et durius flagel
lantes eū per gradꝰ palacii a ſum
mo vſq; ad ymū. et ab ymo vſq;
ad ſummū traxerūt Cū ergo capi
te quaſſato multū ſanguinē fudiſ
ſet. et adhuc nō aſſentiret. victis
poſt tergū manibus ꝑ collū ipſiū
cum fune trahebāt. Ipſe aūt gra
tias agēs dicebat ſe ꝓ cōfeſſione fi
dei catholice mori eē paratū. Tūc
conſtātius liberiū papam. dyoni
ſiū. paulinū. et omēs alios epiſco
pos qui eius exemplo fuerāt aīa
ti in exiliū mitti fecit Euſebiū vero
apud ſcitopolim in vrbe paleſtine
arriani duxerūt. et ipſū in quodā
artiſſio loco poſuerūt. vt eēt illo
lōgitudīe breuior. latitudine āgu
ſtior. ita vt curuatus nec pedes ex
tendere. nec ſe in latus alterū ver
tere poſſz. capiteq; depreſſo hume
ros tantū et cubitos mouere pote
rat. Verꝝ cōſtantio defuncto iulia
nus eidem ſuccedens. et oībꝰ pla
cere volens. iubet exiliatos epōs
reuocari. et deoꝝ tēpla aperiri. et
pace frui ſub qua lege quiſq; vellz
Et ſic euſebius inde exiēs ad atha
naſiū venit. et quāta paſſus fue
rit eidē expoſuit Defūcto aūt iulia
no. et iouiniano regnāte ſopitis
arrianis. euſebius vercellas redi
it. et eū populus cum magna exul
tatione ſuſcepit. Sed iterū valen
te regnāte arriani repullulāt. et
euſebii domū vallantes. et extra
domū ipſū ſupinū trahētes lapidi
bus eū obruerūt Et ſic ad dn̄m fe
liciter migrās. in eccleſia quā ipe
ꝯſtruxerat ſepultus eſt. Fertᷣ quo
q; hāc grām ſue ciuitati euſebius
a deo ſuis precibus impetraſſe. vt
nullus arrianus ibidē viuerᷣ poſſit
Vixit aūt ſcd̄m cronicā ad minꝰ
octoginta octo ānis. Floꝛuit circa
ānos dn̄i trecentos quinquagita

De machabeis. Hiſtoria centeſima quinta.

Machabei fūt ſeptē fratres
qui cū matre ſua reuerē
da et eleazaro ſacerdote
pro obſeruacōne legis. cum car
nes porcinas nollent comedere.
inaudita ſuplicioꝛum genera ꝑtu
lerunt. ſcd̄m ꝙ in libro ſcd̄o ma
chabeoꝛum plenius cōtinetur. Et
notandum ꝙ eccleſia oriental' fa
cit feſtū de ſanctis vtriuſq; teſta
menti Occidentalis aūt non facit
feſtum de ſanctis veteris teſtamē
ti. ex eo ꝙ ad inferos deſcēderūt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

preterꝗ̄ de īnocentibus ex eo ꝙ
in ipſis ſingulis occiſus ē criſt9.
⁊ de machabeis. Sunt aūt quatu
or racōnes q̄re eccleſia de iſtis ma
chabeis licet ad inferos deſcende
runt ſolemniſat. Prima eſt prop
ter ꝑrogatiuam martirij. Quia
enim inaudita ſupplicia vltra ſāc
tos veteris teſtemēti paſſi ſūt. ide
o priuilegiati ſunt vt eoruꝫ paſſio
merito celebreꞇ̄. Hec ratio ponit̄
in hiſtorijs ſcolaſticis Secunda eſt̄
ꝓpt̄ repn̄tatioēm miſterij. Septe
narius enim numerus numerus
eſt vniuerſitatis. Significant̄ er
go in iſtis omnes patres veteris
teſtamenti celebritate digni. Nā
licet de ipſis non ſolemniſet eccle
ſia. tum ꝙ ad limbū deſcēderūt.
tum ꝙ multitudo nouoꝝ ſubin
trauit. in hijs tamen ſeptem im
pendit ōmibus reuerēciam. ꝙ per
ſeptēariū numerum vt dictum ē
vniuerſitas deſignat̄ Tercia ꝓpt̄
exemplū patiendi Proponuntur
enim in exemplū fidelib9. vt ſcili
cet horū ꝯſtantia ad zelū fidei ani
mētur. ⁊ ad patiendū pro lege e
uangelij ſicut illi pro lege moyſi
fortius aſtringant̄. Quarta eſt
ꝓpt̄ cauſā ſupplicij. Nā ꝓ defenſio
ne legis ſue talia ſupplicia paſſi
ſūt. ſicut et chriſtiani pro defenſio
ne legis euangelice patiunt̄ Has
tres vltimas ratioēs aſſignat ma
giſter iohānes beleth in ſūma ſua
de officio.

¶ De ſancto petro ad vincula.

¶ Hiſtoria centeſima ſexta.

FEſtū ſci petri apl̄i q̄d ad
vincula dicit̄ q̄druplici de
cauſa inſtitutuꝫ fuiſſe pu
tat̄. ſcꝫ in memoriā liberatiōis ſci
petri ⁊ alexādri. pro deſtruēdo ri
tu gentiliū. ⁊ ꝓ impetrāda abſolu
tione ſpūaliū vinculoꝝ. ¶ Prima
ergo cauſa eſt in memoriā libera
tionis petri. Nā ſicut dicit̄ ī hiſto
rijs ſcolaſticis herodes ꝯgnomie
agrippa romā adijt. et ibi gayo
nepoti tiberij ceſaris familiariſſi9
extitit. Quadā autē die dū eſſꝫ he
rodes in curru cum gayo. leuatis
in celum manibus ait. Vtinam
viderem mortem iſtius ſenis. et
te dominum totius orbis Hec au
riga herodis audiuit et tiberio cō
tinuo intimauit. Quapropter in
dignatus tiberius ceſar herodem
recluſit in carcerē. Vbi dum qua
dam die iuxta arborem innixus
eſſet. cuius frondib9 inſidebat bu
bo. vnus de captiuis peritus in au
gurijs dixit ei. Noli timere quia
cito liberaberis. et in tantum ſub
limaberis ꝙ amicos tuos ī tui in
uidiam concitabis. et in hac pro
ſperitate morieris. Quācito autē
huius generis animal ſuper te vi
deris. vltra quintum diem viue
re non valebis. Poſt aliquod tē
pus tiberius moritur et gayus ī
imperium ſublimatur. Qui qui
dem herodem de vinculis eripiens
eum ſublimauit. ⁊ magnifice ſub
limatum regem in iudaicam regi
onem miſit. Cumq̄ veniſſet mi
ſit manus vt quoſdam affligeret
de eccleſia. Occiſo autem iacobo
fratre iohannis gladio ab eodem
ante dies azimorum. videns quia
gratum erat iudeis. in diebus azi
morum petrū ꝑncipem apłoꝝ ap
prehendit et in carcerem recluſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

volenſ poſt paſca producere eum
populo· Angelꝰ autē eidem nocte
aſſiſtēs· mirabiliter eū a vinculo
rū nexibus abſoluit· et ad miniſte
riū predicationis liberū ire iuſſit·
Facinus aūt regis dilationē non
patitur vltionis Sequēti vero die
cuſtodes ad ſe venire fecit· vt ꝓ fu
ga petri diris eos penis afficeret.
Hoc tn̄ facere impeditus eſt· ne ſo
lutio petri alicui noceret· Nam cō
citus in ceſaream deſcendit· et ibi
percuſſus ab āgelo exſpirauit Et
ſicut dicit ioſephus in decimono
no antiquitatū libro· cum ceſare
am deueniſſꝫ· et ad eū totius pro
uincie viri vnanimiter conueniſſēt·
ille veſte fulgenti ex auro argen
toqꝫ mirabiliter contexta indutꝰ
incipiēte die ꝓcedit ad theatꝝ.
vbi cum primo ſolis radios veſtis
argentea ſuſcepiſſet· repercuſſo
ſplendore· duplicatā ſpectantibꝰ
lucē fulgor metalli vibrantis effu
dit· vt intuentibus ꝑſtringeret a
ciem terror aſpectus· Et cum per
hoc plus aliquid de eo q̃ꝫ humane
nature eſt artifex arrogantia mē
tiretur· illico adulantis vulgi cō
crepant voces dicētes· Nunc vſqꝫ
vt hominem te timuimus. ſed ex
hoc iam ſupra humanam naturā
te eſſe fatemur Et dū adulatorꝫ
demulceretur honoribus· et obla
tos ſibi diuinos honores nō reſpu
eret· reſpiciens vidit inſiſtentem
ſuper funiculū capiti ſuo angelū.
idest bubonē mortis eius ꝓxime
nunciū. Reſpiciensqꝫ ad populuꝫ
dixit· Heu ego deus veſter morior
Sciebat em̄ iuxta predictionē au
guris ſe infra quinqꝫ dies moritu

rum· Et continuo percuſſus· per
quinqꝫ dies vermibus eius viſcē
ra corrodentibus expirauit· Hec
ioſephꝰ· In memoriam igitur tā
mire liberationis principis apſo
rum a vinculis· et tā dire vindic
te in tirannum protinꝰ ſubſecute
eccleſia feſtū ſācti petri ad vincula
ſolemnizabat Vnde et epiſtola in
miſſa cantur· in qua hec liberatio
facta fuiſſe perhibetur. Et ſcd̄m
hoc videtur ꝙ hoc feſtum deberet
vocari petri a vinculis· ¶ Secū
da cauſa inſtitutionis extitit. qm̄
alexander papa· qui ſextꝰ poſt be
atū petrum rexit eccleſiam· et her
mes prefectus vrbis rome qui ꝑ
alexandrum ad fidem conuerſus
fuerat a quirino tribuno in diuer
ſis locis in cuſtodia tenebant: Di
xitqꝫ tribunus ad hermen prefec
tum Miror te virum prudentem
honorem dimittere prefecture· et
vitam aliā ſomniare Cui hermes
dixit· Et ego ante hos annos hec
omnia deſiderabam· et hāc vitaꝫ
ſolam eſſe putabam. Rn̄dit quiri
nus Fac ergo me probare ꝙ aliā
vitā eſſe noueris et continuo fidei
tue diſcipulum me habebis. Cui
hermes dixit. Sanctus alexander
quem tenes in vinculis. ipſe hoc
melius te docebit· Tunc quirinꝰ
maledicens alexandro ait· Ego ti
bi dixi vt tu me probare faceres
hoc· et nunc me mittis ad alexan
drum· quem pro ſuis ſceleribus
teneo vinculatum· Verumtamē
ſuper te et alexandrum cuſtodiaꝫ
duplicabo· et ſi ipſum tecum· vel
te cum illo inuenire potero· vere
fidem tuis et eius ſermonibus ad

hibebō . Fecit qđ dixit . ⁊ alexan
dro protinꝰ hoc indicauit . Oran
te ſancto alexandro angelus ad
eum venit ⁊ ipſum ad hermem in
carcerem adduxit . et inueniens
eos quirinus inſimul plurimū ad
miratus eſt . Et cum hermes quiri
no narraret quomō alexander fi
lium ſuum mortuum ſuſcitaſſet .
dixit alexandro quirinꝰ . Habeo
filiam gutturnoſam nomine bal
binam . promitto ergo me tuam
recipere fidem ſi filie mee impetra
re poteris ſanitatem . Cui alexan
der Vade citius ⁊ ipſam ad carce
rem meum adducito . Cui dixit
quirinus Cum hic ſis . quomodo
in carcere tuo potero te inuenire?
Ad quem alexander . Vade cito .
q̄ qui me huc adduxit . illuc me
cito reducet . Pergens ergo qui
rinus filiam ſuam ad carcerem a
lexandri adduxit . ⁊ ibidē ipſū in
ueniens ad pedes ſuos ſe proſtra
uit . Tunc filia eius cepit vincula
alexandri deuote oſculari vt ſani
tatem reciperet . Cui alexander
dixit . Noli filia has meas oſculari
cathenas . ſed bogas ſācti petri a
poſtoli diligenter inquire . quas
deuote oſculans recipies ſanita
tem Quirinꝰ ergo in carcere vbi
detentus fuerat petrꝰ diligenter
bogas inquiri fecit . eaſq̄ cum in
ueniſſet filie ſue oſculādas dedit .
Illa mox vt oſculata eſt vincula .
ſanitatis eſt integre beneficium
aſſecuta . Tunc quirinus veniam
petens alexandrum de carcere ex
traxit . ⁊ ipſe cū filia ⁊ alijs q̄pplu
ribus baptiſma ſuſcepit . Tunc
ſanctus alexander hoc feſtum in

kalendis auguſti celebrandum in
ſtituit . ⁊ in honorē apoſtoli petri
eccleſiam fabricauit . vbi vincula
repoſuit et ad vincula nominauit
In hac ſolemnitate ad predictā
eccleſiam ſolet fieri magnus con
curſus populi . et ibi populus vin
cula oſculatur . ¶ Tercia cauſa
inſtitutionis ſcđm venerabilē be
dam hec eſt . Octauianus impera
tor ⁊ anthonius ſibi inuicem affini
tate cōiuncti ſic inter ſe mundi to
tius imperiū diuiſerūt . vt octauia
nus in occidente ytaliam . galliā .
et hiſpaniā . Anthonius vero in o
riente aſiam . pontum . affricā poſ
ſiderent Anthonius autem laſciuꝰ
et lubricus . cum ſororem octauia
ni ī vxorem haberet ipſam repu
diauit . et cleopatram reginam
egipti recepit . Octauianꝰ ob hoc
indignatus . manu armata in aſi
am contra anthonium proceſſit .
et ipſum in omnibus ſuperauit .
Tunc anthonius et cleopatra vic
ti fugerunt . et ſemetipſos pre do
lore nimio occiderunt . Egipti igi
tur regnum octauianꝰ deſtruxit .
⁊ romanam prouinciam fecit .
Inde alexandriam perrexit . et
omnibus eam diuitijs ſpolians .
romam ipſas tranſuexit . Vnde
in tantum rempublicam auxit .
vt pro vno denario daretur quod
prius pro quatuor vendebatur .
Et quia ciuilia bella valde vrbem
vaſtauerant . ita eam renouauit
vt dixit . inueni latericiam . relin
quo marmoream . Quia igitur in
tantum rempublicā ille auxerat .
ideo a populo romano pro ſuis
meritis hoc vero conſecutus eſt q̄

auguſtus p̃mo omnium vocatꝰ
eſt Vnde et ab eo auguſti dicti ſūt
qui ſibi in imperio ſucceſſerunt. ſi
cut a iulio ceſare auũculo eius ce
ſares appellantur. Vnde et hunc
menſem auguſtum qui prius ſexti
lis dicebatˀ. quia ſextꝰ a martio erat.
populꝰ ſuo noīe intitulauit eũ au
guſtũ vocans. In memoriã itaqꝫ
et honorem victorie illius quam
prima die auguſti octauianus ha
buit. omẽs romani hac die ſolem
nizabant vſqꝫ ad tempus theodo
ſij imperatoris. qui cepit regnareˀ
ãno a natiuitate dñi quadringente
ſimovieceſimoquinto. Eudozia igi
tur filia p̃dicti theodoſij imperato
ris. vxor valẽtiniani iheroſolimã
ex voto perrexit. vbi quidam iu
deus ꝓ mḡno munere duas ei ca
thenas obtulit. quibus ſb̃ herode
petrus aplꝰs vinctus fuit. Cum
igitˀ romã rediſſꜛ. et in kl̄is augu
ſti in honorẽ imperatoris gentilis
romanos ſolemnizare videret. do
lens ꝙ damnato homini tãtus ho
nor exhiberetur. cogitãsqꝫ vt nõ
de facili eos a tali conſuetudīe re
uocare poſſꜛ. cogitando tractauit
vt obſeruantia quidem ſic ſtarꜛ.
ſed in honorem ſancti petri fieret.
et illum diem vniuerſus populus
ad vincula nomīaret. Habita igi
tur collatione cum beato pelagio
papa populum blandis exhortatī
onibus induxerũt. vt obliuioni
traderetur memoria p̃ncipis pa
ganorũ. et celebris fieret memo
ria principis aplorꝝ. Quod dum
cunctis placuiſſet. illas cathenas
quas de iheruſalem attulerat p̃o
tulit. et pp̃lo oſtendit. Papa ve

ro et illam cathenam ꝓtulit. qua
ſub nerone idem aplꝰs vinctꝰ fu
it Hac ergo illis ſociata. ita mira
culoſe vna cathena effecta eſt. ac
ſi omni tempore vna et eadem ca
thena extitiſſet ¶ Vnde papa et re
gina protinus ſtatuerunt. vt qđ
hominum indiſcreta religio facie
bat gẽtili damnato mutata ī me
lius faceret aplorꝝ principi petro
Ipſa igitur vīcula papa cuꜛ regi
na in eccleſia ſancti petri ad vin
cula poſuit. et ipſam muneribus
multis et priuilegijs magnis do
tauit. ac predictam diem vbiqꝫ fo
re celebrem inſtituit. Hec beda.
¶ Quante autem virtutis hec ca
thena fuerit anno a natiuitate do
mini nongenteſimoſexageſimoq̃r
to apparuit. Quendã eni͂ comitẽ
otthonis imperatoris propīquũ
dyabolus ante omnium aſtantiũ
oculos tam crudelitˀ arripuit vt
ſeipſum dentibus laceraret. Tũc
iuſſu imperatoris ad iohanneꜛ pa
pam ducitur. vt cathena ſancti pe
tri eius collum circumdaretur ¶
Sed dum alia cathena furentis
collo fuiſſet impoſita. et nihil ex
hac proueniret ſalutis. nimirum
vbi nihil latebat virtutis. tandẽ
vera petri cathena producitur et
furentis collo imponitur. Tante
autem virtutis pondus dyabolus
ferre non potuit. ſed mox coram
omnibus exclamãs abſceſſit Tũc
theodericus metenſis epiſcopus
ipſam cathenam arripuit. et eaꜛ
ſe nullatenꝰ dimiſſurum niſi ma
nus ſibi precideretur aſſeruit. Cũ
ergo ſuper hoc inter epiſcopum
et papam alioſqꝫ clericos grauis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

oriretur contentio · imperator tā
dem litigium ipſum ſedauit · et e
piſcopo ex ipſa cathena anulum
a papa impetrauit · ¶ Narrat mi
letus in cronica ꝙ hijs diebus a
pud ephirum draco ingens appa
rueat · in cuius ore donatus epiſ
copus virtute inſignis expuens
mox occidit · prius tamen ante e
ius faciem digitis crucem deſig
nans et eidem oſtendens · queꝫ vix
ſeptem iuga boum ne eius putre
dine aer inficeretur ad locum in
cendij trahere potuerunt · Idem
quocꝫ ait ibideꝫ ꝙ dyabolus tunc
in ſpeciem moyſi ſe poſuit · qui iu
deos vndecumqꝫ congregans ſu
per magnum mōtis precipitium
iuxta mare eos duxit Quos dum
ad terram promiſſionis ſicco pe
de ipſo preeunte ducere pollicere
tur · innumeros necauit · Vnde
creditur ꝙ dyabolus indignatus
qꝛ occaſione iudei qui cathenam
regine dederat plauſus octauiani
ceſſauit · de eis ſe taliter vindica
uit · Multi autem ex eis qui euaſe
runt ad baptiſmi gratiam conuo
larunt · Cum enim mons ipſe de
cliuus incumberet et illi ſeſe euolue
rent · priores tam acutis rupibꝰ
lacerati ꝙ̄ in mare prefocati mor
tui ſunt · Cumqꝫ reliqui iudei ideꝫ
facere vellent et de prioribus quid
eis accidit ignorarent · quidam
piſcatores inde tranſeuntes malū
quod acciderat narrauerūt eiſdē ·
et ſic illi conuerſi ſunt · Hec in hiſ
toria tripertita ¶ Quarta cauſa ī
ſtitutionis hec aſſignari poteſt Do
minus enim a vinculis petrū mi
raculoſe abſoluit · et eidem ligādi
et abſoluendi poteſtatem dedit ·
Nos autem vinculis peccatorum
obligati tenemur et abſolui indi
gemus · Igitur et ipſum in ſolem
nitate que dicitur ad vincula ho
noramus · vt ſicut ipſe a vinculis
abſolui promeruit · et ſicut abſol
uendi a domino poteſtatem acce
pit · ſic et ipſe a peccatorum vincu
lis nos abſoluat · Hanc vltimam
inſtitutionis cauſam nonnullam
extitiſſe de facili quis perpendere
poteſt · ſi videat ꝙ abſolutionem
a vinculis in apoſtolum factam
epiſtola commemorat · abſoluen
di poteſtatem ſibi conceſſam euā
gelium recitat · abſolutionem no
bis ab ipſo faciendam hodierna o
ratio poſtulat · ¶ Os autem
per claues quas accepit · interdū
etiam dampnandos abſoluit · in
quodam miraculo quod legitur
in libro miraculorum beate virgi
nis ſatis claret · Apud coloniam
vrbem in monaſterio ſancti petri
erat quidam monachus leuis · lu
bricus et laſciuus · Hic dum ſubi
ta morte fuiſſet preuentus · demo
nes ipſū accuſabāt · et quelibꝫ ge
nera peccatorū ab ipſo in vita ſua
cōmiſſa et perpetrata contra ipſū
clamabant · Vnum dicebat · Ego
ſum cupiditas tua qua tam fre
quenter contra dei precepta id
quod tibi non licuit concupiſcere
concupiuiſti · Aliud dicebat · Ego
ſum vana gloria qua te apud ho
mines iactanter exaltaſti · Aliud
autem peccatum dixit · Ego ſum
mendacium in quo mentiēdo pec
caſti · Et cetera peccata ſimiliter
Econtra quedam bona opera que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

fecerat excuſabant eum dicentia.
Ego ſum obedientia quam ſenio
ribus exhibuiſti. Ego ſum pſalmo
rum cantus quos frequenter deo
decimiſti. Sanctus autem petrus
cuius erat monachus pro ipſo de
precaturus deum adijt. Cui rñdit
dominus. Nunquid nõ ꝓpheta me
inſpirante dixit. Domine quis ha
bitabit in tabernaculo tuo. aut
quis requieſcet in monte ſancto
tuo? Qui ingreditur ſine macula.
et operatur iuſticiam. Qui loqui
tur veritatem rc̃. Quomodo po
teſt hic. ſaluus eſſe cum non ſine
macula ſit ingreſſus. nec ſit iuſti
ciam operatus? Rogante autem
pro eo petro cum virgine matre
dei hanc dominus ſententiam pro
tulit. vt ad corpus rediret et ibi
penitentiam ageret. Tunc confeſ
tim petrꝰ claue quam manu tene
bat dyabolum terruit et in fugaȝ
conuertit. Animã vero in manu
cuiuſdam qui in predicto mona
ſterio monachus fuerat tradidit.
et vt ad corpus ipſam reduceret
precepit. Qui ab eo pro mercede
reductionis popoſcit. vt ſingulis
diebus pro eo pſalmum miſerere
mei deus diceret. et vt ſepulturã
eius ſepe ſcopis mundaret. Ipſe
qꝫ de morte rediens. que ſibi conti
gerant omnibus enarrauit.

De ſancto ſtephano papa.
Hiſtoria centeſima ſeptima.

STephanus papa cum ml
tos gentilium verbo et ex
emplo cõuertiſſet. et mł
ta corpora ſanctorum martirum
ſepeliſſet. a valeriano et galieno
anno dñi ducenteſimo ſexageſimo.
ſummo ſtudio perquiritur. vt euȝ
et clericos aut ſacrificare cogerẽt
aut diuerſis ſupplicijs punirent.
Dederuntqꝫ edictum vt quicumqꝫ
eos proderet. totaȝ eorum ſubſtã
tiam poſſideret. Quapropter de
cem de eius clericis comprehẽſi.
ſtatim ſunt ſine audientia decolla
ti. Sequenti die ſtephanus papa
comprehenditur et ad templum
martis ducitur. vt ibi aut ydoluȝ
illud adoraret aut ſententiam ca
pitalem ſubiret Sed cum templũ
ingreſſus fuiſſet. et deum vt ip
ſum templum deſtrueret exoraſſet.
ſtatim magna pars templi corru
it. et omnis multitudo pre nimio
terrore aufugit. Ipſe vero ad ci
miterium ſancte lucie perrexit.
Qd audiẽs valerianꝰ. milites plu
res prioribus ad eum miſit. Qui
venientes ad eum. miſſam celebrã
tem inuenerũt. et ſtantem intre
pidũ accepta deuote perficienteȝ
in ſua ſede decollauerunt.

De inuentione ſancti ſtephani
Hiſtoria centeſima octaua.

INuentio prothomartiris
ſtephani anno dñi q̃dringẽ
gẽteſimo decimoſeptimo. ſep
timo honorij principis ãno facta fu
iſſe narratur. Reperitur aũt eiꝰ inuẽ
tio tñſlatio et coniunctio Inuẽtio ip
ſiꝰ hoc ordie facta fuit. Nã cũ qui
dã pſbiter noie lucianus in terri
torio iheroſolimitano quẽ genna
dius inter viros illuſtres comme
morat et hec ſcripſit. feria ſexta

cum in ſtatu ſuo quieſceret ⁊ pe
ne vigilaret · vir quidam ſenex
ſtatura procerus · vultu decorus ·
barba prolixa · pallio candido a
mictus · cui gemmule auree ⁊ cru
ces inerant contexte · calciatus
caligis i ſuperficie deauratis eidē
apparuit · qui manu aureaʒ virgā
tenens tetigit eum dicens · Sum
ma cum diligentia noſtros pate
facito tumulos · quia indecenter
deſpectoq; loco reconditi ſumus ·
Vade ergo dic iohanni epiſcopo
iheroſolimitano vt nos in honora
bili loco reponat · quia cum ſicci
tas ⁊ tribulatio mundum concuſ
ſerit · noſtrorum ſuffragijs deus
mundo propiciari decreuit · Cui
lucianus preſbiter dixit Domine
quis es ? Ego ſum inquit gamali
el qui paulum apoſtolum enutri
ui ⁊ ad pedes meos legem perdo
cui · Qui autem mecum iacet ſanc
tus ſtephanꝰ eſt · qui a iudeis lapi
datus extra ciuitatem proiectus
eſt · vt a feris ⁊ auibus deuoraret ·
Sed hoc omnino ille prohibuit ·
cui idem martir illeſam fidem ſer
uauit · Ego autem ipſum cum ſū
ma reuerentia collegi ⁊ in meo no
uo tumulo ſepeliui · Alius autem
qui mecum iacet eſt nicodemꝰ ne
pos meus qui nocte ihesum adijt
et a petro ⁊ iohanne ſacrum bap
tiſma ſuſcepit · Quapropter in
dignati in eum principes ſacerdo
tum eum occidiſſent · niſi ob mei
reuerentiam dimiſiſſent · Verum
tamen omnem eius ſubſtantiam
diripuerunt ⁊ eum a principatu
depoſuerunt · multiſq; eum afficiē
tes verberibus ſemiuiuū reliquē
runt · Quem cum ego i domo me
a duxiſſeʒ diebus aliquibus ſuper
uixit quem ipſe defunctum iuxta
pedes ſancti ſtephani ſepeliri feci
Tercius vero qui mecum eſt ipſe
eſt abibas filius meus qui anno
etatis ſue viceſimo mecum baptiſ
ma ſuſcepit ⁊ virgo permāſit · ac
cum paulo diſcipulo meo legem
didicit · Vxor vero mea ethea ⁊ ſe
lemias filius meus qui fidem xp̄i
noluerūt recipere noſtra nequaq̄
digni ſepultura fuere · Sʒ eos ali
bi ſepultos inuenies · et eoruʒ tu
mulos vacuos et inanes · Hoc dic
to ſanctus gamaliel diſparuit Lu
cianus vero euigilans dominum
exorauit · vt ſi hec viſio i veritate
fieret eidem ſecūdo ac tercio appa
reret In ſequenti igit feria ſexta
eidem ſicut prius apparuit · ⁊ cur
ea que ſibi dixerat neglexiſſʒ que
ſiuit · Non inquit domine neglexi
ſed rogaui dominum vt ſi hoc ex
deo eſſet michi tercio appareret ·
Dixitq; ei gamaliel · Quoniam in
mente tua cogitaſti ſi nos inueni
res quomodo ſingulorum reliqui
as diſcernere poſſes · ex hijs que
tibi ſub ſimilitudine offero · ſingu
loꝝ loculos et reliquias edocebo ·
Oſtenditq; ei tres calatos aureos
quorum vnus erat plenꝰ roſis ru
bentibus · alij roſis albis Quartū
etiaʒ oſtendit calatum argenteuʒ
plenum croco · Dixitq; gamaliel
Hij calati noſtri ſunt loculi · ⁊ hee
roſe ſunt noſtre reliquie · Calatꝰ
plenꝰ roſis rubeis eſt loculus ſan
cti ſtephani q̄ ſolꝰ ex nobis martī
rio meruit coronari Alij duo roſis
albis pleni mei et nicodemi loculi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſunt qui ſincero corde in confeſſio
ne xpi perſeuerauimus. Quart⁹
vero argenteus croco plenus eſt
abibe filij mei qui cādore virgini
tatis claruit. et mundus de mun
do exiuit. Hys dictis iteruz diſpa
ruit. Feria autem ſexta ſequentis
ebdomade eidem iratus apparuit
et de dilatione ac negligentia euz
grauiter increpauit. Cōtinuo igi
tur lucianus iheroſolimā adijt et
iohanni epiſcopo cuncta per ordi
nem enarrauit. Pergunt igitur
cum alijs epiſcopis accerſitis ad
locum predicto luciano oſtenſum
Cūq₃ cepiſſent fodere terra concu
titur et ſuauiſſimus odor ſentitur
Ad cuius odoris miram fragran
tiam meritis ſanctorum ſeptuagi
ta tres homīes a diuerſis infirmi
tatibus liberātur. Sicq₃ i eccīa ſy
on que eſt in iheruſalem vbi ſan
ctus ſtephanus archidiaconi offi
cio functus eſt cum magno gau
dio ſanctoruz reliquias tranſtule
runt. et eas ibidem honorifice cō
diderunt. Ea aūt hora pluuia ma
gna deſcendit. Huius viſionis et
inuentionis mentionem facit be
da in cronica ſua. ¶ Hec autem
inuentio ſancti ſtephani facta eſt
eadem die qua eius paſſio celebra
tur. et eius paſſio in hac die fuiſ
ſe dicitur Feſta autem ab eccleſia
mutata ſunt duplici rōne. Prima
eſt. qm̄ xp̄s ideo natus eſt in tris
vt homo naſceretur in celis. De
cuit ergo vt natiuitati xp̄i cōtinu
aret natale ſancti ſtephani. qui
primus ꝓ xp̄o martirizatus eſt.
quod eſt naſci in celo. vt per hoc
notaretur vnam ex alia ſequi Vn̄
etiam cantatur de ipſo. Heri xp̄s
natus eſt i terris. vt hodie ſtepha
nus naſceretur in celis. Scd̄a ra
tio. qm̄ feſtū de inuentione ſolem
nius agebatur ꝙ feſtū paſſionis.
Et hoc tum propter reuerentiam
natiuitatis dn̄i. tum ꝓpter multa
miracula que in ipſius inuentioē
dn̄s oſtenderat. Quia ergo paſſio
eius dignior eſt ꝙ inuentio. et ob
hoc ſolemnior debet eſſe. ideo eccle
ſia feſtū de paſſione ad illud tem
pus trāſtulit. in quo ampliori re
uerentia habeatur. ¶ Tranſlatio
aūt eius vt ait aug⁹ hoc modo fu
it Nam alexander ſenator conſtā
tinopolitanus iheruſalem cū vxo
re ſua adijt. et prothomartiri ſte
phano pulcherrimū oratoriū con
ſtruxit. ac poſt eius obituz iuxta
corpus eius ſepeliri ſe fecit. Euolu
tis ergo ſeptē annis iuliana vxor
ſua in patriam ſuam volens redi
re. vtpote quia a principibz tirē
iniurias patiebatur. corpus viri
voluit deferre. Quod cum ab epiſ
copo cū multis precibz poſtulaſſz.
ep̄s duos loculos argēteos ꝓtulit
dicēs. Non noui quis ex hijs ſit lo
culus viri tui. Et illa. Ego noui.
Et impetum faciens amplexata ē
corpus ſtephani. Sic ergo dū cor
pus viri putat accipere. caſu cor
pus prothomartiris accepit. Cū
autem nauem cum corpore cōſcē
diſſet. ymni audiuntur angelici.
ſuauiſſim⁹ odor efflagrat. clamāt
demones ſeuā ſuſcitāt tempeſtatē
dicentes. Ve nobis quia protho
martir ſtephanus trāſit dico nos
verberans igne. Cum ergo naute
naufragiū formidarēt. ſtephan⁹

inuocatur. et continuo apparuit
eis dicẽs. Ego ſũ nolite timere.
Statimq; trãquillitas magna ſub
ſecuta eſt. Tunc audite ſunt vo
ces demonum clamantiũ. Impie
princeps nauem incẽde. quia aduer
ſarius noſter ſtephanus eſt in ea.
Tũc princeps demonum quinq;
demones qui nauem incenderent
miſit. ſed angelus dñi eos in ꝓfũ
dum demerſit. Et cum calcedonẽ
veniſſent demones clamabant.
Seruus dei venit qui lapidatus ẽ
ab iniquis iudeis. Conſtantinopo
lim ergo incolumes peruenerũt.
et in quadam eccleſia corpus ſan
cti ſtephani cum magna reueren
tia condiderũt. Hec aug9. ¶ Cõ
iunctio aũt corporis ſãcti ſtepha
ni cum corpore ſancti laurẽtij hoc
ordine facta fuit. Contigit enĩ eu
doſiam filiam theodoſij imperato
ris a demõe grauiter cruciari. qđ
cum patri conſtantinopolim inti
matum fuiſſet. iubet filiam cõſtã
tinopolim adduci. vt ſacroſãctis
prothomartiris reliquijs tangere
tur. Demon autẽ in ea clamabat
Niſi ſtephanus romam veniat nõ
exibo. qm̃ ſic eſt apłoꝝ voluntas
Quod cum imperator audiſſet. a
clero et populo conſtãtinopolita
no obtinuit vt corpus ſancti ſte
phani romanis darent. et ipſi ſã
cti laurentij corpus acciperent.
Tunc imperator ſuper hoc pelagio
pape ſcripſit. Papa vero de conſi
lio cardinalium imperatoris petiti
oni conſenſit. Miſſi ergo conſtan
tinopolim corpus ſancti ſtephani
romam deferunt. et greci pro ac
cipiendo corpore ſancti laurentij
proſequuntur. Caput ergo et cor
pus ſancti ſtephani prothomarti
ris recipiunt. et brachiũ eius dex
trum a capuanis deuotis precib9
obtinetur. et metropolitana ec
leſia in eius honore fabricatur. Cũ
autem romam veniſſet. et in ec
cleſia ſãcti petri ad vincula corp9
deferre vellẽt. vectores ſubſiſtũt
nec vltra procedere poſſunt. Demõ
autẽ in puella clamabat. Fruſtra
laboratis. quia nõ hic. ſed apud fra
trem ſuum laurentium ſedem ele
git. Illuc igitur corpus defertur.
et ad eius tactum puella a demo
nio liberatur. At laurentius fr̃is
ſui aduentui quaſi congratulans
et arridens in alteram partem ſe
pulchri receſſit. et medietatem il
lius fratri vacuã dereliquit. Gre
ci vero dum manus apponunt vt
laurentium auferant. ad terram
velut exanimes corruerũt. Sed o
rantibus pro eis papa et clero et
populo. vix ad ſe ad veſperam re
dierunt. omnes tamen infra decẽ
dies mortui ſunt. latini etiã qui
ſibi conſenſerant in freneſim ver
ſi ſanari nõ potuerũt. quoadusq;
ſanctorum corpora inſimul cumu
lata fuerunt. Tunc vox de celo au
dita eſt. O felix roma que corpus
laurentij hiſpani. et ſtephani ihe
roſolimitani glõſa pignora vno
claudis mauſoleo. ¶ Refert au
guſtin9 in libro viceſimoſecundo
de ciuitate dei ſex mortuos ad in
uocationem ſancti ſtephani ſuſci
tatos. videlicet quendam qui cũ
mortuus ſic iaceret vt ei iam pol
lices ligarentur. inuocato ſuper
eum nomĩe beati ſtephani cõtinuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſuſcitatus eſt ¶ Itē quēdam pu
erum a plauſtro contritum · quē
mater ad eccleſiam ſancti ſtepha
ni deferens · viuum et ſanum rece
pit · ¶ Item quandā ſanctimo
nialem que cum in extremo ſpū
conſtituta ad eccleſiā ſtephani de
lata fuiſſet et ibi expiraſſet · vidē
tibus omnibus et ſtupentibus ſa
nata ſurrexit · ¶ Item quandā
puellam apud yponem cui⁹ tuni
cam cum pater ad eccleſiam ſācti
ſtephani deportaſſet · eam poſtmo
dū ſuper corpus defuncte ſibe pro
iecit et illa ſtatim ſurrexit · ¶ Itē
quendam iuuenem apud yponem
cuius corpus cum vnctum fuiſſet
oleo ſancti ſtephani ſtatim ſurre
xit · ¶ Item quendā puerū qui
cum ad eccleſiam ſancti ſtephani
mortu⁹ fuiſſet delatus · ad inuoca
tionem ſancti ſtephani vite eſt ꝓ
tinus reſtitutus · ¶ De hoc mar
tire precioſo ſic dicit auguſtinus.
Martirē iſtum gamaliel ſtolatus
reuelauit · ſaulus ſpoliatus lapi
dauit · xp̄s pannis inuolutus dita
uit et precioſo lapide coronauit ·
In ſtephano emicuit pulchritudo
corpis · flos etatis · eloquentia ſer
mocinationis · ſapientia ſāctiſſi e
mētis · opatio diuinitatis · Idem ·
Fortis columna dei cū inter lapi
diſtras manus captatorio forcipe
teneretur · fide laudabil' igniebatur et premebatur · feriebatur et
producebatur · ſtringebatur et
angebat' · cedebatur et non vince
batur · Idem ſuper illud · Dura ceꝛ
uice ꝛc̄ · Hic nō blanditur ſed in
uehitur · Nō palpat ſed ꝓuocat ·
Nō trepidat ſed inſtigat · Attēde

ſtephanū cōſeruū tuū · homo erat
ſicut et tu · de maſſa peccati erat ſi
cut et tu · eo precio redēptus quo
et tu · Dyaconus erat · euangeliū
legebat · qd legis vel audis et tu ·
Ibi inuenit ſcriptū · Diligite inimi
cos veſtros ꝛc̄ · Didicit legendo ·
perfecit obediēdo et operando.

De nomine.

Dominicus dicit' quaſi dn̄i
cuſtos vel a dn̄o cuſtodit⁹
Vel dicit' dominicus quā
tū ad ethimologiā huius nois qd
eſt dn̄s · Dicit' aūt cuſtos dn̄i trib
modis · ſcilicet cuſtos honoris dn̄i
quo ad deū Cuſtos vinee domini
vel gregis dn̄i quo ad proximū.
Cuſtos volūtatis dn̄i ſiue p̄cepto
rū dn̄i quo ad ſeipſū · ¶ Scd̄o dicit'
dominic⁹ quaſi a dn̄o cuſtoditus.
Dn̄s enī cuſtodiuit ipſū quantum
ad triplicē ſtatum ſuū · in quorum
primo fuit laycus · in ſecūdo regu
laris canonicus · in tercio vir apoſ
tolic⁹ Nā i p̄mo eū cuſtodiuit faci
endo eum laudabiliter incipere · in
ſecūdo feruent' proficere · in tercio
pfectionē apprehēdere · ¶ Tercio
poteſt dici dn̄icus p ethimologiā
hui⁹ nois dn̄s · Dominus namq
dicit' quaſi donans minas · vel do
nans munus · vel donās min⁹ Sic
btūs dn̄icus fuit donās id eſt do
nās minas p iniuriaꝝ dimiſſionē
Donās mun⁹ per liberalem largi
tionem · q2 nō ſolū ſua pauperib⁹
tribuit · ſed etiā ſeipſū pluries vē
dere voluit · Donās minus per coꝛ
poris macerationē · q2 corpi ſuo ſē
per minus dabat q̄ appetebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ De ſancto dominico confeſſore
¶ Hiſtoria centeſimanona.

Dominicus ordinis pͥdica
toꝝ dux ⁊ pater inclitus
ex hiſpanie partib⁹ villa
q̄ dicit̄ callaroga exomēſis dioce
ſis. patre filice. matre vero iohan
na noīe ſcd̄m carnē duxit originē
Cuius mater ante ipſius ortū vi
dit in ſomnis ſe catulū geſtantē
in vtero. ardentē in ore faculā ba
iulantē. qui egreſſus ex vtero to
tam mūdi fabricam incendebat.
¶ Cuidā etiā matrone que ipſū
ex ſacro fonte leuauerat. videba
tur ꝙ dominicus ſtellā prefulgidā
haberet in fronte que totum or
bem illuſtrabat. ¶ Dū adhuc eſſꝫ
puerulus et ſub nutricis cuſtodia
conſtitutus. deprehenſus eſt ſepe
lectū dimittere ⁊ ſup nudā terrā
iacere. ¶ Miſſus tandē valentiā
ad ſtudiū amore ſapiētie addiſcen
de. vinū per decenniū nō guſtauit
Vbi cū fames valida eſſꝫ. libros
cum omni ſua ſupellectili vēdidit
et preciū eoꝝ pauperibus eroga
uit ¶ Creſcente iam ſua fama ab
epō exomenſi in ſua eccīa canoni
cus efficitur regularis. et poſtmo
dū omnibus factus vite ſpeculū
a canonicis ſubprior ordinatur.
Ipſe aūt nocte ac die lectioni et
orationi vacabat aſſidue. deū ex
orans. vt ſibi hanc gratiam infun
dere dignaretur qua ſe totū aliqn̄
ſaluti poſſꝫ impendere ꝓximorū
In libro quoqꝫ de collationibꝫ pa
trū ſtudioſiſſime legens magnum
perfectionis cumulum apprehēdit
¶ Pergens autem cum predicto
epiſcopo tholoſām deprehēdit hoſ
pitē ſuū heretica prauitate corru
ptum. quē ad fidem xp̄i cōuertit
et quaſi quendam primitiaꝝ ma
nipulū future meſſis dn̄o preſēta
uit ¶. Legitur in geſtis comitis
montis fortis. ꝙ cum beatus do
minicus quadam die aduerſus he
reticos predicaſſꝫ. autoritates q̄s
in mediū produxerat redegit in
ſcriptis. et cuidam heretico cedu
lam illam tradidit. vt ſuper obie
ctis deliberare deberet. Illa autē
nocte ad ignem hereticis congre
gatis. cedulam quam receperat
produxit in medium. Cui ſocij di
xerūt vt in ignem eam proicerꝫ.
et ſi comburi contingeret. eorum
fides imo perfidia vera eſſꝫ. Si ve
ro comburi nō poſſꝫ. veram fidem
romane eccleſie predicaret. Qua
propter cedula in ignem proicit̄.
Que cū aliquātulū morā in igne
feciſſet. incombuſta ab igne pro
tinus cunctis ſtupentibus proſili
uit. Vn⁹ autem ceteris durior di
xit Proiciat̄ iteꝝ et ſic expiemur
plenius veritatē. Proicit̄ iteꝝ et
ꝓſiliuit incombuſta. Iteꝝ ille di
xit. Tercio proiciatur. et tūc ſine
dubio rei exitum cognoſcemus.
Proicitur tercio ⁊ iterum incom
buſta proſiliit et illeſa. Heretici
autem in ſua duricia permanētes
diſtrictiſſima inter ſe firmatione
iurauerūt ne aliquis hoc publica
ret Quidam tamen miles qui ibi
aderat. ⁊ qui nrē fidei aliquantu
lū adherebat iſtud poſtmodū pub
licauit. Factum autem eſt iſtud a
pud montem victorialem. ¶ Si
mile quoddā dicitur accidiſſe apd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

phanum iouis· indicta ibidem in
diebus illis quadaꝫ contra hereti
cos diſputatione ſolemni. ¶ Cū
in partibus albigenſium morbus
heretice prauitatis increſceret· ac
apud phanū iouis celebris diſpu
tatio indicta eſſꝫ· vt ſub iudicibꝰ
deputatis ab vtraqꝫ pte ſcripta
pſentari debeat aſſertio fidei quā
quiſqꝫ credebat· libellꝰ ſancti do
minici pre ceteris catholicorum li
bris eligit̄ et in medium preſenta
tur· Veꝝ iudicibꝰ inter ſe diſcre
pātibus· ſtatutū eſt vt vtroſqꝫ li
bellos in ignē proicerēt· et quem
non cōburi cōtingeret· ille veraꝫ
fidē pculdubio cōtineret. In ma
gnū igit̄ ignē accēſū piecti· here
ticoꝝ liber ſtatim comburitur. li
bellus vero ſancti dominici nō le
dit̄· verū ab igne proſilit in lōgin
quū. Secūdoqꝫ iniectus ac tercio
eque ꝓdijt incombuſtꝰ ¶ Ceteris
igit̄ ad propria redeuntibus· et
epiſcopo exomenſi defuncto· ſolꝰ
ibidē ſcūs dñicus cum paucis ſibi
adherētibus manſit· contra hereti
cos verbū dei ꝯſtāter annūcians·
Irridebāt aūt eum aduerſarij ve
ritatis ſputa lutū et huiuſmodi vi
lia proiciētes in eū· et a tergo p
deriſu ſibi paleas alligantes Cum
autem ſibi interitū minarent̄ imp
territus rñdebat· Non ego marti
rij dignus ſū gloria· nondum me
rui mortem iſtam Quapropter locū
trāſiēs· in quo ſibi parate fuerāt
inſidie nō ſolū intrepidus· verum
etiam cantans et tam alacer ince
debat ꝙ illi admirantes dixerūt
ei· Nunquid nō tu mortis horrore
concuteris? Quid acturus eras ſi
te comprehendiſſemus? At ille·
Rogaſſem vos ne repentinis ſubi
to me perimeretis vulneribꝰ· ſed
paulatim et ſucceſſiue mēbra ſin
gula mutilantes artaretis. Dein
de oſtenſis corā meis oculis detrū
catis membroruꝫ particulis· ipōs
etiam oculos eruentes· ad vltimū
ſemiuiuum laceratumqꝫ corpus
ſic permitteretis in ſuo ſanguine
volutari. vel prorſus ad libituꝫ ve
ſtrum necaretis· ¶ Cum quen
dam reperiſſet propter nimiam
quam patiebatur inopiam hereti
corum conſortijs adheſiſſe· decre
uit ſeipſum venundare. quatenꝰ
ex accepto precio de ſeipſo et ege
ſtatis ſimul occaſionē precideret.
et ſub errore venundatū libera
ret· quod ⁊ feciſſet niſi inopie eiꝰ
diuina miſericordia aliter ꝓuidiſ
ſet· ¶ Alias etiā cum quedā mu
lier fratrem ſuum in ſarracenorū
captiuitate detentum lamentabi
li ſibi conqueſtiōe exponeret· nul
lumqꝫ ſibi ad eius liberationeꝫ fa
teretur ſupeſſe conſilium· Ille in
tima compaſſione cōmotꝰ ſeipſū
pro redemptione captiui vēdendū
obtulit· ſed deus qui ipſum neceſ
ſariorem ad redemptionem ſpiri
tualem multorum captiuorum p̄
uiderat non permiſit· ¶ Hoſpi
tatus beatus dominicus in parti
bus tholoſanis apud quaſdaꝫ ma
tronas ab hereticis per oſtentati
onem religionis deceptas· per to
tam quadrageſimam vt ſic clauū
clauo obtunderet. in pane ſolo et
aqua frigida cum adiuncto ſibi
ſocio ieiunauit· Nocte vero vigi
lās cum neceſſitas cogebat· laſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

membra ſuper nudam tabulaꝫ re
clinabat. Sicqꝫ factū eſt vt illas
matronas ad agnitioneꝫ verita
tis perduceret. ¶ Poſt hec auteꝫ
cepit de inſtitutione ordinis cogi
tare. cuius officiū eſſet per mūdū
predicādo diſcurrere. ⁊ cōtra he
reticos fidē catholicā cōmunire.
Cū ergo māſiſſet in partibus tho
loſanis per decē annos a tranſitu
exomenſis epiſcopi vſqꝫ ad tem
pus quo lateranenſe conſiliuꝫ de
buit celebrari. cum falcone tholo
ſano epo romā ad conſiliū genera
le adijt. ac a ſummo pontifice ino
centio ordinē qui predicatoꝝ dice
retur. et eſſet confirmari ſibi ſu
iſqꝫ ſucceſſoribꝰ poſtulauit. Qui
cum aliquātulū ſe difficilē exhibe
ret. nocte quadaꝫ idē pontifex vi
debat in ſomnis ꝙ lateranenſis
eccleſia grauē ruinā ſubito mina
ret. Qd dū tremens aſpiceret ex
aduerſo vir dei dominicꝰ occurre
bat. humeriſqꝫ ſuppoſitis. totam
illam caſuram fabricam ſuſtenta
bat. Euigilās aūt et viſionē itelli
gēs. petitionē viri dei hilariter ac
ceptauit. hortans vt ad frēs ſuos
rediens. regulam approbatā ſibi
eligeret. et ſic ad ipſum rediens.
cōfirmationē ad libitū reportaret
Regreſſus ergo verbum ſūmi pō
tificis fratribꝰ patefecit. Erāt au
tem fratres numero circiter ſede
cim. Qui inuocato ſpū ſancto. re
gulā beati auguſtī doctoris ⁊ pre
dicatoris egregij. ipſi pariter et
re ⁊ noīe predicatores futuri vna
nimiter elegerūt. Quaſdā quidē
arctioris vite cōſuetudines quas ſi
bi per formas cōſtitutionuꝫ obſer
uandas ſtatuerūt inſuper aſſumē
tes. Veꝝ interea innocentio defūc
to. et honorio in ſūmū pontificem
ſublimato. cōfirmationem ordinis
āno dnī milleſimo ducēteſimo deci
mo ſexto a predicto honorio impe
trauit. ¶ Dū ergo rome in eccle
ſia ſcī petri pro dilatatiōe ſui ordīs
exoraret. glōſos principes aplōꝝ
petruꝫ et paulum ad ſe venientes
aſpexit. Quoꝝ primus videlicet
petrus baculū. paulus vero ſibi li
brum tradere videbantur. Adde
bantqꝫ dicentes. Vade predica.
qm̄ a deo ad hoc miniſteriū es ele
ctus. Moxqꝫ in momēto tempo
ris videbatur ei ꝙ filios ſuos per
totū mundum diſperſos aſpiceret
incedētes binos et binos ⁊ verbū
dnī populis predicantes. Qua ppt
tholoſam rediēs. fratres ſuos diſ
perſit. ⁊ quoſdam pariſius. alios
bononiam. et quoſdā in hiſpaniā
deſtinauit. Ipſe vero romā reuer
ſus eſt. ¶ Monachꝰ quidā an
ordinis predicatorum inſtitutiōeꝫ
in extaſi factus vidit beatam vir
ginem flexis genibꝫ ⁊ iunctis ma
nibus pro humano genere filiuꝫ
deprecantem. Qui dans ſepe pie
matri repulſam. tandem inſtan
ti ſic ait. Mater mea quid poſſum
vel debeo illis amplꝰ facere? Pa
triarchas et prophetas miſi et parū
ſe emendarunt. Veni ego ad eos
deinde miſi apoſtolos. et me et il
los occiderunt. Miſi martires et
confeſſores et doctores. nec illis
acquieuerunt. Sed quia non eſt
phas vt tibi aliquid denegem. da
bo eis predicatores per quos vale
ant illuminari et mūdari. Siaūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

deniam contrā illos. ¶ Similem
viſionem alius vidit eo tempore
quo duodeci abbates ciſtercienſ
ordis tholoſam contra hereticos
ſunt tranſmiſſi. Nam cum filiꝰ ma
tri oranti reſpondiſſet vt ſupra.
dixit mater. Bone fili nō ſcd̄m e
orū maliciā. ſed ſcd̄m tuā; miſeri
cordiā agere debes. Tūc filius vi
ctus matris precibus ait. Ad vo
tū tuum adhuc hanc cum eis miſe
ricordiam faciā. quia predicatores
meos eis mittā qui eos moneant
et informent. Et ſi ſe nō correxe
rint. amplius iam nō parcam.
¶ Quidā frater minor qui multo
tempore ſocius ſancti franciſci ex
titerat pluribus fratribus de ordi
ne predicatorū narrauit. quod cum
beatus dominicus rome pro con
firmatione ordis ſui apud papā;
inſtaret. nocte orans vidit ī ſpū
xp̄m in aere exiſtentē. et tres lā
ceas in manu tenentem et contra
mundum eas vibrantem. Cui ve
lociter mater occurrit et quidnā
vellet facere requiſiuit. Et ille.
Ecce totus mundus tribus vicijs
plenus eſt. ſcȝ ſuperbia. cōcupiſcē
tia. auaricia. Et ideo hijs tribus lā
ceis eum volo perimere. Tūc ergo
ad eiꝰ genua procidēs ait. Fili cariſ
ſime miſerere. et tuā iuſticiā miſē
ricordia temperato. Cui xp̄s. Nō
ne vides quāte mihi iniurie irro
gant? Cui illa. Tempera fili furo
rē et pauliſper expecta. Habeo e
nim fidelē ſeruū et pugilē ſtrēnu
um. qui vbiqȝ diſcurrēs mūdum
expugnabit et tuo dominio ſbiu
gabit. Aliū quoqȝ ſeruū ſibi in ad
iutoriū dabo qui ſimiliter certabit

Cui filius. Ecce placatus faciē tu
am ſuſcepi. ſed vellem ego videre
quos vis ad tantū officiū deſtina
re. Tūc illa xp̄o ſanctū dominicū pre
ſentauit. Cui xp̄s. Vere bonꝰ et
ſtrēnuus pugil iſte et ſtudioſe fa
ciet q̄ dixiſti. Obtulit et ei ſcm̄ fran
ciſcū. et hūc xp̄s ſicut et primū pa
riter cōmendauit. Sctūs ergo do
minicus ſociū ſuū in viſione ſua di
ligenter cōſiderās. quē ante nō vi
derat in craſtino in eccleſia inuē
tū. ex hijs que de nocte viderat ſi
ne indice recognouit. et in eius am
plexus et oſcula ſancta ruens ait
Tu es ſocius meꝰ. Tu pariter cur
res mecū. ſtemus ſimul et nullus
aduerſariꝰ preualebit. Viſionem
quoqȝ predictā ſibi per ordinem e
narrauit. Et extunc factū eſt eis
cor vnū et aīa vna in dn̄o. quod et
p ſuos poſteros mādauerūt ppe
tuo obſeruari. ¶ Cū quendā no
uiciū apulum recepiſſȝ ad ordicȝ.
quidā qui ꝓdicti nouicij ſocij fue
rāt ad eū peruenerunt. quod ad ſecu
lū iā redire deliberans. veſtes ſu
as modis oībus expetebat. Quod be
atus dominicus audiens orationi
ſe dedit. Igitur cum dictum iuue
nem iam religioſis veſtibus expo
liaſſent. et iam ſua camiſia induiſ
ſent. ille magnis vocibus clamare
cepit. En eſtuo. en ardeo. en totꝰ
exuror. Extrahite extrahite hanc
camiſiam maledictam que me to
tum exurit. Nullo ergo modo qui
eſcere potuit. quouſqȝ exutus ca
miſia religioſis veſtibȝ denuo eſt
indutus et ad clauſtrum reductꝰ.
¶ Exiſtēte beato dominico bono
nie. cum frēs iam ad dormiēdum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

iuiſſent· quidam frater cōuerſus
a diabolo vexari cepit· quod cum
frater reyn̄erus lauſanenſis ma
giſter eius audiſſet· beato domi
nico hoc ſtuduit indicaꝛ̄· Sanctꝰ
autem dominicus ad eccleſiaꝫ an
te altare ipſum portari precepit
Qui cum fuiſſ; vix a decem fratri
bus deportatus· dixit beatus do
minicꝰ· Adiuro te miſer vt dicas
mihi quaꝛ̄ vexas creaturam dei.
et quare et qn̄ ꝯ quō huc intraſti
Qui rn̄dit· Vexo eū qꝛ meruit.
Bibit em̄ heri in ciuitate ſine licē
tia· et nō adhibito ſigno crucis.
Vnde tunc intraui in eum in ſpe
cie bubonis· quin potius ipſe ſimꝉ
cū vino me bibit· hoc aūt tūc eū
bibiſſe vexꝝ cōpertū eſt Inter hec
factū eſt primū ſignuꝫ ad matuti
nas· quo audito dyabolus qui in
eo loquebaꝛ̄ dixit. Ammodo hic
plus ſtare non poſſum· ex quo ca
puciati ſurgūt· Et ſic ad oratione̅
beati dominici exire compulſus e̅
¶ Cum in partibus tholoſanis
quoddā flumen tranſiſſet· libri e
ius nullū habentes conſeruatori
um in flumine ceciderunt· Die ter
cia piſcator quidā ibidē hamū proi
ciens· cum magnuꝫ piſcem ſe prē
didiſſe putaret· libros illos extra
xit penitus ſic illeſos ac ſi i aliquo
armario fuiſſent cū ſumma diligē
tia cuſtoditi· ¶ Cum ad quoddaꝫ
monaſterium veniſſet et fratres
quieſcerent· nolens eos inquieta
re· oratiōe fuſa clauſis ianuis mo
naſterium cum ſocio introiuit.
¶ Idem etiam compertum eſt cū
in conflictu hereticoꝝ cū quodam
conuerſo ciſterſienſium fuiſſ;· Nā
cum ſero ad quandam eccleſiam
deueniſſent ꝯ clauſam inueniſſēt·
oratione fuſa a beato dominico·
intus ſe ſubito inuenerunt· et no
ctem illam totam in oratione du
xerunt· ¶ Poſt laborem itineris
anteq̄ͥ ad hoſpitiū deueniſſent· ſi
tim ad fontem aliquem extingue
re conſueuit· ne in domo hoſpitis
plus bibendo aliquam notam in
curreret. ¶ Scolaris quidam
carnis lubricū patiēs venit i quo
dam feſto ad domum fratrum vt
ibi miſſam audiret. Contigit aūt
tunc miſſam beatum dominicum
celebrare· Cum autem ad oblati
onem deuentum fuiſſet· dictꝰ ſco
laris acceſſit· et manū eius cum
magna deuotione oſculatus eſt·
Quam cum oſculatus fuiſſet· tan
tam ex ipſa prodire ſenſit odoris
fragrantiam· quantā in vita ſua
nunq̄ͥ aliquando eſt expertus Et
extunc eſtus libidinis mirabiliter
in eo refrigiuit· vt qui āte erat va
nus et lubricus· efficereꝛ̄ poſtmo
dum continens atqꝫ caſtꝰ· Et qui
pridem operibus carnalibus inhiā
do conſenſit· poſtmodum abſtinē
tie puritate nitebat· Quem tunc
cogitationum malarum traxit il
luuies. nunc fragrantibus caſtio
nijs· ac ſuccenſis intus deſiderijs
ardentibus· eiſdem cogitatibꝰ ſal
tem nō conſentire dinoſcebatur·
O quanta mundicie puritate illiꝰ
caro pollebat. cuius odor tam mi
rabiliter ſordes mentis purgabat
¶ Sacerdos quidam videns ali
quando beatum dominicum cum
ſuis fratribus predicationi tam
diligēter inſiſtere· deliberauit eis

adherere dūmodo nouū teſtamē
tū ſibi ad p̄dicandū neceſſariū ha
bere poſſet. Hec ipſo cogitante.
quidā iuuenis pulcerrim⁹ venale
teſtamētū ſb̄ veſte baiulās affuit.
quod ſtatim cum magno deſiderio
ſacerdos emit. Sꝫ dum adhuc ali
quātulū dubitaret fuſa ad deū p̄
ce. impreſſa quoqꝫ ſup librū exte
ri⁹ cruce librum aperuit ⁊ oculos
ad capitulū qđ primo ſe obtulit
mox cuertit Et illud quod in acti
bus apoſtoloꝝ petro dictū ē eideꝫ
occurrit. Surge deſcēde ⁊ vade cū
eis. michil dubitans ꝙ ego miſi il
los Statimqꝫ ſurgens . eiſdem ad
heſit. ¶ Cum in partib⁹ tholoſa
nis in theologia regeret . magiſt̄
quidā ſcientia ⁊ fama preclarus
quodā mane ante ortū ſolis dum
ſuas lectōnes p̄uideret oppreſſ⁹ ſō
no caput ſuū in cathedra reclina
uit. viſūqꝫ ē ſibi ꝙ ſeptē ſtelle ſibi
p̄ſētarent. Qui dum de nouitate
talis exenij plurimū miraret. ſub
ito i lumine ⁊ quātitate predicte
ſtelle in tantū creuerūt ꝙ totum
mūdū illumnauerūt . Qui euigi
lans quidnā ſibi hoc vellet pluri
mū mirābat. Ecce dum ſcholas in
traſſet ⁊ legeret. beat⁹ dominic⁹
et cū eo ſex fratres eiuſdē habit⁹
ad p̄dictuꝫ magiſtrū humiliter ac
ceſſerunt ⁊ ſuū ei ꝓpoſitū intiman
tes dixerunt. ꝙ ſcolas ſuas cupe
rent frequētare Qui recolēs viſi
onem. ipſos eſſe ſeptē ſtellas q̄s
viderat nullatenus dubitauit. &
ſpū quo reuelante hoc didicit cre
didit. ¶ Rome viro dei domini
co poſito . vir quidam magiſter
reynaldus ſācti auiani aurelianē
ſium decanus . qui etiam pariſius
in iure canonico rexerat annis
quinqꝫ romam cum aurelianenſi
um epiſcopo mare trāſiturus ad
uenerat Dudum autem in propo
ſito ſuo habebat. relictis omnibꝫ
predicationi īſiſtere. Sed quo nā
modo id complere poſſet nonduꝫ
aduerterat. Cum autem a quodā
cardīali cui huiuſmodi votum ex
preſſerat de inſtititutione ordinis
predicatorum didiciſſet. et beato
dominico accerſito eideꝫ ſuum ꝓ
poſitum reuelaſſet . extunc ipſius
ordinis deliberauit ingreſſuꝫ Nec
mora graui febrium infirmitate
arripitur . ⁊ de eius ſalute penit⁹
deſperatur Perſeuerante autem
in oratione beato dominico ac be
atam virginem cui tanq̄ꝫ ſpecia
li patrone curam ordinis totam
commiſerat exorante. vt vel ſaltē
modico tempore eum ſibi conce
dere dignaretur . ecce ſubito regi
nam miſericordie admodum ſpe
cioſis comitatam puellis reynal
dus euigilans et mortē expectās
ad ſe viſibiliter venientem aſpē
xit . blandaqꝫ facie dicentem ſibi
Pete a me quid vis et dabo tibi.
Deliberantiqꝫ quid peteret. vna
ex predictis puellis ſuggeſſit ne
quid peteret ſed ſe totum regi
ne miſericordie voluntati commit
teret. Quod dum feciſſet illa ma
num extendēs virgineam. aures
eius . nares . os . manus renes . ⁊
pedes ſalutari quam ſecum detule
rat vnctione perunxit. formulas
verborum proprias ad ſingulas
vnctiones ſubinferens Ad renes
ait. Stringantur renes tui cingu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

lo caſtitatis. Ad pedes ait. Vngo
pedes tuos in preparatione euan
gelij pacis. Addiditq;. Die tercia
mittam tibi ampullam reſtitutio
nis plene ſanitatis. Tunc ei ha
bitum ordinis oſtendens. en inq̄t
iſte eſt habitus ordinis tui. Hanc
autem viſionem ſimiliter beatus
dominicus in oratione poſitus to
tam vidit Mane autem facto ad
eum veniens ſanctus dominicus
et ſanum repperit. et ab eodem
totius ſeriem viſionis audiuit. et
habitum quem virgo monſtraue
rat aſſumpſit Nam antea fratres
ſuperpellicijs vtebantur. Die au
tem tercia mater domini affuit.
et corpus reynaldi ado perunxit.
q non ſolum eſtum febrium. ſed
et ardorem concupiſcentie ſic ex
tinxit. vt ſicut ipſe poſtmodum
eſt confeſſus. nec prim9 in eo mo
tus libidinis de cetero pullulauit
Hanc viſionem iterato exhibitā
quidam religioſus de ordie hoſpi
talariorum preſente quoq; ſanc
to dominico proprijs oculis vidit
et ſtupuit. Hāc viſionem multis
fratribus maxime poſt illius obi
tū beatus dominicus publicauit.
Miſſus ergo reynaldus bonomā
predicationi ardenter inſtabat.
et fratrum numerus excreſcebat
Poſt hoc autem miſſus pariſius.
non poſt multos dies in domino
obdormiuit. ¶ Iuuenis quidā
nepos domini ſtephani cardinal'
de foſſa noua cum equo in foueā
precipicio lapſus inde mortu9 eſt
eductus Qui beato dominico ob
latus oratione fuſa. eſt vite priſti
ne reſtitutus. ¶ In eccleſia ſā
cti ſixti architectum quendam cō
ductum a fratrib9 ſub cripta qua
dam ruina deſuper reſoluta con
triuit. diuq; ſub cumulo cadentis
materie iacētem extinxit. ſed vir
dei dominicus defuncti corpus de
cauerna ſubductum ad ſe deferri
iuſſit. orationumq; ſuarū ſuffra
gio ſtatim vite ſimul et ſanitati re
ſtituit ¶ In eadem eccleſia apd
romam dum fratres circiter qua
draginta manerent. et quadam
vice panis valde modicum ſuper
eſſet beatus dominicus id modi
cum quod habebatur in tres par
tes diuidi ſuper menſam manda
uit. Dumq; vnuſquiſq; buccellā
panis cum gaudio frangeret. ec
ce duo iuuenes eiuſdem habitus
formeq; conſimilis refectorium
intrauerūt. palliorum ſinus que
a collo pendebant deſuper plenos
panibus deferentes. Quibus in
capite menſe ſeruo dei dominico
ſilenter oblatis. ita ſubito diſceſ
ſerunt. vt null9 de cetero vel vn
de venerint vl' quo abierint ſcire
poſſet. Tunc ſanctus pater do
minicus manu ad fratres proten
ſa modo īquit fratres mei come
dite. ¶ Cum beatus dominic9
aliquando in itinere poſitus eſſet
et grauis pluuiarum inundatio
facta eſſet. ille ſignum crucis edi
dit. et a ſe et a ſocio adeo omnem
pluuiam ppulſauit. vt quaſi fac
to papilione de cruce cū tota tra
deſa imbriū īnūdatiōe madeſcerēt.
nec vna gutta ad ſpaciū triū cubi
torū eos ↄtīgebat ¶ Quadā vice
dū in ptibus tholoſanis trāſiſſet
nauigio quandā aquā. nauta ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

eo denarium pro mercede tranſi
tus exigebat Cui cum vir dei pro
ſeruitio ſibi impenſo celorū regnū
ꝓmitteret · addēs ꝙ xp̄i diſcipulꝰ
eſſet · nec auꝝ nec pecuniaꝫ depoꝛ
taret · ille eum per cappam violen
ter trahens · aut cappam mihi in
quit dimittes · aut denariū michi
ſolues · Tunc vir dei erectis in ce
lum oculis paululum intra ſeip
ſum orās · moxqꝫ in terram reſpi
ciens et denarium diuino nec du
bium procuratū nutu iacentē vi
dens · ecce inquit frater quod poſ
tulas tolle et me liberum in pace
dimitte · ¶ Contigit aliqn̄ viro
dei iter agente · aſſociari ſibi reli
gioſum quendā ꝯuerſatiōis qui
dē ſāctitate domeſticū · ſed loque
la et lingua penitus alienū · Dolēs
itaqꝫ ꝙ diuinis eloquijs vna cū
illo mutua ſe collatione refouere
nō poſſet · tandē a dn̄o vt vnꝰ lin
gua loqueretur alterius · verbiſqꝫ
ſic alterutrū variatis · ſeſe per tri
duū quo videlicet ſimul ituri erāt
intelligerēt impetrauit · ¶ Qua
dā vice cum quidam multis obſeſ
ſus demonibꝰ ſibi fuiſſet oblatꝰ ·
ipſe ſtolam accipiens prius ſup
ꝓprium collum poſuit · deinde de
moniaci collum cinxit · mandans
illis vt de cetero hominē illū non
vexarēt · Ipſi vero in eiuſdē ob
ſeſſi corpe torqueri · ſtatiꝫ ceperūt
fortit̄ acclamare · Permitte nos
exire · Quare nos hic cruciari cō
pellis? At ille · Nō dimitto vos in
quit · niſi michi fideiuſſores dederi
tis ꝙ vltra neqꝙ̄ redeatis Quos
inquiunt illi fideiuſſores poſſumꝰ
tibi dare · Et ille · Scōs martires
quoꝝ corpora ī hac eccleſia requi
eſcūt · Et illi · Non poſſumꝰ · quia
noſtra merita contradicūt · Opoꝛ
tet vos īquit dare alioquin a cru
ciatu hoc nequaꝙ̄ liberos vos di
mittā · Tūc rn̄derūt ad hec operā
ſe daturos · et poſt modicum dixe
runt · Ecce impetrauimus licꝫ im
meriti ꝙ ſancti martires fideiuſſe
runt pro nobis · Requirente aūt
eo huius rei ſigna · dixerunt · Ea
tis ad capſam in qua ſūt recondi
ta capita martirum et eam inue
nietis inuerſam · Queſitum eſt et
ita inuentum ſicut illi fuerant ꝓ
teſtati · ¶ Predicante autem
eo aliquando · quedam matrone
ab hereticis deprauate eius pedi
bus prouolute dixerunt · Serue
dei adiuua nos · ſi vera ſunt que
hodie predicaſti · iā diu mētes no
ſtras erroris ſpūs excecauit Qui
bus ille · Cōſtantes eſtote et expe
ctate pauliſper · vt videatis qua
li dn̄o adheſiſtis · Statiqꝫ viderūt
de medio ſui cattū vnū teterrimū
ꝓſilire · q̄ magni canis p̄ferēs q̄n
titatē · habebat groſſos oclos et
flāmantes · linguā longaꝫ latāqꝫ
ſanguinolentā ⁊ ꝓtractā vſqꝫ ad
vmbilicū · caudā vero hn̄s curtaꝫ
ſurſūqꝫ ꝓtēſā · poſterioꝝ turpitu
dinē quocunqꝫ ſe verteꝫ oſtende
bat · de quibus fetoꝛ intolerabil̄
exalabat · Cūqꝫ circa illas matro
nas ſe aliquādiu huc illucqꝫ ver
tiſſꝫ · tandē p cordā cāpane ī cam
panile cōſcendēs diſparuit · feda
poſt ſe veſtigia derelinquēs · Ille
ergo matrone deo grās agētes ·
ad catholicā fidē ſūt ꝯuerſe ¶ Cū
in partibus tholoſanis quoſdam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

hereticos cõuiciſſet ⁊ illi eſſet incē
dio deputati · aſpiciens inter eos
quendam raymundū noīe · ait mi
niſtris Iſtū ſeruate · nec aliquo
mō cū ceteris cōburat̃ · Cōuerſuſ
q; ad eū blādeq; alloquens · ſcio i
quit fili mi ſcio ꝙ adhuc licet tar
de bon⁹ homo eris ⁊ ſanctus Di
miſſ⁹ itaq; per annos viginti · in
heretica prauitate ꝑmāſit · Tādē
cōuerſus frater p̄dicator efficit̃ ·
⁊ in eodē ordine vitam ſuā lauda
biliter duxit ⁊ feliciter ↄſūmauit
¶ Cū eſſet in hyſpania quibuſdā
ſibi fratrib⁹ aſſociatis apparuit ei
ꝑ viſū īmaniſſim⁹ quidā draco.
q̄ fratres ſuos q̇ ſecū erant abſor
bere apertis faucib⁹ videbatur ·
Quod vir dei intelligens fratres
fortiter reſiſtē hortabatur · Poſt
modicū oēs illi excepto fratre a
dam ⁊ duob⁹ ↄuerſis ab eo receſ
ſerūt · Interrogatus aūt q̇dā ex
illis ab eo an ſimilit̃ vellet abire a
it. Abſit pater vt relicto capite ſe
q̄r pedes Sed ↄtinuo oratiō ſe de
dit ⁊ fere ōnes poſt modicum ſua
orōe ↄuertit ¶ Apud ſāctum ſix
tū in vrbe cū fratrib⁹ exiſtēs · ſub
ito facto ſup eum ſpū dn̄i · ad ca
pitulū fratrib⁹ cōuocatis palā ō
mib⁹ nūciauit · q̄tuor fratres ex ip
ſis in breui · duos viꝫ in corpore ·
duos autē in aīa morituros · P⁹
modicū duo fratres ad dn̄m mig̃
uerūt · duo vero de ordine receſſe
rūt ¶ Exiſtente eo bonomie erat
ibi magiſter quidā Cōradus theu
tonicus cui⁹ ingreſſum ad ordinē
fratres mirabiliter affectabant.
Cū autem beatus dn̄icus cū prio
re monaſterij caſa marie de ordie

ciſterſienſi in vigilia aſſūptionis
beate marie ſermocinaret̃ fami
liari quadam confidentia exigen
te materia inter alia dixit ei · Fa
teor tibi prior quod tamen nulli
adhuc expoſui vnq̄ · nec tu alteri
q̄diu vixero reuelabis · ꝙ nūq̄ a
deo in hac vita aliquid petij quod
non aſſequerer iuxta votū · Cui
cum predictus prior diceret ꝙ for
ſitan ante eum vitam ſuā finirꝫ ·
beat⁹ dominicus ſpiritu ꝓphetico
ꝙ ipſe prior poſt ſe diu viueret ſi
cut et factū fuiſſe conſtat predixit
Tunc ille prior adiecit Pete ergo
pater vt det tibi magiſtrum con
radum ad ordinem · cuius fratres
introitum in tantum flagitare vi
dentur · At ipſe · Rem inquit fra
ter difficilem poſtulaſti · Finito cō
pletorio ceteris fratribus ad qui
eſcendum pergentibus ipſe in ec
cleſia remanſit · ⁊ in oratione mo
re ſolito pernoctauit · Conueniē
tibus igitur fratrib⁹ ad primam
cum cantor incepiſſet Iam lucis
orto ſidere · ecce lucis noue ſidus
nouum futurus magiſter cōrad⁹
ſubito veniens et ad pedes ſancti
dominici ſe ꝓſternens habitū or
dinis inſtanter petijt ⁊ perſeuerā
ter accepit · ¶ Inerat autem ſer
uo dei domico firma valde mētis
equalitas niſi cū ad paſſionem et
miſericordiam turbaret̃ Et qꝛ cor
gaudēs exhilarat faciē · placitā in
terioris hoīs ↄpoſitionē manifeſta
deforis benignitate ꝓdebat ¶ Tē
pore diurno cum frīb⁹ ſuis ſocijs
ve ſaluo quidē honeſtatis tenoꝛ ne
mo ↄmunior · nocturnis horis vigi
lijs et orōib⁹ nemo inſtātior · Diē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

impartiebatur proximis·noctem
deo· De ſuis oculis quaſi quendaꝫ
fontē effecerat lacrimaꝝ· Frequē
ter qn̄ corpus dn̄i eleuabat̄ in miſ
ſa· in tantuꝫ mentis rapiebat̄ ex
ceſſum· ac ſi ibi xp̄m incarnatū p̄
ſentem videret· Propter qd miſ
ſam cū ceteris multo tempore nō
audiuit· Erat aūt ſibi in eccia per
noctandi conſuetudo creberrima
vt vix aut raro certū ad quieſcen
dū lectū videret̄ habere· Et cum
laſſitudine ſuccedēte ſomni inter
pellaret neceſſitas· ſiue āte altarē
aut ſup lapidem capite reclinato
paululū quieſcebat· Tres ſingul
noctibus recipiebat ꝓpria ſua ma
nu de quadaꝫ cathena ferrea diſci
plinas Vnā videlicet ꝓ ſe· alterā
pro peccatorib⁹ qui verſantur in
mūdo· terciam vero ꝓ hiis q̄ in
purgatorio cruciantur· ¶ Elect⁹
aliqn̄ in ceranenſem ep̄m· omni
no renuit· conteſtans ſe potius
terrā deſerere· q̄ electioni alicui
de ſe facte aliquatenus conſenti
re· ¶ Interrogatus aliqn̄ cur nō
libētius tholoſe in tholoſanaqꝫ dy
oceſi q̄ carcaſſone ⁊ in eius dyoce
ſi moraret̄ Quia i tholoſana inq̄t
dyoceſi mltos qui me honorāt in
uenio Apud carcaſſonā vero oēs
econtrario me impugnāt· ¶ In
terrogatus a quodā in quo libro
amplius ſtuduiſſet· Rn̄dit· In li
bro caritatis ¶ Quadam vice dū
vir dei dominicus apud bononiaꝫ
conſtitutus in eccleſia pnoctarꝫ·
dyabolus in ſpecie fr̄is eideꝫ appa
ruit. Quē ſanctus dominicus fra
trē eſtimans eidē innuebat vt cū
ceteris ad quieſcendū pergeret.

Ille vero quaſi deridendo eiſdem
ſibi nutibus reſpondebat· Tunc
ſanct⁹ dominicus quisnā eſſꝫ qui
ſic eius mandatū contemnerꝫ ſci
re volens· candelā ad lampadē ac
cendit· et in faciē ipſi⁹ reſpiciēs
q̄ dyabolus eſſet cōfeſtim agno
uit· Quem cum vehementius in
creparet· mox eidem dyabolus de
fractione ſilentij inſultare cepit·
Sanctus autem dominicus vt po
te fratrum magiſtro ſibi loqui li
cere aſſerēs· coegit ipſum vt ſibi
diceret de quo frēs in choro temp
taret· Qui reſpondit· Facio eos
tarde venire et cito exire· Deinde
duxit eum ad dormitorium· de q̊
fratres ibidem temptaret inqui
rens· Qui ait· Facio eos nimus
dormire· tarde ſurgere· ſicqꝫ a di
uino officio remanere· ⁊ interdū
immundas cogitationes habere
Deinde ad refectorium eū duxit·
et de quo ibi fratres temptaret
queſiuit· Tūc demō p menſas ſa
liens plus ⁊ minus ſepius repetē
do dicebat. Quē cū ſanctus domi
nicus quid ſibi hoc vellet interro
garet· ait· Quoſdā frēs tēpto vt
pl⁹ comedāt· ⁊ ſic nimia cibi ſūpti
one delinquāt· Quoſdā vt minus
ſumāt· et ſic in dei ſeruitio et ordi
nis ſui obſeruatione debiles ſiāt·
Inde duxit eum ad locutoriuꝫ· de
quo ibidem fratres temptaret in
quirens Tūc ille crebro linguam
reuoluens mirabilis confuſionis
ſonū premebat Quem cum ſāct⁹
dominicus quid hoc ſibi vellet int̄
rogaret· ait· Hic locus totus me
us eſt. Cū eñ ad loquendum fra
tres conueniunt· eos temptare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſtudeo vt confuſe loquantur · et
multis ſeſe inutilibus verbis im
miſceant · et vnus alium non ex
pectet Poſtremo duxit eum ad ca
pitulum · ſed cum ante oſtium ca
pituli fuiſſet · demon nullatenus
intrare voluit · ſed ait · Hunc locū
nunq̄ ingrediar quia locus male
dictionis eſt · et totum ibi amitto
quod in alijs locis lucror Nam cū
aliquem fratrem per aliquā negli
gentiam delinquere fecero · mox
in loco hoc maledictionis de ipſa
negligentia ſe purgat et corā om
nibus ſe proclamat · Et ſic totum
amiſiſſe me doleo · quod alibi me
lucratum gaudebam · Et hijs dic
tis euanuit · ¶ Tandem appro
pinquante peregrinatiōis termi
no · conſtitutus apud bononiam
graui cepit corporis infirmitate
languere · Sui autem corporis diſ
ſolutio ſibi in viſione monſtrata
eſt · Vidit enim iuuenem pulcer
rimum hijs verbis ipſum inuocā
tem et dicentem · Veni dilecte mi
veni ad gaudia veni Conuocatis
ergo ex fratribus bononienſis cō
uentus duodecim · ne eos exhere
des et orphanos derelinqueret te
ſtamentum condidit dicens · Hec
ſunt que vobis tanq̄ filijs heredi
tario iure poſſidenda relinquo ·
Caritatem habete · humilitatem
ſeruate · paupertatem voluntari
am poſſidete · Illud vero qua po
tuit diſtrictione prohibuit · ne q̄s
vnq̄ in ſuo ordine poſſeſſiones in
duceret temporales · Maledictio
nem dei omnipotentis et ſuam ter
ribiliter imprecans ei qui predi
catorum ordinem terrenarum di

uitiarum puluere preſumeret ma
culare · Fratrib⁹ vero de ei⁹ deſtituti
one īconſolabilit̄ dolentib⁹ dulcit̄
eos ꝯſolās ait Ne vos mea filij cor
palis turbꝫ diſceſſio · nullaten⁹ du
bitātes vtiliorē me vos mortuum
habituros q̄ viuū · Proīde ad ex
tremā horā veniēs āno dn̄i mille
ſimo ducēteſiō viceſiōp̄mo dormi
uit ī dn̄o · ¶ Cui⁹ quidē trāſitus
ea die eadēqꝫ hora fri guali tūc pri
ori fratꝝ p̄dicatoꝝ de brixia poſt
modū eiuſdē ciuitatis epō hoc mō
mōſtrat̄ · Nā cū in cāpanili fratꝝ
capite ad murum inclinato · leui
ſomno dormitaſſet · vidit celum
aperiri · et duas ſcalas candidas
ad terrā ſubmitti Quarū ſummita
tes xp̄s cum matre tenebat et āge
li p eas iubilantes aſcēdebant et
deſcendebant · In medio autē ſca
larum et in ymo ſedes poſita erat
et ſup ſedem velato capite frater
ſedens Jheſus autem et mater ei⁹
ſcalas ſurſum trahebant · donec
ſedente in celum eleuato apertura
celi clauſa ē Veniēs igit̄ p̄dictus
frat̄ bononiam · cōtinuo eadē die
et hora patrē migraſſe cognouit
¶ Frater quidā noīe raho poſit⁹
apud tibur eadē die et hora qua
pater migrauit a corpore ad al
tare miſſā celebratur⁹ acceſſerat ·
Cū aūt audiſſet eū bononie egro
taſſe · et ad locū canonis veniēs
ī quo de viuis mēſio fieri conſue
uit · velletqꝫ p ſalute eius orare ·
ſubito fact⁹ eſt in exceſſu mētis
Viditqꝫ virū dei dominicū corona
quadā aurea laureatū · totūqꝫ mi
rabili ſplēdore fulgētē duob⁹ qui
buſdā viris ṙuerēdis comitatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

hinc inde extra bononiam via re
gia procedētem. Diē igitur notās
et horam. inuenit tunc ſeruum dei
dominicum a corpore migraſſe.
¶ Cum igiẗ ſub terra corpus eiꝰ
multo tempore iacuiſſet ⁊ crebreſ
centibus indeſinenter miraculis.
non poſſꝫ vlterius eius ſanctitas
occultari. fideliū dignum duxit de
uotio corpus eius ad altiorem lo
cum transferre. Cumqꝫ monumē
tum fuiſſet fractum. ⁊ fracto vix
ferreis inſtrumentis cemento. ſб
latoqꝫ lapide patefactū. tanta ex
ipſo ſuauiſſimi odoris erupit fra
grātia. vt non tam ſepulcrū ꝙ cel
la videretur aromatū patuiſſe.
Qui quidẽ odor cūcta ſuperabat
aromata. nec alicuius rei natura
lis odor ſimilis videbatur. Nec ſo
lum oſſibus aut pulueri ſacri cor
poris vel capſe inerat. verum etiā
terre circumquaqꝫ cōgeſte. ita vt
ad longinquas poſtmodũ regio
nes delata. odorem ipſum longo
tpē retineret. Fratrū vero mani
bus maxime aliquid de reliquiis
ſacroſanctis tangentibus ſic inhe
ſit. vt quantumcūqꝫ lote vel etiã
confricate. per plures dies cōſer
uate fragrantie teſtimonium pre
ſentarēt. ¶ In prouincia vn
garie vir quidam nobilis cū vxo
re ſua et filio paruulo ad reliqui
as btī dominici que in ſuliꝫ habe
bantur viſitandas acceſſit. At fili
us eius infirmatus ibidē ad extre
mum vite moriēdo peruenit. Pa
ter autem corpus filii coram alta
ri beati dominici collocans lamen
tari cepit ac dicere. Beate domi
nice letus veni. en triſtis regredo.
Cum filio veni. en orbatꝰ recedō
Redde mihi queſo filium meum.
Redde mihi leticiam cordis mei.
Et ecce circa noctis mediũ puer
reuixit et per eccleſiam ambula
uit. ¶ Iuuenis quidā cuiuſdã
nobilis dn̄e mancipium dum in
quodã fluuio piſcationi inſiſterẽ
in aquã lapſus ſuffocatus diſpa
ruit. Magno aūt ſpacio temporis
interiecto. eius corpus de profun
do fluuii mortuū eſt eductū. Dn̄a
autem eius pro eius ſuſcitatione
beatū dominicum inuocauit. pro
mittens ſe ad ſuas reliquias nu
dis pedibus acceſſuram. et reſuſ
citatū mancipiū libertati daturā
Statimqꝫ qui fuerat mortuꝰ ī me
dium videntibus oībus vite reddi
tus ꝓſiliuit. votūqꝫ ſuũ predicta
dn̄a vt ꝓmiſerat adimpleuit.
¶ In eadem prouincia dum qui
dā vir filiū ſuum amare lugeret.
et beatū dominicū pro eius reſuſ
citatione inuocaret. circa pullorū
cantum qui mortuꝰ fuerat oculos
aperuit et patri dixit. Quid ē pa
ter ꝙ ſic habeo faciē madefactā?
Et ille. Lacrime patris tui ſūt fili
quia tu mortuus fueras. et ego
ſolus remanſi omni gaudio deſti
tutus. Cui ille. Multum fleuiſti
pater. ſed beatus dominicus deſo
lationi tue compatiens. vt tibi vi
uus redderer ſuis meritis īpetra
uit. ¶ Languidus quidam et
per decem ⁊ octo annos reliquias
beati dominici viſitaē deſiderans.
tanꝙ temptās ire de lecto ſurrē
xit. qui tantam ſibi ſubito ſenſit
infundi virtutē. ꝙ paſſu cōcito g̃
di cepit. tāto magis ī ꝯualeſcētia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

corporis ꝛ illuminatione oculorū
ꝓficiens. q̃to quotidie in itinere
procedebat. donec tandem ad lo
cum deſtinatum perueniens. per
ſanctum recepit vtriuſq̨ benefi
ciuꝫ ſanitatis ¶ In eadem prouī
cia vngarie quedā matrona ad
honorem beati dominici miſſā diſ
ponens facere celebrari. ſacerdo
tem hora debita non inuenit. q̃
propter candelas tres ad hoc pa
ratas manutergio mundo inuol
uit ꝛ in quodam vaſe repoſuit.
Aliquantulum autem diuertens
et poſtea rediens candelas flam
mis patentibus ardē vidit. Cur
rentes ōnes ad tam grande ſpec
taculum tam diu ibidem tremen
tes ꝛ orantes ſteterunt. donec ſi
ne leſione manutergii penitus ar
ſerūt. ¶ Apud bononiā ſcola
ris quidam nomine nicolaꝰ graui
renum ac genitalium dolore ade
o eſt vexatus ꝙ de lecto ſurgē nō
valebat. Cuiꝰ ꝛ femur leuū emar
cuit intantum ꝙ ōnis ab eo ſpes
curatiōis abſceſſit. deo ergo ꝛ be
ato dominico ſe deuouens cū ſe fi
lo de quo facienda erat candela
totum menſus eſſet in longuꝫ. ce
pit collum et pectus cingere. Cū
tandem genu filo ambiente cinx
iſſet. inuocato ad quamlibet mē
ſuracionem nomine iheſu chriſti
et beati dominici continuo ſe alle
uiatum ſentiens. exclamauit. E
go ſum liberatus. Et exurgens
et pre gaudio lacrimans ſine ali
quo fulcimento venit ad eccleſiā
in qua corpꝰ ſancti dominici qui
eſcebat. ¶ In eadem quoq̨ ciuita
te multa ꝛ fere innumerabilia mi
racula deus per ſeruū ſuū beatum
dominicum operatus eſt. ¶ In cici
lia apd̄ auguſtā cum puella q̄dam
que vicio lapidis laborabat inci
di deberet. mater eius pro inſtā
ti periculo filiam ſuam deo ꝛ bea
to dominico cōmendauit. Sequē
ti ergo nocte dormienti puelle
beatus dominicꝰ aſtitit et in ma
nu eiꝰ quo torquebat̃ lapidem po
ſuit et abſceſſit Quem puella eui
gilans et ſe liberatam inueniens
matri dedit et viſionē p ordinem
explicauit. Mater vero lapidē ad
domū fratrū attulit et ipſū ī me
moriā tāti miraculi corā ymagine
ſācti domīci ſuſpēderūt ¶ Apud
palaciā in cicilia mulier q̄dā paup
filiū hēbat qui īinfirmitate quadā
ſcrophilarū quas pueri ī collo ha
bere cōſueuerūt plurimū afflige
bat̃ Cūq̨ ſuper hoc nullū poſſet re
mediū inuenire. vouit deo ꝛ btō
dōīco ꝙ ſi liberaretur ipſuꝫ in o
pere eccleſie fratrum que tunc cō
ſtruebat̃ gratis faceret laborare
Sequēti aūt nocte quidā ī habitu
fr̄is ſibi apparuit. eiq̨ dixit. Mu
lier cognoſcis huiuſmodi res. no
minās ei quatuor genera rerꝫ. ſcꝫ
eſ viride. pilacū. lapaciū. ꝛ ſuccū
porri. Que cū diceret agnoſco. il
le ait. Vade ꝛ accipe hoc et ꝯficias
cū ſucco porri ꝛ pone ea ſup bom
baciū et īpone collo filii tui ꝛ ſana
bit̃ Euigilās aūt hec fecit ꝛ filiꝰ eiꝰ
liberatꝰ votū mr̄is īpleuit. Qui
dā de partibꝫ pedemontis mōſtru
oſe inflatus beato dominico ſe vo
uit. Cui dormienti beatus domini
cus apparuit. ventremq̨ eiꝰ ſine
dolore ſcindens. īmundicias oēs

extraxit· et iterum manu ſuā ſa
cra vnctione conſolidans· ipſuʒ
perfecte ſanauit· ¶ In auguſta
ciuitate cum in feſto tranſlatiōis
beati dn̄ici matrone quedā que in
eccleſia fratrum miſſarum ſolem
nijs interfuere domum redirent·
et quandam mulierem pre foribꝫ
domus ſue ex more filantem vide
rent· ipſam caritatiue redargue
re ceperūt. cur in feſto tanti pr̄is
a ſeruili opere non ceſſaret· Illa
vero indignata reſpondit· Vos
que eſtis bicote fratrum feſta co
lite ſancti veſtri. Statimqꝫ eius o
culis in tumorem cum prurituͦ cō
uerſis ex ipīs ceperūt vermes ſca
turire. ita ꝙ vicina quedam decē
et octo vermes eduxit ex eius o
culis in inſtanti· Compūctaqꝫ ad
eccleſiaʒ fratrum venit· ibiqꝫ pec
cata ſua confitens et votum emit
tens ꝙ de cetero ſancto dei domi
nico nunꝗ̄ detraheret· et eius fe
ſta deuote ageret· protinus reſti
tuta eſt priſtine ſanitati· ¶ Sāc
timonialis quedam nobilis nomi
ne maria apud tripolim in mona
ſterio quod dicitur mḡdalena va
lidiſſimis infirmitatibꝫ elaborās·
ac in tibia grauiter percuſſa quin
qꝫ menſibus cruciatu miſerabili
vrgebatur· ita vt ſingulis horis e
ius exitus timeretur· Que intra
ſe recolligēs intra ſemetipſam ſic
orauit Dn̄e mi non ſum digna ora
re te· nec exaudiri a te Sed rogo
dn̄m meum beatum dominicum·
vt ſit mediator inte et me· et a te
michi impetret bn̄ficiuʒ ſanitatis
Cum ergo diu cum lacrimis exo
raret: in extaſi facta vidit beatū
dominicum cum duobus fratribꝫ
aperta cortina que ante lectum e
ius pendebat intrantem ſibiqꝫ di
centem Quare tantum ſanari de
ſideras? Et illa· Dn̄e vt deo meo
deuotius ſeruire poſſim· Tunc il
le de ſub cappa vnctioneʒ mire fra
grantie proferens· tibiam eius ꝑ
unxit· et ſtatī ſanata fuit· Et ait
Hec vnctio eſt valde precioſa dul
cis et difficilis· Cuius verbi cum
mulier requireret rationem dixit
Hec vnctio dilectionis eſt ſignū·
Que videlicet precioſa eſt, qꝛ nul
lo precio emi poteſt· et quia ī do
nis dei nullum eſt meliꝰ· Dulcis.
qꝛ nihil dulcius ipſa caritate Dif
ficilis· qꝛ cito perditur niſi caute
cuſtodiatur· In ipſa nocte ſorori
ſue in dormitorio quieſcenti appa
ruit dicens· Ego ſororem tuā ſa
nitati reddidi· Que currens ipaʒ
ſanatam inuenit· Que cū etiaʒ ſe
ſenſibili vnctione ſentiret inūctaʒ
ipſam cū bombace cum multa re
uerentia exterſit· Quod cū abba
tiſſe confeſſori et ſorori omnia re
tuliſſet· et vnctionē in bombace
preſentaſſet. tanta et tam noua
odoris fragrātia ſunt percuſſi· vt
nulla ei poſſēt aromata compara
ri· Ipſam autem vnctionem cum
multa reuerentia ſeruauerunt.
¶ Quā gratus autem deo exſtat
locus in quo ſacroſanctū corpus
beati patris dominici requieſcit·
licet miraculis mltis claruit· vnū
tamē hic poſuiſſe ſufficiat· Refert
magiſter alexander epiſcopꝰ vin
domienſis in poſtillis ſuis ſuper il
lud verbum Miſericordia et veri
tas obuiauerūt ſibi &c̄· ꝙ quidaʒ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſcolaris degens bonomie vanitati
bus ſeculi deditus viſionem talez
conſpexit. Videbatur ſiquidē ſibi
ꝙ in quodam campo magno con
ſiſteret. et ibidem tēpeſtas ingēs
ſuper ipſum deſcenderet. Qui cū
fugeret a facie tēpeſtatis. ad quā
dam domum peruenit. Quam cū
clauſam inueniſſet et pulſans ad
oſtium ſe ibidez recipi poſtulaſſz.
hoſpita que deintus erat reſpon
dit Ego ſum iuſticia que hic habi
to. et hec domus mea eſt. ꝗꝛ aūt
tu iuſtus nō es in ea habitare nō
vales Ad cuius verba ille plurimū
merens abſceſſit. et aliam domū
vltra illam conſpiciens ad eaz ve
nit. et pulſans ad oſtium ſe ibi re
cipi poſtulauit. ſed que deintus e
rat hoſpita reſpondit. Ego ſum
veritas que hic habito. et hec do
mus mea eſt. te aūt hoſpitio non
recipio. ꝗꝛ veritas nō liberat qui
eam non amat. Indeqꝫ abſcedens
terciam domum vltra illam pro
ſpexit. ad quam veniens ſe ſimilr̄
contra impetū tempeſtatis recipi
flagitauit. Cui que deintus erat
reſpondit. Ego ſum pax que hic
habito. Nō eſt autez pax impijs.
ſed tantum hominibus bone volū
tatis. Verūtamen ꝗꝛ ego cogito
cogitationes pacis et non afflicti
onis vtile conſiliū tibi do. Vltra
me ſoror mea habitat q̄ miſeris ſē
per auxilium preſtat. ad hanc ac
cede. et eius monita cōple. Cum
ergo acceſſiſſz. que deintus erat
ſibi reſpondit Ego ſum miſericor
dia que hic habito. ſi ergo ab im
minente tempeſtate ſaluari deſide
ras. vade ad domum in qua frēs
predicatores de bononia habitāt
ibiqꝫ inuenies ſtabulum doctrine
et intus preſepe ſcripture. aſinuz
ſimplicitatis cuz boue diſcretiōis.
mariam illuminantem. et puerū
ihesum ſaluantem Cum ergo pre
dictus ſcolaris euigilaſſet. ad do
mum fratrum venit. et viſionem
per ordinem recitans. habituz or
dinis petijt et accepit.

De nomine.

SIxtus dicitur a ſyos qđ
eſt deus. et ſtatus quaſi
diuinus ſtatus. Vel ſixt9
a ſixto ſixtis quaſi firmus et ſix9
in fide et paſſione et bona opatiōe

De ſancto ſixto papa et martire
Hiſtoria centeſimadecima.

SIxtus papa athenienſis
natione. primum quidez
philoſophus. ſed poſtea
xp̄i diſcipulus et pontifex ſumm9
electus. decio et valeriano cū du
obus dyaconibus ſuis feliciſſimo
et agapito preſentatus eſt. Quē
cum decius nullis poſſet perſuaſi
onibus inclinare. fecit eum duci
ad templum martis. vt aut ſacri
ficaret. aut in cuſtodia mamerti
ni reciperetur. Sed cum ſacrifica
re rennuens in cuſtodiam ducere
tur. beatus laurentius poſt eū cla
mās ibat dicens. Quo progrede
ris ſine filio pat᷑ Quo ſacerdos
ſācte ſine miniſtro properas᷑ Cui
ſixtus Non ego te deſero fili. neqꝫ
derelinquo. ſed maiora tibi debēt
ꝓ fide xp̄i certamina. poſt triduū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

me ſequeris ſacerdotem leuita.
Interim ergo theſauros eccleſie
accipe. et quibus tibi videtur di
uide. Quos cū ille xp̄ianis paupe
rib9 diſtribuiſſet. valerianus pre
fect9 decreuit. vt ſixtus ad tem
plū martis ſacrificaturus ducere
tur. qđ ſi rennueret. ibidē capite
truncaret. Quo cū duceret. btūs
laurētius poſt eū clamare cepit
ac dicere Noli me derelinquere pa
ter ſācte. qꝛ theſauros tuos iam
expendi. Tūc milites audientes
theſauꝝ. laurentiū tenuerūt. ſix
tū autē cum feliciſſimo et agapito
ibidem decollauerūt ¶ In hac die
eſt feſtū tranſfigratiōis dn̄i. et ſā
guis xp̄i de nouo vino ſi inueniri
poteſt in aliquib9 eccleſijs ꝯficit.
vel ſaltē de matura vua in calicē
aliquātulū eliquatur. In hac etiā
die racemi bn̄dicunt. et populus
inde cōmunicat. Ratio autē hui9
eſt ex eo ꝙ dn̄s diſcipulis ſuis in
die cene dixit. Nō bibā āmodo de
hoc geniminе vitis. donec bibam
illud nouū in regno patris mei.
Illa vero trāſfiguratio dn̄i. et qđ
dixi nouū vinū repreſentat glo
rioſam innouatioē3 quā xp̄s poſt
reſurrectionē habuit. Et ideo in
hac die trāſfiguratiōis que reſur
rectionē repreſentat. vinū nouū
inquirit. nō ꝙ in hac die vt qui
dā aiūt trāſfiguratio ſit facta. ſ3
ab apoſtolis hac die maifeſtata
Trāſfiguratio em̄ facta fuiſſe dicit
circa principiū veris. Diſcipuli au
tem propter prohibitionē eis fa
ctā ipſā tam diu celauerūt. et in
hac die manifeſtauerūt. Ita legi
tur in libro qui dicitur mitrale.

¶ De nomine.

Donatus dicitur quaſi a deo
natus. Et hoc ꝓpter regene
rationem et gratie infuſionem et
glorificationē. qꝛ eſt triplex gene
ratio ſpūalis a deo. ſc3 natiuitatis.
religioſitatis. et corpis mortalitatis
Vel donatus quaſi dono datus.
Vel donatus quaſi deo datus.

¶ De ſancto donato. ¶ Hiſto
ria centeſima vndecima.

Donatus cū iuliano impera
tore eruditus et nutritus
eſt. ita ꝙ predictus iulia
nus fuit tūc in ſubdyaconem ordi
natus. Sed cum in imperium ſub
limatus fuiſſet. patrem et matrē
ſancti donati occidit. Donatus ve
ro in arentinā ciuitatē affugit. et
apđ hilariū monachū manēs. mul
ta ibidem miracula fecit Nam pre
fectus ciuitatis habens filiū demo
niacum. cum eum ad beatum do
natum adduxiſſet. clamare cepit
immundus ſpiritus ac dicere In
nomie domini noſtri iheſu chriſti
noli mihi moleſtus eē vt de domo
mea egrediar. O donate q̄re me
coartas exire cū tormētis. S3 orā
te donato ꝓtinus liberat. ¶ Vir
quidā euſtaſius noīe exactor fiſci
ī tuſcia pecuniā publicā ī cuſtodia
vxoris ſue noīe eufroſine dereliqt
Sed cum ꝓuincia ab hoſtibus va
geret pecuniā abſcōdit. et dolore
ꝯpuncto vitā finiuit. Vir autē ei9
rediens cū pecuniā nō poſſet inue
nire. et iā cum filijs ſuis ad ſuppli
cium tradi deberet. ad ſanctū do
natum confugit Donatus aūt ad
ſepulchꝝ vxoris cum eo pergens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

oratiõe facta clara voce dixit. Eu
froſina per ſpiritū ſanctum adiu
ro te vt dicas nobis vbi taleꝫ pe
cuniam poſuiſti. Et facta eſt vox
de ſepulchro dicens. In ingreſſu
domus mee ibi eam ſuffodi. ⁊ eū
tes ibi eam vt dixerat inuenerūt
¶ Poſt aliquot autem dies ſa
tirus epiſcopus in domino obdor
miuit. et omnis clerus donatum
in epiſcopum elegit. ¶ Cum autē
quadam die miſſa celebrata vt re
fert gregorius ī libro dyalogoruꝫ
populus communicaret. et dya
conus communicatis xp̄i ſangui
nem propinaret. ſubito pagano
rum impulſu dyaconus cecidit ⁊
calicem ſanctum fregit De quo cū
ipſe ⁊ omnis populus plurimum
meſtus eſſet. donatus fragmenta
calicis colligens. oratione facta
ipſum in formam priſtinā reſtau
rauit. Vna autem particula a dy
abolo abſconſa fuit que in calice
predicto defecit. que tamē eſt ad
teſtimonium huiꝰ miraculi reſer
uata. Pagani autem hoc viſo mi
raculo conuerſi ſunt et octogita
baptiſma ſuſceperunt. ¶ Fons
quidam adeo erat infectꝰ. vt qui
cumq; de illo biberet protinꝰ mo
reretur. Dum ergo ſanctus dona
tus ſuper aſinum ſuum illuc iret.
vt oratione facta aquam ſanareꝫ.
draco terribilis inde erupit. ⁊ pe
des aſini cauda inuoluens contra
donatum protinus ſe erexit. Quē
donatus flagello quodam percuti
ens. vel ſcd̄m quod alibi legitur
in os eius expuēs interfecit. Ora
uitq; ad deum. et omne venenuꝫ
a fonte fugauit. ¶ Alium etiaꝫ
fontem dum ipſe cum ſocijs ſuis
quadam vice valde ſitiret. ſua ora
tione produxit. ¶ Cum filia the
odoſij imperatoris a demōe vexa
retur. ⁊ ad ſanctum donatum ad
ducta fuiſſet. dixit donatus. Exi
immunde ſpiritus et noli in plaſ
mate dei habitare. Cui demon.
Da mihi tranſitū quo exeam. aut
quo vadam. Cui donatus. Vnde
huc veniſti? Cui demon. De here
mo. Et donatus. Illuc reuertere
Et demon. Video ſignum crucis
in te. ex quo ignis exijt ꝯtra me.
et pre timore ignoro quo vadam
Sed da mihi locum exeundi et ex
eo. Cui donatus Ecce habes trāſi
tum. redi ad locum tuum. et vni
uerſam domū concutiens exiuit
¶ Cum quidam mortuꝰ efferret̄
aduenit quidā cum cirogr̄pho aſſe
rēs deberi ſibi ab ipſo ſolidos du
centos. Vnde nullatenus ipſum
ſepeliri ſinebat. Quod cum vxor
eius vidua beato donato cum la
crimis indicaſſet. adiungens ꝙ
homo ille totalit̄ pecuniā recepiſſꝫ
aſſurgens ad locum iuit. et ma
nu defunctum tangens ait. Audi
me. Qui reſpondit. Ego ſum. Et
ſanctus donatus ad eum. Surge
et vide quid agas cuꝫ homīe iſto
qui te ſepeliri non ſinit. Qui reſi
dēs eū de ſolutiōe debiti corā oībꝰ
cōuicit. et cirographū arripiens
manu ſcidit. Deinde dixit ſcō do
nato. Iube me pater iteꝝ dormi
re. Et ille. Vade amodo fili in re
quiē. ¶ Eo tpe cū fere ānis tribꝫ
nō pluiſſet. et ſterilitas magna
eſſꝫ. infideles ad īpatorē theodo
ſium conuenerūt petentes vt ſibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

donatum traderet. qui per artez
magicam hoc feciſſet. Ad inſtanti
am ergo imperatoris donatus e
greſſus dn̄m exorauit. et pluuiā
copioſam dedit. et ceteris infuſis
ipſe ſiccis veſtibus domum redijt
¶ Cum autē gothi eo tēpore yta
liā deuaſtarēt. et multi a fide xpī
recederent. euadrianus prefect⁹
a ſcō donato et hilarino de apoſ
taſia reprehenſus ſanctos ipſos
cepit. compellens eos vt ioui im
molarēt. Quod cū rennuerent.
hilarinū expoliatuz tam diu cedi
fecit. quouſqȝ ſpm̄ exalaret. Dona
tum vero in carcere recluſit. et
poſtmodum eum decollari fecit.
Circa annos dn̄i trecentos octo
ginta.

¶ De ſancto ciriaco martire.
¶ Hiſtoria centeſima duodecima.

Ciriacus a marcello papa
dyaconus ordinatus cō
prehenſus. et ad maximi
nū deductus. iuſſus eſt cum ſocijs
ſuis vt terram foderet. et ad locū
qui ibi conſtruebat̄ ſuis eā hume
ris deportaret. vbi erat ſanctus
saturninus ſenex quem ciriacus
et ſiſinnus ad portandū iuuabāt
Tandē in carcerez recluſū prefec
tus iuſſit ciriacum preſentari. Et
cū eū appropinquan⁹ educeret. ſbi
to vox cū luce de celo veniēs dixit
Venite bn̄dicti patris mei rc̄. Et
tūc appropinquanus credidit et bap
tiſari ſe fecit. et ad prefectum cō
fitēs xp̄m venit. Cui prefectus.
Nūquid tu xp̄ianus effectus es?
Qui reſpondit. Ve mihi qꝛ perdi
di dies meos. Reſpondit prefec
tus Vere modo perdes dies tuos
Et iuſſit eū decollari. Saturninus
autem et ſiſinnus cum ydolis ſa
crificare nollent diuerſis ſupplici
is affecti. tandem decollati ſunt.
¶ Filia autem dyocleciani arthe
mia nomine cū a demone vexaret̄
clamabat in eo demon dicēs. Nō
exeam niſi ciriacus dyaconus ve
niat. Vnde ad eum adductus ciri
acus cum demoni imperaret reſpō
dit Si vis vt exeam. da mihi vas
aliquod in quod intrem. Reſpō
dit ciriacus. Ecce corpus meum.
ſi potes ingredere. Cui demon In
vas tuuz intrare nō poſſum quia
vndiqȝ eſt ſignatum et clauſum.
Sed ſi eicis me. ſcito quia in babi
loniam faciam te venire. et cum
coact⁹ et iratus exiſſet. arthemia
clamauit dicēs qꝫ deum quem p̄
dicat ciriacus videret. Cum ergo
illam ciriacus baptiſaſſet. et ex
gratia dyocleciani et ſerene vxo
ris eius in domo quam ei dederāt
ſecurus viueret. venit nuncius a
rege perſaruz ad dyoclecianum
rogans vt ad ſe ciriacus mittere
tur. qꝛ filia ſua a demone vexaba
tur. Ad preces ergo dyocleciani
ciriacus cum largo et ſmaragdo
naui impoſitis neceſſarijs in babi
loniam letus iuit. Cumqȝ ad puel
lam peruenifſz. demon per os ei⁹
clamauit dicēs Fatigat⁹ es ciriace
Cui ciriac⁹ r̄ndit. Nō ſū fatigat⁹
ſ; vbiqȝ dei ↄſilio et auxilio guber
natus. Ait demō. Tn̄ ego ad qđ
volui te perduxi. Tūc ciriac⁹ dixit
demoni. Impat tibi ihūs xp̄s vt
exeas. Et ſtatim exiēs demō dixit
O nomen terribile quod me coar
tat exire. Et ſic ſanatam puellaz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

cum patre et matre et multis alꝭ
is baptiſauit. Et cum ſibi multa
munera offerrent recipere noluit.
ſed quadragintaquinqꝫ diebꝰ ibi
dē in pane et aqua ieiunans tādē
romam redijt. Poſt duos autē
mēſes dyoclecianus defunctus eſt
Cui maximinus ſuccedens iratꝰ
de ſorore ſua arthemia ciriacū cō
prehendit. et nudum cathenis li
gatum ante currum ſuum trahi
iuſſit. Iſte maximinus dictus ga
lerius pro tanto poteſt dici filiꝰ
dyocleciani qꝛ ſibi ſucceſſit. et fili
am habuit ī vxorē que valeria nū
cupata eſt. Deinde iuſſit carpaſio
vicario vt ipſū cū ſocijs ſacrifica
re compelleret. aut diuerſis ſup
plicijs occideret. Et cum picē ſu
per caput eius liquaſſet et in ecu
leo ſuſpendiſſet. fecit ciriacum cū
omnibus ſocijs ſuis decollari. Cir
ca ānos dn̄i trecentos. Carpaſiꝰ
aūt cum domū ſancti ciriaci impe
traſſet. et ad deriſionem xp̄ianoꝝ
in loco vbi ciriacus baptiſabat ſe
balnearet. et epulas cum decē et
nouē ſocijs celebraret. ſubito oēs
mortui ſunt Et extunc clauſo bal
neo gentiles xp̄ianos timere et ve
nerari ceperunt.

De nomine.

Laurentius dicit̄ qſi laure
am tenēs. que eſt corona
de lauro facta. qꝛ huiuſ
modi olim ramis victores corona
bant. Hec aūt arbor eſt victorie
oſtēſiua continua viriditate ame
na. odore grata et efficacia virtu
oſa. Btūs ergo laurētius dicitur
a lauro qꝛ victoriā obtinuit in ſui
paſſione. Vn̄ et ꝯſiſus decius di

xit. Puto qꝛ iā victi ſumꝰ. Viridi
tatē habuit in cordis mūdicia et
puritate Vn̄ et dixit. Mea nox ob
ſcurū nō habet ſꝫ. Odorē p memo
rie perpetuitatē. Vn̄. Diſperſit de
dit pauperibus. et ideo iuſticia e
ius manet in ſeculū ſeculi. Beatꝰ
maximus Quō nō huiꝰ in eternū
manebit iuſticia. quā et ſcō imple
uit ope. et glorioſiſſimo martirio
cōſecrauit. Efficaciā quoqꝫ habu
it per virtuoſā predicationē. per
quā luciliū ypolitū et romanū ad
fidē conuertit. Huiꝰ aūt arboris
efficacia eſt. qꝛ calculū frāgit. ſur
ditati ſubuenit. fulmē nō metuit.
ſic laurentius frangit cor durum.
ſp̄ualem reddit auditum. ꝓtegit
a fulmine ſententie reproborum.

De ſcō laurētio. Hiſtoria
centeſimadeciatercia.

Laurētius martir et leuita
genē hiſpanꝰ a btō ſixto
romā deductꝰ ē. Nā ſicut
dicit magiſter iohānes beleth. cū
idē btūs ſixtus hiſpaniā ꝓfectus
eſſꝫ. duos iuuenes ibidē reperiēs
ſcꝫ laurentium et vincentiū eius
cognatū. morum honeſtate cōpo
ſitos. et in omni actione p̄claros
ipſos ſecū romā adduxit. Quoꝝ
alter ſcꝫ laurētiꝰ ſecū rome remā
ſit. vincētius vero eius cognatus
in hiſpaniā redijt. et ibi glorioſo
martirio vitā finiuit. Huic autē
poſitioī iohānis beleth repugnat
tempus martirij vtriuſqꝫ. qꝛ lau
rētius ſub decio. vincentius autē
in iuuenili etate ſub dyocleciano
et daciano paſſus eſt. Sꝫ inter de
ciū et dyoclecianū fluxerūt anni

circiter quadraginta · et impera
tores ſeptem medy fuerunt · Vn̄
tunc beatus vincentius non potu
it iuuenis extitiſſe · ¶ Btūs au
tē ſixtus ſanctū laurentiuꝫ ſuum
archidiaconum ordinauit · Eo tē
pore philippus imperator et filius
ſuus nomīe philippus fidem xp̄i
receperāt · Et xp̄iani effecti eccle
ſiam ſublimare plurimum intēde
bant · Iſte philippus fuit prim9 im
perator qui fidē xp̄i recepit · quē
origenes vt dicit̄ ad fidē ꝯuertit ·
licet alibi legat̄ ꝙ btūs pontius
eum conuerterit · Regnauit autē
milleſimo āno ab vrbe condita vt
milleſimus rome annus xp̄o poti
us ꝙ̄ ydolis dicaretur · Qui quidē
annus milleſim9 fuit a romanis
cum ingenti ludoꝝ et ſpectaculo
ruꝫ apparatū celebratus · Erat au
tē philippo imperatori miles qui
dā noīe decius ī armis bellicis in
duſtri9 plurimū et famoſus · Cuꝫ
autē yſdē temporib9 gallia rebel
laſſet · imperator illuc deciū miſit ·
vt rebellantem galliam romano
imperio ſubiugaret · Miſſus deci9
proſpere cūcta gerit · et ad libitū
potitus victoria romā rediꝫ · Au
diens imperator eius aduentuꝫ cū
altius honorare voluit · et eidem a
roma vſqꝫ veronam obuius iuit ·
Sed quoniaꝫ maloꝝ mentes quo
magis honorari ſe ſentiūt · eo am
plius per ſupbiam intumeſcunt ·
Decius in ſupbiam elatus · imperi
um cepit ambire · et de morte ſui
dn̄i ptractare · Cum ergo impera
tor ī ſtratu ſuo ſub papilione qui
eſceret · deci9 papilionem latenter
introiuit et dormientem dominū

iugulauit · Exercitum autem qui
cum imperatore venerat ad ſe p̄
ce ac precio muneribus et promiſ
ſis attraxit · et ad vrbem regiam
gradu concito ꝓperauit · Audiēs
hoc philippus iunior vehementer
extimuit · et totum theſaurū pa
tris et ſuum vt ait ſichardus ī cro
nica ſua beato ſixto et ſancto lau
rentio commendauit · vt ſi ipſum
a decio interfici contingeret · the
ſaurum ipſum eccleſys et paupe
ribus erogarent · Nec te moueat
ꝙ theſauri quos laurētius diſpē
ſauit non dicantur imperatoris ·
ſed eccleſie · Quia potuit eſſe ꝙ cū
iſtis theſauris philippi īperatoris
aliquem etiaꝫ theſaurum eccleſie
diſpenſauit · Vel forte ideo dicun
tur theſauri eccleſie · quia philip
pus eos reliquerat eccleſie paupe
ribus diſpēſandos · Poſt hoc phi
lippus aufugit et ſe a facie decy oc
cultauit · Senatus ergo obuiam
decio proceſſit · et ipſū in imperiū
cōfirmauit · Ne vero proditorie ſ;
zelo ydolatrie dominum occidiſſe
videretur · chriſtianos cepit crude
liſſime perſequi · precipiens illos
ſine vlla miſericordia trucidari ·
In hac perſecutione multa milia
martirum corruerūt · Inter quos
etiā philipp9 iunior martirio coro
natus eſt · Poſt hoc decius de the
ſauro dn̄i ſui inquiſitionē faciēs ·
oblatus eſt ei beatus ſixtus tanqꝫ
qui xp̄m coleret · et imperatoris
theſauros haberet · Tunc decius
ipſum in carcerem recipi iuſſit ·
donec per illata tormenta et chriſ
tum negaret et theſauros proderet
Beatus autem laurentius ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſequēs poſt eum clamabat· Quo
progrederis ſine filio pater? Quo
ſacerdos ſancte ſine miniſtro pro
peras Tu nūq̄ ſine miniſtro ſacri
ficium offerre cōſueueras· Quid
in me diſplicuit paternitati tue?
Nūquid degenerem me ꝓbaſti?
Experire certe vtrū miniſtrū ydo
neum elegeris· cui commiſiſti do
minici ſanguinis diſpenſationē?
Cui beatus ſixtus dixit· Nō ego
te deſero fili neqꝫ dẻlinquo· ſꝫ ma
iora tibi debentur pro fide xp̄i cer
tamina· Nos quaſi ſenes leuioris
pugne curſum recipimus· te aūt
quaſi iuuenem manet glorioſior
de tiranno triumphus· Poſt tri
duum me ſequeris ſacerdotē leui
ta· Deditqꝫ ei omnes theſauros·
precipiens vt eccleſiis et pauperi
bus erogaret Beatus ergo laurē
tius xp̄ianos die ac nocte diligē
ter queſiuit· et vnicuiqꝫ prout o
pus fuerat miniſtrauit· Venitqꝫ
ad domū cuiuſdam vidue que mł
tos xp̄ianos in domo ſua abſcon
derat· quā longꝰ dolor capitis de
tinebat· Sanctus autem laurenti
us per impoſitionem manus eam
a dolore capitis liberauit· et pau
perum pedes lauans· omnibus ele
moſinam dedit· Eadem nocte ī do
mum cuiuſdam xp̄iani veniens·
quendam cecum ibidem reperit
et facto ſigno crucis eum illumi
nauit· ¶ Cum autem beatus
ſixtus decio nollet cōſentire· nec
ydolis immolare· ipſum ad decol
landum duci precepit· Accurrēs
autem beatus laurentius poſt ip
ſum exclamabat Noli me derelin
quere pater ſancte· quia theſauros
tuos iā expendi quos michi tradi
diſti· Tunc milites audiētes the
ſauros laurentium tenuerūt· et
parthemio tribuno tradiderunt·
Ipſe autem decio eum preſenta
uit· Cui decius ait· Vbi ſunt the
ſauri eccleſie quos apꝺ te cogno
uimus eſſe abſconditos? Qui cū
ſibi nō reſponderet· tradidit euꝫ
valeriano prefecto· vt aut theſau
ros ꝓdat et ſacrificet ydolis· aut
diuerſis eum interire faciat ſuppli
ciis et tormentis· Valerianus au
tem cuidam prefecto nomine ypo
lito in cuſtodiam laurentiū tradi
didit· quem ille cum multis aliis
in carcere recluſit· ¶ Erat autꝫ
in cuſtodia illa quidā gentilis no
mine lucillus· qui plorando lumē
oculorū amiſerat· Cui cū btūs lau
rētiꝰ lumen ſe reſtaurare promit
teret ſi in chriſtum crederet· et
baptiſma ſuſciperet. Ille ſe bapti
ſari inſtanter poſtulauit· Accipi
ens ergo aquam beatus laurenti
us dixit ei· Omnia in confeſſione
lauantur· Cumqꝫ ipſum de articu
lis fidei diligenter interrogaſſet·
et ille ſe omnia credere confeſſus
fuiſſet· aquam ſuper caput eius
effudit· et ipſum in xp̄i nomine
baptiſauit· ſtatimqꝫ qui cecus fu
erat· lumen oculorum recepit·
Quapropter multi ad eum ceci ve
niebant· et ab eo illuminati redi
bant· Hec videns ypolitus dixit
ei· Oſtende michi theſauros· Cui
laurentius O ypolite ſi in dominū
ihesum chriſtum credideris· et the
ſauros tibi oſtendo et vitam eter
nam promitto. Cui ypolitus· Si
dictis facta compēſes faciam qꝺ

hyppolitus credidit

hortaris o laurēti · Eadem vero
hora ypolitus credidit · et ſacrum
baptiſma cū familia ſua ſuſcepit ·
Baptiſatus aūt ayt · Vidi aīmas
innocentium letas gaudē ¶ Poſt
hoc mandauit valerianus ad ypo
litum · vt laurentiū preſentaret ·
Cui laurēcius ait · Ambulemꝰ pa
riter · quia michi et tibi corona pre
paratur · Ad tribunal ergo ābo
venerunt et fit iterum īquiſitio de
theſauris Laurentius autem tri
duo inducias petyt · quas vale
rianus eidem ſub ypoliti pollicita
tione conceſſit In hoc triduo lau
rentiꝰ pauperes cecos et claudos
collegit et eos ī palatio ſaluſtiano
coram decio p̄ſentauit dicens · Ec
ce iſti ſunt theſauri eterni qui nū
ꝙ̄ minuūt̄ ſed creſcunt · qui in ſin
gulis diſperguntur. et in omni
bus iueniuntur Horum enim ma
nus theſauros ī celum deportaue
runt · Valerianus preſente decio
dixit · Quid variaris per multa?
Jam nunc ſacrifica et magicā ar
tem depone · Cui laurentiꝰ · Quis
debet adorari qui factus eſt · an
qui fecit? Iratus aūt decius iuſſit
eum ſcorpionibꝰ cedi et ōne genꝰ
tormentorum ante ipſum afferri ·
Quē cū ſacrificare iuberet vt hec
tormēta euaderet · Reſpōdit In
felix has ego epulas ſemper opta
ui · Cui deciꝰ Si epule iſte ſūt · tibi
ſimiles pāte prophanos vt tecū
pariter epulēt̄ · Cui laurentius ·
Jam cel̄ noia ſua dederūt et eoꝝ
aſpectibus non es dignus · Tūc
iubente decio nudus fuſtibus ce
ditur · et ardentes lamine ad late
ra eius apponuntur · Dixitqꝫ lau

rentius · Domine ihesu criſte de
us de deo miſerere michi ſeruo tu
o · quia accuſatus te deum non
negaui · īterrogatus te dominū
confeſſus ſum · Dixitqꝫ ei decius ·
Scio qui per artem magicam tor
menta deludis · me autem delude
re non valebis · Teſtor deos deas
qꝫ · quia niſi ſacrificaueris diuer
ſis ſupplicijs punieris . Tunc iuſ
ſit eum plumbatis diutiſſime ce
di · Laurentiꝰ autē orauit dicēs ·
Domine ihesu criſte accipe ſpiritū
meum · Tunc audiente decio · vox
de celo inſonuit · Adhuc multa
certamina debētur tibi · Tunc de
cius repletꝰ furore dixit · Viri ro
mani audiſtis demones iſtum ſa
crilegū ꝯſolātes · q̄ nec deos colit ·
nec tormīta metuit · nec iratos ꝑn
cipes expaueſcit · Juſſitqꝫ eum ite
rum ſcorpionibus cedi · Subridēs
autem laurentius gratias egit et
pro aſtantibus orauit ¶ Eadem
hora miles quidam nomine roma
nus credidit et beato laurētio dix
it · Video ante te iuuenē pulcher
rimum ſtantem et membra tua
cum lintheo extergentem Adiu
ro ergo te per dominum deum vi
uum ne me derelinquas · ſed feſti
na me ꝙ̄tocius baptiſare · Dixit
qꝫ decius valeriano · Puto etiam
quia per artem magicam iam vic
ti ſumus · Juſſit ergo eum de ca
thaſta ſolui et in cuſtodiam ypoli
ti reduci · Romanus autem affe
rens vrceum cum aqua ad pedes
laurentij procidit et ſacrū ab eo
baptiſma recepit. Quod vt deciꝰ
comperit · romanum fuſtibus ce
di iuſſit · Qui cum libere ſe xp̄ia

Romanus miles

num ꝑhiberetur· iuſſu decij decol
latus ē· ¶ Eadem nocte laurentius
ad decium adducitur· Cum au
tem ypolitus amariſſime fleret·
et ſe chriſtianum eſſe vellet clama
re· dixit ad eum beatus laurenti
us· In interiori homine abſconde
xp̄m· et dum clamauero audi et
veni· ¶ Omnia igitur tormentorum
genera coram decio afferūtur· Di
xit laurētio decius ceſar Aut deis
ſacrificabis· aut nox iſta in te cū
ſuppliciis expendetur Cui laurentius
Mea nox obſcurum non habet· ſed
omnia in luce clareſcunt· Dixitqꝫ
decius Afferatur lectus ferreus vt
ſi deis noſtris ſacrificare noluerit
requieſcat in eo contumax laurē
tius· Miniſtri ergo eum exuūt et
ſuper cratem ferream extēderūt·
et prunis ſuppoſitis eum cum fur
cis ferreis compreſſerūt· Dixitqꝫ
laurentius valeriano Diſce miſer
quia carbones tui michi refrigeri
um preſtant· tibi autem eternum
ſupplicium parant· Quia ipſe do
minus nouit· qꝛ accuſatus nō ne
gaui eum Interrogatus xp̄m cō
feſſus ſum· Aſſatus gratias ago·
Dixitqꝫ hilari vultu ad decium·
Ecce miſer Aſſaſti vnam partem·
gira aliam et manduca· Et grati
as agens dixit· Gratias ago tibi
domine· quia ianuas tuas ingre
di merui· et ſic ſpiritum emiſit·
Confuſus decius cum valeriano
ambulauit in palacium tiberij· re
licto corpore ſuper ignem· Quod
ypolitus mane rapuit et cum iuſ
tino preſbitero i agro verano cō
ditum aromatibus ſepeliuit· Chri
ſtiani ergo ieiunantes triduo vi
gilias celebrauerūt· mugitus dā
tes et lacrimas effundētes· Vtrum
autem verum ſit qꝫ laurentius ſub
iſto decio imperatore paſſus ſit·
a pluribus dubitatur Cum in cro
nica ſixtus poſt decium fuiſſe lega
tur· Eutropius tamen hoc aſſerit
dicens· Decius in chriſtianos per
ſecutionem mouēs· inter ceteros
laurentium et leuitam beatiſſimū
et martirem extinxit· In quadam
autem cronica ſatis autentica et
antiqua dicitur· qꝫ non ſub hoc de
cio imperatore qui philippo ſucceſ
ſit· ſed ſub quodam decio minore
qui ceſar nō imperator extitit mē
tirium paſſus fuit· Nam inter de
cium imperatorem et hunc decium
minorem ſub quo laurentius paſ
ſus dicitur plures imperatores et
ſummi pontifices intermedij extí
terunt Etenim vt ibidem dicitur
cum decio imperatori gallus et
voluſianus eius filius i imperio ſuc
ceſſiſſent· et poſt eoſdem valeria
nus cum galieno eius filio impe
rium tenuiſſent· dicti valerianus
et galienus decium minorem ce
ſarem non tamen imperatorem
fecerunt· Nam antiquitus quan
doqꝫ aliqui ab imperatoribus fie
bant ceſares· non tamen auguſti
vel imperatores· ſicut legitur qꝫ
dyocleciànus maximianum ceſa
rem fecit· et poſtmodum ex ceſa
re auguſtum creauit· Hic ergo
decius ceſar appellatus non impe
rator factus· beatum laurentium
martirem fecit· Vnde nuſqꝫ in le
genda beati laurentij vocatur de
cius imperator· ſed tantum deci
us ceſar· Decius enim imperator

Hic usq. historia de S. Laurentio.

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

duobus tantũ annis regnauit
et beatum fabianum papam mar
tirem fecit. Fabiano ſucceſſit cor
nelius. qui ſub valeriano et gali
eno q̄ q̄ndecim ānis īpērauerunt
martiriſatus ē. Cornelio ſucceſſit
lucius. Lucio ſtephanus. Stepha
no dyoniſius. Dyoniſio ſixtus.
¶ Omnes cronice tam euſebij q̄
bede et yſidori in hoc concordant
ꝙ ſixtus papa non fuit tp̄e decij
imperatoris ſed galieni. ¶ Legit̄
tamen in quadam cronica alia ꝙ
predictꝰ galienus fuit binomius.
dictus eſt em̄ galienus et decius.
Et ſub illo paſſi ſūt btūs ſixtus et
laurentius. circa ānos dn̄i ducēte
ſimumquinquageſimumſextum.
Gothofridus quoqꝫ in libro ſuo q̄
dicitur pantheon idem aſſerit. ꝙ
ſcꝫ galienus vocatus eſt alio noīe
decius. et ꝙ ſub eo paſſi ſūt ſixtꝰ
et laurentius Et ſi hec vera ſunt.
tunc poſitio iohannis beleth vera
poſſet eſſe. ¶ Refert gregorius
in libro dialogorūꝫ ꝙ ſabina que
dam ſanctimonialis fuit. que car
nis quidē ꝯtinentiam habuit. ſed
lingue ꝓcacitatē nō declinauit.
Hec dum in eccleſia ſancti laurē
tij fuiſſꝫ ſepulta. ante altare mar
tiris a demonibus ſecata. pars il
leſa permanet. altera ꝯcremata
ita ꝙ mane aduſtio viſibiliter ap
pareret. ¶ Gregorius quoqꝫ tu
ronenſis ait. ꝙ dum quidam ſa
cerdos quādam eccleſiam ſancti
laurētij repararet. et trabs que
daꝫ nimium breuis eſſet. rogauit
btūm laurentium vt qui pauperes
fouerat ſue inopie ſubueniret. Que
ſubito ſic excreuit. vt pars non
modica abundaret. Quam partē
ſacerdos minutatim incidit. et
multas inde īfirmitates ſanabat
Idem teſtatur beatus fortunatꝰ
Factum eſt autem apd̄ brioras caſ
trum ytalie. ¶ Refert gregori
us in libro dyalogorum tercio. ca
pitulo triceſimoſeptīo. ꝙ quidaꝫ
inſuper preſbiter nomine ſanctu
lus laurentij eccleſiam a longo
bardis incenſam reparare volēs.
artifices multos conduxit. Qua
dam autem vice dum quid eis ap
poneret non haberet. premiſſa o
ratione in clibanum reſpexit. et
ibidem candidiſſimum panem in
uenit Sed cum vix ad vnius prā
dij eſum tribus perſonis ſufficere
videretur. laurentius artifices ſu
os nolens deficere. ſic predictum
panem multiplicari fecit. ꝙ in ali
mentum decem dierum operarijs
cunctis ſuffecit. ¶ In eccleſia ſā
cti laurentij apud mediolanum
vt refert vincētius in cronica ſua
calix quidam criſtallinꝰ mire pul
chritudinis habebatur. Qui cum
in quadam ſolemnitate ad altare
a dyacone portaretur. elapſus e
manibus in terram cecidit et ſta
tim comminutus fuit. At dyaco
nus merens fragmenta collegit.
et ſuper altare ponens beatū lau
rentium exorauit. et fractum ca
licē integrū et ſolidatū recepit.
¶ Legit̄ quoqꝫ in libro de miracu
lis beate v̓ginis. ꝙ quidā iudex
ſtephanus noīe rome erat. q̄ mu
nera libent̄ accipiēs. multoꝝ iu
dicia peruertebat Hic tres domꝰ
eccleſie ſancti laurentij et vnum
ortum ſancte agnetis violenter

abſtulit. et ablata iniuſte poſſedit
Accidit autem vt moreretur et
ante dei iudicium duceretur Quē
ſanctus laurentius cernēs. ad eū
cum nimia indignatione acceſſit.
et tribus vicibus brachiū ei⁹ du
riſſime ſtrinxit. et dolore nimio
cruciauit. Sancta vero agnes cū
alijs virginibus reſpicere in eū vo
luit. ſed faciē ſuam ab eo auertit.
Tūc iudex ſuper eū ſententiam fe
rens dixit. Quia aliena ſubtraxit.
et munera accipiēs veritatē ven
didit. in loco iude proditoris tra
batur. Sanct⁹ vero preiectus quē
idem ſtephanus in vita ſua valde
dilexerat ad beatū laurentium et
ſanctam agnetem accedens. pro
eo veniam precabatur Illis vero
et beata virgine ꝓ eo orantibus
cōceſſum eſt vt eius anima ad cor
pus rediret. et ibidem triginta
diebus penitentiam ageret. Acce
pit inſuper a beata virgine i mā
datis vt pſalmum Beati inmacu
lati ſingulis diebus vite ſue dice
ret. Cūq̧ ad corpus rediſſet. bra
chiū eius ita erat liuidū et adustū
ac ſi hic in corpore paſſus eſſet.
Quod ſignum in eo extitit quoad
vſq̧ vixit Male ergo ablata reſti
tuens et penitentiā agens. die tri
ceſimo migrauit ad dn̄m. ¶ Le
git quoq̧ in vita ſancti henrici im
peratoris ꝙ dū ipſe et ranegūdis
vxor eius virgines inſimul ꝑma
nerent. dyabolo inſtigāte de quo
dā milite vxorē ſuſpectā habēs.
ſuper candentes vomeres quinde
cim vicibus nudis pedibus incede
re eam fecit. Que aſcendēs dixit
Sicut me ab henrico et ab omib⁹
itactā nouiſti. ita xp̄e me adiuua
Henricus verecundia ductus. eā
in maxillā ꝑcuſſit. Cui vox dixit.
Virgo maria te ỽginē liberabit
Totā ergo cādētē maſſaȝ illeſa ꝑ
currit Cū ergo ceſar obiſſet. mul
titudo maxia demonū ante cellaȝ
cuiuſdā heremite tn̄ſibat Qui ap
ta feneſtra itrogauit vltimū qui
nā eēnt. Et ille. Legio demonū ſu
mus q̄ ad mortē ceſaris ꝓpeam⁹.
ſi forte aliqđ ꝓpriū i eo inuenire
poſſim⁹ Adiurat aūt vt ad ſe rede
at. Qui rediēs dixit. Nichil ꝓfeci
m⁹. ꝙ dū falſa vxoris ſuſpicio et
alia bona et mala in ſtatera fuiſſet
poſita. aduſt⁹ ille laurētius ollaȝ
aureā immēſi ponderis attulit. et
dū ſuperaſſe videbamur. olla iac
tata. pars alia ſtatere plurimuȝ
ponderauit. Tunc ego iratus. v
nā aurē olle ꝓrupi Ollā calicē vo
cabat. quē dict⁹ ceſar eccie emſtē
ſi i honore ſci laurētij fieri fecerat.
quē i ſpāli deuotiōe habuerat Cui
ꝓpt magnitudieȝ due aures inerāt
Repertūq̧ ē a ipatorē tūc obijſſe et
vnā aurē calicis fractā eē Refert
grego. i regiſtrō. ꝙ dū pde ceſſor
ſu⁹ quedā ad corp⁹ ſci laurētij me
liorare cuperȝ. et vbinā corp⁹ ei⁹
eſſȝ neſcirȝ. ſubito corp⁹ ei⁹ ignorā
ter reperit. oēſq̧ q̄ p̄ntes erāt tā
monachi q̄ʒ māſionarij q̄ corp⁹ e⁹
viderūt iſta decē dies mortui ſūt.
¶ Notādū ꝙ paſſio ſci laurētij inꝰ
ſcōꝝ mrꝫm paſſioēs excellētiſſia vi
det eē i q̄tuor. ſicut ex dictis ſācti
maximi et auguſti colligit Primo
in paſſionis acerbitate. Secun
do in effectu ſiue vtilitate. Ter
cio in coſtantia ſiue fortitudine.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Quarto in mirabili pugna ⁊ mo
do victorie. ¶ Primo ergo excel
lentiſſima fuit in pene acerbitate
ſicut dicit btūs maximꝰ epiſcopꝰ
Nō em̄ frēs btūs laurentius bre
ui vel ſimplici paſſione perimitur
Nā qui gladio percutit̄ ſemel mori
tur. Qui in flāmarꝫ camino mer
gitur. vno impetu liberatur. Hic
aūt longa ⁊ multiplici pena cruci
atur. vt mors ei non deſit ad ſup
pliciū et deſit ad finem. Legimus
beatos pueros in penarū ſuarꝫ de
ambulaſſe flāmis. et igneos glo
bos pedibus conculcaſſe. vn̄ et be
atus laurentius nō minore gloria
preferendus eſt. Siquidē illi in pe
narꝫ ſuarꝫ flammis ambulabant.
hic in ipſo ſupplicij ſui igne diſcū
bit. Illi veſtigijs pedū conculca
rūt incendia. iſte laterum ſuorꝫ dif
fuſione reſtinguit. Illi ſtantes in
pena eleuatis manibus orabāt ad
dn̄m. iſte proſtratus in ſua pena
toto corpore dn̄m deprecabatur.
¶ Et notandum ꝙ beatus laurē
tius poſt beatum ſtephanū inter
ceteros martires primatū tenere
dicit̄. Nō qꝛ maiorē penā ſuſtinue
rit ꝙ̄ ceteri martires. cū multi tā
tam penā et aliqui etiā maiorem
ſuſtinuiſſe legātur. ſed hoc propt̄
ſex cauſas dicit̄ inſimul concurrētes
Primo ꝓpter locū paſſionis. quia
rome que eſt caput mundi ⁊ vbi
eſt ſedes ap̄lica paſſus eſt. Secun
do ꝓpter predicationis officiū. qꝛ
officiū predicationis diligēter imple
uit. Tercio ꝓpter laudabilem diſ
tributionem theſaurorꝫ quos oēs
ſapienter pauperibus diſtribuit
Has tres rationēs ponit magiſter
willhelmus altiſſiodorenſis. Quar
to ꝓpter autenticū et ꝓbatū eius
martiriū. Quia et ſi de aliquibus
maiora tormēta legātur. tamen
hoc autēticū nō habetur. ⁊ aliqn̄
in dubium vēnit. Huius autē paſ
ſio eſt in eccl̄ia valde ſolemnis et
approbata. Vnde et multi ſancti
in ſuis ſermonibus eius paſſionē
approbāt et confirmant. Quinto
ꝓpter dignitatis gradum. qꝛ fuit
archidiaconus ſedis ap̄lice. poſt
quem vt aiunt in romana ſede ar
chidiaconus non ſurrexit. Sexto
ꝓpter ſeuiciam tormentorꝫ. quia
grauiſſima ſupplicia pertulit. vtpo
te qui ſuper cratem ferreā aſſatꝰ
fuit. Vn̄ de eo dicit beatus leo pa
pa. Laceratos artus ⁊ multa ver
berꝫ ſectione conciſos ſubiecto p̄
cepit igne torreri. vt per cratem
ferream que iam de feruore conti
nuo vim in ſe haberet vrēdi. con
uerſorꝫ alterna mutatione mem
brorꝫ fieret cruciatus vehemētior ⁊
pena productior. ¶ Scd̄o fuit ex
cellentiſſima in effectu ſiue vtilita
te. Ipſa em̄ pene acerbitas ſcd̄m
auguſtinum et maximū fecit eū
glorificatiōe ſublimem. opinione
et fama celebrem. deuotione lau
dabilem. et imitatione inſignem
Primo igitur glorificatione ſubli
mem. Vnde auguſtinus dicit. Se
uiſti perſecutor in martirem. ſeui
ſti et auxiſti palmam dum aggre
gas penas Quid non ad victoris
gloriam ingenium tuū reperit
quādo in honorē trāſierūt trium
phi et inſtrumenta ſupplicij. Ma
ximus vel ſcd̄m quoſdam libros
ambroſius. Quāuis in fauillam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

membra ſoluantur · fidei tamen
fortitudo non ſoluitur . Corporis
detrimentum ſuſtinet · ſed lucrū
ſalutis acquirit · Itē auguſtin9 ·
Vere beatum corpus quod non
a fide criſti tormentum īmutauit ·
ſed ad requiem ſancta religio co
ronauit · Secundo opinione et fa
ma fecit celebrem Vnde maxim9
vel ſecundum quoſdā libros am
broſius · Beatum martirem lau
rentium grano ſinapis poſſumus
comparare Qui diuerſis attrit9
paſſionibus per totum orbem ḡ
tia ſui meruit fragrare miſterij ·
Qui ante conſtitutus in corpore
erat humilis ignotus et vilis · poſ
tea quando vexatus · laceratus ·
exuſtus eſt · vniuerſ per totū mū
dum eccleſijs odorem ſue nobili
tatis infudit · Ideo ſanctum ē ac
deo placitum . vt natalem ſancti
laurentij precipua veneratione
veneremur · Cuius radiantibus
flammis victrix in hunc q̊ȝ diem
toto orbe criſti chocruſcat eccleſi
a · Idem Tanta martirij gloria p̄
clarus extitit vt paſſione ſua mū
dum illumenauerit vniuerſum ¶
Tercio deuotione laudabilem ·
Quare autem ſit laudandus et cū
deuotione ſuſcipiendus oſtendit
aug9 tribus racionibus ſic dicēs ·
Sanctum virum laurentium tota
debemus deuocōne ſuſcipere · Pri
mo q2 precioſum ſanguinem ſuū
xp̄t dn̄m tradidit · Deinde q2 ei p̄
rogatiuam apud dn̄m noſtr9 non
minimam contulit oſtendens q̄l
debeat eſſe xp̄ianis fides · De cui9
conſortio exiſtere martires meru
erunt · Tercio q2 idem tam ſane

te conuerſationis fuit vt coronā
martirij tempore pacis inuenirz ·
Quart9 fecit eum imitatione inſi
gnem · Vnde auguſtinus · Hec to
tius cauſa paſſionis propter quā
morti eſt addictus ſanctus vir · vt
ſui ſimiles eſſe ceteros hortaret ·
In tribus autem ſe nobis imita
bilem exhibet · Primo in aduerſo
rum forti perpeſſione Vnde augu
ſtinus Ad erudiendum dei popu
lum nullorum eſt vtilior forma q̄
martirum eloquentia · facilis ad
exorādum fit ratio · efficax ad ſua
dendum · Validiora tamen ſunt
exempla q̄ verba · et plus eſt o
pere docere q̄ voce . In quo excel
lentiſſimo genere doctrine beat9
martir laurentius q̄ glorioſā pol
leat dignitate · etiaȝ perſecutores
ipſius ſentire potuerunt · quan
do mirabilis illa animi fortitudo
non ſolum non cederet · ſed etiam
alios exemplo ſue tolerantie ro
boraret · Secundo ſe nobis imita
bilem exhibet in fidei magnitudi
ne et feruore · Maximus vel ſecū
dum quoſdam libros ambroſius ·
Dum fide ſua perſecutoris flāmas
vicit · oſtendit nobis per ignem
fidei gehenne incendia ſuperare ·
et amore chriſti diem iudicij non
timere · Tercio in ardenti amore
Idem vel ambroſius · Illumina
uit mundum plane laurētius eo
lumine quo ipſe ſuccenſus eſt · et
flammis quas ipſe ptulit omniuȝ
chriſtianorum corda calefecit De
hijs tribus etiam ſic dicit maxi9 ·
vel ambroſi9 ſcd̄m quoſdā libros
Sancti laurentij exemplo prouo
camur ad martirium · accēdimur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ad fidem· incaleſcimus ad deuoti
onē· ¶ Tercio fuit excellentiſſia
in conſtantia ſiue fortitudine· De
cuius conſtantia ſiue fortitudine
ſic dicit auguſtinus· Beatus lau
rentius manſit in xp̄o vſq̄ ad tē
ptacionē· vſq̄ ad tirannicam īt̄
rogationē· vſq̄ ad acerrimam cō
minationem· et vſq̄ ad peremptī
onē· In qua lōga morte· q̄ bene
manducauerat et bene biberat.
tanq̄ illa eſca ſaginatus ꝛ illo ca
lice ebrius tormenta non ſenſit·
et in regnum ſucceſſit· Adeo autē
fuit cōſtans et firmus· ꝙ nō ſolū
tormentis nō ſuccubuit· ſed etiaꝫ
ex ipſis tormentis vt habetur ex
dictis ipſius beati maximi factus
eſt perfectior in timore· feruentior
in amore· iocūdior in ardore. De
primo ſic dicit· Extēditur ſup flā
maꝝ ignitos globos. ꝛ ſepiꝰ ver
ſatur in latera. Sed quāto plus
penarum patitur· tāto amplius
xp̄m dn̄m pertimeſcit· Quantum
ad ſecundū ſic ait maximꝰ· vel ſe
cundū aliquos libros ambroſius·
Granū ſinapis cū atterit̄ accendi
tur· laurentius cū patitur inflam
mat̄· Itē Nouo admiratiōis ge
nere alius illum torquet. et alij
ſeuientes tormenta perficiunt· de
uotiorem laurentiū ſaluatori ſup
plicia atrociora fecerūt· Quantū
ad terciū ſic dicit· Cor eius tanta
in fide xp̄i magnanimitate conca
luit· vt deſpecto ꝓrij corporis
cruciatu· īſaniſſimo tortori ſuo tri
umphatis eius ignibus letus il
luderet ¶ Quarto fuit excellētiſſi
ma in mirabili pugna ꝛ modo vic
torie· Btūs namq̄ laurētius ſicut

ex verbis beati maximi ꝛ auguſti
ni maīfeſte colligit̄ quinq̄ ignes
exteriores quodāmodo habuit·
quos tamen omnes ſuperauit for
titer et extinxit· Primus fuit ig
nis gehenne· Secundus materia
lis flamme· Tercius carnalis cō
cupiſcentie· Quartus ardentis a
uaricie· Quintus furentis inſanie
De extinctione primi ignis ſcilicet
gehenne ſic dicit maximus· Nun
quid cedere poterat momentanee
corporis vſtioni· cuius fides eter
num gehenne extinguebat ardo
rem? Item Tranſijt per ignem
momentaneum atq̄ terrenum.
ſed flammam gehēne perpetuo ex
urentis euaſit· De extinctione ſe
cundi ignis ſcilicet materialis flā
me ſic ait maximus· vel ambroſi
us ſcd̄m quoſdam libros· Corpo
rali laborabat incendio· ſed diui
nus ardor materialeꝫ extinxit ar
dorem· Idem· Quāuis rex impro
bus ligna ſubiceret· incendia ma
gna ſupponeret. tamen ſanctus
laurentius has flammas fidei ca
lore non ſenſit· ¶ Item auguſtiꝰ
Superari caritas xp̄i flamma non
potuit· et lenior fuit ignis qui fo
ris vſſit· q̄ꝫ qui intus accēdit· De
extinctiōe tercij ignis ſcilicet car
nalis concupiſcentie ſic dicit maxi
mus· Ecce beatus laurentius trāſ
ijt per ignem quo non aduſtus in
horruit· ſed illuminatus effulſit·
Arſit ne arderet· et ne vreretur
exuſtus eſt· De extinctione quarti
ignis ſcꝫ auaricie. qualiter videli
cet auaricia illoruꝫ qui theſauros
cupiebāt euanuit ꝛ fruſtrata eſt·
ſic dicit auguſtinus· Armatur ge

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

mina face homo pecunie cupidus
et veritatis inimicus. Auaricia
vt rapiat aurum / impietate vt
auferat cristum. Michil obtinet.
michil pficit humana crudelitas.
Subtrahitur inuentis tuis mate
ria corporalis. & laurencio in celū
abeunte tu deficis flammis tuis /
De extinctione quinti igni exteri
oris ſcilicet furentis inſanie. quali
ter videlicet inſania perſequenti
um fruſtrata eſt et annichilata.
ſic dicit beatus maximus. Supe
ratis igitur flammaruꝫ ſatellitib9
atqꝫ miniſtris omne mundane
inſanie reſtrinxerat incendium.
et ad hoc vſqꝫ dyabolica profecit
intentio vt & vir fidelis ad deum
ſuum glorioſus aſcenderet et cru
delitas perſequentium cū ſuis ig
nibus confuſa torpeſcereꝫ Q8 eni
perſeqnentium inſaīa ignis fuit.
oſtendit cum ait. Furor gentilis
accenſus craticulā parat ignitā /
vt indignationis ſue flammas ig
nibus vindicaret ¶ Nec mirum
ſi hos quinqꝫ ignes exteriores ſu
perauit quoniam vt ex verbis p̄
dictis maximi habetur. tria refri
geria intus habuit & tres ignes ī
corde portauit. per que omneꝫ ig
nem exteriorem & refrigerio miti
gauit / & maioris ardoris incēdio
ſuperauit. Primum nāqꝫ refrige
rium fuit deſiderium celeſtis glo
rie / Secundum meditatio legis di
uine. Tercium puritas conſcien
tie. Per hoc triplex refrigerium
omnem ignem exteriorem extīx
it & frigidum reddidit. De primo
refrigerio quod eſt deſiderium ce
leſtis glorie ſic dicit maximus vel
ambroſius ſecundum quoſdam li
bros. Neqꝫ enim beatus laurenti
us ignium tormenta viſceribus
ſentiē poterat. qui ſenſibus para
diſi refrigerium poſſidebat. Item
Licet iacet ante pedes tiranni ex
uſta caro / corpus examine. nihil
detrimenti tamen patitur in ter
ris cuius anima demoratur in cel
De ſecūdo refrigerio quod eſt me
ditatio legis diuine ſic dicit maxi
mus vel ambroſius. Dum chriſti
cogitat precepta. frigidum eſt il
li omne quod patitur. De tercio
refrigerio quo eſt puritas conſci
entie ſic dicit beatus maximus.
vel ambroſius Ardet profecto to
tis viſceribus fortiſſimus martir
et vritur. ſed regnum celi pertra
ctans. refrigerio conſcientie vic
tor exultat. ¶ Habuit etiam
vt idem maximus oſtendit tres
ignes interiores. per quos omēs
ignes exteriores maiori incendio
ſuperauit. Primus fuit dei mag
nitudo / Secund9 ardens dilectio
Tercius vera dei cognitio / que
ipſum tanq̄ ignis irradiauit. ¶
De primo igne dicit ſic idem maxi
mus vel ambroſius. In quantū
in illo fidei ardor ferbuit. in tantū
ſupplicij flāma frigeſcit. Iteꝫ. eſſe
ſaluatoris ignem feruorē fidei legi
mus in euangelio Ignē veni mit
tere in terram / Hoc igitur igne
btūs laurentius accēſus flamma
rum non ſenſit incendium / De ſe
cundo igne ſic ait ideꝫ vel ambro
ſius. Ardebat extrinſecus martir
laurentius tiranni ſeuientis incē
dijs. ſed maior illum intrinſecus
chriſti amoris flamma torrebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

De tercio igne ſic dicit Fortiſſimū
martirem ſeuiſſima perſecutoris
ſuperare flamma nō potuit. quia
longe ardentius veritatis radys
mens eius accenſa feruebat. Itē
odio pfidie et amore veritatis ac
cenſus. appoſitam ſibi extrinſec⁹
flammam aut nō ſenſit aut vicit
¶ Habet autem laurentius inter
ceteros martires tria priuilegia
quantum ad officium. Primum
eſt in vigilia. Solus em̄ inter ali
os martires habet vigiliam. Sed
vigilie ſanctorum propt̄ multas
inordinatioēs hodie in ieiunia cō
mutata ſunt. Mos em̄ fuit olim
vt refert iohannes beleth vt in
feſtiuitatibus ſanctoruꝫ homines
cum vxoribus et filiabus ad eccle
ſiam venirent. et ibi cum lumina
ribus pernoctarent. Sed qꝛ mul
ta adulteria ī hys vigilys fiebāt.
ſtatutū fuit vt vigilie in ieiunia
conuerterentur. Nomē aūt anti
quum retentum eſt. qꝛ non ieiu
nia. ſed vigilie adhuc appellantur
Secundum priuilegium eſt in oc
tauis. Ipſe namqꝫ ſolus cum ſte
phano habet octauas inter marti
res ſicut martinus inter confeſſo
res. Tercium eſt in regreſſibus
antiphonarum. quia ſolus ipſe et
paulus habent. ſed paulus ꝓpter
excellentiā predicationis. iſte ꝓpt̄
excellentiam paſſionis.

De nomine.

Ypolitus dicitur ab yper
quod eſt ſuper. et litos
quod eſt lapis quaſi ſup
lapidem. Vel ab in et polis quod
eſt ciuitas Vel ypolitus quaſi val
de politus. Fuit em̄ ſuper lapideꝫ
xp̄m bene fundatus per conſtan
tiam et firmitatem. Fuit in ciui
tate ſuperna per deſiderium et a
uiditatem. Fuit bene politus per
tormentorum acerbitatem.

De ſancto ypolito martire.
Hiſtoria centeſimadecimaquarta

Ypolitus poſtq̄ corpus ſā
cti laurentȳ ſepeliuit. ve
nit in domum ſuam dās
pacem ſeruis et ancillis ſuis. oēs
ſacramento altaris quod iuſtin⁹
preſbiter obtulerat communica
uit. et appoſita menſa prius q̄ ci
bum ſumeret venientes milites eū
rapuerūt et ad ceſarem duxerūt
Quem videns decius ceſar ſubri
dens ait. Nunquid et tu mag⁹ ef
fectus es qui corpus laurētȳ abſ
tuliſti? Cui ypolitus. Hec feci non
quaſi magus. ſed vt xp̄ian⁹ Tūc
decius furore replet⁹ precepit vt
habitu quo xp̄ianus vtebatur ex
poliaretur. et os eius lapidibus
tunderetur. Cui ypolitus. Nō me
expoliaſti. ſed magis veſtiſti. Cui
decius. Quomodo inſipiens ef
fectus es. qꝛ nuditatem tuam nō
erubeſcis? Nunc igitur ſacrifica et
viues. ne cum tuo laurentio pere
as. Cui ypolitus. O vtinam exem
plum merear beati laurētȳ fieri.
quem tu ore polluto auſus es no
minare Tunc decius fecit eum fuſ
tibus et pectinibus ferreis laniari
Ille autem ſe xp̄ianum eſſe voce
clara confitebat̄. Et cū tormēta hu
iuſmodi derideret. veſte militari

qua ãtea vtebatur eum veſtiri fe
cit. hortans vt amiciciam ac militi
am priſtinam retineret. Cui cum
ypolitus diceret ſe xp̄o militare.
decius ira replet⁹ valeriano pre
fecto eum tradidit. vt omnes fa
cultates ei⁹ acciperet. et diris tor
mentis eum interficeret. Inuēto
quoqꝫ ꝙ eius familia xp̄iana eſſꝫ
adducti ſunt omnes ante ipſi⁹ cō
ſpectū. Qui cū ad ſacrificia coge
rēt̄ cōcordia nutrix ypoliti ꝓ oībꝫ
reſpondit. Nos cum dn̄o nr̄o ma
lum⁹ mori pudice ꝙ̄ viuere impu
dice. Cui valerianus. Genus ſer
uorum niſi cum ſuppliciis nō emē
datur. Tunc preſente ypolito et
gaudente. iuſſit eam tam diu plū
batis cedi quouſqꝫ ſpiritum emi
ſit. Dixitqꝫ ypolit⁹. Gratias ago
tibi dn̄e. qꝛ nutricem meam ante
conſpectum ſanctorum tuorum p̄
miſiſti Deinde extra portam tibur
tinam valerianus ypolitum cū fa
milia ſua duci fecit. Ypolitus aūt
omnes confortans dixit. Fratres
nolite metuere. qꝛ ego ac vos vnū
dn̄m habemus. Juſſitqꝫ valeria
nus vt in conſpectu ypoliti omni
bus capita amputarentur. ypoli
ti vero pedes ad colla indomitorꝫ
equoruꝫ fecit ligari. et ꝑ carduos
et tribulos tam diu trahi donec
ſpiritum exalauit circa annos do
mini ducentos quinquagintaſex
Eorum autem corpora iuſtinus
preſbiter rapuit. et iuxta corp⁹
ſancti laurentÿ ſepeliuit. Corpus
vero ſancte cōcordie inuenire nō
poterat. qꝛ fuerat in cloacam pro
iectum. Miles autem quidam no
mine porphirius credens beatā
concordiam aurum aut gemmas
in veſtimentis habere. ad quendā
cloacarium nomine hyreneuꝫ qui
erat occulte xp̄ianus acceſſit ac di
xit. Secretū cuſtodi ac extrahe cor
pus cōcordie de cloaca. qꝛ ſpero
ꝙ aurum aut gemmas in veſtib⁹
ſuis habet. Cui ille. Oſtende mi
chi locum et ſecretum habebo. ac
quicquid inuenero nūciabo. Cū
enī extractum fuiſſet et nichil in
ueniſſet. miles ille protin⁹ fugit.
et hyreneus vocato quodam xp̄i
ano nomine habundo. corpus ad
ſanctum iuſtinum detulit. Quod
ille deuote ſuſcipiens iuxta corp⁹
ſancti ypoliti et aliorum ſepeliuit
Quod valerianus audiens. hire
neum et habundum tenuit. et
ambos in cloaca viuos necauit.
Quorum corpora iuſtinus rapuit
et cum alÿs ſepeliuit. ¶ Poſt hec
decius cum valeriano ī curruꝫ au
reum aſcendit. et pergunt ad am
phitheatrum vt crucient̄ xp̄ianos.
Arreptus ergo decius a demonio
clamabat. O ypolite cathenis aſpe
ris vinctū me ducis. Valerianus
ſimiliter exclamabat. O laurenti
igneis cathenis me ligatū trahis
Et eadem hora valerianus expira
uit. Decius autem domum reuer
ſus triduo a demone vexatus cla
mabat. Adiuro te laurenti modi
cum ceſſa a tormentis et ſic mortu
us eſt Quod vxor eius triphonia
videns dimiſſis omnibus ad ſan
ctum iuſtinū cū filia ſua cirilla ac
ceſſit. ac ab eo cū multis alÿs bap
tiſari ſe fecit. Alia vero die dum o
raret triphonia ſpiritum emiſit.
Cuius corpus iuſtinus preſbiter

iuxta corpus ſancti ypoliti ſepeli
uit. ¶ Audiētes ꝗꝺragitaſeptem
milites. ꝙ regia ⁊ ei⁹ filia xpianē
facte eēnt. venerūt cū vxorib⁹ ſu
is ad iuſtinū pſbiteꝝ vt baptiſma
ſuſciperēt Quos oēs dyonſi⁹ qui
ſcō ſixto ſucceſſerat baptiſauit.
Claudi⁹ aūt iperator cirillam cū ſa
crificare nollet iugulari fecit. et
ceteros milites decollari. Quoꝝ
corpa in agro verano cuꝫ ceteris
ſepeliunt. ¶ Et aduertēdū ꝙ hic
habetur expreſſe ꝙ illi decio qui
laurentiū et ypolitū martiriſauit
ſucceſſit claudi⁹. Claudius auteꝫ
non ſucceſſit decio iperatori. ꝓmo
decio ſucceſſit ſcd̄m cronicas volu
ſianus. voluſiano galienus. gali
eno claudi⁹. Oportet ergo dicere
vt videtur ꝙ aut galienus fuit bi
nomius. et ꝙ dictus ſit galienus
⁊ decius. ſicut dicit vincentius in
cronica ſua. ⁊ godfridus in libro
ſuo. Aut ꝙ galienus in ſui adiuto
rium quendam nomine deciū fece
rit ceſarē. non tamen imperatorē
ſicut richard⁹ in cronica ſua dicit
¶ De hoc martire ſic dicit ambro
ſius in prefatione. Beatus mar
tir ypolitus xp̄m verꝫ ducem con
ſiderans. miles ei⁹ eſſe maluit ꝙ̄
dux militū comprobari Beatum
ꝗꝫ laurētiū ſue cuſtodie mancipa
tū non perſecutus eſt. ſed ſubſecu
tus. Qui cum theſauros eccleſie
diſcutit. inuenit theſauꝝ. nō quē
tirann⁹ eriperet. ſed quem pietas
poſſideret. Inuenit theſaurū vnd
vere diuitie peterēt Spreuit fauo
rē tirāni vt cū regis ꝑpetui grā ꝓ
baret. Menbris diuidi nō refugit.
ne nexibus diuellerēt eternis.

¶ Bubulcus quidā noie petr⁹ cū
i feſto btē marie magdalene plau
ſtrū iūxiſſet. ⁊ boues ſequens fre
quent ipōs maledictis vrgēt. ꝓti
n⁹ boues ⁊ aratꝝ a fulmie aſſumū
tur. ⁊ ipē petr⁹ ꝗ hec iprecatus fu
erat ſupplicio atrociori torquet.
Nā ignis eū arripuit adeo ꝙ car
nibꝫ ⁊ neruis tibie ⁊ cruris ꝯſum
ptis oſſa paterēt. ⁊ ipa tādē tibia
a ſua cōpage penit⁹ ſolueret Tūc
ille ad quādā ecciaꝫ btē v̓gis ac
cedēs tibiā ipſā i quodā foramine
ipſi⁹ eccie abſcōdit. ⁊ btāꝫ v̓ginē
lacrimis ⁊ pcibꝫ ꝓ ſua liberatioē ro
gabat Et ecce nocte ꝗdā btā v̓go
cū ſcō ypolito ei i viſioē affuit. et
eidē ypolito vt petꝝ ſanitati priſti
ne reſtitueret ipauit Statiꝗꝫ ypo
lit⁹ tibiā. crus. pedē ꝗꝫ ex foramine
accipiēs. loco ſuo ꝗſi ſurculū arbo
ri i momēto iſeruit. i ꝗ inſertione
tātos dolores ſēſit. vt ſuis clamo
ribꝫ totā familiā excitarꝫ Qui ſur
gētes ⁊ lumē accēdētes petꝝ duo
crura ⁊ duas tibias hr̄e ꝯſpiciūt.
Sꝫ ſe deludi putātes. ipſū iteꝝ ⁊
iteꝝ ꝯtrectabāt. ⁊ vera mēbra ipſū
hr̄e ꝯſpiciebāt Qui vix eū excitan
tes. vn̄ hoc ſibi acciderit ſciſcitabā
tur Sꝫ ille eos ludē exiſtimās. tā
dē vict⁹ rē vidit ⁊ ſtupuit. ſꝫ tn̄ no
ua coxa mollior ꝙ̄ vetuſta. ad ſuſ
tinentiā corpis nō poterat exeꝗri
Vn̄ ad publicationē miraculi ꝑ ā
nū claudicauit. et tūc iteꝝ btā v̓
go eidē apparēs ſcō ypolito dixit.
vt quicꝗd curatioi deeſſꝫ ſupplēt.
Euigilās ergo et ſe penit⁹ ſanatū
vidēs recluſoriū itroiuit. Cui dia
bol⁹ i ſpē nude mulieris frequēti ſ
ſime apperebat ⁊ nudā ei ſe igerēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

quanto ille fortius reſiſtebat · tan
to illa ei impudentius imcūbebat
Cū ergo ab illa plurimū vexare
tur, tādem ille ſtolam ſacerdota
lē arripiens collū eius cinxit · et
mox diabolo abſcedente · cadauer
putridū ibidē remanſit · Tantus
q̄ȝ fetor exinde exalabat · vt null9
qui hec vidit ambigeret quin cor
pus mulieris alicuius fuiſſȝ quod
diabolus aſſumpſit ·

De aſſumptiōe glorioſe virgis ·
Hiſtoria cēteſima decimaq̄nta ·

Aſſumptio glorioſe vir
ginis marie qualit̄ fac
ta ſit ex quodam libro
apocripho qui iohanni
euangeliſte aſcribitur edocetur ·
Apoſtolis nāqȝ ob p̄dicatiōis gra
tiā diuerſas mūdi ſubeuntibus re
giones · virgo beata in domo iux
ta montē ſyon poſita dicit̄ remā
ſiſſe · Oīaqȝ loca filij ſui · ſcȝ locum
baptiſmi · ieiunij · paſſiōis · ſepul
ture · reſurrectionis et aſcēſionis ·
quoad vixit deuotione ſedula vi
ſitabat · et ſcd̄m q̄d ait epiphani9
viginti quatuor ānis poſt aſcenſio
nē filij ſui ſupuixit · Refert quoqȝ
q̄ btā virgo quādo xp̄m cōcepit
erat ānoꝝ quatuordeci · et in deci
moquīto ipſū peperit · et manſit
cū eo ānis triginta tribȝ · Et poſt
mortē xp̄i ſupuixit annis viginti
q̄tuor · Et ſcd̄m hoc qñ obijt erat
ānoꝝ ſeptuaginta duoꝝ · Proba
bili9 tñ videt̄ q̄d alibi legit̄ vt du
odecī ānis filio ſupuixit · et ſic ſexa
genaria ſit aſſumpta Cū apl'i toti
dē ānis p̄dicauerīt in iudea et cir
ca partes illas ſicut eccleſiaſtica
tradit hiſtoria · ¶ · Die ergo qua
dam dum in filij deſideriū cor vir
ginis vehemēter accēdit̄ · eſtuans
anim9 ɔmouet̄ · et in exteriorē la
crimaꝝ abundantiā excitat̄ · Cum
qȝ ad temp9 ſubtracti filij equani
mit̄ nō ferret ſb̄tracta ſolatia · an
gel9 cū multo lumīe aſtitit · et re
uerent̄ vtpote ſui matrē dn̄i ſalu
tauit · Aue inquit bn̄dicta ſuſcipi
ens bn̄dictionē illi9 qui mādauit
ſalutē iacob · Ecce aūt ramū pal
me ad te dn̄am de paradiſo attuli
quē āte feretꝝ deportari iubebis
cū die tercia hac hora de corpore aſ
ſumeris · Nā filius tuus te matrē
reuerendam expectat Cui maria
rn̄dit · Si inueni gratiam in oculis
tuis · obſecro vt nomē tuū michi
reuelare digneris · Sed et hoc peto
inſtantius vt filij et frēs mei apl'i
ad me parit̄ ɔgregent̄ · vt eos an
teq̄ꝫ moriar corpalib9 oculis vide
am · et ab eis ſepeliri valeā · et ip
ſis p̄ſentibȝ ſpm̄ deo reddā · Hoc
iteꝝ peto et obſecro vt aīa mea de
corpe exiēs · nullū ſpm̄ teterrimū
videat · nullaqȝ michi ſathane po
teſtas occurrat · Cui āgelus · Cur
ſcire deſideras nomē meū dn̄a q̄d
ādmirabile eſt et magnū? Ecce au
tē oēs ad te hodie ɔgregabuntur
apoſtoli q̄ nobiles tibi exhibebūt
exequias funeris · et in ɔſpectu eo
rū ſpm̄ exalabis Nā qui olim pro
phetā de iudea in babilonē in cri
ne attulit · ſubito ipſe p̄culdubio
ad te apl'os adducere poterit in
momēto · Malignos aūt ſpūs vi
dere cur metuis · cū caput ei9 om
nino ɔtriueris et ſpoliaueris ipſū

Angelus cum ramo palmae ad Mariam a Deo mittitur, ejusque horam mortis praedicit.

Petitio Mariae.

Responsio Angeli.

Angelus beatam Mariam deſerit, & nubes B. Johannem in Epheſo rapit, & ante oſtium beatæ virginis collocat.

ſue imperio poteſtatis? Fiat tamē
volūtas tua vt ipſos nō videas.
Hijs dictis angel9 cum multo lu
mine ad celos cōſcēdit Palma au
tē illa nimia claritate ſplēdebat.
et erat quidē virge viriditati cō
ſimilis. ſed folia ei9 vt ſtella matu
tina fulgebāt. Factū eſt aūt dum
iohānes in epheſo predicaret. celū
repente intonuit. et nubes cādi
da ipſū ſuſtulit. ac raptū āte ma
rie ianuam collocauit. Percutiēs
q3 oſtiū interius introiuit. et re
uerenter virginē virgo ſalutauit
Quē felix maria conſpiciens. ve
hemēter obſtupuit. et p̄ gaudio
lacrimas cōtinere nequiuit. Dixit
q3. Fili iohannes memor eſto ver
boꝝ magiſtri tui. quibus me tibi
in matrem. et te mihi in filium cō
mendauit. Ecce a dño euocata de
bitū humane cōditiōis exſoluo et
corpus meū tibi cura ſollicita re
commendo. Audiui enī iudeos cō
ſilium iniſſe dicētes. Expectemus
viri frēs quoadusq3 illa que iheſu3
portauit ſubeat mortem. et corp9
eius ɔtinuo rapiemus. ac iniectū
ignibus comburemus. Tu ergo
hāc palmā deferri facies āte fere
trū cum corpus meū duxeritis ad
ſepulcrum. Dixitq3 iohānes. O v
tinā hic eſſent apoſtoli omnes fra
tres mei. vt decentes tibi parare
poſſem9 exequias ac exſoluē lau
des dignas. Hec illo dicēte. oēs
apli de locis in quib9 predicabāt
a nubibus rapiuntur. et ante ma
rie oſtiū collocantur. Qui viden
tes ſeſe ibidē inſimul cōgregatos
mirabant̄ dicētes. Que nam cau
ſa eſt ꝓpt̄ quā nos hic dñs inſimul

Colloquium B. Mariæ cum Johanne, in quo mortem ſuam illi indicat, & corpus ſuum commendat.

Apoſtoli omnes ex diverſis locis ſimul à nubibus rapiuntur, & ante oſtium Mariæ collocantur.

cōgregauit? Johannes ergo ad
eos exijt et dñam de corpore receſ
ſuram predixit. et addidit dicēs.
Videte fratres ne cum obierit a
liquis eam defleat. ne hoc videns
populus conturbetur et dicat Ec
ce iſti quomodo timent mortem
qui tamen alijs predicant reſurre
ctionē. ¶ Dyoniſius pauli apoſto
li diſcipul9 in libro de diuinis no
minibus hoc idem aſſerit. apl'os
ſez in dormitione virginis conue
niſſe et ſe ſimiliter interfuiſſe. ac
vnumquemq3 in laude3 xp̄i et vir
ginis ſermonem feciſſe. Ait enī ſic
loquens ad thimotheū Nos vt no
ſti et ipſe et multi ſanctorum noſ
trorum fratrum conuenimus ad
viſionē corporis vite principis et
que deū ſuſcepit. Aderat autez et
frater dei iacobus. et petr9 ſūma
et puectiſſima theologoꝝ ſummi
tas Poſtea viſum eſt poſt viſioē3
vt vniuerſi ierarche laudarent ſi
cut vnuſquiſq3 erat ſufficiens infi
nite virtutis bōitatem iherarchie
infirmitatis. Hec dyoniſius. ¶ Cū
autez beata maria oēs apoſtolos
congregatos vidiſſet dominū be
nedixit. et in medio eorum arden
tibus lampadibus et lucernis cō
ſedit Circa vero horam noctis ter
ciam xp̄s aduenit cum angeloru3
ordinibus. patriarcharu3 cetib9.
martirum agminibus. confeſſoꝝ
acie virginūq3 choris. et ante tho
rū virginis acies ordinantur. et
dulcia cantica frequentant. Qua
les autem exequie ibidem celebra
te ſūt ex predicto libello qui iohā
ni aſſcribitur edocet. Nā prior ip
ſe iheſus inchoauit et dixit. Veni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

electa mea et ponā te in thꝛonum
meū · qꝛ ↄcupiui ſpeciē tuā Et illa
Paratū dn̄e coꝛ meum paratū coꝛ
meū · Tunc oēs qui cū ihesu vene
rāt dulciter intonāt dicētes · Hec
eſt que neſciuit thoꝛ in delictis ·
habebit fructū in reſpectione aīa
rū ſcāꝝ Ipſa aūt de ſemetipſa ce
cinit dicēs · Btām me dicēt omēs
generationes · qꝛ fecit mihi mḡna
qui potens eſt · et ſcm̄ nomē eiꝰ ·
Tūc cātoꝛ cātoꝝ oībus excellē
tiꝰ intonauit · Veni de libano ſpō
ſa veni de libano · veni coronabe
ris · Et illa · Ecce venio · qꝛ in capi
te libri ſcriptū eſt de me vt facerē
voluntatē tuā deus · qꝛ exultauit
ſpūs meus in te deo ſalutari meo
Sicqꝫ marie aīa de coꝛpoꝛe egredi
tur · et in vlnas filij aduolauit ·
Fuitqꝫ tam a doloꝛe carnis extra
nea · ꝙ a coꝛruptione extiterat ali
ena · Dixitqꝫ apoſtolis dn̄s · Coꝛpꝰ
v̾ginis matris mee in vallez ioſa
phat deferte · et in monumēto no
uo quod ibidē inuenietis illud re
cōdite · et me ibidē triduo donec
ad vos redeam expectate Statim
qꝫ circūdederūt eā floꝛes roſaꝝ · ro
ſei ſcꝫ cetus martirum ⁊ lilia cōual
liū · agmina ſcꝫ angeloꝝ confeſſo
rū et v̾ginū · ¶ Poſt eam apoſto
li clamitant dicentes · Virgo pꝛu
dentiſſima quo pꝛogrederis? Eſto
nr̄i memoꝛ o dn̄a · Tunc ad concē
tum aſcendentium angeloꝛum ce
tus qui remanſerant admirati cō
cito obuiam pꝛoceſſerunt · Viden
teſqꝫ regem ſuum femine animā
in vlnis ꝓpꝛijs baiulantē · illamqꝫ
ſuper illū innixā obſtupefacti cla
mare ceperūt dicētes · Que ē iſta
que aſcendit de deſerto · delicijs af
fluens · innixa ſuper dilectum ſu
um? Quibus comitantes dixerūt
Iſta eſt ſpecioſa inter filias iheru
ſalem · ſicut vidiſtis eam plenam
caritate et dilectione. Sicqꝫ in ce
lum gaudens ſuſcipitur · et a dex
tris filij in thꝛono gloꝛie collocat ·
¶ Apoſtoli autem viderunt eius
animam tanti eſſe cādoꝛis · vt nul
la moꝛtalium lingua poſſet effari
Tres autem virgines que ibidez
erant · cū coꝛpus eius lauādi gra
tia expoliaſſent · tāta ſtatim coꝛpꝰ
claritate reſplēduit · vt tāgi qui
dem ad lauandum poſſet · videri
autem non poſſet · Tam diu autē
lux ibidem reſplēduit · donec coꝛ
pus a virginibus lotū fuit. · Apoſ
toli autem coꝛpus eius reuerent
ceperunt et ſuper feretrum poſue
runt · Dixitqꝫ iohānes petro · Hāc
palmā ante feretrum petre poꝛta
bis · qꝛ dominꝰ nobis te pꝛetulit ·
et ſuaꝝ ouiū paſtoꝛē et pꝛincipez
oꝛdinauit · Cui petrus · Hanc poti
us poꝛtare te ↄuenit · qꝛ virgo a
domino es electus · et dignū eſt
vt palmam virginis virgo ferat
Tu inſuper ſuper pectus dn̄i recū
bere meruiſti · et exinde ſapiētie
ac gratie plus ceteris fluēta pota
ſti · Et iuſtū videtur · vt qui a filio
plus recepiſti muneris · etiā impē
das v̾gini plus honoꝛis · Tu ergo
poꝛtare debes hanc palmam lumi
nis ad exequias ſāctitatis · qui po
tatus es poculo lucis de fonte per
petue claritatis · Ego autem poꝛ
tabo cum feretro ſanctū coꝛpus ·
Ceteri autez apoſtoli frēs noſtri
circumdantes feretrum referant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

laudes deo· Paulus autē̄m dixit
ei· Et ego qui minimus omnium
veſtrum ſum portabo tecum· Ele
uantes itaq̄ʒ petrus ⁊ paul9 fere
trum· petrus cepit cantare ⁊ dice
re In exitu iſrahel de egipto Cete
ri autem apoſtoli cantus dulciter
proſequuntur· Dominus autem
feretrum et apoſtolos nube prote
xit ita ꝙ ipſi nō videbantur· ſed
tantum eorum vox audiebatur.
Affuerūt et angeli cum apoſtolis
concinentes ⁊ terraȝ totam ſoni
tu mire ſuauitatis replētes· Exci
tati omnes ad tam dulcem melo
diam de ciuitate velocius exeūt.
et quidnā ſit diligentius ſciſcitan
tur· Tunc extitit qui diceret ma
riā illam eſſe quam diſcipuli ihesu
effetunt mortuam· et circa illam
delectabilem quam auditis conci
nunt melodiam Tunc omnes ad
arma concurrūt· et ſe mutuo hor
tabantur dicentes· Venite omēs
et diſcipulos occidamus· ⁊ corp9
illud quod ſeductorem illum por
tauit ignibus comburam9 Prin
ceps autem ſacerdotū obſtupuit
et ira repletus ait· Ecce taberna
culum illius qui nos et genus no
ſtrum conturbauit· qualem glo
riam nunc accepit. Et hoc dicens
manus ad lectum miſit volens il
lum euertere ac ad terraȝ deduce
re· Tunc manus eius ambe ſubi
to aruerunt et lectulo adheſerūt.
ita vt ad lectulum manibus pēde
ret· et nimio cruciatu vexatus la
mentabiliter eiularet· Reliquus
aūt populus ab angelis qui erant
in nubibus cecitate percuſſus eſt.
Princeps aūt ſacerdotum clama

bat dicēns. Sc̄e petre in hac tribu
latione me nō deſpicias· ſed pro
me obſecro ad dn̄m preces fūdas
Memor enī̄ eſſe debes qualiter ali
qn̄ tibi aſtiti. et qualiter accuſan
te te ancilla oſtiaria te excuſaui.
Cui petrus· In obſequijs domine
noſtre impediti ſumus· et curatē
oni tue modo intendere non vale
mus· Verūtamen ſi in dominum
ihesum· ⁊ in hanc que ipſum por
tauit credideris· ſpero ꝙ ꝯtinuo
ſanitatis beneficio potieris· Qui
rn̄dit. Credo dn̄m ihesum verum
eſſe filium dei et hanc ſacratiſſimā
matrē ei9· Statimq̄ʒ a feretro ma
nus ei9 ſolute ſunt· ſed tamen in
brachijs adhuc ariditas remanſe
rat. ⁊ dolor vehemēs non receſſe
rat. Dixitq̄ʒ ei petrus· Oſculare le
ctū ⁊ dic· Credo in dn̄m ihesū quē
iſta ī vtero portauit. ⁊ poſt par
tū v̄go pmanſit Qd̄ cū feciſſet· cō
tinuo priſtine redditus eſt ſanita
ti· Dixitq̄ʒ ei petr9. Accipe hāc pal
mā de manu fratris noſtri iohānis
et pones eā ſuper ꝑplm excecatū·
Et quicūq̄ʒ credere voluerit recipi
et viſum· Qui aūt credere nolue
luerit videre nō poterit ī eternū·
¶ Mariam autē portātes āgeli ⁊
apl'i in monumēto poſuerūt ⁊ iux
ta illud vt dn̄s iuſſerat ꝯſederūt.
Tercia die veniēs ihesus cū multi
tudie angelorū ipſos ſalutauit di
cēs Pax vobis Qui rn̄derūt Gl'a
tibi dn̄e de9 q̄ facis mirabilia mg̃
na ſolus· Et dixit apoſtolis domi
n9· Quid grē et honoris vob' vide
tur. vt mee nūc cōferā genitrici?
Et illi Juſtū videt dn̄e ſeruis tuis
vt ſicut tu deuicta morte regnas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

in ſecula ſic tuē reſuſcitēs matris
corpuſculū· ⁊ a dextris tuis collo
ces in eternū· Quo annuente· mi
chael archangelus continuo affu
it et marie animā corā deo preſen
tauit· Tunc ſaluator locutus eſt
dicēs· Surge proxima mea· colū
ba mea· tabernaculū glorie· vaſ
culum vite. templū celeſte· vt ſi
cut per coitū labē nō ſēſiſti crimi
nis· ſic in ſepulcro reſolutionem
corporis minime patiaris Statim
q; anima ad marie acceſſit corpuſ
culū· et de tumulo prodijt glorio
ſum Sicq; ad ethereum aſſumitur
thalamum· comitāte ſecum mul
titudine angelorum· Thomas au
tem cum abeſſet et rediens crede
re recuſaret· ſubito zonā qua cor
pus eius precinctū fuerat ab aere
recepit illeſam· vt vł ſic intellige
ret totalit̃ eſſe aſſumptā· Hoc au
tem totū qđ predictū eſt illud apo
criphum de quo ait iheronim9 in
ep̃ſa ad paulā et euſtochium eſſe
videt̃· Ille ſane libellus vere apo
crifus eſt cenſendus· niſi quo ad a
liqua fide digna· que videntur a
ſanctis approbata. que ſūt nouē
ſcʒ ꝙ promiſſa ſit et exhibita vir
gini omnimoda conſolatio· apoſ
tolorum omnium congregatio· ſi
ne dolore ꝯſummatio· ſepulture ī
valle ioſaphat ꝑparatio· exequia
lis deuotio· xp̄i et totius curie ce
leſtis obuiatio. iudeoꝝ pſecutio.
miraculoꝝ in omni cauſa cōdecē
te choruſchatio· in anima ſimul ⁊
corpore aſſumptio· Porro multa
alia ſunt ibi poſita potius ad ſimu
lationem ꝙ̃ ad veritatem· vt ꝙ
thomas non affuerit et veniēs du

bitauerit· et hijs ſimilia. que per
ſe patent· que ſunt relinquenda
potius ꝙ̃ aſſerenda· Veſtimenta
autem ipſius ad conſolationē fide
lium dicuntur in tumulo reman
ſiſſe· Vnde et de quadam parte
ipſarum veſtium tale miraculum
contigiſſe narratur· ¶ Cum dux
normanniorum vrbem carnotenſi
um obſediſſet· epiſcopus illi9 vr
bis tunicam beate marie que ibi
deʒ ſeruabatur more vexilli haſte
impoſuit. et ſubſequente populo
ſecurus ad hoſtes exiuit· Statim
q; omnis hoſtilis exercitus amen
tia et cecitate percuſſus eſt· ſtabat
q; totus corpore tremulus· et to
tus animo ſtupefactus· Quod il
li de ciuitate cernentes· diuino iu
dicio ſuperaddunt et atrociter ho
ſtes cedūt Quod beate marie plu
rimū diſplicuiſſe probat̃ ex eo ꝙ
tunica illa ꝯtinus diſparuit· et
viſū ꝯtinuo hoſtis recepit· ¶ In
reuelationib9 ſcē elizabeth legit̃·
ꝙ dū ipſa elizabeth quadā vice in
ſpū rapta eſſet. vidit in loco val
de remoto quoddā ſepulcrū mul
to lumine circumfuſum. et quaſi
ſpeciem mulieris in eo· ⁊ circum
ſtabat multitudo maxima angelo
rum· et poſt puſillum in ſepulcro
erecta eſt· et in ſublime cum illa
aſtantium multitudine eleuata·
Et ecce in eius occurſum vir qui
dam de celis admirabilis ⁊ glorio
ſus aduenit· portans in dextera
vexillum crucis· et cum eo infini
ta milia angelorum· Sicq; eam a
lacriter ſuſcipientes cum magno
concētu eam in celum deduxerūt
Poſt modicum temp9 elizabeth

Hactenus hiſtoria de aſſumtione beate virginis Mariae.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

angelum cum quo ſepe loqueba
tur de predicta viſione interroga
uit· Qui reſpondẽs ait· Oſtenſū
eſt tibi ĩ hac viſione quomodo tā
in carne ꝙ in ſpū domina noſtra
in celū aſſumpta eſt· Dicit autẽ in
eiſdem reuelationibus ſibi reuela
tum eſſe ꝙ poſt quadraginta di
es ſui tranſitus a corpore ſit aſſum
pta· Nam beata maria ſecum col
loquens ait Poſt aſcenſionem do
mini anno integro et tot diebus
quot ſunt a die aſcenſiōis vſqꝫ ad
diẽ mee aſſumptionis ſuperuixi.
Omnes autem apoſtoli mee dor
mitioni affuerunt· et corpus me
um reuerẽter ſepulture dederūt·
ſed quadrageſimo die poſtmoduꝫ
reſurrexi· Cum autẽ elizabeth eā
interrogaret vtrum hoc maīfeſta
re vel celare deberꝫ dixit· Nec car
nalibus et incredulis reuelanda·
nec deuotis et fidelibus abſcondē
da· ¶ Notādum eſt ergo ꝙ vir
go maria aſſumpta et exaltata eſt
integraliter et honorabiliter· letā
ter et excellenter· Aſſumpta eſt e
nim primo integre in anima et cor
pore ſicut pie credit eccleſia· Nō
quidē multi ſanctorum non ſoluꝫ
aſſerūt· ſed etiā hoc probare aper
tis ratiōibus moliūtur. Bernar
di enī ratio eſt Nā ſanctoꝝ corpo
ra deꝰ precioſe ſublimauit· vtpu
ta petri et iacobi tam glorioſa ve
nerabilia tradidit. et honore tam
mirifico ſublimauit vt· et ipſis de
putetur locus eorum venerationi
congruus. et ad ipſa mūdus pro
peret vniuerſus Si ergo marie cor
pus ſup terrā eſſe dicat· cū nec de
uota frequentetur viſitatiōe· ſide

lium· Nec eidem locus deputetur
honoris· nimirū videbitur xp̄s ho
norē materni corporis contēpſiſſe
cum tamen aliorū ſanctorū corpo
ra ſic honoret· Iheronimꝰ etiā di
cit ꝙ decimooctauo kalēdas ſep
tembris maria celos aſcēdit. Nō
vero dicit de corporali marie aſſū
ptione eccleſiaꝫ potius eligere pie
dubitare ꝙ aliquid temere diffini
re in ſequentibus credendū eē ſic
probat· Si nō deſunt qui dicāt in
hys qui cum xp̄o ſurrexerunt per
petuam reſurrectionē iam eſſe cō
pletam. necnō credāt cuſtodē vir
ginis iohannē ĩ glorificata carne
gaudere cum xp̄o· nec nos de bea
ta maria factum abnuimus· Cur
enī id non magis credendū eſt de
matre ſaluatoris? Qui enī dixit·
honora patrē tuū et matrem tuā.
et non veni legem ſoluere ſed ad
implere· profecto matrem ſuā ſu
per omnes honorauit· ¶ Auguſ
tinus auteꝫ nō ſolū hoc affirmat·
ſed etiā tribus rationibus hoc pro
bat. Et prima quidem eſt carnis
xp̄i et virginis vnitas· Ait enim
ſic Putredo nāqꝫ et vermis huma
ne eſt obprobriū cōditiōis· a quo
obprobrio cū iheſus alienꝰ ſit marie
natura excipitꝛ quā iheſus de ea
aſſumpſiſſe probatur. Secunda
vero eſt corporis eius dignitas.
Vnd̄ ait Thronū dei· thalamū do
mini· tabernaculū xp̄i dignū eſt
ibi eſſe vbi ipſe eſt. Tam precio
ſum theſaurum dignꝰ eſt celo ſer
uari ꝙ terra. Tercia eſt virgina
lis carnis perfecta integritas·
Ait enim ſic· Letare maria leticia
inenarrabili in corpore et anima.

ĩ proprio filio·cum proprio filio·
per proprium filium· nec ſequi
debꝫ corruptionis erumna quam
nulla ſecuta eſt tantum filiuꝫ pa
riendo integritatis corruptio· vt
ſit ſemper ĩcorrupta quam tanta
perfudit gratia·Sit ĩtegra viuẽs
que omnium integram perfectaꝫ
q̃ genuit vitaꝫ·Sit cum illo quẽ
in ſuo geſſit vtero·Sit apud illuꝫ
illa que genuit· fouit et aluit il
lum maria dei genitrix· dei miniſ
tratrix et ſeruitrix· de qua quia
ſentire aliter nõ audeo· aliter di
cere non preſumo· Ad hec facit
q̃d ille verſificator egregius ait·
Trãſit ad ethera virgo maria pu
erpera virgula yeſſe Non ſine cor
pore ſed ſine tempore tendit ad
eſſe·¶ Secundo aſſumpta eſt le
tanter· De hoc dicit geraldus e
piſcopus ⁊ martir in ſuis omelijs
Hodie beatam virginem celi ſuſ
ceperunt letando·angeli gauden
do· archangeli iubilando· thro
ni exultando·dominationes pſal
lendo·principatus armoniſando
poteſtates cithariſando· cherubi
et ſeraphin ymniſando·atq̃ ſup
ne virtutes ad diuine maieſtatis
tribunal adducendo ¶ Tercio
aſſumpta eſt honorabiliter·Quia
ipſe iheſus chriſtus dominus noſ
ter et totus milicie celeſtis exerci
tus eidem obuiam venit Vnde ihe
ronimus·Quis illud cogitare ſuf
ficiat·q̃ glorioſe hodie regina mũ
di dei genitrix maria proceſſerit·
Quanto deuotionis affectu tota
in eius occurſũ celeſtium legionũ
prodierit multitudo! Quantis ad
thronũ glorie cãticis ſit deducta!
Quã placido vultu· Quã ſerena
facie·Quã diuinis ãplexib⁹ a fili
o ſit ſuſcepta ⁊ ſup omneꝫ creatu
rã exaltata! Idem·Hodierna die
credendũ ẽ militiã celorꝝ feſtiue ge
nitrici dei obuiã aduenisse· eã q̃
igẽti luĩe circumfulſiſſe ⁊ vſq̃ ad
thronum cũ laudibus ⁊ cãticis ſpi
ritualib⁹ perduxiſſe. Celeſtẽ quo
q̃ miliciã ihr̃lꝫ tũc ĩeffabili leticia
exultaſſe· ⁊ iocũdatã ĩeffabili cari
tate ⁊ õni gratulatione iubilaſſe
Quoniaꝫ feſtiuitas hec que hodie
nobis reuoluit̃ ãnua· illis õmib⁹
eſt facta continua· Credit̃ quoq̃
q̃ ipſe ſaluator p ſe tot⁹ feſtiuus
occurrerit ⁊ cum gaudio eã ſecũ
ĩ throno collocauerit Aliter quõ
impleſſet quod in lege ipſe mandauit·
Honora patrem tuũ ⁊ ma
trem tuaꝫ·Hec iheronim⁹ ¶ Quar
to aſſumpta eſt excellenter Ihero
nim⁹· Hec ẽ dies in qua vſq̃ ad
throni celſitudineꝫ ĩtemerata ma
ter ⁊ virgo proceſſit·atq̃ in reg
ni ſolio ſublimata poſt criſtũ glo
rioſa reſedit·Qualiter autẽ in ce
leſti gl'a ſublimata ⁊ honorata ſit
oſtendit beatus geraldus epiſco
pus ĩ omelijs ſuis dicens Sol⁹ do
minus iheſus criſtus poteſt hanc
magnificarẽ quẽadmodũ fecit· vt
ab ipſa maieſtate laudẽ continue
accipiat ⁊ honorẽ·angelicis ſtipa
ta choris·archãgelicis vallata tur
mis· tronorꝝ hinc inde poſſeſſa iu
bilationibus· dominationum cir
cumcincta tripudio·principatuũ
circũſepta obſequijs·ptãtum am
plexata plauſibꝫ·v̉tutũ girata ho
norationibꝫ cherubi circũſtãtiata ym
nificationibꝫ ſeãphi vndiq̃ poſſeſſa

ineffabilibus cantationibus· Ip
ſa quocꝫ ineffabiliſſima trinitas
perhenni tripudio ſibi applaudit·
atcꝫ ſua grã in ea tota redundan
te omnes eidẽ attẽdere facit· Apoſ
tolorꝫ ſplendidiſſimꝰ ordo ineffa
bili laude illam attollit· Martirũ
multitudo õnimode ſupplicat do
mine tãte Confeſſorꝫ exercitus in
numerabilis continuũ ſibi perſõ
nat canticũ· Virginũ candidiſſia
contio iugẽm choream ad ſuaꝫ ce
lebrat gloriã· Inuite etiam infer
nus ſibi vlulat· et ꝑcaciſſimi de
mones cõclamãt· ¶ Quidã cle
ricus virgini marie deuotus ↄtra
dolorẽ quincꝫ vulnerꝫ xp̄i eã quo
tidie per hec verba quaſi conſolari
ſtudebat dicens· Gaude dei geni
trix virgo immaculata· Gaude q̃
ab angelo gaudium ſuſcepiſti·
Gaude que genuiſti eterni luminis
claritatem· Gaude mater· Gau
de ſancta dei genitrix virgo· Tu
ſola mater inupta· te laudat oĩs
factura· Genitrix lucis ſis ꝓ no
nobis queſumꝰ perpetua interuẽ
trix· Hic cũ nimio languore corre
ptus· ad extrema deuenit pauore
perturbari cepit· Cui virgo appa
rẽs dixit· Cur fili tãto timore tre
pidas· qui totiens mihi gaudiuꝫ
nunciaſti· Gaude etiã tu· et vt e
ternaliter gaudeas veni mecum
¶ Erat quidam monachus valde
lubricus· ſed in beatam mariã val
de deuotus Quadam nocte ad ſce
lus aſſuetũ ꝑgẽs coraꝫ altari trãſi
ens· beatã ṽginẽ ſalutauit· et ſic
de eccleſia exiẽs dũ quendã fluui
um vellet tranſire in aquã decidẽs
expirauit· Cuiꝰ aĩam cũ demoẽs

rapuiſſent· affuerũt angeli vt eaꝫ
liberarent· Quibꝰ demones dixe
rũt· Vt quid huc aduenistis? Ni
chil in hac anima habetis Statim
cꝫ beata maria affuit· et cur eius
aĩam rapere p̄ſumpſerãt increpa
uit· Illi aũt dixerũt· quia eum fi
niſſe vitã in malis operibus inue
nerũt. At illa Falſa ſunt que pro
fertis· Scio enĩ ꝙ aliquo pergens
me primo ſalutabat· et rediẽs ſi
militer faciebat· Qd ſi dicitis vobĩ
vim fieri· ponamus hoc in iudicio
ſũmi regis· Cũcꝫ de hoc coram dño
diſputarent· placuit ei vt anima
ad corpus rediret· et de ſuis acti
bus peniteret· Interea frẽs vidẽ
tẽs matutinas differri· ſacriſtam
querũt· et vſcꝫ ad fluuium pergẽ
tes ſubmerſuꝫ in aqua repperierũt
Cumcꝫ extracto corpore ſecũ quid
factũ fuerat mirarentur· ille repẽ
te ad vitam rediit· et rem geſtã
referens· vitam in bonis operibꝰ
ↄſummauit· ¶ Miles quidaꝫ po
tẽs valde ac diues dũ omnia bona
ſua indiſcreta liberalitate diſper
geret· ad tantã deuenit inopiam
vt qui conſueuerat magna tribu
ere· iam inciperꝫ minimis indige
re· Habebat autem vxorem pudi
ciſſimã et beate marie deuotam·
Appropinquante autem quadam
ſolemnitate in qua predictus mi
les multa donaria conſueuerat e
largiri· cum iã quid tribueret nõ
haberet· nimia confuſione et vere
cundia ductus· quouſcꝫ predicta
ſolemnitas tranſiſſꝫ deſertum lo
cum meroris amicum expetiit· vt
fortune ſue incommoda plãgeret
et verecũdiam euitaret· Et ecce

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſubito quidam equus valde terri
bilis · terribiliorem habēs aſſeſſo
rem acceſſit Cuius aſſeſſor eū allo
quitur et cauſam tante ſue triſticie
ſciſcitatur · Cui cū omnia que ſibi
contigerāt per ordinem enarraſſz
ille ait · Si michi in modico obtē
perare volueris · magis ꝙ antea
gloria et diuitiꝭ abundabis · Spō
det ille principi tenebrarꝫ ſe quic
quid iuſſerit ſe libenter facturuꝫ
dūmodo ipſe ſibi impleat quod ꝓ
mittit · Et ille · Ecce ꝑges in domū
tuam · in tali loco requires · ⁊ ibi
dem tot auri et argenti pondera
et tot lapides precioſos inuenies
Michi autē hoc facias vt tali die
vxorez tuam huc ad me adducas
Sub tali promiſſione miles ad do
mum reuertitur · ⁊ in loco de quo
ſibi dixerat querens · omnia reppe
rit que ſibi predixerat · Que inue
niens · mox emit palacia · largitur
dona · redimit fundos · comparat
ſeruos · Appropinquante vero die
ſtatuta vxorem ſuam vocauit et
dixit Equum conſcende qꝛ aliquo
longius mecū pergere te oportet
At illa tremēs et pauens viri im
perio contradicere non preſumens ·
beate marie ſe deuote cōmēdauit
et poſt virum ire cepit · Cum au
tem longius proceſſiſſent · et in
via quandam eccleſiā inueniſſēt ·
illa de equo deſcendens eccleſiam
intrauit viro exterius expectan
te · Dum vero beate marie ſe deuo
te commēdaret · illa ſubito obdor
miuit · et virgo glorioſa predicte
matrone habitu ⁊ qualitate ꝑ oīa
ſimilis de altari proceſſit · ⁊ foras
exiens equum conſcēdit · matro
na illa in eccleſia remanente Vir
autem ſuam vxorem eē arbitrās
profectus eſt · Cum autem ad lo
cum ſtatutum veniſſet · ecce prin
ceps tenebrarum cum impetu ni
mio veniebat et ad locum feſtina
bat · Sed cum appropinquaſſet ·
ſtatim ille intremuit · et tremēs
ac pauens accedere non preſum
pſit Dixitqꝫ militi Infideliſſime ho
minum cur michi taliter illuſiſti ·
et pro tātis beneficiꝭ michi talia
contuliſti? Ego enī tibi dixeram
vt ad me adduceres tuam coniu
gem · et tu michi adduxiſti dnī ge
nitricem · Volebam vxorem tuaꝫ
et adduxiſti michi mariam · Nam
cum vxor tua mihi multas inferat
iniurias · de ea volebam expetere
vltionem · Et tu ad me iſtaꝫ addu
xiſti vt me torqueat et in infernū
mittat · Audiens hec vir vehemen
ter ſtupebat · et pre timore et am
miratione nimia loqui non pote
rat · Beata autem maria dixit ·
Qua temeritate nequꝫ ſpiritus de
uote mee nocere preſumpſiſti? Nō
hoc tibi īpune cedet · et nūc te hac
plecto ſētētia · vt ī infernū deſcē
das · et alicui me cū deuotione in
uocāti nocere de cetero non preſu
mas · Ille aūt cū mlͭo eiulatu re
ceſſit · et vir de equo exiliēs ſe ad
eius pedes ꝓſtrauit · Quē virgo
increpās ad ſuaꝫ vxorem que ad
huc in eccleſia dormiebat iubꝫ re
dire · et omnes diuicias demonis
abicere · Rediens ergo cū adhuc
vxorē ſuam dormientem inueniꝫ
eā excitauit · ⁊ ſibi que acciderant
enarrauit Cū aūt domū rediſſent
et oēs demōis diuicias abieciſſēt ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

in laude virginis deuotiſſime per
manſerunt· et multas poſtmodū
diuitias ipſa largiēte virgine re
pererūt. ¶ Ad iudiciuꝫ dei quidā
in viſione rapitur qui pccōꝝ ſar
cina grauabatur· Et ecce ſathan
affuit ⁊ dixit· Nihil in hui⁹ anima
habetis propꝛii· ſed mei potius ex
tat dominii· Habeo em̄ inde pub
licum inſtrumentū· Cui dixit do
minus. Vbi eſt inſtrumentū? Et
ille. Inſtrumentū habeo quod o
re ꝓprio dictaſti· et perpetuo du
raturꝫ ſanxiſti· Dixiſti em̄· Quacū
qꝫ hora de fructu hui⁹ ligni come
deritis· morte moriemini· Cū igit̄
iſte ſit de progenie illoꝝ qui ſibi
vetitū comederūt cibū· iure inſtru
menti publici meū ī iudicio debꝫ
mori. Dixit autem dn̄s· Permit
tatur homo pro ſe loqui. Ille aūt
obmutuit· Dixit iterum demon·
Meus eſt iterum preſcriptione·
qꝛ eū iam triginta annis poſſedi·
et michi tanꝙ̄ ſeruus ꝓprius obe
diuit· Et ad hoc iterꝫ ille obmutu
it· Demon iterꝫ dixit· Me⁹ eſt eti
am· qꝛ ⁊ ſi aliqua bona fecerit· ei⁹
tamen mala incomparabilit̄ vin
cunt bona· Dominus aūt nolens
contra eum cito ꝓferre ſententiā
eidem octo dieꝝ terminū conceſſit·
vt octauo die coram ſe compare
ret· et de hys omnibus rationeꝫ
redderet Cum ergo a facie dn̄i tre
mens ac merens abiret· quidā ei
obuiauit· ⁊ cauſā tante triſticie
requiſiuit. Cui cum ille omnia p
ordinem retuliſſet. ait Ne timeas
nec formides· qꝛ de primo viriliť
te iuuabo· Cū autem ab eo interro
garet quo noīe vocaret̄ ait· Veri
tas eſt nomen meum· Inuenitqꝫ
ſecundum qui promiſit eum iuua
re efficaciter de ſecundo. Interro
gatus quo nomine vocaretur· re
ſpondit Iuſticia vocor· Die autē
octauo ad iudiciū venit· et demō
ei primū obiecit· Ad quod reſpō
dens veritas ait· Duplicem mortē
eſſe nouimus· corporis ſcꝫ et gehē
ne· Illud ergo inſtrumentum qđ
pro te demon allegas. nō loquit̄
de morte gehēne ſed corporis· Nđ
quidem ex hoc manifeſtum eſt· qꝛ
cum omnes in illa ſententia inclu
dantur. nō tamen omnes gehēne
ignibus moriuntur· Quantūꝫ ad
mortē corporis eſt ſemper duratu
rum· quantum vero ad mortem a
nime eſt pro xp̄i noīe reuocatum·
Tunc demon videns qꝛ in primo
ſuccubuit· ſecundum ſibi obicere
cepit· ſed iuſticia affuit· ⁊ pro eo
taliter reſpondit. Licet eum mul
tis ānis ſeruum poſſederis· tamē
ratio ſemper contradixit· Semp
em̄ ratio murmurabat qꝰ taꝫ cru
deli domino ſeruiebat· Ad terciuꝫ
neminem habuit adiutorē· Dixit
qꝫ dominus· Afferatur ſtatera ⁊
bona ⁊ mala om̄ia ponderentur
Veritas autem et iuſticia pecca
tori dixerūt· Ad matrē miſericor
die que iuxta dominū ſedet tota
mente recurre· et eam in tui ad
iutoriū inuocare ſtude· Qđ cū ille
feciſſet. btā maria in ei⁹ adiutori
um venit· et ſup ſtaterā ex illa p
te vbi erāt pauca bona manū ap
poſuit· Dyabolus autē ex alia par
te trahere conabat̄· ſꝫ mr̄ mīe pre
ualuit· ⁊ pccōrem liberauit· Ille
igit̄ ad ſe rediens ī melius vitam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

mutauit. ¶ Circa annos domini
centū ſexaginta ſeptē in ciuitate
bituricenſi cū criſtiani in die paſ
che cōicarent. cū pueris xp̄iano
rū quidā puer iudeoꝝ ad altare
ꝓcedēs corpus dn̄i cū eiſdem acce
pit Reuerſus domū cum a patre
vnde veniſſet īterrogaret̄ . rn̄dit
ſe cū pueris xp̄ianis cuȝ quibꝰ ad
ſcolas ibat ad eccleſiā iuiſſe ⁊ cū
eis cōmunicaſſe . Tūc pater eiꝰ
furore repletꝰ puerū apprehēdit ⁊
ꝯtinuo ī fornacē ardentem que ibi
dem erat ꝓiecit . Stati aūt dei ge
nitrix in ſpecie ymaginis quā ſup
altarē puer viderat eideȝ affuit ⁊ e
um illeſum ab igne ſeruauit. Ma
ter vero pueri multos xp̄ianoꝝ ⁊
iudeoꝝ ſuis clamoribꝰ congrega
uit . Qui vidētes puerū in forna
ce nichil leſiōis habētem . ipſū inde
extraxerunt ⁊ quomodo potuiſſet
euadere īterrogauerunt . Qui reſ
pōdit . Illa reuerēda domina que
ſup altare ſtabat michi auxiliū p̄
buit . ⁊ oē a me īcendium ꝓpul
ſauit Tūc xp̄iani ītelligentes eſſe
ymaginem beate marie . patrem
pueri acceperūt ⁊ ipſū in fornaceȝ
proiecerunt . qui continuo cōbuſ
tus ⁊ penitus conſumptus eſt . ¶
Quidam monachi ante diem iux
ta flumen ſtabāt . ⁊ ibidē ſe fabu
lis ⁊ ocioſis ſmonibꝰ reſoluebāt .
Et ecce audiunt remiges per flu
men impetu nimio nauigantes .
Quibus monachi dixerunt . Qui
vos eſtis? Et illi . Demones ſumus
qui animam ebroinj prepoſiti do
mus regis francoꝝ qui a mona
ſterio ſancti galli apoſtatauit in ī
fernum deferimus Quod audien

tes monachi vehemētiſſime timue
runt et fortit̄ exclamauerūt . Scā
maria ora ꝓ nobis . Quibꝰ demo
nes dixerunt . Bene mariam in
uocaſtis Vos eniȝ diſcerpē ⁊ ſub
mergere volebamus quia vos diſ
ſolute ⁊ extra horam confabulan
tes inuenimꝰ . Tūc monachi rede
unt ad cenobiū . ⁊ demones ꝑe
rant ad infernū . ¶ Quedā muli
er ſibi a demone ī forma hominis
viſibiliter apparente multas mo
leſtias ſuſtinebat Multaqȝ reme
dia . nūc aque bn̄dicte aſperſiōeȝ
nūc hoc . nunc illud adhibebat re
medium . ſed nec ſic ille ceſſabat .
Quidam autē vir ſanctꝰ conſu
luit ſibi vt cuȝ ad eam accederet
illa eleuatis manibꝰ ſācta maria
adiuua me ꝓtinus exclamaret .
Qd cū illa feciſſet . dyabolꝰ quaſi
lapide percuſſus territꝰ ſtetit . et
poſtmodū dixit . Malus dyabolꝰ
itret ī buccā illiꝰ q̄ te iſtd docuit .
et ſtatim euanuit . nec ad eā poſt
moduȝ acceſſit ¶ Notādū ꝙ quod
dam miraculū v̄ginis ē in fine le
gende ſancti ypoliti quia in eo de
ipſo ſancto ypolito agit̄ in parte

De nominis interpretatiōe be
ati bernardi.

Bernardus dicitur a ber
quod eſt puteus vl̄ fōs
et nardus que vt dicit
gloſa ſuper cantica . eſt herba hu
milis ⁊ calide nature et odorifera
Fuit enim calidus in feruēti amo
re . humilis in conuerſatione .
fons in doctrine emanatione .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

et puteus in ſciētie pfunditate · o
doriferus in fame ſuauitate Eius
vitam gallus abbas ſancti theode
rici et ſocius beati bernardi et ber
naldus abbas boneuallis ſcripſe
rūt ·

¶ De ſancto bernardo abbate ·

¶ Hiſtoria centeſima decimaſexta

Bernardus in burgundia
caſtro fontanis ex nobili
bus valde et religioſis pa
rentibus ortus eſt · Cui9 pater te
celinus miles ſeculo ſtrēnuus nec
minus deo religioſus · mater vero
aales nūcupata eſt · Hec ſeptem
filios genuit · ſex mares · feminaꝫ
vnam Mares aūt oēs monachos
futuros · feminam ſanctimonialeꝫ
intellexit · Mox aūt vt filiū partu
ediderat · manibus ꝓprys ipſū do
mino offerebat · Alienis vberib9
ipſos nutrici refugiebat · quaſi cū
lacte matno materni quodāmo
do infundēs naturā · Cuꝫ aūt cre
uiſſent q̄diu ſub manu ei9 erant
hēmo magis q̄ curie nutriebat ·
cibis groſſis et cōmunibus paſtēs
eos quaſi cōtinuo ad heremū trāſ
mittēdos · Cū ergo terciū filiū ſcꝫ
bernardū adhuc geſtaret in vtēo
vidit ſomniū pſagiū futuroꝝ · ca
tellū ſcꝫ totū cādidū · totū in dor
ſo ſubrufū et latrantē in vtero ſe
hrē · Qd cum cuidā viro dei expoſu
iſſet · ille ꝓphetica voce rñdit · Op
timi catuli mater eris · qui dom9
dei cuſtos futurus magnus cōtra
inimicos dabit latratus · Erit em̄
predicator egregius · et multos
medicinalis lingue grā curaturus
¶ Cū aūt bernard9 adhuc pueru
lus eſſet · et graui dolore capitis
egrotaret · venientē ad ſe mulier
culā vt dolorē ſui capitis ſuis car
minibus mitigaret · cum indigna
tione nimia exclamās repulit et
abiecit · Puerulī aūt bono zelo di
uina nō defuit clemētia · ſed conti
nuo ſurgēs liberatū ſe eſſe cogno
uit · ¶ In ſacratiſſima dominice
natiuitatis nocte cum puer ber
nard9 matutinale officiū in eccia
expectaret · et q̄ hora noctis xp̄s
nat9 fuiſſet ſcire cuperet · appary
it ei puerulus iheſus q̄ſi iterꝝ ante
oculos ſuos ex vtero matris naſ
cēs Vnde q̄diu vixit hāc fuiſſe ho
rā natiuitatis dñice ſemper puta
uit · Ab illa ergo hora in hys que
ad illud pertinent ſacramentum
et ſenſus ei profundior et ſermo
copioſior datus eſt · Vnde et poſt
modum in laudeꝫ genitricis et ge
niti inter ipſa ſuoꝝ tractatuū ini
tia inſigne opuſculū edidit · in q̊
illā lectionē euāgelicā Miſſus eſt
gabriel angel9 explanauit · ¶ Vi
dēs āntiqu9 hoſtis ꝓpoſitū pueri tā
ſalubre · ei9 caſtitatis ꝓpoſito inui
dit · mltoſqꝫ ſibi laqueos tempta
tiōis oppoſuit · Cū em̄ aliqn̄ i quā
dā feminā oclos defixos aliq̄diu
tenuiſſet · cōtinuo de ſeipſo erubeſ
cēs in ſemetipſū ſeueriſſim9 vltor i
ſurgit · ac i ſtagnū gelidaꝝ aqua
rū inſiliēs tā diu ibidē pmāſit · do
nec pene exanguis effect9 p gra
tiā dei a calore carnalis cōcupiſcen
tie totus refriguit · ¶ Circa idem
tēpus iſtinctu demōis puella que
dā in lecto dormiētis ſe nudā inie
cit · Quā ille ſentiēs · cū oī pace et
ſilētio ptē ei lectuli quā occupaue

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

rat ceſſit · et in latus alterū ſe con
uertens dormiuit · Miſera vero il
la aliq̄diu ſuſtinēs et expectās de
inde palpās et ſtimulās · nouiſſime
cū immobilis ipſe p̄ſiſteret illa li
cet ipudentiſſima erat erubuit · et
horrore ingēti atq̄ admiratione p
fuſa ſurgēs aufugit · ¶ Cū iterū ī
domo cuiuſdam matrone hoſpita
ret · illa adoleſcentē aſpectu deco
rū cōſiderans · vehementer in eius
concupiſcentiā exarſit · Cum aūt
ſeorſum lectum ſibi ſterni feciſſʒ ·
ipſa impudenter et ſilenter de no
cte ſurgēs ad eum acceſſit · Quā
ille ſentiens protinus exclamauit
Latrones latrones · Ad quā vocē
mulier fugit · familia ſurgit · lucer
na incendit · latro querit · ſed mi
nime inuenit · Ad lectulos ſingu
li redeunt · quieſcūt ceteri · ſed nō
illa miſera requieſcit Nam denuo
exurgit · bernardi lectuluʒ petit ·
ſed ille latrones latrones denuo
exclamauit · Latro iterū queritur
ſed nequaq̄ ab eo qui ſolus noue
rat publicatur Vſq̄ tercio impro
ba mulier ſic repulſa · vix tandem
metu vel deſperatione victa ceſſa
uit · Cū autem ſequenti die iter a
geret · arguentes eū ſocij quō to
tiens latrones ſomniauerit per
quirebāt · Quibus ille ait · Vera
citer in hac nocte inſidias ſū ppeſ
ſus latronis · q2 hoſpita mihi nite
bat̄ auferre theſaurū irrecuperabi
lē caſtitatis · ¶ Perpēdens igitur
nō eſſe tutū cohabitare ſerpenti ·
fugā meditari cepit · et ordinē ciſ
terſienſiū extūc ingredi delibera
uit · Qd cū frēs eius cognoſcerēt
et eū ab hoc ꝓpoſito modis omni

bus prohiberent · tantā ei gratiā
dn̄s cōtulit · vt nō ſolū ipſe a con
uerſione nō prohiberet̄ · ſed et oēs
fratres ſuos et multos alios ad re
ligionē dn̄o lucraret̄ · Gerard9
tn̄ frater ei9 miles ſtrenuus hec
fris v̄ba vana putabat · et ei9 om
nino monita repellebat · Tūc ber
nardus fide iā igneus · et fraterne
caritatis zelo mirū in modum ex
aſperatus · ſcio inquit frater mi
ſcio q2 ſola vexatio intellectum da
bit auditui · Digitumq̄ lateri eius
apponens · veniet inquit dies et ci
to veniet quādo lancea latus hoc
perforabit · et ad cor tuū conſilio
quod abicis viā dabit · Poſt pau
cos dies gerardus ab inimicis ca
pit̄ · et in loco cui frater digituʒ
īpoſuerat infixam lanceaʒ geſtās
trahitur · et in cuſtodia vinculat̄
Ad quem bernard9 veniēs · cum
ſibi loqui non permitteretur · ad
eum exclamauit · Scito frater ge
rarde q2 in proximo ituri ſumus ·
et monaſteriū intraturi · Eadem
nocte compedes de eius pedibus
ceciderūt · et oſtio per ſe aperto ·
letus aufugit · Indicauitq̄ fratri
ſe mutaſſe propoſitum et fieri vel
le monachū · ¶ Anno ab incarna
tione dn̄i milleſimo centeſimo du
odecimo · a conſtitutione domus
ciſterſienſis decimo quinto · ſeru9
dei bernardus ānos natitatis cir
cit̄ vigintiduos hn̄s cū ſocijs āpli9
q̄ trigīta ordinē ciſterſieſiū īgreſ
ſus ē · Cū aūt bernard9 cū frib9 ſu
is domū p̄nā egrederet̄ · guido p̄
mogenitus videns niuardū frēʒ ſuū
minimū pueruʒ ludentē in platea
cū pueris · eya inq̄t frat̄ niuarde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ad te ſolum reſpicit omnis terra
poſſeſſionis noſtre Cui non pueri
liter puer reſpondit. Vos ergo
celum habetis. et michi ſolummo
do terram relinquitis? Non ex e
quo diuiſio hec facta eſt. Modico
ergo tempore cū patre remāſit.
ſed fratres poſtmodū ſecutus eſt.
¶ Ingreſſus ergo ordinem ſeruꝰ
dei bernardus. ita totus in ſpiri
tu abſortus eſt. et deo totalr̄ mā
cipatus. vt iā nullis ſenſibus cor
poreis vteretur. Jam quippe ānū
in cella nouiciorum exegerat. et
adhuc an domus haberet teſtudi
nem ignorabat. Multo tempore
eccleſiam intrans ⁊ exiens. in ca
pite vbi tres erant feneſtre. vnā
tantum putabat eſſe feneſtram.
¶ Abbas autem ciſtercienſis fra
tres ad edificandum domum cla
reuallis miſit. et eis bernardum
in abbatem prefecit. Qui multo
ibidem tempore in nimia paup̄
tate degebant. et pulmenta ſepi
us ex folijs fagi conficiebant. ⁊
panē de ordeo et milio et vicia fa
ciebāt. Vigilabat autem ſeruus
dei vltra poſſibilitatē humanā.
Nullum enī tempus ſe magis p̄
dere conqueri ſolebat ꝙ quo dor
miuit. ydoneam ſatis reputās cō
parationem ſomni et mortis. vt
ſic dormientes videantur mortui
apud homines quomodo apud de
um mortui dormientes. Vnde eti
am ſi quē forte durius ſtertentē
audiret. ſeu minus cōpoſite vide
ret iacentē patienter ferre vix po
terat. et ſeculariter ſeu carnalr̄
eum dormire cauſabatur. ¶ Ad
comedendū vix aliqua trahebat

appetitꝰ voluptate. ſ₃ ſolo timore
defectꝰ ſic accedebat ad ſumēdū ci
bū q̄ſi ad tormētū Poſt cibū ſēper
quantū comederit penſare ſolitus
erat. Si quando vel ad modicum
menſurā ſolitā exceſſiſſe. ſe depre
hendit impune abire nō patiebat
Sic gule illecebras edomu[..]at. vt
ipſā quoq₃ ſaporis diſcretionem
ex magna parte perdiderat. Nā
et oleū ſibi per errorē ꝓpinatum
bibit ⁊ penitus ignorauit Nec p̄i
us id cognouit donec quidam la
bia eius miraretur inuncta Sagi
men inſuper crudum per errorem
ſibi oblatum pro butiro multis di
ebus noſcitur comediſſe. Solam
autem aquam ſibi ſapere dicebat
eo ꝙ dum ſumeret fauces et gut
tur eius refrigeraret. Quicquid
in ſcripturis didicerat. maxime i
ſiluis et in agris meditādo et orā
do ſe confitebatur accepiſſe. ⁊ nl̄
los ſe aliquādo magiſtros habuiſ
ſe niſi quercus ⁊ fagos inter ami
cos dicere ſolebat. Demq₃ confeſ
ſus eſt aliquando meditanti vel o
ranti ſacram omnem velut ſub ſe
poſitam vl̄ expoſitam ſibi apparu
iſſe ſcripturam. ¶ Quodam tē
pore ſicut ipſe in canticis refert.
cū interloquendū ex hijs que ſug
gerebat ſpiritus. et ſi non infideli
minus tamen fidenti animo reſer
uaret. vt haberet quid diceret de
nuo tractaturꝰ. ecce vox venit ad
eū dicens. Donec iſtud tenueris a
liud non accipies. In veſtibus ei
ſemper paupertas placuit. ſordes
nunꝙ̄. nimirū animi fore indices
aiebat. aut negligentis. aut ina
niter apud ſe glorīātis. aut foris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

humanam gloriam affectantis.
Prouerbium illud in ore eius fre
quenter. ſemper in corde Qui hoc
facit quod nemo. mirantur omēs
Vnde et ciliciū pluribus annis
portauit quo diu occultū eſſe potuit
Sed vbi hoc cognitū eſſe ſenſit.
continuo illud abiciens ad cōmu
nia ſe conuertit. Nunq̄ ſic riſit vt
nō potius ad ridendū q̄ ad repri
mēdum ſibi vim facere oporteret.
et riſui ſuo magis ſtimulū adhibe
re q̄ frenū ¶ Cū aūt patientie ge
nus ſolitus erat dicere tripartitū.
videlicet ad verborū iniurias. ad
damna rerū. ad corporis leſionē.
hanc ipſe hys exemplis ſe habere
probauit. Cū enī cuidā epiſcopo
amicabiliter eum ammonens quā
dam ſcripſiſſet epiſtolā. ille vehe
menter exacerbatus. amariſſimā
reſcripſit ep̄lam in principio ita di
cens. Salutem et nō ſpm̄ blaſphe
mie. tanq̄ ex ſpū blaſphemie illi
ſcripſiſſet. Ad quē ille. Ego ſpm̄
blaſphemie me habere nō credo.
nec maledixiſſe cuiq̄. nec maledi
cere me velle ſcio. preſertim prin
cipi populi mei. ¶ Quidam ab
bas pro vno cenobio cōſtruendo
ſexcentas marcas argenti eidem
miſit. Sed tota pecunia cū deferre
tur a predonibus ſublata eſt. Quo
audito. nihil aliud dixit niſi bene
dictus deus qui nobis pepcit a tā
to onere. Sed et illis inquit qui
tulerūt leuius eſt parcendum.
Cū q̄ hoc humana cupiditas ſuſ
tulit. Tum quia pecunia magna
magnam eis temptationis occaſi
onē ingeſſit. ¶ Quidā inſuper
canonicus regularis ad eum venit

et vt in monachum reciperet in
ſtanter rogauit. Cui cum ille nō
acquieſceret. ſed ad ſuam eccleſi
am redire perſuaderet. vt quid er
go ait ille in libris tuis perfectio
nem tantopere commendaſti. ſi
eam non exhibes cupienti? Vtinā
illos tuos tenerem libros. vt eos
penitus lacerarem. Cui ille. In nul
lo eorū legiſti non poſſe te in tuo
clauſtro eſſe perfectum. Morum
correctionem. non locorū mutati
onem in libris omnibus commen
daui. Ille vero inſanus in eū im
petum faciens. tam grauiter eius
maxillam percuſſit. vt ſuccederet
rubor ictui. ac poſt ruborē tumor
ebulliret. Iam qui aderant in ſa
crilegum inſurgebant. Sed pre
uenit eos ſeruus dei clamans et
adiurans per nomē chriſti. vt nul
latenus tangeretur. nec ſibi quic
q̄ iniurie inferretur. ¶ Nouici
is autem intrare volentibus dice
re conſueuerat. ſi ad ea que intus
ſunt feſtinatis. hic foris dimittite
corpora que de ſeculo attuliſtis.
Soli ſpiritus ingrediantur Caro
autem non prodeſt quicq̄. ¶ Pa
ter eius qui ſolus domi remanſe
rat ad monaſterium iuit. et ibi
dem poſt aliquod tempus in ſene
ctute bona deceſſit. ¶ Soror au
tem eius ſeculo nupta. cum in di
uitiis et delicijs ſeculi periclitare
tur. quadam vice fratres ſuos ad
monaſterium viſitatura acceſſit
Cūq̄ veniſſet cum comitatu et ap
paratu ſuperbo. ille eam tanq̄ re
te diaboli ad animas capiendas
abhorruit. nec ad videndum eā
exire aliq̄tenus acquieuit. Videns

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

illa ꝙ nullus fratrum ſuorum ſibi
occurreret · ſed ab vno eorū qui
tunc portarius erat ſtercus inuo
lutum diceretur · tota in lacrimis
reſoluta · et ſi peccatrix ſum īquit
pro talibus xp̄s mortuus ē · Qui
a enim peccatricē me ſentio · ideir
co conſiliū et colloquium bonorum
requiro · Et ſi deſpicit frater me
us carnem meam · ne deſpiciat
ſeruus dei animam meam · Veni
at et precipiat et quicquid prece
perit adimplebo · Hanc ergo pro
miſſionem tenens exijt ad eā cū
fratribus ſuis · Et quia eam a vi
ro ſeparare non poterat · primo
ei omnem mundi gloriam īterdix
it · et formam matris imitādam ei
dem indicens eam dimiſit · Illa ve
ro rediens ita repente mutata ē ·
vt in medio ſeculi vitam duceret
heremiticam · et ab omni ſeculo p̄
ſus ſe faceret alienam · Tandem
precibus multis virum ſuum vi
cit et ab ipſo abſoluta monaſteri
um introiuit ¶ Infirmat9 aliquā
do vir dei cum extremum iam ſpi
ritum trahere videretur · in exceſ
ſu mentis ſue ante tribunal dei vi
ſus eſt preſentari · Affuit autem
et ſathan ex aduerſo · improbis
eum accuſacionib9 pulſans · Vbi
vero ille omnia q̄ poterat contra
viruꝫ · dei fuerat proſecut9 et vir
dei pro ſua eſſet parte dicturus ·
nichil territus aut turbatus ait ·
Fateor · non ſum dignus ego · nec
proprijs poſſum meritis regnum
obtinere celorum · Ceterū duplici
iure illud obtinens dominus me
us · hereditate ſcilicet patris et
merito paſſionis · altero ipſe con

tentus · alterum michi donat Ex
cuius dono iure illud michi vendi
cans non confundor · In hoc ver
bo confuſus inimicus cōuentus il
le ſolutus · et vir dei in ſe reuerſus
eſt · ¶ Tanta autem abſtinentia
labore et vigilijs corpus ſuum at
triuit · vt grauiſſima et fere conti
nua egritudine languens conuen
tum ſeqni vix poſſet · ¶ Qua
dā vice dum grauiſſime infirmare
tur · fratrib9 pro eo inſtāter orā
tibus aliquantulum conualuiſſe
ſe ſenſit · Congregatis autem fra
tribus dixit · Quid tenetis miſeꝝ
hominem? Fortiores eſtis et inua
luiſtis · Parcite queſo parcite et
ſinite me abire · ¶ A multis autē
ciuitatibus vir dei in epiſcopum
electus · precipue a ciuitate ianu
enſi · et ciuitate mediolanenſi · pe
tentibus ſe nec annuens nec im
probe renuens dicebat ſe nō eē
ſuum · ſed aliorum ſeruitio deputa
tū · Frēs aūt ex cōſilio viri dei ſibi
p̄uiderāt et ſūmi p̄otificis autorita
te muniti erāt · ne quis gaudiū ſu
um ab eis tollere poſſꝫ · ¶ Quodā
t̄pe cū frēs cartuſienſes viſitaſſet
et ipſi ab eo ī oībus plurimū edifi
cati fuiſſēt · vnum fuit qđ predicti
loci priorem aliquantulū mouit ·
ſcꝫ ꝙ ſella cui equitādo inſidebat
minus neglecta erat · et parum
preferens paupertatem Quod cū
dictus prior vni ex fratribus et il
le viro dei retuliſſet · non minus
ipſe miratus qualis eſſet ſella que
rebat · Nam a claraualle vſq; ad
cartuſiā venerat · et tamē qualis
eſſet ſella penitus ignorabat ·
¶ Iuxta lacū etiam lauſanēſem

totius diei itinere pergens penitꝰ
eum non vidit · aut ſe videre non
ſciuit · Cum em̄ ſero facto de eodē
lacu ſocij loquerentur · interroga
uit eos vbi nā lacus ille eſſet Qs
illi audientes plurimum admira
ti ſunt · ¶ Vincebat ſane in eo ſb
limitatem nominis humilitas cor
dis; nec tantum poterat eum vni
uerſus erigere mundus · quantuꝫ
ſe ipſe deicere ſolus · Sūmus repu
tabatur ab omnibus · infimū ipſe
ſe reputans · et quē ſibi omnes ·
ipſe ſe nemini preferebat · Deniqꝫ
ſicut ipſe ſepius fatebat̄ inter ſū
mos quoqꝫ honores et fauores po
puloꝝ alteꝝ ſibi mutuatus hoīem
videbat̄ · ſeqꝫ potius reputabat ab
ſentē · velut quoddā ſomniū ſuſpi
catus Vbi vero inter ſimplicioēs
fratres erat et amica ſemper lice
bat humilitate frui · ibi ſe inueniſ
ſe gaudebat et in propriaꝫ rediſſe
perſonā · Semp aūt inueniebatur
aut orans · aut legēs · aut ſcribēs ·
aut meditans · aut fratres verbo
edificans · ¶ Quadā vice cū po
pulo predicaret · et omēs v̄ba eiꝰ
attente ac deuote ſuſciperēt · eius
animo quedam talis irrepſit tem
ptatio · Vere nūc optime p̄dicas
et ab omnibus libenter audiris ·
et ſapiens ab oībus reputaris ·
At vir dei de tali temptatione pul
ſari ſe ſentiens · parump ſuſtulit ·
et an procederet vel finem faceꝛꝫ
cogitaē cepit Statimqꝫ diuino cō
fortatus auxilio · temptatori ſilen
ter reſp̄odit · nec ꝓ te incepi · nec
pro te dimittam · Sicqꝫ ſecurus p̄
dicationeꝫ vſqꝫ ad finem proſecu
tus eſt ¶ Monachus quidam qui
in ſeculo ribaldꝰ fuerat atqꝫ luſor
maligno ſtimulatus ſpū ad ſecu
lum redire voluit · Cū aūt beatus
bernardus eum retinere non poſ
ſet · interrogauit euꝫ vnde victu
rus eſſet · Qui reſpondit Ad taxil
los ludere ſcio · et inde viuere po
tero · Et ille · Si tibi capitale com
miſero · vis ſingulis annis ad me
redire ⁊ lucrū meū diuidere? Qs
ille audiens gauiſus eſt · et liben
ter ſe ſic acturum ꝓmiſit · Viginti
ergo ſolidos ei dari precepit · et
ille cum illis abijt · Hoc autem fa
ciebat vir ſanctus vt eum iteruꝫ
reuocare poſſet · ſicut ⁊ poſtmodū
factum eſt · Ille ergo abiens totū
perdidit · et ad portam ꝯfuſus re
dijt · Quo audito vir dei ad euꝫ le
tus exijt · extenditqꝫ gremium vt
ſimul diuideret lucrum · Cui ille ·
Nichil pater lucratus ſum · ſed e
tiam capitali veſtro nudatus ſū ·
Si vultis pro capitali recipite me
Cui bernardus benigne reſpōdit
Si ita inquit eſt · melius eſt vt te
hic recipiam q̄ ſimul vtrumqꝫ per
dam · ¶ Quadam vice dum be
atus bernardus iumento inſidēs
aliquo pergeret · cuidam ruſtico
ſic ſe materia offerente de cordis
inſtabilitate in oratione conqueſ
tus eſt · Quod ille audiens mox e
um deſpexit · ⁊ in orationibus cor
firmum et ſtabile habere ſe dixit
Volens autem bernardꝰ eum cō
uincere · ⁊ a ſua temeritate cohe
rere dixit · Sequeſtrare pauliſper
a nobis · et tota qua poteris intē
tione orationem dominicam incho
ato · Quam ſi abſqꝫ aliqua cordis
vagatiōe finire potueris · iumētū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

cui inſideo tuum ꝓculdubio mox
habebis· Tu autem michi in fide
tua ſpondeas· ꝙ ſi aliud ibidem co
gitaueris· hoc michi aliquatenus
non celabis· Letatur ille et tanꝙ
iumentum iam lucratum ſe repu
tās audacter ſecedit· et ſeipſum
colligens orationem dominicā in
choauit· Vix orationis impleuit
dimidium· et ecce importuna co
gitatio de ſella cordi ſuo ſe ingerit
vtrum eam habere debeat cum iu
mento· Quod ille aduertens con
citus ad bernardum redijt· et quod
in ipſa oratione ſollicite cogitaue
rit indicauit· et de ſe vt prius te
mere non preſumpſit ¶ Frater
robertus eius monachus et ſcd̄m
ſeculum propinquus in adoleſcen
tia ſua quorundam perſuaſione
deceptus· cluniacum ſe cōtulerat
Venerabilis autem pater poſtꝙ
aliquādiu diſſimulauit· eundem ſta
tuit per epiſtolam reuocare· Quā
cum ſub diuo dictaret· et alius mo
nachus eam ſuo ex ore conſcribe
ret· ſubito inopinatus ymber eru
pit· et is qui ſcribebat cartam cō
plicare voluit Cui bernardus Opus
dei eſt· ſcribere ne formides Scrip
ſit ergo epiſtolam in medio ym
bre ſine ymbre· Cum enim vndi
que plueret· ibidem tamen moleſti
am ymbris virtus expulit carita
tis· ¶ Cum quoddam monaſte
rium quod vir dei conſtruxerat
occupaſſet muſcarum incredibilis
multitudo· ita vt omnibus grauē
moleſtiam generarent· ille dixit
Ego excōmunico eas· Mane aūt
omnes pariter mortuas inuenerūt
¶ Cum a ſummo pontifice medio

lanum miſſus fuiſſet vt ipſos i ec
clesia reconciliaret· et iam papiā
rediſſet· quidam vxorem ſuam de
moniacam ad eum adduxit· Mox
que per os miſere mulieris dyabolus
in contumelias eius prorupit di
cens· Non me de amicula mea hic
porrulos edēs et braſicas deuorās
pellet· At vir dei ipſam ad eccleſi
am beati ſiri remiſit· Beatus aūt
ſirus hoſpiti ſuo deferre voluit· nec
eidem aliquid curationis impēdit
Sicque iterum ad beatum bernar
dum adducta eſt· Tunc dyabolus
per os eius garrire cepit ac dice
re Non me expulit ſirulus· nec ei
ciet bernardinus Ad hec ſeruus dei
reſpondit· Nec ſyrus· nec bernar
dus te eiciet· ſed dn̄s ihesus xp̄s·
Mox vt ille orationem effudit ſpi
ritus neque dixit· Quā libenter egre
derer de hac amicula grauiter mo
leſtatus in ea· quam libenter egrede
rer ſed non poſſum· quia nō vult
magnus dominus· Cui ſanctus·
Et quis eſt magnus dominus? Cui
ille· Jheſus nazarenus Ad quem
vir dei· Vidiſti ne vnquam eum? Quo
reſpondente· Etiam· Ait· Vbi e
um vidiſti? Et ille· In gloria· Et
ſanctus Et tu i gloria fuiſti? Quo
reſpondente· Vtique· Et ait· Quo
modo inde exiſti? Et ille· Cum lu
cifero multi cecidimus· Hec au
tem omia lugubre per os vetule
omnibus audientibus loquebatur·
Dixitque ei vir dei· Nunquid in illā
gloriam redire velles? At ille mi
ro modo cachinnans ait· Tarde
eſt· Tunc orante viro dei de muli
ere exiuit Sed cū vir dei inde receſ
ſiſſet· dyabolus ipſā iterū inuaſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Vir autem eius poſt ſanctum ac
currens quod acciderat indicauit
Jlle aūt collo eius alligari cartu
lam continentem hec verba prece
pit Jn nomie dn̄i noſtri iheſu xp̄i
precipio tibi demon ne hanc muli
erē āmodo cōtingere preſumas.
Quod cum factuꝫ fuiſſet. ad eam
poſtea non eſt auſus accedere. ¶
¶ Apud aquitaniam quedaꝫ mu
lier miſerabilis erat. que a quodā
demone petulante incubo vexaba
tur. Sex enī annis abuſus eſt ea.
et incredibili vexauit libidine.
Aduemente autem illuc viro dei
demō mulieri ne ad eum accedat
vehementer minatur. ꝙ nl ei ꝓ
deſſe poſſet. Et recedente eo ipſe
qui eius fuerat amator. crudeliſſi
mus fieret perſecutor. At illa ad
virū dei ſecure acceſſit. et que pa
teretur cū multo gemitu enarra
uit. Cui ille. Tolle hūc meum ba
culū ⁊ in tuo lectulo pone. ⁊ ſi q̄d
agere poteſt agat. Quod cum fe
ciſſet et in lectulo ſuo recumberꝫ.
adeſt ille continuo. ſed nec ad cō
ſuetū op9. nec ad ipſum cubile p̄
ſumit accedere. ſed acerrime mina
tur ꝙ illo recedente ſe de ea atro
citer vindicabit. Qd cū ille ber
nardo retuliſſet. ille ꝑplm conuo
cauit. et omnes candelas in ma
nu accenſas habere precepit. de
monē cū vniuerſo qui aderat ce
tu excōmunicauit. ac ne ad illam
vel aliam deinceps acceſſuꝫ habe
at interdixit. Sicqꝫ illa a tali illu
ſione penitus liberata eſt. ¶ Cū
in eadem prouincia vir ſanctus le
gatione fungeretur. vt ducem a
quitanie eccleſie reconciliaret. ⁊
ille modis omnibus reconciliari
renuueret. vir dei ad altare cele
braturus acceſſit. ipſo duce tanq̄
excommunicato pre foribus preſ
tolāte. Cū aūt pax dn̄i ⁊c̄ dixit.
corpus dn̄icum ſuper patenā poīt
et ſecū tollit. atqꝫ ignea facie et
flammeis oculis foras egreditur.
et verbis terribilibus comitē ag
greditꝰ. Rogauimus te inquit et
ſpreuiſti nos. Ecce ad te acceſſit fi
lius virginis qui eſt dn̄s eccleſie
quā tu perſequeris. Adeſt iudex
tuus in cuius noīe omē genu cur
uatur. Adeſt iudex tuus in cuius
manibus illa aīa tua deueniet Nū
quid ⁊ ipſum ſicut ſeruos eius cō
temnes? Reſiſte ei ſi vales. Stati
qꝫ dux totus irriguit. ⁊ membris
omnibus diſſolutis. ad pedes eius
ꝓſiluit. Quē vir dei calce pulſās
ſurgere iubet. et dei audire ſentē
tiam. Jlle autem tremebundus
ſurrexit. ⁊ quicquid vir ſanctus
precipiebat protinus adimpleuit
¶ Cū regnū germanie ꝓ quadaꝫ
magna ſedanda diſcordia ſeruus
dei intraſſet. archiepiſcopus qui
dam quendam venerabilem cle
ricum obuiam ei miſit. Cui dum
clericus ſe ei obuiam a ſuo domio
miſſum fuiſſe diceret. vir dei reſpō
dit. Alius dn̄s miſit te. Miratus
ille ſe non niſi a ſuo domino archi
epiſcopo miſſuꝫ fuiſſe affirmabat
Econtra ſeruꝰ xp̄i dicebat Falle
ris fili falleris. maior dn̄s eſt qui
miſit te xp̄s. Quod clericus intel
ligēs ait. Putas ꝙ monachꝰ ve
lim fieri? Abſit a me. nō cogitaui
nec aſcendit ſuper cor meū Quid
multa? Jn eodem itinere ſeculo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

valeſcit. et a viro dei habitum
ſuſcepit. ¶ Cum quendam mili
tem valde nobilem ad ordineꝫ re
cepiſſet. et quodam tempore vi
ruꝫ dei ſequeretur. grauiſſima ce
pit temptatione pulſari. Cum au
tem eum quidam de fratribus tā
triſtem videret. cauſam tante tri
ſticie requiſiuit Cui ille rn̄dit Scio
inquit ſcio ꝙ nunꝙ̄ amplius let9
ero. Quod verbū cū dictus frater
ad ſeruū dei pertuliſſet. ille pro eo
attentius orauit. Statiqꝫ ille fra
ter qui tam temptat9 ꝛ triſtis e
rat tātū ceteris appuit iocūdior ꝛ
hilarior. ꝙ̄tū p̄us ceteris triſtior.
Cū autē ei dict9 frat verbū meſti
cie quod locut9 fuerat amicabilit̄
improperaret. ille rn̄dit Et ſi dixi
nunquā āplius letus ero. nunc di
co nūquā ampli9 triſtis ero. ¶
Cum ſanctus malachias epiſcop9
ybernie cui9 vitam plenā virtuti
bus ipſe deſcripſit ad xp̄m felicit̄
in monaſterio ſuo migraſſꝫ. ꝛ vir
dei pro eo hoſtiam ſalutarē offer
ret. gloriaꝫ ei9 dn̄o reuelante cog
nouit. ꝛ eodem inſpirāte poſt cō
munionē formā orōnis mutauit.
leta voce ſic dicēs. Deus qui bea
tum malachiam ſanctorū tuorum
meritis coequaſti. tribue q̄ſumus
vt qui p̄cioſe mortis eius feſta a
gim9 vite quoqꝫ imitemur exem
pla Cui dum cantor ꝙ erraret in
nueret. ait Nō erro ſ; noui quod
dico. Deinde accedens ſacra eius
veſtigia oſculatur. ¶ Cū in ſtāte
quadrageſima a multis fuiſſet ẗ
rorib9 viſitatus. rogauit eos vt
in illis ſaltem ſacris diebus a ſuis
vanitatib9 ꝛ laſciuijs abſtinerēt.

Quib9 nullo modo acq̄eſcentib9
iuſſit eis propinari vinum dicēs.
Bibite poculum animaruꝫ. Quo
hauſto ſubito mutati recedunt. ꝛ
qui modicum tempus denegaue
runt. totum tēpus vite ſue deo de
derūt ¶ Tandē beatus pater ber
nardus morti felicit̄ appropīquās
ait fratribus ſuis. Tria vobis ob
ſeruanda relinquo. que in ſtadio
preſentis vite quo cucurri me me
mini pro viribus obſeruaſſe. Ne
mini ſcandalū facere volui. et ſi
aliqn̄ incidi. ſedaui vt potui. Mi
nus ſemper ſenſui meo ꝙ̄ alteri9
credidi. Leſus de ledente nunꝙ̄ꝫ
vindictā expetij. Ecce caritateꝫ.
humilitatē ꝛ patientiam vobis re
linquo. Deniqꝫ poſtq̄ꝫ multa mi
racula perpetraſſꝫ. ꝛ centūſexagī
ta monaſteria conſtruxiſſet. mul
toſqꝫ libros et tractatus ꝯpilaſſꝫ
conſūmatis vite ſue diebus circit̄
annis ſexagintatribus. āno dnī
milleſimo centeſimo quinquageſi
motercio inter filiorum manus
obdormiuit in domino. Poſt obi
tum vero ipſius multis gloriaꝫ ſu
am manifeſtauit. Cuidā enī ab
bati in quodam monaſterio appa
ruit. et vt ſe ſequeretur ammo
nuit. Qui cū ſequeret̄ dixit ei vir
dei Ecce ad mōtē libani venim9.
et tu hic manē debes. Ego aūt il
luc aſcēdā Inter rogat9 ab eo ad
quid vellet aſcēdere. diſcere inq̄t
volo. Miratus ille. Quid inquit
vis diſcē pr̄. cui nullū hodie ī ſciē
tia credimus eſſe ſimilē. Et ille.
Nulla hic ſciētia. nulla veri cogni
tio. ſurſū ſciētie plenitudo ſurſuꝫ
vera noticia veritatis Et ī hoc v̄bo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

diſparuit. Ille autem diem nota uit. et tunc virꝝ dei bernardū de corpore inigraſſe inuenit. Multa autem alia et pene innumerabilia miracula per ſeruum ſuum deus o peratus eſt. qui quotidie mirabil̃ claret et glorioſus i ſcl'a bn̄dict9.

¶ De ethimologizatione nomis ſancti timothei.

Timotheus quaſi timorem te nens. Vel a timore et theos qđ eſt deus quaſi timor dei.

¶ De ſancto timotheo. ¶ Hiſto ria centeſima decimaſeptima.

Timotheus a prefecto vrb̃ rome dū grauit̃ torquere tur. et calce viua ei9 pla ge aſpergerent̃. et ipſe in hys ğ̃ tias ageret. duo angeli ſibi aſtite runt dicētes. Erige caput in celis et vide. Aſpiciensq́ȝ vidit celos a pertos. et iheſum coronam gēma tam tenentē et dicentē ſibi. Hāc de manu mea accipies. Nđ quidā vir noīe appollinaris vidēs. bap tiſari ſe fecit Quapropter preſes iuſſit ambos in ɔfeſſione dñ̄i perſe uerantes decollari. circa ānos do mini quinquagintaſeptem.

¶ De nomine.

Simphorianus a ſimpho nia dicit̃. Fuit enim ſicut vas muſicū emittens ar monīā ꝟtutū In quo tanq̄ in va ſe muſico tria fuerūt. Naȝ ſicut di cit auerrois ſonatiuū debȝ eſſe du rum ad reſiſtenduȝ. Lene ad ſuſti nendū. Latū ad implendū. Sic et ſimphorianus tanq̄ vas muſicuȝ durus fuit ſibi per auſteritatem. Lenis alys per manſuetudinem. Latus omnibus per caritatis am plitudinem.

¶ De ſancto ſimphoriano martire
¶ Hiſtoria centeſimadeciaoctaua

Simphorianus i auguſtu dunenſi vrbe ortus dū ad huc adoleſcēs eſſet. tāta morꝝ grauitate pollebat. q̄ ſenio rū vitā anticipare videretur. Cū igit̃ pagani feſtū veneris celebra rēt. et ſtatuā ante eradium prefe ctū preferrēt. ſimphorianus affu it et nolēs eam adorare diu cedit̃ et carceri mancipatur. Et cū edu ctus de carcere ad ſacrificium co geretur. et multa ei donaria pro mitterent̃ dixit Dn̄s noſter vt no uit remunerare merita. ita etiaȝ nouit punire peccā. Vitam quam chriſto ſoluturi ſum9 ex debito. ſoluamus ex voto. Sera penitudo eſt ſub iudicio timuiſſe compunc tum. Munera veſtra fucata. mel lis permixta dulcedine male cre dulis mentibus venena parturiūt Cupiditas veſtra omnia habendo nil poſſidet. quia dyabolicis arti bus obligata miſeri lucri detinet̃ compedibus. et gaudia veſtra in ſimilitudinem vitri cum ceperint ſplendere franguntur. Tunc iu dex ira repletus. data ſententia p̄ cepit vt ſimphorianus occideret̃. Qui cum ad locuȝ duceretur. ma ter eius de muro exclamans ait. Nate nate memēto eterne vite.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſurſum reſpice et regnantē in ce
lo intuere. Tibi vita nō tollitur.
ſed in melius cōmutatur. Mox igi
tur decollatus eſt et a xpianis cor
pus ei9 ſublatū et honorifice eſt ſe
pultū. Ad cuius ſepulcrū tanta fi
ebant miracula vt etiā a paganis
in honore maximo haberetur.
¶ Refert gregorius turonenſis.
ꝙ de loco vbi ſāguis eius effuſus
eſt. quidam xpianus tres lapil
los ſanguie eius reſperſos ſuſtu
lit. et in capſa argentea tabulis
ligneis circumſepta locauit. Quā
cū in quodam caſtro locaſſet. et
totū caſtrū incendiū cōſumpſiſſz.
de medio ignis predicta capſa ſa
na et integra eſt educta. Paſſus
aūe eſt circa annos dnī ducentos
ſeptuaginta.

De nominis interpretatione be ati bartholomei apoſtoli.

Bartholomeus interpreta
tur fili9 ſuſpendētis me.
vel filius ſuſpendētis aq̄s
Dicit enī a bar qd eſt fili9. et tho
los quod eſt ſummitas. et moys qd
eſt aqua. Inde bartholomeus id
eſt filius ſuſpendentis aquas. id
eſt dei qui mētes doctoꝝ ſurſum
eleuat. vt aquas doctrinaꝝ inferi
us fundāt. Et eſt nomē ſyrū non
hebreū. Per primum vero triplex
notatur ſuſpendiū quod ipſe ha
buit. Fuit enī ſuſpēſus id eſt ele
uatus ab amore mundi. vel ſuſpē
ſus id eſt intentus amore celeſti.
vel ſuſpenſus id eſt totaliter inni
xus gratie et auxilio dei. vt non a
ſuis meritis. ſed a dei adiutorio to
ta vita vita ſua dependeat. Per ſe
cundū notatur profūditas ſue ſa
pientie. De cuius ſapientie ꝓfūdi
tate dicit dyoniſius in miſtica the
ologia. Diuin9 bartholome9 dicit
et multam theologiam eſſe et mi
nimā. et euāgeliū latū et magnū.
et rurſus conciſum. Et vult oſtē
dere bartholomeus ſcdm intentio
nē dyoniſii. ꝙ vna conſideratiōe
poſſunt oīa affirmari de deo. alia
conſideratiōe magis ꝓprie negari

De ſancto bartholomeo apl'o.
Hiſtoria centeſima decianona.

Bartholomeus apoſtol9 ve
niens ad indiam que eſt
in fine orbis. templum in
quo erat ydolū nomine aſtaroth
intrauit. et quaſi peregrinus ibi
manē cepit. In hoc ydolo quidā
demon habitabat qui ſe languen
tes curare dicebat. ſed nō ſanan
do ſubueniebat. ſed a leſione ceſ
ſando. Sed cum templum languē
tibus plenum eſſet. et nullum ab
ydolo reſpōſum habere poſſent.
ad aliam ciuitatem perrexerunt.
vbi aliud ydolum nomine berith
colebatur. Et interrogantib9 cur
ſibi aſtaroth reſponſuz nō darz.
reſpondit berith. Deus veſter ca
thenis igneis conſtrictus eſt. nec
reſpirare nec loqui audet ex hora
illa qua apl'us dei bartholomeus
ingreſſus eſt. Dicunt illi. Et quis
eſt iſte bartholome9? Et ille. Ami
cus eſt dei omnipotentis. et ideo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

venit in illam prouinciam vt om
nes deos in ore euacuaret. Et illi.
Dic nobis ſigna eius. vt eum iue
nire poſſimus. Quibus demō ait
Capilli eius nigri et criſpi. caro
candida. oculi grandes. nares eq̄
les et directe. vox ei9 quaſi tuba.
barba prolixa. habēs paucos ca
nos. ſtatura equalis. collobio al
bo clauato. purpura veſtitur. In
duitur pallio albo quod per ſingu
los angulos gemmas habet pur
pureas. Viginti ſex anni ſunt ex
quo veſtes et ſandalia eius nec ve
teraſcunt. nec ſordidantur. Cen
ties flexis genib9 per diem orat.
et centies per noctem. Angeli dei
cum eo ambulant qui nunq̄ eum
fatigari nec eſurire permittunt.
Semper eodem vultu et animo le
tus et hilaris perſeuerat. Omnia
preuidet. omnia nouit. omnium
gentium linguas nouit et intelli
git. et q̄ vobiſcum loquor ipſe iā
nouit. Et quando queritis eum ſi
vult oſtendet ſe vobis. Si autem
non vult. non poteritis eum inue
nire. Rogo autem vos vt cum e
um inueneritis. rogate eum ne
huc veniat. ne angeli ſui hoc mihi
faciant quod meo ſocio iam fece
runt. Cum igitur per duos dies
eum ſollicite querentes minime
inueniſſent. quadam die quidam
demoniacus exclamauit dicēs. A
poſtole dei bartholomee incendūt
me orationes tue. Cui apoſtolus
Obmuteſce et exi ab illo Et ſtatim
liberatus eſt. Quod audiens rex
regionis illius nomine polimius.
cum haberet filiam lunaticam mi
ſit ad apoſtolum. rogans vt ad ſe
veniret et filiam ſuam ſanaret.
Ad quam cum apoſtolus veniſſet
et eam cathenis ligatam videret.
quia accedentes morſibus lacera
bat. iuſſit eam ſolui. Et cum mi
niſtri ad eaȝ accedere non audetēt
dixit. Ego demonium quod in ea
erat iam ligatum teneo et vos ti
metis. Et ſtatim ſoluta liberata ē
Tunc rex camelos auro et argen
to et lapidib9 precioſis onerauit.
et apoſtolum dei bartholomeum
inquiri faciens. nullatenus inue
nire potuit. Mane autem ſequen
ti apparens apoſtolus ſolo regi in
cubiculo dixit ei Vt quid me cum
auro et argento tota die queſiſti?
Iſta munera neceſſaria ſunt hijs
qui terrenas voluptates requirūt
Ego nichil terrenum nichil carna
le deſidero. Tunc ſanctus apoſto
lus bartholomeus cepit eum mul
ta de modo noſtre redemptionis
docere. oſtendēs inter cetera criſ
tum viciſſe dyabolum per mirabi
lem congruentiam. potētiam. iuſ
ciam. et ſapientiam. ¶ Congruū
enim fuit vt qui filium virginis
id eſt adam factum de terra dum
adhuc eſſet virgo vicerat. a filio
virginis vinceretur. Potenter
quoqȝ ipſum vicit. cum de ſua do
minatione cum potēter eiecit quā
dyabolus pro deiectione prim ho
minis vſurpauit. Et ſicut alicui9
victor tiranni comites ſuos mittit
vt eius titulos vbiqȝ erigant. et
tirannum deiciant. ſic chriſtus vic
tor nuncios vbiqȝ mittit. vt dya
boli cultū euacuent. et xpi glām
ſtatuāt ¶ Iuſte vero. quia iuſtū
eſt vt qui ↄmeredē hoīeȝ vincens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

hominem detinebat. a ieiunante
homine victus amplius hominem
nō teneret. Sapienter autem dū
ars dyaboli deludit arte xp̄i. Ars
dyaboli fuit vt ſicut accipit rapit
auem. ita in deſertū raperet xp̄m
vt ſi ibi ieiunans nō fameſceret.
abſqꝫ dubio deus eſſet. Si autem
eſuriret. ipſū vt primū hominem
per cibū deuinceret Sed cognoſci
deus nō potuit ꝗꝛ eſuriuit. nec vi
ci. ꝗꝛ eius temptationi nō ceſſit.
Cū ergo eidem ſacramēta fidei p̄
dicaſſet. dixit regi ꝙ ſi baptiſari vel
let. deū ſuū ligatū cathenis ſibi oſ
tenderet. Sequēti ergo die iuxta
regis placitum dū pontifices ydo
lo ſacrificarent. cepit clamare de
mō ac dicere. Ceſſate miſeri ſacri
ficare nobis. ne peiora me patia
mini qui cathenis igneis ab āgelꝰ
ihesu xp̄i quem iudei crucifixerūt
religatus ſum. putātes eū a mor
te detineri. Ille autē ipſā mortem
que eſt regina noſtra captiuauit.
et ipſum noſtꝝ principē maritū
mortis vinculis igneis vinxit Sta
timqꝫ omnes miſerūt funes. vt ſi
mulacrum euerterent ſed non po
tuerūt Apoſtolus autem demoni
precepit vt inde exiens. ydolum
ipſum comminueret. Qui ſtatim
exiens. omīa ydola templi per ſe
ipſum confregit. Deinde fuſa ora
tione ab ap̄lo omnes infirmi pro
tinus curati ſunt. Apoſtolus au
tem templum deo dicauit. et de
monem in deſertum abire prece
pit. Tunc angelus domini ibidē
apparuit. et templum circumuo
lans. in quatuor angulis ſignum
crucis digito ſuo ſculpſit. dicens.

Hec dicit dominus Sicut vos om
nes ab infirmitate veſtra munda
uit ita et templum hoc ab omi ſor
de mundabitur. et ab habitatore
eius quem ap̄lus in deſertū ire p̄
cepit. prius tamē eū vobis oſten
dā. Quem videntes ne timeatis.
ſed quale ſignū in lapidibus his
ſculpſi. tale in veſtris frontibꝰ im
primatis Tunc oſtendit eis ethio
pem nigriorē fuligine. facie acuta.
barba prolixa. crinibꝰ vſqꝫ ad pe
des protēſis. Oculis igneis vt fer
rum ignitū ſcintillas emittētibꝫ.
flāmas ſulphureas ex ore et oculis
ſpirantem. cathenis igneis vin
ctū retro manibus. Et dixit ei an
gelus Quia iuſſionem apoſtoli au
diſti. et in templo oīa ydola con
fregiſti. ſoluam te vt vadas ī ta
lem locū vbi nullus homo moratꝰ.
et ibidē ſis vſqꝫ ad diē iudicij. Il
le autem ſolutus cum magno ſtre
pitu et vlulatu diſparuit. Angelꝰ
autem dn̄i in celum cunctis vidē
tibus euolauit. Tūc rex cū vxore
et filijs omīqꝫ p̄plo baptiſatꝰ eſt.
et relicto regno. apoſtoli diſcipu
lus effectꝰ eſt. Tunc omnes tem
plorū pontifices congregati ad aſ
tragem regem fratrem eius con
ueniunt. et de deorū ſuorum amiſ
ſione et templi ſubuerſione. et re
gis per artem magicam deceptioē
contra apoſtolum ſunt conqueſti
Aſtrages igitur rex indignatus.
mille viros armatos ad capiendū
apoſtolū deſtinauit. Qui cum ad
ductus fuiſſet coram eo. dixit ei
rex. Tu ne es ille qui euertiſti fra
trem meum? Cui apoſtolus Ego
eum non euerti. ſed conuerti Cui

rex. Sicut tu feciſti fratrem meuz
deū ſuū relinquere ⁊ tuo credere.
ſic et ego faciam te deum tuuz re
linquere et meo ſacrificare. Cui
aplus. Ego deū quem colebat fra
ter tuus ligaui. et ligatum oſten
di. et vt ſimulachrum frangeret
coegi. Si ſic poteris facē deo meo
poteris me ad ſimulachrum pro
uocare Si autem. ego deos tuos
comminuam. ⁊ tu crede deo meo
Hec illo dicēte. nunciatur regi ꝙ
deus ſuus baldach cecidiſſet et cō
minutus fuiſſet. Quod audiens
rex purpuram qua indutus erat
ſcidit. ⁊ aplm fuſtib9 cedi iuſſit.
et ceſum viuum excoriari manda
uit. Vltimo ſicut legitur in pluri
bus legendis fecit eū decapitari.
Xpiani autem corp9 eius tulerūt
et honorifice ſepelierūt. Rex autē
aſtrages ⁊ templorum pontifices
a demonibus arrepti mortui ſūt.
Rex autem polimius in epiſcopū
ordinatur. et viginti annis offici
um epiſcopatus laudabilit̄ imple
uit. Poſt hoc plenus virtutib9 in
pace quieuit. ¶ De genere ſue
paſſionis diuerſa eſt opinio. Naz
btūs dorotheus dicit ꝙ crucifixus
eſt. Ait enim ſic. Bartholomeus
indis predicauit. qui euangeliuz
ſcdm matheum in ꝓpria eorum lin
gua eis tradidit Dormiuit in alba
na ciuitate magne armenie cruci
fixus deorſū hn̄s caput ¶ Btūs
aūt theodor9 dicit ꝙ fuit excoria
tus. In multis aūt libris legitur
ꝙ tantū fuerit decollatus Hec au
tē cōtrarietas poteſt talit̄ ſolui.
vt dicat̄ ꝙ primo crucifixus fuit.
Deinde āteꝗ moreret̄ de cruce ſū

it depoſitus. ⁊ ob maiorē cruciatū
fuit excoriatus. Poſtremo capite
trūcat9. ¶ Anno aūt dn̄i tricēte
ſio pmo. ſarracenī ſiciliā iuadētes
liparitinam inſulā vbi corpus ſāc
ti bartholomei quieſcebat vaſta
uerūt. ac eius ſepulchruz confrin
gentes oſſa ipſius diſperſerunt.
Nā ad hanc inſulā corpus ei9 tali
ter de india aduenisſe perhibet̄.
Cū em̄ pagani ꝓpter ſignoruz fre
quētiam viderēt corpus eius plu
rimum venerari. indignati in locu
lo plumbeo impoſitum in mare ꝓ
cipitauerunt. quod diuino nutu
ad inſulam predictaz deuenit. Cū
igitur ſarracenī oſſa eius diſper
ſiſſent. illis recedētibus apparuit
apoſtolus cuidam monacho dicēs
Surge collige oſſa mea que diſp
ſa ſunt. Cui ille. Qua ratione oſſa
tua colligere. aut aliquem honorē
tibi exhibere debemus. cum nos
deleri permiſeris. nec auxilium no
bis impenderis? Cui ille. Per mul
tum temporis meis meritis dn̄s
ꝓplo huic pepcit. ſ3 eoꝝ peccatis ni
mis iualeſcētib3 ⁊ vſq3 i celum cla
mātib3 iā ꝓ eis nō potui veniā ob
tinē. Sed cū monachus diceret.
Quō inter tot alioꝝ oſſa ſua iue
nire poſſet ait. Nocte ad ea colli
genda ibis. et que vt ignē ſplen
dentia videris hec leuabis. Que
oīa vt dixerat inueniēs. apli oſſa
leuauit. et ſup qādā nauē cōſcē
dēs beneuētū q̄ eſt metropol' apu
lie ea trāſtulit Nūc aūt dicit̄ ꝙ ſūt
rome. licz bn̄uētani ſe adhuc cor
p9 illd hr̄e affirmēt. ¶ Cū qdā mu
lier vas plenū oleo attuliſſz vt in
lāpade btī bartholomei ponere t̄.

q̃tumcumq; vas ſuper lampadẽ
inclinarent. nil ex eo exire vale
bat. cum tamẽ digitos in vas mit
terent. ⁊ oleum liquidũ omnino
palparent Tunc quidã exclama
uit. Puto ꝙ ap̄lo acceptũ nõ eſt
vt hoc oleum in ſuam lampadem
infundatur Quapꝓpter in aliã lam
padem infuderunt. et protinus o
leum emanauit. ¶ Cũ imperator
fredericus beneuentũ deſtrueret.
et omnes eccleſias que ibidẽ erãt
dirui mandaſſet. ciuitatez totam
ad aliũ locum tranſferre intẽdẽs.
vir quidam quoſdam viros alba
tos et fulgentes inuenit. qui ad
inuicẽ loqui et inter ſe tractare a
liqua videbant. Qui cum vehemẽ
ter admirãs quinam eſſent inter
rogaſſet. vnus eoꝝ reſpondit.
Iſte eſt ſcũs bartholomeus apoſ
tolus cum ceteris ſanctis quorum
eccleſie in hac vrbe habebantur.
qui inſimul conuenerũt. vt inter
ſe perquirerent ⁊ tractarẽt quali
pena ille eſſet plectendus qui eos
de habitaculis ſuis eiecit. et iã in
ter eos inuiolabili ſentẽcia eſt fir
matum. vt ille ſine mora ad iudi
cium dei accedat. de hijs omnib9
in eius iudicio reſponſurus Poſt
modicum vero tempus dictus im
perator miſerabiliter vitam fini
uit. ¶ Legitur in quodã libro de
miraculis ſanctoꝝ. ꝙ quidã ma
giſter feſtũ ſancti bartholomei oĩ
ãno ſolempniter celebrabat. Cui p̄
dicãti dyabolus in ſpecie vnius
puelle admoduz ſpecioſe apparu
it. quã inſpectis ĩ eã oculis ad prã
diũ inuitauit. Qui dũ in menſa
conſiſterent. et illa in amorẽ ſuũ

ſinultũm eum allicere niteretur.
beatus bartholomeus in ſpecie pe
regrini pre foribus aſſuit. et vt a
more ſancti bartholomei introdu
ceretur obnixi9 flagitauit. Qua
diſſuadente panis ei mittitur. ſed
ille hoc accipere recuſauit. Roga
uit tamẽ magiſtrum per nunciuz
vt ſibi diceret. quid magis in hoĩe
ꝓprium eẽ putaret. Cui cũ ille riſi
bile diceret. puella rñdit. Ymmo
peccatũ. cũ quo homo concipitur
naſcitur atq; viuit. Cui bartholo
meus reſpondit ꝙ ille bene inſu
lit. ſed mulier profundius indaga
uit. Scd̄o predictus peregrinus
magiſtro miſit vt ſibi diceret. q̇s
locus vnius pedis eſſet vbi deus
in terra maiora miracula oſtendiſ
ſet. Cui dum ille diceret locus cru
cis in quo de9 mirabilia operat9
eſt. illa ait. ymmo caput hoĩs.
in quo quaſi minor mund9 exiſtit
Vtroꝝũq; ſententiam ap̄ls appro
bauit. Tercio queſiuit. quanta di
ſtantia eſſet a ſummo celi vſq; ad
profundum inferni. Cui cũ magi
ſter ſe neſcire diceret. illa ait Mo
do video ꝙ p̄cipitor. ſed ego hoc
noui. ꝙ de altĉo ad alteꝝ decidi.
et oportet ꝙ hoc tibi oſtendam.
Tunc dyabolus cum magno eiu
latu ſe in abiſſum precipitauit Et
cum quererẽt peregrinũ minime
inuenerũt. Siĺe fere legit̃ de btõ
andrea. ¶ Btũs aũt theodorus
abbas et doctor p̄cipuus de hoc a
poſtolo int̃ cetera ſic ait. Ap̄lus
dei bartholomeus primũ in licao
nia p̄dicauit. poſtmodũ ĩ india.
ad vltimũ in albana vrbe ſcʒ ma
ioris armenie. vbi p̉mo excoriat9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

tandem capite plex9 ibidez ſepul
tus eſt. Qui dum ad predicandū
mitteretur a domino. vt ex ore
audiuit Vade diſcipule meus ad
predicationem. exi ad pugnam.
capax eſto periculorum. Ego pa
ternum opus conſūmaui. prim9
teſtis factus. vos qd neceſſariū ē
implete Jmitare magiſtrū tuū. e
mulare dominum tuum. Sāguinē
ſanguinibus pone. carnibus car
nem trade. quē ꝙ pro te ſuſtinui
patere. arma tibi ſint benignitas
in ſudoribus. manſuetudo inter
maleficos. patientia ī hys qui pe
reunt. Non reſultauit apoſtol9. ſꝫ
vt famulus fidelis dominico acq̄
eſcens precepto pergit gaudens
tanq̄ lux mūdi vt tenebroſos il
luminaret. tanq̄ ſal terre vt gen
tes īſipidas ſalliret. tanq̄ agrico
la vt ſpiritualem culturam perfi
ceret. Petrus quoqꝫ apoſtol9 do
cet nacōes. ſꝫ et bartholomeus ꝯſe
quenter patriā inueſtigat Petr9
prodigia magna. ſed et barthol o
me9 facit miracula valida Petr9
deorſum capite crucifigit. bartho
lomeus poſtq̄ viuens excoriatus
eſt capite plectitur. Ad quot va
let petr9 miſteria capeſſenda. ad
tot bartholome9 ſufficit penetrā
da. Equaliter fecundant eccleſiā.
equa lance habent et cetera diuina
cariſmata Hic ex diuiſo duo dena
ry numero medi9 ab vtraqꝫ par
te ſonum diuine ſermocinationis
dat. ſicut in cithara armoniam.
Omnes apoſtoli vniuerſitatē mū
di ſibi diſpertientes precones re
gis regum conſtituti ſunt. Huic
autem eſt ſors et portio armenie lo

cus qui ē ab euilat vſqꝫ gabaoth
diſtributa Jgitur vide eū lingue
aratro rationabilia rura ſulcan
tem. fidei verbum in profūdo cor
dis recondentem. paradiſos et vi
neas domini plantantem. ſingul
paſſionum remedia remedia me
dicinaliter inſerentez. ſpinas nō
intelligibiles euellē. ſiluas impie
tatis ſecare. ſepes dogmaticas cir
cumponē. Sed quales mercedes
curatori obtulerūt. Vtiqꝫ pro ho
nore inhonorantiam. Pro benedi
ctione maledictionem. pro mune
ribus penas. pro requieſcibili vi
ta amariſſimam mortem Naz poſt
q̄ intolerabilia tormenta ſubyt.
ab eis diſcoriatus in morem follis
fuit. Nec poſtq̄z migrauit ex hoc
mundo neglexit occiſores. ſed iui
tabat miraculis perditos. et pro
dignys admittebat aduerſos. Sed
beſtialem mentem nil erat quod
a malo retraheret. Quid de cete
ro faciunt? Jnſaniunt contra il
lud ſacrum corp9. Reſpuūt egro
ti medētem. orbi manu ducentez.
ceci ductorē. ignorantes doctorē.
naufragi gubernatorem. mortui
viuificatorem. Et hoc quomodo?
Proiciūt nāqꝫ in pelagus corpus
ſanctū Mota eſt igit cū impetu de
regionibus armenie archa cū qua
tuor alioꝝ martiꝝ archis. que ſimi
lit dum ſigna operarent cū ea fue
runt in mare proiecte. Et per tan
tum ſpacium maris quatuor hys
precedentibus et tanq̄z miniſtris
obſequium quodammodo apoſto
lo facientibus venerūt in partes
ſicilie in inſulam que liparis nun
cupatur. ſicut epiſcopo oſtienſiuz

qui tũc pſẽs erat reuelatũ fuit. Venit ad paupculam theſaurꝰ di tiſſimꝰ. venit ad ignobilẽ p̄cioſiſſi ma margaritã. Venit ad meſtam ſplendidiſſimum luminare. Alÿs igitur quatuor ad diuerſas terras euntibus. ſanctũ apoſtolũ in dic ta inſula reliquerũt. Eteni p̄dic tos q̃tuor martires apl'us retror ſum relinquens vnũ ſcʒ papinũ i ciuitatẽ ſicilie nulas. Aliũ vero lu cianum noĩe in eſmã tranſmiſit. Reliquos vero duos in calabriã terram direxit. gregoriũ quidẽ i ciuitatẽ colũnam. achacium aũt in ciuitatẽ que chale vocat̃. que vſqꝫ hodie ſuffragÿs ſuis ſplẽdẽt. Sceptꝰ eſt igit̃ cum multis ym nis laudibus ⁊ canticis. ⁊ tẽplũ ſibi magnifice fabricatur. Mons autẽ vulcanus ĩſule cõtiguus cuʒ hĩtatoribꝰ eſſet nociuꝰ eo ꝙ ignẽ emittebat. quaſi p ſtadia ſeptem ſe ĩuiſibilit̃ elongauit circa mare ſuſpenſus. ita vt vſqꝫ hodie appa reat videntibus q̃i figuratio fugi entis ignis. Nunc ergo aue o bea te beatorũm ter beate bartholo mee. qui es diuine lucis ſplẽdor. ſancte eccleſie piſcator. rationabi lium piſciũ peritꝰ captor. dulcis fructꝰ viuidi palmitis. vulnerator dyaboli mũdũ ſuo latrocinio vul nerantis. Gaudeas ſol orbis. ter re cuncta illuminans. os dei. lin gua ignita ſapiẽtiaʒ ꝓmens. fons iugiter ſanitates emanans. qui mare inmeabilibꝰ greſſibus ſanc tificaſti. qui terraʒ purpureã tuo cruore ſaxiſti. qui ad celos cõme aſti. vbi ĩ medio diuine aciei reful gens. in ſplendore immarceſcibil̃ glorie ſplendẽs. ĩ exultatione iocũ ditatis ĩſaciabilis gaudes. Hec the odorus.

De nomine.

Augustinus hoc nomẽ ſor titus eſt. vel ꝓpter feruo rẽ dilectionis. vel ꝓpter ethimologiaʒ nominis. vel ꝓpt̃ ex cellẽtiã dignitatis. qm̃ ſicut impe rator auguſtus precellebat omẽs reges. ſic et iſte excellit omẽs doc tores ſcd̃m qd̃ dicit remigius. Vñ alÿ doctores compantur ſtellis. danielis. xij. Qui ad iuſticiaʒ eru diunt multos quaſi ſtelle ⁊c̃. Hic autem comparatur ſoli. ſicut pa tet ĩ epiſtola que de eo cantatur. Quaſi ſol refulgens. ſic ipſe reful ſit in templo dei. Secundo ꝓpt̃ fer uorem dilectionis. Quoniam ſicut menſis auguſtꝰ valde feruet eſtu caloris. ſic et ipſẽ valde ĩcaluit ig ne diuini amoris. Vnde ipſe in li bro confeſſionuʒ de ſe dicit. Sagit taueras tu cor meum caritate tua ⁊c̃. Item ibidem. Aliquãdo intro mittis me in affectum multum in uſitatum introrſus. neſcio ad quã dulcedinem. Que ſi perficiatur in me. neſcio quid erit. ſcio ꝙ vita iſta non erit. Tercio propter ethi mologiam nominis. ¶ Dicitur enĩ auguſtinus ab augeo et aſtin qd̃ eſt ciuitas. et ana quod eſt ſurſũ. Inde auguſtinus quaſi augẽs ſu pernam ciuitatem. Vnde de eo cã tatur. Qui preualuit ampliare ci uitatem ⁊c̃. Vel vt dicitur in glo ſario. Auguſtinus dicitur magni ficus. felix. preclarus. Fuit enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

magnificus in vita· preclarus in
doctrina· felix in gloria. Eius vi
tam compilauit poſſidius cala
menſis epiſcopꝰ vt dicit caſſiodo
rus in libro de viris illuſtribus·

¶ De ſancto auguſtino epiſcopo.
¶ Hiſtoria centeſima viceſima.

Auguſtinus doctor egregi
us in prouincia affricana
in ciuitate thagaſtenſi or
tus· et honeſtis valde parentibus
ſcilicet patre patricio· matre mo
nica genitus· in liberalibus arti
bus ſufficienter edoctus fuit adeo
vt ſummus philoſophus et rethoꝛ
luculentiſſimus haberetur. Nam
libros ariſtotelis et omnes libros
liberalium artium quoſcunqꝫ lege
re potuit p ſe didicit et intellexit.
ſicut in libro confeſſionum teſtaẽ
dicens. Omnes libros artium q̃s
liberales vocãt· tunc nequiſſimꝰ
malarum cupiditatum ſeruus p
meipſum legi et intellexi quoſcun
qꝫ legere potui· Item in eodem.
Quicquid eſt de arte loquendi et
diſſerendi· quicquid de dimẽſioni
bus figurarum· et de muſicis· et
de numeris ſine magna difficulta
te nullo hominum tradente intel
lexi· Scis tu domine deus meus·
quia celeritas intelligendi et diſ
cendi acumen donum tuum eſt·
ſed non inde ſacrificabam tibi Ve
rum quia ſcientia ſine caritate nõ
edificat ſed inflat· in errorem ma
nicheorum qui xp̄m fantaſticum
fuiſſe affirmant· et carnis reſur
rectionem negant incidit· et in eo
per ãnos nouem dum adhuc ado

leſcens eſſet permãſit· Ad has eti
am nugas adductus eſt· vt arbo
rem fici plorare diceret cum ab ea
ficus vel folium tolleretur. Cum
ergo eſſet annorum decem et no
uem· et quendam librum cuiuſdã
philoſophi· in quo vanitas mun
di contemnenda. et philoſophia
apprehendenda docebatur perlege
ret· ex hoc quidem liber plurimũ
ſibi placuit· ſed quia nomen iheſu
xp̄i quod a matre imbiberat ibi
non erat dolere cepit· Mater ve
ro eius pro eo plurimũm flebat.
et ipſum ad veritatem fidei redu
cere ſatagebat Quadam ergo vi
ce vt legitur in libro confeſſionũ
mater vidit ſe ſtare in quadam li
nea ignea licet triſtem· et quidã
ei pulcherrimus iuuenis aſtitit· et
cauſam tante triſticie requiſiuit·
Que cum diceret. perditionẽ filij
mei auguſtini deploro· ille reſpon
dit. Eſto ſecura· quia vbi tu ibi
ille. Et ecce continuo iuxta ſe fili
um ſuum vidit ſtare Hec dum au
guſtino retuliſſet ille ait Falleris
mater· nec tibi ſic dictum eſt. ſed
vbi ego ibi tu· Econtra illa dice
bat· Non fili mi dictũ eſt vbi ille
ibi tu· ſed vbi tu ibi ille· ¶ Roga
bat igitur ſedula mater quaſi im
portuna quendam epiſcopum ſi
cut in eodem libro confeſſionum
ipſe auguſtinus teſtatur· vt pro
filio ſuo intercedere dignaretur·
Qui tanta quodammodo impor
tunitate deuictus prophetica vo
ce reſpondit. Vade ſecura· quia
impoſſibile eſt vt filius tantarũ
lacrimarum pereat· ¶ Cum
autem apud cartaginem multis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

annis rethoricam docuiſſ3· occul
te matre neſciente romam venit
et ibidem multos diſcipulos con
gregauit· His temporibus medi
olanenſes a prefecto ſimacho ro
manorum petierūt ſibi doctorem
in rethorica deſtinari· Preſulaba
tur tunc ibi vir̄ dei ambroſius et
ad preces mediolanenſium illuc
mittitur auguſtinus· Mater autē
eius quieſcere non valens· cum
multa difficultate ad eum venit·
et ipſu3 iam nec manicheum· nec
vere catholicum repperit. Cepit
aūt auguſtin9 beato ambroſio ad
herere· et eius predicationes fre
quenter audire· Erat autē valde
in predicatione ſuſpenſus· vt ne
quid contra ipſam manicheorum
hereſim vel pro ipſa diceretur·
¶ Quadam vice contra illum er
rorem ambroſius diutius diſputa
uit· et ipſum apertis rationibus
et autoritatibus confutauit· ita
vt error ille a corde auguſtini peni
tus pelleretur· ¶ Quid aūt poſt
hoc ſibi contigerit· ipſe in libro cō
feſſionū narrat dicēs· Cum te pri
mū cognoui reuerberaſti infirmi
tatē aſpectus mei· radians in me
vehementer· et contremui amore
et horrore· et inueni longe me eē
a te in regione diſſimilitudīs tan
q̄ audirem vocem tuam de excel
ſo· Cibus ſum grandium· creſce
et mādūcabis me· nec tu me mu
tabis ī te ſicut cibum carnis tue·
ſed tu mutaberis in me. ¶ Cum
aūt ſicut ibide3 refert via xp̄i ſibi
placeret· ſed per ipſa3 ipſū adhuc
ire pigeret. immiſit dn̄s in mentē
eius vt ad ſimplicianum ī quo lu
cebat gratia diuina pergeret· vt
ſibi eſtus ſuos ſecum conferēti p̄
ferret quis eſſ3 aptus mod9 viuē
di ad ambulandū in via dei· ī q̄ a
lius ſic· alius ſic ibat· Diſplicebat
em̄ ei quicquid agebat ī mūdo p̄
dulcedīe dei et decore domus eius
quā dilexit· Simplicianus autē ce
pit eū hortari Ipſe quoq3 cepit ſe
ipſum hortari ac dicere· Quot pu
eri et puelle intra eccleſiā do ſerui
unt· tu nō poteris quod iſti et iſte
poſſunt? An vere iſti et iſte in ſeip
ſis poſſūt et nō in deo ſuo? Quid
in te ſtas et nō ſtas? Proice te in
eū et excipiet te et ſanabit te·
¶ Inter hor3 colloquia memoria
victorini ī mediū venit· Vnde ex
hilaratus ſimplicianus narrat q̄li
ter idē adhuc gentilis ob ſui ſapiē
tiā rome qd̄ maximū tūc erat ſta
tuā meruiſſet· et qualiter ſe ſepi
us xp̄ianū dicebat. Cui cum ſim
plicianus diceret· non credo niſi
te ī eccleſia videro· ille iocādo di
cebat· Nunquid parietes faciūt
hominē xp̄ianū? Tādē dum ad ec
cleſiam veniſſet· et ei tanq̄ verē
cūdo occulte liber vbi erat ſimbo
lum fidei ad legendū datus fuiſſ3·
ille in altū aſcendit et alta voce p̄
nunciauit· Tunc etiam ab affrica
quidā amicus auguſtini· nomine
ponticianus ſuperuenit. et vitam
et miracula illi9 magni anthonij
qui nuper in egipto ſub conſtātio
imperatore defunctus fuerat recita
uit· Horū exemplis auguſtinus
vehementer exarſit· ita q̄ ſociu3
ſuū alipium tā vultu q̄ mēte tur
batus īuaſit· et fortit̄ exclamauit
Quid patimur? Quid audimus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Surgūt indocti ⁊ celum rapiunt· et nos cum doctrinis noſtris i infernū demergimur· An quia preceſſerūt pudet ſequi et non pudet nec ſaltem ſequi? Et accurrens in quendam ortū ſub quadam ficu ſe proiecit· vt in eodē libro confeſſionū commemorat· et amariſſime flens lamētabiles voces dabat dicens· Quā diu ꝙ̄ diu. Cras cras· ſine modo· ſine paululum· ſed modo non habebat modum· et ſine paululū prodibat in longum· De hac ſui tarditate plurimū cōquerebat· ſicut poſtmodū in eodeꝫ libro ſcripſit· Heu michi ꝙ̄ excelſus es in excelſis· et ꝙ̄ ꝓfundus in ꝓfundis· ⁊ nuſꝙ̄ recedis· et vix tēdimus ad te· Age dn̄e et fac ⁊ excita et reuoca nos· Accende et rape et frāge ⁊ dulceſce· Impedimētis omnib⁹ ſic timebam expediri· quemadmodū impediri timenduꝫ eſt· Sero te amaui pulcritudo tā antiqua tam noua· ſero te amaui Intus eras et ego foris· et ibi te querebam Et in iſta formoſa que feciſti deformis irruebā· Mecum eras· et tecum non eram· Vocaſti et clamaſti et rupiſti ſurditateꝫ meam· Choruſcaſti et ſplendiuiſti et fugaſti cecitatem meam· Fragraſti et duxi ſpiritū· et anhelo tibi· Guſtaui ⁊ eſurio ⁊ ſitio te· Tetigiſti me· et exarſi in pacem tuā

¶ Cum autem amariſſime fleret audiuit vocem dicentem ſibi Tolle lege tolle lege· Aperuitqꝫ ſtatī codicem apoſtolicum· ⁊ coniectis oculis· ad primum capitulū legit Induimini ihesum xp̄m· ⁊ ſtatim omnes dubietatis tenebre abeo diffugerunt. ¶ Interim autem tam vehementiſſimo dentium dolore torqueri cepit· vt fere ſicut ipſe ait ad credendum opinionem cornelij philoſophi duceretur. qui ſummū bonū anime in ſapientia· ſummuꝫ vero bonum corporis in nullū ſentiendo dolorem poſuerat Tam vehemens autem ille dolor fuit· ꝙ etiam loquelam amiſit· Quocirca vt in libro confeſſionū refert tabul' cereis ſcripſit vt oēs pro eō orarent· vt dolorem illum dn̄s mitigaret Ipſe igitur cum aliis genua flexit· et ſubito ſe ſanuꝫ eſſe ſenſit· Inſinuauit ergo ꝑ litteras ſancto viro ambroſio votū ſuum· vt moneret quid ſibi de libris ſanctis legendū eſſet quo aptior fieret fidei xp̄iane. At ille iuſſit yſayam prophetam eo ꝙ euangelij et vocationis gentiū prenūciator apertior videatur· Cui⁹ ꝓ̄ncipium cum auguſtinus non intelligeret· totuꝫ aliud tale eſſe arbitrans diſtulit vt illud legeret· cū i ſcripturis ſcīs magis exercitat⁹ eſſet· Adueniente ergo paſcali tēpore· auguſtinus cum eſſet annorum triginta cum filio ſuo adeodato puero valde ingenioſo· quem auguſtinus in adoleſcentia ſua dū adhuc gentilis et philoſophus eſſꝫ genuerat· necnon et cum alipio amico ſuo meritis matris et predicatiōe ambroſij ſacrum baptiſma ſuſcepit· Et tunc ſicut refert ambroſius Te deum laudam⁹ inq̄t· et auguſtinus Te dn̄m ꝯfitemur reſpondit· Et ſic ipſi duo hūc ymnum alternatim compoſuerūt· ⁊ vſqꝫ in finē decātauerūt· Protin⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

autem in fide catholica mirabilit
confirmatus ſpem omniem quā
habebat ī ſeculo dereliquit· a ſco
lis quas regebat abrenunciauit.
¶ Quanta autem dulcedine diui
ni amoris ex tunc frueretur· ipſe
hoc in libro confeſſionum aperit
dicens. Sagittaueras tu cor meū
caritate tua· a geſtabā verba tua
tranſfixa in viſceribus meis · Et
exempla ſeruorum tuorū quos de
nigris lucidos· de mortuis viuos
feceras congeſta in ſinum cogita
tionis mee vrebāt a abſumebant
grauem torporem Et aſcendenti
a conualle plorationis et cantanti
canticum graduū · dederas ſagit
tas acutas et carbones vaſtato
res · nec ſaciabar in illis diebus
dulcedine mirabili conſiderare al
titudinem conſilij diuini ſuper ſa
lutem generis humani · Quantū
fleui in ymnis a canticis tuis ſua
ue ſonantis eccleſie vocibus com
motus · acriter voces ille influe
bant auribus meis· et eliquebat
veritas tua in cor meum· a curre
bant lacrime et bene michi erat
cum eis · Tunc enim ī eccleſia me
diolanenſi hec cātare inſtituta ſūt
Et clamaui clamore alto cordis
mei· O in pace O in idipſū. O qui
dixit Dormiam a ſomnum capiaz
Tu es enim idipſum qui non mu
taris a ī te requies obliuiſcēs la
borum omnium Legebam totum
pſalmum illū a ardebam· qui fue
ram latrator amarus et cecus ad
uerſus litteras de melle celi melle
as a de lumine tuo luminoſas a ſu
per ſcripturas huiuſmodi tabeſce
bā · Criſte iheſu adiutor meus q̄

ſuaue michi ſubito factum eſt ca
rere ſuauitatibus nugarum mea
rum· a quas amittere metus fue
rat iam dimittere gaudium erāt·
Eiciebas enī eas a me vera tu a ſū
ma ſuauitas Eiciebas et ītrabas
pro eis quas dilexi ōni volupta
te dulcior · ſed non carni et ſāgui
ni· oī luce clarior· ſ oī ſecreto īte
rior· Oī honore ſublimior. ſed nō
ſublimib9 in ſe· ¶ Poſt hec aſſum
ptis nembridio euodio a mrē ad
affricā remeabat Sz cū eēnt apud
oſtia tiberina· pia mat̄ e9 defunc
ta eſt· Poſt cui9 mortez beatus au
guſtin9 reuerſus ē ad agros ꝓpri
os· vbi cū hijs qui ſibi adherebāt
ieiunijs a oratioīb9 deo vacabat·
libros ſcribebat et indoctos doce
bat· Fama autē ipſius auguſtini
vndiq̧ diffūdebatur. et in ōmb9
libris ſuis et actib9 ammirabilis
habebatur Refugiebat autem ad
aliquam ciuitatem accedere que
epiſcopo careret· ne ipſum in p̄
dicto officio impediri contingeret
¶ Eodē tpe apd yponē erat q̄daz
vir mg̃naꝝ opū q̄ auguſtio miſit
q̄ ſi ad eū accedēt· a v̄bū ex ore ſu
o audirz· ſeculo renūciare poſſet·
Qd auguſtinus vbi comperit il
luc concitus iuit. Audiens autez
valerius yponenſis epiſcopus fa
mam eius. ipſum plurimum reni
tentem in eccleſia ſua preſbiterū
ordinauit· Nonnullis quidem la
crimas ſuas ſuperbe interpretāti
bus et tanq̄ eum conſolantibus
et dicentibus· q2 a locus preſbite
rij licz ipſe maiori dignus eſſet· ap
propinquaret tamen epiſcopatui
Qui ſtatim monaſteriū clericorū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

inſtituit et cepit viuere ſcdm regu
lam ſub ſanctis apoſtolis cōſtitu
tam. De cuius monaſterio fere de
cē epiſcopi ſunt electi. Et quia p̄dic
tus epiſcopꝰ erat grecus et minꝰ
in latina lingua litteratus et doc
tus. auguſtio poteſtatē tribuit.
vt cōtra morem oriētalis eccleſie
coram ſe ī eccleſia predicaret. Vn̄
cum multi epiſcopi ſibi derogarēt
ille de hoc nō curabat dūmodo p
eū fieret quod per ſe fieri nō vale
bat. Eodem tempore fortunatum
preſbiterū manicheū et alios here
ticos precipue rebaptiſatos dona
tiſtas et manicheos cōuicit abſtu
lit et fugauit. Cepit autem btūs
valerius formidare ne ſibi auguſ
tinus tolleretur. et ab alia ciuita
te in epiſcopū peteretur. Nā ſibi
aliquando ablatus fuiſſet niſi euz
ad locum ſecretū tranſire curaſſz.
ita vt inueniri minime potuiſſet.
Impetrauit igiť ab archiepiſcopo
cartaginenſi. vt ipſe cederet. et
auguſtinuz yponenſi eccleſie in e
piſcopū pmoueret Sed cū hoc au
guſtinꝰ omnimodo recuſaret. cō
pulſus tamen et coactus ſuccubu
it et epiſcopatus curā ſuſcepit.
Quod ipſe in ſe fieri nō debuiſſe.
vt ſuo viuente epiſcopo ordinaē
tur dixit et ſcripſit. pter concilij
generaľ phibitionē quā pꝰmodū
ordinatus didicit. nec qđ ſibi fa
ctū eſſe doluit alijs fieri voluit.
Vnde etiam ſategit vt in cōcilijs
epiſcopoꝝ conſtitueretur. vt oīa
ſtatuta patrum ordinandis debe
rent ab ordinatoribus intimari.
Ipſe autez de ſe dixiſſe poſtmodū
legitur. In nulla re mihi dominū

ſentio ſic iratū. ſicut ī hoc q dum
non eſſem dignus poni ad remū.
poſuit me ad ampluſtre ī apice re
giminis eccleſie. ¶ Veſtimēta eiꝰ
et calciamēta et ornamēta alia nec
nitida nimium. nec abiecta pluri
mum. ſed ex moderato et compe
tenti habitu erant. Ipſe em̄ de ſe
dixiſſe legitur. Fateor de precioſa
veſte erubeſco. et ideo cum datur
mihi vendo eam. vt quia veſtis non
poteſt eſſe communis preciuz ſit
cōmune. Menſa frugali et parca
ſemper vſus eſt. et inter olera et
legumina pter infirmos et hoſpi
tes plerumqz carnes habebat In
ipſa autē menſa magis lectionez
vel diſputationem q epulationez
diligebat. et ↄtra peſtē detractiō
nis ī ea ſic ſcriptū hēbat. Quiſq̄s
amat dictis abſentū rodere vitā.
Hanc mēſam vetitā nouerit eſſe
ſibi. Nam et aliqn̄ cum quidā ſibi
familiariſſimi coepiſcopi ad detra
ctionē linguā laxaſſent. adeo dure
eos redarguit vt diceret q niſi
deſiſterent. aut verſus ipſos dele
ret. aut a menſa recederet ¶ Qua
dam vice cū quoſdam ſuos fami
liares ad prandium inuitaſſet. v
nꝰ illoꝝ curioſior ceteris coquinā
ingreſſus ē. Cūqz oīa frigida rep
periſſet. reuerſus ad auguſtinuz
interrogauit. quid ciborū pranſu
ris ipſe pr̄familias preparaſſz? Cui
auguſtinꝰ nequaq̄ taliū epularū
curioſus rn̄dit Ego vobiſcū neſcio
Eſcā em̄ nō multū curamꝰ. ſed po
tius ſalutē aīaꝝ ¶ Tria a btō am
broſio ſe didiciſſe ait. Primum q
vxorem cuiq̄ nūq̄ peteret. Secū
dū q militare volentē ad hoc nō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

cõmendaret· Terciũ q̄ ad conui
uia inuitatus non iret· Cauſa pri
mi eſt ne illi inter ſe nõ cõueniãt
et ſibi maledicant. Cauſa ſecũdi
eſt ne militantes calumniaꝫ exer
ceant· et in eũ aliȷ culpã refũdãt
Cauſa tercȷ eſt ne forte temperã
tie modũ perdat· Tante autẽ pu
ritatis et humilitatis fuit· vt ipã
etiã minima peccata que apd nos
nulla vł minima reputant̃ i libro
cõfeſſionũ deo confiteat̃· ⁊ de hȷs
corã dño humiliter ſe accuſet. Nã
ibidẽ accuſat ſe de eo q̄ cum puer
eſſ; ludebat ad pilam cũ ad ſcolas
ire deberet· Itẽ de eo q̄ nolebat
legere vel addiſcere niſi vi a parẽ
tibus vel magiſtre vrgeretur Itẽ
de eo q̄ fabulas poetaꝝ ſicut fa
bulas enee cum adhuc eſſet puer
libenter legebat· et didonẽ mor
tuã ꝓpter amorẽ plorabat· Item
de hoc q̄ de cellario parentum vel
menſa aliqua furabatur· vt pue
ris ludẽtibus daret· Item de eo q̄
in ludis pueroꝝ fraudulentas vic
torias exercebat· Iteꝫ de eo q̄ pi
ra de quadã arbore vicina vinee
ſue cum eſſet annoꝝ ſedecim fu
ratus fuit In eodẽ quoqꝫ libro ac
cuſat ſe de ipſa modica delectatio
ne quã aliquando in comedẽdo ſẽ
tiebat dicens· Sic me docuiſti vt
quemadmodum medicamẽta· ſic
alimenta ſumpturus accedam·
Sed dũ ad quietem ſacietatis ex
indigentie moleſtia trãſeo· in ipõ
tranſitu inſidiat̃ michi laqueus
concupiſcentie· Ipſe enim volup
tas eſt· ⁊ nõ eſt alius quo tranſe
at̃ quo tranſire cogit neceſſitas.
Et cũ ſalua ſit cauſa edendi vel bi
bendi· adiungit ſe quaſi pediſſeq̃
periculoſa iocunditas· Et plerum
qꝫ preire conat̃· vt ci9 cauſa fiat
qđ ſalutis cauſa me facere vel di
co vel volo· Ebrietas longe eſt a
me· miſereberis ne appropinquet
mihi Crapula autẽ nõnunq̄ ſubre
pit ſeruo tuo· miſereberis vt lon
ge fiat a me· Et quis eſt dñe qui
nõ rapiatur aliquantulum extra
metas neceſſitatis? Quiſquis eſt
ille profecto magnus eſt· magni
ficet nomẽ tuum· Ego autem nõ
ſum· quia homo peccator ſum·
¶ Habet etiam ſe ſuſpectum de o
lefactu dicens· De illecebra odo
rum nõ ſatago nimis· cum abſũt
non requiro· cum aſſunt non reſ
ſpuo· paratus eis etiaꝫ ſemper ca
rere· Ita mihi videor· forſitan fal
lor· Nemo enim ſecurus eſſe debꝫ
in iſta vita que tota tẽptatio no
minatur, vtinam enim qui fieri
potuit ex deteriori melior· nõ fiat
ex meliori deterior· ¶ Idẽ de audi
tu cõfitet̃ dicẽs Voluptates auriũ
tenacius me iplicauerãt ⁊ ſubiuga
uerãt· ſ; reſoluiſti ⁊ liberaſti me Cũ
mihi accidit vt me ãplı9 cant9 q̄
res q̃ canit̃ moueat· penaliter me
peccaſſe cõfiteor· ⁊ tũc mallẽ ñ audi
re cãtãtẽ Accuſat etiã ſe de viſu ſi
cut de eo q̄ aliqñ nimis libẽt̃ et a
uide vidit canẽ currẽtẽ· ⁊ de eo q̄
p agꝝ caſu trãſiẽs venatioẽꝫ libẽt̃
cõſpexit. ⁊ de eo q̄ domi exiſtens
araneas muſcas ſuis retib; capiẽ
tes nimis attẽte cõſpexit· Ideo au
tẽ de hȷs corã dño confitet· vt ibi
dem dicit Quia aliqñ hec a bonis
meditationib9 auertũt· ⁊ orõnes
interrũpũt· ¶ Accuſat etiam ſe de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

appetitu laudis ⁊ motu inanis gl'e
dicẽs. Qui laudari vult ab hoib⁹
vituperante te. nõ defendetur ab
hominibus iudicante te. nec eripi
etur damnante te. Laudat͛ homo
ꝓpter aliquod donũ quod dediſti
ei. et tamẽ plus gaudet ſe laudari
q̃ donũ ipſũ habere Temptamur
hiis temptationibus quotidie do
mine ſine ceſſatione temptamur.
quotidiana fornax noſtra eſt hũa
na lingua. verũtamen nollem vt
vl' augeret mihi gaudiũ cuiuſlibꝫ
boni mei ſuffragio oris alieni. ſed
auget fateor nõ ſolum ſed vitupe
ratio minuit. Cõtriſtor aũt aliq̃n
laudib⁹ meis. cũ ea laudantur in
me in quibus ipſe mihi diſpliceo.
vel etiaꝫ bona minora et leuia plu
ris eſtimantur q̃ꝫ eſtimanda ſint
¶ Hereticos vir iſte ſanctus
validiſſime confutabat. ita vt ipi̾
inter ſe publice predicarẽt pecca
tũ nõ eſſe interficere auguſtinũ.
quem tanq̃ lupum occide nodũ eſſe
dicebant. ⁊ occiſoribus omĩa pec
cata ſua a deo dimittẽda aſſerebãt
Multas ab eis inſidias ptulit ita
vt ſibi aliquo pergenti in via inſi
dias ponerẽt. ſed dei ꝓuidentia iti
neris errore ſeductũ inuenire nõ
poſſent. ¶ Compauperꝝ ſemp me
mor erat. eiſqꝫ ex hiis. que habe
re poterat liberaliter exhibebat
Nã et de vaſis dñicis ꝓpt͛ paupes
et captiuos aliq̃n iubebat frangi
et cõflari et indigentibus diſpen
ſari. domũ vel agruꝫ ſiue villam
nũq̃ emere voluit. Multas etiaꝫ
hereditates ſibi dimiſſas reſpuit.
eo ꝙ mortuorũ filiis vel ꝓpinquis
ipſa potius deberi dicebat In hiis

quoqꝫ que eccleſia poſſidebat intẽ
tus amore vl' implicatus nõ erat.
ſed die ac nocte de ſcripturis ⁊ re
bus diuinis cogitabat. Fabricaꝝ
quoqꝫ nouaꝝ nunq̃ꝫ ſtudium ha
buit. deuitans in eis implicatiõeꝫ
ſui animi quem ſemper liberuꝫ ha
bere volebat ab omĩ meſticia cor
porali. vt libere vacari poſſet con
tinue meditationi ⁊ aſſidue lectio
ni. Nõ tamẽ illa edificare volẽtes
ꝓhibebat niſi forte immoderate
fieri conſpexiſſet. Laudabat quo
qꝫ plurimũ illos quibus moriendi
deſiderium inerat. ⁊ ſuper hoc tri
um epiſcopoꝝ exempla ſepius re
citabat. Ambroſius enĩ cum in ex
tremis eſſet. ⁊ rogaretur vt ꝓlõ
gationẽ vite ſibi precibus obtine
ret reſpondit. Non ſic vixi vt me
pudeat inter vos viuere nec mori
timeo qm̃ bonum habemus dñm
Quod reſponſum auguſtinus mi
rabilit͛ extollebat. Addebat quo
qꝫ de alio epiſcopo. cui cũ diceret͛
eum eccleſie multum neceſſarium
fore. et ideo adhuc eum domin⁹
liberaret ait. Si vnq̃ꝫ bene. ſi ali
quando. quare non modo? De a
lio quoqꝫ epiſcopo aiebat cipria
num referre. ꝙ cum infirmitate
graui laboraret. adhuc ſibi ſanita
tem reſtitui exorabat. Cui iuuenis
ſpecioſus apparens. cum indigna
tione infremuit et ait. Pati time
tis exire non vultis. quid faciam
vobis? ¶ Feminarum nullam vn
q̃. nec etiam germanam ſororẽ.
aut fratris ſui filias que deo pari
ter ſeruiebant ſecum habitare p
miſit. Dicebat enim ꝙ et ſi de ſo
rore vel neptibus nulla mali poſſꝫ

oriri ſuſpicio · tamen quia tales
pſone ſine alijs ſibi neceſſarijs eē
non poſſent · et ad eas etiam alie
aduentarent · ex illis poſſent īfir
miores aut humanis temptationi
bus commoueri. aut certe malis
hominum ſuſpicionibꝰ infamari
Nunq̃ cum muliere ſolꝰ loqui vo
lebat · niſi ſecretum aliquod inter
eſſet. ¶ Conſanguineis ſic bene
fecit vt non diuitias haberent ·
ſed vt aut non aut minus egerēt
Raro pro aliquo litteris aut ver
bis intercedere volebat · recolens
quendam philoſophū ↄtēplatiōe
fame amicis non multa pſtitiſſe ·
Et ſepe dicebat · Plerumq̄ poteſ
tas que petit premit · Cum autē
id faciebat ſtilum ſic temperabat
vt onerofus non eſſet · ſed mere
retur vrbanitate dictaminis ex
audiri · ¶ Volebat potius inter
ignotos q̃ inter amicos cauſas
audire dicens Quia inter illos po
terat libere iniquum cognoſcere
et vnum ex hijs amicum eſſet fac
turus · pro quo ſcilicet iuſticia me
diante ſententiam daret · Ex ami
cis vero eſſet vnum perditurus ·
ſcilicet contra quem proferret ſē
tentiam · A multis eccleſijs inui
tabatur · et ibi verbum domini p̄
dicabat · et multos ab errore cō
uertebat · Aliquando a propoſito
digreſſionem in predicatione fa
cere conſueuerat. et tunc dicebat
deum hoc ad profectum ſalutis a
licuius ordinaſſe · ſicut in quodam
manicheorū negociatore patuit.
qui in quadā predicatione augu
ſtini vbi ipſe digreſſionem faciēs
cōtra hunc errorem predicauerat

conuerſus fuit · ¶ Eo tempore
cum gothi romam cepiſſent · ydo
latre et infideles chriſtianis pluri
mum inſultabant Propter quod
ſanctus auguſtinus librum de ci
uitate dei cōpoſuit · in quo iuſtos
in hac vita debere premi · impios
autem florere oſtendit Vbi de du
plici ciuitate ſcilicet iheruſalem et
babilonia et earum regibus agit
Quia rex iheruſalem chriſtꝰ · rex
vero babilonis eſt dyabolꝰ Quas
duas ciuitates vt ibidē dicit duo
amores ſibi fabricant · Quia ciui
tatem dyaboli conſtruit amor ſui
creſcens vſq̄ ad contemptum dei
Ciuitatem autem dei conſtruit a
mor dei creſcens vſq̄ ad contemp
tum ſui · In diebus autem eius
anno ſcilicet domini quadringen
teſimo q̃drageſimo wandali totā
tam affrice prouinciam occupaue
runt vaſtantes omnia · nec parcē
tes ſexui · ordini vel etati · Poſt
hec autem ad yponenſem ciuita
tem venerunt · et ipſam manu va
lida obſederunt. Sub hac tribula
tione auguſtinus pre ceteris ſue
ſenectutis amariſſimam et lugu
brem duxit vitam · Fueruntq̄ ſi
bi lacrime panes die ac nocte · dū
alios videret occiſos · alios effuga
tos · eccleſias ſacerdotibus vidu
atas. ciuitates cum accolis diſſi
patas · Inter tot tamen mala cu
iuſdam ſapientis ſententia ſe con
ſolabatur dicentis · Non erit ma
gnus magnum non putans q̄ ca
dunt ligna et lapides et moriun
tur mortales · Conuocatis autē
fratribꝫ omnibꝫ dixit eis · Ecce ro
gaui dominū vt aut nos ab hijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

periculis eruat · aut patienciã tri
buat · aut me de hac vita ſuſcipi
at · ne tot calamitates videre cõ
pellar · Et ecce tercium quod peti
uit obtinuit · et tercio obſidiõis
menſe febribus laborans lecto de
cubuit · Intelligens autem diſſo
lutionẽ ſui corporis imminere · ſep
tem pſalmos penitẽciales ſibi ſcri
bi fecit · ipſos quoq; in loco cõtra
parietem poſitos lecto decumbẽs
legebat · et vbertim ac iugiter la
crimas fundebat · Et vt deo vaca
ret liberius · et ei9 intentio a nul
lo impediri poſſet · ante decẽ dies
ſui exitus nullũ ad ſe ingredi pre
cepit · niſi vel cum medicus ingre
deretur · vel cũ ſibi refectio portaret
tur · ¶ Quidã aũt eger ad eum
venit et vt ſibi manuʒ imponeret
et ab infirmitate curaret ipſum
inſtanter rogauit · Cui auguſtin9
rñdit. Quid eſt hoc fili qđ loque
ris? Putas ꝙ ſi tale quid facere
poſſem · mihi hoc ipſũ nõ cõferrẽ.
Ille aũt inſtabat aſſerẽs ſibi in vi
ſione preceptũ eſſe vt ad eũ acce
deret et ſanitatem reciperet · Vi
dẽs auguſtin9 fidẽ ei9 ꝓ eo orauit
⁊ ſanitatẽ recepit Energumnos
multos curauit · et plura alia mi
racula fecit · ¶ In libro viceſimo
ſecũdo de ciuitate dei duo miracu
la de ſe tanq̃ de quodã alio refert
dicẽs · Pponẽſem quandã virginẽ
ſcio · que cũ ſe oleo perunxiſſet · cũ
ꝓ illa orãs preſbiter lacrimas ſu
as inſtillauerat · mox a demone fu
iſſe ſanatam · ¶ In eodẽ etiam li
bro ſic ait · Scio etiam epiſcopum
ſemel pro adoleſcente quem non
vidit oraſſe · illũq; illico demonio

caruiſſe · Nullũ autem dubium vi
detur quin de ſe loquať. ſed humi
litatis cauſa ſeipſũ noluit nomina
re · ¶ In eodem quoq; libro de ci
uitate dei ait · ꝙ infirmus quidaʒ
incidi deberet · et de ei9 morte ob
incionem plurimũ timeret. cum
infirmus multis lacrimis deũ exo
raret · cum eo et ꝓ eo auguſtin9
orauit · et ſine aliqua inciſione in
tegram ſanitatem recepit · ¶ De
niq; diſſolutioni corporis appropi
quans · hoc memoriale docuit · nul
lum videlicet hominem quantum
cumq; excellentis meriti ſine con
feſſione et euchariſtia debere trãſ
ire · Ad extremam autẽ horã veni
ens · membris omib9 ſui corporis
icolumis · ĩtegro aſpectu atq; au
ditu · ãno etatis ſue ſeptuageſimo
ſexto · epiſcopatus vero ſui ãno q̃
drageſimoquinto. corã poſitis frĩ
bus ⁊ oratibus migrauit ad dñm
Teſtamentũ nullum fecit · q2 vñ
de faceret pauper xp̃i nõ habuit ·
Floruit autẽ circa annos dñi qua
dringentos · ¶ Itaq; auguſtinus
ſapiẽtie lumẽ prefulgidũ · ꝓpugna
culũ veritatis ⁊ fidei munimentũ ·
omnes eccleſie doctores tam ĩge
nio q̃ ſciẽtia vicit incompabilit̃.
florens tam exemplis virtutuʒ q̃
affluentia doctrinarum · Vnde et
beatus remigius iheronimum et
quoſdam alios doctores comme
morans ſic concludit · Hos omẽs
auguſtinus ingenio ⁊ ſcientia ſua
vicit · Nam licet iheronim9 ſex mi
lia volumina origenis ſe legiſſe fa
teať · iſte tamen tãta ſcripſit · vt
non ſolum diebus ac noctib9 ſcri
bere libros eius quis non poſſʒ ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſed nec legere quidem occurrat.
¶ Voluſianus autem cui auguſti
nus epiſtolas ſcripſit ſic de eo di
cit. Legi dei deeſt quicquid augu
ſtinum contigerit ignorare ¶ Ihe
ronimus quoqꝫ in quadam epiſto
la ſcribens auguſtino ait. Duobꝰ
libellis tuis eruditiſſimis. et omi
eloquentie ſplendore fulgentibꝰ
reſpondere non potui Certe quic
quid dici potuit et aſſumi ingenio
et de ſcripturarum hauriri fontibꝫ
a te poſitum atqꝫ diſſertum eſt.
Sed queſo reuerentiam tuam pa
rumper patiaris me tuum lauda
dare ingenium ¶ Iheronimꝰ etiã
in libro de duodecim doctoribꝰ ſic
de eo ſcribit Auguſtinꝰ epiſcopꝰ
volans per montium cacumina q̃
ſi aquila. et ea que ſunt in mõtiũ
radicibus non conſiderans. mul
ta celorum ſpacia terrarumqꝫ ſi
tus et aquarum circulum claro ſer
mone pronunciat. ¶ Deniqꝫ in
quanta eum reuerentia et dilectio
ne iheronimus habuerit patet in
epiſtolis quas eidem miſit. in qua
rum vna ſic dicit. Domino ſacto
ac beatiſſimo pape auguſtino ihe
ronimus. Omni quidem tempore
beatitudinem tuam eo quo decet
honore veneratus ſum. et habitã
tem in te dilexi dñm ſaluatorem
Sed nũc ſi fieri poteſt cumulo ali
quid addimꝰ et plena complemꝰ.
vt abſqꝫ nominis tui mentione ne
unam quidem horam aut momen
tum preterire patiamur Idem in
alia epiſtola ad eundem. Abſit au
tem vt quicquã de libris beatitu
dinis tue attingere audeam. ſuffi
cit enim mihi mea probare et ali

ena nõ carpere Gregoriꝰ ĩ epiſto
la ad innocentium affrice prefectuꝫ
de eius libris ſic ait. Qd expoſiti
onem ſancti iob vobis tranſmittĩ
voluiſtis. veſtro ſtudio congaude
mus. Sed ſi delicioſo cupitis pa
bulo ſaginari beati auguſtini cõ
patriote veſtri opuſcula legite et
ad comparationem illius ſimila
ginis noſtrum furfurẽ nõ quera
tis. Idem quoqꝫ in regiſtro ſic a
it. Legitur ꝙ beatus auguſtinus
nec cum ſorore habitare conſenſe
rit dicens. Que cum ſorore mea
ſunt. ſorores mee non ſunt. Doc
ti ergo viri cautela magna nobis
debet eſſe inſtructio. In prefatio
ne quoqꝫ ambroſiana ſic legitur.
Magnificentiam tuam in mortifi
catione auguſtini adoramus. tua
in omnibus operante virtute. vt
nullis promiſſis blandimentorũ
fallacijs tuo ignitus ſpiritu vince
retur. Quia eum ita omni gene
re pietatis imbueras. vt ipſe tibi
ara et ſacrificium et ſacerdos eẽt
et templum ¶ Beatus inſuper
proſper in tercio libro de vita cõ
templatiua ſic de eo dicit. Sanctꝰ
auguſtinus epiſcopus acer inge
nio. ſuauis eloquio. ſecularis lit
terature peritus. in eccleſiaſticis
laboribꝰ operoſus. in quotidianis
diſputationibus clarus. in omni
ſua actione compoſitus. in queſti
onibus ſoluendis acutus. in cõuin
cendis hereticis circumſpectus. in
expoſitione fidei noſtre catholicꝰ.
in explanandis ſcripturis cano
nicis cautus. ¶ Beatus quoqꝫ
bernardꝰ ſic de eo ſcribit Auguſti
nꝰ hic ẽ validiſſiꝰ malleꝰ hereticoꝝ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ Poſt hec autem cum barbara
gens terram illã occupaſſet et lo
ca ſãcta prophanaret· fideles corpꝰ
auguſtini ceperunt et ipſum in sar
diniam trãſtulerunt· Tranſactis
autem ab eius obitu annis ducē
tis octoginta tempore leonis ter
cij luprandus deuotus longobar
dorum rex audiens sardiniam a
ſarracenis depopulatam · ſolem
nes illuc nũcios miſit vt doctoris
ſãcti reliquias papiam deferrent
Qui magno precio dato corpus
ſancti tulerunt et vſqꝫ ad ſanuaꝫ
deportauerunt· Quod deuotꝰ rex
audiens vſqꝫ ad predictam ciuita
tem cum magno gaudio eideꝫ ob
uiauit et reuerent̃ accepit · Cũ au
tem mane vellent corpꝰ deducere
nullo modo de loco moueri potuit
donec rex votũ emiſit · ꝙ ſi inde ſe
deduci pmitteret· ibideꝫ ĩ ſuo no
mine eccleſiaꝫ fabricaret Cũ autē
votum feciſſet ſtatim ſine õni diffi
cultate inde deductuꝫ eſt· Rex au
tem qd̓ vouerat impleuit et ibidē
in honoreꝫ ſãcti auguſtini eccleſiã
fabricauit· Idem miraculum die
ſequenti in quadam villa epatꝰ s
terdonenſis q̃ dicitur caſelle cõti
git· et eodem modo ibidē in hono
rem ſãcti auguſtini eccleſiam con
ſtruxit Inſuper villam ipſã cum
omnibꝫ ſuis appendicijs conceſſit
ſeruientibus eccľie ſancti auguſti
ni perpetuo poſſidendam Quia ve
ro rex viderat ſancto cõplacē vt
in ſuo nomine eccleſia fieret vbi
cũqꝫ manſiſſet · timẽs ne ĩ aliquo
alio loco ꝙ vbi rex deſiderabat lo
cũ ſibi eligeret ĩ omni loco vbi de
nocte cum corpore hoſpitabatur·
in honorem ipſius eccleſiaꝫ ꝯſtrue
bat· Sicqꝫ cum magno gaudio
papiaꝫ deducitur et in eccleſia ſãc
ti petri que celũ aureũ dicit̃ hono
rifice collocatur· ¶ Molendinari
us quidam qui in beatum augu
ſtinum ſpecialem deuotionem ha
bens cum quandam infirmitateꝫ
q̃ dicitur flecmaſalſum in tibia pa
teretur· beatum auguſtinum de
uote in ſui adiutorium ĩuocabat·
Cui per viſum ſanctus auguſtinꝰ
apparuit et tibiam manu palpãs
integre reſtituit ſanitati. Qui ex
citatus ſe liberatum inuenit· et de
o et beato auguſtino gratias red
didit· ¶ Quidam puer cum vicio
lapidis premeretur et de conſilio
medicorum incidi deberet· mater
pueri mortis ſibi timens periculũ·
beatum auguſtinum deuote in ſui
filij ſubſidium inuocauit· ſtatimqꝫ
fuſa oratione puer lapidem cum
vrina emiſit et plenam ſanitatem
recepit ¶ In monaſterio quod ele
moſina dicitur· monachus quidã
in vigilia ſancti auguſtini raptꝰ
in ſpiritu vidit nubem ſplendidã
celitus elapſam et ſuper nubeꝫ au
guſtinum ſedentem pontificalibꝰ
inſignitum· Cuius oculi quaſi du
o ſolis radij totam illam eccleſiã
illuminabant et odor inde nimius
exalabat· ¶ Sanctus autem ber
nardus dum quadam vice matuti
narum ſolemnijs intereſſet et ali
ꝗtulũ obdormiuiſſet · et de quodã
tractatu ſancti auguſtini lectioẽs
legerentur · vidit quendam pul
cherrimum iuuenẽ ſibi aſtanteꝫ ·
De cuius ore tantus inundanti
um aquarum impetus exibat· ꝙ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

totam illam ecclesiam videretur
irrigare· Quē augustinum esse nō
dubitauit· qui fonte doctrine to
tā ecclesiā irrigauit· ¶ Quidaʒ
sanctū augustinū valde diligens·
monacho custodi corporis sancti
augustī magnā pecuniā dedit· vt
sibi sancti augustini digitum vnū
daret· Sed ille accepta pecunia di
gitum cuiusdam mortui sericis in
uolutū sibi tribuit· simulans esse
digitū augustī Quē ille semper de
uotissime adorabat· et ori oculisqꝫ
apponēs· crebro pectori astringe
bat· Cuius fidē ac deuotionē deus
intuens· digito illo ꝓiecto· vnuʒ
digituʒ augustī tā mirabilit̄ ꝙ mi
sericorditer sibi dedit· Qui cum re
patriasset et multa ibi miracula fi
erent· fama vsqꝫ papiam delata
est· Sed cum predictus monachꝰ
assereret ꝙ cuiusdā mortui digitꝰ
ille esset· sepulcꝝ aperuerunt· et
vnum deesse de eius digitis inue
nerunt Vnde abbas re cognita·
monachum de officio deposuit· et
dire afflixit· Apud burgundiā in
monasterio quod dicitur fontane
tum erat quidā monachus hugo
noīe sancto augustio valde deuo
tus· qui in eiꝰ scriptis miro deside
rio pascebat̄· Quē etiā crebra sup
plicatione rogauerat· vt ipsuʒ ex
hac luce migrare non sineret nisi
in die sacratissime solēnitatis sue
Ipse igitur quintodecio die antē
festū eiusdeʒ sic cepit diris febribꝰ
estuare· vt ī vigilia ipsius sup hu
mū tanꝙ moriens poneretur· Et
ecce plures decori ac fulgentes vi
ri amicti albis ecclesiā dicti mona
sterꝝ processionaliter intrauerūt·
quos sequebatur quidā reuerēdꝰ
pontificalibus insignitus· Quidā
autem monachus in ecclesia con
sistēs hoc vidēs obstupuit· et qui
nam essent vel quo pergerent in
quisiuit Cui vnus eorum dixit ꝙ
sanctus augustinus esset cum su
is canonicis· qui ad deuotum suū
morientem pergeret· vt eius ani
mam ad regnum celestis glorie de
portaret· Post hoc illa reuerenda
processio infirmariā ingreditur·
vbi cum aliꝗ̄diu mansisset· sācta
illa anima a carne soluta est Quā
dulcis amicus et ab hostiū insidijs
securā reddidit· et in celi gaudia
introduxit· ¶ Legit̄ quoqꝫ ꝙ dū
beatus augustinus adhuc in car
ne viueret et quedam relegeret·
ante se transire conspicit demonē
quendā librum humeris suis baiu
lantem Qui a beato augustino ꝓ
tinus adiuratur· vt sibi que in li
bro illa scripta lateant pandat·
Qui peccata hominum ibideʒ scri
pta asserit· que vndecūqꝫ colligit
et reponit· Moxqꝫ ei precepit· vt
si aliquod peccatoꝝ suoruʒ ibi scri
ptum retineat· sibi legendum con
tinuo manifestet· Ostenso autem
loco nichil augustinus ibi scriptū
repperit· nisi ꝙ quadam vice com
pletorium ex obliuione dimisit·
Precipiēsqꝫ dyabolo vt suū ꝑsto
letur aduentum· ecclesiam est in
gressus· et completorium deuote
dixit· et solitas orationes peregit
Reuersusqꝫ dixit ei vt predictum
locum sibi ostēdat iterum relegē
dum· Qui dum crebro reuolueret
et tandeʒ locum vacuum reperisset·
iratus dixit· Turpit̄ me decepisti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Penitet me q̄ libꝝ meum tibi oſ
tendi. q̄ peccatū tuū orationū tu
arū virtute deleſti. et hys dictis
euanuit. ¶ Cū quedam mulier
a quibuſdam malicioſis iniuriam
pateretur ad beatū auguſtinū ac
ceſſit. et ſup hoc eius cōſiliū iplorauit
Que cū ipſum ſtudentē inueniſſet
et eū ſalutaſſz. ille nec ad eā reſpe
xit nec quicq̄ ſibi reſpondit. Co
gitans illa q̄ forte ob nimiam ſā
ctitatē in faciem mulieris nollet
intendere propius acceſſit et ne
gociū diligent̄ expoſuit. Sed ille
nec ſe ad eam cōuertit. nec reſpō
ſū aliqd ſibi dedit. Jdeoqꝫ illa cum
triſticia magna receſſit Altera au
tem die cum auguſtinus miſſam ce
lebraret et dicta mulier intereſſz.
poſt eleuatiōez domini corpis rap
ta in ſpū vidit ſe poſitam ante tri
bunal ſanctiſſime trinitatis. vbi
vidit auguſtinū facie iclinata de
trinitatis gl'a attentiſſime et ſubti
liſſime diſputantē. Factaqꝫ ē vox
ad eā dicens. Cum ad auguſtinū
iuiſti. ille ſic de trinitatis gl'a attē
tiſſime diſputabat. et ideo q̄ ibi
fueris penitus nō aduertit. Sz ad
eū ſecure redeas. q̄ et eū clemen
tem inuenies. et ſalubre ɔſilium
reportabis. Qd cū feciſſet. auguſ
tinus eā benigne audiuit et conſi
liū ſalubre donauit. ¶ Fertur
quoqꝫ q̄ dum quidam raptus in
ſpiritu. ſanctos angelos in glo
ria conſpexiſſet. et beatum augu
ſtinum doctorem glorioſum et exi
miū minime vidiſſz. quendā de ſā
ctis vbinā auguſtinus eſſet inqui
ſiuit. Qui rn̄dit. Auguſtinus reſi
det i excelſis vbi diſputat de glo
ria excellentiſſime trinitatis. Cū
quidā papienſes a marchione ma
leſpine in carcere detinerentur.
ab eis omnis potus eſt penitus in
terdictus. vt poſſz ab eis mḡna pe
cunia extorqueri. Vnde plures iā
ſpiritū exalabāt. pluresqꝫ vrinā
ſuam bibebant. At quidam iuue
nis inter eos exiſtens qui in bea
tum auguſtinum magnam et ſin
gularem deuotionem habebat.
ipſū in ſui adiutorium inuocauit
Tūc circa noctis medium ſanctus
auguſtinus predicto adoleſcenti
apparuit. et q̄ſi manū eius dexterā
apprehēdens vſqꝫ ad flumē graua
lom deduxit Jbiqꝫ cum folio vitis
in aqua madefacto. ſic eius linguā
refrigerauit. vt qui iā veniam bi
bere cupierat. de potu nectaris n̄
curaret. ¶ Prepoſitus cuiuſdā ec
cleſie in beatum auguſtinum ma
gnam deuotionē habēs. cum per
tres annos grauem infirmitatez
incurriſſz. ita vt de lecto ſurgere
nō valeret. aduenīēte ſolemnita
te ſancti auguſtini cum iam in eius
vigilia ad veſperas pulſaretur.
ad rogandū ſanctum auguſtinuz
tota deuotione ſe contulit Cui ſā
ctus auguſtinus in albis veſtibus
apparens. eidem tribus vicibus
ꝓprio nomine dixit. Ecce aſſuz to
tiens a te vocatus. Surge cito et
celebra mihi officium veſpertinū
Qui ſanus ſurgens cunctis ſtupē
tibus eccleſiam intrauit et officiū
deuote peregit. ¶ Cum cuidam
paſtori ſeuum vlcus inter ſcapu
las ortum eſſz. adeo morbus inua
luit. vt iam eſſet totus viribus
deſtitutus. Qui cum ad ſanctum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

auguſtinum preces emitteret · ei
dem auguſtinus in viſu apparuit
et ſuper īfirmū manum apponēs ·
perfecte eum ſanauit · Idem quo
ꝙ vir procedēte tempore oculoꝝ
lumine eſt priuatꝰ · Qui cum ſāc
tum auguſtinū ſedule inuocaret ·
quadam die circa meridiem eidē
apparuit · et oculos manibus ſuis
tergens · priſtinā ſibi reſtituit ſa
nitatem ¶ Circa annum domini
nōgenteſimum duodecimū quidā
viri grauit īfirmati numero plus
ꝙ quadraginta de germaīa et gal
lia romā ibant ad limina apoſto
lorum viſitanda · Quorū quidam
ſcānis in terra curui ſe vehētes ·
alij cū baculis ſe ſuſtētantes · alij
priuati oculis poſt alios ſe trahē
tes · alij contractas manꝰ et pedes
habentes pergebāt · Qui mōtes
tranſeuntes ad locū qui dicitur
carbonaria peruenerunt · Cū au
tem pene ad locum qui cana dicit
aduenisſent · qui tribus milibꝰ a
papia diſtat · ſanctus auguſtinꝰ
pontificalibus indutus de quadā
eccleſia in honore ſanctorū coſme
et damiani ↄſtructa exiens eiſdem
apparuit · eoſqꝫ ſalutans quo ten
derent requiſiuit · Qui cum ei reſ
pōdiſſent · adiecit · Ite papiam et
de cenobio ſancti petri qd dicitur
celū aureū iterrogate · et ibi miſe
ricordiā habebitis quā optatis ·
Qui cū eum de nomine ſuo inter
rogaſſent · ait · Ego ſum auguſti
nus quōdam yponenſis ciuitatis
epūs · Statimqꝫ ab oculis eorū eua
nuit · Illi aūt papiam pgentes cū
ad dictum monaſteriū peruenīſſent
et ibi corpus ſancti auguſtini re

quieſcere didiciſſent · ceperūt oēs
voces leuare ac vnanimiter ↄcla
mare · Scē auguſtine adiuua nos
Ad quoꝝ clamores ciues et mona
chi excitati · ad tam grāde ſpecta
culū confluebant · et ecce ex ner
uoꝝ diſtenſione ſanguis multus
cepit effluere · ita vt ab introitu
cenobij vſqꝫ ad tumbā ſancti au
guſti tota terra ſāguine videret re
ſperſa · Cū aūt ad ſepulchꝝ ſcī au
guſti veniſſent · omēs ſanitati ſūt
integre reſtituti · ac ſi nulla in eo
rū corporibꝰ leſio extitiſſet · Cepit
extūc ſancti auguſti fama crebeſ
cere · et multitudo languentiū ad
eius tumulū aduentare Qui om
nes ſalutis beneficia reportātes ·
ſue ſalutis pignora relinquebant ·
Factūqꝫ eſt vt tanta predictoruꝫ
pignoꝝ fuerit copia · vt inde totū
oratorium ſancti auguſtini et por
ticus plena eſſent · ita vt eundi et
redeundi impedimentum non mō
dicū generaret Qua ꝓpter mona
chi neceſſitate cōpulſi · ea inde re
moueri fecerūt · ¶ Notandū ꝙ cū
tria ſint q̄ a mundanis hoibꝫ appe
tuntur · ſcꝫ diuicie · delicie · et hono
res · Iſte vir ſanctus tante perfe
ctionis extitit · ꝙ ipſe diuitias cō
tempſit · honores reſpuit · volupta
tes abhorruit · Qd diuitias ↄtem
neret · ipſe teſtatur in libro ſolilo
quioꝝ · vbi ratio interrogat eum
dicēs · Diuitias nullas cupis? Et
rn̄dit auguſtinꝰ · Hec quidem nec
nūc primū · Nam cum triginta an
nos agam · quatuordecim ā m fere
ſunt ex quo iſta cupere deſtiti · nec
aliud in hijs preter neceſſariū vic
tū cogitaui · Prorſus vnus cicero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

mis liber mihi facile pſuaſit nullo
modo appetẽdas eẽ diuitias Nõ
aũt honores reſpueret in eodẽ li
bro teſtat᷑. vbi ratio euȝ interrogat
dicẽs. Quid honores? Et rñdet au
guſtiꝰ Fateor eos mõ ac pene his
diebꝰ cupere deſtiti. Voluptates
quoqȝ ⁊ delicias contẽpſit. ⁊ quã
tũ ad cõcubitũ ⁊ quãtũ ad guſtuȝ
Quãtũ ad pmũ iterrogat eũ rati
o i eodẽ libro dicẽs. Quid de vxo
re? Nõne te delectat pulcra. pudi
ca morigerata. diues. preſertim ſi
certꝰ ſis nihil ex ea te moleſte paſ
ſurũ? Et rñdit auguſtiꝰ. Quãtũ li
bet velis eã depingere atqȝ cumu
lare bonis oibus. nichil mihi tã fu
giendũ q̃ concubitũ eſſe decreui.
Cui ratio. Nõ ego quero quid de
creueris. ſed vtrũ adhuc alliceris
Et rñdet auguſtiꝰ. Prorſus nihil
huiuſmodi quero nihil deſidero. e
tiã cũ horrore atqȝ aſpernatiõe ta
lia recordor Quãtũ ad ſecundũ in
terrogat eũ ratio dicẽs. Quid de
cibis. Et rñdet auguſtiꝰ. Siue de
cibo ⁊ potu. ſiue de balneis cetera
qȝ corporis voluptate nihil interro
ges. Tantũ ab ea peto quantũ in
valitudis ope conferre poteſt.

In decollatiõe ſci iohãnis baptiſte. Hiſtoria centeſima xxi.

Decollatio ſci iohãnis bap
tiſte quatuor cauſis iſtituta
fuiſſe videt᷑. ſicut in libro
mitrali de officio inuenit᷑. Primo
ꝓpt᷑ eiꝰ decollatiõeȝ Scdo ꝓpt᷑ oſſiũ
ipſiꝰ cõcremationẽ et collectionẽ
Tercio ꝓpt᷑ capitis ipſiꝰ inuentio
nẽ. Quarto ꝓpt᷑ digiti ipſiꝰ trãſla
tionem. et eccleſie dedicationem
Et ſcdm hoc feſtũ iſtd a quibuſdã
diuerſimode nominat᷑. ſcȝ decolla
tio. collectio. inuẽtio. ⁊ dedicatio
¶ Primo ergo celebrat᷑ hoc feſtũ
ꝓpt᷑ ipſiꝰ decollationẽ. quẽ quidẽ
hoc modo facta eſt. Nã vt habet᷑
in hiſtoria ſcolaſtica. herodes anti
pas filiꝰ magni herodis romã pro
ficiſcẽs. et p frẽm ſuũ tranſitũ faci
ens. cũ herodyade vxoẽ philippi. ⁊
ſcdm ioſephum ſorore herodis a
grippe ſecreto pepigit ꝙ in reditu
ſuo vxorẽ repudiaret. et ipſã i cõ
iugẽ duceret. Qd vxorẽ ſuã ſcȝ fili
am arethe regis damaſcenoꝝ mi
nime latuit. ⁊ ideo nõ expectato
viri reditu ad q̃totius feſtinauit
Rediens autem herodes herodya
dem philippo abſtulit. et arethã
regem et herodem agrippam et
philippum in ſui inimiciciam cõci
tauit. Johannes autem eum de
hoc arguebat. quoniam ſecundũ
legem quam receperat fratris ſui
vxorem ipſo viuente ſibi minime
habere licebat. Videns herodes
ꝙ iohannes eum tam dure ſuper
hoc redargueret. et quia propt᷑
predicationem et baptiſmum ſe
cũdum ioſephum magnum popu
lum congregauit. ipſum in carce
re vinculauit vxori placere cupi
ens. ⁊ populi ſubſequentis iohã
nẽ diſpendium pertimeſcẽs Ipſũ
aũt occidẽ voluit. ſed ꝑplm timu
it. Deſiderãtes aũt herodyas pa
rit et herodes occaſionẽ aliquam
inuenire vt iohannem occidere
poſſent. videntur inter ſe ſecreto
condixiſſe. vt herodes natalis ſui
diem coram primis galilee ſuiſqȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ꝑncipib; celebrar; et puelle ſaltāti
filie herodiadis quicquid petierit
ſe ſibi datur; iuramēto firmaret.
et ipſa caput iohannis petēre. il
lud ſibi ꝓpter iuramentū factum
eum tribuere oporteret. Sed de
iuramento facto contriſtari ſe ſi
mularet. Qd em̄ hanc verſutiaꝫ
et ſimulationem habuit. videt in
nui in ſcolaſticis hiſtoriis vbi ſic
dicit. Credibile ē ꝙ herodes cum
vxore de nece iohānis ſub tali oc
caſione faciēda prius ſecreto hoc
tractauerit. Item iheronim9 in
gloſa. Ideo forte iurauit vt occa
ſionē inueniret occidendi. Nam ſi
illa patris aut matris interitum
poſtulaſſet. herodes vtiq; nō con
ſenſiſſet. Ordinato igitur cōuiuio
puella adeſt. coram omib9 ſaltat
placens cunctis. ſe ſibi quicquid
petierit datur; rex iurat. A m̄re
premonita. caput iohannis expoſ
tulat. Sed verſipellis herodes ꝓpt̄
iuſiurandū ſe contriſtatum ſimu
lauit. eo ꝙ vt dicit raban9 temē
iuraſſet quod facere oporteret.
Sed triſticiā preferebat i facie cū
leticiam haberet in mēte Excuſat
ſcelus iuramento. vt ſub occaſio
ne pietatis impius fieret. Igitur
ſpiculator mittit. caput iohānis p̄
ſciditur. puelle datur. et a puella
matri adultere preſentat. Auguſ
tinus de occaſione hui9 iuratiōis
narrat in ſermone quodā quem
fecit in decollatione iohānis bap
tiſte tale exemplū. Fuit quidam
homo innocens et fidelis a quo au
diui quod narro. Cum em̄ quidā
negaret. qd ipſi accōmodauerat.
vl̄ quod debebatur. cōmotus ille
prouocauit eū ad iuſiurandum.
Ille igitur iurauit et iſte perdidit
Dicebat ergo i ipſa nocte ſe ad iu
dicē raptū fuiſſe. et ab eo interro
gatum fuiſſe hys verbis. Quare
ꝓuocaſti hominem ad iurationē.
quē ſciebas falſum eſſe iuratur;?
Reſpondit ille. Negauit mihi rē
meam. Et iudex. Melius erat vt
rem tuam perderes. ꝙ vt animaꝫ
ei9 falſa iuratiōe perimeres. Pro
ſtratus igitur tam grauiter cedi
iuſſus eſt. vt in dorſo euigilantis
plagarū veſtigia apparerent. ſed
indultū eſt illi poſtꝙ emendatus
eſt. Hec auguſtin9. ¶ In hac aūt
die iohannes decollatus non eſt.
ſed circa dies azimoꝝ anno prece
dēte paſſionē xpi. Oportuit ergo
vt propter dn̄ica ſacrāmēta minor
cederet maiori. Hic exclamat io
hannes criſoſtomus dicens. Iohā
nes ſcala virtutum. magiſteriuꝫ
vite. ſāctitatis forma. norma iuſ
ticie. virginitatis ſpeculum. pudi
cicie titulus. caſtitatis exempluꝫ.
penitentie via. peccatoꝝ venia. fi
dei diſciplina. Iohānes maior ho
mine. par angelis. legis ſumma.
euangelii ſatio. apl̄oꝝ vox. ſilen
tium prophetaꝝ. lucerna mundi.
precurſor iudicis. totius medius
trinitatis. et hic tantus datur in
ceſtui. traditur adultere. addicit
ſaltatrici. ¶ Herodes autem im
punit9 nō abiit. ſed i exilio dam
natus fuit. Nam ſicut habetur in
hiſtoria ſcolaſtica alter herodes ſcꝫ
agrippa cum eſſet vir ſtrēnus ſed
pauper. p̄ nimia pauptate deſpe
rans. quandā turrim intrauit. vt
ibidem ſe fame afficiens moreret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Quod autẽ herodiades ſoror ſua au
diſſet. viro ſuo ſcilicet herodi tetrar
che ſupplicauit vt eum inde educe
ret. Quod cum feciſſet et ambo in
ſimul epularentur. herodes tetrar
cha mero incaluit. et herodi agrip
pe beneficia que ſibi cõtulerat im
properare cepit. Ex hoc ille vehe
menter doluit. et romã proficiſcẽs
in tantũ iterũ a gayo ceſare in gra
tiã eſt receptus. vt ei duas tetrar
chias ſcilicet liſanie et abiline tribue
ret. et ipſum regẽ in iudeã impo
ſito dyademate deſtinaret. Videns
herodyas ꝙ frater ſuus haberet
nomen regis. viro ſuo moleſtis p
cibus inſiſtebat vt romã pergeret
et ſibi nomẽ regium compararet.
Ille vero cum multis diuitijs ab
undaret acquieſcere nolebat. ma
gis diligens ocium quam honorem la
borioſũ. Tandem vxoris deuictus
precibus romã cũ ipſa perrexit.
Quo cum ipſe pergeret. herodes
agrippa intelligẽs ceſari litteras
deſtinauit. ꝙ herodes cũ rege par
thorum amicicias firmauerit. et ro
mano imperio voluerit rebellare.
Et in argumentũ huius rei ſignifi
cauit ei ꝙ in ciuitatibus ſuis habe
bat arma que ſufficerent ſeptua
ginta milibus armatorum. Lecta au
tem epiſtola. gayus quaſi aliun
de incipiens. herodem de ſtatu ſuo
interrogauit. et inter cetera vtrum
tanta copia armorum eſſet in vr
bibus ſuis quantam ipſe audiuit
requiſiuit. Quod ille minime ne
gauit. Tunc gayus verũ eſſe cre
dens quod herodes agrippa ſcripſe
rat. ipſum in exilium relegauit.
Vxori autẽ eius que erat ſoror hero
dis agrippe quem maxime dilige
bat poteſtatem tribuit vt in ter
ram ſuam rediret. Ipſa autem vi
rum ſuum in exilium voluit comi
tari dicens. ꝙ illum cui communi
cauerat in proſperis non derelin
queret in aduerſis. Lugdunum
igitur deportati fuerunt et ibi vi
tam miſerabiliter finierunt. Hec
in hiſtorijs ſcolaſticis. ¶ Secun
do inſtituta fuiſſe videtur propter
oſſium ipſius concremationem et
collectionem. que ipſa die ſecundum
quoſdam fuerunt concremata. et
a fidelibus ex parte collecta. Vn
de quaſi ſecundum martirium pa
titur quando in ſuis oſſibus con
crematur. Et ideo eccleſia tanquam
eius ſecundum martirium hoc feſ
tum celebrat. Sicut enim legitur
in duodecimo libro hiſtorie eccle
ſiaſtice. cum diſcipuli iohannis cor
pus eius apud ſebaſten vrbem
paleſtine inter heliſeum et abdiam
ſepeliſſent. et ad eius tumulum
multa miracula fierent. iubẽte iu
liano apoſtata gentiles oſſa eius
ſparſerunt. et cum miracula nõ
ceſſarent. poſtea collecta et igne
concremata in puluerem redege
runt. et per agros ventilauerũt.
Hec in hiſtorijs ſcolaſticis. Beda
vero dicit in cronicis. ꝙ ipſa oſ
ſa collecta latius ſparſerunt. et
ſic quodammodo ſecundum mar
tirium paſſus videtur. Hoc quidã
repreſentant neſcientes. dum in
eius natiuitate oſſa vndique collec
ta concremant. Dum autem ad
cremandũ colligerentur vt habe
tur in hiſtorijs ſcolaſticis. quidam
monachi a iheroſolimis venientes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

latenter colligẽtibꝫ ſe miſcuerũt.
et magnã partẽ eoꝝ tulerũt. ipſa
qꝫ oſſa ad philippum iheroſolimita
num epiſcopum detulerũt. qui ea
poſtmodũ athanaſio alexãdrino
epiſcopo miſit. Poſtmodum vero
theophilus eiuſdem vrbis epiſco
pus ea in templo ſerapis a ſordi
bus purgato repoſuit. et in hono
rem beati iohannis baſilicam con
ſecrauit Hec in hiſtoria ſcolaſtica
Nunc autẽ apud ianuã deuote cõ
luntur. ſicut alexãder tercius. et
innocentius quartus rei veritate
cognita ſuis priuilegijs approba
runt Sicut autem herodes qui ei9
caput amputari fecit ſuorum ſce
leꝝ penã pertulit. ſic et iulianum
apoſtatam qui eius oſſa comburi
iuſſit. vltio diuina percuſſit. De cu
ius percuſſione habetur in hiſto
ria ſancti iuliani que eſt poſt con
uerſionem ſancti pauli ¶ Tercio
inſtituta fuiſſe videtur decollatio
propter capitis ipſius inuentionem
Nam hac die vt aiunt caput eius
repertum eſt. Sicut enĩ dicitur in
vndecimo libro eccleſiaſtice hiſto
rie. iohãnes in caſtello arabie dic
to macheronta fuit vinctus. et ca
pite truncatus. Herodias autem
caput iohãnis in iheruſalem fecit
deferri. et iuxta herodis habitacu
lum caute ſepeliri. timens ne pro
pheta reſurgeret. ſi cũ corpore ca
put ſepeliſſet. Tempore vero mar
ciani principis vt habetur i hiſto
rijs ſcolaſticis. iohãnes caput ſu
um duob9 monachis qui iheroſo
limam venerunt reuelauit. Qui
ad palacium quod herodis fuerat
properantes. caput ipſi9 inuenerũt

ſaccis cilicinis inuolutũ. veſtib9
vt eſtimo quibus in deſerto fue
rat obuolutus. Qui dũ cũ predic
to capite ad propria remearent.
quidã emiſſene ciuitatis figulus
paupertatem fugiens comitez ſe
eiſdẽ exhibuit Hic dũ pecuniã ſibi
creditam cum ſacro capite porta
ret. ãmonitus nocte a ſãcto iohã
ne ipſos fugiẽs emiſſenam ciuita
tem cũ ſancto capite eſt ingreſſ9
Ibiqꝫ q̃diu vixit in quodã ſpecu
ſanctũ caput venerans pſperita
tẽ nõ modicã aſſecutus eſt. Mori
ens autẽ illd ſorori ſue ſub fide re
uelauit. et ſcdm eundem modum
ſibimuicẽ ſucceſſores fuerũt Poſt
multũ vero temporis ſancto mar
cello monacho in eodem ſpecu de
genti beatus iohãnes caput ſuuz
hoc modo reuelauit. Videbat enĩ
ſibi dormiẽti q multe turbe pſal
lentes incederẽt et dicerent Ecce
ſanctus iohannes baptiſta venit
Deinde vidit beatũ iohannẽ quẽ
vnus a dextris et alius a ſiniſtris
ducebat. Omneſqꝫ ad eũ acceden
tes ab eo benedicebãtur. Ad quẽ
cum marcellus acceſſiſſet eleuãs
eũ et per mentũ apprehẽdẽs dedit
ei oſculũ pacis. Tunc marcellus
interrogauit eũ dicẽs. Dñe mi vn
de ad nos veniſti? Et ille. De ſebaſ
te veni. Cũ ergo excitatus fuiſſꝫ.
et de hac viſione plurimũ mirare
tur. quadã alia nocte cũ dormirꝫ.
quidã ad eũ veniẽs ipſũ excitauit
Et ecce dum excitatus fuiſſet. vi
dit quandã ſtellã fulgentẽ i oſtio
cellule reſidere Quã ſurgens cum
palpare vellet. ſubito in aliã par
tem ſe tranſtulit. Ille autẽ abire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

cepit poſt eam quouſqꝫ ſtella ſtē
tit i loco vbi erāt caput iohis bap
tiſte· vbi fodiens repperit vrnā ⁊
in ea ſcm̄ theſauruz· Quidam autē
cū non crederet· manum ad yori
am miſit· ſed ſtatim manus exaru
it· et yorie adheſit· Orantib⁹ au
tem ſocijs manum abſtraxit· ſed
inualida remanſit· Apparuit autē
eidem iohānes dicens Cuz caput
meum in eccleſia deponetur· yoriā
cōtinges et ſanitatem recipies·
Quod et fecit et integram ſanita
tem recepit. Hoc autem cuz mar
cellus iulio eiuſdem vrbis epiſco
po indicaſſet· ab eis eſt eleuatum
et in vrbem delatum· Ex quo tpe
cepit in eadem vrbe decollatio io
hannis celebrari ipſa die ſicut in
hyſtoria ſcolaſtica habetur· quo
caput eſt inuentum ſiue eleuatū
Poſtmodum conſtantinopoli et
inde ad gallias apud pictauiā reg
nante pipino eſt tranſlatuz· vbi
eius meritis multi mortui ſunt re
ſuſcitati· Nam ſicut dicitur in hy
ſtoria tripartita Cū valens impera
tor iuſſiſſet ſacrum caput in vehi
culo poni· ⁊ conſtātinopolim trāſ
ferri· cuz circa calcedoniam veniſ
ſent· vehiculum nullatenus trahi
poterat quātumcumqꝫ boues ſtimu
lis vrgerentur· Ideoqꝫ ibidem de
ponere ſunt coacti· Sed cum poſt
ea theodoſi⁹ ipſū inde auferre vel
let· ⁊ quandam matronā v̓ginez
cuſtodie capitis mancipataz repe
riſſet ibidem· rogauit eam vt ſibi
auferre dimitteret ſacruz caput
Illa autē conſenſit credēs ꝙ ſicut
tpe valentis· ita ⁊ nūc nō pmitte
ret ſe auferri· Tūc deuotus impe

rator purpura ſua caput āplectēs
conſtantinopolim tranſtulit· et
ibidem pulcherrimā eccleſiā edifi
cauit· Hec in hyſtoria tripartita·
Et inde ad gallias apud pictauiaz
regnante pipino eſt poſtmodum
tranſlatum· Sed ſicut punitus eſt
herodes qui iohannē decollauit·
et iulian⁹ apoſtata qui eius oſſa
combuſſit· ſic et herodias punita
eſt que puelle vt caput peteret ſug
geſſit et ipā puella que hoc petijt
Quidam enim dicunt ꝙ herody
as in exilium dampnata non eſt
nec ibi defuncta· Sed cum caput
iohannis in manibus teneret· ⁊
eidem gaudens plurimum inſulta
ret· diuino nutu caput ipſum in
eius faciem inſufflauit et illa pro
tin⁹ expirauit· Hoc quidē vulga
riter dicitur Sed quod ſuperius di
ctuz eſt· vt in exilio cū herode mi
ſerabiliter conſūpta fuerit· ſancti
tradunt in cronicis et ſic tenēdū
videtur Filia vero eius cum ſuper
glaciem deambularet. ſub ea gla
cies reſoluitur ⁊ ipſa in aquis cō
tinuo prefocatur· In cronica ve
ro dicitur ꝙ terra ipſam viuam
deglutiuit· Quod poteſt intelligi
ſicut de egiptijs in mari rubro p̄
focatis dicit̄· deuorauit eos terra
¶ Quarto inſtituta fuiſſe dicitur
decollatio beati iohannis ꝓpter di
giti ipſius tranſlationem et eccle
ſie dedicationem· Digit⁹ enī ſuus
quo dominum oſtendit vt fertur
cōburi nō potuit· Vnde a predictis
monachis ipſe digitus repertus ē·
quem poſtmodum vt habetur in
hyſtoria ſcolaſtica ſācta tecla inē
alpes attulit· et in eccleſia ſancti

martini collocauit. Hec in hyſto
rijs. Hoc etiam teſtatur magiſtꝛ
iohānes beleth dicens ꝙ predic
ta ſancta tecla ipſū digitum qui
cōburi non potuit de vltra mari
nis partibus i romaniaȝ attulit.
et ibi in honoreȝ ſancti iohannis ec
cleſiā fabricauit. Quam eccleſiaȝ
vt ibidem dicit quidaȝ hac die de
dicatam fuiſſe aſſerūt. Vnde a do
mino papa ſtatutū fuit vt hec dies
per totum mūdum celebris habe
retur. ¶ Apud maurienam ciui
tatē gallie matrona quedā iohā
nis baptiſte valde deuota deū inſtā
tiꝰ exorabat. vt ſibi de reliquijs
iohannis aliquādo aliquid dona
retur. Cū aūt nichil orando profi
cere ſe videret. reſūpta de deo fi
ducia iuramento ſe aſtrinxit vt
hactenus nō comederet donec qđ
petebat acciperet Cum aūt diebꝰ
aliquibus ieiunaſſet. pollicē ſup
altarē miri candoris vidit et dei do
nū leta ſuſcepit. Tres autē epi il
luc accurrētes cū quilibet de illo
pollice ꝑtem vellet accipere. tres
ſanguinis guttas i linteo ſuppo
ſito ſtillarē ſtupuerūt et ſinguli ſin
gulas ſe meruiſſe ſūt letati ¶ The
odolīa regina lōgobardoꝝ modo
etie iuxta medyolanū nobilē eccle
ſiaȝ i honorē ſancti iohānis baptiſ
te cōſtruxit et ditauit. Procedē
te tēpoē vt teſtatꝰ paulꝰ i hyſtori
a lōgobardoꝝ cōſtātinꝰ qui et cō
ſtās impator volēs ytaliā a lōgo
bardis eripē. a quodam ſcō viro
qui ſpiritū ꝓphetie habuit de exi
tu belli queſiuit Qui nocte oratio
ni vacās. mane reſpōdit. Johānis
regina eccām cōſtruxit et ipſe ꝓ
longobardis continue intercedit
et ideo ſuperari non poſſunt. Ve
niet tamen tempus quo locus ille
deſpicietur et tunc ſuperabuntur
Quod tempore karoli fuit īpletū.
¶ Vir qdam magne virtutis vt
ait gregorius in dyalogo nomi
ne ſanctulus dum quendam dya
conem a longobardis captum in
ſua cuſtodia tali conditione habe
ret. vt ſi fugeret pro eo ipſe ſen
tentiam capitalem ſubiret. coe
git predictꝰ ſanctulus ipſum dy
aconem vt fugēt et ſe liberaret
Quapropter ſanctulus ad decol
landum adducitur et ad hoc fortiſſi
mus ſpiculator eligitur. de quo
dubium non erat quin vno ictu
caput ipſius abſcideret. Extenſo
quoqꝫ collo cum ipſe carnifex for
ti ac horribili niſu brachium cum
enſe in altum leuaſſet. ille procī
nus exclamauit. Sancte iohānes
ſuſcipe illam. ſtatimqꝫ brachium
percuſſoris irriguit. et erecto in ce
lum gladio brachium inflexibile
remanſit. Preſtito qꝫ iuramento
ꝙ de cetero nullum criſtianum fe
riret. vir dei pro eo orauit et bra
chium ſtatim depoſuit.

¶ De ſancto felice et adaucto pre
ſbitero.

¶ Hiſtoria. cxxij.

Felix preſbiter et frater ſu
us ſimiliter nomīe felix
preſbiter dyocleciano et
maxiano oblati ſūt. Quoꝝ ſenior
tū ad tēplū ſerapis vt ibidē ſacri
ficaret adductus eſſet inſufflauit
in facieȝ ſtatue et ꝓtinus corruit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Ductus ſimiliter ad ſtatuam mercurij pariter inſufflauit. et pron9
ſtatua cecidit. Ductus autem ter
tio ad ſimulachrum dyane. ſimili
ter fecit. Tortus igitur in eculeo
ductus eſt quarto ad arborem ſa
crilegam vt ibi immolaret. Qui
flexis genibus orauit. et in arborē
ſufflans eam a radice ſubuertit.
et ſimulachrum cum ara et tēplo
et arbore corruēte contriuit. Qd
cum prefectus audiſſet eum ibidē
decollari precepit. et corpus eius
lupis et canibus dereliquit. Tūc
quidam in medium repente pro
ſiliens xpianū ſe libere confeſſ9
eſt. Ambo igitur ſemuicem oſculā
tes ibidem inſimul decollati ſunt.
Criſtiani vero eius nomē ignorā
tes eum adauctū vocauerunt. eo
q ſancto felici auctus ſit ad coro
nam martirij. Quos cū criſtiani
in foueam quam arbor effecerat
ſepeliſſent. pagani eos effodere vo
lentes protinus a dyabolo ſunt
arrepti.

¶ De ſancto lupo.
¶ Hyſtoria. cxxiij.

Lupus apud aurelianum
ex genere regali ort9. dū
cunctis virtutib9 emiteret
ſenonenſis archiepiſcopus eſt ele
ctus. Qui cum omnia fere paupe
ribus erogaret. et quadā die plu
rimos ad conuiuia inuitaſſet. cū
vinū ad medium non haberet. ſic
reſpondit miniſtro. Credo q de9
q volatilia paſcit. noſtrā perficiet
caritatē. Et ſtatī nūci9 affuit qui
centū. vini modios p foris9 adeſſe
nunciauit. ¶ Cum omnes de curi
a ſibi vehementer detraherent q
virginem dei filiam predeceſſoris
ſui nimis immoderate amaret. co
ram detrahentibus ipſam virginē
apprehendens oſculatus eſt eā di
cens. Nichil nocent hominē verba
aliena. quem propria non macu
lat conſcientia. Quia enim ipſā
deum ardenter amare nouerat.
eam mente puriſſima diligebat.
¶ Cum rex francorum dotarius
burgundiam intrans ſeneſcallū
ſuum contra ſenonenſes direxiſſ
vt ciuitatē obſideret. ſanct9 lup9
eccleſiā ſancti ſteffani ingreſſus
campanā pulſari fecit. Quam ho
ſtes audientes. tantus terror inua
ſit vt n fugerēt mortē ſe euadere
nō putarēt. Tandē obtento reg
no burgūdie cū rex aliū ſeneſcal
lū ſenonas miſiſſ. et btūs lup9 ei
non occurriſſet. indignatus nimis
adeo ipſū apud regē īfamauit vt
rex beatum lupum in exiliū cōſtia
ret. Qui ibi doctrina et miraculis val
de emicuit. Interea ſenonici quen
dā epm q locum ſancti lupi īuaſe
rat occidentes. vt ſanct9 lup9 de
exilio rediret a rege īpetrauerūt
Quē rex vidēs exilio tabefactū
ita diuinitus eſt mutat9 vt corā
eo pſtratus veniā peteret Multiſ
q auctū muneribus ſue reſtituit
ciuitati. Qui dum pariſius reme
aret. ei mſta icarceratorū turba
aptis oſtijs ſolutiſq vinculis obuia
uit. ¶ Quadam die dominica cū
miſſā celebraret. lapſa eſt celitus
gemma in ei9 ſancto calice. quā
rex iter ſuas reliquias collocauit
Rex dotarius audiens q cāpana

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſancti ſtephani in ſono mirā habe
ret dulcedinem miſit vt pariſius
deferret · vt ab ipō ſepiꝰ audiret·
Sꝫ cū hoc ſancto lupo diſplicuiſſꝫ
mox vt de vrbe ſenoīca delata ē·
ſoni ſui dulcedinez perdidit · Qđ
rex audiens ſtatim reſtitui iuſſit·
Statimqꝫ ſono reddito · inſonuit
ſeptimo ab vrbe miliario · Jtaqꝫ
ſanctꝰ lupus obuiā ei perrexit · et
quod dolens perdiderat cum hono
re recepit · ¶ Nocte quadam cum
oraret inſtinctu dyaboli vehemēt
ſitiens · iuſſit ſibi aquaꝫ frigidam
deportari Dolos autem intelligēs
inimici · puluinar ſuum ſuper vas
poſuit · et ibi dyabolum intus in
cluſit · Qui tota nocte vociferan
do vlulare cepit · Facto autē ma
ne qui clam temptare venerat in
de confuſus abſceſſit ¶ Quadam
nocte duꝫ more ſolito ciuitatis ec
cleſias circuiſſet · rediens domuꝫ
audiuit clericos ſuos rixantes · eo
ꝙ cū mulieribus fornicari vellēt ·
Qui eccleſiā intrans pro eis ora
uit · et mox ab eis omnis ſtimulꝰ
temptationis abceſſit Veientesqꝫ
ante illum veniam poſtularunt ·
Tandem multis clarus virtutibꝰ
in pace requieuit · Floruit autem
circa annos domini ſexcentos de
cem tempore eracly ·

¶ De ſancto mamertino ·
Hyſtoria · cxxiij ·

Mamertinꝰ prius paganꝰ cū
ydola quadā vice coleret
vnū oculū perdidit · et vna
manꝰ eiꝰ ariditatē incurrit · Qui cū
ſe deos offendiſſe putaret · et ad

templum ad deandum ydola pge
ret · obuiat ei quidā vir religioſꝰ
nomine ſauinꝰ · qui eū vnde tāta
ſibi infirmitas acciderit requiſiuit
Qui ayt · Deos meos offēdi et iō
eos orare vado · vt que michi ab
ſtulerunt irati reddant propicii ·
Cui ille rn̄dit · Erras frater erras ·
ſi demones deos putes Sꝫ vade ad
ſāctū germanum antiſiodorēſem
epm̄ · et ſi eiꝰ cōſilio acqeueris cōti
nuo ſanꝰ eris · Qui ſtatī iter arri
piēs venit ad ſepulchrū ſancti ama
toris epī et plurimoꝝ ſanctoꝝ Se
cuſſitqꝫ ꝓpt̄ pluuiaꝫ nocte illa ad
quādā cellulā ſup tūbā ſancti con
cordij collatā · Cū aūt obdormiuiſ
ſet apparuit viſio mirabil̄ · ꝙ qui
dā vir venit ad oſtiū celle eiꝰ · voca
uitqꝫ ſanctū cōcordiū vt veniꝫ ad
feſtū · qđ ſāctꝰ peregrinꝰ et ſanctꝰ
amator cuꝫ alijs epis faciebant ·
Cui ille de tumulo reſpondit · Nō
poſſū modo venire quia hoſpitē qn
dā me cuſtodire oportet · ne a ſer
pentibꝰ qui hic habitant occidat̄ ·
Abiens ille que audierat nuncia
uit · Reuerſuſqꝫ ayt · Sancte con
cordi ſurge et veni et adduc tecuꝫ
viuianum ſubdyaconem et viuia
num accolitum vt officium ſuuꝫ
faciant · Alexander autem hoſpi
tem tuum cuſtodiet · Viſumqꝫ eſt
mamertino ꝙ ſanctus concordiꝰ
apprehenſa manu duceret euꝫ ſe
cū · Cūqꝫ ad eos veniſſꝫ · dixit ei ſan
ctꝰ amator Quis ē iſte qui tecū i
greſſus eſt ? Qui ait Hoſpes meꝰ
ē · Et ille · Expelle eum quia pollu
tus eſt · et nobiſcū eſſe non poteſt
Qui cū expelleret̄ · pſtratꝰ coram
eis ſācti amatoris grām ipetrauit ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Qui iuſſit ei vt ad ſanctum ger
manuꝫ pergere feſtinaret. Euigi
lans ergo ad ſanctum germanū
venit. et coram eo ꝓſtratus veni
am poſtulabat Qui cum ea que ſi
bi cōtigerant enarraret. perrexe
rūt ambo ad tumbam ſancti con
cordij. et remoto lapide viderūt
plures ſerpentes qui decem pedū
longitudinem excedebant. Cūq̄
ōnes diffugerent beatus germa
nus imperauit eis vt ad taleꝫ lo
cum pergāt vbi de cetero nemini
nocere ꝓſumāt Sicq̄ mamertinꝰ
baptiſatus eſt et ſanatꝰ. factꝰ q̄ꝫ
eſt monachus monaſterij ſancti
germani vbi pꝰ ſanctū allodium
abbas fuit. Huius tempore ī eiꝰ
monaſterio ſanctus marianꝰ exti
tit cuiꝰ obedientiā ſanctꝰ mamer
tinꝰ probare volens vilius officiū
monaſterij ei cōmiſit. paſtorem
ſcꝫ eum faciens bubalorum. Cum
igitur in inſula q̄daꝫ boues et vac
cas libenter cuſtodiret. tanta ſā
ctitate pollebat ꝙ etiaꝫ aues ſilue
ſtres ad ſe venientes manu ꝓpria
nutriebat. Nā et aprū q̄ ad cellaꝫ
eius ↄfugerat. a canibꝰ eripuit et
abire fecit ¶ Latrones quidā cuꝫ
eū expoliaſſent et veſtē eiꝰ ſecū fe
rentes abirent. ſolū ei palliolū di
miſerūt Qui ſtatim pꝰ eos clama
uit dicēs Reuertimini dn̄i mei. ec
ce denariū in meo palliolo colliga
tū inueni qui vobis forſitā neceſſa
riꝰ erit Qui ꝓtinus reuertentes
palliolū cū denario abſtulerūt et
nudū penitꝰ dimiſerūt Sꝫ cū feſti
nāt ad ſuas latebras ꝓpearēt. to
ta nocte errātes ſūpo crepuſculo
ad eiꝰ cellā ſūt reuerſi. Quos ille ſa
lutās ī cella ſua benigne recepit.
pedeſq̄ eoruꝫ lauans neceſſaria ꝙ̄
tū potuit miniſtrauit Qui ſtupefacti
de eo qđ fecerūt doluerūt. et vnuſ
quiſq̄ eoꝝ ad fidē ↄuerſus eſt. ¶
Quadā vice cū q̄daꝫ iuniores mō
nachi ſecū manētes vrſe cuidam
que omnibꝰ īſidiabāt laqueos te
tēdiſſent. illa in laq̄os nocte irru
ens capta tenebāt. Qđ ſāctꝰ ma
mertinꝰ preſciēs de lecto ſurrexit
et eā inueniēs dixit illi. Quid facis
hic o miſera? fuge cito ne capiāis
eāq̄ abſoluēs dimiſit Veruꝫ cum
mortuus fuiſſet et corpus eius au
tiſiodorum deportarent. cum fuiſ
ſent in quadā villa nullo modo in
de illud mouere potuerūt. quo ad
uſq̄ quidā incarceratus ſubito fra
ctis vinculꝭ liber exiliens venit ad
corpus. et cum alijs vſq̄ ad vrbē
portauit. vbi ī eccīa ſācti germaī
honorifice ſepultꝰ ē

De noīe.

Egidius dr̄ ab e qđ ē ſine
et geos t̄ra. et dya clarꝰ
ſiue diuū Ipē nāq̄ fuit ſine t̄ra p
terrenorū deſpectionem Clarus
p ſcīe illuſtrationē Diuinꝰ p amo
rem qui aſſimilat amātē amato.

De ſancto egidio abbate.

Hyſtoria. cxxv.

Sanctꝰ egidius athenis ex
prē theodoro matre vero
pelagia regia ſtirpe ꝓgeī
tis extitit oriundus Hic euo tener
ad liberalia rudimēta diſpoſitus
doctores ſūmos ſp̄ūs ſancti ī eo ḡ
tia operante breui tpe trāſcēdit.
Docili quoq̄ puero gratia diuina
non defuit. eius vitam omnium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

morū honeſtate perornans · iam
q₃ extremis ſcintillabat indicijs i
tus ſuccenſa lampas caritatis ¶
Quadam enim die dum ad eccle
ſiam pergeret quendam egrū vi
dit in via alimoniam poſtulantē
Cuius et miſerie et paupertati ſan
ct9 puer compatiens extractam
qua induebatur tunicam egro tri
buit · aliud nichil habens quod ei
tribueret Qua indutus eger · ſta
tim ſe t o ius corporis ſanitatem
recepiſſe gauiſus eſt Dum autem
domum rediſſet et inquireretur de
tunica · reſpondit quendam igno
tum ſibi illam abſtuliſſe · Nec mul
to poſt · parentibus eius in pace
defunctis latiſſimi ſui patrimonij
xpm̄ fecit heredem ¶ Interea dū
quadam die rediret ad eccleſiam
domino volente per eum operari
fit illi obuius quidam tumēti cute
atq₃ miſera ſpecie nuper a ſerpen
te percuſſus · Quem miſerans pu
er ſanctus oratiōe fuſa mox priſ
tine reddidit ſanitati · ¶ Die etiā
quadam dum ſacra miſteria cele
brarentur · quidā arreptus a de
mone ſuis clamoribus totam tur
babat eccleſiam · Sed beatus egi
dius oratione premiſſa arrepticio
huc illucq₃ labanti ſeſe confidentē
obiecit · atq₃ maligno ſpiritui vt
hominē derelinqueret imperauit
Qui ſancti preceptis non valens
obſiſtere hominem exiens dereli
quit incolumē · ¶ Verum cū hec
tam mira geſta laudū preconia
ſequerentur · eiuſq₃ nomen p vni
uerſam greciam magis ac magis
inoteſceret · timēs ne preſenti glo
ria apud dominum merita decreſ

cerent · tranſeundū mare diſpo
ſuit quatinus in ſolitudine domi
no liberius deſeruiret · Cum aūt
clam ſuis omnibus perueniſſ₃ ad
litus vidit nauem in medio mari
eamq₃ periculoſe iactari · omni
bus deſperantib9 de ſalute · Mox
procidens vt ſuum adiuuaret
propoſitum · ſimul ac periclitanti
bus preret dominum exorabat ·
Statimq₃ illi ſedata tempeſtate
peruenerunt ad portum · Cum er
go ab eo itellexiſſent quia romā
pergeret · pedibus eius prouoluti
gratias orationibus inquiunt tu
is referimus quibus a preſenti fu
mus periculo liberati · Scias autē
quia nos de illis partibus ſum9 ·
et ſi illo pergere volueris libent
te ſine precio ferem9 · inſuper et
omnia corpori neceſſaria miniſtra
bimus · Quod cum gratiarum ac
tione ſuſcipiens animabus ſuorū
domino commendatis · exul egidi
us nauem ingreſſus eſt · Proſpe
ro itaq₃ vento cuidam inſule poſt
dies quatuor applicuerunt · vbi
inuentum quendam qui duoden
nem illic peregerat penitentiam
ſanctus egidius benigne ſaluta
uit · atq₃ in illius ruens amplex9
illius ſeſe commendauit orationi
bus Poſt triduum autem nauim
ingreſſi naute cum beato egidio
vrbi marſilie applicuerunt poſt
triduum · deinde ſol9 egidius are
laten properauit · vt videlicet be
ati ceſarij eiuſdē ciuitatis epiſco
pi inſtrui mereretur eloquio ·
Qui cum tandem illuc perueniſſet
priuſ q̄ ad beatum ceſarium acce
deret diuina puidētia ſic diſponēte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

a quadā vidua hoſpitio ſuſceptꝰ
eſt. Que cum haberet filiam trien
nio febricitantem miſertus illius
egidius eam priſtine reddidit ſoſ
pitati. Suſcipitur deinde ab epō
atqꝫ ibidem biennio multis preci
bus detinetur. Poſt hoc vir dei de
ſiderio ſolitudinis occulte ſeceſſit ī
heremū. inuenitqꝫ ibidem virum
quendam veredemium nomine ſā
ctitate et miraculis inſignem. Cu
ius vitam videns egidius eſſe di
uinam aliquāto tempore cum illo
conuerſatus eſt. Quis autē enar
rare ſufficiat quantis ibidem miracu
lis ambo claruerunt. Que omnia
quia multa nimis extiterūt vnū
referamus de pluribus. ¶ Qua
dam enim die abſente veredemio
egrotus quidam omnium mēbro
rum inualidus ſancto egidio ſpe
ſalutis oblatus eſt. Ille autem ſi
cut verus humilis aſſerebat. qui
a nō ſua ſed veredemij merita ſu
iſſent aliorū curatio. atqꝫ ideo hūc
quoqꝫ illi hortatur offerri. Illis au
tem rurſum obijcientibus. quia
tu qui ſterilitatē terre noſtre re
puliſti. hunc quoqꝫ ſi volueris pri
ſtine valebis ſanitati reſtituere.
victus tandem pietate egidius.
oratione pro illo fuſa priſtinam in
eo ſanitatem reformauit. Timēs
ergo ne huiuſmodi miraculorum
rumoribus ab hominibus inciperet
honorari. atqꝫ vnde apud homīes
creſceret inde in oculis occulti iu
dicis minor eſſet. interiorem here
mum relicto veredemio latenter
penetrauit. Peruenit itaqꝫ ad locū
quendam frutectis et arboribus
obſitum. antrū inſuper quoddam
iuxta cuius introitum fons qui
dam ſcatebat. Letus itaqꝫ grati
as deo reddidit de hoc dono. Tri
ennio igitur ibi permanens herbis
contentus et aqua viuebat excep
to ꝙ ei dominus quandam ceruā
preparauerat. que ei certis horis
lactis alimoniā habunde ſatis af
ferebat. Contigit ergo vt famili
a flauij regis gothorum predictū
locum gratia venandi intraret.
Videntes autem ceruam viri dei
alumpnam corpore ſpecieqꝫ pre
ſtantiorem. conteptis ceteris illā
ſtudioſius inſequuntur. A quibꝰ
dum vehementius vrgeretur. ad
pedes ſui confugit alūpni. atqꝫ
querulis mugitibus cepit quaſi
auxilium flagitare. Ille autem ad
mirans cur preter ſolitum ſic mu
giret. exiēs et venatores audiēs
dominum exorauit. vt quam ſibi
nutricem tribuerat ipſe ſeruaret.
Et ſurgens iniuit cerue vt mugiti
bus parceret. At illa voce ſuppreſ
ſa iuxta illius pedes accubuit. Ca
num autem nullus infra lapidis
iactum ſibi appropinquare auſus
eſt. ſed cum nimio vlulatu ad ve
natores reuertebantur. Nocte er
go ſuperueniente domū redeunt.
et ſequenti die illuc reuertentes
caſſo labore domum iterum redie
runt. Quod cum rex audiſſet rem
vt erat ſuſpicatus cum epiſcopo
et multitudine venatorū illuc pro
perauit. Sed cum canes vt priꝰ
accedere nō preſumerent. ſed om
nes vlulando redirent. locum ve
prium denſitate inacceſſibilem in
gyrum circumdederunt. Vnꝰ au
tem incaute ſagittam dirigens.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vt inde ceruā expelleret · viro dei
prō ceruo oranti graue vulnus in
flixit · Sed milites ſemitam ferro
aperientes ad ipſius deuenerunt
ſpeluncam · Et videntes ſenē ha
bitu monachali veſtitum · canicie
autem et etate venerabilē · ceruā
quoq; ad ei⁹ genua pruolutā · ſol⁹
epūs et rex cum pedites adierūt ·
ceteris retroſtare iuſſis · Et inter
rogauerunt eum quis eſſet vl' vn
de veniſſet · aut cur tā; denſam he
remi vaſtitatem petiſſet · ſeu quis
eum vulnerare pſumpſiſſet · Qui
bus cum ad ſingula reſpondiſſet
et illi ab eo humiliter veniam poſ
tulaſſent · medicos ſanādo vulne
ri ſpoſponderunt · et multa dona
ria obtulerunt · Sed ipſe nec me
dicinā; adhiberi voluit · et mune
ra contempnēs ad ipſa etiā non
reſpexit · Qui potius ſciens virtu
tē; in infirmitate perfici · dominū
exorauit ne q̄ diu viueret ſanita
ti priſtine redderetur · Sed cum
rex eum frequenter viſitaret · et
pabulum ſalutis ab eo reciperet ·
ei imenſas diuitias obtulit · ſed e
as ille recipere penit⁹ recuſauit ·
āmonens vt ibi monaſterium cō
ſtrueret vbi monaſtici ordinis diſ
ciplina vigeret · Quod cum rex fe
ciſſet victus egidius lacrimis et
precibus regis poſtq̄ plurimum
renuiſſet illius monaſterij curam
ſuſcepit · Huius famam rex karo
lus vt audiuit eius impetrato ad
uentu reuerenter eum ſuſcepit ·
Quē; inter cetera ſalutis colloq̄a
rex rogauit · vt pro ipſo dignan
ter oraret · qr quoddā facin⁹ enor
me cōmiſerat · qd nulli vnq̄ nec

ipſi ſancto confiteri auderet · Se
quenti igitur dominica die dū egi
dius celebrans pro rege oraret ·
angelus domini eidem apparens ·
cedula; ſuper altare poſuit · i qua
ſcriptum erat per ordinem regis
peccatum · et q egidij precibus
iam eſſet dimiſſum · ſi tamen peni
tens deinceps abſtineret · Adiunc
tumq; erat in fine · q quiſquis ſā
ctum egidium pro quocūq; com
miſſo inuocaret · ſi tamē ab illo de
ſiſteret · eius meritis ſibi remiſſu;
non dubitaret · Oblata igitur regi
cedula · pccō ſuo rex agnito veni
am humiliter poſtulauit · Egidi⁹
autem cum honore rediens apud
nemanſenſem vrbem filium prin
cipis qui tunc obierat ſuſcitauit
Vbi poſt aliq̄tulum tempus pre
nuncians monaſterium ſuum nō
longe poſt ab hoſtibus euertēdū
romam adijt · et priuilegia eccle
ſie ſue duoq; hoſtia cipreſſina i qui
bus ſculpte erant imagines apo
ſtolo;u; a papa impetrans · omit
tens ea ī tyberim diuino regimini
commendauit · et ad monaſteriū
rediens cuidam contracto apud
cebronem greſſum reſtituit · Cum
q; ad monaſterium rediſſet · pre
dicta oſtia in portu inuenit · et gra
tias agēs deo · qui ea īter tot ma
ris pericula illeſa ſeruaſſet · illa in
liminibus eccleſie ſue ad decus ec
cleſie et munimentu; pacti roma
ne ſedis erexit · Tandem dominus
diem ſui obitus imminere ſibi pre
ſcriptum reuelauit · Quod ille fra
tribus indicans et p ſe orare ſua
dens · i dn̄o feliciter obdormiuit ·
vbi choros angelorum ei⁹ animā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

in celum ferentium plurimi ſe au
diuiſſe teſtati ſunt. Claruit circa
annos a natiuitate domini ſeptin
gentos.

De natitate gloſiſſime vginis marie. Hyſtoria. cxxvi.

Natiuitas glorioſe virgi
nis marie ex tribu iuda
et regia ſtirpe dauid dux
it originē. Matheus aūt et
lucas nō gnationē btē marie. ſed
ioſeph deſcrpſerūt. q̄ tñ a ꝯceptiōe
xpi penit9 alien9 fuit Quia ꝯſuetu
do ſcpture fuiſſe dr. vt ñ mulierꝝ
ſ viroꝝ generatiōis ſeries texere
tur. Veriſſie āt vgo btā ex ꝓgeie
dauid deſcēdit. qđ pcipue patz ex
hoc. quoniā vt ſepe ſcptura teſta
t xp̄c de ſemine dauid duxit origi
nē Cū igit xp̄c de ſola vgie natus
ſit maīfeſtū ē et ipām vgiez ex da
uid natā eē. et hoc ex cathena na
thā Dauid eñ int ceteros habuit
duos filios. nathā et ſalomonē Ex
cathena igit nathā filij dauid. vt
teſtat iohēs damaſcenus leui ge
nuit melchi et pāthera. Panther
genuit barpātera. barpātera ge
nuit ioachī. ioachi genuit vgiem
mariā. Ex cathena aūt ſalomonis
nathā habuit vxorē ex qua genu
it iacob. Defūcto āt nathan mel
chi ex tribu nathe qui fili9 qdē le
ui frat aūt pātheris nupſit vxori
nathā. matri aūt iacob. et genu
it ex ea heli. Facti autez ſunt frēs
vterini iacob et heli. iacob quidē
ex tribu ſalomonis. heli autem ex
tribu nathan. Defunctus eſt autē
heli ex tribu nathā ſine liberis. Et
abiit iacob frater eius qui ex
tribu ſalomonis erat vxorez ei9.
et ſuſcitauit ſemen fratris eius et
genuit ioſeph. ioſeph igitur natu
ra eſt filius iacob ex deſcenſione
ſalomonis. ſecundum autē legez
heli qui ex nathā. Nā fili9 qui naſ
cebatur ſecundū naturam quidē
erat generantis. ſecundū autez
legem defuncti. Hec damaſcen9

Maria ex regia ſtirpe
Dauidis duxit originem.

Sicut autem in eccleſiaſtica
hyſtoria dicitur. et beda in ſua
cronica teſtatur. cū omnes gene
rationes hebreorū et aligenigena
rū in archiuis templi ſecretiori
bus ſeruarentur. herodes omnes
iuſſit incendi. eſtimans ſe nobilez
poſſe videri ſi deficientibus proba
mentis progenies ſua ad iſrahel
pertinere crederetur. Fuerunt
tamen quidam dicti dominici. ſic
dicti ob propinquitatem chriſti.
qui et nazarei fuerunt. qui ordi
nem generationis chriſti partim
vt a proauis didicerant. partim
vt a quibuſdam libris habuerant
quos domi habebant quantuz po
terant perdocebant Joachim au
tem accepit vxorem nomine an
nam que habuit ſororem nomine
hyſmariam. Hec autem genuit
elizabeth et eliud. elizabeth autē
iohannem baptiſtam De eliud na
tus eſt eminen. de eminen autem
natus ſanct9 ſeruatius. cuius cor
pus eſt in opido traiecti ſuper flu
uium moſam in epiſcopatu leodi
enſi. Anna autem tres viros ha
buiſſe dicitur ſcilicet ioachim. cle
ophā et ſalome. De primo autem
viro ſcz ioachī anna filiaz ſcz mari
am matrem domini genuit. quaz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ioſeph nuptui dedit que xpm̄ do
minū genuit Mortuo autē ioachī
accepit cleophā fratrez ioſeph et
genuit ex eo aliā filiā · quā ſimilit̄
mariā noīauit ⁊ alpheo poſtmodū
in coniugē ſociauit Hec autē ma
ria ex alpheo viro ſuo quatuor fili
os genuit · ſcz iacobum minorem
ioſeph iuſtum qui et barſabas ſy
monem et iudā ¶ Mortuo ſecūdo
viro anne terciū accepit nomine
ſalome . ex quo aliā filiam genu
it quā rurſus mariā vocauit ⁊ ze
bedeo in coniugē tradidit · Hec aūt
maria ex zebedeo viro ſuo duos
filios genuit · ſcz iacobū maiorē ⁊
iohānem euangeliſtam · Vn̄ et de
hoc extant verſus Anna ſolet dici
tres concepiſſe marias · Quas ge
nuere viri ioachim cleophas ſalo
meq̄ · Has duxere viri ioſeph al
pheus zebedeus · Prima parit cri
ſtum iacobūq̄ ſecunda minorem
Et ioſeph iuſtū pepit cū ſymonē
iudam · Tertia maiorem iacobuz
volucremq̄ iohannē ¶ Sed miruz
videtur quō beata maria potuit
eſſe cognata elizabeth vt ſuperi⁹
dictū eſt Cōſtat eīm̄ elizabeth vx
orem fuiſſe zacharie qui erat de tri
bu leui · Et ſcd̄m legem quilibet
de ſua tribu ⁊ familia ducere debe
bat vxorem · Et ipſam de filiabus
aaron lucas fuiſſe teſtatur Sed ſci
endum quia et ipſe aaron et ioia
da ſummus ſacerdos amb⁹ de tri
bu iuda duxerūt vxores Vn̄ trib⁹
ſacerdotalis ⁊ regalis cognatiōe
ſemper adinuicem probātur fuiſ
ſe coniuncte Potuit autem vt di
cit beda huiuſmodi cōiunctio ex
recētiori tēpore fieri · datis nup

tui feminis de tribu in tribum · vt
manifeſte beatā mariam que de t̄
bu iuda regia deſcendit cum t̄bu
ſacerdotali cōgnationez generis
habuiſſe cōſtaret · Et ita beata v̄
go maria de vtraq̄ tribu eāt Vo
luit enim dominus vt hee due tri
bus priuilegiate propter miſteri
um adinuicem miſcerentur . quia
dominus de eis naſciturus erat ·
qui vere rex et ſacerdos pro no
bis ſeipſum offerret · et fideles ſu
os in milicia huius vite pugnan
tes regeret ⁊ poſt victoriam coro
naret · Quod etiā ex nomine xpi
id eſt muncti innuitur · quia ſoli
ſacerdotes et reges et prophete
in lege veteri vngebantur Vnde
et nos a xpō criſtiani dicimur et
genus electum et regale ſacerdo
tium appellamur · Sed et quod di
cebatur q̄ mulieres tantum ſue t̄
bus hominibus iungerentur · di
ctū fuiſſe conſtat ne diſtributio
ſortium confunderetur · Quia ve
ro leuitica tribus ſortem inter ce
teras non habebat · mulieres de
illa tribu nubere poterant cui vo
lebant · ¶ Hyſtoriam autem nati
uitatis virginis beat⁹ iheronim⁹
vt in prologo refert adoleſcentu
lus in quodam libello legit · Sed
poſt multum temporis vt ſe ibidē
legiſſe recoluit · rogatus tranſcp̄
ſit · Joachim namq̄ ex galilea et
ciuitate nazareth ſanctam annaz
ex betlehem duxit vxorem Ambo
autem iuſti erant et ſine reprehē
ſione · In omnibus mandatis dn̄i
incedebant · omnemq̄ ſuam ſub
ſtantiam triphārie diuidebant ·
Vnā ptē teplo ⁊ teplū ſeruiētib⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Vnam partem templo et templi
ſeruitoribꝰ impendebant. Aliam
peregrinis et pauperibus eroga
bant. Terciam ſibi et familie ſue
vſibus reſeruabāt. Et ita ꝑ ānos
viginti ꝓlem ex cōiugio nō habē
tes. vouerunt dn̄o ꝙ ſi eis ſobolē
cōcederet. eā ſeruitio domini mā
ciparent. Cuius rei gratia cum ſi
gulis annis in tribus feſtis preci
puis iherusalem frequentarent.
i feſto encenioꝝ ioachi cū ↄtribu
libꝰ ſuis iħr̄lꝫ aſcēdit et cū ceteris
ad altarē accedēs oblatiōeꝫ ſuā of
ferre voluit. Qd vidēs ſacdos cū
idignatiōe repulit. ꝯ cur ad altarē
dei accedere preſumeret increpa
uit. aſſerens non eſſe conueniens
maledicto legis obnoxium oblati
oneꝫ domino legis offerre. nec in
ter fecundos īfecūdū ꝯ q̄ ꝓlm̄ de
i nō auxit in cōſpectu domini au
dere aſtare. Joachim vero ſic con
fuſum ſe videns pre pudore domū
redire noluit. ne ſimiliter a cōtri
bulibus ſuis qui hoc audierant.
tantum obprobrium ſuſtineret.
Secedens ergo ad paſtores ſuos
cum ibi aliq̄ diu fuiſſet. quadam
die ei ſoli angelus cuꝫ magna cla
ritate apparuit. et de eius viſiōe
turbatum ammonuit dicēs. Ego
ſuꝫ angelus domini miſſus ad te.
vt nunciem tibi preces tuas exau
ditas eſſe. ꝯ elemoſinas in cōſpec
tu domini aſcendiſſe. Vidi enī pu
dorem tuum et audiui ſterilitatis
opprobrium non recte tibi obiec
tum. peccati quippe non nature
vltor eſt deus. Et ideo cum alicu
ius vterū claudit ad hoc facit vt
mirabilius denuo aperiat. et nō
libidinis eē quod naſcitur. ſed di
uini fore muneris cognoſcatur.
Prima gentis veſtre mater ſara
nōne vſq; ad nonageſimum ānū
ſterilitatis obꝓbriū ptulit et ta
men yſaac cuius promiſſa erat ō
nium gentium benedictio genera
uit. Rachel etiam nonne diu ſte
rilis fuit ꝯ tamen ioſeph genuit.
q̄ totiꝰ egipti dn̄iū habuit. Quis
fortior ſampſone et ſanctior ſamu
ele et tamen hi ambo matres ſte
riles habuē. Rationi igit̄ et exē
plis crede dilatos diu conceptus
ꝯ ſteriles partus mirabiliores eē
ſolere. Pro inde āna vxor tua pa
riet tibi filiam et vocabis nomē
eius mariam. Hec vt vouiſti erit
ab infantia dn̄o conſecrata. ꝯ ad
huc ex vtero matris ſue ſpiritu
ſcō plena Nec forinſecꝰ inter ꝓlā
res. ſ in templo domini ſemper
morabitur. ne qd̄ ſiniſtrum de ea
aliq̄s ſuſpicetur. Et ſicut ipſa ex
ſterili m̄re naſcet̄. ita mirabiliter
ex ea altiſſimi filius generabitur.
cuiꝰ nomē erit iheſꝰ ꝯ p eū oībꝰ
gētibꝰ erit ſalꝰ Et tibi hoc ſignū Cū
veneris ad aureā iheroſoloīs portā
ānaꝫ vxorē tuā obuiā hēb̄ q̄ de tua
tardacōē mō ſollicita. i ↄſpectu io
gaudebit Hijs dictis āgelꝰ ab eo
diſceſſit Anna aūt cū amare fleret
et quo naꝫ vir ſuꝰ iuiſſꝫ ignoratꝫ.
idē āgelꝰ eidē apparuit et ſibi ead̄
q̄ viro ānūciauerat patefecit addēs
vt ꝓ ſigno iheroſolomis ad aureā
portā pgereꝫ et ibidē viro ſuo rede
ūti obuiareꝫ Igit̄ iuxta āgeli p̄cep
tuꝫ ābo ſibīnuicē obuiātes de mu
tua viſiōe letati. ꝯ de ꝓle ꝓmiſſa
ſecuri adorato dn̄o domū redierūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

diuinuʒ promiſſuʒ hilariter expe
ctantes. Anna ergo concepit et
filiam peperit et nomen eius mari
am vocauit. Completo itaqꝫ per
trienniuʒ ablactationis tempore
ad templum domini virginē cuʒ
oblationib9 adduxerūt. Erāt au
tē circa templū iuxta q̄ndecī ḡdu
um pſalmos q̄ndecī aſcēſiōis gra
d9. Nam qꝛ tēplū in monte erat
ɔſtitutum altare holocauſti quod
forinſecus erat adiri niſi p grad9
nō poterat In horū itaqꝫ nouiſſio
virgo cōſtituta. cunctos ſine alicu
ius adiutorio ita cōſcēdit ac ſi iaʒ
etatis perfecte fuiſſ3. Perfecta igi
tur oblatione filiā cuʒ aliis vgini
b9 in templo dimittentes ad pro
pria redierunt Virgo autē quoti
die in omni ſanctitate proficiens
et ab angelis quotidie viſitabat̃
et viſione diuina quotidie frueba
tur Quarto autem decimo etatis
ſue anno pōtifex publice denuncia
uit. vt virgines que ī templo in
ſtituebant̃. et etatis tempus īpleſ
ſent domū reuerterent̃ vt viris le
gittime iūgerētur. Cuius manda
to cū cetere paruiſſent. ſola vgo
maria hoc ſe facere n̄ poſſe reſpō
dit. tuʒ quia parentes ſui eaʒ do
mini ſeruitio mancipaſſent. tum
quia virginitatem ſuam domino
ipſa vouiſſet Tunc anxiatus pon
tifex eo qꝫ neqꝫ ɔtra ſcripturam q̄
dicit vouete et reddite. votū infru
gendū putaret. nec morē genti in
ſuetū introducere auderet Ad im
minentē igitur feſtiuitatem iudeorū
ſeniorib9 conuocatis. omniū vna
hec fuit ſententia. vt in re taʒ du
bia domini conſilium quereretur

Cum autem orationi inſiſterent
et pontifex ad conſulendum domi
num acceſſiſſ3. mox de loco orato
rii cunctis audientib9 vox inſonu
it dicens. vt quicūqꝫ de domo da
uid nuptiis habiles coniugati nō
eſſent. ſinguli virgas ſingulas ad
altare deferrent. et cuiuſcūqꝫ vir
gula germinaſſet. et ī cacumine
eius ſcđm yſaie vaticiniū ſpiritus
ſanctus in colūbe ſpecie conſediſ
ſet. ipē procul dubio eſſet cui virgo
deſponſari deberet. Erat inter ce
teros ioſeph de domo dauid. cui
cum incongruum videretur ſi vir
iam prouecte etatis tam teneram
virginem duceret in vxorem. cete
ris virgas ſuas afferentibus. ſol9
ipē virgam ſuam ſubtraxit Vnde
cum nichil diuine voci cōſonū ap
pareret. pōtifex iterato dominuʒ
cōſulendum putauit. Qui reſpon
dit qꝫ ſolus ille virgam nō attulit
cui virgo deſpōſari deberet. Pre
dictus itaqꝫ ioſeph cū virgā ſuaʒ
attuliſſet. et ipā illico florē germi
naſſet. et ī eius cacumine colum
ba de celo veniens conſediſſet. li
quido omnibus patuit ipſi vgineʒ
fore deſpōſandā. Deſpōſata igit̃
vgine ioſeph. ipſe quidē in ſuā ci
uitatē bethleē receſſit. domū ſuā
diſpoſitur9 et nuptiis neceſſaria
prouiſurus Virgo aūt maria cuʒ
ſeptē vginibus coeuis et collacta
neis ſuis quas ob oſtenſionē miracu
li a ſacerdote acceperat ad domū
parentum in nazareth reuerſa ē
In diebus aūt illis āgel9 gabriel
eidē apparuit. et de ea naſciturū
dei filiū nūtiauit ¶ Dies aūt natiuita
tis vginis aliq̄to tpe fideles latuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Contingit igitur ſicut refert iohan
nes beleth · vt quidaȝ vir ſanctꝰ
ſedule contemplationi inſiſtēs ſin
gulis annis ſexto ydus ſeptēbris
in oratione poſitus iocundiſſimaȝ
angelorum ſolēpnitateȝ audiret ·
Cumqȝ ſibi deuotiſſime hoc reuela
ri peteret · cur quolibet anno illa
tantū die et non alia hec audiret ·
diuinum recepit reſponſum · ꝙ v̄
go glorioſa maria tali die fuerit
mundo nata · per cuius natalem
toti mundo ſalus redemptionis eſ
ſet indubie proditura · Et ideo hoc
manifeſtaret filijs ſancte eccleſie ·
vt concordes fiant in hac celebri
tate celeſtis curie · Cuȝ autem hoc
ſummo pontifici et alijs intimaſſeȝ ·
et illi orationibus ieiunijs ſcriptu
ris et antiquitatuȝ teſtimonijs cō
periſſent · hunc diem in honorem
natiuitatis virginis celebranduȝ
vniuerſaliter ſtatuerūt · ¶ Octa
ua autem natiuitatis virginis ma
rie olim non celebrabatur ſed domi
nus innocentius quartus natione
ianuenſis ipſam inſtituit celebrā
dam · Cuius hec fuit cauſa Grego
rio enim nono per mortem ſubla
to de medio · ſtatim ciues roma
ni omnes cardinales in quodam
conclaui incluſerunt · vt citius ec
cleſie prouideret · Sed cū per plu
res dies concordare non poſſent ·
et ipſi a romanis multas moleſti
as ſuſtinerent · vouerunt regine
celi ꝙ ſi eius meritis concordarēt ·
et libere abire poſſent · octauas
ſue natiuitatis diu neglectas de ce
tero ſtatuerent celebrandas · Sic
qȝ in dominum celeſtinum conue
nerunt · et liberati per dominum
innocentium votum adimpleuerūt ·
Celeſtinus enim modico tempore
ſuperuixit · et ideo per eum impleri
non potuit · ¶ Et nota ꝙ tres na
tiuitates eccleſia ſolēpnizat · ſci
licet natiuitatem chriſti · natiuita
tem marie et natiuitatem iohan
nis baptiſte · que tres natiuitates
deſignant nobis tres ſpirituales
natiuitates · Cum iohanne namqȝ
in aqua cuȝ · maria in penitētia ·
cum criſto renaſcimur in gloria ·
Cum igitur natiuitateȝ baptiſmi
in adultis oporteat precedere con
tritioneȝ · et natiuitatem glorie ſi
militer · ideo ille due merito vigi
lias habent · Sed cum penitentia
tota ſit pro vigilia · non oportuit
vt vigiliam haberet · Octauas ve
ro omnes habent · quia omnes
ad octauas reſurrectionis anhelāt ·
¶ Miles quidam valde ſtrennu
us et beate virgini marie valde de
uotus · ad torneamentuȝ vadens
quoddam primo monaſterium ī
honore beate marie conſtructum
in itinere repertum miſſam auditu
rus intrauit · Cū autem miſſa miſ
ſe ſuccederet · et ille ob honoreȝ v̄
ginis nullā pretermittere vellet ·
tandem monaſterium egrediēs
ad locum conflictus properabat ·
Et ecce redeuntes ei occurrunt · et
eū ſtrēnuiſſime militaſſe aſſerūt Qd
dū oēs q aderāt aſſererēt · et vniū
ſi eū ſtrēnuiſſime militaſſe acclama
rēt · necnō qdā q ſe ab eo captos
dicebāt ſe eiḋ offerrēt · ꝑpēdēs vir
diſcretꝰ vrbanā reginā vrbano
mō ſe ſu honoraſſe qd acciderat manī
feſtauit · et ad mōaſteriū rediens
filio virginis de cetero militauit ·

¶ Epiſcopus quidam qui beatã
mariam in ſumma reuerentia et
deuotione habebat · quandam ec
cleſiam beate marie in media no
cte ex deuotione adibat · Et ecce
virgo virginũ comitata vniuer
ſo virginum choro venienti viro oc
currit · et ſummo cũ honore ſuſcep
tum ad eccleſiam ad quam tende
bat ducere cepit · precinentibꝰ du
abus de choro puellis atqꝫ dicenti
bus · Cantemus domino ſocie cã
temus honorem · Dulcis amor xp̄i
per ſonet ore pio · Quos verſus to
tus alius chorus virginũ reſumẽ
do percantat. Predicteqꝫ bine cã
tatrices binos qui ſequuntur in
ordine verſus ſubſecute ſunt. Pri
mus ad yma ruit magna de luce
ſupernus · Sic homo cum tumuit
primus ad yma ruit · Sicqꝫ virũ
dei cũ tali proceſſione vſqꝫ ad eccle
ſiã perduxerunt · duabus ſemper
incipientibus et ceteris reſpõden
tibus · ¶ Quedam mulier ſolatio
viri ſui deſtituta vnicum filiũ ha
bebat quem tenerrime diligebat
Quadam autem vice filius eius
ab inimicis capitur · et in cuſtodia
vinculatur · Quod illa audiens in
conſolabiliter flebat · et beatã v̾
ginem cui multum deuota erat · ꝓ
liberatione filij importunis pre
cibus exorabat · Tandem videns
quia ſic nichil proficeret · eccleſiã
ĩ qua erat ſculpta ymago beate
marie ſola intrauit. et coram ima
gine ſtans ipſam ſic alloquitur di
cens Virgo beata pro liberatiõe
filij mei te ſepe rogaui et ad huc ne
quaꝗ̃ matri miſere ſubueiſti · Tu
um pro filio meo imploro patro

cinium et adhuc nullũ ſentio fructũ
Igit̃ ſicut filiꝰ meus michi ablatꝰ
eſt · ſic et ego filiũ tuũ tibi auferã
et obſidem pro filio meo in cuſto
dia ponã · Et hec dicens ꝓpius ac
ceſſit · et imaginẽ pueri quã v̾go
in gremio baiulabat auferẽs do
mũ abijt · Accipienſqꝫ imaginem
pueri ipſam in lintheo puriſſimo
inuoluit · et in archa recõdens ip
ſam cũ claue diligentius obfirma
uit · bonũ obſidem pro filio ſuo ha
bere ſe gaudens · et ipſũ diligẽter
cuſtodiẽs · Et ecce ſequenti nocte
beata v̾go iuueni apparuit · et ia
nuã carceris aperiẽs ire vt exeat
p̄cepit eiqꝫ dixit · Matri tue fili di
ces vt meum reddat filiũ · ex quo
reddidi ſibi ſuum · Qui exiens ad
matrẽ venit · et qualiter beata vir
go eum liberauerit enarrauit Jlla
autem plurimum exultans yma
ginem pueri accepit · et ad ecciã
vadẽs beate marie reddidit dicẽs
Gratias vobis domina refero · q̄
michi meum vnicum filium reddi
diſtis · et nunc vobis filium veſtrũ
reddo · q̄ meum me recepiſſe ꝓfi
teor · ¶ Erat quidã fur qui ſepe la
trocinia exercebat · ſed in beatam
mariam magnam deuotionẽ ha
bebat · et eã crebrius ſalutabat
Quadam igitur vice furtim que
dam rapiens rapitur et ſuſpendio
iudicatur · Cum autem ſuſpẽdere
tur · continuo beata virgo eidem
affuit · et ſuſpẽſũ tribꝰ diebus vt
ſibi videbatur ſuis manibus ſuſtẽ
tauit · ita ꝙ nullam leſionem per
ſenſit · Jlli vero qui eũ ſuſpẽderãt
caſu inde trãſeuntes · eum viuen
tem et vultu alacri reppererũt ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Et arbitrantes ꝙ non bene fuiſſ3
laq̄o aſtrictꝰ · gladio ipm̄ iugula
re volebāt. Sed beata maria feriē
ti gladio manum apponebat et il
li ſibi nil nocere poterāt · Cognoſ
centes ergo illo referente ꝙ btā
maria ſic eu3 iuuaret · mirātes eū
depoſuerūt et amore v̄gis abire
liberum dimiſerunt · Qui abiens
monaſteriu3 intrauit · et quoad
vixit in ſeruitio dei genitricis per
māſit · ¶ Fuit quidā clericꝰ q̄ be
atā maria3 valde diligens · horas
eius ſedule decantabat · Cum aūt
parentes eius morerentur alium
non habētes herede̅ eidem heredi
tatem maximam dimiſerūt · Con
pulſus eſt igitur ab amicis vt vx
orem acciperet et hereditate3 pro
priam gubernaret. Quadam au
tem die cum ad celebrandas nup
tias tenderet · in itinere quandam
eccleſiam repperit · Et recordatꝰ
ſeruitij beate marie · ingrediens
eccleſiam horas eius dicere cepit
Et ecce beata maria eide3 appari
it · et quaſi ſeuerius ei dixit · O
ſtulte et infidelis · cur me amica3
et ſponſam tuam relinquis · et
michi feminam aliam antepōis?
Ad hoc ille compunctꝰ · ad ſocios
redijt · et totum diſſimulans cele
bratis nuptijs media nocte relic
tis omnibus de domo aufugit · et
monaſterium intrans beate mari
e deuote ſeruiuit · ¶ Sacerdos cu
iuſdam parochie et honeſte vite ·
nullam miſſam niſi miſſam beate
virginis marie ſciebat · quam in
honore eius ſedule decantare ſole
bat. Apud epiſcopum igitur accu
ſatus · · et ab eo citius accerſitus ·

Cum vero coram epiſcopo ſe alia3
miſſam neſcire diceret · epiſcopꝰ
ipſum quaſi ſeductorem dure re
darguit · et ab officio eum ſuſpen
dens · ne de cetero miſſam cantare
aut legere audeat interdixit · Se
quenti nocte beata virgo epiſco
po apparens eu3 plurimum incre
pauit · et cur ſuum ſic male trac
taſſet miniſtrum et capellanum
requiſiuit · Addiditq3 ꝙ ipſe tricē
ſimo die moreretur · niſi ille ad cōſue
tum officium reſtitueretur · Tre
mefactus epiſcopus preſbiteru3
accerſiuit · et veniam poſtulans ·
vt nullam aliam miſſam preter
illam quam ſciebat de beata ma
ria celebrare debeat imperauit ¶
Quidam clericus vanus et lubri
cus erat · ſed tamen dei genitricē
plurimum diligebat · et eius ho
ras ſtans deuote et alacriter decā
tabat. Quadam igitur nocte in vi
ſione vidit ſe ante tribunal dei aſ
tare et dominum circumſtantibꝰ
dicere De illo qui nos aſpicit quo
iudicio dignꝰ ſit vos ipſi decernatis ·
quem tam diu toleraui · et nullu3
ad huc in eo emendationis ſignū
inueni. Tunc dn̄s oībus approbāti
bꝰ ſup eū dāpnatiōis tulit ſētētiā.
Et ecce virgo beata ſurrexit et fi
lio ſuo dixit · Pro iſto pie fili cle
mentiā tuā rogo vt ſuper eū ſen
tētiā dānatiōis mitiges · Viuat er
go hic ob gratiā mei · qui ob ppriā
a merita addicitur morti Cui dn̄s
Tuis eu3 peticionibꝰ tribuo ſi vel
ſaltem nūc eiꝰ correctionem con
ſpexero Et conuerſa virgo ad ho
minem dixit Vade et āplius noli
peccare ne deterius tibi contingat3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Jlle igiẗ ex citatus vitã mutauit
religionẽ petit et ibim bonis ope
ribus vitam finiuit. ¶ Apud cici
liã anno dñi quingenteſimo tricē
ſimo ſeptimo fuit quidã vir noīe
theophilus cui9 dã epī vicedñs vt
ait philibertus carnotẽſis epūs q̃
tã prudenter ſub epō res eccleſia
ſticas diſpẽſabat. q͛ mortuo epō
eū dignū epãtu omnis popul9 ac
clamabat. At ille vicedñatu cōten
tus aliuz in epiſcopū maluit ordi
nari Tandem ab ipō officio inui
te ab epō deiectus ī tantã patien
tiam eſt delapſus vt ad ſuam recu
perandã dignitatez cuiuſdã iudei
malefici cōſilium expeteret. Jlle
igitur dyabolum aduocauit et ad
uocatus concitus venit Theophi
lus ergo iuſſu demonis xpm̄ et ma
trem eius abnegauit. et xpiane
profeſſioni abrenunciauit et ipſi9
abrenunciationis et abnegatiōis
cirographum ſcripſit. et ſcriptuz
anulo ſigillauit. et ſigillatuz demo
ni tradidit et ſic ei9 ſeruitio ſe ad
dixit. Jn craſtinū igiẗ procuratiōe
demoīs theophil9 ī grãz epī reci
piẗ et in ſui dignitatē officiū reſti
tuiẗ. Tandē ad ſe reuerſus de eo
q̇d fecerat valde ingemuit et ad
v̓ginē gl'oſã vt ſibi in adiutoriuz
fieret. tota mentis deuotione cōfu
git Quadã igiẗ vice beata maria
ī viſione ſibi apparens de impieta
te ipſuz redarguit. et dyabolo ab
renunciare precepit ac xpm̄ dī filiū
et omne xpianitatis propoſitum
confiteri fecit. et ſic ipm̄ in ſui et
filij gratiam recuperauit. Et ad
iudicium indulte venie iterū ſibi
apparens cirographuz q̇d dyabo
lo dederat ſibi reddidit et ſuper pe
ct9 poſuit. vt iã nō ſe eē dyaboli
ſeruū timeret. ſed p v̓ginē ſe libe
rū factū gauderet. Quo theophi
lus recepto ingẽti gaudio vehemẽ
ter exultans corã epiſcopo omni
bus ipſo quid acciderit retulit et cū
ctis admirantib9 et virginem glo
rioſaz laudantib9 ipſe poſt tridu
um in pace quieuit. ¶ Quidam
vir et vxor ſua prope lugdunū circa
annos dñi mille ducentos vnicaz
filiã habẽtes eã cuidã iuueni pul
cherrimo nuptui tradiderūt. Ob
amorē aūt filie generū ſuū ſecū in
domo tenebãt. Mater aūt puelle
iuuenē amore filie ſue tã diligenẗ
colebat. vt nō maior eēt amor pu
elle ad puerū q̃ ſocrus ad generū
Jnter hec malicioſi dicere ceperūt
q͛ hoc nō filie cauſa faceret. ſed
vt eidez pro filia ſeſe ingeret. Cū
igitur mulieris animuz tanta fal
ſitas concuſſiſſet. timens ne ī vul
gi fabulaz verteretur duos ruſti
cos alloquitur. et ſi occulte gene
rū ſtãgulare velint cuilibet vigītī
ſolidos polliceẗ. Quadã ergo die
eos in cellario recludēs maritū fi
lie ex induſtria aliquo ire cōſuluit
et filiã alio trãſmiſit. Tūc adoleſ
cēs iuſſu dñe ſue cellariū vt vinū
afferret ingrediẗ et mox a latro
nibus ſtrãgulaẗ Mox ſocrus ipſū
in lectum filie detulit et q̃ſi dormi
entem veſtibus circumtexit Rede
ūtib9 ergo marito et filia et ad mēſã
poſitis. iubet mater filie vt mari
tum debeat excitare. et ad menſã
vocare. Quem cum defunctū reppe
riſſet et hoc concita nūciaſſz. tota
familia in lamētum vertiẗ et illa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

mulier homicida quaſi dolens cũ
ceteris lamẽtatur Tandẽ mulier
de perpetrato ſcelere valde inge
muit et ſacerdoti omnia p ordinẽ
cõfeſſa fuit· Poſt aliquod tẽpus
inter mulierem et ſacerdotẽ litigi
uz oritur· et a ſacerdote ſibi gene
ri homicidium irrogatur· Qd cuz
ad parentuz iuuenis noticiam de
uenisſet· adducitur ad iudicem et
ab eo ignibus concremanda dãp
natur· Finem ergo ſuum immine
re conſiderans· ad beatã virginẽ
ſe cõuertit· et ei9 intrans eccleſiaz
in orationẽ cum lacrimis ſe pſtra
uit· Poſt modicum exire compel
lit· et in magnũ proiectam ignez
omnes ibidez ſtare illeſaz et icolu
mem contuentur At parẽtes pue
ri ignem paruũ eſſe putantes· ad
ſarmenta cõcurrũt· et in ignem
pꝛiciunt· Videntes autem ꝙ nec
ſic in aliquo lederet lãceis et haſti
b9 eã impugnare ceperũt· Tũc iu
dex qui aderat vehementer obſtu
puit· et eos ab ipſius impugnatio
ne compeſcuit· Eam aũt diligen
ter conſiderans· nullum in ea ſig
num incendij preter ſola vulnẽra
lancearum inuenit· Cum aũt pa
rentes eius domũ eã reduxiſſẽt·
et eã fomẽtis et balneis recrarẽt
nolens deus eaz vlterius humana
ſuſpitione fedari· poſt triduum ĩ
laude virginis perſeuerantem ex
hac vita vocauit·

De ſancto adriano martire·
Hyſtoria· cxxvij·

Adrianus a maximiano im
peratore martiriuz paſſ9
eſt Cum enim predictus maximi
anus ĩ nicomedia vrbe ydolis im
molaret· iuſſu eius cũcti xpianos
perquirentes· alij timore pen̄e· a
lij amore promiſſe pecunie· vicini
vicinos· propinqui domeſticos
ad ſupplicium pertrahebant. Intẽ
quos triginta tres a perquirent
tibus comprehenſi ante regez ad
ducti ſunt· Quibus rex· Non au
diſtis qualis pena aduerſus cri ſti
anos poſita ſit· vt q̃ edicta noſtra
contempſerunt· impuniti euadere
non valeant? Cui illi dixerunt·
Audiuimus et ſtulticie tue iuſſio
nẽ irriſimus Tunc rex iratus ner
uis crudis eos cedi iuſſit et lapi
dib9 ora ipſoꝝ cõtundi mãdauit·
ac ãnotata vniuſc9q3 ꝯfeſſiõe fer
ro vinctos ĩ carcẽ recludi fecit·
Quorum conſtantiã adrianus pri
or officij militaris cõſiderãs dixit
eis· Adiuro vos per deum veſtruz
vt michi dicatis q̃ eſt remuneratĩ
o quaz expectatis per iſta tormen
ta? Ad hoc ſancti dixerũt· Oculus
non vidit· nec auris audiuit· nec
in cor hominis aſcẽderũt· q̃ prepa
rauit de9 diligẽtib9 ſe Tunc adri
anus in mediuz proſiliẽs· ait· An
notate me cũ iſtis· ꝗꝛ et ego xpia
n9 ſũ Qd cũ imperator audiſſet no
lẽtẽ ſacrificare vinctũ ferro ĩ car
cere poſuit· ¶ Natalia vero vxor
ei9 audiẽs virũ ſuum incarceratũ
ſcidit veſtimenta· flẽs plurimũ et
eiulãs· Sed cuz didiciſſet ꝙ ꝓpter
fidẽ xpi in carcerẽ miſſus fuiſſet
gaudio repleta ad carcerez recur
rit· et vincula viri ſui et alioꝝ oſcu
lari cepit Erat enĩ xpiana. ſꝫ ꝓpẽ
perſecutionẽ ſe nõ publicauerat·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Et dixit ad viꝝ ſuum Beatus es
dñe mi adriãe · q2 inueiſti diuitias
q̃s tibi ñ dimiſerũt pẽtes tui Qui
bꝰ egẽt hỹ q̃ mlͭa poſſidẽt quãdo
nõ erit fenerãdi tẽpꝰ nec mutuo
accipiẽdi · duȝ nullꝰ aliũ de pena li
bẽabit · nec pr̃ filiũ · nec mr̃ filiã ·
nec ſuꝰ dñm · nec amicꝰ amicũ ·
nec diuitie poſſeſſoreȝ · Cũq3 eũ ad
monuiſſ3 vt dñe terenã glaȝ ɔtẽp
nẽt · ⁊ amicos ⁊ pẽtes ſpnẽt · et
ſẽp ad celeſtia cor hẽrȝ · dixit ad e
aȝ adrianꝰ · Vade ſoror mea · tpe
paſſiõis nr̃e te accerſiã vt videas
finẽ noſtꝝ · Sicq3 viꝝ ſuũ alijs ſã
ctis recõmẽdãs vt eũ ſc3 cõforta
rẽt redijt i domũ ſuã Pꝰ modum
audiẽs adrianꝰ diẽ ſue paſſiõis ad
eſſe dans munera cuſtodibus · et
ſanctos q̃ ſecũ erãt in fideiuſſores
abijt domũ vocaȓ natalĩã · ſicut eiſ
iuramẽto ꝓmiſerat · vt eoꝝ paſſi
onibꝰ pñs eẽt Quidã aũt eũ vi
dẽs pcurrit et nũciauit natalie
dicẽs · Abſolutꝰ ẽ adrianꝰ et ecce
venit Et illa audiẽs nõ credebat di
cẽs · Et quis potuit eũ abſoluere a
vincul'? Nõ michi ɔtingat vt ſolua
ȓ a vincul' ⁊ ſepeȓ a ſcis Dũ hec lo
q̃reȓ venit puer domeſticꝰ dicẽs En
dñs meꝰ dimiſſꝰ ẽ · Illa aũt putãs
ꝙ martiriũ refugiſſ3 · amariſſime
flebat · Et cũ vidiſſet eũ ſurgẽs ve
lociȓ oſtiũ domꝰ ɔtra eũ clauſit ⁊
dixit · Lõge a me efficiaȓ quia do
corruit · Nõ michi cõtingat loqui
ori illiꝰ ꝑ qd dominũ ſuũ abnegã
uit Et ɔuerſa ad eũ dixit O tu mi
ſer ſine deo quis te coegit apprehẽ
dere qd nõ potuiſti pficere? Quis
te ſeparauit a ſcis aut q̃s te ſedu
xit vt recederes a ɔuentu pacis?
Dic michi cauſã cur fugiſti anteqũ
pugna fieret · ãnq̃ repugnãtẽ vide
res? Quõ vulneratꝰ es · necdũ emiſ
ſa ſagitta? Et ego mirabar ſi ex
gẽte ſine deo ⁊ de genȓ impioꝝ ali
quis offerreȓ deo Heu michi ĩfelicĩ
q̃d faciã · q̃ ɔiũcta ſũ huic ex genȓ
ĩpioꝝ? Non ẽ cõceſſũ michi vnꝰ
hore ſpaciũ vt vocarer vxor mar
tiris · ſʒ vt dicerer vxor trãſgreſſo
ris Ad modicũ q̃dẽ exultatio mea
fuit · ⁊ ecce p ſcl'a obꝓbriũ meũ e
rit Hec aũt beatꝰ adrianꝰ audiẽs
vehemẽȓ gaudebat · admirãs de fe
mĩa iuuenĩ pulcherrĩa et nobili ⁊
añ q̃tuordecĩ mẽſes nupta · quõ ta
lia loq̃ poſſ3 Vñ ⁊ ex hoc ad marti
riũ ardẽtior effectꝰ · v̓ba eiꝰ libẽti
ſime audiebat S3 cũ eã nimis añ li
gi videret · dixit ei · Api michi dña
natalia Nõ enĩ vt putas martiriũ
fugi · ſʒ te vt ꝓmiſi vocaȓ veni Que
nõ credẽs ayt Vide quõ me ſedu
rit trãſgreſſor · quõ mẽtiȓ alter iu
das · Fuge a me miſer · iã me ipſã
ĩterficiã vt ſatieris Et dũ moraȓ e
ad apiẽdũ dixit ei Api citꝰ nã va
dã ⁊ vltẽ nõ videbis me · ⁊ pꝰ hec
lugebis ꝙ me ante exitũ meũ nõ
videris Fideiuſſores dedi ſcõs mar
tires · ⁊ ſi miſtri me q̃rẽtes nõ iue
nerint ſuſtinebũt ſancti tormẽta
ſua fil' ⁊ mea · Hec audiẽs natalia
apuit · ⁊ ſibiĩuicẽ ꝓſtrati ad car
cerẽ ſimul abierũt · vbi natalia p
ſeptem dies ſanctorum vulnera
cum lintheis p̃cioſis extergebat ·
¶ Statuta auteȝ die ĩperator eos
p̃ſentari iuſſit Qui reſoluti penis
ita ꝙ ambulare nõ poterãt velut
animalia portabanȓ Adrianꝰ v̓o
retrouinctis manibꝰ ſequebatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Deinde adrian9 portans ſibi eculeum ceſari pn̄tat. Nataha vero ad
iungēs ſe ei dicebat Vide dn̄e me
us ne forte trepides cum tormēta
vides. Modicum quidē nunc patie
ris ſꝫ ꝯtinuo cū āgelis exultabis ¶
Adrian9 igit̄ ſacrificare nolēs. grauiſſime ceſus ē Currenſqꝫ nataha
ad ſāctos q̄ erāt in carcere ait.
Ecce dn̄s me9 inchoauit martiriū
Cū aūt rex ne deos blaſphemaret
moneret ille ait. Si ego ita torq̄
or qꝛ eos qui nō ſūt deos blaſphēo
qualiter ipē torqueberis q̄ deū ve
rū blaſphemas? Cui rex Hec v̓ba
te illi ſeductoēs docuerūt Ad quē
adrian9 Quare ſeductores eos di
cis. qui ſūt doctoēs vite eterne?
Currens natalia hec v̓ba viri ſui
alijs cū gaudio referebat Tūc rex
a q̄tuor valıdiſſimis viris fecit eū
grauiſſime cedi. Omnes aūt penas
et interrogatiōes et r̄n̄ſiones nata
lia alijs martirib9 qui erāt in car
cere ꝯtinuo referebat Intm̄ autē
ceſus ē vt eius viſcera effunderēt
Tūc ferro vinctus cū alijs i car
cere recludit̄ Erat aūt adrian9 iu
uenis delicat9 valde ꝛ decor9 vigī
ti octo ānoꝝ Natalia vero viꝝ ſu
um ſupinū iacētē ꝛ totū laceratū
ꝯſiderās. imſtrēs manū ſub verti
ce ei9 dicebat. Btūs es dn̄e meus
qꝛ dign9 effect9 es numero ſācto
rū cōputari Beat9 es lumē meū
vt patiaris ꝓ eo qui ꝓ te paſſ9 ē
Perge nūc dulcis me9 vt videas
gloriā ei9 ¶ Audiēs hoc īpator qꝛ
multe matrone ſāctis in carcere
miſtrarēt. p̄cepit ne vlterius ad
eos ingredi pmittātur Qd audiens
natalia ſeipāꝫ tōſurauit. et hītuꝫ
virilē aſſumēs ſc̄is i carcē miſtra
bat. alias quoqꝫ exēplo ſuo ad hoc
īduxit. Rogauitqꝫ viꝝ e9 vt cum
eēt i gl̄a. hāc p̄ce ꝓ ſe deo facēt.
vt ſe itactā cuſtodiēs ab hoc ſecu
lo citius euocaret. Audiēs aūt rex
q̄ matrone feciſſēt. iuſſit īcudē af
ferri vt ꝯfractis ſup eā cruribus
ſc̄i mrīres iterirēt Timēs aūt na
talia ne vir e19 ex alioꝝ penis tre
ret rogauit miſtros vt ab eo īci
pēt. Abſcis ergo pedibus. cruri
b9qꝫ ꝯfractis petijt eū natalia vt
manū ſibi abſcidi pmittēt. vt ali
is qui plura paſſi fuerūt ꝯpar eēt
Quo facto ſpm̄ reddidit. ceteriqꝫ
vltro pedes tēdētes ad dn̄m migrauerūt. ¶ Rex aūt eoꝝ corpa cre
mari mādauit Natalia v̓o manū
adriani i ſinu ſuo abſcōdit Cū āt
corpa ſc̄oꝝ i ignē p̄cipitarent. vo
luit ꝛ natalia ſe cū eis i ignē p̄cipi
tarē Sꝫ ſubito vehemētiſſim9 ymber
ꝓrupit. ꝛ ignē extinguēs corpora
ſc̄oꝝ illeſa ſuauit. Criſtiani vero
ꝯſilio inito corpa eoꝝ cōſtātinopo
li trāſferri fecerūt. quouſqꝫ pace ec
cleſie reddita domū remeātes cū
hōre referāt Paſſi āt ſūt circa ānos
dn̄i ducētos octogīta Natalia ve
ro domi remanēs manū ſc̄i adria
ni ſibi retinuit quā in ſolaciū vite
ſue ad caput lectuli ſēp tēbat. ¶
P9 hoc aūt tribun9 vidēs nataliaꝫ
tā pulchrā. tā diuitē. taꝫ nobilē.
de v[illegible]lūtate īpatoris honeſtas ma
tronas ad eā miſit vt i ſuū ꝯiugiū
ꝯſentiret Quib9 illa r̄n̄dit. Quis
michi p̄ſtare poteāt vt ꝯiungerer
tali viro? Sꝫ peto triū dieꝝ michi
detur inducie. vt valeā me p̄parare
Hec āt dicebat vt inde fugē poſſet

Cum autem dñinū exorārēt vt
ſe intactam ſeruaret · ſubito ob
dormiuit · Et ecce vnꝰ martiꝝ ſibi
apparuit et eā dulciter conſolans
vt ad locū i quo ſūt corpa martiꝝ
veīat ipāuit Euigilās igit̃ et ma
nū adriani ſolā accipiēs cū multis
xpiais clā naui cōſcēdit Qd t̃bu
nꝰ audiēs cū multis militibꝰ eaꝫ ſe
cutꝰ ē Exurgēs aūt vētꝰ ↄtrarius
ml'is eoꝝ ſbmerſ eos redire ↄpu
lit Media aūt nocte diabolꝰ i ſpe
cie naucleri cū naui fātaſtica hijs
q̃ erāt cū natalia apparuit ⁊ q̃i vo
ce naucleri eis ait Vñ veītis ⁊ quo
pgitis? Et illi Ex nichomedia veni
mꝰ ⁊ cōſtātinopoli pgimꝰ Quibꝰ
ille ait Erratis · ad ſiniſtrā pgite
vt rectiꝰ nauigetis · Hoc āt dice
bat vt eos i pelagꝰ mitteret et pi
rēt · Cū aūt vela mutarent · ſubito
adrianꝰ nauicula ſedēs eiſdē appa
ruit · et eos nauigare ſicut p̄us ce
perāt āmonuit · aſſerēs malignū
ſpiritū fuiſſe q̃ ſibi locutꝰ fuerat ·
Poneſqꝫ ſe āte eos p̄cedebat illos
et viā eis oſtendebat · Natalia ve
ro adrianuꝫ p̄cedere vidēs imenſo
gaudio repleta eſt Sicqꝫ anq̃ illu
ceſceret dies conſtātinopolim ad
uenerunt · Cum aūt natalia in do
muꝫ vbi erant corpora martiꝝ in
troiſſet · ⁊ manum adriani ad cor
pus poſuiſſet · ⁊ poſt oratione dor
mitaſſet · adrianus eideꝫ apparuit
et ſalutās eā vt in eternā pacem
ſecum veniret p̄cepit · Que cū eui
gilaſſet et ſompnū aſtantibꝰ retu
liſſet · valefaciens omnibꝰ emiſit
ſpm̄ · Fideles autem corpus eius
accipientes iuxta corpora martiꝝ
illud poſuerunt ·

¶ De ſancto gorgonio martire ·
¶ Hyſtoria · cxxviij ·

Gorgoniꝰ ⁊ dorotheꝰ apd
nichomediā p̄mi i palatio
dyocleciani · antiq̄ milicie
renūciāt · vt liberiꝰ regē ſuū ſeq̄n
t̃ et xp̄ianos ſe voce libera cōfite
ant̃ · Qd ceſar audiēs plurimum
āxiebat̃ · egre ferens poere tales
quos intra palatiuꝫ nutritos mo
rū ⁊ generis nobilitas decorabat
Cū igitur nec minis nec blādicijs
mouerēt̃ · in eculeo diſtēdūt̃ ⁊ fla
gell' et vngul' toto corpe laniati a
ceto ⁊ ſale nudatis pene eoꝝ viſce
ribꝰ pfūdūt̃ Et cū hec alacr̃ tolera
rēt · i craticula aſſāt̃ vbi q̃i i lecto
floꝝ videbāt̃ iacē nl q̃ leſiois ſētiē
Deide iuſſu ceſaris laq̃o ſuſpēdūt̃
et corpa lupis ⁊ caibꝰ exponūt̃ · ſꝫ
tñ itacta a fidelibꝰ colligūt̃ · Poſt
mltos ānos corpꝰ ſcī gorgonij ro
mā tñſlatū ē Anno āt dm̄ ſeptigē
teſio ſexageſio q̄to ep̄s metēſis
nepos pipini r̃gis ipm̄ ad gallias
trāſtulit et i gorgiēſi monaſterio
collocauit Paſſi ſūt circa ānū dm̄
ducēteſimū octogeſimū ·

¶ Vita ſcōꝝ pthi ⁊ iacīcti philippi ⁊
claudie eugeie ⁊ baſillei ·
Hyſtoria · cxxix ·

Impator cōmodꝰ philippū
illuſtriſſimū viꝝ romanū
direxit ad egiptū vt alex
ādrie p̄fecturā ageret Hic itaqꝫ a
lexādriā veīēs cū vxoē ſua claudi
a et duobꝰ filijs abito et ſergio ⁊
filia ſua eugenia omnem prouin
ciaꝫ romana moderatione compo
ſuit Eugeniam etiam filiam ſuam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

litteris liberalibus tradidit eru
diendam. in quibus decimoſexto
etatis ſue ãno probat̃ ſic fuiſſe per
fecta. atq; etiam in moꝝ ꝯuitate
cõpoſita vt eam mirarent̃ vniuer
ſi. Pulchra quidem facie ſed pul
chrior caſtitate. Quapropt̃ a mul
tis etiã nobilibus in coniugiu; pe
tebatur. quib9 omnibus cu; ani
mo caſtitatis obſiſteret. peruenit
tandẽ; ad eius manus beati pau
li et tecle hyſtoria. Quam cum oc
culte legiſſet flebat quotidie. Et
licet ſub paganis parentibus age
ret aĩo tamen cepit eſſe xpiana
Sed quoniã xpiani iuſſi fuerãt ab
alexandria diſcedere. et ipã quo
tidie verſaret in animo qua arte
doctrina; xpianã attingeret. im
petrauit a parentib9 vt in vehicu
lo pmitteret̃ predia ſua in ſubur
banis poſita circuire. Cumq; iter
ageret euentu; tecle intra baſter
nam legens animo reuolu. bat.
Flens itaq; et ſuſpirans dixit ad
eunuchos ſuos prothũ et iacinctũ
Phyloſophoꝝ ſylogiſmos vano
labore perſcrutati ſum9. omneq;
quod poeta cecinit orator adinue it
vel philoſophus cogitauit. Num
quid aliquid tam diuinũ. tam ve
rũ quale in hys actibus legitur ĩ
omnib9 illis potuiſtis audire? Nũ
quid non vere abſurdum creden
di genus eſt deum lapidem crede
re et lignũ aridũ ĩ auxiliũ iuocare?
Cumq; veritatem inuenire cupiẽ
tes. hec et hys ſimilia mutua ſecũ
collatione diſcuterent. audiunt
xpianos pſallentes. Omnes dij
gentium demonia. dominus autẽ
celos fecit. Tũc vehiculũ ſtat̃ pro
cepit eugenia. et diligentiſſime vim
carminis cõſiderãs ait. Oportu o
ſatis teſtimonio omnes conuenia
mur de errore preterito. q; ſi peri
re nolumus credendum eſt. Tũ
cq; de deo vero mutuo ſermone tra
ctarent. fit concordia fidei. et or
do querit̃ quo poſſit fuga ſtati i
et fides recta teneri. Tunc euge
nia prothum et iacinctum hys ver
bis alloquitur Quam me vobis hu
mana temeritas tribuit. ſed ſoro
rem ſapientia fecit. Simus ergo
fratres animo. concordia. voto.
atq; prudentia. et omnẽ humane
dignitatis gloriã relinquentes. ad
dei homines ꝓperem9. Sed ne ali
quo caſu ab alterutro ſeparemur.
crinibus meis prius adhibete tõ
ſuram Craſtino vero nobis ſit no
cturna ꝓfectio. et vobis duobus
dextra leuaq; iuxta baſternã am
bulantibus ad locu; deponat a vo
bis. vt vacua ptranſeunte baſter
na nos tres virili habitu ad dei ho
mines ꝓperem9 Placet vtriſq; cõ
ſilium. et ſequenti nocte ſicut ordi
nauerat ĩplet̃ Statĩq; ill' a baſter
na deſcẽdẽtib9. ſãct9 helen9 epiſco
pus illis occurrit quem ſanctoru;
comitabatur exercitus Pſallebãt
autẽ oẽs ſimul dicẽtes Via iuſtoꝝ
recta facta ẽ. et iter ſactoꝝ ꝑpatũ ẽ
Tũc eugenia dixit ad ſocios. Vi
dete fratres ſi nõ ad nos reſpicit
om̃e qd xpianos pſallẽtes audiui
m9 Pri9 nãq; de dijs nris agent̃i
b9 cecinerũt. Oẽs dij gẽtiũ demo
nia nũc autẽ recedentib9 nob ab y
dolorum cultura occurrunt dicen
tes. Via iuſtorum recta facta ẽ.
et iter ſanctorum preparatu; ẽ.

Adiuncti igitur etiam ipſi pſallen
tibus perquirunt quis ſit ſenior.
qui ſolus ī medio populi aſelli ve
hiculo vteretur. Tunc dixit eis q̄
dam. quia hic ē beatus helenus e
piſcop9 ab īfantia xpīaniſſim9.
quem propter vite ſanctitatem
mirabilem. et crebra miracula.
hic ſicut videtis ī dei laudib9 quo
tidie comitatur exercitus. Tunc
eugenia cū protho et iacincto ge
nib9 eius qui hec referebat aduo
lutur dicens. Obſecro te vt illi
de nobis ſuggeras dicens. Tres
pueri fratres natione romani re
linquentes ydola huc hodie ingreſ
ſi ſūt. rogātes vt beatitudini tue
preſentari mereantur. At ille Sile
te inquit donec monaſterium in
greſſus paululum requieſcat et
completo ſopno de vobis illi nū
ciabo. Interea dum iſta gerunt
per viſum hec eadem agnoſcit e
piſcopus. Cui expergefacto nūci
at eutropius deſideria puerorum
Quos cum iuſſiſſet introduci fu
dit orationē. P9 quā interrogauit
eos dicens. Licꝫ inſinuante viro
dei eutropio agnouerim q me ex
iguū chriſti ſeruum videre volu
eritis. que tamen voluntatis hui9
cauſa extiterit a vobis audire de
ſidero. Cui dixit eugenia Agnoſ
centes in nullo metallo poſſe cōſi
ſtere maieſtatem. et querentes ī
ter nos que eſſet vera religio. au
diuimus pſallentes chriſtianos.
Omnes dij gentium demonia. do
minus autem celos fecit. Hac ra
tionabili voce prouocati reliqui
mus ſuperſtitionem ydolorū. et
q huc feſtinantes tue cupim9 ſā
ctitatis conſilio informari. Ciues
romani ſum9. hij duo fratres mei
prothus et iacinctus. ego vero nū
cupor eugenius Cui ſanct9 Recte
inquit vocaris eugeni9. quia viri
liter agendo virum te in agone
dominico obtuliſti. Scias tamē te
michi a domino eugeniā demon
ſtratam. et q̄d tu et iſti ſint ſcias
michi dominum euidentius mani
feſtaſſe. Et confortans eos exhor
tatione ſua ſancta. dei famulis e
os in monaſterio commendauit
¶ Interea precedentibus iumentis
et pueris baſterna reuertitur. Oc
currunt omnes cum gaudio. ſed
vbi viderunt eam vacuam omēs
mugitū dederunt. fit totius ciui
tatis concurſus. lugebāt omnes.
parentes filiam. fratres ſororē.
ſerui dominam. fit inquiſitio per
prouincias. interrogantur aruſ
pices. īquirūtur phitones. demo
nia ſacrificijs conſuluntur. Oēs
reſponderunt. eugeniā a dijs in
mortalibus in celum eſſe ſublatā.
Credit pater. et fletum in conſo
lationē reuocans dat feſta reſpō
ſis. atq in deorum illam numero
conſecrans ex auro puro fecit ei
fuſile ſimulachrum ¶ Beata au
tem eugenia in virili et habitu et
aīmo cū protho et iacincto in pre
dicto monaſterio permanebat. ſic
in chriſto proficiens vt intra ſe
cundum annum omnes fere ſcrip
turas diuinas memoriter retineret
¶ Tertio itaq eius conuerſionis
anno abbas qui fratribus p̄erat
migrauit ad dominū. Poſt cui9
deceſſum omnibus placuit vt bea
tam eugeniā ſibi preeſſe eligerent

Tunc illa ſexꝰ ſui conſcia· ſe femi
nam viris preponi ptimuit. Ti
mens etiā ne omnes in ſua electio
ne concordes contempneret· ayt
ad fratres Quocienſcūqꝫ ex pluri
morum conſenſu aliquid fiendū
eſt· xpī ſunt pro hac diffinitione
conſilia requirenda. vnde ſi iube
tis afferātur xpī euangelia· vt ī
hac noſtra electione videamꝰ q̄d
dn̄s precipiat· Allato itaqꝫ euāge
lio acq3 aperto· occurrit prima
fronte illa dn̄i ſententia qua diſci
pulos de p̄matu contendētes inſtru
xit dicēs· Si quis vult primꝰ eſſe
inter vos ſit omniū ꝟ ſtrū nouiſ
ſimꝰ Hoc inquit ordine prioratū
ſuſcipiam· vt tamē xpī preceptis
inſiſtam Suſcipit igitur nomē pre
poſiti· et ſui negligēs de omnibꝰ
cepit eſſe ſollicita· Quecꝫ etiā vi
liſſima monaſterij ipā peragebat·
aquā portare· ligna concidere·
atq3 tanq̄ omniū vltima fratribꝰ
deſeruire· cepitq3 deo tam cara ex
hijs fieri vt demones de obſeſſis
corporibus eiceret· et ſaluaret per
eam dn̄s quoſcūq3 viſitaret infir
mos· ¶ Matrona quedam opina
tiſſima melantia nomie cū a quar
tana multo iam tempore vexare
tur· audiēs eꝰ opinionem venit ad
eam. Cui cum in pectore impreſſiſſ3
ſalutare ſignaculum. mox omnē
habūdātiā letal' humoris euomu
it· et ſana reddita ad vicinū mo
naſterio quod poſſidebat prediū
properauit· et tres ciphos argē
teos ſolidis plenos ei pro munē
miſit· Que illa gratanter remit
tens ayt· habundamus et ſuper
habundamus· deprecor ergo vt
pauperibꝰ iſta largiaris· Ex quo
predio vt maiora offerret· atqꝫ e
tiam venerationis intuitu ſepius
veniebat ad eam· Et neſciens q̄
femina eſſet· ſed ſui eſtimās ſimi
lem hijs eā verbis ſecreti alloqui
tur Quid teipſū in manibus abſti
nentijs maceras· et perdis florē
gratiſſime iuuentutis quaſi deus
ſolos triſtes diligat· ſolos eſuriē
tes foueat· et ſolis hominum cru
ciatibus delectetur? Videmur eiꝰ
donis abuti· et vt ingrati reſūde
re largitori quod donat· vnde me
ritis tuis me tibi crede dominum
p̄ eſtitiſſe· vt per me hijs afflictio
nibus finem ponas· atqꝫ tempora
letiora ſuſcipias· Eſto dominus re
rum mearum· ymmo et meus do
minus efficere. non enim puto q̄
iniuſticia ſit apud dominū· ſi ma
ritus eſſe digneris et fruaris tem
pore leticie. Talia dicente melan
tia· beata eugenia volens eiꝰ ani
mam a dyaboli laqueis liberare·
oſtendebat ei deſideria mundi mi
ſera eſſe· et dum teneri putātur
effugere· atqꝫ vnius puncti dele
ctamenta eterna ſupplicia prome
reri· Sed hec omnia melancia ſur
da tranſibat aure Dumqꝫ ſollicite
ageret quatenus eugeniam irrē
tiret. infirmitatem ſimulat· atqꝫ
vt ab eugenia viſitaret̄ exoptat·
Que cum ad eam ingreſſa ſederet
intra cubiculum· obſtenis eam
amplexibus melantia adire temp
tabat· et verbis procacibus ad
crimen hortari· Tunc eugenia
tropheo crucis fronte armata cū
gemitu ayt· Recte melantia dice
ris· nigredine etenim perfidie

plena es filia tenebrarum amica
dyaboli Diſcede a ſeruis chriſti de
ceptrix et illecebroſa. Habeant o
pes tuas tibi ſimiles. nos delectat
mendicare cum chriſto. Affatim
diues eſt qui cum chriſto pauper
eſt. Tūc illa detectionis ſue pudo
rem non ferens. timens etiam ſe
detegi niſi prius ipā detegēt. re
dyt alexandriam. atq; prefectum
philippum adyt ita dicens Sceleſ
tum iuuenem xp̄ianam religionē
incurri ſimulantē. quē cū medēdi
gracia. eo q̄ infirmitatibus poti
ſe dicebatur ad me venire permit
terē. vnam ex illis me eſtimans
de quarū pudore bachatur. auſus
eſt impudenter loqui. et me verb
procacibus ad crimē hortari Quid
plura? Ad vltimum vt captiuam
barbarus aggreſſus eſt Que niſi
dediſſem vocem et preſentis ancil
le mee ſolatio liberata fuiſſem. ſic
e me libidini ſubiugaſſet. Audiēs
hec prefectus furens ſtatim iubet
ad monaſterium deſtinari. ipſum
q; et omnes ſecum cōmorantes ca
thenis vinctos alexandriam depor
tari. Et quia vnius carceris eos
non ferebat anguſtia. per diuer
ſas cuſtodias diuiduntur. ipudēn
te de eis fama per totam egiptum
diffuſa. Omnes credebant. ōnes
condempnabant. Omnibus enim
videbatur veriſimile. melanciam
illuſtrē feminam non poſſe menti
ri. Conſtituto igitur die conueni
unt ciuitates in vicino poſite. vt
videant ferarum morſibus tradi
corruptores Aptātur aculei. vbe
ra. flamme. tortores. et cetēa que
cordis abſcondita ſolent exculpe

re preparantur. Tunc prefectus
preſentate ſibi eugenie imperato
ſilentio coram omnibus ait. Dic
ſceleratiſſime xp̄ianorum que te
meritas te cōpulit vt illuſtrē me
lanciam quaſi vilem quandam p̄
ſonam appeteres? Nūquid vos hoc
chriſtus veſter docuit vt corrupt
ori operam detis. et fraudulenta
pudorem matronalem aſtucia ca
piatis? Tūc eugenia capite demiſ
ſo ne poſſet agnoſci reſpondit Do
minus meus iheſus chriſtus cui ſer
uio caſtitatem docuit. eamq; ſer
uantibus vitam eternam rep̄mit
tit. Ne autem fructus paciencie no
ſtre depereat. promittas michi
ne in hanc falſam teſtem retorq̄
as ſentenciam. et tunc probabimus
in eam crimen quod obicit redū
dare. Quod cum promiſiſſet ille.
eugenia dixit O melancia nigredi
nis nomen tenebroſa malicia. fe
ciſti applicari eculeos. ſuſpēdi pre
cipis xp̄ianos. precipe ācillam tu
am adduci vt ex ore eius poſſint
mendacia refutari. Que applica
ta coram iudice domine ſue con
tra eugeniam cepit teſtimonium
proferre. Ceteri quoq; de familia
teſtabantur ſic eſſe. Tunc vehem
ter iudex commotus ait. Quid
ad hec infauſte dicturus es. quem
tot teſtes reuincunt? Ad hec euge
nia. Optaueram inquit crimen
obiectum ſola conſciēcia vincere.
et ſi michi ſoli hoc grande ſcelus
imputaretur falſe obiectionis fa
mam futuro iudici reſeruare Sed
ne per meum ſilentium innocenti
um fratrum vita depereat. quod
diu occultare conata ſum. nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

prodere cogor inuita. Sciat ergo
omnis populꝰ atqꝫ tu o iudex quo
niā tanta virtus eſt nominis xpi
vt femine in timore eius poſite vi
rilem obtineant dignitatem. ¶
Idcirco nunc ego amore diuine
religionis accenſa cum ſim femīa
virilem habitum ſumpſi. virgini
tatem que in chriſto eſt fortiter ā
plectendo. Et hec dicens ſcidit a
capite tunicam qua erat induta.
et pulchro corporis indicio virgi
neum corpus apparuit. quod ſta
tim cognoſcens dixit prefecto Tu
quidem ſecundum carnem michi
pater es. claudia mater. fratres
qui tecum ſedent auitus et ſergiꝰ
Et ecce prothus et iacinctus eu
nuchi mei cū quibus ingreſſa ſuꝫ
ſcolam chriſti. qui michi tam ydo
neus magiſter extitit ꝙ me per ſu
am miſericordiam victricem libi
dinis et omnis pollutionis effecit
Agnoſcit eam pater cuꝫ filijs eiꝰ.
amplexibus incumbebant. nunci
antur hec matri. que cum omni
familia gaudens ad ſpectaculum
properauit Deferuntur veſtimen
ta auro texta. et licet inuitam eā
geniam induunt atqꝫ cum gloria
in ſublime ſuſtollunt. Oritur cla
mor totius populi. Vnus et verꝰ
deus chriſtus qui eſt deus chriſtia
norum. ¶ Sed ne tanto gaudi
o populi deeſſet probatio caſtita
tis ignis viſus eſt de celo deſcende
re. qui melancie domum ita com
buſſit. vt nec veſtigium alicuius
quod ad eam pertinebat appare't
¶ Fit ergo gaudium populi
cum timore dei. baptiſatur prefe
ctus et filij et vxor eius claudia.

omnis qꝫ familia cum innumera
bili multitudine paganorum. ¶
Reuocantur criſtiani atqꝫ ſuſcipi
unt priuilegia. et omnis alexan
drie ciuitas fit quaſi vna eccleſia.
Conſpirat omnis ciuitas in epiſ
copatum philippi. cepit qꝫ eum ſā
cta eccleſia habere dignuꝫ epiſco
pū. et reſpublica habere prefectū
quia nullus ſucceſſor aduenerat.
Tunc omnis pene egipti prouin
cia hac occaſione ab ydolorꝫ cul
tura ad fidem conuerſa eſt. ¶
Porro philippus miſit relationem
ad ſeuerum iam imperatorem. me
morans romane reipublice chriſ
tianos prodeſſe. et ideo debere e
os abſqꝫ perſecutione in vrbibus
communicare ¶ Imperator au
tem eius relationi conſenſit. et
ex hoc per omnes ciuitates reſtau
rabantur eccleſie. et dignitas chri
ſtiani nominis floreſcebat. Sed
quia ſanctitatem emulatio ſemper
inimica ſubſequitur. quidam ex
honoratioribꝰ alexandrie cultores
ydolorum egre ferentes ꝙ chriſ
tiani priuilegia accepiſſent. abeū
tes apud imperatorem accuſaue
runt philippū dicentes. ꝙ reipub
lice ſtatus ab eo conturbatus ſit.
et ꝙ deorum cerimonias deſerens
ad crucifixi culturam totam ciui
tatem conuertit. ¶ Tūc commo
tus ſeuerus auguſtus direxit ad e
um decretum. vt aut dijs ſolitaꝫ
culturam exhiberet. aut depoſita
dignitate etiā proprijs facultatibus
cederet Qui ſimulata egritudine
donec omnia ſua pauperibus ero
garet. ipſe in timore dei perfectus
etiam alios confortabat. ¶

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Mittitur tandem philippo ſucceſ
ſor perhennius · quatenꝰ ſi ita eēt
vt ſeſe querela dictauerat · philip
pum interficeret · Quod cum fa
cere niteretur et non poſſet · nam
omnis ciuitas in eius amore pen
debat · īmiſit ei qui ſe fingerent
xpīanos · Qui ingredientes per
cuſſerunt eum in oratione domini
conſtitutum · Perdurauit autem
in epiſcopatu anno vno et menſi
bus tribus · et cum tropheo mar
tirii migrauit ad dominum Sepe
liuit autem eū eugenia iuxta in
triam vbi monaſterium virginū
ipſa collocauerat Ibi etiam clau
dia cum filiis digniſſimam fabri
cauit eccleſiam · atqꝫ xenodochi
um collocauit et predia conſtitu
it · que peregrinoꝝ ſuſceptionibꝰ
ſuirēt Pꝰ hec claudia et eugenia
cum auito et ſergio protho et ia
cincto romam redierunt · Itaqꝫ
filios philippi cū omni gaudio ſuſ
cepit ſenatus · ita vt vnum karta
ginis proconſulem · et alium vica
rium affrice deſtinaret · Claudia
vero et eugenia ampliabantur
quotidie in amore virtutū et mul
tas animas domino lucrabantur
Inter quas erat virgo quedam
baſilla nomine neptis galieni au
guſti q̄ ad eugeniā pertingere cu
piebat ſed cauſa xpīani nominis
prohibiti ad eam ire non poterat
Rogat ergo eam per internūciū
vt ipſam de religione xpīana in
ſtrueret Que conuocans prothū
et iacinctum ait · Baſille vos offe
ram ſub ſpecie muneris · vt eam
xpī faciatis ancillam · Suſcipiens
autem eos baſilla cum gaudio at
qꝫ per eos de fide edocta · non die
bus non noctibus ab oratione ceſ
ſabat · Veniensqꝫ papa cornelius
eam occulte baptiſauit · Augmē
tabatur autem numerus credenti
uꝫ quotidie · atqꝫ viduis omnibꝰ
acceſſus erat ad claudiā · virgini
bus vero ad eugeniam · Poſt ali
quod autem tempus ingraueſcen
te perſecutione · cū more conſue
to ad eugeniā virgines conueni
rēt · ayt ad baſillā eugenia Reuela
uit michi deus qui te virginitatis
premium magnū expectat Et mi
chi inquit baſilla reuelatum eſt ·
ꝙ duplicem coronam accipies ·
Vnam quam apud alexandriam
pro iuſtis laboribꝰ acquiſiſti · aliā
quā in effuſione ſanguinis accep
tura es · Tunc eugenia reſidētibꝰ
ſanctis virginibus multis ſermo
nibus eas ꝓmonuit · de ſeruanda
caſtitate atqꝫ ſingulas āplexata
dn̄o cōmendauit · Eodē tempore
vna ex ancillis baſille perrexit ad
pōpeyū ſponſum ſuū dicens Scias
dominā meā ita ab eugenia eē ꝑ
uerſam vt te oīno neget ſui ma
trimonio ſociandū · Veniēs autē
ille inuenit eā cū protho et iacin
cto orationibus occupatam · Vo
lens autem intrare ad eam nō ꝑ
miſit baſilla dicens · Illi qui corpꝰ
integrū michi cōmēdauit fideliť cō
ſuare diſpono · Tūc illa ꝓſtrauit
ſe corā īpatore dicēs · Sacratiſſimi
pricipes romanis vr̄is ſubuenite
et deos nouos quos eugenia de e
gipto veniēs ſecum duxit ſepate
Tunc decreuit galienus vt aut
ſponſum ſuum baſilla reciperet
aut gladio puniretur · Conuenit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

baſilla vt ſponſuꝫ recipiat · ſed il
la dicit ſe ſponſuꝫ in celis habere
Quapropter cum nollet cōſentire
in domo ſua gladio tranſuerbera
ta eſt ¶ Qua interfecta tenētur
prothus et iacinctꝰ · coguntur ſacri
ficare et non conſentiunt · verbe
rantur et ridēt. Cūqꝫ ſimulachruꝫ
cui ſacrificare cogebantur oratio
ne cōminuiſſēt iuſſi ſunt pariter
decollari Deīde nicecius iuſſit eu
geniā cōprehenſaꝫ ad ſimulachꝝ
dyane adduci atqꝫ ſacrificare Tūc
illa manibus eleuatis orationē fu
dit ad dn̄m · et ſtatim ſimulachrū
ita cōminutū eſt vt nichil niſi pul
ueris indicia remanerēt · Deinde
ſaxo alligatā in tyberi precipita
bāt . Statimqꝫ vincula diſrupta
ſunt et eugenia ſuperſedēs lapidē
ſuper aquā ferebatur · Inde ergo
educta ī fornacē mittitur · ſꝫ refri
guit adeo vt nec veſtigium tepo
ris remaneret . Miſſa eſt ergo in
carcerem tenebroſū vt fame defi
ceret · ſed apparuit ei dominꝰ ihe
ſus confortans eam atqꝫ reficiēs
Qui dixit ei Noli timere eugenia
Ego ſum dominus ihesus criſtus
cui integra ſemper deuotione ſer
uiſti Eodem te die in celū ſuſcipiā
quo ipſe deſcēdi in terras Ipſo er
go die natalis domini miſſus eſt
ſpiculator · qui eā in oratione poſi
tā iugulauit · Tollēs aūt claudia
corpus ſepeliuit in via que latina
dicit̄ · Cū aūt fleret ibi ad corpꝰ fi
lie · apparuit ei vigilanti eugenia
cū multitudine virginū aureis ve
ſtibꝰ induta · et dixit ei Gaude ma
ter quia et me perduxit dominꝰ in
ſocietatē ſanctorū et patrem meū

Et te dominicā die ſuſcipiet · Com
menda ergo fratribus vt cuſtodi
ant ſignaculum crucis · per quod
noſtri mereantur eſſe participes
Quod cū feciſſet fideliter · die do
minica miſterijs celebratis in ora
tione poſita migrauit ad dominū
Quam tollentes auitus et ſergiꝰ
ſepelierūt iuxta ſororeꝫ ſuā euge
niam Ceperūt aūt et ipſi adeo in
dei amore eſſe perfecti vt ſuo exē
plo multas domino lucrarēt aīas
paganorū · Tandem pleni operibꝫ
bonis · ipſi quoqꝫ pro preſentibꝰ de
relictis eterna recepturi ad dn̄m
in pace migrauerunt

¶ Prologus

Exaltatio ſcē crucis dr̄ · quia
tali die fides et ſcā crux plu
rimū exaltata fuit Notā
dū aūt ꝙ an̄ xpi paſſionē lignum
crucis fuit lignū vilitatis · quia huiꝰ
modi cruces de lignis vilibus pa
rabāt Fuit lignū īfructuoſitatis ·
quia quantumcūqꝫ ī mōte caluarie plā
taret̄ · fructū minime faciebat Fu
it lignuꝫ ignobilitatis · quia ſupplici
um latronum Tenebroſitatis · quia
tenebroſū et ſine omni decore erat
Mortis · quia ibi hoīes morti trādebā
tur Fuit etiam lignum fetoris · quia
in medio cadauerum plantabat̄
¶ Poſtꝰ paſſionē vero fuit multipli
citer exaltata · quia vilitas tranſijt
in precioſitatem . Vnde dixit an
dreas · Salue crux precioſa que ī
criſti membris es dedicata et c̄
Infructuoſitas ī fertilitatē cātico
rū ſeptimo · Aſcendam in palmā
et apprehendā fructꝰ eius · Igno
bilitas in ſublimitatem · Vnde au
guſtinus Crux que erat ſuppliciū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

latronum transijt ad frontes im
peratorum. Tenebroſitas in clari
tatem. Criſoſtomus. Crux enim
et cicatrices radijs ſolis i iudicio
erūt lucidiores. Mors in vite ppe
tuitatem. Unde cātatur Ut vnde
mors oriebatur inde ⁊ c. Fetor in
odoris ſuauitatē. Cāticorum pmo.
Cū eſſet rex in accubitu ſuo nar
dus id eſt crux ⁊ cetera.

De exaltatione ſancte crucis.
Hyſtoria. cxxx.

Exaltatio ſancte crucis ſo
lēpnit ab eccleſia celebra
tur quia in ea fides plu
rimum exaltata fuit. Anno enim
dnī ſexcenteſi mo q̄rtodecimo. p
mittēte dn̄o flagellari populū ſu
ū per ſeuiciam paganorum coſdroe
rex perſarum ōmia regna terrarum
ſuo imperio ſubiugauit. Iheruſa
lem autē veniens a ſepulcro dnī
territus redijt. ſ tamē ptē ſacte
crucis quam ſancta helena ibidē
reliq̄rat aſportauit. Volēs autē
coſdroe ab omnib9 coli vt deus.
turrim ex argento ⁊ auro ⁊ inter
lucentibus gemmis fecit et ibidē
ſolis ⁊ lune ⁊ ſtellarum ymagies col
locauit. Per ſubtiles eciam ⁊ oc
cultos duct9 quaſi deus deſuper a
quam īfundebat. ⁊ in ſubtraneo
ſpecu equi q̄drigas trahētes i cir
cuitu ibant. vt q̄ſi turrim moue
rēt et tonitruū ſimularēt. Filio i
git ſuo regno tradito in tali pha
no prophan9 reſidet. et iuxta ſe
crucē dnī collocās appellari ſe ab
ōmibus deum iubet Et ſic legit i li
bro mitrali de officio ipe coſdroe
in trono reſidēs tanq̄ pr. lignū cru
cis ſibi a dextris poſuit loco filij.
⁊ gallū a ſiniſtris loco ſpūs ſci.
Se vero prēm iuſſit noiari. Tūc e
racli9 impator exercitū copioſū
collegit. ⁊ cōtra filiū coſdroe iux
ta danubiū fluuiū dimicatur9 ad
ueīt Tādē vtriſq; pricipib9 placuit
vt ipi ſup potē ſoli cōfligerēt. ⁊ q̄
victor exiſtēt ipē ſine dāpno vtri
uſq; exercit9 ipiū vſurparet. De
cretū etiā eāt vt quicūq; pricipē
ſuū iuuarē ꝓſumēt. cruribꝰ exciſis
et brachijs ab eo cōtinuo i flumē
mergēt. Ac eracli9 totū deo ſe ob
tulit ⁊ ſcē cruci ſe deuocōe q̄ potu
it cōmēdauit. Ambob9 itaq; i cōflic
tu durātib9 eraclio dn̄s victoriā
tribuit. et aduerſū exercitū ſuo ipio
ſubiugauit. adeo q vniuſ9 ppl's
coſdroe fidei xp̄iane ſe ſubdidit et
ſacrum baptiſma ſuſcepit. Coſdroe
aūt ignorabat exitū belli eo q cū ab
oibus odiretē ſibi a nemine itiatur.
Eracli9 autē ad eum puēit et in
throno aureo eū ſedē īperiēs eidē
ait. Quia lignū crucis ſcdm tuum
modulū honoraſti. ſi baptiſmum
et fidē xp̄i ſuſceperis adhuc vitā
⁊ regnū paucis a te acceptis ob
ſidib9 obtinebis. Si aūt hoc ipſe
te cōtēpſeris. gladio meo te feriā ⁊
caput tuū precidā. Cum igitur il
le acquieſcē nollet. extracto gla
dio eū ꝓtinus decollauit. Et q
rex fuerat. ſepeliri fecit. Filiū ve
ro ſuū decē annorum, quem cum
eo repperit, baptizari fecit ⁊ de ſa
cro fonte ipm̄ ſuſcipiens, regnū
paternum ei dimiſit. Turrim ve
ro illam deſtruens. argentum in
predam ſui exercitus tribuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Aurꝫ vero et gēmas ad repārādū
ecclesias q̄s tirān⁹ deſtruxerat re
ſeruauit. Sacrā igit̄ crucem ſuſcipi
ēs ierosolimā reportauit. Cū aūt
de mōte oliueti deſcēdēs p portaꝫ
q̄ dn̄s paſſur⁹ itrauerat i equo regio
et ornamētis ipialib⁹ igredi vellꝫ.
repēte lapides porte deſcēderunt
et iuicē q̄i vn⁹ paries ſe clauſerūt.
Sup q̄ cūctis ſtupētib⁹ āgel⁹ dn̄i
ſignū crucis i maib⁹ tenēs ſup por
tam apparuit dicens. Cum rex ce
lorū ad paſſionē p hāc portā itra
ret. n̄ cū cultu regio. ſ; humili aſello
igrediēs humilitatis exēplū ſuis cul
toribus dereliquit. Et hys dictis ā
gel⁹ abſceſſit. Tūc ipator lacrimis
infuſus ſeipm̄ diſcalciauit. et veſ
timēta vſq; ad camiſiā exuit. cru
cemq; dn̄i accipiēs vſq; ad ad por
tā humilit̄ baiulauit. Moxq; duri
cia lapidū celeſte pſēſit ipiū. Sta
timq; porta ſe ſubrigēs. liberū intrā
tibus patefecit igreſſū. Odor āt ſu
auiſſim⁹ q̄ eodē die eodēq; momē
to quo de rege coſdroe ſac̄ crux fu
it ablata iherosolois de pſarū p
uincia p taꝫ lōga terraꝝ ſpacia fue
rat elapſus tūc redijt. oēſq; mira
bili ſuauitate refecit. Rex āt deuo
tiſſim⁹ i has crucis laudes prupit.
O crux ſplendidior cunctis aſtris
mūdo celebris. hoīb⁹ multū amabi
lis. ſanctior vniūſ. q̄ ſola digna por
tare fuiſti talētū mūdi. dulce lignū
dulces claui. dulcis mucro. dul
cis haſta. dulcia ferēs pōdera. Sal
ua pſentem cateruaꝫ in tuis hodie
laudibus cōgregatam tuoq; vex
illo ſignataꝫ. Sicq; precioſa crux
in ſuo loco reſtituitur et antiqua
miracula renouāt. Mortuus qui

dam vite reſtituitur. Paralitici
quatuor curantur. Leproſi decē
mundantur. Quindecim ceci illu
minantur. Demones effugantur
et ā varijs languoribus plurimi
liberantur. Et ſic imperator eccle
ſias reparās et regijs muneribus
cumulans ad propria remeauit.
¶ De hoc autem ligno crucis ſic
dixit ſibilla apud paganos ſicut
dicitur in hyſtoria triptita. O ter
beatum lignum in quo deus extē
ſus eſt. hoc forte dictuꝫ eſt proptē
vitam nature gratie et glorie que
ex cruce prouenit. ¶ Apud con
ſtantinopolim iudeus quidam ec
cleſiam ſancte ſophie ingreſſus.
quandam imaginem chriſti ibideꝫ
cōſpexit. Qui ſe ibi ſolum conſide
rans. gladium arripuit. et appro
pinquans in gutture chriſtum p
cuſſit. Statimq; inde ſanguis exi
uit et iudei faciem et caput aſper
ſit. Qui territus ymaginem acci
piens et ipſam in puteum proici
ens ſtatim aufugit. Quidam au
tem xp̄ianus eidem obuiauit ſibi
q; dixit. Unde venis iudee. aliquē
hominem occidiſti? Et ille. Falſuꝫ
eſt Cui rurſus homo ille dixit Ve
re homicidium perpetraſti et ideo
ſanguīe aſperſus es. Et ait iude
us. Vere deus chriſtianorū mag
n⁹ eſt. et fides eius firma per om
nia comprobatur Nequaq̄ enim
percuſſi hominem ſed chriſti yma
gineꝫ. et continuo ſanguis de ei⁹
gutture emanauit. Duxit autem
iudeus hominem illum ad puteuꝫ
et inde ſanctam ymaginem extra
xerunt. Plaga autem in guttur
ymaginis chriſti vt fertur adhuc

Miracula multa per sanctam crucem Christi fiunt.

Duo insignia sancte crucis miracula commemorat. Primum est de Judeo quodam mirabiliter conversa.

Oratio Heraclij Imperato.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

2. Alterum miraculum sanctae crucis, de multis Iudaeis ad fidem conversis & baptizatis.

hodie deſernitur ⁊ iudeus continuo
fidelis efficit̄ ¶ Apud ſyriam in ci
uitate berruth quidam criſtianꝰ
ſub annua penſiōe hoſpitiū hñs
ymaginē dn̄i crucifixi ↄtra lectuli
faciē in piete affixerat · ⁊ ibi orati
ones ſuas cōtinue faciebat · Poſt
annū vero aliā domū cōduxit · et
imaginē ibidē ex obliuiōe reliq̄t ·
Quidā aūt iudeꝰ p̄dictā domū cō
duxit · ⁊ die quadā vnū de cōtbu
libus ſuis ad ↄuiuium inuitauit ·
Inter epulas autē ille qui inuita
tus fuerat caſu circūſpiciēs yma
ginē infixā parieti ↄtuet̄ · ⁊ in illū
qui ipſū inuitauerat ira fremens
cur ymaginem iheſu nazareni te
nere audeat ↄminat̄ Ille autē cū
adhuc p̄dictā imaginē nō vidiſſet
ſacramentis quibꝰ poterat affir
mabat, ꝙ illā de qua dicebat ima
ginē penitus ignorabat · Tūc ille
pacatū ſe ſimulās vale fecit · ⁊ ad
principes ſue gentis abiens iude
um illum de hoc qđ viderat accuſa
uit · Iudei igit̄ cōgregati ad domū
eius cōuenerūt · ⁊ viſa ymagine il
lū ↄtumelijs diris afficiūt · ⁊ extrā
ſynogogā ſemiuiuū p̄iciūt · Yma
ginem vero pedibus cōculcantes
cūcta in ea dn̄ice paſſionis oppro
bria renouauerūt · Cū vero latus lan
cea perforaſſent · p̄tinus ſanguis
et aqua vbertim exiuit · ⁊ ſuppoſi
tū vas impleuit · Stupefacti iudei ſā
guinē illum ad ſynagogas detule
rūt · ⁊ oēs infirmi ex ipo iuncti p̄
tinꝰ curabāt̄ · Tūc iudei epō terre
oīa p ordinē narrauerūt · ⁊ bap
tiſmū ⁊ fidē xpi vnanimit̄ ſuſcepe
rūt · Epūs aūt ſanguinem illum in
ampullis criſtallinis ⁊ vitreis ↄſ

Nota. Sanguis & aqua ex latere imaginis Christi lancea a Iudaeis perforato ubertim exiuit, & suppositum vas impleuit. qui sanguis etiamnum Romae in ampullis cristallinis conservatur.

uauit · Criſtianum autem illū ad
ſe accerſiuit · et quis tā pulchrā
imaginē compoſuiſſet inquiſiuit ·
At ille dixit · Nichodemꝰ eā com
poſuit · quā moriēs gamalieli · ga
maliel zacheo · zacheus iacobo · ia
cobus ſymoni dereliquit · Sicq̄ in
iheruſalem vſq̄ ad excidiū vrbis
fuit · donec inde a fidelibus in reg
num agrippe delata · et inde ad pa
triam meam deducta a parētibꝰ
meis ad me iure hereditario deue
nit · Factū eſt hoc, āno dn̄i ſeptin
genteſimo quinq̄geſimo · Tūc oēs
iudei ſynagogas ī eccl̄ias ↄſecrārūt ·
et extunc hic mos inoleuit vt ec
cleſie ↄſecrarēt̄ · q̄ añ tātū altaria
conſecrabāt̄. Propt̄ iſtud miracu
lū ordinauit eccl̄ia quīto kal' decē
bris · vl' vt alibi legit̄ quīto ydus
nouēbris memoriā fieri dn̄ice paſ
ſiōis · Vn̄ ⁊ rome ↄſecrata ē eccl̄ia
in honorē ſaluatoris vbi ampulla
cū illo ſāguine reſeruat̄ et ſolēpne
feſtū tūc agit̄ ¶ Virtꝰ crucis eti
am apud infideles maxima per om
nia cōprobat̄ · Nam vt gregorius
ī libro t̄tio dyalogorū cōmemorat ·
andreas fundanē ciuitatis epūs dū
quādā ſanctimonialem feminam
ſecum habitare p̄mitteret · antiquꝰ
hoſtis cepit ſpeciē illius oculꝰ mē
tis eius imprimē, vt ī lecto nephā
da cogitaret. Quadā die iudeus q̄
dā romā veniēs · cum iā diē declī
nare cerneret ⁊ vbi manere poſſē
minime reperiſſē · in quodā tem
plo apollinis manere ſe contulit ·
Qui ipſū loci illius ſacrilegiū p̄ti
meſcēs · q̄uis fidē crucis minime
hēret · ſigno tamē crucis ſe munire
curauit · Nocte aūt media euigilās

vidit malignorū ſpirituū turbā
quaſi in obſequiū cuiuſdam poteſ
tatis ꝑire. eūq; qui ceteris ꝑerat
in eorū medio cōſidere. Qui cepit
ſingulorū ſpūu; ſibi obſequētium
cauſas actuſq; diſcutē. quatenꝰ
vnuſquiſq; quātū egiſſet nequitie
inueniret. Modū aūt huiꝰ diſcuſſi
onis gregoriꝰ cauſa breuitatis p
trāſit. ſ; ex ſimili ī quodā exēplo
qđ legit ī vitaſpatrū innoteſcere
poteſt. Nā dum quidā in templū
ydolorū intraſſet. vidit ſathanā
ſedentem & omnem eius militiā ei
aſſiſtentē. Et veniens vnꝰ de ma
lignis ſpiritibꝰ adorauit eū. Cui
ille Vnde venis? Et rñdit. In illa
ꝓuincia fui & ibi bella plurima ſuſci
taui & perturbacōes multas feci.
& ſanguinē copioſū effudi et veī
nunciare tibi. Et ſathā ait. Quā
to tēpoē hoc feciſti? Et ille. In tri
gīta diebꝰ. Et ſathā. Quare tāto
tēpore hoc feciſti? Et ait aſſiſtētibꝰ
ſibi. Ite & flagellis eum cedite et
duriꝰ verberate. Et ſecūdꝰ veniēs
adorauit dicens. In mari dñe erā
et cōmotiōes maximas excitaui.
et naues multas demergēs homi
nes ꝗplures occidi. Et ait. Quan
to tēpore hec feciſti. Et ille. In vi
gīti diebꝰ. Et iuſſit hūc ſimilit̄ fla
gellari dicēs. In tā; modico tāto
tempore laboraſti. Et tercius ve
niēs ait. In quadā ciuitate fui et
rixas in quibuſdam nupcijs exci
taui. & multam ſanguinis effuſio
nem feci et ſponſum ipſū occidi
et veni nunciare tibi. Cui dixit.
Quāto tēpore hec feciſti. Et ille.
In decē diebꝰ. Et ait ille. Nonne
plura ī tātis diebꝰ opatꝰ es. Et
iuſſit eū a circūſtātibꝰ verberari.
Et quartus veniēs ait. In heremō
manſi et p quadraginta ānos cir
ca quēdam monachum laboraui.
& vix tandem ipſū in lapſum car
nis precipitaui. Quod ſathan au
diens de ſolio ſuo ſurrexit. et eū
deoſculans coronam quam in ca
pite ſuo habebat abſtulit. & capi
ti ipſius impoſuit et ipſum ſecum
conſidere fecit dicens. Magnam
quippe rem fortiter egiſti et plus
omnibus alijs laborioſe ꝑpetraſti
Hic igitur vel ſimilis poteſt eſſe
modus illius diſcuſſionis quā gre
gorius pretermittit. Cum ergo
ſinguli ſpūs exponerēt quid egiſ
ſent. vnus in mediū proſiliuit. &
in ꝗtā carnis temptationē de illa
ſanctimoniali femina andree ani
mū commouiſſet aperuit. Addēs
ꝙ heri hora veſptina vſq; ad hoc
mentem eius traxerit. vt ī tergo
illius blandiens alapam daret.
Tūc malignꝰ ſpiritus eū hortatꝰ
eſt vt pficeret qđ cepiſſet. vt illi
us ruine ſingularē inter ceteros
palmā teneret. Precepitq; vt quę
reret quiſnā eſſet ille qui iacere ī
tēplo eodē pſumpſiſſet. Cū autē
ille vehemētiꝰ palpitaret. et miſſi
ſpiritꝰ eū crucis miſterio ſignatū
viderēt. territi exclamauerūt Vę
vę vas vacuū ſ; ſignatū. Ad hanc
vocē protinꝰ malignorū ſpūum il
la turba diſparuit. Iudeꝰ aūt con
ritus ad epm venit & ei oīa per or
dinem enarrauit. Qđ ille audiēs
vehemēt̄ igemuit. & dnē mulierē
a domo ſua & vicinia parius remo
uit & iudeū baptiſauit. ¶ Refert
quoq; gregoriꝰ ī libro dyalogorū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ꝙ quedam ſanctimonialis ortum
ingrediens ⁊ lactucā ↄſpiciēs con
cupiuit eā · Quā ſigno crucis bñ
dicere oblita auide momordit · ſꝫ
arrepta a dyabolo ꝓtinꝰ cecidit ·
Cū aūt btūs ēqtiꝰ ad eā veniſſꝫ · dy
abolꝰ clamaꝛ̄ cepit ac dicē · Ego
qͥd feci ego quid feci? Sedebaꝫ hic
ſup lactucā · illa venit et momordit
me · Ad ipiū āt ꝓdicti viri di mox
de ea exiuit ·

Ꞇ De noībꝰ ·

Cornelius interptaꝛ̄ ite lli
gēs circūciſionē · Ipē em̄
itellexit · ⁊ itelligēdo buauit circū
ciſiōeꝫ a ſupfluis licitis ⁊ etiā neceſ
ſarys Vl' corneliꝰ a cornu · ⁊ leos
quod eſt ꝑplus · quaſi cornu · id eſt
fortitudo ꝑpli Cyprianꝰ dr̄ a cipꝛꝰ
qđ ē mixtura · ⁊ ana qđ ē ſurſuꝫ ·
Vl' dr̄ a cypro qđ ē meſticia vl' he
reditas · Ipē em̄ habuit ſupnam
mixturā grie ⁊ vtutū meſticiā pec
catoꝝ ⁊ hēditatē celeſtium gaudi
orum ·

Ꞇ De ſancto cornelio ·
Ꞇ Hyſtoria · cxxxi ·

Corneliꝰ papa ſucceſſor ſā
cti fabiani a ceſaꝛ̄ cū ſuis
clericis ī exilio relegatur
Ibiqꝫ a ſācto cypriano cartagīnē
ſi epō lrās confortationis accepit
Tandeꝫ de exilio reductus decio ꝓ
ſentaꝛ̄ · Cū aūt imobilis ꝑmanēt
iuſſit eū deciꝰ plūbatis cedi Prece
pitqꝫ vt ad templū martis ducēꝛ̄
vt ibi ſacrificaret · aut ſententiaꝫ
capitalem ſubiret · Cū ergo illuc
duceretꝛ̄ · miles quidā eū rogauit
vt ad domū ſuā diuerteret · et ꝓ
vxore ſua ſaluiſtia q̄ ꝑ qīqꝫ ānos
paralitica iacebat oraret · Que cū
ad eius orationē ſanata eſſet vigi
ti vnꝰ milites cū ipſa ⁊ viro ſuo
dn̄o crediderūt · qui omnes iubē
te decio ad templū martis deduc
ti ⁊ i illud expuētes cū ſcō corneli
o martirizari ſūt · Paſſus eſt autē
circa ānos dn̄i · ducētos quīqꝫgin
tatres ·

Ꞇ De ſancto cypriano ·
Ꞇ Hyſtoria · cxxxii ·

Cyprianus aūt cartagīnē
ſis eps ī eadē ciuitate pꝛ̄
no ꝓcōſuli ꝓſētaꝛ̄ · Qui cū
a fide nullatenꝰ mutari poſſet in
exiliū mittiꝛ̄ Indeqꝫ reuocatꝰ a
galerio ꝓcōſule qui patno ſucceſ
ſeat ſētētiā capitalē accepit · Qua
ſētētia lecta dixit cipanꝰ · Deo grā
cias · Cū aūt ad locū cū ſpeculato
re veniſſet · ꝑcepit ſuis vt eideꝫ
ſpiculatori ꝓ mercede vigītiquīꝫ
aureos daꝛ̄t · Accipiēſqꝫ linthꝫum
manu ſua oculos texit ⁊ ſic coro
nā ſuſcepit circa ānū dn̄i ducēteſi
mū quīqꝫgeſimum ſextum ·

Ꞇ De nomine ·

Eufemia dicitꝛ̄ ab eu quod
ē bonū ⁊ feia qͣſi bō feina
.i. vtil' hōeſta et delecta
bil' qꝛ hoc triplici modo dicitꝛ̄ bo
nū · Fuit eī vtil' alns ꝑ ↄuerſatī
onē · honeſta ſibi per morū ↄpoſi
tiōeꝫ · delectabil' dō ꝑ celeſtē ↄtē
placōeꝫ · Vel eufeia dicitꝛ̄ qͣſi eufo
nia quod eſt ſuauis ſonoritas · Su
auis aūt ſonꝰ ſit tribꝰ modis ſcꝫ
voce vt in cantu · pulſu vt in ci
thara · flatu vt in organo · Sic bea
ta eufemia fecit deo dulceꝫ ſonum
cū voce predicacōis · cū pulſu boꝛ̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

operationis ⁊ cum ſtatu deuotiōis

¶ De ſancta euſemia.
¶ Hyſtoria. cxxxiii.

EVfemia filia ſenatoris vi
dēs xp̄ianos tpe dyocleci
ani tā diuerſis ſuppliciis
laniari ad priſcum iudicem ꝑpe
rauit. ⁊ xp̄m publice ꝯfitens ex
emplo ſue cōſtātie etiam virorum
aīos ꝯfortabat. Cum igit̄ iudex
xp̄ianos ſucceſſiue occideret. ali
os p̄ntes eſſe iubebat vt ſaltem
territi immolarēt dū cōſtantes tā
crudeliter laniari viderent. Cū er
go coram euſemia ſcōs crudeliter
detrūcaret. ipſa eorum cōſtātia
amplius ꝓuocata. iniuriam a iudi
ce ſe pati clamabat Tunc iudex
gauiſus eſt putās eā velle ſacrifi
cys ꝯſētire. Vnde cū ab ea quā ſi
bi iniuriā faceret requiſiſſz illa ait.
Cū ſim genere nobilis cur michi
ignotos ⁊ aduenas āteponis. et
facis priores ad xp̄m ptīgere et
ad promiſſam gloriam peruenī
re? Cui iudex. Putabā te ad men
tē rediſſe ⁊ gaudebā te tue nobili
tatis vel ſero meminiſſe. Recluſa
igit̄ i carcerē ⁊ ſequēti die ſine vin
culis adducta. iterū ꝗuiſſiē ē cō
queſta cur cōtra leges iperatorū
ſibi ſoli a vincul' parceret? Tūc ala
pis diutiſſie cedit̄ ⁊ icarcerē recludi
tur. Quā iudex ſecutus ex libidie
opprimē voluit. ſed illa viriliter
reluctāte. manus eius virtus diuina
cōtraxit. Tūc putās ſe incātatū
ꝓpoſitū domus ſue ad eā direxit.
multa ꝓmittēs ſi eā faceret cōſē
tire. Sed ille carcerē clauſum nec
clauibus aperire potuit nec ſecuri
bus frangere. donec a demone ar
reptus clamās ⁊ ſe ipſū delanians.
vix euaſit. deiñ educta poſita ē ſu
per rotā cuius vectes carbonibus ple
ni erāt ⁊ artifex itra rotā tale ſig
nū trahētibus dedit vt qñ ſonū fa
ceret. ſimul traherēt. ⁊ ſic excū
te igne vectes corpus v̄ginis diſſi
parēt. Sz nutu dei ferramētū quo
rota tēpabat̄ de manu eius decidēs
ſonū fecit. ⁊ ꝯtinuo ill' trahētibus
rota artificē ꝯminuit ⁊ euſemiam
ſtantē ſuper eā illeſā ſuauit. Tūc
pētes artificis lamētātes. ſuppo
ſito igne ipſā cū rota ꝯburē volu
erūt. ſ rota ꝯbuſta euſemia ab āge
lo ſoluta in quodā loco excelſo i
columis ſtare cōſpicit̄. Appollina
ris iudici ait. Virtus xp̄iana nō nō
niſi ferro vincit̄. Vnde ꝯſulo vt eā
facias decollari. Erectis igit̄ ſcal'
cū quidā ad eā capiēdā manum
mittere vellet. mox totus paraliſi
diſſolutus vix inde ſemiuiuus educ
tus ē. Alius aūt noīe ſoſtenes aſcē
dēs cōtinuo mutatus ab ea veniā
petyt. ⁊ euagiato gladio ad iudi
cē exclamauit. q̄ ſe libēti9 occide
rz q̄̄ eā quā angeli defēdebāt ꝯtīn
geret Demuz inde educta. iudex cā
cellario ſuo iuſſit vt ad eā omnes
petulātes iuuenes ꝯuocaret. qui
tā diu eā illuderēt. donec fatiga
ta deficeret. Sed ille ad eā igredi
ens ⁊ multas virgines ſplēdidiſſi
mas circa eā orātes vidēs moni
tis eius ꝓtinus xp̄ianus effectus eſt.
Preſes vero virginēm p capillos
ſuſpēdit. ſ imobilē ꝑmanētē ne
gato cibo i carcerē recludi fecit
vbi ſeptem diebus inter quatuor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

magnos lapides ſicut oliuā cōſteri
geretur Illa vero ab angelo quo
tidie ſaciata dum ſeptimo die int
lapides duriſſimos poſita eſſet. ad
eius orationē ipſi lapides in cine
rem ſunt redacti. Vnde preſes a
puella ſe victum erubeſcens eam
in foueam proici iuſſit. vbi tres
tāte immanitatis beſtie erant. q̄
omnem hominē deglutiēt. Que
ſtatim blandiendo ad virginem
concurrētes. et iunctis admuicē
caudis ei quaſi cathedrā ad ſedē
dum prebentes. iudicem hec vidē
tem vehementius confuderunt.
Vnde cum preſes fere pre anguſ
tia moreretur. ingreſſus carnifex
vt dn̄m ſui iniuriā vindicaret gla
dium in latus eius fixit. et chriſti
martirem fecit. Quem iudex pro
mercede veſte ſerica induit et tor
que aurea circumdedit. Sed egre
diens a leone arripitur. et ab eo
penitus deuoratur. Vnde ſui eum
diutius perquirentes vix pauca e
ius oſſa cum veſte ſciſſa et torque
aurea repperūt Priſcus quoq
iudex ſeipm̄ comedens mortuꝰ eſt
inuentꝰ Sācta aūt eufemia in cal
cedonia cū honore ſepulta eſt Me
ritis cuius ōnes iudei et gentiles
calcedonie in chriſtū crediderūt.
Paſſa eſt autem circa annos dn̄i
ducentos octoginta ¶ Ambroſiꝰ
de hac virgine in prefatiōe ſic ait
Virgo alma triūphatrix eufemia
virginitatis retinens mitrā. paſ
ſionis meruit veſtiri corona Cuiꝰ
precibus inimicus hoſtis euincit.
priſcus aduerſarius ſuperatur. a
fornacis igne v̄go ſoſpes eripit.
duri lapides in puluerē cōuertūt.
Fere manſueſcunt. collaq ſbmit
tūt. atq oīa penarū ſupplicia eius
oratiōe ſuperāt. Nouiſſime gladij
mucrōe ꝯfoſſa. carnea relinquēs
clauſtra celeſti choro iungit leta.
Hec ſacra v̄go tibi dn̄e eccliā tuā
commēdet. Hec ꝓ nobis peccato
ribꝰ īterpellet Hec etiā vota nr̄a vt v̄
go v̄nula illibata tibi preſtet.

¶ Hiſtoria beatiſſimi lamberti epi et martiris glorioſi.

¶ Hyſtoria. cxxxiiij.

Glorioſus vir lābertus op
pido traiectenſi ex nobiliſ
ſimis parentibꝰ atq reli
gioſiſſimis extitit oriundus. Quē
cum pater eius eminente iam eta
te vidiſſet a cunctis dilectū. et
magnam illius in religione induſ
triam aīaduertiſſet. cōmendauit
eū ſcō landoaldo archipſbitero lit
terarū ſtudijs et bonis moribus im
buendū i loco q̄ ventreſhoeue dici
tur. Hunc enim locum ob amorē
filij pater pro eccleſia ibi ꝯſtru
enda venerabili viro tradiderat.
Hic enī venerabilis vir vices ge
rebat epī atq per nouem annos
eccliā epiſcopo vacantē regebat.
donec tandem ſanctus remaclus
epiſcopatum ſuſcepit. Dum igit
beatus landoaldus edificande ec
cleſie in predicto loco inſiſteret. et
artifices ſuper penuria potabilis
aque cōquererent. quia aqua ibi ex
paludibꝰ collecta bibentes magis
torquebat amaritudine q̄ aliq̄ refo
cillabat ſuauitate. vir dei landoal
dꝰ aſſūpto puero lāberto cū eodē
orare cepit. et deinde terram baculo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſigno crucis ſignauit. ac protinꝰ
fons dulciſſimi ſaporis erupit. ¶
Quodam etiam hyemis tempore
iuſſus a btō landoaldo vt prunas
ardentes afferret. cū vas ī pmp
tu non haberet. requiſitus ab illō
vnde ignē petebat cū irriſione.
ſi eas in palliolo ſuo recipere vellē
annuit innocētia plenus. et palli
olum ſuum ambabus manibꝰ ex
tendit. prunaſq; ardentes in eo
recepit. et ſtringēs fortiter ne ī
via defluerent letus regreſſus eſt
Cumq; eas coram magiſtro humi
liter depoſuiſſet. nullum penitus ī
veſte apparuit aduſtionis veſtigi
um. ¶ Poſt hec traditur a patre
ſucceſſori beati remacli ſanctiſſio
pontifici theodardo. quo plenius
ſacris litteris erudiretur Qui ob
morum elegantiam et rectam in
omnibus conuerſationem. tātā
gratiam in conſpectu pontificis ī
uenit. vt ſi licitum ei fuiſſet ipſū
quaſi filium heredem et ſucceſſorē
ſibi eligeret et adoptaret. ¶ Pꝰ
q̄ͣ autē ab impijs interfectus pal
mam beatitudinis ſanctus perce
pit theodardus. fidelis traiecten
ſium caterua pio paſtore vidua
ta cepit vehementer perquirē ali
um ſanctitate ſimilē. quem ī eꝰ
locum poſſet ſubrogare. ſed ſācti
or nemo inuentus eſt beato lam
berto. Erat enī vere dignus. et
aſpectu amabilis. colloquio affa
bilis. integer mente et corpore. ī
diuinarum quoq; et mundanarū
ſcientia litterarum non mediocri
ter eruditus Igitur diu reſiſtens
illi atq; conſenſū denegans. tā
dem imperio regis hildrici et voto

populi humiliē acquieuit. ⁊ iugū
domini ſuſcepit. ſicq; factus eccle
ſie traiectenſis epiſcopꝰ viceſimꝰ
nonus ſedit annis quadraginta
vno Sortitus itaq; tante dignita
tis apicē pietatis opera ſtuduit
adaugere. atq; ī omni virtute p
fectior exiſtere Porro rex cū boni
tatē et prudentiā eiꝰ agnoſceret.
diligebat eum pre cūctis pontifici
bus et optimatibus ſuis. ita vt ſū
mū locum ipē teneret apud regē
¶ Poſt hec aūt hildrico rege iter
fecto cū theodoricus frater eꝰ reg
naret. pro eo bonorū omniū inui
dus dyabolus ɔtra virū dei inſur
rexit. Nā ebroinus quē pfatus hil
dricus exigētibꝰ meritis ſuis dig
nitate ſua puauerat. de monaſte
rio quod timore mortis ītrauerat
protinus apoſtatauit. ⁊ in gratiā
theoderici regis ſuſceptus eius ſe
neſcallus eſt ordinatus. Qui licē
prius omnibus malus fuerit. po
ſtea tamen peior effectus eſt To
to igit̄ ſtudio vlciſci ſe cupiens de
viro dei predicti regis familiares
pſequit̄. ⁊ alios epiſcopatu puās
alios ī exilia detrudēs etiā hūc ve
nerabilē lābertū de ſede ſua depoſu
it ⁊ pharamūdū ī eiꝰ locū ſbroga
uit Qua ille ɔtuēlia gaudēt̄ accep
ta. ſtabulās mōaſteriū ī quo potiſ
ſimū diſciplinā feruē ɔſtabat ex
petijt. q̄q; ſtrēnue pēē iā nouerat
abbatis ſeipm̄ ſbegit ī pio Ibiq; p
ſeptē ānos ſāctā ⁊ āgelicā ɔuſacō
nē ī ōni virtutū pegit obſuātia.
omnibus ſe prebēs exēplarē. vn
de et ab omnibus tanq̄ vere ſan
ctus venerabat̄ ¶ Cōtigit aūt vt
cū nocte quadā brumali tēpe ex

religioſo ſuo vſu fratrum vigili
as pergeret ãticipare · e mãnu pi
e feſtinantis ſubito calceus ẽ elap
ſus Mox ꝗ pater hoc ſonitu exci
tatus · eum qui taliter fratrū tur
baſſet ſilẽtiū · ad crucem ſub diuo
poſitã preceꝑit accedere · neſciẽs
cui hoc imperaſſet · Hec enim erat
ibidem huiuſmodi corrigendis ex
ceſſibus diſciplina · Ille autem ve
locius abbatis mandatū exequens
nudis plantis et vt erat ſolo īdu
tus cilicio feſtinus perrexit ad crucẽ
orans ⁊ pſallẽs · vbi tegitur niue
magis ꝙ veſte · ⁊ nix pertingit vſ
ꝗ ad talos · Manſit autem ante
eandem crucẽ immobilis vſꝗ dū
fratres expletis nocturnis vigili
is vt ſe calefacerent domū ingreſ
ſi ſunt Conſideratis itaꝗ omnibus
abbas ſolum dominum deprehen
dit abeſſe lambertū · Et audiens
a quodam fratre ipſū eſſe qui ipi
us iuſſu crucem itempeſta nocte
adierit · contremuit illico · preci
piens fratribus vt velocius irent ·
et vt intraret humiliter poſtula
rent · Quo īgreſſo mox abbas cū
fratribus eius pedibus prouolutus
veniam poſtulauit Quã non ſolū
conceſſit hilariter · ſed et de bono
patientie eis ſublimiẽ predicauit
¶ Tandem euoluto ſeptẽnio ex
pulſionis ſue · poſt horridam tem
peſtatẽ facta in eccleſia dei trãql
litate · pharamundus iterum depo
nitur · ⁊ beatus vir de monaſteri
o reluctãs extrahitur · ⁊ in cathe
dra pontificali relocatur · exultan
te clero cum populo · et maxime
gaudentibus pauperibus et vidu
is de tanti patris reditu · ¶ Re

greſſus autem vir dei ad vrbẽ et
cathedram ſuam nichil de rigore
laxauit mõaſtice diſcipline · ſed
norma īſtitutionis ſue creſcebat
in bono cotidie Erat enim ſpiritu
feruens · ſollicitudine non piger ·
non potentum pſonas ſed potius
electos mores reſpiciẽs · delinquẽ
tes occulte ł maifeſte iuxta exigẽ
tiam cauſe libere arguens · ī pro
ſperis et aduerſis deum ſeper be
nedicens · vrbes et muicipia ſibi
commiſſa euangeliorum doctria
illuminans · Vnde q̃ntū de ſalute
fidelium gaudebat · tantum de icre
dulorum dampnatione dolebat ·
Vnde miſeratus vicinam traxan
driam gentilium adhuc errore ob
uolutam · quodam tempore fidei
feruore roboratus in illam ingreſ
ſus plurima templa et ſimulachra
ibidem deſtruxit · At barbari inſa
nia et furore repleti ad arma con
currunt · vt pãnus inuentum dei
hominẽ trucidarent Sed mox vt
eū viderūt · diuino terrore mitigati
arma proiciunt · et audita predi
catione īnumeri eorum ad fidẽ cõ
currūt · ¶ Huiuſmodi ꝟtutū ſplẽ
doribus vir dn̄i lambertus predi
tus etiã ad martirii palmã a domi
no pdeſtiãt Philippus nãꝗ filius beg
ge dictus g roſſus maior domus regie
⁊ pñceps frãcorū · cū i mltis eſſet
hoeſtus ⁊ i diſponẽda rẽpublica ſa
tis edoctus · facie tn̄ libidinis ſucceſſus
viuẽte adhuc plictrude legitiã cõ
iuge ſua · alpaidẽ pelicẽ ſororẽ do
dois ſupīduxit · tãtūꝗ facinus diu
ge paciẽt ferẽte ipẽ pꝰ poito nup
tiarū ſacrĩto p illicitos ãplexus eca
pelicẽ totus ꝟſabat · Itaꝗ lãbertus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

quia in eius dyoceſi princeps fre
quentius morabatur. ex debito cu
re paſtoralis in eius corruptiōez
totus inuehitur. et modo per ſe
modo cū teſtibus innoteſcit viro ꝛ
detrimētū ſalutis ꝛ exēplū peccan
di. ꝛ nunc quidē terrores diuini
iudicij minabatur. nūc honeſtatē
legalis thalami cōmēdabat. nūc
adulterij obſcenitatē deteſtādam
p̄dicabat. Ille aūt quādo cū ſolo
erat flectebatꝰ ad correctionē. ſed
ad pellicē regreſſus a cepta emen
dationis intentione reſiliebat. ¶
Quadā aūt vice vocatus a rege
multorū p̄cibus eſt deuictus. vt cum
ipo prāderet. Et cū inter prādēdū
mlti nobiles ſuas illi ſyalas offer
rēt vt de manu illius cū bn̄dictiōe
reciperēt. p̄fata adultera ſperās
nec ſibi negari qd nulli negauerat
obtulit et ipā ſialā ſuā. Qd vt vi
dit vir dei indignās ſurrexit a mē
ſa ꝛ exiuit foras Rex aūt vocatū
illū blādimētis conatus ē delinire.
Vt vero hoc mō nichil ſe ſēſit pro
ficere. ira ſuccēſus honora inquit
illā vt tuā reginā. ꝛ ſatiſfac ei an
teq̄ hinc exeas ſub periculo vite
tue. At vir dei ſuperno zelo cmo
tus. Hactenus inquit patna pieta
te non ceſſaui te cōmonere. Sed
q: video q̄ celſitudo potentie tue
enormitatem peccati tui dedigna
tꝰ agnoſcere. noueris me nūq̄ cū
adultera cōuiuium aut qualibet
amiciciā inire. Qd ſi poteſtatem
mutaueris in tyrannidem parati
ſumus pro defenſione caſtitatis
mortem ſubire q̄ reticere verita
tem. His dictis exiuit et abijt.
Porro adultera illa ſurije agitata
diaboli. fratri ſuo dodoni q̄ eo tē
pore apud albrucum morabatur
nūcijs directis. conſtantiā pontifi
cis. ſuiq; ac principis confuſionē
exp̄ſſe cōmemorat Abhinc ergo il
le tranſfuſum a vipetea ſororis li
gua bibens venenum. p̄mum ſui
furoris in pontificem excepit fomē
tum. timens etiam ſe beneficia a
miſſurum. ſi germanam ſuā con
tingeret a pippino ſeparari. His
igitur inſtigatus dodo prefatus
collecta non pua virorū copia ad
virum dei lambertum perrexit.
qui tūc in villa cōſtitutus erat que
quondā legia. nūc aūt leodiū di
cta ē. Et primo diluculo domū in
qua manebat obſedit. Sup̄ quaz
quidā de exercitu dodonis āmira
bile ſignuz crucis fulgē cernebāt
Puer aūt cui vigilie cura cōmiſſa
fuerat vidēs exercitum accurrit
itꝰ ad pōtificē qui laſſa mēbra pꝰ
nocturnas vigilias modico ſopori
dederat. et que vidiſſet nūciauit
Tūc beatus pontifex diſcipulos ſu
os admonuit. vt peccā ſua cōfite
rēt. ꝛ mortē patiēter ſuſtinerent
Quo facto cubiculū introiuit et
brachia in crucis modū expandēs
corpꝰ ſuū i trā pſtrauit. At ſubi
to carnifices aduenerūt ꝛ domū
īgredientes oēs quos repperunt
occiderūt Vnus aūt eorū aſcēdēs ſu
p tectū cubil' vbi vir dn̄i ſolus iace
bat i trā pſtratus ipm̄ iaculo trāſ
fodit. Sicq; martir xp̄i effectus cū
oratione ſp̄m̄ exalauit vite. circa
annos dn̄i ſexcentos nonagīnta.
Quidam autem euadētes corpꝰ
eius ad cathedralem eccleſiam in
traiecto nauigio perduxerunt. ꝛ

cuꝫ multa ciuitatis mesticia ſepul
ture dederunt. ¶ Dodo autem i
manissimi patratoꝛ ſceleris ipſo ā
no a vermibus conſumitur. ⁊ om
nibus inteſtinis putrefactis ⁊ fo
ras per os putridum proiectis. vi
ta priuatus. et in ſepulchꝛo poſitus
terra euꝫ penitus reiciente i mo
ſam fluuium pꝛoiectus eſt Ceteri
quoqꝫ omnes eius cō nſpiratores
mala moꝛte perierunt. Alpaidis
vero de vindicta fratris cōpũcūqꝫ
eius excita. pipinuꝫ ex toto dere
liquit. atqꝫ edificata eccleſia i al
lodio proprio moniales conſtitu
it. ſe qꝫ in arta cella recludens cir
ca eccleſiam ibidem reliquuꝫ vite
in deuotiōe et timoꝛe dñi peregit
¶ Ipſa auteꝫ die et hoꝛa paſſiōis
ſancti martiris āgelꝰ dñm viſiōe
ſergio apparuit dicens Ecce lam
bertus traiectēſis epiſcopus hac
ipſa hoꝛa pius ab impijs eſt ꝓ pie
tate immolatus. Et quoꝛuꝫ i tris
ꝑmitati fidem ſtuduit atqꝫ conſtā
tiam. eoꝛum in celis conſortiū me
ruit et gloꝛiā. En eius paſtoꝛaleꝫ
baculū quo gregem ſibi traditū
vigilanter rexit et pauit a loco paſ
ſionis eius tibi ſubito tranſlatum
ſuſcipe. atqꝫ i hoc tali viro dignū
heredem ipſius moꝛibus inſtitutū
ſubſtitue hubertuꝫ nomine. quē
ad apoſtoloꝛum limina hodie ve
nientem hijs et hijs ſignis inter ali
os poteris agnoſcere. Staticqꝫ pa
pa euigilans iuxta ſe paſtoꝛaleꝫ
baculum inuenit ſibi ab angelo cō
mendatuꝫ Cum ergo papa inuen
tum hubertum moneret de ſuſcep
tione regiminis traiectenſis eccle
ſie. et ille renitens peccatoꝛem ſe

indignuꝫ ſe diceret. ecce ſubito in
duitur omnibus pontificalibus be
ati lamberti que ſubito a loco ipi
ꝰs martirij ab angelo trāſlata ſūt
ei Igitur venerabilis hubertus a
roma i pontificalibus beati lābert
ti rediens a traiectenſi populo ho
noꝛifice ſuſcipitur et in cathedra
collocatur. ¶ Anno autem oꝛ
dinationis ſue terdecimo per cre
bras viſiones admonitus cetu cleri
et populi adunato. cuꝫ venerabili
bus etiam epiſcopis ⁊ preſbiteris
ſepulchrum in quo venerabile coꝛ
pꝰ ſeruabatur aperientes. coꝛpꝰ
beatum incoꝛruptum ex loculo ꝓ
tulere. et cuꝫ magno gaudio qua
venerat via ſanctum referentes i
loco quo paſſus fuerat locauerūt
Epiſcopalem quoqꝫ ſedem in eod
loco hubertus de traiecto tranſtu
lit. atqꝫ de vico ignobili vrbem e
gregiam fecit. et eidem leodium
nomen impoſuit. que ante legia
vocabat. Duas quoqꝫ eccleſias
deo ſeruientium ibidem ſtatuit. v
nam in honoꝛe beate marie et ſan
cti lamberti et aliaꝫ in honoꝛe pri
cipis apoſtoloꝛum beati petri. ¶
In eodeꝫ quoqꝫ loco vbi vir dei ſe
dem fudit cruoꝛem luminaria ex
diuina virtute accenſa crebrius
reſplendebant. ita vt omnis illa
domus quaſi ſolis radiis reſplē
deret. Sed et angeli dei cuſtodien
tes eius monumentum diebꝰ ac
noctibꝰ in ipā pſallentes baſilica
ad iſtar vocis btiſſimi lāberti dul
ciſſia modulatiōe reſonabant.

¶ De nomine.

Mathꝰ binomius extitit ſci
licꝫ mathꝰ ⁊ leui Mathꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

autem interpretaẗ quaſi donum
feſtinatiõis vł donator cõſilij. Vł
dr mathęꝰ a magnꝰ. et theos qd
ē deꝰ quaſi magnꝰ deꝰ. Vel dr a
manꝰ et theos deꝰ q̄ſi manus dei.
Fuit em̄ donū feſtīatiõis ꝑ feſtīaꝫ
ↄūſiõeꝫ. donator cõſilij ꝑ ſalubrē
p̄dicationē Magnꝰ deꝰ ꝑ vite per
fectionē Manꝰ di ꝑ euāgelij di cõ
ſcriptionē Leui aūt iterp̄taẗ aſſūp
tꝰ vel applicatus ſiue additus aut
appoſitꝰ Fuit em̄ aſſūptus ab exa
ctiõe vectigaliū. applicatꝰ nume
ro apłoꝝ. additꝰ cõſortio euāgeli
ſtaꝝ et appoſitꝰ cathalago martiꝝ

De ſancto matheo apoſtolo
Hyſtoria. cxxxv.

Mathęus apłus ī ethiopia
p̄dicās ī citate que dr nad
daber duos magos no
mine zaroes et arphaxat īuenit.
q̄ ita homines ſuis artibꝰ demēta
bāt vt quoſcūq; vellent mēbroꝝ
officio et ſanitate p̄uare viderenẗ
Qui in tantā ſupbiā erupꝫūt vt
ſe quaſi deos ab oībus facerēt ad
orari Mathęꝰ aūt apłus p̄dictā ci
uitatē ingreſſus et apud eunuchuꝫ
candacis regine quē philippꝰ bap
tizauerat hoſpitatus. ita magoꝝ
p̄ſtigia detegebat ꝙ quicquid ipī
faciebāt hominibꝰ in pnicie. hoc
ipē ↄuerterat in ſalutem Eunucho
aūt ſanctū mathęū īterogāte quō
modo tot linguas loqueret et itel
ligeret. expoſuit ei mathęꝰ. quo
ſpū ſancto deſcendēte omniuꝫ lin
guaꝝ ſciam apoſtoli recepiſſent.
vt ſicut illi qui ꝑ ſupbiā turrim vſ
q; in celuꝫ edificare volebant pre
confuſione linguarum ab edificā
do ceſſauerunt. ſic apoſtoli ꝑ om
niū ſciam linguarum turrim nō
de lapidibus. ſed de virtutibꝰ cō
ſtruāt. ꝑ quaꝫ omnes qui credida
rint in celū aſcēdāt Tūc vēit qui
diceret magos illos cum duobus
aduenīſſe draconibus qui ignem
ſulphureū ex ore et naribus euo
mentes. cunctos homines occide
bant. Apłus autem ſigno crucis
ſe muniens ad eos ſecurus exiit.
quem mox vt dracones viderūt
ante pedes eius protinus dormie
runt Dixitq; magis. Et vbi ē ars
veſtrā? Excitate eos ſi poteſtis Nō
dimitto nocere. Ego autē niſi do
minum rogaſſem quod in me co
gitaueritis inferre. in vos ꝓpriꝰ
retorſiſſent Cum autem populus
conueniſſet. ī nomine ihẽſu draco
nibus vt abirent precepit. et nul
lum ledentes abierunt. ¶ Cepit
q; pp̄ło de gloria padiſi terreſtris
magnū ſmonē ↄtexē. aſſerēs oī
bus mōtibꝰ eminē et ꝓximū celo
eſſe ſpinas vł tribulos ibi nō eē.
nec lilia nec roſas ibi marceſcere
ſenectutē ibi nō viuē. ſed homīeꝫ
ſemp iuuenē ibidē manē Angelo
rū organa ibidē ſonaē. aues voca
tas ↄtinuo obedīē. De hoc aūt pa
diſo t̄reſtri dixit hoīeꝫ eiectū eſſe.
ſꝫ ꝑ xpi natitatē ī padiſū celeſtem
reuocatū fuiſſe ¶ Et cū hoc pp̄ło lo
q̄ret̄ ecce ſubito tumultꝰ exortꝰ
ē ī quo regis filiꝰ mortuꝰ plāgeba
ẗ. Quē cū magi ſuſcitaē n̄ poſſēt.
ſuadebāt regi ꝙ ī deoꝝ ↄſortium
raptꝰ eēt Et idō ſimulachrū et tē
plū ſibi ↄſtrui oporteēt Predictus
autem eunuchꝰ magos cuſtodirī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

faciēs, apoſtolum aduocauit.
Qui oratiōe fuſa ꝓtin⁹ eū ſuſcita
uit. Quaꝓpt̄ rex nomine egippus
per vniuerſas ſuas ꝓuītias miſit
dicens. Veite et videte deū in effi
gie hominis latētē. Venerūt igit̄
cū coronis aureis et diuerſis ſacri
ſicioꝝ generib⁹ volētes ſibi ſacriſi
care. Quos mathe⁹ compeſcuit di
cens. Viri quid facitis? Ego deus
nō ſū. ſed ſeru⁹ dn̄i nr̄i iheſu xp̄i.
Illi igit̄ de auro et argēto qd̄ ſibi
attulerāt. ipſo vidente eccleſiam
magnā fabricauerūt, quā itra t̄
ginta dieꝝ ſpaciū ꝯſūmauerunt.
In q̄ apl̄s t̄gita t̄bꝫ ānis ſedit et
totā ethiopiā ad fidē xp̄i ꝯuertit.
Rex aūt egippus cū vxore ſua et
filia et ōni ꝑplo baptiſat⁹ ē. Ephi
geniā quoqꝫ filiā regis apl̄s do di
catā pl⁹ q̄ ducētis v̄gimb⁹ p̄fecit.
P⁹ hoc aūt hyrtac⁹ regi ſucceſſit.
et v̄ginē p̄dictā ꝯcupiſcēs dimidi
uꝫ regni ſui apoſtolo ꝓmiſit. ſi eā
ſibi in ſuū ꝯiugiū faceret ꝯſētire.
Cui apoſtol⁹ ayt. vt iuxta moreꝫ
predeceſſoris ſui die dominica ad
eccīaꝫ ꝯueniret. a p̄ſente ephige
nia cum ceteris v̄ginibus q̄ bona
ſint iuſta coniugia audiret. Quo
rex cū gaudio feſtinauit. putās q̄
ephigenie vellet ꝯiugiū ſuadere.
Mathe⁹ igit̄ v̄ginib⁹ a ōi ꝑplo cō
gregatis de bono matrīmonij diu lo
cut⁹. a rege plurimuꝫ ē laudatus
credētē q̄ hoc ideo diceret. vt vir
ginis animū ad cōſenſū matrimo
nij ꝓuocaret. Deinde īperato ſilē
tio ſermonē repetijt dicēs. Cū bo
nū ſit matrimoniū ſi ſaluo federe
teneatur. bene ſcitis aſtātes q̄ ſi
regis ſpōſaꝫ aliquis ſeruoꝝ vſur
paret. non ſolum regis offēſaꝫ ſꝫ
mortem inſuper mereretur. Non
quia vxorem duxiſſe probatur. ſꝫ
quia ſponſam domini ſui accipiēs
eius matrimoniuꝫ violaſſe cōuin
citur. Ita et tu rex ſciens ephige
niam regis eterni ſponſam effec
taꝫ a ſacro velamine conſecratā.
quomodo poteris ſponſam potē
tioris te tollere et tuo eam matri
monio copulare? Quo audito rex
pre ira inſaniens furibundus ab
ſceſſit. Apoſtolus auteꝫ intrepid⁹
et cōſtans ad patientiam omnes
et conſtantiaꝫ cōfortauit. a ephi
geniam coraꝫ ſe ex timore proſtra
tam cuꝫ ceteris virginibus bene
dixit. Poſt miſſaruꝫ autem ſolēp
nia rex ſpiculatorē miſit. qui iux
ta altar̄ matheū ſtātē a expāſ ma
nibus in celum orantem miſſo a t̄
go gladio interfecit et martirem
conſecrauit. Quod populus audi
ens ad palatium regis incenſur⁹
omnia properabat. ſed a preſbite
ris a dyaconibus vix detenti apo
ſtoli martirium cū gaudio celebra
runt. ¶ Rex vero cum nec per
matronas ad eaꝫ directas. nec p
magos ephigeniam poſſet aliqua
tenus immutare. totaꝫ domū e⁹
igne copioſo vallauit. vt ipāꝫ cū
ceteris virginibus concremaret
Apoſtolus autem eidem apparēs
omnem ignem ab eius domo ex
cuſſit. Qui erumpens ipſius regis
palatium inuaſit. et ſolo rege cuꝫ
vnico filio ſuo vix euadente cun
cta conſumpſit. Statimqꝫ fili⁹ ar
rept⁹ a demonio. patris ſui crimi
na confitens ad ſepulchrum apo
ſtoli properauit. Pater vero tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

pillimus le⁊ſus effectus cuꝫ cura
ri nō poſſet · manu propria gla
dio ſe interemit Populus autem
fratrem ephigenie ab apl'o bapti
ſatuꝫ regē cōſtituit · qui per ānos
ſeptuaginta regnauit · et filium
ſuū ſibi ſubſtituēs chriſtianū cul
tuꝫ magnifice āpliauit · et totam
ethiophie ꝓuīciaꝫ ecclīs xpi ꝛ̄ple
uit · Zaroes aūt et arphaxat ab
ea die qua regis filium apoſtolus
ſuſcitauit in perſide ꝯfugerūt ·
ſed ſymō ⁊ iudas ibid̄ eos vicerūt
¶ Notādū ꝙ in beato matheo
quatuor principaliter conſideran
tur · ¶ Primū ē obediētie veloci
tas · q2 mox vt xp̄c eum vocauit ·
continuo theloneuꝫ reliquit . nec
dn̄os ſuos timēs rationes vectiga
liū imperfectas reliquit et chriſto
perfecte adheſit Pro hac velocitate
obediētie quidā occaſioneꝫ erro
ris ſibi aſſumpſerūt · ſicut recitat
iheronimus in originali ſuper pre
dictum locum dicens · Arguit in
hoc loco prophirius et iulianus
auguſtꝰ vel īperitiā hyſtorici menti
ētis . vel ſtulticiā eoꝝ qui ſtatī ſal
uatorē q̄ſi irrationabilit̄ quēlibet
vocātē hominē ſunt ſecuti · cū tāte
v̄tutes tantaq̄ ſigna p̄ceſſerūt .
que apl'os ān̄q̄ crederēt vidiſſe n̄
dubiū ē · Certe fulgor ipē et maieſ
tas diuinitatis occulta q̄ etiā ī hūa
na facie relucebat ex primo ad ſe
vidētes trahere poterat aſpcū Si
em̄ ī magnete lapide hec eē virtꝰ
dicit̄ vt anulos et feſtucas ſibi co
pulet · q̄ꝰto magis oīm creator ad
ſe trahere poteāt quos volebat .
Hec iheronimꝰ ¶ Secundū ē eiꝰ
largitas ſiue liberalitas · q2 ſtatī
fecit ei ꝯuiuium magnū in domo
ſua · Quod quidem conuiuiū non
tantum fuit magnum ratione tā
te preparatiōis · ſed etiā fuit mag
num Primo ratione voti quia cū
magno affectu et deſiderio ipſū re
cepit · Scd̄o ratione miſterij · quia
illd̄ ꝯuiuiū fuit indicatiuū magni
miſterij · quod miſterium exponit
gloſa q̄daꝫ ſuper lucam dicens ·
Qui domicilio chriſtum recipit in
t̄no, maximis exuberātiū paſcitur
delectatioibꝰ voluptatū . Tertio
ratiōe documētoꝝ · q2 ibi magna
documēta exhibuit, Sic miaꝫ volo,
et nō ſacrificiū · et nō egēt q̄ ſani
ſūt medico ac̄ · Quarto ratione
iuitatoꝝ · q2 magni diſcūbētes ī
uitati fuerūt · ſicut xp̄c ⁊ diſcipuli
eiꝰ ¶ Tertiuꝫ ē eiꝰ huilitas que
apparuit in duobꝰ · Primo in hoc
ꝙ ſe publicanū maīfeſtauit · Cete
ri euāgeliſte vt dicit gloſa verecūī
die cā, et euāgeliſtę honore nomē
vulgatū nō ponūt · Ipſe vero ſm
ꝙ ſcp̄tū ē Iuſtꝰ ī p̄mis accuſator
ē ſui, matheū ſe ⁊ publicanū nomi
nat · vt ōn̄dat nulluꝫ ꝯuerſū de bē
de ſalute diffidere, cū apl's ⁊ euāge
liſta de publicano repēte ſit factꝰ,
Scd̄o in hoc ꝙ ad ſuas īiurias pa
tiēs fuit · Cū em̄ pharaſei murmu
rabāt · ꝙ xp̄c ad hoīem peccorē deſ
cēdiſſꝫ, potuiſſet eis mathꝰ rn̄diſſe
ac dixiſſe, Vos potiꝰ miſeri ⁊ pecca
tores eſtis, q̄ vos iuſtos arbitran
tes, mediciū rfugitis, Ego āt iā pec
cator dici n̄ valeo, q̄ ad mediciū ſa
lutis ꝯfugio, et eide vulnꝰ meū nō
abſcōdo, Cētū ē euāgelij ipiꝰ ī ec
cleſia magna ſolēpnitas · Eiꝰ aūt
euāgeliū pre ceteris euangeliſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

magis i ecclesia frequētat̄· ſicut
a pſalmi dauid a epiſtole pauli p̄
ceteris ſcripturis amplius in ec
cleſia recitant̄. Cuius hec ē ratio·
quoniā teſte iohanne tria ſūt gene
ra peccatoꝝ· ſcꝫ peccatū ſuperbie
luxurie a auaricie. Peccato ſuper
bie peccauit ſaulus a ſaule ſupbiſ
ſimo rege dictus· qui eccleſiaꝫ ſu
pra modū pſecutus eſt· Peccato
luxurie peccauit dauid ·qui adul
terium commiſit· a propter ipſū
adulterium fideliſſimum militem
vriam occidit. Peccato auaricie
peccauit mathe9· qui p auariciaꝫ
lucris turpibus inhyabat· Fuit e
nim theleonarius ·Eſt autē theo
loneuꝫ vt dicit yſidorus locus in
portu maris· vbi merces nauium
et nautarū emolimēta redduntur
Thelos autē grece vt dicit beda
latine dicit̄ vectigal .Licꝫ igit̄ iſti
peccatores extiterint· eoꝝ tamē
pītētia adeo deo placuit vt nō ſo
lum dominus eoꝝ culpis ignoſce
ret· ſ; in eis etiam dona ſua multi
plicius cumularet. Nam ſeuiſſimū
perſecutorem fecit fideliſſimū pre
dicatorē· Adulterū et homicidam
fecit prophetam a pſalmiſtaꝫ· Lu
cris inhyantem et cupidum fecit
euangeliſtā a apoſtolū. Igit̄ horū
trium dicta nobis tā frequenter
recitant̄· vt null9 qui cōuerti vo
luerit deſperet de venia . quādo tā
tos in culpa tales conſpicit fuiſſe
in gr̄a· ¶ Notādū inſup q̄ ſcd̄m
beatum ambroſiuꝫ circa conuerſi
onem beati mathei quedā cōſide
rantur ex pte medici· quedā ex p
te infirmi ſanati· quedā ex parte
modi ſanandi· In medico tria fu
erunt· ſcilicet ſapientia qua radi
cem morbi cognouit· bonitas qua
medicamenta adhibuit. potētia q̄
ipſum tam ſubito immutare potu
it · De hys tribus dicit ambroſi9
in perſona ipſi9 mathei Hic poteſt
auferre cordis mei dolorem a ani
me pauorem qui nouit occulta.
Et hoc quanū ad primū. Inueni
medicum qui in celo habitat · et
in terris ſpergit medicamenta.
Hoc quantum ad ſecundum· Hic
p̄ot ſol9 ſanare vulnera mea qui
neſcit ſua· Hoc quantum ad terti
um· In ipſo autem infirmo ſana
to ſcilicet in beato matheo tria cō
ſiderātur. ſcd̄m q̄ beatus ābroſi9
oñdit · Ipſe nāq; morbū perfecte
exuit· curanti gratus extitit · a ī
ſanitate recepta, ſemper ſe mūdū
ſeruauit· Vnde ayt· Sequebatur
matheus letus a alacer et exultat
dicens· Iam non publicanum ge
ro· iam non porto leui. Exui leui
p9q̄ xp̄m indui Et hoc ad quo pri
mū· Odi genus meū ·fugio vitaꝫ
meā· ſolū te ſequor dn̄e iheſu· qui
ſanas vulnera mea · Hoc quo ad
ſecūduꝫ Quis em̄ me ſepat a cari
tate dei q̄ eſt in me· tribulatio· an
āguſtia· an fames ? Hoc quo ad
tertiū· ¶ Mod9 aūt ſanādi ſm ā
broſiuꝫ triplex fuit· Primo em̄ xp̄e
ipm̄ vincul' ligauit· ſcd̄o cauteriū
īpſſit· t̄tio omnē putredinē emun
dauit. Vn̄ ayt ābroſi9 loquēs in
pſona mathei Ligatus ſū fidei cla
uis et bonis ſpedibus caritatis.
Aufer dn̄e ihū meoꝝ putredines
pccōꝝ· Dū me hēs vincul' caritatis
ligatū· ſeca qd̄cūq; īueneris vicio
ſū· Hoc q̄tū ad p̄mū· De mādatū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

tuum ſicut cauterium īpreſſū te
neo· et ſiverit cauteriū mādati· tm̄
putrefcā carnis exurit ne ad vi
uū ſerpat cōtagio Et ſi moroꝫ me
dicamētuꝫ· tamē vlceris tollit vi
tiū Hoc q̄ntum ad ſecūdum Veni
cito dn̄e incidēs occultas et laten
tes varias paſſiones· aperito vul
nus ne noxi9 ſerpat humor· ⁊ mū
da oē quod fetidū ē peregrino la
uachro· Hoc q̄ntum ad terciū Ei9
aūt euangeliū anno dm̄ quingen
teſimo quod manib9 ſuis ſcripſe
rat cum oſſibus beati barnabe ī̄p
tum eſt Qd quidē euangeliū ſan
ctus barnabas ſecum ferebat· et
ſuper infirmos illd ponēs oēs taꝫ
fide barnabe q̄ꝫ merito mathei cō
tinuo liberabat

De nōmine

Mauricius dr̄ a mari et cis
qd ē vomens vel dur9 et
vs qd īterpretat̄ conſilia
ator vł feſtinās · Vel dicit̄ a mau
ron qd ſm yſidoruꝫ grece dicit̄ ni
grū · Ipſe nāqꝫ habuit amaritudi
nē pro incolatu miſerie ⁊ dilatiōe
patrie · Fuit vomēs per ſupfluorū
abiectionē Durus et firmus p tor
mentorū perpeſſionē Cōſiliator p
cōmilitonū exhortationem · Feſti
nās p feruorē ⁊ bonorū opm mlti
plicationē · Niger p ſui deſpectio
nē Horū paſſionē ſcripſit et com
pilauit beat9 eucherius lugdunē
ſis archiepiſcopus

De ſancto mauricio Hiſto
ria · cxxxvi

Mauricius in ſacratiſſia le
giōe q̄ thebea dicitur dux
extitiſſe phibet̄ Dicti ſunt
autem thebei a ciuitate ſua · quē
thebea nuncupata eſt · Eſt aūt ip
ſa regio in ptibus oriētis vltra fi
nes arabie · habilis opibus · fru
ctib9 fertilis · arborib9 delectabilis
Habitatores vero regionis illi9
dicūtur eſſe magni corpis · armis
ſtrenui · bello fortiſſimi · callidi in
genio · ſapiētia locupletiſſi · Ipſa
quoqꝫ ciuitas centū portas habu
it · ⁊ ſuper nilū fluuium qui de pa
radiſo egreditur ſita fuit De qua
dicitur · Ecce vetus thebe centum
iacet obruta portis Hys thebeis
iacobus frater dm̄ verbū dm̄ pre
dicauit · et fidem criſti eos pfecte
docuit Dyocletian9 aūt et maxi
mian9 volentes fidē criſti penitus
extirpaē · tales epiſtolas per oēs
prouincias in quib9 xpiani mora
bantur trāſmiſerūt · Si aliq̄d det
minari oporteret aut ſciri · et to
tus mūdus ex vna parte congre
gatus eſſet · et ſola roma ex alia
parte cōſiſteret · mund9 totus vi
ctus fugeret et ſola roma in cul
mine ſciētie remaneret Cur ergo
vos parua plebicula eius precep
tis reſiſtitis · et contra ipſi9 ſtatu
ta tam ſtolide ſuperbitis? Aut er
go deorū immortaliū fidē ſuſcipite ·
aut immutabilis de vobis dāpna
tiōis ſentētia pferetur Xpiani hu
iuſmoi lrās ſuſcipientes · nuncios
oēs vacuos dimiſerūt · Tunc dy
ocletian9 et maximianus in iram
cōmoti in oēs prouincias miſerūt ·
vt oēs bellicis armis apti romā
venirēt · et oēs romano rebelles
imperio ſubiugarēt · Littere aūt
auguſtorum ad populum thebeo
rū delate ſūt Qui popul9 ſecūdum
dei pceptū · que dei erāt deo · ⁊ q̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

erāt ceſaris ceſari reddebāt Cōgre
gantes igit electam militū legio
nē .ſ. ſexmilia ſexcentos ſexagī
taſex . eos ad impatores miſerūt
vt ī bellis iuſtis impatores iuua
rēt . non ꝯtra xpianos arma mo
uerent ſ; eos potiꝰ defēſarent Hu
ic aut ſacratiſſime legioni dux ēat
inclitus mauritius . ſigniferi aūt
candidus innocentius exuperius
victor ⁊ cōſtantiꝰ . Dyoclecianus
ergo maximianū quē ſibi in colle
gā impeꝝ aſſumpſerat . cōtra gal
lias cū infinito exercitu miſit ⁊ ei
legiōeȝ thebeā ſociauit . Hy a ſāc
to marcellino papa exhortati ſūt
vt ante gladijs interirent ꝙ fidē
xpi quaȝ acceperāt violarent . Cū
ergo vniuerſꝰ exercitus montes
alpiuȝ tranſmeaſſet ⁊ octodoꝝ
adueniſſet . iubet īpator vt ōnes
qui ſecū erant immolarent ydol
et cōtra rebelles impio maxime
cōtra xpianos vnanimiter cōiu
rarēt . Quod ſancti milites audi
entes octo miliaribus ab exerci
tu receſſerūt . ⁊ ī quodā loco ame
no cui agaunum nomē eſt iuxta
rodanū ꝯſederunt . Qd audiens
maximianꝰ miſſis militibꝰ pce
pit vt ad deoꝝ ſacrificia feſtina
rent . Qui ſe non poſſe facere reſ
pōderunt . vtpote qui fidē xpi ha
berent . Tunc iperator ira ſuccen
ſus ait . Iūgit deſpectui meo celeſ
tis iniuria ⁊ mecū religio romana
ꝯtempnitur . Sentiat contumax
miles . nō ſolū michi ſ; dijs meis
me poſſe dare vindictā . Tūc ceſar
miſſis militibꝰ iuſſit vt aut dijs ē
os ſacrificare ꝯpellēnt aut decimū
quemq; eoꝝ protinꝰ decollarent.

Sancti igitur cum gaudio capita
extēdētes . vnꝰ ante alterū feſtina
bat ⁊ ad mortem preuenire certa
bat . Tunc ſāctꝰ mauritius aſſur
gens inter cetera ſic ꝯcionatus
eſt . Congratulor vobis ꝙ ōnes pro
fide xpi mori parati eſtis . Cōmilito
nes nr̄os necari ſuſtinui ꝙ vos
ad paſſionem pro xpō paratos vi
di . ⁊ dn̄i mādatum ſeruaui . q̇ ait
petro . Mitte gladium in vaginā
Quia ergo iam cōmilitonū corpo
ribus vallati ſumꝰ et ſociorū ſan
guine rubeatas veſtes habemꝰ .
nunc ipſos ad martirium ſequa
mur . Hec ergo ſi placet ceſari
mandemus rn̄ſa . Milites ſumꝰ ī
perator tui et ad defenſioneȝ rei
publice arma ſuſcepimꝰ . Nō eſt
ī nobis ꝓditio . non formido . ſed
xpi fidē nullatenꝰ deſeremꝰ . Cū
hec iperator audiſſet . iuſſit vt ite
rum decimum trucidarent Quo
facto exuperiꝰ ſignifer vexillū ac
cipiēs et inter ꝯmilitones ſtās dix
it Glorioſꝰ dux nr̄ mauriciꝰ de
nr̄oꝝ ꝯmilitonū gloria ē locutꝰ .
nec exuperiꝰ ſignifer nr̄ ideo hec
arma arripuit vt talibꝰ rēſiſtamꝰ
Proiciant dextre nr̄e hec arma
carnalia et armentur virtutibꝰ . et
talia ſi placet ceſari remittamꝰ
reſpōſa . Milites ſumꝰ īperator
tui . ſerui ꝯ̄ qd libere ꝓfitemur
xpi . Tibi debemꝰ militiā illi īnocē
ciā . a te laboris ſtipendiū ab illo
exordium ſumpſimus vite . Omni
a pro ipſo tormenta ſuſcipere pa
rati ſumus et ab eiꝰ fide nunꝙ̄
diſcedimus . Tunc impius ceſar
iuſſit ſuum exercitum totam legi
onem circundare . ita vt nec vnꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

euadere poſſꝫ Vallāt ergo milites
chriſti a militibꝫ dyaboli et nephā
dis maibus trucidant· pedibꝰ cō
culcāt equorū· ꝛ xp̄o p̄cioſi marti
res ꝯſecrāt Paſſi āt ſūt ꝯca ānos
dm̄ ducētos nonagita vnū Dei au
tē nutu ꝙ̄ plures euaſerūt vt ad
regioēs alias veniētes criſti nom̄
predicarent · et glorioſiſſime in
locis alijs triumpharent· Ex quí
bꝰ fuiſſe dicitur ſolutor· auctor ꝛ
cōcianꝰ apud thaurinū· alexāder
apud pergamū· ſecūdus apud vin
timiliū, nec nō et beatus conſtāti
nus et victor et vrſus ꝛ ꝙ̄ plures
alij· Cū igit̄ carnifices predā diui
derēt ꝛ ímſil̄ epularētur· quēdaꝫ
ſenē noīe victorēꝫ ide caſu trāſeū
tē adſecū cōuiuādū inuitāt· Ille
aūt requirē cepit quō inter tot
milia occiſorꝝ poſſēt cū gaudio epu
lari· Cū autē a quodā audiſſꝫ ꝙ̄ ꝓ
fide criſti mortui eſſēt· ſuſpirās il
le vehementer ingemuit· beatuꝫ
omnino ſe clamitans ſi cū illis fu
iſſet occiſus. Cum aūt cōperiſſent
quomā criſtianꝰ eēt in eū impetū
fecerunt· et ipſū protinꝰ trucida
runt· Poſt hoc aūt maximianus
apd̄ mediolanū dyoclecianꝰ vero
apud nycomediā vno die purpu
rā depoſuerūt, vt priuatā vitam
agerēt et adoleſcētiores. ſ· conſtā
tinus et maximinus et galerius
quos ceſares fecerant imperarēt
Sed cū maximianꝰ iterū tyrānice
īperare vellet a conſtātio genero
ſuo pſecutꝰ ſuſpēdio vitā finiuit·
Tandē corpꝰ ſcī innocencij de eadē
legione in vndā rodani imerſū a
domiciano gennauēſi et greco au
guſtano ꝛ prothaſio eiuſdem loci

epiſcōpo cum alijs i eoruꝫ eccleſia
eſt ſepultū In cuius conſtructiōe
quidā gētilis artifex erat· q́ alijs
die dn̄ico ſolempnizantibus ſolꝰ
opus ſuū exercebat Adeſt ſancto
rū exercitus· rapitur · ceditur et
arguitur· et ꝙ opus ſuū ꝓphanꝰ
aſſūpſerat· ꝛ die dn̄ica cū alij diui
nis intēderēt ipſe operibꝰ mecha
nicis inhiaret· Correctꝰ ad eccle
ſiā cucurrit· et ſe xp̄ianū fieri po
ſtulauit ¶ Mulier quedā filiū ſu
um abbati monaſterij i quo ſcōꝝ
corpa requieſcūt erudiēdum tradi
dit· quē in breui defūctū irremedi
abili luctu plāgebat Cui apparēs
mauricius· cur filium ſuū ſic fle
ret queſiuit· Que ſibi rn̄dit ꝙ ꝙ̄
diu viueret a lacrimis nō ceſſarꝫ
Cui ille Noli eū flere vt mortuū· ſꝫ
ſcias eum habitare nobiſcū Qd̄ ſi
probare deſideras· cras et oībus
diebꝫ vite tue ſi ad matutinas ſur
rexeris vocē eius inter monacho
rum pſallētium voces audire vale
bis· Quod illa ſemper fecit· vo
cē filij ſui cum monachis cantātē
ſemper diſcernēs· ¶ Rex guttū
rānicꝰ cū theſauros ſuos relictis
ſeculi pompis pauperibꝫ et eccle
cleſijs erogaret· quendā preſbite
rū miſit vt ſibi de ſacroſcīs ipoꝝ
reliquijs aſportaret Qui cum reliq̄
is impetratis rediēs· cū nauis or
ta tempeſtate in lacu lauſanenſi
perirēt· capſam cuꝫ reliquijs flucti
bus oppoſuit· et mox tranquilli
tas magnā ſecuta fuit. ¶ Anno dn̄i
nōgēteſio ſexageſio t̄cio· cū qdā
monachi obtētu karolia nicolao
papa corpa ſācti vrbani pape· et
ſcī tiburcij martiris impetraſſent

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

et redeuntes ſanctorum martiruz
eccleſiam viſitaſſent · ab abbate
et monachis impetrarunt · vt cor
pus ſancti mauritij et caput ſācti
innocentij apud anthiſiodorum ī
ecclia quaz ſanctus germanus eiſ
dem martiribus dudū dedicauerat
tranſportarent · ¶ Refert petrus
damiani q̄ in burgundia erat qui
dam clericus ſuperbus et ambiti
oſus, qui quādam eccleſiaz ſancti
mauricij ſibi vſurpauerat · quodā
potente milite plurimū obſiſtēte
Dum autem quadam die miſſa cā
taretur et in fine euangelij audiſ
ſet Omnis qui ſe exaltat humilia
bitur ac̄ · deriſit miſer ⁊ ayt · Falſū
eſt · Nam ſi ego meis hoſtibus hu
miliaſſez me · tot hodie eccleſie di
uitias non haberem · Et ecce ful
men inſtar gladij in os eius p q̄d
verba blaſphemie euomuit ītro
iuit et ſubito eum extinxit ·

De noīe.

Iuſtina a iuſticia eſt dicta
Ipſa enim per iuſticiam
vnicuiq; quod ſuuz eſt reddidit ·
ſcilicet deo obedientiaz · ſuperiori
prelato reuerentiam · pari concor
diam · inferiori diſciplinam · inimi
cis patientiam · miſeris et afflictis
cōpaſſionē oposā · ſibi ſāctimoīā ·

De ſancta iuſtina ·
Hyſtoria · cxxxvij ·

Iuſtina virgo de ciuitate
āthiochie filia ſacerdotis
ydolorum quotidie ad fe
neſtram ſedens p̄ribuz dyaconem
euāgeliū legētez audiebat · a quo
tandem ↄuerſa eſt · Q̄d cū mater
patri in lecto retuliſſet et ābo dor
miſſent · xp̄c cū āgel' eis apparuit
dicēs · Venite ad me et dabo vob̄
regnū celoꝝ · Qui euigilātes · ſta
tī cū filia ſua ſe baptizari fecerūt ·
Hec ergo iuſtina v̄go a cypriano
plurimū moleſtata · ipm̄ tandē ad
fidē ↄuertit · Cyprianus enī a ſua
puericia mag⁹ extiterat · Nā cum
ſeptē eēt ānoꝝ a pentib⁹ dyabolo
ↄſecr̄t⁹ ē · Hic igit̄ magice arti īn
ſiſtebat · ⁊ matronas ī iumēta ↄū
tē videbat̄ et m̄lta alia p̄ſtigia ex
ercebat · Ardēs ergo ī amorē iuſti
ne · ad magicas artes ſe ↄtulit vt
ipāz p ſe vl' p viro quodā acladi
o q̄ ſimilit̄ ī ei⁹ amorē exarſerat
poſſz hr̄e · Aduocat ergo demonez
vt ad ſe veniat · et iuſtinā p eū hr̄e
valeat · Adueniēs demon dicit ei ·
Quid me vocaſti ? Cui cyp̄anus ·
Amo v̄ginē de galileis · potes ne
facere vt ipāz hēaz ⁊ volūtatē meā
ſecū pficiā? Cui demō · Ego qui ho
minē de padiſo eicere potui · cayn
fratrē ſuū occidere procuraui · iu
deos xp̄m occidere feci · homiēs p
turbaui · non potero facere vt v
nam puellam habeas · ⁊ ea iuxta
tui placitum perfruaris? Vnguen
tum hoc accipe et circa domum e
ius deforis ſperge ⁊ ego ſuperueni
ēs cor ei⁹ in tui amorē īcēdā ⁊ tibi
eam aſſentire cōpellam · Sequenti
nocte demō ad eaz ingreditur et
cor ei⁹ ad amorez illicitū incitare
conat̄ · Q̄d illa ſentiens · deuote ſe
domino cōmēdauit et totū corp⁹
ſuū ſigno crucis ter muniuit · Ad
ſignū autē ſacte crucis dyabolus
territus fugit et ad cyprianū veni
ēs ante eū ſtetit · Cui cyprianus ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Quare non adduxiſti ad me vir
ginē illā? Cui demon. Vidi in ea
qddā ſignū et timui. ⁊ oīs in me
virtus defecit. Cipanꝰ aūt eū di
miſit et aliū fortiorē vocauit. Cui
demon Audiui iuſſionez tuā et vi
di illiꝰ īpoſſibilitatē. ſed ego emē
dabo et tuā implebo volūtatem.
Egrediar enī et cor eius vulnera
bo in amorē libidīs. et ea iuxta
tuum deſiderium pfrueris. Ingre
diēs igitur dyabolus nitebat ei
perſuadere. et aīm eius ad amorē
illicitū inflāmare Illa autē ſe deo
deuote recōmendās. ſigno crucis
omnē temptationē reppulit. et ī
ſufflās in demonē protinꝰ ipſū ab
iecit Demō autem confuſus aufu
git. et añ cipanū ſtetit Ad quem
ciparius. Et vbi ē vgo ad quā te
tranſmiſi? Et demō Victuz me fa
teor. et qualiter dicē tibi audeaz
pertimeſco. Nā vidi em ſignū terri
bile in ea vidi. et continuo robur
oē aiſi. Tūc cyprianꝰ euz deridēs
dimiſit et ipſum principem demo
nū aduocauit. Cūqꝫ veniſſz dixit
ad eū Que ē vtus vrā tā modica.
vt vincatur ab vna puella? Dixit
ei demō Ecce egrediēs varijs feb
bus eā vexabo. aīmqꝫ eius ardēti
us inflāmabo. et totū cor eius ve
hemēti ardore reſpergā. ⁊ frene
ticā illā faciaz. et varia ſibi fātaſ
mata offerā. et media nocte tibi
eā adducā Tūc dyabolꝰ in ſpeciē
vnius virginis ſe trāſfigurauit.
et ad vginē veniēs dixit Ecce ad
te venio et tecū in caſtitate viue
re cōcupiſco. Veruntamē dic qſo
te. qnaz noſtri certamis merces
erit? Cui ſancta virgo reſpōdit.

Merces qdē multa. labor aūt mo
dicꝰ Dixit aūt demō Quid ē ergo
qd deꝰ pcepit. creſcite et mltipli
camini et replete trā. Timeo er
go bona ſocia qꝫ ſi in vgitate mā
ſerimꝰ. vbū dei irritū faciemꝰ. ⁊
velut cōtēpnētes et inobediētes
ī graue iudiciū decidemꝰ Et vnde
videbamur ſperare pmiū. gue in
currēmꝰ tormētuz. Cepit aūt cor
vgīs prauis cogitatioībꝰ cōcuti.
et ardore cōcupiſcētie fortiꝰ inflā
mari adeo vt iā ſurgēs abire vel
let Tūc ſcā virgo ad ſe reuerſa.
et qs eſſet q ſecū loqueret intelli
gēs. ↄtinuo ſe ſigno crucis muni
uit. et ī dyabolū ſufflās ipſū iſtar
cere protinꝰ liquefecit. et ab om
ni tēptatioē ſtatim liberatā ſe ſē
ſit. ¶ Poſtmodū dyabolꝰ in ſpe
ciē iuuenis pulcherri ſe trāſfigura
uit. et thalamū eiꝰ ingrediēs. cū
ipſa in lectulo eēt īprudenter in
eius lectulū proſiliuit. et in eius
āplexus ruere voluit. Qd videns
iuſtina et malignū ſpm̄ adeſſe co
gnoſcēs. mox ſignū crucis edidit
et inſtar cere dyabolū liquefecit.
Tunc dyabolus permittēte deo fe
bribus eam fatigās. et plures cū
gregibus et armentis occidens
maximam mortalitatē ī tota an
thiochia futuram per demoniacos
predicabat. niſi iuſtina coniugio
conſentiret. Quapropter tota ci
uitas morbo languens ad ianuaz
parentum iuſtine conuenit. cla
mans vt iuſtinaz coniugio trade
rent. et ſic ciuitatem a tanto peri
culo liberarent. Sed cum iuſtina
nullatenus conſentiret. et ex
hoc mortem eidem omnes ciues

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

miñaꝛentur ſeptimo anno mortalitatis ipſa pro eis orauit · et oēm
peſtilentiam propulſauit · Videns
dyabolus quia nichil proficeret ī
formam iuſtine ſe tranſmutauit ·
vt famam iuſtine pollueret et cy
prianum deludens ſe iuſtinam ad
ſuū duxiſſe iactaret Pergens igiť
dyabolus ad cyprianum in ſpecie
iuſtine ad ipſum cucurrit · ⁊ eum
quaſi que eius amore langueret
oſculari voluit · Quam ciprianus
videns · ⁊ iuſtinā eē credēs gaudio
repletus ait · Bene veniſti iuſtina
omnium feminarum decora Mox
vt ciprianꝰ nomen iuſtine nomi
nauit · dyabolus nomen illud fer
re non potuit · ſed ad eius prola
tionem inſtar fumi euanuit Qua
propter ciprianus deluſum ſe vi
dens · triſtis remanſit · Vnde et ā
plius in amorē iuſtine eſtuās ad
oſtiū ipſius diu vigilauit · et qñ
qꝫ in feminam quandoqꝫ in auem
ſe vt videbatur arte magica com
mutans · cum veniſſet ad oſtium
virginis · neqꝫ femina neqꝫ auis ·
ſed cyprianꝰ protinus apparebat
Acladiꝰ quoqꝫ arte diabolica mu
tatus in paſſerem · cum ad fene
ſtrā iuſtine volaſſet · mox vt eū
virgo aſpexit · non paſſer · ſꝫ acla
diꝰ apparuit · anguſtiariqꝫ nimis
cepit ac timere · quia nec fugere
poterat nec ſalire · Timens vero
iuſtina ne caderet et creparet · eū
per ſcalam depoſuit feciť āmonens
vt a ſua veſania ceſſaret · ne iux
ta leges tanꝗ̄ maleficus puniretť
Victus ergo per omnia dyabolus
ad cyprianū redijt · ⁊ ante eū cō
fuſus ſtetit · Cui cyprianus · Nun
quid ⁊ tu victus es? Que eſt miſe
ri virtus veſtra vt vnam puellā
non poſſitis vincere · nec in eam
poteſtatem habere · ſed certe ecō
trario ipſa vos vincat et tam mi
ſerabiliter vos proſternat? Quid
ſemper multiloqui vſqꝫ nūc eſtis
et preſumptuoſi · qui vniꝰ ïanis
femine iam virtute compulſi elin
gues ac impotentes penitus · ſine
robore ſic ſtatis coacti? Dic tamē
obſecro michi · in quo eſt eius tā
maxima fortitudo? Cui demon ait
Si michi iurauerís vt a me neꝗ̄
ꝗ̄ recedas · virtutem eius victori
e tibi pandā · Cui cyprianus Per
quid tibi iurabo? Cui demon · Iu
ra michi per virtutes meas mag
nas quoniam a me nūꝗ̄ recedes
Dixit ei cyprianus · Iuro tibi per
virtutes tuas magnas · ꝙ a te nū
ꝗ̄ diſcedam · Tunc dyabolus qua
ſi ſecurus ei dixit · Puella illa ſig
num crucifixi edidit ⁊ ſtatim con
tabui · ⁊ omnē virtutem amiſi ·
et quaſi cera a facie ignis cuiꝰ vir
tute liqueſcit · ſic ego a facie eiꝰ
effluxi Dixit ei cyprianꝰ Ergo cru
cifixꝰ maior te eſt? Et demon · Vti
qꝫ maior omnibꝰ eſt et nos ⁊ om
nes quos hic decipimus tradet ig
ni inextinguibili cruciandos Cui
cyprianꝰ ait · Ergo ⁊ ego amicꝰ
fieri debeo crucifixi · ne tantā ali
quando penam incurram Cui dy
abolus Iuraſti michi per virtutes
mei exercitus per quas nemo ꝑ
iurare valet ꝙ a me nūꝗ̄ diſcedes
Ad quem cyprianus · Te ⁊ omnes
fumigātes tuas v̓tutes contemp
no · ⁊ tibi ⁊ omnibꝰ demonibꝰ tu
is abrenūcio · ⁊ crucifixi ſalutari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

signis me vincis. Draco itaque dyabolus ab ipso cum confusione recessit. Tunc cyprianus ad episcopum venit. Quem videns episcopus et credens eum venisse ut christianos in errorem mitteret ait illi. Sufficiant tibi o cypriane hii qui foris sunt. Nichil potes adversus ecclesiam dei. Invicta est enim virtus christi. Cui cyprianus. Certus sum quia invicta est virtus christi. Narravitque que sibi acciderant et ab eo baptisari se fecit. Qui postmodum tam in sciencia quam in vita valde proficiens mortuo episcopo ipse in episcopum ordinatus est. Beatam vero virginem Iustinam in monasterio posuit et multis sacris virginibus eam abbatissam prefecit. Sanctus autem cyprianus martiribus epistolas sepe mittebat et eos in certamine roborabat. Comes autem regionis illius audiens famam cypriani et iustine eos ad se presentari fecit et an sacrificare vellent requisivit. Cum autem in fide christi firmi persisterent iussit eos in sartagine plena cera et pice et adipe poni que tamen mirum eis refrigerium prestitit nec aliquod supplicium irrogavit. Sacerdos autem ydolorum prefecto dixit. Iubeas me domine coram sartagine stare et confestim vincam omnem virtutem eorum. Cum ergo iuxta sartaginem venisset dixit. Magnus est deus hercules et pater deorum iovis. Et ecce de sartagine ignis exiens eum penitus consumpsit. Tunc cyprianus et iustina de sartagine extrahuntur et data super eos sententia pariter decollantur.

Horum corpora cum sex diebus ad canes proiecta mansissent postmodum romam translata sunt. Nunc autem ut dicitur placentie requiescunt. Passi sunt autem septimo kalendas octobris circa annos domini ducentos octoginta sub dyocleciano.

De nominibus

Cosmas dicitur a cosmos quod est forma vel ornatus. Vel secundum ysidorum cosmos grece latine dicitur mundus. Fuerunt enim forma aliis in exemplum ornati virtutibus bonis mundi ab aliis viciis.

Damianus dicitur a dama quedam bestia que humilis est et mansueta. Vel dicitur damianus a dogma quod est doctrina et ana quod est sursum. Vel a da et ana. Vel a primum quod est sacrificium. Vel damianus quasi domini manus. Ipse enim mansuetudinem habuit in conversatione. Doctrinam supernam docuit in predicatione. Sacrificium fuit in carnis mortificatione. Domini manus fuit in medicinali curatione.

Historia cxxxviii no

De sanctis Cosma et Damiano

Cosmas et damianus gemini fratres in civitate egea ex religiosa matre nomine theodora nati sunt. Hii in arte medicine edocti tantam a spiritu sancto gratiam acceperunt ut omnes languores non solum ab hominibus sed etiam a iumentis curarent gratis omnia facientes. Matrona autem quedam nomine palladia cum omnia sua in medicos consumpsisset ad sanctos dei accessit

et ab eis sanitatem integram corporis recepit. Tunc illa quoddam munusculum sancto Damiano obtulit et cum nollet recipere illa cum sacramento terribili adiuravit qui ille acquiescens recepit. non quidem ductus cupiditate muneris. sed devotioni satisfaciens offerentis. et ne nomen domini videretur spernere. quod cum postea audivisset sanctus cosmas fertur admiratus esse. Hinc ubi sanctus cosmas cognovit precepit ne corpus eius una tumba cum ipsius corpore poneretur. Sequenti nocte dominus cosme apparuit et fratrem suum de suscepto munere excusavit. ¶ Audiens eorum famam proconsul lisias eos ad se accersiri fecit. et que eorum sint nomina. que patria. que fortuna inquirere cepit. Sancti martires dixerunt. Nomina nostra sunt cosmas et damianus. Et alios tres fratres habemus quorum nomina sunt antimus leontius et euprepius. Patria autem nostra arabia est. Porro fortunam christiani nesciunt. Iussit ergo proconsul ut fratres suos adducerent et simul ydolis immolarent. Sed cum omnino immolare contempnerent precepit eos in pedibus et manibus durissime torqueri. Cum autem eius tormenta deriderent iussit eos cathena ligari et in mari precipitari. Sed statim ab angelo de mari liberantur et ante presidem statuuntur. quod preses considerans ait. Per magnos deos maleficiis vincitis. quia tormenta contempnitis et mare sopitis. Docete ergo me hec vestra maleficia et in nomine dei adriani sequar vos. Et hoc dicto statim duo demones affuerunt et eum confestim in faciem ceciderunt. Et ille clamans dixit. Deprecor vos o boni viri ut pro me ad deum vestrum oretis. Quibus orantibus continuo demones discesserunt. Preses autem dixit. Videtis quantum adversum me dii indignati sunt quia eos relinquere cogitabam. Iam ergo deos meos vos non patiar blasphemare. Tunc eos in ignem copiosum iactari precepit. sed nichil eos lesit. quin potius flamma longe prosiliens. et multos de astantibus interemit. Iubentur ergo in eculeo suspendi. sed angelo eos custodiente fatigatis omnibus in eculeo illesi ante presidem ponuntur illesi. Tres igitur fratres fecit in carcere recludi. et cosmam et damianum crucifigi et a populo lapidari. Sed in se eos lapides redibant auctores et quamplurimos vulnerabant. Tunc preses furore repletus duo tres tribus fratribus et stantibus iuxta crucem iussit cosmam et damianum super crucem a quatuor militibus sagittari. Sagitte vero conversae plurimos vulnerabant. sanctos martires non ledebant. Videns autem preses se in omnibus se confusum usque ad mortem angustiatus fecit omnes quinque fratres in simul decollari. Memores autem christiani ubi quod dixerat cosmas ne in unum sepelirentur locum cogitabant quo vel ubi vellent sanctos martires sepeliri. Et ecce subito camelus advenit et humana voce proclamans

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſanctos in vno loco ſepeliri precepit
Paſſi ſunt autem circa annos domini
ducentos octogita ſeptem ſub dyo
cleciano ¶ Ruſticus quidam cum poſt
laborem meſſis in campo ore apto
dormiret. ſerpens in eius ventrem
ingreſſus eſt. Euigilans autem
cum nichil ſentiret domum rediit et
ſero facto grauiſſime torqueri ſe ſen
ſit Voces igitur miſerabiles emit
tebat et ſanctos dei coſmam et
damianum in ſuum auxilium inuocabat
Dum cum dolor ſemper increſceret
ad eccleſiam ſanctorum martirum con
fugit et ibidem eo ſubito dormien
te ſerpens ſicut intrauerat per os
eius exiuit ¶ Vir quidam
longinquam ~~peregri~~ peregrinationem facturus ſanctis
martiribus coſme et damiano vx
orem ſuam commendauit. dans ei ſig
num cum quo pro ipſa debet mittere ſi
aliquem ad ſe eam vocaret Poſt hoc autem
ſciens dyabolus ſignum quod maritus ei
dederat. ſe in hominem transfigurauit
et veniens ei ſignum viri offerens
dixit Vir tuus ab illa ciuitate
me miſit ad te ut ducam te ad eum
At illa adhuc ut formidans ait
Signum quidem agnoſco. ſed quia
ſanctis martiribus coſme et damiano
commendata ſum. ſuper eorum altare mi
chi iura quod ſecura me duces et tunc
tecum protinus proficiſcar. Ille autem continuo
ut dixerat ſibi iurauit Secuta
igitur eum cum ad quendam locum ſecretum
veniſſet. voluit eam dyabolus de iu
mento precipitare ut ipſam occideret
Quod illa ſentiens exclamauit
Deus ſanctorum coſme et damiani adiu
ua me vobis enim credidi et ſecu
ra ſum eis Confeſtim autem ſancti

cum multitudine dealbatorum ibidem
affuerunt et eam liberauerunt dyabolus
vero ſtatim euanuit Et dixerunt ei
Nos ſumus coſmas et damianus
quorum iuramento credidiſti. Ideoque
feſtinantes venimus in auxilium tuum
¶ Felix papa atauus ſancti
gregorii in honore ſanctorum coſme et
damiani nobilem eccleſiam rome conſtruxit
In hac eccleſia quidam vir ſanctis
martiribus ſeruiebat. cui cancer
vnum crus totum conſumpſerat Et
ecce dormienti illi ſancti coſmas et
damianus deuoto ſuo apparuerunt
vnguenta et ferramenta ſecum feren
tes Quorum vnus alteri dixit Vbi
carnes accipiemus ut abſciſa carne
putrida locum vacuum repleamus
Tunc ait alter In cimiterio ſancti
petri ad vincula hodie ethyops recens
ſepultus eſt de illo quod affer ut hunc
ſuppleamus Et ecce ad cimiterium
properauit et coxam mauri attulit
Precidentesque coxam infirmi loco
eius coxam mauri inſeruerunt
et plagam diligenter vngentes
coxam infirmi ad corpus mauri
mortui detulerunt Euigilans autem
cum ſe ſine dolore ſenſiſſet manum
ad coxam poſuit et nichil leſionis
inuenit Apponenſque candelam cum in
crure nil mali videret cogitabat
an non ipſe qui erat ſed alius alter
eſſet Rediens autem ad ſe pre gau
dio de lecto proſiluit et quod in
ſompnis viderat et qualiter ſanatus
fuerat omnibus enarrauit Tunc
concito ad tumulum mauri miſe
runt et coxam predicti viri loco
illius in tumulo poſitam reppe
rerunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

De sancto Furseo episcopo
Hystoria cxxxix

Furseus episcopus cuius hystoriam beda scripsisse creditur dum virtute et bonitate polleret ad extremum veniens spiritum emisit. Vidit duos angelos ad se venientes et eius animam deferentes, tercium vero scuto armatum et gladio fulgurante se precedentem conspexit. Deinde demones clamantes audivit: Precedamus et ante faciem illius bella committamus. Cum ergo precessissent conversi tela ignita in eum iaciebant sed angelus precedens scuto ea suscipiebat et protinus extinguebat. Tunc demones angelis opponentes dixerunt: Ociosos sermones sepe dixit et ideo illesus non debet perfrui vita beata. Cui angelus: Nisi principalia vicia contra eum protuleritis propter minima non peribit. Tunc dixit demon: Si iustus est deus homo hic non salvabitur. Scriptum est enim: Nisi quis conversus fuerit et effectus sicut parvulus non intrabit in regnum celorum. Cui angelus excusans ait: Indulgenciam in corde habuit sed consuetudinem hominum obtinuit. Cui demon respondit: Sicut accepit malum ex consuetudine ita accipiat vindictam a summo iudice. Deinde angelus dixit: Iudicemur coram deo. Prevalente autem angelo adversarius convictus fuit. Tunc demon dixit: Dominus qui scit voluntatem domini et non facit plagis vapulabit multis. Cui angelus: Quid enim iste de voluntate domini sui non implevit? Cui demon: Dona iniquorum recepit. Cui angelus: Credidit quod unusquisque eorum penitenciam egisset. Demon dixit: Ante debuit probare perseveranciam et sic fructum suscipere. Angelus respondit: Iudicemur coram deo. Sed demones succubuerunt. Iterum autem ad bellandum surrexit dicens: Usque nunc estimabamus deum veracem quod omne delictum quod in terris non purgatur in celo puniendum promisit. Hic igitur homo quandam vestem a quodam usurario recepit nec de hoc punitus fuit. Ubi est ergo iusticia dei? Cui angelus: Silete quia dei occulta iudicia ignoratis. Quamdiu enim sperat penitenciam comitatur hominem divina misericordia. Demon respondit: Sed nullus hic locus est penitencie. Cui angelus: Profunditatem iudiciorum dei ignorantes erit etiam. Tunc dyabolus tam graviter eum percussit ut post in modum vite restitutus semper percussionis vestigium ostenderet et hanc percussionem permittente deo pro susceptione illius vestis recepit. Alter autem demon dixit: Adhuc restat ei angusta porta ubi illum superare poterimus. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Respondit angelus: Iste in proximos operatus est bona. Adversarius inquit: Non sufficit hoc nisi eum sicut se ipsum dilexerit. Cui angelus: Fructus dilectionis est bene operari quia deus reddet unicuique iuxta opera sua. Dixitque dyabolus: Quia verbum dei diligendo non implevit dampnandus erit.

Pugnante turba nephanda sancti
angeli victores facti sunt. Dixit
iterum demon: Si deus iniquus non
est et verbi illius transgressio ei dis-
plicet, vir iste penarum expers non
erit. Promisit enim se solo abrenun-
ciare et e contrario seculum dilexit contra
id quod dictum est: Nolite diligere
mundum neque ea que in mundo sunt.
Sanctus angelus respondit: Non
sibi ea que sunt seculi, sed hominibus
indigentibus dispensanda dilexit.
Respondit demon: Qualitercumque
modo diligat, contra preceptum divi-
num est. Dicens adversarius rursum
dyaboli ad callidas quibus accu-
sationes dixerunt: Scriptum est:
Si non annunciaveris iniquo iniqui-
tatem suam, sanguinem eius de manu
tua requiram. Hic non annunciavit
digne peccantibus penitenciam. Respondit
angelus: Quando auditores despi-
ciunt verbum, lingua eciam doctoris
loqui impeditur, cum videt quod predi-
catio audita despicitur. Unde
prudentis est, cum non est tempus, nosse
tacere. In eis vero contendentibus demum
prevalida invicem exorta pugna,
donec iudice triumphantibus angelis
demonibusque adversariis immensa clari-
tate vir sanctus circumfusus est. Unus
autem, ut Beda testatur, ex angelis dixit
ei: Respice mundum. Respiciensque
vidit vallem tenebrosam et quattuor
ignes in aere aliquibus spaciis a se
distantes. Dixitque ei angelus: Hii sunt
quattuor ignes qui mundum succendunt.
Unus est ignis mendacii, cum hoc quod
abrenunciare dyabolo et omnibus pompis
eius in baptismo homines promiserunt
minime implent. Secundus

cupiditatis, cum mundi divicias amori
celestium preponunt. Tercius dissen-
sionis, cum animos proximorum etiam in super-
fluis rebus offendere non formi-
dant. Quartus impietatis, cum
infirmiores spoliare et eis fraudem
facere pro nichilo ducunt. Deinde
illi ignes appropinquantes in unum
coadunati sunt et illi appropinquabant.
Timensque angelo dixit: Domine,
ignis michi appropinquat. Cui an-
gelus: Quod non accendisti non in
te ardebit. Ignis enim iste secundum
merita operum singulos examinat.
Nam sicut corpus ardet per volup-
tatem illicitam, ita eciam ardebit per
debitam penam. Tandem reductus
est ad proprium corpus, plangentibus
propinquis qui eum mortuum estima-
bant. Ille autem aliquibus tempore super-
vixit et in bonis operibus laudabi-
liter vitam finivit.

¶ Prologus

Michael interpretatur quis
ut deus, et quod, ut dicit
Gregorius, cum mire
virtutis aliquid agitur, Michael
mitti perhibetur, ut ex ipso actu et
nomine detur intelligi, quia nullus potest
facere quod facere prevalet deus. Et ideo
Michaeli multa que sunt mire
virtutis attribuuntur. Ipse enim, ut
Daniel attestatur, in tempore antichristi
consurget et pro electis tamquam defensor
et protector astabit. Ipse cum dracone
et angelis eius pugnavit et ipsos
de celo eiciens victoriam magnam
fecit. Ipse cum dyabolo de Moysi corpore
altercatus est, ex eo quod dyabolus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eius corpus per ipsum dominus vellet ut ipsum pro deo iudeorum populus adoraret. Ipse sanctorum animas recipit et in paradisum exultacionis perducit. Ipse enim fuit princeps synagoge, sed nunc constitutus est a domino princeps ecclesie. Ipse ut dicitur plagas egypto intulit, mare rubrum divisit, populum per desertum duxit et in terram promissionis induxit. Ipse inter sanctorum angelorum acies signifer christi habetur. Ipse ad domini imperium antichristum in monte oliveti potenter occidet. In voce ipsius archangeli michaelis mortui resurgent. Ipse crucem, clavos, lanceam et coronam spineam in die iudicii presentabit

De sancto michaele archangelo. Hystoria c xl

Michaelis archangeli festivitas dicitur apparicio, victoria, dedicacio et memoria. Apparicio autem ipsius angeli multiplex est. Prima qua in monte gargano apparuit. In apulia namque est quidam mons nomine garganus iuxta civitatem que dicitur siponto. Anno autem trecentesimo nonagesimo in predicta urbe siponto erat quidam vir nomine garganus a quo mons ille nomen acceperat. Vel secundum quosdam libros ipse a monte nomen acceperat qui ovium et boum copiosa multitudine pollebat. Cum autem greges circa predicti montis latera pascerentur, contigit quendam thaurum alios relinquere et verticem montis conscendere. Cum igitur domum aliis redeuntibus non redisset, collecta domino multitudine famulorum per devia queque requirentes ipsum tandem in vertice montis iuxta hostium cuiusdam spelunce invenit. Permotus itaque cur solivagus incederet mox in ipsum sagittam toxicatam direxit. Sed statim velut a vento retorta ipsum qui iecerat repercussit. Turbati super hoc cives episcopum adeunt et super re tam stupenda ipsum consulunt. Qui ieiunium triduanum eis indixit et a deo esse querendum admonuit. Quo peracto sanctus michael apparuit episcopo dicens: Noveritis hominem illum voluntate mea suo telo esse percussum. Ego enim sum michael archangelus qui locum hunc in terris incolumem tueri semper statui. Hoc volui comprobare indicio, ipsius loci me inspectorem esse atque custodem. Statimque episcopus et cives cum processione locum adeunt et ingredi non presumentes orationi pre foribus insistebant.

Secunda apparicio est que circa annos domini septingentos et decem accidisse asseritur. Nam in loco qui tumba dicitur iuxta mare sex miliaribus ab urbe abrincensi michael episcopo predicte civitatis apparuit iubens ut in predicto loco ecclesiam construeret et sicut in monte gargano ita et ibi memoria sancti michaelis archangeli celebraretur. Cum autem episcopus de loco in quo ecclesiam construeret dubitaret ab ipso edocetur ut ibi ecclesiam construi faceret ubi thaurum a latronibus absconditum inveniret. Iterum de loci latitudine dubitans iubetur ut in modum in amplitudine statueret quam videret thaurus in circuitu pedibus

profluxisse. Duae autem rupes ibidem erant quas nullatenus vis humana movere poterat. Tunc Michael cuidam viro apparuit praecipiens ei ut ad praedictum locum accederet et ipsas rupes amoveret. Qui accedens tam facile rupes movit ut nihil hic ponderis viderentur. Fabricata igitur ibidem ecclesia de monte Gargano partem pallii quod super altare sanctus Michael posuit et partem marmoris super quod stetit ad suam ecclesiam detulerunt. Cives vero ibidem aquae penuria patientes monitu angeli foramen in quodam saxo fecerunt et tanta aquarum copia promptius emanavit ut usque nunc eius beneficio copiose sustententur. Haec autem apparitio in praedicto loco decimo septimo die kalendarum novembris solemniter celebratur. ¶ In eodem autem loco quod dicitur mons tumba contigisse refertur miraculum. Ille enim mons undique oceano cingitur, sed bis in die sancti Michaelis iter praebens populo accedenti. Sed forte aliquando vim fuit. Cum igitur copiosa turba ad ecclesiam pergeret contigit quandam mulierem gravidam vicinamque partui secum ire. Et ecce magnus impetus unda maris redit et omnis turba timore perculsa ad litus fugit. Sola autem mulier praegnans fugere non valuit sed a maris unda capta fuit. Et archangelus Michael mulierem illesam servavit ita quod et in medio pelagi filium parturivit. Quem in ulnis suscipiens lactavit et mari iterum sibi iter praebente cum puero laeta exivit. ¶ Tertia apparitio est quae Romae tempore Gregorii papae legitur accidisse. Nam cum idem Gregorius propter pestem inguinariam letanias maiores constituisset et devote pro salute populi exoraret, vidit super castrum quod olim memoria Adriani dicebatur angelum Domini qui gladium cruentatum tergebat et in vaginam mittebat. Unde sanctus Gregorius intellexit preces a Deo exauditas. Ecclesiam in honorem angelorum ibidem construxit. Unde et castrum illud usque nunc castrum sancti angeli vocatur. Haec autem apparitio cum alia quae in monte Gargano apparuit cum Sipontinis victoriam dedit octavo idus maii celebratur. ¶ Quarta apparitio est quae consistit in ierarchiis ipsorum angelorum. Nam prima ierarchia dicitur epyphania id est superior apparitio. Media dicitur hyperphania, media apparitio. Ultima dicitur hypophania id est inferior apparitio. Et dicitur ierarchia a ierar quod est sacrum et archos princeps quasi sacer principatus. Quaelibet autem ierarchia continet tres ordines. Nam superior continet cherubin seraphin et thronos. Secunda continet secundum assignationem Dionysii dominationes virtutes et potestates. Ultima continet secundum assignationem eiusdem principatus archangelos et angelos. Et horum ordinationem et dispositionem possumus videre per simile in terreno principatu. Nam ministri qui sunt sub uno rege quidam operantur immediate circa personam regis sicut cubicularii consiliarii et assessores. Quorum similes sunt ordines primae ierarchiae. Quidam vero habent regimen regni in communi non deputati huic vel illi provinciae ut principes militiae et iudices curiae. Quorum similes sunt ordines secundae ierarchiae. Quidam vero praeponuntur ad regimen aliquorum

parans regni ut prepositi balivi et huiusmodi
minores officiales. Et hiis similes sunt
ordines tercie yerarchie. Tres
igitur ordines prime yerarchie acci-
piuntur in hoc quod deo assistunt et
ad ipsum conuertuntur. Ad hoc autem
tria necessaria sunt scilicet summa dilec-
tio et hoc pertinet ad ordinem seraphi-
norum qui interpretantur ardentes. Perfecta
cognitio et hoc pertinet ad cherubin
qui interpretantur plenitudo sciencie.
Perpetua ~~[illegible]~~ comprehensio siue frui-
tio et hoc pertinet ad thronos qui inter-
pretantur sedes quia in eis sedet deus
et quiescit. ¶ Tres autem ordines
medie yerarchie accipiuntur in quan-
tum habent preesse et regere uniuersita-
tem hominum per [illegible]. Hoc autem regi-
men consistit in tribus. Primo in
presidendo. Et hoc pertinet ad ordi-
nem dominationum ad quem spectat
aliis inferioribus preesse et eos in
omnibus ministeriis diuinis dirigere ac
eis omnia imperare. Quod innuitur
zacharie quarto ubi unus angelus
alteri dixit Curre et loquere ad
puerum istum dicens etc. Secun-
do regimen hoc consistit in exequendo.
Et hoc pertinet ad ordinem virtutum
quibus nichil est impossibile exequi
quod imperatur quia eis datum est
posse super omnia difficilia ad ministe-
rium diuinum pertinencia. Et ideo
attribuitur eis miracula facere.
Tercio consistit hoc regimen in ar-
cendo scilicet impedimenta et
infestancia arcentur. Et hoc
pertinet ad ordinem potestatum que
habent arcere contrarias potestates.
Quod significatum est thobie oc-
tauo ubi dicitur quod raphael rele-
gauit demonem in deserto supe-
rioris. ¶ Tres uero ordines ultime
yerarchie accipiuntur secundum quod habent
regimen determinatum et limitatum.
Quidam enim eorum presunt uni pro-
uincie. Hii sunt de ordine princi-
patus sicut erat princeps persarum
qui preerat persis. De quo habetur
danielis decimo. Quidam uero de-
putati sunt ad regimen multitudinis
utpote unius ciuitatis. et hii dicuntur
archangeli. Quidam uero ad regi-
men persone singularis. et hii dicuntur
angeli. Unde et dicuntur minimi
nuncii. ex eo quod eorum ministerium ad
unum hominem limitatur. Archan-
geli uero dicuntur maiores nuncii
quia bonum unius multitudinis
dignius est quam unius hominis. ¶
In assignacione autem ordinum prime
yerarchie gregorius et bernardus
cum dyonisio concordant. quia acci-
piunt penes eorum fruicionem que
consistit in feruenti dilectione quo
ad seraphin. profunda cognitione
quo ad cherubin. perpetua reten-
cione quo ad thronos. ¶ Sed in
assignacione medie et ultime in
duobus ordinibus scilicet principatuum
et virtutum dissentire videntur.
Gregorius enim et bernardus aliam
consideracionem habuerunt. prout
scilicet media yerarchia accipitur
penes prelacionem. ultima penes
ministracionem. Prelacio autem in angelis
triplex est. Preesse enim angelis
angelicis spiritibus et hii dicuntur
dominaciones. Preesse eciam hominibus et

hii dicuntur principatus. Presunt de-
monibus et hii dicuntur potestates.
Et ordo et gradus dignitatis in ipsis
patet. Ministerium autem triplex est.
Unum quod consistit in operando, quod
in denunciando, et in nunciando aut
maiora aut minora. Primum est virtutum,
secundum archangelorum, tertium angelorum.
Tercia apparitio est de qua legitur
in hystoria tripartita. Nam iuxta Constan-
tinopolim est quidam locus ubi olim
dea Vesta colebatur, sed nunc ecclesia
in honore sancti Michaelis est
fabricata, qui etiam locus Michaelium
nuncupatur. Cum igitur quidam nomine
Aquilinus acutissima febre
rubee coleris mota comprehendisset,
etiam medici poculum dederunt,
quod evomuit adeo ut pigmentum
quicquid comederet vel biberet evomebat.
Cum autem vicinus morti esset, ad locum
hunc se duci fecit, credens se illic
aut mori aut languore liberari.
Cui Michael apparens dixit ut
confectionem sibi ex melle et vino
et pipere faceret, et omnia que comederet
ibi intingeret, et sic plenam sanita-
tem reciperet. Quod cum fecisset, plene
liberatus est, cum tamen secundum medicine
rationem contrarium esse videatur talia
pocula colericis exhibere. Hec in hysto-
ria tripartita. ¶ Secundo dicitur
solempnitas sancti Michaelis vic-
toria. Multiplex autem victoria
ipsius archangeli Michaelis et aliorum
angelorum invenitur. Prima est qua
archangelus Michael pro Sipon-
tanis hominibus prestitit. Post aliquod
enim tempus ab invento loco Neapolita-
ni adhuc gentiles contra Sipontinos et Be-
neventanos, qui quinquaginta milibus
a Siponto distant, ordinato exercitu
bellatum veniunt. Cum de episcopi consilio
triduanas indutias petierunt, ut ie-
iuniis triduanis vacarent, et patro-
num suum Michaelem in suum auxilium
implorarent. Tercia autem nocte Mich-
ael episcopo apparens preces dixit exau-
ditas, victoriam affuturam promittit,
et quarta diei hora in hostibus
occurrendum. Cumque occurrentibus
mons Garganus immenso tremore
concutitur, fulgura crebra volant,
et caligo tenebrosa totum montis ca-
cumen obduxit, ita ut sexcenti viri
de adversariis tam ex ferro hostium quam
ex sagittis igneis interierunt. Re-
liqui vero virtute archangeli comperta
ydolatrie relinquerunt errorem, et con-
tinuo colla christiane fidei submiserunt.
¶ Secunda victoria est qua Mich-
ael archangelus obtinuit cum draconem
luciferum cum omnibus suis sequacibus de ce-
lo expulit, de quo exponitur illud
quod legitur Apocalipsis: Factum est prelium
magnum in celo etc. Cum enim Lucifer
dei equalitatem appetiisset, archangelus
Michael celestis exercitus signifer
occurrens ipsum Luciferum cum suis
sequacibus de celo expulit, et in
hunc aerem caliginosum usque ad diem
iudicii retrusit. Non enim permissum
est eis habitare in celo sive in superiori
parte aeris, quia locus clarus et amenus
est. Nec in terra nobiscum, ne nimis
nos infestarent, sed in aere inter celum et
terram, ut cum sursum aspiciunt et vi-
dent gloriam quam amiserunt, inde
dolorem habeant, et cum inferius aspiciunt
et vident homines illuc ascendere unde

ipsi descenderint inde in aera torqueantur
frequenter tamen divina dispensatione
ad terram etiam ad nos descendunt
Unde sicut aliquibus viris sanctis
monstratum est frequenter circa nos vo
litant sicut muscae. Innumerabiles
enim sunt et velut muscae totum aerem
repleverunt. Unde dicit Haymo ut
philosophi dixerunt et doctorum nostrorum opinio
Aer iste ita plenus est daemonibus
et malignis spiritibus sicut radius
solis minutissimis pulvisculis. Licet
autem tot sint tamen iuxta sententiam origenis
eorum exercitum minuimus cum eos vincimus
Ita ut quod ab aliquo sancto viro victus
fuerit deinceps de illo vitio de quo
victus est ipsum non valet temptare
¶ Tertia victoria est quam angeli
cotidie de daemonibus obtinent dum pro
nobis contra eos pugnantes ab eorum
temptatione nos liberant primo po
testatem eorum refrenando. Apoc.
vicesimo de angelo qui daemonem
ligavit et in abyssum misit. Et
Thobie viii de diabolo in deserto
superioris relegato. Ligare enim vel re
legare nihil aliud est quam potestatem
eius refrenare. Deinde eorum
potentiam refrigerando. Quod
significatum est genesis tricesimo
ubi dicitur quod angelus tetigit nervum
iacob et statim emarcuit. Tertio
memoriam dominicae passionis mentibus
nostris imprimendo. Hoc significatum
est apocal. vii ubi dicitur Nolite
nocere terrae et mari neque arbori
bus quousque signemus etc.
Item ezechiel nono Signa thau
in frontibus virorum gementium
Thau enim littera ad modum crucis est

facta et qui hoc signati sunt non
timent angelum percussorem. Unde ibidem
dicitur Omnem quem videritis thau ne occi
datis ¶ Quarta victoria est quam
archangelus michael de antichristo
habiturus est quando ipsum occidet. Tunc
enim michael princeps magnus ut
dicitur danielis xii consurget et pro
electis tamquam adiutor et protector
contra antichristum fortiter stabit. Deinde
antichristus ut dicit glosa apoc. xiii
super illud Vidi unum de capitibus
eius absisum etc. mortuum se finget
et per triduum latens postea apparebit
dicens se suscitatum arteque magica
sublatus cum daemonibus in aera ascendet
et universis mirantibus adorabitur.
Tandem in monte oliveti ascendens
ut dicit glosa super illud 2a ad thessa
lonicenses 2o Quem dominus Ihesus inter
ficiet etc. dum stabit in papilione et
in solio suo in illo loco contra quem
dominus ascendit michael adveniens
ipsum interficiet. De qua pugna et vic
toria intelligitur secundum gregorium illud quod
dicitur apoc. xii Factum est proelium in
caelo michael etc. Illud enim verbum
de triplici proelio michaelis exponitur
scilicet de proelio quod habuit cum lucifero
cum ipsum de caelo expulit et de proelio
quod habet cum daemonibus nos infesta
tibus et de isto ¶ Tertio haec
solempnitas dicitur dedicatio ex eo quod hac
die revelavit locum in monte gargano
a se dedicatum fuisse michael archan
gelus. Reversis enim
sipontinis a caede adversariorum et cum
magnifica potiti victoria adhuc
dubitare ceperunt utrum templum lo
cum ingredi vel dedicare deberent
Tunc episcopus super hoc dicunt

papam pelagium consulendum. Cui ille respondit dicens. Si homo ecclesiam illam dedicare debet hoc maxime die quo victoria data est fieri oportet. Si vero aliter sancto michaeli placuerit ab ipso est super hoc eius inquirenda voluntas. Instantibus ergo papa et episcopo cum civibus triduano ieiunio michael episcopo in hac die apparuit dicens. Non est opus vobis quam ego edificavi dedicare ecclesiam. Ipse enim qui condidi dedicavi. Precepitque ut die sequenti locum cum populo ingredientes precibus frequentarent et se specialem sui patronum sentirent. Dedit etiam et probitate consecrationis signum ut scilicet ab oriente per posticulam conscenderent et ibidem vestigia hominis impressa marmori invenirent. Mane igitur episcopus et universus populus ad locum veniunt et intra ingredientes criptam magnam ibidem et tria altaria invenerunt quorum duo in australi parte posita erant tercium vero in occidentali venerandum quidem et rubeo pallio circumtectum. Celebrans igitur ibidem missarum solempnia cum sacram communionem singuli accepissent omnes ad propria cum immenso gaudio redierunt. Episcopus autem ibidem sacerdotes et clericos delegavit qui iugiter divinum officium celebrarent. In eadem spelunca aqua limpida et nimium dulcis emanat quam populus post communionem potant et diversis egritudinibus sanantur. Tunc summus pontifex hiis auditis hunc diem in honorem sancti michaelis et omnium beatorum spirituum per totum orbem universaliter statuit celebrandum. ¶ Quarta est solempnitas dicta memoria sancti michaelis in qua tamen solempnitate omnium angelorum memoriam agimus et eos generaliter honoramus. Decet namque nos eisdem laudem et honorem impendere multiplici ratione. Ipsi enim sunt custodes nostri, ministratores nostri, fratres et concives nostri, animas nostras in celos portantes et orationes nostras apud deum representantes, regis eterni nobilissimi milites et tribulatorum consolatores. ¶ Primo ergo debemus eos honorare quia sunt custodes nostri. Cuilibet enim homini datur duplex angelus, unus malus ad exercitandum, alius bonus ad custodiendum. Custodia enim boni angeli deputatur homini in nativitate in utero et statim post nativitatem ex utero et semper est cum ipso in adulto. In hoc enim triplici statu necessaria est homini custodia angelica. Nam dum puer adhuc est in utero potest interimi et dampnari. Dum est extra uterum ante adultam etatem potest a baptismate impediri. Dum est in adulta etate ad diversa peccata potest pertrahi. Dyabolus enim in homine adulto rationem seducit per astucias, voluntatem allicit per blandicias, virtutem opprimit per violenciam. Ideo necesse fuit ut bonus angelus eidem ad custodiam deputetur ut hominem erudiat et dirigat contra fallacias, exhortetur et moveat ad bonum contra blandicias et defensat ab oppressione contra violenciam. ¶ Effectus autem angelice custodie in homine quadruplex assignari potest. Primus est ut proficiat

Angeli honorandi sunt [illegible] custodes nostri

[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

animam in bonum conservare(?). Et hoc faciunt angeli in anima tribus modis. Primo omne impedimentum ad bonum removendo. Hoc significatum est exodi 12° ubi angelus percussit primogenita egypti. 2° de pigricia excitando quod significatum est zacharie 4° ubi dicitur. Angelus domini excitavit me quasi hominem qui excitatur a sompno. 3° in via penitencie ducendo et reducendo quod significatum est thobie quinto in angelo qui eum duxit et reduxit. ¶ Secundus effectus est ut non cadat in malum culpe. Et hoc faciunt angeli tribus modis. Primo impediendo peccatum futurum ne fiat. Hoc significatum est numeri xxii° in balaam qui ad benedicendum israhel pergens ab angelo impeditus est. Secundo increpando peccatum ut ab eo quis recedat. Hoc significatum est iudicum secundo ubi cum angelus filios israel de prevaricatione increparet ipsi elevaverunt vocem et fleverunt. Tercio violenciam inferendo ut a presenti peccato eripiant. Hoc significatum est in violenta eductione loth et uxoris de sodomis id est de peccati consuetudine ¶

Tercius effectus est si cadat quod post modum resurgat. Et hoc faciunt angeli tribus modis. Primo monendo ad contricionem. Hoc significatum est thobie xi° ubi ad documentum angeli de felle per quod intelligitur contricio liniunt patris oculos scilicet cordis. Secundo purgando labia ad confessionem quod significatum est ysa. vi ubi per angelum labia ysaie purgantur. 3° gaudendo ad satisfactionem quod significatum est luce xv ubi dicitur quod maius gaudium est super uno peccatore etc. ¶

Quartus effectus est ne tociens vel in tot mala cadat quociens vel ad quot diabolus incitat. Et hoc faciunt tribus modis scilicet potestatem demonis refrenando. concupiscenciam abbreviando et incentiva passionis carnis in membris reprimendo. de quibus supra dictum est. ¶ Secundo debemus eos honorare quia sunt missi [illegible] nostri. Omnes enim sicut dicitur ad hebreos primo sunt administratorii spiritus etc. omnes enim quod nos mittuntur quia superiores ad medios. medii ad infimos. infimi mittuntur ad nos. Hec autem missio competit bonitati divine. In hoc enim manifestatur divina bonitas quantum nostram salutem diligat. dum nobilissimos spiritus qui ei summa caritate adherent dirigit et inclinat ad procurandum salutem nostram. 2° competit hec missio caritati angelice. cum caritas eorum [illegible] sit maxime desiderare aliorum salutem. Unde quasi cum dixisset ysaias Ecce ego domine mitte me. Et angeli possunt nos liberare per eo quod vident nos suo auxilio indigere et malos impugnare. ideo quod ad nos mittuntur lex exigit angelice caritatis. 3° competit hec missio humane indigencie. Mittuntur enim angeli ad inflammandum affectum ad amorem. Unde in figura huius leguntur missi fuisse in curru igneo. 2° ad illuminandum intellectum ad cognicionem. Hoc figuratum est apocalipsi decimo in angelo qui habebat librum apertum in manu sua ¶

Tercio mittuntur ad consolandum in nobis omnem miseriam ... Unde significatum est 3° regum xix° ubi angelus portavit helie panem subcinericium et vas aque et comedit et ambulavit in fortitudine cibi illius usque ad montem dei oreb. ¶ Tercio honorandi sunt quia ipsi sunt fratres nostri et concives. Omnes enim electi assumuntur ad ordines angelorum. quidam ad superiores. quidam ad inferiores. quidam ad medios pro diversitate suorum meritorum. licet beata virgo super omnes sit. Secundum beatum gregorium in omelia in sinmaci videtur. Ita ut ait. Sunt nonnulli qui parva capiunt et tamen hec annunciare fratribus non desistunt. Isti in angelorum numerum currunt. Et sunt qui secretorum celestium summa et capere sufficiunt et nunciare. hii cum archangelis. Et sunt qui mira faciunt signa et valent operantur et hii cum virtutibus. Et sunt quidam qui malignos spiritus virtute orationis sue et vi accepte potestatis fugant et hii cum potestatibus. Et sunt qui acceptis virtutibus electorum merita transcendunt et electis fratribus principantur. Et hii cum principatibus meliorem sortem habent. Et sunt qui sic in semetipsis cunctis viciis dominantur ut ipso mundicie iure inter homines dii vocentur. Unde et ad moysen dicitur. Ecce constitui te deum pharaonis. et hii cum dominacionibus. Et sunt in quibus velut in throno suo deus presidens aliorum facta examinat. quos dum sancta ecclesia regit plerumque de quibusdam suis infirmis actibus cuncta electi iudicant. Et hii cum thronis. Et sunt qui dei ac proximi caritate amplius ceteris pleni sunt. Et hii inter horum sortem intra

cherubin acceperunt. quia cherubin plenitudo sciencie dicitur et iuxta paulum plenitudo legis est caritas. Et sunt qui superne contemplacionis amore accensi in solo conditoris sui desiderio anhelant. nichil iam in hoc mundo concupiscunt. solo eternitatis amore pascuntur. terrena queque abiciunt. mente temporalia transcendunt. amant et ardent atque ipso suo ardore requiescunt. amando ardent. loquendo accendunt. et quos verbo tangunt. ardere protinus in dei amore faciunt. Quid isti nisi seraphin nomen sortem sue vocacionis acceperunt. hec gregorius. ¶ Quarto honorandi sunt angeli. quia ipsi sunt mansionum in celo preparatores. Et hoc faciunt triplici modo. Primo viam parando. Malachie iii°. Ecce ego mitto angelum meum qui preparabit viam ante faciem tuam. 2° per viam preparatam in celum baiulando. Exodi xxiii°. Ecce ego mitto angelum meum qui te custodiat in via et introducat in terram quam promisi patribus tuis. 3° in celo collocando. luce xvi°. Factum est autem ut moreretur mendicus et portaretur ab angelis in sinum abrahe. ¶ Quinto honorandi sunt angeli quia ipsi sunt orationum nostrarum ante deum representatores. Ipsi namque primo orationes nostras deo representant. Thobie xii°. Quando orabas cum lacrimis et sepeliebas mortuos ego obtuli orationem tuam domino. 2° pro nobis ibidem allegant. Job xxxiii°. Si fuerit pro eo angelus loquens unus de milibus ut annunciet hominis equitatem miserebitur eius etc. Item zacharie primo. Et respondit angelus domini et dixit Domine exercituum usquequo non

in secretis celi et vidimus ea que-
bus iamus eo. Iste namque septuagesimus annus est. 2° dei sententiam nobis intimant Daniel ix° ubi dicitur quod gabriel ad eum volans dixit Ab exordio precum tuarum egressus est sermo glosa i. sententia a deo Et sequitur Ego autem veni ut indicarem tibi quia vir desideriorum es De hoc tribus dicit Bernardus super cantica Discurrit angelus medius inter dilectum et dilectam vota offerens et referens dona excitat istam placat illum ¶ Sexto honorandi sunt quia ipsi regis eterni nobilissimi milites sunt quod dicitur Job Numquid est numerus militum eius. Dicimus autem videmus in militibus aliorum regum quod quidam eorum semper in aula regia commorantur et regi assistunt et ad eius honorem et solacium regi cantant Quidam autem civitates et castra regni custodiunt Quidam vero regis inimicos expugnant Ita et horum militum christi quidam in aula regia i. in celo empireo semper regem regum assistunt et ad eius honorem cum iubilatione leticie et glorie semper cantant dicentes Sanctus sanctus sanctus etc Ita benedictio et claritas et sapientia etc Apocalipsis vii etc Alii autem custodiunt civitates suburbia et villas illi scilicet qui nobis sunt ad custodiam deputati custodientes statum virginum continentium coniugatorum et castra religiosorum ysaias lxii Super muros tuos ierusalem constitui custodes etc Alii vero dei inimicos i. demones expugnant Apocalipsis Factum est prelium in celo i. sunt una expositione in militanti ecclesia michael et angeli eius preliabantur cum dracone etc ¶ Septimo et ultimo a nobis honorandi sunt angeli quia tribulatorum consolatores Zacharie primo Angelus qui loquebatur in me verba bona verba consolatoria Item Thobie quinto Forti animo esto etc Et hoc faciunt tribus modis Primo confortando et roborando Danielis decimo Ubi cum Daniel corruisset tetigit eum angelus dicens Noli timere pax tibi Confortare et esto robustus. 2° ab impatientia conservando Psalmus Angelis suis mandavit de te etc. 3° ipsam tribulationem refrigerando et minuendo Et hoc significatum est Danielis 3° ubi angelus domini cum tribus pueris in fornacem descendit et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem

¶ Vita beati Iheronimi presbiteri et doctoris eximii Historia c xlj

Gloriosus Iheronimus presbiter eusebii generosi filius sexto anno imperii magni constantini in oppido stridonis ortus quod a tribus vandalis eversum atque restructum nunc testatur circa ungariam quam quondam pannoniam dicebant situatum Hic beatus Iheronimus cum parentibus romam in pueritia veniens atque ibi vestem christi induit baptismata suscipiens viris insignibus traditur imbuendus

Nam in germania donatum habuit preceptorem. In rethorica victorinum. Sicut victorinus ut augustinus testatur in libro confessionum suarum antequam ad christianam fidem se convertisset multis artis rethorice auream statuam in urbe romana promeruit.

¶ Ieronimus igitur liberalibus in artibus puerilibus incipiens rerum causis studiis operam dabat et ne ut ceteri iuvenes tempus preteritum et fluctuante etate per negligentiam perderet. Aliis ad campos ad ludendum euntibus ipse aliquibus sodalibus qui sue devotioni favebant sibi iunctis criptas martirum et ecclesias sanctas devotionis deo prius intrabat ubi et devotius in oratione genua flectit. Vel id quod a magistris suis audierat studiosa mente recolit. Unde factum est ut donante se domino in brevi tempore omnes qui secum didicerant litteris grecis pariter et latinis superaret. Intendit etiam ab infancia sua ut et ipse testatur maiorum parere preceptis et non habere circa timore. Cumque in urbe roma in liberalibus artibus non haberet equalem hec ut stercora reputans ut christum lucrifaceret probatissimorum monachorum humilitatem sanctitatemque imitatus christi miles efficitur. Deinde cum se super quod sua professione decebat gentilium libris intentum factum esse diceret eo quod se cernens in divinis scripturis sibi viderentur inculti. hoc modo ut ipse ad eustochium scribens testatur ab errore correptus. In media quadragesima gravissima febre correptus sic omnes qui aderant se mortuum putarent subito ex se raptus in spiritu ante tribunal iudicis statuitur. Ubi tantum luminis erat et tanta ex circumstancium sanctorum claritate splendebat fulgor ut proiectus in terra sursum aspicere non auderet. Interrogatus conditionem christianum se esse respondit. Et ille qui presidebat: Mentiris ait Ciceronianus es non christianus. Ubi enim thesaurus tuus ibi et cor tuum. Illico obmutuit et inter verbera nam cedi eum iudex iusserat ita eo conscientia remordente nichil aliud nisi miserere mei domine miserere mei clamabat. Tandem ad presidentis genua provoluti qui assistebant precabantur ut veniam tribueret iuveni et errori locum penitentie commodaret. Exacturus deinde cruciatum si gentilium literarum libros aliquando legeret. Ait enim iudex si se in futurum corrigere vellet a Jheronimus qui sunt deiurare cepit et nomen dei obtestans dicebat domine si unquam habuero codices seculares si legero te negavi. Inter hec sacramenti verba dimissus ad corpus redit et mirantibus cunctis qui aderant oculos in morte aligatos aperuit. tantoque lacrimarum imbre perfusus est ut etiam incredulis fidem faceret de dolore. Et tamen non sopor ille tamen fuerat aut vana sompnia quibus mens humana sepe deluditur quia propter anima remeante cognosset ad vitam scapulas suas livientes reperit et vibicibus plenas vulneribus ita ut usque corpus quid omnia prevaluisse sentiret. Tanto deinde desiderio beatus Jheronimus divinas scripturas legit quanto seculares libros antea non legerat. In quibus etiam usque adeo

profecit ut sicut ait in sclau sua primo in tribus scripturis non habet equalem. Videns igitur papa beati Iheronimi sanctissimam vitam et in omni scientia excellentissimum animum per omnes successive ecclesiasticos ordines promotum, cum esset triginta nove annorum cardinalem in presbiterum ecclesie Rome tytulo sancte Anastasie iuvenem et reverentem ordinavit. Quod dignitatis fastigium multa puritate mentis, gravi abstinentia corporis et omnium morum honestate conabatur adornare. Sed cum idem Liberius papa una cum Constantino imperatore arriano dogmati consensissent, et catholicam fidem simul ambo conarentur subvertere, fortissimus catholice fidei propugnator Iheronimus minime ipsorum minis pressus nec minus terroribus arrianum dogma cepit infringere, et solum datam sibi sapientiam omnem hereticam pravitatem dissipare, nec ictibus penis vel corporis. Tunc nobilis quedam matrona Paula nomine videns beatum Iheronimum in defensione fidei laborare et tantam suam expensam sustinere dispendia angustiam et cepit impendere et de suis facultatibus largiter ministrare. Cuius devotionem et meritum vir prudentissimus intuens frequenter eam et Eustochium filiam eius visitabat ac per eas in divina scientia imbuebat. Mortuo igitur Liberio ipse Iheronimus dignissimus summo sacerdotio ab omnibus acclamatur. Quod et audierunt insolentes clerici quorum pravam vitam indisciplinatamque sepius et ubique non cessabat corrigere Iheronimus sicut dignum summo sacerdotio acclamari arbitrati se eum non posse portare summum sacerdotium quem etiam in minoribus constitutum ferre non poterant. Hoc modo sibi insidias quibus electionem eius impedirent paraverunt. Noverunt enim viri isti beatum Iheronimum consuetudinem esse singulis noctibus matutinalibus laudibus interesse. Unde ut ipsum de incontinentia diffamarent et quasi sese frequenter non negarent esse corruptos, quodam die festo instante quo plurima populi Romani multitudo solebat ad matutinas confluere, vestem muliebrem circa lectum eius iuxta eius posuerunt sperantes et summe desiderantes ut beatus vir errore ductus pro sua veste feminea veste indutus ad ecclesiam perveniret. Nec fefellit visa eos turpis opinio. Nam beatus Iheronimus fraudis ignarus more solito ad matutinum surrecturus vestem mulieris pre manibus suam esse credens suscipiens induit eam in tenebris et ita indutus ad ecclesiam cantum processit. Quo cum venissent adeunt omnes qui fraudis huius machinatores extiterant et quos forte alius ductus tali nocturni temporis nec divinus timor potuit plurimos excitare inter ipsos certus homines diffamia ante alios ad ecclesiam deprehendit. Cumque vidissent eum habitum muliebrem per ecclesiam procedentem subito in clamorem prorumpunt et virum dei digne denotantes dicunt: ubi vir iste hac nocte concubuit? Vere iste est castus ille Iheronimus qui sic scriptis pariter et verbis

non ceſſauit hactenus lubricā vi
taꝫ clericorum corrodere. quaſi ipē
ſolus virginum eſſet gauiſurꝰ au
reola. ſed nunc apud quaꝫ hac no
cte dormiēit. hec qua indutus eſt
tunica veriſſima teſtis exiſtit. Cū
igitur hec hiiſq; ſimilia pueri ſi om
nes cōclamarēt. et vniuerſi qui ī
eccia pn̄tes erāt ad videndū cōcur
rerēt. tūc pmū beatus ihero̅nimꝰ
qua veſte indutꝰ eſſet conſiderās
maliciā puerſoꝝ ɔtra ſe ɔſūmataꝫ
ingemuit. et memor illiꝰ v̄bi dn̄
ci. Si vos perſecuti fuerint in vna
ciuitate fugite ī aliā. roma relicta
ad gregoriū nazāzenū cōſtantino
politane ciuitatis epm̄ virꝫ vtiq; ī
diuiā ſciētia apprime eruditū ɔmi
grauit. Apud quē cū ad tempꝰ in
diuinis lrīs pfectiꝰ erudiēdꝰ reſe
diſſet. pergit in ſyriā. vbi pro
cpe in poſſeſſione euagrij remora
tꝰ malchū monachū et aliqn̄ capti
uū reperit cuiꝰ hyſtoriā pꝰ modū
ſcpſit. Deinde ī egypti hēmū pgra
uit. viſitauit prēs. quorū mores
vitaſq; diligēt ɔſiderās pmū libꝝ
vitaſpm̄ ſm̄ mſtos de eiſd ɔpoſu
it. Tādē et ipē in hēmo reſidēs q̄
grauē peitentiaꝫ egerit. et qn̄tas de
monū tēptatioēs bellaq; ptulēit.
quātaq; alacritate oibꝰ motibus
vicioꝝ reſtiterit in epla ad euſto
chiū v̄giēꝫ ita ſcribēs ipē teſtatur
O quoties inquit ī heremo ɔſtitu
tꝰ. ī illa vaſta ſolitudine. q̄ exuſta
ſol. ardoribꝰ horridū mōachis pre
ſtat habitaculū. putabā me roma
nis itereē delicijs. Sedebā ſolꝰ q̄a
amaritudie repletꝰ erā. Horrebāt
ſacco mēbrē deformia. et ſqualida
cutis ſitū ethyopice carnis obduꝝ
erat. Cotidie lacrime. quotidie ge
mitus. Et ſiquādo repugnātē ſōp
nꝰ īminēs oppreſſiſſꝫ. nuda humo
vix oſſa herētia collidebā. De cibis
vero et potu taceo. cū etiā lāguē
tes aq̄ frigida vtāt. et coctū aliqd
accepiſſe luxurie ſit. Ille igit ego
qui ob gehenne metū tali me car
cere ipē dāpnauerā. ſcorpionū tā
tū ſociꝰ et ferarꝫ. ſepe choris interā
puellarū. Pallebant ora ieiunijs et
mens deſiderijs eſtuabat In frigi
do corpe et āte hominē ſuū iā car
ne pmortua. ſola libidinū incēdia
bulliebāt. Itaq; omni auxilio de
ſtitutꝰ ad ihū iacebam pedes. riga
bam lacrimis. crine tergebam et
repugnantem carnē ebdomadarꝫ
inedia ſubiugabā Non erubeſco infeli
citatis mee. quin pocius plāgo nō eſſe
quod fuerim Memini me clamā
tem diem iūxiſſe cū noctibꝰ. nec
prius a pectoris ceſſaſſe verberibus
q̄ dn̄o impante rediret tranquilli
tas. Ipſam quoq; cellulam meā.
quaſi cogitationū mearum cōſciā
ptimeſcebam. et michimet iratꝰ
et rigidus ſolus deſerta penetrabā
Sicubi concaua vallium. aſpera
montium. et rupium prupta cer
nebam. ibi mee orationis locus.
ibi miſerrime carnis ergaſtuluꝫ.
Et vt michi ipſe teſtis eſt domi
nus deꝰ poſt multas lacrimas. pꝰ
celo oculos inherentes nōnūq̄ vi
debar michi intereſſe agminibꝰ an
gelorum. et letus gaudenſq; can
tabam. Poſt te in odore vngēto
rū tuoꝝ currēmꝰ. Quadrienij ita
q; tpe ſic exacto in pfata vaſta ſo
litudie ſentiēs in ſe btūs iheronimꝰ
oēꝫ carnis voluptatē exuſtaꝫ. et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

motus viciorum domino adiuuã
te eſſe mitigatos · iheroſolimaꝫ re
licta ſolitudie pergit. et accedens
eiuſdem ciuitatis epiſcopum ſan
ctum cyrillum · petyt ab eo vt in
bethleem que eſt ſexto a iheroſo
limis miliario ſita habitãdi locuꝫ
ſibi tribueret · optans ſcilicet vt
prudẽs animal preſepi domini ſui
iugiter adherere · Cui mox quod
deuote popoſcit dignanter conceſ
ſum eſt Vnde catholicorum fret⁹
auxilio puuluꝫ habitationis locel
lum conſtruxit ad portam beth
leem · que ad occidentem conſpi
cit · ibiqꝫ pius pater quinquagin
ta quinqꝫ annis ſecundum iaco
buꝫ et ſecundũ vincẽtiũ quinqꝫgin
ta annis et ſex menſibus reſedit
perſeuerans in ſancto propoſito ·
in abſtinentiſſima vita · ĩ tranſla
tione ſanctarum ſcripturarum ·
Nam in quinqꝫ ydeomatibus tri
tiſſimus erat · vt puta in greco · ĩ
latino · in hebreo · in cyro atqꝫ in
caldaico Que oĩa ydeomata quo
modo qualiterqꝫ didicerit ſuper
fluum puto conſcribere · preſerti
tum in ſuis prologis et epiſtolis
quas multas nimis aduerſus per
ſonas deſtinauit hec omnia dili
gens lector in ſcta reperiet · Sedẽs
igitur in bethlem non inertie atqꝫ
ocio man⁹ dabat · ſed ſemper aut
legit aut ſcripſit aut orauit · aut
cuꝫ ſuis diſcipulis quos fama ſue
ſanctitatis atqꝫ doctrine attraxe
rat · ſcripturas diuiãs diſſeruit ·
vel tranſlationi vacauit Siquidẽ
totam bibliaꝫ de hebreo in latinũ
nedũ veriſſime quietiã ornatiſſime
tranſtulit · et fere ſuper omnes li
bros qui in canone continentur
elegantiſſime ſcripſit Epl'as ad di
uerſas perſonas omni doctrĩa ple
niſſimas miſit · libros mltos com
poſuit · Elegãtia ſtili atqꝫ dictami
nis fere omẽs catholicos ſcripto
res vicit Hereticoruꝫ prauis dog
matib⁹ ita fortiter atqꝫ catholice
reſtitit · vt non imerito heretico
rum malleus et grauiſſimus perſe
cutor diceretur · preſertim cũ nul
lius amicitiam tã caram habuerit
quam heretica prauitate infectue
mente non reperit · Indignuꝫ eũ
arbitrãs ſuo amore qui hoſtis ve
ritatis exiſteret Tam graui abſti
nẽtia et labore corp⁹ macerabat vt
virib⁹ oĩb⁹ deſtitut⁹ i ſtrãtu ſuo fre
quẽt decũbẽt · et ñ niſi fune trabe
ſuſpẽſo ſe poſſꝫ ad mõaſterij offici
a adimplẽda erigẽ · De cui⁹ abſtinẽ
tia ſic loquitur aug⁹ . Quinqꝫgin
ta ãnis vinũ et ſicerã aliqualiẽ nõ
guſtauit · ab õni carniũ et piſciuꝫ
eſu ita ſe abſtinuit qꝫ vix ea noia
re audebat Coctũ nõ niſi i vltia e
gritudie bis comedit Cilicino ſacco
cãnẽ velut ethiops macerãs · de ſu
per pãno viliſſio ſe tegebat Nõ niſi
ſel' fructib⁹ aut herbaꝝ folijs ſiue
radicib⁹ paſt⁹ i die Ita leuiſſia fle
bat venialia peccã · vt qs eũ eſtiaſſꝫ
hoieꝫ itẽmiſſe Ter i die ↄtinue car
nẽ ſuã diris vbẽib⁹ flagellabat · i
ta qꝫ ex ei⁹ corpe riuuli ſãguis ef
fluebãt Tẽp⁹ me narrãte deficiet
ſi oẽs hui⁹ ſciſſi pris labores vtu
teſqꝫ veli edicẽ · q̃ ita fidelit i hys
q̃ vtilitatẽ vniũſal' eccl'ie cõcerne
bãt laborauit acſi ad nl alid ſe na
tũ eſtiaret Vñ etiã officiũ eccleſiaſ
ticũ pt cãtũ ordiatiſſia diſpoſitiõe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dicendum inſtituit. Porro cum
olim in eccīa vnuſquiſqꝫ caneret
qđ volebat. theodoſi9 impator da
maſū papā rogauit. vt alicui do
cto viro eccleſiaſticum officiū cō
mitteret ordinandū. Ipſe ergo ſci
ēs beatū iheronimuꝫ in lingua la
tina greca atqꝫ hebrayca erudiſſ
ſimū. eidē hoc faciendū commiſit.
Iheronim9 ergo pſalteriū per fe
rias diſtinxit. et vnicuiqꝫ ferie no
cturnū ꝓpriū aſſignauit. necnō et
glīa patri ī fine cuiuſlibet pſalmi
dicēdū īſtituit. Deinde etiā epl'as et
euāgelia p anni circulū in miſſis
decantāda ceteraqꝫ ad officiuꝫ p
tinētia rationabiliter ordinauit.
Que cum omnia ꝯpleuiſſꝫ miſit a
bethleem ad ſūmū ꝑōtificem. qui
vna cū cardinalibus vniuerſa ap
ꝓbauit. et ꝑpetuo ſeruāda p̄cepit
¶ Demiqꝫ cum quadā die aduespe
raſcēte btūs iheronim9 cū frībus
diuinas ſcripturas tractaret. ſub
tribus claudicās quarto ſuſpēſo
pede ingēs leo cenobij clauſtra in
greſſus eſt. Quo viſo fratres per
territi ac pauidi fugere. Sāctus ve
ro iheōnim9 velut aduētāti hoſpi
ti intrepid9 obuiauit. Qui dū ſibi
mutuo appropinquaſſēt quia leo lo
qui nō poterat. leſā ſentib9 plan
taꝫ ſanctiſſimo pri frequēt oſōdit
Vocauit frēs. leonis pedeꝫ ablui
iuſſit. et qmodnā leſionis ī eo hēret
anxiū animal īquiri mādauit. Qđ
dū facerēt ſpinis leſaꝫ plātā inue
niūt. adhibēt medicamēta. et ce
leri9 vulnerati pedis leſuraꝫ ſana
uerūt. Leo igit̄ cū ſe ꝯualuiſſe pio
fratꝝ cōcilio aduertiſſꝫ ōni beluie
feritatis depoſita rabie cepit int̄
eos vltro citroqꝫ quaſi domeſticū
animal āmbulare. Hoc igit̄ cogni
to btūs iheronim9 ſic fratrib9 ait
Eya fratres ſtudioſe queſo ꝑpen
dite. quid huic leoni ꝓ nr̄is vtili
tatib9 deſeruituri opis iniūgam9.
qꝛ nō ꝓ ſui pedis ſanitate huc ad
nos eū dn̄s miſit. q̃ ſī nob̄ euꝫ po
tuiſſꝫ ſanaſſe. ſꝫ magis vt miro ꝓ
digio nrē vtilitati ꝓuideret. Tūc
igit̄ participato inuicē cōcilio ī cō
mune ſtatuerūt. vt aſinū qui ſb̄
magno ſue poſitiōis piculo mona
ſterij ligna ferre cōſueuerat. et
paſcua viſitare. ſollicit9 cuſtos eū
tē deduceret. cuſtodiret paſcētē.
reduceret reuertētē. Quod offici
um ſibi a beato iheronimo iniun
ctū leo ſollicitiſſie adiplē ſatagit.
Educit aſinū paſciturū paſcētem
more ꝓuidiſſimi paſtoris diligētiſſie
cuſtodit. iam paſtū letus reducit
Interea dū hec dilatato tpe gere
rent̄. educto quodam die ad loci
paſcua azino. graui leo vltra mo
dū ſompno p̄ſſ9 paululū obdormi
uit. Quo dormiente mercatores
qui olei emendi cauſa egiptū per
recturi erāt. p̄dictum vidētes azi
nū īiq̃ ſurrepēte cupiditate eum
furtiue rapierūt. ſecūqꝫ duxerūt
At expgefact9 leo. azinū ſuū que
rēs nec tamē īueniēs. tāto ꝯſtrxi
ct9 crimiē nō modica pte diei huc
illucqꝫ rugiēs p̄ aguſtia diſcurre
bat. Sꝫ cū oīs īueniēdi azini ſpes
fuiſſꝫ ablata. ad mōaſterij ianuaꝫ
remēs pſtitit. et ꝯſci9 culpe nō au
ſus ē ingredi. quo p̄9 cum azello
intrare ſolebat. Quē frēs ab ſqꝫ
azino vidētes āte mōaſterij ianu
as morari. et qꝛ nō ſolita fuerat

hora reuerſus · aſinum ſuum inſti
gāte fame comediſſe ſuſpicati ſūt
Quapropter nolētes ei ꝯſuetā ānonā
tribuē dicebāt · Vade et reliquū aſi
ni qđ tibi remāſit māde · tuāq̄ in
gluuiē reple · Licꝫ hec illi dicēnt ·
ignorabāt tamē · vtꝝ hoc malū fe
cerit · aut nō Exeūtes igit̄ ad loci
paſcua cū nullū indiciū ꝯmeſti aſi
ni īueiſſēt ſtuduerūt hoc iheroīo
nūciaē Qui rogātes frēs ne leonē
abicerēt aut exacerbarēt iuſſit vt
ſolito moē ſibi ānonā tribuerēt · et
ligna qui aſinus portaē conſuēat
leoni portāda de cetēo colligarēt
Leo itaq̄ dū ad aliquot dies offi
ciū ſibi cōmiſſū diligētiſſie obſeruar
etꝫ · eſſetq̄ tēp9 eoꝝ q̄ aſinū furati
erāt eadē via remeādi · diuinitus
quodāmō īſpirat9 · exiuit ad agꝝ
hac illacq̄ diſcurrēs · noſſe plei9
cupiēs · an aliquid de ſuo aſino ꝑci
pere potuiſſꝫ Qui fatigat9 nimiuꝫ
q̄nq̄ ad publici itineris ſublimē lo
cū ꝯſcēdit Quo dū anxius vt pote
rat circūſpiciēdo ꝑſiſtēt · cernit ꝓ
cul veiētes ꝯtrā ſe hoīes cū onuſtis
camel' · quos aſin9 ſu9 diu q̄ſit9 ꝑ
cede bat Mos quippe hoīm illoꝛuꝫ
erat · vt lōgi9 precturi cū camelis
aſinū funē cameloꝝ collo geſtāteꝫ
p̄cedē faciebāt Vidēs igit̄ leo ꝓpi
us accedēs aſinū ſuū ſeuū rugiē s
cū igēti ſtrepitu i negociatores il
los irruebat · neminē tn̄ ledēs eo
rū in fugā tātū cōpellebat · Cūq̄
oīb9 relictis velut demētes p rura
diſcurrerēt · leo tribilit̄ rugiēs et p
cutiēs cauda trā fortit̄ ꝑtritos ca
melos ſicut erāt onuſti ad monaſ
teriuꝫ ire coegit · Quo viſo iuſſit
beatus iheronimus fratribus · vt
ſe ad hoſpites qui venturi erant
benigne recipiēdos pararēt · In
terea cepit leo p monaſteriū let9
huc illucq̄ diſcurrere ſingulorum
fratrū ſe veſtigijs ſternens · et q̄ſi
de ꝑpetrata quā nō fecerat culpa
cauda alludens veniā poſtulabat
Frēs igit̄ penitētiā illi9 vidētes di
cebāt · Ecce paſtorē nrm̄ quē pau
loante vt voratorē dāpnabam9 ·
cū q̄ꝰto eū honore ad nos mittere
dignat9 ē dn̄s · his ita factis vene
rūt negociatores et hūilit̄ ſe pedi
b9 ſcī iheronimi ꝓſternētes veniā
de futuro poſtulabāt · Quos btūs
iheronim9 āmonēs ne de cetero q̄
ſua non eſſent acciperent · p̄cepit
vt reficerētur · et acceptis ſecum
camelis in pace abirēt Tunc illi ·
Neq̄ inquiunt hic cibū neq̄ que
ſūt nrā accipiemus niſi mediū qđ
attulerūt cameli oleū ſuſcipiatis ·
et deinceps pollicemur nos nrōſq̄
heredes vobis vrīſq̄ ſucceſſorib9
oī āno olei mēſurā hyn eē daturos
Quā peticionē licet inuitus btūs
iheroīm9 īpleri p̄cepit Et ſic nego
ciatores ſūpto cibo ꝓfecti ſūt · Tā
dē in ore ſpelūce vbi dn̄s i p̄ſepio
iacuit monumētum ſibi conſtitu
it · vbi expletis ānis xcix · vltima
die ſeptembris hora completorij
ſpirituꝫ in manus domini tradit
rus omnes fratres ſuos circa ſe fe
cit cōgregari · quoꝝ vultus luctu
graues intuens vt pius et miſeri
cors pater pauliſper reſolutus in
lacrimas ait · Ceſſēt q̄ſo dulciſſimi
frēs gemit9 · et cohibite lacrimas et
mecū i dn̄o gaudeatis · qm̄ ecce tē
p9 acceptabile · ecce dies iubilacō
nis et leticie p̄ oīb9 dieb9 vite mee

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

in quo miſericordiſſimus de⁹ me⁹
aīaꝫ meā hacten⁹ ī hac valle lacri
maꝝ detētā ad regnū celeſte pdu
cere ab eťno diſpoſuit Exuite igi
ƺ ſtatī corp⁹ meū et nudū me ī ťrā
collocate · ⁊ ſolo ſacco quo vſ⁹ ſū
me tegegētes ſic iatē pmittite Ad
hec v̓ba oēs ī flet⁹ et vlulat⁹ reſo
luti, ſacroſanctū ei⁹ corp⁹ nudaue
rūt · ita ſqualidū et deforme abſti
nētys · ꝙ ītuētib⁹ ťribile videbať ·
nā tāta erat affectū macie vt oīa
oſſa ei⁹ poſſēt dinumerari · ſic v̓be
rib⁹ cruētatū · vt lepſi alicui⁹ cor
p⁹ videť Cū igiť ſic nud⁹ ⁊ reſupi
n⁹ vir dm̄ ī ťra iaceť deuotiſſimū
atqꝫ lōgiſſimū ſmonē fr̄ib⁹ fecit ·
Quo finito voce io cūda ꝯuerſ⁹ ad
frēs dixit · Accedite huc vt tangā
vos filioli mei āteq̄ꝫ moriar · Qui
cū appīq̄ſſet ſingulos brachys vt
pote meli⁹ poteat āplectēs · pacis
oſculū artiſſie iꝑmebat · Quo fcō
corp⁹ xp̄i ſibi p̄cepit afferri Qđ v̄
bi vir dei vidē potuit auxiliātib⁹
ſibi fr̄ibus ſe in ťrā ꝓſtrauit · cū la
crimis clamās · Dn̄e q̄s ego ſū vt
ſim dignus vt intres ſub tectum
meuꝫ · Meruit hoc peccōr homo?
Certe dn̄e nō ſū dignus · ſƺ in miſe
ricordia tua ꝯfiſ⁹ ad te venio · et ſic
erigens ſe flexis genibus cunctis
eū tenētibus magnis eiulatibus ⁊
ſuſpirys · q̄ꝫ pluries pcutiēs pect⁹
ſuū dicebat · Tu es dn̄e deus me⁹
tu altiſſimū et nouiſſimū refugiū
meū · veni nūc ad me · ⁊ ſic ſtringe
me tibi · vt ego te n̄ deſerā · nec tu
me deſeras ineťnuꝫ Hys multiſqꝫ
alys cōpūctis ⁊ deuotiſſimis verbi
finitis corpus dn̄i ſuſcipiēs ad ťrā
ſupinus reuertiť · et pre deſiderio
cupiens eſſe cum xp̄o mortem ad
uocans ait O mors iuſtiſſima pia
bonis ⁊ aſpera malis · tu mal' das
ſupplicium · tu iuſtis tribuis phēne
pmiū Veni ſoror mea · ſpōſa mea
aīa mea · o dilecta mea · indica mi
chi quē diligit anima mea · ⁊ duc
me ad deū meū de hac valle miſie
Et hys dictis manus in modū cru
cis ſupra pect⁹ tenēs canticū ſyme
onis ꝓut potuit decātauit. Quo
finito ſubito cunctis qui aderant
cernentibus tāta in loco ī quo ia
cebat · di-uinitus lux eluxebat · vt
inſtar ſolis radys ſplendor oculos
intuētiū reuerberaret · ne aliqua
tenus poſſēt morientē iherominū
intueri Qua quidem luce ad horā
permanente · circumſtantiuꝫ qui
dā agmē angelorum ibidem vide
runt vndiqꝫ diſcurrentium · Qui
dam vero angelos non viderūt ·
ſed vocē lapſam celit⁹ audierūt
ſic dicentem Veni dilecte mi tem
pus eſt vt mercedem accipias ꝓ
laboribus quos mei cauſa viriliť
ſupportaſti · Quidam tamen nec
angelos viderunt · nec hanc audi
erunt vocem · ſed tantum beatuꝫ
iherominum ad hec verba reſpon
dentem audierunt et dicentem ·
Ecce ad te venio pie ihesu ſuſcipe
animam quaꝫ tuo ſanguine rede
miſti · Tunc ſubito lux illa clara
diſparuit · et illa ſanctiſſima ani
ma celos glorioſa cōſcendit · Tan
tus deniqꝫ recedente illa ſanctiſſi
ma anima odor percipiebatur in
loco illo ad non modicos dies vt
nullus ſimile vnq̄ꝫ pcepit Eadem
igitur hora qua glorioſus ihero
nim⁹ de hac vita migrauit · contigit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vt cyrillus epiſcopus deuotius in
ſua cella orationi incumberet Qd
dū facēt ſubito in ſpiritu raptus
vidit quoddaʒ ſpecioſiſſimū iter a
cella in qua vir beatus defunct9
eſt vſqȝ ad celuʒ ꝓtendere · quod
adeo pulchrum erat vt pre admi
ratiōe et ſtupore tanti decoris ve
lut in amentiā vertebatur · ꝛ pau
liſper ſui ipſi9 oblitus huc illucqȝ
auxios oculos reuoluebat Et ecce
angelorum maxima multitudo a
monaſterio veniebat · alternatim
tam dulci melodia reſonātiuʒ · vt
ad voces eorum celū et terra vide
retur pſonare Ferebāt etiā ſingu
li āgeloꝝ accēſos cereos in ſingul'
maib9 · ita vt ad claritatē tāti lu
mis ſol' radij caligmē quādā pati
viderēt · Sed qd? Addit āmiratioī
āmiratio · Ad celos itaqȝ v̓tēs o cu
los ſāct9 cyrillus · nō minorē ange
loꝝ ēmit numeꝝ mō ſili' iſtis obui
aʒ veiētiū Qui dū rei hui9 auxius
expectaret euētum · libēt aliqͣ de
hac re interogaſſʒ · ſʒ ita eū ſtupor
oppſſeat · vt qd faceret ignoraꝛʒ
At illo diuti9 expectāte tādē vidit
gl'oſi iheroīmi animā i illa ꝓceſſio
ne p̄ oīb9 q̄ p̄ibāt et q̄ ſeqbāt clarꝰ
us reſplēdētē ꝛ ad cui9 erat dexte
rā ſaluator noſter xp̄c dn̄s cū eo
parit veiēdo · Que cū appīqſſʒ ad
locū vbi erat cyrill9 figēs greſſum
et beniuolētiſſimo vultu ītuēs eū
dixit · Agnoſcis ne me cyrille? Ad
quā ille · Nō noſco. Quis em̄ tu fe
liciſſie hoim. q̄ tāto p̄ ceteris hōre
refulges? Et illa De iheroīo aliq̄
tibi vnqͣ fuit ɔgnitio? At ille Cer
te · quē noias ſingulari affectu di
ligo caritatis Sʒ q̄ſo tu ne es ille?

Et anima · Eius ſum anima que
glaʒ iā obtīeo quā ſēp exoptabā
Ad meos ergo filiolos pge · et q̄
vidiſti eis nuncia. vt a luctu deſi
nāt et mee felicitati poti9 ɔgtulēt
Et hys dictis oīs illa btā viſio diſ
paruit · ꝛ cyrill9 rediēs ad ſeipſuʒ
p̄ ieffabili gaudio p totā illā noc
tē nō potuit a lacrimis cohiberi Se
pultū ē igit ſactiſſimū corp9 ei9 in
ſepulchro qd ſibi viuēs in ore ſpe
lūce fecerat p̄parari . Anno dn̄i q̄
dīgētēſimo viceſio ſcdo vel t̄cō ·
etatis vero ſue · xcix · vltimo die
ſeptēbris hora cōpletoꝛ · Sed dū
lōgo p9 tpe v̄erādi doctoris corp9
in p̄dicto loco ſecreti9 et abſqȝ ho
nore debito remaneret · reuelāte
btō iherōnimo a quodā monacho
romā deductuʒ ē · vbi nūc in pace
dn̄i requieſcit Cui placuit miracu
la que dn̄s p9 mortē hui9 gl'oſi ihe
ronimi ſuis meritis facere digna
tus ē pfecti9 noſcere legat obitū
eius et mira inueniet tamqȝ glo
rioſā vt nō īmerito p̄ miraculorū
gloria glorioſus iheronimus ab ō
nibus vocitetur ·

Vita ſancti remigy cōfeſſoris ·
Hyſtoria · cxlij ·

POſt vidictā ſceleꝝ q̄ a do
mino facta ē i cerde gallia
rū pſequēte vandaloruʒ
crudelitate · cū dn̄s eiſd miſereri
decreuiſſʒ p̄hulē ſcdm cor ſuū remi
giū eiſdē hoc mō ſuſcitauit ¶ Erat
vir qdā venerabilis nomie mōta
ni9 monach9 in recluſiōe ſolitariaʒ
vitā ducēs. tāteqȝ ſanctitatis vt
nōnūqͣ āgelicis viſioib9 intēēt ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Js cum pro pace eccleſie gallica
ne que diuerſis afflictionibꝰ vexa
batur diuinā clementiā indefeſſis
precibus exoraret · nocte quadam
cum poſt orationem feſſa membra
paululum ſopori dediſſet · ſubito
choris interfuit angelorum · Jnt̄
cetera autē que in beato illo cho
ro audiuit · ceperunt etiam ſpiri
tꝰ illi de eccleſie gallicane deiecti
one inter ſe queritare dicentes ·
quia iam tempus eſſet miſerendi
eius · duplicia enim receperat pro
peccatis ſuis · Jllis autem ita con
ferentibus ſubito affuit vox de ce
lo prolapſa dicens · Dominus pro
ſpexit de excelſo ſuo vt audiret ge
mitus cōpeditorū · Ecce cilinia cō
cipiet filium nomine remigium ·
quem iam ſaluandus populus co
mitetur · Erat autem cilinia femi
na religioſa ītenta pijs operibꝰ ·
que licet corpore teneretur in mū
do mente tamen conuerſabatur
in celo · Vir autem venerabil' mō
tanus tanta conſolatiōe accepta
cilinie diuine clementie oraculum
innotuit · Cui illa Quomodo inq̄t
fieri poteſt vt ego iā anus lactē ·
cum michi muliebria defecerint ·
et dominus meus emilius vetulꝰ
ſit · Scias inquit ille ꝙ poſtq̄ ab
lactaueris puerum · de lacte tuo
punges oculos meos et lumen re
cipiam · Concipitur ergo futurus
xp̄i pontifex · atq; mater pia quē
concepit feliciter filium genuit ·
nomenq; illi remigiꝰ ſicut iuſſa fu
erat illi imponi fecit Quo ablacta
to punxit cilinia montani oculos
lacte proprio et ſtatim illi lumen
amiſſū reſtituitur · Traditus eſt
autem puer a parentibus ſcole lit
teris imbuendꝰ · atq; in breui tē
poreoibus coeq̄uis ſuis doctior ip
ſe effectus ē Studebat quoq; teno
ros ānos morꝝ maturitate vince
re · turbas frequentiū populorꝝ vi
tare · et ſicut a mōtano didicerat
in vita ſolitaria dn̄o deſeruire ·
Cuꝫ aūt ad vigintiduos etatis ſue
ānos peruenisſet · defuncto bennadi
o remenſi archiepiſcopo · omnium
votis ad pōtificatus culmen rap
tus potiꝰ fuiſſe dinoſcit̄ ꝙ electꝰ
Cūq; vir dī trepidus hoc aut culo
vrgeri ꝯſpicēt de infirmitatis ac e
tatis ſue tp̄e ꝯq̄ri cepit · et q2 eccle
ſiaſticꝰ ordo ꝑciperet · neminē ad
huc tā infirme etatis ad tāti culmē
honoris debere ſuſtolli · Sꝫ cū ꝑpl's il
li nō acquieſceret · ipē etiā ſūma
ꝯſtātia cōtradicēt · videntibus cun
ctis q̄ aderāt · ſubito ſup viri ſācti
verticē noui lumīs radius deſcēdit
Jnſup capiti ſuo ſacri vnguinis
ſenſit infuſū liquorē quo totuꝫ ca
put eiꝰ ē delibutū · Acceptis ergo
talibus ac tātis auſpicijs diuinis
deinceps timuit ꝯtraire ſtatutis ·
Jtaq; pꝰhita oī dubitatiōe · vna
nimitate epōrum remēſis ꝓuītie
remorꝝ ꝯſtituit̄ archiep̄s · Vbi re
ꝑte apparuit tā ydoneus atq; in
oī v̄tute pfectꝰ · ac ſi officio ad qd̄
nouit aſcēdēat iugit̄ ꝑfuiſſꝫ Emi
nebat ſiq̄deꝫ ī āmiratiōe oīm ſicut
citas ſup̄ mōtis verticē poīta Sic
q2 ī ſe recoluit oīm ḡtiarꝝ v̄tutes
vt vix pauci tenerēt ſigulas · quo
mō ille īpleuit vniuerſas · ¶ Jnt̄
hec aūt oīa ſtudebat vir beatus ia
ctātie fugē viciū · ſ nō potuit ī eo
gratia latere ſuperna Adeo vt nō

ſolum beluina hominum corda do
maret ad conſuetudinem verum
etiam aues · vt innocentia primi
ade ī iſto ſancto viro reformata
videretur · Cum enim cum dome
ſticis ſuis contingebat illum ſecre
tius habere conuiuium · et delec
taretur in hylaritate carorū · de
ſcēdebant ad eum intrepidi paſſe
res · et in manu eius ipſius mēſe
reliquias colligebant Diſcedebāt
alij ſaturi · alij ſaturādi accedebāt
Sic manſueſcebat feritas auium
in operatione virtutum ¶ Ac
cidit autem quodam tempore vt
paſtorali ſollertia ex more prochi
as circuiret · vt ſi quid de cultu di
uino negligeretur ipſe corrigeret
Dum autem ad quandam villam
veniſſet · quidam cecus occultātis
ſe demonis inuaſione poſſeſſus ō
pem ab eo miſericordie poſtulauit
Tunc miſertus eſt illius remigius
et facta oratiōe cecis oculis lumē
priſtinum reddidit · et ab eo pote
ſtatem immundi ſpiritus effuga
uit · opemqꝫ victus petitam pau
peri tribuit · Atqꝫ ita dum ab eo
ſola ſubſtantia petitur · triplex be
neficium obtinetur · ¶ Quadā
etiā vice humani generis aduer
ſarius immiſſione ſua demonum ci
uitatem ſuccendit · Atqꝫ iā pene
ciuitatis pars tertia combuſta e
rat · atqꝫ quod adhuc reliquum e
rat victrix flamma lambebat ·
Quod cum beato nunciaretur re
migio · ſubito ſe proſtrauit in ora
tionem · Et inde ſurgens concito
curſu venit atqꝫ facto ſigno crucis
ſe igni oppoſuit · Statim illud incē
diū velut reatu cognito · cepit āte

viri dei preſentiam fugere · Quod
vir domini ſemper inſequebatur ·
totūqꝫ flāmarū globum ante ſe fu
gientē per portā expulit · atqꝫ ci
uitatem ab incendio tanto liberā
uit · ¶ Cum puellam quandam
obſeſſam ab infantia parētes ad
limina apoſtolorū deducerēt · au
dita in illis partibus fama ſancti
benedicti abbatis · ad eundem illā
cum deuotione detulerunt liberā
dam Sed nec ieiunijs nec oratiōi
bus quicꝙ̄ in eius liberatione ꝓ
fecit · Hoc nāqꝫ reſponſū antiquꝰ
hoſtis reddidit ꝙ nūqꝙ̄ alterius ni
ſi beatiſſimi remigij orationibus
poſſet expelli · Tunc parentes cū
litteris ipſiꝰ beati benedicti · ſimul
etiam gothorum regis alarici · cū
vincta puella ciuitatem renorum
adierūt · ¶ Beatꝰ aūt remigius
pꝰ diutinā reluctationē atqꝫ indig
nitatis ſue ad tantū opus aſſertio
nē · victꝰ tādē parentū lacrimis
et precibꝰ populi · orōnē fudit ꝓ
filia · Deinde verbi precepit imperi
o vt iniquus per quod ingreſſus
fuerat diſcederet · et xp̄i famulā
relaxaret Itaqꝫ cū obſceno vomi
tu p os qđ intrauit egreſſꝰ ē · Sed
paulopoſt diſcedēte epiſcopo libe
rata puella nimio fatigata labore
ſpiritū exalauit · Qđ vt audiuit
fleēs aſſerebat ſe homicidij reū nō
cōtuliſſe remediū · Victꝰ iterū p̄ci
bꝰ ad baſilicā ſancti iohīs baptiſ
te regreditur vbi corpꝰ iacebat ex
anime · ibiqꝫ effuſo lacrimarū ym
bre ſuſcitauit mortuam quam pri
us ſanauit egrotā · ¶ Hic be
atus pontifex regem et gentē frā
corum ad fidem conuertiſſe dicit ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Habebat enim rex ludouicus vx
orem nomine rothildimam criſtia
niſſimam · que virum ſuum ad fi
dem conuertere nitebatur ſed ne
quibat · Que cum filium genuiſſꝫ
multis precibus vix a rege obti
nuit et filium baptizari fecit Qui
cum baptiſatus eſſet ſubito defun
ctus eſt · Tunc rex ayt Nūc appa
ret quia criſtus tuus vilis eſt de
us · qui eum per quem fides eius
poterat ſublimari in vita cōſeruā
re non potuit . Cui illa Immo in
hoc a deo meo me valde diligi ſen
tio · quia primū fructū vētris mei
ipſum receipiſſe cognoſco · qui re
gnum infinito melius tuo filio
meo largitus eſt · Concepit iteruꝫ
regina · et alium pariēs etiam ip
ſum cum multa inſtantia baptiſa
ri procurauit · Sꝫ ecce ſubito plu
rimum infirmatur · ita ꝙ de eius
vita deſperatur · Dixitq; rex vxo
ri Vere debilis eſt de9 tuus q̄ nul
lum in ſuo nomine baptiſatum in
vita conſeruare poteſt · Nam ſi
mille genueris et omnes baptiſa
ri feceris cuncti peribunt Puer ta
men conualuit ita ꝙ patri in re
gno ſucceſſit · ¶ Contigit autem
vt bellantibꝫ contra ſe alemānis
et francis lodouici exercitus ni
mium corrueret . Atuero conſili
arius regis aurelianus videns re
gem anxium · ait ad illum · Domi
ne mi rex · crede nunc domino ce
li quem domina mea rothildina
predicat · et dabit tibi ipſe victo
riam · Tunc rex eleuatis in celum
oculis dixit · Iheſu xp̄e quem ro
thildis predicat tuum auxiliū de
uotus iploro · et ſi michi victoriaꝫ
de hoſtibus dederis in te credā et
in tuo nōie baptiſabor Inuocaui
enī deos meos · et vt experior elō
gati ſunt ab auxilio meo · Cumq;
hec clamās oraſſet · alemanni in
fugam verſi ſunt · Et videntes re
gem ſuū interfectum lodouici ſe
ſubdunt poteſtati dicentes · Par
ce dn̄e rex ne pereat populus tu9 ·
plus iam tui ſumus · Sicq; facta
victoria ad reginā rex redijt · nar
rans qualiter per inuocationē no
minis criſti victoriā accepiſſꝫ Tūc
illa ſanctum vocauit remigiuꝫ vt
regi viaꝫ ſalutis p̄dicaret · A due
niēs auteꝫ ſāctus regi ſalutis vi
am predicauit · et ad baptiſmi ſu
ſceptionē hortat9 eſt Statuto igi
tur die via eundi ad baptiſteriuꝫ
a domo regia preparat̄ · veliſq; ac
cortinis depictis ex vtraq; parte
protēditur · et deſuper adumbra
tur · platee ſternūtur . et eccleſie
componuntur · Sicq; precedentibꝫ
crucibus cum ymnis et canticis ·
ſanctus pontifex manum tenens
regis pergebat ad baptiſteriuꝫ ·
ſequente regina cum populo vni
uerſo · Igitur ſanctificato fonte
cum criſma defuiſſet . clericus enī
qui criſma deferebat a populo cir
cumſeptus eſt vt ad fontem veni
re nequiret · pontifex ſanctus o
culis ac manibus in celum erectis
tacite cepit orare cum lacrimis ·
Et ecce columba ſubito aduenieñs
niue candidior attulit in roſtro ā
pullulam admſtar nucis criſma
te ſancto repletam · Accipiente
autem epiſcopo ampullulaꝫ mox
ſpecies columbe q̄ ei criſma diui
no imperio deferebat diſparuit

Igitur baptiſatus rex cū duabꝰ
ſuis ſororibus· et de exercitu eius
tria milia virorum exceptis puul
et mulieribus Et factum eſt gau
dium magnum in die illa angelis
ſanctis in celo et in hominibus de
uotis in terra Baptizatus autem
rex plurimas poſſeſſiones per di
uerſas prouintias ſancto remigi
o tam ipſe ꝙ diuerſi franci poten
tes dederunt· quas ille diuerſis ec
cleſijs tradidit · ne eum franci cu
pidum rerum temporalium· et ob
id ad xpianitatē eos vocaſſe pu
tarent· et ita fidem et ſanctū ſa
cerdotium vilipenderent Magnā
etiam partem eccleſie ſancte ma
rie in clauſtro laudumi clauati vbi
nutritus fuerat tradidit Ibiqꝫ ge
nebandum nobilem atqꝫ eruditū
qui relicta vxore· ſcʒ nepte ſācti
remigij vitam religioſā expetie
rat epiſcopū ordinauit· Qui ge
nebandꝰ plus ꝙ neceſſe fuit de an
te acta vita et gradus ſublimita
te confidens · incaute vxorē ſuā
quam relinquens mutauerat i ſo
rorē· quaſi pro inſtructione ſalu
tari frequentius ſe viſitare permi
ſit · vnde factum eſt vt cor virile
blanda mulieris colloquia molli
rent· et tandem opus iam ſibi il
licitum cum ea perpetraret ·atqꝫ
illa filium ab eo conceptum gene
raret· Sed quia culpa hominibus
nō innotuit· ne ſuſpecta mulier ha
beretur cepit vt antea domū epi
frequentare· Sicqꝫ factum eſt vt
tecta hominibus culpa occaſio fi
eret iterum relabendi· Concepit
iterato illa et mandat epiſcopo ſe
feminam peperiſſe· Tunc ille in ſe

reuerſus amariſſime defleuit com
miſſum · Et mittens ad ſanctum
remigium rogauit vt laudunum
quātocius veniret· Quo cum per
ueniſſet genebandus ei cum mltis
lacrimis ordinē nephande rei con
feſſus eſt· et penitentiam ſibi debi
tam imponi poſtulauit· Audiens
autem remigius lamentabilē hy
ſtoriam eidem collacrimatus eſt·
Et facta manſiuncula in modū ſe
pulchri iuxta eccleſiam ſancti iuli
ani genebandum in ea recluſit·
Perrochiam autem illius cū ſua
ſimul per annos quatuor guberna
uit· et vnam diem dominicam re
mis· alteram apud laudunū cele
brauit · ¶ Septimo autem anno
recluſionis cum idem genebandꝰ
in vigilia cene in oratione pernoc
taret· venit angelus domini ad ſe
dicens· Exaudite ſunt orationes
patris tui remigij · ſuſcepit deus
penitentiam tuam· et dimiſſum ē
peccatum tuum· Surge et egrede
re hinc· Tunc genebandus in mo
dum crucis ſe iactans in limine
dixit· Etiam ſi ipſe dominus meꝰ
ihesus criſtus dignatus fuerit ad
me venire peccatorem . hinc nō
egredior· niſi venerit qui me i eiꝰ
nomine in hac recluſione conſtitu
it· Et ſtatim diſcedens angelꝰ do
mini hec eadem ſancto remigio re
mis cōſtitutom viſione narrauit
iubens vt quantocius laudunū
peteret· et genebandum epiſcopa
li ſedi reſtitueret· Moxqꝫ ſanctus
remigius nichil dubitans laudu
num petijt · et in limine aperto
oſtio ſaluo tamen ſigillo et reſera
ta ſera genebādū iacentē reperit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

quem confeſtim eleuans ſedi a of
ficio epiſcopali reſtituit et ita re
mis cum gaudio repedauit · Ge
nebandus autem in ſanctitate et
iuſticia poſtea omnes dies vite ſue
dei gratia peregit · predicans cun
ctis quanta ſibi fecerit domin9 ¶
Lodouicus autem rex volens ec
cleſiā remſē dotare bōis ſuis dixit
ad ſanctū remigiuȝ · vt qn̄tuȝ cir
cuire poſſet de terra ſua dum ipſe
meridie quieſceret · totum illi da
ret · Sanctus igitur remigius per
fines illos pergens ſigna itineris
ſui dereliquit · Vbi dum quidam
molendinum haberet viruȝ di cū
indignatione repulit · ne molen
dinum ſuuȝ intra terminos illos
concluderet · Cui beatus remigi9
blande alloquens dixit Amice nō
ſit tibi moleſtum vt inſimul hoc
molendinum habeamus · Ille ve
ro reiecit euȝ · Et mox molendinū
verti cepit in diuerſum Tunc ille
clamabat poſt remigium dicens ·
veni ſerue dei et inſimul hoc molē
dinum habeamus · Et ſanct9 Nec
michi ait deinceps ſit nec tibi · Et
talis in eodem loco foſſa remāſit
vt extunc vſqȝ in perpetuum mo
lendinum ibi eſſe non poſſit · ¶
Seneſcēte auteȝ beato remigio ·
et dei ſpiritu ſibi reuelante quoni
niam habundantiam illius anni
ſecutura eſſet fames valida · de ā
nona que in villis epiſcopi erat ·
et quam ab alijs comparauerat
aceruos quos metas vulgo voca
mus fecit · vt fame poſtmodum la
borantis ſubueniret · Cum auteȝ
plures tales in villa que celtes di
citur feciſſet quadam die domica

ruſtici illi inebriati · quid inquiūt
iubileūs iſte · ſic enim eum voca
bāt de metis iſtis vult facere? Et
ſuadente dyabolo mutuo ſe adhor
tabantur vt ignem in eas mitte
rent · Quod cum ſancto remigio
non longe cōſtituto celeriter nū
ciatum eſſet aſcendit equuȝ vt tā
tam preſumptionem compeſcēt ·
Sed cum illuc peruenissent ipſe iā
mete ardebant ¶ Beatus autem
remigi9 et etate et veſpertino fri
gore frigidus de equo deſcēdit · et
alonge ſe calefaciens tranquillo
corde dicebat · Semper focus bon9
eſt Verumtamen qui hoc egerūt
et qui de eorū ſemine nati fuerint
viri ponderoſi fient et femine gut
turnoſe · Quod et ita impletuȝ ē ·
¶ Quia vero vt ſcriptum eſt ·
verus agricola omneȝ vere vitis
palmiteȝ fructum ferentem pur
gat vt fructum plus afferat · ocu
lorum corporaliū lumine aliq̄diu
ante mortem priuatus eſt · Stude
bat autem ſemper tempore ꝓba
tionis ſue gratias deo agere · fide
li mente intelligens · quoniaȝ qui
humiliter flagella ſuſcipiunt · p9
flagella ad gloriaȝ ſublimiter ſuſci
piuntur · Quod etiam dominus i
eo volens in preſenti oſtendere q̄
pign9 eterne lucis anteq̄ decede
ret viſum ei reſtituit · Et nō mul
to poſt ſciens adeſſe dieȝ tranſit9
ſui · poſt miſſarū celebrationeȝ et
ſacre cōmunionis refectionē vale
dicēs oib9 ſuis · p9q̄ p vigintiet du
os ānos ī clericali ordie · ī epiſcopa
li vero ſeptuagita ſeptē fideliſſime
dn̄o miſtrauit · nonageſio nono e
tatis ſue ano ydib9 ianuarij curſū

vite conſummans· anima q̄ꝫ celos
penetrante tre corp⁹ reddidit Cū
aūt funus ſanctiſſimum deferret̄
humanduꝫ verſ⁹ eccleſiā ſanctoꝝ
martirum thimothei ⁊ appollena
ris· ſecus eccleſiam ſācti xp̄oferi
martiris feretrum ita aggrauatū
eſt· vt nullo modo moueri poſſet
Stupentib⁹ autē cunctis atq̧ deū
exorantibus vt dignaret̄ oſtende
re quo in loco eiuſdē ſancti corp⁹
vellet ſepeliri· deſignauerunt ad
p̄dictoꝝ martirū baſilicam ⁊ fere
trū moueri nō potuit· ꝓpoſuerūt
vt ferrent ad eccleſiā ſancti micha
lis ⁊ moueri nō potuit· deliberaue
rūt ferre ad eccleſiam ſanctoꝝ ſix
ti ⁊ ſinnicij ⁊ ſimiliter moueri nō
potuit· Tandem cogitabāt ſi for
te in eccleſia ſācti xp̄oferi vbi nul
lius nomiati ſancti corpus poſitū
erat ſacratiſſimū illud corpus re
poni vellet· et ecce tanta facilita
te motū eſt feretrū vt portantes
nullum onus ſentirent Sepultum
eſt autē venerabile illud corpus ī
eadē eccleſia· vbi altare ē in hōre
ſancte genouefe que familiariſſi
ma extitit ſancto remigio

¶ De ſancto leodegario pōtifice ⁊ [...]
¶ Hyſtoria cxliij·

Leodegarius dū omni v̄
tute polleret eduēſi eccle
ſie meruit in pontifice ꝓ
moueri Qui dū dotario rege dece
dēte cura regni ğuius p̄meretur
volūtate dei et principum cōſilio
childericum fratrem dotarij ado
leſcentem virum valde ydoneum
prefecit in regem· Sꝫ ebromius

theodericū ipi⁹ childerici germa
num preficere nitebatur· nō ꝓpt̄
regni comodum· ſꝫ quia de poteſta
te eiectus et omibus odioſus iraꝫ
regis ⁊ pricipū verebatur Timēs
ergo ebromi⁹ licentiam a rege pe
tijt et monaſteriū introiuit· Quo
cedente et fratrem ſuum theode
ricū ne contra regnum aliq̄d mo
liretur in cuſtodia detinente· ſci
tate et prouidentia epi pace mira
bili omes gaudebant. Sed poſt ali
quod tempus rex malignorum cō
ſilio deprauatus· īntm̄ in viri dei o
dium incitat̄· q̄ opportunitateꝫ et
modum mortis eius attentius inq̄
rebat Sꝫ ep̄s blande ferens et om
nes inimicos ſuos vt amicos com
plectens· egit cum rege vt in die
paſce in vrbe cui preerat celebra
ret· Et ecce in illa die nunciatum
ē ei q̄ rex in illa nocte quicq̄d de
morte eius tractauerat perficere de
creuiſſet· Ac ille nichil trepidās·
ſed illa die cum rege omes cōmuni
cās· perſecutoreꝫ ſic fugit q̄ in lux
uienſi monaſterio domino ſerui
ens eciam ebroino qui in mōaſti
co habitu latitabat· ſedula carita
te ſeruiuit· Poſt modicū rex mo
ritur et theodericus in regnū ſub
limatur· Quapropter leodegari
us populi ſui lacrimis et precib⁹
mot⁹· ⁊ abbatis ipio cōpulſ⁹ ad ſe
deꝫ ſuā redijt· ac ebroin⁹ ꝓtin⁹ a
poſtatauit et regis ſeneſcall⁹ or
dinat⁹ ē· Qui licꝫ pri⁹ mal⁹ fue
rit· tn̄ poſtea peior fuit· totoq̧
ſtudio leodegariū occidē nitebat̄·
Miſſis ergo militibus qui eū cape
rēt· cū hoc leodegari⁹ cōperiſſet· e
oꝝ furori cedēs dū i hitu pōtificali

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

de vrbe egrederetur. a militibus
capitur qui ei ſtatim oculos erue
rūt. Poſt bienniuȝ vero ſanctus
leodegari9 cuȝ fratre ſuo garino
quem ebronius exulauerat. ī pa
latiū regis adductus. cuȝ ad irriſi
onē ebronij ſapiēter ⁊ pacifice re
ſpōderet. nequā ille iuſſit garinū
lapidibus obrui. ſanctūqȝ epiſco
pum tota die nudis pedib9 p quē
dam fluuiū ſuper acutiſſimos lapi
des decurrenteȝ deduci Et audiēs
ꝙ in hys tormētis deū laudaret.
linguaȝ eius precidi fecit. et poſt
modū eū cuidā cuſtodi tradidit.
vt ipſuȝ nouis ſupplicijs reſerua
ret. Ille autē vſū loquendi non
perdidit. ſed predicatiōi et exhor
tatiōi prout poterat vacabat Pre
dixitqȝ quādo et qualiter ipſe et
ebronius ex hac vita migrarēt.
Lux autem immenſa in moduȝ co
rone caput ei9 circumdedit. quā
cum multi vidiſſent qd hoc eēt ab
ipſo epo queſierunt. At ille ſe in
orationē proſternēs deo grās retu
lit. ⁊ oēs aſtātes vt ī meli9 vitā
mutarēt āmonuit. Qd ebronius
audiēs et inuidēs. miſſis quatuor
ſpiculatoribus ipſū decollari man
dauit. Cum ergo ipſū ducerent.
ait eis Non eſt inquit op9 fratres
vos diuti9 fatigari. ſed hic imple
te deſideriū eius q̄ vos emiſit Ad
hoc tres eorū adeo ſūt cōpuncti ꝙ
ad pedes eius ꝓcidētes veniā pre
cabātur Quartus vero cuȝ eū de
collaſſȝ. protin9 a demone arrep
tus. et in ignē proiect9 vitaȝ mi
ſerabiliter terminauit. Biennio
expleto audiens ebronius corp9
ſancti viri multis miraculis illu
ſtrari. miſerabili cruciat9 inuidia
militem illuc miſit. vt an ſic ſe ha
beret veritas intimaret. Miles au
tem ſuperbus atqȝ arrogans cum
illuc veniſſet. cum calce tūbaȝ ſcī
percutiēs exclamauit Moriatur q̄
mortuū miracula facere poſſe cre
dit Mox ille arrept9 a demonio.
et ſubito moriēs morte ſua ſcm̄ ā
plius commēdauit. Hys auditis
ebronius amplius inuidia torque
batur. et famam ſcī extinguere
moliebatur Sed iuxta predictio
nē ſancti gladio nequiter nequaȝ
ipſe occiditur. Paſſus ē aūt circa
ānū dm̄ ſexcēteſimū octogeſimū.

De nomine

Frāciſc9 prius dictus eſt
iohānes. ſed poſtmoduȝ
mutato noīe frāciſcus vo
cat9 ē Cuius mutatiōis m̄ltiplex
cā fuiſſe videt̄ Primo rōe miracu
li cōnotādi. Linguā enim gallicā
miraculoſe a deo recepiſſe cognoſ
cit̄ Vn̄ dr̄ ī legēda ſua. ꝙ ſēp cum
ardore ſcī ſpūs repleret̄. ardētia
v̄ba foris eructās gallice loq̄bat̄.
Scdo ratiōe officij diuulgādi. Vn̄
dr̄ in legēda ꝙ diuiā ꝓuidētia ſibi
hoc vocabulū indidit vt ex ſingu
lari et ex inſueto noīe opinio mi
niſterij ei9 toti citius innoteſcēt
orbi Tertio ratiōe effcūs ꝯſequēdi
vt ſcȝ p hoc daret̄ ītelligi ꝙ ipē p
ſe ⁊ p filios ſuos m̄ltos ſuos pec
cati ⁊ dyaboli debebat frācos et li
beros facere Quarto ratiōe mag
nanimitatis in corde Nā frāci a fe
ritate dicti ſūt. qꝛ eis in ē natural̄
feritas ⁊ magnanimitas aīoꝝ.
Quīto rōe v̄tuoſitatis ī ſmōe. qꝛ
ei9 ſmo iſtaꝝ ſecuris vicia īcidebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Sexto ratione terroris ī demonū
fugatione Septimo ratione ſecuri
tatis ex ṽtute et opm pfectiōe et
honeſtatis in cōuerſatione Aiunt
em̄ franciſcas dici ſigna quedā in
ſtar ſecurium q̄ rome ante ↄſules
ferebāt · q̄ erāt ī terroē ⁊ ī honorē.

De ſancto franciſco Mercatore.
Hyſtoria · cxlīiij.

Franciſc⁹ ſeruus ⁊ amic⁹
altiſſimi ī ciuitate aſiſij or
tus et negociator effectus
fere vſq₃ ad viceſimum etatis ſue
annum tempus ſuum vane viuē
do conſūmpſit · Quem domin⁹ in
firmitatis flagello corripuit · ac ī
virum alteruz ſubito tranſmuta
uit · ita φ iam ſpiritu prophetico
pollere cepit · Nam cum quadaz vi
ce ipſe cum pluribus a peruſinis
captus diro fuiſſet carceri manci
patus · dolentibus alijs hic ſolus
exultat · Redarguttus ſuper hoc a
cōcaptiuis · reſpondit · Jdo me ex
ultare noueritis · quia adhuc ſan
ctus per totuz ſeculum adorabor
¶ Quadam vice romam cauſa de
uotionis proficiſcens · veſtimēta
ſua depoſuit · ⁊ pauperis cuiuſdaz
veſtimenta induens · ante eccīam
ſancti petri cum pauperib⁹ ſedit ·
et cum eis velut vnus ex illis aui
de mendicauit · ⁊ ſepius ſimile fe
ciſſet niſi notorum verecundia im
pediſſet · ¶ Antiquus hoſtis euz a
ſalubri propoſito conabatur auer
tere · ⁊ feminam quandaz ſue cita
tis monſtruoſe gibboſā cordi eius
immittit · ⁊ niſi reſipiſcat a ceptis
ſimilem ſe facturum minatur · ſed
a domino confortatus audiuit ·
Franciſce amara pro dulcibus ſu
me · et teipſum contempne ſi me
cupis agnoſcere ¶ Quendam igi
tur leproſum obuium habens cuz
huiuſmodi homines multuz natu
raliter abhorreret · diuini tñ me
mor oraculi accurrēs in oſcula ei⁹
ruit · ⁊ poſt hoc ſtatim ille diſpuit
Quapropter ad leproſorum habi
tacula properat · ⁊ eorum manus
deuote oſculans pecuniam donat
¶ Eccleſiam ſancti damiani orati
onis cauſa ingredit · et ymago
criſti eum miraculoſe alloquitur ·
Franciſce inquit vade repara do
mum meam · que vt cernis tota
deſtruitur · Ab ea igitur hora ani
ma eius liquefacta eſt · ⁊ crucifixi
compaſſio eius cordi mirabiliter
eſt infixa · Jnſtitit ſollicite eccleſie
reparande · et reditis que hēbat cū
pecuniā cuidā pſbitero daret · et
ille timore parentū recipe recuſaret
corā ipō eā piciēs tanq̄ puluerem
vilipēdit · Quapp̄ t a prē ligat⁹ ⁊
capt⁹ pecuniā eidē reſtituit ac ve
ſtē pariter reſignauit · ⁊ ſic nudus
ad dn̄m euolauit ⁊ cilicio ſe indu
it · Aduocat īſup ſu⁹ ſi quendam
ſimplicē virū · quē loco patris ſuſ
cipiēs rogat vt cum pr̄ ei⁹ maledi
cta ↄgeminet · ipē ſibi ecōuerſo bn̄
dicat Frat etiā e⁹ carnal hyemali
tpe eū vilibus pannulis tectum
orationi vacantē et tremebundū
videns · ait cuidā Dic franciſco vt
de ſudore ſuo vnam tibi minutam
vēdat · Qd ille audiens · alacriter
rn̄dit Reuera hanc dn̄o meo vēn
dā · ¶ Quadā die dū audiret ea q̄
dn̄s diſcipulis ſuis ad predicādū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

miſſis locutus ē ſtatim ad vniuer
ſa ſeruāda tota virtute cōſurgit
Soluit calciamentū de pedib9 · tu
nica vna ſed vili induit · et pro
corrigia mutauit funiculū · ¶ Tē
pore muis p ſiluaȝ ambulās a la
tronib9 capit · et ab eis q̄s ſit re
q̄ſitus preconē dei ſe eſſe aſſeruit
Quē illi accipientes in niuē proi
ciunt dicentes Jace ruſtice preco
dei · ¶ Multi nobiles ⁊ ignobiles
clerici et layci ſpreta ſeculi pōpa
eius veſtigijs adheſerūt · quos pa
ter ſanctus docuit euāgelicā per
fectionē iplere · pauptatē apprehē
dere · et per viaȝ ſcē ſimplicitatis
incedere · Scripſit preterea euan
licā regulā ſibi et ſuis fratrib9 ha
bitis ⁊ habēdis · quam dn̄s papa
innocenti9 cōfirmauit · Cepit ex
tunc feruenti9 vbi dei ſemia ſpar
gere · ⁊ ciuitates ⁊ caſtella feruo
re mirabili circuire ¶ Frater q̄dā
erat q̄tuȝ a foris videbat eximie
ſanctitatis · ſed tn̄ ad modū ſingu
laris . qui tāta diſtrictiōe ſilentiuȝ
obſeruabat · vt nō vbis ſꝫ ſignis
et nutib9 cōfitēt · Cū ſcūs ab hoī
b9 laudacēt vir dei illuc adueniēs
dixit Simite frēs nec michi i eo di
abolica figmenta laudare Monea
tur ſemel vl' bis in ebdomoda cō
fiteri · qꝺ ſi non fecerit · dyabolica
tēptatio ē et deceptio fraudulēta ·
Monētibꝫ illū frib9 digitū ori ſuo
impoſuit · ⁊ caput excutiēs ſe nul
laten9 cōfeſſurū innuit Nō poſt mul
tos dies ad vomitū redijt · et i fa
cinoroſis actibꝫ vitam finiuit
Fatigat9 ex itinere ſeru9 dei duȝ
aſinū eq̄taret · ſocius ei9 · ſ · leōd9
de aſiſio ſimiliter fatigatus intra
ſe cogitare cepit ac dicere · Nō de
pari ludebāt parentes eius ⁊ mei
Cōtinuo vir dei de aſino deſcēdēs
dixit fratri Non cōuenit me equi
tare et te pedes venire · quia nobi
lior me fuiſti · Stupefact9 frāt ad
pedes patris procidit · et veniam
poſtulauit · ¶ Trāſeūti ſibi aliqn̄
mulier quedaȝ nobil' dcito gradu
occurrit · Cuius laſſitudinē et īnt
cluſos anhelitus miſeratus · q̄d nā
requireret inq̄ſiuit · Et illa · Ora
ꝓ me pat' · q2 ſalubre ꝓpoſitū qꝺ
cōcepi viro meo īpediente nō exe
quor · ſed i ſuitio xp̄i michi ꝗ̄ plu
rimū aduerſat' Cui ille Vade filia
q2 cito de eo cōſolationē recipies
Et ex pte dei oipotentis et mea ſi
bi denūcies q2 nūc ē tēpus ſalutis
et poſtmodū eq̄tatis Qua denūci
āte vir ſubito imutat' · et cōtinē
tiam pollicetur · ¶ Cuidam ruſti
co in quadam ſolitudine ſiti defici
enti · fontem aque ibidem ſuis o
rationibus impetrauit · ¶ Cui
dam fratri ſibi admodū familiari
ſecretū hoc ſācto inſtigāte ſpiritu
retulit dicens · Hodie eſt aliquis
ſeruus dei ſuper terrā · ꝓpter quē
quoad vixerit non permittet do
minus famem ſuper homines de
ſeuire · ¶ Sic procul dubio fuiſſe
narratur · Sed illo ſublato tota
in contrarium conditio permuta
tur · Nam poſt eius felicem tranſi
tuȝ predicto fratri apparuit dicēs
Ecce iam venit fames quam dum
viuerem ego · venire ſuper terraȝ
dominus nō permiſit ¶ Jn feſto
paſche cum fratres in heremo gre
cie mēſam accuratī9 ſolito cilitijs
albis et vitreis preparaſſent

& vir dei hoc cōſpexiſſet · protinꝰ
greſſum retrahens capellū cuiuſ
dam pauperis qui tunc aderat ca
piti ſuo imponit · et baculum ma
nu geſtans foras egredit̃ · et ad
oſtium preſtolatur · Manducanti
bus igitur fratribus clamat ad oſ
tium vt amore dei peregrino pau
peri et infirmo elemoſinam largi
antur · Vocatus pauper ingredit̃
et in terra ſolus recumbens diſcū
ponit in cinere · Qd videntes fra
tres · ſtupore nimio ſunt repleti ·
Quibus ille · Menſam vidi para
tam et ornatam et pauperū oſti
atim euntium nō eſſe cognoui ¶
Paupertatem in ſe et ī alijs adeo
diligebat vt paupertatem domi
nam ſuam ſemp vocaret · Siquā
do pauperiorē ſeipſo videret · pti
nus inuidebat et ſe ab illo vinci ti
mebat Nam et cum die quadam
pauperculum quēdam obuium ha
buiſſz · ait ſocio ſuo Magnā vere
cundiam intulit nobis huiꝰ inopi
a · et paupertatē nrām plurimū
reprehendit · Nam pro meis diui
tijs p mea domina paupertatem
elegi · & ecce amplius relucet in
iſto ¶ Cum quidam pauper corā
eo tranſiret & vir dei intima fuiſ
ſet compaſſione cōmotus · dixit
ei ſocius · Et ſi hic pauper ſit · forſi
tan in tota puīcia non ē eo ditior
volūtate Cui vir dei dixit · Cito
exue tunicam tuam & pauperi tri
bue · & ad eius pedes pſtratꝰ · cul
pabilem te pclama Cui ille proti
nus obediuit ¶ Quadā vice tres
mulieres facie & habitu per ōnia
ſimiles obuiam habuit · que eū
taliter ſalutauerūt Beneueniat

dn̄a paupertas · Et ↄtinuo diſparu
erūt & vltra viſe non ſunt · ¶ Cū
ad ciuitatem aretij deueniſſz & ibi
bellum inteſtinum cōmotum fuiſ
ſet · vidit vir dei de burgo ſup ter
ram illam demones exultantes ·
Vocanſqz ſociū ſuum nomine ſil
ueſtrum dixit ei · Vade ad portā
ciuitatis & demonibus vt ciuitatē
exeant ex parte omnipotētis dei
precipe · Qui feſtinās ante portā
valenter clamauit · Ex parte dei &
iuſſu patris mei franciſci · diſcedi
te demones vniuerſi · Sicqz ōnes
ciues poſt modicum ad cōcordiā
redierunt · ¶ Predictꝰ autē ſil
ueſter dum ad huc ſacerdos ſecu
laris eſſet · vidit in ſomnis crucē
aureā de ore frāciſci procedētē · cu
ius ſūmitas celos tangebat · cuiꝰ
brachia protenſa in latum · vtrā
qz mundi partem āplexādo cinge
bant · Cōpunctus ſacerdos pro
tinus mundū deſerit & viri dei per
fectꝰ imitator efficitur · ¶ Exiſtē
te viro dei in oratione · dyabolus
ter eum nomine pprio vocauit ·
Cui cū ſanctꝰ reſpōdiſſet · adiecit
Nullꝰ eſt enī adeo in hoc mundo
peccator qn ſi ↄuerſus fuerit nō in
dulgeat dn̄s · Sed quicūqz ſemet
ipſū pnā dura necauerit · miām
in perpetuum non inueniet · Conti
nuo famulꝰ dei per reuelationem cog
nouit hoſtis fallaciam quomodo
niſus fuerit eum ad tepidū redu
cere ¶ Cernens autē hoſtis anti
quꝰ qz ſic non preualuit · grauē
carnis temptationē eidē immittit ·
Quod vir dei ſentiens veſte depoſi
ta · cordula duriſſima ſe verbera
bat dicens · Eya frater aſine ſic te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

manere decet · ſicq; ſbire flagellū
Sed cū temptatio nequaq̄ diſce
deret · foras exiens in magnā ni
uem ſe nudum dimeſit Accipiēs
q; niuem in modum pile · ſeptem
globos cōponit · Quos ſibi propo
nens cepit alloqui corpus Ecce in
q̄t hec maior vxor tua · iſte q̄tuor
duo ſūt filij ꝛ due filie tuē · reliq̄ du
e ſeruꝰ ſūt ꝛ ancilla · Feſtina ergo
omnes induere quoniam frigore
moriuntur · Si autem earum mul
tiplex te ſollicitudo moleſtat · vni
domino ſollicitus ſerui. Illico dy
abolus confuſus receſſit et vir dei
deum glorificans in cellam redijt
¶ Cum apud dominum leonem
cardinalē ſancte crucis ab eo ro
gatꝰ aliq̄diu moraret · nocte q̄dā
demones ad ipſum venientes eū
grauiſſime verberauerūt · vocans
q; ſocium et rem ſibi apiens ayt ·
Demones ſūt caſtaldi domini mei
quos deſtinat ipſe ad puniendos
exceſſus · Ego vero offenſam nō
recolo quam per penitentiam et
ſatiſfactionem non lauerim . Sed
forte ideo caſtaldos ſuos in me p
miſit irruē · q̄ manēo i curijs mag
natorū · quod forſitan fratribus
meis pauperculis bonam ſuſpicio
nē non generat · qui forte me eſ
timant delicijs habundare Et fu
gens ſummo mane inde receſſit ·
¶ Exiſtente eo aliquando in ora
tione audiuit ſuper tectum domꝰ
cateruas demonum cum ſtrepitu
diſcurrentes · Qui concitus foras
exiens et crucis ſignum ſibi impri
mens dixit · Ex parte omnipoten
tis dei vob̄ dico demones · vt quic
quid vobis permiſſum eſt in meo
corpore faciatis · libenter omnia
ſuſtinebo · quia cū maiorem inimi
cum nō habeam corpore · vindica
bitis me de aduerſario meo · dū i
ipſo vice mea exercebitis dignā
vltionē Cōfuſi ergo demones eua
neſcunt · ¶ Frater quidam ſoci
us viri dī in extaſi factꝰ inter ce
teras celi ſedes vidit vnā digniſſi
mam et mirabili gloria fulgentē ·
Qui cum miraretur cui tā p̄clara
ſedes ſeruaretur · audiuit · Sedes
iſta vniꝰ de ruentibus principibꝰ
fuit · ꝛ nunc humili franciſco par
Et exiens ab oratione · virum dei
interrogauit dicens · Quid de te
opinaris pater? Et ille Videor mi
chi maximꝰ peccōr · Statimq; i cor
de fratris ſpiritus dixit Cognoſce
q; vera fuerit viſio quam vidiſti ·
quoniam ad ſedem per ſuperbiam
perditā · humilitas leuabit humil
limum ¶ In viſione ſeruus dei ſu
pra ſeraphin crucifixū aſpexit ·
qui crucifixionis ſue ſigna ſic ei e
uidenter impreſſit · vt crucifixus
videretur et ipſe · Conſignantur
manus et pedes et latus crucis ca
ractere · ſed diligēti ſtudio ab om
nium oculis ipſa ſtigmata abſcō
debat Quidam tamen hec in vita
viderunt · ſed in morte plurimi cō
ſpexerunt · Quod aūt hec ſtigma
ta per omnia vera extiterint · mł
tis miraculis eſt oſtenſum Quorū
duo que poſt eius obitum cōtige
runt · hic interſerē ſufficiat · ¶ In
apulia vir quidam nomine roge
rius ante ymaginem ſancti fran
ciſci ſtans cepit cogitare dicēs ·
Eſſet ne hoc verum vt tali clarui
iſſet miraculo · an pia fuiſſet illuſio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſiue ſuorum fratrum ſimulata in
uentio ? Quod dum mente reuol
ueret · ſubito audit ſonum quaſi
ſpiculi proſilientis de baliſta Sen
ſitqꝫ ſe in ſiniſtra manu grauiter
vulneratum · Sed cum in cirote
ca nichil leſionis appareret · cirote
cam de manu extraxit · et graue
vulnus quaſi ſagitte in manu cō
ſpexit · ex quo tanta vis procede
bat ardoris · vt totus ex ardore et
dolore deficere videretur Cumqꝫ
peniteret et ſe beati frāciſci ſtigmata
credere veraciter teſtaretur · per du
os dies duꝫ ſanctū dei per ſua ſtig
mata exoraſſet fuit continuo libera
tus · ¶ In regno quoqꝫ caſtelle
cum quidaꝫ vir ſcō franciſco deuo
tus ad completoriuꝫ pergerꝫ · ab
inſidijs ob morteꝫ alterius ibi pa
ratis ex errore impetitur · et letaliter
vlneratus ſemiuiuꝰ relinquitur ·
Deinde gladiuꝫ in gutture crude
lis lictor infixit · et extrahere nō
valens receſſit Fit vndiqꝫ concur
ſus et clamor et ab omnibus mor
tuus plangitur · Cum auteꝫ nocte
media cāpana frm̄ ad matutinas
pulſaretur vxor eius clamare ce
pit · Mi domine ſurge et vade ad
matutinas quia cāpana te vocat
Statim ille manum eleuans vide
batur alicui innuere vt gladiū ex
traheret Et ecce videntibus omni
bus · gladius quaſi validiſſimi iac
tꝰ manu pugilis eminꝰ proſiliuit
Statimqꝫ ille perfecte ſanatus ſe
erexit dicens · Beatus franciſcꝰ
ad me veniēs ſuaqꝫ ſtigmata me
is vulneribus apponens · eorū ſua
uitate cūcta vulnera deliniuit et
cōtactu mirifice ſolidauit Qui cū

vellet diſcedere ſibi innuebam vt
gladiū extraheret · quia loqui ali
ter nō valerem Quem ſtatim ap
prehendēs valide proiecit · ſtatim
qꝫ ſtigmatibꝰ ſanctis vulneratū
guttur demulcēs pfecte ſanauit ·
¶ In vrbe rome clara illa lumi
naria orbis ſcꝫ beatus dominicus
et beatus franciſcus coram domi
no hoſtieſi qui poſtea fuit ſummꝰ
pōtifex aderāt · Dixitqꝫ eis epiſco
pus · Cur nō facimꝰ de veſtris fra
tribus epōs et p̄latos · q̄ documen
to et exēplo ceteris p̄ualēt ? Fit i
ter ſanctos de rn̄dendo lōga cōten
tio Vicit tādē humilitas frāciſcuꝫ
ne ſe preponeret · vicit et dominicū
vt primus reſpōdendo humiliter
obediret · Dixit ergo btūs dn̄icus
Domine gradu bono ſi cognoſcūt
ſublimati ſūt fratres mei · nec pro
meo poſſe permittaꝫ vt aliud aſſe
quantur cacumen dignitatis Pꝰ
hoc reſpondens ſanctus franciſcꝰ
dixit · Domine minores ideo vocati
ſunt fratres mei · vt maiores fieri
non preſumant · ¶ Columbina
ſimplicitate plenus · omnes crea
turas ad creatoris hortatur amo
rem · Predicat auibus · auditur ab
ipſis · tangūtur ab ipſo · nec niſi lice
ciate recedunt · Hyrundines dū eo p̄
dicāte garrirēt · ipſo imperante
protinus cōticeſcunt · ¶ Apud
portiūculā iuxta eiꝰ cellā cycada i
ficu reſidens frequenter canebat ·
quā vir dī manū extēdēs vocauit
dicens · Soror mea cicada veni ad
me Que ſtatim obediēs ſup eius
manū aſcēdit · Cui ille · Canta ſo
ror cicada et dn̄m tuū lauda Que
ptinꝰ canēs nō niſi licētiata receſſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Deperit lucernis· lampadib⁹ et
candelis nolens ſua manu dext pa
re fulgorem Supra petras reuerē
ter ābulauit· eius intuitu qui di
ciẗ petra Legit de via v̓miculos ne
tranſeūciū pedibus cōculcent· et
apib⁹ ne in media peant glacie hye
mali· mel et optima vina iubꝫ ap
poni Fraterno noīe animalia cun
cta vocabat· Miro ⁊ ineffabili gau
dio replebatur ob creatoris amo
rem cū ſole lunā et ſtellas intueba
tur· ⁊ eas ad creatoris inuitabat a
morem· Coronā ſibi magnā fieri ꝓ
hibebat dicens · Volo ꝙ frēs mei
ſimplices partē hēāt ī capite meo
¶ Vir quidam ad modum ſecula
ris cum ſeruum dī franciſcū apud
ſanctū ſeuerinū predicantē inue
niſſꝫ· vidit deo ſibi reuelante ſan
ctum franciſcum cum duob⁹ trāſ
uerſis enſibus valde fulgentib⁹ in
modum crucis ſignatum. quorūꝫ
vn⁹ a capite ad pedes ·ali⁹ a ma
nu in manum per pectus traſuers
ſaliẗ tendebatur· Quem cūꝫ nūꝗ̄
vidiſſet tali iudicio recognoſcēs
compūctus ordinem introiuit· ⁊
vitam feliciter conſummauit· ¶
Cum infirmitatem oculorum ex
fletu continuo incurriſſet· ſuaden
tibus ꝙ abſtineret a lacrimis ſic
reſpondit Non eſt ob amorem lu
minis ꝙ habemus commune cūꝫ
muſcis eterne lucis viſitatio repel
lenda· Cum autem a fratribus vr
geretur· vt pateretur infirmitati
viſus remedium adhiberi · et cy
rurgicus inſtrumentum ferreum
igne candens in manu teneret· vir
dei apt Mi frater ignis· eſto michi ī
hac hora propicius ⁊ curialis· pre
cor dominū qui te creauit· vt ini
chi calorem tuum temperet Et hec
dicens ſignum crucis contra ipm̄
edidit Profundatoq̃ꝫ illo in tene
ra carne ab aure vſq̃ꝫ ad ſuperci
lium · nullum vt retulit dolorem
ſenſit· ¶ Apud heremū ſancti ver
bani ſeruo dei egritudine validiſſi
ma laborante, cum ipſe defectum
nature ſentiens vini poculum po
ſtulaſſet nichilq̃ꝫ adeſſet allatam
ſibi aquam ſigno crucis edito be
nedixit· mox in optimum vinum
conuerſa quod deſerti loci paup
tas nō potuit· viri ſancti puritas
impetrauit· ad cuius guſtuꝫ ſubi
to conualuit· ¶ Malebat ſe vitu
perium audire ꝙ̄ laudem· Et ideo
cum populi meritum in eo ſancti
tatis extollerent · precepit alicui
fratri vt verba ipſum vilificantia
ſuis auribus inculcando proferreꝫ
Cumq̃ꝫ frater ille licet inuitus eū
ruſticum et mercenarium impitū
et inutilem diceret· exhilleratus
dicebat· benedicat tibi dominus ·
quia tu veriſſima loqueris · ⁊ talia
me decet audire ¶ Non tam ſeru⁹
dei preeſſe voluit ꝙ̄ ſubeſſe · nec
tam precipere ꝙ̄ parere· idcirco
generali ſedēs officio guardianuꝫ
petiit· cuius voluntati per omnia
ſubiaceret· fratri quoq̃ꝫ cum quo
ſolitus erat ire ·ſemper promitte
bat obedientiam et ſeruabat. ¶
Cūꝫ frater quidem contra legeꝫ
obedientie aliquid feciſſet· ⁊ peni
tentie ſigna haberet · vir tamen
dei ad aliorūꝫ terrorem eius capu
cium in ignem proici iuſſit· Cum
q̃ꝫ per horam capuciuꝫ fuiſſet i me
dio ignis ·precepit ipſū extrahi·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

a fratri reſtitui · Extrahitur igitur
capucium de medio flammarum
illeſū atq omnino incombuſtum
nulluʒ habens aduſtionis veſtigi
um · ¶ Quodam tempore per
paludes veneciarum ambulans in
uenit maximam auium multitudi
nem cantantium in palude · dixit
q ad ſocium Sorores aues laudāt
creatorem ſuum · Eamus et in ea
rum medio horas canonicas can
temus · Quibus intrātibus aues
mote non ſunt Sed quia ob nimi
um garritum ſe adinuicem audiē
non poterant ayt · Sorores aues
a cantu ceſſate donec laudes debi
tas domino perſoluamus Quib⁹
tacentibus finitis laudibus · licen
tiaʒ cantandi dedit · et ſtatim can
tum ſuum more ſolito reſumpſe
rūt · ¶ Inuitatus deuote a quo
dam milite dixit ei · frater hoſpes
meis monitis acquieſce et peccata
tua confitere · quia cito alibi man
ducabis · Qui ſtatim acquieſcēs
domum ſuam diſpoſuit et penitē
tiam ſalutarem accepit · Cum er
go ad menſam intraſſent hoſpes
ſubito expirauit · ¶ Cum quā
dam auium multitudinem reppe
riſſet et eas velut rōis participes
ſalutaſſet dixit · Fratres mei vo
lucres multuʒ debetis laudare cre
atorem veſtrum · quia ſecunduʒ p
phetam dauid Magnus domin⁹
et laudabilis nimis · quem nemo
tm̄ laudare poteſt q̄tum debet · a
quo accepit omnis creatura q̄d
quid habet · Angeli nature et ſub
ſtantie ſue puritatem et inmateri
alitatem nec non intelligentie p
ſpicacitatem · Celi magnitudineʒ

ſuam rotūditatem et motus regu
laritatem · Stelle ſplendorē et cla
ritatem · A quo luminaria mundi
ſol et luna lumen ſuum receperūt ·
vt ſol diei preſit luna vero nocti ·
A quo elementa ſuis virtutibus
donata ſunt · ignis ardore · aer p
ſpicuitate · aqua fluxibilitate ter
ra q ſtabilitate · a quo et vos vi
ta donati eſtis · qui plumis vos
induit · pennas ad volandum tri
buit · aeris puritatem conceſſit et
ſine veſtra ſollicitudie vos guber
nat · aues autem ceperunt ver
ſus eum extendere colla · proten
dere alas · aperire roſtra et in illū
attente reſpicere · Ipſe vero per
medium earum tranſiens tunica
contingebat eaſdem · nec tamen
aliqua de loco eſt mota donec licē
tia data omnes inſimul euolaue
runt. ¶ Cum apud caſtrum
almariū predicaret et propter gar
ritus yrundinum ibidem nidificā
tium audiri non poterat · Quib⁹
ille · Sorores mee yrundines iam
tempus eſt vt loquar ego · quia
vos ſatis dixiſtis · tenete ſilentiuʒ
donec verbum domini compleat
Cui continuo obedientes protin⁹
conticuerunt · ¶ Tranſeunte
aliquando viro dei per apuliam ·
in via magnam burſam repperit
denariis tumeſcentem · Quam ſo
cius vidēs accipere voluit vt pau
peribus erogaret · ſed ille nullate
nus permiſit dicens · Non licet fili
alienum auferre · Sed cum ille ve
hementer inſtaret franciſc⁹ pau
lulum orans iubet vt burſam tol
lat · que iam colubrum pro pecu
nia continebat · Qd videns frater

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

timere cepit. ſed obedientie volēs
implere mandatū · but ſam mani
bus cepit et inde magn9 ſerpēs ꝓ
tin9 exiliuit Et apt ſanct9 Pecuia
ſuis dei nichil aliud ē ꝙ dyabolus
et coluber venenoſus · ¶ Cū frat
quidam grauiter temptaretur ·
cogitare cepit ꝙ ſi aliqd ſcriptum
de manu patris haberet · illa pro
tinus temptatio fugaretur · Sʒ cū
rem ſibi nullatenus aperire aude
ret · quadam vice vir dei vocauit
eum dicens Porta michi fili cartā
et atramentuʒ qua laudes quaſ
dam dei ſcribere volo Quas cum
ſcripſiſſet apt · Accipe cartulā hāc
et vſqȝ in diem mortis tue cuſtodi
as diligenter Statimqȝ oīs temp
tatio ab eo receſſit · ¶ Idem quo
qȝ frater dum ſanctus infirmus
iaceret · cogitare cepit · Ecce mor
ti appinquat pater · et ꝙ plurimū
cōſolarer · ſi poſt mortem haberēʒ
tunicam patris mei · Poſt modi
cum ſanct9 vocat cū dicens · Tibi
trado tunicam iſtam · et poſt mor
tem meam ipſam habeas pleno
iure · ¶ Cū apd alexandriā lōbar
die cū quodaʒ hōeſto viro hoſpita
tus fuiſſet · ab eo rogatur vt ꝓpē
euāgelij obſeruātiā de oi appoſito
manducaret Qui cū ei9 deuotioni
conſentiret · ille caponē ſeptennē
prepat māducādum · Manducanti
b9 illis īfidelis quidā amore dei e
lemoſinā petit Mox vir dei nomē
audiens bñdictū · mēbꝝ ſibi tranſ
miſit caponis Reſeruat infelix da
tum et in craſtinum dum ſanct9
predicaret oſtēdit dicens Ecce qua
les carnes comedit ille franciſcus
quem vt ſanctum honoratis Nam

michi hoc in ſero tribuit · Sed cuʒ
membrum caponis piſcis ab om
nibus videretur · velut inſan9 ab
omni populo increpatur · Quod
cum ille didiciſſet erubuit · et veni
am poſtulauit · Redierunt qȝ car
nes ad ſui ſpeciem poſtꝙ rediuit
preuaricator ad mentem · ¶ Duʒ
quadam vice ad menſam ſederet ·
et de paupertate beate virgis et
filij eius collatio fieret · protinus
vir dei a mēſa ſurgēs · ſingultus
ingeminat doloroſos · et perfuſ9 la
crimis ſuper nudam humum reli
quū panem manducauit ¶ Sacer
dotalibus manibus quibus con fi
ciendi dominici corporis ſacramē
tum data eſt poteſtas magnā vo
lebat reuerentiam exhiberi · Vn
de et ſepe dicebat Si ſancto cuiꝙ
de celo venienti et pauperculo alicui
ſacerdoti me contingeret obuia
re · ad ſacerdotis manus deoſculā
das citius me conferrem et ſancto
dicerem · Expecta ſancte laurenti
quia manus huius verbum vite
contractant et vltra humanum
aliquid poſſident ¶ Miraculis in
vita ſua effulſit multis · Nam pa
nes ad benedicenduʒ ei oblati mł
tis infirmis attulere ſalutem ·
Aquam in vinum conuertit · et
inde eger quidam guſtans ꝓtiꝰ
nus ſanitatem recepit · ¶ Cum
vero ad dies iam appropinquaret
extremos longa infirmitate con
fectus ſuper nudam humuʒ nudū
poni ſe fecit · Fecitqȝ omnes frēs
ibidem aſſiſtentes ad ſe vocari · et
man9 ſingulis imponens omnes
in pſentibus bñdixit Et inſtar ce
ne dñice ſingulis pānis bucellā diuiſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Inuitabat vt moris ſui erat o͞nes
creaturas ad laudem dei · Nam et
mortem ipſam cunctis terribilez
et exoſam hortabatur ad laudez ·
eiqꝫ letus occurrens ad ſuum iui
tabat hoſpitium dicens · Beneue
niat ſoror mea mors · Ad extre
mam igitur horaz veniens dormi
uit in domino · Cuius animā fra
ter quidam vidit in modum ſtelle
ſimilis lune in quantitate · ſimilis
ſoli in ſplēdore · ¶ Miniſter
fratrum in terra nomine auguſti
nus in hora iam vltima poſitus cū
diu iam amiſiſſet loquelam · ſubi
to clamaus dixit · Expecta me pa
ter expecta · ecce iam venio tecuz
Querentibus fratribus quid dice
ret · ait Non videtis patrem no
ſtrum franciſcuz qui vadit ad ce
lum ? Et ſtatim in pace obdormi
ens · ſecutus eſt patrem · ¶ Cum
quedam domina que beato fran
ciſco deuota extiterat viā vniuer
ſe carnis fuiſſet ingreſſa · et cleri
ci et preſbiteri feretro exequias
celebrantes aſtarēt · ſubito ſe mu
lier erigit ſuper lectum et vnum
de aſtantibus ſacerdotibus vocat
dicens · Volo pater confiteri · E
go enim mortua fueram et diro e
ram carceri mancipanda · qm̄ pec
catum qd tibi pandā necdū ꝯfeſſa
fuerā · Sed orante pro me ſancto
franciſco ad corpus me redire in
dultū eſt · vt illo reuelato peccato
veniam merear · Statimqꝫ vt illd
manifeſtauero · in pace cernētibꝰ
vobis quieſcam · Confeſſa igitꝰ et
abſolutione recepta · mox in dn̄o
obdormiuit · ¶ Cum frēs de mi
cea plauſtrū qddā a quodā viro
mutuo peterent · ille indignatus
rn̄dit · Ego potiꝰ duos ex vob cum
ſcō frāciſco excoriarē · ꝗ plauſtrū
meū vob accōmodarē · Sz in ſe re
uerſus ſemetipm̄ redarguit ⁊ blaſ
phemie penituit · irā dei formidās
Mox quoqꝫ filiꝰ eiꝰ īfirmatꝰ et ad
extrema deducitꝰ Qui filiū defūctū
vidēs i tra volutabatꝰ et flēs ad ſā
ctū frāciſcū īuocās dicebat · Ego
ſum qui peccaui · me flagellare de
buiſti · Redde ſancte iam deuote
precāti filiū · quez abſtuliſti impi
e blaſphemanti · Mox filius eius
ſurrexit et planctum prohibens
ait · Cum mortuus eſſem · ſanctꝰ
franciſcus per quandam viam lō
gam et obſcuram me ducens · tā
dem me in viridario pulcherrimo
collocauit · ac michi deinde dixit ·
Reuertere ad patrem tuum · qm̄
no lo te āpliꝰ detinē · Paup quidā
cuidā diuiti debēs quādā pecunie
quātitatē rogat vt ſcī frāciſci a
more ſibi terminū prolongaret ·
Cui diues ille ſuperbe reſpondit ·
Tali inquit te loco recludam vbi
nec franciſcus nec aliquis poterit
te iuuare Moxqꝫ illum vinculatū
in carcerem obſcurum recluſit ·
Paulopoſt ſanctus franciſcus af
fuit · et fracto carcere ruptiſqꝫ vin
culis hominem incolumem redux
it ad propria · ¶ Quidā miles
ſancti frāciſci opibꝰ et miraculis
detrahens · cū quadā vice ludēt cū
taxillis · veſaīa ⁊ crudelitate pleꝰ
circūſtātibꝰ ait Si frāciſcꝰ ē ſcūs
decez et octo veniant in taxillis ·
Mox in eis ſenarius triplicatus
apparuit ⁊ vſqꝫ ad nouē vices quo
libet ſuo iactu ter ſenos accepit ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Sed inſaniam addens inſanie ait
Si verum eſt quod franciſcus iſte
ſit ſanct9 · cadat hodie gladio cor
pus meum · Si vero ſanctus non
eſt · euadam incolumis · Ludo ſi
mito vt eius oratio fieret in pecca
tum · ne patri ſuo iniuriam infere
bat · et ille gladium arripiens in
viſcera patrui tranſfixit et proti
nus interfecit ¶ Vir quidam cru
re ſic perdito vt nullaten9 ſe mo
uere poſſet · ſanctum franciſcum
talibus vocibus inclamabat · Ad
iuua me ſancte franciſce · memor
deuotionis et ſeruitij quod tibi im
pendi · In aſino meo te portaui ·
ſanctos pedes tuos et manus tuas
oſculatus ſui · et ecce morior dolo
ris huiuſmodi duriſſimo cruciatu
Moxqz ille ſibi apparens cum par
uulo baculo qui thau in ſe figuraz
habebat locum doloris tetigit · et
fracto apoſtemate protinus ſani
tatem recepit · ſed ſemper ſignuz
thau ſuper locum remanſit · Hoc
ſigno ſactus franciſcus ſuas litte
ras conſueuerat conſignare · ¶
Cum in caſtro pomaſteo in mon
tanis apulie quedam puella patri
et matri vnica defuncta fuiſſet · et
mater ſancto franciſco deuota ni
mia triſticia fuiſſet abſorpta · ap
paruit ei ſanctus dicens · Noli fle
re · quia lucerne tue hoc lumẽ qđ
deploras extinctum mea eſt inter
ceſſione tibi reddendum · Mater
igitur ſumpta fiducia non permi
ſit corpus extinctum efferri · ſed
ſancti franciſci nomen inuocans
et mortuam filiam apprehendens
eam incolumen alleuauit · ¶ In
vrbe romana cuz puer paruulus
de feneſtra palatij cecidiſſet et pe
nitus expiraſſz · beatus franciſc9
ab omnibus inuocatur · et vite p
ſtinus reſtituitur · ¶ In ciuitate
ſueua cum quedam domus corru
ens iuuenẽ quendam extinxiſſz ·
et cadauer iam in lecto ad ſepeli
endum poſuiſſent · mater beatum
franciſcum tota deuotione qua po
terat inuocabat · Et ecce circa me
diam noctem puer oſcitabat · et
ſanus ſurrexit et in laudis verba
prorupit · ¶ Frater iacobus rea
tinus cum in nauicula quadaz flu
uium quendam pertranſiſſet · cũ
fratribus et ſocijs iam ſuper ripã
poſitis poſtremo ſe ad exitum pre
pararet · reuoluta naui ipſe in fũ
dum fluminis eſt demerſus · Fratꝛ
bus igit̃ pro liberatione ſubmer
ſi beatuz franciſcum inuocantib9 ·
ipſo etiam corde vt poterat beati
franciſci auxilium implorante · ec
ce dictus frater per profundum
ſicut per aridam ambulabat · et de
merſam nauiculam capiens cum
ea peruenit ad litus · Veſtimenta
autẽ eius madida facta non ſunt ·
nec aque gutta ad eius tunicam
proximauit ·

Vita ſancte pelagie peccatricis ·
¶ Hyſtoria · cxlvi ·

CVm quadã vice venerabi
ſ athiothene ciuitatis epũs
octo de circũiacẽtib9 epis
cauſa conſilij conuocaſſz · et int̃ eos
adueniſſz ſanct9 nõnus · qui p̃t inco
pabilẽ et caſtiſſimã cõuerſatiõez ſuã
ex mõacho tabẽnenſiota ordiatus
fuẽat pontifex · et hij oẽs añ fores

eccleſie beati iuliani martiris con
ferentes reſiderēt· ex improuiſo
tranſibat prima antiochene ciui
tatis. quā vulgo oraſtriam vocāt
ſedens ſuper aſinam· mirabili et
ſtupendo veſtium decore perornā
ta· Nichil enim aliud ſuper eam
videbatur niſi aurum et margari
te et lapides precioſi· Quam etiā
multitudo puerorum et puellarū
precedebat et ſubſeqbatur· quorꝫ
erat habitus valde compoſitus· E
rant enim veſtibus preclaris indu
ti· et torques ex auro ceruices eo
rum circumdederant· Quocumqꝫ
tranſibat· vniuſus aer odore muſ
ci ceterorūqꝫ redolebat aromatū
Et quia ſuper omnes feminas ſpe
cioſa erat nō poterant amatores
eius ſuo decore ſaciari· Hanc igitꝰ
videntes epiſcopi nudo capite cū
tanta pompa et impudentia prete
rire· nec in honore dei nec etiā pon
tificum de azello deſcendere· quaſi
a peccato grauiſſimo ſuas facies
auerterūt· Scūs vero nōnꝰ cū eā
preteriſſe cōſpiceret· faciē ſuaꝫ ī
ſinū reclinās vberrime velut ex q̊
dam torrente lacrimas profunde
bat· et percutiens pectus ſuū cū ge
mitu ad coepīſcopos ſuos ait In verita
te dico vobꝭ qm̄ hāc feminā quam
vidiſtis cōſtituturꝰ ē deꝰ āte cōſpec
tum tremēde ſedis ſue vt nrm̄ ſa
cerdotiuꝫ iudicet Naꝫ qn̄tas puta
tis ſciſſiīm fratres horaruꝫ moras
intra ſuū exegit cubiculū· abluēs
et depingēs ſe· vngētiſqꝫ diuerſis
liniens· vt ſe ōmibꝰ ſpectaculuꝫ p̄
beat· vt p̄nti ſeculo placeat· et ō
mibꝰ amatoribꝰ ſuis deſiderabilis
videat· q̄ hodie ſunt et cras nuſq̄

comparent· Nos vero habentes
in celo eternum patrem et ſpon
ſum immortaleꝫ· perhennia bona
ſi ſibi placeamus ſpondentem· nō
nos ornamus ſed in vicijs noſtris
perdurantes torpeſcimus· Hijs
itaqꝫ dictis hoſpitium confeſtim i
trauit· ſtatimqꝫ proruit ſuper pa
uimentum· et facie ſua feriebat
terram. et ſolum omne lacrimis
irrigabat dicens· Altiſſime deus
ignoſce michi peccatori· quia vni
us diei meretricis ornatus· totiꝰ
vite mee ſuperauit illuſtria orna
menta Hec ſimiliaqꝫ illo crebrius
dicente et fortiter eiulante· dies
illuceſcebat dominicus· Poſt noc
turnas igitur horas ad dyaconuꝫ
ſuū ait· Frater iacobe· hoc enī erat
ſibi nomē· ſōpniū vidi et valde cō
turbor quod nō queo q̄d ſibi velit hu
iuſmodi viſio omnino diſcernere
Videbā enim me ad cornu altaris
aſſiſtere· et columba tetra colore
plena ſordibus circumuolitabat
me· cuius fetoreꝫ ſordium ſuſtine
re non poteram· At vbi dyaconꝰ
ex more cathecuminos diſcedere
precepit· nuſq̄ ītra eccleſie ſepta
cōparuit· Poſt expletas vero ſi
delium miſſas ſubito ecce colūba illa
adueīt· et ſicut pauloante me cir
cūuolitauit Ego vero extendens
manū apprehendi eā et eieci ī can
taꝝ qui ante atriū ſtabat eccleſie
Quod cū feciſſē colūba illa cōtinu
o in aqua oēs ſordes ſqualoris de
poſuit. at exinde velut nix mūda
cōfeſtim aſcēdit in tātā altitudineꝫ
qn̄taꝫ oculi mei nō poterāt intueri
Hec cū ſcūs nōnꝰ dyacono enar
raſſꝫ· peruenit ad ecciaꝫ vbi cūꝫ ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

preceptū ãthiocheni epiſcopi p9
euangeliū populo de tremēdo dei
iudicio ſimplici ſermone p̄dicarz·
ita ſūt populoruʒ corda cōpūcta·
vt pauimētum eccleſie lacrimis ĩ
undaret· Prouidētia itaq3 diuia
factū ē vt illa meretrix de qua no
bis eſt ſermo vltra morē ſuuʒ pre
ſēs aſtaret· erat em̄ cathecumia·
q̄ etiaʒ ita in dom̄ timore cōpuncta
eſt vt miro modo ex eius oculis
fluerent flumina lacrimarū . Que
etiaʒ duobus pueris p̄cepit vt p
ciperent vbi ſanct9 nōnus epiſco
pus hoſpitaret· Audiēs igit̄ vbi
habitaret cōfeſtim lrās viro ſcō
tranſimiſit in hunc moduʒ · Scō e
piſcopo nōno diſcipulo criſti· Pe
lagia peccatrix diſcipula dyaboli
Auditu cōperi de deo tuo quē cel̄
q̄ inclinauit celos ⁊ deſcendit ad
t̄ras. non ꝓpter iuſtos ſ; vt pccō
res penitētie medicina ſanarʒ· ⁊
tāt9 ac talis publicanis ⁊ impijs
appinquauit atq3 hic in quē che
rabin et ſeraphin nō audēt reſpi
cere cū pccōrib9 dignatus ē habi
tare ·ſicut et tu pr̄ veneābil̄ p̄di
caſti Si ergo hui9 dom̄ vere proba
ris eſſe diſcipul9· ne me deſpicias
ſed ſuſcipe ſaluari cupiētem Vale
Scūs aūt ad hec ita r̄ſcripſit Que
cumq3 es deo noſtro maīfeſta es
Attamē moneo vt huilitatē me
am ōmino nō tēptes · quia ſum ho
mo peccator· Si auteʒ in veritate
ſaluari deſideras ⁊ me videre depo
ſcis· inter alios epiſcopos meride
bis · nā ſolū me videre non licebit
Que cum hec legiſſet curſu conti
to venit ad hoſpitium vbi epiſco
pus habitabat· premittens nun
cios de ſuo aduentu Sanctus vero
nonnus hec audiens rogauit om
nes epiſcopos ad ſe conuenire ·
ſub quorum preſentia iuſſit eam
ingredi At cum intraſſet proſtra
uit ſe ad pauimentum· et appre
hendens pedes ſancti nonni vehe
mēter eiulabat· capitiq3 ſuo pul
uerem ſuperiacens fletu pedes ri
gabat et crinibus tergebat ·cla
mans et dicens· Miſerere michi
domine peccatrici · Imitare do
minum et doctorem tuum criſtū·
et effunde ſuper me viſcera miſe
ricordie· et fac me protinus chri
ſtianam · Ego enim ſum pelagia
pelagus iniquitatum· exundans
peccatorum fluctibus . Ego ſum
perditionis abyſſus · ego ſum vo
rago et laqueus animarum· Spe
rans tamē q̄ baptiſmo ſanctifica
tionis renata· deceptoris mei dia
boli man9 effugiam· Epiſcopi ve
ro qui aderant et omnes clericive
hementer ad tā repētinaʒ cōuer
ſionē ceperūt ammirari· quia nū
q̄ ſe tantas lacrimas vidiſſe me
minerant· Cui cū epiſcopus non
n9 diceret canones cōtinere Me
retricē non debē baptiſari ni fideiuſ
ſores dederit· ſe deīceps prauis a
ctib9 nō inuolui Ipſa altius eiu
lās reſpondit Rationē reddes deo
de aīa mea· ⁊ tibi reputabit̄ facto
rum meorū iniq̄tas ſi me baptiſa
re diſtuleris Tūc epūs nonnus
exorciſans baptiſauit eam in no
mine patris et filij ⁊ ſpiritus ſan
cti· tradens ei communionem cor
poris et ſanguinis dn̄i nrī ihū
criſti in vitā eternā Fcā ē aūt mat̄
ei9 ĩ baptiſmo romana abbatiſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Confeſtim ecce apparuit dyabol9
quaſi nudus manus habẽs ſuper
caput intextas et vociferabat di
cens O violẽtia. O quid patior ab
hoc ſene. Decrepite nõ tibi ſuffici
ebant triginta milia ſarracenorꝫ
quos michi violenter eripiens
deo tuo per baptiſmum obtuliſti.
Non tibi ſufficiebat elyopolis ciui
tas. que quondam mea fuerat. ſꝫ
tu omnes in ea habitantes bapti
ſans deo tuo conſecraſti. niſi etiã
nunc meam maximam ſpem peni
tus abſcinderes! O violentia O ſe
nectus mala Maledictus dies ille
ĩ quo michi contrarius natus es
Nam flumen lacrimarum tuarũ
impingit domicilium meum inſti
mum ſicut torrens. et ſpes mea fũ
ditus obruitur. Cum hec ſimilia
qꝫ in epiſcopuz verba cunctis qui
aderant audientibus teter ſpirit9
proclamaſſet. ad pelagiã vultuz
intorquens aiebat. Quid eſt hoc
quod michi feciſti domina mi pela
gia! Et tu meuz iudam imitata es
Ille quidem dominum proprium
tradidit. et tu cum mea exiſteres
me ſimiliter tradidiſti. Tunc ma
ter eius ſpiritualis romana dixit
ei. Signa te filia ſigno crucis. et
abrenuncia dyabolo. Que cuz hec
feciſſet. et inuocaſſet nomen domi
ni noſtri iheſu chriſti. nuſq̃ dyabo
lus comparuit Poſt duos vero di
es cum dormiret memorata pela
gia cum matre ſua romana. iterꝫ
venit dyabolus ĩ forma leonis ter
ribilis. et excitans eaz dixit. Do
mina mi margarita. quid tibi vn
q̃ mali feci. Nũquid nõ te ex lapi
dibus precioſis et margaritis orna
ui! Nũqd nõ auro et argento cũc
tisqꝫ diuitijs repleui. Queſo dic
quid eſt in quo te cõtriſtaueri et
ego ꝯtin9 ſatiſfacio. tãtũ ne dere
linquas me. et obprobrium xp̄ia
nis efficiar. Ancilla vero dei hec au
diens ſignabat ſe et ꝯtin9 demon
diſparuit. Et excitans romanam
dixit Venerabil mater roga pro
me dominum. qr dyabol9 ſicut leo
apparuit michi. Que reſpõdit Ne
timeas filia. nam amodo quoqꝫ
vmbrã tuã reformidat et refugit
Die aũt tertio p9q̃ hec facta ſunt
beata pelagia cõuocans famulos
et famulas ſuas dedit ſingulis cer
tam pecuniarum quantitatez. et
manumittens eos ammonuit vt
etiam ipſi ſe ad dominum deuz cõ
uerterẽt. Reliq̃ vero bõ ſua q̃ ha
buit ĩ auro. ĩ argẽto. in margari
tis et veſtib9 p̄cioſ deferri fecit p
famulos ſuos ad ſanctum nõnũ
epiſcopum. qui omnia pupillis
viduis et orphanis precepit ero
gari. Quod ſine mora factum eſt
Ancilla vero dei pelagia a die bap
tiſmatis cũ romana abbatiſſa mo
ra batur. et ab ea paſcebatur vſqꝫ
dũ illuceſceret dies dñicus quan
do mos erat baptiſatis albas ve
ſtes exponere. Tũc enim ſurgẽs
pelagia nocte exuit ſe baptiſma
tis veſtem. et virili veſte veſtita
ta necnon et capillis amputatis
ignorantibus omnib9 clã diſceſſit
et amplius ibi viſa non eſt. Ro
mana vero ſpiritualis eius mater
valde plangebat non inueniens
eam. metuens ne forte dyabolus
eam iterum ſuis laqueis irretiſſꝫ.
Quam ſanctus nõnus cõſolabat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dicēs Noli flē filia· ſed magis cū
āgel' gaude · q2 pelagia ſic maria
meliorē ptē elegit· deſignās ſe ſpū
ſcō maīfeſtāte didiciſſe· ꝙ pelagia
ad vitā hēmiticā aduſſʒ· Hec aūt
ōnia vniuerſa citas ātiochena co
gnouit· et deo maximas gratias
retulit· Poſt tres autem annos
iacobꝰ diaconus ſācti nōi de quo
ſuperius habuimus mentionē· ve
nit ad epiſcopuʒ· ⁊ vt liceret ſibi
ihrl'm pergere licentiam petijt et
impetrauit· At dū iter arriperet
dicit ei epiſcopus Frater iacobe·
cum deo preſtante ihrl'm veneris
diligenter inqre ſanctuʒ quendā
monachū pelagium nomine · qui
ad aliquod tēpus ſolitaria vitam
recluſus egit Viſita eū quia vere
ſeruꝰ dei eſt ⁊ integer monachus·
Epūs autē dicebat de pelagia an
cilla dei· ſed diacono ſuo nō intelli
gente· nichil amplius reuelauit·
Venit tandē diaconꝰ ad terram
ſanctam ⁊ interrogās poſt mona
chuʒ quendā noīe pelagiū· audit
a narrātibus eū in monte oliueti
vbi dñs frequēter ad orationē ve
nire cōſueuerat ſolitariā vitā du
cere· ⁊ oīm monachoꝝ ꝯuerſatio
nē ſua ſciſſia vita ſupaē Pergēs
ad mōtē oliuarū pdictꝰ diaconꝰ·
vidit cellulā quādā paruā vndiqꝫ
circūcluſā puulā quādā feneſteru
lā in vno latē habētē· quā cū pul
ſarʒ apuit ſibi· ⁊ cū vidiſſʒ diaco
nū pelagiꝰ ꝯfeſtim agnouit· neqꝫ
tñ ſe ſibi manifeſtauit· Ipſe vero
nō ꝯgnouit eā· Erāt eñ oculi eiꝰ
p̄ nimia abſtinētia cōcaui· ⁊ iunc
ture oſſiū eiꝰ dinumēabāt· facies
quoqꝫ eiꝰ emacieat· ⁊ velut rugis

exarata videbaē Dicit tādē diaco
no ſcūs pelagius· Habes epm̄?
Reſpōdit ille· Etiāʒ dñe paē Que
ait Oret ꝑ me q2 vere epūs xp̄i ē
Sʒ et tu fraē dyacone ora ꝑ me·
Ipſe aūt audiēs hec vehementer
mirabaē· tam de epō ꝙ de ſe q2 di
aconū eū noīaſſet Paulo poſt cuʒ
ſcūs pelagius pſalmos dño canē
incepiſſet diſceſſit ab eo diaconꝰ
multum gaudēs de angelica tāti
viri viſione Qui dum ſcōs prēs q̄
quāſū habitātes viſitarʒ· vbiqꝫ
audiuit dm̄ pelagij vitā ⁊ merita
ꝯmēdari· Redijt tādē ad cellā ſci
pelagij ⁊ ñ audiēs eū p̄mo ⁊ ſcdo
die ſm ꝯſuetudinēʒ pſalmos dño
ꝯcinētē· tercia die venit ⁊ apiēs
feneſtrā vidit eū mortuū Feſtināſ
qꝫ venit iheroſolimā· ⁊ defūctū eē
ſcm̄ pelagiū oībꝫ nūciauit Tūc v
niuerſa monaſtēia ſibi ſuicē nūci
arūt· et ꝯueiētes in mōtē oliueti
corpꝰ ſcm̄ de cellula vt more ſolito
lauāeē eiecerūt· atqꝫ pñte iheroſo
limorū epō mūdauēūt Inueiētes
ꝗ ꝙ femia erat· exclamauerūt vo
ce magꝗ dicētes Glīa tibi ī altiſſis
deo q̄ habes ſcōs abſcōditos ſup
terrā Et tādē ſcm̄ cadauer cū ym
nis ⁊ cāticis ꝓſequētes ī loco mū
diſſio collocarūt Hys oībꝰ rite p
actis redijt diaconꝰ ad ſcm̄ epm̄·
et vniuerſa q̄ de ſcā pelagia vide
rat ⁊ audieat nūciauit· recordatꝰ
ꝙ ipa eēt de q̄ epūs dixeat· cū ve
neris ad loca ſcā inqre monachū
ſcm̄ pelagiū Cūqꝫ hec fama p totā
citatē āthiochenā fuiſſʒ diuulgata
oēs in ꝯmune deuʒ laudauerūt q̄
nō vult mortē pccōis· ſʒ magis vt
ꝯuertaē Qui ē bñdictꝰ in ſecula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

¶ De ſancta tayſi.
¶ Hiſtoria cxlvij.

Tayſis meretrix ſicut in vi
taſpatrum legitur tante
pulchritudinis extitit vt
multi propter eam venditis ſub
ſtantijs ſuis ad vltimā pauperta
tem deuenerunt. Sꝫ et amatores
ſui pre zelo litibus inter ſe conſer
tis frequenter puelle limina ſan
guine iuuenum replebāt. Qd cū
audiſſet abbas paſuntius ſumpto
habitu ſeculari et vno ſolido pro
fectus eſt ad eam in quandā egip
ti ciuitatem. Dedit quoqꝫ ei ſoli
dum quaſi pro mercede peccandi
Illa accepto precio ait illi. Ingre
diamur ſimul in cameram. Cum
qꝫ ingreſſus eſſet et lectum preci
oſis veſtibus ſtratum aſcendere ī
uitaretur. dicit ad eam. Si eſt in
terius cubiculum in ipſū eamꝯ.
Illa autem dixit. Eſt qd dam cu
biculum vbi nullus ingreditur. Si
vero deum times. non eſt locus q̄
diuinitati eius abſcondatur. Qd
cum ſenex audiſſet. dixit ei Et ſcis
eſſe deū? Cumqꝫ illa reſpondiſſet
ſe ſcire deum et regnum futuri ſe
culi. necnon et tormenta peccato
rum Dixit ei. Si ergo noſti. cur
tantas animas perdidiſti? Et non
ſolum pro tua. ſed pro illorꝫ red
ditura rationem dampnaberis.
Illa vero hec audiens prouoluta
ad pedes abbatis paſuncij. cū la
crimis exorabat dicens Scio eſſe
penitentiā pater et cōfido remiſ
ſionem te orante ſortiri. Tantū
peto tribus horis inducias et poſt
hec quo iuſſeris ibo. et quecūqꝫ p̄
ceperis faciam. Cumqꝫ locum illi
abbas cōſtituiſſet vbi venire debe
ret illa acceptis omnibus que cū
qꝫ ex peccato lucrata fuerat. pro
latiſqꝫ in mediam ciuitatem popu
lo expectante igne cōbuſſit cla
mans. Venite omnes qui peccaſ
tis mecum et videte quomodo ea
que michi contuliſtis exuram. E
rat autem precium auri librarū
quadringentarum. Que cum om
nia incendiſſet ad locum quē ab
bas ei ꝯſtituerat perexit. Quā ille
reperto virginum monaſterio in
cellulam recludēs oſtiū celle plum
bo ſignauit et paruū reliq̄t foramen
per qd ei victus modicus īferret.
Iuſſitqꝫ ei omnibꝯ diebus parū
panis et paululum aque a ceteris
miniſtrari. Cum autem ſenex diſ
cederet ad eū ait tayſis. Quo pa
ter iubes vt ex naturali meatu
meam aquam effundam. Et ille
In cella ſicut digna es. Cumqꝫ ite
rum quomodo deberet deum ora
re inquireret. reſpondit Non es
digna nominare deum neqꝫ in la
bijs tuis nomen trinitatis addu
cere. nec ad celum manus expan
dere. quoniam labia tua iniquita
te plena ſunt et manus tue ſordi
bꝯ inq̄nate. ſed tātūmō incubēs.
contra orientem reſpice hūc ſmo
nem frequenter iterās. Qui plaſ
maſti me miſerere mei Cū igitur
tribꝯ ānis fuiſſet incluſa. cōdolu
it abbas paſuntiꝯ. et ꝓfectꝯ eſt ad
abbatem anthonium vt ab eo re
quirēt ſi remiſiſſet illi deus pecca
ta. et narrata cauſa ſanctus an
thoniꝯ cōuocatis diſcipulis ſuis p̄
cepit eis vt illa nocte vigilantes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

in oratione ſingillatī perſiſterēt· vt alicui ex hijs dominus declararet cauſam pro qua paſuntius abbas venerat Cum ergo inceſſanē oraſſēt abbas paulus maior diſcipulus anthonij vidit ſubito in celo lectum precioſis veſtibus ornatum quem tres virgines cuſtodiebant. Cumq; paulus diceret· gloria illa ſi eēt āthonij? vox diuina reſpondit · Non eſt patris tui anthonij · ſ; thayſis mētricis · Quod cum mane abbas paul9 retuliſſ; · cognita dei voluntate abbas paſūcius cum gaudio diſceſſit Et mox profectus ad monaſteriu; · hoſtiū celle diſſipauit · Illa vēo rogabat vt adhuc maneret incluſa · Dixit autem ei · Egredere qm̄ remiſit tibi deus peccata tua Et illa reſpōdit · Teſtor deum · qꝛ ex quo huc ingreſſa ſum ex omnibus peccatis meis feci velut ſarcinā · et ſtatui āte oculos meos Et ſicut nō diſceſſit ālhelit9 de narib9 meis ſic nō diſceſſerūt peccata mea ab oculis meis · ſed flebam ſemp illa cōſiderāns Cui abbas paſuncius dixit · Non ꝓpter tuam penitentiam remiſit tibi de9 peccata tua · ſ; qꝛ hūc timorem ſemper habuiſti in aīmo Et cum inde illam eduxiſſet decē dies ſuperuixit · ⁊ pauſauit in pace · Abbas quoq; effrem aliā meretricem ſi'i fere modo cōuertere voluit Nā cū illa meretrix ſcm̄ effrē ad peccandum īpudenter illiceret · dixit ei effrē · Seq̄re me · Qua ſequēte · cū ad quēdā locū vbi ēat magna multitudo hominū veniſſet · dixit ei Sede hic · vt ꝯmiſceār tecū Et illa Quomodo poſſum hoc facere · tanta multitudine hic ſtāte? Et ille · Si homines erubeſcis · nōne magis tuu; debes erubeſcē creatorem · q̄ reuelat occulta tenebraru;? Illa autē ꝯfuſa receſſit.

De nomine

Dyoniſi9 interp̄tatē vehemenē fugiens Vel dicitur dyoniſi9 a dia qđ eſt duo et niſus quod eſt eleuatio q̄ſi ſecūdum duo eleuat9 ſcilicet ſꝫm corp9 ⁊ aīmam · Vel dicitur a dyone qđ eſt venus ſcilic; dea pulchritudinis ⁊ ſyos qđ ē deus quaſi pulcher deo Vel vt q̄dā aiūt · dicitur a dyamſia que vt dicit yſidor9 ē quedam gēma nigra valens ꝯtra ebrietatem Fuit igiē vehementer fugiens de mūdo per pfectā abrenūciationē · eleuatus p intnam cōtēplatione; · pulcher deo p decorē v̄tutū · valēs peccatorib; ꝯtra ebrietatē viciorū Hic añ cōuerſionem multa p̄noīa habuit Vocat9 ē eni ariopagita a vico i quo habitabat Itē dict9 ē theoſoph9 id ē deū ſapiēs Itē a patria dict9 ē ionic9 ¶ Auguſtin9 eni ī libro octauo de ciuitate dei dicit ꝙ ionicū eſt ge9 philoſophoꝝ Diſtiguit eni ibi duo gn̄a philoſophoꝝ ſcilic; ytalicū qđ ē ex pte ytalie ⁊ ioicū qđ ē ex pte ğcie Quia ergo dyoniſi9 ſūm9 ēat philoſoph9 · ideo antonomatice dicebaē ionic9 Ei9 paſſionē ⁊ vitā grece dc̄auit methodi9 ꝯſtātiopolitā9 · latine autē anaſtaſi9 apoſtolice ſedis bibliothecari9 ·

De ſcō dioniſio Diſt. cxlviij

Dyoniſi9 ariopagita a beato paulo apoſtolo ad fidē xp̄i ꝯuerſ9 fuit Qui ariopagita a vico ciuitatis ī quo habitabat dictus

fuiſſe dicitur : Ariopagus enim e
rat vicus martis in quo erat tem
plum eius. Athenienſes enim ſin
gulos vicos denominabāt a dijs
quas colebant. vt vicum in quo
colebatur mars vocabant ariopa
gum. quia ario dicitur mars Vicū
in quo colebant pari vocabāt pa
riopagum et ita a ſigulis dijs ſin
gulos vicos denomnabāt Ario
pagus autem erat vicꝰ excellen
tioꝛ. qꝛ ibi erat curia nobiliū. et
ſcole liberalium artiū In hoc igi
tur vico morabatꝰ dyoniſiꝰ maxi
mꝰ phūs Qui ob plenitudinē di
uinorum numinū et ſapiē theoſo
phus.i.deꝰ ſapiens dicebatꝰ. Erat
et ſecum appollophanus eius con
philoſophus. Ibi etiam erāt epy
curi qui ponebant felicitatem ho
minis ī ſola corporis voluptate et
ſtoyci qui in ſola animi v̓tute In
die igitur dominice paſſionis cū
tenebre facte fuiſſent ſuper vniū
ſam terram phyloſophi qui erāt
athenis. nō poterant huius cauſā
in cauſis naturalibus inuenire Nō
fuit enī naturalis eclipſis ſolis.
tum quia luna fere erat e regi
ōe ad ſolē eclipſis vero fieri ſolet
tātū ī ſynodo ſol' et lune Lūa autē
tūc erat decia quīta et ita ī pfecta
diſtātia a ſole Tū qꝛ eclipſꝰ nō au
fert lumē ī vniuerſis ptibus terre.
Tū qꝛ p tres horas durare nō pt
Huiꝰ meminit dyoniſiꝰ ī epl̄a ad
apollophanū dicēs Obfuſi namqꝫ
orbe vniformiter tenebraꝝ caligi
ne tabeſcēte vt purgatū redijt ſo
lis dyametrū regula phī aridei aſ
ſūpſimꝰ Cūqꝫ reperiremꝰ qd̄ et phi
lippi erat notiſſimū ſolē pati mola
ſtias non debere. aio ad te pitia
falſi ſacrarium ad huc neſcimꝰ tā
te regi miſteriū Quid igr̄ ſpeculū
doctrie appollophane hijs ſecretis
aſſcribis Ad qd̄ tu michi ore diuio
et nō humani ſeſꝰ ſermōe dixiſti.
O bone dyoniſi diuinarū pmuta
tiōes ſūt reꝝ. Demiqꝫ notatū ferie
diē et ānū anūciatiōi quā paulꝰ no
ſtris auribꝰ ſuſpenſis ītonuit. ſig
nis acclamantibus concordari ex
pertus dedi veritati manus et falſi
tatis ſum r. exibus abſolutus Hec
dyoniſius Huius etiam meminit
idem in epiſtola ad policarpum lo
quens de ſe et appollophano dicēs
Ambo apd̄ eliopolym tūc pſētes a
coaſtantes inopinabiliter ſoli lu
nam incedentem videbamꝰ. Non
enim erat conuentus tempus et
rurſus ipſā a nona hora vſqꝫ ad
veſperam ad ſolis dyametrū ſup
naturaliter reſtitutam. Eclipſim
autem illam vidimus in oriente ī
choatam et vſqꝫ ad ſolarē term
num venientem poſtea regrediē
tem. et rurſus non ex eodem et de
fectu et repugnatione. ſed ecōtra
rio ſecundum dyametrum factā
Hec dyoniſius. Tūc enī dyoniſi
us cum appollophano voto aſtro
logice diſcipline apud eliopolim
egipti perrexerat. et poſtea īde re
uerſus eſt Quod autem illa eclip
ſis vniuerſis partibus terre lu
mē abſtulit. patet ex eo qꝫ lucas
euangeliſta hoc dicit. et ex eo qꝫ
vniuerſitatis dominus patiebatꝰ.
et ex eo qꝫ fuit elyopoli egipti. et
ex eo qꝫ fuit rome. Quod autem
fuerit rome teſtatꝰ oroſiꝰ dicēs Cū
dn̄s patibulo affixꝰ ē maximo tre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

moti per vrbē facto ſaxa in mon
tibus fixa maximarumqȝ vrbium
plurime ꝑtes plus ſolito cōcuſſio
one ceciderunt. Eodē ȝq̄ die ab ho
ra diei ſexta ſol in totuȝ obſcura
t⁹ ē tetrē nox ſubito obducta ētis
ē adeo vt ſtellas tūc diurnis horis
vel potius in illa horēda nocte to
to celo fuiſſe viſas referatur Hec
oroſius. Teſtatur etiam euſebi⁹
ꝙ iſta eclipſis fuerit in bithinia q̄
prouītia eſt aſie minoris. ⁊ hoc al
legat in cronica ſua ex dictis ethni
corum ⁊c. ¶ Tandem vt in hy
ſtorijs ſcolaſticis legit̄. phi ad hoc
adducti ſunt vt dicerent quia de
us nature patitur Alibi tamen le
gitur ꝙ dixerunt. Aut ordo natu
re peruertitur aut elementa men
tiuntur. aut deus nature patitur
et elementa ſibi ꝯpatiuntur Alibi
vero dicitur ꝙ dyoniſi⁹ dixit. Hec
nox quam nouam miramur toti⁹
mundi veram lucem aduenturam
ſignificat. Tunc athenienſes illi
deo aram conſtituerunt. et ſuper
poſitus eſt titulus. Ignoto deo.
Singulis enim aris ſuperponeba
tur titulus. indicans cui eſſent de
dicate. Et cum vellent illi offerre
holocauſta et victimas dixerunt
phi. Bonorum noſtrorum non e
get. ſed facietis genu flectiones
ante aram eius. et ſupplicabitis
ei. quia non querit oblationes pe
corum ſed deuotiones animorum.
Cum ergo paulus veniſſet athe
nas. epycuri et ſtoyci phi cum eo
diſſerebant. Quidam autem dice
bant. Quid vult ſeiator verboruȝ
hic dicere? Alij dicebant. Nouorū
demoniorum videtur annūciator

eſſe. Adducentes ergo eum ad vi
cū philoſophoꝝ vt noua doctrina
ibidē examē reciperet. dixerūt. No
ua q̄dā īfers aurib⁹ nr̄is. volum⁹
ergo ſcire q̄dnā velit hec eē Athe
nienſes aūt ad nichil aliud vacabāt.
niſi aut dicē vl' audiē aliq̄d noui.
Cū ergo paul⁹ ſingl'a deoꝝ altari
a pluſtraſſȝ. ⁊ īt cetēa ignoti dei
altaē vidiſſȝ. dixit ill' paul⁹ Queȝ
ignorātes colitis. hūc ego ānūcio
vob' veꝝ deū q̄ fecit celū ⁊ t͛rā Dei
de dixit dyoniſio. quē ceteris ma
gis doctū ī diuinis videbat Quis ē
dyoniſi ille de⁹ ignot⁹? Et dyoniſi
us Ipē ver⁹ ē de⁹ q̄ īt deos nō ē de
mōſtrat⁹ ſ nob' ē ignot⁹ ⁊ ſclo ve
turo futur⁹. ⁊ i ꝑpetuū r̄gnatur⁹
Et paul⁹ Hō an tm̄ ſpūs ē? Et dio
niſi⁹. De⁹ ⁊ hō ē Sȝ ido incognit⁹
ē. qꝛ eius tm̄ in cel' cōuerſatio eſt
Cui paul⁹. Ille ē iſ͞ꝑ quē p̄dico.
qui de cel' deſcēdit. carnē ſuſcepit
mortē ſuſtinuit. et t͛cia die reſur
rexit Cū aūt dyoiſi⁹ adhuc cū pau
lo diſceptaret. forte tranſijt cec⁹
per viam coram eis. Statiqȝ dix
it dyoniſi⁹ paulo. Si dixeris huic
ceco ī noīe dei tui vide ⁊ videīt. ſta
ti credā Sȝ ne vtaris v̄b' magicis
qꝛ forte noſti verba que habēt hu
iuſmodi efficaciā. ego formaȝ ver
borum tibi preſcribam In hac igi
tur forma verborum dices ei. In
noīe ihēſu xpi nati de virgie cru
cifixi et mortui. qui reſurrexit. ⁊
ad celū aſcendit. vide. Sȝ vt ōnis
ſuſpicio tolleret̄. paul⁹ dixit dyoni
ſio. vt hec ipē v̄ba ꝓferrȝ. Cuȝ er
go ī eadē forma dyoniſi⁹ ceco vt
videēt dixiſſȝ. ꝓtin⁹ viſū recepit.
Statiqȝ dyoniſi⁹ cū damari vxoē

ſua ⁊ tota familia baptizatus eſt
⁊ fidelis effectus Sicqꝫ a paulo p
triēniū inſtructus athenis epiſco
pus ordinatus eſt. vbi ille predi
cationi inſiſtens ipſam ciuitatem
et maximam ptem regionis illiꝰ
ad fidem adduxit ¶ Huic paulus
ea q̄ in terciū celum raptꝰ vidit.
reuelaſſe dicitur Sicut et ipſe dyo
niſius ī pleriſqꝫ locis inſinuare vi
detur. Vnde ⁊ de ierarchys ipſo
rum angelorum ordinibus diſpo
ſitionibus ⁊ officiys tam luculent̄
⁊ clare diſſeruit. vt non putares
hoc ipſum ab alio didiciſſe. ſed ip
ſum potius etiam vſqꝫ ī tercium
celum raptū fuiſſe ⁊ hec ibi omni
a cōſpexiſſe Prophetie ſpiritu cla
ruit ſicut patet in ep̄la quam mi
ſit ad iohannem euangeliſtam in
pathmos inſulam in exilio relega
tum. vbi ꝓphetauit ꝙ inde reditu
rus eſſet ſic dicens. Gaude vere
dilecte. vere ad mirabilis et deſide
rabilis et dilig'bilis valde dilecte
Et infra. Ex cuſtodia q̄ eſt ī path
mos dimitteris et ad terram aſie
reuerteris. ⁊ facies ibi boni dei tu
ī imitacōes et hys qui erunt poſt
te trades Dormitiōi beate marie ī
terfuit ſicut ip̄e ī libro de diuinis
nominibus inſinuare videtur ¶
Cum ergo audiſſet petrum ⁊ pau
lum rome a nerone in carceribus
detineri. ep̄m ſibi ſubſtituit ⁊ ad e
os viſitandos acceſſit Verūtn̄ cū
illi feliciter ad deum migr̄ſſēt et cle
mēs preſideret. ab ip̄o beato cle
mente in franciam deſtiatur. et
ſibi ruſticus et eleutherius ſocian
tur Miſſus igitur pariſius venit ⁊
multos ibidem ad fidē cōuertit.

et eccleſias plurimas fabricauit
et in ipſis clericos diuerſi ordinis
collocauit Tanta autem in eo ce
leſtis gracia emicuit. ꝙ cum ſepiꝰ
pontifices ydolorum contra eū ſe
dicōez populi cōcitarēt. ⁊ populꝰ
ad eum perdendum ſepe cū armis
concurreret. mox illo viſo aut ōni
feritate depoſita ſe eius pedibꝰ ꝓ
uoluebant. aut nimio timore ſolu
ti ab eius preſentia fugiebant Sꝫ
dyabolus inuidēs ꝙ cotidie ſui cul
tura decreſceret et multiplicatis
fidelibus eccleſia triumpharet do
micianum imperatorem in tantā
cōmouit ſeuiciam. vt preceptum
daret ꝙ quicūqꝫ criſtianū aliquē
reperiret aut ipſum ſacrificaē co
geret aut diuerſis ſupplicys cru
ciaret Prefectus igitur feſcēninꝰ
contra xp̄ianos pariſiꝰ a roma di
rectus beatum dyoniſium ꝓplo p̄
dicantem inuenit. ſtatiqꝫ captū
colaphizatum. ꝯſputum. deriſū.
et loris duriſſimis alligatum cum
ſcīs ruſtico et eleutherio ſibi p̄ſen
tari precepit Cum ergo ſancti co
ram eo in confeſſione dn̄i conſtan
tes aſtarent. ecce quedam matro
na nobilis venit et virum ſuū lu
bium turpit̄ ab hys magis decep
tum aſſeruit. Pro eius itaqꝫ viro
citius mittitur. et ī dn̄i ꝯfeſſione
perſeuerans iniuſte necat̄ Sancti
vero a duodecim militibꝰ flagellā
tur. deīn magno pondere cathena
rum cōſtricti carceri mancipant̄
Sequenti die dyoniſius ſuper cra
tem ferream ſuppoſitis flāmis nu
dus extenditur. vbi domino decā
tabat dicens. Ignitum eloquiū
tuum vehementer et ſeruus tuus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dilexit illud Inde autem erigitur
et ad beſtias ferociſſimas multo
ieiunio excitatas proicitur. Sed
cum in eū impetuoſe concurrerēt
ſignū crucis oppoſuit et manſuetiſ
ſimas eas fecit. Deinde in clibanū
iactatur. ſed extincto igne nil le
ditur. crucifigitur et diucius ibidē
torquetur. Inde depoſitus cum ſu
is ſocijs et multis alijs fidelibus
carceri mancipatur. vbi dum miſſā
celebraret. et populum cōmuni
caret. dominus ihesus eidem cum
immenſo lumine apparuit. et pa
nem accipiens ei dixit Accipe hoc
care meus quia mecum eſt maxi
ma merces tua. poſt hoc preſidi
preſentati iterū nouis ſupplicijs
macerantur. et iuxta ydolū mer
curij cū ſecuribus triū capita in cō
feſſione trinitatis preciduntur.
Statimqz corpus ſancti dionisij ſe erexit
et caput ſuū inter brachia ange
lo duce et celeſti lumine precedēn
te per duo miliaria deportauit.
a loco ſcz qui dicitur mons marti
rū vſqz ad locum vbi nunc ſua e
lectione et dei prouidentia requieſ
cit. ¶ Tanta igitur ibidē ange
lorum melodia inſonuit. vt inter
multos qui audierunt et credide
runt. etiā larcia pfati lubij vxor
chriſtianam ſe eſſe clamauit. et
mox ab impijs decollata. et in ſuo
ſanguine baptiſata occubuit. Fi
lius autē eius nomine luſbius ro
me ſub tribus imperatoribus mi
litauit. Deinde pariſius rediens
baptiſatur. et religioſorum nu
mero ſociatur. Dū autem infideles
metuerent. ne ſociorum ruſtici et
eleuterij corpora chriſtiani ſepeli

rent. iuſſerunt vt in ſecana mer
gerentur. Matrona autem que
dam nobilis rectores ad prandiū
inuitauit. et illis epulantibus ſan
ctoruz corpora furtiue ſubripuit.
et in agro ſuo occulte ſepeliri fe
cit. Que poſtea pſecutione ceſſā
te inde abſtulit. et corpori beati
dyoniſij honorifice ſociauit. Paſſi
ſunt autem anno domini centeſi
modecimoquinto ſub domitiano.
etatis vero beati dyoniſij āno no
nageſimo. Cum autem apud are
laten ſanctus regulus epiſcopus
miſſarum ſolemnia celebraret. a
poſtolorum nominibus in canone
recitatis adiunxit. et beatis mar
tiribus tuis dyoniſio. ruſtico. et e
leutherio. Quo dicto. cum adhuc
dei famulos viuere crederet. plu
rimum mirari cepit. cur eorū no
mina ſic neſciens in canone retu
liſſet. Et ecce eidem miranti tres
columbe apparuerunt ſuper cru
cem altaris reſidētes. que ſancto
rū martirum habebant nomina ſuis
pectoribus ſanguine inſignita.
Quas diligenter intuēs ſanctos
migraſſe a corpore intellexit. Et
nota quod ignarus remenſis eps di
cit in epla quā miſit ad karolum
quod iſte dyoniſius miſſus in galliam
fuit dyoniſius ariopagita vt ſup
dictū eſt. Idem teſtatur iohānes
ſcotus in epla ad karolum Nec for
te ratio ex cōputo temporis con
tradicit. ſicut aliqui obicere volu
erunt

¶ De ſcō calixto papa ¶ Hiſto
ria centeſima. xlix.

Calixtus papa āno dni ducē
teſimoſecūdo ſub alexādro

imperatore martirium paſſus eſt
Cuius temporibus pars eminen
tior vrbis rome diuino eſt incen
dio concremata. et ſiniſtra ma
nus iouis aurea liquefacta. Tūc
omnes ſacerdotes ad alexandꝛuꝫ
imperatorem venerūt petētes vt
dij irati ſacrificijs placarentur.
Dum ergo offerrent. ſubito celo
ſereno mane die iouis diuino ful
mine quatuor ydolorū ſacerdotes
mortui ſunt. et ara iouis concre
mata eſt. et ſol obſcuratus eſt.
ita vt populus romanus fugeret
extra muros. Audiēs aūt palma
tius conſul ꝙ calixtus cū ſuis cle
ricis trans tiberim latitaret. roga
uit vt xpianī per quos hoc malū
ↄtigerat ad purgationē ciuitatis
penitus delerentur. Palmati9 ita
qꝫ poteſtate accepta. cū illuc cum
militibus ꝑperaſſet. ſed illi proti
nus excecati fuiſſent. territus ale
xandꝛo hoc protinus nunciauit.
Tūc imperator iuſſit. vt die mer
curij omnis populus conueniret.
et mercurio immolaret. vt ab eo
ſuper hijs reſponſa acciperet. Qd
dū fieret virgo quedā templi no
mīe iuliana arrepta a demone ex
clamauit. Deus calixti eſt ver9 ⁊
viuus deus. qui veſtris eſt polluti
omib9 indignatus. Quod audiēs
palmatius trans tiberim ad vrbē
rauennienſiū ad ſanctū calixtum
acceſſit. et cum vxore ſua et fami
lia ſe ab eo baptiſari fecit. Quod
audiens imperator eū accerſitum
ſimplicio ſenatori tradidit. vt ver
bis blandis eū moneret. ex eo ꝙ
reipublice plurimuꝫ neceſſarius
eſſet. Palmatio vero in ieiunijs ⁊
orationibus perſeuerātē. venit ad
eum quidam promittēs. ꝙ ſi vxo
rem ſuam paraliticā ſanaret con
tinuo crederet. Cū ergo palmati
us oraret. illa ſanata ad palmati
um cucurrit dicens. Baptiſa me
in noīe iheſu xpī. qui tenuit ma
num meam et alleuauit me. Tūc
calixtus veniēs. ipſā cū viro ſuo
felice et ſimplicio et multis alijs
baptiſauit. Quod audiens impe
rator iuſſit omnes baptiſatos de
collari. Calixtū vero quinqꝫ dieb9
ſine cibo et potu manere fecit. Il
le autem vidēs eum amplius con
fortari. iuſſit eum diebus ſingulis
fuſtigari. deinde per feneſtram p̄
cipitatum. alligatūqꝫ ſaxo in pu
teum precipitari. Auſterius aūt
preſbiter corpus eius de puteo e
leuauit et ipſū in cimiterio calipo
dij ſepeliuit.

Cde nomine

LEonard9 odor ppl'i dicit a le
os qd eſt ppl's. ⁊ nard9 que
ē herba redolēs. ꝗ odore bone fa
me ppl'm ad ſe trahebat. Vel leo
nard9 q̄ſi legens ardua. Vel leo
nard9 dicit a leone Leo em̄ q̄tuor
habet in ſe. Pꝛīo fortitudinē. quā
fortitudinē vt dicit yſidor9 habet
in pectore et in capite Sic beatus
leonard9 habuit fortitudinē i pec
tore per malaꝝ cogitationū refre
nationē. et in capite p infatiga
bilē ſupnoꝝ cōtēplatioēꝫ Scd̄o
habet leo ſagacitatē. ⁊ hoc i duo
bꝫ. ſcꝫ i apītiōe oculoꝝ cū dormit.
et i deletione veſtigioꝝ cū fugit.
Sic leonard9 vigilauit p laborē ac
tionis. ⁊ vigilādo dormiuit p qētē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

contemplationis ⁊ inde deleuit ve
ſtigia totius mundane affectionis.
Tercio habet virtuoſitatem in vo
ce. qꝛ eius vox tercia die ſuſcitat
leunculū natū mortuum. ⁊ omnē
beſtiam figere facit gradū. ſic le
onardus mortuos ī peccatis reſuſ
citauit. et m̄ltos beſtialiter viuē
tes in operibus bonis fixit. Quar
to habet timorem in corde. qꝛ ſe
cundū yſidorum leo duo timet.
ſcꝫ ſtrepitū rotaꝝ. et ignem accē
ſum. ſic leonardꝰ timuit. et timē
do vitauit ſtrepitum mundane
ſollicitudinis. et ideo in deſertuꝫ
fugit. ⁊ ignē terrene cupiditatis.
et ideo omnes theſauros ſibi obla
tos contempſit.

De ſancto leonardo. Hiſto
ria centeſima quinquageſima.

Leonardus fuiſſe dicitur
circa annū dn̄i quingēte
ſimū. Hic a ſcō remigio
remenſi archiepiſcopo de ſacro fō
te leuatus. ab ipſo ſalutaribus di
ſciplinis inſtructus eſt. Cuius pa
rentes primi in palacio regis frā
cie habebantur. Hic tantā gratiā
a rege obtinuit. ꝙ omnes incar
cerati quos ipſe viſitabat. proti
nus abſoluebantur. Cum igitur
fama ſanctitatis eius excreſceret.
rex multo tempore euꝫ ſecum ma
nere coegit. donec oportuno tem
pore ei epiſcopatum donaret.
Quod ille renuens et ſolitudinē
deſiderās. relictis oībꝰ aurelianū
p̄dicando cū frē ſuo rifardo deue
nit. vbi poſtq̄ ī quodā cenobio a
liq̄ diu vixerūt. dū rifardꝰ ſuper
ripam ligeris ſolitarius manē vel
let. et leonardus per ſci ſpūs ad
monitionē in aquitania predicarē
diſponeret. oſculantes ſe abinui
cē diſceſſerūt Leonardus igit̄ vbi
q̄ p̄dicās. et multa miracula ex
ercens. in quadā ſilua ciuitati le
monice vicina habitauit. vbi e
rat aula regia cauſa venatiōis cō
ſtructa. Accidit autē ī quadā die
vt rex ibi venaretur. et regina il
luc cauſa delectationis egreſſa par
tu periclitaret̄. Cū ergo rex et fa
milia propter regine periclitationeꝫ
lugerent. et leonardus p nemus
trāſiret et gementiū voces audireꝫ.
pietate cōmotus illuc properauit.
et a rege vocatus protinꝰ introiuit
Cum ergo a rege interrogatus q̄s
eſſet. et ſe ſancti remigij diſcipulū
fuiſſe narraret. rex ſpem bonam
concipiens. ⁊ a bono magiſtro be
ne inſtructū exiſtimās ipſū ad re
ginā induxit. rogans vt precibꝰ
ſuis de recuperata coniuge et edita
prole gaudiū obtineret. Tunc ille
oratione fuſa q̄d petebat penitus
impetrauit. Cū aūt rex multa in
auro et argento ſibi offerret. ille
protinus recuſauit admonens vt
hec pauperibꝫ daret. dicens Ego
nullꝰ hoꝝ indigeo. ſed tātū ī aliq̄
ſiluaꝝ contēptis huiꝰ mūdi diuitijs
ſoli xp̄o famulari deſidero. Cū au
tē rex totū illd̄ nemus ſibi tradere
vellꝫ. ille ait. Nō totū illd̄ accipio.
ſed quantuꝫ nocte cū meo aſello
circuire potero tātū mihi dedi ex
opto. Qd̄ rex libētiſſime adipleuit
Cōſtructo itaqꝫ ibidē monaſterio
diu ibi cum adiunctis ſibi duobus
monachis ī abſtinētia multa dege

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

bat· Cū autē aqua vno ab eis mi
liario diſtaret· puteū ibi dē ſiccuȝ
penitus fodi iuſſit· quē aqua oīō
mibus ipleuit. Locū aūt illū nobi
liacuȝ appellauit· eo ꝙ a rege no
bili traditus ſibi fuiſſet· vbi tan
tis miraculis choruſcauit. ꝙ qui
cunqȝ eius nomē in carcere inuo
caſſet· mox ruptis vinculis nullo
contradicente liber abiret· et ſu
as eidem cathenas vel compedes
preſentaret· Doꝝ plures ſecum
manebant· et ibidem dn̄o ſeruie
bant· Septē quoqȝ familie de ei⁹
nobili ſtirpe venditis oībus ad eū
venerūt· et diſtributo ſingulis ne
more ibi cum ipſo manentes exē
plo ſuo plurimos attraxerunt.
Deniqȝ ſanct⁹ vir leonardus mul
tis clar⁹ virtutibus octauo ydꝰ
nouēbris ad dn̄m felicit̄ migrauit·
Vbi poſtq̄ feciſſet multa miracu
la clericis illius eccleſie reuelatuȝ
eſt· vt quia locus ille p̄pt̄ multi
tudis frequentiā artus erat· alibi
ecciam fabricarēt et illuc corpus
ſci leonardi honorifice trāſporta
rēt· At illi cū pplo triduano ieiu
nio et orōnibȝ inſiſtētes reſpicien
tes viderūt totā puinciā niue co
opertā· Locū autē illū in quo ſan
ctus leonard⁹ quieſcere volebat
omino vacuū ɔſpexerūt· Ibi ita
qȝ trāſlat⁹ q̄nta miracula p̄cipue
circa icarceratos dn̄s p eū faciat
īmenſa ferri varietas ante ei⁹ tu
mulū dependētis teſtis exiſtit·
¶ Vicecomes lemonicēſiū ad ter
rorē maloꝝ quādā ɔ̄guiſſiaȝ cathe
nā fecerat· quā in cippo ſue turris
affigi mādauerat· Qua cathena
quicunqȝ collo cingebat̄ cuiuſlibȝ
aeris intemperiei expoſitus· non
vna ſed quaſi mille mortibus an
gebat̄· Accidit aūt vt quidā ſer
uus ſci leonardi illa cathena ſine
culpa ligaret̄· Qui cū iā fere vlti
mū ſpm̄ efflaret· intra ſe quo po
tuit voto ſcm̄ leonarduȝ rogauit·
vt qui alios liberaret ſibi quoqȝ
ſeruo ſuo ſubueniret· Staticq̄ ſā
tus leonardus in veſte candida ſi
bi apparēs dixit· Noli timē qꝛ nō
morieris· Surge et hāc cathenam
tecū ad ecciam meam deferas Se
quere me· qꝛ ego p̄cedā te. Qui
conſurgens et cathenā accipiēs
ſcm̄ leonardū precedentē vſqȝ ad
eccleſiam penitus ſecutus eſt Sta
timqȝ vt ante fores fuit btūs leo
nardus ipſum dimiſit. et eccleſiā
intrans que ſanctus leonardus ſi
bi fecerat omnibus enarrauit· et
cathenam illam tam maximam
ante tumulum eius ſuſpendit·
¶ Vir quidam in loco ſancti leo
nardi nobiliaco habitans· et eidē
ſancto valde fidelis exiſtēs a quo
dam tiranno captus eſt· Qui qui
dem tirānus intra ſe cogitans di
cebat· Leonardus iſte omnes cō
peditos abſoluit· et omnis vis
ferri ante ipſū velut cera ante ig
nem liqueſcit· Si hunc igitur vin
culis ligauero· protin⁹ leonard⁹
aderit et ipſum liberabit. Si au
tem ipſum cuſtodire poſſem· mil
le ſolidis ipſum redimi facerem
Scio igitur quid faciam. In tur
re mea profundam foueam faciā
et hominē hunc compedibus ag
grauatum ibidem ſubmergam·
Deinde ſuper os fouee ligneaȝ ar
chā ɔſtruā· in q̄ armatos milites

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

accubare faciam. Licet enim leo
nardus ferrum confringat. tamē
nondū ſub terram intrauit. Ne
dum totum vt cogitauerat com
pleſſet. et ille homo ſanctum leo
onardū ſepius īclamaret. leonar
dus nocte adueniens archam in
qua iacebant milites reuoluit. et
tanq̄ꝫ mortuos in ſepulchro ita e
os ſub ipſa concluſit. Deinde cum
multa luce foueam ingreſſus ma
num fidelis ſui tenuit ac dixit.
Dormis an vigilas? Ecce leonar
dus quem tu deſideras. At ille ad
mirans ait. Dn̄e adiuua me. Con
feſtim confractis cathenis. appre
henſum propriis vlnis extra tur
rim portauit. Deinde ſecum ſicut
amicus cum amico cōfabulans vſ
qꝫ ad locum ſuū et in domū ipſiꝫ
deduxit. ¶ Peregrinus quidā
dū a viſitatione ſācti leonardi re
miſſet. et in aluernia captus in ca
uea īcluſus eſſet. eos qui eū cepe
rāt plurimū dep̄cabatur. vt amo
re ſancti leonardi cum nihil vnq̄ꝫ
eis offuiſſet. eum relaxare debe
rent. Qui reſponderunt. ꝙ niſi
ſe copioſe redimeret non exiret.
Et ille ait. Sit inter nos et ſāctū
leonardum cui me ſciatis recom
mendatum. Sequenti igitur noc
te ſanctus leonardus dn̄o illius
caſtri apparuit. et vt peregrinuꝫ
ſuum dimitteret imperauit. Ille
vero mane euigilans. et viſionē
quaſi ſomnium paruipendēs. nul
latenus dimittere voluit. Altera
nocte eadem imperās ſibi appar
uit. ſed ille contempſit. Tercia ve
ro nocte ſanctus leonardus pere
grinum accipiens extra opidum

deduxit. ſtatimqꝫ turris cum me
dia parte caſtri corruēs oppreſſis
pluribus ſolum principem ad ſui
cōfuſionem fractis cruribus reſer
uauit. ¶ Miles quidā in brita
nia īcarceratus ſcm̄ leonardū īuo
cauit. Qui ſtatim cunctis videnti
bus et cognoſcentibus et ſtupen
tibus in media domo apparuit. et
carcerem intrans et vincula frā
gens homini cathenas in manibꝫ
poſuit. et per mediū illorum dedu
cēs omnes timore perterruit.
¶ Fuit et alius leonardus eiuſdē
profeſſionis et virtutis. cuius cor
pus apud corbiacum requieſcit.
Hic cum in monaſterio eſſet p̄re
latus. tanta ſe humilitate deicie
bat. vt omnibus inferior videret̄.
Sed cum omnis pene populus ad
eum conflueret. quidam inuidi
regi clothario ſuaſerunt. ꝙ niſi ſi
bi preuideret. per leonarduꝫ qui
multos ſub obtētu religionis col
ligebat. regnum francie detrimē
tum nō modicum ſuſtineret. Qui
bus rex nimis credulꝰ eum expel
li iuſſit. Venientes aūt ad eū mili
tes adeo eius verbis compuncti
ſunt ꝙ ſe ſuos futuros diſcipulos
ſpoſponderunt. Rex quoqꝫ peni
tens veniam petijt. et detracto
res rebus et honoribus priuauit.
ſanctum vero leonardum valde
dilexit. et vix ad preces ſancti de
tractores dignitati ſue ſūt reſtitu
ti. Qui a deo ſimilit̄ īpetrauit vt
quicūqꝫ in carcere teneret̄. mox
inuocato ſuo noīe ſolueret̄. Dum
aūt quadā die orōni incumberet
ſerpēs quidā maximꝰ a p̄te peduꝫ
vſqꝫ in eius ſinum ſe extēdit. Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

propter hoc nullatenus ab orati
one ſurrexit. Cōpleta vero orati
one dixit ei. Scio q ab inicio crea
tionis tue homines quantū preua
les inquietas. ſed nūc ſi ī me tibi
data ē poteſtas. fac ī me quicqd
merui. Quo dicto ſerpēs p capu
ciū eius exiliēs ad pedes eius mortuus
corruit. Poſt hec aūt cū duos epiſ
copos diſcordātes ſedaſſet. in cra
ſtinū ſe finiendū pdixit. circa an
nū dn̄i qngēteſimū ſeptuageſimū

De noīe.

Lucas interpretatur ipſe cō
ſurgēs vel eleuās. Vel di
citur lucas a luce. Ipſe em̄
fuit conſurgens ab amore mūdi.
eleuās ſe in amorē dei. Fuit etiam
lux mūdi eo q mundū illuminaue
rit vniuerſū. Math. v. Vos eſtis
lux mūdi. Lux aūt mūdi eſt ipſē
ſol. que quidē lux habet in ſitu ſu
blimitatē. Eccliaſtici. xxvi. Sol ori
ens in mūdo in altiſſimis dei. Ha
bet in aſpectu delectabilitatē. Ec
cleſiaſtes. xi. Dulce lumē et delec
tabile ē oculis videre ſolē. Habz ī mo
tu velocitatē. ij. eſdre. iiij. Mag
na eſt terra. et excelſū eſt celū. et
velox curſus ſolis. Habet in effec
tu vtilitatē. q ſcd̄m philoſophū ho
mo generat hoiem et ſol. Sic et lu
cas habuit ſublimitatē p celeſtiū
ptēplationē. delectabilitatē p dul
cē puerſationē. velocitatē p feruē
tē pdicationē. vtilitatē p doctrine
ſue conſcriptionem.

De ſcō luca. Hiſto. eccl.

Lucas ſyrus natione anti
ochenus arte medicus fu
it ſcd̄z quoſdā vnus de ſep
tuaginta duobus diſcipulis dn̄i.
Sane cū ihero. dicat eū fuiſſe di
ſcipulū aploꝝ nō dn̄i. et gloſa ſu
per. xxv. exo. notet q dn̄o predi
cāti nō adheſit. ſ poſt reſurrectio
nē eius ad fidē venit. magis tenen
dū eſt q nō fuit de. lxxij. licz aliq
ſic fuerint opinati. Qui tāte fuit
pfectionis et vite vt optie ordinatus
fuerit qntū ad deū. et qntū ad pxi
mū. et qntū ad ſeipſū. et qntū ad
ſuū officiū. Et in figurā huius qdru
plicis ordinationis qtuor facies ha
bere dicitur. ſcz faciē hois. leonis. bo
uis. et aquile. Qdlibz em̄ de aīa
libus habebat qtuor facies et qtuor
pēnas vt eze. i. Et vt hoc melius
videatur imaginemur aliqd aīal qd
habeat caput qdratū. et ī qlibz ſu
pficie imaginemur vnā faciē. a p
te āteriori faciē hois. a dextris fa
ciē leonis. a ſiniſtris faciē vituli.
et a parte poſteriori faciē aquile.
Quia vero facies aquile ſup alias
eminebat ppter colli pductionē qd
in ea lōgū eſt. ido dicitur q erat de
ſuper. Qdlibet etiā hoꝝ qtuor pē
nas habebat. q cū qdlibz aīal qſi
qdratū imaginemur. et ī qdrato
ſūt qtuor āguli. ī quolibz āgulo e
rat vna pēna. ¶ Per iſta qtuor
aīalia ſcd̄m ſcōs qtuor euāgeliſte fi
gurantur. Quoꝝ licz qlibz habuerit
qtuor facies ſcribēdo ſcz de hūani
tate. paſſiōe. reſurrectōe. et dīui
tate. ſingule tn̄ ſingula p qndā ap
ppriationē attribuūt ſcd̄m ihero. Ma
theus ī hoie figuratur. q pncipalit
circa xpi hūanitatē imoratur. Lucas fi
guratur ī vitulo agēs de xpi ſacerdo
tio. Marcus ī leone euidētius ſcribēs
de reſurrectōe. Catuli ei leois vt di
cit vſq ī diē terciū qſi mortui iacēt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſed rugitu leonis in die tercio exci
tantur. Iteꝝ. qꝛ cepit a rugitu p̄
dicationis. Johannes figuratur i
aquila qꝛ ceteris altius volās ſcri
bit de xp̄i diuinitate. Xp̄s etiam
de quo ſcribūt omnia iſta quatu
oꝛ habuit. Fuit ſcꝫ homo natus de
virgine. vitulus in paſſione. leo
in reſurrectione. aquila in aſcenſi
one. ¶ Per has igitur quatuoꝛ
facies in quib⁹ deſignatus eſt lu
cas ſicut quilibet alius euangeliſ
ta. oſtendit̄ qualiter illis quatu
oꝛ modis fuerit oꝛdinatus. Nam
per faciē hoīs oſ̄ditur ꝙ recte fu
erit oꝛdinatus quātū ad proxim.
quem debꝫ ratione inſtruere. mā
ſuetudīe attrahere. et liberalita
te fouere. Homo em̄ eſt animal
rationale manſuetū et liberale.
¶ Per faciem aquile oſtenditur
ꝙ recte fuerit oꝛdinatus quantuꝫ
ad deū. qꝛ in eo oculus intellect⁹
deum intuetur per contemplatio
nem. roſtrum affectus ad xp̄m
exacuitur per meditationē. ſenec
tus effect⁹ abicitur per nouā con
uerſationē. Aquila em̄ acuti lumi
nis eſt. vt rotā ſolis irreuerbera
bilit̄ aſpiciat. et in altū mirabili
ter eleuata piſciculos in medio ma
ris videat. Roſtrū etiā nimis adū
catum ita vt impediatur i cibo ca
piendo petre allidit. et ſic vſui ci
bandi abile efficit. Exuſta inſup
a calore ſolis et in fontem magno
īpetu ſe piciēs ſenectutē abicit.
calore ſolis oculoꝝ caliginē cōſu
mente et pennas alleuiāte ¶ Per
faciē leonis oſtendit̄ ꝙ recte fue
rit oꝛdinatus quātum ad ſe. quia
habuit generoſitatē per honeſtaꝫ
moꝛum conuerſationem. Sagaci
tatē p inſidiaꝝ hoſtiliū vitatiōeꝫ
Et paſſibilitatē p afflictoꝝ cōpaſ
ſionē. Leo em̄ eſt aīal generoſū.
qꝛ rex animaliū eſt. ſagax. qꝛ veſ
tigia cauda ſua delet cū fugit ne i
ueniat̄. Paſſibile. qꝛ quartanam
patitur. ¶ Per faciem vituli ſi
ue bouis oſ̄dit ꝙ recte fuit oꝛdia
tus quantū ad ſuū officiuꝫ. quod
fuit ſcribere euangelium. Ibi em̄
moroſe pceſſit. qꝛ icepit a natiui
tate precurſoꝛis. et natiuitate et
infantia xp̄i. et ſic paulatim pro
ceſſit vſqꝫ ad vltimam cōſumma
tionem. Diſcrete incepit quia p⁹
alios duos euangeliſtas. vt quod
illi obmiſiſſent iſte ſuppleret. et
quod ſufficienter dixiſſent obmit
teret. Circa templum et ſacrifici
um immoratus fuit. quod patet
in pꝛincipio. et in medio. et in fi
ne. Bos enim eſt animal moroſū
in vngula ſciſſum. per quod itel
ligitur diſcretio immolantium.
¶ Verum qualiter beatus lucas
in predictis quatuoꝛ modis oꝛdia
tus fuerit meli⁹ oſ̄ditur ſi vite e⁹
ſeries meli⁹ indaget̄. Primo igit̄
oꝛdiatus fuit quantū ad deū tribꝫ
modis. Tripliciter autem homo
oꝛdinat̄ ad deū ſcdm bernardū ſcꝫ
affectione. cogitatiōe et intētione.
Affectio debet eſſe ſcā. cogitatio
mūda. et intentio recta. Affecti
onem igitur ſanctam habuit. qꝛ
ſancto ſpiritu plenus fuit. Ihero
nimus in prologo ſuper lucam.
Obijt inquit in bithinia plenus
ſpiritu ſancto. Secundo habuit
cogitationem mūdam. quia fuit
virgo coꝛpoꝛe et mente. in qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

nõtatur mūdicia cogitatiõis·
ipſius· Tercio habuit intentionē
rectā· q2 in oībus que faciebat ho
norē dm̄ querebat et non ſuum·
De hys duobꝰ vltimis dicit̄ in ꝓ
logo ſup̄ actꝰ aplo2· Sine crimi
ne in virgitate ꝑmanens· hoc
quantū ad mūdiciā cogitatiōis·
domino maluit ſeruire· id eſt ad
honorem dm̄· hoc quantū ad recti
tudinē intentiōis· ¶ Secundo
fuit ordinatus quantum ad proxi
mū· Ad proximū autem ordina
mur cū ei impendimus quod debe
mus· Tria autē ſunt ſcd̄m richar
dū de ſacto victore que ꝓximo de
bemus· ſcꝫ noſtrū noſſe· noſt2 vel
le· et noſtrum poſſe· ⁊ vt quartū
addat̄ noſt2 agere· Noſtrū poſſe
in ſubſidys· noſt2 noſſe ī ꝯſilys·
noſtrū velle in deſiderys· noſtruꝫ
agere in obſequys· Quantuꝫ ad
hec quatuor ordinatꝰ fuit btūs lu
cas· Dedit em̄ ꝓmo proxio ſuum
poſſe in ſubſidys· quod patet ex
hoc quia paulo in oībus tribulati
onibus ſemp adheſit· ⁊ ab eo nū
q̄ diſcedēs eidem in predicatiōis
ſubſidiū fuit· ij· ad thiotheū· iiij·
Lucas eſt mecū ſolus Per hec q̄
dicit mecū tanq̄ adiutor et defen
ſor notat̄ q̄liter ſibi ſubſidiuꝫ pre
ſtitit· In hoc qđ dicitur ſolus no
tatur q̄ conſtanter eidē adheſit·
Itē· ij· corint· viij· dicit de luca·
Nō ſolū autē· ſed ordinatꝰ eſt ab
eccleſys ſocius peregrinatiōis
nr̄e ⁊c̄· ¶ Secundo dedit proxio
ſuū noſſe in ꝯſilys· Tūc em̄ ſuum
noſſe ꝓximis tribuit· cū doctrinā
euangelicā quā ipē nouerat ad v
tilitatē ꝓxio2 ꝯſcripſit De hoc ip
ſe ſibi teſtimoniū ꝑhibet ī ꝓlo
go ſuo dicēs· Viſū eſt et mihi aſſe
cuto a principio diligent̄ ex ordie
tibi ſcribē optime theophile vt ag
noſcas eo2 v̄bo2 de quibus eru
ditꝰ es veritatē· Qualit̄ etiā ꝓbu
it ſuū noſſe ī ꝯſilys patet ex illo
v̄bo quod dicit iheromꝰ in ꝓlogo
ſuo· q2 eiꝰ v̄ba aīe languētis ſunt
medicina· ¶ Tercio dedit ꝓxi
mo ſuū velle ī deſiderys· quod pa
tet ex hoc q̄ eiꝰ ſalutē eternaꝫ de
ſiderauit· Col· iiij· Salutat vos lu
cas medicꝰ· ſalutat id eſt eternā
ſalutē exoptat ¶ Quarto dedit
ꝓximo ſuū agere in obſequys qđ
patꝫ ex hoc q̄ dn̄m quē aliqn̄ pere
grinū exiſtiabat hoſpitio recepit
et oē obſequiū caritatis exhibuit
Fuit em̄ ſocius cleophe dū ibāt ī
emaus ſicut aliqui dixerunt· licꝫ
ambroſiꝰ dicat aliū fuiſſe cuiꝰ eti
am nomē ponit· ¶ Tercio fuit be
ne ordinatus q̄ntū ad ſeipſū Tria
autē ſūt ſcd̄m bernardū q̄ optime
ordināt hoīem ad ſeipm̄ et ipm̄ ſā
ctū faciūt ſcꝫ victꝰ ſobrius· actus
iuſtus· ſēſus pius· ⁊ qđlibꝫ ho2
ſcd̄m ipm̄ bernardū ī tria diuidi
tur· Victus inquit ſobrius erit ſi
cōtinent̄· ſi ſocialit̄· ſi huilit̄ vixe
rimꝰ· Actus iuſtꝰ erit ſi fuerit rec
tus· diſcretus· fructuoſus· Rectꝰ
p bonā intētionē· diſcretꝰ p cōmē
ſurationē· fructuoſus p edificatio
nē· Senſus pius erit· ſi fides no
ſtra ſentit deum ſumme potentie·
ſumme ſapientie· ſumme bonita
tis· vt p eiꝰ potentiam noſtrā cre
damus iuuari infirmitatem· per
eius ſapientiam noſtram creda
mus corrigi ignorantiam· per eiꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

bonitatem noſtram credamus di
lui iniq̃tatē Hec bernardus. In
hys oībꝰ fuit beatus lucas optie
ordinatus. Primo enim habuit
victum ſobrium. et hoc triplicit̄.
primo quia vixit continēt̄ Naꝫ vt
teſtatur iheronimus in ꝓlogo de
eo ſuper lucam Ipſe nec vxorem
vnq̄ꝫ habuit nec filios. Secundo
ſocialiter. hoc notat̄ ī hoc ꝙ dicit̄
de ipſo et de cleopha luce vltimo
Duo ex diſcipulis ibāt ipā die ⁊c̄
Socialitas enīꝫ notat̄ in hoc ꝙ di
citur duo. et in hoc ꝙ dicit̄ diſci
puli quaſi bñ diſciplinati .i. bene
morigerati Tercio humilit̄. cuius
humilitas inſinuatur in hoc ꝙ no
mē ſocij ſui. ſ. cleophe expreſſit.
et ſuum tacuit. Nam ſecundū opi
nionem quorundam lucas ex hui
litate nomē ſuum tunc tacuit Se
cundo habuit actū iuſtum Qui q̄
dem actꝰ fuit rectus ꝑ intētiōeꝫ.
hoc notat̄ in collecta cū dicit̄ Cru
cis mortificationē iugiter in corpo
re ſuo pro tui nominis amore por
tauit Diſcretus per moderationē
Vnde in forma bouis monſtratus
eſt qui vngulā findit. p q̄d virtꝰ
diſcretionis exprimitur Fuit etiā
fructuoſus per edificationē Adeo
quippe fuit proximis fructuoſus
ꝙ ab oībus cariſſimꝰ habebatur.
Vnde ad colo. iiij. vocat̄ ab apo
ſtolo cariſſimus. Salutat vos in
quit lucas medicꝰ cariſſimus Ter
cio habuit ſenſum pium. qꝛ credi
dit. et in ſuo euangelio profeſſꝰ
eſt deum eſſe ſumme potenteꝫ. ſū
me ſapientem et ſumme bonum.
De duobus primis dicitur ī quar
to ca. Stupebant in doctrina eiꝰ
quia in poteſtate erat ſermo ipſi
us De tercio patet. xviij. ca. Ne
mo bonus niſi ſolus deus Quarto
et vltio fuit optie ordinatꝰ quā
tū ad ſuum officiū q̄d fuit ſcribere
euāgeliū. In hoc autē patet qua
liter ibi fuerit ordinatꝰ qm̄ ipſuꝫ
ſuum euangeliū fulcit̄ multa veri
tate. repletur m̄lta vtilitate. de
corat̄ multa venuſtate. et auctēti
cat̄ m̄ltorū auctoritate. ꝑmo nāqꝫ
fulcit̄ multa veritate. Eſt aūt tri
plex veritas. ſ. vite et iuſticie et
doctrie. Veritas vite ē adeq̃tio
manꝰ ad linguā Veritas iuſticie
ē adeq̃tio ſnīe ad cauſā. Veritas
doctrie adeq̃tio rei ad intellectuꝫ
Hac t̄plici veritate ipm̄ euāgeliū
luce fulcit̄. qꝛ ī ipſo euāgelio hec t̄
plex veritas edocet̄ Oñdit em̄ lu
cas criſtū hāc triplicē veritatē in
ſe habuiſſe ꝑ teſtimoniū aduſarío
rū. ſicut patet luce. xx. ca. Magi
ſter ſcimꝰ. qꝛ verax es et rcē dicis
et doces. ecce veritas doctrīe Et
nō accipis pſonā hoīm. ecce veri
tas iuſticie. Sꝫ in veritate viā dei
doces. ibi notat̄ veritas vite Bo
na em̄ vita d̄r via dei ¶ Scd̄o oñ
dit in ipō ſuo euāgelio xp̄m hanc
triplicē veritatē docuiſſe Primo
em̄ ibidē docet̄ veritas vite. q̄ cō
ſiſtit ī obſeruatiōe mādatorū dei.
vnde dicitur capitulo decimo Dili
ges dominum deum tuuꝫ ⁊c̄. hoc
fac et viues Iteꝫ. xviij. capi. In
terrogauit euꝫ ⁊c̄ Quid faciēdo
vitam eternam poſſidebo ⁊c̄ Et ſe
quitur. Mandata noſti Non occi
des. Nō furtum facias Nō mecha
beris ⁊c̄. Secundo ibidē docetur
veritas doctrine Vnde quibuſdā

hanc veritatem doctrine peruer
tentibus dicebat. xi. caplo. Ve vo
bis phariſeis qui decimatis. id eſt
qui decimandam predicatis men
tam et rutam et omne olus et pre
teritis iudicium et caritatem dei
etc. Ite ibidem. Ve vobis legiſpe
ritis qui tuliſtis claue ſciencie etc.
Tercio docetur veritas iuſticie.
Vnde dicit viceſimo caplo Reddi
te ergo que ſut ceſaris ceſari. et
que ſut dei deo Ite. xix. Verūpta
mē inimicos meos qui noluerūt
me regnare ſuper ſe adducite huc
et interficite ante me. Item. xiii
vbi agitur de iudicio. vbi reprob
dicturus eſt. Diſcedite a me omēs
operarii iniquitatis. ¶ Secun
do eius euangelium repletur mul
ta vtilitate. Vnde et ille qui ſcri
pſit medicus fuit. ad deſignandū
q ibidem nobis medicinam vtiliſſi
mam propinauit. Eſt autem tri
plex medicina ſcz curatiua. preſer
uatiua. et melioratiua. Hanc tri
plicem medicinam nobis lucas in
ſuo euangelio celeſtem medicum
oſtendit propinaſſe. Medicina autē
curatiua eſt que curat a morbo. et
hec eſt penitencia que omēs mor
bos ſpirituales curat. hanc medici
nam dicit medicum celeſtem nob
exhibuiſſe. cū ait quarto capitulo
Sanare contritos corde. predicar
captiuis remiſſionem etc. Item
quinto capitulo. Non veni vocar
iuſtos etc. Medicina melioratiua
eſt que ſanitatem auget. et hec ē
obſeruatio cōſiliorū Conſilia enim
hominem meliorem et perfectiorē
efficiūt. Hanc medicinam oſten
dit nobis medicum celeſtem pro
pinaſſe decimooctauo capitulo cū
ait. Omnia quecunque habes vende
et da pauperibus etc. Item ſexto
capitulo. Ab eo qui aufert tibi ve
ſtimentum etc. Medicina preſer
uatiua eſt que preſeruat a caſu. et
hec eſt vitatio occaſionum peccati
et malarum ſocietatum. Hanc me
dicinam oſtendit medicum celeſtē
nobis tradidiſſe cum ait duodecio
capitulo. Attendite a fermento
phariſeorū etc. ibi enim docet ma
lorum conſortia euitare ¶ Vel po
teſt dici. q ipſum euangelium mlt
ta vtilitate repletur. quoniam in
ipſo omnis virtus ſapientie con
tinetur. De hoc ſic dicit ambroſius
Lucas omnes ſapientie virtutes
euangelii ſui complectitur hiſto
ria. Docuit enim naturalia cum a
ſpiritu ſancto dominicam incar
nationem extitiſſe reſerauit. Vn
de et dauid naturalem ſapientiam
docens ait. Emitte ſpiritum tuum
etc. Item cum docuit tenebras in
paſſione chriſti factas. terram tre
muiſſe. ſolem radios abſtraxiſſe.
Docuit moralia cum in ipſis beati
tudinibus mores docuit. Docuit
rationabilia cum ait. Qui fidelis
eſt in minimo. et in magno fidelis
eſt. Sine hac triplici ſapiētia ipſa
fides ipſum miſterium trinitatis
eſſe non poteſt. hoc eſt ſine ratio
nali. naturali. et morali. Hec am
broſius. ¶ Tercio eius euāgeli
um decorat multa venuſtate. eius
enī ſtilus et modus loquēdi valde
venuſtus et decorus eſt. Ad hoc au
tē q aliquis in dictis ſuis venuſtatē
et decorem teneat tria ſūt neccia q
tradit auguſtinus. ſcz vt placeat. et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

vt pateat. et vt moueat. vt pla
ceat debet ornate loqui. vt pate
at debet loqui aperte. vt moueat
debet loqui cum feruore Hunc tri
plicem modum habuit lucas. et ĩ
ſcribendo. et in predicando. De
duobus primis. ij. ad cho. viij.
Miſimus autez cum illo fratrez.
gloſa barnabam vel lucam cuiꝰ
laus eſt in euãgelio per oẽs eccle
ſias. In hoc ꝙ dicitur cuius laus
etẽ notatur ꝙ locutus eſt ornate
In hoc ꝙ dicit per omnes eccias.
notatur ꝙ locutus eſt aperte.
Quod autem cum feruore locutꝰ
ſit patet ex hoc ꝙ cor ardẽs habu
it dicens. Nonne cor noſtrum ar
dens erat in nobis. ¶ Quarto
eius euangeliuz auctenticat mul
torum auctoritate Multorum q̃p
pe auctoritate auctenticatum fuit
quoniam a patre fuit preordina
tum Ihere. xxxi. Ecce dies venẽt
dicit dominus. et feriam domui
iſrahel et domui iuda fedus no
uum non ſecundum pactuz quod
pepigi cum patribus eorũ cc̃ Sed
hoc erit pactum quod feriam cuz
domo iſrahel Poſt dies illos dicit
dominus. dabo legem meam ĩ vi
ſceribus eorũ cc̃. ad litterã loqui
tur de doctrina euangelica Secũ
do a filio fuit corroboratum Vnde
dicitur in eodem euangelio. xxij.
ca. Celum et terra trãſibũt verba
autem mea non tranſibunt. Ter
cio fuit a ſpiritu ſancto inſpiratũ
Vnde dicit iheronimus in prolo
go ſuper lucam Sancto inſtigante
ſpiritu ĩ partibꝰ achaie hoc ſcrip
ſit euangelium. Quarto fuit ab ã
gelis prefiguratum Fuit eniz pre

figuratuz ab illo angelo de quo di
cit apocalipſ. xiiij. Vidit angeluz
volãtem p medium celi. habẽtẽ euã
gelium eternũ cc̃. Iſtud aũt euan
gelium dicitur eternũ. qꝛ ab eterno
efficienter .i. a criſto qui eſt eter
nus. de eternis materialiter. ad
etna finaliter ĩ etnũ perpetualiẽ
Quĩto a prophetis prenũciatum
Nã ezechiel ꝓpheta iſtud euangeli
um prenũciauit cũ vnũ de animã
libꝰ faciẽ vitule habẽ dixit. p qđ
euãgeliũ luce ſignificatũ eſt vt ſu
pra dictũ ẽ. Itẽ quãdo dixit eze.
ij. ſe vidiſſe librum qui erat ſcrip
tus intꝰ et foris. et in quo erant
ſcripta lamẽtationes carmẽ et ve
Per hunc enim librũ ĩtelligiẽ euã
gelium luce. quod eſt ſcriptuz in
tus p ꝓfundi miſterij occultatio
nẽ. et foris p hiſtorie aptionẽ In
quo etiam continẽẽ lamẽtum paſ
ſionis. carmẽ reſurrectiõis. et ve
etne damnatiõis. ſicut patet. xi.
ca. vbi multa ve ponũtur Sexto
a virgine reſeratũ Virgo enĩ btã
omnia in corde ſuo cõſeruabat et
diligẽter cõferebat. vt dicitur lu
ce. ij. vt hoc poſtmodũ ſcriptori
bꝰ reſeraret. vnde dicit gloſa ibi
dem. Oĩa que de dñõ vel a domi
no facta vl̃ dicta cognouit ĩ mẽo
ria recõdebat. vt cum tempus p̃
dicande vel ſcribẽde incarnatiõis
aduenerit. ſufficienẽ vniuerſa ꝓ
ut eſſent geſta poſſet explicare q̃
rentibus Vnde etiam bernardus
aſſignans rationem q̃re angelus
nũciauit beate virgini conceptũ
elizabeth ait Ideo conceptꝰ eliza
beth nunciatẽ marie. vt dum nũc
ſaluatoris. nũc precurſoris adoceẽ

aduentūs· rerum tempꝰ & ordi
nem tenens ipſa poſtmodum me
lius ſcriptoribus ac predicatoribꝰ
euangelij referet veritatem. que
plenius de omnibus a principio
celitus fuerit inſtructa miſterijs
Creditur ergo ꝙ euangeliſte eaz
de multis requirebant et ipſa eos
certificabat· Et ſpecialiter credit
de beato luca· ꝙ ad eam tanq̄ ad
archam teſtamenti recurrerit· et
ab ea de multis certificatus fuit·
precipue de hijs que ſibi ſoli con
ſtabant· ſicut de angelica annun
ciatione de xp̄i natiuitate. et tali
bus huiuſmodi de quibus ſolus lu
cas ait Septimo ab apoſtolis inti
matum Cum enim lucas non fuit
cum criſto in omnibus actibus &
miraculis criſti· ideo ſuum euan
gelium ſcripſit ſecundum ꝙ apoſ
toli qui preſentes fuerant ſibi in
timauerunt & retulerunt· ſicut ip
ſe in prologo ſuo inſinuat dicens
Sicut tradiderunt nobis qui ab
inicio ipſi viderunt· & miniſtri fu
erunt ſermonis &c̄. Cum eni du
pliciter conſueuerit fieri teſtimo
nium· ſcilicȝ de viſis & de auditis·
ideo dominus vt ait auguſtinus
duos teſtes voluit habē de viſis·
ſcilicȝ matheū & iohannem· et du
os de auditis ſcilicȝ marcum & lu
cam· Et q̄m teſtimonium qd̄ ē de
viſis firmius & certius eſt q̄ illud
quod eſt de auditis Ideo vt dicit
auguſtinꝰ duo euangelia que ſūt
de viſis ponuntur extrema. alia
q̄ ſunt de auditis ponūtur media.
vt hec media tanq̄ infirmiora ab
illis extremis que ſūt certiora ſic
inde fulciantur et roborentur Oſ
tendo a paulo mirabiliť ap̄pbatū
Nam eius euangelium mirabiliť
eſt approbatum qn̄ ad confirmati
onem dictorum ſuorum luce euan
gelium adducebat. Vnde dicit ie
ronimus i libro de viris illuſtribꝰ
Quidā ſuſpicāť quotieſcūq3 pau
lus in ep̄lis ſuis dixit Scd̄m ſecūdū euā
gelium meum de luce eum ſignifi
care volumine Etiam euangeliū
approbauit· cum de eo ſcripſit ſe
cunda ad corinteos octauo· Cui
ius laus et cetera·

De ſanctis criſanto et daria

Hyſtoria centeſima quinqua geſima ſecunda

Polemius vir illuſtriſſimꝰ
alexandrine vrb̄ primus
romam cum ſilio ſuo ve
niēs a ſenatu romano ſuſceptꝰ· &
a numeriano īperatorē illuſtratus
cathedram in curia ſuſcepit· Cu
ius filius criſantus philoſophorū
ſtudijs traditus· cum vniuerſa li
brorum volumina curioſius diſcu
teret· & ad euāgelicos apices ve
niens ibiq3 curioſitatis ſue curſū
figens ad ſemetipſum ait· Tam
diu te decuit per librorū tenebras
tuarum curarum frena laxare· q̄
diu ad lumen veritatis pertinge
res· Non eſt prudentie vt ad tene
bras redeam de lumine Hoc ſecū
reuoluenti et quotidie criſti famu
los perquirenti· dictum eſt ei car
poforum quendam criſtianū ſanc
tum et per omnia eruditum virū
pro perſecutione ſeuiente ī quo
dam mōtis ſpeleo collocatū. vix
poſſe a pauciſſimis et fideliſſimis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

viſitari· Ille reſ[r]entis genibus
aduolutus etiam cuꝫ lacrimis po
ſtulabat·vt ad eius noticiam me
reretur peruenire·Sicqꝫ perueni
ens ad ſanctum carpoforum qui
te regionis preſbiteruꝫītra pau
cos menſes omnibus litteris diui
nis imbuitur. et ita diligenter ī
ſtructus eſt vt poſt ſeptem dies
baptiſmatis ſui criſtum dei filium
publice predicaret·Quo audito
pater eius iratus fecit eum in lo
co multū tenebroſo et ſqualido
claudi·ac veſpertinis horis aridiſ
ſimo cibo refici At ille magis hoc
ad exercitationē ſibi q̄ ad ſupplici
um dicebat inferri·Vnus autem
ex audientibus dixit patri eius.
Si filium tuum ab hac vſurpatiōe
conaris eripere. magis eū debes
voluptatibus occupare·Nam hu
iuſmodi tenebras et afflictiones
criſtiani ad gloriam ſibi eſtimant
euenire Tunc ille filium de illa te
tra habitatione auferens·veſtibꝫ
precioſis induit· et ponens eum
in triclinio ſericis veſtibꝫ ſtrato.
quinqꝫ pulcherrimas virgines ac
curatiſſime ornatas cum eo conſti
tuit·atqꝫ cotidiana eis conuiuia
affluentiſſimis dapibus exhiberi
precepit·Puellis auteꝫ minatus
eſt dicens· Niſi eum iocis et am
plexibus veſtris ab intentione cri
ſtianitatis ſeparaueritis·diuerſis
vos faciam interire ſupplicijs Igi
tur inter hec ludibria vir dei im
mobilis perdurabat· et delitias
quaſi ſtercora contempnens·pu
ellas quaſi viperas exhorrebat·
Iacebat ſiquidem in oratione im
mobilis· et amplexus earum ac

oſcula quaſi ſagittaruꝫ ict9 ſcuto
fidei excipiens clamabat·Exurge
domine in adiutoriuꝫ michi·dic
anime mee ſalus tua ego ſum.
Cum autem longam orationē cō
pleſſet tam graui ſompno correp
te ſunt virgines· vt niſi de tricli
nio foras eiecte fuiſſent penit9 ex
citari non poſſent ¶ Tunc vir
go veſtalis id eſt dee veſte deſerui
ens nomine daria·gemmis et au
ro radiās repente ad criſantum ī
greditur· et tanta euꝫ ſermonis
elegantia alloquitur·vt ſi eſſꝫ fer
ro durior plumbo mollior redde
retur.Sed ille medium īter ſe et
illā ſpirituꝫ ſanctū poſtulās ſic eā
affatur· Si michi mortali tantam
pulchritudinem ac ſermōis melli
flui dulcedinem.ſpe connubij tē
poralis oſtendis· alijs iam amori
b9 occupato·quanto magis amā
tem te et deſiderantem immorta
lem regis filiuꝫ obtinere poteris·
ſi animam tuaꝫ mūdā in corporis
integritate cuſtodieris · Et ſicut
corpore pulchra es·ita et mente
pulchrior eris· Eruntqꝫ tibi lau
datores angeli· paranimphi apo
ſtoli·martires amici·criſtus ſpō
ſus· qui thalamum tibi in celo cu
ſtodiens· dotem tibi ſempiternā
tribuet poſſeſſiones paradiſi ·Ad
hec daria compuncta reſpondit·
Nulla mecum o iuuenis cum hijs
veſtimētis petulantis animi ad tē
ſigna perduxi.ſed patris tui lacri
mas miſerata cupio te patri tuo
reddere et deorum culture reuoca
re .que nobis eos facit eſſe cuſto
des. Tunc ſanctus criſantus ad
dariā queſtionē faciens ait·Quā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

poſſunt nobis eſſe cuſtodes· qui
niſi cuſtoditi fuerint a canibus·
nocte a furibus rapiuntur Daria
reſpondit Si vulgus ignobile poſ
ſet abſq; hys ymaginibus deoruz
culturam celebrare nulla eſſet nē
ceſſitas ſimilitudinis exhibende.
Et beatus criſantus dixit· Inqui
ramus ergo quorū ſunt ipſe yma
gines· et videamus ſi hys meri
to honorem deorum exhibere debe
amus Deus autem non poteſt eſti
mari nec credi· niſi qui omnem
ſanctitatem· omnemq; ſupergre
ditur maieſtatem· Que ergo bo
na ſaturn9 ſalutifer habuit· qui
ppríos filios quotiens naſcebanṫ
occidit· vt non dicam comedit ſi
cut ſcriptores eius ſcribunt· Quē
bona ī ioue fuiſſe eſtīas· qui quot
dies vixit· tot īaudita inceſta· tot
homicidia perpetrauit · qui omni
caſtitati vſq; ad mortem inimicus
extitit· vt etiam gammedem p li
bidinē pollueret· et terram ſuis
ſordibus inquinauit· Hec et alia
multa eo proſequente credidit
daria· et quaſi ſimulata volunta
te inter ſe et criſātum habuit cō
ſilium· vt nomen cōiugn aſſume
rent· ita vt ambo in dei timore ac
caſtitatis gloria perdurarent·
Ita baptiſata daria ſancto criſā
to non corporeo calore eſt iuncta
ſed ſpiritus ſancti feruore ſociata
¶ Cumq; per eos multe virgies
relicto ſponſalium amore chriſto
ſe traderent· et iuuenes relicto
carnali commercio ſe caſtimonie
manciparent. excitata eſt in vr
be ſedicio· ſub celerino prefecto·
iuuenibus publica interpellatiōē

clamantibus · ſponſas noſtras
per dariam amittimus · maritos
noſtros per criſantum amittim9·
et iam filios non habemus· Tra
ditur ergo criſātus tribuno clau
dio. qui tradidit eum ſeptuagin
ta militibus. vt ducētes extra ci
uitatem ad ſacrificandum herculi
diuerſis eum penis compellerent
Qui crudis eū neruis aſtrinxerūt
vt illis ſenſim ſiccatis ad oſſa ei9
vis ligamenti pertingeret· ſed ſta
tim omīa reſoluta ſunt ita vt nō
occurrerent oculi videre celerita
tem reſolutionis eorum. At illi q̄
ſi luctantes contra ligaturas di
uerſo modo diuerſis eum conſtri
gebant nodis· Sed mox vt man9
ligantes ceſſaſſent· a vinculo q̄
quid ligauerant ſoluebatur Tūc
irati mittunt eum in cippum no
uum et nodoſiſſimum Et cum ſtā
tes inſultarent ei· ita putrefactū
eſt lignum cippi· vt in cinerez cō
uerteretur Tandem poſuerunt in
collo eius cathenas ferreas· ſimi
q; manus ei9 et pedes cōſtringen
tes clauſerunt eum in obſcuriſſi
mo loco· ſtatimq; manuū eius ſo
luta ſūt vincula· et tāta iſulſit in
loco lux vt putarentur illic eſſe
lampades multe fulgentes·
¶ Nunciauerunt autem hoc mili
tes tribuno· qui veniens ad locū
videnſq; lumen immenſum iuſſit
eum ad ſe egredi· Dixitq; ei Que
tanta maleficiorum tuorum vis ē
vt iſta perficias? Qui reſpondit·
Si eſſet in te vel ſcintilla pruden
tie cognoſceres me non maleficio
rum argumentis ſed diuinis ad
iuuari adminiculis· deoſq; tuos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

iſtos aduertere3 voces ad ſe cla
mantiū audire nō poſſe. Nichilqꝫ
intus preter argillam et plumbū
habere. Tunc tribunus iuſſit eū
fuſtibꝰ cedi Statiꝫ vero vt allate
ſunt virge duriſſime ceperunt in
manibus cedentium quaſi pluma
molleſcere. Cumqꝫ tenerentur q̄
ſi ferree eſſent ita nodoſe erant
et ſolide. Cum vero percuterent
quaſi ex papiro eſſent ita molliſ
ſime reddebantur et leues. Tūc
tribunus iuſſit eum erigi ac veſti
mentis ſuis indui. et conuerſus
ad milites ſuos ait illis. Hee cer
te humane artes penitus nō ſūt
vbi diuinarum virtutuꝫ poteſtas
apparuit. Quid ſupereſt niſi vt
omnes homines huiꝰ genibus ad
uoluti veniam ſceleris poſtulātes
rogemus vt nos quoqꝫ talem de
um faciat colere. qui cultores ſu
os in omni pugna faciat vincen
tes Cumqꝫ ita feciſſent audito ab
eo verbo dn̄i baptiſati ſunt. Eodē
die claudius et hilaria vxor eius
et amici. et .lxx. milites cum ſuis
per ſingulos dies ab ipſo eruditi
onem veritatis audientes cū om
ni reuerentia optabant ꝓ dei no
mine etiā aduerſa perferre. Hoc
cum audiſſet imperator numeria
nus iuſſit claudium tribunum in
genti ſaxo conſtrictum in medio
mari precipitari. Ceteris vero tā
tam gratiam dominus conceſſit.
vt primus iaſon et maurus filij
claudij etiam nō interrogati chri
ſtum ſe colere dicerent. et pro no
minis eius cōfeſſione mortem op
tarent. Quos imitantes omnes
vnanimiter intra vnam horaꝫ de

collati ſunt. et a xp̄ianis nocte ſe
pulti in via ſalaria. Sancta vero
hylaria duorum filiorum ſuorum
colligēs corpora in ſingulis ſarco
fagis collocauit. Et cum aſſidue
circa ſanctoꝝ confeſſionem orarꝫ
deum tenta eſt. Cumqꝫ traheretur
ait. Obſecro permittite me prius
orationem meam complere. et ve
niam quocumqꝫ loco volueritis.
Nō eñ recuſo mori pro fide xp̄i. ſ;
parata ſum ſanguinem meuꝫ ꝓ
eo fūdere. ꝙ ſuo precioſo ſanguīe
genꝰ hūanū miſericorditer redemit
Igitur dum fixiſſet gradum acce
pit ſacramētum domini iheſu ſal
uatoris noſtri. et cum rogaſſet
dominum vt eam filijs ſuis aſſoci
aret. orans emiſit ſpiritum. et a
duabus ācillis ſuis ſepulta eſt.

¶ Interea ſcūs criſantus poni
tur in carcere culliano vnde putor
horribilis aſcēdebat. quia cloaca
rum cuniculis digeſta domorum
ſtercora illuc decurrebant. eratqꝫ
ꝓma et lutea et tam tenebroſa
cuſtodia vt penitus ibi luciſluus
aer nec veſtigium aliquod lucis
oſtenderet Illic ergo criſantus
ferro vinctus mittitur nudus.
daria vero in publico ponitur cō
tubernio meretricum At vero et
criſanto lux diuina et odoramēta
ſancta preſtantur. et darie leo fu
giens de cauea amphiteatri diri
gitur. qui ingreſſus cellaꝫ in qua
daria proſtrata in oratione iace
bat proſtrauit ſe iuxta eam. vt
videretur etiam ipſe illum adora
re qui preſentiam ſuam deprecan
ti virgini exhibebat. Neſcientes
itaqꝫ leonem intus eſſe miſerunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ad eam queñdam virum turpiſſi
mum in ſcelere corruptionum o
pinatiſſimum. Qui vt ingreſſus
eſt inſiluit in eum leo. et proſter
nens eum ſub pedibus ſuis cepit
ad faciem virginis reſpicere. q̃ſi
interrogans quid iuberet Quod
illa intelligens ait. Adiuro te per
filium dei pro quo martirij paſſio
nes libenter amplector ne illuꝫ in
aliquo ledas. Sed permitte eum
ſermonē meuꝫ abſq; terrore ſuſci
pere. Tunc leo relinquens eum.
poſuit ſe in ipſo introitu. vt nec
ille fugeret nec alius intrare poſ
ſet. Tūc virgo dixit ad illū. Ecce
ferocitas leonis audito noīe xpī
dat reuerentiā deo. et tu homo in
tantis criminibus exercitis. vt e
tiā in hoc in quo miſer lugendus
es glorieris Tunc ille proſternēs
ſe ante eam clamauit. Iube me
hinc egredi ſanum. vt et ego cla
mem oībus xp̄m quem colis ſolū
eſſe verū deum. Tunc illa leoni
iuſſit vt amoueret ſe ab ingreſſu
Ille autē egreſſus per totā ciuita
tem clamabat. Sciatis omnes da
riam deā eſſe. Igitur cum diuerſi
venatores et populi ad leoneꝫ ca
piendū pergerent. hanc leoni de
us virtutē conceſſit. vt omēs ca
peret et ſine leſione ante pedes ſā
cte darie poneret. Quos illa ſic al
locuta eſt Si promittitis vos xp̄o
credituros. ſic poteritis abſcedē.
Tunc omnes vna voce clamabāt
Qui non credit xp̄m verū deuꝫ eē
viuus hinc non exeat. Et hoc
dicentes. ceperunt omnes egredi
clamātes. Credite populi romaī
non eſſe alterum deum pret̄ xp̄m

Tunc celerimus prefectꝰ iuſſit ig
nem copioſū accēdi in ingreſſu cel
lule in qua erat daria cum leone.
Quod leo cū fieri videret cepit ex
paueſcere et rugitū dare. Cui be
ata daria dixit. Noli timere quia
non incenderis nec capieris. nec i
terficieris. ſed ſecurus egredere ꝫ
vade. q2 quem in me honoraſti ip
ſe liberet te. Tūc inclinato capi
te egrediens per medias turbas
populorum neminem leſit. nec vl
lus eū capere potuit. Hij autem
qui ex ore eiꝰ incolumes euaſerūt
omnes baptiſati ſunt. Nunciata
ſunt hec oīa numeriano imperato
ri et iuſſit criſantū et dariā diuer
ſis puniri tormentis ſi nō conſen
ſiſſent ſacrificijs. Cumq; criſātus
imponeretur eculeo. omīa ligna
eculei comminuta ſunt. et vincu
la diſrupta. lampades quoq; que
lateribus eius applicande erāt ex
tincte ſunt. Tūc idē imperator nō
virtutibus diuinis. ſed maleficijs
hoc imputans iuſſit eos in via ſa
laria duci. atq; ī harenario ſimul
ambos deponi. ac viuos lapidibꝰ
obrui. Itaq; pſalmis et oratoni
bus inſiſtentes in vnam foueā q̃ſi
in vnū lectulū deponuntur. Et fa
cta eſt in paſſione ſocietas ſāgui
nis ſicut fuerat mētis. Cū autē be
neficia multa deus ad eorum ſepul
chra venientibus preſtaret. acci
dit vt die natalis eoꝝ infinita mul
titudo populi occurrerꝫ. viri mu
lieres et infantes. Quod cum nu
meriano nūciatū fuiſſꝫ. iuſſit vt ī
introitu ipſo quo criptam ingreſ
ſi fuerāt paries leuaretur. Quod
cū factū eſſꝫ. deſuper ad ſabulonē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſuper eos mōtem deiecit. Oēſq̧
pariter dum communionis ſacra
menta perciperent et martirū glori
am celebrarent ipſi quoq̧ ad mar
tirij gloriam peruenerunt

De vndecim milibus virginum
Hyſtoria centeſima quinquage
ſimatercia.

Vndecim milium virginū
paſſio hoc ordine celebra
ta fuit. In britania nāq̧
rex criſtianiſſimus quidā fuit no
mine deonotus vel maurus. qui
quandam filiam nomine vrſulam
generauit. Hec mirabili morum
honeſtate. ſapientia ꝛ pulchritu
dine pollebat. ita ꝙ eꝰ fama vbi
q̧ volabat. Rex aūt anglie cū ni
mis prepotens eſſet. ꝛ mltas na
tiones ſuo impio ſubiugaret. au
dita huius virginis fama beatū
ſe per omnia fatebatur. ſi p̄dicta
virgo ſuo vnigeīto copularetur
Juuenis et ad hoc plurimū eſtua
bat Mittunt igitur ſollēpnes nū
cios ad patrem virginis, magnis
ꝓmiſſionibꝰ ꝛ blādiens. magnas
adicientes minas ſi ad dn̄m ſuum
vacui reuertantur. Rex aūt cepit
plurimuꝫ anxiari. tum qꝛ criſti fi
de inſignitaꝫ cultori ydolorum trade
re indignum duceret. tum qꝛ illaꝫ
cōſentire nullatenus cognoſceret.
tum qꝛ regis ferocitatem plurimū
formidaret. Ipſa autē diuinitus
inſpirata. patri ſuaſit vt predicto
regi aſſenſum preberet. ea tamē
cōditione ꝓpoſita. vt ipſe rex cū
patre vndecim virgines electiſſi
mas ſibi ad ſolatium traderet. et

tam ſibi ꝙ alijs mille virgines aſ
ſignaret. et ꝑpatis trieribꝰ indu
cias triennij ſibi daret ad dedicatio
nē ſue v̾gitatis. ꝛ ipſe iuuenis bap
tiſatus in hijs tribus ānis in fide
inſtrueretur. Sapienti ſiquidem vſa
cōſilio, vt aut difficultate ꝓpoſite
condicionis aīmū eiꝰ ab hoc auer
teret. aut hac oportunitate p̄dic
tas virgines ſecum deo dicaret.
Ac iuuenis libenter hac cōditiōe
accepta apud patrem inſtitit. et
protinꝰ baptiſatꝰ accelerari cūc
ta que virgo petierat imperauit.
Pater autem puelle ordinauit vt
filia ſua quam multum diligebat
viros quorū ſolacijs tam ipſa ꝙ
eius exercitus indigebat in comi
tatu ſuo haberet. Vndiq̧ igit̄ vir
gines cōfluunt. vndiq̧ viri ad tā
grande ſpectaculū currūnt Nam
multi epiſcopi ad eas cōfluxerūt
vt ſecū ꝑgerent. Inter quos fuit
pantaculꝰ baſilienſis epiſcopus
q̄ eas vſq̧ romā deduxit. et inde
reuerſꝰ cum eis martiriū ſuſcepit
Sancta quoq̧ geraſma regina ſi
cilie que virum ſuum regem cru
deliſſimū q̄ſi de lupo fecerat agnū.
ſoror materiſij epi et darie matris
ſancte vrſule. cum eidē p̄r ſcē vr
ſule per litteras intimaſſet. illa cō
tinuo inſpirante deo cū q̄tuor filia
bꝰ ſuis babilla iuliana victoria ꝛ
aurea. et puulo ſuo adriano q̄ a
more ſororꝫ ſuaꝫ vltro ſe pegria
cōi ingeſſit relicto regno i manꝰ
vniꝰ filij ſui vſq̧ in britaniam an
gliam nauigauit Cuiꝰ cōſilio vir
gines de diuerſ regnis colligebā
tur. ꝛ earū ſemp ductrix exiſtēs
cum eis tādem martiriū paſſa eſt

Trieris ſc. pro nauis magna. Latine Triremis.

Induciae ... in diem dentur.

Juxtā cōdictum igitur virginibꝰ
trieribus et ſūptibꝰ preparatis.
commilitonibꝰ ſuis regina ſecreta
reuelat. et in nouā militiā omēs
cōiurāt. Nā modo belli preludia
inchoant. modo currūt. modo au
tē diſcurrūt. Interdū bella. ple
rūqꝫ fugā ſimulāt. omiqꝫ gene
re ludoꝝ exercitato. vt ne vel ſic
a martirii palma ꝑ tempis nau
ſeā poſſint diuertiſſe. nichil quod
animo occurrebat relinquebant
intactū. aliqñ meridie. aliqñ vix
veſpere redibāt. Cōfluebāt proce
res et primates ad tam grāde ſpe
ctaculū. et oēs admiratiōe et gau
dio replebant. Tandē cum vrſu
la oēs ad fidē virgies conuertiſſz.
ſub vnius diei ſpacio ſtāte ꝓſpeo
vēto ad portū gallie qui tiela dici
tur. et inde coloniā deuenerūt. v
bi vrſule angelus dn̄i apparuit. et
predixit eas illuc integro nume
ro reuerſuras. et coronas marti
rii ibidē percepturas Inde igitur
ad angeli monitionē romā tendē
tes ad vrbē baſileā applicuerūt.
et ibidē relictis nauibꝰ romam pe
deſtres venerūt. ad quaꝝ aduētū
papa cyriacus valde gauiſus eſt.
cū ipſe de britania oriundus eſſz.
et multas inter eas conſanguine
as habēt. cū oī clero ipſas ſūmo
cū honore ſuſcepit. In ipſa autez
nocte pape diuinitꝰ reuelatē. eum
cū ipſis virgibꝰ martiriū ꝑcepturū.
Qd apud ſe celās multas ex
ipſis que adhuc baptiſate nō fue
rūt baptiſauit. vez cuz oportunū
tēpus videret. et āno vno et vn
decī ebdomadis poſt petꝝ eccliaz
decimꝰ nonꝰ rexiſſet. in cōuentu
omnium ꝓpoſitum ſuum indica
uit. et coram omnibus dignitatē
et officium reſignauit. Sed cuz ō
nes reclamarent. et maxime car
dinales qui eū delirare putabāt.
eo ꝙ relicta pontificatꝰ gloria pꝰ
quaſdam mulierculas fatuas ire
vellet. ille nullatenus acquieſcēs
quendam virum ſanctum qui ā
terus dictus eſt loco ſui in ponti
ficem ordinauit. Et qꝛ ſedem apo
ſtolicā inuito clero reliquit. no
mē eius de cathalogo pōtificū idē
clerꝰ abraſit. omnēqꝫ gratiā quā
ſacer ille virginū chorus in curia
romana habuerat a tempore illo
amiſit Duo autē iniqui principes
romane militie. ſ. maximus et af
ricanus videntes magnam vir
ginum multitudinez. et ꝙ multi
et multe ad eas cōfluerent. timu
erunt ne per eas nimis creſceret
religio criſtiana Quapropter it
eorum diligentius explorātes nū
cios miſerūt ad iulium cognatuz
ſuum principē gentis hunorūꝰ vt
educto cōtra eas exercitu. ipſas
cum criſtiane eſſent cum venirēt
coloniam trucidarent. Beatus
igitur ciriacus cum illa nobili vir
ginum multitudine de vrbe egreſ
ſus eſt Secutus eſt autem ipſum
vincencius presbiter cardinalis.
et iacobus qui de britania patria
ſua in antiochiaz profectus archi
epiſcopatꝰ dignitatē ſeptē annis
ibidem tenuit. Qui cum papam
tunc temporis viſitaſſet. et iam
vrbem egreſſus de virginum ad
uentu audiſſet. concitus redijt.
et itineris ac paſſionis ſe eis ſoci
uz fecit Mauricius quoqꝫ laicane

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vrbis epiſcopus auuiſculus babil
le et iuliane. necnō et follarius lu
venſis epiſcopus. et ſulpicius ra
uēnenſis epiſcopꝰ qui tunc romā
aduenerāt predictis virgibus ad
heſerūt. Ethereus quoqꝫ ſponſus
beate vrſule manēs britanie per
viſionē angelicam a dn̄o admone
tur. vt matrem ſuā hortaret̄ fieri
xp̄ianā. Nam pater eius in p̄mo
anno quo xp̄ianus factus fuerat
mortuus eſt. et filius eius ethere
us eidem in regno ſucceſſit. Cum
autem ſacre virgines cum eiſdem
epiſcopis a roma redirēt. ethere
us a domino cōmonetur. vt pro
tinꝰ ſurgēs ſpōſe ſue occurrat vt
cū ea in colonia palmā martirij ac
cipiat. Qui diuinis monitis acqeſ
cens. matrē ſuā baptiſari fecit. et
cum ipſa et ſorore ſua paruula flo
rentia iam xp̄iana. et clemente e
piſcopo virginibus obuians ad
martirium ſe ſociauit eiſdem. Ma
chulus quoqꝫ epiſcopus grecie et
neptis ſua conſtātia filia dorothei
conſtantinopolitani. que nubēs
cuidam adoleſcenti filio cuiuſdaꝫ
regis. ſed ante nuptias morte p̄
uento. virginitatem ſuam domi
no vouit per viſionē admoniti ro
mam venerunt. et predictis vir
ginibus ad martiriū ſe iunxerūt
Oēs igit̄ virgines cū predictis e
piſcopis coloniā redierūt. et ipſā
iam ab hunis obſeſſam inuenerūt
Quas barbari videntes ſuper eas
cuꝫ clamore nimio irruerūt. et q̄ſi
lupi ſeuientes in oues totam illā
multitudinē occiderūt. Cum autē
ad beatam vrſulam ceteris iugu
latis veniſſent. videns princeps e
ius miram pulcritudinem obſtu
puit. et conſolās eam ſuper necē
virginū promiſit ꝙ eā ſibi in con
iugem copularet. Sed cum hoc il
la penitus reſpuiſſet. ille contem
ptum ſe vidēs. directa ſagitta eā
transfigit. et illa martirium con
ſumauit. Quedā aūt virgo nomīe
cordula timore perterrita. in naui
in nocte illa ſe abſcōdit. ſed ī craſ
tinū ſponte morti ſe offerens mar
tirij coronā ſuſcepit. Sed cum eiꝰ
feſtum nō fieret eo ꝙ cū alijs paſ
ſa non eſſet. ipſā poſt longum tē
pus cuidam recluſe apparuit. pre
cipiens vt ſequenti die a feſto vir
ginum eius quoqꝫ ſolemnitas re
colatur. Paſſe ſūt autem ān̄o do
mini ducēteſimo triceſimooctauo
Ratio autē vt quibuſdam placet
nō ſuſtinet ꝙ hec tali tempe ſint
peracta. Sicilia enī tūc nō erat re
gnū nec conſtantinopolis. cū hic
dicat̄ has reginas fuiſſe cum vir
ginibꝰ. veriꝰ credit̄ ꝙ diu poſt cō
ſtantinū imperatorē cū huni et gothi
ſeuiebant tale ſit martirium cele
bratum. tempore ſcꝫ marciani im
peratoris. qui regnauit anno dn̄i
quadringenteſimoſecundo vt in
quadā cronica legitur. ¶ Abbas
quidam ab abbatiſſa colonie cor
pus vniꝰ virginum impetrauit.
promittens ꝙ ipſam in capſa ar
gentea in ſua eccleſia collocaret.
Sed cum p annū integrū ſuper al
tare eam in capſa lignea tenuiſſ̄
Quadam nocte dum abbas ipſiꝰ
monaſterij cum ſuo conuentu ma
tutinas cātaret. vgo corporaliter
de ſuper altare deſcendit. et antē
altare ſe reuerenter inclinās per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

medium chorum videntibꝰ mona
chis et ſtupentibus inde receſſit ·
Abbas igitur ad capſam currēs
et vacuam ipſā inueniēs coloniā
properauit · et abbatiſſe rei ordi
nem intimauit · Pergenſqꝫ ad lo
cū · vn̄ illud corpus ſumpſerant ·
illud ibidem inuenerūt Cū aūt ab
bas veniā petēs illud vel aliud re
ferret certiſſime promittēs capſā
precioſaꝫ citius ſe facturū · nulla
tenus impetrauit ¶ Religioſus q̄
dam cum has virgines in deuoti
one multa haberet · quadam die
dum grauiter infirmaret̄ · vidit
quādam virginem pulcherrimā
ſibi apparentem · et ſi ſe cognoſce
ret inquirentē Qui cum ad eius
viſionem miraretur · et ſe neqꝫ
ipſam cognoſcere fateretur · illa
ayt · Ego ſum vna virginū · erga
quas tantuꝫ habes dilectionis af
fectum · Et vt inde mercedem acc
pias · ſi amore et honore noſtri vn̄
decies milies dominicam orationē
dixeris · in hora mortis in protectio
nem et in ſolatium nos habebis ·
Qua diſparente · ille q̄ cicius po
tuit hoc impleuit · Statimqꝫ voca
to abbe inungi ſe fecit · Qui cum
vngeretur · ſubito exclamauit vt
fugerent · et vt ſacris virgibꝰ ve
nientibus locum darent Quē cū
abbas quid hoc eſſet interrogaret ·
et ille ꝓmiſſionē v̓ginis ſibi per ordi
nē enarraſſet · recedentibꝫ cunctis et
paulo poſt redeuntibus · ipſum mi
graſſe ad dn̄m inuenerūt

¶ De nominibus

Symon interpretat̄ obediēs
vl' ponēs triſticiā Hic habuit
duplex cognomē Dictꝰ ē em̄ ſimō
zelotes et ſimon cananeus a cana
vico galilee vbi dn̄s aquā in vinū
mutauit · Et idē eſt zelotes qđ ca
naneus · Cana enim zelus interp̄
tatur Habuit igit̄ obedientiā pre
ceptorum p executionem · triſtici
aꝫ afflictorū per cōpaſſionē · zelu
aiarū per cōſtantē feruorē ¶ Iu
das interpretatur cōfitēs vel glo
rioſus Vel iudas quaſi iubilū dās
Ipſe em̄ habuit cōfeſſioneꝫ fidei ·
gloriam regni · et iubilū interni
gaudij · Hic multiplex habuit co
gnomē Dictus eſt em̄ iudas iaco
bi ſuple frater · Fuit enim frat̄ ia
cobi minoris Scđo dictꝰ ē thadeꝰ ·
quod interpretat̄ apprehendēs prī
cipem · vel dr̄ thadeus a tharea et
deus Tharea dicit̄ eē veſtis regia
Ipſe enim fuit veſtis regia dei per
ornamētum virtutū · per quā app̄
hendit principē criſtum · vel thade
us quaſi tā deus. i. magnꝰ deꝰ · ſ.
per adoptionem Tercio dictꝰ eſt
in hiſtoria eccleſiaſtica lebeꝰ qđ ſo
nat q̄ſi cor vel corculus . i. cordis
cultor · vel lebeus quaſi lebes · cor
per magnanimitatē · corculꝰ per
puritatē · lebes per graciaruꝫ ple
nitudinem · qꝛ quaſi olla et vas v̓
tutum et gracie eſſe ꝓmeruit Eo
rū paſſionē et legēdaꝫ ſcripſit he
brayce abdias epiſcopus babilo
nie · ab ipſis apoſtolis ordinatus ·
quam tropꝰ abdie diſcipulus trā
ſtulit in grecum · affricanus in la
tinum

¶ De ſanctis ſimone et iuda
¶ Hiſtoria · clxiij ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Symon cananeꝰ· iudas q̄
et thadeus fuerūt fratres
iacobi minoris et filij ma
rie cleophe que alpheo nupta fuit
Judas vero ad abagarum regē
edyſſe a thoma miſſꝰ fuit poſt dn̄i
aſcenſionē· Legit̄ em̄ in eccleſiaſti
ca hiſtoria ꝙ predictꝰ rex abaga
rus dn̄o nr̄o ihesu xp̄o in hunc mo
dū epiſtolam deſtinauit· Abaga
rus euchanie filꝰ Jhesu ſaluatori
bono qui apparuit in locis iheroſo
lomorū ſalutē· Auditū michi eſt de
te et ſanitatibus quas facis· ꝙ ſi
ne medicamentis aut herbis fiāt
iſta per te· et ꝙ verbo cecos facis
videre· claudos ābulare· leproſos
mundari· et mortuos reuiuiſcē·
Quibus oīb9 auditis de te· ſta
tui in animo meo vnum eē e duo
bus· aut quia tu ſis deꝰ et deſcēde
ris de celo vt hoc facias· aut ꝙ fi
lius dei ſis qui hoc facis. ꝓpterea
ego ſcribens rogauerim te vt di
gneris fatigari vſqȝ ad me· et egͣ
tudinem qua diu laboro curare·
Nam et illud comperi ꝙ iudei mur
murant aduerſum te et volunt in
ſidiari tibi· veni igitur ad me· q2
eſt michi parua ciuitas ſed hone
ſta que vtriſqȝ ſufficiet· Dn̄s autē
ihesus in hec verba ſibi reſpondit
Beatus es q2 credidiſti in me cū
ipſe nō videris me· Scriptū eſt em̄
de me q2 hij qui me nō vidēt cre
dent· et hij qui vident non credēt
De eo autē ꝙ ſcripſiſti ad me vt
veniam ad te· oportet me omnia
hec complere ꝓpt̄ que miſſus ſū·
et poſtea me recipi ab eo a quo miſ
ſus ſū· Cū ergo aſſūptus fuero· a
liquem de diſcipulis meis mittā
ad te vt curet te et viuificet te·
Hec in hiſtoria eccleſiaſtica· ¶ Vi
dens autem abagarus ꝙ preſenti
aliter xp̄m videre nō poſſet· ſecū
dum quod in quadam hiſtoria an
tiqua inuenitur· ſicut iohānes da
maſcenꝰ in libro quarto teſtat̄·
pictorem quendam ad ihesū miſit
vt dn̄i ymaginē figuraret· vt ſic
ipſum ſaltem per ymaginem con
ſpiceret quem in facie videre non
poterat· Sed cum ad eum pictor
veniſſet· propter nimium fulgorē
qui ab eius facie procedebat in e
ius faciem clare nequibat inten
dere· nec eam vt ſibi iuſſuȝ fuerat
figurare Quod cernens dominꝰ
veſtimentum lineum ipſius picto
ris accipiens· et ſue faciei ſuperim
ponens ſuiipſius ymaginem eidē
impreſſit· ac deſideranti regi aba
garo deſtinauit· Cuiuſmodi autē
ymaginis dominꝰ fuerit· in eadē
antiqua hiſtoria legitur· ſicut idē
iohannes damaſcenus teſtatur·
Fuit enim vt ibidem dicitur bene
oculatus· bene ſuperciliatus· lon
gum vultum habuit· quod et ſig
num maturitatis fuit· ¶ Jlla aūt
ep̄la dn̄i nr̄i ihesu xp̄i tante virtu
tis eſſe dicitur· vt in illa ciuitate
edyſſa nullꝰ hereticus vel paganꝰ
viuere valeat nec tirannus aliq̄s
eidem nocere preſumat· Nam ſi a
liquādo gens aliqua armata ma
nu contra illam ciuitatem inſur
rexerit· infans aliquis ſuper por
tam ſtans epiſtolam illam legit·
et eadem die hoſtes aut territi fu
giunt· aut pacati cum eis compo
nunt ſicut fertur olim fuiſſe adim
pletum. Sed poſtmodum ciuitas

a ſarracenis capta fuit ⁊ ꝓphana
ta ſublato beneficio propt̄ habū
dantiam peccatorū in oriente vn
diq̄ȝ patratā ¶ Poſtq̄ȝ vero dn̄s
aſſumptus eſt. vt in hiſtoria eccle
ſiaſtica legitur miſit thomas tha
deuȝ. qui et iudas dictus eſt . ad
abagarum regem ſecundū dn̄i ꝓ
miſſionē Qui cum ad eū veniſſet.
et ſe diſcipulum iheſu criſti ſibi ꝓ
miſſum dixiſſet. vidit abagar⁹ in
vultu thadei quendā mirum ⁊ di
uinum ſplendorem Quo viſo ſtu
pefactus et territus dominuȝ ad
orauit dicens Vere diſcipulus es
iheſu filÿ dei q̄ michi dixerat Mit
tam aliquem ad te de diſciplulis
meis qui te curet . et vitā preſtȝ
Cui thadeus . Si in dei filiū credi
deris. omnia tui cordis deſideria
optinebis . Cui abagarus Credo
vere . et iudeos q̄ eum crucifixe
rūt libenti⁹ trucidarem ſi michi
poſſibilitas adeēt. et nequaq̄ȝ ro
manorū auctoritas ipediret. Cuȝ
igit̄ abagarus vt in aliq̄b⁹ libris
legituȝ leproſus eſſet thadeus epi
ſtolam ſaluatoris accepit. et de
ea eius faciem confricauit. ⁊ ſta
tim plenam ſanitatē recepit ¶
Judas aūt primo i meſopotamia
in ponto ꝑdicauit . ſimō vero in
egipto. Deinde ambo in pſidē ve
nerūt. ⁊ ibidē duos magos ȝaro
en et arphaxat quos mathe⁹ de
ethiopia fugauerat inuenerunt .
Tūc baradach dux regis babilo
nie cōtra idos ad pręliū profectu
rus nulluȝ a dÿs ſuis potuit habē
reſpōſū . Pergentes aūt ad pha
nū proxime ciuitatis ibidē habu
erunt reſponſum . q̄ ꝓpter apo

ſtolos qui venerūt dÿ reſpōdere
non poſſēt Tunc dux eos iq̄ri fe
cit. et inuentos quinam eſſent.
vel qua de re veniſſent iq̄ſiuit Qui
reſpōderūt Si gen⁹ queris hebrei
ſumus Si conditionē ſeruos criſti
nos eē fatemur Si cauſā. ſalutis
veſtre cauſa huc venim⁹. Quib;
dux reſpondit . Si felix reuerſus
fuero audiam vos . Cui apoſtoli.
Magis modo cōgruū ē te cogno
ſcere illū cuius ope poſſis vincere.
vel certe rebelles pacatiſſimos in
uenire. Quibus dux Dÿs noſtris
potētiores vos video. finē belli no
bis rogo predicite Cui apoſtoli.
Vt deos tuos mendaces eſſe co
gnoſcas iubemus eis ad queſita
dare reſponſa. vt duȝ dixerint q̄
ignorāt. probem⁹ eos per oīa eſ
ſe mentitos Tunc fantaſtici grā
de bellū dixerūt futurū. et multū
ꝓplm̄ hic in̄ in ꝓlio ruituꝝ . Tunc
apoſtoli ridē ceperūt Dicit eis dux
Me timor iuadit ⁊ vos ridetis? Cui
apoſtoli . Noli timere. q2 pax huc
nobiſcum itrauit. ⁊ cras hora di
ei tercia legati idoꝝ ad te venēt.
et tue ſe poteſtati cū pace ſbiciēt
Tunc pontifices etiaȝ riſū leuaue
runt et duci dixerūt . Ad hoc iſti
ſecurum te reddere volūt. vt dū i
caut⁹ fueris. ab aduerſarÿs occi
ꝑis. Cui apoſtoli Nō tibi dixim⁹
Expecta vnuȝ menſem. ſed vnuȝ
diē. et cras in pace victor exiſtes
Tunc dux vtroſq̄ȝ cuſtodiri fecit
vt ex rei exitu veraces honorarēt
et mēdaces pro crimine punirē
tur Cum ergo in craſtinum quod
apoſtoli predixerant eueniſſȝ. ⁊
dux pontifices incendere vellet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

prohibuerūt apoſtoli nē hōīe he
ret. cum ipſi nō viuentes occide
re. ſed mortuos viuificaē miſſi eſ
ſent. Tunc dux valde miratus. et
qꝫ eos occidi non permitterent. et
qꝫ de bonis illorum aliqua recipere
nollent eos ad regem duxit dicēs
Iſti rex ſunt dij latētes in effigie
hominū. Cumqꝫ ſibi omnia preſen
tibus predictis magis narraſſet.
zelo inuidie magi commoti dixe
runt illos malignos eſſe. et contra
regnum ſubtiliter cogitare. Dixit
eis dux. Si audetis cum eis confli
gite. Cui magi. Si vis videre quia
nobis preſentibus loqui nō pote
runt. veniant huc viri eloquētiſſi
mi. et ſi coram nobis loqui auſi fu
erint. nos per omnia imperitos
probabis Cum autem plurimi ad
uocati adducti fuiſſent. continuo
coram magis ita muti facti ſunt.
vt nec nutibus qđ loqui non pote
rant indicarent Dixeruntqꝫ magi
ad regem. Vt ſcias nos eſſe deos
permittem9 eos loqui. ſed ambu
lare non poſſe. Iterumqꝫ redde
mus eis greſſum. ſed faciemus e
os apertis oculis nil videre. Qui
cum hec omīa feciſſent. dux aduo
catos illos turpiter cōfuſos ad a
poſtolos duxit. Quos cum aduo
cati pannoſos vidiſſent. eos in a
nimo contempſerunt Quibus ſy
mon. Sepe euenit vt intra ſcrinia
aurea et gemmata vilia queqꝫ ha
beantur incluſa. et intra viliſſi
mas et ligneas capſas ſint gēma
rum monilia precioſa compoſita.
Quicunqꝫ ergo alicuius rei cupit
eſſe poſſeſſor. non magnopere geſ
tatorium. ſed ipſū quod geſtatur

expectat. Promittite igitur vos ab
ydolo℞ cultura diſcedere. et ſolū
deum inuiſibilē colere et adoraē.
et nos ſignum crucis in frontib9
veſtris faciemus et magos confu
tare poteritis. Quod cum feciſſēt
et in frontib9 conſignati eſſent.
ad regem coram magis iterum in
greſſi ſunt. Et cum a magis ſupe
rari nō poſſent. ymmo ipſis corā
omnibus inſultarent. irati magi
multitudinem ſerpentum aduení
re fecerūt. Statimqꝫ ad iuſſum re
gis venientes apl̄i pallia ſua de ſer
pentibus impleuerunt. et in ma
gos proiecerunt dicentes. In no
mine dn̄i non moriemini. ſed a ſer
pentibus lacerati dolo℞ veſtrorū
mugitus dabitis. Cū ergo ſerpen
tes carnes eo℞ comederēt et ipſi
tanꝙ lupi vlularent. rex et cete
ri rogabāt apoſtolos vt eos a ſer
pentibꝫ occidi permitterent. Qui
bus apoſtoli rn̄derunt. Nos miſſi
ſumus reducere a morte ad vitā.
non a vita precipitare in mortē.
Et facta oratione iuſſerunt ſerpē
tibus vt omne venenum quod in
fuderant reuocarent. et poſtmo
dum ad loca ſua redirent. Maio
res autē cruciatus magi ſenſerūt
cū venena ſerpentes retraherēt.
ꝙ cū ante carnes comederent.
Quibus apoſtoli dixerūt. Trib9
diebus dolores ſentietis. tercia ve
ro die ſani eritis. vt vl' ſic a veſtra
malicia recedatis Cū gº tb9 diebꝫ
ſine cibo et potu ac ſomno doloīb9
nimiū cruciati manſiſſēt. apl̄i ad e
os venientes dixerūt Nō dignat de
us habere coacta ſeruitia Ideoqꝫ
ſurgite ſani hn̄tes liberā facl'tatē

faciendi quod vultis Illi autē in malitia pdurātes ab eis fugerūt. et pene contra eos totam babiloniam cōmouerūt ¶ Poſt hec filia cuiuſdam ducis ex fornicatiōe cōcepit. et filiū parturiens quēdaꝫ ſanctum dyaconē infamauit. ꝙ eā violauerit. et ex ipſo cōcepit Cū aūt parentes puelle dyaconē occidere vellēt apoſtoli aduenīūt. et quādo puer natus ſit requirūt Qui reſponderunt. Hodie hora p̄ma diei Dixerūtqꝫ apoſtoli. Infanteꝫ huc adducite. et dyaconē quē accuſatis huc etiam producite. Qd cum factū eēt apoſtoli infanti dixerūt Dic infans in noīe dn̄i ſi iſte dyaconus hoc preſūpſit Ad hoc infans. Iſte dyaconus caſtꝰ et ſcūs eſt. nec vnq̄ꝫ carnē ſuam coinquinauit. Cū autem parētes inſtarent. vt apoſtoli quererent quis actor ſceleris huius fuiſſꝫ reſponderunt apoſtoli Nos innocētes abſoluere decet nocētes prodere non decet ¶ Tunc etiā temporis cōtigit. vt due tigrides ferociſſime que ī ſingulis caueis clauſe erant fugerent. et omnes qui ſibi occurrerent deuorarēt. Tunc apoſtoli ad eas venerūt et in noīe domini eas velut oues manſuetiſſimas fecerūt Volentibus aūt apoſtolis abinde diſcedere. rogati p annū et tres menſes ibideꝫ remāſerūt In quo ſpacio pluſq̄ꝫ ſexaginta milia hoīm exceptis paruul' cuꝫ rege et principibꝰ baptizati ſūt. ¶ Predicti autē magi ad quādā ciuitatē nomine ſuamir vbi erāt ſexaginta ydolorū pontifices venerunt. et eos contra apoſtolos cōcitauerunt. vt cū illuc veniſſent aut ſacrificare cōpellerent. aut penitus necarent Perluſtrata igitur vniuerſa prouincia. cuꝫ apoſtoli ad predictā ciuitatē veniſſēt. ecce predicti pontifices cū vniuerſo populo eos capiunt. et ad tēplū ſolis deducūt Demones autē per energuminos clamare ceperunt. Quid nobis et vobis apoſtoli dei viui? Ecce in ingreſſu veſtro flammis exurimur Tunc angelus dn̄i apoſtolis apparens dixit Vnū de duobus elegite. Aut horum repētinū interituꝫ. aut veſtrum martirium. Facto autē ſilentio apoſtoli dixerūt. Vt ſciatis ꝙ hec ydola demonibus plena ſūt. ecce eis imperamꝰ vt exeant. et ſinguli ſimulachra ſua confringant. Statimqꝫ duo ethiopes nigri et nudi cūctis ſtupentibꝰ de ſimulachris exierunt. et confractis illis cum diris vocibus abſceſſerūt. Qd videntes pontifices in apoſtolos irruerunt et eos ꝓtinꝰ trucidarūt In ipſa autem hora cuꝫ nimia eēt ſerenitas. tanta fulgura extiterūt. vt tēplū ipſum tripharie ſcinderetur. et illi duo magi in carbones ictu fulguris ꝯuerterētur. Rex aūt corpa apoſtolorū ad vrbē ſuā trāſtulit. et in eorū honorē eccām mire magnitudīs fabricauit. ¶ De btō autē ſimone in pluribus locis īuenitur. ꝙ crucis patibulo ſit affixꝰ Qd etiā yſidorus in li. de obitu apoſtoloruꝫ. et euſebiꝰ in eccliaſtica hiſtoria et beda ſup actꝰ apoſtolorū. et beleth ī ſūma ſua teſtātur Cū enī vt aiūt ī egipto predicaſſꝫ iheroſolimam redijt. et poſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

mortẽ iacobi minoris in epm̃ ieroſolomitanũ ab aplis vnanimit̃ ẽ
electꝰ. et añ mortez ſuã trigĩta
mortuos ſuſcitaſſe narrat̃. Vñ cã
tat̃ de eo Ter denos mortuos flu
ctibus merſos huãne vite redidit
Cũ autẽ eccleſiã iheroſolomitanã
per annos multos rexiſſet. ⁊ cen
teſimũ et viceſimum annum age
ret tempore traiani iperatoris cũ
atticus cõſuris iheroſolomis habe
ret̃. ab eo capit̃ et iniurijs mltis
afficit̃ Ad vltimum in cruce ipſuz
affigi iuſſit. omnibꝰ qui aderãt
et ipſo iudice mirantibus. vt cen
tũ vigiti annorum ſenex crucis
patibuluz ĩ illa etatẽ pertuliſſet.
Nõ nulli vero dicũt hec eſt rei veri
tas. qꝫ non fuit iſte ſimon filiꝰ al
phei q̃ crucis martiriũ tulit. ſed fu
it alius ſimõ filiꝰ cleophe. Qd eti
am euſibius ceſarienſis in ſua cro
nica teſtat̃. Idem yſidorus et be
da in ſuis cronicis Nam yſidorus
et euſebiꝰ qd prius dixerãt. poſt
modũ in ſuis cronicis correxerũt.
Qd patet per bedã q̃ ſe hoc ſenſiſ
ſe redarguit ĩ retractatioibꝫ ſuis
Vſuardꝰ quoqꝫ in ſuo martirilo
gio idem teſtatur

De nomine

Eyſtachiꝰ dr̃ ab eu qd eſt bo
num ⁊ ſtachis qd eſt fortũa
Inde euſtachiꝰ q̃ſi bona fortuna

De ſãcto euſtachio Hiſto
ria. clv.

Eyſtachius ãtea placidꝰ
vocabatur Hic erat magi
ſter militũ traiani impe
ratoris. Erat autẽ opibus miſeri
cordie valde aſſiduus. ſed tamen
ydolorũ cultui deditꝰ. Habebat
autem coniugem eiuſdem ritus
et mĩe exiſtentẽ duoſqꝫ filios pro
creauit quos iuxta ſui magnificẽ
tiam magnifice educari fecit. ¶
Et quia operibus mĩe ſedulus in
ſiſtebat. ad viã veritatis meruit
illuſtrari Quadam enim die cum
venationi inſiſteret gregem cer
uorũ repperit. inter quos vnum
ceteris ſpecioſiorem et maiorem
conſpexit Qui ab aliorũ ſocietate
diſcedẽs ĩ ſiluaz vaſtiorez ꝯſiliuit
Verũ alijs militibus circa ceruos
reliquos occupatis placidus hunc
toto niſu inſequitur ⁊ ipſũ capere
nitebatur. Quem cum totis viri
bus inſequeret̃ ceruus tandem
ſuper quãdã rupis altitudinẽ cõ
ſcendit. et placidus appians qua
liter capi poſſꝫ animo ſedulus re
uoluebat Qui cum ceruũ diligen
ter cõſideraret. vidit iter cornua
eius formam ſancte crucis ſupra
ſolis claritatẽ fulgẽtem. ⁊ imagi
nem iheſu criſti. qui per os cerui
ſicut olim per aſinam balaaz ſic ei
locutus eſt dicẽs. O placide quid
me inſequeris. Ego tui gratia in
hoc aĩali tibi apparui Ego ſuz cri
ſtus quem tu ignorans colis Ele
moſine tue coraz me aſcenderũt.
et ob hoc veni vt per hunc quẽ ve
nabaris ceruum ego quoqꝫ teip
ſum venarer Hec audiẽs placidꝰ
nimio timore correptꝰ de equo in
terrã decidit. ⁊ poſt vnã horã ad
ſe rediẽs de t̃ra reſurrexit ⁊ ait Re
uela mihi qs es tu q̃ mihi loq̃ris
⁊ credã ĩ te Et xp̃s Ego placide
ſũ xp̃s q̃ celũ et t̃ram creaui. q̃ lu
cẽ oriri feci. ⁊ m̃ tenebras diuiſi.
q̃ t̃pa ⁊ dies ⁊ annos ꝯſtitui. qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

hominem de limo terre formaui ·
ꝗ ppt̃ ſalutē humani generis in
ṫris ĩ carne apparui · q̃ crucifixꝯ
et ſepultus die tercia reſurrexi ·
Hec audiens placidus iterū in ṫ
ram decidēs ait · Credo dn̄e · ꝙ tu
es qui oīa feciſti · ⁊ qui errantes
conuertis · Et dixit ad eum dn̄s ·
Si credis vade ad epiſcopum ciui
tatis ⁊ baptizari te facias Cui pla
cidus · Vis domine vt hec eadem
vxori mee ⁊ filijs nunciem · vt et
ipſi pariter in te credant · Cui dn̄s
Renūcia illis · vt ⁊ ipſi pariter te
cum mūdentur · Tu quoq̷ die cra
ſtina huc venias vt tibi rurſus ap
pareā · ⁊ que futura ſunt pleni
us tibi pandam Cum ergo ad do
mum veniſſet et hoc in lecto vxo
ri renunciaſſet exclamauit vxor
dicens · Domine meus et ego eū
tranſacta nocte vidi dicentē mi
chi Cras tu et vir tuus et filij ad
me venietis Et tunc cognoui quo
niam ipſe eſt ihesus criſtus · Per
rexerunt igitur media nocte ad
epiſcopum rome qui eos cum ma
gno gaudio baptizauit · atq̷ pla
cidum vocauit euſtachium · ⁊ vxo
rem eius theoſpitem · ⁊ filios eiꝯ
agapitū et theoſpitum · Mane fa
cto euſtachius ſicut prius ad ve
nationem proceſſit · et prope lo
cum veniēs milites ſuos quaſi ſb
obtentu inueſtigande venationis
diſperſit · Stansq̷ in loco formā
prime viſionis aſpexit Cadensq̷
in faciem ſuam dixit · Supplico ti
bi domine vt manifeſtes que pro
miſeras ſeruo tuo Cui dn̄s · Bea
tꝯ es euſtachi · qui accepiſti laua
chrū grē mee · ꝙ modo dyabolū
ſuperaſti · modo eum qui te dece
perat conculcaſti · modo apparuit
fides tua Dyabolus enim eo ꝙ ip
ſū reliqueris contra te ſeuere ar
matur · Oportet te igitur multa
ſuſtinere · vt accipias coronam vi
ctorie · Oportet te multa pati · vt
de alta ſeculi vanitate humilieris ·
et rurſus in ſpiritualibus diuitijs
exalteris Tu ergo ne deficias · nec
ad gloriam priſtinā reſpicias · ꝙ
per temptationē oportz te alterū
iob demonſtrari · Sed cum humili
atus fueris veniā ad te ⁊ in gloriā
priſtinā reſtituam te · Dic ergo ſi
modo temptationem vis accipere
aut in fine vite? Dicit ei euſtachi
us · Dn̄e ſi ita fieri oportet modo
nobis temptationem accedere iu
be · ſed virtutem patientie tribue
Cui dominus Conſtās eſto · quia
gratia mea cuſtodiet animas ve
ſtras · Sicq̷ dn̄s in celos aſcēdit ·
et euſtachiꝯ domū rediēs hec vx
ori ſue nunciauit ¶ Poſt paucos
igitur dies mors peſtifera cūctos
ſeruos et ancillas ipſius inuaſit ·
et vniuerſos occidit Deinde pꝯ ali
quod tempꝯ oēs equi et oīa eius
pecora ſubito interierūt Quidā au
tem ſceleſti eius depredationē vi
dentes · et per noctem in domum
eius irruētes · cūcta que reppere
runt aſportarūt · ⁊ totā domum
auro et argēto ⁊ rebus alijs ſpo
liarūt Et ipſe cū vxore ſua ⁊ filijs
gratias agēs · nocte nudus aufu
git Qui ruborē verētes egiptū ꝑ
gebant · totaq̷ eius poſſeſſio ꝑ ra
pinā malorū ad nichilū eſt redacta
Rex aūt totusq̷ ſenatus ꝓ magi
ſtro militum tā ſtrēnuo multum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

dolebant · eo q̄ nullum de eo indi
cium reperire poterant Cum vero
iter agerent · appropīquauerunt
mari · atq̄ inuenientes nauem ·
ſuper eam nauigare ceperūt · Vi
dens autem dominus nauis vxo
rē euſtachij q̄ pulchra eſſz nimis
ipſam plurimum habere deſidera
uit · Cuz vero transfretaſſet · nau
lum ab eo exigebat Non habenti
bus vero illis vnde ſoluerent · iuſ
ſit pro naulo detineri vxorem · vo
lens illam ſecum habere · Quod
vt euſtachius audiuit nullaten9
aſſentire voluit Qui vero eo cōtra
dicēte innuit dominus ſuis vt eū
in mare precipitarent · vt ſic vx
orem ſuam habere poſſet · Quod
cuz euſtachius comperiſſet vxorē
eis triſtis reliq̄t · ⁊ duos infātes
accipiens et ingemiſcens ibat ſic
dicens · Ve michi et vobis · quia
mat̄ vrā alienigene marito tradi
ta eſt Perueniensq̄ ad quēdā flu
uium ꝓpter aquarū habundantiā
non eſt auſus cum duobus filijs
pertranſire · ſed vno circa ripam
fluminis relicto alterū trāſporta
bat Qui cum fluuiū tranſuadaſſz ·
illum infantem quē baiulauerat
ſuper terrā poſuit · et ad accipiē
dum alium feſtinauit Cum autez
circa medium fluminis perueniſſz
ecce lupus concitus venit et infā
tem quem depoſuerat rapiens in
ſiluas aufugit Qui de eo deſperās
ad alium feſtinabat Sed cum abi
ret leo aduenit · et alterū filium
rapiens abijt · vnde eū inſequi nō
valens cum eſſet in medio flumi
nis cepit plangere · ⁊ capillos ſu
os euellere volēs ſe in aquā ꝓicē

niſi ipſū diuina ꝓuidētia ꝯtinuiſſz
Paſtores aūt vidētes leonē puer̄
viuū portātē eū cū canib9 īſecuti
ſūt Per diuinā aūt diſpēſationē
leo pueruz illeſuz abiciēs receſſit
Quidam inſuper aratores poſt lu
pum īclamātes ipſū puerū de ei9
faucibus incolumē liberarunt ·
Vtriq̄ vero ſcz paſtores et arato
tores de vno vico fuerūt ⁊ penes
ſe pueros nutrierūt Hec vero eu
ſtachius neſciebat · ſed merēs ac
plorans ibat dicens · Heu michi ·
q̄ ante vt arbor pollebaz · ſed mō
penitus ſum nudatus Heu me · q̄
multitudine militum circūdari ſo
lebam · ſed nunc ſolus remanēs
nec filios ſum conceſſus habere ·
Memini domine te michi dixiſſe ·
quia oportet te tēptari ſicut iob
Sed ecce plus aliquid in me fieri
video Jlle enim etſi poſſeſſionib9
nudatus fuerit tamen ſtercus ha
buit ſup quo ſedere potuit · mihi
autem nil horum remanſit · Jlle
amicos ſibi compatiētes habuit ·
ego vero īmites feras habui que
meos filios rapuerūt Jlli vxor ē
rēlicta a me vero ablata Da reqez
dn̄e t̄bulatioib9 meis · ⁊ pone cu
ſtodiā ori meo · ne declinz cor meū
ī v̄ba malitie · ⁊ eiciar a facie tua
Et hoc dicēs cū lacrimis ad q̄ndaz
vicū abijt · et data mercede ſibi
agros illoꝝ hoīm p ānos · xv · cu
ſtodiuit Filij aūt ei9 ī alt̄o vico
educati ſunt nec ſe eē fratres ſcie
bāt Domin9 autem vxorem eu
ſtachij ꝯſeruauit nec illā alienigēa
cognouit · ſed poti9 eā intactam
dimittēs vitam finiuit Jmpator
aūt et popul9 roman9 plurimuz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ab hoſtibus moleſtabaṅt. ⁊ recor
datus placidi ꝙ ſtrennue contra
ipſos hoſtes ſepius dimicaſſet de
eius ſubita mutatione plurimum
triſtabatur Direxitq; multos mili
tes per diuerſas mūdi partes. ꝓ
mittens omnibus qui eum inueniſ
ſent multos honores et diuitias.
Duo autē ex militibus qui aliquā
do placido miniſtrauerant ad ip
ſum vicū in quo degebat venerūt
Quos placidus de agro veniēs ⁊
conſiderans eos ex inceſſu protin9
recognouit. ⁊ veniens in memo
riam dignitatis ſue pturbari ce
pit ac dicere. Domine ſicut iſtos
qui aliquando mecum fuerunt p
ter ſpem vidi. ſic da vt aliquādo
coniugem meam videre poſſim.
nam de filiis ſcio. ꝙ a feris come
ſti ſunt. Venit autem ad eū vox
dicens Confide euſtachi quia cito
honorem tuum recuperabis. et fi
lios et vxorem recipies. Cum igi
tur militibus obuiaſſet. ipſi eum
minime cognouerunt. Cumq; eū
ſalutaſſet. queſierūt ſi aliquē pe
regrinum nomine placidum cum
vxore et duobus filiis cognoſcerē
Ille autem ſe neſcire profeſſus ē
Ad preces tamen eius in hoſpitio
diuerterunt. et euſtachius eis ſer
uiebat. Et recolēs pſtinum ſtatū
ſuū lacrimas cōtinē non poterat.
Egreſſus aūt foras faciē lauit. et
iterū rediens eis ſeruiebat Illi ve
ro conſiderantes eum adinuicem
dicebant. ꝙ ſimilis eſt homo hic
illi quem querimus. Et reſpōdēs
alter dixit. Valde quidem ſimilis
eſt Conſideremus igitur. et ſi ha
bet ſignum cicatricis in capite qd
ſibi in bello accidit ipſe eſt. Et re
ſpicientes et ſignū videntes. ipſū
eſſe quē querebant protinus co
gnouerunt. Et inſilientes et oſcu
lantes eum de vxore et filiis eius
ſciſcitati ſunt Qui dixit eis ꝙ filii
mortui eſſent. et vxor detenta.
Vicini autem omnes quaſi ad ſpe
ctaculum concurrebant. dum mi
lites virtutem eius. et primam
gloriam predicabant. Tunc mili
tes preceptum imperatoris ei ex
ponunt et optimis veſtimentis ip
ſum induunt. Poſt iter quindeci
dierum ad iperatorem deuenerūt
Qui eius aduentum audiens ꝓti
nus eidem occurrit. et ipſum vi
dens in oſcula eius ruit. Narra
uitq; omnibus cuncta que ſibi p
ordinem acciderant. Statimq; ad
magiſterium militie trahitur. et
idē quod prius habuit officiū exē
cere cōpellitur Qui numeratis mi
litibus et paucos cōtra tot hoſtes
eſſe cognoſcens iuſſit tirones col
ligere per omnes ciuitates et vi
cos. Contigit autem illā terrā in
qua filii eius educati ſūt deſcribi.
vt daret duos tyrones. Vniuerſi
aūt eius loci incole. illos duos iu
uenes tanꝙ ceteris aptiores ma
giſtro militum conſignarunt.
Videns vero iuuenes elegantes ⁊
morum honeſtate compoſitos. cū
ſibi plurimū placuiſſet. inter pri
mos conuiuas ſuos ordinauit eoſ
dem Et ſic profectus ad bellum.
ſubiectis hoſtibus exercitū ſuū tri
bus diebus in quodā loco vbi vx
or ſua paup hoſpita manebat re
queſcē fecit Illi vero duo adoleſcē
tes i tabnaculo matris ſue nutri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dei hoſpitati ſunt neſcientes tñ ꝙ
mater ſua eẽt Et ſedẽtes circa me
ridiem et mutuo confabulãtes ·
exponebãt ſibiinuicem de infãtia
ſua Mat vero eorũ decõtra ſedens
que ipſi referebãt attentiꝰ audie
bat · Dicebat enim maior minori ·
Ego dũ infãs eſſem · michil aliud
recolo niſi ꝙ pater meus magiſt̃
militum erat et mater mea ſpeci
oſa valde · duoſqꝫ filios habuerũt ·
ſcilicet me et alium minorẽ me ·
qui et ipſe ſpecioſus atqꝫ proce
rus valde erat Accipiẽteſqꝫ nos
egreſſi ſũt de domo nocte Ingreſ
ſiqꝫ ſunt nauem neſcio quo eũtes
Cũ aũt de naui egrederemur mat̃
noſtra neſcio quõ in mari relicta ẽ
Pater vero noſter portãs nos du
os et flens pgebat · Veniẽſqꝫ ad
quẽdam fluuium trãſiuit cum frẽ
meo minore · et me ſup ripam flu
minis dereliqt Cũ autẽ reuertere
tur vt me acciperet lupus venit et
aliũ infantem rapuit · et añqꝫ ad
me appropiquaret leo de ſilua ex
iens me rapuit et ĩ ſiluã deduxit
Paſtores vero eruerũt me de orẽ
leonis · et nutritus ſũ in illa poſſeſ
ſione in qua et ipſe ſcis Et non po
tui ſcire qd factũ ſit de patre meo
neqꝫ de infante · Hec audiens mi
nor cepit flere ac dicere · Per deuꝫ
vt audio frater tuus ſum · qm̃ et
qui me educauerunt hoc dicebãt
ꝙ de lupo eruimꝰ te Et in ãplex
us ruẽtes oſculabãtur ſe inuicẽ ·
et fleuerũt · Audiens hec mater
eorum · cõſiderãs ꝙ euentum ſuũ
ita ſeriatim dixiſſent diu apud ſe
tractauit · ſi filij ſui eſſent Altẽa
autem die magiſtruꝫ militũ adijt

et interpellauit dicens · Deprecor
te domine vt me ad patriã meã
perduci iubeas · Ego de terra ro
manorum ſum · et peregrina hic
ſum · Et hec dicens · vidit in eo ſi
gna mariti ſui Et euꝫ cognoſcẽs ·
cum ſe iam continere non poſſet
procidit ad pedes et ait · precor
te domine vt exponas michi pri
ſtinam vitam tuam Puto enĩ ꝙ
tu ſis placidus magiſter militũ ·
qui alio nomine diceris euſtachiꝰ
Quem placidum ſaluator cõuer
tit · qui talem et taleꝫ temptatio
nem ſuſtinuit · et cui vxor que e
go ſum in mari ablata fuit · que
tamen ab omni corruptiõe ſerua
ta ſum · qui et duos filios · ſcilicꝫ
agapitum et theoſpitum habuit
Hec audiens euſtachius et ipſaꝫ
diligenter conſiderans · vxorem
ſuam recognouit · et lacrimatus
pre gaudio ipſã oſculatus ẽ · glo
rificãs deum qui conſolatur affli
ctos Tũc dixit ei vxor ſua Dñe v
bi ſũt filij nři Qui ait A feris cap
ti ſũt Et expoſuit ei quomodo per
dit illos Et illa Grãs agamus dõ
Puto enĩ ꝙ quẽadmodũ deus do
nauit nobis vt iueniremꝰ nos in
uicem · donabit etiãꝫ recognoſce
re filios nřõs · Et ille Dixi tibi ꝙ
a feris capti ſut · Et illa Heſterna
die ſedẽs ĩ orto audiui duos iuue
nes · ſic et ſic ſuam ĩfãtiã exponẽ
tes · credo ꝙ filij mei ſũt Interro
ga igit̃ ab eis · et dicẽt tibi · Et cõ
uocans eos euſtachiꝰ · et audiẽs
ab eis infantiam ſuã recognouit
ꝙ filij ſui eſſẽt Et ãplectẽtes eos
ipſe et mat̃ ſup eorũ collum pͥmiũ
fleuerũt · et crebriꝰ eos oſculabãt

Omnis ergo exercitus plurimum
gaudebat de inuentione eorũ · et de
victoria barbarorum Cum igitur
rediret cõtigit iã traianũ obiſſe ·
et ſucceſſiſſe ei peiorez in ſceleribꝫ
adrianum Qui pro victoria obtẽ
ta ⁊ inuẽtiõe vxoris ⁊ filiorũ ma
gnifice eos ſuſcepit · ⁊ magnũ cõ
uiuium preparauit Altera autez
die ad templum ydolorum proceſ
ſit vt ibi ſacrificaret pro victoria
barbarorum. Videns vero quia
euſtachiꝰ nec ꝑ victoria nec pro ĩ
uẽtione ſuorum ſacrificare vellꝫ ·
hortabatur vt ſacrificium ymmo
laret · Cui euſtachius · Ego chri
ſtum dominum colo · ⁊ illi ſoli ſa
crifico Tunc imperator ira reple
tus · ipſum cuz vxore et filiis in a
rena ſtatuit · ⁊ leonem ferocẽ ad
eos dimitti fecit · Accurrens vero
leo et dimiſſo capite q̃ſi eos ado
rans ab eis humiliter receſſit ·
Tunc imperator bouem eneuz in
cendi fecit · ⁊ eos ibidẽ viuos inic
ti mandauit Orantes igitur ſãcti
et ſe domino commendantes · bo
uem intrauerunt et ibidem ſpiri
tum domino reddiderunt · Tercia
autem die de boue coram impera
tore extracti · ita penitus intacti ĩ
uẽti ſũt · ꝙ nec capillos nec q̃cꝙ̃
eorꝫ vapores ignis aliquatenꝰ
contigerunt Criſtiani vero eorũ
corpora tulerunt · ⁊ ĩ loco celeber
rimo recondentes · ibidem orato
rium conſtruxerunt · Paſſi ſunt
autem ſub adriano circa annum
domini · c · xx · kalẽdas nouẽbris ·
vel ſecundum quoſdam · xii · kalẽ
das octobris

De oibꝰ ſcis   Hiſto · clvi ·

Omnium ſanctorum feſtiuitas, quattuor de cauſis inſtituta.

Omnium ſanctorũ feſtiui
tas quatuor de cauſis in
ſtituta fuiſſe videtur Pri
mo propter cuiuſdaz templi dedi
cationem Secũdo propter obmiſ
ſorum ſuppletionem Tercio prop
ter negligentiarum expiationẽ ·
Quarto propter faciliorez oratio
num noſtrarum impetrationem ·
Primo igitur ĩſtituta eſt propter
cuiuſdam templi dedicationem ·
Romani enim cum vniuerſo orbi
dominarentur · quoddã templũ
maximum conſtruxerũt · in cuiꝰ
medio ſuum ydolum collocãtes ·
omniuz prouinciarũ ſimulachra
per circuitum ſtatuerunt · reſpici
entia rectis vultibus ydolum ro
manorum Siquando autem aliq̃
ꝓuincia rebellaret · continuo vẽ
tiũt arte dyaboli ea illius proui
cie ſimulachrum ydolo romanorꝫ
poſteriora voluebat · tãq̃ innuẽs
ꝙ ab eius dominio receſſiſſet Cõ
tĩ igitur romani ad illam proui
ciam copioſum exercituz deſtina
bant · et ipſam ſuo domino ſub
iugabãt · Verum non ſuffecit ro
manis · ꝙ omniuz ꝓuinciarꝫ ſimu
lachra in vrbe ſua hẽrent · qui poci
us ſe ſingulis diis tẽpla ſingula cõ
ſtruxerũt · tanq̃ q̃ eos cũctarum
ciuitatũ et ꝓuinciarũ victores et
dñós effeciſſẽt · Sed qꝛ oĩa ydola
templũ ibi habẽ nõ poterãt · ad
maiorẽ ſue veſanie oſtẽtationem
vnũ templum ceteris mirabiliꝰ
et ſublimius in honorem deorum
omnium erexerunt · et panthẽõ
qd ſonat tota ty vocauerũt a pan
qd ẽ totũ et theos deꝰ · Pontifices
eciã ydolorum ad maiorem populi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

deceptionem ſinxerunt q̄ ſibi a ci
bele quaz omniū deorū matrē vo
cabant fuerit imperatuz. vt ſi de
omnibus gentibus vellent victori
az obtinere filijs ſuis templū ma
gnificū fabricarēt. Fundamentū
igitur ipſius templi ſpericum iaci
tur. vt ex ipa forma deorū eterni
tas demōſtraretur. Sz q2 latitudo
teſtudinis inſuſtentabilis videba
tur. cuz ſupra terrā in edificio ali
quantulū proceſſiſſet totū int9 t̄
ra replebāt. ſimul vt dicitur cum
t̄ra denarios iaciētes. et ſic quouſ
qz predictum templū eſt mirabi
liter cōſummatum pceſſerunt.
Tūc data licētia vt quicūqz t̄rā aſ
portare vellz tota quā i ipſa t̄ra i
ueniſſz pecunia ſua eēt. Feſtie t̄ba
ꝑerat. et ipſū templū cito euacu
at Denicqz romai pinam eneā et
deauratā fabricāt. et i ſūmitate
collocant. Aiūt autē q̄ in hac oēs
prouincie imābilit̄ ſculpte erāt.
ita vt quicūqz romam veniſſz ver
ſus quo ſua eſſet ꝓuincia ſcire poſ
ſet. Hec aūt ꝓcedente tēpore ide
cecidit. vnde et in tēplo in ſūmita
te aptura remāſit Tempore igit̄
foce iperatoris cum iā diudum ro
ma fidem domini recepiſſz. bonifa
cius papa q̄rt9 a magno gregorio
circa annū dn̄i ſexcētēſimū quītū
ꝑdictū tēplū a foca ceſare ipetra
uit. et oim ydolorū eliminata ſpur
citia. ipſum. iiij. id9 maij in hono
rē btē marie et oim martiruz ꝯſe
crauit. ac locuz ſcē marie ad mar
tires appellauit. q̄ nūc ſcā maria
rotunda appellat̄ Nondum em̄ cō
feſſorum ſolempnia ab eccleſia a
gebantur Sed quia ad hoc feſtuz

multitudo maxima confluebat. et
propter defectum victualiuz cele
bracioni vacare non poterant. i
deo quidam papa gregorius hoc
feſtum in kalendis nouēbris qn̄
maior victualiū copia eē videtur.
meſſibus et vindemijs celebra
tis fieri inſtituit. ac per vniuerſū
mundum hunc diem in honorem
omnium ſanctorum celebrari ſo
lempniter ordinauit. et ſic tem
plum quod fabricatum fuerat ō
nibus ydolis. nunc dedicatum eſt
omnibus ſanctis. Et vbi multitu
do colebatur ydolorum ibi deuo
te laudatur multitudo ſanctorum
2° ¶ Secundo inſtituta eſt propter
obmiſſorum ſuppletionē Nos enīz
multos ſanctos obmittimus. de
quibus nullam feſtiuitatem ſiue
etiam memoriam facimus. Non
em̄ poſſum9 oim ſcōruz feſta agē
tū ꝓpt̄ multiplicitatē. q2 mlt̄i et q̄i
īfiniti ſūt. tū ꝓpter nrām īfirmita
tatē. q2 īfirmi et debiles ſum9 nec
ad hoc ſufficē poſſemus. tū ꝓpt̄ tē
poris breuitatē. q2 et etiā tēp9 nō
ſufficeret. Nā ſicut iheroni. ait in
quadam epl'a que ſuo kalendario
prepoīt. null9 dies ē excepto die
kl'arum ianuariarū i quo non vl
tra quinqz milia mātirū numer9
repiri poſſit aſſcript9 Ideoqz eccle
ſia rationabilit̄ ordinauit vt quia
oim ſāctorū ſingularit̄ feſta face
re non poſſum9. ſaltē oms genera
lit̄ et i ſimul honorem9. ¶ Quare
aūt iſtitutū ſit vt feſtiuitates ſcō
rū i t̄ris agam9 magiſter wilhel
mus altiſiodorēſis in ſūma de offi
cio ponit ſex racōnes Prima ē ꝓp
ter honorē diuine maieſtatis. Cū

em̄ ſanctis honorem impendimus
deum in ſanctis honoramus· et ip
ſum in eis mirabilem predicamꝰ
Quia qui ſanctis honorem tribu
it· illum ſpecialiter honorat qui e
os ſanctificauit ¶ Scd̄a cauſa
eſt ꝓpter auxilium noſtre infirmi
tatis· Quia em̄ per nos ſalutem
habere non poſſumꝰ· ideo ſancto
rum interceſſionibus indigemus
a quibus vt adiuuari mereamur
merito ipſos honorare debemus·
Legitur em̄ tercii regū primo· ꝙ
bethſabee que interpretat̄ puteꝰ
ſacietatis id ē eccleſia triūphās·
filio ſuo ideſt eccleſie militāti reg
nū ſuis precibꝰ obtinuit· ¶ Ter
cia cauſa eſt propter augmentū
noſtre ſecuritatis· vt ſcȝ per ſanc
torum glām que nobis in eoꝝ feſ
tiuitate proponitur, noſtra ſpes
et ſecuritas augmentetur· Si em̄
homines mortales nobis ſimiles
potuerūt ita per ſua merita ſubli
mari, ↄſtat ꝙ nos ſimiliter potē
rimus· cum manus domini abbre
uiata non ſit ¶ Quarta cauſa
eſt propter exemplum noſtre imi
tationis· Cum enī horū feſtiuitas
recenſetur· ad eorum imitationē
prouocamur· vt ſcȝ eorum exem
plo terrena contemnamus et ce
leſtia deſideremus· ¶ Quinta
cauſa eſt propter debitū mutue
viciſſitudinis· Sancti enim de no
bis in celo feſtum faciunt· ꝙ gau
dium eſt angelis dei et animabus
ſuper vno peccatore penitentiam
agēte· vt igitur eiſdem viciſſitudi
nem rependamus· iuſtum eſt vt
ꝙ ipſi de nobis feſtum agunt i ce
lis· et nos de ipſis feſtum agamꝰ
in terris· ¶ Sexta cauſa ē ꝓpt̄ ꝓcu
rationē nr̄i honoris Cum enim ſā
ctos honoramus· tunc noſtram
rem agimus· et noſtrum honorē
procuramus. Quia eorum feſtiui
tas eſt noſtra dignitas· Nam cū
honoramus ipſos honoramus noſ
ipſos· Caritas namqȝ facit omīa
eſſe communia· Omnia quidem no
ſtra ſunt celeſtia terreſtria ⁊ eter
na· ¶ Preter autem has rati
ones ponit alias rationes iohan
nes damaſcenꝰ libro ſuo q̄rto ca
pitulo ſeptimo· quare ſcȝ ſancti ⁊
pariter eorum corpora ſiue eorum
reliquie debeant honorari. Quaꝝ
quedam ſumuntur quantum ad e
orum dignitatem· quedam quan
tum ad corporum ipſorum precio
ſitatem· Dignitas autem eorum
vt ibidē dicit quadruplex eſt· quo
niam ipſi ſunt amici dei· filii dei·
heredes dei· et duces noſtri· Et
ponit iſtas auctoritates· De p̄io
iohannis. xiii. Iam nō dicam vos
ſeruos· ſed amicos ⁊c̄· De ſecūdo
iohannis primo Dedit eis poteſta
tem filios dei fieri· De tercio ad ro
manos octauo· Si autem filii et
heredes ⁊c̄· De quarto ſic dicit·
Quantum laborares vt ducem in
uenires qui mortali te regi addu
ceret· et pro te ad ipſum ſermo
nem faceret· Duces igitur gene
ris totius humani qui ad deum ꝓ
nobis interpellatioēs faciunt nō
ne honorandi ſunt? Vtiqȝ quidem
honorandi· templa erigentes deo
et eorum memoriam venerantes
Alie ſumuntur quantum ad cor
porum ipſorum precioſitatem Et
ponit idem damaſcenus quatuor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

⁊ auguſtinus addit quintum per
que teſtatur p̄cioſitas corporum
ſactoꝝ ſiue reliquiaꝝ Ipſa enim
ſcōꝝ corpora fuerūt promptuari
um dei· templū xpī· alabaſtrum
ſpūalis vnguenti· fontes diuini·
et organū ſpiritus ſancti· Prīo
em̄ fuerunt promptuarium dei·
vnde dicit· Hy em̄ promptuaria
dei pura cenacula facti ſunt ¶ Se
cundo fuerūt templum xpī· vnde
ſequit̄· quoniā per intellectū ī cor
poribus eorū habitauit deus· Ait
em̄ apl'us· Neſcitis quoniā corpa
veſtra templū inhabitantis in vo
bis ſpūs ſancti ſunt· Deus autē
ſpūs eſt· Qualiter igit̄ non hono
randa animata templa dei et ani
mata dei tabernacula ac̄· De hoc
dicit criſoſtomꝰ· Homo ī edifica
tione parietū delectatur· Deꝰ autē
in conuerſatione ſanctorum· Vn̄
pſ̄· Domine dilexi decorē domus
tue· Quem decorem? non quem di
uerſitas marmorū ſplendentium
facit· ſed quem preſtat varietas
diuētium gratiarū· Ille decor car
nē delectat· iſte viuificat animā
Ille pro tempore delectat et deci
pit oculos· iſte autē in perpetuum
edificat intellectum· ¶ Tercio fu
erunt corpora ſanctoꝝ alabaſtrū
ſpiritualis vnguenti· vnde dixit·
Vnguētū boni odoris ex ſe manās
ſanctorum reliquie tribuentes·
et nullus hoc diſcredat· Si enim
ex rupe et firma petra aqua in he
remo emanauit· ⁊ ex maxilla aſi
ni ſampſoni ſitiēti· ex martirū re
liquiis vngētum bene olens ema
nare incredibile nequaꝗ̄ erit· ſcīē
tibus demum dei virtutem et ſanc
toꝝ quem ab ipſo habent honorē
¶ Quarto fuerūt fontes diuini·
vnde ait· Iſti viuentes in verita
te cum libera preſentia deo aſſiſtūt
Fontes nobis ſalutares domina
tor chriſtꝰ ſanctoꝝ ſuoꝝ prebuit
reliquias multiformia beneficia ir
rogantes ¶ Quinto fuerūt orga
num ſpūs ſancti· Hanc rationē
aſſignat auguſtinꝰ in libro de ciui
tate dei dicens· Nō ſūt contemnē
da· ſed plurimū reuerēda ſancto
rum corpora· quibus dū adhuc vi
uerent ſpūs ſanctus quaſi quibꝰ
dam organis ad omne opus bonū
vſus ē· Vnde apoſtolꝰ· An experi
mentū queritis eius qui in me lo
quitur xpſ̄? Et de ſtephano dicit̄·
Quia nō poterant reſiſtere ſapiē
tie et ſpiritui qui loquebatur Itē
ambroſius in exameron ſic ait·
Hoc eſt precioſiſſimum ꝙ homo
diuine vocis ſit organum· et cor
poralibus labiis exprimit celeſte
oraculū· ¶ Tercio inſtituta eſt fe 3
ſtiuitas omniū ſāctoꝝ ꝓpt̄ negli
gentiarū expiationem· Licet em̄
paucorum ſanctorū feſta agamꝰ
adhuc tn̄ illa pauca negligent̄ ſe
pe agimꝰ· et multa ibidem ꝑ ig
norantiā vel negligentiā obmitti
mus· Si igitur in aliis ſolemnita
tibus ſanctoꝝ quas egimus aliq̄d
neglexerimus in hac generali fe
ſtiuitate ſupplere poſſumus· et de
negligentia nos purgare valemꝰ
Hec ratio tangi videtur in ſermo
ne qui hac die per eccleſias recita
tur· in quo ſic dicitur· Decretum
eſt vt hac die ſanctorum oīm me
moria habeatur· vt quicquid hu
mana fragilitas per ignorantiam

vel neglig̃etiam ſeu per occupatio
nem rei ſecularis in ſolempnitati
b9 ſanctorũ minus peregiſſꝫ ĩ hac
ſancta obſeruatione ſoluat̃ Nota
ꝙ q̃druplex ẽ differentia ſancto
rũ noui teſtamẽti quos ꝑ ãni cir
culum colim9. et quos hodierna
die ĩſimul recolligim9 . vt id qđ
negligẽter fecim9 ſuppleam9. ſ.
apoſtoli martires cõfeſſores ⁊ vir
gines. Et hĳ ſcđm rabanũ ꝑ q̃tu
or mũdi ptes ſignificãt Per oriẽ
teꝫ apoſtoli . p meridiẽ martires.
ꝑ aquilonem cõfeſſores . p occidẽ
teꝫ virgines . Prima ergo differẽ
tia ẽ apoſtolorũ quorũ excellentia
maĩfeſtat̃ ex eo ꝙ omnes ſãctos
in quatuor excedũt Primo in p̃e
minentia dignitatis . Ipſi em̃ ſũt
ſapientes principes eccleſie mili
tantis . potentes aſſeſſores eterni
iudicis . dl̃ces paſtores dominici
gregis Bernard9 Tales decebat
humani generis paſtores et docto
res conſtitui . quia dulces eſſent
et potentes et ſapientes . Dulces
vt nos blãde et miſericorditer ſu
ſciperent . potentes vt fortiter ꝓ
tegerent . ſapientes vt ad viã ⁊
per viam ducerẽt que ducit ad ci
uitatẽ Secundo excedũt apoſtoli
alios ſãctos in preeminẽtia potẽ
ſtatis . De quoꝝ ptãtis p̃eminẽtia
ſic dicit auguſtinus Apcſtolis de
us dedit ptãtẽ ſuper naturã vt eã
curarẽt . ſuper demones vt eos e
uerterẽt . ſuper elemẽta vt ea mu
tarẽt . ſuper aĩas vt ipſas a pecca
tis ſoluerẽt . ſup mortẽ vt ipſam
contemperent . ſuper angelos
vt corpus dominicuꝫ conſecrarẽt
Tercio excedunt alios ſanctos in
prerogatiua ſanctitatis Vnde ꝓp
ter eorum maximam ſanctitatis
et gratiarum plenitudineꝫ . vita
et conuerſatio criſti in eis tanq̃ ĩ
ſpeculo lucebat. et cognoſcebat̃
in eis ſicut ſol in ſuo ſplendore . ſi
cut roſa in ſuo odore . ſicut ignis
in ſuo calore . De hoc dicit criſoſto
mus Miſit criſtus apoſtolos qua
ſi ſol radios ſuos . quaſi roſa ſua
uitatis ſue odorẽ . quaſi ignis ſcin
tillas ſuas diſperſit . quia ſicut ſol
in ſuo ſplendore apparet . et ſicut
roſa in odoribus ſuis ſentit̃ . ſicut
ignis in ſcintillis ſuis ꝯſpicitur .
ſic illorũ virtutibus criſti potẽtia
cognoſcitur Hec criſoſtom9 Quar
to excedũt apoſtoli alios ſanctos
in efficacia vtilitatis De quoꝝ effi
cacia dicit auguſtin9 loquens de
apoſtolis Ex abiectiſſimis ex ĩperi
tiſſimis ex pauciſſimis nobilitant̃
illuminãtur multiplicãtur dulciſ
ſima eloquia . preclariſſia ingenia
copioſiſſima agmina auctoꝝ facũ
dorũ atq̃ doctorum . ¶ Secun
da differentia eſt martirum . quo
rum dignitas et excellentia mani
feſtatur ex eo ꝙ paſſi ipſi ſunt
multipliciter . vtiliter . et conſtã
ter Multiplicit̃ qm̃ p̃t martiriũ ſã
guinis paſſi ſũt t̃plex aliud marti
riũ ſine ſãguie De q̊ triplici mar
tirio dicit bernãd9 Triplex ẽ mã
tiriũ ſine ſanguine . ſ . parcitas ĩ v
bertate quã hũit dauid . largitas ĩ
paupertate quã exhibuit thobias .
et vidua caſtitas ĩ iuuẽtute . qua
vſus ẽ ioſeph ĩ egipto Scđm aũt
grego . t̃plex ẽ mãtirũ ſine ſãgui
ne . ſ . patia aduſorũ vñ ait Sine
ferro martires eẽ poſſum9 . ſi patiaꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ĩn animo veraciter cuſtodim⁹. Tã
paſſio afflictoꝝ. vnde dicit. Qui
dolorẽ exhibet in aliena neceſſita
te crucem portat in mente. Dilec
tio inimicoꝝ. vnde dicit. Ferre cõ
tumelias. diligere odientem mar
tiriũ eſt in occulta cogitatione. ¶
Secundo paſſi ſunt vtiliter. Que
vtilitas ex parte ipſorũ martiruꝫ
eſt omniũ peccatorum remiſſio.
meritorum cumulatio. et eterne
glorie perceptio Iſta enim precio
ſui ſãguinis ſibi emerunt. et ideo
eorum ſanguis dicitur precioſus.
id eſt precio plenus. De primo et
ſecundo dicit auguſtinus de ciuita
te dei. Quid eſt precioſitas ꝗ mors
ꝓpter quã delicta dimittuntur. et
merita cumulantur? Idem ſuper
iohannẽ. Precioſus eſt ſanguis
xpi ſine peccato. Fecit tamen ipẽ
etiã ſuorũ ſãguineꝫ precioſum.
pro quibus dedit ſuũ ſanguinem
in preciũ. Nam ſi ſuorũ ſanguineꝫ
nõ faceret precioſum. non dicere
tur precioſa in conſpectu domini
mors. Item ciprianus. Martirium
eſt delictorum finis. periculi termi
nus. dux ſalutis. patientie magiſ
ter. dom⁹ vite. De tercio bernar
dus. Tria ſunt que mortem ſanc
torum faciunt precioſam. Quies
a labore. gaudium de nouitate.
ſecuritas de eternitate. Ex parte
noſtri duplex eſt vtilitas. quoniã
dati ſunt nobis ĩ exemplar ad cer
tandũ. Criſoſtomus. Tu xpiane
delicat⁹ es miles. ſi putas te ſine
pugna poſſe vincere. ſine certami
ne triumphare. Exerce vires for
titer dimica. atrociter in prelio iſ
to concerta. conſidera pactum.
conditionẽ attẽde. militiã noſtre.
pactum quod ſpoſpondiſti. con
ditionem qua acceſſiſti. militiam
cui nomẽ dediſti. Hoc enĩ pacto
cuncti pugnarunt. hac conditioẽ
vniuerſi vicerunt. hac militia tri
umpharũt. Hec criſoſtomus.
¶ Secũdo dati ſunt nobis in pa
tronos ad auxiliandum Adiuuãt
enim nos et meritis ſuis et orõni
bus ſuis. De primo auguſtinus di
cit O immenſa dei pietas que mar
tirum merita noſtra vult eſſe ſuf
fragia. illos examinat vt nos eru
diat. illos cõterit vt nos acq̃rat.
illorum cruciatus noſtros vult eẽ
profectus. De ſecundo ieronim⁹
contra vigilantium. Si apoſtoli
et martires adhuc in corpore poſi
ti poſſunt orare pro ceteris quãdo
de ſe adhuc deberent eſſe ſolliciti.
ꝗtomagis poſt coronas victorias
et triumphos? Vnde vnus homo
moyſes ſexcentis milib⁹ armato
rum impetrauit veniam a deo. et
ſtephanus ſe lapidantibꝫ veniam
depcabat. et poſtꝗ cũ xpõ eſſe ce
perit min⁹ valebũt? Paulus apoſ
tolus ducentas ſeptuaginta ſex ſi
bi dicit in naui animas condona
tas. et poſtꝗ reſolutus ceperit eẽ
cum xpõ tũc ora clauſurus eſt?
¶ Tercio paſſi ſũt martires con
ſtanter. Auguſtin⁹ Framea ẽ aĩa
martiris ſplendida caritate. acu
ta veritate. dei pugnantis vibra
ta virtute. que bella fecit. que cõ
tra dicentiũ cateruas redarguen
do ſupauit. pcuſſit infeſtos. ꝓſtra
uit aduerſarios. Itẽ criſoſtomus
Torti torquẽtibꝫ fortiores ſteterũt.
ac laniantes vngulas laniata mẽ

bra vicerunt ¶ Tercia differē
tia eſt cōfeſſorū quorū dignitas et
excellentia manifeſtat̃ ex eo ꝙ de
ū cōfeſſi ſunt tribus modis. ſ. cor
de ore et opere. Confeſſio aūt cor
dis nō ſufficit ſine confeſſione oris
ſicut probat criſoſtom9 q̃tuor ra
tionibus. Quantū ad p̄mā ſic di
cit Radix confeſſionis fides ē cor
dis. cōfeſſio aūt fruct9 eſt fidei Si
cut ergo ꝙ diu radix eſt viua in
t̃ra neceſſe ē vt ramos producat
aut folia. ſi autē nō produxerit ſi
ne dubio intelligis. q2 radix eius
i t̃ra ſiccata ē. ſic ꝙ diu fides cor
dis integra ē ſemper germinat cō
feſſionem in ore Si autē confeſſio
oris marcida fuerit intellige ſine
dubio. q2 fides cordis eius iam ā
te ſiccata ē. ꝙ cito enim areſcit ra
dix perit fruct9 ¶ Quantum ad ſe
cundam ſic dicit. Si tibi prodeſt
corde credere et coram hoib9 nō cō
fiteri. ergo et īfideli in ypocriſi cō
fiteri xp̄m ꝓdeſt etiam ſi corde nō
credat. Si aūt ille nichil proficit
ſine fide cōfitens nec tu ꝓficis cre
dēdo ſine cōfeſſione. Quantuȝ ad
terciam ſic dicit. Et ſi ſufficit cri
ſto. quia cognoſcis cū etiā ſi con
cōfeſſus euȝ nō fueris corā hoib9.
ergo et tibi ſufficiat. q2 cognoſcit
te xp̄s. etiam ſi confeſſus te non
fuerit corā deo. Si aūt tibi nō ſuffi
cit cognitio eius nec illi ſufficit fi
des tua. Quātū ad quartā ſic di
cit Si em̄ ſufficeret tibi tm̄modo fi
des cordis. cor tm̄mō tibi de9 cre
aſſet. nunc aūt et os de9 creauit
vt corde credas et ore confiteāis
¶ Tercio confeſſi ſunt deuȝ ope
re. Qualiter autem q̄s deū opere

confiteat̃ aut neget. oſ̄dit ihero
ni. in originali ſuper illud. Confi
tētur ſe noſſe deū dicens. Criſtus
ſapientia eſt. iuſticia. veritas. ſā
ctitas. fortitudo. Negat̃ per inſi
pientiā ſapientia. per iniq̄tatem
iuſticia. per mēdaciū veritas. per
t̃pitudinē ſcītas. per ībecillitatē
animi fortitudo. Et quotienſcūq3
vincimur vitiis atq3 peccatis. to
tiens deū negamus. Et ecōuerſo
quotiens bene quid agimus. deū
confitemur ¶ Quarta differētia
eſt virginum. quaꝝ dignitas et
excellentia manifeſtat̃ primo. q2
ipſe ſunt ſpōſe et̃ni regis Ambro
ſi9. Quis p̄t pulchritudinē. q̄s po
teſt maiorē eſtimare decorē eius q̄
amat̃ a rege. probatur a iudice.
dedicat̃ a deo. ſemper ſpōſa. ſem
per inupta. ¶ Scđo maīfeſtat̃ v
ginū dignitas et excellētia. q2 cō
parantur angelis Ambroſi9 Vir
ginitas conditionē humane natu
re ſupergredit̃. p quā hoies ange
lis ſociant̃ Maior tamē ē victoria
virginum ꝙ angeloruȝ. Angeli e
nim ſine carne viuūt. virgines
vero in carne viuēdo triumphāt
¶ Tercio q2 illuſtriores ſūt fide
lib9 vniuerſis Cypran9 Virgitas
ē flos eccāſtici germis. dec9 atq3
ornamentum gratie ſpiritualis.
leta īdoles laudis et honoris. op9
īteḡrū atq3 īcorruptū. dei imago
curſus ad ſcimoniā dei. illuſtrior
porcio gregis xp̄i ¶ Quarto maī
feſtat̃ virginū dignitas. et excellē
tia. q2 p̄feruntur cōiugatis. Hec
autē excellētia quam habȝ virgi
tas reſpectu copule coniugalis
patet ex multiplici cōparatiōe ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ipſam Jlla enī̄ impregnat ventrē
iſta mentem. Auguſtinus Gene
roſius elegit in carne vitam iam
imitari angelorū. q̄ ex carne nu
merū augere mortaliū. Eſt autē
vberior feliciorq̄ fecunditas non
ventre graueſcere. ſed mente grā
deſcere Jlla parturit filios doloris.
iſta filios gaudij et exultationis.
Auguſtinus Jpſa continentia nē
quaq̄ ſterilis eſt. ſed fecunda mater
filiorum gaudiorū de marito te dn̄e
illa filijs replet terram. iſta celum
Jheronimus Nuptie terrā replent.
virginitas paradiſū. Jlla eſt multe
ſollicitudinis iſta quietis. Gillber
tus. Virginitas eſt curarū ſilenti
um. pax carnis. redemptio viciorum.
principatus virtutū Jlla ē bona. iſta me
lior Jheronimus ad pāmachiū. Tā
tum eſt inter nuptias et virgini
tatem. quātū inter nō peccare et be
nefacere. ymmo vt leuius dicam
quantū inter bonū et melius Jlla
comparata ſpinis. iſta roſis. Jhe
ronimus ad euſtochium. Laudo
nuptias. ſed quia michi virgines
generant. lego de ſpinis roſam.
de terra aurum. de cōcha marga
ritam. ¶ Quinto manifeſtatur
virginum dignitas et excellentia
quia multis gaudent priuilegijs.
Jpſe namq̄ virgines coronam au
reolam habebunt. cāticum nouū
ſoli cantabunt. veſtimentis eiſdem
cū xpō gaudebūt. poſt ipſū agnū
ſemper ambulabūt. ¶ Quarto
et vltimo inſtituta eſt omnium ſā
ctorum feſtiuitas propter faciliorem
orationum noſtrarum impetrati
onem. vt ſicut omnes ſanctos v
niuerſaliter hac die honoramus.

ſic et ipſi omēs inſimul pro nobis
intercedant. vt ſic dei miſericordi
am facilius impetremus. Si enim
impoſſibile eſt multorum preces
non exaudiri. conſtat quia valde
impoſſibile erit omnium ſanctorum
pro nobis orantium preces non
exaudiri. Hec ratio in oratione tā
gitur cum dicitur Deſideratam no
bis tue propiciationis abundantiam
multiplicatis intercеſſoribus largia
ris. Intercedunt enī̄ pro nobis ſan
cti et merito et affectu. Merito.
dum nobis eorum merita ſuffra
gātur. Affectu. dum vota noſtra
cupiunt adimpleri. Quod tamen
faciunt vbi voluntatem dei adim
plendam didicerunt. Nos autem
omnes ſancti in hac die ad inter
cedendum vniuerſaliter pro no
bis conueniant. oſtenditur ī qua
dam viſione que ſequenti āno ab
huius ſolemnitatis inſtitutione cō
tigiſſe narratur. Cum enim ī hac
die cuſtos eccleſie ſancti petri ex
deuotione omīa altaria circuiſſet.
et omnium ſāctorum ſuffragia im
plorаſſet. et demum ad altare ſā
cti petri rediſſet. ibi paululum cō
quieſcens extra ſe rapitur. Et ec
ce vidit regem regum in ſublimi
ſolio conſiſtentem. et omnes an
gelos in eius circuitu commoran
tes. Tūc virgo virginum in dya
demate prefulgenti aduenit. quā
innumerabilis multitudo virginū
et cōtinentium ſequebatur Huic
rex protinus aſſurrexit. et poſito
ſolio iuxta ſe ſedere fecit Poſt hoc
aduenit quidam veſtitus de pilis
camelorum. quem ſequebatur mul
titudo venerabilium ſeniorum.

Deinde aduenit alius pontificali ha
bitu decoratus quē alia cohors in
habitu cōſimili ſequebat̄ Poſtea
vero proceſſit innumerabilis mi
litie multitudo Poſt quos aduenit
turba diuerſaruꝫ gentiū īfinita.
Oēs igitur an̄ regis ſoliū aduene
runt et ipſū flexis genib⁹ adora
uerūt Is autē q̄ i pontificali hitu
erat matutinas ceteris proſequē
tibus inchoauit Angelus aūt qui
predictū cuſtodē ducebat eidem
viſionē expoſuit aſſerēs virginē
in prima acie matrē dei eſſe. veſti
tum de pilis cameloruꝫ iohānem
baptiſtam cum patriarchis p̄iter
et ꝓphetis pontificali ornatum hī
tu petruꝫ cū ceteris apoſtolis mi
lites martires turbaꝫ reliquā cō
feſſores Qui ideo omnes an̄ regeꝫ
venerūt vt ꝓ honore ſibi hac die
a mortalibus exhibito grās age
rēt et pro orbe vniuerſo orarēt.
Deinde ad locū aliū ipſū duxit ac
vtriuſqꝫ ſexus hoies alios i ſtra
tis aureis alios in menſis gaudē
tes diuerſis delitijs alios nudos
et inopes auxiliū mendicātes oñ
dit. Dixit aūt hūc purgatorij locū
eſſe. Habundantes vero animas
illas eē quib⁹ ab amicis ꝑ multa
ſuffragia copioſe ſubueniebatur
Egentes vero eſſē quoruꝫ cura nl
latenus habebat̄ Juſſit ergo vt ō
nia ſummo pontifici intimaretꝫ vt
poſt feſtum omniū ſanctorū dieꝫ
ſtatueret animarum vt ſaltē ge
neralia ſuffragia pro illis illa di
e fierent que ſpecialia habere ne
quirent

Cōmemoratio defunctorū.

Hiſtoria clvij.

Commemoratio omnium fidelium defunctorū hac die
fieri ab eccia iſtituta ē. vt
generalibus beneficijs adiuuent̄
q̄ ſpecialia habere non preualēt
ſicut in predicta reuelatiōe mon
ſtratū eſt ¶ De duobus aūt hic
ſpecialit̄ vidēri poteſt primo de ip
ſis purgandis Secūdo de eorū ſuf
fragijs ¶ Circa p̄mū tria vidē
da ſūt Primo q̄ ſūt illi q̄ purgāt̄.
ſecundo per quos purgāt̄. tercio
vbi purgātur ¶ Illorū aūt q̄ pur
gāt̄ tria ſūt genera Primi qui ſa
tiſfactione ſibi iniūcta nōdum cō
pleta decedūt Verūtamē ſi tantā
haberent cordis contritioneꝫ que
ſufficeret ad delenduꝫ peccatum li
beri ad vitam tranſirent etiam
ſi ſatiſfactionē minime cōpleſſēt.
quia cōtritio eſt maxima pro pec
cato ſatiſfactio et maxima pecca
ti deletio. Iheronim⁹ Aput deum
non tam valet menſura temporis
q̄ȝ doloris nec abſtinentia tantū
ciborū quantū mortificatio vicio
rum. Sed qui nūc non adeo cōte
runtur et ante cōpletioneꝫ peni
tentie moriuntur igne purgato
rij grauiſſime puniuntur. niſi for
te eorū ſatiſfactio ab aliquib⁹ ca
ris ſuis perficienda aſſumatur.
Ad hoc autem q̄ȝ predicta cōmu
tatio valeat quatuor req̄runtur.
Primum eſt ex parte commutan
tis. ſcilicet eius auctoritas quia
ſacerdotis auctoritate fieri debet
Secundum eſt ex parte illius pro
quo fit cōmutatio. ſcilicet eius
neceſſitas quia huiuſmodi in talis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſtatu de bz eſſe ꝙ ꝑ ſe ſatiſfacere
non valeat ſed adiuuari indigeat
Tercium ex parte illius in quem
fit commutatio. ſcz caritas · quia
neceſſe eſt ipſum eſſe in caritate q̄
facit ipſam ſatiſfactionem eē me
ritoriam et ſatiſfactoriam · Quar
tum eſt ex ꝑte pene · ſcz debita ꝓ
porcionabilitas · vt ſcz minor pe
na commutetur in maiorem · q2
plus ſatiſfacit deo pena ꝓpria q̄ꝫ a
liena. Eſt autez triplex pena · Pri
ma ſcz propria et voluntaria. et
hec maxime ſatiſfacit · Secūda eſt
propria ſed nō volūtaria. que eſt
in purgatorio. Tercia eſt volūta
ria ſed non propria · ſicut eſt in p̄
dicta commutatione · et hec minꝰ
ſatiſfacit q̄ꝫ prima · ex eo ꝙ non ē
propria · et magis q̄ꝫ ſecunda ex
eo ꝙ eſt voluntaria. Verūptamē
ſi iſte ꝓ quo ſatiſfactio eſt aſſum
pta decedit. nichilominus tamen
in purgatorio cruciatur Sed tam̄
per penam quam ipſe ſuſtinet · et
quā aliȷ pro eo ſoluunt citius libe
ratur · Cum dn̄s et penam ſuā · et
penā illoꝝ in ſortem computat.
Vnd̄ ſi debuit in purgatorio ſuſti
nere penam duorū mēſium · talis
ſic poterit iuuari ꝙ liberabitur in
fra menſem. Nunq̄ꝫ tamen inde e
ripiē quouſq̄ꝫ debitū ſit ſolutum.
Quo ſoluto · illud quod ſoluitur
deinceps eſt ipſius qui facit · et in
ſinū eius cōuertitur · Et ſi ipſe nō
indiget · conuertitur in ſinū eccle
ſie · vel valet aliȷs qui in purgato
rio ſunt · ¶ Secundi qui in pur
gatorium deſcendūt ſunt qui ſatiſ
factionem ſibi iniunctam comple
uerūt · ſed tamē illa pena ex igno
rantia vel negligentia ſacerdotis
ſufficiens non fuit Hȷ em̄ niſi ma
gnitudo contritionis ſuppleat to
tum in purgatorio complebūt qd̄
minus in hac vita fecerūt · Deus
enim qui modū et menſurā pecca
torū et penarū nouit addit penaꝫ
ſufficientem ne aliquod peccatum
impunitū remaneat Vnde penitē
cia iniuncta aut eſt maior. aut eq̄
lis · aut minor Si maior · tunc illd̄
quod plus fecerit cedit ei ad aug
mentum glorie · Si equalis · tunc
ſufficit ad dimiſſionem totius cul
pe · Si minor · tunc illud qd̄ reſtat
ſuppletur ex virtute diuine iuſti
cie ¶ De hȷs vero qui ī fine peni
tent · audi quid auguſtinus ſenti
at. Baptiſatus ad horam ſecurus
hinc exit. Fidelis bene viuens ſe
curus hinc exit · Agens penitenti
am et reconciliatus cū ſanus eſt.
ſecurus hinc exit · Agens peniten
tiam ad vltimū vite · et reconcili
atus ſi ſecurus hinc exit · ego nō
ſum ſecurus · Ergo tene certum et
dimitte incertum. Hoc autē ideo
dicit auguſtinus. q2 tales ꝯſueue
rūt potius penitere ex neceſſitate
q̄ꝫ ex voluntate · potius timore pe
ne q̄ꝫ amore glorie ¶ Tercȷ qui
in purgatoriū deſcēdunt ſūt qui
lignū · fenū · et ſtipulā ſecū ferunt
Qui ſcz circa ſuas diuitias inten
dendo infra deū tn̄ carnali tenenē
affectu · Affectiones em̄ carnales
quibus deditī ſunt, domibus · cō
iugibus · poſſeſſionibus · ita tamē
vt nil deo p̄ponāt · illis tribꝰ ſigni
ficāt · q̄ ſcd̄m ſuos amādi modos.
vel diutius vt lignū · vl' minꝰ vt fe
nū · vl' minimū vt ſtipula cremabūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Qui ignis ſicut dicit auguſtinus
et ſi eternꝰ nõ ſit miro tamen mo
do eſt grauis Excellit enim oẽm
penã quam vnꝙ̃ paſſus eſt aliqs
in hac vita· Nunꝙ̃ in carne inuẽ
ta eſt tanta pena· licet mirabilia
martires paſſi ſunt tormenta ¶
Circa ſecundũ per quos ſcilicz pur
gantur· ſciẽdum ꝙ illa purgatio
et punitio fit per malos angelos
non per bonos· Boni em̃ angeli
non vexãt bonos· ſed boni malos
et mali bonos· et mali malos Pie
tamen credendũ eſt ꝙ boni ange
li frẽs et cõciues ſuos frequenter
viſitant et cõſolãtur et vt patien
ter ſufferãt exhortãtur· Habẽt e
tiã aliud cõſolatiõis remediũ· ex
eo· ſ· ꝙ certi gloriã futuram expe
ctant· Habẽt em̃ certitudinez de
gloria· minorem quidez ꝙ̃ illi qui
ſunt ĩ patria· ſed maiorẽ ꝙ̃ illi q̃
ſunt in via Certitudo em̃ illorum
qui ſũt in patria eſt ſine expecta
tione et timore· qr nec illã nõ futu
ram expectãt cum eã preſentẽ ha
beant· nec illã de cetero amittere
formidant· Certitudo autem illo
rũ qui ſunt in via econtrario eſt
Sed certitudo illorum qui ſunt in
purgatorio medio modo eſt· Eſt
em̃ cũ expectatione· qr ipſaz futu
raz expectant· ſed eſt ſine timore·
quia cum habeãt liberũ arbitriũ
confirmatum· de cetero ſe pecca
re non poſſe cognoſcũt· Forte ta
mẽ verius ẽ· ꝙ illa punitio nõ fit
per malos angelos· ſed diuina iu
ſticia iubente et flatu eius ſucceñ
dente ¶ Circa terciũ vbi ſcz pur
gãtur· ſciendũ ꝙ purgantur in
quodaz loco iuxta infernũ poſito

qui purgatoriũ dicit̃ ſecundũ poſi
tionem pluriũ ſapiẽtũ· licet aliis
videatur ꝙ ſint in aere vel in tor
rida zona Sed tñ per diuinã diſpẽ
ſationẽ diuerſa loca diuerſis ani
mabus aliqñ deputant̃ ¶ Et hoc
multiplici de cauſa· ſ· aut ꝓpter e
orũ leuẽ punitionẽ· aut propter
eorũ celeriorẽ liberationẽ· aut ꝓp
ter noſtrã inſtructionẽ· aut prop
ter culpe ĩ loco perpetrationẽ· aut
ꝓpter alicuius ſancti orationẽ· ¶
Primo propter eorũ leuẽ puniti
onem· ſicut aliquibus ſcñdũ gre
goriũ reuelatum eſt qualdã aĩas ĩ
vmbra puritas eẽ ¶ Secundo ꝓpt
eorũ celeriorẽ liberationẽ· vt ſcili
cet poſſint aliis ſuã indigẽtiã reue
lare· et ab eis ſuffragia petere· et
ſic celerius de pena exire Sicut le
gitur ꝙ quidaz piſcatores ſancti
theobaldi in autũpno fruſtuz ma
gnũ glaciei ꝓ piſce prendiderũt·
de q̊ magis ꝙ̃ de piſce gauiſi ſũt·
maxime quia epiſcopus dolore la
borabat· ipſaz glaciem eius pedi
bus ſuppoſuerũt· et magnum ei
refrigeriũ preſtabat· Quadaz ve
ro vice de glacie hoĩs vocem audi
uit Qui ab ipſo adiuratus quis
eſſet dixit· Sum quedam anima
que in hoc gelicidio pro peccatis
meis affligor· et liberari poſſem ſi
triginta miſſas ſine interuallo tri
ginta dieb9 cõtinue diceres Qui
cum miſſarum medietatem dixiſ
ſet· et ſe iam ad miſſam aliam ꝑ
paraſſet dyabolica ſuggeſtiõe cõ
tigit ꝙ fere oẽs homines illius ci
uitatis inter ſe bella mouerent·
Vnde vocatus epiſcopus ad ſedã
dam diſcordiam ſacras depone

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

deſtēs miſſam illa die intermiſit·
Jtez reincipiens et iam duas par
tes complens· exercitus magnꝰ
vt videbatur ciuitatez obſedit· et
compulſus miſſe officium inter
miſit· Deinde reincipiens· et cum
omnes vltima excepta dixiſſet· et
vltimam inchoare vellet· tota vil
la· et domus epiſcopi accenſa ē
Cui cum ſerui dicerēt vt miſſam
intermitteret· ille dixit Et ſi tota
villa cremari deberet miſſam nō
dimitterem· Qua celebrata gla
cies ꝓtinus reſoluta eſt· et ignis
quem ſe vidiſſe credebant tanꝗ̄
fantaſma receſſit· et nullum dā
num intulit ¶ Tercio diuerſa
loca diuerſis animabus deputan
tur propter noſtram inſtructio
nē· vt ·ſ· magnam penā poſt hāc
vitam infligi peccātibꝰ cognoſca
mꝰ ſic pariſiꝰ contigiſſe legitur·
Magiſter em̄ ſilo quēdā ſuū ſcho
larē egrotātem obnixe rogauit
vt poſt mortē ad ſe rediret et ſta
tum ſuum ſibi renunciaret Poſt
aliquot igitur dies ſibi apparuit
cum cappa de pargameno tota
ſophiſmatibus deſcripta· et intꝰ
flamma ignis tota tecta Qui req̄
ſitus a magiſtro quiſnam eſſet a
it Jlle vtiqꝫ ſum· qui ad te redire
promiſi · Qui de ſtatu ſuo requiſi
tus ait Hec cappa plus ſuper me
ponderat et plus me premit ꝗ̄ ſi
vnam turrim ſupra me haberem
Et ē michi data vt eam portē pro
gloria quam in ſophiſmatibus ha
bui· Porro flamma ignis qua co
operta eſt pelles ſunt delicate et
varie quas ferebam· que flamma
me cruciat et exurit· ¶ Sed cum

magiſter illam penam facilem iu
dicaret· dixit eidem defunctus vt
manum extenderet· et ſic facilita
tem ſue pene ſentire poſſet · Cum
qꝫ manum extendiſſet ille guttaz
vnam ſui ſudoris dimiſit· que pre
dicti magiſtri manū ſagitta ciciꝰ
perforauit ita ꝙ cruciatum mira
bilem ſenſit Et ayt Talis totus
eſt ille ignis Jlle igitur magiſter
ex ipſius pene acerbitate perterri
tus ſeculum deliberauit deſerere
et religionem intrare · Vnde ma
ne ſcholaribus congregatis · hos
verſus compoſuit · Linquo coax
ranis cras coruis vana qꝫ vanis
Ad logicam pergo que mortis nō
timet ergo· Et ſic ſeculum deſe
rens ad religionem cōfugit· ¶
Quarto propter culpe in loco ꝑ
petrationem Sicut aliquando ſe
cundum auguſtinū animē puni
untur in locis in quibus deliqu e
runt . ſicut patet per illud exem
plum quod recitat gregorius in
quarto dyalogorum ¶ Quidam
namqꝫ preſbiter dum balneū fre
quentaret · quendam virū inco
gnitum ad ſuum obſequm prepa
tum inueniebat · qui ſibi ſemper
ſedule miniſtrabat· Qui duz qua
dam die pro benedictione et labo
ris mercede quemdam panez be
nedictum ſibi exhiberet · ille me
rens reſpondit Michi iſta quare
das pater Jſte panis ſanctus eſt
ego autem manducare non poſ
ſum· Ego enim aliquando huius
loci dominus fui· ſed pro culpis
meis poſt mortem hic deputatus
ad ſupplicia et tormenta ferenda
ſum. Sed queſo vt omnipotenti

d

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

deo hunc panem pro peccatis me
is offeras. Tunc autem te exau
ditum eſſe cognoſce. cum huc ad
lauandum veneris. et me non in
ueneris Preſbiter autem per vnã
ebdomadã ſalutarem pro eo quo
tidie hoſtiam obtulit. et reuerſus
eum iam minime inuenit ¶ Quin
to diuerſa loca diuerſis animabꝰ
aliquando deputantur propẽ ali
cuiꝰ ſancti orationẽ. ſicut legitur
ꝙ ſcũs patricius in quodam loco
in hibernia quibuſdã purgatoriũ
impetrauit. Cuius hiſtoriam poſt
feſtũ ſãcti benedicti inuenies.
¶ Circa ſcðm quod eſt de ſuffragi
is tria videnda ſũt. Primo de ip
ſis ſuffragijs que fiunt. ſecundo
de hijs pro quibus fiunt. tercio de
hijs per quos fiunt. ¶ Circa ſuf
fragia que fiunt notãdũ ꝙ q̃tuor
ſũt genera ſuffragiorꝫ que maxĩe
defunctis proſũt. ſcꝫ fidelium et ami
corꝫ oratio. elemoſinarꝫ largitio.
ſalutaris hoſtie immolatio. et ie
iuniorum obſeruatio. Qð primũ
genus ſuffragiorum ſcilicet ami
corum et fidelium oratio eis pro
ſit. patet de paſchaſio de quo gre
gorius in quarto libro dyalogorꝫ
narrat. qui cum vir mire ſcĩtatis
et virtutis extiterit. et duo tunc
in ſummos põtifices electi fuiſſẽt
ſed tñ poſtmodũ ĩ vnũ illorꝫ eccle
ſia cõueniſſet. ipſe tamen paſcha
ſius quaſi ex errore alium ſemper
pretulit. et ĩ hac ſentẽtia vſqꝫ ad
mortẽ ꝑmanſit. Qui cum eſſet de
functus et dalmaticã feretro ſup
poſitã demoniacꝰ tetigiſſet. ſtatĩ
ſanatus eſt Poſt multũ vero tem
poris cum germanus capuanus
epiſcopus balneum ob gratiam
ſanitatis petiſſet. predictũ paſcha
ſium dyaconẽ ſtantẽ et obſequẽ
tem inuenit. Quo viſo vehementẽ
extimuit. et quid illic tantus vir
faceret inquiſiuit. Qui ꝓ nulla a
lia cauſa ſe ĩ loco illo penali depu
tatum aſſeruit. niſi quia ĩ illa ta
li cauſa plus iuſto ſenſit. Et addi
dit dicens Queſo te pro me dñm
deprecare. atqꝫ in hoc cognoſces
ꝙ exauditus ſis. ſi huc rediẽs me
nõ inueneris. Qui cum pro eo o
raſſet et illuc poſt paucos dies re
diſſet. predictum paſcaſium in lo
co eodem minime inuenit ¶ Quã
grate etiam ſint defunctis oratio
nes viuorum patet per hoc ꝙ qui
dam vt refert cantor pariſienſis.
dum per cimiterium trãſiret ſem
per pſalmum De profundis cum
deuotione pro defunctis dicebat.
Qui cum ab inimicis ꝑ cimiteriũ
fugiens inſequeretꝫ. continuo mor
tui ſurrexerũt et vnuſquiſqꝫ iſtru
mentũ ſui officij in manu habens
ipm viriliẽ defẽderũt. et inimicos
territos fugauerũt. ¶ Qð vero
ſcðm genꝰ ſuffragiorꝫ ſcꝫ elemoſi
narꝫ largitio eis ꝓſit. manifeſte
haberi poteſt ex eo ꝙ in libro ma
chabeorũ legitꝫ. Qm̃ vir fortiſſiꝰ
iudas collatione facta duodecim
milia dragmas argẽti miſit ihero
ſolimã offerri eas ibi ꝓ peccatis
mortuorꝫ. iuſte et religioſe de re
ſurrectione cogitãs. Quantũ etiã
elemoſine defunctis valeant colli
gitꝫ ꝑ illð exemplũ qð narrat gre
goriꝰ ĩ q̃rto libro dyalogorꝫ Qui
dã namqꝫ miles corpe eductus ex
animis iacuit. ſꝫ citius rediẽs que

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

euꝫ eő geſta fuerant enarrauit·
Aiebat namq̧ ꝙ pōs erat ſb̕ quo
niger ac caliginoſus et fetio⁹ flu
uius decurrebat· Tranſacto aūt
ponte amena erant prata odorife
ris herbarū floribus exornata·
In quibus albatorū hominuꝫ cō
uenticula eſſe videbātur· quos mi
ra florum ſuauitas ſaciabat· Hec
vero erat in predicto pōte proba
tio· vt quiſq̄s iniuſtorū vellet trā
ſire in tenebroſo fetēti fluuio labe
retur· iuſti vero ſecuro greſſu ad
loca amena peruenirent Ibiq̧ quē
dam petrū nomine deorſum poſitū
magno ferri pondere ligatuꝫ ſe vi
diſſe aſſeruit· Qui dum require
ret cur illic eſſet· dictum eſt ei·
Hec idcirco patitur· quia ſi quid
ei pro faciēda vltione iubebat ad
inferēdas plagas plus ex crudeli
tatis deſiderio ꝙ̄ obedientia ſeruie
bat Ibi etiam quēdā peregrinuꝫ
ſe vidiſſe fatebatur· qui ad predi
ctū pontem veniēs· tanta euꝫ ala
critate tranſiuit· quanta hic ſin
ceritate vixit· Alter vero ſtepha
nus nomine dum trāſire voluiſſꝫ
eius pes lapſus et ex medio corpo
re iam extra pontem deiect⁹ eſt·
Tunc a quibuſdaꝫ teterrimis vi
ris ex flumine ſurgentib⁹ per cox
as deorſum· atq̧ a quibuſdā alba
tis et ſpecioſiſſimis viris cepit p
brachia trahi ſurſuꝫ· Cumq̧ꝫ hoc
luctamē fieret is qui videbat ad
corpus redyt· et quis in illo oc
culti ābitrꝫ examine obtinuerit ſci
re nō valuit In quo datur intelli
gi· quia i illo mala carnis cū eleē
ſinarum operatione inuicem cer
tabant· ¶ Qui enim per coxas
deorſū· per brachia trahebat̄ ſur
ſū· patet nimirū q̄ et elias ama
uerat· ⁊ carnis vitys pfc̄e nō re
ſtiterat ¶ Nō aūt tciū gen⁹ ſuffra
gioꝝ· ſ· ſacre hoſtie imolatio pl'ri
mū defūctis pſit· ex multis exem
plis appareꝫ· Refert em̄ gregori⁹
in q̄rto libro dialogorū· ꝙ cum q̄
daꝫ monach⁹ ſuus nomine iuſt⁹
ad extremū veniēns tres ſe habe
re occultos aureos indicaſſet· ⁊
de hoc ingemiſcēs mortuus fuiſſꝫ·
precepit gregorius fratribus vt
corpus eius cum tribus aureis in
ſterquilinio ſepelirent dicētes Pe
cunia tua tecum ſit in perditioneꝫ
Tandem cuidam de fratrib⁹ gre
gorius mādauit· vt vſq̧ ad dies
xxx· omni die pro eo hoſtiā imo
larꝫ· Qui cū iuſſa cōpleſſꝫ· is q̄ de
fūct⁹ fuerat i die tricesimo cuidā
fratri apparuit· Quē frater req̄
ſiuit dicens· Quomodo es? Cui
ille reſpondit· Nūc vſq̧ꝫ male fui·
ſed amodo bene ſum· quia hodi
e communionem recepi· ⁊ penas
euaſi Hec autem hoſtie immolatio
non ſolū mortuis· ſed etiaꝫ viuis
plurimum profuiſſe inuenta eſt
Quidam namq̧ꝫ cum in quadam
rupe argentum foderēt· ſubito ru
pis cecidit· ⁊ funditus cūctos ex
tinxit Vnus autēꝫ eorum ſubt⁹ i
quodā ſinu ipſius rupis mortem
euaſit· inde tamē exire nō valuit
Vxor autē illius eū defunctuꝫ ex
iſtimans· omni die p ipſo miſſaꝫ
celebrari faciebat· et panē vnū
vrceum vini cū candela cotidie of
ferebat Cui diabol⁹ inuidens· per
tres dies ↄtinuos eidē i forma hu
mana appuit· et q̄ tēdēt rq̄ſiuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Cui cum illa ſui itineris cauſaꝫ ex
poneret· ille aiebat · Noli fruſtra
vexari. quia iā miſſa celebrata ē·
et ſic illa tribus diebus miſſam
intermiſit ·nec miſſam celebrari
fecit. Quidam aūt poſt hec in pre
dicta rupe argētū fodiēs quandā
vocem audiuit de ſubter dicētem
Plane percutias · quia capiti meo
imminet magnus lapis Cum aūt
ille tremeret et ad hanc vocem au
diendam plurimos conuocaſſet et
iterum fodit et ſimilem voceꝫ au
diuit · Tūc oēs propius accedē n
tes dixerūt · Quis eni es tu? Qui
reſpōdēs dixit · Plane percutiatis,·
quia magnus lapis q̄ſi ſuper me
cadit· Qui a latere fodientes · et
ad eum vſqꝫ peruenientes ·eum ſa
num et incolumē extraxerūt ·Et
ſciſcitantes quomodo ibi taꝫ diu
vixiſſet · dixit ꝙ qualibet die pa
nis vnus et vrceꝰ vini cum cāde
la accenſa niſi tantū in tribꝰ die
bus ſibi oblatus fuit Quod vxor
eius audiens et vehementer exul
tans agnouit· ꝙ de oblatione ſua
fuerat ſuſtentatꝰ · et ꝙ dyabolꝰ
eam deceperat ne illis tribus die
bus miſſam cātari faceret ¶ Gre
gorius etiā refert ꝙ cum quidam
nauta in mari naufragium perpeſ
ſus fuiſſet· et quidaꝫ ſacerdos ꝓ
eo hoſtiam ymmolaſſet. ipſe tan
dem de mari ſanus exiuit · Cum
autem qualiter euaſiſſet īterro
garetur· dixit ꝙ cū in medio ma
ris exiſteret · et iam pene fatiga
tus deficeret· quidam ad eum ve
nit · et panē quēdam ſibi obtulit
Quem cum ille comediſſet ſtatim
confortatus vires recepit· et a

q̄dā naui inde tranſeūte receptꝰ
fuit · Inuentumqꝫ eſt ꝙ illa hora
panem habuit· qua pro eo ſacer
dos hoſtiam ymmolauit ¶ Quod
vero quartum ſuffragioꝛuꝫ genꝰ·
ſcꝫ ieiunioꝛuꝫ obſeruatio defunctis
proſit · teſtatur gregorius agens
tam de iſto ſuffragioꝛum genere
q̄ꝫ de aliis tribus dicens Anime de
functoꝛū quatuor modis ſoluūtur
Aut oblationibus ſacerdotū· aut
precibus ſcōꝝ ·aut caroꝛū elemoſi
nis · aut ieiunio cognatoꝛū · ¶ Cir
ca ſecūdum ſcꝫ circa illos pro qui
bus fiunt quatuor videnda ſunt·
Primo qui ſunt illi q̄bus poſſūt
prodeſſe Secundo quare eis debēt
prodeſſe . Tercio ſi omnibꝰ equa
liter proſint Quarto qualiē ſuf
fragia que pro ipſis fiunt ſcire poſ
ſunt · De primo qui ſcilicet ſunt il
li quibus poſſunt prodeſſe . ſcien
dum ꝙ ſicut dicit Augꝰ · Oēs q̄ de
hac vita decedūt · aut ſunt valde
boni · aut ſūt valde mali · aut me
diocriter boni · ſuffragia igitur fa
cta pro valde bonis ſunt gratiaꝝ
actiones · pro valde malis ſunt vi
uoꝛū qualeſcūqꝫ cōſolatioēs. pro
mediocriter bonis ſunt expiatio
nes · Valde autem boni dicuntur
qui ſtatim euolant. et ab vtroqꝫ
igne tam purgatoꝛii q̄ꝫ inferni li
beri ſunt · Eoꝛum autem ſunt tria
genera · ſcꝫ pueri baptizati marti
res et viri perfecti · qui ſcilꝫ tam
perfecte edificauerūt auruꝫ et ar
gentum et lapides precioſos id ē
dei dilectioneꝫ proximi amoꝛem.
bonam operationem vt non cogi
tent placere mundo · ſed tantum
deo · Qui et ſi quādoqꝫ venialiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ꝑeccāt feruore tamē caritatis ita
in eis peccatū cōſumitur ſicut gut
ta aque a camino ignis penit9 ab
ſorbetur· et ideo ſecū cremabile
nunq̄ ferūt· Qui igitur ꝓ aliquo
iſtorū trium generū orarz· vel ali
qua ſuffragia faceret· eis iniuriā
faceret· Quia ſicut dicit auguſti
n9 Iniuriā facit martiri q̄ orat ꝓ
martire· Si vero aliq̄s pro aliquo
valde bono oraret· quem tamē an
euolaſſet dubitaret· tunc oratiōes
eſſent gratiarum actiones· et ad
meritum cederent exorātis· ſcḋm
dū illud pſ̄ Oratio mea i ſinu meo
cōuertetur Dns em̄ tbz generib9
celum ꝓtin9 apitur cum decedūt·
nec aliquē purgatorij ignem ſēti
ūt· Qđ ſignificatū eſt p illos tres
quibus celū apertum eſt Apertuz
eſt em̄ criſto baptizato Luce·iij·
Jheſu baptizato et orante aptū ē
celū· Per qđ ſignificatur q̄ celū
aperitur omnib9 baptizatis· ſiue
ſint puuli ſiue adulti· ita q̄ ſi de
cederent protinus euolarent· et
ad eternam requiē mox intrarēt
Baptiſmus enim virtute paſſiōis
xp̄i mundat ab omni peccato et
originali· et veniali et mortali Se
cundo apertum eſt ſtephano lapi
dato actuum·vij ·Ecce video ce
los apertos et c̄· per qđ ſignificat̄
q̄ aperitur omnib9 martirib9· ita
q̄ ſtatim euolant cum decedunt·
Et ſi aliqua cremabilia habebāt·
omnia falce martirij reſecantur
Tercio apertum eſt iohanni per
fectiſſimo Apocalip·iiij· Vidi et
ecce hoſtium apertum eſt in celo
Per quod ſignificatur q̄ viris p
fectis qui totaliter penitentiam
compleuerunt· nec venialia com
miſerunt· vel ſi aliquādo commit
tunt a feruore caritatis protinus
conſumuntur· celum ipſis con
tinuo aperitur· et mox in illud p
petuo regnaturi ingrediuntur·
Valde autez mali ſunt· qui conti
nuo in inferni baratrū demergū
tur· pro quibus ſi de eorum dam
natione cōſtaret· nulla ſuffragia
aliquaten9 eſſent facienda· ſcḋm
quod dicit auguſtin9 · Si ſcirē pa
trem meū eſſe in inferno· non pl9
orarē pro eo q̄ pro diabolo Si au
tem pro aliq̄bz dāpnatis de quo
rū dāpnatione dubitatur aliq̄ ſuf
fragia fierent· michil tamē eis ꝓ
deſſent· nec q̄tum ad liberatiōez
vt ſcz ab ipſis penis liberentur·
nec quantum ad mitigationem·
vt ſcilicet pena eis mitigetur vel
diminuatur· nec quantū ad ſuſpē
ſionē· vt ſciz ad tempus vel ad ho
ram eorū dampnatio ſuſpendat̄·
nec quantum ad fortificationem·
vt ſciz ad tolerandum leui9 robo
rentur Quantum em̄ ad aliquod
horum in inferno nulla eſt redēp
tio Mediocriter autem boni dicū
tur· q̄ cremabilia aliqua· ſ· lignū
fenū et ſtipulā ſecum ferunt· vl̄ q̄
penitētiā iniunctā et ſufficiētē mor
te preoccupati ꝯplere nō poſſūt·
qui nec adeo boni ſūt quin ſuffra
gijs egeāt· nec adeo mali qui eis
ꝓdeſſe valeāt· Suffragia igit̄ fac
ta ꝓ hijs ſūt eorū expiatiōes· vn̄
iſti ſūt illi quibus iſta ſuffragia ſo
lum prodeſſe poſſunt In huiuſmo
di ſuffragijs faciendis eccleſia cō
ſueuit triplicem numerū dieruz
maxīe obſeruare· ſcz ſeptenariuz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

tricenarium et anniuerſarium. Et
ratio eoꝝ aſſignat᷑ in libro mitra
li de officio. Obſeruat᷑ ſeptenari⁹
vt aīe ad eterne quietis ſabbatū
perueniant. vl' vt eis oīa peccata
remittantur que in vita egerūt.
que p ſeptē dies ducit᷑. vel vt re
mittātur eis peccata que egerūt
cū corpore. qd cōſtat ex q̄tuor hu
moribus. et cum anima in q̄ ſunt
tres vires. Obſeruatur tricenari
us qui conſiſtit ex tribus denari
is. vt purgetur in eis quicquid ī
fide trinitatis et trāſgreſſione de
calogi deliquerūt. Obſeruatur an
niuerſariū vt de ānis calamitatis
perueniant ad annos eternitatis.
Sicut em̄ āniuerſarium ſcōrū ce
lebramus ad ipſorū honorē et noſ
tram vtilitatē. ſic et anniuerſari
um defunctorū obſeruam⁹ ad ip
ſorum vtilitatem et noſtram deuo
tionem ¶ De ſecundo ſcʒ quare e
is ſuffragia debēt ꝓdeſſe. ſciendū
ꝙ triplici ratione eis ꝓdeſſe debēt
Primo ratione vnitatis. Sūt em̄
vnū corp⁹ cum illis de eccleſia mi
litāte et ideo bona ſua debent eis
eſſe communia. Secundo ratione
dignitatis. q2 cum adhuc viuerēt
meruerūt vt hec ſibi prodeſſent.
Et iterum dignū eſt. vt qui alios
iuuerunt et ipſi ab alijs adiuuen
tur. Tercio ratione neceſſitatis.
quia ſcʒ ſunt in ſtatu in quo ſe iu
uare non poſſunt. ¶ De tercio
vtrum ſcilicet equalit᷑ omibus ꝓ
ſint. ſciendū ꝙ ſi ipſa ſuffragia in
ſpeciali fiunt. magis proſūt illis
pro quibus ſpecialiter fiunt q̄ꝫ a
lijs. Si autem in communi fiunt.
magis proſunt eis qui plus meru

erūt in hac vita vt ſibi prodeſſent
ſi in equali vel maiori neceſſitate
exiſtūt. ¶ De quarto qualiter
ſcʒ ſuffragia que pro eis fiunt ſcie
poſſunt. Sciendū ꝙ hoc ſcđm au
guſtinum ſcire poſſunt tribus mo
dis. Primo per diuinam reuelati
onem quādo ſcilicet deus hoc eis
reuelat. Secundo per bonorum ā
gelorum manifeſtationem. Ange
li enim qui hic ſemper nobiſcum
ſunt. et omnes actus noſtros cō
ſiderant in inſtanti quaſi ad eos
poſſunt deſcendere et eis protin⁹
nunciare. Tercio per animarum
hinc exeuntium intimationem.
Anime enim que de hoc mundo
tranſeunt hec et alia eis nunciare
poſſunt. Quarto nichilominus
ſcire poſſunt per experientiam et
releuationem. Cum enim a penis
ſe releuari ſentiunt. ſuffragia pro
ſe fieri recognoſcunt. ¶ Circa ter
cium ſcʒ illos per quos ſuffragia
fiunt. ſciendum ꝙ ipſa ſuffragia
ſi prodeſſe debent oportet ꝙ fiāt
ab hijs qui ſunt in caritate. Nam
ſi per malos fiunt prodeſſe nō poſ
ſunt. Vnde legitur ꝙ dum quidā
miles i lecto cum vxore ſua eſſʒ.
et luna valde lucens per rimas in
traret. mirabat᷑ quomodo homo
rationalis creatori ſuo nō pareret
cum eidē creature irrationales pa
rerēt. Et dum cuidam militi defū
cto qui ſibi fuerat familiaris detrē
herʒ. ſubito ille q̄ mortu⁹ fuerat ī
thalamū introiuit. dixitqꝫ illi. A
mice noli male ſuſpicari de aliq̊.
et cōdona mihi ſi quid in te pecca
ui. Cūqꝫ ſup ſtatu ſuo interroga
retur dixit. Varijs penis affligor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

preciṗuē quia tale cimiteriū viola
ui. et ibi quēdā vulnerās eū cap
pa ſua expoliaui. q̄ michi ſupponi
tur. et vno mōte magis me pre
mit. Rogauitqȝ vt ꝓ ſe oroēs fie
ri faceret. Cū autem ille ſibi dice
ret. an vellet ꝙ a tali ſacerdote ip
ſas oroēs facerꝫ fieri. ille ad hoc nīl
rn̄dēs caput more rēnuētis cōcuſſit
Dem̄ dixit ſi vellꝫ ꝙ talꝭ heremita
ꝓ ſe orarꝫ Cui ille vtinā ille ꝓ me
orarꝫ Qđ cū ſe facturū ꝓmitterꝫ.
ille ait. Et ego dico tibi ꝙ ab hac
die vſqȝ ad duos ānos tu etiā mori
eris Sicqȝ ille diſparuit. et miles
vita ſua in melius mutata. ī dn̄o
obdormiuit. Quod aūt dictū eſt
ſuffragia facta per malos ꝓdeſſe
non poſſe. itelligendū eſt niſi ſint
opera ſacramentalia. vt eſt cele
bratio miſſe. que hec a malo mini
ſtro violari non poteſt. Vel niſi
ipſe defunctus vel aliquis eius aī
cis aliquibus etiā malis aliqua di
ſpenſanda reliquiſſet. que tamē
continuo diſpenſare deberēt. ne
ſibi cōtingat qđ cuidaꝫ contigiſſe
legitur Miles enī quidaꝫ in bello
karoli magni cuꝫ mauris pugna
turus. rogauit cognatū ſuū ve ſi in
bello moreretur. equum ſuum vē
deret et pauperibꝫ preciuꝫ daret
Quo mortuo cum equus nimis
ſibi placeret. eū ſibi retinuit. Et
poſt modicū temporis. defunctꝰ ei
tanq̄ ſol fulgēs apparuit dicens.
Cognate bene per octo dies me fe
ciſti pati penas in purgatorio ꝓpt
equum. cuius preciuꝫ vt dixerā
pauperibus non dediſti. ſed impu
ne nō feres Hodie enim ferēt ani
mam tuā in infernum dyaboli. et

ego purgatus vado in regnū dei
Et ecce ſubito in aere auditus eſt
clamor. velut leonū vrſorū et lu
porū. et ipſū de medio abſtulerūt

De quatuor coronatis Hi ſtoria.clviii.

Quatuor coronati fuerunt
ſeuerus ſeuerianus carpo
forus et victorinus. Qui
iubente dyocleciano vſqȝ ad mor
tē ictibꝰ plumbatorū ceſi ſūt Ho
rum nomina cum reperiri nō poſ
ſent. que tamē poſt mltos annos
domino reuelāte reperta ſūt. ſta
tutum fuit vt eorum memoria ſb
nominibus aliorum quinqȝ mar
tirum. ſ. claudij. caſtorij ſimphori
ani nicoſtrati et ſimplicij recole
ret. qui poſt duos annos a marti
rio p̄dictorū paſſi ſunt. Iſti enim
martires cuꝫ oēm ſculpture artē
haberēt. et diocleciano ydolum
qđdā ſculpere nollent. nec ſacri
ficare aliq̄tenꝰ cōſentirent. iuſſu ip
ſius diocleciani ī loculos plūbeos
viui miſſi ſunt. et ſic ī mare p̄cipi
tati. Sub noībꝰ igit̄ iſtorū quinqȝ
ſtatuit melchiades papa p̄dcōs q̄
tuor honorari et q̄tuor coronatos
vocari anq̄ eorū noīa reperirēt. Et
licet poſtmoduꝫ eoꝝ noīa repta
fuerit. vſus tamē obtinuit. vt q̄
tuor coronati deinceps vocarēt.

De noīe

Martinꝰ q̄ſi martē tenēs. i. bel
lū cōtra vicia et pccā. l mar
tirū vnus Fuit enim martir ſaltē
volūtate et carnis mortificatiōe
vl martinꝰ īterp̄tat̄ q̄ſi irritās vl
ꝓuocās ſeu dominās Ipe nāqꝫ p
meritū ſue ſanctitatis irritauit
diabolū ad īuidiā. ꝓuocauit deū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ad miſericordiam · dominatus eſt
carni ſue per macerationē ɔtinuaꝫ
Cui ſcilicet carni ratio ſiue anim⁹
dominari debet · vt dicit dyoniſi
us in epl'a ad demophilū Sicut do
minat dn̄s ſeruo · aut pr̄ filio · aut
ſenioꝛ laſciuo iuuenculo · ſic ratio
carni · Eius vitaꝫ ſeuerus cogno
mento ſupplicius diſcipulus ſanc
ti martini · quē gennad⁹ inter vi
ros illuſtres ɔnumerat ſcripſit ·

¶ De ſancto martino epiſcopo ·
¶ Hiſtoria centeſima quinquage
ſimanona ·

Martinus ſabarie pannoni
orū opido oriundus fuit ·
ſed intra ytaliam papie
alitus cū patre ſuo tribuno militū
ſub conſtātio et iuliano ceſare mi
litauit · non tamen ſponte · q̄ ab
infantia diuinitus inſpiratus cū
eſſet annoꝝ duodecim inuitis pa
rentibus ad eccleſiā confugit · et
cathecuminū ſe fieri poſtulauit · et
extunc heremū intraſſet · niſi cor
nis infirmitas obſtitiſſet · Sed cū
ceſares decreuiſſent · vt vetera
noꝝ filij ꝓ patrib⁹ militarēt · mar
tin⁹ cū eēt ānoꝝ · xv · ad militādū
vrgeē vno tm̄ ſeruo ɔtētus · Cui
tamen martinus ſeruiens ſepius
miniſtrabat · et calciamenta ſepi
us detrahebat et tergebat · ¶ Quo
dam hyemali tempoꝛe per portaꝫ
ambienenſium tranſiēs · paupērē
quendam nudum obuium habuit
Qui cuꝫ a nullo elemoſinam acce
piſſꝫ · martinus hunc ſibi ſeruatuꝫ
intelligēs · arrepto enſe clamidēꝫ
que ſibi tantum ſupererat diuidit ·
et partem pauperi tribuens reli
qua rurſus induitur · Sequēti igi
tur nocte xp̄m clamidis ſue qua
pauperem texerat parte veſtituꝫ
vidit · ipſumq; ad circumſtantes
angelos ſic loquentem audiuit ·
Martin⁹ adhuc cathecumin⁹ hac
me veſte contexit · Vnde vir ſcūs
nō in gloriā elatus · ſed dei bonita
tem cognoſcens · cum eſſet anno
rum decem et octo baptiſari ſe fe
cit · et adhuc ad inſtantiā tribuni
ſui · qui tempoꝛe ſui tribunatus
expleto ſe ſeculo abrenunciaturꝫ
pꝛomittebat · per biennium mili
tauit · Interea irruentibus inter
gallias barbaris iulian⁹ ceſar cō
tra eos pugnaturus pecunias mi
litibus erogauit At martinus no
lens deinceps militare donatiuuꝫ
recipere noluit · ſed ceſari dixit ·
Chriſti ego miles ſum · pugnare
michi non licet · Indignatus iuli
anus dixit · q̄ non religionis gra
tia ſed metu belli imminentis mili
tie reſignaret · Cui martinus itre
pidus reſpondit · Si hoc ignauie
et non fidei aſcribit · craſtina die
ante aciem inermis aſtabo · et in
nomine chriſti ſigno crucis non
clipeo pꝛotectus aut galea hoſtiū
cuneos penetrabo ſecurus · Vnde
cuſtodiri iubetur vt inermis vt
dixerat barbaris obijceretur · Sꝫ
die ſequēti hoſtes legationem mi
ſerūt · ſua omnia ſeq; dantes Vn
de non dubium eſt meritis ſancti
viri martini talem victoriam ſine
ſanguine datam eſſe · ¶ Exinde
relicta militia ad ſanctum hylariū
pictauienſem epiſcopum perrexit ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

et ab eo accolitus ordinatus · mo
netur a dño per ſoporem · vt parē
tes ſuos adhuc gētiles viſitaret.
profectus igitᷣ multa aduerſa ſe
eſſe paſſurum predixit Nam inter
alpes incidit in latrones · Cūqꝫ v
nus ſecurim ī caput eiꝰ vibraſſꝫ ·
ictū ferientis dextre ſuſtinuit altᷣ ·
vinctis tamē eius poſt tergū mai
bus · vni eorū cuſtodiendus tradi
tur · Percunctāti vero latroni an
timuiſſet · rn̄dit nunq̄ ſe ita fuiſſe
ſecurum · qꝛ ſciret miſericordiā dei
maxime in temptationibus affu
turam · Incipiens quoqꝫ latroni p̄
dicauit et ipſū ad fidem conuertit
Qui martinum ad viam reducēs
laudabilem poſtmodum vitaꝫ du
xit · Cum autem mediolanum p̄
teriſſet. dyabolus in humana ſpe
cie ſibi obuius fuit · et quo tende
ret requiſiuit · Qui cum reſpon
diſſet ſe quo dn̄s eum vocaret tē
dere · ille ait · Quocunqꝫ ieris dya
bolus tibi aduerſabitᷣ · Cū autem
martinus ſibi reſpondiſſet. Dn̄s
michi adiutor non timebo quid fa
ciat mihi homo · ſtatim ille euanu
it · Itaqꝫ matrem cōuertit. pater
vero in errore permanſit · et plu
res ſuo ſaluauit exemplo · Sed cū
heresis arriana p totum orbeꝫ pul
lularet. et ille pene ſolus obſiſte
ret · publice ceſus et de ciuitate e
iectus mediolanū redijt · et ibidē
ſibi monaſterium ſtatuit · Sed in
de ab arrianis eiectus · ad inſulaꝫ
gallinariam cum vno ſolo preſbi
tero perrexit. vbi elleborum gra
men venenatum inter alias her
bas in cibum ſumpſit · et vicinaꝫ
mortem ſentiens · omne periculuꝫ

et dolorem virtute orationis fuga
uit · ¶ Audiens vero ſanctus
martinꝰ ꝙ beatus hilarius de exi
lio rediret. obuiam ei profectus
eſt · et iuxta pictauium monaſte
rium ordinauit Vbi cum quendā
adhuc cathecuminum haberꝫ · pa
rumper a monaſterio diſcedens
repperit eum ſine baptiſmo defun
ctum · Quem in cellam ducens · et
ſuper corpus eius ſe proſternens
ipſum ſua oratione ad vitam priſ
tinam reuocauit · Idem vero ho
mo referre cōſueuit · ꝙ dum ſup
eum data ſententia obſcuris locis
deputatus fuiſſet · per duos ange
los iudici eſſe ſuggeſtum · hūc eē
pro quo vir ſanctus martinꝰ ora
ret · Juſſum eſt igitur vt per ip
ſos angelos ad corpus reducere
tur et martino viuus redderetur
¶ Alium inſuper qui laqueo vi
tam ſuam miſerabiliter finierat
priſtino ſtatui vite reſtituit ·
¶ Verum cum plebs turonica
epiſcopo careret · ipſum plurimū
renitentem ſibi ordinari petijt ·
Quidam autem ex ipſis qui con
uenerant eo ꝙ vir ſanctus defor
mis eſſet habitu et vultu deſpica
bilis reſiſtebāt · Inter quos vnꝰ
quidem fuit nomine defenſor · Sed
cum lector tunc deeſſet · quidam
alius accepto pſalterio primum
quem inuenit pſalmum legit · v
bi verſus hic erat · Ex ore infanti
um et lactentium deus perfeciſti
laudem · vt deſtruas inimicum et
defenſorem · Et ſic ille defenſor eſt
ab omībus confutatus Ordinatꝰ
itaqꝫ epiſcopus ãno vite eius q̄n
quageſimoquinto vel circa. cum

populi tumultum non ferret duo
bus miliaribꝫ extra vrbeꝫ mona
ſterium ſibi conſtituit · vbi cum
octoginta diſcipulis in multa ab
ſtinentia vixit · Nam ibi vinū ne
mo nouerat · niſi queꝫ infirmitas
coegiſſet · Mollior habitus ibi ꝓ
crimine erat · plurimeq̄ꝫ ciuitates
de hijs epiſcopos eligebāt ¶ Cū
quidam ſub noīe martiris colere
ē · ⁊ a martino nil de eius vita vł
merito inueniri poſſet · quadam
die ſuper ſepulchruꝫ ſtans orauit
dominum vt quis eſſet vel cuius
meriti indicaret Conuerſus ad le
uam vidit vmbram nigerrimaꝫ
ſtare Qui cum a martino adiura
tus fuiſſet · dixit ſe latroneꝫ fuiſſe
et ob ſcelus percuſſū eē Continuō
igitur martinꝰ altare deſtrui pre
cepit · ¶ Legitur quoq̄ꝫ in dia
logo ſeueri et galli diſcipulorū ſā
cti martini · vbi mł'ta ſuppleta ſūt
que ī eius vita ſeuerꝰ dimiſerat.
ꝙ martinus quodam tempore va
lentianū imperatoreꝫ pro quadā
neceſſitate adijt · ſed ille ſciens eū
velle petere quod ipſe nolebat da
re · fores palacij ſibi claudi fecit
At martinus ſemel et iterum paſ
ſus repulſaꝫ cilicio obuolutus et
cinere conſperſus per vnaꝫ ebdo
madā cibi et potꝰ abſtinentia ma
ceratur Tūc monente angelo ad
palacium venit · et nullo ſibi pro
hibente ad imperatorē vſq̄ꝫ perue
nit Quem cum venientem videꝛꝫ
iratus quia fuiſſet admiſſꝰ ei aſſur
gere noluit · donec cellam regiaꝫ
ignis operiret · et ipſum impera
torem a parte poſteriori ignis ſuc
cenderet Tunc ſancto inuitꝰ aſſur
gens virtutem diuinam ſe ſēſiſſe
confeſſus eſt · Multumq̄ꝫ ipſuꝫ cō
plectens ſibi omnia anteq̄ꝫ roga
ret conceſſit · multaq̄ꝫ munera ob
tulit · ſed martinus non accepit ·
¶ In eodem quoq̄ꝫ dialogo le
gitur qualiter tercium mortuum
ſuſcitauit · Cum enim quidam iu
uenis defunctus fuiſſet · ⁊ mater
eius pro reſuſcitatione filij beatū
martinum exoraꝛꝫ · ille in medio
campi vbi erat innumerabilis
multitudo gentilium genua fixit ·
et cunctis videntibus puer ſurre
xit · Quapropter illi gentiles ad
fidem conuerſi ſunt ¶ Eidē quo
q̄ꝫ viro ſancto obediebant etiam
inſenſibilia vegetabilia ⁊ irratio
nabilia Inſēſibilia autē ſicꝫ ignis
et aqua Nā cū in quodam phano
ignē immiſiſſet in domo ꝓxima et
adherente agente vento flāma fe
rebat · Tūc martinus ſup tectuꝫ
domꝰ aſcendēs obuiū ſe aduenię
tibꝰ flammis inſeruit · Mox con
tra vim venti flamma torquet · vt
cōflictus quidam compugnātiuꝫ
inter ſe elementorū videretur ·
Nauis etiam quedaꝫ cū piclitaret
vt in predicto dyalogo legitur ·
quidam negociator necdum cri
ſtianus exclamauit · Deus marti
ni eripe nos · et ſtatim tranquilli
tas magna ſucceſſit. ¶ Simili
ter et vegetabilia Nā cum in quo
dam loco templum antiquiſſimū
diruiſſet · et arborem pini dyabo
lo dedicatam vellet excidere · ob
ſiſtentibus ruſticis et gentilibus
vnus eorum dixit · Si in deo tuo
ihꝛu criſto talē fiduciam habes ·
nos hanc arborem ſuccidemus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et tu illam ſuſcipe. et ſi tecū eſt de
us tuus vt dicis euades. Quo an
nuente ſuccide arbori et iam ver
ſus eū ibidē ligatum cadenti ſignū
crucis oppoſuit. et in aliam partē
rediens. ruſticos qui in tuto loco
erant fere oppreſſit. Quo viſo mi
raculō multi ad fidem conuerſi ſūt
¶ Irrationabilia quoqꝫ animalia
ſibi pluries obedierunt ſicut legi
tur in predicto dyalogo Cum eñ
canes lepuſculum inſequentes vi
diſſet. imperauit canibus vt aīal
inſequi deſiſterent. Mox illi cōſti
terūt. et quaſi vincti in ſuis veſti
gijs fixi manſerūt. ¶ Serpens
etiam quidam cum flumen quod
dam natando tranſiret. martin9
ait ad ſerpentem. In nomine do
mini iubeo te redire. Mox ſe ad
verbum ſancti retorſit. et in ripā
aliam tranſmeauit. Et ingemiſ
cens martinus ait ad ſerpentem.
Serpentes me audiunt. et homi
nes me nō audiunt. ¶ Canis
ſimiliter cum cuidā ex ſancti mar
tini diſcipulis latraret. ille ad eū
conuerſus ait. In nomine marti
ni iubeo te obmuteſcere. Canis
continuo obmutuit ac ſi linguā
habuiſſet abſciſſam. ¶ Fuit au
tem beatus martinus multe humi
litatis. Nam leproſum quendam
cunctis horribilem pariſius obui
um habens. ipſum oſculatus eſt
atqꝫ benedixit. ſtatimqꝫ munda
tus eſt. ¶ In ſāctuario quoqꝫ
reſidens nunq̄ cathedra vſus eſt.
Nam in eccleſia nemo vnq̄ illum
ſedere conſpexit. Sedebat autem
in ſellula ruſticana quam tripodē
vocant. ¶ Multe fuit dignita
tis. quia par apoſtolis dictus eſt.
et hoc propter gratiā ſpiritus ſan
cti. qui in eum in ſpecie ignis ad
modum globi deſcendit. ſicut fu
it in apoſtolis. Vnde et apoſtoli
frequenter eum tāq̄ comparem
viſitabant. Legitur enim in pre
dicto dyalogo. q quadā vice dū
martinus in cella ſolus ſederet. et
ſeuerus et gallus eius diſcipuli
pre foribus expectarent. ſubito
mirabili concuſſi horrore plures in
cella audiūt inſimul colloquētes
De quo cum poſtmodum martinū
requiſiſſent. ille ait. Dicam vobis
ſed vos queſo nulli dicatis Agnes
tecla et maria ad me venerunt.
Nec tantum illo die. ſed ſepius ſe
ab eis confeſſus eſt viſitari. et pe
trum et paulum apoſtolos a ſe ſe
pe videri perhibuit. ¶ Multe
iuſticie fuit. Cum enim ab impera
tore nomine maximo inuitatus
fuiſſet. et martino poculum pri
mo fuiſſet oblatum. ſperantibus
cunctis vt poſt ſe regi tribueret
preſbitero ſuo dedit. nullum eſti
mans digniorem qui poſt ſe debe
ret bibere. Et indignum iudicās
ſi aut regem aut regis proximos
preſbitero pretuliſſet. ¶ Mul
te patientie fuit. Tantam enim
in omnibus patientiam ſeruabat
q cum eſſet ſummus ſacerdos.
impune ſepe a clericis etiam inimi
nis ledebatur. nec a ſua eos ꝓpē
hoc caritate repellebat. Nemo il
lum vnq̄ vidit iratum. nemo me
rentem. nemo ridentem. Nunq̄
in illius ore niſi chriſtus. nunq̄ in
illius corde niſi pietas. niſi pax. ni
ſi miſericordia inerat. Legitur qꝫ

in predicto dyalogo. ꝙ cum martinus quadam vice in veſte hiſpida nigro et pendulo pallio circumtectus ſuper aſellum procederet. equis de contra venientibus expauefactis. militantes in terram ſaltu precipiti ſe dederunt. et martinum arripientes grauiter verberauerunt. Ille autem mutus cedentibus terga prebebat. ſed magis illi furebant. eoque ille quaſi non ſentiens verbera illata contempnere videretur. Protinus autem animalia adeo humo fixa permanebant vt quantumcumque flagellata fuiſſent. velut ſaxa moueri non poſſent. quouſque ad martinum redeuntes et peccatum ſuum quod ignoranter in eum commiſerant confitentes. ille eis licentiam dedit. et gradu concito animalia proceſſerunt ¶ Multe aſſiduitatis fuit in orando. quia vt in legenda eius dicitur nunquam vlla hora momentumque pertranſijt. quo non aut orationi aut lectioni incumberet. Inter legendum tamen et operandum nunquam animum ab oratione laxabat Nam vt fabris ferrarijs moris eſt. qui inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem feriunt. ita martinus dum aliud ageret ſemper orabat ¶ Multe auſteritatis in ſeipſo fuit. Refert enim ſeuerus in epiſtola ad euſebium. ꝙ cum martinus in quandam villam ſue diocesis veniſſet. et clerici lectum ſibi plurimo ſtramine preparaſſent ille ibidem requieſcens inſuetam molliciem perhorreſcit. quippe qui nuda humo vno tantum cilicio ſuperiecto cubare conſueuerat. Itaque permotus iniuria ſurgens ſtramentum omne proiecit et ſe ſuper nudam humum collocauit Circa mediam vero noctem tota illa palea igne accendit. et martinus excitatus dum exire temptaret ſed nequiret. ab igne capitur et iam eius veſtimenta vruntur Rediens vero ad ſolitum orationis confugium et crucis ſignaculum in medio ignis faciens intactus permanſit. et flammas ſenſit rorantes. quas male expertus fuerat vrentes Monachi igitur excitati concurrunt et martinum quem iam conſumptum putabant. de medio flammarum illeſum educunt ¶ Multe compaſſionis erga delinquentes fuit. quia omnes volentes penitere compaſſionis ſinu recipiebat. Nam et cum dyabolus martinum reprehenderet. cur ſemel lapſos ad penitentiam reciperet. eidem reſpondit. Si tu ipſe o miſerabilis ab hominum infeſtatione deſiſteres et te factorum tuorum peniteret. ego tibi confiſus in domino. chriſti miſericordiam pollicerer ¶ Multe pietatis erga pauperes fuit Legitur enim in predicto dialogo ꝙ martinum in quadam feſtiuitate ad eccleſiam tendentem. pauper quidam nudus ſecutus eſt Martinus autem archidiacono precepit vt egentem veſtiret. Sed cum hoc ille facere diſtuliſſet ingreſſus martinus ſecretarium ſuam tunicam illi tribuit. et continuo abſcedere iuſſit. Cum ergo archidiaconus moneret. vt ad ſolempnia pagenda procederet. ille de ſe loquens reſpondit. ſe non poſſe niſi prius pauper veſtem accipiat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Archidiaconus vero non intelli
gēs. quia cum extrinſecus cappa
tectus eſſet. ipſum nudum interi
us non videbat. pauperem nō ad
eſſe cauſatur. At ille Mihi inquit
veſtis deferat. et paup nō deerit
veſtiendus. Compulſus ille ad fo
rum vadit. et quinqꝫ argēteis tu
nicam vilem et curtam que dicit̄
penula quaſi pene nulla rapiens
ante pedes martini iratus proie
cit. Quā ille ſecreto induit. Cui⁹
manice vſqꝫ ad cubitum. et longi
tudo vſqꝫ ad genua protendeba
tur. et ſic miſſam celebraturus ꝓ
cedit. Dum autem celebraret miſ
ſam globus igneus ſuper caput
eius apparuit. et a multis ibidem
viſus fuit. Huic autem miraculo
addit magiſter iohannes beleth
ꝙ cum in miſſa manus ad deum
vt moris eſt leuaret. manicis line
is retro labentibꝫ. cū nec brachia
eius eſſent groſſa nec multū ca
noſa. nec prefata tunica proten
deretur niſi vſqꝫ ad cubitū. remā
ſerunt eadem brachia nuda. Tūc
miraculoſe torques aurei et gem
mati deferuntur ab angelis et bra
chia decenter operiuntur. ¶ Quē
etiam tonſam quadam vice con
ſpiciens. euangelicum inquit mā
datum iſta compleuit. Duas tuni
cas habuit et vnam non habenti
largita eſt. Ita et vos inquit fa
cere debetis. ¶ Multe etiam
poteſtatis fuit erga demones pel
lendos. Sepe enim ipſos demoēs
ex hominibus expulit. Legitur eti
am in predicto dyalogo. ꝙ quedā
vacca a demone agitata. cum vbi
qꝫ ſeuiret et multos confoderet.
et aduerſus martinum et ſocios
in itinere furibunda concurrerꝫ.
ille manu eleuata ipſam ſiſtere iu
bet. Qua immobili permanente
vidit demonem dorſo illius inſidē
tem Quem increpans. diſcede in
quit funeſte de pecude. et innoxi
um animal agitare deſiſte. Quo
protinus diſcedente. vacca ad pe
des illius proſternitur. et ad ei⁹
imperium cum omni manſuetudi
ne ad gregem ſuum reuertitur.
¶ Fuit et multe ſubtilitatis erga
demones cognoſcendos. Demo
nes enī ita ſibi conſpicabiles red
debantur. vt aperte ab ipſo ſub
ymagine quacunqꝫ viderentur.
Nam interdum demon in iouis ꝑ
ſonam. plerumqꝫ mercurij. aliqñ
do veneris vel minerue transfigu
ratum ſe eius vultibus offerebat
Quos omnes ſuis nominibus in
crepabat. mercuriū maxime pa
tiebatur infeſtum. Jouem brutū
atqꝫ ebetem eſſe dicebat. ¶ Qua
dam etiam die dyabolus in forma
regis purpura et dyademate et
aureis caligis ornatus. ſereno ore
letaqꝫ facie ſibi apparuit. Cumqꝫ
diu ambo tacuiſſent. agnoſce in
quit martine quem colis Chriſt⁹
ego ſum deſcenſurus ad terras.
prius me tibi manifeſtare volui.
Ad hoc cum adhuc martin⁹ admi
rans taceret rurſus ait illi. Mar
tine cur dubitas credere cum me
videas? Chriſtus ego ſum. Tunc
ille a ſpiritu ſancto doctus ait.
Dominus ihesus chriſtus non ſe
purpuratum et dyademate reni
tentem venturum predixit. Ego
chriſtū niſi in eo habitu et forma

pp in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

qũa paſſ9 eſt niſi crucis ſtigmata
preferentẽ veniſſe non credam.
Ad hanc vocẽ ille diſparuit· et to
tã cellã fetore cõpleuit. ¶ Marti
nus igit̃ obitũ ſuum lõge ante p̃
ſciuit· quẽ etiam fratribus reuela
uit Interea cõdacenſem dyoceſi
cauſa ſedande diſcordie viſitauit
Pergenſq; videt mergos in flumi
ne piſcibus inſidiantes eoſq; ca
pientes· Forma inquit hec demo
num eſt Inſidiantur incautis· ca
piunt neſciẽtes· captos deuorãt
ſaturariq; nequeũt deuoratis Im
perat igitur vt relicto gurgite de
ſerta petereñt regiones· Statimq;
grege facto montes ſiluaſq; pete
runt· ¶ In illa igitur diocesi a
liq̃ diu cõmoratus· viribus corpo
ris cepit deſtitui· et diſcipulis in
dicat ſe reſolui· Tunc omnes flẽ
tes cur nos inq̃t pater deſeris·
aut cui nos deſolatos relinquis?
Inuadent enim gregẽ tuũ lupi ra
paces Et ille eorum fletibus mo
tus flens quoq; ſic orauit· Dñe ſi
adhuc populo tuo ſum neceſſari9
non recuſo laborem Fiat volũtas
tua Dubitauit enĩ pene q̃d mallz·
q2 nec hos deſerere nec a xp̃o vo
lebat diutius ſeparari Itaq; cum
aliq̃ diu moleſtia febrium tenere
tur· et a diſcipulis rogaret̃ vt in
lectulo ſuo· vbi in cilicio et cinere
decumbebat· ſtramẽtum aliq̃d po
neret̃· non decet inquit filij criſtia
num niſi in cicilio et cinere mori
Ego ſi aliud exemplũ vobis relin
quo ipſe peccaui Oculis igitur ac
maib9 in celũ ſemp intẽtus inui
ctum ab oratione ſpiritum nõ re
laxabat· Et cum ſupinus ſemper

iaceret· et a p̃ſbiteris rogaret̃ vt
corpuſculuz mutatione lateris re
leuaret· ſinite me inquit frẽs ſini
te celũ poti9 reſpicere q̃z terraz·
vt ſpũs ad dñm dirigatur Et hoc
dicens vidit dyabolum aſſiſtere
Quid hic inquit aſtas cruẽta be
ſtia? Nichil in me funeſtum reperi
es· abrahe me ſinus recipiet· Et
in hac voce anno dñi quadringen
teſimo quadrageſimo ſexto· vite
eius ãno octogeſimo primo· epi
ſcopat9 vero ei9 viceſimo ſexto ſpi
ritum deo reddidit· vultuſq; eius
tamq̃z iaz glorificatus reſplendu
it· ac chorus angelorũ ibidem cõ
cinens a multis auditus fuit Ad
eius tranſitum pictaui ſicut turo
nici conuenerũt ibiq3 magna alter
catio orta eſt· Dicebant enim pi
ctaui Noſter ẽ monachus nos req̃
rimus commendatũ· Quibus illi
Vobis ẽ ablatus· nobis a deo do
natus· Nocte igitur media picta
ui omnes penitus ſopiuntur· et
ſic a turonicis per feneſtram eiec
tum corpus per ligerim nauigio
ad vrbem turonicam cuz magno
gaudio deportatur ¶ Beatus au
tem ſeuerinus colonienſis epiſco
pus cum die dominica loca ſan
cta poſt matutinas more ſolito cir
cuiret· illa hora qua vir ſanctus
obijt angelos in celo cantantes
audiuit· Vocanſq3 archidiaco
nem ſuum interrogat ſi aliquid
audiret· Et cum ſe nil audire di
ceret· et epiſcopus vt diligenter
auſcultaret moneret· cepit ſur
ſum collum extendere· aures eri
gere et ſuper ſummis articulis ba
culo ſuſtentante erectus ſtare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Sed dum epiſcopus pro eo miſſā
quaſdam in celo voces audire ſe
dixit. Cui epiſcopꝰ. Dominus me
us martinus eſt qui migrauit e
mundo. et nunc angeli eum in ce
lū deferunt Demones autem affu
erūt qui eum retinere voluerūt.
ſed nihil ſuum in eo reperientes.
confuſi receſſerunt Archidiaconꝰ
igitur diem et horam notauit. et
tunc martinum migraſſe cogno
uit. Seuerus etiam monachus q̃
vitam eius ſcripſit cum poſt ma
tutinas leuiter obdormiſſet. ſicut
ipſe in quadam ſua epiſtola teſta
tur. ſanctus martinus albis indu
tus. vultu igneo. ſtellantibꝰ ocu
lis. crine purpureo. tenens librū
in manu dextera. quem de vita e
ius idem ſeuerus ſcripſit. eidem
apparuit. Cumque poſt benedictio
nem in celum conſcendere ipſum
videret. et cum eo aſcendere cupe
ret euigilauit. Poſt hoc autem nū
cijs venientibus eadem nocte ſan
ctum martinum migraſſe audiuit
¶ Eo quoque die ſanctus ambroſi
us mediolanēſis epiſcopus miſſam
celebrans ſuper altare inter pro
phetiam et epiſtolam obdormiuit
Et cum eum nullus excitare pre
ſumeret. et ſubdyaconus niſi ip
ſo innuente epiſtolā non auderet
legere. tranſactis duarum vel tri
um horarum ſpacijs excitauerūt
eum dicentes Iam hora preterijt
et populus valde laſſus expectat
Iubeat dominus noſter vt cleri
cus epiſtolam legat. Ad quos ille.
Nolite turbari. Frater enim meꝰ
martinus ad dn̄m migrauit. et
ego eiꝰ funeri obſequium prebui.
ſed vltimam orationem vobis ex
citantibus explere non valui.
Tunc illi diem et horam notātes
inuenerunt ſanctum martinū tūc
migraſſe ad celum. ¶ Cappam
eius vt ait magiſter iohannes be
leth reges francie in prelijs porta
re conſueuerūt. vnde ipſius cappe
cuſtodes capellani dicebantur.
¶ Poſt mortem autem eius āno
ſexageſimoquarto. cum beatus
perpetuus eius eccleſiam magni
fice ampliaſſet. et in eam corpus
eius transferre vellet. ſemel et bis
et tercio ieiunijs et vigilijs inſiſ
tentes. ſepulchrum eius nullate
nus mouere potuerūt. Cumque vel
lent dimittere. quidam ſenex eis
apparuit dicēs Uſquequo tardatis.
non videtis ſanctum martinū pa
ratum iuuare vos ſi manus appo
ſueritis? Tunc ille cum eis manus
ſuppoſuit et cum ſūma velocitate
ſepulchrum leuauerūt. et in loco
vbi nūc colitur poſuerunt Senex
autem ille poſt hoc nuſquam compa
ruit. Hec tranſlatio in mēſe iulij
celebratur. Fertur quoque quod tunc
duo ſocij erant. quorum vnꝰ erat
cecus et alter contractus. Cecus
autem contractum ferebat. et cō
tractus ceco viam mōſtrabat. ſic
que taliter mendicantes multam
pecuniam acquirebant. Audien
tes vero quod ad corpus ſancti mar
tini multi ſanabantur infirmi. cū
in tranſlatione corpus eius ad ec
cleſiam proceſſionaliter duceretur.
timere ceperūt ne predictum corpꝰ
iuxta domū in qua manebant du
ceretur. et ſic ipſi forſitan curarentur
Nolebant enim ſanitatē conſequi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ne deperiret materia queſtus ſui
Quapropter de illa ſtrata fugiē
tes ſe ad aliā transferebāt · p quā
corpus neq̄q̄ duci putabant · Dū
ergo fugerēt . corpori eius ex im p
uiſo protin⁹ obuiauerūt · Et q̄a
deus multa bona preſtat inuitis
ambo contra eorū volūtatē conti
nuo ſunt curati · licet de hoc pluri
mum triſtarent · Ambroſius aūt
de beato martino ſic ait · Beatus
martin⁹ profani erroris templa
deſtruxit · vexilla pietatis erexit ·
mortuos ſuſcitauit ab · obſeſſis cor
porib⁹ demonia ſeua excluſit · ac
varijs laborantes languorib⁹ ſa
lutis remedio ſubleuauit · Qui ita
perfect⁹ inuētus eſt vt criſtū tex
iſſet in paupere a veſtē quam ege
nus acceperat mundi dn̄m indu
iſſet · O felix largitas · qua diuini
tas operitur O clamidis glorioſa
diuiſio que militem texit a regē
O ineſtimabile donū quod veſtiē
meruit deitatē · Digne huic dn̄e
confeſſiōis tue premia cōtuliſti .
Digne ei arrianorū ſubiacuit feri
tas · Digne amore martiri perſecu
toris tormenta non timuit Quid
erit pro oblatione integri corpis
recepturus · qui pro quātitate ve
ſtis exigue veſtire deū meruit a
videre ? Sic ſperantibus contulit
medicinam · vt alios ſupplicatiōi
b⁹ alios viſu ſaluaret

De ſancto brictio Hiſtoria
clx ·

Brictius ſancti martini ar
chidiaconus eiq̄ plurimū
emul⁹ multa eidem ſcō cō
uitia inferebat Naȝ cū quidā pau
per martinum requireret dixit ei
brictius Si illū delirum queris .
proſpice emin⁹ · ille eſt em̄ q̄quaſi
amens celum reſpicit · Cum igit
pauper a martino quod petierat
accepiſſet vir ſanct⁹ brictium ad
ſe vocans ait · An ego tibi delirus
videor bricti ? Quod cum ille pre
verecundia ſe dixiſſe negaret . ait
martinus . Nonne aures mee ad
os tuū erant · quando hoc emin⁹
loquebaris ? Amen dico tibi · q2 a
deo obtinui vt michi in epiſcopa
tu ſuccedas Sed ſcias te in epiſco
patu multa aduerſa paſſurum ·
Quod brictius audiēs · irridebat
dicens · Nonne verum dixi iſtum
delirum eſſe Poſt mortē igitur ſā
cti martini brictius in epiſcopum
ē electus · qui deinceps oratiōi va
cabat Et licet adhuc eſſet ſuperbȝ
tamen corpore caſtus erat Anno
autem epiſcopatus ſui tricesimo ·
mulier quedaȝ religioſe veſtita q̄
eius veſtimenta lauabat · cōcepit
et filium peperit · Tunc oīs popu
lus cum lapidibus ad ei⁹ ianuam
congregatus eſt dicens · Diu pie
tate ſancti martini luxuriam tuaȝ
diſſimulauimus · ſed iaȝ nequaq̄ȝ
pollutas manus oſculari valem⁹
Illo autem viriliter hoc negante
adducite apt ad me infantē Quo
allato cum triginta eſſet dierū · di
xit ad eū brictius · Adiuro te per
filium dei vt nūc dicas corā omni
bus · ſi ego te genuerim · Et ille ·
Non tu inquit es pater me⁹ · Po
pulo autem vrgente vt quis eſſȝ
eius pater requireret ille ait · Nō
eſt hoc meuȝ · feci quod ad me per
tinuit Popul⁹ aūt hoc totuȝ ma
gicis artibȝ attribuebat dicens ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Ne q̄q̄ꝫ nob̄ falſo paſtoris noīe do
minaberis Tunc ille pro ſui pur
gatione prunas ardentes vſq̃ ad
tumbaꝫ ſancti martini cunctis vi
dētibus deportauit· ꝓiectiſq̃ pru
nis veſtis eius illeſa apparuit· et
ait· Sicut hoc veſtimētū a prunis
manſit illeſum· ſic corpus meum
a contactu mulieris eſt mūdum·
Populo autē adhuc non credē te
ſanctū bricium cōtumelijs et in
iurijs afficiunt· et a ſua dignita
te eijciunt· vt verbū quod ſanct⁹
martinus dixerat impleret̄ Tūc
bricius flēs papam adijt· et ſep
tem annis ibidem permanens q̄d
quid in ſanctum martinū delique
rat penitēdo deleuit· ¶ Popu
lus autem iuſtinianum prefecit·
et romam cōtra briciuꝫ miſit vt
epiſcopatum ſibi cōtra bricium
defēſaret Quo cū tenderet in ciui
tate vercellenſi vitam finiuit· et
armenū loco eius ꝑpl's omnis pre
fecit Septimo igitur anno brici⁹
cuꝫ auctoritate pape rediens·ſex
to ab vrbe miliario hoſpitium ac
cepit. et armenus eadem nocte
ſpiritum exalauit· Quod brici⁹
per reuelationem cognoſcens ait
ſuis vt ſurgerent et ſecum ad tu
mulandum turonēſem epm̄ ꝑpe
rarent· Cum ergo bricius ciuita
tē per vnaꝫ portam ingrederetur
ille per aliam mortuus efferebat̄·
quo ſepulto bricius ſedem ſuam
accepit. et ſeptem poſtmodū an
nis preſidens. et vitam laudabi
lem ducens quadrageſimo quar
to anno epiſcopatus ſui in pace
quieuit

¶ De nomine

Cecilia dicitur quaſi celi li
lia· vel cecis via· vel a ce
lo et lia· vel cecilia quaſi
cecitate carēs · vel dicitur a celo
et leos quod eſt populus · Fuit
enim celeſte lilium per virginita
tis pudorem · cecis via per exem
pli informationeꝫ· celū per iugeꝫ
contemplationem· lia per aſſidu
am operationem. cecitate carens
per ſapientie ſplendorem Fuit et
celum populi· q̄ꝛ in ipſa tanq̄ꝫ in
celum ſpirituale populus ad imi
tandum intuetur ſolem et lunam
et ſtellas.i. ſapientie perſpicacita
tē. fidei magnanimitatem· ⁊ vir
tutum varietatem · vel dicit̄ liliū
quia candorem habuit mūditie·
virorē conſcientie · odorē bone fa
me· vel dicitur celum · q̄ꝛ ſicut di
cit yſidorus· celū philoſophi volu
bile et rotundum et ardens eē di
xerunt· Sic et ipſa fuit volubilis
per operationem ſollicitam· rotū
da ꝑ pſeuerantiā · ardēs per cari
tatem ſuccenſam

¶ De ſancta cecilia ¶ Hiſtoria
clxi·

Cecilia virgo clariſſima·
ex nobili romanoꝝ gen̄e
exorta· ⁊ ab ipſis cunabil'
ī fide criſti nutrita· abſconditum
ſēp euangeliū criſti gerebat in pe
ctore· et non diebus neq̃ nocti
bꝫ a colloquijs diuinis et oratiōe
ceſſabat · ſuāq̃ virginitatē cōſer
uari a domino exorabat Cuꝫ autē
cuidam iuueni nomine valeriano
deſpōſata fuiſſꝫ· et dies nuptiaꝝ
inſtituta eſſꝫ· illa ſubt⁹ ad carnē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ciliciō erat īduta. ⁊ deſuper deau
ratis veſtibus tegebatur. et can
tantibus organis illa in corde ſuo
ſoli domino cui adheſit cantabat
dicēs Fiat cor meum dn̄e et corp9
meum immaculatum vt non con
fundar. Et biduanis ac triduanis
ieiunijs orans commendabat ſe
dn̄o quem timebat. Venit autem
nox in qua ſuſcepit vna cum ſpō
ſo ſuo cubiculi ſecreta ſilētia ⁊ ita
eum alloquitur O dulciſſime atqꝫ
amātiſſime iuuenis. eſt miſteriū
quod tibi confitear ſi modo tu iu
ratus aſſeras tota te illud obſer
uantia cuſtodire Iurauit valeria
nus ſe illud nulla neceſſitate dete
gere nulla prodere ratione. Tunc
illa ait. Angelum dei habeo ama
torem qui nimio zelo cuſtodit cor
pus meum. Hic ſi vel leuiter ſen
ſerit ꝙ tu me polluto amore attin
gas. ſtatiꝫ feriet te et amittes flo
rem tue gratiſſime iuuentutis. Si
autem cognouerit ꝙ me ſincero
amore diligas. ita quoqꝫ diliget
te ſicut et me. et oſtendet tibi grā
am ſuam. Tunc valerianus nutu
dei correptus ait. Si vis vt credā
tibi ipſū angelum mihi oſtende.
et ſi vere probauero ꝙ angelus
ſit. faciam quod hortaris. Si autē
virū aliū diligis. te et illū gladio
feriam. Cui cecilia. Si in deū verū
credideris. et te baptiſari permi
ſeris. ipſuꝫ videre valebis. Vade
ergo in terciū miliariuꝫ ab vrbe
via que appia nūcupatur. et pau
peribus quos illic inuenies dices
Cecilia me miſit ad vos vt oſtēda
tis michi ſanctum ſenem vrbanū
qm̄ ad ipſum habeo ſecreta man
data que perferam. Hunc dū tu
videris indica ei omnia v̄ba mea
Et poſtꝙ ab eo purificatus fueris
et redieris. angelum ipſum vide
bis. Tunc valerianus perrexit.
et ſcd̄m ſigna que acceperat ſanc
tū vrbanū epm̄ intra ſepulchra
martirū latentē inuenit. Cumqꝫ ei
omia verba cecilie dixiſſꝫ. ille ma
nus ad celum expandens cum la
crimis ait. Dn̄e ihesu xp̄e ſemina
tor caſti conſilij. ſuſcipe ſeminum
fructus quos in cecilia ſeminaſti.
Dn̄e ihesu xp̄e paſtor bone cecilia
famula tua q̄ſi apis tibi argumen
toſa deſeruit. Nam ſponſum quē
quaſi leonem ferocem accepit. ad
te quaſi agnum manſuetiſſimum
deſtinauit Et ecce ſubito apparuit
ſenex quidam niueis veſtib9 indu
tus tenens librum litteris aureis
ſcriptū. Quem videns valerian9
pre nimio timore quaſi mortu9 ce
cidit. et a ſene leuatus ſic legit.
Vnus dn̄s. vna fides. vnum bap
tiſma. vnus deus et pater omniū
qui ſuper omnes et per omnia et
in omnibus nobis. Cumqꝫ hoc le
giſſet dixit ei ſenior, Credis ita eē
an adhuc dubitas? Tūc ille excla
mauit dicens. Nō eſt aliud qd̄ ve
rius credi poſſit ſub celo. Statim
qꝫ illo diſparente. valerianus a
ſācto vrbano baptiſma ſuſcepit.
et rediēs ceciliam cum angelo lo
quentem in cubiculo inuenit. An
gelus autem coronas duas ex ro
ſis et lilijs in manu habebat. et v
nam cecilie et alteram valeriano
tradidit dicens Iſtas coronas im
maculato corde et mundo corpore
cuſtodite. qr̄ de paradiſo dei eas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ad vos āttuli nec vnq̄ marceſcēt
nec odorem amittent · nec ab a
lijs niſi quib⁹ caſtitas placuerit
videri poterunt · Tu autem vale
riane · quia vtili cōſilio credidiſti ·
pete qđcumqꝫ volueris Cui valeri
anus Nichil michi in hac vita exti
tit dulcius q̄ꝫ vnicus frater me⁹
Peto ergo vt et ipſe mecū verita
tem agnoſcat Cui angel⁹ Placet
dn̄o petitio tua · et ambo cum pal
ma martirij ad eū venietis ¶ P⁹
hoc ingreſſus tiburcius frater va
leriani cum nimium roſarum ſē
ſiſſet odorē dixit · Miror hoc tēpe
roſeus hic odor et liliorū vn̄ reſpi
ret? Nam ſi ipſas roſas vł lilia in
manibꝫ meis tenerē · nec ſic po
terant odoramenta tāte michi ſu
auitatis infūdē · Confiteor vobis
me ſic eē refectū vt putē me totū
ſubito imutatū Cui valerianus ·
Coronas habem⁹ quas tui oculi
videre non preualēt · Flores roſeo
colore et niueo cādore vernantes
Et ſicut me interpellāte odorē ſē
ſiſti · ſic et ſi credideris videre va
leb' Cui tiburcius In ſompnis hec
audio · an in veritate iſta tu loq̄
ris valeriane? Cui valerian⁹ · In
ſōpnis vſqꝫ mō fuim⁹ · ſed nūc in
veritate manem⁹ · Ad quē tibur
ci⁹ Vn̄ hoc noſti? Et valerianus ·
Angelus dei me docuit · quem tu
videre poteris ſi purificat⁹ fueris
et omnibus idolis abrenunciaue
ris · Huic miraculo de coronis ro
ſarum atteſtat' ambroſius ī pre
fatione ſic dicēs Sancta cecilia ſic
celeſtiē dono repleta vt martirij
palmam aſſumeret · et ipſū mun
dum ē cum thalamis exſecrata ·

Teſtis eſt valeriani coniugis et
tiburcij prouocata cōfeſſio · quos
domine āgelica manu odoriferis
floribus coronaſti. Virgo viros
duxit ad gloriā · mund⁹ agnouit
quantū valeat deuotio caſtitatis
Hec ambroſi⁹ · ¶ Tūc cecilia eui
denter oſtendit ei oīa ydola eē in
ſenſibilia et muta · ita vt tiburci
us reſponderē et dicerē · Qui ita
nō credit pec⁹ ē Tunc cecilia oſcu
lans pect⁹ ei⁹ dixit Hodie te fate
or meū eē cognatum · Sicut em̄ a
mor dei fratrē tuū michi cōiugem
fecit · ita te michi cognatū cōtēp
tus faciet ydolorū Vade ergo cū
fratre tuo vt purificationē recipi
as et angelicos vultus videre va
leas. Dixitqꝫ tiburci⁹ fratri ſuo ·
Obſecro te frater vt michi dicas
ad quem me ducturus es Cui va
lerianus · Ad vrbanū epiſcopum
Cui tiburci⁹ · De illo vrbano dicis
qui totiēs dāpnatus eſt et adhuc
commoratur ī latebris · Hic ſi in
uentus fuerit cremabit' · et nos ī
illius flammis pariter īuoluemur
Et dum querim⁹ diuinitatem la
tentem in celis · incurremus furo
rem exurentem in terris · Cui ce
cilia reſpōdit Si hec ſola eſſꝫ vita
iuſte hanc perdere timeremus ·
Eſt autem alia melior que nūq̄ꝫ a
mittitur · quam dei filius nobis ē
narrauit · Omnia enim que facta
ſunt filius a patre genitus condi
dit Vniuerſa aūt que condita ſūt
ex patre procedens ſpūs anima
uit · Hic igit' fili⁹ dei in mundum
veniens · verbis et miraculis aliā
vitam eē nobis mrāuit Cui tibur
cius · Certe vnum deū eſſe aſſeris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

et quomodo nūc tres eē teſtaris?
reſpondit cecilia Sicut in vna ho
minis ſapientia ſunt tria · ſ. inge
niū · memoria · et intellectus · ſic et
in vna diuinitatis eſſentia tres p
ſone eſſe poſſunt Tunc cepit ei de
aduentu filij dei et paſſione predi
care · et multas congruitates ipſi
us paſſionis oſtendere · Naz ideo inquit
filius dei eſt tentus vt genus huma
num dimittatur peccato detentū
Benedictus maledicitur · vt homo
maledictus benedictionē conſequa
tur Illudi ſe patitur · vt homo ab il
luſione demonū liberetur Spineam
coronā accepit in caput · vt a nobis
ſententiā auferat capitalem Fel ſu
ſcepit amarū · vt ſanaret hominis dul
cem guſtū Exſpoliatur vt parentuz
noſtrorū operiat nuditatez · In li
gno ſuſpenditur · vt ligni preuari
rationē tollat Tunc tiburcius fra
tri ſuo dixit · Miſerere mei · et per
duc me ad hominē dei · vt purifica
tionem accipiam Ductus igitur et
purificatus angelos dei ſepe vide
bat · et omnia que poſtulabat p
tinus obtinebat ¶ Valerianus er
go et tiburcius elemoſinis inſiſte
bant · et corpora ſanctorū quos al
machius prefectus occidebat · ſepul
ture tradebant Quos almachius
ad ſe vocans · cur pro ſuis ſceleri
bus dampnatos ſepelirent inqui
ſiuit Cui tyburcius Vtinam ſerui
illorū eſſemus quos dāpnatos ap
pellas Qui contempſerunt quod
videtur eſſe et non eſt · et inuene
runt illud quod videtur non eſſe
et eſt Cui prefectus Quidnam ē
illud? Et tiburcius Quod videtur
eſſe et non eſt · eſt omne quod in hoc
mundo eſt · quod hominē ad non
eſſe perducit · Quod vero non vi
detur eſſe et eſt · eſt vita iuſtoruz
et pena malorum · Cui prefectus ·
Non puto quod mente tua loquaris
Tunc iubet aſtare valerianū di
cens · Quoniam non eſt ſani capi
tis frater tuus · tu ergo ſaltem ſa
pienter poteris dare reſponſum
Conſtat vos plurimuz errare qui
gaudia reſpuitis · et omnia inimi
ca gaudijs affectatis · Tunc vale
rianus ſe vidiſſe ait glaciali tem
pore ocioſos iocantes · et operari
os agricolas deridentes · ſed eſti
uo tempore dum adueniſſent meſ
ſes et glorioſi fructus laborū · gauden
tibus illis qui putabantur vani fle
re ceperunt qui videbantur vrba
ni · Sic et nos nunc ſuſtinemus
ignominiam et laborem · in futuro
autem gloriam recipiemus · et eter
nam mercedem · Vos autem nūc
tranſitorium habetis gaudium ·
in futuro autē eternuz inuenietis
interitum Cui prefectus · Nos er
go inuictiſſimi principes eternuz
habebimus luctum · et vos perſo
ne viliſſime perpetuum poſſidebi
tis gaudium? Cui valerianus · Ho
munciones eſtis non principes ·
tempore veſtro nati · citius morituri
ri · et deo rationē plus omnibus red
dituri Dixit autē prefectus Quid
verborum circuitu immoramur ·
Offerte dijs libamina et illeſi ab
ſcedite · Sancti reſponderunt ·
Nos vero deo quotidie ſacrificiuz
exhibemus · Quibus prefectus ·
Quod eſt nomen eius · Cui vale
rianus · Nomen eius inuenire nō
poteris etiam ſi pennis volaueris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Cui prefectꝰ Ergo iupiter nomē
dei non eſt? Cui valerianus · No
men eſt homicide et ſtupratoris ·
Ad quem almachius · Ergo totꝰ
mundus errat. et tu cum fratre
tuo verum deum noviſti? Valeri
anus reſpondit · Nos ſoli non ſu
mus · ſed innumerabilis multitu
do hanc ſanitatē recepit ¶ Tra
duntur igitur ſancti in cuſtodiā
maximi Quibus ille ait O iuuētu
tis flos purpureus · o germanus
fraternitatis affectus · quō ad mortē
quaſi ad epulas feſtinatis Cui va
lerianus ait · Quod ſi crediturum
ſe promitteret · gloriam animarū
eorū poſt mortē videret Et maxi
mus Fulminibꝰ igneis cōſumar ·
ſi non illum ſolū deum confitear
quem adoratis ſi contingat quod
dicitis Tunc dixerunt · Impetra
a carnificibus huius diei inducias
et duc nos in domum tuam ⁊ fa
ciemus te purificari · Ipſe igitur
maximus et omnis familia ac v
niuerſi carnifices domino credide
runt · et a ſancto vrbano qui il
luc occulte venit baptiſma ſuſce
perunt · Igit̄ dum aurora finē da
ret cecilia exclamauit dicēs · Eya
milites criſti abicite opa tenebra
rum · et induimini arma lucis · ¶
Quarto igitur miliario ab vrbe
ſancti ad ſtatuam iouis ducunt̄ ·
et dum ſacrificare nollent parit̄
decollantur. quos cecilia cū ſcīs
colligens ſepeliuit · Tūc maximꝰ
cum iuramento aſſeruit ſe in ho
ra paſſionis eorum angelos vidiſ
ſe fulgentes. et animas eorū q̄ſi
virgines de thalamo exeuntes ·
quas in gremio ſuo in celum āge

li detulerunt · ¶ Almachius ve
ro audiens maximum criſtianū
effectum plumbatis tam diu cedi
fecit quouſq̄ ſpiritum excuſſit Cu
ius corpus ſācta cecilia iuxta va
lerianū et tiburcium ſepeliuit ·
Tunc almachius amborum facul
tates cepit inquirere · ⁊ ceciliam
tanq̄ valeriani coniugem fecit co
rā ſe aſtare · iuſſitq̄ vt ydolis im
molaret · aut ſententiam mortis
acciperet Cū autem ad hoc ab ap
paritoribꝫ vrgeretur. et illi vehe
menter flerent · eo q̄ puella tam
decora et nobilis vltro ſe morti
traderet · dixit ad eos · Hoc boni
iuuenes non eſt iuuentutem per
dere ſed mutare · dare lutum ⁊ ac
cipere aurum · dare vile habitacu
lum et accipere precioſum · dare
breuem angulū et accipere forū
perlucidū · Si quis pro nūmo ſoli
dos daret. nōne velocius feſtina
retis? Deus autem quod accepit
ſimplum · id reddet centuplum ·
Creditis hijs que dico Et illi Cre
dimus criſtum verum eſſe deum
qui talem poſſidet famulam · Vo
cato ergo vrbano epiſcopo qua
dringenti et amplius baptizati ſūt
Tūc almachius ſanctam ceciliam
ad ſe vocans ait · Cuius conditio
nis es? Et illa Ingenua ſum ⁊ no
bilis · Cui almachius · Ego te de
religione interrogo Et cecilia In
terrogatio tua ſtultū ſumit initiū ·
q̄ duas reſpōſiones vna putat i
q̄ſitiōe cōcludi Cui almachiꝰ · Vn̄
tibi tāta preſūptio reſpōdendi? Et
illa De cōſciētia bona. ⁊ fide n̄ ficta
Cui almachiꝰ Ignoras cuius po
teſtatis ſim Et illa Poteſtas vr̄a

eſt quaſi vter vēto repletus · quē
ſi acus pupugēit · oīs protinus ri
gor palleſcit · Et quicq̄d in ſe rigi
dū habē cernitur marcuatur · Cui
almachius Ab iniurijs incepiſti ·
et ī iniurijs perſeueras? Cecilia re
ſpondit Iniuria non dicitur · niſi
quod verbis fallentibus irrogat
Vnde aut iniuriaꝫ doce ſi falſe lo
cuta ſum · aut teipſum corripe ca
lumpniā inferentē Sed nos ſcien
tes ſanctuꝫ dei nomē omnino ne
gare non poſſumꝰ Melius eſt em̄
feliciter mori ꝙ̄ infeliciter viuere
Cui almachius Vt quid cum tan
ta ſuperbia loqueris? Et illa · Non
eſt ſuperbia ſed conſtantia · Alma
chius dixit · Infelix ignoras quia
viuificandi et mortificandi michi
tradita eſt poteſtas? Et illa · Con
tra vēitatē publicā probo te nūc
eſſe mētitū · Vitā em̄ viuentibus
tollere potes · mortuis auteꝫ dare
non potes Es igitus miniſter · nō
vite ſed mortis Cui almachiꝰ Iaꝫ
depone amentiā et ſacrifica dijs ·
Cui cecilia Neſcio vbi oculos ami
ſeris · naꝫ quos tu deos dicis · oēs
nos ſaxa eſſe videmus · Mitte igi
tur manū et tangendo diſce · quia
oculis videre non potes · Tūc ira
tus almachius iuſſit eā ad domū
ſuā adduci · ibi quoqꝫ tota nocte
et die iuſſit eā in bullienti balneo
cōcremari · Que quaſi in loco fri
gido manſit · nec modicum ſaltē
ſudoris perſenſit · Quod audiens
almachiꝰ iuſſit eā in ipſo balneo
decollari · Quā ſpiculator tribus
ictibus in collo percuſſit · ſed tam̄
caput eius amputare uon potuit
Et quia decretum erat ne quartā

percuſſionem decollandus acciperet · eam ſemineceꝫ cruentus car
nifex dereliquit Per triduum au
tem ſuperuiuens · omnia que ha
bebat pauperibus tribuit · et om
nes quos ad fidem conuerterat ·
vrbano epiſcopo commēdauit di
cens · Triduanas michi inducias
poſtulaui · vt hos tue beatitudini
commendarem · et hanc domuꝫ
meam in eccleſiam conſecrares ·
Sanctus autem vrbanus corpus
eius inter epiſcopos ſepeliuit · et
domū ſuam vt rogauerat in eccle
ſiam conſecrauit · Paſſa eſt auteꝫ
circa annos domini · ccxxiij · tem
pore alexandri imperatoris

De nomine

CLemēs dictus eſt a cleos
quod eſt gloria · et mens
quaſi glorioſa mēs Habu
it em̄ mentem glorioſam · ſcilicet
purgatam ab omni ſorde · ornatā
omni virtute · et decorataꝫ nunc
omni felicitate · Vel dicitur a cle
mētia · quia clemens et miſericors
valde fuit Vel ſicut dicitur in glo
ſario · clemens idem eſt quod iu
ſtus · dulcis · maturꝰ · pius · Iuſtꝰ
in actione · dulcis in ſermone · ma
turus in conuerſatiōe · pius ī intē
tione Eius vitam ipſe in ſuo itine
rario inſeruit · Maxime vſqꝫ ad il
lum locum ī quo qualiter beato
petro ī pontificatu ſucceſſit oſten
ditur · Cetera ex eius geſtis que
cōmuniter habentur ſumuntur ·

De ſancto clemente epiſcopo
Hiſtoria · clxij ·

CLemens epiſcopꝰ ex no
bili romanoruꝫ proſapia
ortus ē Pater fauſtinianꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

mater vero eius matidiana nūcu
pata eſt. Habuitqȝ duos fratres
quorū vnus fauſtinus alter fau
ſtus dicebatur· Ipſe autē clemēs
ſtudio litterarū ſe cōtulit et ſum
mum philoſophie apicē apprehē
dit Deſiderabat autē vehementer
et ſtudio querebat · qualiter ſibi
anime immortalitas ꝑſuaderi poſ
ſet· ¶ Demqȝ cum barnabas ro
mam veniſſet et fidem criſti pre
dicaret· philoſophi eū tanquā in
ſanum et amentem deridebāt Cle
mens vero a barnaba inſtructus
fidem recepit et in iudeam ad pe
trum poſtmodū properauit Quē
ille de fide criſti plenius inſtruxit
et anime immortalitatem euiden
ter docuit· ¶ Poſt hoc aūt cum
petrus romam veniſſȝ· et ſuā paſſi
onem iminnere videret clemētē
poſt ſe epiſcopum ordinauit Qui
ita morum ornamento pollebat ·
vt iudeis et gentilibus et omnibȝ
criſtianis populis complaceret ·
Singularum inopes regionū no
minatim ſcriptos habebat · et
quos baptiſmi ſanctificatione mū
dauerat non ſinebat publice fieri
mendicitati ſubiectos · Cū itaqȝ
domitillam virginē neptē domi
ciani imperatoris ſacro velamie
cōſecraſſȝ· et theodorā vxorē ſiſin
nij amici īpatoris ad fidē ɔuertiſ
ſet· et ī caſtitatis ꝓpoſito manē p
mitterꝫ ſiſinniꝰ zelo ductꝰ ecciā
pꝰ vxorē ſuā occulte īt rauit· ſcire
volēs ꝓpt qđ illa ſic ecciā freque
taret Ac vbi a ſcō clemēte oratio
fuſa ē et a ꝑplo rn̄ſū ē amē ſiſinniꝰ
ꝑemitꝰ cecꝰ et ſurdꝰ effectꝰ ē Qui
ſtatim pueris ſuis dixit· Cito me

tollite et foras eicite Pueri aūt p
totā ecciam eū girabāt ſed ad ia
nuas peruenire nō poterāt Pꝰmo
dū aūt q̄dnā hoc eēt eos interroga
uit Qui dixerūt dn̄s noſter dum
vult vidē et audire q̄ nō licet· cecꝰ
et ſurdꝰ factꝰ ē Tūc illa ſe ī ora
tiōe dedit dep̄cās vt vir ſuus inde ex
ire poſſȝ Et poſt orationē dixit pu
eris Ite mō et educite dn̄m vr̄m
ad domū Cūqȝ abiſſet theodora
ſcō clemēti q̄d acciderit indicauit
Tūc clemens rogatu theodore ad
eū venit et ipſū inuenit aptis ocu
lis nil vidētē et nichil ꝑemitꝰ audi
ētē Cūqȝ clemēs ꝓ eo oraſſet et il
le auditū et lumē recepiſſet· vidēs
clemētē iuxta cōiugē ſuā ſtātem
amēs efficit et ſe illuſum magicis
artibꝰ ſuſpicat Precepitqȝ ſeruis
ſuis vt tenerent clementē dicens
Vt ingrederetur ad vxorem meā
me magicis artibꝰ excecauit Pre
cepitqȝ miniſtris vt clemētem li
garēt et ligatum traherent At il
li ligantes colūpnas iacentes et
ſaxa putabat ſicut etiā ſiſinnio vi
debat q̄ ſcm̄ clemētē cū ſuis cleri
cis traherent et ligarēt Tunc clē
mens ſiſinnio apt· Quia ſaxa de
os dicis· ſaxa trahere meruiſti Il
le autem eum vere ligatū eſtimās
ait Ego te interfici faciā Clemēs
autem inde abſcedens theodoram
rogauit ne ab oratiōe ceſſaret do
nec virū ſuū dn̄s viſitaret ¶ Orā
ti ergo theodore· petrꝰ apoſtolus
apparuit dicēs Per te vir tuꝰ ſal
uabit· vt impleatur qđ dixit frat
meꝰ paulꝰ Saluabitur vir infide
lis p mulierem fidelem ·Et hoc di
cens abſceſſit· Statimqȝ ſiſinnius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vxorem ad ſe vocauit. obſecrans
vt pro ſe oraret. et ſanctum cle
mentem ad ſe vocaret. Qui cum
veniſſet ipſum in fide inſtruxit. et
eum cum trecentis tredecim de domo
ſua baptizauit. Per hunc autem
ſiſinnium multi nobiles et amici
nerue imperatoris domino credi
derunt. Tunc comes ſacrorum pe
cuniam multis dedit. et contra ſan
ctum clementem ſeditionem max
imam excitauit Tunc mamertin9
vrbis prefectus populi ſeditionem
non ferens. ad ſe clementem ad
duci fecit Quem cum redargueret
et ad ſe inclinare temptaret. ille
ait. Optarem te ad rationē acce
dere Nā ſi canes multi contra nos
latrauerint. et morſibus attrecta
uerint. nunquid nobis hoc poſſūt
auferre quod nos ſumus rationabi
les. et ipſi ſunt irrationabiles ca
nes? Seditio autem ab imperitis
exorta oſtēdit ſe nichil habere cer
tum vel verum Tunc mamertin9
de eo traiano imperatori ſcribēs
reſponſum accepit quod aut ſacrifi
caret. aut trans ponticum mare
ī heremo que adiacet ciuitati car
ſone ipſum in exilium mitteret.
Tunc prefectus cum lacrimis cle
menti ait Deus tuus quem pure
colis. ipſe te adiuuet Prefectus
autem ei nauem tribuit. et omnia
neceſſaria miniſtrauit Multi autē
clerici et layci eum in exilium ſūt
ſecuti. Profect9 autē in inſulā in
uenit ibi pluſquam duo milia xpiano
rum ibidem iam diu ad ſecāda
marmora dāpnatorū Qui ſcm̄ cle
mentem videntes. ſtatim in fletū
et lacrimas prorupuerunt. Quos

ille conſolans ait Non meis meri
tis ad vos me miſit dn̄s veſtre co
rone participem me fieri. Et cum
ab eis didiciſſet quod a ſexto miliario
aquam ſuis humeris deportarent.
dixit eis. Oremus oēs dn̄m ihesū
criſtum vt confeſſoribus ſuis fon
tem ī loco iſto ac venas aperiat.
et qui percuſſit petram in deſerto
ſina. et fluxerunt aque in habun
dantia. ipſe nobis laticem affluen
tem impartiatur. vt de eius bene
ficijs gratulemur Cumque oratiōe
facta hinc inde circumſpiceret. vi
dit agnum ſtātem qui pede dextro
erecto quaſi locum epiſcopo oſtē
debat Et intelligens dn̄m ihesum
eſſe quem ſolus ipſe videbat per
rexit ad locum et dixit. In noīe
patris et filij et ſpiritus ſancti. in
iſto loco percutite. Sed cum null9
in ipſo loco in quo agn9 ſteterat
cōtingeret. ipſe accepto breui ſar
culo leui ictu locū ſub pede agni p
cuſſit. et ſtatim maximus fons e
rupit. et in flumen creuit. Tunc
vniuerſis gaudentibus ſanct9 cle
mens ait Fluminis impetus letifi
cat ciuitatē dei. Ad hanc famam
multi confluxerunt. et vna die quin
genti et amplius ab eo baptiſma
ſuſceperūt. et ydolorū templa de
ſtruentes per totā prouinciam in
tra vnū annū ſeptuaginta quinque
eccias edificauerūt ¶ Poſt tres
annos trayan9 imperator hoc au
diēs. quēdā ducē illuc miſit. Qui
cū oēs libēter mori cōſpiceret mul
titudi cēſſit. et ſolū clemētē ligata
ad collū ei9 anchora ī mari pcipita
uit dicēs Iā nō poterūt ipm p deo
colē Stante aūt oī multitudie ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

litꝰ̃s maris cornelius et phebus
diſcipuli eius · omneſqꝫ oraᷓc cepe
runt · vt dn̄s corpꝰ ſui martiris e
is monſtraret · Statimqꝫ mari ꝑ
tria miliaria recedente · oēs ꝑ ſic
cū ingreſſi inuenerūt ad modum
templi marmorei habitaculū a deo
paratū · ⁊ ibi in archa corpꝰ ſci
clementis et anchoram iuxta euꝫ
Reuelatum eſt autem diſcipulis
eiꝰ ne inde tollerent corpus eius ·
Omni autē āno tpe paſſionis ſue
per ſeptē dies ad tria miliaria ma
re recedit · et ſiccū iter aduenienti
bus tribuit. ¶ In vna autem ſo
lemnitatuꝫ mulier quedā cū filio
ſuo paruulo ad locum acceſſit · Cō
pletis autē feſtiuitatis ſolemnijs
cum mulier obdormiret · ſonus in
undantium aquaꝝ ſubito factus
eſt · Mulier autē territa · et filij
ſui oblita cum reliqua multitudi
ne ad ripam aufugit Que poſtmo
dum filij ſui memor cum eiulatu
maximo flebat · et vſqꝫ ad celum
lamentabiles voces dabat. Ac ꝑ
litora clamans ⁊ eiulans diſcurre
bat · ſi forte filij corpꝰ a mari lito
ribus eiectū videret · Sed cum in
ea ſpes omnis deficeret ad domū
redijt · et totū illū annū in fletu ⁊
merore duxit · Poſt annū igitur
aperto mari oēs anticipās ad locū
cicita venit. ſi forte de filio aliqd
veſtigiū inuenire poſſet · Cum er
go ante tumulū ſancti clementis
ſe in oratione dediſſꝫ · ſurgēs vidit
infantē in loco in quo eū relique
rat dormientem · Eſtimās autem
eū eſſe defunctū acceſſit ꝓpius q̄ſi
corpus collectura exanime · Sꝫ cū
eū dormiētē cognouiſſꝫ · excitatū

velociter expectantibus populis
incolumē in vlnis leuauit · et vbi
nam per illū annuꝫ fuerit requiſi
uit. Ille autē ſe neſcire rn̄dit ſi ā
nus integer preterierat · ſed tan
tū vnꝰ noctis ſpacio ſe ſuauiter
dormiſſe putabat · ¶ Ambroſi
us in ꝑfatione ſic ait. Cū iniquiſſi
mus perſecutor beatum clementē
penis affligere cogeret · nō ei tor
mentū intulit ſed triumphum · Ia
ctatur ergo martir in fluctibꝰ vt
mergeretur · ⁊ ex hoc peruenit ad
premium · vnde petrꝰ magiſter e
ius peruenit ad celū Amboꝝ ergo
in fluctibus xp̄s approbās mētes
clementem ad palmā victorie de
profūdo reuocat · petꝝ ad celeſtia
regna in eodē elemēto ne merge
retur eleuat · ¶ Refert leo oſtien
ſis ep̄s · qꝛ tempore quo michael
imperator nerue rome regebat ī
perium · ſacerdos quidam nomīe
philoſophus cum terſonam perue
niſſet · et de hijs que narrantur ī
hiſtoria clementis habitatores int
rogaſſet · qꝛ aduene potius q̄ͫ in
digene erāt ſe neſcie profeſſi ſūt ·
ſiquidē miraculum marini receſſꝰ
ob culpam inhabitantiū iam diu
ceſſauerat · ⁊ ob incurſum barba
rorum templum deſtructū fuerat
et archa cum corpore marinis flu
ctibus obruta · Sup quo miratus
phūs · et accedēs ad ciuitatūculaꝫ
noīe georgiā · cū ep̄o et clero ⁊ po
pulo acceſſit ad querendū ſacras
reliquias ad inſulā in q̄ eſtimabāt
eē corpꝰ martiris · vbi cum ymnis
et orōnibꝰ fodiētes diuina reuelati
one inuenerūt corpꝰ ⁊ anchoram
cum qua fuerat in mare ꝓiectum

et deportauerunt terſonam Deī
de predictus philoſophus cuꝫ cor
pore ſancti clementis romam adi
it · et multis oſtenſis miraculis in
ecclesia que nūc dicitur ſancti cle
mētis honorifice corp⁹ collocatū fuit

De ſancto criſogono ·
Hyſtoria · clxiij ·

Criſogonus iuſſu dyocle
ciani in carcerem recludit
vbi ſācte anaſtaſie alimo
nijs fouebatur Cum ergo anaſta
ſiam vir eius in artiſſima cuſtodia
poſuiſſet · criſogono qui eam eru
dierat talia ſcripta direxit · Sane
cto cōfeſſori xpi criſogono anaſta
ſia · Sacrilegi iugum mariti ſuſce
pi · cuius deo miſerante thorū mē
tita infirmitate declinans · die no
ctuqꝫ domini noſtri ihesu chriſti ā
plector veſtigia · Cuꝫ iſte patrimo
nium meum ex quo illuſtratur cū
indignatione at turpibus ydola
ſs exhauriat · me quoqꝫ velut ma
gam atqꝫ ſacrilegam cuſtodie taꝫ
grauiſſime mancipauit · vt me vi
tam temporaleꝫ amittere ſuſpice
ret · Nichil enim ſupereſt niſi vt a
miſſo ſpiritu morti ſuccumbaꝫ · In
qua morte licet glorier · tamē mea
mēs multū conterit · qa opes mee
quas deo denouerā a turpib⁹ cō
ſumunt · Vale vir dei et memēto
mei · Cui criſogonus ſic reſpōdit
Vide ne turberis i hoc qꝫ pie viuē
ti tibi inferant aduerſa Nō eni de
ciperis ſed pbaris · Cito ad te pla
citum tps cōuertetur · et qſi p⁹
noctis tenebras floriduꝫ dei lumē
aſpicies · atqꝫ poſt glaciei frig⁹ au
rea tibi tpa et ſerena ſuccedēt Va
le in dn̄o et ora p me · ¶ Deni
qꝫ cū beata anaſtaſia ſic i cuſtodi
a artaret · et vix ei panis quadrās
daret · eſtimās ſe morituram ſcō
criſogono epiſtolaꝫ in hec verba
ſcripſit · Cōfeſſori criſti criſogono
anaſtaſia · Finis venit corpis me
mento mei vt egrediētē meā ani
mā ipē ſuſcipiat pro cuius amore
iſta ſuſtineo · que ex ore hui⁹ vetu
le recognoueris · Cui ille reſcpſit
Semp eſt vt lumen tn̄bre antece
dāt · ſic etiā poſt infirmitatē ſal⁹ re
uertit et vita p⁹ mortē pmittit
Vno fine cōcludūt aduerſa hui⁹
mūdi et pſpera · ne vel triſtib⁹ de
ſpatio vel letis elatio dn̄et · Vnuꝫ
mare ē in quo nauicule corpis no
ſtri veliſicāt · et ſub vno corpis gu
bernatore anime nr̄e nautico ſugū
tur officio · Quorūdā ergo naues
fortiſſimis carinarū nexib⁹ ſolida
te crebros equoris ɔcitatos fluct⁹
illeſe ptereūt · Quorūdā vero fra
gil' iūctura lignoꝝ · et in tranqllo
vicinū morti ɔficiūt curſū Tu aūt
o xpi famula crucis tropheuꝫ to
ta mēte cōſtringe · et teipām pre
para ad opus dei · ¶ Igit dyo
cleclanus aqlegie pñbus poſitus
ceteros xpianos occidēs ſanctum
criſogonū ſibi preſentari iuſſit Cui
cū diceret · accipe ptātē pfecture
tue et conſulatum generis tui et
ſacrifica dijs · reſpondit criſogo
nus Vnū deū in celo adoro et dig
nitates tuas qſi lutum cōtēpno ·
Data ergo ſup eū ſentētia ad quē
dā locū ducit et ibidē ptinus decol
lat Cui⁹ corp⁹ ſanctū cū capite ſā
ct⁹ zelus preſbiter ſepeliuit ·

De nomine ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Atherina dicitur a catha
q̄d eſt vniuerſum ⁊ ruina
quaſi vniuerſalis ruina.
Omne em̄ edificiū dyaboli in ea v
niuerſaliter corruit. Nam in ea
ruit edificium ſuperbie per humi
litatem quam in ſe habuit. carna
lis concupiſcentie per virginitatē
quam ſeruauit. cupiditatis mūda
ne. quia om̄ia mundana deſpexit
Vel katherina q̄ſi cathenula. Ip
ſa em̄ ſibi per bona opera quandā
cathenā fecit per quā vſq̧ ad celū
aſcendit. Que quidem cathena ſi
ue ſcala quatuor gradus habet.
qui ſunt innocentia operis. mūdi
cia cordis. deſpectio vanitatis. lo
cutio veritatis. Quos propheta p
ordinem ponit. Quis aſcendet in
montem dn̄i. aut quis ſtabit in lo
co ſancto eius. Innocēs manib⁹
et mundo corde qui non accepit
in vano animā ſuam nec iurauit
in dolo ⁊c̄. Qualiter iſta quatuor
in beata katherina fuerūt patz ex
legenda ſua.

De ſancta katherina. Hi
ſtoria centeſima ſexageſimaquar
ta.

Atherina coſti regis filia
omnū liberaliū artiū ſtu
dijs erudita fuit. Cū aūt
maxentius imperator oēs tā diui
tes q̄ꝫ pauperes ad alexandriam
conuocaſſz vt ydolis immolarēt.
et xp̄ianos immolare nolētes pu
niret. Katherina cum eſſet anno
rū decē et octo. et in palacio diui
tijs et purpuris pleno ſola remā
ſiſſet. audiēs aīaliū diuerſoꝝ mu
gitus et cantantiū plauſus. miſſo
illuc nuncio inquiri fecit quid hoc
eſſet. Qd cū didiciſſz. aſſumptis
aliquibus de palacio ſigno crucis
ſe muniens illuc acceſſit. ibiq̧ mlt
tos xp̄ianos metu mortis ad ſa
crificia duci conſpexit. Que vehe
mēti dolore cordis ſauciata. ad im
peratorem ſe audacter ingeſſit ⁊
ſic ait. Salutationem tibi proferr
re et ordis dignitas et ratiōis via
monebat. ſi creatorē celi agnoſce
res et a dijs animum reuocares.
Stanſq̧ ante ianuaꝫ templi p va
rias concluſiones ſilogiſmoꝝ alle
gorice et methanomice. diſerte ⁊
miſtice multa cum ceſare diſputa
bat. Deinde rediēs ad ꝯmune col
loquiū dixit. Hec tibi tanq̄ꝫ ſapiē
ti ꝑferre curaui. Nūc autē quare
incaſſum congregaſti hanc multi
tudinē ad colendā ſtulticiā ydolo
rū⁹ Miraris hoc templū manu ar
tificū operatū. Miraris ornamen
ta precioſa que velut puluis ante
venti erunt faciem. Mirare poti⁹
celū et terrā. mare et omnia que
in eis ſunt. Mirare ornamenta ce
loꝝ ſolē videlicꝫ lunam et ſtellas.
Mirare famulatum eoꝝ qualit̄ a
mūdi inicio vſq̧ ad fineꝫ nocte ac
die currunt ad occidentē et redeūt
ad orientem et nunq̄ꝫ fatigantur
Et cū hec aīaduerteris. īterroga
et diſce q̄s ſit eoꝝ creator. Cum
aūt ipſū ipſo donāte intellexeris
nec ſimilē illi inuenire valueris.
ipſū adora. ipſū glorifica. Ipē em̄
eſt deus deoꝝ ⁊ dn̄s dn̄antiū. Cū
q̧ de filij incarnatione ſapienter
plurima diſputaſſet. ſtupefactus
ceſar nō valuit ad hoc rn̄dere. Tā
dem ad ſe reuerſus dixit ad eam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Sine o mulier · ſine nos ſinire
ſacrificium et poſt hoc tibi reſpon
ſa reddemus . Precepit ergo eaʒ
ad palatium duci et cum omni di
ligentia cuſtodiri · admirans nimi
am eius prudentiam et corporis
pulchritudinem · Erat enim ſpeci
oſa valde · et īcredibili pulchritu
dine oīm oculis ammirabilis vide
batur Veniens igitur ceſar ad pa
latium dixit katherine Audiuim⁹
tuam eloquentiam ⁊ mirati ſum⁹
tuam prudentiam · Sed in deorum
ſacrificiis occupati · omnia plene
intelligere nequiuimus · Nūc au
tem ab initio progeniem tuā req̄
rimus · Et ſcā ad hec Scriptū ē eſt
Nec te collaudes · nec te culpaue
ris ipſe. Hoc faciunt ſtulti quos
gl̄a vexat manis · Cōfiteor tn̄ me
am ꝓgeniem · nō tumore iactan
tie · ſed humilitatis amore Ego em̄
ſū katherina coſti regis filia Que
q̄uis in purpura ſim nata · ⁊ libe
ralib⁹ diſciplinis nō mediocriter
inſtructa · hec tn̄ oīa cōtēpſi · ⁊ ad
dominū ihēſū ꝯfugi · Dii aūt quos
colis nec te nec alios iuuare pñt
O igit̄ infelices talium numinum
cultores · a quib⁹ aduocata in ne
ceſſitate nō aſſunt · in tribulatiōe
non ſuccurrunt · in periculis non
defendūt · Cui rex · Si ita eſt vt aſ
ſeris ergo totus mundus errat ·
et tu ſola verum dicis · cum tamē
omne verbum non cōfirmetur ni
ſi in ore duorum vel trium · Si an
gel⁹ eſſes . ſi celica virtus . adhuc
tibi credere nemo deberet Quāto
minus cum femina fragilis eſſe ꝓ
baris? Cui illa · Ne obſecro ceſar
a furore tuo te vinci permittas .

In ſapientis animo non ſtet tur
batio dira · Sic namq3 poeta ait ·
Tu ſi animo te rexeris rex es · ſi
corpore ſeruus · Et rex · Vt video
peſtifera calliditate nos illaqueaē
diſponis · dum me per exempla
philoſophorū pertrahere niteris
Videns autem ceſar q̄ eius ſapiē
tie obuiare non poſſet . mandauit
occulte per litteras vt omnes ḡ
matici et rethores ad pretorium
alexandrie feſtinanter venirent ·
immenſa munera recepturi ſi con
tionatricem virgineʒ ſuis aſſertiō
nibus ſuperarent . Adducti ergo
ſunt de diuerſis prouinciis quinq̄
ginta oratores qui omnes morta
les in omni mundana ſapiētia ex
cellebant · Quibus interrogan
tibus cur tam remotis ꝑtibus euo
cati fuiſſent · reſpondit ceſar · Eſt
apud nos puella ſenſu ⁊ prudenti
a incōpabilis . que omnes ſapien
tes confutat · et deos noſtros de
mones eſſe affirmat · Quam ſi ſu
paueritis · cum honore magno ad
propria redibitis · Ad hoc vnus
indignat⁹ ſtomachāti voce reſpō
dit · O magnum imperatoris cōſi
lium · qui ob vnius puelle conflic
tum ſapientes mundi de remotis
partibus aduocauit · cū vnus ex
nr̄is cliētiaſ eā poterat leuiſſime
ꝯfutare · Et rex · Potētiā q̄deʒ ha
beo vi ad ſacrificādū eā ꝯpellere ·
ſ melı⁹ iudicaui vt a vr̄is argum̄
tis perit⁹ ꝯfutet̄ Cui illi dixerūt ·
Adducat̄ coram nob̄ puella vt ſua
temeritate ꝯuicta . nūq̄ ſe ſapiētes
vidiſſe agnoſcat · Sʒ cū v̓go certa
mē qᵈ ſibi iminebat didiciſſ; · to
tā ſe dn̄o ꝯmēdauit Et ecce āgel⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dñinim aſtitit · et vt conſtantes
ſtaret ammonuit · aſſerens q̄ nō
ſolum ab illis vinci non poterit ·
ſed inſuper illa ipſos cōuerſos ad
palmā martirij d̄ſtinabit · ¶ Cū
ergo coram oratorib⁹ adducta fu
iſſ; dixit imperatori · Quali iudicio
contra vnam puellam quinqua
ginta oratores oppoins · quos et
pro victoria remunerandos pmit
tis. et me ſine ſpe mercedis pug
nare compellis? Erit tamen mihi
merces dñs ihēſus xp̄s qui ē ſpes
et corona pro ſe certantium · Ve
rum cum oratores deū fieri homi
nem aut pati impoſſibile dicerēt ·
virgo etiā hoc a gentilibus predi
ctum eſſe oſtēdit · Nā plato aſtru
it deum certum rotundum et decur
tatū. Sibilla quoq; ſic ait · Felix il
le deus qui ligno pendit ab alto ·
Cum igitur virgo cum oratorib⁹
ſapientiſſime diſputaret · et eos
apertis rationibus cōfutaret · ob
ſtupefacti illi et quid dicerent nō
inuenientes · muti penitus ſūt effe
cti · Tunc imperator nimio cōtra
eos furore repletus increpare e
os cepit · cur ab vna puella tā tur
piter ſe vinci permitterent · Tūc
vnus magiſter aliorum ſic ait No
ueris imperator q̄ null⁹ vnq̄ āte
nos ſtare potuit quin continuo
vinceretur Iſta autem puella i q̄
ſpiritus dei loquitur ſic nos in ad
mirationem conuertit · vt contra
xp̄m aliquid dicere aut omnino
neſciamus · aut penitus formide⁹
Vñ imperator cōſtant̄ fatemur · q̄
niſi pbabiliorē ſententiā; de hijs
quos vſq; modo coluim⁹ protule
ris · ecce oēs ad xp̄m cōuertimur

Audiens hec tirann⁹ nimio furore
ſuccenſus · omnes in medio ciuita
tis cremari iuſſit. At virgo ipſos
cōfortans ad martiriū conſtantes
effecit · et de fide diligenter inſtru
xit Et cū dolerēt q̄ ſine baptiſma
te diſcederēt v̄go rñdit · Ne time
atis quia effuſio veſtri ſanguinis
vobis baptiſmus reputabitur et
corona · Cū ergo ſigno crucis mu
niti fuiſſent · et flāmis fuiſſēt inie
cti · ita animas dño reddiderūt ·
vt nec capilli nec veſtimēta eorū
ab igne ī aliquo lederentur · Cū
aūt a xpianis fuiſſent ſepulti · tirā
nus virgī loquit̄ dicēs · O virgo
generoſa iuuentuti tue conſule et
poſt reginā in palacio meo ſecun
da vocaberis · et imagine tua in
medio ciuitatis fabricata · a cun
ctis velut dea adoraberis Cui vir
go · Deſine talia dicere que ſcelus
ſūt etiā cogitare. Ego me ſponſā
xp̄o tradidi. ille gloria mea · ille a
mor meus · ille dulcedo et dilectio
mea Ab eius amore nec blandimē
ta nec tormēta poterūt me reuo
care · Tunc ille furore repletus iuſ
ſit eā veſtibus ſpoliatā; ſcorpioni
bus cedi · et ceſā in obſcurū carce
rē trudi · ibiq; diebus duodecim
fame cruciari · Rege aūt pro qui
buſdā cauſis inſtantibus extra re
gionis cōfinia procedēte · regina
nimio eius amore ſuccēſa cū prin
cipe militū noīe porphirio media
nocte ad carcerē v̄gis properauit
Quo cū regina introiſſ; · vidit car
cerē ineſtimabili claritate fulgen
tē · et āgelos plagas virgis perū
gentes · Incipiēs quoq; v̄go eter
na eis gaudia p̄dicauit · et ad fidē

cõuertens · martiriũ coronam ei
dem predixit · Sicqꝫ vſqꝫ ad medi
ã noctem ſermonẽ protraxerũt
Que cum omnia porphirius audi
uiſſet ad pedes virginis procidit
et cum ducentis militibus fidẽ re
cepit · ¶ Quia vero per duode
cim dies ſine cibo tyrannus eã eẽ
iuſſerat · xp̄c per hos dies miſſa de
celo candida columba celeſti eam
cibo refouebat. ¶ Deinde dñs
cum multitudine angelorum ⁊ vir
ginum eidem apparuit dicens · Ag
noſce filia creatorem tuũ pro cu
ius nomine laborioſum ſubiſti cõ
flictum · Conſtans eſto · quia tecũ
ſum Rediens igitur imperator eã
ſibi preſentari iuſſit Et videns eã
ſplendidiorem quã tanto ieiuni
o eſtimabat afflictam · putauit ꝙ
aliquis eam in carcere ſuſtẽtaſſꝫ ·
et furore repletꝰ cuſtodes torquẽ
re cepit · Illa vero ayt · Ego cibũ
ab homine nõ accepi · ſed xp̄c me
per ſuum angelũ enutriuit · Cui
imperator Recondere quod mo
neo in corde tuo et noli dubiis re
ſpondere ſermonibus · Non te q̃ſi
famulã poſſidere cupimus · ſed re
gina potens et electa decore ĩ reg
no meo triumphabis · Cui virgo
Attende et tu obſecro ⁊ iudicii ex
amine iudica · ſactiõe decerne · quẽ
magis eligere debeo. aut potentẽ
eternum glorioſum et decorum ·
vel infirmum mortalẽ ignobilẽ
et deformẽ · Tunc imperator idig
natus ayt · E duobus vnum tibi e
lige · aut ſacrifica diis vt viuas ã
exquiſita tormẽta ſubi vt pereas
Et illa. Quecũqꝫ tormenta potes
cogitare ne differas · q: carnẽ ⁊ ſã
guinẽ xp̄o offerre deſidero · ſicut
ipſe pro me ſemetipſum obtulit ·
Ipſe enim deus meus · amator me
us · paſtor et ſponſus vnicus me
us · ¶ Tunc quidam prefectꝰ
furenti regi ſuaſit vt infra tridu
um quatuor rotas ſerris ferreis ⁊
clauis acutiſſimis circumſeptas p̄
pararet · vt tã terribile tormẽtũ
virginẽ diſſecaret · ⁊ ceteros xp̄i
anos tam dure mortis exemplum
terreret · Ordinatum quoqꝫ ẽ vt
due vno ordine voluerent · ⁊ due
alie econtrario impetu agerent ·
vt ille deorſum lacerando contra
herent · ille repugnantes ſurſũ de
uorando impellerent Tunc virgo
beata dominũ exorauit vt ad lau
dem ſui nominis ⁊ conuerſationẽ
populi circũſtantis ipã machinã
diſſiparet · Et ecce angelus domi
ni cum tanto ĩpetu molã illã diuel
lendo concuſſit ꝙ q̃tuor milia gẽtili
um ĩteremit · Regina autẽ que de
ſuper hoc aſpiciebat et vſqꝫ tunc
ſe celauerat · ſtatĩ deſcẽdẽs impera
torem de tãta ſeuicia duriꝰ incre
pauit · Rex autẽ furore repletꝰ cũ
regina ſacrificare cõtempneret ·
iuſſit eã extractis prius mamil
lis decollari · Que cũ ad martiriũ du
ceret̃ katherinã rogauit vt ꝓ ſe
dñm p̄caret̃ · Que r̃ndit · Ne time
as deo dilecta rĕgina · q: tibi hodie
ꝓ trãſitorio regno commutabit̃ eter
nũ · et ꝓ mortali ſponſo tibi ĩmor̃
lem acquires · Tũc illa cõſtãs effec
ta tortores hortabatur ne quod
iuſſi fuerãt facere morarent̃ · Mi
niſtri ergo extra citatẽ eã ducen
tes · ferreis haſtilibꝰ mamillas eiꝰ
euellũt · ⁊ pꝰ modũ caput p̄cidũt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Cuius corpus porphirius rapiēs
ſepeliuit Sequenti die cum de cor
pore regine queſtio fieret· ac mul
tos ex hoc ad ſupplicīu protrahi ti
rannus iuberet· porphirius pro
rumpens in medium exclamauit
Ego ſum qui xpī famulā ſepeliui
et fidē xpī recepi· Tunc maxenti
us amens effectus· rugitū terribi
lem emittens exclamauit· O me
miſerū et miſerandum· Ecce por
phirius qui erat vnicus aīe mee
cuſtos et totius laboris ſolatiū de
ceptus eſt· Qd cum ſuis cōmilito
nibus referret illi reſponderūt ·
Et nos xpiani ſumus· et morteꝫ
ſubire parati ſumus. Tunc ceſar
furore ebrius precepit omnes cū
porphirio decollari· et corpora eo
rū canibus dimitti· Deinde beatā
katherinā aduocans ait· Quāuis
reginam arte magica mori feceris
ſi tamē reſipueris prima in palacio
meo eris· Hodie igitur aut dijs
ſacrificia offer· aut caput tuum a
mittes· Cui illa· Fac quecunqꝫ a
nimo concepiſti. paratā nāqꝫ me
videbis ad oīa ſuſtinēda Data igi
tur ſuper eam ſententia decollari
iubetur. Que cū ad paſſionis ſue
locum educta fuiſſet· erectis in ce
lum oculis orauit dicens· O ſpes
et ſalus credentiuꝫ· o decus et glo
ria virginū ihesu xp̄e rex bone ob
ſecro te· vt quicūqꝫ paſſioīs mee
memoriam egerit. ſeu in exitu a
nime· vel in quacunqꝫ neceſſitate
me inuocauerit· tue propiciatioīs
conſequatur effectū· Factaqꝫ eſt
ad eā vox dicēs· Veni dilecta mea·
ſpecioſa mea. ecce tibi ianua celi
eſt aperta· Nam et hijs qui paſſi
onem tuam celebrauerint· opta
ta preſidia promitto de celis· De
niqꝫ cum decollata fuiſſet de eius
corpore pro ſanguine lac emana
uit· Angeli autem corpus eius ac
cipientes, ab illo loco ad mōtem
ſynay itinē dierum vigīti deduxe
rūt· et ibi honorifice ſepelierunt·
Ex cuius oſſibus indeſinēter ema
nat oleum quod cunctorum debi
liū membra ſanat· Paſſa eſt aūt
circa annos dn̄i trecētos· ¶ Qua
~~liter autem maxentiꝰ pro hoc ſce~~
~~lere et alijs que commiſit punitꝰ~~
z. ~~fuerit in hiſtoria de inuentione cru~~
~~cis habetur~~· ¶ Notandum ꝙ bea
ta katherina admirabilis apparet
in quinqꝫ· Primo in ſapiētia· Se
cundo in eloquentia· Tercio ī cō
ſtantia Quarto in mundicia caſti
tatis. Quinto in priuilegio digni
tatis· Primo ergo ammirabilis
apparet in ſapiētia· In ipſa enim
fuit omnis ſpecies philoſophie·
Philoſophia enī diuidit̄ in theori
cā· practicam· et logicā· Theori
ca diuidit̄ in tres· ſcꝫ in intellectu
alē· naturalē· et mathematicam·
Habuit enī beata katherina ſapi
entiam intellectualē in cognitiōē
diuinoꝝ· qua maxime vſa eſt in
diſputatione cōtra rethores· qui
bus vnū ſolum deū verum eſſe ꝓ
bauit· et deos omnes falſos eſſē
conuicit· Secundo habuit natura
lem in cognitione omnium inferi
orum· qua maxīe vſa eſt in diſpu
tatione contra imperatorem ſicut
patet ibidem· Tercio habuit ma
thematicam in contemptu terre
norum· Hec enim ſciencia ſecun
dum boecium ſpeculatur formas

z. Fol. 119. b. ubi legitur, quod cum pauis pontem, quem ferrat, conscenderit, et cuspula, quia Constantinum Imperatorem decipere volebat, ipsemet deceptus sit, saliq. operis oblitus, in Danubij pro-fundum sit demersus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſine materia. Hanc beata kathe
rina habuit quando animū ſuum
ab omni materiali amore abſtrax
it. Hanc enim ſe habere oſtendit
cum īperatori interroganti reſpō
dit. Ego enim ſum katherina coſ
ti regis filia. que ꝗuis in purpuā
nata ſit. Hac maxime vſa ē cum
regina quam ad contemptū mū
di et deſpectum ſui et deſiderium
celeſtis regni animauit. ¶
Practica diuiditur ī tres. in ethi
cam / yconomicam. et publicam
ſiue politicam. Prima docet mo
res informare et ſe virtutibus ex
ornare et pertinet ad omnes.
Secunda docet familiam bene cō
ponere et illa ptinet ad ad patreſ
familias Tertia docet vrbes et pō
pulos et rēpublicā bene regē et
pertinet ad rectores vrbiuꝫ. Hāc
etiaꝫ ẗplicē ſcientiam beata kathe
rina habuit. Primam enī habuit
cum ſe omni morū honeſtate cōpo
ſuit. Secundā cū familiā ſuā que
ſibi mg̃na relicta fuit laudabilit̄
rexit. Tertiā cū imperatorē ſapiē
ter inſtruxit. ¶ Logica diuidi
tur in tres / in demōſtratiuā ꝓba
bilem et ſophiſticā. Primū ptinꝫ
ad philoſophos. ſcdm ad rethoēs
et dyaleticos. tertiū ad ſophiſtas
Hanc etiam triplicem ſcientiam
habuiſſe videtur cum de ea ſcribi
tur. per varias cōcluſiōes ſilogiſ
morū allegorice atqꝫ methanomi
ce. diſte et miſtice m'lta cum ceſa
re diſputauit. ¶ Secundo fuit
ammirabilis in eloquentia. Habu
it enim eloquentiaꝫ facundiſſimā
in predicando. ſicut patet in ſuis
predicationibus. Diſertiſſimā in

rationē reddendo. ſicut patet cū
dicebat imperatori. Miraris hoc
templum manu artificum fabrica
tum eē. Suauiſſimam in attrahen
do. ſicut patet in porphirio et regi
na quos eloquij ſui ſuauitate at
traxit. Habuit etiaꝫ efficaciſſimā
eloquentiam in conuincendo. ſi
cut patet in rethoribus quos taꝫ
potenter conuicit. ¶ Tertio
fuit ammirabilis in conſtantia.
Fuit enim conſtantiſſima in mi
nis illatis quia ipſas contempſit
Vnde imperatori ſibi minanti re
ſpondit. Quecumqꝫ tormenta po
tes cogitare ne differas. quia car
nem et ſanguinem meum pro cri
ſto offerre deſidero Item Fac que
cumqꝫ animo concepiſti / paratam
enim me videbis ad omnia ſuſtinē
da. Secundo fuit conſtantiſſima
in donis oblatis. quia ea reſpuit
Vnde cum imperator ſibi promit
teret ꝙ eam in palatio ſecundam
haberet. reſpondit. Deſine talia
dicere que ſcelus ſunt etiam cogi
tare. Tertio in ſuppliciis irroga
tis quia ea ſuperauit. ſicut patet
cum fuit poſita in carcere et ſuper
rotam. Quarto fuit conſtantiſſiā
in mundicia caſtitatis. Seruauit
enim caſtitatem inter ea īter que
caſtitas periclitari ſolet. Quinqꝫ e
nim ſunt in quibus caſtitas pericli
tatur. ſcilicet affluentia reſoluēs.
oportunitas inducens. iuuentus
laſciuiens. libertas effrenans. et
pulchritudo alliciens. Inter hec
beata katherina caſtitatem ſerua
uit. Habuit enim maximā affluē
tiā rerū vtpote q̄ tā ditiſſis pentibꝫ
ſucceſſit. Habuit oportunitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

vtpote que ſui domina tota die i
ter ſuos famulos verſabatur Ha
buit iterum etatem iuuenilem ·
Iterum ſui libertatem · quia ſola
et libera in palatio remanſit. De
hys quatuor dicitur ſupra Kathe
rina cum eſſet annorum decem et
octo in palatio diuitijs et pueris
pleno ſola remanſit· Habuit enim
pulchritudinem · Vnde dicitur quod
erat ſpecioſa valde et incredibili
pulchritudine omnium oculis am
mirabilis videbatur· ¶ Quin
to fuit ammirabilis in priuilegio
dignitatis · Quedam enim priui
legia ſpecialia fuerũt in aliquibꝰ
ſanctis dum decederent. vt xpi vi
ſitatio quod fuit in iohanne euan
geliſta ·olei emanatio quod fuit ĩ
beato nicolao · lactis effuſio qđ
fuit in beato paulo · ſepulchri p̄
paratio quod fuit in beato clemẽ
te · petitionũ exauditio quod fuit
in beata margareta ·quando ora
uit pro agentibus ſui memoriam
Hec autem omnia ſimul fuerunt
in beata katherina ſicut patet ex
legenda·

¶ De ſancto iacobo martire interciſo ·

¶ Hyſtoria · clxv·

Iacobus martir cognomẽ
to interciſus · nobilis ge
nere · ſed fide nobilior ex
regione perſarum et ciuitate la
pe oriundus fuit · Hic e xpianiſſi
mis parentibus ortus eſt et vxorẽ
xpianiſſimam habuit· Erat quoqꝫ
notiſſiꝰ regi perſarum et inter op
tiates primus· Accidit autem vt

a principe nimio amore ſeducerẽt
et ad colenda ydola flecteretur ·
Hec autem mater ac vxor audien
tes· protinus ſibi ſcripſerunt dicẽ
tes Obediendo mortali deſeruiſti
eum qui vita eſt · Placendo futu
re putredini · deſeruiſti ſempiter
num odorem · Veritatem in men
dacium ↄmutaſti· et mortali obtẽ
perans viuorum et mortuorũ iu
dicẽ reliquiſti· Noueris ergo nos
amõ a te futuras extraneas · nec
tecũ de cetero aliquatenus mora
turas . Cum autem has litteras
iacobus legiſſet . amare flens ait
Si mater mea que me genuit et
vxor mea a me extr̃nee facte ſũt
quãtomagis a me extraneus fac
tus eſt deus? Cum ergo pro erro
re ſuo plurimum ſe afflixiſſet · nũ
cius venit ad principem qui dice
ret iacobũ xpianum eẽ Quẽ pri
ceps aduocans dixit· Dic michi ſi
nazarenus es? Cui iacobus· Etiã
nazarenus ſum · Et ille . Ergo ma
gus es Cui iacobꝰ · abſit a me ma
gum eẽ. Cum ergo ei multa ſuppli
cia minaretur · dixit iacobꝰ · Non
me conturbant mine tue · quia tãq̄
ventus flans ſuper petram furor
tuus aures meas cito pertranſit ·
Cui princeps · Noli imprudenter
agere ne graui morte pereas Cui
iacobus · Hec non mors · ſꝫ ſõpnꝰ
potius ẽ dicẽda cũ poſt modicũ re
ſurrectio tribuatur · Cui priceps ·
Nõ te ſeducãt nazareni dicentes
mortem eẽ ſõpnũ · quia magni im
patores timẽt eã Cui iacobꝰ Nos
ñ timemꝰ mortẽ · quia de morte ad vi
tã trãſire ſpamꝰ Tũc priceps de cõ
ſilio amicorũ hãc ſup iacobũ tulit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſententiam vt ad aliorum terrorē
membratim puniat. Cū aūt quī
dam ex compaſſione ſuper eū fle
rent. ille ait Nolite ſuper me flere.
ſed ſuper voſipſos plangite. quia
ego ad vitam pergo et vobis ſup
plicia eterna debentur. Tunc car
nifices pollicem manus eius dex
tre abſciderunt. et exclamans ia
cobꝫ ait Liberator nazarene ſuſci
pe ramū ārboris miſericordie tue.
nam a cultore vinee ſarmentū ab
ſciditur vitis. vt potius germinꝫ
et vberius coronetur. Cui carnī
fex Si aſſentire xis adhuc tibi par
co. et medicamentum adhibeo.
Cui iacobus. Nōne perſpexiſti ſtī
pitem vitis. qꝫ cum amputantur
ſarmenta. ille nodus q̄ remanet
in ſuo tpe cū terra caleſcere inci
pit per ſingula abſciſiōis loca ꝓ
ducit germina? Si igitur vitis pu
tat̄ viciſſitudīe tpis vt germinꝫ.
q̄to magis fidelis homo qui ī ve
ra vite xp̄o cōpactus ē. Tūc car
nifex indicē eius abſcidit Beatꝰ
autē iacobus dixit. Suſcipe duos
ramos quos plātauit dextera tua
domine Abſcidit et tercium. Et
dixit iacobꝫ. De triplici tēptatio
nē liberatus. benedicā patri et fi
lio et ſpiritui ſancto Et cum tribꝫ
ereptis de camino ignis pueris cō
fitebor tibi dn̄e. et in choro marcī
rum pſallam noī tuo xp̄e Abſciſꝰ
eſt et quartus. Et iacobus dixit
Protector filiorum iſrl̄ qui ī quar
ta benedictione prōnūciatus es.
ſuſcipe a ſeruo tuo confeſſionem
quarti digiti tanq̄ in iuda bene
dicti Abſciſo quīto dixit Comple
tum eſt gaudium meum Tūc car
nifices dixerunt ei. Parce nunc
anime tue ne peas. nec contriſtē
ris ſi vna manū amiſeris. quonī
am multi ſūt vnā manum tantuꝫ
habentes. et diuitibus et honorī
bus habundantes. Beatus iaco
bus dixit. Quando paſtores inci
piūt pecora tondere. nūquid dex
trum tantum vellꝰ auferūt. et ſi
niſtrū dimittunt? Si ergo pecus
quod animal brutum ē totū vult
vellus amittere. q̄to magis ego
homo rationalis non dedignabor
pro deo occidi? Accedentes ergo ī
pī ad ſiniſtram manuꝫ digitū mi
nimū inciderūt. Et iacobus dixit
Tu domine cum magnus eēs. mi
nimus et paruus pro nobis fie
ri voluiſti. Et idcirco tibi reddo
corpꝰ et aīaꝫ quā creaſti. et ꝓprio
ſanguine redemiſti Abſciditur et
ſeptimus digitus et ait Septies ī
die laudē dixi dn̄o Abſciditur octa
uus et dixit Octauo die circumci
ſus ē ihesus Et octauo die circum
ciditur hebreus vt tranſeat ad le
gales cerimoīas. et mēs ſerui tuī
dn̄e trāſeat ab hys īcircumciſis.
et coīnq̄natū habētibꝰ preputiū.
vt veniā et conſpiciam faciē tuam
dn̄e Incidit̄ nonꝰ et ait Hora no
na tradidit ſpiritum in cruce xp̄e
Vn̄ et ego dn̄e in dolore nom dī
giti confiteor et grās ago Incidit̄
decimus et ait Decimus numerꝰ
eſt in p̄ceptis et iota prima litte
ra nois ihesu xp̄i. Tunc quidā de
aſtantibus dixerūt. O dilectiſſie
quondā nr̄i ꝓfitere tm̄ coraꝫ con
ſule vt viuere valeas. Licet enī
abſciſſe ſint manus tue. ſunt tam
periciſſi medici q̄ tuis doloribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

valeant ſubuenire. Quibus iaco
bus dixit. Abſit a me nephanda
ſimulatio. Nemo enim mittens
manum ad aratrum et reſpiciēs
retro. aptus eſt regno dei Tunc
indignati carnifices acceſſerunt
et pollicē pedis dextri abſciderūt.
Et iacobus dixit. Pes criſti perfo
ratus eſt et ſanguis exiuit Abſci
ditur ſecundus pedis digitus et a
it. Magna michi dies hec eſt pre
omnibus diebus. Hodie quippe
ad deum fortem conuerſus ibo.
Abſciderunt et tercium et ante ip
ſuʒ proiecerunt. et ſubridēs iaco
bꝰ dixit. vade tercie digite ad ſoci
os tuos. et quemadmoduʒ grānuʒ
tritici multum fructuʒ affert. ita
et tu in nouiſſimo cum ſocijs tuis
requieſces. Abſciditur quartꝰ et
ait. Quare triſtis es anima mea
et quare conturbas me? Spera in
deo quoniam adhuc confitebor il
li. ſalutare vultus mei et deꝰ me
us. Abſciditur et quintꝰ et ait Nūc
incipiam dicere ad dominuʒ. quo
niam dignum me fecit ſocium ſer
uis ſuis. Tunc accedentes ad pe
dem ſiniſtrum. digitum paruum
abſciderunt. Et dixit iacobus. Di
gite parue confortare. quia mag
nus et paruus habent vnam re
ſurrectionem. capillus capitis nō
peribit. quāto minus a ſocijs tuis
minime ſeparaberis? Abſciditur
ſecundus et iacobus ait. Deſtrui
te veterem domum quia ſplendi
dior paratur Abſciditur tercius et
ait Tunſionibus firmatur incus.
Abſciditur quartus et ait. Confor
ta me deus veritatis. quoniam in
te confidit anima mea et i vmbra
alarū tuarū ſperabo donec trāſe
at iniquitas. Abſcidit̄ quītꝰ et ait.
Ecce tibi dn̄e vicies imolor. Tūc
accedētes pedeʒ dextrū abſciderūt
ac iacobꝰ ait. Nūc offeraʒ munꝰ
celeſti regi pro cuiꝰ amore hec pa
tior. Abſciderūt et ſiniſtruʒ et ait.
Tu es q̄ facis mirabilia exaudi me
dn̄e et ſalua me Abſcidūt dextraʒ
manuʒ et ait. Miſericordie tue do
mine adiuuent me. Ad ſiniſtram
ait. Tu es deus qui facis mirabi
lia. Addiderunt dextrum brachiū
abſcidere et ait Lauda anima mea
dominum laudabo dominum etc̄.
Abſciderunt et brachium ſiniſtrū
et ait Circumdederūt me dolores
mortis et in nomine domini vindi
cabor in eis. Tunc accedentes ab
ſciderunt furaʒ dextri cruris ſcin
dentes vſqʒ ad femur. Tunc bea
tus iacobus ineffabili dolore gra
uatus. exclamās ait. Domine ihe
ſu criſte adiuua me. quia circum
dederunt me gemitus mortis. Et
ait carnificibus Carne noua me
dn̄s induet quam veſtra vulnera
maculare nequibunt. Jam carni
fices defecerant. eo q̄ a prima ho
ra diei vſqʒ ad nonaʒ in eius inciſi
one ſudabāt. Tūc iterū accedēn
tes. ſiniſtri cruris furā abſcidēdo
vſqʒ ad femur extraxerūt. Tunc
exclamās beatꝰ iacobꝰ dixit. Domi
nator dn̄e exaudi me ſemiuiuū vi
uorū et mortuorū dn̄s Digitos dn̄e
nō heo vt ipos ad te porrigā. nec
manꝰ vt eas ad te extēdā Pedes
mei truncati ſūt et genua denuo de
molita vt neq̄q̄ tibi genua flecte
valeā. et ſum velut caſura domus
ablatis q̄bꝰ ſuſtentatur columnis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Exaudi me domine ihesu criste et
de carcere animam meam educ.
Hec cum dixiſſet vnus de carnifi
cib9 acceſſit, et caput eius ampu
tauit Criſtiani ergo occulte acceſ
ſerunt. et corpus eius rapientes
honorifice ſepelierunt. Paſſus eſt
autem. v. kl. decembris

De dedicatione eccleſie Hi ſtoria. clxvi.

Dedicatio eccleſie ſolemp
niter inter alias feſtiuita
tes ab eccleſia celebratur.
Et quoniam duplex eſt eccleſia ſi
ue templum. ſcilicet materiale et
ſpirituale. ideo de huius tēpli du
plicis dedicatione hic breuiter eſt
agendum. Circa dedicationem
autem templi materialis tria vi
denda ſunt. Primo quare dedica
tur ſiue cōſecratur Secundo qua
liter cōſecratur. Tercio per quos
prophanatur. Et quia in templo
duo ſunt que conſecrantur. ſcili
cet altare et ipſum templum. ideo
primo videndum eſt quare conſe
cratur altare. ſecūdo quare tem
plum. Altare autem conſecra
tur ad tria Primo ad ſacramentū
domini offerendū Geneſis. viij.
Edificauit noe altare domino et
tollens de cunctis volucribus et
pecorib9 mundis obtulit ſuper al
tare Hoc autem ſacramentum ē
corpus et ſanguis criſti que in me
moriaȝ paſſionis dominice immo
lamus. iuxta quod precepit nob
dicens. Hoc facite in meam com
memorationem. Habemus enim
triplex memoriale dominice paſſi
onis Primum in ſcripto ſcilicet paſ
ſio criſti in ymaginibus figurata.
et hec habet fieri quantum ad vi
ſum Ipſa enim crucifixi ymago.
et alie ymagines in eccleſia ſunt
propter rememorationem et exci
tandam deuotioneȝ et inſtructio
neȝ. quia ſunt quaſi libri laycorū
Secundum memoriale dominice
paſſionis habemus in verbo ſcili
licet paſſio xp̄i predicata. Et hoc
habet fieri quantum ad auditum.
Terciū in ſacramēto. ſcilicet paſ
ſio in hoc ſacramento tam ſignā
ter expreſſa in quo corpus et ſan
guis criſti veraciter continetur.
et pro nobis offertur. Et hoc me
moriale habet fieri quantū ad gu
ſtum. Si ergo affectum noſtrum
accendit paſſio chriſti de ſcripta et
amplius predicata. multo forti9
inflammare debet in hoc ſacramē
to tam ſignanter expreſſa.
440 ¶ Secūdo cōſecratur altare ad nomē
dn̄i inuocandū. Geneſis. xij. Edi
ficauit abraham altare dn̄o. et in
uocauit ibi nomē eius qui apparu
it ei. Hec autem inuocatio ſc̄dm
apoſtolum ad thimotheum habet
fieri. aut per obſecrationes que
ſiunt cum adiuratione pro malis
remouendis. aut per orationes q̄
ſiunt cum adiuratione pro bonis
impetrandis. aut per poſtulatio
nes que ſiunt pro bonis cumulan
dis. aut per gratiaȝ actiones que
ſiunt pro bonis habitis conſeruan
dis. Inuocatio autem que fit ſu
per altare proprie dicitur miſſa. ex
eo ſcȝ q̄ celeſtis miſſus ſcȝ xp̄s a
patre mittit. q̄ ipſam hoſtiam conſe
crat. et per cunctum a nobis patiē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſmittitur. vt pro nobis interceđat
Vnde hugo · Ipſa hoſtia ſacͣ miſ
ſa vocari poteſt· quia tranſmiſſa
eſt nobis primo a patre p incar
nationem· Secundo a nobis patri
per paſſionem. Similiter in ſacra
mento miſſa eſt· primo noƀ a pa
tre per ſanctificationem qua no
biſcuꝫ eſſe incipit· poſtea a nobis
patri per oblationem qua pro no
bis intercedat· ¶ Et nota ꝙ miſ
ſa in tribus linguis cantatur ſcili
cet greca hebrayca et latia· ad re
preſentandum titulum dominice
paſſionis qui ſcriptus erat grece
hebrayce et latine · Item ad no
tandum ꝙ omnis lingua debet de
um laudaꝛ̄ · que per hanc triplicē
linguam intelligitur· Latina aut
ſunt euangelia. epiſtole· orões et
cãtus Greca ſunt kyrieleiſõ criſ
teleyſon· q̄ nouem vicibus cantã
tur· vt ad ſocietatem ix. ordinuꝫ
angelorum perueniamus· Hebra
yca ſunt Alleluya Amen Sabaoth
et Oſanna Tercio conſecratur al
tare ad cantandum Eccī ·xlvij·
Dedit illi cõtra inimicos potenti
am· et ſtare fecit cantores cõtra
altare et in ſono eorum dulces fe
cit modulos· Et dicit modulos in
plurali ꝙ ſecundum hugonem de
ſancto victoꝛ̄ tres ſunt ſpecies ſo
norum q̄ faciunt tres modulos·
Fit enim ſonus pulſu flatu et can
tu. Ad cytharam pertinet pulſus.
ad organum flatus · ad vocem cã
tus Aſſimilari poteſt hec ꝯſonãtia
ſonorum concordie morum· ſi refe
ratur ad pulſum cythare manuuꝫ
operatio· ad flatuꝫ organi mentis
deuotio· ad cantum vocis ·ſermo
nis exhortatio· Et infra· Quid ꝓ
deſt dulcedo vocis ſine dulcedine
cordis? Frangis vocem frange et
voluntatem· Seruas conſonanti
am vocum· ſerua concordiam mo
rum· vt per bonum exempluꝫ cõ
cordes proximo · per voluntatem
deo· p obedientiã magiſtro · Hoc
ergo triplex genus muſicoruꝫ re
fertur ad triplicem differentiam
officij eccleſie. ſicut dicitur in mi
trali de officio· Nam ipſum offici
um eccleſie conſiſtit in pſalmis · ī
cantu et in lectionibus · Primuꝫ
ergo genus muſicorum eſt qđ fit
pulſu digitorum· vt in pſalterio
et ſimilibus· et ad illud pertinet
pſalmodia· Vnde pš. Laudate eū
in pſalterio et cythara· Secundū
genus muſicorum eſt quod fit cã
tu ſicut in voce· et ad iſtud ptinet
lectiones· Vnde pš Pſallite ei in
vociferatione Tertiuꝫ eſt quod fit
in flatu ſicut ī tuba· et ad iſtud p
tinet cantus pš Laudate eum in
ſono tube. ¶ Templum auteꝫ
ſiue ipã eccleſia conſecratur quin
tuplici ratione· Primo vt inde di
abolus et eius ptãs penitus expel
latur · Vnde gregorius in dyalogo
refert· ꝙ cum quedam eccleſia ar
rianorum fidelibus reddita conſe
craretur. et reliquie ſancti ſebaſti
ani et beate agathe illuc delate fu
iſſent· populus ibidem congrega
tus porcuꝫ ſubito intra ſuos pedes
huc illucqꝫ diſcurrere ſenſerunt ·
Qui fores eccleſie repetens a nul
lo videri potuit· omneſqꝫ ī admira
tiõe cõmouit Quod idcirco dñs oſtē
dit vt cunctis pateſceret ꝙ de loco
eodē immundus habitator exiret·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

Sequēti autem nocte magnus
in eiuſdem eccleſie tectis ſtrepi
tus factus eſt. ac ſi in hac aliquis
errando diſcurreret Secūda iter
nocte grauior ſonitus increuit.
Tercia vero tanto terrorē inſonu
it. ac ſi oīs illa eccīa a fundamen
tis fuiſſz euerſa. ſtatimqz receſſit.
nec amplius antiq̄ hoſtis illa in
quietudo apparuit. et per terroris
ſonitum quem fecit innotuit. a lo
co quez diu tenuerat ꝙ coactus
exiuit Hec gregorius ¶ Secundo
cōſecratur tēplū ſiue eccīa vt ad
eā fugientes ſaluētur. Vn̄ alique
eccleſie poſt dedicationez a princi
pibus priuilegiant̄. vt q̄ ad eas
rei confugerit ſaluent̄. Vn̄ dicit
canō. Reos ſanguinis defēdit ec
cleſia. ne vitam perdāt et mēbra
Et ob hoc ioab in tabernaculū fu
git. et cornu altaris apprehendit
¶ Tercio conſecratur vt ibidē
orationes exaudiantur. qđ ſignifi
catum eſt. iij. Re. viij. Vbi ſalō
mon dedicato tēplo ait. Quicūqz
rogauerit ī loco iſto exaudies eū
in loco tabernaculi tui in celo. et
cum exaudieris propicius eris.
Adoramus aūt ī ipſis eccleſijs ad
oriētē triplici ratiōe ſecūdū dama.
li. iiij. ca. v. Primo vt patriā no
ſtrā nos requirere oſtēdam9. Se
cūdo vt ad chriſtū crucifixum re
ſpiciamus. Tercio vt venietē iu
dicem nos expectare mōſtremus
Ayt enim ſic in eodē. Deus para
diſum eden ad oriente plantauit.
Vnde hoīem trāſgreſſū exulem fe
cit. et ante paradiſum ex occidē
te habitare fecit. Antiquā igitur
patriam exquirētes. et ad ipſam
aſpicientes. deū ad orientem ado
ramus. Sed et dn̄s crucifixus ad
occidentē reſpiciebat. et ita ado
ramus ad ipſū reſpicientes Et aſ
ſumptus ad oriētem ſurſū fereba
tur. et ita ipſum apoſtoli adoraue
rūt. et ita veniet quō vide rūt eū
euntē in celū Ipſum igit̄ expectā
tes ad orientē adoremus. Hec da
maſcenus. ¶ Quarto conſecra
tur vt ibidem deo laudes ſoluāt̄.
qđ quidem fit in ſeptē horis cano
nicis. ſ. in matutinis. pⁱma. tercia
et ceteris. Et licet in qualibet ho
ra diei deus eſſz laudand9. tamē
quia ad hoc infirmitas noſtra nō
ſufficit. ordinatum ē vt ī hijs ſpe
cialiter deum laudemus. eo ꝙ hee
hore ab alijs priuilegiate ſunt in
aliquibus Nā in nocte media qua
matutine celebrantur. criſtus na
t9 eſt. captus et illuſus a iudeis fu
it In hac etiam hora infernū ſpo
liauit Dicitur enī in mitrali. ꝙ in
media nocte īfernum ſpoliauit.
large accipiendo. ſcilicet ante lu
cem. mane ſurrexit. hora prima
apparuit. In media etiam nocte
in iudicium venturus aſſeritur.
Vnde iheronimus. Reor inquit
traditionem apoſtolicam permā
ſiſſe. vt in die vigiliarum paſche
āte noctis medium dimittere nō
liceat populos expectātes aduen
tum criſti. et poſtꝙ aduenerit il
lud tempus ſecuritate preſump
ta feſtum cunctos agere diem. ¶
In hac igitur hora laudes deo can
tamus. vt ei de eius natiuitate.
et captione et patrum liberatiōe
gratias agamus. et eius aduen
tum ſolliciti expectemus. Addunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eciam matutinales laudes· quia ī
mane egiptios ſubmerſit ī mari.
mundum creauit· ⁊ ſurrexit· In
hac ergo hora deo laudes reddi9.
ne in mari huius mundi cum egip
tijs demergamur· ⁊ vt ꝑ noſtra
creatione ⁊ eius reſurrectione g̃
tias deo reddamus. ¶ In hora p
ma criſtus ad templum maxime
conueniebat· ⁊ populus ad eum
ibidē manicabat idest ad euz ma
ne feſtinabat. Pilato preſētatus
fuit . In hac eciam hora ſurgens
mulieribus primo apparuit· Hec
eciam eſt prima hora diei· Ideo ī
hac hora deo in eccleſia laudes ex
ſoluimus vt criſtum imitemur .
et ſibi reſurgenti ⁊ apparenti gra
tias agamus. et deo tamq̃ omni
um principio ipſius diei primici
as ſoluamus ¶ In hora tercia criſ
tus linguis iudeorum crucifixus
eſt. A pilato ad columpnā flagel
latus eſt . ⁊ adhuc vt dicitur ī hi
ſtorijs columpna vbi ligatus fuit
veſtigia cruoris oſtendit· ⁊ hac ea
dem hora ſpiritus ſanctus miſſus
eſt ¶ In ſexta in cruce clauis cō
fixus eſt· tenebre per vniuerſum
mundum facte ſunt· vt in morte
domini ſui ſol lugens ſe veſtibus
nigris contegeret· ne dominum
crucifigentib9 lumen preberet ·
Et in hac hora in die aſcenſionis
cum diſcipul' diſcubuit· ¶ In no
na hora criſtus ſpiritū ſuum emi
ſit. miles latus eius aperuit· cet9
apoſtolorum ad orandum conue
nire conſueuit· ⁊ criſtus in celuz
aſcendit Propter has enim pre
rogatiuas deuz in hijs horis lauda
mus· ¶ In veſpera criſtus in ce

na ſacramentū corporis ⁊ ſāgui
nis ſui īſtituit· pedes diſcipulorū
lauit . de cruce depoſitus in ſepul
chro collocatus fuit. diſcipulis ī
habitu peregrini ſe maīfeſtauit·
Et pro hijs ī hac hora eccleſia criſ
to gratias agit ¶ In completori
o criſtus ſāguineas guttas emit
tens ſudauit · monumento eius
cuſtodia deputata fuit · ⁊ ibidem
quieuit. ⁊ reſurgens pacem diſci
pulis nunciauit. Et pro hijs gra
tias deo reddim9· Has āt laudes
qualiter deo exſoluere debeam9
dicit bernardus. Fratres mei im
molantes hoſtiam laudis iunga
m9 verbis ſenſū . ſenſui affectū·
affectui exultationem· exultacōi
maturitatem . maturitati humili
tatem· humilitati libertatem ¶
Quinto conſecrat̄ eccleſia vt ibi
dem ſacramenta eccleſiaſtica mi
niſtrentur. Vnde ipſa eccleſia ef
ficitur quaſi taberna dei in qua ſa
cramenta continent̄ et miniſtrā
tur ¶ Quedam enim miniſtrant̄
⁊ dantur intrantib9 vt baptiſm9
Quedā exeuntibus ſcilicet extre
ma vnctio· Quedam commoran
tibus· et horum quidam ſunt mi
niſtrantes· et hijs datur ordo ſa
cerdotalis Quidam pugnantes.
et horum quidam pugne ſuccum
bunt· et hijs datur penitentia· q̃
dam inſiſtunt · et hijs confertur
audacia animi vt roborentur · et
hoc per confirmationem datur ci
bus vt ſuſtententur · et hoc per
eukariſtie ſacre ſuſceptionem ·
Eſt enim eucariſtia cibus ſuſten
tans animaz· et faciens digne e
am ſumentem in eternum viuere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Fit remotio impedimenti · ne deici
ātur · et hoc per matrimonij con
iunctionē ¶ Secūdo videndū eſt
qualiter conſecrat̄ · ſ primo de al
tari · deinde de ipſa eccleſia ¶ Ad
conſecrationē autem altaris plu
ra concurrūt Primo enim quatu
or cruces de aqua benedicta in q̄
tuor cornibus altaris configuran
tur · Secundo ipſum altare ſepti
es circuitur Tercio aqua bn̄dicta
cum yſopo ſepties aſpergit̄ Quar
to incenſū in ipſo cremat̄ Quito
criſmate inūgitur · Sexto mūdis
pannis operitur ¶ Hec aūt repre
ſentant ea que debēt habere illi q̄
ad altare accedūt · Debent enim
primo habere caritatē quadrupli
cem · vt · ſ · diligant deuȝ · ſeipſos ·
amicos · ⁊ inimicos et hoc ſignifi
cant quatuor cruces in q̄tuor cor
nibus altaris facte Et de hijs qua
tuor cornibꝰ caritatis dicit̄ in ge
neſi · xxviij · Dilataberis ad orien
tē et occidentem ſeptētrioneȝ et
meridieȝ ¶ Vel ideo quatuor cru
ces i quatuor cornibȝ altaris fiūt ·
ad ſignificādum ꝙ criſtꝰ per cru
cē quatuor mundi partes ſaluauit
Vel ideo ad ſignificādū ꝙ crucem
domini quatuor modis debemus
portare · ſ · in corde per meditatio
nem · in ore per cōfeſſioneȝ · in cor
pore per mortificationeȝ · in facie
per aſſiduam impreſſionem ¶ Se
cundo debent habere curam et vi
gilantiam · quod ſignificatur per
circuitus altaris conſecrati · ¶
Vnde tunc cantatur · Inuenerūt
me vigiles ⁊ c̄ · Debēt enim ſollici
te ſuper gregem ipſis commiſſuȝ
vigilare · Vnde negligētiam pre
lati pōnit gilibertus inter ridiculo
ſa dicens · Ridiculoſa an non ma
gis periculoſa res ē ſpeculator ce
cus · precurſor claudus · negligēs
prelatꝰ · doctor inſcius · preco mu
tus · Vel per ſeptem circuitus cir
ca altare ſignificantur ſeptē me
ditationes et conſiderationes q̄s
circa ſeptemplicem virtutem hu
litatis criſti debemus habere · et
per ipſas frequenter circuire Pri
ma virtus eſt ꝙ cum diues eſſet
pauper factus eſt . Secunda ꝙ in
preſepio poſitus . Tercia ꝙ parē
tibus ſubditus fuit · Quarta ꝙ ſb
manu ſui caput inclinauit Quin
ta ꝙ diſcipulum furem et prodi
torē ſuſtinuit · Sexta ꝙ ante ini
quū iudicem manſuetus tacuit ·
Septima ꝙ crucifixꝰ pro crucifixo
ribus clementer orauit ¶ Vel per
ſeptem illos circuitus ſignificant̄
ſeptem vie criſti · Prima fuit de
celo in vterum virginis · Secūda
de vtero in preſepium Tercia de
preſepio in mundum · Quarta de
mundo in patibulum · Quinta de
patibulo in ſepulchruȝ · Sexta de
ſepulchro in limbum Septima de
limbo reſurgens i celū ¶ Tercio
debent habere dominice reſurre
ctionis memoriam . qui ad altare
accedūt · quod ſignificatur p aſp
ſionē aque · Septem enī aque aſp
ſiones ſunt ſeptem ſanguinis cri
ſti effuſiones · Quarū prima fuit
in circumciſione Secunda in orati
one Tercia in corporis flagellatio
ne · Quarta in capitis coronatiōe
Quinta in manuū perforatione ·
Sexta in pedum crucifixione Sep
tima in lateris apertione Hec aūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſanguinis aſperſiones facte fue
rũt cum yſopo humilitatis. et in
eſtimabilis caritatis. Yſopus enĩ
eſt herba humilis ꝛ calida pectoris
purgatiua. Vł ideo ſepties aſper
gitur. ad ſignificandum ꝙ in bap
tiſmo ſeptem dona ſpiritus ſancti
dantur. ¶ Quarto debent ha
bere orationem feruẽtem et deuo
tam. quod ſignificatur per cõcre
mationem thuris. Thus enĩ habꝫ
virtutẽ aſcendẽdi ex fumi leuita
te. ꝯſolidandi ex ſua qualitate.
conſtringendi ex ſua conglutino
ſitate. confortãdi ex aromaticita
te. Sic gratia aſcẽdit per feruidã
caritatẽ in dei memoriam. animã
cõſolidat quantũ ad culpam p̃te
ritam impetrando medelam. Cõ
ſtringit quantũ ad futurã culpã
impetrando cautelam. Confortat
quantũ ad preſentẽ impetrando
tutelã. ¶ Vel poteſt dici ꝙ deuo
ta oratio per thus ſignificatur. qꝛ
habet ad deum aſcendere. eccleſia
ſtici. xxxv. Oratio humiliantis ſe
nubes penetrat. Odorem deo red
dere. Apocalipſ. quinto. Haben
tes citharas et fialas plenas odo
ramentoꝝ. Ex corde inflammato
procedere. Apocalipſis octauo. Da
ta ſunt ei incenſa multa ꝛc̃. Et in
fra. Et accepit angelus thuribu
lũ. et impleuit illud de igne alta
ris. ¶ Quinto debent habere
nitorẽ conſcientie et odorem bone
fame qui ad altare accedunt. qđ
ſignificatur per criſma quod con
ficitur ex oleo et balſamo. Debẽt
enĩ habere purã conſcientiã. vt
poſſint dicere cum apoſtolo. Gła
noſtra hec eſt teſtimonium cõſciẽ
tie noſtre. Iterũ bonam famam.
Vnde p̃ma ad thimotheũ tercio.
Oportet autẽ illũ et teſtimonium
habẽ ab hys qui foris ſunt. Criſo
ſtomus. Clerici nullã debent habe
re maculã. neq̧ in verbo. neq̧ in
cogitatu. neqꝫ in facto. neqꝫ in
opinione. qꝛ ipſi ſunt pulcritudo
et virtus eccleſie. ꝛ ſi mali fuerit
totã deturpant eccleſiam. ¶ Sex
to debent habere mundiciam o
perationis bone. quod ſignificatẽ
per pannos albos et mundos qui
bus altare operitur. Apocalipſis
tercio. Veſtimẽtis albis induaris
vt nõ appareat cõfuſio nuditatis
tue. Modicũ enĩ valeret accedenti
ad altare ſi haberet dignitatẽ ſũ
mam et vitã infimã. Bernard9.
Monſtruoſa res eſt ſedes prima
et vita ima. gradus ſupremus ꝛ
ſtatus infimus. vultus grauis ꝛ
actus leuis. ſermo multus et fru
ctus nullus. ingens auctoritas ꝛ
animi inſtabilitas. ¶ Secundo
dicendum eſt de eccleſia qualiter
conſecratur. et ad hoc plura con
currũt. Epiſcopus enĩ ter ipſam
eccleſiam circuit. et qualibet vi
ce veniens ad ianuam percutit cũ
baculo paſtorali dicens. Aperite
portas principes v̄ras ꝛc̃. Interi
us et exterius aqua benedicta ip
ſa ecc̃ia irrigatẽ. In pauimẽto fit
crux de cinere et ſabulo ex tranſ
uerſo ãgulo orientis vſq̧ ad angu
lũ occidentis. ꝛ ibi litteris grecis
et latinis ſcribitur alphabetum.
In parietibus ecc̃ie cruces depin
guntur. et ipſe cruces illuminan
tur. et criſmate inunguntur.
Primuꝫ ergo ſcꝫ triplex circuit9

ſignificat triplicem circuitū quē
fecit xp̄us propter ipſius eccleſie
ſanctificationem Primus fuit q̊
de celo venit in mundum. Secūd9
quo de mūdo deſcendit ad limbuꝫ
Tertius quo de limbo rediens et
reſurgens aſcendit in celum. Vel
triplex circuitus fit ad oſtendēdū
ꝙ illa eccleſia conſecratur ad ho
norem trinitatis. Vel triplex cir
cuitus ſignificat triplicem ſtatuꝫ
ſaluandorum de eccleſia. Qui ſūt
virgines. cōtinentes ⁊ coniugati
Qui etiam deſignantur in diſpo
ſitione materialis eccleſie. ſicut oſ
tendit richardus de ſancto victoꝛe
Nam ſanctuarium ſignificat ordi
nem virginū. chorus ordinem con
tinentium. corpus ordinem coniu
gatorum. Strictius autem eſt ſāc
tuariū ꝙ̄ chorus. et chorus ꝙ̄ cor
pus. quia pauciores ſunt virgīes
ꝙ̄ continentes. ⁊ continentes ꝙ̄
coniugati Sanctior eſt etiam loc9
ſanctuarij ꝙ̄ chorus. et chorus ꝙ̄
corpus. quia dignior eſt ordo vir
ginum ꝙ̄ continentium. et conti
nentium ꝙ̄ coniugatorum. Hec
richardus. ¶ Secundum ſcilicꝫ
trina ad oſtiū percuſſio ſignificat
triplex ius quod habꝫ xp̄us in ec
cleſia quare ſibi debet apiri. Eſt
enim ſua. creatione redemptione
⁊ glorificationis promiſſione. De
hoc triplici iure dicit anſelm9 Cer
te domine quia me feciſti debeo
amori tuo meipſuꝫ totū. quia re
demiſti me debeo amori tuo meip
ſum totuꝫ. quia tanta promittis
debeo meipſum totum. imo tātū
debeo amori tuo pluſ ꝙ̄ meipſum
quantum tu es maior meipſo. pro

quo dediſti teipm̄. Trina autē ꝓ
clamatio Attollite portas ⁊c̄. ſig
nificat trinam eius potentiam ſci
licet in celo. in mūdo ⁊ in inferno.
Ber. Si totū me deo pro me factō.
q̄d addā iā et ꝓ me refecto? Nō ſuꝫ
tā facile refect9 ꝙ̄ fact9. Siquidē
nō ſolum de me. ſed ōni q̄dcumqꝫ
factū eſt ſcriptum eſt. Dixit et fa
cta ſūt. Atvero qui me et tantum
ſemel dicēdo fecit in reficiendo di
xit mlta. geſſit mira. ⁊ ꝑtulit du
ra. non tantū dura. ſed indigna.
Quid ergo retribuam domino ꝓ
omnibus que retribuit michi?
In primo opere me michi dedit. ī
ſecundo vero ſe. et vbi ſe dedit.
me michi reddidit. Datus ergo ⁊
redditus me pro me debeo et bis
debeo. Quid autem retribuaꝫ do
mino pro ſe. naꝫ et ſi me milleſies
reddere poſſem. quid ſum ego ad
deum? hec bernardus. ¶ Ter
tio interius et exterius aſpergi
tur aqua bn̄dicta eccleſia. Quod
fit triplici de cauſa. Primo proptē
demonis expulſionem. Aqua eniꝫ
benedicta habet propriaꝫ ꝟtutē
expellendi ipſum dyabolū. Vnde ī
exorciſmo aque benedicte dicitur
Vt fias aq̄ exorciſata ad effugan
dū omnem poteſtatem demonuꝫ.
et ipſum inimicum eradicare ⁊c̄.
Iſta autē aq̄ bn̄dicta fit ex q̄tuoꝛ
rebus. ſ. ex aqua. vino. ſale. et ci
nere. quia videlicet ſūt q̄tuoꝛ que
maxīe īimicū expellūt. ſ. lacrima
rū effuſio q̄ p aquā. ſpūal' exulta
tio q̄ per vinū. matura diſcretio q̄
p ſal. ⁊ ꝓfūda humiliatio q̄ p cie
reꝫ deſignatꝛ ¶ Secūdo aſpergitꝛ
ꝓpter ipſi9 eccleſie expiationem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Om̄ia enim hec terrena propter
peccatū corrupta et fedata ſunt·
et ideo locus ipſe aqua benedicta
aſpergitur. vt ab omni feditate
et immundicia purgetur et expi
etur· Hinc eſt etiam ꝙ in lege pe
ne omnia per aquam mundaban
tur· ¶ Tercio propter omnem
remouendam maledictionē· Ter
ra enim a principio cū ſuo fructu ſuo
maledictionem accepit ex eo ꝙ ex
eius fructu deceptio facta fuit· a
qua vero nulli maledictioni ſub
iacuit. Hinc eſt ꝙ dn̄s comedit
piſcem· ſed nō legitur comediſſe
carnem nominatim· niſi de agno
paſcali ꝓpter preceptū legis· i ex
emplū ſcz abſtinēdi aliquando a
licitis · et aliquando ea comeden
di. Vt ergo omnis maledictio re
moueatur· et benedictio introdu
catur· ideo aqua benedicta aſper
gitur· ¶ Quarto alphabetum
in pauimento ſcribitur· Qd̄ qui
dē repreſentat coniunctionem v
triuſq; populi· vel paginam vtri
uſq; teſtamenti· vel articulos no
ſtre fidei· Illud enim alphabetum
quod litteris grecis et latinis in
cruce factis ſcribitur repreſentat
vnionē in fide populi gentilis et
iudei per crucem xpi factam· Vn̄
et illa crux ex tranſuerſo angulo
orientis vſq; ad angulū occidētis
ducitur· ad ſignificādū ꝙ ille qui
prius erat dexter fact⁹ ē ſiniſter·
et qui erat in capite factus eſt in
cauda· et econuerſo· Scd̄o repre
ſentat paginam vtriuſq; teſtamē
ti· qd̄ per crucem xpi adimpletum
eſt· Vnde moriens dixit Conſum
matum eſt· Et crux ex tranſuer

ſo ducitur· q2 vnum teſtamentum
in alio cōtinetur· q2 rota erat in
rota· Tercio repreſētat articulos
fidei. Eccleſie em̄ pauimentum ē
noſtre fidei fundamētum· Elemē
ta que ibi ſcribuntur ſunt articu
li fidei quib⁹ rudes et neophiti de
vtroq; populo in eccleſia erudiūn
tur· qui ſe puluerem et cinerem
reputare debent· iuxta illud qd̄
dixit abrahā geneſis· xviij· Loq̄r
ad dn̄m meum cum ſim puluis et
cinis· ¶ Quinto cruces in eccle
ſia depinguntur· Quod quidē fit
triplici ratione· Primo propter
demonum terrorem· vt ſcz demo
nes qui inde expulſi ſunt vidētes
ſignum crucis terreantur et illuc
ingredi non preſumant. Timēt
em̄ valde ſignum crucis. Vn̄ criſo
ſtomus Vbicūq; demones ſignum
dn̄icum viderint fugiunt· timen
tes baculum quo plagam accepe
runt· Secūdo depingūtur cruces
propter triumphi oſtenſionem·
Cruces em̄ ſunt vexilla xpi· et ſi
gna eius triumphi Vnde vt oſtē
datur ꝙ locus ille xp̄i dominio ſb
iugatus eſt· ideo ibidem cruces de
pinguntur· Nam et apud imperia
lem magnificētiam obſeruatur·
vt quando aliqua ciuitas ei tradi
tur imperiale vexillum in ea eriga
tur· In huius figuratione dicitur
geñ· xviij ꝙ iacob lapidē quē ſup
poſuerat capiti ſuo erexit in titu
lum· videlicet in titulum preconi
alem. memorialem et triumpha
lem· Tercio depinguntur cruces
in eccleſia propter apl̄oꝝ repreſē
tationem· Nā illa duodecim lumi
naria āte cruces poſita ſignificāt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

duodecim apłos qui per fidez cru
cifixi totum mūdum illuminarēt
Hee ergo cruces illuminantur et
criſmate vnguntur· quando apl'i
fide paſſionis xpī totum mundū
illuminauerunt ad cognitionem·
inflammauerūt ad amorem· vnx
erunt ad ↄſcie nitorem · quod per
oleum notatur· et ad bone vite o
dorem quod per balſamum ſigni
ficatur· De tertio· ſ· per quos pro
phanat templū ſiue eccleſia ſciēdū
ꝙ ipſam domum dei per tres ꝓ
phanatam legimus ſcilicet per ihe
roboam · per nabuzardam et per
antiochum Iheroboam enim ſicut
legitur· in ·Re·xij·duos vitulos
fecit ponens vnū in dan et alium
in bethel que dicitur domus dei ·
Et hoc propter auariciaz fecit·ne
ſcz regnuz ad roboam rediēt Per
hoc ſignificatur ꝙ auaricia clerico
rum multum eccleſiam dei conta
minat· que in ipſis clericis mltū
regnat Ihere·viij·A minimo vſqꝫ
ad maximum omnes auariciaz ſe
ctantur· Ber· Quem dabis mihi
de numero ꝓpoſitorū q non magis
inuigilet ſubditorum euacuādis
marſupijs ꝙ vicijs extirpandis?
Vituli ſūt nepotuli quos ī bethel
.i. in domo dei ponūt· Eccleſia etiā
per iheroboā ꝓphanatur· ſi ex vſu
rariorum vel raptorum auaricia
edificatur· Vn̄ legitur ꝙ cū qdaz
vſurarius eccleſiam quandaz de
rapinis et vſuris conſtruxiſſet ·
epiſcopum ad eius dedicationem
precibus multis inuitauit· Cum
igitur epiſcopus cum ſuo clerico
officium conſecrationis ageret ·
vidit poſt altare dyabolum ſtātē
ī kathedra in habitu epāli qui di
xit epiſcopo Quare eccleſiam me
am conſecras? Ceſſa iam quia ad
me ei⁹ iuriſdictio pertinet · q̄a de
vſuris et rapinis edificata ē · Cuz
ergo epiſcopus inde cum clericis
territus fugeret · dyabolus conti
nuo ipſam eccleſiam cum grandi
ſtrepitu deſtruxit ¶ Nabuzardā
ſicut legitur iiij·Re·xxv·domum
dei cōbuſſit · Nabuzardam autem
qui interpretatur princeps coco
rum ſignificat illos qui gule et lux
urie deditī ſunt· qui de ventre ſuo
deum ſuuz fecerunt · ſcdm ꝙ dicit
apłus· Quorum deus venter eſt
et cetera· Qualiter autem de⁹ vē
ter dicatur oñdit hugo de ſancto
victore in ſuo libro de clauſtro di
cens Solent dn̄s templa conſtrui
altaria erigi · miniſtri ad ſeruien
dum ordinari · immolari pecudes·
thura cremari· Deus ſiquidem ē
venter · templum eſt coquina · al
tare menſa. miniſtri coci · immo
late pecudes cocte carnes· fumus
incenſorū odor ſaporum· ¶ Rex
antiochus qui fuit ſuperbiſſimus
et ambitioſus domum dei polluit
et prophanauit · ſicut legitur pri
mo Macha primo· Per quod ſig
nificatur ꝙ ſuperbia et ambitio
que viget in clericis qui nō appe
tūt prodeſſe ſed preeſſe multū ec
cleſiā dei ↄtamināt · De quoꝝ ſup
bia et ābitiōe dicit bern̄· Honorati in
cedūt de bonis dn̄i de qb⁹ dn̄o ho
norē nō deferūt · Inde is quē cotidie
vides meretrici⁹ nitor · hiſtrioicus
habitus regius apparatus · Inde
aurū in frenis et ſellis et calcarib⁹·
plus calcaria ꝙ altaria fulgent ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

¶ Et ſicut per tres eccleſia ꝓpha
nata extitit· ita per tres alios de
dicata et conſecrata fuit· Dedica
tionem em̄ primo fecit moyſes ſe
cundo ſalomon· poſtea iudas ma
chabeus· Per quod inſinuatur ꝙ
in dedicatione eccleſie debem9 ha
bere humilitatem que in moyſe·
ſapientiam et diſcretionem que
in ſalomone· veram fidei confeſſi
onem que in iuda notatur· ¶ Se
cundo videndum eſt de conſecrati
one ſiue dedicatione templi ſpūa
lis· quod templum ſum9 nos ſcȝ
congregatio omniū fidelium que
conſtruit ex lapidib9 viuis· Pri
ma petri· ij· Tanꝗ lapides viui
ſuperedificamini ꝛc̄· Ex lapidib9
politis Unde cantatur· Tonſioni
bus preſſuris expoliti lapides ꝛc̄·
Conſtruit ex lapidibus quadris
Quatuor enim latera lapidis ſpi
ritualis ſunt fides· ſpes· caritas·
operatio· que equalia ſunt· Quia
vt dicit gregorius Quantum cre
dis tantum ſperas· et quantum
credis et ſperas tantum diligis·
quantum credis ſperas et diligis
tantum operaris· ¶ In hoc qui
dem templo altare eſt cor noſtꝝ
Super quod altare tria debent do
offerri Primū ignis dilectionis p
petue· Leuitici· xi· Ignis ſcȝ dile
ctionis erit perpetuus et nūꝗ de
ficiens in altari meo ſcȝ cordis·
Secundū incenſum orationis odori
fere· Primi paralipp̄· vi· Aaron
et filij eius adolebunt incenſum
ſup altare holocauſtomatis et thi
mamatis· Tercium eſt ſacrificiū
iuſticie· Quod ſacrificium cōſiſtit
in oblatione penitētie· in holocau
ſto dilectionis perfecte· ꝛ in vitu
lo carnis mortificate De hijs dicit
pſalmiſta· Acceptabis ſacrificiuȝ
iuſticie· oblationes et holocauſta
tunc imponent ſuper altare tuuȝ
vitulos· ¶ Templum autem
ſpirituale quod ſumus nos ad ſi
militudineȝ templi materialis cō
ſecratur· Primo em̄ ſummus ponti
fex ſcȝ xp̄s oſtium cordis clauſuȝ
inueniens circuit ter· dum pecca
tum oris· cordis· et operis ad me
moriā eius reducit· De hoc triplici
circuitu dicit yſaye· xxiij· Sume
citharam quo ad primum· circui
ciuitatem ſcȝ cordis quo ad ſecun
dum· meretrix obliuioni tradita
propter tercium· Secundo xp̄s
ipſum hoſtium cordis clauſuȝ ter
percutit vt ſibi aperiatur· Percu
tit em̄ ipſum cor ictu beneficij· cō
ſilij et flagelli· De qua triplici per
cuſſione dicitur ꝓuerbioꝝ primo
quātum ad malos· Extēdi manū
meam et nō fuit qui reſpiceret·
hoc quantū ad collata beneficia·
deſpexiſtis omne conſilium meū·
hoc quantū ad inſpirata cōſilia·
et icrepatioēs meas neglexiſtis·
hoc quantū ad illata flagella· Ul
ter percutit· dum vim rationaleȝ
mouet ad peccati cognitioneȝ· cō
cupiſcibilem ad dolorem· iraſcibi
lem ad peccati vindictam et deteſ
tationem· Tercio ipſum templū
ſpirituale ter aqua intus ꝛ extra
debet irrigari· Hec autem trina
irrigatio eſt trina lacrimaꝝ inte
rioꝝ· vel aliquando exterioꝝ effu
ſio· Mens em̄ ſancti viri vt dicit
gregorius dolore afficitur conſide
rando vbi fuit· vbi erit· vbi eſt·

et vbi non eſt. Vbi fuit inquit in
peccato. vbi erit in iudicio. vbi ē
in miſeria et vbi non eſt in gloria
Quando ergo interiores vel exte
riores lacrimas fūdit conſideran
do ſcilicet ꝙ fuit in peccato. et de
ipſo rationem reddet in iudicio.
tunc iſtud templum iam ſemel a
qua aſpergitur. Quando autem
pro miſeria in qua eſt ad fletuꝫ cō
pungit̄. tūc ſcd̄o irrigatur Quan
do vero pro gloria in qua non eſt
lacrimas fundit tūc tertiā aquam
aſpergit Huic autem aque admiſ
centur ſal vinum et cineres. quia
cum hys lacrimis debemus habe
re vinum ſpiritualis exultatiōis.
ſal mature diſcretionis. et cinēs
ꝓfunde humilitatis Vel per vinū
limphatum intelligitur humilitas
xpī quam habuit ī carnis ſuſcep
tione. Vinum enim limphatum
eſt verbum humanum. p ſal intel
ligitur ſanctitas ſue vite. que eſt
omnibus condimentū religioīs.
p cinerem intelligitur eius paſſio
Hys igitur tribus debem⁹ cor no
ſtrum aſpergere. ſcilicet benefici
o incarnationis. p qd̄ ꝓuocemur
ad humilitatem. exemplo ſue cō
uerſationis. p quod informemur
ad ſanctitatem. et memoria ſue
paſſionis. per quod incitemur ad
caritatem ¶ Quarto ſcribitur
ī hoc templo cordis ſpirituale al
phabetum ſiue ſpūalis ſcrīptura.
Hec autem ſcriptura que ibi ſcri
bitur triplex eſt ſcilicet dictamina
faciendorum teſtimonia diuinoꝝ
bn̄ficiorum. ꝓpriorūꝫ accuſatio de
lictorum. De hys trib⁹ dicitur ad
Roma. ij. Cum enim gentes que
legeꝫ nō hn̄t naturalit̄ ea q̄ legis
ſunt faciunt. huiuſmodi legē nō
habētes ipſi ſibi ſūt lex. qm̄ oſtē
dūt op⁹ legis in cordib⁹ ſuis ſcrip
tum. ecce primum. teſtimonium
reddente eis ꝯſcia ipſorū. ecce ſe
cundūꝫ. et intˀſe cogitationū accu
ſātiū vl̄ etiā defendentiū. ecce ter
tiū. ¶ Quito debēt pingi cruces
.i. aſſumi pn̄e aſperitates Que q̄
dē oñt inungi et igne illuſtrari. qꝛ
nō ſolū ferende ſūt patient̄. ſed e
tiā libent̄ qd̄ fit p vnctionē. et ar
dent̄ quod fit per ignem Vn̄ ber.
Qui iniciat̄ a timore crucem xpi
portat patienter. qui ꝓficit ī ſpe
libēter portat. ſed qui ꝯſūmat̄ in
caritate āplectitur iā ardent̄. Idē
Multi vident cruces nrās ſed nō vi
dēt vnctiones noſtras. Qui ergo
in ſe hec habuerit vere templū ad
hōrem dei dedicatū erit dign⁹ pla
ne ē in quo xp̄c habitat per ğtiaꝫ
vt tandē in eo habitare dignetur
per gloriā. Quod ipſe nobis preſ
tare dignet̄. qui viuit et regnat
deus p oīa ſecula ſeculoꝝ Amen.

¶ Explicit legenda aurea.

Deo gratias

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Iſte legēde que hic ſequunt̄ non habentur in hyſtoria lombardica· ſed addite ſunt ex alijs legēdis et libris videlicet·

De ſācta barbara virgine.
De cōceptione virginis glorioſe·
De ſācto iudoco·
De ſācto pontiano·
De ſancto pontio
De ſancta priſca·
De ſancta brigida·
De ſancta dorothea.
De ſancta gertrude·
De ſancto quirino martire·
De ſancto eraſmo
De decem milibus martirum·
De ſancto materno epiſcopo·
De ſancto iohanne criſoſtomo·
De duobus ewaldis·
De ſancto gereone cū ſocijs ſuis ·
De ſactis criſpino et criſpiano·
De ſācto ſeuerino epō·
De ſācto cuniberto·
De ſācto maximino epō·
De ſancto thoma de aquino·
De ſancta elizabeth·
De ſācto odulpho.
De ſancta columba·
De ſancta tecla.
De oſwaldo·
De ſancto wolfgango.
De ſancto eligio·
De ſancta eufroſina·
De ſancta genouefa·
De ſancto policarpo·
De ſācta helena·
De ſancta apollonia·
De ſcis perpetua et felicitate·
De virgine antiochena·
De ſcā walburga·
De ſcis alexandro eueciō et theodolo·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

¶ De ſcā barbara ·· Hyſt·clxvij·

T Emporibus imperatoris
maximiani erat quidam
vir dyoſcorus nomine. di
ues valde· ſed paganus extitit et
ydola coluit· Hic habuit filiā vni
cam nomine barbaram · Fecit au
tem pater eius turrim ſublimem
ibiq reclusit eam· vt non videret
ab hominibus propter eminentē
eius pulchritudinem Locuti ſunt
igitur ei quidam de primatib9 vt
virum ſibi accipet· Qui aſcendēs
ad eam dixit· Filia· quidam de po
tentibus monuerunt me vt acci
piant te in coniugium · Quid ad
hoc reſpondes? Que cuz indigna
tione reſpondit· Ne rogas me hoc
agere pater· Qui ſic ab ea aſper
natus deſcendit et operam ſtudio
ſe impendit in conſtruendo quo
dam lauatorio ſuper fontem in q
barbara virgo baptizata fuerat
occulte· Inſtituerat enim multitu
dinem artificuz· et quomodo debe
ret fieri ordinauerat tribuens ſin
gulis propriaz mercedē Profect9
q in regionem longinquaz· fecit
ibi tempus non modicum · Deſcē
derat vero barbara de turri ad vi
dendum opus artificum· et vt vi
dit contra ſeptētrionez duas fe
neſtras ſolūmodo factas · dixit ar
tificibus · Quare duas feneſtras
ſolummodo inſtituiſtis? Dicūt ei·
Pater tuus ſic nobis mandauit·
Dixit eis · Facite michi feneſtram
tertiam. Qui dixerunt. Timem9
domina ne indignetur pater tu9
aduerſum nos · Barbara reſpon
dit· Quod dico vobis facite. ego
de hoc acquieſcere eum faciam ·

Ipſi vero acquieuerunt ei vt ter
tiam feneſtram facerent · ¶ Per
ambulans vero barbara natatori
a et ambiens contra orientem in
ſtituit in marmoribus digito ſuo
ſancte crucis ſignum perdurans
vſq in hodiernum diem ad cōpū
ctionem intuentium· ¶ Ingreſſa
vero ad abſidem in qua egrediéba
tur aqua · fecerat et ibi figuram
preciosam crucis. et orauit vt a
qua illa ſanctificaret In quo loco
omnes ſanationes et ſanitates cre
dentes accipiunt· In hoc enim la
uachro deo diſponente ſuſcepit a
quodam ſcō viro ſcm̄ baptiſma.
Vbi per tempus locuſtis et melle
ſiluestri alita preconem ac precur
ſorem xpī imitabatur baptiſtam
iohannem · Deinde deſcendēs tur
rim vidit ſimulachra que colebat
pater eius. et afflata ſpiritu ſcō
ſpuit in faciem eorum dicens · Si
miles vobis fiant qui faciunt vos et
omnes qui confidunt in vobis·
Et aſcendens in turrim erat ibidē
deprecans dominum. ¶ Finito
autē opere reuerſus eſt pater ei9
et contemplans tres feneſtras di
xit artificibus · Quare tres feneſ
tras inſtituiſtis? Dicunt ei · Filia
tua ſic nobis precepit · Ipſe vero
conuocans filiam ſuam dixit ei ·
Filia tu imperaſti tres feneſtras
īſtitui? Ipā reſpondit· Etiam· Et
enim bene feci · Nā tres feneſtre
illuminant omnem hominez · due
vero obnubilant · Et aſſumens eā
pater eius deſcendit in natatoria
et dixit ei · Quomodo tres illumi
nant plus duabus? Beata barba
ra ſingulas feneſtras deſignans

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dixit. Hec patrē. hec filiū. hec
innuit ſpiritum ſanctū. qui vn9
et verus eſt deus. in quem homīes
credere oportet. Tunc pater ei9
furore repletus euaginato gladio
conatus eſt eam tranſuerberare.
Orauit vero btā barbara et ſciſſa
eſt vna petra que ſuſcepit eā in
tra ſe. et eiecit eā ſuper montem
Erāt autem duo paſtores oues in
monte paſcentes. qui et viderūt
eam cum lapide tranſferri et fugi
entem. Accedens vero pater eius
interrogauit eos de filia. Tunc v
nus quidem ſtuduit eam celando
ſaluaē. alter vero digito mōſtra
uit eam. Tūc maledixit ei barba
ra. et ſtatim facte ſunt oues ei9
locuſte. que et ſic permanent in e9
ſepulcro vſq; in hodiernum diem
At vero pater eius reperiens eā
flagellauit. et tenens comā capi
tis eius abſtraxit eam a monte.
et recluſit eā in cella. quam mu
niens claui et cathenis conſtituit
cuſtodes. et abiens nūciauit pre
ſidi. Qui veniens ſedebat pro tri
bunali et iuſſit ſibi beatam barba
ram preſentari. Tunc vero pater
eius vna cum gerontio commēta
rienſe eiecit eam de cella. et tradi
dit eam preſidi. adiurans eum p
deorū potentiam quatenus atroci
bus tormentis conſumeret eam.
Tūc preſes preſentate puelle ad
mirans pulchritudinē dixit Quid
vis? Aut parci tibi ſacrificando
dijs. aut acerrimis tormentis tra
di. Que reſpondit Ego habeo ſa
crificare dn̄o meo ihesu xpō. qui
fecit celum et terram. mare et om
nia que in eis ſunt. De demonib9
autem tuis dicit propheta. Os ha
bent et non loquentur. oculos ha
bent et non videbunt. Aures ha
bent et non audiēt. nares habēt
et non odorabūt. Manus habēt
et non palpabunt. pedes habent
et non ābulabunt. nec clamabūt
ī gutture ſuo Siles illis fiāt q̄ faci
ūt ea. et oēs qui cōfidunt in eis.
Tūc preſes furore repletus iuſſit
eam expoliari. et eius carnes ner
uis taurinis diſcerpi et cilicinis
texturis defricare. Que plage tā
grauit illate ſunt ei. vt omne cor
pus eius cruentaretur ſanguine
Et iuſſit vt recluderetur in carce
re donec tractaret qua pena con
ſumeretur. Media antem nocte
circumfulſit eā lux de celo in qua
apparuit ei dominus dicens. Con
fide et confortare barbara. quia
copioſum gaudium de te fit in ce
lo et in terra. Non ergo metu as
minas tiranni. Ego enim ſum te
cum. et eruam te ab omibus pla
gis que inferuntur tibi. Tunc ſta
tim oines plage non cōparuerūt
Et poſt hec ſignauit eam domin9
et aſcendit in celos. Mane autem
facto barbara preſidi preſētatur
Qui videns q illata tormenta nō
nocerent dixit ei. Ecce quomodo
propiciati ſunt tibi dij et diligūt
te barbara. quia plagas tuas ſa
nātes obduxerunt. Que reſpon
dens dixit. Similes tui ſūt dij ſur
di et ceci et ſine itellectu et immo
biles. quomodo poterant plagas
meas curare. quia remedium ſibi
ipſis non poſſunt preſtaē? Ille au
tē qui me curauit eſt ihesus xp̄s
filius dei viui quem tu nō vides.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ro q cor tuū a dyabolo inouratū
eſt· Tunc iratus preſes et fremēs
vt leo iuſſit diſcerpi latēa eius ⁊
lampades ardentes applicari· ver
ſiſqꝫ pedibus ſuſpēdi· ⁊ malleo ca
put eius tundi vſqꝫ dum per eius
nares ſāguis diſtillaret in terrā·
et faciem tre vberrime rigaret
Ipā vero intuita in celum dixit·
Tu noſti cordis meis cognitor cri
ſte· quoniam ꝓpter te ego has pla
gas ſuſtineo· ideo non derelinqs
me· Tunc iuſſit preſes gladio ab
ſcidi mamillas eius· Quibus ab
ſciſis aſpiciens in celū beata vir
go dixit· Ne proicias me domine
a facie tua et ſpiritum ſanctū tu
um ne auferas a me· Deinde iuſſit
eam nudam circuire ciuitatem et
plagas inferendo flagellari Que
cū nudata fuiſſet intuens in celū
dixit Domine deus qui operis celū
nubibus· protector meus eſto ⁊
adiutor· et tege nuditatē corpo
ris mei· vt a viris ipſis et laſciuis
non videatur Tunc miſit dominꝰ
angelum ſuū· qui eā operuit ſto
la candida· Igitur ducta a militi
bus in quoddam predium· preſes
precepit eā cū paſſionibꝰ fatiga
tam patri ſuo tradi et gladio plecti
Quam pater a preſide ſuſcipiens
perduxit vſqꝫ ad montem· Et dū
beata barbara gaudēs ſup victori
a duceretꝰ· orabat dn̄m dicēs Dn̄e
iheſu xp̄e qui celos extendiſti ⁊ t
rā fundaſti· qui mari terminū
quem ſibi trāſgredi minime licet
poſuiſti· qui precepiſti imbriferas
nubes diſtillare ſuper bonos ⁊ ma
los· qui ſuper mare ābulaſti ⁊ tu
mentem ventum ſedaſti· q̄ in cru

ce ſcās manus extendiſti· et alia
multa mirabilia feciſti· exaudi me
famulam tuā· omnia enim tibi
obediunt· ⁊ preſta michi famule
tue petitionem hanc et gratiā· vt
iam nunc in bona confeſſione con
ſummem agonem meum· ⁊ ſi qs
memorauerit nomen tuum faciēs
memoriam mei in die martirij mei
domine ne memineris iniquitatū
eius· Tu enim noſti domine qa
caro ſumus. Tunc facta eſt vox
domini ad eam dicens· Veni pul
cherrima mea ac letiſſima· requieſ
ce in cubili patris tui qui eſt in ce
lis· Hec autem que poſtulaſti, da
ta ſunt tibi a me· Et hijs dictis ve
nit ad locū martirij· et a patre
ſuo decollata eſt cum ſancta iulia
na· que in eodē loco per eundem
propoſitorum eodem tempore ꝓ eiꝰ
dem fidei confeſſione et eodem ge
nere martirij eſt conſummata.
Quarum corpora valentinus vir
venerabilis petijt et habita ea re
poſuit i loco ſolis in habitaculum
modicū in quo et ſanationes plu
rime celebrantur· Deſcendente ve
ro patre a monte ignis deſcendit
de celo et cōbuſſit eum ita vt nec
puluis eius inueniretur Paſſa eſt
autē imperante maximiano ſub
preſide marciano nomis decēbris

S. Barbara decollatur à patre ſuo Dioſcoro, cum Sancta Juliana.

De conceptione beate marie virginis.

Hyſtoria· clxviij·

Anſelmus cantuarienſis
archiepiſcopꝰ et paſtor
anglorum coepiſcopis
ſuis· Salutē ⁊ ꝑpetuam

Anglia Guilielmo duci a deo debellanda traditur.

Daci adversus Guilielmum Anglorum ducem, arma praeparant.

Hilſinus Abbas in Daciam mittitur.

ni dn̄o benedictionem Conceptio
venerande dei genitricis ac virgis
marie dilectiſſimi fratres queadmodum
per multa experimēta ſi
gnoꝝ in anglia et in francia cete
riſq; climatibus quoꝝū olim ſit de
clarata · me narrante audiat dile
ctio veſtra · Tempore namq; illo
quo diuine placuit pietati āglo
rum gentē de malis ſuis corrigē ·
ſueq; ſeruitutis officijs arctius aſ
tringere · glorioſiſſimo normāno
rum duci willhelmo eandez patri
am debellando ſubegit · Qui ſcili
cet willhelmus rex angloꝝ fact⁹
dei v̄tute et induſtria ſua totius
eccleſiaſtice dignitatis honores in
melius reformauit · Cuius pie in
tentionis operibus inuidens illē
omnium bonoruz inimicus dyabo
lus · tum familiarium fraudibus ·
tum extraneoꝝū icurſib⁹ multoti
ens conatus eſt ei⁹ obſiſtere ſuc
ceſſionibus · Sed dn̄o protegēte
et tuente ſe rege et glorificante ·
ad nichilū deductus eſt malign⁹ ·
Audientes autem daci angliaz ſb
iectam normannis grauiter indi
gnati ſe ſuo quaſi hereditario iurē
priuari · arma preparant · claſſez
aptant · vt eos adeuntes a data
ſibi diuinitus patria expellant ·
Quo comperto rex prudentiſſi⁹
willhelmus hylſinū quendam reli
gioſum virū abbatem ramantēſ
cenobij acceſſitū in daciaz dirigit ·
vt hui⁹ rei veritatem inquirat ·
Quo fideliter peracto ad angliaz
redire cupiens mare ingreditur ·
Et iam maximam maris partem
proſpero curſu tranſierat · tunc
ſubito denſis ſurgentibus vndiq;
ventis horrida tempeſtas celuz cō
mouit et vndas · Fatigatis igitur
nautis · nec vltra valentib⁹ obni
ti · fractis remis ſunib⁹ ruptis ca
dentibus velis ſpes ſalutis amitte
tur · Cunq; de ſalute corporum de
ſperati animaruz ſolummodo cu
ram magnis clamoribus deo com
mendarent · ac beatiſſimam dei ge
nitricem mariam miſeroruz ſcz re
fugium · et deſperatorum ſpem
deuotē inuocarent · ecce ſubito aſ
piciunt quendam bone habitudi
nis virum pōtificali infula decora
tum · quaſi inter medias vndas
naui proximum · Qui aduocans
ad ſe abbatem hylſinum hijs ver
bis cepit interpellare euz · Vis in
quit periculum maris euadere ?
Vis in patriam ſanus redire ? Cū
q; ille cum fletu ſe id toto corde de
ſiderare · et id ſolum expetere re
ſponderet . Tunc ille · Scias inq̄t
me ad te a domina noſtra dei gē
nitrice maria quam dulciter inuo
caſti directuz · et ſi dictis meis ob
temperare volueris · ſaluus et in
columis euades imminens pericu
lum maris · Spōdet ſe illico ei in
omnibus obtemperaturū ſi hoc e
uaderet periculuz · quo morti iam
proximum ſe conſpexit · Promit
te mihi inquit ille et deo · q̄ diem
conceptiōis et creationis matris
ihēſu xpī ſolemniter celebrabis ·
et celebrandum predicabis · At il
le vir prudentiſſimus . Et quis in
quit dies merit hoc feſto celebran
dus ? Sexto ait ydus decembris
hoc feſtum ſolemniſando tenebis
Et abbas inquit Quo officio vte
tur eccleſia i eccleſiaſtico obſeq̄o ·

[illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Omne inquit officium quod dici
tur in eius natiuitate dicetur ī eiꝰ
conceptiōe· excepto ꝙ nomē na
tiuitatis mutet̄ in nomen concep
tionis· Hys dictis ille diſparuit·
et citius dicto ſedata tempeſtate
abbas cum ſuis incolumis cōcito
flatu applicuit anglicis litoribꝰ·
et que viderat et audierat quibꝰ
potuit notificauit· Et nos fratres
dilectiſſimi ſi portum ſalutis volu
mus apprehendere· dei genitricis
creationē et conceptionem dig
nis celebremꝰ obſequijs vt ab eiꝰ
filio digna mercede remuneremur
¶ Rurſum hec ſolempnitas alio
modo alibi declaratur. Tempori
bus namqꝫ karoli regis francorum
clericus quidam ordine leuita ſa
garie regis germanus dei genitri
cē toto corde diligens eius horas
ſolitus cantare· parentum cōſilio
nubere volens cum quadam puel
la valde pulchra cōtraxit· Accep
ta aūt a preſbitero nuptiali bn̄dic
tione· die quodam miſſa celebra
ta· recordatus ꝙ eiuſdem beate
marie virginis horas iuxta morē
ſuum die illa non cantauerat· om
nes ab eccleſia exire coegit· ſpon
ſam domum mittens ipſe ſolꝰ iux
ta altare remāſit· Cumqꝫ ſolꝰ do
minice matris horas decantaret·
et hanc antiphonam· pulchra es
et decora filia iherusalē dicereret·
ſubito apparuit ei domina et pro
tua dei genitrix virgo maria cum
duobus angelis dexteram et le
uam eius tenentibus dicens· Si e
go pulchra ſum et decora· quid eſt
ꝙ me dimittis et ſponſam aliam
accipis? Nonne ego pulchrior ſuꝫ
illa· Nonne ego optime formoſa·
Vidiſti ne taꝫ pulchram? Cui ille
Domina mea īquit· claritas tua ō
nem mundi pulchritudinem ex
cellit· Tu es ſuper choros angelo
rum eleuata· tu es ſuper celos ce
lorum exaltata· Quid ergo vis
vt faciam? At illa· Si ſponſam
carnalem cui adherere vis amore
mei dimiſeris me ſponſam in cele
ſti regno habebis. Et ſi concep
tionis mee feſtum annuatim ſex
to ydꝰ decembris ſolempniter ce
lebraueris et celebrandum pre
dicaueris· mecuꝫ in regno vnige
niti mei laureatus eris· Hys ita
qꝫ dictis domina ab oculis ſuis diſ
paruit· Clericꝰ vero domū redie rē
nuens abſqꝫ parentum conſilio il
lico ad abbatiam quandam extra
patriaꝫ profectus· monachali ha
bitu decoratur. Et poſt exiguum
tēporis meritis btē marie virgis
que diligētes ſe ſemp decorat et
beatificat· vitā beatam finiuit in
hoc exilio. et eternā accepit ī ſecu
lo futuro Sed prius tamē aqleye
priarcha factꝰ feſtum cōceptionis
eiuſdem die predicto ꝙdiu vixit
cū p̄ꝛijs octauis celebrauit et celebrā
dū cūctis predicauit· ¶ Iteruꝫ
hec feſtiuitas alit̄ declarat̄ In pago
gallico canonicus quidam ordine
ſacerdos ſolitus cātare beate ma
rie virginis horas nocturnas a
villa quadam vbi cum vxore alte
rius fornicatus fuerat rediēs· ad
opidū vbi morabatur tendere cu
rās· pelagꝰ ſecane trāſmeare cu
piēs ſolꝰ nauim ingreſſꝰ dominice
matris horas nauigando canere
cepit. Cumqꝫ inuitatorium Aue

z. Exhortatio Ierobi Episcopi Tamiensis ad celebrandum Conceptionis b. Mariae virginis diem

maria gratia plena diceret · et iaz
in medio fluminis esset · ecce tur
ba demonū in profundū pelagi
vna cum eius nauicula eum pre
cipitauit · et eius animam sicut
meruerat cito ad tormentū rapu
it Die autem tercio ad locū quo
demones eum tormētis afficiebāt
venit beata dei genitrix maria cū
sanctorum turba dicens eis · Vt
quid famuli mei animaz iniuste af
fligitis? Nos inquiunt eaz habere
debemus quoniam rapta est in o
pere nostro · Si illius inquit vir
go pia esse debz cuius opera faci
ebat · ergo mea esse debz · quoniā
matutinas meas dum vos eū per
cmistis cantabat · Vnde et vos
magis rei facti estis · qr erga me
inique egistis · Hys itaqz dictis
demonibus huc illucqz fugientibz
sanctissima virgo animam ad cor
pus detulit · et per brachium ho
minem ab vtroqz funere resusci
tatum accipiens · aquam a dexte
ris et a sinistris quasi murum sta
re iubens de profundo pelagi ad
portum incolumem produxit At
ille gauisus pedib9 eius prostra
tus ait Carissima mea domina et
virgo gratissīa quid tibi retribu
am pro tantis beneficiys que mi
chi fecisti? Precor te inquit dei gē
nitrix ne amplius ī adulteriȳ pec
catum cadas · et vt conceptionis
mee festa sexto ydus decembris
solempniter celebres et celebran
da predices Mox vt hec locuta ē
celos ipso vidente ascendit At ip
se heremiticam ducens vitam q̄
diu vixit eandē celebrauit · et ce
lebrandā aliys predicauit · et qd

x nrūs legend. existimo.

sibi accidit cunctis audire cupien
tibz enarrauit · ¶ Et nos fratres
carissimi nr̄a auctoritate episco
pali corroboramus et precipim9
vt nullus vestrum ita sit rebus
occupatus temporalibus · aut p
priys delictis desperat9 · quin bea
te marie virginis cōceptionis fes
tum celebret annuatim · Sicut em̄
in sancta ecclesia eius natiuitas ·
sic debet excoli et eius conceptio
Nisi em̄ conciperetur nūq̄ nasce
ret · Sicut em̄ ad saluandū genus
humanum olim fuit necessaria e9
natiuitas · sic fuit necessaria ei9 cō
ceptio · Nisi em̄ conciperet redem
ptor mundi ex ea non nasceret ·
Iussu dei concipitur et nascitur ·
ymmo si diuina ratio prospiciat ·
spiritualis conceptiōis eius dies
maior fore approbatur q̄ natiui
tatis · Res enim maior est aīam a
deo creari · q̄ filios ade de matre
nasci · Non est mirū si homo a deo
creatus nascitur de matre Erubes
cant igitur omnino insensati · qui
tanta misteria et sacramenta te
nebris ignorātie excecati ideo re
spuunt celebrare · qr viri ac mu
lieris copula in conceptione bea
te marie extitit · Si eius concepti
onem ideo qr carnalis extitit stul
tis non placet hodie celebrare · ta
men diem illam et noctem dignā
q̄uis incognitam et tempus et ho
ram spiritualis conceptionis ei9
hodie celebrare delectet · qua ipse
animaȝ creator animā sue matris
dignā et scissimā corpi ei9 v̄giali
āgelis ministrātibus copulauit ·
quā etiā diem primam nostre re
demptionis et salutis dispositor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

noſtre ſaluatiōis inter ceteros di
es fecit preelegit et ſanctificauit
Nam cum ſint due conceptiones ho
minis omnibus notū eſt peritis·
vna q̄ carnal' copula viri ac muli
eris agitur· alia qua anima noua
et pura deo cooperante corpori ad
iunatur Si non placet illis celebra
re domine matris carnalem con
ceptionē ·placeat ergo colere ſpi
ritualez creationē· corporiſq̧ cuz
anima copulationem. O quanta
eſt illa dies·qua noſtre reparatri
cis anima digna creatur et conſe
cratur et ſanctiſſimo corpori vnit
Non eſt verus amator virginis·q̄
reſpuit colere diez eius concepti
onis· Erubeſcant igitur inſani q̄
hunc diem colere nolunt idcirco
cum aliorum ſanctorū conceptiones
minime colere ſancta cōſueuit ec
cleſia · Maxīe quippe ruſticitatis
eſt eam etiam alijs ſanctis in hoc
comparari ·in qua deus humanā
carnem aſſumpſit·quam ſup om
nes angelos et archangelos ī ce
lis ſublimauit Quamuis enim ce
teris ſanctis dies cōceptionis eo
rum non ſit conceſſum vt celebrē
tur· illi tamen a ſpiritu ſancto cō
ceſſū ē·quē maior et excellentior ē
cunctis. Pulchre et digne domina
tionē ſuper ceteros ſanctos debet
habere illa ·per quaz omnes ſācti
ſanctificantur et beatificantur Di
citur enim xp̄c ſanctus ſanctorū·
dicitur et ipſa ſancta ſanctarū·
Et ſicut ſine more ſummus rerum
diſpoſitor ſuper omnes ſanctos et
ſanctas illam dignitatem illi con
tulit · vt verbuz carnem factū vir
go conciperet et pareret et poſt
partum virgo maneret· ſic ipē p̄
omnibus abſq̧ more hanc digni
tatem illi prebuit· vt conceptiōis
et natiuitatis ei9 ſolempnia ſacro
ſācta celebrent̄ in eccleſia· Quid
longius? Conceptionez domine ac
matris colere ·eſt xp̄i generatio
nem enarrare ·Nam eius concep
tio·xp̄i generatiōis ē linea· Qua
propter euangelium liber gene
rationis·hac die ſicut in natali do
mini ante matutinales laudes bo
no more decantamus et ad miſſā
legimus. Merito ergo colitur et
filij generatio et matris cōceptio·
quoniam conceptio et natiuitas
matris eſt generatio filij Celebre
mus igitur hodie dignis officijs a
lacriter vtramq̧ eius honorabilē
conceptionem ſpiritualem videli
cet et humanam·vt ipſius meritis
et p̄cib9 a ſecularib9 curis ꝟ a cūc
tis vicijs mereamur eripi et ad gau
dia eterna perduci ·Preſtāte do
mino noſtro ihēſu xp̄o filio eius
qui cum patre et ſpiritu ſancto et
matre ſua virgine maria viuit et
regnat deus per infinita ſecula ſe
culorum· A · M · E N·

¶ De ſancto iudoco confeſſore et
preſbitero·

¶ Hyſtoria·clxix·

SAnctus iudocus cuius fe
ſtum agitur in die lucie
virginis fuit iudicail re
gis britonum filius·habuitq̧ fra
trem maiorem natu. beatū vide
licet iudicail qui ſucceſſit patri in
regnum ·cui cum ipſius iure primoge
niture regnum patrium deberet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Cogitans tamē regnum terrenū
pro celeſti relinquere et vitā mo
naſticam ducere · fratrem ſuū iu
docum iuniorem coram ſe cōueni
re fecit · ſollicitus de ſuſcipiēdo re
gni gubernaculo · Beat9 vero iu
docus nō minus feruens in dei di
lectione · deliberandi inducias oc
to dieꝝ vix a frē impetrauit · Ip
ſo igitur interim in monaſterio
religioſoꝝ quodam · vbi litteras
didicerat commorante · et oratiō
incumbente frequentius · et cogi
tante quomodo poſſꝫ effugere re
gnum ſimul et patriam · contigit
illuc peruenire vndecim peregri
nos · qui limina beatoꝝ apſloꝝ pe
tri et pauli viſitare deſiderabant
Hijs beatus iudocus aſſociat9 ve
nit pariſius · vbi a ſpū ſācto qui
ipſum in omnibus dirigebat iſpi
ratus ab hoc itinere declinauit · et
ad pontiny confinia que plena ne
moribus erant et feris ac auib9
ſolū habitabilia feſtinauit · Delec
tatus itaqꝫ loci illius ſolitudīe diſ
poſuit habitationē ibi ſuper quen
dā fluuiū facere · Sꝫ ab haymone
duce illius terre per ſeptem ānos
ab hoc propoſito retardatus eſt .
Infra quos plus litteras didicit ·
et ſacros ordines recepit . Fact9
autem ſacerdos iam dicti ducis fi
liū qui eum in maxima habuit ve
neratione de ſacro fonte ſuſcepit
¶ Elapſo vero ſeptennio ad vitā
ſolitariam tranſiēs . in loco alzeie
fluminis riuulis vndiqꝫ circumda
to edificauit eccleſiam et domun
culam deuotioni ſue ibidēꝫ vacatu
rus · Preter enī plura que per ip
ſum dominus operatus eſt mirabi

lia volucres et piſces diuerſi gene
ris ad ſacram eius manuꝫ palpa
biles veniebant · et receptis ab eo
alimentis recedebāt quaſi domeſ
tice · ¶ Quadam autem die cū
ad victum non haberet niſi panē
modicum · ſibi et diſcipulo ſuo do
minus in ſpecie pauperis aduenit
elemoſinam petens Tunc vir dei
panem diuidi iuſſit in quatuor p
tes et petēti vnam dari · Vix ille
egreditur · et ecce reuertitur do
minus in forma egeni · et hoc viſ
qꝫ dum quarta pars egeno iuſſa
eſt tribui · Cui tunc ait eius miniſ
ter Vis ne vt aliquid nobis debe
at remanere? Volo inquit ſcūs
totum tribui eſurienti · Potens
eſt enī dn̄s etiāꝫ noſtre prouidere
neceſſitati · Vix receſſit dominus
et interim dum conſolaretur diſ
cipulum · ecce per feneſtram viſe
ſunt et inuente in aluco fluminis
quatuor nauicule victualib9 onu
ſte · De quibus quis eas adduxe
rit . vel quo ille deuenerint poſtq̄
fuerunt de victualibus exonerate
vſqꝫ nūc ignorat ¶ Hec et mul
ta alia miracula totam lōge late
qꝫ patriam ad eius viſionem pro
impetrandis ſuffragijs dulciter
commouerūt · Cumqꝫ octo ibidēꝫ
annis elapſis populi nequiret fre
quentiam ſuſtinere ad vlterius
deſertum proceſſit · conſtructo ibi
oratorio in honore beati martini ·
et domuncula in qua ipſe mane
bat · Ibiqꝫ plurimas ab hoſte āti
quo paſſus eſt inſidias per quatu
or annos quibus illic commorat9
eſt · Eo in loco ſigno crucis facto
propria manu aquilāꝫ de ſublimi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

proſtrauit· quē gallum ſibi abſtu
lit· a vndecim gallinas ſigillatim
gallumqꝫ ſuum incolumē ſuſcepit
¶ Non longe etiam poſt· dyabo
lus horribilē mutatus in colubꝝ
guit ipſū momordit in pede Qua
leſione per ſacram edoctus eſt ſa
pientiam· vt ad alium tranſiret
locum· Et adiuncto ſibi duce hay
mone vaſtam circuibat heremū·
querentes vbi inuenirēt habita
tionis locum· In querendo autē
dum idem dux graui torquerēt
ſitis inopia pre laſſitudine et ſiti
obdormiuit· Interim ſeruus dei
in docis oratioī incubuit· ſurgēs
qꝫ baculo quo innitebatur terre
infixo ſicut alter moyſes aquam
produxit· et fontem inde largius
effluentem. Quo exhilarati dux
et eiꝰ familia ſue ſitis extinxerūt
ardorem· Progreſſus inde verſus
mare in valle vmbroſa cliuum in
uenit· quo delectatus mirabilit̄
inquit· Hec eſt requies mea in ſe
culum ſeculi. Duce itaqꝫ ad ꝓpria
reuerſo· vir dei duo ibi manibus
ꝓprijs conſtruxit oratoria· vnum
petro apoſtolorum principi· alte
rum paulo gentium doctori·
¶ Profectus eſt etiam poſtmodū
romā mandatus a beatiſſimo mr̄
tino tunc romane ſedis antiſtite·
qui multo tempore eum videre cu
pierat Vbi poſt ſacra et multa de
eternitate colloquia· precioſiſſimis
ſanctoꝝ reliquijs a dn̄o papa ſibi
collocatis· reuerſus eſt cum totiꝰ
patrie gaudio ad pontiuu conſima·
vbi in monte habitationis ſue in
quo nunc requieſcit corpus eius
pntū obſequio adducta ē puella

abſqꝫ oculis nata· Que ſicut edoc
ta fuerat in viſione faciem et loca
vbi oculi eſſe debebant lauit de a
qua qua ſanctus vir abluerat ma
nus· et mox receptis oculis clarē
vidit· Duce itaqꝫ haymone preſē
te· cū innumera cleri plebiſqꝫ tur
ba in occurſum beati iudoci con
gregata· reliquijs quas attulerat
cū veneratione repoſitis in noua
beati martini eccleſia· in qua nūc
eius ſacrū requieſcit corpus· tūc
de nouo facta lapidea a prefato
duce· ipſe vir beatus preparauit
ſe ad diuina celebranda caſula in
dutus ad modum niuis albe Qui
cum aſtaret coram altari tercio ꝑ
dus iunij· et miniſtraret cum de
uotione maxima· diuina manꝰ ſu
per euꝫ apparuit viſibilit̄ inter ſa
croſancta miſſarū ſolemnia· que
ſuum ſacerdotem et locum illum
ſignauit et confirmauit benedic
tione perpetua cum promiſſione
tali et voce admirabili celitus ſub
ſecuta· Quia contempſiſti diuiti
as terrenas· et refutaſti paterni
regni culmina· ac elegiſti paupꝫ
eſſe et latere abiectus ī terra iſta
deſerta et inuia preparaui tibi co
ronā inter agmina angeloꝝ· ero
qꝫ loci huius in quo reſolueris de
fenſor ac iugis cuſtos· Vniuerſi
qꝫ locū hunc viſitaturi in perpetu
um in dei noīe et pia cordis inten
tione ꝓ tui memoria diuina ī ter
ris gratia non defraudabuntur·
et poſtmodum ad gaudia perue
nient ſempiterna· Sequenti igit̄
tempore ſanctus iudocus qui in
carne preter carnem viuendo an
gelus nō homo videbatur· ydibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

decembris obdormiuit ī domino
angeloruꝫ obſequiis nec nō ipſo
xriſto preſente viſitatus · cuius p̄
ſentiā oſtēderūt intolerabilis cla
ritas ſplendoris · et incōparabil
dulcedo diuini odoris Cuius etiaꝫ
corpus · qꝛ virgo fuerat · ita inte
grum permanſit vſqꝫ ad ſexagin
ta annos in tumulo · ac ſi ſpiritꝰ
vite foret in eo · et a cuſtodibus
corporis ſui vngues manuum ac
pedum · et crines capitis ac barbe
quaſi viuēt excreſcētes precide
bantur et radebāt ōni ſabbato ·
quouſqꝫ ſucceſſor haymoīs minꝰ
reuerenter ſacrariū violenter ir
rupit cuꝫ ſatellitibꝰ ſuis · etītra
uit vbi repoſitum erat corpꝰ ſan
ctiſſimum Viſoqꝫ miraculo · ſtatiꝫ
cecitate percuſſus verſus eſt in a
mentiā · et clamās · a · a · a · ſancte
iudoce ſurdꝰ permanſit et mutus
quouſqꝫ diē clauſit extremū · Cu
iuſdam filiū in cunabilis iacenteꝫ
cum eſſet incendiuꝫ vndiqꝫ in do
mo miraculoſe conſeruauit ·

De ſancto ponciano martire
Hiſtoria · clxx ·

SAnctus poncianꝰ paſſus
eſt ī ciuitate ſpoletanea
ſub fabiano qui ab ātho
nio imperatore directꝰ illuc erat
Fabianus igitur p̄ntato ſibi pon
tiano dixit Quis vocaris? Qui re
ſpondit Quod a parentibꝰ meis
nomen michi impoſitū eſt pōcia
nus vocor Maiꝰ autē nomē criſti
anus · Cūqꝫ fabianꝰ ei ſuadere m̄
teret vt dijs ſacrificaret · et ille
nullatenus acquieſceret · ſed cuꝫ
potiꝰ dure increparet iuſſit eū ve
ſtibus ſpoliari · et virgis cedi do
nec ſanguis eius vt fluuiꝰ in ter
ram manaret Deīn p̄repatis car
bonibus duo iudicia propoſuit ei
dicens · Aut thura in carbonibus
iſtis pone aut nudis pedibus ſup
eos ambula · Qui ſignum crucis
ſibi in fronte faciens ſuper carbo
nes nudis pedibus ambulare ce
pit dicens Ecce ego in nomine cri
ſti ambulo ſuper carbones iſtos
ignitos · tu mitte ſi potes in noīe
dei tui iouis manū tuam in aq̄ ca
lidā et liberet te · Tunc iratus iu
dex iuſſit eculeū preparari · et vn
cinos ferreos fieri eūqꝫ ibi ſuſpē
di · Quibꝰ factis miniſtri deficiē
tes clamabāt Ve nobis quia ma
gis torquemur q̄ iſte deteſtabil
Manus noſtre defecerūt et vncini
fracti ſunt Tunc iudex iuſſit eum
in yma carceris claudi . poſt hoc ī
āphitheatruꝫ duci · duoſqꝫ diros
leones ad eū cōminuenduꝫ dimit
ti . ſed cū ille oratiōnē compleſſet
leones cum rugitu venientes vt
viderunt eum ita manſueti facti
ſunt vt inclinātes capita ſua ad
orarent eum · Qđ videns omnis
populus exclamauit · Magnus
eſt dominus criſtianorum · dimit
tatur ſanctus dei · Tunc fabianꝰ
videns ſeditionem in populo fieri
iuſſit eum iterum in carcerē tru
di · vbi angelica viſione meruit
confortari · Poſt hoc plumbo fer
uenti perfuſus eſt · tandem gladio
percutitur · et ſic martir criſti pon
cianus triumphauit · xix · kalen
das februarij

De ſancto poncio martire
Hiſtoria · clxxi ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

BEati pōtīꝫ pater quōdaꝫ
ſenator vrbis rome fuit·
marcus noīe·mater vero
iulia· Hec cum pregnans ydolo
rum templa cum viro ſuo portās
munera circuiret·venit ad tēplū
iouis· Quod cum ingrederetur·
ſacerdos velato capite infulatus
ad aras ſtabat· Qui arreptus a
demone apprehendensqꝫ velamen
ſimul et infulā cepit eam minuta
tim ſcindere· voceqꝫ mirabili eiu
lans·omne templum clamoribꝰ
replere· Hec mulier illum in vte
ro geſtat·qui magnum hoc tēplū
ſubuertet et deos eius comminu
et· Marcus autem et iulia hoc au
dientes exangues facti fugiunt
in ꝓpe poſitam domum· arripiēs
qꝫ iulia ſaxum aluū ſuaqꝫ latera
tundens aiebat Vtinam illum nō
concepiſſem per quem magnum
templum et numina eius erunt e
uertenda·melius eſt vt egoipſa
cum hoc deficiam· Cunqꝫ dies pa
riendi aduemiſſet·edidit puerum
honeſtum ſine vlla macula·quem
credebat tantis ſupplicijs macera
tum examinem generari. Mater
autem pueri interficere puerum
nitebatur· Cui pater eius dixit.
Sine nō interficias eum·ſed ſi iu
piter voluerit vindicet ſe de inimi
co ſuo Nos autem non iniciamꝰ
in eum manus noſtras·Sicqꝫ cō
ſeruatus eſt paruulꝰ quem ex ge
nere ſuo pontium vocauerūt Vn
de accidit vt in templa ydolorum
nūq̄ introduceretur· Cum auteꝫ
peruemiſſet ad puerilem etatem·
a magnis doctoribꝰ imbutus om
niuꝫ ferme philoſophoꝝ ac diuer

ſarum artium litteris pollebat·
Quadaꝫ vero die diluculo ſurgēs
cum ad preceptorem ſuum pergeret
audiuit xp̄ianos quibus ſanctus
pontianus papa preerat pſallen
tes et dicentes Deus autē noſter
in celo omnia quecunqꝫ voluit fe
cit· Simulachra gentiū argentuꝫ
et auꝝ ꝛc̄· Hec audiens puer et
ſuſpirans ſpiritu ſancto compūc
tꝰs flere cepit· et eleuās palmas
ad celum dixit· O deus cuius lau
dem iſti decantant oſtende michi
noticiam tuam·cepitqꝫ pulſarē ad
ianuam· Tunc ſanctus papa re
uelāte ſibi ſpiritu ſancto ait· Ape
rite et ſinite intrare puerum Ta
lium enī eſt regnum celorū Puer
ergo pontius relictis pedagogis
ſuis in vico ingreſſus eſt cuꝫ vno
adoleſcēte q̄ cū eo ſtudebat noīe
valerio Et inq̄ſita veritate de car
mine qd audierat eos canē·a ſāc
to pontiano in fide cū collega ſuo
inſtructus eſt· Qui abeuntes leti
quotidie redibant ad hominē dei
et audiebant verbum ſalutis Cū
qꝫ rediret pontius ad p̄rem ſuū.
requiſitꝰ an percepiſſet aliquid a p̄
ceptoribꝰ ſuis aiebat· Nunq̄ me
liꝰ a magiſtris meis audiui q̄ ho
die vel heri· Tandē ipſe p̄ri ſuo y
dola nichil eſſe oſtendit. et itro
ducto ad eū ſcō pontiano ad fidē
eū conuertit·ita ꝙ ipſe marcus cū
ſcō pontiano epiſcopo et filio ſuo
oīa ydola manibꝰ ſuis ꝯfringēs·
baptiſmi gratiā cū filio et omī do
mo ſua ſuſcepit· ¶ Nec multo poſt
eo defuncto puer pontius apprehē
ſus a militibꝫ et in curiā perductꝰ
loco patris nolens ac repugnās

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

conſtituit Taleq̄ȝ ei gratiam dñs
cōtulit vt in omni curia vel pala
cio ſpecialiter ab oib; amaretur
Inter hec etiā ſcūs papa ponci
an⁹ glorioſa morte migrauit ad do
minum Poſt quē acheri⁹ pfuit ec
cleſie mēſe vno Deī fabian⁹ i pō
tificatu ſuccedēs · ita btm̄ pōtium
vt ver⁹ pat̄ verū filiū diligebat ·
Scūs aūt poncian⁹ iaȝ perfect⁹ in
deo · oēs facultates ſuas accipiēs
beato fabiano epō tradidit · et
eas pauperibus diſtribui fecit.
Duobus aūt philippis imperatori
bus.i.patri ⁊ filio cum eēt amic⁹
quadā die anno milleſimo a cōdi
tiōe rome dicūt ei · Eamus ⁊ re
piciemus nobis deos magnos q̄
nos in h⁹ anni milleſimi cculū na
tal̄ rome pduxerūt Quos cū bea
tus ponti⁹ diuerſis excuſatioībus
declinare niteret̄ . illuȝ velut aicū
ſuū ad ſacrificādū cogebāt · At il
le vidēs datam ſibi a dño occaſio
nē ait O pyſſimi ipatores cū a deo
principes hominum ordinati ſitis
cur nō ei qui vobis hūc honorem
preſtitit ceruices flectitis · ⁊ ipi ſa
crificium laudis offertis ? Philip
pus imperator dixit · Propterea
et ego deo magno ioui ſacrificiū
offerre deſidero qui michi hanc t̄
buit poteſtatē · Btūs aūt ponci⁹
ſubridēs ait Ne erres imperator
Eſt de⁹ de celis · q̄ cūcta verbo ſuo
cōſtituit et grā ſpūs ſācti aiauit
Quid plura? Imperatores hys ⁊
alys verbis eius crediderunt et a
ſācto fabiano baptiſati ſūt · Qui
ſcȝ fabian⁹ et pontius oia magni
templi ydola confregerūt · et ip
ſum funditus ſubuerterunt Qui

tiqȝ de populo ad noticiam dñi
ni cōcurrentes baptiſmū alacrit̄
ſuſceperunt · Porro iprrātores di
uerſis i locis fraude decy ſucceſſo
ris ſui circūuēti ſūt ⁊ occiſi · Deni
qȝ valeriano et galieno imperāti
bus ⁊ criſtianos pſequētib⁹ · btūs
poncius fines ytalie trāſiens vr
bē ſub iugo alpiū ſitā petyt noīe
ſimelā Vbi ſedens claudius pro t̄
bunali iuſſit eū adduci dixitqȝ ei ·
Tu es poncius qui vrbē romanā
neſcio per quā ſeductionē pertur
baſti · inſuper et primorū pricipū
mentes abalienaſti? Qui reſpō
dit . Neminē t̄baui neqȝ ſubuerti
ſed ab errore demonū eos ad deū
verū cōuerti · Cūqȝ nō poſſȝ ad ſa
crificādum induci preſēs iuſſit ō
nia tormentorū genera pparari ·
et ait In eculeo aptatus diſten
datur . vt omnia per eius mēbra
decurrant · Et tunc videamus ſi
dominus eius eruat eum de ma
nu mea . Cumqȝ eculeo aptaretur
beatus poncius dixit · Licet in
credulitas tua ipotētez deum no
ſtruȝ dixerit . ego tamen in noīe
domini mei ihēſu criſti credo q̄ pe
ne tue ad nichilum redacte nul
lum corpori meo dolorem incuti
ant · Cumqȝ eculeo tenderetur · ⁊
miniſtri vectibus impoſitis cocle
am retornarent · cuȝ magno ſoni
tu eculeus confractus eſt · ita vt
in puluerem redactus non com
pareret · et examines repentino
fulgure qui ibi aderant redderē
tur · Sanctus vero poncius letus
et interritus ait · Vel nunc ſalteȝ
o incredule diſce · quia dominus
noſter ihēſus criſtus potens eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

pios de temptatiõe eripere· Vos
autẽ iniquos in die iudicij igni ꝑ
petuo deputare· Tũc preside tur
bato dixit anabius aſſeſſor· Sapi
entiſſime virorum aduentantibꝰ
nobis adducti ſunt duo vrſi e dal
macie montibus mire magnitudi
nis· Precipe ergo preparari ãphi
theatrũ· vt ab eis deuoratus non
habeat ſepulturã· Juſſu igitur p̄
ſidis preparatur anphitheatruꝫ·
et beatus pontius in arena deponi
tur Statim egreſſi duo venatoꝛes
cum thaureis et neruicis ſecundũ
conſuetudinem cum ſtetiſſent in
arena cũ ſancto dei et prouocaſſẽt
vrſos illi exeũtes de caueis ſingu
li vtroſqꝫ venatores arripuerũt·
et ita eos diſcerpſerunt· vt penĩ
tus qui fuiſſent non compareret
Tunc venientes ad ſanctum pon
tium non auſi fuerũt propius ac
cedere· aut pedes martiris oſcula
ri propter paganoꝝ cruorem· ſed
paulo longius procumbentes ni
chil leſionis ſancto martiri ꝑmiſſi
ſunt inferre· Tunc clamor popu
li in celũ tollitur· et gentiles om
nes clamabãt Vnꝰ eſt deus xp̄ia
norũ quem pontius colit. Effera
tus igitur preſes voce rabida cla
mare cepit. vt copiam lignorum
et omne genus fomitis afferrent
Juſſitqꝫ dei ſanctũ manibus atqꝫ
pedibus vinciri cathenis ferreis et
in media arena ſtatui· et multitu
dinem lignoꝝ in circuitu eius ex
trui· ignemqꝫ ſupponi· Quod cuꝫ
factum fuiſſet· ignis girans flam
mis in ſublimem arenam atqꝫ tor
quens· poſtq̃ faſtigium elisit am
phiteatri· conſumptiſqꝫ omnibꝰ
que pabulo ignis fuerant prepa
rata· ita ſanctus dei pontius ab õ
ni ardore apparuit illeſus· vt nec
ſaltem fimbria veſtimenti eius le
deretur· Tandem preſes victꝰ at
qꝫ confuſus ait· Nunquid omnia
tormentorũ genera ſuperaſti· et
ideo gloriaris nũc vt reliqua eua
das tormenta? Ecce proximuꝫ ve
nerabile apollinis tẽpluꝫ· accede
et ſacrifica· Beatus pontius dixit
Ego ſacrifico corpus meum domi
no meo ihesu xp̄o. qd hactenus a
pollutione ydoloꝝ immaculatum
cuſtodiui· Nam vobis et principi
bus veſtris cito ſuperueniet vltio
diuina· que iniuſte perſequimĩ ſer
uos xp̄i· Tunc videns preſes eiꝰ
conſtantiam decretũ dedit dicẽs·
Ducite eum et in ſaxo quod riuu
lo imminet decollate· corpuſqꝫ eꝰ
deorſum mittite· Quod et factuꝫ
eſt· Nec multo poſt completus ẽ
ſermo quem ſanctus pontius pre
dixerat· Valerianꝰ ſcꝫ imperator
in captiuitatem ductus a ſaporẽ
rege perſarum· non gladio· ſed
ludibrio omnibus diebus vite ſue
merita pro factis ſuis recepit· ita
vt quotienſcũqꝫ rex ſaporꝰ equũ
conſcendere vellet· non manibus
eius· ſed incuruato dorſo· et i cer
uice eius poſito pede· equo mẽbra
locaret· ¶ Galienus vero cum me
diolanum intrare vellet· a militi
bus ſuis comprehenſus gladijs e
orum eſt confoſſus· Claudius au
tem preſes et anabius cõfeſſor ea
dem hora qua ſcũs pontius decol
latus eſt arrepti a demonibus ſuf
focati ſunt. Nam claudius linguã
ſibi morſibus minutatim incidit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Anabn vero oculi e ſuis contrauis
vi doloris euulſi pellib; tenuiſſis
per ora pendebant Sicq; factū eſt
vt in momēto temporis ambo ex
pirarent.

De ſancta priſca virgine
Hiſtoria. clxxij.

Beata priſca ciuis roma
na clariſſimis parentib9
orta. tredecio etatis ſue
anno ab apparitoribus ad claudi
ū imperatorem eſt adducta. Qui
iuſſit eā templū apollinis igredi
vt ei ſacrificaret Qua in eodem tē
plo orāte terremot9 fact9 eſt ma
gnus et ciuitas cōcuſſa eſt. et a
pollo cōminut9 eſt. quarta pars
tēpli ruens oppreſſit multitudinē
paganorū cum ſacerdotib9 ydolo
rum Propter quod expobata. ce
ceſa et in carcerem recluſa p totā
noctem ymnū canebat. et glorifi
cabat deū. confortata viſitatiōe
āgelica Mane vero educta de car
cere adipe feruentis pinguedinis
perfundi iubetur Et minime leſa
iuſſa eſt iterum ingredi tēplum.
et ſacrificia offerre. Qua ſignum
crucis faciente et orāte tonitruū
factū eſt. et cecidit ignis de celo q̄
combuſſit ppl'm circūſtātē. et puē
puram īperatoris a pte dextera.
et ydolum redactum ē in fauillam
Tunc īperator iuſſit prefecto cū
vncinis ferreis totū corpus virgi
nis diſſipari. Prefect9 vero fecit
cum ſpatis membra ei9 incidi. de
hinc beſtias ferociſſias que eā diſ
cerperent exhiberi. que orantī vir

gini i manſuetudinē ſut conuerſe
Tunc carnifices tamdiu carnes
eius raſerūt donec ad oſſa perti
gerent Ipſa vero orante brachia
eorū inuoluerūt. et ſic a tormētis
ceſſauerunt Tunc īpator fremēs
in virginē iuſſit eam igne cōſumi.
q̄ a magna pluuia e celo facta pe
nitus ē extinct9 Iratus itaq; im
perator iuſſit comam capitis eius
radi in qua credebat magicā con
ſiſtere artem. Poſt hec incluſit eā
in tēplo vt ibi fame deficeret Die
autem tercio ingreſſ9 vidit ancil
lā criſti q̄ angelico fuerat ſolatio
releuata. et ydolū deiectū viditv
cōminutū. Et iratus nimis iuſſit
eam capite puniri Educta autem
via oſtienſi miliario decīo aburbe
decollata eſt. et a criſtianis occul
te in eodem loco facto ſepulchro
honorifice ſepulta ē Vbi non poſt
multū tempus fabricata ē eccīa
in eius honore Preſtante domi
nonoſtro ihēſu criſto qui eſt bene
dictus in ſecula ſeculorū

De ſancta brigida virgine
Hiſtoria. clxxiij.

Beata brigida ſicut legitur
i ſpeculo hyſtoriali de cri
ſtiais ac nobilib9 parētibus orta
in ſcotia. a pueritia bonarum re
rum ſtudys inoleuit. pudicitie et
ſobrietati ſemper intenta. et ſem
per de bonis ad meliora creſcens
ab ipſa puellari etate virtutum ſi
gnis extitit admiranda. Alibi au
tem ſic legitur. Fuit quidam vir
nobilis genē noie dapdacus qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

emit ancillam nomine dordeſcieh
Quam cernens valde virtuoſam
concubinam eam ſibi fecit. Que
concepit filiam noīe brigidam.
Qd comperiens vxor cōtriſtata
dixit viro. Eijce ancillā ne proge
nies ipſi9 meā ſuperet Sed vir no
lebat vendere eam. Magiſter au
tē quidā ait illi. Vxoris tui ſemē
ſcȝ ꝓles ſemini famule tue ſerui
et vſqȝ in ſeculū ſeculi. ¶ Ipſa eñ
vt ſol lucebit in mundo. Duo etiā
ſancti epiſcopi venerūt in domuȝ
dupdaci. quoꝝ vnus dixit vxori
eius. Nō ſis triſtis propt̄ ancillaȝ
que ſemine ſuo ſemen tuū exalta
bit. qꝛ valde precellet ſemē illi9
Cū ergo vxor perduraret in furo
re. venit poeta mercator a deo in
ſpiratus et emit ancillā illaȝ. dup
dacus tamē conceptū vendere no
luit. Poeta vero duxit puellam ī
regionē ſuā. in cui9 domo cū qui
dā ſcūs pnoctaret. in ipſa nocte
orās vidit ſup puellā globū igne
um. et hoc mane facto ipſi poete
indicauit Mater aūt ſcē brigide
cū lac ferret cecidit ſub vrceo lac
tis ſuper limen domus ſue. et pe
perit filiam nomine brigidā. que
eodem lacte calido perfuſa ⁊ mū
data eſt. Magus quoqȝ dormiēs
vidit duos clericos veſtibus albis
indutos effūdere oleum ſuper ca
put beate brigide ordinē comple
ctēs baptiſmatis. ⁊ vnus impoſu
it ei nomen brigida. ¶ Vir qui
dā venerabilis venit ad dupdacū
vt peteret filiā eius ſibi ī ꝯiugē.
⁊ hoc placuit patri ⁊ frib9. Brigi
da vero reſpuebat eum Cūqȝ gra
uiter ꝯpelleret eam. orauit vt de
us faceret eā deformem ne ab ali
quo peteretur. Tunc oculus ei9
crepuit et cecatus eſt. Ob hoc pa
ter eius permiſit eaȝ deo in virgi
nem conſecrari. Quam cum vela
rent duo ſancti epiſcopi diſcipuli
ſancti patricij viſa eſt ab epiſco
po nomine meli de capite ſancte
brigide ſurgere columna ignis.
Lectis autem orationibus ſancta
brigida ſūmiſſo capite ante alta
re tetigit lignuȝ altaris. quod ſta
tim viruit et permanſit viride et
ſine putredine in eternum. et etī
am oculus eius ſanatus eſt. Tūc
temporis etiam octo alie virgīes
cum ea velate ſūt que. rogabāt
ſāctam brigidam vt non rediret
ad patriam. ſed ibi maneret ſem
per cum eis. Quod et factum eſt
¶ Quedaȝ dn̄a de ſcotia venit ad
ſāctam brigidam cum filia duodē
ni et muta a natiuitate. Accepta
igitur a beata brigida manu filie
queſiuit ſi virgo ꝓ xpō velit ma
nere. Mater vero reſpondit filiā
reſpondere non poſſe. Cui beata
brigida. Manū ei9 nō dimittā ni
ſi reſpōdeat Rn̄dit ergo filia. Qd
cūqȝ mihi cōſulueris ego libenter
facere volo. Et ſic v̉go pmāſit ⁊
eloquētior omībus fuit. ¶ Fi
lia cuiuſdā pncipis v̉gitatē ſuam
deo vouit. ſed pat̄ ei9 coegit eam
cōiugiū inire Inſtāte autē nocte
nuptiaꝝ preparatis epulis pntes
relinquēs ad btām brigidā confu
git. quā pater inſecutus eſt. Bri
gida autē viſo equitatu ei9 ꝓcul
ſignū crucis t̄re impreſſit. ⁊ oēs
immobiles velut ſtatua ſteterūt.
Sed mox vt penitētiā egit pater

cum ſuis ſolutus eſt · et filia libera
a carnali ſponſo . xpō ſicut in cor
de wouerat colligata eſt · ¶ Ser
uus regis tollēs de menſa ei9 vas
precioſum cum minus caute illd
teneret cecidit de manib9 eius ·
et in fruſta redactum eſt · et ab
ipſo rege propter hoc in vinculis
poſitus eſt vt occideretur. Epūs
intercesſit pro eo nec profuit · Vn
de fragmenta vaſis ad beataƷ bri
gidam tulit · que orando vas illd
reparauit vt prius · ⁊ fama eius
per totum regnum diuulgata eſt
¶ QuadaƷ die ſancta brigida
meſſores habuit · quos pluuia nū
ꝙ tetigit · cuƷ tamen illo die oīm
ceterorum hominum meſſores a
mane vſqƷ ad nocteƷ propter plu
uiam metere non potuerunt · ¶
Sancta brigida quandoqƷ oculos
valde doluit · Vnde epiſcop9 mel
nomine · ei medicum queſiuit Cui
reſpondit · Nolo medicum niſi ꝓp
ter te · Dum autem irent ad medi
cum · ſancta brigida cecidit de cur
ru ſuo et caput eius in lapide vul
neratum eſt · De ſauguine autem
vulneris due mute tacte loq̄ban
tur · Medicus vero occurrit eis . q̄
cernens brigide caput ſanatū ait
Melior eſt medicus tuus ꝙ ego ·
Tunc epiſcopus ayt · Decetero nō
cogaƷ te ad medicos huiuſmodi ·
¶ Puelle cuidam egrote lac pe
tenti a ſācta brigida · cum non ha
beret aquam frigidam porrexit ·
Sed aqua in lac conuerſa eſt · eo
qƷ hauſto puella ſanata eſt · ¶
Quidam vir conqueſt9 eſt ſcē bri
gide ꝙ vxor eius ipſum valde odi
ret · ⁊ rogauit eam vt benediceret

ſibi aquam . qua domum ſuam et
vxorem et omnia ſua aſperſit Et
odium conuerſum eſt in amorem
ꝙdiu ſimul vixerunt · ¶ Appro
quante die paſche dixit ſcā brigi
da · Que lauabit infirmas ſorores
noſtras? CumqƷ ille vtpote iuuen
cule omnes recuſarent · brigida ĩ
trauit ſuiſqƷ manibus illas lauās
ab infirmitate ſanauit. Quarum
vna erat paralitica. alia demoīa
ca · tertia leproſa · ¶ Quadam
nocte fures quatuor equos brigi
de furati ſunt · Hoc vidit puella q̄
dam et dixit brigide Que reſpon
dit · Scio ſed plures nobiſcum ſūt
Receſſerunt ergo fures cum eq̄s
⁊ furati ſunt in alio loco quinqua
ginta modios tritici · ⁊ oneratis
equis putantes ſe ire domum ve
nerunt in domum brigide et fati
gati dormierunt · locatis equis in
angulo cum ānona · Inſecuti autē
ſunt eos mane ſpoliati · equoruƷ
veſtigia attendentes · ⁊ brigide di
cunt quod accidit · Que excitauit
eos dicēs · Cur annonā furtim ab
latam ad nos tuliſtis. Reſponde
runt. Putauimus eam nos duxiſ
ſe in domos noſtras · Brigida au
teƷ miſit fures ſcō patricio vt libe
raret eos a iudice et penitentiam
imponeret · Quo facto homines
quorum fuit annona dederunt eaƷ
brigide dicentes ꝙ deus eaƷ miſit
ei · Rogauit brigida patriciuƷ vt
faceret ſibi et ſuis virgib9 ſermo
nē ſpūalem necnō diſcipul' ſuis ·
Qui p̄dicauit eis p tres dies ⁊ no
ctes ꝙ nec ſol occidit · ſed oēs pu
tauerūt eē vnā horā Quidā āt igno
rāſ ſupueīt dicēs Tres dies hic ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

diſtis· Reſpondit patriꝰ Per vn
decī dies hic ſediſſemꝰ niſi aliquis
nos ſurgē monuiſſ3· nec aliquaȝ
famē nec laſſitudīeȝ ſēſiſſemꝰ Tūc
abierūt ī domos ſuas. Pꝰ īnumēa
v̄tutū īſignia obitū ſuū p̄dixit· et
ab alūpna ſua rogata vt ſecū mo
reref̄ r̄ndit· Officiū meū p̄ ānū te
nebis ꝛ tūc morieris et vna die de
nob̄ duabꝰ erit ſolēpnitas Quod
et factū eſt.

¶ De ſcā dorothea v̄gīe·
¶ Hyſtoria· clxxiiij·

GLorioſa v̄go ꝛ martir xp̄i
dorothea ex patre doroth
et matre thea ꝓgenita ē
de nobili ſāguīe ſenatoꝝ Jll' aūt
tp̄ibꝰ viguit pſecutio xp̄ianoruȝ
in t̄ra romanoꝝ· Vnde btūs vir
doroth ſpernēs ydola romāq3 re
linquēs cū poſſeſſioībꝰ trāſfretauit
cū vxoē ſua et duabꝰ filiabꝰ criſtē
et caliſtē· ꝛ puenit in regnū capa
docie ad citatē quādā noīe ceſare
am Jbiq3 habitās genuit beatā
dorotheā· Que genita moē xp̄ia
noꝝ occulte baptizata ē a quodaȝ
ſcō ep̄o q̄ nomē ei īpoſuit ex noīe
patris et matris ꝯpoſitū dorothea
Jpā aūt īpleta ſpū ſcō virtutibus
ꝛ omni diſciplina ībuta ꝛ formo
ſa valde ſuper ōnes puellas regio
nis illiꝰ erat Qd cernēs inimicus
caſtitatis dyaboꝰ ꝛ īuidēs fabri
ciū t̄re illiꝰ prefectū in amoreȝ vir
gis ſtimulauit Qui eā carnali libi
dīe cōcupiſcēs miſit ꝑ ea ſpōdens
theſauꝝ et res abſq3 ꝯputi det̄mi
natiōe ſibi dare ꝓ dote· ipāmq3 le
gitimo thoro ducēdam promiſit
Audiens autem hec dulcis virgo
dorothea ꝛ q̄ſi deſpiciēs terrenas
diuitias ītrepida ſe xp̄o eē deſpōſa
tā fatebat̄· Quod audiens fabri
ciꝰ furore ſucceſus in doleum fer
uētis olei plenum eā mitti iuſſit.
Jpāq3 xp̄i adiutorio illeſa manē
te ac ſi balſamo vngeret̄· mlti paga
noꝝ hoc videntes ad xp̄m ītra ſe
ꝯuertūtur Fabriciꝰ vero credēs
hoc magicis artibus fieri ipām re
cludi ·ix· diebus abſq3 cibo fecit·
Que nec ſic macerata pulchrior vt
ante fuerat apparuit Prefectꝰ di
xit· niſi deos ī preſētī adores eculei
penas non euades Dorothea re
ſpōdit· Deū adorabo nō demones
Dij enī demones ſūt. Et ꝓſtrata
in terra eleuauit oculos ſuos ī ce
luȝ et orauit ad dn̄m· vt oſn̄deret
omnipotētiā ſuā et ꝙ ipē eēt ſolꝰ
deus et non alius p̄ter eū· Erexit
autem fabriciꝰ colūnā et de ſuꝑ
ydoluȝ· et ecce multitudo angelo
rū cū impetu veniēs adeo cōtriuit
ydolū ꝙ nec particula columne iue
niebatur· Et audiuit voces demo
num per aera clamantium· Doro
thea· cur nos deuaſtas? Ob hoc mlt̄
ta milia paganorum ad chriſtum
manifeſte conuertuntur· qui etiā
martirij palmam ingreſſi ſunt· ¶
Jpā vero iaȝ eculeo ſuſpenſa· pedi
bus eleuatis· vncis corpus lacera
tur· virgis caſtigatur· flagellis ce
ditur Deinde ad mamillas facule
ſunt applicate· et ſic vſq3 ī craſti
nū ſemimortua ī carcere recluſa ē
De mane autē producta ad luceȝ
nec vlla macula vel vlla leſio appa
ruit· de quo etiā ipē preſes mira
batur vehementer et dixit ei. Ad
huc reuertatis o amena puella.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſatis namq̄ caſtigata es Et imiſit
eam ad duas ſorores ſuas criſten
et caliſten q̄ metu mortis a chriſto
receſſerant. vt ipſe dorotheã ſo
rorem ſuam ſi fas eſſꝫ a xp̄o auel
lerent Dorothea autem leniter al
loquēs abſtulit ab eis cecitatem
cordis. et ad xp̄m eas conuertit
Quod audiens fabritius ambas
ſorores dorſo ad dorſum ligari iuſ
ſit. et ad ignem proici in cuppa et
concremari. Et dixit dorothee.
Quouſqꝫ tu malefica nos protra
his? Aut ſacrifica vt viuas. aut
mortis ſententia plecteris. Illa le
to vultu reſpondit. Age quicq̄d
vis paſſura ſum ꝓ dn̄o ihesu xp̄o
ſponſo meo. in cuius orto delicia
rum roſas cum pomis colligam.
et letabor cum ipſo in eternum.
Audiens hoc tirannus infremuit.
precepitqꝫ vt facies eius baculis
et fuſtibus cederetur quouſqꝫ tor
tores fatigarent̄ur. vt nec veſtigia
ſanitatis in ip̄a apparerent Dein
de includitur in carcerem vſqꝫ in
craſtinū. Demane autē e carcere il
leſa producit̄ a ſaluatorē noſtro cura
ta. Et capitali ſententia a iudice
accepta. dum extra muros duci
tur vidit eam theophilus protho
notarius regis. et quaſi deriſorie
roſas a viridario ſp̄oſi ſui de qui
bus ip̄a iam locuta fuerat petiuit
ſibi mitti. Quod illa ſe facturam
promiſit. Cum autēꝫ veniſſet ad
locum decollationis. rogauit deū
pro omnibus qui ad honorem no
minis ſui memoriaꝫ paſſionis ſue
peragerent. vt in omnibus tribu
lationibus ſuis conſolarentur. et
in finem vite ſue contritionem et

remiſſionem omnium peccatorū
ſuorum obtinerent. Mulieres au
tem parientes et nomen eius in
uocantes celerem ſentirent libera
tionem Et ecce vox de celo audita
eſt. Veni electa mea veni ſponſa
mea. Omnia enim que petiſti im
petraſti et fient. Inclinata auteꝫ
ſancta virgine ad ictum ſpicula
toris apparuit puer pulcherrim⁹
non plus q̄ꝫ quatuor ānorū. pur
pura indutus et diſcalciatus et
criſpo crine. in cuius veſte ſtelle
auree ſparſe fuerunt. ferens i ma
nu ſua ſportulam cum tribus ro
ſis et totidem malis Cui dorothea
dixit. Obſecro mi dn̄e feras eas
theophilo ſcribe. Quo dicto. de
collata eſt virgo xp̄i. et perrexit
ad ſponſum ſuum xp̄m octauo y
dus februarij. Theophilus auteꝫ
ſtabat in palacio preſidis. et ecce
puer apparuit et ſuſtulit euꝫ in p
tem dicens. Has roſas cū pomis
mittit tibi ſoror mea dorothea de
paradiſo ſp̄oſi ſui. Puer vero diſ
paruit. q̄ angel⁹ eſſe de celo miſſ⁹
non dubitatur. Mox ille celeſti o
dore repletus ōnia terrena ſpre
uit et clamauit ſe eſſe chriſtianū.
laudādo chriſtum deum dorothee
Qui in menſe februario dum ma
gna frigora terram congelant.
nec aliquod virgultū frondib⁹ ve
ſtitur. roſas et poma quibus vult
mittere potens eſt. Ex ipſi⁹ quip
pe theophili affirmatione et pre
dicatione ferme tota ciuitas con
uertitur. Vidēs autem hoc tirān⁹
theophilum pluribus tormentoꝝ
generibus q̄ꝫ dorotheam crucia
uit. Vltimo vero in partes minu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

tas eum ſicc: di precepit· et beſti
is ac volatilibꝰ celi proici · Theo
philꝰ autē primitus ſacro baptiſ
mate renatꝰ miſtico corpori et ſan
guini iheſu criſti cōmunicauit · et
ſic ad criſtum perrexit· ¶ Ubi le
gitur ꝙ poſtꝙ theophilus conuer
ſus fuit iudex ei ait · Tu ſcholaſti
cus noſter et aduocatus in cauſis
et criſtianorū hoſtis hactenus fu
iſti Ita de cetero eſto· aut multa
patieris Conſule tibi et domui tue
et pueris et rebus· Reſpondit ei·
Eterna caducis prefero · Ob hoc
ſuſpenſus eſt in eculeo Tunc ait
Modo factus ſum criſtianꝰ· quia
in cruce criſti ſuſpenſus· et ideo
gratias ago· Ob hoc latera eius
vngulis laniantur et lampades
ardētes imponi iubent· Theophi
lus nichil aliud clamauit niſi Ihe
ſu criſte miſerere mei Ob hoc tor
tus eſt· et tortoribus deficientibꝫ
cum ipſe ſtaret īperterritus tunc
decollatus eſt deo gratias agens ·
Et ſic vndecima hora cōductꝰ pro
meruit equalē cum illis accipere
mercedem qui a ꝓma hora ad vn
decimā vſqꝫ opati ſūt In die doro
thee virginis celebrat̄ feſtū meiꝰ
quod erit ſingulis annis in cra
ſtino ſancte agathe virginis et
martiris Preſtante domino no
ſtro iheſu criſto qui eſt benedictꝰ
in ſecula

Cde ſancta ghertrude virgine
Hiſtoria ·clxxv·

Serenissime virginis gher
trudis genitor erat pip
pinus vir poteſtate et nobilita
te preclarꝰ Hic potentia ſui prin
cipatus īpauit finibus hijs · ſciꝫ
quos moſe et moſelle decurſus · fri
ſonum quoqꝫ et carbonarie ſilue ꝑ
tingēdo circuīdat terminus Vige
bat autē virgo ghertrudis iuſt i
cie zelo et ſanctimonie ꝓuilegio ·
celeſtium flagrans deſiderio · Pu
ellarum conuenticula oēmqꝫ leui
tatē fugiens matri aſſidue adhere
bat · et eidem famulādo ſequebat̄
ſermonē apoſtolicū dicentē Filij
obedite parentibus in omnibus
Studebat etiā humilitate vincere
quas generoſitate preibat · Pre
ſtabat ſe ancillaꝫ ꝑ obſequij exhi
bitioneꝫ ſuis ancillis· imitata dei
genitricis exemplū· que conſcen
dit mōtana ad viſitādū elizabeth
In ipſiꝰ etiaꝫ imitationē auſa eſt
votum accipere ītegritatis ·ſ· vir
ginalis pudicitie ſigillum cōſerua
re · nec admittere vllū ſpōſuꝫ p̄t
autorē caſtitatis dn̄m iheſū xp̄m ·
in quo dū quodā prepedit̄ offendi
culo · viriliter vicit in domino Nā
cum rex potentiſſimꝰ dagobertꝰ
vrbes regni ſui circuiret · conti
git eum ad domum reuerendi du
cis pippini declinare · Aderat aūt
cum rege cuiuſdam ducis auſtra ·
lis filiꝰ genere forma et diuitijs
preclarus . Hic iuuenis tam re
gem ꝙ principes eiꝰ virginis ſpe
cie motus magnis precibus ador
ſus eſt · vt eam ſibi in matrimoni
um copularent · Accerſitis igitur
parentibus de nuptijs puelle ver
ba faciunt · infinitos theſauros
ac alia mlta bō repmittūt· Pāter ve
ro puellā introduci iubꝫ ad regeꝫ

ſtatuuntqꝫ adoleſcentē in oculis
eius. et ſuadent commendando ī
multis ſponſū vt ipſū accipiat.
At vgo que ſe in amplexus celeſ
tis ſponſi tranſtulit. nichil huius
pulchritudinis aſpectu permota
rn̄dit. Formoſū iuuenē o princi
pes offertis ſed leuiſſimo paſſioīs
attactu mutabilem. Diuitem pre
dicatis. ſed non additis eum ſibi
vſqꝫquaqꝫ ſufficere et pauperē om
nino fieri non poſſe. Nobilitatem
extollitis. ſed aliquem nobiliorē
eſſe non negatis. Ego vero immu
tabili ꝓpoſito eum michi ſponſū
elegi. cuius eternā pulchritudinē
omniū creaturaꝝ pulcritudo mi
rat̄. cuiusqꝫ nobilitatē angelica
ſublimitas cū tremore veneratur.
in cui9 diuitijs celū et terra et om
nis eorū pulchritudo reſplendet.
Deſiſtite igit̄ hic michi terrenā fe
licitatē noīare. vbi celeſtiū gaudi
orū beatitudo ſe ingerit. vbi ſāc
ta copula eterne vite fructū pari
tura dudū vota occupauit. Hys
prudentiſſimis reſpōſis rex et om
nis ille principū conſeſſus verſus
eſt in ſtuporē et ſilentiū. Intellexe
runtqꝫ tam diuinū ꝯſiliū nō aliū
de q̄ꝫ de fonte diuine ſapiētie ema
naſſe. Itaqꝫ breui interiecto tem
pore pater imputans hoc puerili
leuitati non diuine inſpirationi vo
luit eam petenti iterū iuuem ma
trimonio coniungere. Beata aūt
gertrudis a pia matre occultata
aſpectui patris aliq̄ꝫ diu ſubtrahi
tur. Tandem matris ſue auxilio
fugit ad partes francie in locū q̄
karlebo:ch nūcupat̄. Ibiqꝫ pmā
ſit ad tempus. ibidem edificās in

ſignem baſilicam ad honorem dei
genitricis ob votum tutande vir
ginitatis. Mortuo itaqꝫ petitore
tam ſancti thalami edocta per nū
ciū matris ad propria remeauit.
Nec multo poſt pippinus virgīs
pater glorioſus ipſa exiſtente an
norū quatuordecim mortuus eſt.
Poſt quem pia mat̄ youburgis
noīe filiā ſuā inſtruxit r̄ m̄ca lege
et p̄ceptis. Quo circa matris mo
deſtiam et pietatem imitando te
rebat limina eccleſie. vacabat ie
iunijs et orationibus. et ſanctoꝝ
neceſſitatib9 miſtrabat indefeſſa
caritate Contigit interim venera
bilem epm amandū in domū bea
te youburgis conſolationis grā
deſcendere. Quē ipa regalis dn̄a
gaudēter ſuſcipiens domū ſuam
in eccleſiā fecit conſecrari. Dein
de ad inſtantiam matris beatus a
mād9 vgi gertrudi aptauit ſacꝝ
velaminis ſignū. placuitqꝫ regu
lari vinculo ſubiugare animū ei9
Dyabolus aūt exinde ſuſcitauit il
lis grauiſſimā perſecutionē. Alij
nuptijs matris. alij filie ſe adiun
gere ſperabāt Perſequebant̄ fa
miliam. domos incendio annihila
bant. Abducebant pecora. agros
deuaſtabant. et ipſos agrorum
cultores in vincula conijciebant.
ipſamqꝫ virginem queſierunt ra
pere et nuptui tradere Quod vbi
pia mater comperit. arripuit fer
rum tonſorium. et prolixos cri
nes virginei capitis filie amputa
uit. Quod vbi compertum eſt a
predonibus amputant et ipſi per
ſecutionis obprobriū et compun
cti corde ſe vltro accuſāt. ſeruoꝝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

circa eas locum tenentes Igitur
virginis mater venerabilis admo
nuit ipſam ſacro aptari velamīe
Cuius obtemperans iuſſioni ſa
cre virgines niuellenſis cenobij
vnanimi conſenſu eā ſibi preeſſe
expetiuerunt Gregi igit̄ ſibi com
miſſo pabula īpendit admonitio
nis· extra vero prebuit exempla
ſancte conuerſationis· Inter hec
mater eius annos habens duode
cim in viduitate· etatis vero ſexa
gita obijt Virgo igit̄ ſcā dū qua
dam die ante altare in oratiōe p̄
cūberet repente globus igneꝰ ve
hementiſſima chоruſcatiōe rutilās
ſuper caput eius per dimidiā fere
horaʒ alijs ſanctimonialibus ora
tioni etiam incumbentibus et vi
dentibus apparuit· Eodem tpe le
gati eius miſſi trans mare· et na
uigantes cum paganis deos ſuos
inuocantibus tempeſtatē vſq̧ ad
vite deſperationem patiūtur Igi
tur legatorum eius vnus in tāta
neceſſitate poſitꝰ exclamauit Vir
go dei ghertrudis ſuccurre pere
ūtibꝰ Qd cum tercio repeteret vn
darum tumultus citiſſima tranq̄l
litate recedit Habebat ſācta gher
trudis conſanguineā a parentibꝫ
ſibi commiſſam moribꝰ imbuēdā
ſpecioſam valde Quam ad virgi
nitatis profeſſioneʒ exhortans co
tidie ei virginis glorioſe ſāctitatē
et vitā caſtiſſimam cum huilitate
nec nō vehemētiſſimā eius ad deū
dilectionē et feruētem deuotionē
ac virtutes inumerabiles ꝓpoſuit·
per q̄s coopāte ſpū ſcō mater cri
ſti eſſe promeruit Accidit interea
quēdā iuuenem pulcherrimū ſpe
cie preclarū genere diuitijs habū
dātē cū multo comitatu aduenire
petentē predictaʒ virginē ſibi legi
time copulari· Qui a prē ipſiꝰ be
nigne receptus ē Hoſpitibꝰ autē
largiſſime procuratis ad requieʒ
quiſq̧ graditur· Scā vero virgo
ghertrudis cum nepte ad cubicu
lū veniens ipſis oratibus et de illiꝰ
gloria cuius pulchritudinē ſol et
luna mirant̄ colloquētibus lumē
extinctum ē· Quod cū pre deuoti
one minime aduerterēt· iunior tā
dem amicaʒ alloquitur dicens· q̄d
faciemus? Nunq̄d ſine lumine re
quiem capiemus? Quis nobis lu
men apportabit? Et ecce dū hec di
ceret apparuit dei filius ihesus cri
ſtus in ſpecie pulcherrimi iuuenis
comis ordiatiſſime compoſitis fa
cie ſplendidiſſia et veſtibus decen
tiſſimis· candelam accenſā multo
artificio decoratam in maibꝰ por
tans Quē pre ſtupore ſācta gher
trudis dei filiū non attendēs ac eſti
mans euʒ eſſe vnum de comitatu
nobilis ſupra dicti indignata di
xit· Veſtrā minime decet honeſta
tem· o iuuenis ad noſtras collo
cutiones nocturno tēpore accede
dere· Cui ille verbis dulcibus re
ſpondit· Noli expaueſcere ſpōſa
mea preelecta· Mee excellentiſſi
me pietatis eſt indicium ſemper
adeſſe mei memoriam faciētibus·
et deuotionem mea preſentia au
gere· ſicut ſcriptū extat Vbi duo
vel tres congregati ſunt in nomi
ne meo· ibi in medio eorum ſum
Et hoc dicto diſparuit· Medio ta
mē tēpore· iunior ipſū intuita vi
dit vultū ipſiꝰ roſeū cādorē niueo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

interimixtum· et oculos ſicut ſol
radios radiantes· diſpoſitionem
qꝫ eius adeo glorioſaꝫ· vt nec ocu
lus videre· nec auris audire· nec
in cor hominis aſcendere poſſit in
hac mortali vita· Et ex hoc in a
morē eius vehement exardeſcēs·
ad caſtitatis votum promptiſſimā
videbatur· Quam gertrudis intē
rogās ait· Quomodo placet tibi
ſponſus meus quem vidiſti? An
non ſpecioſus forma pre filiis ho
minū? Illa eius pedibus prouolu
ta reſpondit· Benedictus ſit do
min⁹ et pater dn̄i mei ihesu xp̄i·
pater miſericordiarū et deus tot⁹
conſolationis qui nos viſitare di
gnatus eſt O ihesu ſuauiſſime tu
es iubilus in corde· melos in au
re· ſol in decore· et mel in ore· O
decus et corona virginū· regnum
mudi et omnem ornatum ſeculi ꝓ
amore tuo contēpſi· Fiat dn̄e cor
meum et corpus meum immacula
tū vt non confundar· Quam cō
ſolans beata gertrudis ait· Gau
de filia· qꝛ ipſo cui⁹ ymaginē glo
rioſam vidiſti in eterna felicitate
frueris· ſi ei caſto corpore et mū
do corde ſeruieris· Deinde oblata
eſt ſacerdotibus conſecranda in
ſponſam dei viui· et ſacri velami
nis impoſitione redimita eſt·

¶ Poſt multa igitur virtutū ex
ercitia virgo ſancta cū ſe per reue
lationē diuinam migraturam ex
hoc mundo cognouiſſet paſtoral
cure depoſuit ſarcinaꝫ· ſubſtituēs
ſibi quandam bone indolis virgi
nem de antiqua francorum nobi
litate ortaꝫ nomine vulfedrudem
neptem ſuam. Tribus tantuꝫ in

hac vita degens menſibus poſtꝙ
depoſuit regiminis onus· in qui
bus carnem afflixit ieiuniis et o
rationibus continuis· et induēs
cilicium perfunditur fletibus· pre
caturqꝫ vt in corporis diſſolutiōē
nulla alia veſte ꝙ ſolita veſtiatur
cilicii aſperitate· et caput viliſſi
mo velo operiretur· quod ei que
dam ſanctimonialis atqꝫ peregri
na direxerat ante ꝙplures dies
Juſſit addi et tercium pannum·
ſcꝫ vetuſtiſſimū quo cilicium tege
retur· Mittit igitur ad virum re
ligioſum dn̄m vlcanum· vt ſibi di
em annunciet exitus corporalis·
Qui interroganti reſpondit· Sci
to pro certo ꝙ in die craſtino ſex
todecimo ſcꝫ kalendas aprilis ſpi
ritum domino reddet. Nec trepi
det· qꝛ ſtatim in exitu ſuo beatū
patricium cum angelis obuium
habebit· quē tanta amicicia ī hac
vita coluit. Illuſtris aūt virgo
reſpōſionē hanc cū gaudio ſuſci
piēs· merentiū ſcimonialiū cōue
tū ſacris conſolatur exhortationi
bus Docet mundū fallacē ſperne
re· carnis deſideria calcare· ama
riſſimā inferni penaꝫ timere· eter
ne glorie beatitudinē deſiderare·
ſpōſo xp̄o ſincero amore copula
ri· in lampadibus virginei corpo
ris oleum ardere indeficientis ca
ritatis· Deinde precatur confiteri
vt corpe et ſanguīe dn̄i digni⁹ me
reatur refici. Quo facto cōmunica
tur· et meſtis ſororib⁹ valefaciēs
tctāqꝫ ſe dn̄o cōmittēs inter ſuſtē
tantiū manus ſcām aīam cunctis
decorataꝫ virtutib⁹ deo reddidit·
anno etatis ſue triceſimotercio·

Eadem hora diffunditur odor ſua
uiſſimus · mirabili fragrantia cō
fect9 · q̄ ſui incremēto augetur in
tantum vt a fidelib9 ſentiretur in
deficiēter perdurās vſq₃ dū corp9
in baſilica beati petri in loco quē
ſibi ipſa preparauerat ſepulture
mādaretur Poſt mortē m̄ltis cla
ruit miraculis Quandā puellam
grauiſſimo lāguore laborātem ſa
nauit · et ei viſū reſtituit · ¶ Sep
tē lampades iuxta lectū virginis
miraculoſe ſunt accenſe · de quibꝫ
mulier quedam viſū recepit · ¶
Puerum quendam a latronib9 li
berauit · Quendā ſeruuꝫ ad mor
tem in vinculis detentū · ipſa vi
cula confringens · cūctaq₃ oſtia a
periēs liberauit · ¶ Cuidam puel
le a natiuitate cece viſum repara
uit · Itē aliā a primis annis cō
tractam ſanauit · ¶ Ipſa beata
ghertrudis in die obitus ſui ap
paruit cuidā abbatiſſe treuerēſi
nomine modeſte · ſibi i vita fami
liari amicitia conſtricte · q̄uis cor
poralit̄ lōge remote Que dū ante
altare beate virginis pſtrata · ꝛ
oratione finita ſurrexiſſet vidit
ſubito ad dexteram altaris ſan
ctā ghertudem ſtantē · Que dixit
ad eam Soror modeſta certiſſime
ſcias me hodie in eadē hora de ha
bitaculo carnis abſolutam · Quo
dicto diſparuit · ¶ Poſt annum
vero decimū i monaſterio niuelle
vbi ſancta ghertrudis prefuit ·
ignē fuiſſe exortum aſſerūt · et in
tantuꝫ flamma erupit vt nullus
illuc cōcurrentium ſpem haberet
ad liberanduꝫ de incendio mona
ſterium · Ancille quoq₃ criſti que
ibi congregate fuerant ad vicina
loca confugerunt foras murum ·
Tunc vir vnus cui cōmendata fu
it cura regendi monaſterium re
pente eleuans oculos ſuos vidit
ſanctam ghertrudim in ſummita
te refectorij ſtantem · Que cuꝫ ve
lamine quo opta erat expellebat
de domo flāmā · Statim miro mō
viderūt monaſteriuꝫ de incendio
liberatū ¶ Quedaꝫ religioſa ma
trona nomine adella ad monaſte
riū venit · et de v̄tutibus ſcē gher
trudis dubitans cū vna dei famu
la ibi manēte cōtentionē habuit
In feſto autem ſcē ghertrudis co
medentibꝫ cum gratiarū actiōe ſo
roribus · predicte matrone filius
paruulus quē delicate diligebat
huc illucq₃ iocando diſcurrens in
fontem cecidit · et tādiu quouſq₃
ſorores de menſa ſurgerent ibi ia
cuit Vna autem de ſororibus ſup
uenit · et matrone filium in fon
tē cecidiſſe ac mortuū eſſe retulit
Tunc illa que tantum de virtuti
b9 ſcē ghertrudis cum matrona
contenderet exclamauit · Hec tu
feciſti ſcā ghertrudis · quia mater
eius nolebat credere virtutib9 tu
is · ſed obſecro te per dominuꝫ vt
eum reſuſcitare digneris · Tulit
ergo infantē et iuxta lectum ſan
cte ghertrudis poſuit · Qui miro
modo ſubito cunctis aſpicientib9
ſurrexit ¶ Omnes autem q̄ obre
medium anime et corporis ad ſe
pulchrum virginis confluentes
cum dei amore auxiliū querebāt
ſani ꝛ incolumes redibāt · Pluri
mi etiam vinculis conſtricti eam
i neceſſitate ſua deprecabātur ꝛ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſtatim ſolutis vinculis liberabā
tur· ¶ Notandum ꝙ circa ymagi
nem ſancte gertrudis ſolent mu
res et glires depingi· hoc michil a
liud ſignificat· niſi ꝙ ſancta vir
go dyabolum qui per tales viles
beſtias tenebras diligentes deſi
gnat̃ ſupauerit· et ꝙ alios quoſ
cunꝗ potuit de tenebris in quibꝰ
talia animalia ambulare conſue
uerūt ad claritatem eterne lucis
per ſuam ſanctam vitam et doc
trinam reuocare laborauit·

¶ De ſancto quirino· ¶ Hiſto ria centeſima ſeptuageſimaſexta

Quinto loco a beato petro
apoſtolo ſedit alexander·
qui ſenatorum maximaꝫ
parte conuertit· ita vt prefectuꝫ
hermem cū vxore et ſorore ac filijs
baptiſaret cū mille ducentis quin
quaginta ſeruis ſuis et vxoribus
eorum et filijs· Cū hec autem ad
traianū perueniſſent· miſit aure
lianū comitem vt interficereꝫ om
nes xpianos Qui ingreſſus vrbē
ad ſuggeſtionē pontificū templo
rum hermem prefectum vrbis in
vincula miſit· et ſcm̄ alexādrum
incarcerauit· Igit̃ dum hermes
haberetur in vinculis apud quiri
num tribunū· tribunus aūt dice
bat̃ qui mille militibus preerat·
dicit ei tribunus· Que ratio eſt
vt vir illuſtris tantū honorem p
dere equanimiter ferat? Sanctus
hermes dixit· Ego prefecturam
non perdidi· ſed mutaui· Dixit ei
quirinus· Miror te prudentem vi
rum ad tātam ſtulticiā deueniſſe·
vt credas te extra hanc vitam a
liquid habiturū· Hermes dixit·
Et ego ante hos annos deridebaꝫ
veram vitam· et iſtam carnalem
vitaꝫ eſſe vtilē dicebam· quouſꝗ
alexander papa me docuit· Audi
ens hoc quirinꝰ iratus dixit· Cur
mihi ſcelerati hominis nomen in
dicaſti· quē ego in vinculis habeo
forſitan pro ſuis ſceleribus exurē
duꝫ? Sed ſi quid poteſt· liberet ſe
et te Hermes dixit Dn̄o meo ihe
ſu xp̄o in cruce poſito dicebāt iu
dei vt deſcenderet et tamen nō de
ſcendit· Quirinus dixit· Ego tri
plicabo vincula et cuſtodes ſuper
alexandrū· et ſi cū apud te inue
nero cenandi hora· omnia que mi
chi dixerit credam· Quod cuꝫ fe
ciſſet· orauit alexander dn̄m habi
to prius nuncio ab herme de re fa
cta vt ſalua paſſione mitteret ſi
bi angelum· qui eum perduceret
ad ſanctum hermem· Nocturnō
igitur ſilētio affuit puer quinquē
nis faculam ferens ardentem in
carcere· Cui alexander non credi
dit niſi flectendo genua ſecum o
raret· ac dicendo orationeꝫ dn̄icā
perduxit eum angelꝰ ad hermem
in domū quirini intra clauſum cu
biculum· Veniens auteꝫ quirinꝰ
inuenit eos extenſis manibus ſi
mul orantes· Cunꝗ quirinus hoc
magicis artibus attribueret dicit
ei hermes Ideo factū eſt ꝙ dixiſti
te crediturū· ſi nos in vnum vide
res non noſtre euaſionis cauſa·
Nam ipſe dominus noſter iheſus
xp̄s benefactorū ſe manifeſtauit
indicijs· dum illuminaret cecos·
mundaret leproſos· mortuos ſuſci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

raret ſicut michi factum eſt · vt
iſti ſancto alexandro crederem ·
qui vnicum meum filium in lan
guore poſituz et eductū cum ſacri
ficijs ī capitoliuz · tandemq̄ʒ mor
tuum ad vitam reuocauit · Nam e
ius nutrix cum moreretur dixit
michi · q̄ ſi ego euz beato alexā
dro obtuliſſez incolumem hab uiſ
ſem · et ei tunc cecitatem ſuam ob
ieciſſez · et illa credendo iuiſſet ād
alexandrum et ſana videndo fuiſ
ſet reuerſa · Imponenſq̄ʒ mortu
um filium meum in humeris ſuis
et currens proiecit ad pedes ſanc
ti alexandri · et cuz ipſe oratione
facta ſanaſſet eum et michi eum
viuum reddidiſſet · miſi me ad pe
des eius · rogans eum vt me face
ret criſtianum et ex eo credidi criſ
to · Nunc igitur in expedito poſi
tus · nec confiſcationem timeo ·
nec offenſaz hominis morituri pa
ueſco · ſperans me partem habe
re cum hijs qui pro criſti nomine
ad martirij coronam peruenerūt ·
Audiens autem hec quirinus dix
it · Habeo filiam aſpectu decorā
ſed gutturoſam · quam ſi ſanaue
rit vobiſcum criſtum confitebor ·
Cumq̄ʒ alexander eum miſiſſet vt
adduceret euencium et theodoluz
presbiteros qui erant ī eodez car
cere · interim venit puer ille cum
facula ad puellam dicens · Salua
eſto et in virginitate permane · et
ego te faciam videre ſponſum tu
um q̄ pro amore tuo ſanguinem
ſuum fudit · Rediens igitur pater
cū presbiteris predictis inuenit fi
liam ſuam ſanam · Tunc cum ō
nes vellet liberos emittere de car
cere · ad iuſſuz beati alexādri qui
rinus ad omnes in carcere clama
uit · dicens · Quicumq̄ʒ voluerit
fieri criſtianus veniat · et qui bap
tiſatus fuerit vadat liber quo
cumq̄ʒ voluerit · Cumq̄ʒ veniſſēt ō
nes ad ſanctum alexandrum · p̄
dicauit eis de incarnatione paſſi
one et reſurrectione domini · Et
baptiſati ſunt quirinus cum filia
ſua balbina et omni domo ſua · om
nes q̄ʒ qui erant in cuſtodia · Qd
ꝑcipiens aurelianus · iratus val
de iuſſit ad ſe adduci quirinum et
dixit ei Ego te quaſi filiū dilexi · tu
autem ēſiſtis michi deceptus ab a
lexandro · Dixit ei quirinus Ego
criſtianus fact⁹ ſum · Si vis occi
dere aut fuſtigare vel incēdē me ·
aliud nō erō · Nam ōnes qui erant
in carcere feci fieri criſtianos et di
miſi eos et noluerunt vſq̄ꝫ ire · Et
ad martirium omnes parati ſunt
ſicut eſurientes ad epulas Tunc au
relianus fecit ei linguam abſcidi
et in eculeo torqueri · Vbi dum tor
tus in aureliani non ceſſaret iniu
rijs iuſſit ei manus et pedes abſcidi
et tandem decollari et corpus eius
canibus proijci Venientes autez
criſtiani corpus eius collegerūt
et ſepulture tradiderunt Filia vero
eius balbina in ſancta virginita
te permanſit · cuius ab aureliano
decollate corp⁹ theodora collegit
et ſepeliuit non longe ab vrbe ro
ma iuxta patrem · Eius paſſio ce
lebratur die proxima ſequenti ·
ſcilicet poſt diem paſſionis ſancti
quirini · ¶ Poſt aliquot annorū
curricula tranſlatum eſt corpus
ſancti q̄rini ꝑ quandam abbatiſſā

in opidum ſuper renum ſitum no
mine nuſiaʒ· vbi iam multis claēt
miraculis ꝛc̄· ¶ In quodam
clauſtro ordinis ciſtercienſiuʒ fra
ter quidam infirmabatur grauit̄
morbo fiſtule qui morbus vocatur
ſancti quirini· eo ꝙ ſanctus qui
rinꝰ dei gratia multos a tali mor
bo liberet· Igitur frater ille infir
mꝰ cepit ſupplicare abbati· vt da
ret ſibi licenciam eundi ad ſanctū
quirinum Abbas vero reſpondit
fratri peregrinationes in ordine
eſſe prohibitas et non dedit ei lic̄e
tiam· Frater autem iterum atqꝫ
iterum inſtitit apud abbatem ſu
um pro licentia· Qui omnino ne
gauit· Tunc frater ille infirmita
te cogēte ſine licentia perrexit ad
ſanctum quirinum in nuſiam· Et
ſanus factus· reuerſus eſt letꝰ ad
clauſtrum ſuum· Dictum eſt autē
abbati ꝙ frater ille iuiſſet ad ſan
ctum quirinum et ſanus factꝰ re
miſſet ad portam clauſtri. Reſpō
dit abbas· Non poſſum credere ſā
ctum et martireʒ xpī eſſe quirinū
qui contra xpi regulam fratrem
inobedientem curauit· Illa cura
tio a deo non eſt· vbi corpus ſana
tur et anima occiditur· Hoc dixit
et adiecit· Ab hac hora non recipi
am fratrem illum· nec credā qui
rinum eſſe ſanctuʒ· niſi talis reſti
tuatur michi frater ille qualis hic
receſſit Mira res· ſtatim iuaſit fra
trem illuʒ morbus a quo liberatꝰ
fuerat· Quod cum nunciatum fu
iſſet abbati reſpondit· Modo cre
do quirinum ſanctum et martirē
xpī eſſe et iuſſit intrare fratrem.
Sequenti die inſtituit abbas orati
ones fieri pro illo infirmo fratre·
Quo facto ad plenum ſanatus ē·
Et ecce hic triplex miraculum Sā
ctus quirinus primo ſanauit in
firmum licet inobedientem· Poſ
tea pro inobedientia puniuit euʒ
faciens in eum infirmitatem redi
re· Iterū orante conuentu ad ple
num ſanauit·

¶ De ſancto eraſmo epiſcopo·

¶ Hyſtoria· clxxvij·

CVm in antiochia dyocle
ciani decretum contra cri
ſtianos proceſſiſſet· vt q̄
cumqꝫ dñs non ſacrificaret mltis
ſupplicijs interiret· Hoc audiens
beatus eraſmus epiſcopus here
muʒ petijt· in qua per ſeptem an
nos habitauit iuxta monteʒ liba
ni diuine contemplationi vacās
multiſqꝫ ſignis et virtutibus cho
ruſcās Per qd̄ ſeptēnale ſpatiuʒ
eſca ei diuinitꝰ miniſtrabat̄ p coꝛ
uū· Diuſe etiā fere māſuetas ſe ei
prebebant et cellulā eius freqn̄en
tabāt ꝓſternentes ſe eiꝰ veſtigijs
Angelico quoqꝫ ſepe ꝯfortabat̄ al
loquio Quadā vero die vox ad eū
de celo fcā ē vt ad citatē ſuā deſcē
deret· Cūqꝫ illuc deſcendiſſet mul
tos a demonibꝰ vexatos in nomīe
ihū xpī liberauit Mltos etiā ſa
cro baptiſmate ꝯſecrās ad deū cō
uertit· Hoc audiēs dyoclecianus
iuſſit eum teneri ſibiqꝫ preſentari
Interrogatꝰ ab eo qd̄ ꝓfiteretur
xpianū ſe eſſe reſpōdit· Cūqꝫ mo
nitis eiꝰ acqeſcē nollet vt dijs im
molaret iuſſit plumbo latera eiꝰ
cedi deinde fuſtibus grauiter lace
rari· ſed nichil ei tormētis nocuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Poſtea reſina · pice · ſulphure ſimul cum cera perfuſus illeſus apparuit Nam angel9 ei aſtans illeſum per oīa ſeruauit Tūc vniuerſa plebs ātiochenorū exclamauit dicens Dimitte iuſtū hominem et epiſcopuz ciuitatis · quia deus criſtianorum in illo operatur · Dum aūt hec fierent ſubito terremot9 factus eſt magnus · tonitrua et chorruſcationes fere p tres horas · ita vt ciuitas ab ira dei tota perire putaretur Imperator vero tāto fragore perculſus receſſit · Tandez ad ſe reuocans populū ayt · Seductor iſte deos noſtros blaſphemauit · ideo cōturbatio talis accidit Juſſit ergo ſanctum in carcerem introduci · et ceruicez eius ac manus ingenti cathenarū pondere cōpediri · penam mortis intētans · ſi quis ei vel pauxillum aque miniſtrarz · Circa terciam vero noctis horam ſanctus herasmus ad dn̄m exclamauit. et ecce ſubito carcer illuxit · et criſtus dn̄s ingreſſus eū vt ſurgeret vocauit Statimqz omnis cathenaruz colligatio diſſiluit · et ferrum quaſi cera liquefactum eſt · et angelus domini dixit Herasme precingere et veni mecum in ytaliam · ibiqz domino populum acquires · et dominus preparauit tibi ibi vitā eternaz Statimqz vt ī momento q̄ſi colūba criſti ſic lucid9 lucridā vſqz deportatus eſt · Alio vero die dioclecian9 currens ad carcerē anuli ſui ſignaturam integram recognouit · et ingreſſus intro miniſtris vt eum educerent precepit Qui cum clamore redierūt dicētes ſe hominez non inueniſſe · ferrum vero quo vinctus fuerat in cinerez redactū eſſe Tunc dioclecian9 confuſus · cepit alapis ſibi frontem tundere dicens Ve dijs meis · Multi enim iam ad ſpectaculum martiris properabant · vidue quoqz et orphani epiſcopum exigebant dicentes · Redde nobis patrem noſtruz · ne ciuitas periclitet Omniſqz plebs lacrimabiliter vociferabat dicēs Quid feciſti de homine iuſto? Redde eum ciuitati ſue Dyoclecianus autem nimis anguſtiatus licet veſano ſpiritu perflaretur rei tamē veritatem fatebatur dicēs · q eū angeli rapuiſſent vt putabat ī celum Et vix cum hoc tumultuantē ſedauit multitudinē · Cum autem ſanctus eraſmus ad vrbem lucridam angelico ductu peruenisset · ſignis et virtutibus viā regni dei quam predicabat aſtruebat · et populum multum deo acquirebat Erat vero ibi vir nobilis anaſtaſius eiuſdem loci primarius · cuius filius ſuorum lacrimis cum efferretur mortuus · vir ſanctus obuius eis facta oratione eum ſuſcitauit Exurgens ergo puer exclamauit · Vere magnus eſt deus criſtianorum Pater mi vſqz nunc errauimus Nam deos quos colebam9 vidi in inferno · Deus vero quem predicat ſanctus herasmus · ſol9 deus eſt . Hoc audito anaſtaſius credidit · et domus eius tota et vniuerſus populus · baptiſatiqz ſunt quadraginta milia hominuz Et cepit vniuerſus populus aras ſubuertere. et ſanctus herasmus in doctrina populum confirmar̄

Maximianus autez vt ea audiuit
que facta ſunt lucride eraſmū ſibi
offerri iuſſit Qui iterrogatus ab
eo cuiꝰ religiōis eēt tacebat. celūqȝ
oculis aſpiciebat. Tunc eū exala
pari iuſſit et ait. Accede et ſacriſi
cium offer ſi vitam diligis dijs
noſtris. Qui rn̄dit Quibus dijs
iubes me ſacrificare At ille appre
hendit manus eius. eumqȝ ī tem
plum deducens oſtendit ei ſtatuā
auream duodecim cubitorum di
cens. Hic iupiter inuictiſſimus.
cui ego et omnis cetus noſter de
ſeruimus. At ſanctus viſo dyabo
li figmento ſignum crucis oppoſu
it. ſtatimqȝ ſolotenꝰ ſtatua illa cor
ruit. et penitus comminuta et ī
cinerem redacta eſt. Ex qua etiaȝ
draco magnus exiuit. qui anheli
tu et viſu ſuo populos quos obui
os habuit interfecit. Imperator
ergo ſe videns deluſum ad palaciū
feſtinus accurrit Vir autem ſan
ctus draconi ne amplius in popu
lum deſeuiret imperauit. Qui ſta
tim ad iuſſuȝ eius diſceſſit Quod
videns populus exclamauit Ma
gnus eſt deꝰ criſtianoruȝ. multiqȝ
crediderunt in dominum. Maxi
mianus autem furore repletus p̄
cepit omnem illū cetum candida
tum trucidari Sicqȝ trigīta circit̄
milia ſactificate cohortis martirī
o coronati ſunt Qui dum ducerē
tur ad victimam clamabant Ora
pro nobis pater eraſme Qd cum
feciſſet. obuiantes angeli ſancti
martiruȝ animas ſuſcipiebant. de
ducentes eas ad celi palacia. audi
ebanturqȝ voces canentium allelu
ia. Tunc maximianus contra ſā
ctum furibundus. iuſſit tunicam
eream ſtature eius ſimilem exhi
beri. et vehementer igniri. ſactā
qȝ martiri circumdari Qui facto
criſti ſignaculo letus indumentū
illud ignitū ſibi induit. pſallēs et
dicens. Tranſiuimus per ignem
et aquam. nunc educas me deus
meus in refrigeriuȝ. ſtatimqȝ tu
nica illa refriguit. ita vt nullam
martiri adouſtionem intulerit Qui
mox imperatori ait Ecce compro
baſti ſtultiſſime hominum. quia
virtus criſti ignibus imperauit.
et deos tuos lapideos. et fuſiles
qui ſecundum prophetam dauid
ſunt argentum et aurum. opera
manuum hominum. os habentes
et non loquentes. aures haben
tes et non audientes. eos omnes
inualidos reddidit. Tunc impera
tor iubet ſartaginem igniri. plū
bumqȝ piſcem reſinam ceram ole
umqȝ pariter in ea reliquari. et
atletam criſti in illa immergi di
cens. Nunc eraſmus artes ſuas
excitet et preparatuȝ eludat incē
dium. Sanctus autem dei ingen
tem ollam igne ſuccenſam. criſti
vexillo ſe muniens letiſſimus inſi
lijt dicens Hec olla preſtet michi
refrigerium in nomine domini
ihesu criſti. Tunc advltionem cre
atura armatur. Naȝ exiliens que
dam torrens ſcintillatio maximia
num cominus ſtantem inuaſit.
Qui continuo eiulatu terrifico cla
mare cepit dicens. Ardeo ardeo
viroꝝ optime eraſme ora pro me
At ſanctus q̄ putabat acſi fuerus cū
ctis ſtupentibꝰ illeſus ibi diu ſte
tit. et tandē exiēs maximiaō dixit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Quid eſt imperator? Ecce domiꝰ
meus iheſus chriſtus cui omnis
creatura deſeruit machinamenta
tua diſſoluit · et dolor quem michi
parauerȧs in caput tuum reci-
dit Aduerte igitur dum licet tibi quo
modo cum ardoribus ſempiternis
habitare poteris · ſi temporaneum
igniculum ſufferre non preualuiſ
ti · Et quis iam tibi reſpondeat
malicia tua futurorum malorum
preſagio · patientiam tamen do
mini iheſu qui pro malo malum
reddere prohibet imitantes in eꝰ
nomine precipimus · quatenus a
vexationis huius dolore dimitta
ris · vt circumſtans populus dei
potentiam collaudans a dyaboli
laqueis reſipiſcat · Quo dicto ·
ſtatim ab illo conquieuit omnis
vſtulationis leſio · At ille miſer
putans ſibi magicis artibus illu
ſionem inductam iuſſit ſanctum
ad carcerem deduci · et cathenis vi
ciri ac diligenter cuſtodiri · vt in
ſequenti die nouis eum diſcerpe
ret tormentis · Verum cum ſan
ctus in carcere vinctus teneret ·
noctis medio iuuenis quidā ſplē
didiſſimus ei apparuit · omnemꝙ
cathenationem diſſoluens ait ·
Eraſme ſurge · Et apprehendens
eum eduxit eum de ciuitate · Qui
diuina prouiſione reperta naue
tranſmigrauit Maximianus inte
rim cum eum requiſiuiſſet et non
inueniſſet · exagitans caput ſuum
et in riſum ſolutus · magnꝰ inq̄t
cruciatus pertulit eraſmus · ſ; dum
fuge ſapienter conſuluit maiores
effugit · Seruus autem dei delatꝰ
eſt in campaniam ad ciuitatem for

miānam · vbi poſt ſeptem dies dei
laudibus vacans conſolatiōe di
uina et angelica refouebatur Qui
bus completis dominica die vox
de celo conſolatoria ad eum facta
eſt dicens · Eraſme ſerue criſti bo
ne et fidelis · qui bonum certamen
certaſti · qui maximum michi fru
ctum in terra acquiſiſti · veni et in
gredere gaudium domini tui · Suſ
piciens autem vidit coronam ru
tilantem deſurſum illabi ac ſuper
ſe dimitti · Et inclinās caput ſuum
dixit Domine ſuſcipe ſpiritum me
um in pace · ſicꝙ animam ſuam
deo conſignauit · Que niue candi
dior apparēs āgelico ductu depor
tata viſa eſt celorum alta penetra
re ·

De decem milibus martirum · Hyſtoria · clxxviij ·

Cum quedam gentes ſcili
cet gadarem et eufraten
ſes romano ſe ſubtrāherēt
imperio · adrianus et anthonius
imperatores inſtituerunt contra
eos prelium · habentes in exerci
tibus ſuis nouem et ſeptem milia
et ſedecim milia militum fortiſſimo
rum · hoſtes vero centum milia ha
bebant pugnatorum · Quibꝰ im
peratores terga vertentes · cum
ſeptem tantum milibus fugerūt
Tunc agatius primicerius et eli
ades dux dixerunt nouem milibꝰ
Non fugiamꝰ · ſed deum dꝫs no
ſtris vt dent nobis cor immolemus
Quo immolato pluſꝙ prius paui
di facti ſunt et cū impetu fugerūt ·
Quibus āgelus in forma iuuenis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

apparēs dixit Credite ihesu cristo
et in ei⁹ fide cōſtanter pſeuerate
et ille victores vos faciet et inet
num ſaluabit. Qui angelo obedi
entes ſtatim pugnam inierunt. ⁊
hoſtes fugauerunt. multos ex eis
proſternentes multiqꝫ in lacum
fugientes ſubmerſi ſunt ¶ Mor
tuis itaqꝫ hoſtibus diuerſa morte
angelus eos duxit in monteꝫ ara
rath altiſſimuꝫ. qui diſtat ab alex
andria que ſita eſt in armenia quī
decim ſtadijs. Sedente autem an
gelo in medio eorum celi aperti
ſunt. et ſepteꝫ alij angeli inde deſ
cenderunt Quibus viſis angelus
qui primo apparuerat eis territis
ait. Dij iſti angeli ſunt non timea
tis. Propter vos enim inſtruen
dos venerūt Qui ꝯfortantes eos
in fide predixerunt eis. que et q̄
lia tricesimo die paſſuri eſſent ¶
Hijs dictis ab oculis eorum abla
ti ſunt. At illi timore correpti ma
gna voce peccata ſua confiteban
tur. Imperatores autem audita
victoria gauiſi ſunt. credentes a
dijs ſuis eam eē datā et in gratia
rum actione dijs ſuis immolaue
runt Neſcientes vero quo iuiſſēt
ſui victores ſcilicet nouem milia.
miſerunt milites perquirere eos.
Qui inuētis eis audiētes eos glo
rificare deum nunciauerunt impe
ratoribus ꝙ chriſtiani eſſent. Vn
de imperatores valde turbati voca
tis ad ſe quinqꝫ regibus cum
triginta milibus verterunt ſe cō
tra nouem milia ad locū ararath
in quo pauerat eos dominus celi
tus per triginta dies. Orantibus
autem eis vox de celo ait. Nolite

timere eos quoniam ſeptem hos
reges vincetis. Cumqꝫ coram im
peratoribus dixiſſet agatius. nō
timemus vos. ceteriqꝫ cum eo di
cerent Dijs mutis ⁊ ſurdis thura
non offerimus. ſed ſacrificium vi
uum et immaculatum nos offeri
mus domino ihesu chriſto regi im
mortali qui pro humani generis
ſaluatione de celo deſcendere dig
natus eſt. ⁊ de virgīe naſci. ⁊ mł
tis varijſqꝫ modis p⁹ea voluit af
fligi. lapidati ſunt Sed lapides in
facies lapidantium reſilierunt.
Tunc quaſi propter incantatio
nes flagellati ſunt. Qui cum cede
rentur dixit quidam eorum nomi
ne draconati⁹ germanus agatij
et elyadis. Orate pro nobis viri
ſancti. quia grauida ſunt tormē
ta que patimur. Cui dixit agati⁹
Perſeuerate fratres in hac cōfeſ
ſione. quia iuxta promiſſionem
ſaluatoris nr̄i qui pſeuerauerit vſ
qꝫ in finem hic ſaluus erit. Oran
tibus auteꝫ ſanctis factus eſt ter
remotus magnus. manuſqꝫ fla
gellantium aruerunt. ¶ The
odorus autem qui erat magiſter
militum videns hoc miraculum cū
mille quos ſub ſe habebat mili
bus. clamauit ſe eſſe chriſtianum
Et ſic facti ſunt decē milia Quos
omnes coegerunt ſuper clauos a
cutiſſimos per ſtadia viginti ſpec
ſos nudis plantis ambulare. An
geli autem a deo miſſi ante eos ī
cedebant exacertuantes clauos in
cumulum vnum ne pedibus eorū
infigerent Et cū non lederēt reges
dijs ſuis hoc attribuebāt. iuſſerūt
qꝫ vt iſtar xp̄i paterētur. Tunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

coronis ſpineis ex calamis acutiſſi
mis coronantur. flagris ceduntur.
et eorum latera lanceis perforant
Tunc ſancti ſuſceperunt ſangui
nem de lateribus ſuis fluentem.
et ſe perunxerūt. rogātes domi
num. vt hoc eſſet eis pro baptiſ
mate. Alibi legitur ꝙ cum eis paſ
ſus ſit beatus ermolaus archiepi
ſcopus qui eoſdem baptizauerat.
Tunc ſuſtinuerūt omnia que cri
ſtus ſuſtinuit. crucifixi ſunt ſexta
feria hora ſexta. In qua hora fa
ctꝰ eſt terremotus magnꝰ. petre
ſciſſe ſunt. ſol obſcuratus eſt. et
omnia ſigna ſicut in paſſione do
mini tunc facta ſunt Tunc ſancti
vt habetur in ſpeculo hyſtoriali.
pro hijs qui memoriam paſſionis
eorum cum ieiunio et ſilentio cele
brarent orationē fuderunt. Et re
ſpondentibus omnibus amē vox
de celo facta eſt dicens. eorum ora
tionem eſſe exauditam Alibi legi
tur ꝙ omnium hec fuit oratio Do
mine deus memento noſtri in hoc
patibulo crucis. et ſuſcipe peticio
nem noſtram vt quicumqꝫ paſſi
onis noſtre fecerit memoriaꝫ cor
de. ore. ieiunio. et ceteris operibꝫ
deuotionis. recipiant a te fructuo
ſam mercedem. tribuendo ſanita
tem corporum. medicamentum
animarūꝫ. a domibus eorum om
nium bonorum abundantiam. itꝰ
et foris Concede vt ſi in prelio fu
erint. non eis nocere valeant ho
ſtes viſibiles et inuiſibiles. te pro
eis pugnante. dieſqꝫ vnus ieiunij
noſtre paſſionis vnum penitentia
lem compleat annum et integrā
karenam. Aufer ab eis domine ō
nem ſpiritum malignum. et om
nem infirmitatem. et omnia ma
la longe repelle. et in hora exitꝰ
eorum da eis rectum ſenſuꝫ. verā
contritionem. veraꝫ confeſſionē.
et ſacri corporis tui et ſanguinis
communionem. Et omnibus di
centibus amen. facta eſt vox de ce
lo dicens Que petiſtis dilectiſſimi
ſcitote vos impetraſſe. Vos etiaꝫ
gaudete. quia orationes veſtre co
ram criſto immortali rege ſūt ex
audite. Et mox expirantes. ani
mas eorum quaſi decem milia aꝗ̃
larum in celum per ſanctos ange
los tranſmiſerunt. et aperti ſunt
celi. et lumen tunc emicuit ſupra
corpora ſanctorum. Mox etenim
dominus premiſſo lumine celi.
Affuit in terris ſtipatis rite chore
is. Sanctorum medio preſtans in
vertice montis. Letantur ſancti
tāto ſolamine repti. Rurſus mōs
fremuit concuſſꝰ funditus omnis
Et ſtipiti fixa ſoluūtur corpora ſā
cta. Manibus angelicis ſinuatur
terra ſepulchris. Et cūcti propri
is conduntur monte locellis. deci
mo kalendas iulij

De ſancto materno epiſcopo
Hiſtoria. clxxix.

Poſt deceſſuꝫ beati valerij
ſanctus maternus ponti
ficalem ſuſcipiens apiceꝫ
cepit fidem conſtanter per ciuita
tes predicare. virtutibus creſce
re. miraculis choruſcare Et ꝗ̃uis
eſſꝫ prudēs et magne auctoritatis
nil tamen ex proprio imperio qua
ſi libera vtens poteſtate exercuit

ſed in omnibꝰ criſti queſiuit glo
riam Conſolabatur afflictos. pa
uit egenos. veſtiuit nudos. rede
mit captiuos. ſuſcepit pegrinos.
errantibus viaꝫ ſalutis miſericor
diter oſtendit. deſperatis ſpeꝫ ve
nie clemēter promiſit. Hijs itaqꝫ
bonorum operum ſtudijs fultus.
ad ſanctam ſenectutem peruenit
Et ſicut quadraginta diebus iacu
it in ſepulchro. ita etiam totidem
annis manſit in ſacerdotali offici
o regens tot annis epiſcopatus
treuerorum tungorum et colonie
agrippine In argumentum igitur
rei oſtenditur vſqꝫ hodie et treue
ri et agrippine. ita ꝙ ſuperioreꝫ e
ius partem colonienſes. inferioreꝫ
vero treuerenſes habent. Et idē
maternus vno die miſſaꝫ colonie
tungris et treueri celebrauit. et
hoc ſolum in feſto paſche. Itaqꝫ
oranti ipſi ſecundum conſuetudi
nem ad ſepulchra predeceſſoruꝫ ſuo
rum nocte apparent ei eucharius
et valerius in pontificalibus. cla
riſſimi faciebus. coronas de roſis
et lilijs mirabiliter intextas i ca
pitibus habentes. conſimile ſertū
demonſtrantes ei et dicentes.
Ecce materne ſicut olim tibi nos
promiſimus gaude. quia die ter
cio ex hoc ſeculo migrabis. et ad
inenarrabilia domini tui gaudia
intrabis. et coronam incorrupti
bilem que ex paradiſo perpetue a
menitatis eſt ſumpta eternalit̄
laureatus poſſidebis. ¶ Quibꝫ
dictis diſparuerunt. Maternus
autem valde ex hoc gauiſus. con
feſtim corporis moleſtiam adeſſe
ſentiens ad cellam miniſtri ſui ad

iutorio redijt. Et craſtina die cō
uocata ad ſe fratrum caterua. ce
pit eos de fidei itegritate commo
nere. et ad celeſte deſiderium acce
dere. ac per totum diem protrax
it ſermonem vſqꝫ ad octauam ho
ram noctis. Reliquam vero par
tem ipſius noctis cum fratribus i
ymnis et dei laudibus expendit.
Poſt pullorum cantum inſtante
die venit deſup clara vox. cunctis
qui in ipſa cellula erant audienti
bus dicens. Materne dilecte dei
veni. Qui mox circumſtantibus
ait. Valete filioli mei. Et commu
nionem dominici corporis accipi
ens ſanctam animam exalauit ā
no domini. cxx. viij. ydus ſeptē
bris Cuius obitu treueri cōperto
mox coloniā profecti ſunt paſto
rem ſuū repetentes. Aderant et
tungrenſes q̄ ſimul cū colonienſi
bus eum ſibi retinere volebāt. et
certatū eſt diu ab vtriſqꝫ Interiꝫ
venerandus quidam ſenex in vr
be apparuit. monens ciues vt a
lite deſiſtentes ſuis parerent cō
ſilijs. et corpus pōtificis i naui po
nentes. deinde a litore in fluctibꝰ
propellentes quo deꝰ velit abire
ſinant Mira res. Mox vt angelꝰ
conſuluerat factum eſt Nauis ſa
cro onuſta corpore. nullo ſe regē
te nauclero. angelico contra flu
ctus dirigitur nauigio. et paruo
hore ſpacio miliario confecto i lo
co qui ex triſticia colonienſium
rodhe tunc vocatus eſt. litori feli
citer applicatur. ¶ Tunc tre
ueri relictis inteſtinis. corpus ſui
pontificis a deo ſibi deſtinatuꝫ cū
debita gratiarū actiōe ſuſcipiētes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

treuerim vſqꝫ reuexerūt et ī ec
cleſia non longe a corporibus ſan
ctorum eucharij et valerij honori
ſice ſepulture tradiderūt· Preſtā
te domino noſtro ihesu criſti qui
eſt benedictus in ſecula ſeculorum
amen.

¶ De ſancto Johanne criſoſtomo
¶ Hiſtoria·clxxx·

IOhannes cognomēto cri
ſoſtomus anthiochenus·
filius ſecundi et authure
nobilium fuit· Qui cum philoſo
phie ſtudiuꝫ impendiſſet tandem
hanc deſerens diuinis lectionibꝰ
incumbebat· Qui preſbiter ordi
natus ꝓpter caſtitatis zelum et vi
te rectitudinem ſeuerior habeba
tur et feruori magis ꝙ manſuetu
dini ſeruiebat In docendo erat p̄
cipuꝰ· i exponendo egregius· ad
mores cohercendos optimus· Re
gnantibus igitur archadio et ho
norio auguſtis et damaſo ī roma
na ſede preſidente· Factus eſt con
ſtantinopolitanꝰ epiſcopus· Qui
dum vitam clericorū repente cor
rigere voluit omnes in ſuum odi
um excitauit· Cūctiqꝫ eum velut
furioſum declarabant· et apud ō
nes ei detrahebāt· Et ne aliquan
do metas parſimonie trāſgrede
retur nunꝙ aliquē ad prandiuꝫ ī
uitabat nec ab aliquo inuitari vo
lebat· Populus aūt propter ſer
mones quos in eccīa faciebat eū
plurimum diligebat· paruipēdēs
quid contra eum emuli loquerē
tur· Pro diuerſis quoqꝫ cauſis mſ
tos homines etiam nobiles ſicuti
alius obiurgauit· et ideo erat plu
rimis odioſus· Populus autem
defendebat iohannem et eius do
ctrine auiditate mirabili paſce
batur Sacerdotes autem ſcd̄m ec
cleſiaſticas ſanctiōes iohānes vi
uere cogebatur dicens· non debe
re frui honore ſacerdotij qui eorū
vitam contempnerent imitari·
Non ſolum autem ciuitatem con
ſtantinopolitanam ſtrenue gu
bernabat· ſed etiam plures circū
adiacentes prouincias imperiali
autoritate prouidis legibus ordi
nabat· Cumqꝫ cognouiſſet ī phe
nice adhuc demonibus ſacrificia
miniſtrari· clericos illuc et mona
chos deſtīauit· oīa templa idolo
rū deſtrui fecit· Eodē tempore ga
mas quidam erat genere celticus
conſilio barbarus· ſtudio tiran
nico vehementer elatus· arriana
hereſi deprauatus magiſter tamē
militum factus Hic imperatorem
rogauit vt intra ciuitatem ſibi
ſuiſqꝫ eccleſiam vnam daret·
Qui cum promiſiſſet rogauit io
hannem vt vnam illi eccleſiam cō
cederet vt ſic eius tirannidem re
frenaret. At iohannes virtute
fortiſſimus et totus zelo ignitꝰ·
noli inquit o imperator hoc pro
mittere neqꝫ ſanctum canibus da
re· neqꝫ hunc barbaruꝫ metuas·
ſed ābos iube nos vocari et ſub
ſilētio inter nos que dicuntur au
di· Ego namqꝫ eius linguam ſic
refrenabo· vt huiuſmodi petere
non preſumat· Quod audiens
imperator gauiſus eſt et vtrūqꝫ
altera die ad ſe vocauit· Cumqꝫ

gamas vnum pro ſe oratoriu͛ꝫ pe
teret ait iohannes. Vbiqꝫ tibi di
uina domus aperta eſt. vt null9
te vetet orare. At ille. Ego alteri
us ſecte ſum et vnum templuꝫ cū
meis habere poſco. Multos qui
dem pro romana republica labo
res aſſumpſi et ideo non debeo in
mea peticione contempni. Cui io
hannes. Plurima premia et que
tranſcendunt tua certamina rece
piſti magiſter militūꝫ factus. cō
ſolari toga inſuper exornatus Et
oportet te coſiderare quid duduꝫ
fueris. et qualis modo conſpicia
ris. ꝗ priſtina paupertas et que
modo ſubſtantia. quibus veſtimē
tis ante vtebaris et quibus modo
ornaris. Igit͛ quia pauci labores
tibi maxima premia contulerunt
circa honorantem te ne ſis ingra
tus. Hys omnibus ſermonibus e
ius os obſtruxit. eumqꝫ compu
lit vt taceret. Dum igitur conſtā
tinopolitanam vrbem ſtrennue
gubernaret. gamas predictus im
perium ambiens. cuꝫ in die nichil
agere poſſet. nocte barbaros mi
ſit qui palatium concremarent.
Tunc aperte monſtratuꝫ eſt quo
modo ſanctus iohannes cuſtodi
ebat ciuitatem. Barbaris enim
angelorum armatoruꝫ ingens cor
pus habentium copioſa turba ap
paruit que protinus ipſos effuga
uit. Quod cum ſuo domino nun
ciaſſ[et] ille valde miratus eſt. ſciēs
exercitum militum per ciuitates
alias conſtitutum Cum ergo ſe
quenti nocte eos ſimiliter deſtinaſ
ſet. a viſione angelorum iterum
ſunt effugati. Nouiſſime autem
ille egreſſus miraculum vidit et fu
git eſtimans milites in die latere
et nocte ciuitatem cuſtodire Egreſ
ſus inde ad traciam iuit. et mag
no congregato exercitu cunctam
vaſtabat. timentibus cunctis bar
baricam feritateꝫ. Imperator er
go iohanni onus legationis impo
ſuit. Ille autem inimiciciarum im
memor alacriter eſt profectus.
Gamas ergo agnoſcēs eius fidu
ciam. pietate aſſumpta longo iti
nere eidem occurrit. ſuiſqꝫ oculis
dexteram eius circumpoſuit. et
propter eius etiam zeli rectitudi
nem contra euꝫ eudoxia auguſta
commota eſt ita vt etiam de eius
exilio pertractaret Quod audiēs
iohannes ſolito zelo accenſus ſer
monem ad populuꝫ fecit. qui cun
ctarum mulierum vituperationē
omnimodam continebat. Hic ſer
mo ab omnibus eſt acceptus qua
ſi contra auguſtam ſit prolatus.
Quod cum auguſta cognouiſſet
imperatori conqueſta eſt dicēs cō
tumeliam illatam vxori in eum
potius redundare. Motus auteꝫ
imperator ad hoc contra iohannē
precepit ſinodū celebrari. Theo
philus igitur feſtine epiſcopos cō
uocabat. omneſqꝫ iohannis inimi
ci alacriter confluebant ſuperbuꝫ
et importunum eum vocantes.
Uniuerſi igitur epiſcopi apud cō
ſtantinopolim conſtituti contra
iohannem ſe erigebant. Mitten
tes igitur pro iohanne ipſum ci
tauerunt Qui eos velut apertos
inimicos vitare cenſuit ac vniuer
ſalem ſynoduꝫ fieri proclamauit
Illi vero quater eū denuo citauerūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Qui cum eos refugeret et ſino
dum vniuerſalem fieri proclama
ret dampnauerunt euꝫ · in nullo
eum culpantes · niſi ꝙ vocatus no
luit obedire Quod populus audi
ens ad ſeditiones maximas exci
tatus eſt et eum trahi ab eccleſia
non ſinebat · ſed vt hoc ad maius
referretur conſiliuꝫ proclamabat
Juſſio autem principis compelle
bat eum velociter eici · et in exili
um deportari · Johannes autem
timens ne in populo ſedicio orire
tur · neſciente populo ſemetipſuꝫ
tradidit in exilium deferendum ·
Quod cum populus cognouiſſet
importabilis ſeditio eſt exorta ita
vt etiam multi inimicoruꝫ eius ad
miſericordiã mouerent · dicentes
eũ calũmpniã paſſũ quẽ paulo añ
deſiderabant videre depoſitũ · Or
ta igitur contra imperatorem ⁊ e
piſcopos immenſa ſeditione in po
pulo · auguſta imperatoreꝫ roga
uit vt iohannem de exilio reduci
et in ſedem ſuam pontificalem de
qua iniuſte eiectus fuerat r̃poni
faceret · Terremotus quoqꝫ maxi
mus ciuitateꝫ inuaſit · dicentibus
cunctis hoc accidere propter iniu
ſtam eiectionem iohannis · Miſſi
igitur ſunt legati ad iohanneꝫ ro
gantes vt cito rediret · ⁊ ciuitati
pereũti orationibus ſuis ſuccurre
ret · ⁊ ĩ populo ſeditionem excita
tam ſedaret · Alij quoqꝫ poſt illos
et rurſus alij deſtinati ſunt qui e
um cito compellerent redire · qui
etiam redire nolentem ad propri
a inuitum duxerunt · eidem cum
cereis ⁊ lampadibus vniuerſo po
pulo occurrẽte · dicentibus cunc

tis quia portabilius ſol radios
nobis ſubtraheret ꝙ iohannes ta
ceret · Ipſe autem in epiſcopali
ſede reſidere nolebat · dicens opor
tere hoc fieri iudicio ſinodali et e
os qui dampnauerant ſuam ſen
tentiam reuocare · Populus aũt
miro modo accendebatur eum in
epiſcopali ſede reſidentem videre
et verba doctoris audire · Preua
luit igitur populus coactusqꝫ eſt
ſermonem facere ad ſuũ populuꝫ
ac in ſua cathedra reſidere · Theo
philus igitur inde fugit · Qui cuꝫ
ierapolim adueniſſet mortuus eſt
eiuſdem ciuitatis epiſcopus et in
lameron ſanctiſſimus monachus
eſt electus · At ille cum crebro re
fugeret · ei theophilus ſuadebat ·
vt ſue electioni conſenſum prebe
ret · Tunc ille ꝓmiſit dicens Cras
quod domino placet implebitur ·
Craſtina igitur die venientes ad
cellam ſuam euꝫ vt ſuſciperet epiſ
copatuꝫ inſtanter rogabant Cui
ayt · Oremus primo ad dominum
⁊ q̃cq̃d illi placitũ fuẽat liƀẽt faci
aꝫ Qui dũ orarent · mox cum ora
tione illa terminũ vite ſuſcepit · Jo
hannes itaqꝫ doctrine ſedule inſi
ſtebat · prouocabat negligentes ·
et in via dei errantes ad iter ſa
lutis verbo et exemplo r̃uocabat ·
iuſtis et bonis et pie in chriſto cõ
uerſãtib9 ſeſe clemẽtẽ exhibebat ·
ſꝫ ꝑũſa vita dũ ↄtẽpnẽtib9 durꝰ ꝑ
ſtabat cẽſorẽ · Eo ãt tp̃e ſtatua ar
gẽtea clamide ĩduta ĩ platea
iuxta eccleſiam ſancte ſophie ad
honorem eſt eudoxie auguſte con
ſtituta erat vbi ludos exercebant
Qꝰ quidem iohannĩ etiã plurimũ

diſplicebat. maxime cum videret
hoc ad eccleſie ſpectare iniuriam
Cõſueta igitur fiducia rurſus lin
guam ſuam armauit. et impetu
ſui vſus eloquij iubentes fieri ta
lia lacerabat. Auguſta vero rurſ9
hoc ad ſuam trahebat iniuriaȝ. et
denuo laborabat vt aduerſus eum
ſynodus iteruȝ celebraretur. hoc
ſentiens iohãnes illam famoſiſſi
maȝ in eccleſia protulit omeliam
cuius inicium eſt. Rurſus herodi
as deſaït. rurſus turbatur denu
o ſaltat. denuo caput iohannis ī
meſſorio concupiſcit accipere Qđ
factum ad iracundiam plus incita
uit auguſtam. Dum autem quidã
iohanneȝ vellet occidere. a popu
lo eſt comprehenſus et ad iudicã
duȝ traditus. ſed a prefecto ne oc
cideretur ereptus. Quidam etiaȝ
ſeruus cuiuſdam preſbiteri in euȝ
impetum faciens ipſum occidere
molitus eſt. Qui dum a quodam
teneretur. ipſum qui tenebat et
alium aſtantem et tertium percuſ
ſit. Tunc clamore facto multis
concurrẽtib9 plurimos interfecit
Ex illo tempore populus iohannẽ
cuſtodiebat. eius domum diebus
ac noctibus muniens. Suadente
igitur auguſta epiſcopi conſtanti
nopolim conuenerunt et accuſa
tores iohannis fortiter inſiſtere ce
perunt Cum autem feſtiuitas na
talis ſuperueniſſet mandauit im
perator iohanni. quia niſi prius
criminibus exueretur nõ commu
nicaret eidem Epiſcopi autem ni
chil contra eum repperereunt niſi
ꝙ poſt depoſitionem reſidere in ſe
de epiſcopali ſine decreto conſilij
preſumpſiſſet. et ſic condempna
uerunt eum Appropinquante tã
dem ſolempnitate paſchali. man
dauit ei imperator non poſſe ſecũ
in eccleſia manere. cuȝ eum duo
concilia condempnaſſent. Voca
batur igitur iohannes et nequa
ꝗ̃ in eccleſiam deſcendebat. Poſt
hoc autem imperator iohannem
de ciuitate expelli fecit ac duci in
exilium. in quandam ciuitatem
paruam vbi fines ſunt ponti impe
rijq3 romani. que loca crudelib9
barbaris ſunt vicina. Sȝ clemẽs
dominus non permiſit diu etiam
in locis talibus athletam ſuum
fideliſſimum commorari. Hec in
nocentius papa audiens moleſte
ferebat. Volenſq3 concilium cele
brare ſcripſit clero conſtãtinopo
litano ne iohanni ſucceſſorem ali
queȝ ordinaret. Cum igitur fuiſſȝ
longo itinere fatigatus. et doloꝛ
capitis vehementiſſime cruciat9.
necnon ardorem ſolis intolerabi
leȝ pateretur. ſancta anima in
comanis decima quarta die men
ſis ſeptembris e carne ſoluta eſt
Quo defuncto grando vehemens
in conſtantinopolim et in omnia
ſuburbana deſcendit. dicentibus
cunctis hoc dei iracundia geſtum
eſſe. eo ꝙ iniuſte fuerit iohannes
condempnatus. Quibus verbis
fidem fecit mors auguſte protin9
ſubſecuta. quarta namq3 die poſt
grandinem eſt defuncta. Mortuo
quoq3 omnium doctore terraruȝ
occidentales epiſcopi cum orien
talibus nullatenus communicare
voluerunt. donec illius ſacratiſſi
mi viri nomen iter predeceſſores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

epiſcopos poneret· Verū theodo
ſius criſtianiſſim9 filius predicti
archadij. qui aui ſui nomē et pie
tatem tenebat ſacras h9 doctoris
reliquias in menſe ianuarij in re
giam ciuitatem transferri fecit·
Cui fidelisſimus populus cū lam
padibus ⁊ cereis obuiauit· Theo
doſius autem ſuppliciter eius reli
quias pro archadio ⁊ eudoxia ge
nitoribus ſupplicauit vt ignorant
delinquentibus veniam condona
ret Duoū enim parētes ei mortui
fuerant Hic theodoſius clementiſ
ſimus fuit adeo vt nullum ſe ledē
tium mortui adiudicaret dicens·
Vtinā eſſz michi poſſibile ⁊ vitaȝ
etiaȝ mortuos reuocare Ei9 curia
monaſterium videbatur· matuti
nas laudes agebat· codices diui
nos legebat. Huic auteȝ erat vx
or nomine eudoxia que heroyco
metro poemata multa confecit·
huiusq filiaȝ nomine eudoxiā quā
valentiniano quē imperatorē fece
rat dedit vxorem Mortuus auteȝ
eſt circa annos dn̄i q̄dringētos·

De duobus ewaldis Historia·clxxxv·

Tempore pippini regis frā
corū erāt duo ſacerdotes
de anglia quorum vnus e
wald9 niger alter ewaldus alb9
vocabatur Hij gratia predicādi
vt euangelium criſti et fidem e
ius per vniuerſum mundum di
ſpergerent· et animas infideliuȝ
de diabolica poteſtate eriperent·
et iugo criſti ſubderent in ſaxo
niam profecti in domum cuiuſ
dam villici ingreſſi ſunt A quo pe
tierunt· vt eos ad ſuum ſatrapā
duceret· quia haberent ad ipſum
vtile nuntium deferendum· Illo
autem in tempore antiqui ſaxōes
regem non habebant· ſed plures
ſatrapas Ingruente vero bellorū
negotio dicti principes iter ſe ſor
tem miſerunt· et quem ſors tan
gebat· hunc omnes belli ductorē
ſequebātur Peracto autem bello
rurſus omnes ſatrape equalis cō
ditionis cenſebantur Igitur ſuſce
pit eos villicus et promiſit q eos
ad ſatrapam qui ſuper ſe erat du
ceret· diebus tamen aliquot eos
ſecum detinuit· Qui cum interim
pſalmis et orationibus vacarēt·
et cotidie ſacrificium ſalutare of
ferrent habentes ſecum ſacra va
ſa et tabulam altaris vice conſe
cratam Videntes autem hoc bar
bari et timentes ne ſi cum ſuo ſa
trapa loquerentur illuȝ a cultura
deorum auerterent ad ritum cri
ſtianoruȝ album ewalduȝ gladio
interemerunt· nigri vero ewaldi
omnia membra longo cruciatu di
ſcerpſerunt· et corpora ſanctorū
in renum proiecerunt quinto no
nas octob· quorum corpora con
tra impetū fluuij decurrentia aſcē
derunt fere per·xl· milia paſſuuȝ
Omni etiam nocte vbi dicta cor
pora erant magnus lucis radius
ad celum vſq pertingens illuſtra
bat· vt pagani nepharia cede inq̄
nati miraculorum iudicio deprehē
derent in quante ſanctitatis glo
ria martires apud deum pollerēt
Expleta demum atq cōſummata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2.

martirum victoria per viſionem
tylmoni cuidaꝫ de ſocijs ſuis quõ
dam militi nobili · nunc autẽ mo
nacho religioſo omnem rem ſuaꝫ
vt geſta fuit detegunt . ⁊ corpora
ibi inuenienda denunciant vbi de
celo lucis ſplendor locum continẽ
tem illuſtrat · Tylmo ſtatim apit
viſionem · ſocijsq́ꝫ de rei euentu per
docti · leticia ac merore percuſſi · ce
leri mox nuntio pippini ducis au
res inṫpellãt · interemptos hoſpi
tum ſuorum ſocios miro ordine ⁊
miro famulatu aduentaſſe huma
no ſeruitio deficiente · creaturam
inſenſibilem honorem ⁊ obſequiũ
ſubrogaſſe · Qui honorifice illoruꝫ
corpora ſibi tranſferri precepit · õ
niq́ꝫ gloria ſepeliri colonie in eccle
ſia prope renum cõſtructa iuſſit ·
vbi vſq́ꝫ hodie digna celebritate
ac veneratione eorum reliquie ſer
uantur ac patrocinia expetuntur
Satrapa autem iratus ꝙ ad eum
ſancti non veniſſent · omnes vici
nos occidit ⁊ ipſum villicum com
buſſit · ¶ In eodem vero quo paſſi
ſunt loco fonteꝫ erupiſſe · ac afflu
entem aque copiam aiunt ema
naſſe · ſueq́ꝫ dulcedinis abundan
tia ad preſens vſq́ꝫ ebullire · vt
manifeſte poſſit intelligi illos in
celo fonte viuo ſaciari ·

¶ De ſancto gereone cum ſocijs
ſuis ·

¶ Hyſtoria . clxxxij .

Dyocleſianus cum maximi
anum contra gallias deſ
tinaſſet . vbi perniciofus
tumultus contra romanum impe
rium exercuerat · eidem ad ſupple
mentum exercitus legionem the
beam que ſexmilia ſexcẽtos ⁊ ſexa
gitaſex milites habebat ire iuſſit
Fuerunt autem due thebe . Vna
in theſſalia grecie ab ethiõe dicta
que cadmuꝫ adiuuit · Alia in egip
to quam cadmus condidit . Hec
egipti nobiliſſima ciuitas et opu
lentiſſima centuꝫ portas habuit ·
et ſuper nilum fluuium qui de pa
radiſo egreditur ſita fuit · ¶ Vbi
iacobus frater domini verbuꝫ do
mini predicauit · Ab hac auteꝫ vr
be milites illi dicti thebei chriſtia
niſmum orientali more ſuſcepe
runt a ſancto zabda ieroſolimita
no epiſcopo . et apud ſanctũ mar
cellinum papam rome confirma
uerunt ꝙ ante gladijs interire e
ligerent ꝙ̃ fidem chriſti acceptaꝫ
violarent · Hij ergo cum maximi
ano permixto fidelium et infideli
um exercitu montes alpium tran
ſeuntes gallie propinquabant ·
Maximianus vero comperto ꝙ
carauſius quidaꝫ nobilis inſidias
contra romani fines imperij moli
retur iuxta gallorum et ſaxonum
cõfinia · miſit illuc per reni flumi
nis alueum parteꝫ ſui exercitus ·
adiungens eidem precipuos bel
li duces ſcilicet Gereonem · Vic
torem · Caſſium Florentium atq́ꝫ
Maluſiuꝫ · Quos felices ĩme xpia
norum militum ſequebantur · In
terea maximianus octodorum ve
niens iuxta radicem alpium ſta
tuto zeli ydolo precepit · vt õnis
exercitus viritim .i. per ſingulos
viros et de viro ad virum feſtiua
celebritate concurreret · et dijs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

immolaret· Jam vera gereoneuꝫ
preceſſerat agmē Intelligēs igiť
referente precone beatum mauri
cium cum ſua legione ſe ſubtraxiſ
ſe . nec ad immolādūꝫ ydolis poſ
ſe inclinari· precepit eam ſemel ⁊
iteruꝫ decimari· ⁊ ſi adhuc qui re
manerēt mori ꝙ̄ cedere mallent
omnem illam beatiſſimam legio
nem vbicumqꝫ ea fuiſſet diſperſa
miſſis militibus ſtatuit trucidari ·
Miſſi autem ſatellites mortis · pꝰ
occiſionem beati mauricij et ſocio
rum eius venerunt veronam ad
vrbem vbi iuxta ripaꝫ reni flumi
nis repperer̄ut primarios milites
in vno loco conſidentes videlicet
Caſſium et Florentium cum ſeptē
alijs ſimilis coſtantie viris· alios
qꝫ cum eis ꝙ̄ plurimos eiuſdeꝫ ag
minis ſed non omnino eiuſdem in
tentionis ſatellites· Hos cum ↄg
nouiſſent de orientali fuiſſe preſi
dio ſeuientes cōtra eos de profeſ
ſione fidei ſciſcitati ſūt· Cumqꝫ illi
nec voluntate cordis nec ſenten
tia reſponſionis a ſuperioribus diſ
creparent. ſubmiſſis capitibus in
eodem loco pro chriſti nomine in
terempti ſunt · Mox ergo ad bēa
tum gereonem eiuſdēqꝫ ſocios nu
mero trecentos et decem et octo
cum illo pariter fide veritatis ar
matos perſecutor neſcio velocius
an fama peruenerit · pregreſſi ta
men paululum ante ſubſequētes
carnifices in campis agrippine ci
uitatis magne martirij gloriam ſē
ſe inuicem cohortantes preſtola
ti ſunt · Sed et qui miſſi erant a
iudice nullam in eis defendēdi vel
a propoſito deficiendi voluntateꝫ

ſed conſtantiſſimam nominis cri
ſti confeſſioneꝫ inuenerunt· Om
nes enī vnanimiť et ↄcordiť do oī
potēti q̄ celū ⁊ trā ⁊ oīa q̄ ī eis ſūt
creauerat ſacrificādū eſſe· et eū ſo
lum adorandum crediderunt et
conſtantiſſime confeſſi ſunt · Ibi
beatus gereon dux egregiꝰ cuꝫ
illis regis eterni vernacul' ſemet
ipſum ſpontaneus obtulit hoſtiā
deo viuentem · Inſani vero torto
res ſanctoruꝫ ibidem corpora cru
entantes per campi illius planici
em traxerunt , et in puteum quē
dam maximum proiecerunt· Hec
itaqꝫ dum agerentur cohors illa
que beatum victorem comitaba
tur ad locum cui deſtinata eſt pro
perans · peruenit ad opidum qd
troyaꝫ ſiue xanctim nominabāt·
ibiqꝫ cum duce ſuo caſtra in pra
tis virentibus poſuit. Venientes
autem illi cruenti ſatellites criſti
militem victorem cum trecentis
et triginta peremerunt · et ſanc
torum corpora in locis paluſtribꝰ
ſubmerſerunt . Eodem vero tem
pore de mauritania que eſt pars
affrice finitimiſqꝫ regionibus mi
lites ab imperatore propter fre
quentes gallorum tumultus euo
cati , in galliam nauigio venerūt
Quorum ibi ſimul trecentiſexagi
ta pro fide catholica trucidati cuꝫ
beato gereone ſocijſqꝫ eius bea
torum corporum quietem et vene
rationem perpetuam delegerunt
Apud ſanctam vero colonienſeꝫ
eccleſiam que fidem a ſancto mať
no primo ſuo epiſcopo ſuſcepit cō
ſuetudo huiꝰcemodi inoleuit vt
beatos martires ſcilicet gereonē

Victorem Caſſium et Florentiuꝫ
eorumq; ſocios · trino martirio co
ronatos trinis etiaꝫ in locis vene
rabiliter conditos vna die et feſti
uitate congrua veneretur · cuꝫ ta
men dubium ſit vtrum vna die
an diuerſis eorum martirium cō
pletum ſit · In huius autem ge re
onis et ſociorum eius honoreꝫ fe
cit poſtmodum helena mater cō
ſtantini eccleſiam pulcherrimam
ſuper eorū corpora · miro metallo
rum fulgore et artificiꝫ varietate
decoratam · totaq; conſtructa fuiſ
ſe dicitur ſine lignis vł alia mate
ria que facile ſenio cedit aut ne
gligētie · aurei vero fulgoris tan
tum emicuit vt nomē ad aureos
ſanctos ab incolis ſortiretur. ¶
Quodam vero tempore euergiſlꝰ
tertius ſancti ſeuerini confeſſoris
chriſti ſucceſſor · nimio capitis do
lore vexatus ad memoriam acceſ
ſit prefatoruꝫ martirū · et ingreſ
ſus eccleſiam inchoauit verſiculuꝫ
qui ſolet dici in laude ſanctoruꝫ ·
Exultabūt ſancti in gloria · Tūc
protinus ex adito ſanctorum re
ſponſum eſt Letabuntur in cubi
libus ſuis · Quod pontifex audi
ens et laudem domino cum ſuis
acclamans de puluere loci illius
aliquid capiti ſuo impoſuit et ſalu
tem recepit ·

¶ De ſanctis criſpino et criſpiano
¶ Hyſtoria · clxxxiii ·

Seuiente chriſtianorum p
ſecutione ſub dyocleciano
et maximiano ſimul reg
nantibꝰ · criſpinꝰ et criſpinianꝰ
rome claris orti natalibus in gal
lias pro chriſti nomine cuꝫ beatis
q̄ntino fuſtiano et victorino pari
ſius peruenerunt · Ibiq; nomina
tim loca in quibus predicarent di
uiſi elegerunt · Criſpinus vero et
criſpianus ſueſſionēſē ciuitatem
ſue peregrinationis hoſpitam eli
gētes · vbi pauli apoſtoli veſtigia
ſequentes vt neceſſaria vite labo
re manuum ſibi prouiderent · ar
tem ſutoriam que quiete exerceri
poteſt didicerunt Et cum elegan
tius omnibꝰ pene artificibus opa
rentur a nullo tamen mercedem
coacte exigebant · Vnde etiam
per hoc gentiles eorum amore de
uicti · non tam neceſſitate artificiꝫ
q̄ȝ amorē dei ad eos frequenter ve
niebāt · et relicto errore ydolorū
in deum verum credebant Deniq;
hii ſancti viri a rictiouaro req̄ſiti
calciamenta pauperuꝫ ſarcire re
perti ſunt Quos cathenis ligatos
ſibi exhibitos poſt multas interro
gationes · nolentes ydolis ſacrifi
care extenſos ad trocleam iuſſit
fuſtibus cedi Deinde ſubulas ſiue
ſudes in vnguibus digitorum eo
ruꝫ immitti · et corrigias de dorſo
eorum incidi · Quibus inter acer
rimos dolores orantibus ſudes de
vnguibus coruꝫ exilierunt · et mi
niſtros percutientes quoſdam in
terfecerunt · quoſdam vero vulne
ratos cruciauerunt · Deīde rictio
uarus iuſſit molas ad ſingulorū
colla ſuſpendi · et hyemis tempo
re ī fluuio auxiona velut ſub gla
cie demergi Sed eos nec aqua mer
gere · nec petra premere · nec fri
gus ſtringere potuit · quinimmo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

quaſi eſtiuis delectati lauacris ꝓ
iecto molari onere ad alteraꝫ flu
minis ripam deuenerunt. Viſo
rictiouarus hoc miraculo inſtigā
te diabolo exagitatus iuſſit plum
bum iniectum igni liquefieri· in
quo martires ſancti demergeren
tur conſummandi· Sed ipſis oran
tibus et dicentibus· benedictus
es domine deus patrum noſtroꝝ
etc̄· exilyt gutta plumbi feruētis
in oculum rictiouari ꝛ graui illū
dolore erucians excecauit· At is
magis inſaniens picem et oleum
et adipē ſimul bullire iuſſit. et ſā
ctos denuo quaſi conſummādos
illuc precipitari· Sed ſancti ſpei
fue immobiles et in oratione ala
crēs dixerunt· Potens es domi
ne de illatis nos liberare tormen
tis ad confuſionem dyaboli et ſa
tellitum eius. Mox oratione fini
ta eduxit eos angelus illeſos Qd
videns rictiouarus ſeſe in continē
ti in ignem precipitauit et periyt
iuſto dei iudicio agente· vt qui
multos criſti martires igne intere
mereat ipſe ad ignem eternum
igne cōſumptus deſcenderet Hec
vidētes ſancti nocte proxima do
minum precabantur vt eos a cer
tamine ereptos ad ſe venire iube
ret propitius. Quibus eadem no
cte reuelatum eſt ꝙ illuceſcente
die premiy ſui mercedem eſſent re
cepturi· Et ſic factum eſt· Maxi
mianꝰ ergo audita rictiouari mor
te eos decollari precepit· decimo
kalendas nouembris Corpora ve
ro eorum a carnificibus· beſtyis
et auibus deuoranda ſunt expoſi
ta· ſed chriſto cuſtodiente manſe
runt intacta· Poſt hec angelus
domini ſeni cuidam apparuit· ꝛ vt
eos colligeret· et in domo ſua ſe
peliret precepit Qui ſenex aſſūp
ta germana ſua vetula· que erat
eius cellule cohabitatrix ad locū
properat· vbi decollati iacebant·
Et quia prope fluuiuꝫ erat· ad cel
lulam pauperū nauigio facillime
duci poterant· Sed nec nauis in
promptu erat nec nauigādi inge
nium nec virium contra fluminis
impetum pauperibus et infirmis
fiducia ſuppetebat. Peruenientes
tandem ad locum ſibi ab angelo
oſtenſum· corpora ſancta reppere
runt a beſtyis intacta· ꝛ naueꝫ in
amne diuinitus procuratam Tūc
cuꝫ fiducia tollentes ſinguli corpo
ra ſingulorum martirum quaſi li
beri ab oneribus gradiebantur·
ita inoffenſo veſtigio vt putares
eos non onera ferre· ſed ab one
ribus ferri· Ingreſſiqꝫ nauiculam
velociter pergebant abſqꝫ remigi
o et gubernatore non viſo contra
fluminis vndam. Et hec exultan
tes miraculo ad vicinam cellule
ſue ripam peruenerunt. ſanctoꝝ
qꝫ corpora i tugurio ſuo ſepelierūt
At vbi perſecutio ceſſauit. honor
eorū plebibus miraculis patuit·
et eccleſia magna in honorem ſan
ctorum illic poſtea a fidelibus cō
ſtructa eſt·

¶ De ſancto ſeuerino archiepiſco po coloniensi·

¶ Hyſtoria· clxxxiiij.

Beatꝰ ſeuerinꝰ apud burde
galim in vaſcoia exiſtēs

agricola aratrū minans audiuit
vocem de aere ab angelis talem.
Seuerine seuerine. tu eris episco
pus in colonia. At ille. Quando
hoc erit? Respondit vox desuper.
Cum virga quā manu gestas flo
ruerit. Et statim ipē ponens vir
gam aridam in terram germina
uit et floruit. Vnde in episcopum
ab vniuerso populo concordi cōsēsu
electus omni deuotioni se conti
lit. Tempore namq arriane here
seos. lorica fidei indutus in dei ope
re spectabilis fuit. adeo vt conue
nientibus ad sinodum totius pene
gallie aliarumq prouinciarum
christiane fidei doctoribꝰ. eufrata
quondam agrippine colonie non
pastore sed mercennario et arria
no deposito. per quatuordecī epis
copos inter quos fuit maximinus
eps treuerensis et seruatius epis
copꝰ tūgrorū idē seuerinꝰ vt infu
sam maliciam eliminare debuisse
aptissimus acclamaretur. Quod
etiam concilij autoritate firmatū
est. Actumq est mira dei dispēsa
tione vt non eufrate scelestissime
peruersitatis doctoris. qui tantū
nudū hominem asseruit christū.
negās eū consubstātialē patri suo.
sed potius materni christiane fidei
primi propagatoris successor exi
steret. quatenus ecclesiam inter
procellas hereticorum fluctuantē
fideliter et strennue gubernaret
et eam a pestifera arrianorum ra
bie purgaret. Consecratus igitur
archiepiscopus coloniensis ab ar
chiepiscopo treuerensi scilicet ma
ximino. quali vigilantia in custo
dia ouilis sibi crediti de suo auerit.
potest patere. ꝙ post discessū su
um tota pene gallia et eius finiū
me cede atq incendijs deuastabā
tur. ita vt nec vna quidē ciuitas
nisi metensis propter oratorium
beati stephani inusta remaneret
¶ In laudem huius sancti legi
tur. ꝙ quodam tempore dum gre
gis sibi commissi custodijs inuigi
lans die dominico expletis matu
tinalibus officijs ex consuetudine
loca sancta orādi gratia circuiret.
audire meruit dulcisonā celestis
militie melodiam. que illum affla
tu sācti spiritus docuit. quia mar
tinꝰ episcopus a seculo migrauit
Ex qua re q̄d aliud est pensandū
nisi ꝙ omnipotens deus dū mar
tinum ad celestē gloriam extulit
beato seuerino eius consessum et
consortij securitatem dedit. ¶
Quidam in seculo genere nobilis
et alto sanguine natus cum iam
nuptie ei parate essent. raptus in
spiritu vidit pulcherrimū iuuenē
sibi astantē. qui magna ei promi
sit si nuptias dimitteret. Vnde cū
surrexisset omnibus dimissis clā
ī heremū transfugit. ipso iuuene
duce qui ei apparuerat. Tandem
cum multos annos expleuisset o
rauit vt sibi dominus ostenderet
cui equalis in regno celorum futu
rus esset. aut premium recepturꝰ
Cui ab angelo propositus est pre
sul coloniensis seuerinus. Et cum
eū videre cuperet ab angelo qui
eum ante visitauerat ad locū du
ctus est. vbi beatū seuerinum vi
dit post missarum solempnia vbi
fuerat magna festiuitas cōuiuio
instructo deliciarū affluētia p̄fulgē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Quo viſo contriſtatus eſt de pre
mij equalitate ·cuꝫ ipſe paupꝑta
te ⁊ abſtinētia ille vero deliciꝭ af
flueret · Statimq̧ deſuper correp
tus intellexit · ꝙ minus epiſcopꝰ
omnem illam ſecularem gloriam
ꝙ̄ ipē ligneū vaſculū qđ ſibi de cū
ctis opibus ſuis reſeruauerat dili
geret · Vnde gratias deo agens ⁊
promiſſum ſibi premium cum ſe
uerino famulo dei flagitans ad ſo
litudinem redijt · Cum iam vir dei
ſenuiſſet monetur per viſionem ·
vt burdegalenſe opidum et par
tes aquitanie vnde et oriundꝰ fu
it viſitare non dubitaret quatenꝰ
cuꝫ ſuo compare beato ſeuero re
quieſcat · Et relatum eſt ſancto
amando eiuſdem vrbis epiſcopo
illum aduenire · Vnde et ipſe fa
mulo dei cum magna multitudine
cleri et populi obuiauit · Vbi be
atus ſeuerinus ſibi occurrentes
quos nunꝙ̄ ante viderat propri
is nominibus ſalutauit · Tandeꝫ
conuocatis fratribus mortem ſuā
predicentem atq̧ poſt hoc e ſecu
lo migrantem beatus amandus
ipſum in cripta maioris eccleſie ho
norifice ſepeliuit Ad cuiꝰ ſepulchꝝ
deus multa miracula operatur · E
quibus vnum inſigne explicabo ·
quod ideo famoſius predicat cū
ctis · quia cōmunis erat cauſa ſa
lutis · Nam quodam tempore cuꝫ
ad annuale feſtiuitatis eius gaudi
um plebs prouintie religionis a
more conflueret · inopinata gotho
rum rabies cum exercitu rabioſo
superuenit · Cumq̧ ſe multitudo
que conuenerat inermē et reſiſtē
di inopem cerneret · ad eius auxi

lium cōfugit cuius glorioſa ſolēp
nitas inuitauit · Nec mora dies lu
mine priuatur · ſtat hoſtis in ten
torijs perterritus · tandē ei videt̄
ꝙ multitudo armatorum eum inſe
quatur · Vnde relicto apparatu ca
ſtrorum et ſolamine equorum ita
diſcedunt perterriti · gaudentes ſu
a perdere qui venerant aliena ra
pere · hijſq̧ quos predari venerāt
cum omnibus ſuis preda ſiunt ·
¶ Quodam tempore burdega
lis tanta erat aquarum inundan
tia · vt diluuiuꝫ credi potuiſſet per
quod homines delerentur · Mox
cū clerus et populus ad ſepulchꝝ
ſancti confugerent · diuino nutu
vis ymbrium reſtringitur et ma
ne facto ſol clare diffunditur · ⁊ ſu
bita ſerenitate recepta gaudio im
menſo tota prouintia repletur ¶
Poſt illam inundantiam omnis
prouintia ſiccitate occupatur · ita
vt terra fructum dare negaret ·
Iterum omnes ad ſepulchrum ſā
cti confugiunt · eius auxilium im
plorantes · Circa medium noctis
cadit pluuia de celo · et herba cuꝫ
defectus humore reficitur · ⁊ aridi
tatis ſterilitas in priſtinum viro
rem mutatur. ¶ Poſt morteꝫ
ſancti in partibꝰ colonie per tres
annos ſterilitas nō modica fuit vi
delicet vt nunꝙ̄ pluuia caderet ·
Reuelat̄ euergiſilo propter hoc
eſſe, quia āntiſtite ſuo carerent · Ci
ues igitur burdegalim pergentes
mediam partem ſancti viri ſecuꝫ
detulerunt · multis in via ſignis
et prodigijs factis, ⁊ i eccleſia ſā
ctorum cornelij et cypriani hono
rifice locauerūt · Et ſtatī vbertas

pluuie ſecuta eſt ¶ Quodaʒ tem
pore dum beatus ſeuerinꝰ adhuc
viueret · allatus eſt ei a parētibꝰ
contriſtatis inuenis quidam vi
ta priuatus · Quorum fletibus cō
paciens deum inuocando diu flex
is genibus orauit · ⁊ confidenter
accedens exſpectantibus omnibꝰ
qui aderant · viuum illum parent
tibus reſtituit · ¶ Leo papa a ro
ma profectꝰ ad imperatoreʒ karo
lum deuenit ad locum in quo ſcī
ſeuerini corpus requieſcit · Ibiqȝ
ecleſiam intrans ad comites ſuos
ait Loci huius defenſor domi eſt ·
et ideo non ſum auſus illum pret
ire inſalutatum · Hinc ergo ciui
bus conſuetudo inoleuit vt vno
die per ſingulas ebdomadas ad e
ius eccleſiaʒ veniant · quatenus p̄
totam ebdomadam eius patroci
nio ſalubrius fulciantur · ¶ Legi
tur ꝙ poſt mortem beatus ſeueri
nus apparuit dyacono ſuo ſācto
euergiſilo · qui poſt eum fuit archi
epiſcopus in colonia · qui audiuit
in tranſitu ſancti martini voces
angeloruʒ cum eo · indutus ponti
ficalibus · habens nubem ſup ca
put eius ſtillantem ei guttas ig
neas ſuper caput ſuum Et cū que
reret quare hoc pateretur cū ſanc
tus apud homines crederetur reſ
pondit · Ideo hoc patior qꝛ horas
canonicas in vita negligenter di
cebaʒ · nec debitis temporibꝰ · et
cum mei familiares inter horas ſe
cularia negocia ingerebant eis ī
tendebam · nec horas cum clericis
meis dicebam Et cum quereret v
trū illa pena eſſet magna · accidit
vna gutta ſuper brachium eiꝰ cō

burens carnēm vſqȝ ad oſſa Qui
cum eiulatet pre vehementia do
loris ait ſanctus Noli timē · Nunc
autem videbis quanta poſſum a
pud deuʒ · et eleuans manum cuʒ
ſigno crucis ſtatim curauit eum

¶ De ſancto cuniberto archiepi ſcopō colomenſi ¶ Hiſtoria clxxxv.

Beatus cumbertus de lumi
naribus illis maximis fu
erat · quod ſupra candela
brum poſitum per totum mundū
circumferebat igneʒ · quē ipſa ve
ritas in terram mittere venerat
et voluit vehementer accendi Pa
ter eius crallo nomine clarus pro
uincie moſellenſis indigena ipſuʒ
puerum elegantem ⁊ virtutibus
aptum dagoberto francorum re
gi nutriendum ſimul et prouehē
dum commendauit · Qui quidem
puer non tantum ab illicitis verū
etiam multociens a licitis vitam
duxit · imitatus materne pietatis
ingeniū · quod ab ipſis cunabilis
ſimul cum infantie lacte ſedulo po
tare conſueuerat Hec enim dei fa
mula nomine regina ſic maritali
deſeruiebat arbitrio · vt corde fide liſſi
mo ſe totaʒ criſti manciparet im
perio · ⁊ fixuʒ in amore dei animū
ſupernis deſiderijs adherere fecit ·
Edocta itaqȝ per ſpiritum ſanctū
equo iuſticie libramine ſua cuiqȝ
dedit · mundo neceſſariaʒ diſpen
ſationem · deo cordis deuotionem
Filiuʒ tn̄ ſuuʒ cumbertū magis de
putabat religioſis officio ꝙ̄ regis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

obſequio Puer autem deo deditꝰ
in regali palatio ſcole virtutum
inuigilabat Deum timebat· regē
honorificabat· Erat namq̃ māſue
tus et patiens et in omni honeſta
te docil’· Magiſtra quidem hoc
intus egit gratia· vt foris in edo
cendo ad impoſita miniſteria pue
ro non laboraret preceptoris in
ſtantia. Namqꝫ non contentus re
gi quaſi precellenti deſeruire· verū
etiam ſeruorum calciamenta detē
here ſolebat atqꝫ mundare· Cum
ergo ab primo exercicīo q̃dꝫ vellꝫ
illum dominꝰ ad altiora virtutuꝫ
incremēta conſcendere · reuelare
dignatus eſt regi quanti apud ip
ſū meriti pueriſis illa ſimplicitas
haberetur· ¶ Quadam demqꝫ
nocte dum idem rex peruigil in le
cto quieſceret· vidit ſubito locuꝫ
illum vbi ſanctus puer ſoporis g̃
tia membra feſſa compoſuit ma
gnifico lumine ſplendere· et eodeꝫ
ſigno futura pueri facta cepit no
tare· ſicut ſaulum contigit de celo
vocari. Mane itaqꝫ facto rex de
viſione ſollicitus requiſiuit quis
in eodem loco vbi ſplendorem de
ſuper viderat radianteꝫ per noctis
ſilentiuꝫ quieuiſſet Intellexit em̄
ꝙ tale preſagium magnuꝫ aliq̄d
pretendiſſet · Cui cum apparito
res ſuggererēt kumbertum pue
ruꝫ ibi dormiuiſſe · quod et prius
ipſius attendentis diligentē indu
ſtriam non latebat· apprehenſum
eū illico nō de turba ſeorſū· ꝫ corā
cūctis qui aderāt· ſolito familiari
us allocutꝰ ē· et adoptatū ſibi in
filij locuꝫ · āplexu dulciſſimo exoſ
culatꝰ ē· ꝑnūciās ꝙ vere deꝰ in il

lo eēt· quē tāta luminis manifeſ
tatione clarificare dignatus eſt ·
Erat em̄ ipſe religionis amator ·
fide catholicus · et ad omne opus
bonuꝫ in xp̄i dilectione paratus ·
Exinde ꝓceſſu tp̄is btūs kumber
tꝰ ad p̄me.i. valde lr̄is eruditus· aſ
cēſioēs p̄mū ī corde ſuo diſpoītas
ꝓfectu cotidiano perurit· mox ec
cleſiaſticos aſcēdēdo p ordinē gra
dꝰ· Itaqꝫ auctꝰ bn̄dictione celeſti
de virtute in virtutē feruidꝰ i dn̄i
dilectiōe ꝑperabat· donec raptꝰ
ab archiepiſcopo treuerorū archi
dyaconatus officio ſublimatꝰ ē. ¶
Paucis poſtmodū elapſis ānoruꝫ
curricul’ clerus et ꝑplus agrippine
colonie paſtore deſtitutꝰ ip̄m iam
in dei ope exercitatū vt ſibi p̄eſſꝫ
votis et precibus implorauit · So
la in eo repugnauit humilitas ·
cuius tamen ad hoc opus p̄deſtīa
ta fuit a dn̄o ſcitas· Cōuenientibus
igitur in vnū plebis deſtitute ma
ioribus· maximoqꝫ ſacerdotuꝫ et
alioꝝ pricipū cetu ad eoꝝ auxiliū
aīmis opibꝰqꝫ parato· fortiſſimū
viri dei pectꝰ caritati tantū cedere
ſolituꝫ a ꝓpoſiti ſui duricia emolli
tū eſt· ſicqꝫ nutu dei archiep̄us co
lonie electꝰ ſeptimo kal’ octobris
gradum epiſcopalis benedictiōis
aſcēdit . Deinde talem tantumq̃
ſe cunctis exhibuit vt noſtra hoc
facultas nequaꝙ̄ poſſit euoluere
¶ Quadam die dū ſingulare no
ſtre redemptionis miſterium ple
nus deo ſup menſam dominicam
in baſilica ſcārū vndecim milium
virginum immolaret · aſtans cle
rus et populus vidit columbam
ſplendidiſſimam · primum hac et

illac per omnem eccleſiam circum
uolitando vagari· deinde pontifi
cis inſidere capiti· et mox inde re
uerſam· et iuxta tumulum cuiuſ
dam virginis ſtupentibus vniuer
ſis qui aderant ab omnium ocul'
elapſam· Acclamatum eſt confe
ſtim ab omnibus· vere dignum
hunc eſſe qui miniſtrarꝫ domino
ſacerdotez. felicem fore huius ec
cleſie plebem ſi mereretur per ta
lem diu gubernari paſtorem Hic
ergo gemitus illinc gaudia perſo
nabant Comparentur nunc ſi pla
cet hec duo que propoſuimus mi
racula· vnum in pueritia alterum
in epiſcopali perfectione monſtra
tum Et q̄d in ſignis illis niſi aduē
tus ſpiritus ſancti intelligendus
eſt? Ab ipſo enim innocentie ſim
plicitatem habuit· qui per colum
bam exprimitur· Ab eodez quoqꝫ
zelum dei et famam bonorum ope
rum longe lateqꝫ micantem acce
pit· qui per luminis claritatem fi
guratur Completis igitur quadra
ginta villicationis ſue annis· pri
die ydus nouembris· creatori ſu
o plenum bonis omnibus reddi
dit ſpiritum· Corpus autem eius
ſicut ipſe viuens preceperat. poſi
tum eſt cum magna gloria in ec
cleſia ſancti clementis quam ipſe
cōſtruxerat

De ſancto maximino epiſcopo
treuerenſi Hiſtoria· clxxxvi

Maximinus ex aquitaēa pi
ctauienſis vrbis indige
na ex claris parentibus
originem ſuā duxit· Hic morum
honeſtate ab ipſis cunabulis ful
gens ſacris et humanis litteris
erudiendus traditus eſt· Qui cū
iuuenis eſſet· adoleſcens in galli
am venit· et ibi agritio treuerorū
preſuli adheſit· Cui etiam defun
cto in epiſcopatu ſucceſſit Qui tā
dem romā peregrinari deſiderans
beatum martinum comitem ſue
vie fecit· Igitur in via tedium
itineris pia collatione diuini verbi
alleuiabant· et habebant ante ſe
aſinum qui eorum ſarcinas deferē
bat· quem quidam vrſus obuius
deuorauit· Tunc beatus maximi
nus beſtie imperauit vt defuncti
aſini onus ſuppleret· Et ita conti
git vt vrſus tanq̄ꝫ iumentum do
meſticum ſanctis manſuete et pa
cienter ſeruiret· Qui tandem ip
ſum reſtituerūt priſtine vagabū
de libertati· hac tamen occaſione
vt nullum deinceps lederet Poſt
hec venerandi confeſſores explē
to criſti itinere ad propria diuer
terunt· et maximinus martino
valedicens ad vrbem pictauien
ſem cauſa viſitandi propinquos
ſuos diuertit· vbi tandez diē clau
ſit extremum· Cui ſucceſſit in epi
ſcopatu hildolphus vir mire ſan
ctitatis· qui celeſti monitus viſiōe
reliquias ſancti maximini trāſtu
lit in vrbem treuerorum· et in ec
cleſia beati iohannis euangeliſte
collocauit· Ad cuius ſepulchrum
multa miracula fiunt Nam iniciuꝫ
ſignorum eius fuit q̄ cecus quidā
illuminatus eſt· Ab inmundis etiā
aꝫ ſpiritibus tres homines ob hu
ius viri ſancti merita et v̄tutes
ſanitati priſtine ac incolumitati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

videntibus cunctis atq; ſtupenti
bus ac ei⁹ virtutē cōfitentib; gra
tioſe donati ſunt· In quodam ſuo
feſto· xxxvij· hoīes a demonū op
pſſione liberati ſunt· Sequēti quo
q; anno eadē ſolempnitate vigin
ti duos mundauit.

¶ De ſācto thoma de aquiño
¶ Hiſtoria· clxxxvij·

Beatus thomas de aquino
ordinis fratrum predica
torū doctor egregius· co
mes genere ex regno ſicilie· ī vir
ginitate ſine peccato mōtli vſq;
ad vite terminum domino milita
uit· Huius doctoris ortus· nomē
doctrina et futur⁹ in ordine fratꝝ
predicatorū vite progreſſus· per
virum ſanctum re bonū & nomi
ne· qui cū pluribus alijs heremi
tis anachoriticam vitam duxit. p̄
nūciatus eſt diuinit⁹ matri ſue.
cum illa adhuc ſe fore grauidam
ignoraret· dicens ei Gaude domi
na· quia tu paries filium· & voca
bitur nomen eius thomas· Hic
erit magnus toti orbi in ſcientia
et vita· eritq; ordinis fratrū pre
dicatorum· que omnia ſicut ſan
ctus predixerat completa ſunt·
Natus itaq; puer nobilis predica
torum ordinem ingreditur· prop
ter quod a fratribus carnalibus
rapitur. & quaſi per biennium cu
ſtodie carcerali mancipatur Cum
q; nec minis nec blandicijs poſſꝫ
ab ordinis propoſito reuocari· p
ſpeciem puelle ad eū introducte
ſubuertere querunt animum in
nocentis· Qui mox de igne ticio

nem arripiens ſuggeſtricem ig
nite libidinis extra cameram ef
fugauit· Et facto ſigno crucis in
oratione cū lacrimis apparuerūt
ſibi duo angeli· ipſumq; ſtringen
tes dixerunt· Ex parte dei te cin
gimus cingulo caſtitatis· quod nū
latenus de cetero diſſoluetur Et
ex tunc nullum omnino ſenſit ſti
mulum veneree voluptatis· Tan
dem cogitante matre ſua implen
dum eſſe in filio ſuo quod ſibi fu
it premōſtratum. ipſa permittē
te per fratres ordinis ad ordinē
eſt reductus· in quo cepit nō ſeg
niter ſtudio ſacre lectionis inten
dere· tantoq; gaudio in contem
plando replebatur mens eius q̄
ſepius in oratione viſus eſt a ter
ra totaliter eleuari· Nec deſtitit
diabolus tendere laqueos adole
ſcenti Nā ad preces fratrum ſuo
rum et cardinalium ac amicorū
quos habebat in curia vocatur
ad papam· Cumq; illuc veniſſet
precepit ei vt ſuſciperet abbaciā
montis caſſini· cui ſubiacent ſep
tem epiſcopatus· & ipſe abbas p
omnia vtitur officio epiſcopali·
Quod preclarus adoleſcens pru
denter et humiliter declinauit· &
clā dilapſus a curia venit ad ſtudē
dum ſub fratre alberto poſtmo
dum ratiſpanenſi epiſcopo in co
loniam agrippinam· Poſtea miſ
ſus eſt pariſius ad legēdum atq;
exercēdū· nec multo p⁹ coact⁹ eſt
ſuſcipere in theologia magiſtra
lem cathedram ad docendum ¶
Quodam tempore ad locum ora
tionis ſe contulit in quo proſtra
tus cum lacrimis orauit dicens·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Saluum me fac deus· quoniam di
minute ſūt veritates a filijs homi
num· Diu autem orans cum lacri
mis obdormiuit et ecce nuncius
celicus· frater antiquus admodū
venerandus venit dicens· Frater
thoma quid deum oras cum lacri
mis? Suſcipe onus magiſterij· q̄
deus tecum eſt· Pro tuo autem
principio nichil aliud proponas
niſi hoc Rigans montes de ſuperi
oribus tuis· de fructu operum tu
orum ſaciabitur terra Quo dicto
thomas euigulans· deo gratias
de ſua benigna eruditiōe et admo
nitiōe reddidit· Q̄d v̄bū non ſolū
thema principij ſui fuit· ſed totꝰ
ſui ſtudij et ſcientie ſufficientiā
indicauit· quia ex hijs que de mō
tibꝰ diuine ſpeculationis accepit·
totam eccleſiam quaſi agrum di
uini ſeminis complutū ſapientie
pluuijs ſaciauit. Eſt eni ōnibꝰ
manifeſtum ꝙ in toto mundo in
ter fideles catholicos i philoſophi
a et theologia in ſcolis nichil alid
legitur q̄ꝙ quod de eiꝰ ſcriptis hau
ritur et recipitur. Quotiens aūt
ſanctus iſte diſputare ſcribere le
gere vel dictare voluit ad oratio
nem ſe contulit· et inde ſurgens
quicquid legere vel ſcribere vel
dictare debebat ſtatim facillime
inueniebat quaſi in libro aperto
didiciſſet. Vnde eius ſcientia cre
ditur fuiſſe diuinitus inſpirata·
quia doctrinam ſuam non ex pro
prio ingenio habuit. ſed ex raptu
mentis in deum orationibus impe
trauit· ¶ Orantem ipſum qua
dam nocte apoſtoli petrus et pau
lus inſtruxerūt pleniſſime de tex
tu dubio ſcripture prophetice yſa
ie· ¶ Item cum eſſet ſalerni in
conuentu fratrum viſus eſt ante
maius altare in oratione exiſtēs
poſt matutinas a fratribus iacobo
et ſocio ſuo reynoldo· qui ipſum
exempli gratia obſeruabāt· duo
bꝰ cubitis eleuatus a terra· velut
ſi fas eſt dicere futurum agilita
tis vel aliquid ſimile participium
accepiſſet quo ſine pondere quaſi
in ſua leuitate maneret. ¶ Ali
ud ſimile· ſed magis ſtupendum
vidit in conuentu neapolitano de
ipſo frater dominicus ſacriſta·
vir oratione deuotus actione ſolli
citus et virtute probatus· qui ali
as habuit viſiōes mirabiles. Qui
quidem frater aduertens ſanctū
thomam ſemper de camera ſui ſtu
dij ad eccleſiam ante matutinas·
et ne videretur ab alijs ad ſuam
cameram feſtinum redire· ſemel
ipſum curioſius obſeruauit· Et
accedens retro in capella ſancti ni
colai vbi fixus in oratione mane
bat vidit ipſum quaſi duobus cu
bitis eleuatū in aere. De quo diu
admirans ſubito audiuit de loco
ad quem predictus doctor conuer
ſus erat ad orandū cum lacrimis
huiuſcemodi vocem de ymagine
crucifixi· Thoma bene ſcripſiſti
de me· quā recipies a me pro la
bore mercedem? Qui reſpondit·
Domine nullam niſi te· Et tunc
ſcribebat tertiam partem ſumme
de chriſti paſſione et reſurrectio
ne· Et quia a domino fuit queſtio
facta de mercede· dabatur intelli
gi in propinquo labori ſuo termi
num fore imponendum· Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

enim ex mandato domini grego
rij decimi iret ad coucilium gene
rale tranſiens per campaniam ce
pit langueſcẽ ⁊ pene pdẽ totalit̃
appetitũ · vadenſqꝫ circa monaſte
rium foſſenoue ordinis ciſtercien
ſis · inuitatus deuote ad predictũ
monaſterium declinauit · vbi decũ
bens rogatus a mõachis ipſis ex
poſuit cantica canticorum · vt ī cã
ticum celeſtis glorie tranſiret ſtu
dium eccleſiaſtice diſcipline. Stel
la etiam quaſi cometa viſa eſt in
aere per triduum ſupra dictũ mo
naſterium · ſimul qꝫ cum ipſis diſ
parens eius tranſitum preſigna
uit · Mortalitatis itaqꝫ terminuꝫ
imortalis vite cõtinuauit initio ·
Anno domini milleſimo ducenteſi
mo ſeptuageſimo quinto · vite ve
ro ſue quinquageſimo inchoante
Tunc frater reinaldus predicans
tale perhibuit teſtimonium veri
tati Ego ſancti iſtius frequenter
et nunc confeſſionem generalem
audiui ⁊ ipſũ ſemper ſicut pueruꝫ
quinqꝫ annorũ inueni Quia nun
q̃ ſue carnis ſenſit contagiuꝫ nec
habuit alicuius mortal̃ criminis
in voluntate conſenſum · Multis
in vita ⁊ poſt morteꝫ effulſit mira
culis ¶ Nam frater quidam deuo
tus vidit in hora tranſitꝰ ſui ſem̃
doctorem in ſcolis legenteꝫ ⁊ bea
tum paulum ad ipſum intranteꝫ
A quo dum ſanctus peteret an in
epiſtolis ſuis verum intellectũ ha
buiſſet . reſpondit q̃ ſic · quan
tum viuens in corpore poteſt ha
bere Et adiecit · Volo vt mecum
venias ⁊ ducam te ad locuꝫ ī quo
clariorem habebis in omnibus in
tellectum Et per cappam cepit eũ
ducere extra ſcolas · Tunc dictus
frater clamauit ita vt alios exci
taret dicẽs · fratres ſuccurrite ·
quia frater thomas tollit̃ a nob̃ ·
Et inuentum eſt q̃ tranſijt illa ho
ra ¶ Frater albertus de brixia
vir deuotus cum ad altare beate
virginis oraret cum lacrimis · vi
gilans vidit duas perſonas ſplen
didas vnam in pontificali · aliam
in habitu fratrum predicatorum
reuerendas · Habebat autem per
ſona ordinis predicatoruꝫ coronã
auream et duas aureolas · vnam
argenteam · aliam auream · et in
pectore gemmam magnaꝫ que ec
cleſiam illuſtrabat · In cappa vẽo
inſertos per totum habebat lapi
des precioſos · et candore niueo
ſplenduit cum tunica ſcapulari ·
Admiranti igitur fratri . dixit pon
tifex venerandus . Ego ſum augu
ſtinus miſſus ad te · vt tibi indicẽ
gloriam fratris thome de aquino
qui hic mecum eſt · Ipſe enim mi
chi in gloria eſt equalis . ſed virgi
nitatis aureola me precellit · et e
go ipſum in pontificalis ordinis
dignitate · ¶ Poſt lapſum ve
ro temporis cum ſepulchrum eiꝰ
apertum fuiſſet ſemel ex certis ca
ſibus · et poſt hoc ad ſeptennium
ſecundario · inuentuꝫ eſt in omni
bus membris integrum corpus
eius virgineum in habitu ordinis
predicatorum · cappa ſcilicet ſca
pulari ⁊ tunica ſimiliter incorrup
tis · ſicut fuerat ante poſitum in ſe
pulchro · in nullo penitus immu
tatum · de quo odor iocundiſſimꝰ
ſuauitate mirabil̃ exalabat · Qui

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſic per totum ſe diffudit clauſtrū
q̄ ad ipſum nullo alio indicante
diuinitus excitati monachi cōue
nerunt. vt non videretur fuiſſe de
functi humanī corporis ſepultura.
ſed multorum aromatū apotheca

De ſancta elizabeth.
Hyſtoria. clxxxviii.

Elizabeth illuſtris regis
vngarie filia nobilis ge
nere. ſed fide ac religio
ne nobilior. ſtirpem tam nobilem
nobilitauit exemplis. illuſtrauit
miraculis. et decorauit gratia ſā
ctitatis. quā autor nature ſuper
naturaȝ quodāmodo extulit. dū
puella regalibus nutrita delicijs
omnia puerilia. aut omnino con
tempneret. aut eadem in dei ob
ſequium manciparet Vnde liqui
do claret tenera eius infantia q̄n
ta ſimplicitate viguit. quam dul
ci deuotione incepit. Ex tūc ſiqui
deȝ cepit bonis aſſueſcere ſtudijs.
ludos ſpernere vanitatis. ſucceſſ9
proſperos mundi fugere. ſemper
in reuerentia dei eſſe. ¶ Cum
enim adhuc eſſet quinquennis.
in eccleſia orandi gratia tam ſedu
la permanebat. vt inde eam eius
ſodales vel ancille vix valerent a
uellē. Quā cum ancille vel coeta
nee obſeruarēt aliquādo illas cau
ſa ludi verſus capellam inſequi vi
debatur. vt ex hoc intrādi ecclīaȝ
oportunitatem captaret. Quam in
grediēs genua flectebat aut pa
uimento totaliter incumbebat.
Et licet lrāȝ peritiā non haberet
tamen corā ſuis ocul' ipā ſepe pſal
terium expandebat. vt quodam
modo legere ſe fingeret ne velut
occupatā eaȝ quis impediret. Se
quoq̧ cum puellis ad terram pro
ſtratam ludi ſpecie menſurabat.
vt ſub tali occaſione deo reueren
tiam exhiberet. ¶ In ludo eti
am anulorum et alijs ludis ſpem
totam in deū ponebat. Et ex hijs
que puella paruula lucrabat᷑. vel
alias peculiarit᷑ poſſidebat puellis
paupercul is decimas exhibebat.
inducens eas vt ſepe orationeȝ do
minicam dicerent. et crebro bea
tam virginem ſalutarent. ¶
Creſcens vero per etatem tempo
ris creſcebat amplius per affectū
deuotionis. Nam beatam virgi
nem dei genitricem in ſui patro
nam et aduocatam. et beatum io
hannem euangeliſtaȝ in ſue caſti
tatis cuſtodem elegit. Cum enim
ſingule cedule ſingulorum apoſto
lorum nominibus inſcripte alta
ri ſuperponerentur. et quelibet a
liarum puellarum caſu ſibi cedu
lam contingentem acciperet. iſta
oratione fuſa tribus vicibus cedu
lam vbi nomen ſancti iohannis
erat inſcriptuȝ vt deſiderabat ac
cepit. Ad quem tanto deuotionis
ferebatur affectu. vt nichil in ei9
nomine petentibus denegaret ¶
Ne vero mundi ſucceſſus ſibi ni
mium blandiretur quotidie in re
bus proſperis ſibi aliquid detra
hebat. Cum enim in aliquo ludo
ſibi proſpere ſuccederet reliquum
intermittens dicebat. Nolo pro
cedere. ſed propter deum reliquū
intermitto. Ad choreas quoq̧ a
puellis ceteris aduocata cuȝ vnuȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

circuitum peregiſſet dicebat Suf
ficiat nobis vnus circuitus iaꝫ ꝓp
ter deum alios dimittamus Et ſic
per talem modum puellas avani
tatibus temperabat Veſtimento
rum laſciuos vſus ſemper abhor
ruit· omnem in hys honeſtatem
dilexit ¶ Certum quoqꝫ ſibi nu
merum orationum indixerat· que
ſi aliquādo aliqua occupatiōe pre
uenta non potuiſſet perficere· et
ab ancillis lectum ingredi cogere
tur. cum celeſti ſponſo vigilans
vigilāter ſoluebat Dies quoqꝫ ſo
lempnes puella nobilis tanta de
uotione colebat. vt etiā manicas
ſibi conſui nulla ratione pateret̃
anteq̃ꝫ miſſarum ſolempnia com
plerentur Cirotecarum etiā vſus
in diebus dominicis ſibi ante me
ridieꝫ interdixit· volens in hoc et
ſacre deferre ſolempnitati· et ſue
ſatiſſacere deuotioni · Propt̃ qđ
ſolita erat ad hoc et ſimilia ꝑ vo
tum ſe aſtrīngere ne quis eaꝫ poſ
ſet aliquibus ſuaſionibus a ſuo ꝓ
poſito reuocare · Officium eccle
ſiaſticum cuꝫ tanta reuerentia au
diebat· vt cuꝫ ſacra euangelia le
gerentur· vel ſacra hoſtia confice
retur ·manicas ſi forte cōſute eſ
ſent ſolueret ·monilia deponeret
et cetera capitis ornamenta ī hu
mo locaret ¶ At vbi gradū virgi
nalem prudenter rexit· et innocē
ter percurrit cōiugalem gradum
intrare compellit̃·vtpote que ad
hec paterno imperio vrgebatur·
fructum percepturа triceſimum q̄
fideꝫ trinitatis ſeruauit cuꝫ deca
logo preceptorum. Conſenſit igi
tur licet inuita in copulam coniu
galeꝫ ·non vt libidini deſeruireꝫ·
ſed ne patris preceptum contēp
neret· et vt filios educandos ad
dei ſeruitium procrearet ¶ Quā
uis enim fuerit legi thori coniu
galis aſtricta nulli tamen fuit cul
pe delectationi ſubiecta · Quod
manifeſte conſtat · quia in mani
bus magiſtri conradi votum emi
ſit ꝙ ſi viro ſuo mortuo eam ſuper
uiuere contingeret continentiam
perpetuam obſeruaret ·Fuit igit̃
lantgrauio turingie ſociata con
iugio · prout regal' exigebat ma
gnificentia et diſpoſitio ordinauit
diuina ·vt ſcilicet multos ibidem
ad dei amorem duceret · et mul
tos homines edoceret ·Licet autē
mutauerit ſtatum non tamen mu
tauit mentis affectum ¶ Quante
aūt fuerit deuotionis et humilita
tis ad deum·quante auſteritatis
et abſtinentie ad ſeipſam · quan
te lārgitatis et miſericordie ad pau
peres · ex hys que ſubiecta ſunt
apertius declaratur Nam in orati
one tanti feruoris exītit vt etiaꝫ
ancillas ad eccleſiaꝫ gradu conci
to preueniret· vt quaſi quibuſdā
clandeſtinis oratiōibus aliquam
dei gratiam impetraret · ¶ In
nocte ad orationē ſepe ſurgebat·
rogante eam marito vt ſibi par
ceret· et quieti alicui corpus do
naret Ordinauit autem cum qua
dam domicella ſibi inter ceteras
magis familiari vt ſi forte ſomp
no depſſa nō ſurgereꝫ eaꝫ pede tan
gēs excitareꝫ Quadā vero vice pe
de dn̄e tāgēvoluit·ſed caſu ī pedē
mariti īpegit Qui ſubito excitatꝰ
rem vt erat didicit et patienter

ſufferēs prudentes diſſimulauit
¶ Et vt orationum ſuarum do
pingue redderet ſacrificiu; ſepe
ipſum irrigabat abundantia lacri
marum. Quas quidem lacrimas
fundebat iocunde et ſine aliqua i
decenti vultus permutatione. ita
vt ſemper cum dolore fleret. et de
dolore gauderet et hoc quadā vul
tus leticia venuſtaret. ¶ Tan
ta ſe humilitate ſubiecit. vt prop
ter dei amorem vilia et abiecta nō
ſperneret. ſed hec cum deuotione
nimia exerceret. Nam infirmum
quendam vultu deformē capitis
fetore horribilem in ſinu proprio
reclinauit. et horridos crines tō
dens eius caput ancillis ridentibꝰ
lauit. In rogationibus ſemper p
ceſſionem nudis pedibus induta
laneis ſequebatur. et in predicati
onum ſtationibus inter paupercu
las tamꝗ̄ pauper et humilis reſide
bat. In purificatione poſt partū
nequaꝗ̄ ſe vt cetere gemmis or
nabat. vel veſtibus deauratis te
gebat. ſed exemplo intemerate
puerpere filium proprijs geſtās
in vlnis ipſum ad altare cum ag
no et candela humiliter offerebat.
vt ex hijs et ſeculi pompam con
temnendam oſtenderet. et ſe il
libate puerpere conformaret. De
inde domum rediens veſtimenta
ipſa cum quibus ad eccleſiam p
ceſſerat alicui pauperi mulieri tri
buebat. ¶ Accedit quoqꝫ ad
ſue humilitatis preconium. ꝙ ip
ſa libertate precellens et digni
tate ſublimis cuiuſdā viri diſcre
ti. ſcilicet magiſtri conradi paupe
ris et mendici. ſed tamen ſciētia
et religione precipui ſaluo iure
matrimonij et cōſentiēte marito ob
ediētie ſe adeo ſubiecit. vt quic
quid ille preciperet ipā cū reuerētia
et multo gaudio adimplēt. vt ex
hoc et obediētie preciperet meritu;
et dm̄ ſaluatoris qui factꝰ ē obe
diēs vſqꝫ ad mortē imitaret exem
plū. ¶ Quadā igit̄ vice ad quā
dā predicationem ab ipſo vocata
ſuperueniēte marchioniſſa meſſe
nenſe impedita non venit. Quod
ille egre ferens tanta; eius īobe
dientiam relaxare noluit. donec
vſqꝫ ad camiſiam expoliata; cum
quibuſda; ancillis ſuis que culpa
biles fuerant fortiter verberari fe
cit. Sibiqꝫ tm̄ rigorem et abſtinē
tiam imponebat. vt corpus ſuum
vigilijs et diſciplinis ieiunijs et ab
ſtinētijs maceraret. Nā ſepe a vi
ri thoro abſtinēs noctes ducebat
īſōpnes. vt oratiōibꝰ poſſ; īſiſtere
et ī abſcōdito prēm celeſtē orare
Cūqꝫ ſōpni īpelleret neccitas ſu
p ſtrata tapecia dormiebat Sz cū
maritꝰ abeēt cū ſpōſo celeſti ī ora
tiōibꝰ pnoctabat. Sepe etiā p ma
nꝰ ācillaꝝ faciebat ſe in cubiculo
fortit̄ verberari. vt flagellato xp̄o
vicē rependēt. et carnē ab oī laſciui
a cohercēt. ¶ Tātā aūt ī cibo et
potu tēperantiā et abſtinentiā exhi
bebat. vt ī mēſa mariti īt diuer
ſa ferculoꝝ genēa ītēdū pane ſi
plici eēt cōtēta Magiſter em̄ cōra
dꝰ ſibi īterdixerat. ne de cibis mari
ti quicꝗ̄ cōtingēt de qbꝰ ſanā conſci
ētiā nō habēt. Que ipſa tanta dili
gētia obſeruauit. vt alijs diuerſis
delicijs habūdātibꝰ ipā cum ancill̄
ſuis cibis groſſioribus vteretur.

Sepe tamen ad menſam ſedens ci
bos manu contractabat et diuide
debat· vt ex hoc comedere videre
tur ne ſuperſtitioſis notam incur
reret· ſed vrbanitate tali cũctos
conuiuas letificaret · Quadam
vice cum longi itineris fuiſſet la
bore depreſſa · et a marito ſibi
diuerſi fuiſſent cibi oblati · qui vt
credebantur de iuſtis laborib9 fu
erunt acquiſiti· õnino abſtinuit
et nigrum panem et durum in a
qua calida madefactum cum ſuis
ancillis pacienteꝛ comedit · Ob
hoc quoſdam iuſtos redditus vir
ſuus ſibi aſſignarat· de quibus cũ
ſuis ancillis quibuſdam que ſibi
ad hec omnia conſentiebãt viuere
poſſet Sepe autem cibos curie re
ſpuit et aliquorum virorum bo
norum cibaria requiſiuit Hec au
tem omnia vir ſuus cuꝫ patiã ſup
portabat· aſſerens ꝙ hoc et ipſe
libenter faceret ſi turbacioneꝫ fu
e familie non timeret· Statumqꝫ
paupertatis in ſũma gloria cõſti
tuta ſuope affectabat · vt et xpõ
paupi vicẽ rependeret et ĩ mũdo
ꝓpũ nil hẽret Quaꝓpter interdũ
cum ſola eſſet cum ãcillis veſtimẽ
tis ſe vilib9 induens et deſpecto
velo caput ſuũ operiens dicebat
Taliter incedã cuꝫ ad ſtatũ deue
nero paupertatis Licꝫ aũt ſibi ab
ſtinẽtie frenum impoſuerit tanta
tamẽ ſe liberalitate ad pauperes ef
fundebat · vt nulluꝫ premi aliqua
inedia pateretur. ſed omnib9 ad
eo largiſſĩe ſubueniebat · vt oẽs
eã matrẽ paupũ acclamarent Siꝫ
enĩ mĩe operibus tota vigilantia ĩ
ſudabat, vt ipſa regnum ꝑpetuũ

perpetuo regnatura perciperet
et paternã benedictionem cum
benedictis ad dexterã poſſideret·
¶ Ipſa namqꝫ nudos veſtiebat
Siquidem veſtimemta impẽdebat
pauperib9 nudis peregrinoꝝ et pau
perum corporib9 ſepeliendis· et
pueris baptiſandis Quos quidẽ
pueros ſepe de ſacrofõte leuabat·
et ꝓpriis manib9 eoruꝫ veſtimẽ
ta ſuebat · vt ꝯpaternitate ꝯtracta
eis liberius ſubueniret · Accidit
ãt vt cuidã paupcule quoddã ſa
tis bonũ tribuerit veſtimentũ Il
la ãt videns donũ tam magnificũ
tam ingenti gaudio eſt pfuſa vt
ad terrã cadens mortua crederetur
Qd btã elizabeth vidẽs doluit ſe
ſibi tanta dediſſe timens ne ſibi fi
eret cauſa mortis· ſed tamẽ ꝓ ea
orauit et ipã ſanata ſurrexit Se
pe autem ipſa cũ ancillis manib9
ꝓꝑꝛiis lanam filabat. et mĩ veſtimẽ
ta fieri faciebat vt ex hoc et bono
rum laborum glorioſum fructuꝫ
reciperet et exemplũ vere humili
tatis preberet· et de ꝓꝑꝛii corpis
laboribus elemoſinã deo daret ¶
Ipſa eſurientes paſcebat Paupe
ribus enĩ alimẽta prebebat· adeo
vt lãtguio marito ſuo ꝓfecto ad
curiam frederici ĩperatoris q̃ tũc
cremone erat ipſa ãnonam de ſuis
grangiis collegit· et congregatis
vndecumqꝫ pauperib9 cotidie ne
ceſſaria eis miniſtrabat· eo ꝙ tũc
fames et cariſtia valida immine
bat Et quantũcumqꝫ alicui parũ
dediſſet diuina tamen virtute to
ta die illa ſufficiebat Sepe autem
cum pecunia ſibi deficeret ornamẽ
ta vendebat et pauperib9 ſubueniebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Multa etiam ſibi et ancillis ſuis
conſueuit ſubtrahere et paupibꝰ
reſeruare ¶ Ipſa ſitientes po
tabat. Quadā aūt vice ceruiſiaꝫ
paupibus diſtribuēs cum omꝰcui
ꝙ ſufficient dediſſet inuentū ē ꝙ
vas nullā habuit minutionē. ſed
eandē quā prius mēſurā ſeruauit
¶ Ipā hoſpitio pegnos et paupe
res ſuſcipiebat Domū enim maxi
mā ſb altiſſimo caſtro ſuo ꝯſtrux
erat. in qua īfirmorum magnam
multitudinē refouebat. quos die
bꝰ ſingulis non obſtante difficul
tate aſcēſus vel deſcenſus viſitās
eis omnia neceſſaria impēdebat.
et verbis exhortationis ad patien
tiam inducebat. Et licet omnem
corruptionem aeris ſemper egre
portauerit. infirmorum tamē cor
ruptiones propter dei amorē eti
am eſtiuo tempore non abhorru
it. ſed remedia adhibuit. velo pro
prij capitis terſit. et maībꝰ ꝓpri
is ꝯtrectauit. licꝫ ācille talia ꝗuit
tolerarent. ¶ In eadem quoqꝫ
domo pueros pauperū feminarum
nutri cū ſūma diligētia faciebat.
Quibus ſe tam dulcem et humilē
exhibebat vt eam omnes matreꝫ
vocarent. et domū intranteꝫ cun
cti tanꝗ matreꝫ filij ſequerētur.
et ante ſe cateruatim cum ſūmo
ſtudio collocarent Ipā vero lapil
los coctos diuerſi coloris. ſicut o
nichinos et anulos vitreos et que
dā alia vitrea emi fecerat. vt pu
eri ludos pueriles in talibꝰ exer
cerēnt. Que dum in pallio ꝓprio
equitans in caſtrum deferrꝫ de ru
pe altiſſīa ſuper lapides cecidiſſet.
ſed nulla in eis leſio eſt inuenta.

¶ Ipſa infirmos viſitabat. Mi
ſerorum enim compaſſio adeo eiꝰ
animam vendicabat. ꝙ hoſpitia
eorum diligenter perquirens eos
ſollicite viſitabat. et eorum came
rulas familiariter et deuote ſubin
trans difficultate vie non perter
rita. nec longitudīe laceſſita. qui
bus et ſubueniebat in neceſſarijs
et verba exhibebat conſolationis
Propter quod ex quintuplici cō
ſideratione remunerationem acci
piebat. ſcilicet ex dignatione viſi
tationis. ex labore itineris. ex af
fectu compaſſionis. ex affatu con
ſolationis. et ex largitione mune
ris. ¶ Ipſa ſepulturas paupe
rum frequentabat. Mente nam
ꝙ deuota currebat ad pauperum
funera. et veſtes quas ꝓprijs ma
nibus fecerat eorum corporibꝰ co
aptabat. adeo vt ſemel velum ſu
um magnum lineum in ꝑtes con
ſcinderet. et cuiuſdam pauperis
corpuſculum inuolueret. Eorum
etiam funera proprijs manibus
contrectabat. et in ipſorum obſe
quijs deuota manebat. ¶ In
ter hec deuotio viri ſui eſt laudan
da. qui licet negocijs multis eſſet
implicatus in dei tamen obſequio
erat deuotus. Et quia ipſe talibꝰ
perſonaliter intendere non vale
bat. vxori ſue poteſtatem conceſ
ſerat agendi omnia que dei hono
rem reſpicerent. et anime ſue ſa
lutem afferrent ¶ Cupiens ve
ro beata elizabeth vt vir ſuus in
fidei defenſionem potentie ſue ar
ma conuerteret. ipſuꝫ ſalubri ex
hortatione induxit. vt ad terraꝫ
ſanctam pergeret viſitandam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Vbi dū ipſe eſſet lāt grauius pri
ceps fidelis inclitus et deuotus fi
de ītegra et deuotione ſincera ſpi
rituꝫ deo reddidit · ſuorum operū
fructum recipiens glorioſum · Et
ſic ipſa vidualem ſtatuꝫ cum deuo
tione amplectitur ne vidualis cō
tinentie premio fraudaretur ſ; fruc
tuꝫ ſexageſimuꝫ perciperet · vtpo
te que decalogum preceptorum cū
ſex miſericordie operibus obſerua
ret ¶ Verum cum mors viri ſui p
totam fuiſſet turingiam diuulga
ta · ipſa tamq̄ diſſipatrix et prodi
ga a quibuſdam vaſallis viri ſui
turpiter ⁊ totaliter eſt eiecta · vt
ex hoc eius paciencia clareſceret
et paupertatis diu conceptum de
ſiderium obtineret · Adueniente i
gitur nocte in domo cuiuſdam ta
bernarii ī loco vbi porci iacuerāt
ſe recepit deo gratias multas a
gens Hora vero matutinali ad do
mum fratrum minorum pergens
rogauit vt ꝓ ſua tribulatione deo
gratias agerent · et te deuꝫ lauda
mus cantarent Sequenti igitᷣ die
domum cuiuſdam ſui emuli cum
ſuis paruulis iuſſa eſt īgredi · ar
to ſibi loco atqꝫ exiguo ibidem ad
modum aſſignato · Que dum ab
hoſpite et hoſpita multum graua
retur · parietibus valefecit dicēs ·
libenter hominibus valefacerem
ſi eos inuenirem · Compulſa igitᷣ
ad locum priorem redijt et paruu
los ad loca diuerſa alēdos trāſmi
ſit ¶ Dum vero per quandam viā
ſtrictam luto profundo plenā ſu
per quoſdam lapides ibidē poſitos
pergeret · ⁊ vetula quedam cui iaꝫ
multa beneficia contulerat ſuper

eoſdem lapides trāſiens eidem cede
re recuſaret · ipā ī lutū ꝓfunduꝫ
cecidit ⁊ ſurgēs veſtimēta gaudēs
et ridens abſterſit · Poſt hec autem
abbatiſſa eius eiꝰ mattera ipſius
nimium paupertati cōpaciens ad
epiſcopū benebergenū ipſius auū
culū eam duxit · Qui eam honeſte
ſuſcipiēs caute retinuit intendēs
ipſam ſcdis nupcijs copulare Nō
cum ancille que ſecum cōtinentiaꝫ
vouerant didiciſſent · et ex hoc ſe
lacrimis multis affiaerēt · beate e
lizabeth hoc cum gemitu retulerūt
que eas confortans ayt · Confido
in domino pro cuius amore conti
nentiam perpetuam voui · q̄ meū
propoſitum firmū cuſtodiet · om
nem violentiā cōteret · et cōſiliuꝫ
humanū diſſoluet · ⁊ ſi forte auun
culus meus voluerit me alicui co
pulare · animo diſſentiam et v̉bis
pariter cōtradicā · Et ſi nullū ali
ud mihi euadendi ſuperueniret re
medium naſum mihi propriuꝫ de
truncarē · vt me ſic deformē qui
libꝫ abhorreret · ¶ Cum igitur de
mandato ipſius epiſcopi ad quod
dam caſtrum inuita fuiſſet deduc
ta · demoratura ibideꝫ donec alicui
in coniugium traderetur · et cum
ipſa ſuam caſtitatem domino cuꝫ
lacrimis commendaſſet · ecce do
mino diſponente oſſa viri ſui de
vltramarinis partibus deferunt̄
Juſſa eſt igitur ab epiſcopo reduci
vt oſſibus viri ſui occurreret Ipā
ergo oſſa ab epiſcopo cum honora
bili proceſſione · ⁊ ab ipſa cum mlᷓ
ta deuotione et lacrimarum effu
ſiōe ſuſcepta ſunt Que conuerſa
ad dn̄m dixit · Grās tibi ago dn̄e

quia in ſuſceptione oſſium dulcis
viri mei dilecti tui me miſerã cõſo
lari dignatus es Tu ſcis domine
quia licet ipſum te amantez mul
tũ amauerim · tamen ob tui amo
rem eius preſentia libẽter carui ·
et in terre ſancte ſubſidium deſti
naui Et ꝙuis delectabile michi eſ
ſet adhuc cum eo viuere tali cõdi
tione · vt cuz ipſo paupere per to
tum mundum paupercula mendi
carem · tamen te teſtẽ inuoco ꝙ
contra tuam voluntatez vno crine
ipſum non redimerem nec ad vi
tam mortalem iterum reuocarez
Ipſum autez et me tue gratie re
commendo ¶ Verum ne fructũ
centeſimum perderet qui perfecti
onem euangelicam ſeruantibus
datᷣ · qui de ſiniſtra miſerie ad dex
teram glorie tráſferuntur · religi
oſum habitum induit · veſtes ſciz
griſias humiles et abiectas · con
tinentiã poſt mortem viri ſui per
petuam ſeruans · obedientiaz ꝑſe
ctam cuſtodiens · et voluntariaz
paupertatem amplectens · Mẽdi
cando quoqꝫ hoſtiatiz ire voluit ·
ſed magiſter conradus non per
miſit · Fuit autem eius habitus
tam deſpectus vt deferret palliũ
griſeum · panno alterius coloris
prolongatum Manicas etiam tu
nice ruptas alterius coloris pan
no habuit emendatas · ¶ Patᷣ
vero ſuus rex vngarie audiens fi
liam ſuam ad tantam inopiaz de
ueniſſe · comitem quendam ad eã
miſit vt ipſam ad paterna limina
reduceret procuraret · Qui vidẽs
eaz tali habitu decoratã · cernẽſqꝫ
eam ſedentem humiliter et filan

tem · pre confuſione et admiratio
ne exclamans ait · Nunꝙ̃ filia re
gis tam vili habitu induta fuit ·
nec lanam filare aliquando viſa
fuit · Cum vero pro ſua reductiõe
vehementiſſime inſtitiſſet · nullate
nus acquieuit · malens cũ paupe
ribus in paupertate degere · ꝗ̃z
cum diuitibus diuitiis multiplici
bus abundare ¶ Vt vero eius
animus totus in deum tranſiret ·
et intenta eius deuotio nulluz im
pedimẽtũ haberet · rogauit dñm
vt omnium temporalium ſibi cõ
temptum infunderet · et ſuorum
filiorum dilectionem a corde ſuo
euelleret · et contra omnes contu
melias contemptum et conſtan
tiam largiretur · Fuſa vero oratio
ne audiuit dominum ſibi dicentẽ
Exaudita eſt oratio tua Que dixit
ancillis Exaudiuit dominus vocẽ
meam · quia et omnia temporalia
vt ſtercora reputo · et de filiis me
is non pluſꝗ̃z de aliis proximis cu
ro · et mei contemptũ et ob ꝓbꝛi
um puꝛpꝰdo · nichilqꝫ iaz aliud di
ligere videor niſi deũ · ¶ Magi
ſter quoqꝫ conradus ſepe ſibi mo
leſtãtia et contraria imponebat ·
et quos ãplius diligere videbatur
ab eius conſortio ſeparabat · ad
eo vt duas ancillas fideles et pre
dilectas que a iuuentute ſua ſecũ
fuerãt enutrite ab ea remouerit ·
multis effuſis lacrimis hinc et inde
Hoc autem faciebat vir ſanctꝰ ·
vt eius voluntatẽ frangeret · et
vt ipſa ſuũ affectũ totalitᷣ ad deũ
dirigeret · et ne aliqua ex ancillꝭ
priſtinã gloriã ad eius memoriã
reuocaret In hiis autem omnibꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

inueniebatur et velox ad obediē
tiam et conſtans ad patientiam ·
vt per patientiam animam ſu am
poſſideret · et per obedientiaꝫ vi
ctrix decoraretur · Dicebat quoqꝫ
ſi ꝓpter deũ tantũ timeo hominē
mortalem. ꝙtum timere debeo iu
dicem celeſtem · Ideoqꝫ magiſtro
conrado pauperi et mendico · et
non alicui diuiti epiſcopo obediē
tiam facere voluit · vt omnem oc
caſionem temporalis cõſolatiōis
a me penitus abdicarem ¶ Qua
dam vice dum clauſtrũ quarũdaꝫ
ſanctimonialium ab eis obnixe ro
gata intraſſet nõ habita licentia
a ſuo magiſtro · fecit eaꝫ tam gra
uiter verberari · vt poſt tres ebdo
madas in ea veſtigia verberũ appa
rerent · laudabilem potius ī ea vo
lens oſtentare dño placabileꝫ o
bdientiam · ꝙ mille hoſtiaruꝫ ym
molationem · Melior enīꝫ eſt obe
dientia ꝙ victime · Dicebat autē
ſuis ancillis ſe et illas conſolans
Sicut gramen fluuio inundāte de
primitur et decreſcente erigitur.
ſic et nos aliqua afflictione aduenī
ente · debemus per humilitatem
ſubmitti · ceſſante vero ad deuꝫ p
ſpiritualem leticiaꝫ eleuari ¶ Tā
ta ſe huilitate deprimebat vt nul
latenus admitteret · ꝙ ancille ſue
eam dominam appellarēt. ſed ſin
gulari tantum ad eaꝫ numero lo
querētur eo modo ſcilicet quo in
ferioribus loqui ſolemus. Scutel
las inſuper aliaqꝫ coquine vten
ſilia lauabat · et ne ab ancillis pro
hibētur eas ad loca tūc alia trāſ
mittebat Dicebat etiam · Si vitā
aliam magis deſpectam inueniſſē

ipſam potius elegiſſem ¶ Cete
rum vt cum maria partem opti
mam poſſideꝛꝫ ſedule contempla
tioni vacabat · In qua quidem cõ
templatione ſpiritualem gratiaꝫ
habebat · ſcilicet lacrimas fũdere ·
celeſtes viſiones crebro videre ·
et ad amorem dei alios inflamma
re Quando quidem magis iocun
da videbatur . tunc iocunde deuo
tionis lacrimas emittebat . ita vt
lacrime de vultu eius iocundo tā
ꝙ de fonte ſereniſſimo effluere vi
derentur · vt ſimul flens videretē
et gaudens · nunꝙ ī deformitatē
vel rugas vultum ex fletu conuer
tens · Dicebat enim de hys que
vultum ī fletu diſſimulãdo defor
mant · videntur quaſi dominum
deterrere · Dent domino quod ha
bent cum iocunditate et hylarita
te ¶ Viſiões celeſtes in ipſa ſui
oratiõe et cõtemplatione ſepe vide
bat · Quadaꝫ vero die ſacro qua
drageſiali tpe in eccīa exiſtẽs ſic
ad altare ocul' defixis intẽta maē
bat ac ſi ibidem dei preſentiā miā
ret Vbi p magnũ ſpaciũ ꝯſolata
diuina eſt reuelatione refecta De
inde domuꝫ reuerſa dũ ſe p̄ debi
litate ī ācille gremiuꝫ appodiaſſꝫ ·
et illa per feneſtraꝫ oculos ad ce
los defixos attolleret · tāta hila
ritate vultus eius perfũditur · vt
riſus mirabilis ſequeretur Que
cum diu tam iocunda viſione leti
ficata fuiſſet ſubito in lacrimas ē
cõuerſa Rurſus oculos aperiẽs p̄
ſtina iocunditate perfruitur · ocu
loſqꝫ claudẽs priſtis lacrimis irri
gat · et ſic vſqꝫ ad cõpletoriũ tali
bꝰ ē diuinis cõſolatio ibꝫ imorata

Cum vero diu tacens nullum ver
bum penitus emiſiſſet tandē pro
rumpens locuta eſt dicens · Ita
domine tu vis mecum eſſe et ego
tecum et nūq̄ volo a te ſeparari·
Poſtmodū cuiam b ancillis roga
retur· vt ad dei honorem et ipſarū
edificationem quid viderit indica
ret ·illa ipſarū importunitate de
uicta ait· Vidi celum apertum et
ihesum ſe ad me benigniſſime incli
nantem· et vultum ad me ſereniſ
ſimum oſtendentem Ego vero de
ſua viſione ineffabili iocunditate
perfuſa· de ſuo receſſu manebam
multo merore deiecta Qui mei mi
ſertus iterum me ſui vultus oſtē
ſione letificans ait· Si tu vis eſſe
mecum· ego ero tecum ·Cui ego
reſpondi vt me loquentem audi
ſtis· Cūq̄ rogaret vt etiā viſionē
quā iuxta altare vidit exponeret
illa rn̄dit Que ibi vidi nō expedit
enarrare· quia cū ingenti gaudio
ibidem fui· et dei miranda cōſpexi
¶ Sepe quoq̄ dum in oratione
conſiſteret ei⁹ facies mire ſplende
bat ·ita vt ex e⁹ oculis inſtar ſolis
radij prodibant· ¶ Sepe autē
eius oratio tāti feruoris inuenieba
tur vt etiā alios inflammaret · Iu
uenē namq̄ quendam ſecularitē
indutū ad ſe vocās ait· Videris ni
mis diſſolute viuere ·cū deberes
creatori tuo ſeruire· Velles ne q
ꝑ te dn̄m orarē? Et ille Volo dn̄a
et id vehementer expoſco Cū igitꝰ
ſe oratiōi dediſſz· et iuuenē ſimilitꝰ
pro ſe orationi incumbere monu
iſſet iuuenis alta voce clamauit
dicens. Ceſſate iā domina ab ora
tione ceſſate Sed cum illa attenti

us oraret iuuenis altius clamans
dixit· Ceſſate domina· quia tot⁹
deficio et comburor· Ipſe enim tā
to fuerat calore ſuccenſus· vt to
tus ſudans et fumans corpus et
brachia velut amens iactaret Ad
eo enim ſuccenſus fuerat vt pluri
mi accurrentes ipſumq̄ tenentes
veſtes eius pre nimio ſudore ma
didas inuenirent· et eſtum eius
manibus ferre nō poſſēt· ipſo cla
mante et dicente· Totus ardeo et
cōſumor· Vt vero beata elizabeth
orationē compleuit iuuenis eſtu
are ceſſauit· Qui rediens ad ſeip
ſum et diuina gratia illuſtratus
ordinem fratrum minorū ingreſ
ſus eſt· Illa autem inflammatio
ſic oſtenſa · feruorem orationum
ſuarum igneum demonſtrabat ·
Qui tam validus extitit q̄ etiam
frigidum quendam inflammauit
Sed ille carnalibus aſſuetus et ſpi
ritualibus non ſtudens· talia ca
pere non valebat Ad ſummum ve
ro cumulum perueniens perfectionis
propter marie contemplationis
otium· non deſeruit marthe offici
um laborioſuum· ſicut ſupra in o
peribus miſericordie eſt oſtenſum
Nichilominus tamen poſtq̄ habi
tum religioſum induit ſedule pie
tatis operibus deſeruiuit· exinde
pauperum curam ſollicite ſemper
gerens · Hanc enim dominus fa
mulam in egenis ſuis · ſicut mar
tham hoſpitam ſuam · quotidie
ardentiſſimam ac indefeſſam habe
bat· que non circa vnū pauperē
tantum· ſed erga plurimos pieta
tem ſuam oſtentabat· Nam cum
ꝑ dote ſua quingentas marchas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

recip̄et patrem in pauperes di
ſtribuit· et de reliquo marburch
hoſpitale cōſtruxit· Propter qđ
omnes eam reputabant diſſipa
tricem et prodigam· et cuncti e
am appellabant inſanam Et quia
omnes iniurias nouerat gaudē t
accipere· cūct improperabant ei
ꝙ nimis cito memoriam viri ſui
a corde ſuo abiecerat· que taliter
exultabat· Poſtꝙ aūt hoſpitale
cōſtruxit ſeruiens pauperum ſe
tamꝙ ancillam humilē mancipa
uit· Nam pauperibus tam ſollici
ta miniſtrabat· vt eos etiam bal
nearet· et in lectis collocans ope
rirꝫ· adeo vt āciliis gratulabūda
diceret Quam bene nobiſcuꝫ agi
tur· qꝛ dominum ſic balneamus
et tegimꝰ ¶ In ipſo aūt paupe
rū obſequio· tam humiliter ſe ha
buit· ꝙ puerulū quēdaꝫ monocu
lum et ſcabie perfuſuꝫ· vna nocte
ſex vicibus proprijs brachijs ad
loca neceſſaria detulit· et pānos
ipſius fedatos libenter lauit ¶
Quādam etiam mulierē horribi
liter leproſam ſepe abluens in le
cto collocauit· vlcera tergens et
ligans medicamēta adhibēs· vn
gueſqꝫ precidens· cuius etiā pedi
bꝰ proſtrata corrigias calciamē
torum ſoluebat ¶ Ipſos autem i
firmos ad confeſſionem et ad cō
municationem inducens vetulaꝫ
quādam penitus renuentem v
bere caſtigatam ad confeſſioneꝫ
induxit· Cum vero a pauperum
vacabat officio· filabat lanam de
quodam monaſterio ſibi miſſaꝫ·
et precium quod inde accipiebat
pauperibus diuidebat ¶ Cum
autem poſt multam paupertateꝫ
quingentas marcas pro ſua do
te receptas pauperibꝫ diuiderꝫ·
et omnibus ordinate locatis· ipſa
ſuccincta tranſiens miniſtraret·
Poſita eſt lex vt ſi quis in alio
rum pauperum preiudicium lo
cum mutaret vt iteruꝫ acciperꝫ·
capillorum ſuorum detruncatio
nem aliquam ſuſtineret· Et ecce
quedam puella nomine radeguri
dis que mira capillorum pulchri
tudine pollebat inde trāſitura ad
uenit· nō vt elemoſinaꝫ acciperꝫ·
ſed vt quandam ſuam ſororē infir
mam viſitaret Que cum tanꝙ le
gis preuaricatrix ad beatam eli
zabeth adducta fuiſſet· eius capil
los protinꝰ detruncari fecit· ipſa
flente et plurimum reluctante·
Cum vero quidam de aſtantibus
eam innocentem aſſererent· illa
ait Saltem de cetero non poterit
cum tanta capillorum ambitione
ad choreas accedere· nec cum illis
vanitates aliquas exercere Inter
rogata vero puella a beata eliza
beth vtrum aliquando ſalubris
vite ꝓpoſituꝫ aſſumere concepi
ſſet reſpondit· ꝙ iam diu aſſump
ſiſſet habitum religionis· niſi tan
ta fuiſſet in ea dilectio capillorum
Et illa Carius michi inquit· ꝙ tu
capillos perdideris ꝙ ſi filius meꝰ
fuiſſet in imperium ſublimatus·
Continuo igitur puella habitum
religionis induit et i hoſpitali cum
beata elyſabeth degens laudabi
lem vitam duxit ¶ Cum quedam
paupercula filiam peperiſſet bea
ta eliſabeth filiam de ſacro fonte
leuauit· et nomen ſuum eidem im

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

poſuit. ⁊ matri neceſſaria miſtra
uit ·ita vt de pellitio ancille mani
cas auferens ad inuoluendū pu
erum ſibi tribuit · et calcios pro
prios eidem donauit · Poſt tres
autē ſeptimanas mulier dimiſſa
puella latenter cū viro ſuo aufu
git· Quod cū ſancte elizabeth nū
ciatum fuiſſet ī oratione ſe dedit·
et vir et mulier vltra progredi
non valentes ad ipā̄ coacti redie
rūt ab ea veniā poſtulātes Quos
vt iuſtū fuit de īgratitudīe redar
guens puellam nutriendā eis tra
didit · et de neceſſariis eis proui
dit· ¶ Appropinquante vero tē
pore quo dominus dilectam ſuam
de mundi huius ergaſtulo vocaē
diſpoſuit · vt que contempſerat
regnum mortalium regnum per
ciperet angelorū xp̄c ſibi apparu
it dicens· Veni dilecta mea ⁊ pre
parata tibi intra tabernacula Dū
igitur febre correpta decumbēt·
et ad parietem faciem verſam te
neret audita eſt a circumſtantibꝫ
dulciſſimam promere melodiam
Que cū ab vna ancillarū quidnā
hoc eſſet percunctata fuiſſet illa rñ
dit ·Auicula quedam inter me et
pietem ſe ponens tam ſuauiter ce
cinit ꝙ me ad canendū ſimiliter
prouocauit In ipā autem ſua eg
tudīe ſemper hylaris extitit ac io
cunda ⁊ nūꝗ̄ ab oratiōe ceſſauit ·
Vltima vero die ante eius trāſitū
dixit eis· Quid acture eſſetis ſi ad
vos dyabolus veniret? Poſt pau
lulū vero alta voce quaſi dyabolū
videns licentiaret ·fuge·tribꝰ vi
cibus exclamauit Deinde dixit Ec
ce appropinquat media nox· in q̄
xp̄c naſci voluit et in preſepio re
quieuit· Appropinquāte hora ſui
tranſitus ayt Jam tempus inſtat
in quo omnipotens dominus eos
qui amici eius ſūt ad celeſtes nup
tias euocauit· Poſt paululum ve
ro anno domini milleſimo ducen
teſimo triceſimo ad extremā horā
veniens dormiuit in pace · ¶
Licet autem eius venerabile cor
pus quatuor diebus inhumatum
iacuerit nullus tamen fetor ex eo
prodibat·ſed quidā odor aroma
ticus cunctos reficiens exalabat·
Tunc autem viſe ſunt multe aui
cule ſuper cacumen eccleſie ↄgre
gate quas nūꝗ̄ aliquis prius vi
dit Que tam ſuaui modulatione
cantabāt· et tanta varietate mo
dos cantandi formabant vt cun
ctos in admirationem adducerēt
eo ꝙ eius exequias quodammo
do perficere viderentur· Tunc in
aere audita eſt ſuauiſſima melo
dya· que ſic reſonabat· Regnum
mundi ⁊c̄ · quod in laudibus vir
ginum canitur · Multus autem
ibi fuit clamor pauperum· multa
deuotio populorū · ita vt nōnulli
capillos capitis detruncarēt ·alii
particulas pannorum inciderent
et hoc pro ſummis reliquiis obſer
uarent ·Eius autem corpus ī mo
numēto eſt poſitum quod poſtmo
dum redundare oleo eſt repertū
¶ Manifeſtum eſt igitur in eiꝰ
trāſitu · quāte ipſa beata elizabeth
fuerit ſāctitatis et hoc q̊ ad auicu
le modulationem et demonis ex
pulſionem. Jllam enim auiculam
q̄ iſt ipā̄ ⁊ parietē ſe poſuit ⁊ tam
ſuaui et iocūda modulatiōe· tāꝗ̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

dulciter cecinit. q etiam ipſaȝ ad
cantandum induxit. credimus fu
iſſe eius angelum. qui fuerat ad
ſui cuſtodiam deputatus. qui eidē
eternum gaudium nunciauit Si
cut enim reprobis interdum ātē
ſui tranſitum reuelatur eterna
ſui dampnatio atq interitus. ad
maiorem ſui confuſionem. ſic elec
tis interdum reuelatur eterna ſui
ſaluatio. ad maiorem ſui conſola
tionem. Ille autem cantus quem
ipſa protulit fuit immenſum gau
dium quod ex tali reuelatiōe cō
cepit. Quod quidem tam immen
ſum extitit. vt in corde totaliter
capi non poterat. ſed ſe per ſuaui
tatis vocem manifeſtauit. ¶
Diabolus inſuper. ſi forte aliquod
ius haberet ad ſanctos etiaȝ mo
rientes accedit. ſed quia in beata
elizabeth nil iuris habuit. ideo tur
piter licentiatus aufugit Per hoc
igitur datur intelligi. quante fue
rit ſanctitatis a qua et dyabolus
territus fugit. et cui angelus eter
num gaudium nunciauit. ¶
Manifeſtum eſt ſecundo quante
fuerit mundicie ac puritatis et hoc
quo ad odoris exalationem Quia
enim corpus eius omni mundicia
et caſtitate in vita nituit. ideo in
morte ſuauitatis odore fragrauit
¶ Manifeſtum eſt tertio. quā
te fuerit excellentie et dignitatis
et hoc q ad auiū et āglor iubilatio
nem Illas enim aues que in cacu
mine eccleſie iubilantes et cātan
tes apparuerunt. credimus eſſe ā
gelos qui a deo miſſi fuerunt. vt
eius animam in celuȝ deferrent.
et eius corpus celeſtibus iubilatiōi

bus honorarent Sicut enim ad re
probos morientes multitudo cō
uenit demonuȝ vt eos terrore cru
ciēt. et eoruȝ animas ad tartara
rapiant. ſic ad electos decedētes
multitudo confluit angeloruȝ. vt
eos confortent et eorum animas
ad celeſtia regna perducant. ¶
Manifeſtum eſt quarto. quante
fuerit miſericordie et pietatis et hoc
quo ad olei emanationem. De eius
enim corpore oleum emanauit.
quia tota in vita ſua miſericordie
operibus redundauit. O quantis
pietatis viſceribus eius nunc afflu
it ſpiritus. cuius perfuſum oleo in
uentum eſt in puluere iacens cor
pus ¶ Manifeſtū eſt vero quī
to. quanti apud deum eſt meriti et
poteſtatis et hoc per multiplicium
miraculor operationē. Postq enim
de corpore tranſijt. multiplici eaȝ
dominus miraculorum gloria illu
ſtrauit.

¶ De ſancto odulpho confeſſore
¶ Hyſtoria. clxxxix.

TEmporibus lodouici pijſ
ſimi auguſti. erat quidā vir
venerabilis ex nobili pro
ſapia francorum oriundus nomie
ludgis. de quo deo predeſtinante
procreatus eſt filius nomine odul
phus. Qui mox cū ſacratiſſima bap
tiſmatis vnda renaſcitur celeſti ro
re diuinitus irrigatur. ablactatus
autem illico ſacre eruditionis ad
ditur ſtudijs. et ſanctis ac deo de
uotis hominibus canonica religi
one commendatur erudiendus.
Cui deus tale diſcendi ſtudium tā
teq ſollercie contulit ingenium. vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

euo maiores imiꝫ i modū i diſcēdō
ꝓcellēt ſuāqꝫ etatē adhuc ānis im
maturā diuo dogmate nō ſegnit
decoraēt Creuit aūt etate ſapien
tia nichilominus et ſanctitate in
tantum· vt hys qui tunc tēporis
religioſe deo deſeruire conarent
nouus ſamuel exoriri videretur·
Illi vero coram religioſorum pre
ſentia celitus tanta conceditur g̃
tia· vt vnanimiter ab eis omnib⁹
diligeretur· probabilis qꝫ vite ſū
ma veneratione coleretur. quos
et ipſe condigna viciſſitudine pu
reqꝫ dilectionis dilexit amore Iaz
eniz puer venerabilis ſub ipſis ad
oleſcentie annis id prefigurabat
ſe velle continuo q̃d operibus per
ficere ſatagebat in futuro· quoni
am tunc iam ſe non immemorem
dominici ſermonis affuturuz pro
poſuit· quem dominus diſcipulis
ſuis loquens ait Qui amat patrē
aut matrem pl⁹ q̃ me· nō eſt me
dignus· Et qui vult poſt me veni
re abneget ſemetipſū et tollat cru
cem ſuam cotidie et ſequatur me.
Huius etenim euangelice lectiōis
laudabilis puer ſedulo recolens·
ac ſecum die noctuqꝫ reuoluens·
p̄ys moribus ſanctiſqꝫ operibus·
deo deuouit inceſſanter ſeruire·
ſpiritualiqꝫ matri ſancte eccleſie
inextricabiliter adherere· q̃d et
factum eſt· Sanctus igitur adoleſ
cens odulphus deo dilectus· viris
probatis admoduz acceptus. ſed
ſoli deo tantūmodo famulari ſol
licitus· ſanctarum virtutum gra
dus aſcendit· quo aduſqꝫ in viruz
perfectuz occurreret· Semper ete
nim vt moris eſt ſanctorum men

tez ad celeſtia ſtuduit erigere· ſe
cularis qꝫ pompe triumphaliter il
lecebras euadere· ſicut ſcriptū ē
Ibunt ſancti de virtute in virtu
tem Quidni tātis morabor? Om
ni virtute proficiens per gradus
eccleſiaſtici ordinis aſcendit iuxta
diuinam vt credenduz eſt prede
ſtinationez donec ad ſacerdotal'
officy peruenit benedictionem·
atqꝫ cooperante gratia ſpirit⁹ ſci
ſacerdos effect⁹ eſt regis altiſſimi
Quo rite peracto· ſtatim ſibi dele
gauit in animo q̃ pie cōuerſati
onis ſtudio ad quoddaz ſacre re
ligionis ꝯpararet monaſterium·
Quem ſui parentes rogauere nō
ita velle agere· ſ; vt volūtati eoruz
aſſentiret atqꝫ eccleſiam quē nun
cupatur oeſcoth cuz populo rege
ret Nam illic natus extitit et nutri
tus Quorum precibus euict⁹. vo
tis eorum pro tēpe paruit vel īui
tus· Sed nō multo poſt viſuz ē ei
adire ſumme reuerentie locuz nōi
ne traiectum· more priſtino wyl
tenburgh nuncupatū· vt ibi q̃
diu in hac luce viueret cū alys dei
famulis ibidem ſub caſtri criſti de
gentib⁹ criſto regi militaret· Quid
plura? Vir deo plenus iuxta veri
dicam vocem in euangelio dicen
tis· qui non renunciat omnibus
que poſſidet non poteſt meus eſſe
diſcipulus· poſtponens patrem
ꝓpinquos· agros· familiā· omneqꝫ
poſſeſſioēz· quo viſū ē ei xp̄o duce
pg̃e· paup reb⁹ diues meritis cō
tēdit ꝯparare Nichil enī habere deſi
derabat i hoc ſeclo t a dn̄o q̃ in oib⁹
ꝓmiſſis verax ē ſm ſuam promiſſi
onem centuplum accipet et vitaz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eternam poſſideret ĩ futuro. Quo
in loco tunc temporis erat mag
ne ſanctitatis epiſcopus nomine
fredericus . qui ſanctũ virum cũ
magno ſuſcepit gaudio et honore
condigno . omneſqꝫ ſecum vnani
miter ſerui dei qui inibi erant co
adunati congratulantes tam ſãc
tum tamqꝫ religioſum eis aduen
taſſe dei famulum gaudebant .
Sanctus autẽ vir humane ſaga
citati diu celare nequiuit quod ĩ
tus ſupernam maieſtatem non la
tuit . ſed mox cum aliquantiſper
illic deguiſſet . illis omnibꝰ ardẽs
diuini luminis lucerna reſplẽdu
it . Nam erat ille pugil in vigilijs .
potens in ieiunijs . in oratione ſe
dulus . in ſacra lectione ſtudioſꝰ .
in elemoſinarũ largitione dapſi
lis . in pauperum cura celebris . in
hoſpitalitate feruens . in diſtribu
endo res eccleſiaſticas prudens .
a quibus poſt antiſtitem prec̃at
eos omnes vltra humanum mo
dum precellebat . Non enim ali
ud ab omnibus et ab ipſo preſule
vt dignus habebat̃ ꝙ pater mo
naſterij vocabatur . Ad eius impe
rium omnes habere decreuere cõ
ſilium . quia omnibus omnia fac
tus erat . vt ait apoſtolus vt om
nes lucrificaret criſto . Eodem nã
qꝫ contigit tempore ꝙ friſones vi
ri videlicet feroces ĩ tanti erroris
dementiam deuenirent . ꝙ ſupra
dictus epiſcopus neqꝫ per ſemet
ipſũ neqꝫ ꝑ ſuos archidyaconos
ad viam veritatis eos poſſet reuo
care . ſtatim quoqꝫ litteras inde
cum legato fideli traiectũ direx
it . ſãctũqꝫ dĩ famulũ voluntarie

popoſcit . vt ꝙ totius valeret . trãſ
menſo ſinu maris q̃ vocat̃ alcmere
ad ſe vſqꝫ perueniret . Qua lega
tione vir dei letus in tantum effi
citur . quaſi iam ad celeſte conui
uiũ inuitaretur . cupiẽs cũ ꝓprio
paſtore ſub eodẽ agone ſi ita res
ſe haberet palmã martirij ſubire
Cũqꝫ vir deo plenꝰ trãſmẽſo itinẽ
ꝑueniſſẽt ad preſulẽ . cõfeſtĩ eo viſo
vltra ſolitũ ĩeſtimabili rplet̃ gau
dio Salutatis autẽ inuicem fratri
bus in oſculo ſancto . ſeſeqꝫ conſo
lantes inuicem diuine pacis ſolati
o . vt ſummi regis precones ĩclũti
celeſti rumphea viriliter armati .
ceperũt ꝑ ecc̃ias ſimul iter agẽ .
iterum atqꝫ iterum eaſdem repe
tere . ꝓpſo predicaẽ . atqꝫ ad viam
ſũme veritatis euãgelica erudicõe
conuertere . crebriſqꝫ ammoni
tionibus arguendo increpando .
homines qui erant antea velut lu
pi feroces . ſalutari dogmate in
manſuetas conuerterunt oues .
Hijs ita per ordinem geſtis . idem
pontifex inito cõſilio cũ clericis .
nõ modicaqꝫ eiꝰdem patrie laico
rũ multitudine . ſãctũ dei virũ
obnixe popoſcerat . quo infra ipſi
us patrie fines perſiſteret . ac po
pulum qui nuper in ſemetipſũ re
uerſus eſt . erudiẽdo ſanaret . et
ab antiqui hoſtis mortifera fauce
ſalubriter eriperet . Quod vir dei
multum rẽnuẽs . aſſerebat etate
ſe fore prouectũ et ꝓrſus imbecil
lẽ ad id miſteriũ Aſt ſibi nõ aſſen
tit ep̃s . ſꝫ ſuis eũ flectere conat̃ p̃ci
bus Tãdẽ vero ſc̃ũs odulphus no
lens volẽs ſuo paſtori paruit . ꝓpſi
qꝫ votis cõſẽſũ ꝓbuit . ea tñ ratiõe
xx iiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ꝙ aliquātis quandoq̧ tranſactis
annorum curriculis ſibi traiectum
reuiſere liceret quoniam illic ī dei
ſeruicio vitam finire promiſerat
Quid plura? Vir ſpū ſcō plenus
non ceſſabat populo viam dei pre
dicare · celorumq̧ regnum inſtā
ter euangelizare · Omnib9 igitur
prudēs diſpenſator diuini ſermo
nis prebuit alimenta · fortiorib9
fortiora · infirmoribus iuxta aplm
lactis exhibuit pocula · ſicq̧ ſue ſā
ctitatis exēplo omnes vnanimit
repleti ſunt gaudio · Hac ergo ob
edientia vite pacta repedauit ad
ꝓpria · deum collaudans ꝙ ei9
aduitus auxilio tot animas lucri
facere mereretur in hoc ſeculo ·
Quamuis etenī iam longo feſſus
extitiſſet ſenio · tamen eius aīmū
etatis victorem non minus ſolitō
ſe piguit exercere in dei ſeruitio ·
Perſeuerauit enim vt aſſueuit in
ieiunijs aſſiduis · ī vigilijs deo pla
citis · in orationibus ſacris · in ele
moſinis largiſſimis · ſibi parcus oī
busq̧ pro xpī nomine larg9 · nil
q̧ terrenū in hac luce curauit acq̄
rere q̄ten9 poſt carnis debitū eter
na premia mereretur accipē Sed
inter hec ſilendū nō puto · ꝙ bea
tus odulphus in tantū repletus e
rat ſpiritu prophetico · vt ita ven
tura prediceret · quaſi iam facta
cerneret · Ex quibus ꝗ̄ plurimis
pauca nobis huic lectioni libuit ī
ſerere · ne fides audientium tardi
or fiat eadem animaduertere · Cū
autem a loco qui dicitur ſtauerō
prepararet diſcedere · anteꝗ̄ ce
piſſz iter ide moue · accidit max
imam friſonum multitudinē illuc

conueniſſe · quaten9 ſua ſaluber
rima munirentur ammonitione ·
Quos domino cōmendans bene
dixit · qui etiaz caritatiue āmonu
it · ne viam veritatis vnq̄ꝫ deſere
rent · quam iterum ſine graui vi
dicta repetere non valerent · Scio
etenim inquit vos id facturos ·
Quapropter paganos ſuper vos
prenuncio venturos · qui iſtam de
uaſtantes patriam vos et que ve
ſtra ſunt ſecum deducent in capti
uitatem · Quod ita fieri vt ꝓphe
tauit vir ſanctus poſtea rei ꝓba
uit euentus · ¶ Sanctus vir o
dulf9 qui futura per ſpiritū ꝓphe
tie preuidit adhuc eidē populo aſ
tans aliud magne āmirationis p̄
ſagium intulit ita dicens · Cerni
tis inquit hanc? Oſtendit eis non
modice magnitudinis petraz que
iacebat ante ipſius domus ianuaz
Scitote ꝙ ſine humano labore de
uoluetur in flumen quod dicitur
fle · ibiq̧ latebit ſub vndis ꝗ̄ diu
diuine pacis munimine carebitis
Cum autem videritis eandem abſ
q̧ humana ſubuectiōe huius lito
ris oram ſubire procul dubio cor
pus meū creditote · licet poſt mor
tez carnis · hanc patriaz reuiſita
re · vobiſq̧ pacem impetrataz ſup
peditare · donec cum ſuperbia · p
iurio · homicidio · adulterio toti9
q̧ generis peccato deum offenda
tis · vt conceſſe pacis donum aufe
rat ex vobis · Huius obſtupende
prophetie · ſigniq̧ mirabilis multi
homines qui hec ſe vidiſſe teſtan
tur adhuc ſunt ſuperſtites Eſt eti
am ibidem in eccleſia eadem petra
perdurans immobilis · non min9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

in teſtimonium credulis q̄ ad cō
fuſionem incredulis· ¶ Poſt
modum vero contigit traiecten
ſem eccleſiaꝫ exiſtere paſtore vidu
atā · illo ſcilicet hinc ad celeſtem
migrante patriam · Nec mora cō
uenientibus in vnum clericis cuꝫ
beato viro conſpirabant de electi
one pontificis · Diu etenīꝫ inter ſe
altricantibus quē promouere vel
lent ad curam regiminis · tandem
prepoſitum eccleſie nomine tarſis
elegere · Ille autem locuples diui
tys faſtu arrogantie reſpondit·
Habeo rerum quod ſufficit · cur
me cura tanti oneris aggrauatis?
Beatus auteꝫ odulphus id reſpō
ſum indigne ferens ad eum ayt ·
Quid inquis miſerrime? Spernis
plane quod non mereris attinge
re · Forſitan ſi nolles id inire · verꝫ
tamen deberes dicere te indignuꝫ
fore tanti honoris culmen aſcende
re Nunc autem quia propt̄ tuam
innumerā poſſeſſiōem apoſtolici
ordinis ſpreuiſti dignitatem · in
eodem membro cum quo pertina
citer prolocutus es id nephandū
iamnunc in proximo huius vite
pro vindicta patieris interitum·
Quod non multum poſt ſubſecu
tum eſt. Conuentu autem clerico
rum adhuc titubante · ſinguli eos
qui ſibi optimi videbantur elege
re Sacerdos āūt dm̄ nō reſpiciēs
ad pſonā ſed poti⁹ ad meritum ·
dicebat inter eos pbabiliorē inue
niri poſſe pontificeꝫ · nichil tn̄ eos
vituperans quos ſibi elegerāt Oſtē
dit ergo eis quendā pſbiterꝫ noīe
hūgerꝫ · qui q̄uis eēt aſpcū de for
mis · tn̄ clā hoīb⁹ palā deo nō mi
nus merito q̄ ope clarwit īſignis
Cunctis autem huic electioni con
ſentiētibus · ſtatuto tempore ſecū
dum dei voluntatem paſtoral̄ offi
cꝫ ſuſcepit benedictionem · Per
gratiam vero ſpūs ſancti ſic īple
ta eſt pphetia viri iuſti q̄ poſt ſan
ctos pontifices willibrordum et bo
nifacium in illa ſede nequaq̄ inue
niretur · qui ſanctioris vite t̄mi
tem vſqꝫ ad obitum inſequeretur
Nec pretereundum eſt q̄ vir deo
plenus iam prouecte etatis feſſ⁹
ſenio nequibat eccleſiam adire ni
ſi ſuffulciretur baculo · In cuius ſū
mitate ſeratam habebat tabellu
lam · in qua ſi ita res eueniret no
mina fidelium annotaret · donec
congruo tempore deſcriberet ea
in libro vite ¶ Quadam vero die
ſanctus vir animo fortis · imme
mor ſue imbecillitatis · dū feſtinā
ter ad dei properaret obſequiuꝫ
poſt ſe in cella pretermiſit baculū
Nec longo interuallo facto eadeꝫ
cellula inſidiante dyabolo inflam
mata eſt cuꝫ omni ſuppellectile ip
ſius atqꝫ cum baculo · Cumqꝫ ſā
ctus vir interim diuinis laudibus
īſiſteret · ignīqꝫ valido eam inflā
mari cerneret ad nota preſidia cu
currit · deum exorauit ne loca ſan
ctorum ignis iuaderet · paruipen
dens q̄ ſue habitationis domicili
um igne deperiret · Exauditur ora
tio manſueſcit incendiū cōtinuo ·
nec vltra preualuit niſi ſolummo
do cellulam quam inuaſerat com
buſſit · Igne ergo extincto bacu
lus ita īuenitur illeſus omnino ·
q̄ ſub incendio durante cera nec
minutiſſima apicū deficeret in ea

quatenus liquide cunctis manife
ſtaretur· quanti meriti quanteq̄
virtutis coram deo ſanctus habe
retur· Eundemq̄ baculum poſt ip
ſius obitum ſup ſepulchrum eius
frēs poſuerūt infixū · qui ī eodez
loco vbi fixus erat vſq̄ ad tēpo
ra btē memorie radbodi epī pdu
rauerat· ¶ Cum autem tēp9
adeſſet q̄ ſanctus vir diu optatā
celeſtis regni patriam adire debe
ret . modica febre correptus ſuā
intellexit iminere ſolutionem· ac
cerſitis ad ſe fratribus indicauit
eis et diē et temp9 ſue remunera
tionis· Cūq̄ ſe morti proximuz ag
nouiſſz itez frēs āmonuit · vt ad
ſe venirent et cū eo pſalmos pro
expectatione ſui exit9 decantarēt·
Oib9 exeqaz miſterijs ſcd̄m ipi9
iuſſum rite peractis valefecit frat
b9 · depcans eos p ſe dn̄o preces
effundere · pmittenſq̄ ſe p eis et
loco nec non p habitatoribus lo
ci ad deum ſe oraturū omni tēpoē
Mox conuerſus ad dominum nl
mortem trepidans quoniam ſibi
fuit mori lucrum · hylaris mente
dixit · In manus tuas domine cō
mendo ſpiritum meum · Int hec
verba· de corpore ſanctiſſima illi
us eſt egreſſa anima Qua ſcilicet
exeunte· tanti illic miri odoris aſ
perſa eſt fragrantia vt omnes illi
qui aderant ineſtimabili ſuauita
te replerentur· ita vt per hoc po
tenter agnoſcerent q̄ angelici ci
ues animam egredientez ſuſcepiſ
ſent· Celebratur autez eius ſolēp
nitas pridie ydus iunij· Fiūt ete
nim non ſolū in traiecto verū eti
am ī ſtaueron eius intercedētib3
meritis miracula innumerabilia p
gloriaz et honorem domini noſtri
ihesu chriſti qui cum patre et filio
et ſpiritu ſancto coeternus viuit
et regnat deus per infinita ſecula
ſeculorum Amen.

¶ De ſancta tecla virgine.

¶ Hyſtoria· cxc·

TEcla ſpōſa thamiri ī cita
te iconij ſedēs in feneſtra
ſua audiuit paulū q̄ illuc
venerat de virgitate predicātem
Cui et adheſit derelicto ſpōſo· Ti
tus enī ībi pceſſerat et paulū ſic
deſcpſerat Paul9 ſtatuā breuis ē
capite robuſto, ſupcilijs iunctis·
naſo aq̄lino et gr̄a plenus Tunc
mater tecle filiā ſuā cū aplo accu
ſauit Vn̄ ābo ad pcōſulē trahunt
matre contra filiam clamāte· q̄
ſponſum ſuum contempnit et hu
ic adheret· Tunc paulus ab iconi
o expellitur et tecla igni iniecta il
leſa exiuit et iuenit paulū p ſe orā
tēēt ſtatī ſequitur antiochiā Ibi
q̄ a quodaz concupiſcitur· qui vi
dens ſe ab ea cōtempni pro ſacri
lega virgo chriſti ipſo autore iu
dici tradit . Sequenti vero die te
cla inter leones et leenas et vrſos
proijcitur. ſed ōnes ſe inuicem ī
terficiunt et virgo illeſa permāſit
Tunc in aquaz inter feras proie
cta dixit In nomine patris et filij
et ſpirituſſancti ſit mihi hec aqua
fons baptiſmi. et omnes fere ſta
tim moriuntur . Iterum in āphi
theatro inter feras crudeliores p
ici iubetur · ſed pie matrone con
fluunt et odorifera quedam aptāt
vt fere dormiant et mitigentur·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Quibus ſoporatis ſtatim thauri fortiſſimi adducuntur . quibus ignita ferramēta ad genitalia ligātur vt magis ſeuiant. Et virgo ligata inter illos proycitur . ſed illeſa vinculis combuſtis abſoluitur Deinde iterum cum apoſtolo ſuo romam pergit . Tandem a paulo benedictione ſumpta iconium rediit . et ſponſum ſuum mortuuȝ repperit . Mater vero eius in ſua nequitia permanſit . Ipſa autē multarum virginum mater extitit et orans ad dominum migrauit Cū quo regnat et regnabit per īfinita ſecula ſeculorom Amen.

De ſancto oſwaldo rege.

Hyſtoria. cxci.

Oswaldus rex anglorū filius achie ſororis ſancti edmundi regis . qui etiam pro chriſto occubuit . fuit vir magnarum elemoſinaruȝ. in die paſche ab adriano lindiſfanenſis eccleſie diuina audiens . Et cuȝ linguam terre ignoraret . rex populo interpretatur. Vna dierum dum pauperes confluerent . et omnia victualia eſſent diſtributa . diſcum argenteum fecit confringi et dari egenis . Cui epiſcopus congratulans manum eius oſculabatur dicens . Numq̄ ſeneſcat hec manus . Et factum eſt ita . Permanet enim ſic vſq₃ hodie . Qui etiaȝ die et nocte vacabat diuinis et aut ſupin⁹ aut flexis genibus gratias deo agebat . Fratre ſuo ganfrido ab impijs perempto . ducē britonum cum multis ſuper ſe venientem ipſo erecto crucis vexillo et flexis genibus ſuperauit . Nono ergo regni ſui anno etatis vero triceſimo octauo rex merciorū qui anteceſſorem ſuuȝ peremerat ipſum in prelio occidit . et caput cum manibus et brachijs ignominioſe in ſtipite ſuſpendit . qui poſtea multis claruit miraculis.

¶ Scolaſticus quidam bona dicens et mala faciens . ad extrema perductus . vidit ſe ad inferos duci . Inuocat auxiliū ſancti oſwaldi . Et allata ſibi particula pallij ī quo caput oſwaldi cum manib⁹ pependit . et in aqua benedicta poſita et ex eo potata vitam obtinuit et ſalutem.

De ſancto woolfgango epiſcopo.

Hyſtoria . cxcij.

Wolfgangus natione quidem almanus genere vero ingenu⁹ . ab ipſis infantie rudimentis . deum fontem vite ſitiens et ſpiritus ſancti gratia illuſtratus . q̄uis mundi amatoribus videretur contemptibilis magna tamen meritorum prerogatiua eminere cepit . Nam revera neceſſe eſt vt quem mundus odit . diligatur a deo . Sanctos viros in hoc ſeculo conſtat peregrinos eſſe et hoſpites . Vnde et renos eſſe et hoſpites . Vnde et re p̄hēdit petr⁹ q̄ tabnaculū ī mōte thabor tāq̄ ciuis perpetuo in hoc mundo habitaturus et victurus

ſieri cogitauit. quia ſanctis i hoc
mundo tabernaculum non eſt.
quibus patria et domus in celo
eſt Sancti viri funditus ſeculo re
nunciātes ita huic mundo moriū
tur. vt ſoli deo viuere delectētur
Quantoqꝫ ab huius ſeculi conuer
ſatione ſe ſubtrahunt. tanto iter
ne mentis acie preſentiam dei et
angelice ſocietatis frequentiam
contemplantur. Qui enim renun
ciat rebus ſuis ſua abnegat. qui
vero renunciat moribus prauis
ſemetipſum ſcilicet abnegat Hoc
adimpleuit beatus wolfgangus
Primum enim inter canonicos
laudabilem et caſtam vitam dux
erat. Deinde artioribus regulis
implicari deſiderans. in ſuewia a
pud cenobitas qui ſolitarii vocā
tur monachice vite normam pro
feſſus eſt. In qua quanto rigorē
qua ve obſeruantia vixerit et vir
tutum ſuarum exitus et oſtenſe
ſibi diuinitus viſionis patefecit
prouentus Nam cum beatus wolf
gangus adhuc in ſolo paterno po
ſitus. peregrinari pro amore diui
no affectaret. et huiuſmodi deſide
riis ſanctorum ſe ſuffragiis iugi
ter commendaret. beatum chriſti
confeſſorem otmarum cui ſe ſuaqꝫ
frequentiſſime commendabat ſibi
in ſompnis aſtare videbat. quem
iuſſus intendere ab eo huiuſmodi
accepit verba. Quia rogatus a
te rogaui dominum pro te. mani
feſto tibi nunc futura quedam.
Pauper et inops de hac prouintia
egredieris. ſed in alia in qua pro
amore domini exulabis epiſcopa
tum caducis rebus ſatis locupletē

predeſtinatione diuina ſuſceptu
rus eris. In cuius adminiſtratio
ne ſi fidelem te exhibueris. exple
tis viginti duobus annis vitam
tranſitoriam eris exiturus et eter
nam ingreſſurus. Et hoc procul
dubio ſcire te volo. quod animam tu
am conditori redditurus es in lo
co. vbi ſub nomine criſti a criſtia
nis memoria mea veneratur et co
litur. Quo me in hora exitus tui
de egipto huius mundi ſpero ad
uenturum cum ceteris quos de ci
uibus ſupernis ad te venturos cō
ſolatores habere merueris. Sanc
tus igitur wolfgāgus hac viſio
nis reuelatione percepta ac miſ
terii archano comperto. eo am
plius quo certius circumſpiciens
intendebat aciem mentis in ſpecu
lum diuine contemplationis. re
putans atqꝫ iugiter ſecum reuol
uēs. qualiter pro ſalute aliorum
et animarum commiſſarum reme
dio. ſibi a domino conceſſum du
plicaret talentum. vt pauca fideli
ter cuſtodiēs fideli remuneratione
ſuper plura conſtitueretur. Cuius
rei gratia monaſterium et mona
chum deſerens. immo ſecundum
apoſtolum maiora emulari cariſ
mata cupiens per almaniam deue
nit exul in noricum. ad cuius orien
talem partem cum humili comi
tatu pretendens predicandi gra
tia pannonie petiit confinia. et q
per piligrimum patauienſem epiſ
copum euocatus pie vt decuit hu
manitatis ab eo ſuſcipitur et foue
tur officio Apud quem etiam ro
gatus et iuſſus manſit aliquot di
ebus. Hoc inter cetera prudenti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ſecum tractans mente quare pro
hibitus ſit ab adducenda ad deum
paganorum gente· Quo commo
rationis tempore idem epiſcopus
optime eo vſus · vtpote qui erat
apprime eruditus et genē nobiliſſi
mus · clamdeſtina et maifeſta di
uini ſeruitij obſeruatione: ac aſſi
dua ſacre ſcripture indagatione
ſatis probauit · hunc quem ſuſce
perat peregrinū nō eſſe girouagū
ſed ſtabilem et vere fidei domeſti
cum · Vnde et quoſdam de ſuis fa
miliariter pro eo alloquit̄ dicēs.
O q̄ felix eccleſia que deo volēte
iſto donabitur ſacerdote · Ergo
neceſſarium valde videtur michi et
vtile vt huic famulo dei petam re
gimen ratiſponenſis epiſcopij · q̄
optime conuenit ſicubi abundat
bona voluntas · vt eam etiam ad
bona opera procedere faciat bene
collata facultas · Bonum quippe
quod hic vir ſeminare voluit indu
ratis cordibus paganorū· et ſalu
tis obſequium quod repulit ceci
tas illorum · quādoq̄ fortaſſis hoc
eodem agrum dominicum excolē
te dabit fructum ſuum in populis
criſtianorum · Ad hec quidam reſ
pondentes dixerunt Quomodo fi
eri poteſt vt iſte paup et ignotus
ad honorem accedat tanti epiſco
patus · cum iam alique alti ſāgui
nis perſone hunc apud imperato
rem predijs et pecunia compenſā
tes ſibi contenderunt acquirere?
Quibus ille refert verba pondero
ſa · Sꝫ non adeo moroſa diuina et
humana valde inter ſe probātur
diſtare iudicia · Sꝫ ſcrutator cordi
um et renum ab inicio mundi ele

git contēptibilia et ignobilia vt
confunderet fortia Et econtrario
mundus quod ſuū eſt ſuperbe ad
horam extollit ac in breui cum cō
fuſione diſtollit · Vnde operepre
cium cenſeo quo mittam ad mar
chicomitem · cuius conſilio multa
ſolet facere imperator vt ſuggerā
ei ne per ambitionem aut ſymoni
acam hereſim · quemq̄ epiſcopalē
ſinat accipere dignitatem · ſed ob
chriſtiane fidei corroborationē et
glorie diuine augmentum et ob
eternam remunerationem quem
humilem ac modeſtum et eruditū
inuenit · necnon officijs eccleſi
aſticis aptum eſſe probauerit hūc
cuiuſcumq̄ ſit conditionis vel pa
rentele promoueri faciat ad cul
men eccleſie · Per legationem igi
tur epiſcopi ac ſuggeſtionem cō
ſiliarij · imperator ſua et eccleſie v
tilitate admonitus · ymmo quod
verius eſt nutu dei · in cuius manu
eſt cor regis · princeps bonus ot
ro ſecundus animo mutatus · om
nes qui pro eodē epiſcopatu adi
piſcendo laborabant auertit · et ſe
totum ad electionem venerandi
viri conuertit wolfgangi · ſicq̄ le
gatos poſt eum celeriter mittit ·
Qui vt miſſi fuerant pergentes
inuenerunt eum cum prenomina
to epiſcopo commorantem · ſed
iam ad patriam repedare cogitan
tem · Beatus autem wolfgāgus
ignarus erat legationis imperato
ris et ceterarum rerum pro ſe ge
ſtarum · et idcirco animū inten
debat alior ſum · Cūq̄ legati qua
re venerint ei indicarent · primū
omnium recurrit ad ſecretarium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

cordis ſui · ſe ſuaq; deo cõmendãs
in intimis. Deinde epiſcopo pilig̃
mo cuius caritate ibi detentus e
rat cauſam ſuã exponens · id q̃
grauabatur temperamento leni
ebat ſimplicitatis columbine ac
prudentie ſerpentine · atq; in hũc
modum proloquitur dicens Hoc
nouum quod michi per nũtios ĩ
peratoris domini ottonis ſcđdi
venit caritas tua efficit · cui pmũ
bone volũtatis abſq; dubio erit ·
ſed mee paruitati timorẽ incutit
quia neſcio ſi voluntas dei ſit · et
quia mundus ſub ſpecie religiõis
multos ad vicia trahit · Cui re
ſpondens dixit Quod dicis te ti
mere · hoc mentis eſt prouide · Sz
hanc in bonam ſpem erigit pſal
miſta qui dicit Initium ſapientie
timor domini · Talia quoq; ponti
fice proloquente vir venerandus
volfgangus per mentis ſpecula
tionem et diſpenſationem · d; ſpẽ
ſationis diuine intuens modera
men ſubſequitur dicens · Ecce ſ
uus domini · fiat michi ſecundum
verbum tuum · Tunc arrepto iti
nere cum hys qui miſſi fuerãt ab
imperatore tetendit in partes oc
cidentales bauarie · Cumq; peruẽ
tum eſſet ad regiã ciuitatem · cle
rus et populus ſecundum morẽ
eccleſiaſticum vnanimiter vt im
perator petijt ſanctum volfgan
gum elegerunt · atq; cum vniuer
ſali electione ad curiam eum re
giam miſerunt Cumq; in preſen
tia ceſaris eſſet delatus · ante pe
des eius proſtratus ſe dixit indig
num indoctum · ignobilem ſb mo
nachi profeſſione degentem · et
ſine licentia ſui abbatis michil ac
cipere debere · Imperator autem
videns eum deifice rennuentẽ ·
magis de probitatis eius dignita
te certus q̃uis reluctanti multũ
q; gementi epiſcopatum commẽ
dauit · Deinde cum comitatu fi
deli multorum remiſſus ratiſpo
nam eſt ingreſſus · Ibiq; cum cã
ticis leticie ſuſcipitur · atq; more
pontificum intronizatus a clero a
populo ſummo paſtori commen
datur · necnon a frederico archie
piſcopo illiuſq; ſuffraganeis poſt
aliquot dies in ſacerdotem apoſ
tolicum ibidem conſecratur · Igit̃
poſt multa pietatis et equitatis
opera quib9 deo ſeruire ſtudebat
febricitare cepit · Quam corporis
moleſtiam illi qui neſcit occaſũ
ſedulis precibus vite ſue commẽ
dauit excurſum dicens · Deus mi
ſereri dignetur michi miſero pec
catori · mortem nunc ſubeunti et
cuiq; eam timide ac humiliter aſ
picienti · Hec cum dixiſſet reuerẽ
ter oculos clauſit · ac velut in ſõp
no pauſans pridie kalendarum
nouembrium in pace quieuit ·

¶ Vita ſancti eligij epiſcopi
quam conſcripſit ſanctus andoe
nus rothomagẽſis archiepiſcop9

¶ Hyſtoria · cxcij ·

Eligius in territorio lemo
nice vrbis fuit oriundus ·
patre eucherio · matre ve
ro terrigia natus · Quem cum ei9
mater adhuc haberet in vtero vi
dit in ſompno aquilam volitantẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſup̄ lectuluꝫ ſuū· et ſe tcio iclinā
tem· et ei neſcio quid promitten
tem· Que cum ex voce aquile eui
gilaſſet perterrita nimis cepit co
gitare de ſompno quid hoc eſſet
Cum autem tempore prop inquan
te in partu periclitaretur· māda
uerunt quendam ſanctum viruꝫ
vt veniret et oraret pro ea· Qui
cum veniſſet ait illi Ne timeas ter
rigia· quia puer iſte ſanctus erit
et magnus in eccleſia Cum auteꝫ
puer vſqꝫ ad iuuentutis ſuccreuiſ
ſet etatem· fecit eum pater ſuus
ab aurificibus erudiri Et cum ſci
ret totam artem illam in franciaꝫ
venit· et cuidaꝫ aurifici qui facie
bat regis opera ſe cōiunxit Quo
dam tempore cum rex inquireret
quis ſibi ſellaꝫ de auro gemmiſqꝫ
precioſis ſubtilem fabricaret· reſ
pondit magiſter ſancti eligii ſe in
ueniſſe artificem· qui optime regi
faceret quicqͦd vellet Et accipiēs
a rege auri pondus quale pro vna
ſella fabricanda putabat ſufficē·
tradidit illud eligio Qui ex eodē
pondē duas ſellas pulcherrias fa
bricauit· et deferens vnam rēgi al
teram penes ſe detinuit· Videns
autem eam rex et qui cum eo erāt
vniuerſi opis pulchritudineꝫ atqꝫ
ſubtilitatem mirabantur· Rex au
tem prolatis denariis euꝫ copio
ſiſſime remunerauit· Tunc eligi
us et alteram protulit atqꝫ regi p̄
ſentauit· dicens ꝙ de auri reſiduo
hanc feciſſet· Et rex amplius ſtu
pefactꝰ queſiuit quomodo eas ex
eodem pondere facere potuiſſꝫ At
ille Bene inquit atqꝫ faciliter Et
excreuit fama eligii in curia rēgis

Beatꝰ autē eligiꝰ adeo paupꝫes
diligebat ꝙ quicquid habē poſſet
vſqꝫ ad ꝓpriā nuditatē ill' eroga
ret. Qui ecōuſo tm̄ illū diligebāt
et ſeqbāt vt ſi q̄s ſāctū eligiū que
reret· ad domū vallataꝫ pauperi
bꝰ mitteret. ¶ Quadā autē die
dū manu ꝓpria elemoſinā daret·
vnꝰ paupū cōtctā habēs manū·
alteram ad elemoſinam extendit
Cui elegius· alteram inquit ten
de Quam cum pro poſſe extende
ret· cepit eam eligius leuiter con
trectare· oleoqꝫ illam vngens ſa
nam reſtituit· ¶ Quadam etiam
die dū omne ſuū aurū atqꝫ argē
tum pauperibus erogaſſet venie
tibus aliis non habens qd tribue
ret· vnam marcham quam a quo
dam ſuo vicino mutuauerat eis
erogauit Deinde adhuc aliis ſuper
uenientibus non reminiſcens qd
prius fecerat iuit ad burſam qua
priꝰ diligenter fuerat perſcruta
tus· inuenitqꝫ aliam marchaꝫ au
ri quam certiſſime nouerat ſe nō
poſuiſſe· laudanſqꝫ dominum hi
lariter erogauit· ¶ Erat autem
ſtatura prolixus facie rubicundꝰ
ceſarie formoſꝰ· crine circinatꝰ·
angelici vultus· ſimplicis et prudē
tis aſpectus· veſtimenta omnia
precioſa. pluraqꝫ oloſerica ad oſ
tentationeꝫ fugiendam· intrinſe
cus autem ad carnem cilicio vte
batur· Que omnia poſtea in egē
tiū neceſſitate cōſūpſit Deīde vili
bꝰ veſtbꝰ vſꝰ ē funiculo cinctꝰ· ple
rūqꝫ ꝓpt̄ paupes ecīā exſpoliatꝰ
Cui rex ſic nudato frequēt ꝓpuꝫ
cingulū et veſtimētū tribuebat qꝛ
ſicut aīmā ſuā ita illū diligebat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Vnde et manſionem illi fecerat ſu
e ſubiectam · a quo quicquid rex
eligius poſtulabat ſine dilatione
impetrabat · et ōnia expendebat
in egenos captiuos et debiles · ¶
A tempore autem brunichildis re
gie vſqȝ ad tempora dagoberti ·
ſymōiaca peſtis ī gallia viguit · p
qua auferenda tunc ſollicite inui
gilabant ſanct9 eligius et ando
enus · Poſt mortem autem archa
rij nouiomēſis epiſcopi · propter
nimium zelum ac vite ſanctita
tem electus eſt ab ōmb9 eligius
eiuſdem ciuitatis epiſcopus · cum
quo pariter elect9 eſt andoenus
ſodalis eius ad eccleſiaȝ rothoma
genſem Habebat autem ſtatutū
locum in quo certis temporib9 et
dieb9 egenos ac debiles introm
tens deuote illis ſeruiebat · ſqualē
tia capita illis lauās · ac deformē
ceſariē manu propria radēs · po
tumqȝ ſingulis ac cibum cum veſ
tibus prebēs refectos emittebat
Quibus exeuntibus alios ſi adeſ
ſent itroducebat et eos ſimiliter
refouebat · Singulis autem die
b9 duodecim ſic reficiebat · ipē cū
eis hora cōgrua veſcens · ita ta
men vt prius ſingulorum manibus
aquā infūdēt · vinū et panē manū
ppria apponēt · ¶ Preterea obti
nuit apd̄ rēgē · vt oīa dāpnatoruȝ
corpa vbicūqȝ inuenire poſſȝ p vil
las et cītates licētiā habēt de bar
gis et rotis ac laqīs deponē et ſepe
lire Delegauitqȝ ex collegis ſuis
viſpiliones · qui huic cure inſiſte
rēt Igit̄ cū eſſȝ ī comitatu regis ī
ptib9 auſtrie apud vrbē ſtraeſbur
gū · īueit hoīeȝ ipō die laqō vitam

finiſſe Cui dum ſepultura a comiti
b9 pararet · acceſſit et ipē xpi9 · et ce
pit palpare corp9 a ſūmo vſqȝ ad
yma mulcendo · Cūqȝ ſenſiſſet adeſ
ſe animā · vrbane virtutē miracu
li a ſe repellens dixit · O quāde ſce
lus niſi domin9 adiuuiſſet nūc per
petraſſe poteram9 · vt corpus hoc
humo tegerem9 cū aīa ei9 adhuc
in ipſo ſit · Deinde reſuſcitatū iuſſit
veſtiri et repauſari · Quo audito
inſectatores ei9 iterum ad mortē euȝ
petebant · quē carta ſecur[itat]ia a
rege impetrata vix ab eorum mani
b9 liberauit · Ipē tn̄ ſe a reſuſcita
ti collegio ſbtraxit · ne aliqua ſibi
ex ei9 frequētia gl̄a vana ſbreperēt
¶ In dyoceſi ei9 qdā pſbit̄ erat
nimis infamis · Quē cū ſcūs eligi
us frequēt̄ corriperet · et ad crimi
nis ōfeſſionē modis oīb9 īuitarēt ·
ille ſēp obducto excuſatiōis palli
o occultare nitebat̄ Vidēs aūt ſā
ct9 q̄ pietate nichil pficeret acri
ori zelo iflāmat9 ipm̄ excōicauit ·
vt quouſqȝ publice peniteret nul
lo modo celebrare preſumeret ·
Preſbit̄ vero hāc epi ſnīaȝ puipē
dens · p9 paucos dies cuȝ celebra
tur9 altari aſſiſteret ſubitanee ce
cidit et expirauit Multa quoqȝ ali
a mirabilia ī vita ſua opat9 ē et
vſqȝ ī hodiernū diē opari non deſi
nit · Edificauit quoqȝ in nouiomo
monaſteriū ācillarū xpi · Corpus
etiā ſci quitini p euȝ dominus re
uelauit · Inueīt quoqȝ ſueſſionis
corpa ſcōrū criſpini et criſpiniani
Beluaci quoqȝ corp9 ſci luciani ·
que oīa inuenta mirifice cōpoſuit
atqȝ decorauit · Apud pariſius ce
cum illuminauit in porte Rurſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

apud pariſius cuſtos eccleſie ſanc
te columbe virginis nunciauit ei
eccleſiam ſuam omni ornatu ſuo
a furibus nocte fuiſſe ſpoliatam·
Tunc ſanctus pergens ad orato
rium ſancte colūbe ait Audi ſanc
ta columba que dico· Nouit dn̄s
quia niſi cito ornamenta hui9 ta
bernaculi furata reduxeris· faciā
ianuam ita obſerari. vt ab hodie
nunquā tibi in hoc tabernaculo ve
neratio prebeatur Quo dicto diſ
ceſſit Sequēti āt die cuſtos matu
rius ſurgēs· īuenit ōnia ſicut pri
us fuerant reſtituta Hec ſunt au
tem ſepulchra q̄ auro argento gē
miſq3 mirifice decorauit · ſci3 ger
mani· ſeuerini· pyatonis · quinti
ni· luciani genouefe· columbe·
maximini· et iuliani· et precipue
beati martini turonis · dagober
to rege impenſas prebente· na3
omne qđ ex ſuo habē poterat ma
gis in vſus pauperum expēdebat
Nec non et tumbam ſancti bric
tij ac beati dyoniſij pariſius· ſup
cuius etiam corpus capellā mar
moreā3 miro ope fabricauit Mo
ritur autem plenus dierum anno
vite ſue ſeptuageſimo Qui cum ā
no reuoluto a loco ſuo transferri
deberet· ita pulcher et incorrup
tus inuentus eſt vt quaſi in tumu
lo vixiſſe putaret Et quod mira
bilius eſt· barba et capilli tempe
obitus ſui raſi mirum in modum
recreuiſſe videbantur·

¶ Hyſtoria eufroſine virginis
¶ Hyſtoria cxciiij.

Fuit vir quidam in alexādri
a paſucī9 nomine honorabil'
omnibus et cuſtodiens mandata
dei Hic accepit cōiugē dignā ge
nere ſuo et ipā ēat honeſtis mori
b9 plena· ſed ſteril' nō pariebat·
vir autē ei9 nimis fluctuans eo ꝙ
nō haberet cui oēs facultates ſu
as dimitteret· vt poſt obitū ſuū
bene et cōgruēt ſuā ſubſtāciā gu
bernaret· idigētib9 non ceſſabat
miſtrare die ac nocte· eccie adhe
rēs· ieiunijs et orationib9 orans et
petens a deo dari ſibi filiū Simili
ter et vxor eius doloribus afficie
batur maxime · videns virū ſuu3
fluctuantem nimium, multa3 ꝗ ip
ſa etiam pecuniam erogans pau
peribus· ꝗ orationibus poſcēs ad
impleri deſiderium ſuu3 ¶ Ma
ritus quoq3 eius circuiens quere
bat inuenire aliquem hominē dig
num deo qui poſſet precibus ſuis
effectu3 deſiderij huius perficere·
et ita ambulauit in monaſterio·
quia eiuſdem monaſterij paťma
gnus apud deum dicebatur Illic
q3 ingreſſus et multam pecuniam
offerens multam etiam fiduciam
ab abbate et ab vniuerſis fratri
bus conſecutus eſt ¶ Poſt mľ
tum vero tempus indicauit abba
ti cauſam deſiderij ſui· Qui cōpa
tiens poſtulauit a deo illi dari fru
ctu3 ventris· et amborum oratio
nes exaudiens dominus dedit ill'
vnam filiam· Videns autem paſu
tius abbatis conuerſationem nū
ꝗ̄ a monaſterio recedebat· Vnde
et cōiugē ſuā introduxit vt bene
diceretur ab abbate et a fratbus
Tollēs aūt infantulā a lacte et fa
cta ea ānorū ſeptē baptizauerunt
eā impoſito illi nomine eufroſina

Gaudebant autem ſuper illaꝫ pa
rentes eiꝰ quia erat accepta deo
et pulchra facie. Facta autem an
norum duodecim mater illius mi
grauit de hoc ſeculo Remanſit au
tem pater eius erudiens eam lit
teris ⁊ dictionibꝰ ceteraqꝫ ſapiē
tia huius mundi Puella vero tan
tam accepit diſciplinam vt mira
retur pater eius prudentiaꝫ Opi
nio autem eius peragrauit totaꝫ
ciuitatem taꝫ de ſapentia eius ꝗ
de doctrina · et quia erat pulchra
nimis ⁊ compoſita vultu et aīo
Multis autem exoptantibus ad
accipiendam eam filiꝭ ſuis ⁊ mul
tis decertantibus cum patre eius
peruenire ad finem non poterāt ·
ſed ipſe tantū dicebat Domini vo
luntas fiat Vnus autem exuperās
omnes in honore et diuitiꝭ accer
ſiuit patrem illius poſtulans ab
eo dare filiam ſuam filio ſuo ī ma
trimonium . Et concedente eo fi
unt conſuete ſponſalium arre .
Poſt multum vero temporis acci
piens paſuntius filiam ſuam duꝫ
eſſet annorum octodecim abijt in
monaſterium cum ea in quo con
ſueuerat ambulare . Multamqꝫ
pecuniam iterum largitus eſt ad
neceſſaria fratruꝫ . dixitqꝫ abbati
Fructum orationum tuarum ad
duxi tibi vt ores pro ea . quia iaꝫ
ad nuptias eam tradere volo . Iuſ
ſitqꝫ abbas introduci eam ī xeno
dochiuꝫ monaſterij · locutuſqꝫ eſt
cuꝫ ea . et benedicens exhortatus
eſt eaꝫ de caſtitate et paciētia dei
timoris . faciens autem ibi tres di
es aures cotidie ponebat ad pſal
mos · Et videns ſingulorum cōuer
ſationem et ſpiritiale propoſituꝫ
mirabatur eorum vitam dicens .
Beati ſunt viri iſti qui ī iſto ſecu
lo ſunt ſimles angel̄ et propter
hoc vitam eternam conſequent̄ .
Et cepit cor eius ſollicitum eſſe in
zelo timoris domini Poſt tres au
tem dies dixit paſuncius ad abba
tem · Veni pater vt ſalutet te an
cilla tua et ora pro ea quia ambu
lare volumus in ciuitatem · Cum
autem veniſſet abbas proiecit ſe
ad pedes ſuos dicens · Obſecro te
ora pro me vt lucretur deus ani
mam meam · Extenditqꝫ manum
ſuam et benedixit eis dicens · Deꝰ
qui cognoſcis hominē anteꝗ naſ
catur · tu huius ancille curam ha
bere digneris . vt mereatur habe
re porcionem et conſortium ī reg
no celorum Et commendantes ſe
ſemi abierunt in ciuitatem Pater
vero eiꝰ ſi aliquando inueniebat
monachum adducebat ad domuꝫ
ſuam petēs vt oraret pro ea Vna
autem die anniuerſario quo ordi
natꝰ eſt abbas monaſterij de quo
ſup̄ diximꝰ · miſit abbas vnū ex
fratribꝰ ad paſūtiū vt īuitaret eū
ad ſolēpnitatē abbatis Qui abiēs
ī domū eiꝰ rq̄ſiuit eū · Pueri autē
dixerūt . pceſſit Audiēs aūt euſro
ſina et aduocās illū fratrē cepit in
terrogare eū D c michi p caritate
dni frat̄ q̄nti fratres eſtis ī mona
ſterio? At ille dixit Treceti tres .
Dicit ei puella Qui voluerit venī
illuc ad cōuſatioēꝫ ſuſcipit illū ab
bas veſt̄? Rn̄dit ei Etiā cū magno
gaudio ſuſcipit illū maxie ꝓpt̄ vo
ce dni q̄ dicit . Qui venit ad me nō
eiciam foras . Dicit ei euſroſina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Omnes in veſtra eccleſia pſallitis
equalit̃ et ieiunatis? Dicit ei mo
nachus ille. Communiter quidez
pſallimus. ieiunia vero vnuſq̃ſq;
quomodo vult aut quantum va
let exercet. vt nõ fiat contumax
voluntatis conuerſatio. ſed pro
prio arbitrio et ſpontanea volun
tate. Omnem ſcrutans monacho
rũ religionem ait. volebaz abire
et peruenire ad huius ieñarrabilẽ
vitam. ſed timeo eſſe inobediens
patri meo. qui pro vana et cadu
ca huius ſeculi ſubſtãtia cupit me
tradere viro. Dicit ei monachus.
Soror non permittas vt polluat
homo corpus tuum et tradas ta
lem pulchritudinez pati obprobri
uz. ſed deſponſa te criſto qui tibi
poteſt pro iſtis omnib9 tranſito
rijs dare regnum celorum et cum
angelis conſortium. Occulte au
tem exiens vade in monaſterium
mutato habitu ſeculari indutaq;
veſte monachali vt poſſis euadẽ.
Que cũ audiſſet placuit ei et dix
it ad eum. Et quis eſt qui me ha
bet tondere? Nolebat enim a lay
ca tonderi que non habet fidem.
Dicit ei monachus ille. Ecce pater
tuus veniet mecum ad monaſte
rium et faciet ibi tres dies aut q̃
tuor. Tu autem adduc vnum de
monachis et quo voles occurret
tibi cum magno gaudio. Hec et
hijs ſimilia illo dicẽte ad eufroſinã
venit paſũti9. et vidit monachuz
interrogauitq; dicens. Quid ad
nos faſtidiuim ſumpſiſti dñe. Dix
it ad euz Anniuerſarij dies eſt ab
batis monaſterij miſitq; pater vt
venias et accipias benedictionẽ.

Gauiſus autem paſuntius ingreſ
ſus eſt cum eo in nauiculam. abie
runtq; in monaſterium Cum au
tem eſſent ibi vocauit ipſa eufro
ſina vnum fideliſſimum famuluz
et dixit ei. Vade in monaſteriuz
thodoſij. et ingreſſus eccleſiaz
monachum quẽ ibi inueneris ad
duc tecum huc. Miſericordia aũt
domini ecce quidam monach9 ve
niebat de monaſterio vendẽs que
ſecum attulerat Et videns euz pu
er rogauit eum venire ad eufroſi
nam Qui cum veniſſet videns eũ
puella ſurgens ſalutauit eũ et dix
it. Ora p me pater. Et orans be
nedixit ei et ſedit. Dixit ei eufroſi
na Domine mi ego habeo patrẽ
xpianum poſſeſſorem ſubſtãtie mł
te nimis. habuitq; vxorez q̃ me
genuit. ipſa vero tranſiuit iã de
hac vita Vult autem pater me9
cum omnibus ſuis tradere me hu
ic ſeculo iniquo. et ego nolo inqui
nari in eo. Sed timeo patri meo ĩ
obediẽs eſſe et quid faciam neſcio
Totam enim noctem abſq; ſomp
no pertranſiui. poſtulans deuz vt
oſtẽderet miſere anime miſericor
diam ſuam. Et mane facto placu
it michi mittere in eccleſiaz. et ad
ducere vnuz fratrez. vt ab eo au
direm verbum dei et quid facere
debeam. Poſtulo autem te pater
p mercede anime tue. ſcio quia
miſſus es. doce me que dei ſũt Di
cit ei ille ſenior. Dominus dicit.
Si quis non abrenũciauerit patri
et matri fratribus et ſororibus et
filijs. inſuper et proprie anime nõ
poteſt me9 eſſe diſcipulus. Ego ti
bi pl9 hijs dicere nõ habeo Tamẽ

ſi potes ferre tēptamenta carnis
relinque omnia et fuge · Faculta
tes enim patris tui inueniēt mul
tos heredes · Sunt topchia · hyro
chomia · xenodochia · mōaſteria · ī
quibus ſunt vidue pupilli peregͥ
ni infirmi captiui · quibus ſi volu
erit pater tuus eas tradat · Tu ſo
la ne perdas animam tuam Dicit
ei puella · Confido in domino ⁊ o
rationibus tuis · quia laborare ha
beam pro anima mea auxiliante
domino · Dicit ei ſenex · Talia de
ſideria a firmitate nō decidant · ē
enim tempus penitentiam agere
Dicit ei eufroſina · Te fatigaui vt
impleas deſideriuꝫ meum · et fac
ta oratione benedicas michi ⁊ ab
ſcidas comā meam · Exurgens ſe
nex facta oratione abſcidit comaꝫ
capitis eius · ⁊ induit tunica ſce
matis · et orās pro ea dixit Domi
nꝰ qui liberauit ſanctos ſuos ipē
te cuſtodiat ab ōni malo · Et hec
dicens ſenex diſceſſit ab ea · ⁊ am
bulauit in viam ſuam gaudēs et
glorificans deum · Eufroſina autē
in ſemetipā dixit cogitans Si am
bulauero in mōaſterio puellaruꝫ
pater meus inquirens inueīet me
et violenter trahet me inde ꝓpter
ſponſum meū Proinde pergā ad
monaſterium viroꝝ vbi nullꝰ ſuſ
picetur me eſſe · Et hec dicens pro
iecit veſtē muliebreꝫ induitqꝫ vi
rilem · Et ſero facto exiuit de do
mo ſua accipiens ſecum ꝗngētos
ſolidos · et abſcondit ſe in quodā
loco per totam nocteꝫ · Mane aūt
facto venit pater eius in ciuitatē
Volente autē deo ſtatim in ecciaꝫ
ābulauit · Eufroſina vēo pueīt in

monaſterium illud vbi pater eiꝰ
erat nominatiſſimus et nunciauit
per oſtiarium abbati dicens Eunu
chus quidam de palatio veniens
ante oſtium ſtat cupiens loqui
tecū · Egreſſus autem abbas pro
iecit ſe in terram et facta oratiōe
ſederunt · Dicit ei ſenex · Quid eſt
ꝙ veniſti fili? Dicit ei eufroſina ·
Ego quidem in palacio fui eunu
chus et amaui ſemper conuerſati
onem monachorum · Ciuitas nrā
non valde amat huius conuerſati
ōis ſtudium · Notum autem fac
tum eſt michi de bona conuerſati
one vrā ⁊ cupio habitare vobiſcū
ſi placuerit vobis Habeo enim poſ
ſeſſiōes mltas · ſi dederit dominꝰ
requiem adduco eas huc · Dicit ei
ſenex ille · Bene veniſti fili · ecce
monaſterium ſi tibi placet habita
nobiſcum · Dixit iterum abbas ·
Quod eſt nomen tuum? Reſpon
dit ſmaragdus · Dicit ei ſenex Iu
uenis es nō ſolꝰ ſedere potes · opꝰ
eſt tibi hrē magiſtrū vt diſcās re
gulā et ↄuerſationē monachoruꝫ
Dicit abbati · Sicut iubes dn̄e mi
ſic facio · Et dedit quīgentos ſoli
dos ī manū abbatis dicēs · Accipe
pꝛ iterī iſtos et ſi video ꝙ poſſū
ſufferre adducā et illa reliq̄ Voca
uit āt abbas vnuꝫ frēm noīe aga
pitū viꝝ ſcm̄ et cōpaſſibilē ⁊ tradi
dit ī manū eiꝰ ſmaragdū dixitqꝫ
ei · Amodo hic erit filiꝰ tuꝰ et diſci
pulus Talem autem conſigna vt
exuperet magiſtrum Et flexis ge
nibus facta oratione conſignauit
eum · Et reſpondentibus omnibꝰ
amē · ſuſcepit euꝫ agapitus in cel
lā ſuam Et quia habebat vultum

decorum ſmaragdus dū veniebat
in eccleſiā ad deprecandum deū
multos dyabolus incitabat aduer
ſus decorem vultus illius per ma
las cogitatiões . ita vt ōnes mo
leſti eſſent abbati . ꝙ talē pulchri
tudinem introduxiſſet in monaſ
terium Hec autē audiens abbas
vocauit ſmaragdum et dixit ei . Fi
li pulchra eſt facies tua ſit ruina
infirmis fratribus . Volo autem
vt ſedeas ſolus in cella tua et ibi
pſallere et mādurare . neqꝫ egreſ
ſurum te alicubi inde Et precepit
agapito vt prepararet cellam ſo
litariam et in ea degeret ſmarag
dus . fecit ergo agapitus omnia q̄
ſibi a patre mōaſterij fuerant im
perata . et ītroduxit ſmaragdum
in cellam ſolitariam . et erat ibi o
rationibus vacans . ieiunijſqꝫ ⁊ vi
gilijs nocte ac die operā agebat
ac ſeruiens domino in ſimplicita
te cordis ita vt miraretur predic
tus frater qui eū ſuſceperat . et
omnibus fratribus retulit eiꝰ cō
ſtantiā . et omnes collaudabant
deū qui in infirmitate talia opa
tur . Paſuncius autem pater eiꝰ
cum reuerſus eſſet domi feſtinus
ingreſſus eſt cubiculum in quo fili
a eius manere cōſueuerat . Et nō
inuenta triſtis merensqꝫ effectꝰ
cepit pquirere anxios ſeruos et
ancillas quid de eufroſina actum
eſſet . Pueris autem dicentibus q̄
a nocte vidimus eam . mane vero
nō comparuit . et putauimus ꝙ
pater illius qui eam deſponſaue
rat venerit et tulerit eam . Miſit
ergo ſeruos ſuos ad domum illiꝰ
et non inuenerunt eam . Audiens
autem ſponſus illius et pater ſuꝰ
cōtriſtati ſunt valde . et venien
tes ad paſuntiū inuenerunt illū
vehementer afflictum iacentem ī
terra et dixerunt ei . Forſitan ali
quis ſeduxit eam ⁊ fugit cum illa
Statimqꝫ ſerui eius cum equis p
totam alexandriam et egiptū inſ
ſi ſunt . Erant autē et naues ibi .
intrantesqꝫ in eas requirebant .
et per vim ſcrutantes monaſteri
a puellarum . heremum quoqꝫ et
ſpeluncas domosqꝫ amicorū et vi
cinorū . et nuſq̄ reptā tāq̄ mor
tuam lugebant eam Socer nurū
ſponſus ſponſam flebat . pater fi
liam lugebat dicens . Heu heu fili
a dulciſſima . heu me lumen oculo
rum meorū conſolatio vite mee
Quis meā ſpē fraudauit? Quis
pulchritudinē filie mee violauit?
Quis putas lupus agnam meā
diſſipauit? Quale pelagꝰ captiuā
duxit illam imperialem faciem?
Terra terra ne celes ſāguinē meū
donec videam quid eufroſine filie
mee acciderit . Hec et hijs ſimilia
paſuntio pſequente eleuauerunt
omnes qui aderant vocem et fle
bāt . ita vt omnis ciuitas lamen
taretur eam . Non ſufferens autē
paſuntius nec inueniens conſola
tionem perrexit ad memoratū ſe
nē de quo ſupra diximꝰ . et proci
dens ad pedes eius dixit . Peto te
pater ne ceſſes orare vt iueniatur
labor orationum tuarum . Neſcio
enī quid acciderit filie mee . Au
diēs aūt venerabilꝭ ſenex ɔtriſtatus
eſt valde . iuſſitqꝫ venire ad ſe om
nes frēs ⁊ dixit eis Oñdite carita
tē frēs ⁊ poſtuleꝰ a dño vt dignet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

nobis oſtenderet quid factum ſit
de filia amici noſtri paſuncij Et ie
iunantibus eis et orantibus in to
ta ebdomada michil eis reuelatū
eſt de eufroſina ſicut ſolebat quā
do aliunde rogabant deum· Ora
tio eufroſine eniꝫ erat ad dominū
die ac nocte ne manifeſtā eam fa
ceret in vita ſua ·Cum auteꝫ nec
ſeni nec alicui fratrum reuelatū
eſſet cepit cōſolari eum dicēs·No
li deficere fili a diſciplina dn̄i · qa
dominus quos diligit corripit· et
hoc ſcias quia ſine voluntate dei
nec vnus paſſer cadit ī terram ·
q̄ntomagis filie tue abſq3 illi9 nu
tu michil proueīt Scio enim quia
bonam ptē ſibi elegit· ꝓpterea mi
chil de ea reuelatuꝫ ē nobis Si enī
in mala qd abſit opera incidiſſet
nūq̄ꝫ deſpexiſſet de9 tantū laborē
fratꝝ ·Habeo fiduciā in domino
qꝫ ī hac vita oſtendet eā tibi de9
Audiens autem hec paſunti9 rece
pit ꝯſolationē gratias agens deo
et orans ꝛ quotidie bonis operib9
et elemoſinis intentus erat· ¶
Poſt aliquot vero dies viſitauit
monaſterium cōmendās ſe orōni
bus fratrū· Vna autem die ad ab
batē veniens proiecit ſe ad pedes
eius dicens. Ora pro me pr̄ qꝫ nō
poſſū ferre dolorē filie mee · ſꝫ ma
gis ac magis de die ī diem renoua
tur et creſcit vuln9 meū et tribu
latur aīa mea· Videns autē ſenex
eū nimis afflictum· dixit ad eum
Vis colloquiū habē cum vno fra
tre ſpūali qui venit de palatio the
odoſij? Ignorabat aūt qꝫ eēt filia
eius Dixit ei paſunti9 Volo· Et vo
cauit abbas agapituꝫ dixitq3 ei ꝛ

Tolle paſuntium ꝛ introduc eum
ī cellā ſmaragdi Et itrodixit eū
in cellā ei9 michil ei innoteſcens·
Cū aūt vidiſſet patrē ſuū ſubito
q3 ꝯgnouiſſet eū tota lacrimis re
pleta ē· Paſūti9 aūt ſperabat eſſe
ex cōpūctiōe· Nō enī cognouit eā
Quia ſpēs vult9 ei9 pre nimia ab
ſtinētia vigilijſq3 ꝛ lacrimis emar
cuerat ·De cucullla aūt operuit ca
put ſuū ne aliquo modo agnoſcēt
eam Facta autem oratione ſederūt
Cepit autem loqui ei de futura be
atitudine ꝛ gloria ſempiterna· qꝫ
ꝑ elemoſinam et caſtā cōuerſatio
nem per humilitatem et caritateꝫ
ad eā quis poſſit ꝑtingē· et de cō
temptu ſeculi · nec diligendos eē
filios pluſq̄ꝫ deū ·nec patrē ſuper
eū qui oīm extitit factor·apoſtoli
cā quoq3 ſcripturā iterp̄tans qm̄
tribulatio patiētiā opat̄· patiētia
ꝓbationē Vidēs aūt patrē ſuū in
graui merore cōpatiebat̄ ei· Sed
timēs ne agnoſceret̄ et impedimē
tum ei faceret volēs cōſolari eum
dixit ei Crede michi qꝫ nō deſpicit
te de9 et ſi ī pditiōe aīe ſue eēt fili
a tua maīfeſtaret eā tibi vt nō il
luc retenta iferret ſibi ꝛ tibi luctū
ppetuū ·Sꝫ crede ī dn̄ū qꝫ bonū ſibi
cōſiliū elegit ſicꝫ iā dixi ſm̄ vocē e
uāgelij q̄ dr̄ Qui diligit patrē aut
matrē pl9q̄ꝫ me nō ē me dign9· ꝛ
ſi q̄s nō renūciauerit oīb9 q̄ poſſi
det nō pt̄ me9 eē diſcipul9 Potēs
eſt autem deus et in hoc ſeculo eā
tibi manifeſtare ·Et ego q̄ꝫuis in
dignus et meorum conſcius ma
lorum ſepi9 deprecatus ſū dn̄m ·
vt dignet̄ tibi tribuere ſufferentiā
et lōganimitateꝫ· ꝛ quod expedit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

implеat tam de te q̄ de filia tua.
Pro hoc frequenter videre te vo
lui et colloqui tecū. vt aliquam
conſolationem per me humilē for
ſitan inueires. Vt autem nō cog
noſceretur per multa colloq̄a dix
it ad paſuncium. Vade domine
mi. Et dum recedere vellet paſun
cius anima eius cōpatiebatur ei.
facies eni placebat ſed repleba
tur lacrimis. Pre nimio autem ie
iunio et diuturna maceracōe ſan
guinem vomebat. multum ergo
confortatus pater eius in ammo
nitione eius diſceſſit ab ea. Et ve
niēs ad abbatē dixit Edificata ē a
nima mea ab iſto fratre et ita ſuz
let9 effect9 ī grā dei et cōſolatione
eius tanq̄ ſi inueniſſem filiaz me
am. Cōmendansq̄ ſe orationib9
abbatis et omniuz fratrum reuer
ſus eſt in domum ſuam magnifi
cans deum. Complens autem eu
froſina in cella ſolitaria trigīta oc
to annos incidit in infirmitatem
qua et mortua eſt. Quadam vēo
die ſecundum conſuetudinem ve
nit paſuncius ad viſitandum mo
naſterium. Et poſt orationem et
ſalutationem fratrum dixit ſeni.
Si iubes pater permitte me ſma
ragdum videre. quia valde deſide
rat eum anima mea. vocatoq̄ a
gapito precepit ei deduci paſunci
um ad viſitandum ſmaragdum
Introiens autem in cellam vbi
eger iacebat cepit oſculari eum
lacrimans et dicens. Heu me vbi
ſunt promiſſiōes tue vbi v̄ba dul
cia quibus michi futuram et vidē
dam oculis meis filiam promitte
bas? Ecce non ſolum illam non
videbo ſed et tu per quem conſola
tionem modicam habebam dereli
quis me Heu michi q̄s iā cōſolabi
tur ſenectutem meam. Ad quem
ibo? Triginta et octo āni ſūt q̄ p
didi filiaz meaz. nichil michi actū
eſt q̄ die noctuq̄ orabam pro ea
et ſimilem illius nō inueni. Quid
ſperem amodo? Vbi conſolatiōez
inueniam? Iam deſcendam lugēs
in infernum Videns eum ſmarag
dus vehementer plorantem et nul
lam conſolationem recipientē ait
ad eum. Quid turbaris et temetip
ſum interficis. Nūquid inualida ē
man9 domini. aut deo quicq̄ eſt
difficile? Iam pone finem triſticie
Recordare quō iacob patriarche
manifeſtauerit deus ioſeph quem
quaſi mortuum lugebat. Sed obſe
cro vt p tres nō me deſeras dies
neq̄ derelinquas. Hesitās aūt pa
ſuti9 intra ſemetipm̄ dicebat For
ſitā aliq̄d de9 ei reuelauit de me.
Tertio die dicit ad ſmaragdum.
Expectaui ſicut me rogaſti dn̄e mi
frat. et nō diſceſſi alicubi p cōtinu
os tres dies Cognoſcēs autē ſma
ragdus qui et eufroſina quia iſta
bat dies dormitiōis eius vocauit
patrem ſuum et dicit ei. Quia de
us omnipotēs bene diſpoſuit me
am miſeriaz. et adimpleuit deſide
rium meuz. et ad finem viriliter
perduxit. non mea virtute ſed ei9
adiutorio qui me cuſtodiuit ab ī
ſidijs inimici. peracto curſu ſuper
eſt michi corōa iuſticie Nolo ergo
iam te eſſe ſollicituz pro filia tua
eufroſina. Ego enim ſum illa mi
ſera. et tu es pater meus paſun
ti9. Ecce iā vidiſti me et ſatiſfactū

eſt tibi. ſed nemo hoc ſciat. et non
permittas ab aliquo corpus meū
nudari et lauari ſed p temetipſū
hoc facias. Et quia promiſi abba
ti habere me multas poſſeſſiones.
et ſi potuiſſem ſuſtinere et perdu
rare ī loco iſto adducere huc. im
ple ergo quod promiſi quia vene
rabilis eſt locus iſte et ora pro me
Hec dicens tradidit ſpiritum Dū
audiſſet paſuntius talia verba et
vidiſſet quia obdormiuit commo
ta ſūt omnia viſcera eꝰ. cecid itq̄
in terram et factus eſt velut mor
tuus. Accurrens autem agapitꝰ
et vidit quia defunctus eſt ſinara
gdus. et paſuntiuꝫ iacentem ī ter
ra ſemiuiuū. iactauit aquam ī fa
ciem eius et eleuauit eum dicēs
ei. Quid habes domine mi? Ait
paſuntius Dimitte me vt hic mo
riar. vidi enī mirabilia hodie Sur
gens autem irruit in faciem eius
et multitudinem lacrimarum fun
deꝰ clamabat dicēs. Heu me filia
dulciſſima q̄re nō antea maīfeſtaſti
te michi. vt ego quoq̄ cōmorerer
tecū ſpōtanea volūtate? Ve mihi
quō latuiſti quō ꝑtranſiſti īſidias
adūſariorū et nequicias ſpūales
tenebrarum vite huius. et ītroi
ſti in vitam eternam. Hec audiēs
agapitus et cognoſcens tam mira
bilem rem ſtupefactus eſt. Et cur
rens nunciauit omnia abbati Ve
niens autem abbas cecidit ſuper
eā et eiulans dicebat Eufroſina
ſponſa xp̄i et filia ſanctorū ne ob
liuiſcaris conſeruorum tuorum et
huius monaſterij. ſed ora pro no
bis ad dominum iheſum chriſtū.
vt faciat nos viriliter certando
peruenire ad portuꝫ ſalutis. et por
cionem habere ſecum et cum ſanc
tis ſuis. Et iuſſit vt congregaren
tur ōnes fratres. vt honore debi
to ſanctum corpus illius ſepultu
re traderetur Dum autem omnes
adeſſent et vidiſſent tam ſtupendū
miraculum glorificabant deum q̄
etiam in femineo ſexu et fragili tā
ta miracula operatur. Quidā au
tem frater vnum habens oculum
oſculatus eſt vultum eius cum la
crimis. ſtatimq̄ vt eā tetigit ocu
lus eius reſtitutus eſt. Et viden
tes omnes fratres qui aderāt qđ
factuꝫ eſt benedixerunt deo. gra
tias agentes deo. cuius ſunt om
nia que bona ſunt. Multumq̄ cō
fortati et edificati ſepelierunt eaꝫ
in monumento patrum Pater ve
ro eius queq̄ hababuit ad eccleſi
am et ad xenodochia et ad mona
ſteria offerens conuerſatus eſt ī
eodeꝫ monaſterio. plurimaꝫ par
tem ſubſtantie ſue ibideꝫ offerēs.
in eadeꝫ cella demoratus eſt. in eo
dem quoq̄ pſycio dormiens ī quo
eufroſina. Vixit autem in ſancto
propoſito annos decem et migra
uit ad dominuꝫ. ſepultuſq̄ ē iux
ta filiam. Dies autem migratiōis
eorum ad dominum celebrantur
in eodem monaſterio vſq̄ in pre
ſentem dieꝫ. glorificantes deum
patrem et filium eius iheſuꝫ xp̄m
vna cum ſancto ſpiritu in ſēpiter
na ſecula. A. M. E. N.

Vita ſancte genouefe virgi
nis. Hyſtoria. cxcv.

Anno marciani ſexto ge
noueſa virgo pariſienſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

multa ſãctitate ꝑ gallias claru
it. Hanc beatus germanus cũ ſã
cto lupo ad britaniam pergẽs · ad
nemothodorenſẽ prochiã orandi
gratia declinãs · inter populum ſi
bi obuiantem inſpiritu intuitus
eſt Et requiſito nomine eius ⁊ pa
rentibus · predicens etiam mltos
per eam premia eterna percepturos · queſiuit ab ea vtrum vellet
xpõ conſecrari et intacta perma
nere · Que reſpondit ſe deſideraꝛe
quod ſciſcitabatur adipiſci In cu
ius memoriam dedit ei ſanctꝰ nũ
mum ereum · vt transforatum col
lo ſuo ſuſpenderet habentem ſig
nuꝫ crucis · et ne auri vel argenti
vel margaritarum ornamẽtis col
lum ſuum vel digitos ornaret am
monuit · ne celeſti ornamento pro
eis priuaretur · Tunc abijt itine
re quod ceperat · Et poſt aliquot
dies cum mater eius ad eccleſiam
iret · preceperat eam domi rema
nere · Illa vero clamabat ei cuꝫ la
crimis · ego fidẽ quã beato germa
no pollicita ſũ xpõ me ↄſolãte ſua
bo et eccie limina frequẽtabo Ido
irata mr̃ dãs ei alapã · ſtatim orba
ta ẽ lumine ꝑ nouẽ mẽſes Tandẽ
recordata teſtimonij qd̃ dixerat
pontifex de filia iuſſit ei afferre a
quam de puteo · Que pergens fle
uit ſuper marginem putei · quia
propter eam mater lumen amiſe
rat · Deinde impleto vaſculo · fac
to ſigno crucis ſuper aquam ma
tri obtulit · Quam illa cum fide ⁊
veneratione manibus in celuꝫ ex
tenſis ſuſcepit · ⁊ ex ea fomentãs
ſibi oculos bis et ter lumen re
cepit · ¶ Cũ aũt btã genouefa
cũ duabꝰ puellis iulico epõ ad cõ
ſecrandũ offerretur · et hoc iuxta
numeꝝ annorum etatis eps̃ diui
nitus comperiens genouefã õi
bus ſublimiorem ait · Illam que
poſt tergũ ſequitꝛ anteponite · qꝛ
celitus iam hec ſanctificacõnẽ ac
cepta eſt ¶ Parẽtibus autem de
functis hec pariſius vrbem intra
uit · ⁊ per tempꝰ aliquod ita ob
ſeſſa eſt paraliſi · vt corpus eiꝰ iã
triduo exanime ſolis paululũ ge
nis rubẽtibus cuſtodiretꝛ. Que cũ
denuo ſanaretꝛ profitebatur ſe in
ſpiritu ab angelo in requie iuſto
rum et in ſupplicio impioꝝ deduc
tam ¶ Cũqꝫ rex hunorum attila
galliam vaſtaretꝛ. pariſioꝝ ciues ꝑ
territi facultates ſuas in alias vr
bes tutiões deferre mitebãtꝛ · Quo
ꝝ matronas ſãcta cõuocans ſua
debat ieiuniis et orationibus ac
vigiliis inſiſtere . vt poſſent ſicut
iudith et heſter cladem euadere ·
Viros eciam eaꝝ hortabatur ne
bona ſua a pariſius auferrent · eo
ꝙ aliis vrbibus vaſtatis pariſius
xpõ ꝓtegẽte ſaluaretꝛ · ꝓptꝛ quod
inſurrexerũt in eam dicẽtes pſeu
doꝓphetam · Et tractãtibus illis
vt eã lapidarẽt aut gurgite mer
gerẽt · aduenit archidiaconꝰ ab ã
tiſiodoro · referens teſtiõnium bti
germaĩ de ipã · ꝙ ex vtẽo matris
electã fuiſſet a deo · Et ecce iquit eu
logias q̃s illi a ſcõ germano relic
tas exhibeo · Tunc ciues diſſipa
uerũt ↄſiliũ · Illa vẽo orõnibꝰ ſu
is pdcm̃ exercitũ ne pariſiꝰ circũda
ret abegit · A quĩtodecio vẽo an
no vſqꝫ ad q̃nq̃geſimũ eſca erat
ei panis ordeaceus et faba quam

poſt duas vel tres ebdomadas in
olla recōmiſcens edebat A die do
minico vſqꝫ ad quintam feriaꝫ ie
iunabat· et a quinta vſqꝫ in dieꝫ
dominicum· Vinuꝫ autem et qđ
cunqꝫ inebrians nūq̄ potauit.
Poſt annum quinquageſimū ſua
dentibus epiſcopis propter obe
dientiam piſcem et lac cum pane
ordeaceo edere cepit· ¶ Multa
autem veneratione katuliacenſeꝫ
vicum in quo beatus dyoniſius
paſſus eſt dilexit· cui etiam deuo
tio erat in honore illius baſilicam
conſtituere· Suadebat itaqꝫ p̄ſbi
teris vt facerent vnuſquiſqꝫ col
lationem ad hoc edificium Qui re
ſponderunt· Erunt forſitan pui
tati noſtre vires edificādi .ſed co
quende calcis copia deeſt· At illa
ſpiritu ſancto repleta vaticinans
ayt· Egredimini queſo ad ponteꝫ
ciuitatis· et que audieritis nunci
ate michi· Qui egreſſi ī platea ſta
bant attoniti· Et ecce duo cuſto
des porcorū ſermocinātes· Quo
rum vnus ad alterum ayt· Dum
ſuis veſtigiū ob partus vagantes
legerem· inueni furnū calcis mire
magnitudinis· Alter reſpondit.
Et ego inueni in ſilua ſub radice
arboris a vento euulſe furnuꝫ cal
cis· de quo nichil ſublatum credo
vnq̄ eſſe· Quod audientes p̄ſbi
teri· gratias agentes reuerſi ſūt
Audiens autem hec ſancta· lacri
mis pre gaudio ſinum impleuit·
Laceſſiuit itaqꝫ geneſium preſbi
terum· vt in honorē predicti mar
tiris baſilicam conſtrueret· Sic
qꝫ omnibus ciuibus auxilium cō
ferētibus illa implorante conſtru
cta eſt· In cuiꝰ opere collectis car
pentarijs cuꝫ potus deficeret· acci
piens ſancta cuppam ſeorſum ꝓ
ſtrata cum lacrimis orauit· Deinde
ſurgens facto ſigno crucis ſuper
vas· vſqꝫ ad ſummum poculo īple
tum eſt. Ex quo operarij vſqꝫ ad
conſummationem baſilice vberri
me potantes gratias egerunt
¶ Quadam nocte ſabbati circa
gallicantuꝫ egreſſa eſt ad baſilicā
ſancti dyoniſij· Cereus vero q̄ an
te ferebatur extinctus eſt· Quo
turbatis virginibus que cum ea e
rant pre horrore noctis cereum ſi
bi dari precepit· Quem vt tenuit
ſtatim illuminatus eſt· ¶ Simi
liter eodem tempore cum in eccle
ſia diu proſtrata in oratiōe ſurge
ret· cereus nondum igne conta
ctus diuino nutu accenſus eſt in
manu eius· De quo et plures īfir
mi paululuꝫ in fide auferentes ſa
nati ſunt· ¶ Quedam mulier
furata eſt calciamenta eius· Que
vt domum venit excecata eſt De
inde proſtrata ad pedes eius veni
aꝫ petens. ſignatis ab ea oculis vi
ſum recepit· ¶ Childericus eti
am francorum rex valde diligēs
eam· timēs ne vinctos quos iter
ime cogitabat ſancta eriperet·
igrediēs vrbē pariſioruꝫ portas
claudi precepit Qđ audiēs ſancta
ſtatī ad liberādas aīas perexit In
ē cuiꝰ manꝰ pp̄o porta ciuitatis ſe ſi
ne claue reſerauit· et ſic regē ſecu
ta ne victoꝝ capita amputarent
obtinuit· ¶ Fuit etiā eo tēpoꝛe
btūs ſymeō i colūpna. queꝫ nego
ciatores eūtes et redeūtes ferūt de
illa īterogaſſe. et eam veneratione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

profuſa ſalutaſſe· et ſe in oratioī
bus eius memorem eſſe popoſciſſe
¶ Pariſi9 etiā oblati ſūt ei ener
gumini·pro quibus in baſilica be
ati dyomiſy ipā orāte·vociferabāt
clamantes xpe iā eſſe quos ſibi in
ſolatio venire beata genoueſa p̄
rabatur·forſitā angelos vel mar
tires·Que ſurgēs et ſignans vnū
quēq; curauit a ſpiritu immūdo·
vt fetor grauiſſimus aſtantiu; na
res attingeret· ¶ A die etiam
epiphanie vſq; ad cenam dn̄i i cel
la recluſa. ſoli deo vacabat in ora
tionibus et vigiliis· ¶ Quada;
die adueniens puella religioſa ad
fores eius·magis curioſitate q̄ ſi
de permota·quid ſcā in cella ſua a
gebat ſcire volens·ſtatim lumen
amiſit· Quam facta cōſūmatiōe
quadrageſime egrediens oratiōe
et ſigno crucis illuminauit ¶
In eccia autē beati martini turo
nenſis cum ī angulo quodā oraēt
vnus de pſallentibus arreptus a
demonio ꝓprios artus lacerabat
Cūq; beata genoueſa ſpiritum im
mundum exire iuberet· et ille p
oculum ſe progredi minaretur·ī
pante illa fluxu ventris eiectus eſt
feda relinquēs veſtigia· ¶ In
territorio meldenſi cū ꝓpriā meſſē
meteret·valde turbati ſūt opera
rij ꝓpter imbrem imminentē·At
illa ingreſſa tētorium qd̄ ſine inter
miſſiōe facere cōſueuerat·cū lacri
mis ꝓſtēta orōne obtinuit·vt cū
ī circuitu oīm ſegetes pluuia riga
ret. nec meſſem nec ei9 meſſores
gutta aliqua cōtingeret. ¶ Vix
it aūt pl9 q̄ octogīta ānis·tanta
q; ſctitate pollebat·q etia; ꝓphie

ſpiritu plena ōnes quoq; morbos
ab hūanis corporibus expellebat·
Egentib9 panes integros dabat
adeo vt eius puelle ſepe parte; pa
nis quā in clibano poſuerant non
inuenirent Huius natale celebra
tur tertio nonas ianuarij·

¶ Paſſio ſācti policarpi epī et
martiris· ¶ Hyſtoria·cxcvi·

IN tempore illo ſub aureli
o vero et antonino filio ā
tonini imperatoris qui pi
us vocatus ē et fratre eorū lucio.
Policarp9 ſmirneorū epūs· maxi
mis pſecutionibus aſiam quatien
tibus·vitā martirio finiuit. Pro
cōſule em̄ in āphiteatro de ſāctis
martirib9 ꝓplis ſpectacula p̄bēre
cōclamāt oēs Tolle impios·Poli
carpus requiratur. Inſignis aute;
vir policarp9 primo quidē cū audi
ret vulg9 ī ſe acclamationib9 exci
tatū in nullo penitus mot9 ē ſed
māſit īpauidus Trāqll9 nāq; erāt
morib9 et ſeren9 aſpectu· Qui cū
in eade; ciuitate vellet interritus
pmanere, acq̄eſcēs tn̄ deprecanti
b9 ſe familiarib; ſuis ad agꝝ quen
dam ciuitati proximū ſeceſſit· at
q; cum paucis ibi die noctuq; ni
chil aliud q̄ in orationibus pma
net·pro pace eccleſiaru; que vbi
q; ſūt ſupplicans dn̄o·qd̄ ei facere
in omni vita ſua moris perpetui
fuit·Sed et in orationibus poſitus
ante triduum q̄ cōprehenderet
in viſione vidit p noctem ceruī
cal capitis ſui flāmis eſſe cōſūptū.
Cumq; euigilaſſet a ſōpno poſt vi
ſionem interpretatus eſt aſtātib;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

ſompnium ſuum· Dixitq́ʒ pro cer
to ob criſtum per igneʒ ſe vite ex
itum ſortiturum· Imminente igi
tur queſtione· rurſus fratrum ca
ritate compulſus migrauit in ali
um locum· Quo non multo poſt
inquiſitores eius ingreſſi· correp
tisq́ʒ duobus pueris ex hys alte
ro verberato per iudicium eius
ad policarpum perueniunt cū iā
declinaret dies· Et igreſſi ipſum
quidem compererunt in ſuperiori
bus quieſcentem· vnde cum poſ
ſit facilis ei tranſitus eſſe ad alte
ram domum noluit dicēs· volun
tas domini fiat· Quinymmo et
cum cōperiſſet adeſſe comprehen
ſores ſuos· ī occurſū eis progreſ
ſus· leto admodū ac placido vul
tu compellare viros cepit cum in
gentioris gratia ſermonis· ita vt
illi mirarentur et ſtuperent ꝙ tā
tum ſtudiū fuerit illiꝰ grauitatis
et honeſtatis in tam longeua eta
te· et tāte vite autoritate potiꝰ
perquiricā cōprehendi ſit iuſſus·
Sed ille michil moratus continuo
apponi menſaʒ hoſtibus quaſi hoſ
pitibus iubet. atq́ʒ eis epulas lar
gius miniſtrauit· horeq́ʒ vniꝰ ab
eis ſpacio orationis gratia impe
trato orabat Igitur tanta dei grā
a repletus eſt vt admirarentur
omnes qui aderāt· et ipī qui ad
comprehendendum eum venerāt
peniterent ꝙ tam honeſtū virū
ac deo dignum et ipſa etate vene
rabilem capere iuberentur ad pe
nam· poſtea vero ꝗ̄ finiuit oratio
nem memoriam faciens oīm quoſ
cumq́ʒ noſſe potuit maiorū mino
rum mediocriūq́ʒ nobilium et ig
nobilium et totius catholice eccle
ſie que per orbem terre eſt· inſtā
te iam hora progreditur· et aſio
ſedens ad ciuitatem ducebatur.
Cuʒ eſſet dies magni ſabbati per
genti ei occurrit prefectꝰ herodes
nomine et pr̄ eiꝰ niceta· Qui leuā
tes eum ſecum in vehiculo perſua
dere ſedulo conabantur dicentes·
Quid enim mali eſt dicere domi
num ceſarem et immolar̄e et de ce
tero viuere ſecurum? Hec ille pri
mo tacitus audiuit· Sed vbi per
ſiſtebāt ait ad eos· Quid multis
opus eſt· Facturus nō ſum quod
dicitis· At illi poſtea ꝗ̄ michil ſe ꝓ
feciſſe ſenſerunt indignatione cō
moti cum contumelia eum vehicu
lo deturbant· ita vt pedeʒ lederet
in preceps actus· ſed quaſi michil
fuiſſet iniurie perpeſſus tota ala
critate contentꝰ pergebat ad ſta
dium quo duci fuerat imperatꝰ·
Cum vero tumultus ingens ī ſta
dio ex īgreſſu eius fuiſſet exortꝰ
vox de celo dilapſa eſt· fortis eſto
policarpe et viriliẗ age· Sed auc
torem quidem vocis vidē potuit
nemo· auditꝰ tamē ad plurimos
veit· Interea animatus eſt ad fu
rorem tumultus ipſi videntes ꝗ̄a
policarpus introduceretur· Cūq́ʒ
eminꝰa proconſule interrogaret
ſi ipſe eſſet policarpꝰ ſe eſſe cōfite
tur· Ergo inquit habeto etatis
tue reuerentiaʒ· et parcens vltīe
ſenectuti tue iura fortunam ceſa
ris· gerens de prioribus penitudī
neʒ· et conclama etiam tu tolle ſa
crilegos· Tunc policarpus toruo
vultu ad populum qui ī ſtadio re
ſidebat aſpiciens eleuata ad celū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

dextera cuꝫ gemitu proclamauit
et dixit · Tolle ſacrilegos · Sed in
ſiſtente proconſule et dicente Ju
ra fortunam ceſaris et dic in xp̄o
cōuicia et dimitto te · Policarpꝰ
ad hec Octoginta inquit et ſex an
nos ſeruio ei et nichil me vnq̄ꝫ le
ſit · quomodo poſſum maledicere
et blaſphemare regem meuꝫ qui
ſalutem michi dedit ? Cumqꝫ rur
ſꝰ vehementius vrgeretur vt for
tunam ceſaris iuraret · Si hec iq̄t
per iactanciam queris vt ego for
tunam ceſaris iurem . cuꝫ omni li
bertate audi a me quia xp̄ianus
ſum · Si vero etiam rationem vis
xp̄iane religionis accipere ſtatue
diem et audi · Proconſul dixit ·
Suade populo · Policarpus ait ·
Tibi quidem reſpondi . Docemuꝫ
enim principibus et ptātibꝰ hys
que a deo ſunt honorẽ deferre ·
eum ſcilicet qui religioni non ſit
cōtrarius · populo autem furenti
ſatiſfacere non eſt meum · Procō
ſul dixit · Beſtias habeo paratas
quibus ſubigeris niſi cito penitue
ris · At ille reſpondit · Adhibeant̄
Nobis enim immobilis ſtat ſentē
tia · nec poſſumus de bono ad ma
lum per penitudinem commutari
Melius enim erat ſi hy mutaren
tur ad bonum qui perſeuerant in
malis . Tunc proconſul . Igne te
inquit faciam conſumi ſi tibi beſ
tie contēpnende videntur · nec p̄
poſiti recipis penitudinem At ille
Ignem minaris inquit hunc qui
ad momentum incenditur et pau
lo poſt extinguitur · quia ignoras
futuri iudicy igneꝫ eternuꝫ · qui
ad perpetuas penas preparatus
eſt impiorum Sed quid moraris ?
Adhibe qd̄cumqꝫ volueris Hec et
multa alia hys ſimilia dicens poli
carpus confidentia ſimul et letici
a replebatur · ita vt alacritatem
vultus eius · reſpōſionūqꝫ conſtā
tiam proconſul maximo ſtupore
miraretur · Miſſo igitur curione
ad populum iubetur voce maxia
proteſtari policarpum tertio con
feſſum xp̄ianuꝫ ſe eſſe · Quo audi
to vniuerſa multitudo tam genti
lium q̄ꝫ iudeorum ſmirnenſium ci
uitatis · cum ingenti furore accla
mabant · Hic eſt totiꝰ aſie doctor
et pater xp̄ianorum · noſtrorum
autem ſubuerſor deorum · Ipſe ē
qui multos docet ne immolēt ne
ve adorent deos · Et poſt hec v̄ba
acclamabant philippum numera
rium vt leonem policarpo dimit
teret · Qui reſpondit Nō ſibi lice
re · quia iam edicionis ſue munus
expleſſet · Tunc illi omnes parit̄
conclamarunt vt policarpus cō
bureretur · Oportebat enim viſi
onem eius quam de ardenti ceruí
cali vidit impleri · Que cum dicto
citius gererentur ipſis populis
ligna vł de balneis vł de publicis
quibuſqꝫ locis et ſarmenta cōgre
gantibus · precipue iudeis ardenti
us ad hec ex more feruentibꝰ · cuꝫ
ōni velocitate extructꝰ ē rogus ·
Tūc depoſitꝰ ē ſenior indumētis ac
zona reſoluta · calciamēta quoqꝫ
pedibus temptabat educere · que
numq̄ꝫ niſi a religioſis quibuſqꝫ fi
delibus et deuotione ſemetipſos ī
uicem preuenientibus reſolui cō
ſueuerant · ita etiam in omni reli
qua vita ſua venerabiliter pieqꝫ

ab omnibus colebatur. Vt ergo
expedita ſunt que ad ignem perti
nebant. cu; eu; vellēt rogo impo
nere etiā clauis cōfixū apt Simite
me qui enī dedit michi ignis ferre
ſupplicium dabit vt ſine clauoru;
affixione flāmas imobilit pferā
Tunc illi omiſſis clauis vinculis
vſi ſunt ſolis Quibus poſt tergū
manibus reuinctis velut electus
aries ⁊ ex maximo grege aſſump
tus acceptabile holocauſtū ōnipo
tenti oblatus eſt deo. Vas pces e
tiam in ipſa paſſione profundēs
Deꝰ dilecti et benedicti filij tui ihe
ſu chriſti pater. per quem tui ag
nitionē ſuſcepimus. deus angelo
rum et virtutum et vniuerſe cre
ature ac totius iuſtorum generis
qui omnes cora; te viuūt. bene
dico te. quia me in hanc die; atq;
in hanc horam perducere dignatꝰ
es. vt pticeps exiſterem martirū
et calicis xpī tui in reſurrectione
vite eterne anime ac ſpiritꝰ mei.
per icorruptionē ſpiritus mei. p
incorruptionem ſpiritus ſancti. i
quibus ſuſcipiar in conſpectu tu
o hodie tanq̄ ſacrificium pingue
et acceptabile. ſicut pparaſti et
preſignaſti ita et feciſti Verus es
tu et ſine mendacio deus. propte
rea et in omnibus laudo te et be
nedico te et glorifico te per etnu;
dominum ⁊ pontificem ihesum cri
ſtum dilectum filiu; tuu;. p quē
et cum quo tibi ⁊ cum ſpiritu ſan
cto gloria et nunc ⁊ in futuro ſecu
lo Amen. Et cum amen inſonuiſſ;
oratiōe completa ſubiciunt ignē
homines ignis eterni. Cumq; flā
mā ingens reluxiſſent. vidimus
miracula omnes nos quibus deꝰ
ea videre cōceſſit. ex quibꝰ et q̄
pluimi a domio ad hoc ſeruati ſūt
vt ānunciarent ceteris que vide
rūt. Flāma etenī in modū camere
curuata ſpecie quaſi velu; nauis
vento ſinuatū ſup̄ corpꝰ martiris
ſtetit Nō corpꝰ i medio poſitū nō
erat vt caro ardens ſed tāq̄ ſi au
rū aut argētū in fornace cādeſtēt
Tūc preterea odorem naribꝰ hau
ſimꝰ tāq̄ thuris incenſi vel precio
ſiſſimi fragrātis vngenti. Ad vlti
mum videntes ſcelerum miniſtri
igne nō poſſe corpꝰ conſumi iuſſe
rūt propius accedere cōfectore;.
et corpꝰ cui ignis ceſſaret mucro
ne tranſfodere. Quo facto tā lar
gus profuſus eſt ſanguis vt reſ
tingueret rogum. populus aute;
miraculi ſtupore diſceſſit attoītꝰ
erga electum dei tam inſigni eius
fauore perſpecto. Sed ille emulꝰ
totius bōni ⁊ aduerſarius iuſtoꝝ
poſtq̄ vidit q̄ et per martirij glo
riam et per vitam egregiam vir
tutibꝰ coronatus eſt. et per mor
te; premia immortalitatis adep
tꝰ. ſatiſagere cepit vt reliquias
eius ad ſepulturam noſtris deſide
rantibus nemo concederet Inſti
gabatur ergo nicta herodis pat
frater autem dalce adire iudice;.
et petere ab eo ne humanodū con
cederet corpus. ne forte inquit re
linquentes illum qui crucifixus ē
xpiani hunc colere incipiant. iu
deis maxime iſta machinantibꝰ.
qui et noſtros intentis oculis ob
ſeruarunt ne eum a flāmis adhuc
ardentibus raperent. ignorantes
miſerrimi q̄ neq; xpm̄ aliquādo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

poſſumus derelinquere qui mortē
pro totius mūdi ſalute ſuſtinuit·
neq3 alium quemq̄ colere q̄ veꝝ
qui ſolus colendus ſit nouerim⁹
Martires ergo tanq̄ diſcipulos
domini diligimus et veremur qua
ſi integre fidem ſeruantes magiſ
tro et domino · quorum nos quo
q3 in fide et perſeuerācia caritatis
optamus eſſe participes· vbi autē
vidit centurio tam obſtinatam iu
deorum contentionem poſitum in
medio ipſorum corpus exuſſit Et
ita nos poſtmodum āduſta oſſa
precioſiſſimis gemmis cariora et
omni auro probabiliora per ignē
facta collegimus · ac ſicut conue
niebat ex more condidim⁹ Hacte
nus de beato policarpo· cu3 quo e
tiam duodecim a philadelphia ve
nientes apud ſmirnā martirio cō
ſummati ſunt·

Vita ſancte helene regine·
Hyſtoria·cxcvij.

Helena mater conſtanti
ni imperatoris · filia fu
it regis britanie clepe
lio nomine·legitur enim in croni
cis q᷑ cum conſtantius imperator
hyſpaniam ſibi ſubegerat filiam
regis britanie helenam nomine ſi
bi accepit in concubinam· de qua
genuit conſtantinum magnum·
quem poſt obitum ſuum galliaru3
imperatore3 reliquit· hec filio ſuo
regnante in iudea commorans iu
dayſauit·Sed poſtea ipſo a beato
ſilueſtro baptiſato cum multis iu
deis ad fidem chriſti conuerſa fu
it·Quam chriſtianam effectā con
ſtantinus iherosolimam miſit vt
crucem xp̄i diudum a iudeis occul
tatam inueſtigaret· et in loco in
uentionis eiuſdem eccleſiam fabri
caret·Helena ergo collectis iude
is non ſolum de ciuitate iheruſalē
ſed et de circumiacentibus locis
dixit·Eligite viros ex vobis ſapi
entiores valentes michi reſponde
re que interrogauero eos·At illi
viros mille ex omnibus electis ad
duxerunt ei·Quibus ait. Ex ver
bis prophetarum xp̄m filium dei
naſciturum nouiſtis et bene ſcitis
Oſtendite ergo michi lignum pre
cioſe crucis in quo xp̄c crucifixus
fuit · quo cōperto cum clauis per
iudam quendam ex ipſis in ipſo
caluarie loco eccleſiam conſtrux
it· faciens ī ea loculum argenteū
in quo crucem domini collocauit
Deinde artificem accerſiuit qui v
num clauum in galeam imperato
ris miſit· et ex alio ſalinares ī fre
no equi regis fecit quib⁹ in bello
vteretur· vt zacharie vaticinium
impleretur· et erit quod in freno
eſt ſemen deo omnipotenti· ¶
Eodem quoq3 tempore adriaticu3
mare magnis fluctibus intumuit
et vorago nauigantium fuit. qđ
regina vno clauo immiſſo vſq3 in
pn̄s compeſcuit·Preterea locum
in bethleem · vbi ſancta dei geni
trix xp̄m peperit memoriis mira
bilibus irradiauit·Deinde ſaluta
ris crucis partem ſecum conſtan
tinopolim detulit· qua3 ſingulis ā
nis in paraſcheue populo exhibe
ri precepit · Virgines etiam deo
ſacratas quas repperit ad prandi
um inuitauit · et ſe ſuccingēs et
miniſtrans famulam deputauit·

cibum appoſuit. poculum porrex
it. aquam manibus infudit. Sic
regina prudentiſſima ſua fecit vir
ginum merita. dum in eis dilexit
quod ipſa per itegritatē carnis
non obtinuit. Hys itaq; omnib9
rite conſummatis romam rediit
ad filium. qui cum liberis et ordie
conſulum proceſſit mris in occur
ſum. A qua accepta benedictionē
cepit eccleſias tam infra q̄ extra
muros edificare vrbis. regina cū
filio et prudentia in omnibus adiu
uāte. Fecit baſilicā beati iohānis
baptiſte que appellatur conſtanti
niana. Item baſilicam in palacio
ſuſſoriano que cognominatur ihe
ruſalem. vbi de ligno ſancte cru
cis poſuit. Item baſilicam lauica
nā inter duas lauros beato mar
cellino et petro martiribus. Bea
ta autem helena velut apes que ī
diuerſis floribus nectareum mell̄
fauum compont. diuerſas ſācto
rū martirū reliquias in theca cō
poſuit. in qua cultellum quo dn̄s
iheſus in cena vſus eſt condidit.
Illis enim ſuā regionem inſignē
voluit. ſed eā filius violenta ſup
plicatione detinuit ¶ Corpora
quoq; thebeorū martirum a max
imiano trucidata venerari iuſſit.
Eiſq; locis ſingulis eccleſias con
didit. quibus predia larga cōtra
didit. Vnde credimus eam bea
torum martirum meruiſſe cōſor
tium. nam ea que non pertulit in
corpore per compaſſionē ſua fecit
in mente ¶ Tandē tranſacto
octogeſimo etatis ſue anno. audi
uit vocem ſponſi ſui de celo dicētē
ſibi. Surge propera amica mea.
formoſa mea columba mea et veni.
Quam vocem vt audiuit deo gra
tias egit. dilectumq; filium ad ſe
vocatum celeſti benedictione adi
pleuit. ac de gubernanda repub
lica plurimum informauit. Cūq;
eſſent in ore eius benedictiones et
gratie. celum reſpexit. ihm̄ inuo
cans quem preſentem intellexit.
felicemq; reclinata in mortem cū
xpō perpetuam manſionem habi
tura. quintodecimo kalēdas ſep
tembris a ſeculo migrauit. Glo
rioſa itaq; regina et reparatrix
orbis et illuminatrix eccleſie ad p
henne tranſiuit imperium. in om
nium beatorum agminum recep
ta conſortium. Illa enim mundū
rexit. et florem mundi non dilex
it. tranſgredi potuit et tranſgreſ
ſa non fuit. Quā filius regia ho
norificentia in via lauicana in pre
dicta ſanctorū martirum marcel
lini et petri baſilica iter duas lau
ros ſepeliuit. ibi ei ſarcophagū
porphireticum mire magnitudis
et operoſe ſtructure fecit. ¶ Di
cit tamen ſanct9 ambroſius q̄ hec
helena prius ſtabularia fuerat. ſ;
propter eius pulchritudinem cō
ſtantius eam ſibi coniunxit. Bo
na ſtabularia fuit que tam diligē
ter domini preſepe queſiuit. Bo
na ſtabularia que illum ſtabulari
um cognouit q̄ vulnera curauit
a latronib9 vulnerati. Bona ſta
bularia que maluit ōnia velut ſter
cora arbitrari. vt xpm̄ lucrifacē
ret. Ideo illam xp̄s de ſtercore le
uauit et in ſuo ſecum regno perpe
tue regnaturam collocauit. ¶
Alij vero aſſerūt et in cronica ſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

tis autentica legitur ꝙ helena fuit
filia coelis regis britonum· quam
conſtantius in britaniam veniēs
cum eſſet patri vnica duxit in vx
orem· Vnde illa inſula poſt mortē
coelis deuenit ſibi· hoc etiam bri
tones atteſtantur Cuius meritis
et precibus apud deum obtinea
mus vt in celeſti ſion mereamur
videre deum qui viuit et regnat
in ſecula ſeculorum amen·

Passio ſancte appollonie virgi
nis·

TEmpore iuliani imperato
ris fuit vir quidam nobi
lis de vrbe romana de ge
nere ſenatoruꝫ nomine appolloni
us ·qui habuit vxoreꝫ nomine di
nam· genuitqꝫ ex vxore ſua filiaꝫ
nomen matris imponens eidem·
Eo tempore maxima fuit perſecu
tio criſtianorum ·Apparuit auteꝫ
appollonio angelus domini dicēs
eidem quatinus ad beatuꝫ policar
pum properaret cum filia· et ab
eodem ſanctuꝫ baptiſma ſuſciperꝫ
Quo facto policarpus filiaꝫ voca
uit appolloniam ex noīe patris ·
Apparuit autem dominus appolo
nio predicēs quō multa oporterꝫ
eum cum filia ſuſtinere pro fide·
Jllo ergo a iuliano imperatore ꝓ
fide perēpto· ſequenti die poſt mor
tem appollonij· iulianus ceſar iuſ
ſit beatam appolloniam ſibi preſē
tari Cui dixit· Quia nobil' es vt
tota parentela tua teſtatur· cogi
ta de morte peſſima parentum tu
orum· quomodo mater tua ſuffo
cata ſit a dyabolo· et pater tuus
decollatus eſt· vt et ne tu ſtulte

pereas ſicut illi· Audiens hec bea
ta appolonia dixit ceſari· Neſcis
quia ſcriptum eſt ·Siue viuimus
domino viuim⁹ ſiue morimur do
mino morimur Et vnicuiqꝫ reddi
tur premium ſecundum ſuum la
boreꝫ· ergo mater mea recepit p̄
mium a dyabolo cuius ſe obſequi
o mancipauerat ·quod eſt eternū
ſupplicium · pater meus feliciter
vixit· et in criſto conſtanter triū
phauit· ideo regnat cū illo in eter
no angelorum conſortio· Audiēs
imperator verborum affluentiā vi
densqꝫ virginis conſtantiaꝫ dixit
Elige tibi vnum e duobus· aut ſa
crifica dijs et bene tibi erit in do
mo noſtra · aut morte t̄piſſima
morieris ſicut parentes tui· et ō
nes diuitias tuas ſimul et patri
monium tuum diſſipabo· Appolo
nia reſpondit ·Diuitie iſte tranſi
torie ſunt· ſed ſunt diuitie que et̄
naliter perſeuerant in celis· quas
domin⁹ meus iheſus criſt⁹ habun
danter ſuis diſtribuit in eternū ·
Tūc iperator iuſſit eam virgis ce
di vt animum eius a domino ihe
ſu criſto reuocaret Jlla autem in
penis gratias egit deo Videns au
tem ceſar ꝙ animum ſuum muta
re nō poſſet iuſſit eaꝫ in eculeo ſu
ſpendi· et viuam decoriari· et de
carne eius particulas ſcindi Jpſa
vero in eculeo ſuſpenſa clamauit
ad dominuꝫ dicens Miſerere mei
domine et conforta me vt fortiter
certare valeam contra inimicū ·
Hijs dictis ſtatiꝫ angelus domini
venit cū īpetu magno et liberauit
eā· et fregit lignum in quo pende
bat· et m'ti pagani ceciderunt in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

terriam et mortui ſunt multiꝙ cre
diderũt in criſtũ Tunc iuſſit eam
ceſar in carcere poni vſꝙ i craſti
nũ · Altera die fecit eam ſibi pre
ſẽtari et dixit ei Crede appolonia i
deum meum iouem et ſacrifica·
Que rñdit · O miſer non debes di
cere deũ ſed demonẽ · cuius mini
ſter es · et cum eo eterna ſupplicia
poſſidebis · Audiens hec iperator
fur ore repletꝰ eam duci iuſſit in
ortum ferarũ · vt eam beſtie mor
ſu crudeli deuorarent Videſqꝫ hor
ribiles facies leonum ceterarũꝙ
beſtiarum timuit · ſignanſꝙ ſe ſi
gno ſancte crucis orabat ad dñm
dicens · Domine deꝰ qui liberaſti
danielem de lacu leonũ libera me
ne tradar hys beſtijs in rapinã
Et ecce mox beſtie ſeueritate et
crudelitate pꝰ poſita acceſſerũt ad
eã tanꝙ catuli manſueti ponẽtes
ſe circa eam Quod videns impera
tor acriori pulſatus furore iuſſit e
am ſibi preſentari ſine mora dicẽs
Abnega criſtum et adora deũ meũ
alioquin morte crudeliſſima mori
eris Que reſpõdit · Quãdiu vixe
ro in hac fragili vita lingua mea
et os meuꝫ nõ ceſſabũt pronũcia
re laudem et honorẽ oĩpotẽtis dei
Quo audito iuſſit duriſſimos ſti
pites parari · et in igne durare p̃
acutos · vt ſic dentes eiꝰ per tales
ſtipites lederẽtur · radiceſꝙ den
tiũ cum forcipe eruerentur radici
tus · In illa hora orauit beata ap
pollonia dicens · Dñe iheſu criſte p̃
cor te vt quicũꝙ diem paſſionis
mee deuote peregerint · ac acerbi
tatem huius doloris recordati fu
erint cum deuotione · dolorem den
tium aut capitis huiuſmodi nun
ꝙ ſentiant paſſiones · Audiens im
perator ꝙ a laude dei non ceſſareꝫ
iuſſit amputari linguaꝫ eius · ne
per linguam predicaret · Ipſa ve
ro in corde orauit vt preces eius
deus qui eſt omnium conditor ex
audiret · Et ecce angelus domini
cum magna luce apparuit et eaꝫ
nimia claritate circumfulſit dicẽs
Appolonia ſoror mea exaudita ẽ
oratio tua · et portauit ei litteraꝫ
aureis litteris ſcriptam que orati
ones ſuas fore exauditas a domi
no continebat · In illa hora quin
genti homines ad dominum con
uerſi ſunt propter miracula que
viderunt · Videns autem impera
tor ꝙ tot homines conuerſi ſunt
ad dominum · in iracũdia magna
arripuit gladium · et beatam ap
poloniaꝫ crudeliter manu propri
a perforauit · et ſic cũ palma mar
tirij migrauit ad dominum · Et ec
ce multitudo exercitus angelorũ
ducens illam ſanctaꝫ aĩam que vi
ſa eſt in columbe ſpecie a multis
criſtifidelibꝰ ad regna celorũ aſcẽ
diſſe. Sanctus policarpus corpus
beate virginis vna cum corpore
patris ſui ſepeliuit

Paſſio ſanctarum perpetue et felicitatis

Acta pſecutione criſtiano
rum ſub valeriano et ga
lieno comprehenſi ſunt ve
nerabiles ac iuuenes videlicet ſa
tirus et ſaturninꝰ duo fratres · re
uocatus necnõ felicitas ſoror eius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

et perpetuã que erat de nobili ge
nere que habebat patrem et ma
trem et duos fratres et filium ad
mamillam · annorum enim erat vi
ginti et duorum · apud affricam ĩ
ciuitate cuburbitanorum · Tunc
minuci⁹ proconſul dixit ad eos ·
Inuictiſſimi principes valerian⁹
et galienus iuſſerũt vt dñs ſacriſi
cetis · Satirus reſpondit · Hoc fa
cturi non ſumus · criſtiani enĩ ſu
mus · Proconſul iuſſit eos claudi
in carcerem · ſiquidez hora erat p̃
terita Orantibus vero eis ſine ceſ
ſatione cum eſſent multis diebus
in carcere demum minutius pcõ
ſul ſedẽs pro tribunali eos exhibe
ri precepit dixitq; ad eos. Sacri
ficate dñs · Sic enim iuſſerunt p
petui principes Satirus reſpõdit
Deo magis oportet ſacrificare q̃
ydolis · Proconſul dixit · Pro te
reſpondes an pro omnibus? Sati
rus dixit Pro omnibus · vna eſt
enim in omnibus nobis volũtas
Proconſul dixit ad ſaturninũ ac
reuocatum · et perpetuã ac felicita
tem · Vos quid dicitis? At illi re
ſponderunt Verum eſt · vnaz ge
rimus voluntatem Proconſul iuſ
ſit viros a mulieribus ſeparari · ac
ad ſatirum dixit Sacrifica dñs iu
uenis · et ne te meliorem q̃z prin
cipes iudices eſſe. Satirus reſpon
dit · Meliorẽ iudico eſſe apud pri
cipem verum pñtis et futuri ſeculi
ſi colluctando pati meruero Pro
conſul dixit · Suadeo tibi iuuenis
ſacrifica Satirus reſpondit · Hoc
ego non ſum facturus · Procõſul
ad ſaturninuz dixit · Sacrifica vel
tu iuuenis vt valeas viuere Satur

nin⁹ reſpõdit · Ego criſtianus
ſum et hoc non licet michi facere
Proconſul ad reuocatum dixit ·
Forte et tu ſequeris voluntatem
ipſorum · Reuocatus dixit. Eorũ
plane propter deuz ſequar deſide
ria Proconſul dixit · Sacrificate
ne vos interficiamini Reuocatus
dixit · Deũ oram⁹ vt hoc mẽamur
Proconſul eos remoueri fecit et
felicitatem et perpetuaz ſibi offer
ri iuſſit et ad felicitatẽ dixit Que
diceris? Reſpondit felicitas Pro
conſul dixit Viruz habes? Reſpõ
dit · Habeo quem nunc contẽpno
Proconſul dixit Parẽtes habes?
Felicitas reſpondit · Non habeo
Reuocatus vero eſt cõgerman⁹
meus · Veruntamen hys maiores
parentes habere non potero Pro
conſul dixit · Miſerere tui puella
et ſacrifica vt viuas maxime · q̃
te ĩfantem in vtero habere video
Felicitas reſpondit Ego criſtiana
ſum · ac omnia michi propter deũ
contempnere precepta ſunt Pro
conſul dixit · Conſule tibi · doleo
enim de te Felicitas reſpõdit Fac
quid vis · michi enim perſuadere
non poteris · Proconſul ad perpe
tuam dixit · Quid dicis perpetua
Sacrificas? Perpetua reſpondit ·
Criſtiana ſum et nominis mei ſe
quor auctoritatẽ vt ſim perpetua
Proconſul dixit Parẽtes habes?
Reſpondit Habeo Audientes ve
ro parentes eius pater et mater
fratres et maritus ſimul cum par
uulo eius qui erat ad lac venerũt
cum eſſent de genere nobili Et vi
dens eam pater eius ſtantem an
te proconſulis tribunal · cadens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

in faciem ſuam dixit ad eaȝ Filia
iaȝ non filia ſed domina miſerere
etatis mee patris tui· ſi tamē me
decor dici pater· miſerere ⁊ matris
tue que te ad talem florem etatis
perduxit· miſerere ⁊ fratrib9 tuis
et huic infelicissimo viro tuo· ꝺer
te vel paruulo huic qui poſt te vi
uere non poterit· Depone hanc co
gitationem· nemō enim noſtruȝ
ē qui poſt te viuere poterit· quia
hoc generi meo nunq̄ cōtigit Per
petua vero ſtabat imobilis et re
ſpiciens in celum dixit patri ſuo·
Pater noli vereri· Perpetuā eniȝ
filiam ſuam ſi non obſtiteris ppe
tuam filiam poſſidebis· Procōſul
dixit ad eam Moueant et excitēt
ad dolorem lacrime parentuȝ tuo
ruȝ· preterea voces paruuli tui
Perpetua reſpondit Moueāt me
lacrime eorum· ſi a conſpectu do
mini ⁊ a conſortio horū ſanctoꝝ·
cum quibus in viſione mea fructi
bus bonis ſum copulata. fuero a
liena inuenta Pater vero eius ia
cens infantem in collo eius ⁊ ip
ſe cum matre ⁊ viro tenentes ma
nus eius et flentes oſculabantur·
dicentes miſerere noſtri filia ⁊ ve
ni nobiſcum· At illa proiciens in
fantem eoſq̧ repellens dixit· Re
cedite a me operarij iniquitatis· q̄r
non noui vos· Non enim potero
maiores ⁊ meliores vos facere q̄
deum· qui me ad hanc gloriam vo
care dignatus eſt Videns vero p
conſul perſeuerātiam eoruȝ data
ſententia ſatiruȝ ſaturninuȝ et re
uocatum flagellis ceſos· perpetuā
et felicitatem exalapatas i carce
rem recipi precepit· vt in natali
ceſaris beſtijs mitterentur· Et
cum eſſent in carcere vidit viſio
nem perpetua· egiptium quēdam
horridum iacentem et voluēteȝ ſe
ſub pedibus eorum Retulitq̧ ſan
ctis fratribus et commatribus
ſuis· At illi intelligentes gratias
egerunt domino· qui proſtrato i
imico generis humani· eos laude
martirij dignos habuit Contriſta
tis vero eis de felicitate q̄ eſſet p̄
gnans in menſibus octo· ſtatue
runt pro ea ad dominum preces
fundere· Et duȝ orāt ſubito enixa
eſt puerpera· Quidam vero de cu
ſtodibus dixit· Quid factura es
cum veneris in amphiteatruȝ ad
ſpectaculum. que talib9 detinēis
tormentis? Felicitas reſpōdit Hic
ego crucior· ibi vero dominus pro
me patietur. Facto itaq̧ die na
talis ceſaris concurſus ingēs po
puli fiebat ad ſpectaculum eoruȝ
Producens vero procōſul ſāctos
eos ad amphitheatrum perduci
precepit. euntibus vero eis ſequē
batur et felicitas· que de ſangui
ne carnis ad ſanguinem ſalutis
ducebatur· ⁊ de obſtetrice ad gla
dium· et pro lauatiōe balnei p9
partum ſanguinis effuſione me
ruit lauari Acclamante vero tur
ba poſiti ſunt in medio amphitea
tri nudi. ligatis poſt tergum ma
nibus· ⁊ dimiſſis beſtijs diuerſis
ſatirus et perpetua a leonibus ſūt
deuorati Saturnin9 vero ab vrſis
erutus gladio eſt percuſſus· Re
uocatus vero ⁊ felicitas a leopar
dis glorioſum agoneȝ adimpleue
runt· ¶ Horum ergo famoſiſſimo
rum et beatiſſimorum ihū chriſti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

martirum ſanctiſſimi fratres qui paſſi ſunt ſub valeriano et galieno imperatoribus apud affricam in ciuitate cuburbitanorū ſub minutio proconſule die nouarum martiarum feliciter memorijs cōmunicantes· et actus eorum ad edificationem in eccleſia legētes· precamini dei miſericordiam . vt orationibus eorum et omnium ſāctorum noſtri miſereatur atqꝫ ꝑticipes eorū facere dignetur i gloriam et laudeꝫ nominis ſui quod eſt benedictum in ſecula ſeculorū amen

¶ De virgine quadaꝫ āthiochena

Virgo quadaꝫ anthiochie cuius hiſtoriam ambroſius libro ſecundo de virginibus recitat in hac verba· ¶ Anthiochie nuper quedam virgo fuit fugitans publicos viſus · ſed quo magis vitabat virorū oculos et aſpectus eo incendebat amplius impudicos Pulchritudo enīꝫ audita nec viſa plus deſiderabatᷣ duobus ſtimulis cupiditatū amoris ꝛ cognitiōis· dū ꝛ nichil occurrit quod minus placet· et pl⁹ putatur eſſe qꝺ placeat· quod nō iudex oculus explorat ſed animus amator exoptat· ¶ Itaqꝫ virgo ſancta ne diutius alerentur ꝑtiendi ſpe cupiditatis · integritatē pudoris profeſſa· ſic reſtrinxit improborum faces vt iam non amaretur ſed proderetur Ecce perſecutio · puella fuge neſcia· certe pauida ne incideret in inſidiatores pudoris aīm ad virtutem parauit · tam religioſa vt mortē non timeret · tam pudica vt mortem expectaret Venit coronē dies maxima ōnīuꝫ expectatio · producitur puella duplex ꝓfeſſa certamē · ꝛ caſtitatis et religionis · Sed vbi viderunt conſtantiam ꝓfeſſiōis et metuꝫ pudoris · paratā ad cruciatus erubeſcentē ad aſpect⁹ · excogitare ceperūt quēadmodū ſpe caſtitatis religionē ei tollerēt · vt cuꝫ id abſtuliſſent qꝺ erat ampli⁹ · etiā id eriperēt qꝺ reliquuꝫ erat · aut ſacrificare vͦginē · aut lupanari ꝓſtitui iuberēt Quō colūt deos ſuos qui ſic iudicant · aut quēadmodū ipſi viuunt q̄ ita iudicātur? Hic puella · non ꝙ de religiōe ambigeret · ſed ꝙ de pudore ſuo trepidaret ipſa ſecum inquit · Quid agim⁹? Hodie aut martir aut virgo Altera nobis inuidetur corona . Sed nec virginis nomē agnoſciē vbi virginitatis auctor negatᷣ Nā quēadmodū vͦgo ſi meretricē ꝫ colas · quēadmoduꝫ virgo ſi adulteros diligas · quēadmoduꝫ virgo ſi amorem petas · Tolerabili⁹ eſt mētem virginē q̄ꝫ carnē habere · Vtrūqꝫ bonū ē ſi liceat · ſi non liceat ſaltē nō hoīi caſte ſimus ſed deo Et raab meretrix fuit . ſed p⁹ q̄ꝫ deo credidit ſalutē iuenit Et iudich ſe vt adultero placeret ornauit · q̄ tamē quia hoc nō amore ſed religione faciebat · nemo eā adulterā iudicabat Vn̄ ſucceſſit exemplum Nā ſi illa q̄ ſe cōmiſit religioni et pudorē ſeruauit et patriaꝫ · fortaſſis et nos ſeruādo religiōeꝫ ſeruabim⁹ etiā caſtitatē · Quod ſi iudich pudicitiam religioni ꝑferre voluiſſꝫ ꝑdita patria etiā pudicitiā ꝑdidiſſꝫ Itaqꝫ talib⁹ īformata

exēplis ſimul aīo verba tenēs dm̄
quib⁹ ait · quicumq̄ ꝑdiderit aīa
mā ſuā ꝓpt̄ me inueniet eā · fleuit
et tacuit · ne eam vel loquētē ad
ulter audiret · nec pudoris elegit ī
iuriā ſed xp̄i recuſauit Claudite au
res virgines dei · Ducit̄ puella dei
ad lupanar · Sed aperite aures v̄
gines dei · virgo ꝓſtitui pt̄ adulte
rari nō poteſt · Vbicūq̄ virgo dei
eſt · tēplū dei eſt · nec lupanaria ī
famāt caſtitatē · ſed caſtitas etiā
loci abolet infamiam Ingēs petu
lantium cōcurſus ad fornicem · Di
ſcite martirum miracula ſancte v̄
gines · dediſcite locorū vocabula
Claudit̄ int⁹ colūba · ſtrepūt acci
pitres foris · Certant ſinguli qui
predam ꝑm⁹ inuadat At illa ma
nib⁹ in celū leuatis q̄ſi ad ad domū
orationis veniſſ; · non ad libidinis
diuerſoriu; · xriſte inq̄t domuiſti
v̄gini feros leones · potes domar̄
etiam hominū feras mentes Suſā
na ad ſuppliciu; genu flexit · et de
adulteris triūphauit · Aruit dex
tera q̄ templi tui dona violauit ·
Nūc ipſū tuū tēplū attrectatur ·
Ne patiaris inceſtu; ſacrilegiȷ · q̄
nō es paſſus furtū · Benedicat̄ et
nūc nom̄ tuū · vt q̄ ad adulteriu;
veni virgo diſcedā Vix compleue
rat oratione; · et ecce vir militari
ſpecie terribilis irrupit · Queād
modū virgo tremuit cui populus
ceſſit S; nō īmemor illa lectiōis ·
et daniel inquit ſuppliciū ſuſāne
ſpectatur⁹ aduenerat · ſed quam
plures dāpnauerant vnus abſol
uit · Habet et xp̄s milites ſuos q̄
etiam legiones habet Aut fortaſſe
ꝑcuſſor irr̄uit Ne verearis aīa · nā

talis ſol; martires facere · Cui mi
les Queſo ne paueas ſoror · frater
huc veni ſaluar̄ aīam nō ꝑdē · ſer
ua me vt ip̄a ſerueris Quaſi adul
ter īgreſſ⁹ ſi vis martir egrediar
veſtimēta mutem⁹ · tua veſtis me
verū milite; faciet mea te virgi
nē Induere clamidē q̄ occult; mē
bra v̄gis · ſeruet pudorē · ſume pil
leū q̄ tegat crines abſcōdat ora ·
ſolent erubeſcere q̄ lupanar intrā
uerūt · Sane cū egreſſa fueris ne
reſpicias retro nec verearē ne q̄d
pereat ſacrificio Ego ꝓ te hoſtia;
deo reddā · tu ꝓ me militē xp̄o Et
it̄ hec v̄ba clamidem exuit · ſuſpe
ctus tn̄ adhuc habit⁹ et pſecuto
ris et adulteri · virgo ceruicē cla
midē cepit miles offerre Quid plu
ra · Mutato hitu euolat puella de
laq̄o · et q̄d nulla vnq̄ viderūt ſecu
la egredit̄ de lupanari virgo · ſed
criſti At illi qui videbāt oculis et
nō videbant corde raptores ad a
gnā · lupi fremebāt ad p̄dā · Vn⁹
q̄ erat īmodeſtior itroiuit S; vbi
hauſit ocul' rei textū · q̄d hoc inq̄t
ē? Puella īgreſſa ē vir videtur At
etiā audieram et nō credideram q̄
aquā xp̄s in vinū cōuertit · iā mu
tare cepit et ſex⁹ · Recedamus hic
domū dum adhuc q̄d fuim⁹ ſum⁹
Nūq̄d et ip̄e mutat⁹ ſum · q̄ aliud
cerno q̄ꝫ video · Ad lupanar veni
cerno vadimoniu; et tn̄ mutatus
egrediar · Pudicus exibo qui ad
ulter intraui · Iudicio rei quia
debebatur tanto corona victori ·
dampnatus eſt pro virgine qui ꝓ
virgīe cōprehenſus ē · ita de lupa
nari non ſolū virgo ſed etiā mar
tires exierūt ¶ Fertur puella ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

locum ſupplicij concurriſſe · certaſ
ſe ābos de nece Cū ille diceret · ſuꝫ
iuſſus occidi · te abſoluit ſenten
tia q̄ me tenuit At illa clamauit
Non ego te vadē mortis elegi · ſed
predam pudoris optaui Si pudor
queritur manet ſexus · ſi ſanguis
expoſcitur fideiuſſorē non deſide
ro · habeo vnde diſſoluam ꝟm mē
lata eſt iſta ſententia que pro me
lata eſt · Moriar ergo innocēs ne
moriar nocens Nichil hic mediuꝫ
eſt · Hodie aut rea ero ſanguinis
tui aut martir mei Sufficiunt mē
bra morti que non ſufficiebant in
iurie · ego obprobrium declinaui
non martiriū tibi ceſſi · ꝙ ſi michi
preripis mortē non redemiſti me
ſed circumueniſti · Caue queſo eri
pere beneficium quod dediſti · dū
michi hanc ſententiam negas illā
reſtitues ſuperiorem · nā ſi hec me
ſentētia nō tenet ſupior tenebit ·
poſſum9 vterq; ſatiſfacē ſi me ſi me
prius patiaris occidi In te nō ha
bent aliaꝫ quam exerceāt penaꝫ ·
in virgine obnoxius pudor ē Ita
q; glorioſior eris ſi videāis de adul
tera martirē feciſſe · q̄ꝫ de martire
adulteraꝫ reddidiſſe Quid expecta
tis · Duo contenderunt · et ambo
vicerunt · nec diuiſa ē corona ſed
addita · ita ſancti martires inui
cem ſibi beneficia conferentes al
tera principium martirio dedit al
ter affectum ·

De ſancta walburga virgine ·

Walburga virgo ex anglia
ducens originem · fratres
habuit vterinos clariſſi
mos viros · ſcꝫ willibolaum · quē
ſanctus martir ⁊ pontifex boniſa
cius heyſtatenſeꝫ epm ordinauit ·
et wimibaldum qui in monaſte
rio vſq; ad finē vite religioſiſſie
degens · multos ipſe preuius ad
bene viuendum eſt exhortatus ·
walburga vero ſoror eorū cūctis
in ſe prebens ſcitatis et religioīs
exempluꝫ · prelata eſt monaſterio
virginum in loco qui dicitur hey
denhem Vbi quodam noctis tem
pore cum ſibi petenti lumen dene
gaſſet cuſtos eccleſie · ipſa patien
ter ferente · vbi poſt completoriū
cum ſororibus dormitorium adijt
ſubito lux immēſa ibidem reſplē
duit · ⁊ vſq; ad matutinas perma
nēs ſorores gaudio et āmiratiōe
repleuit · Sancta aūt walburga
de collato ſibi celit9 lucis benefici
o · cum deuotis lacrimis gratias e
git deo. ¶ Poſt obitum vero
fratris ſui williboldi epi cū eſſet
merore confecta · quodam veſpe
re monaſterium exijt · et ad do
mum cuiuſdam diuitis venit · cu
ius filia tam grauiter egrotabat
vt a parētibus eius funebria pa
rarentur. Cumq; predictus diues
eā queriam eēt inquireret · ⁊ audi
to ei9 noīe pro reuerētia ſcitatis
ipſi9 cum omni veneratione ſuſce
piſſet · ad filiam eius moribūdam
ſancta virgo acceſſit · et in oratio
ne pernoctans craſtino parenti
bus incolumem aſſignauit · Quo
viſo parētes miraculo · ei plura
xenia obtulerunt · que tñ nullate
n9 accipere acquieuit · ſed ad mo
naſteriū regreſſa quāto magis in
ſe diuinam comperta eſt vigere
clementiā · tanto ad artioris vite

cuſtodiam de die in diem extēde
bat ſeipſam Hys ergo et alys mi
raculis clara· cum virgo beatiſſia
deo cooperante mundū cum ſuis
concupiſcētijs exſuperaſſet· cun
ctis ſe ſequētibus ad omnem reli
gionē imitabilis facta ex hoc mū
do triumphans obyt· et eterne
felicitatis brauium in xp̄o ſuſcepit
Legitur autē ꝙ ipſa pro conſer
uanda caſtitatis mūditia adeo vi
rorum tactus in vita ſua ſemper
exhorruit· ꝙ etiam poſt mortem
cum quidam vir corpus eius con
tingerē· in teſtimonium priſtine
cuſtodie et puritatis concuti ſtatī
et tremere cepit· In eodem vero
monaſterio cui preerat cum ma
gna honorificentia eſt ſepulta· ¶
Poſt aliquod tempus cum otga
rius heiſtatenſis epiſcopus in eo
dem monaſterio fabricā nouam
erigeret· et homines ibi ſepulchꝝ
ſancte virginis ſine debita reuerē
tia conculcarent· eidem epiſcopo
per viſū ſancta walburga appaꝛu
it· et de irreuerentia erga ſuas rē
liquias increpauit· ſibiqꝫ predi
xit ꝙ tale indicium panderē· quo
epiſcopus negligenter ſe egiſſe ꝓ
baret Statimqꝫ in proximo eccīs
muris, ita ꝙ trabium compago
ſupponi deberē· aquilonaris pari
es cecidit et cunctis timorem incuſ
ſit· Epiſcopus autem viſionē re
cordatus fabricam inſtaurauit·
et poſtea per venerabiles viros
corpꝯ virginis extumulari fecit·
et cum omni reuerentia ad heiſta
tenſe cenobium deportari octauo
kalendas octobris· vbi et crebra
miracula per eam dn̄s operari di
gnatus eſt ¶ Quedam ancilla no
mine fritherada grauē infirmita
tē incurrens· inter alia incōmo
da incedere non valebat· ſed flebi
liter cum ſcabellis per terrā rep
tabat. Que cū ad ſepulchrum ſā
cte virginis ſuorum pedū ſanita
tem eſſet adepta· a dominis ſuis
in proprietate ſancte walburge
eſt data ad ſeruiendum in ſua ec
cleſia Sed abbatiſſa hoc rēnuens
pꝯ paucos dies ad dominos ſuos
eam remiſit· et ſtatim ancilla re
cidiuum priſtine infirmitatis in
currit· reducta itaqꝫ ad monaſteri
um iterato conualuit· ſed tamen
tanto appetitu gule inſatiabilis
grauabatur· vt ex magna ciborū
copia non ſatiari ſed refocillari
valeret Tunc conſilio cuiuſdam
ſanctimonialis portionem panis
benedicti a ſacerdote ſuſcepit· ſic
ꝗ appetitus ille in tantum decre
uit· vt fere per dimidium annum
nichil niſi parum caſei edere· et
parū lactis valeret potare Poſt
modum autem eidem in tantum
defecit corporalis nutrimenti deſi
derium· vt multo tempore ſine ci
bo et potu ſana viueret. et nichilo
minus laborem iniunctum cōple
ret· Quod ab epiſcopo loci et ab
alys fide dignis diligēter proba
tum eſt et compertum ¶ Cum au
tē relique ſancte walburge ad
locū qui dicitur nouu ꝫheim defer
rentur miri odoris fragantia om
nium commeantiū nares imple
uit· et puer quidam epilenticus
ſub feretro ſe incuruans ſanitatē
recepit· ¶ Quedam etiam deuo
ta abbatiſſa graui dolore podagre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

cruciata· in eodem loco ſanitatē
eſt aſſecuta· ¶ Quidam inſuper
pauper a natiuitate contract9·
et vt ad eccleſiam eius pergeret
a ſancta walburga in viſione am
monitus· ſanitatem membrorū
omnium eſt adeptus· ¶ Quidā
peregrinos libenter acceptans e
iſdem cibum miniſtrauit· Dormiē
te autem eo inſurgentes illi duo
peregrini innocentē nefandiſſie
peremerūt· Cumq3 alter eorū ca
dauer occiſi humeris ſuis impoſuiſ
ſet vt in abdito loco illud proie
ceret cepit a mortuo viuus arti9
conſtringi· ita vt nullo conami
ne ſe poſſet a cadauere ſeparare·
Cui de loco ad locū cum ſarcina
tali infeliciter diſcurrenti amicus
quidā occurrit· q̂ audita re geſ
ta arrepto gladio propter amici
ciam cepit temptare· ſi cadaueris
brachia que amicum conſtringe
bant poſſet abſcidere. Mox mirū
in modum idem quaſi tenaciſſimo
bitumine conglutinabatur ill' du
obus· Conpunctus tamen et bea
te walburge ſuffragia inuocans
ab eis ſolutus eſt· Qui eciam vo
to facto· ſancte walburge limīa
deuotiſſie viſitauit· homicida vo
predictus cadaueris captiuitate
detentus· cunctis ſe videntib9 mi
randum prebens ſpectaculum· ſe
pe ſācte walburge prōcinia temp
tabat adire· ſed iuſto dei iudicio
nunquam illius eccleſie confinia
valebat attingere· Hec itaq3 et
alia ſigna multa· in nouitate ſub
leuatiōis corpis ſancte walburge
ſunt facta· Et adhuc in diuerſis
per regnum francorum prouīcijs

que ei9 virginis reliquijs illuſtra
te ſunt plura cotidie excellētiora
et maiora ſigna et miracula ſiūt
meritis et precibus beate wal
burgis Preſtante domino noſtro
ihesu criſto qui cum patre et ſpiri
tu ſancto viuit et regnat in ſecu
la ſeculorum amen·

¶ Paſſio ſcōꝝ alexādri euēcij et
theodoli mrm ¶ Hiſtoria
cci·

RESidente aureliano cum
de ceteris interrogatio ſi
eret criſtiaīs· vocato ale
xādro papa imperator dixit· Pri
uſq̄ꝫ tormentis ſubiciaris dic mi
chi veritatē· et que ſit lex criſtia
norum· qui catholici· qui heretici·
qui etiam quos vos cathafrigas·
vocatis. qui neophiti· qui vero iu
dei· atq3 ceterarum ſuperſtitionū
noſſe volo defenſiones· Cum ad
hec alexander nullū daret regi ī
terroganti reſponſū Imperator
dixit Si interrogationibus meis
ſatis non feceris· ſcias te verberi
us attractandū Alexander dixit
Aureliane tirāne quid eſt ꝙ talia
temerario auſu perquiris? Scruta
tus es omnem mundum· et vni
uerſarum prouinciarum philoſo
phos in quibus error varius re
gnat quaſi magiſtros audiſti Nūc
ad ſacratiſſimos apices dei auda
cter accedis· quaſi tibi non ſuffici
ant ea· que a tergiuerſoribus didi
ciſti Erras ſi te putas non credē
do ſed diſcutiēdo a criſtianis homi
nibus erudiri Aurelianus impera
tor dixit· Artificioſa loquacitas

ſtiã eſt Non mihi ſeductiones va
nas et aſtucias ſed veritatem dic
Non enī ante iudicem quēcumq̄
ſed ante eū loqueris cuius potē
tiam totus expertus eſt mund⁹
Alexander dixit · Noli de potentia
tua gloriari · prope eſt enim vt de
ſinat poſſe qui in ſua potētia glo
riatur · Aurelianus imperator di
xit Ideo permitteris loqui miſer
rime quia per varia tormentorū
genera anima tua extorquenda ē
Alexander dixit Nichil nouum fa
cturus es · Quis enim innocens
manus euaſit tuas? Soli illi viuūt
qui negauerunt ſe eſſe ſeruos xp̄i
Ego autem quia ſcio me eius ſer
uum · et certus ſū nunq̄ me meū
dominum negaturum · neceſſe e
rit vt a te interficiar ſicut et om
nes conſerui mei · quibus ſuaue
fuit magis ſanguinem fundere q̄
bone ſeruitutis amittere liberta
tem · Aurelianus imperator dixit
Dixi iam idemq̄ iā repeto · ceſſēt
verba · quia verbera preſto ſunt
Alexander dixit Non ego timebo
verbera que tempore tranſeūt et
inter mortes finem ſuum tandem
inueniunt Sed illas penas timeo
que criſtum deum eſſe negantes
expectāt · Aurelianus imperator
dixit Doce ergo me que te interē
rogabo · vt cum michi ſecreta ve
ſtra manifeſtaueris ductus ratio
ne credam et ego deo tuo . Alexā
der dixit · Cum dyabolus tempta
ret dominum deū panes fieri ab
eo ex lapidibus perſuadebat · et
dicens angelorum manibus ferē
dum vt de pīnna templi ſe mitte
rē ſuggerebat · atq̄ oſtendens ei re
gna et potencias veſtras ſe ei do
naturū hec promittebat ſi ab eo
fuiſſet adoratus Cui et ille terga
vertens clamabat Non temptab
dominum deum tuum Quia ergo
noui te filium diaboli dico tibi nō
temptabis ſeruum dei Tunc aure
lianus iuſſit eum in eculeo ſuſpen
di . Cumq̄ ſuſpenſus alexander a
carnificib⁹ torqueretur, nulla pe
nitus vox ab eo emittebatur · ſed
tantum celo fixis oculis ſuum deū
animi vocibus exorabat · Tunc
aurelianus dixit Nega deum tuū
alexāder · quia ecce quod probas
non potes te eripere de manibus
meis Alexander dixit In tantum
falleris ſtulte · vt non intelligas
quia anima mea nec terrore con
cutitur, nec caro mea dolorib⁹ ſb
iugat · Hoc ergo michi quis pre
ſtat niſi ipſe quem non ero peni
tus negaturus? Aurelianus impe
rator dixit · Conſidera miſer quia
triginta annorum tibi prime iu
uentis eſt etas · Quid eſt vt lucē
amittere non timeas et non me
tuas ipſum amittere ſolem? Alex
ander dixit · Ego lucem veritatis
et ſolem iuſticie videre deſidero ·
et ideo iſtam lucem quam fugant
tenebre et iſtum ſolem cui finem
noctes faciunt amittere omnino
non curo · Hoc enim ſolū ſtudeo
vt impleatur in me voluntas dei
Tunc regina aureliani ipſius im
peratoris vxor nomine ſeueriana
prorumpens depoſita verecundia
in tortores aduenit et cepit dicere
Quid eſt q̄ auſus es virum ta
lem ac tantum iniuria tā graui
tormentis afficere? Cui aurelian⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

reſpondit. Nō erubeſcis auguſta
publicis aſpectibus te tradere. et
paſſim verba vana iactare. Seue
riana dixit Tu non conſideras qȝ
pro hoc auſu et ipſe mori poteris
et me viduam delinquere. Aure
lianus dixit Fortaſſe amicus tuus
eſt. Et contempnens eam prece
pit recipi ad ſecreta palacij Cum
qȝ moras feciſſet non paruas in e
culeo alexander iuſſit euȝ deponi.
et in carceris yma concludi. pre
cipiēs fieri fornacē. et ita p ēduū
ſuccendi vt quaſi maſſa ferri ip
ſa fornax candeſceret. Tunc iuſ
ſit applicari et euentium. cui et di
xit Quid profiteris? Euentius di
xit Epiſcopus ſum Aurelianus di
xit Cuius hereſis. Euentius dixit
Catholicus ſum Aurelianus vero
conſiderans pleniſſimam ſenectu
tem eius iniurijs attractare non
poſſe iuſſit eum carceri mancipa
ri. alexandrum vero ad fornacem
adduci. Tunc alexander aſpiciēs
fornacem ignis incendia nimia
iaculantem ingemuit. et aſpexit
ad celos. Quem aurelianus ge
mentem intelligens dixit. O ale
xander condolens iuuentuti tue
ego lacrimas fundo. Alexander
dixit. Lacrime tue malitia plene
ſunt. que ſeruum dei conturbare
non poſſunt. Sed ſi vis lacrimas
fundere plange teipſum. qȝ mors
tibi in competēti parata eſt. Tūc
aurelianus vehementer cōmotꝰ
iuſſit eum incenſe immitti forna
ci In qua dum mitteretur clama
uit dicens. Mecū eſt pater omni
potens creator celi et terre. et fi
lius eius vnigenitus ihēſus xp̄s
et ſpiritus ſanctus. Et hijs dcīs
cepit intactus in fornace poſitus
deo grās agere dicens Benedico
te q̄ michi peccatori ſeruo tuo miſi
ſti angeluȝ quem miſiſti ſanctis t̄
bus pueris in camino. Cumqȝ hec
et hijs ſimilia in dei laudibus dice
ret audiens euȝ aurelianus dixit
militibus ſuis. Attendamus quid
miſer poſitus in incendio fabulet̄.
eumqȝ ſuum applicuiſſet aſpectū
facies eius ſemiuſta ē reddita et
media pars clamidis eius exarſit
Multi etiam ex militibus eius ita
ſunt inflammati vt morerent̄ Cū
qȝ hec facta fuiſſent ita fornax al
gore peruaſa eſt. vt niue ipſa fri
gidior eſſet effecta. in qua alexan
der incolumis poſitꝰ deo gratias
referebat Tunc aurelianus iuſſit
eum inde protrahi et in alio furno
ardentiſſimo mitti Quod dum fie
ret quidaȝ iuuenculus in populo
ſtans fundebat lacrimas dicens.
O q̄ȝ bonum virum q̄m ſactum e
piſcopum q̄ȝ mirificū doctorem in
iuſte interficit imperator. Tūc ac
ceſſerūt auriculari ij impatoris et de
texerunt eum in omnibus ſermo
nibus vel quibus fletibꝰ loquebat̄
Tunc iratus rex iuſſit eum addu
ci Cui preſentato dixit Quis dice
ris Reſpōdit theodolꝰ Aurelianꝰ
dixit Cuius generis. Reſpondit
xpianꝰ ſū Aurelianꝰ dixit Miſer
homo tu es qui diſpoſitionem me
ā vt reprehenſibilē culpas Theo
dolꝰ dixit Quid enim mali fecit
alexander vt hijs eum penis affici
as. Aurelianus dixit. Tu petas.
et tu p magicas tuas artes eua
das incendiū. Et hijs dictis iuſſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

eum in eodem furno iactari Tunc
exclamauit ad alexādruꝫ dicens·
Adiuua me precibus tuis quia e
go peccator ſum et ignem ſuffer
re non poſſum·ne forte dum non
preualeo tormentum ignis negeꝫ
dominum meum· Tunc alexan
der ait ad eum·Sta et viriliter a
ge·inicia tua neceſſe eſt turbētur
et doleant·Cum enim viderit te
dominus fortiter tolerantem·⁊
dicenteꝫ intra te plane quia pro
nomine eius nulluꝫ timebo tormē
tum· tunc mittetur ad te angelꝰ
domini· et ſeparat a te omnem ti
morem hominis et omnem a te do
lorem exterget·Cumqꝫ oraret a
lexander pro eo domini auxiliuꝫ·
apparuit ei angelus domini qui ⁊
dixit· Theodole crede quoniam
parata eſt tibi corona miſericordie
dei· et non tibi inſultabunt icre
duli· Deus enim tuus verax eſt ⁊
omnia que ſanctis ſuis ꝓmiſit ad
implet· Audiens autem loquētē
eum cum theodolo ſceleratiſſimꝰ
imperator iuſſit iterum aliuꝫ fur
num dei martiribus preparari·in
quem priuſqꝫ migrarent inter
rogauit alexander theodolum di
cens Quid geris deſiderii· euade
re et domui tue ac parentibꝰ tu
is reddi incolumis·aut mecum ꝑ
gere ad dominum? Cui theodolꝰ
dixit Memor ſum cum euangelia
legerentur dominuꝫ ihesum criſtū
dixiſſe· Qui diligit parentes plꝰ
qꝫ me non eſt me dignus· Ego e
nim iam te non deſero· Ita enim
profecerunt in me orationes tue
vt corpus meum ſentiat nec dolo
rem·Primum quideꝫ ſicut dixiſti

inter inicia vehementer cruciamē
ta ſuſtinui·ſed ex ea hora qua orā
te te merui videre angelum et ti
mor a me oīs ⁊ cruciatus aufugit
Cui alexander dixit Eſto ergo ſe
curus et intrepidus· et inſulta ti
ranno eterna morte multando·
Cumqꝫ inde fuiſſent eiecti atqꝫ in
alio furno nondum incenſo trāſie
cti·cōtinuo cepit ignis ita circū
dare furnum vt ſimul cum ipſo
furno miniſtri incenderentur Tūc
alexander ait ad miniſtros ipſos
Quid vultis aurū probatum ite
rum ignibꝰ examinare? Nunquid
nouum ignem habetis ſupponere
queꝫ experti iam non ſumꝰ? Ver
bera tormēta cathenas et ignem
veſtrum ita vltra contempſimꝰ·
vt inter ipſa poſiti de veſtra fati
gatione doleremus Ceſſate ergo
a labore·qr anteqꝫ ignes nouos
ſupponatis ambo ex iſto ſeculo ꝓ
perabimꝰ ad criſtū Et hijs dictis
expādit manus alexāder· ⁊ ait
Rex reguꝫ et verꝰ opator altiſſie
deꝰ qui regnas in celis·recipe mi
lites tuos quibus victoriam tribu
iſti Cumqꝫ hec dixiſſet in ipſo pū
cto ambo pariter ad deum migra
uerunt· Igitur nunciantes mini
ſtri aureliano quid fuiſſet dictum
et factum perrexit inſultare de ſū
ctis· Quod cum fieret ſubito vir
ga ignita ferrea ante pedes eius
apparuit· ⁊ audiuit voceꝫ dicentē
ſibi Aureliane accipe brauium me
ritorum tuorum· cū quo in iferno
inferiori ſcias te eſſe deponenduꝫ
Hec vox ab omnibꝰ audiebatur·
quis autem eſſet qui ita loquere
tur penitus a nullo poterat ītuerī

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Tunc aurelianus computabat
iſtam vocem magicis artibus fieri
et inſultabat defunctis· Juſſit ita
q3 adduci et ſenem euentium ⁊ di
xit ei Quid tu decrepite? Vbi ſũt
magice artes veſtre Ecce iſti qui
iuuenes erant in idignatiõe mea
mortui ſunt Tu quid facturus es
cum iratus tibi fuero ſi non ſacrifi
caueris dñs meis? Euentius dixit
ei· Corpus meum a ſenectute fati
gatum eſt · Sed anima mea in iu
uentute criſti perdurat· Juuenis
ſum in timore dei· ⁊ in confeſſione
ihesu criſti perdurans cu3 iſtis fra
tribus meis ad palmam hui9 ago
nis attingo · Tunc aurelianus i
ratus iuſſit eum in medio eorum
corporum applicari vt ibi poſitus
cremaretur· Cumq3 fuiſſet furnũ
ingreſſ9 priuſq3 ignis poneretur
orãs inter eos mox emiſit ſpiritũ
Tunc aurelianus iratus cepit et
ipſi mortuo iſultare Et ſubito vox
a deo de celis aduenit veluti ſon9
tonitrui dicens . Aureliane ſcele
ſtiſſime imperator iſtis quibus in
ſultas celi aperti ſunt vt illuc aſcẽ
dant· tibi aũt tartarus apertus ẽ
atq3 ignis inextinguibilis tibi cũ
dyabolo et angelis eius cuius fu
mus aſcendet die ac nocte in ſe
cula ſeculorum preparatus eſt vt
illuc deſcendas · ¶ Hijs dictis ex
pauit aurelianus ⁊ factus eſt co
lor eius quaſi buxe9 · tremor quo
q3 eum frigoris infiniti corripuit
ita vt inter manus ad palacium
duceretur · Tunc vniuerſi clama
bant dicentes· Magnus eſt deus
alexandri et euentij qui ſic opera
tus eſt pro cultoribus ſuis Vana
ſunt ydola et vana ſunt ſacrificia
que impenduntur ioui minerue
et iunoni vaniſſime · Vbi eſt her
cules fortiſſimus? Deſcendat et ſi
valet imperatorem cotidie ſacrifi
cia ſibi expendentem liberet · Su
ſcepit eum itaq3 vxor ſua febriu3
et frigorum varietate vexatum
improperans ei et dicens Ego ve
recundia feminei ſexus ſepoſita
veluti plebeia ad te feſtinãter ad
ueni vt te a dei cultoribus tollẽs·
ſed tu pro nichilo me r̃ſpuens ip
ſe tibi iſtam perniciem generaſti
Cumq3 fuiſſet exemptus dies nõ
potuit neq3 cibum ſumere nec po
tu3· ſed nec ſompnum oculi eius
capere poterant· Dicebat autem
vxori ſue · Grauiſſime viſiones
ſunt ante oculos meos · Video in
ter horas turbam circumuallanti
um me Nunq̃3 ante oculos meos
apparuit tantus exercitus qui ad
me venientes minantur interitũ·
null9 inter eos qui nõ horribilis ·
qui non immitis· qui non dentib9
frendens in quinquagenos cubi
tos vadit · Altitudo eorum ſimilis
eſt draconibus qui et dicunt mi
chi Parata eſt tibi abiſſus ⁊ vora
go ignis Obſecro te domina vxor
ora pro me deum tuum Puto enĩ
q3 deus michi criſtianorum proptẽ
duos illos iuuenes iraſcatur · Se
ueriana vero vxor eius dixit Mul
tum auſus fuiſti perpere agere au
reliane Cucurri ad te clamãs· de
us criſtianorum magnus eſt et
multum potens · ⁊ tu penitus me
audire voluiſti · Ecce ipſe morie
ris et me viduã derelinquas Tũc
aurelian9 exclamabat ac dicebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

O nox peſſima in qua rigores mē
contrahunt et calores īcendunt.
in qua viſiones male tortoribus q̄
runt Vbi eſt exercitus me⁹? Vbi
ē imperiū? Sicut corrigia foco po
ſita ita contrahor. et ſicut neru⁹
in cithara ita extendor. Fugit a
me virtus fugit a me imperiū. fu
git a me regnum. et nec vox pul
lorum ad conſolationem meā au
ditur. puto iſtam noctem ām cō
prehenderunt. et tenebre eius fi
nem non habebunt. Tunc cōuo
cans ad ſe cubicularium ſuū iuſſit
vt accenderentur cerei per totum
palaciū. ac dicebat eis qui in pſē
ti erant Excitate exercitum. dici
te vt ſint parati Conſiderate argē
tum aurum et veſtes. ne forte iſti
qui ad me veniunt vniuerſa diri
piant. Quod ſi mortuus fuero cū
cta aut in mari aut ī flumine imit
tite ne ali⁹ labores meos auferat
Et conuerſus ad vxorem ſuam di
xit Roga deum tuum vt me viue
re faciat. et per omnes ciuitates
magnam faciam tibi auream ſta
tuam fieri Omnes enī prouincie
ſubiecte ſūt michi per totam ter
ram orientis. et per totam terrā
meridiani ⁊ occidentis oēs michi
ſbiecte ſūt. Et ecce miſer fact⁹ ſū
ſic pulex in lecto iacēs mortis hu
ius timore perterreor. ⁊ intolera
bilis frigoris et ardoris varietate
confringor. Cui reſpondens ſeue
riana dixit. Statuam ego nec q̄ſi
ui nec quero ſed te viuere cupiēs
orare non ceſſo. Sed deus meus i
deo me audire contempnit. quia
tu eius ſanctos fideliſſimos occi
diſti. hucq; adicitur ꝙ me ad do
mum dei mei ſemper ire ꝓhibuiſti
Cui cum hec et hijs ſimilia vxor di
ceret ille confectus cruciatibus
varijs expirauit. Quo mortuō
congregatus eſt omnis populus
criſtianus. ita vt eccleſijs patefa
ctis publice omnes ſine timore per
totam romam criſtum verum de
um eſſe in conſpectu gentium pre
dicarent. cui eſt gloria et imperiū
in ſecula ſeculorum amen

Explicit legenda aurea cū multis
alijs pulcherrimis et p̄egrinis hy
ſtorijs ⁊ legēdis ſanctoꝝ vnde cū
q; collectis. diligēti ſtudio et gra
ui labore correcta Impreſſa et cō
pleta in inſigni ciuitate dauētriē
ſi p Richardum paffraed de colo
nia natū ciuē dauētrienſē Anno
domini milleſimo quadringēteſi 1479
mo ſeptuageſimonono Vnde de⁹
ſit benedictus in ſecula ſeculorum
A. M. E. N.

Gerardus

Augustinus.

Christianus iustitiæ, bonitatis, integritatis, patientiæ, castitatis, humanitatis, innocentiæ & pietatis est nomen. Et tu illud quomodo defendis tibi & vindicas? cui de tam plurimis rebus nec pauca subsistunt? Christianus ille est, qui non ~~[illegible]~~ nomine tantum, sed opere est.

Jacop tollenare g[illegible] e libro
Jan tabernae g [illegible] e libro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Incipit tabula omnium nomina sanctorum et sanctarum quorum quarumque passiones sunt legende in hoc passionali quod historia lumbardica nuncupatur continet. Inseruntur etiam eciam sanctorum nominibus quorum legende continentur in lombardica historia non continentur licet tamen opus eas amplectitur.

De tempore renovationis

Adventus domini — ij
Andreas — v
Nycolaus — ix
Lucia — xij
Thomas apostolus — xiiij
Nativitas domini nostri Ihesu Christi — xvij
Anastasia — xx
Stephanus prothomartir — xxi
Johannes ewangelista — xxiij
Innocentes — xxvj
Thomas cantuariensis — xxviij
Silvester papa — xxix
Circumcisio domini — xxxij
Epiphania domini — xxxvj
Paulus primus heremita — xxxix
Hilarius pictaviensis episcopus — xlj
Macharius abbas — xlij
Felix in pincis — xlij
Marcellus — xliij
Anthonius — xliij
Fabianus — xlvj
Sebastianus — xlvj
Agnes virgo — xlviij
Vincentius martir — lij
Basilius episcopus — liij
Johannes elemosinarius — lv
Conversio sancti pauli — lviij
Paula vidua — lix
Julianus cenomanensis episcopus — lxi
Julianus martir — lxi
Julianus frater beati Julij — lxij
Julianus qui utrumque parentem occidit — lxij
Julianus apostata — lxiij

De tempore deviationis

Septuagesima — lxiiij
Sexagesima — lxiiij
Quinquagesima — lxv
Quadragesima — lxvj
Jeiunia quatuor temporum — lxvj
Ignatius episcopus — lxvij
Purificatio marie virginis — lxviij
Blasius martir — lxviij
Agatha virgo — lxxv
Amandus — lxxvj
Valentinus martir — lxxvij
Juliana virgo — lxxvij
Cathedra sancti petri — lxxviij
Mathias apostolus — lxxx
Gregorius papa — lxxxij
Longinus miles — lxxxviij
Benedictus abbas — lxxxviij
Patricius — xcj
Annunciatio dominica — xciij
Passio domini — xcvj

De tempore reconciliationis

Resurrectio domini — Cj
Maria egipciaca — Cv
Ambrosius — Cvj
Georgius — Cix
Marcus ewangelista — Cxij
Marcellinus papa — Cxiij
Vitalis — Cxiiij
Petrus martir — Cxiiij
Philippus apostolus — Cxv
Jacobus apostolus — Cxvj
Inventio sancte crucis — Cxix
Johannes ante portam latinam — Cxxij
Letania maior et minor — Cxxij
Ascensio domini — Cxxiiij
Penthecostes — Cxxvij
Gordianus — Cxxxj

Nereus et achilleus — C xxxi
Pancracius — C xxxij

Incipit pars estiualis de proprio sanctorum

Urbanus, Petronilla, Petri et marcellini — C xxxiij
Primus et felicianus, Barnabas apostolus — C xxxiiij
Viti, Quirini — C xxxvj
Marina — C xxxvij
Geruasius et prothasius — C xxxviij
Natiuitas Johannis baptiste — C xxxix
Johannes et paulus martires — C xlij
Leo papa — C xliij
Petrus apostolus — C xliiij
Paulus apostolus — C xlix
Septem fratres, Theodora — C lv
Margareta — C lvij
Alexius — C lviij
Praxedis, Maria magdalena — C lx
Appollinaris — C lxiiij
Cristina virgo — C lxvi
Jacobus apostolus maior — C lxvij
Cristoforus martir — C lxix
Septem dormientes — C lxxi
Nazarius et celsus — C lxxiij
Felix papa, Simplicius faustinus et beatrix, Martha hospita — C lxxiiij
Abdon et sennes, Germanus — C lxxvj
Ludgerus episcopus — C lxxviij
Eusebius — C lxxix
Septem machabei fratres, Petrus ad vincula — C lxxx
Stephanus papa, Inuentio sancti stephani prothomartiris — C lxxxiij
Dominicus confessor — C lxxxv
Sixtus papa et martir — C xcij
Donatus — C xciij
Ciriacus martir, Laurentius leuita — C xciiij
Ypolitus martir — CC
Assumptio gloriose virginis — CC j
Bernardus abbas — CC vij
Timotheus, Symphorianus — CC xi
Bartholomeus apostolus — CC xij
Augustinus episcopus — CC xv
Decollatio sancti Johannis baptiste — CC xvij
Felix et adauctus, Lupus archiepiscopus — CC xxv
Mamertinus, Egidius abbas — CC xxvj
Natiuitas gloriose virginis marie — CC xxvij
Adrianus martir — CC xxxij
Gorgonius martir, Prothi iacincti et aliorum — CC xxxiiij
Exaltatio sancte crucis — CC xxxviij
Cornelius papa, Ciprianus, Eufemia — CC xl
Lambertus episcopus — CC xlj
Matheus apostolus — CC xliij
Mauricius — CC xliiij
Justina virgo — CC xlvij
Cosmas et damianus — CC xlviij
Firminus episcopus, Michael archangelus — CC l
Jheronimus presbyter — CC lv
Remigius confessor — CC lix
Leodegarius pontifex, Franciscus confessor — CC lxij
Pelagia penitens — CC lxvij
[illegible], Dionisius ariopagita — CC lxx
Calixtus papa — CC lxxij
Leonardus confessor — CC lxxiiij
Lucas euangelista — CC lxxvj
Crisantus et daria — CC lxxix
Undecim milia virginum — CC lxxxi
Symon et iudas apostoli — CC lxxxiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Eustachius cum sociis suis — CC lxxxv
Festivitas omnium sanctorum — CC lxxxviij
Commendacio defunctorum — CC xcij
Quatuor coronati — CC xcvj
Martinus episcopus — CC xcvij
Brictius — CCC j
Cecilia virgo — CCC j
Clemens papa — CCC iiij
Crisogonus martir — CCC vj
Katherina virgo — CCC vj
Iacobus martir intercisus — CCC ix
Dedicacio ecclesie — CCC xj

Iste legende que hic sequuntur non habentur in hystoria lombardica sed sumpte sunt ex aliis libris

Barbara virgo — CCC xvij
Concepcio virginis marie — CCC xviij
Iudocus confessor — CCC xx
Romanus martir — CCC xxij
Dominus martir — CCC xxij
Prisca virgo — CCC xxiiij
Brigida virgo — CCC xxiiij
Dorothea virgo — CCC xxv
Gertrudis virgo — CCC xxvj
Quirinus martir — CCC xxix
Erasmus episcopus — CCC xxx
Decem milia martires — CCC xxxi
Maternus episcopus — CCC xxxij
Iohannes et sociis eius — CCC xxxiij
Duo ewaldi martires — CCC xxxv
Gereon cum sociis suis — CCC xxxvj
Crispinus et crispinianus — CCC xxxvij
Remigius episcopus — CCC xxxvij
Lambertus archiepiscopus — CCC xxxix
Maximinus episcopus — CCC xl
Thomas de aquino — CCC xl
Elysabeth electa — CCC xlij
Odulphus confessor — CCC xlvij
Cecilia virgo — CCC l

Oswaldus rex — CCC l
Wolfgangus episcopus — CCC l
Eligius episcopus — CCC lij
Eufrosina virgo — CCC liij
Genovefa virgo — CCC lvij
Policarpus episcopus — CCC lviij
Helena virgo — CCC lx
Appollonia virgo — CCC lxj
Petrus et felicitas — CCC lxij
De virgine antiochena — CCC lxiij
Walburga virgo — CCC lxiiij
Alexander cum aliis — CCC lxv
Anna mater marie queritur in nativitate marie virginis — CC xxviij
Iherusalem civitatis destructio Requiratur in legenda Iacobi minoris C xvj
Iudas proditor Requiratur in legenda sancti mathie lxxx

Thimotheus martir
2 Secundus martir
3 Quirinus episcopus et confessor
4 Hubertus episcopus et confessor
5 Gregorius spoletanus martir
6 Affra puella et martir
7 Columba virgo
8 Panthaleon martir
9 Ulricus martir
10 Quintinus martir
11 Theodorus martir
12 Kilianus cum sociis suis
13 Felix et nabor martires
Willibrordus episcopus traiectensis 14
15 Lebuinus episcopus
16 Translacio lebuini
17 Margareta dicta pelagius
18 Damianus martir
19 Pastor abbas
20 Arsenius abbas
21 Pelagius papa
Tuto confessor

Hystorie omnium istorum Requirantur in fine libri quoniam subiunctim consequuntur et non habentur in principali volumine etc.

De sancto thimotheo mr̃

Rome celebratur natale sancti thimothei qui ab anthiochia roma veniens sub melchiade papa a silue stro pbro qui postea epus vrbis effectus est susceptus in hospicio quod facere per tempus etiam ipse pontifex formidabat. Siluester vero non solum hospicio eum recepit sed etiam tiranni timore abiecto tota vita qui doctrina eius gaudebat. Qui per unum annum et menses tres docens christi veritatem cum multi per eum populi gentes fuissent digni martirio [illegible] a ypolito [illegible] et traditus tiranno vrbis precepto [illegible] plagas et carceris longa custodia maceratus cum sacrificare noluisset ydolis. Iste bonus athleta dei [illegible] est cum [illegible] decollatus. Cuius corpus siluester nocte ad domum suam tulit ibique sanctum melchiadem episcopum vocauit qui cum omnibus presbiteris et diaconibus per totam noctem in laudibus permanens eius martirium dedicauit.

De nomine secundi martiris

Secundus quasi se cedens i. sub hostem mortis se exponens. Vel secundus quasi secundans i. mundans [illegible]. Vel secundus qui secundum [illegible] dicitur [illegible] quia [illegible] [illegible] et [illegible] ad se [illegible] [illegible] Vel secundus [illegible] [illegible] Dicitur enim sicut [illegible] [illegible] prima [illegible] lamentum [illegible] martirium. Iste autem martir passus non solum [illegible] per primam sed est persecundus.

De sancto secundo mr̃

Secundus strenuus miles sed christi athleta egregius et martir domini gloriosus in ciuitate astensi martirio coronatus est cuius gloriosa presentia eandem ciuitatem illustrat et quem velut singularem patronum letatur habere. Hic a beato calocero qui a saprio preside in carcere astensi [illegible] tenebatur fide christi edoctus est. Cum ergo beatus marcianus in terdonensi ciuitate decollari deberet [illegible] in carcere saprius illuc [illegible] vellet ut cum foret [illegible]. Secundus autem cum eo tanquam socius [illegible] martiris [illegible] [illegible]. Cum ergo extra ciuitatem astensem fuissent columba super secundi caput descendit et [illegible] eius [illegible]. Cum dixit saprius vide secunde quomodo dii nostri te amant ut etiam aues celestes ad te visitandum transmittant. Cum autem ad tanagrum flumen peruenissent vidit secundus angelum domini super aquas ambulantem et sibi dicentem: Secunde fidem habe et sic super [illegible] ambulabis. Cum saprius: Secunde deos audio ad te loquentes. Cui secundus: Ambulemus ad desiderium cordis tui. Cum vero ad burmiam flumen peruenissent angelus domini similiter apparuit ei et dixit: Secunde credis in deum an forte dubitas. Cui secundus: Credo veritatem passionis eius. Cui saprius: Quid est quod audio? Cum autem terdonam ingrederentur marcianus ad [illegible] [illegible] angelus de carcere exiens secundo [illegible] apparuit. Iuxta secunde [illegible] et perge ut accipias palmam fidei. Saprius dixit: Quid est hoc quod nobis [illegible] loquitur. Cui secundus: Tibi [illegible] [illegible] est. Post hoc secundus mediolanum iuit et faustinum et iouitam qui in carcere detinebantur [illegible] [illegible] [illegible] quidam nube aquam [illegible] [illegible] et [illegible] de celo [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

cantat et corpus et sanguinem domini deferens
ca faustino et Iovitae tribuit Dedit
autem faustinus secundo corpus et sangui-
nem domini ut ad marcianum deferret
Rediens ergo secundus cum iam nox esset
et ad ripam padi venisset angelus domini
frenum equi arripiens super padum ipsum
transvexit et usque terdonam perduxit
in carcerem ad marcianum eum induxit
Dedit secundus marciano munus
faustini et ipse illud sumens dixit
Corpus et sanguinis domini mecum sit
in vitam eternam Tunc ad mandatum
angeli secundus de carcere exivit et
ad suum hospicium ivit Post hoc mar-
cianus capitalem sententiam accepit et cor-
pus eius accipiens sepelivit Quod
audiens sapricius ipsum ad se vocavit
cui et dixit Quantum video te esse
christianum confiteris Cui secundus Verum
iam confiteor me esse Cui sapricius
Quoniam video malam mortem desideras
Cui secundus Illa tibi potius debetur
Cumque sacrificare nollet iussit expoliari
eum Ut autem angelus domini affuit ibi et
sibi vestem paravit Tunc sapricius ipsum in
eculeo suspendi iussit tamdiu torqueri fecit
donec eius brachia a suis compaginibus
solverentur Dum non sufficit satan [illegible]
iussit eum in carcere recludi et dum ibi
esset angelus domini ad eum venit eique
dixit Surge secunde et sequere me
et ducam te ad creatorem tuum Tunc
ipsum ad civitatem astensem perduxit et
eum in custodia ubi erat calocerus et
salvator cum eo posuit Quem videns
secundus ad eius pedes se prostravit Cui sal-
vator Noli timere secunde quia ego
sum dominus deus tuus qui te de cunctis malis
eripiam Benedixitque eos et celum
ascendit Mane ergo sapricius ad car-
cerem milites misit qui carcerem quidem
signatum invenerunt secundum non inve-
nerunt Pergens autem sapricius de terdo-
na ad civitatem astensem ut salvatorem calo-

cum puniret iussit ut prius utrumque calocerus
sibi presentaretur Et cum examinaverit
eum quia secundus cum calocero esset
Quos audiens eos ad se adduci fecit
eisque dixit Quoniam dii mei sunt
vos et contemptores eorum vos simul
mori volunt Cum autem sacrificare nollent
precepit cum resina liquari fecit et super
eorum capita fundi iussit et in eorum
os iactari Illi autem hoc tamquam aquam
suavissimam cum magno desiderio bibe-
bant et voce clara dicebant Quam
dulcia faucibus nostris eloquia tua domine
Tunc sapricius super eos dedit sententiam
ut secundus in civitate astensi decol-
laretur calocerus vero albinganum mitteretur
et ibidem puniretur Cum autem beatus secundus
decollatus fuisset ecce angeli domini
corpus eius tulerunt et ipsum cum multis
laudibus et canticis sepulture dederunt
Passus est autem 3o kalendas aprilis

De sancto servacio episcopo

Fuerunt in iudea due sorores
in mundo sororie Anna scilicet
et Esmeria Anna ut notum
est fuit mater Marie virginis Esmeria vero
elizabeth mater iohannis baptiste et eliud
fratrem eius peperit Eliud autem genuit
Eminen Emmen vero [illegible]
et patria cum uxore sua Memelia
intravit armeniam ubi et ex uxore
sua genuit sanctum servacium Hic in
quarto gradu attinebat christo cum iam
puerulus etatis esset et sua loca [illegible]
[illegible] visitavit angelus domini
[illegible]
ex parte dei eum monuit Ipse autem
die quo [illegible] angelo duce pervenit
[illegible]
[illegible] ad eligendum
pontificem Tunc angelus [illegible]
[illegible] super quo [illegible]

vacante iam annis septem et ordinatione
precedente pontificis ibi mansit. nunc
videntibus beato Iliano tradidit et
ipsum ad cathedram pontificalem provexit
Hic dei lingua materna verbum dei
predicabat vel confessiones insisteret plane
ab omnibus intelligebatur et ipse eos intel-
ligebat. Cum autem de variis regionibus
loquebatur non sine interprete intelligi
poterat. Tante autem perfectionis extitit
ut eius vita magis videretur angelica
quam humana. Pro terrenis eternis omnino
contempsit de carnali cibo non curabat
Rad etiam ieiuniis continuis [illegible] fulgebat
Libera ipsius reliquie suppelectilis
mittebant et ab obsessis corporibus
demones effugabat. Cuiusque autem
infirmi manus eius vel potius tangebat
continuo sanabat. Cuncte aque que
de lotione manuum suarum effluebant
ab omni infirmitatis langore mundabant. Con-
gressus autem inquietate et superna desiderio
vigore sive [illegible] ferre non valentes
instigante diabolo ipsum de urbe sua
expulerunt. Cum ventum venisset in
basilica qua beatus martyr Tungrorum
primus episcopus in sepultus fuit per aquas sicut
consueverat cellulam sibi construxit. Cum
autem in domo capella eiusdem Tungrorum
et Galliarum futurum per hunos divinitus
est ostensum. Una revelatione episcopus papam
pulsare per eundem omnes episcopi Galliarum
et Teutonie in [illegible] [illegible] congregati
rogaverunt sanctum Servatium ut
romam ut sicut prius per apostolos iram dei
avertere a populo impetravit. Hic etiam
rogatu [illegible] sancto [illegible] [illegible] episcopo
in ecclesia sancti Stephani [illegible]
missam celebrans fractum [illegible] lapidem
superductum digitis solidavit. Sancte etiam
nomen dei in [illegible] sancti fusa oratione
perduxit et ex aqua ipsius sanctis in plus
[illegible] ab angelis sibi delatus suum
fonte extitit. Cum autem romam venisset

intra diuturne omnes orans urbes in eius
ingressu [illegible] multas ex eis
visa est lux expressa et stella fulgida
claruisse. Visitans autem sanctus singulis
in diebus per urbem urbis ad limina sanctorum
apostolorum accedens cum die quidem laterans
et orationibus insisteret divina visione et
beati Petri revelatione responsum accepit
ira dei in patriam pro quo orabat per con-
fessionem confirmata. Addidit etiam beatus
Stephanum [illegible] prioribus salvatorem
eiusdem martyris ecclesiam in metensi et
hierosolymitanis episcopi cum omnibus in [illegible]
eos quos ipse eiectus de Tungris benigne
suscepit servauerunt. In in signum
beatus Petrus clavem et tradidit divinitus
fabricatam que [illegible] dicitur in [illegible]
Rediens autem per Italiam captus ab hunis
est et maceratus sanitate ostensa in-
ditus relaxatus fulgide fuit postmodum a
[illegible] liberatus. Hic dum semel in itinere
super terram in plenis fessus obdormiret
visa est aquila a pluribus videntibus ipsum prote-
gens cum una ala sua et motu alarum
late auram [illegible] refrigerium dans
sancto. Rediens igitur congregatis
illis in metensi omnes Galliarum et Teuto-
nie episcopos voluntate dei quam Rome
per revelationem acceperat eis per [illegible]
Unde non Tungris prestans exhortans
Tungrenses ad penitentiam futura eorum
destructione predixit. Ipse autem non ante
essent [illegible] sanctorum assumptis inde sanctorum
reliquiis se transtulit in Traiectum super
cum aliquibus presbyteris [illegible] sacerdotibus et
levitis scilicet Valentinus episcopus et confessor
[illegible] unica cum [illegible] marcello
metropolis Severino placitione [illegible]
nunc et martinus episcopus [illegible]
et quem in ecclesia [illegible] et [illegible]
erat uenia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
egressus est. Et ecce [illegible] [illegible]
plebs in eum amarissime flevit

tenebris qui eum audiebant. Cur nos pie
commendatione hac tempestate despicis
quam nos de planctu relinquis. Quid
agemus domine quo tendis? Nos pusilli nos
timidi nos inscii quid facturi sumus sine te?
Vel quis in tristitiis et malis nostris consolabitur
te pastor amantissime. Dic pater pie nostri
ingo consolator remanebat si mansisses nobiscum
te audire videbamus: nos in domino sic tu calami
demens in omnibus ut potuit ut dominus [illegible]
inter ut voluisti videamus. Quod tibi
placuit nobis numquam displicuit. Respice
nos domine per sanctas tuas misericordias
deprecamur. Observamus te domine ut in eternum
regnum tuum recipias in sede tua sicut es
maneas. Dic autem mane non hinc ut
placuit et instat ut referas tuis compulsio
nemus dies salutis aut unus mense aut
una ebdomada quod erit hac nocte in manus
nostras vidisti rogamus. Unanimiter ad
nos tenui quia modo sumus orphani et
vidue ut commendamus tibi quibus post te
vivere post te relinquis summa est tribulatio
et gravis penitentia. At qui scriptum est
In multis effundimus omnes lacrimas et quas
quia promittimus. Dic non in te domine pertinet
numquam ne. Vide quam iustum est flere si
nos pater. A filiis quos tuos diu diligis
simus facie tua audire videmus ne forte
veniamus mori in morte timemus. Converte
te domine et esto placabilis super nequitiam
populi tui. Homines prima deflebunt propter
orphanos. Vere apostolos inquid
lacrime commouerunt ventura postea.
Quid mirum quando urbano lacrime
aliene. Huius ut fundit lacrimas quas
expedebat mandas ut vita redderet
depositum. Hec sancta vidua a primo
in mundo hec meruit ecclesia quod hinc
filii nos sumus hac fide debes integra
[illegible] Quod erat nobis. Cuius
consolatio in est. Intrabunt in nos
pater lupi rapaces disperget gregem
eius quod acriter sua proponimus sicut posuit
in terra. Huius exemplo nos omnes tuas
defende. Libera domine ut tenui gaudeat

mediante proprio quod vivit et regnat
omnipotens in secula seculorum ut hic que in
tuis eius et quam in edificato in monachis
omnes nobilitas omnes etas venit ad eum
in plateas: eriget autem oculos post se
in terra omnis clerus et omnis populus. Et qui
pulsant indutum eum et equalibus ac
aurum purpureis scissis vestibus: et
undecim plurimis cinctis suspensi ad
terram manu et pueri deflunt testantes
gemitu. Venerat enim in omnes timor
domini vehementissimus: quia se et eum
tate sua in homines pater noverat
clarissime. Erat autem videre hic miseria
compassionem. In medio eorum quasi redemptor
salus stabat nobilis heres et resolutus
in lacrimas fundebat amarissimas
Tandem in supremis vocibus que valuit
dicit enim fatigatus nimis ecce consolatus
est elevatis manibus et oculis in celum
dixit. Domine ihesu christe pastor bone
cuius memoria palma benedicta omnia salus
et vita omnium tu quidem oves quas
tradidisti mihi ut eas ipse defendas
et ipse tuearis rex gloriose sine mora
tua magna quam cum patre et spiritu sancto
gloriaris deus per omnia secula seculorum. Et
cum vidissent omnes amen: benedixit
eos et ad locum sepulture sibi relinquo
ostendisse transit clarissimus de hinc omnibus
quem promisit deus diligentibus se. Tota
nostra civitas gemens venit in lacrimas:
clamat in celum misericordia pertinet. Letare
hiems a deo clerus civitas magna civitas
et corona summi dei cum ramis palmarum
et clamare omnia te restitit domini eorum
et dimisit amare et pius
pro populo: dic pater mi ave et sis
nobis in pace. Discipuli ut deum cum
tempore in pace. Dicit ortatus
salutem in eum. Sicut ortatus
se amisisse presidia. ¶ Hac ergo
die vniversis omnibus penis suis agentibus
orta est magna desolatio. Sancta est magna
afflictio ... memorasse sine lacrimis

eam videre insidebit aquis Ita fiatur
a fratre sibi a patre singuli a singulis
divisi regnante et amici patri pastore
bono doctore non ingenti gaudio ad
eiusdem convivium [illegible] Alii
[illegible] in civitate sua sederet Cum
nos appropinquat et cetibus sanctis inte-
res et [illegible] civitas confusa vi-
dit ita desolata omnis [illegible] ne
intrat [illegible] desiderant Dum autem
porta maneret in platea et a fratre sibi
non admone [illegible] quod deesset [illegible]
[illegible] pres pri-
mus nos queritur Inter haec quamvis
prestat requie nec venit et quod erat
hominibus non minuit qua [illegible] omnis
agitur per eam Dum autem ita ple
[illegible] et per debiles et claudos
atque de plebe [illegible]
[illegible] velocius dese-
dit multis [illegible] et per-
[illegible]
fere quod [illegible] agere
Cuius ille [illegible]
[illegible] semper [illegible]
ut in [illegible] dei omni-
[illegible] essent pari Hoc audiens fluit
ad ipsum omnes principes galliarum [illegible]
[illegible] et sacerdotes [illegible]
[illegible]
venerunt [illegible] angeli dei [illegible]
in [illegible] In die quadam dum [illegible]
[illegible] misteria a dextris altaris
quandam [illegible]
[illegible] gaudia
[illegible] et die [illegible] ad vitam
[illegible] Unde [illegible]
[illegible] dixit ad [illegible] Ex quo hac
[illegible]
[illegible] ecclesiam deo auctore sus-
cepit [illegible] studiose
in salute [illegible] semper vigilavit semper

desiderat [illegible] non fallor [illegible]
diligenter [illegible] quia [illegible]
[illegible] me patri [illegible]
aliquis pro me [illegible] qui vos
[illegible]
[illegible] domino [illegible]
[illegible] gratum est ille hoc quoque [illegible]
Alia etiam [illegible]
[illegible] et plura Deinde [illegible]
se deo [illegible] Tuas in manus
domine commendo spiritum meum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] venerit
[illegible]
[illegible] gloria illa
[illegible] ad celum
[illegible]
in aere Angelos [illegible]
et [illegible] qui
[illegible]
Duplex candida [illegible]
eius facie [illegible] videbant post mortem [illegible]
[illegible] Non defuit
[illegible] in mille
[illegible] mortuorum Mox
clamor et [illegible] undique et [illegible]
[illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] quia [illegible] de celo
[illegible] Tam gloriosi ergo
[illegible] ad sepulcrum [illegible]
[illegible] et per vii dies [illegible]
[illegible] vii [illegible]
[illegible] apostolorum principis
in ecclesia a beato [illegible]
est in [illegible] ubi
[illegible]
[illegible] multa et mira [illegible]
[illegible] in pace [illegible]

magnus pontifex gloriosus servus dei vir plenus divinis operibus bonis ad laudem et gloriam illius qui vivit et regnat in celis. Tunc dux qui erat in gallia christianus habebat omnia . . . sugerit ad sepulchrum eius non credentes posse se salvari nisi per eum et magister eius. Nam qui venerunt egri redeunt sani omne quod queritur bonum experimentum per illum. Hec circa corpus super ecclesiam in qua sanctus dei iacebat. Deinde quedam carnis columba in hyeme in festivitate vigilie a vespera et per totam noctem lucens et usque in principio ortus mane. et quod quo longius veniebat videbat plus magis et animam domini. et per aductum horum sanctus super apostolos existimabatur. Hac sanctus nocte adveniente qui indigerent ipsorum dixerunt in primis et confessi sunt benedicentes dominum atque magnificantes laudibus eius sanctissimum sanctum. ¶ Hinc aliud etiam miraculum non minus venerandum. Illa quadam die a destra regione vento vehementer irruente tectum basilice eiusdem confregit et corruit. Convenerunt statim devotissimi anuos fideles reperiendo ad . . . ad examinandum nullus poterat examinare quia ostenderunt populo planum altissimis qui super gemma hac iacebat in terra. Nocte etenim in una nocte quiescere populo videbant et ornatum in circuitu templum in terra ut ad sanctum locum accederet volentibus non via pateret sepulchrum eius omnino non tegeret. Pluvia quamplurima sepius densissima ut in hoc tempore hyemali et quasi nimia diu cecidit fugit undecumque accessit nec . . . Ideo quod basilica hac brevissimo tempore non habebat tectum nec . . . potuit tamen diu ab eis tempestate illesi et inundantis mansit eius monumentum.

De sancto Huberto

Hubertus nobilis comes Aquitanie Theodorici regis francorum tempore erat dux. Istam comitem palatinum in doctrina liberalibus traditum regalis palatium primum inspiratus militie inseruit adolescentem virum nobilem in armorum usu agilem ac strenuum placens ampliorem. Hic quia bonus et virtuosus erat. prudentie et ingenii celebrius cum rege Theodorico sancto fallaci cuius crudelitas regnum francie graviter opprimebat. propositum ad eum mala consideranti excitatus est. Et sic illius curiam et franciam deseruit. et austriam ad pippinum cuius iustitiam et leges eius tunc nobis conpescuerat se transtulit. Sed dominus post pippinum tirannus ad franciam rediens. Tu ergo in predicta migrans terra predictum principem vir illustris Hubertus aliquando quisque in ea tam talis non credebat sed erat paganus et idolorum cultor. Dicit autem erat nobilibus nobilior erat moribus et virtutibus. Erat namque princeps humilis et mitis fidelis ac plus magna quam sensibus consulens. Die quadam passionis domini nostri Hubertus venatum insistens apparuit sibi cervus rutilans inter cornua crucem quem cum insequeretur dicens in hec verba: O Huberte usquequo feras silvestres agitabis. Tempus est iam ut me venias. Ego enim sum dominus deus tuus qui hodie pro te et pro aliis hominibus crucifixus sum. Hubertus autem hoc videns et audiens Hubertus tamen . . . Postea vero ad se rediens perterritus . . . consolatus descendit de equo et . . . ad genua se humiliter prostratus super terram . . . Domine deus licet de te sepius audiverim tamen usque nunc in te non credebam. nec cognoscebam et per nescius non credebam. Iam paratus sum tibi obedire in te credere et tibi semper servire. Dic ergo

michi quod vis ut faciam et ostende
michi viam veritatis et voluntatis tue.
Cui item dixit sibi cristus O hubberte
abnega teipsum et tolle crucem tuam
et sequere me. Ad quod dixit etiam Vade
inquit ad lambertum episcopum tungrensem
quem tu iam comprehendisti visione ille docebit
te et dicet tibi quid facere debeas ut
vitam eternam promereri possis. Hiis dic-
tis ihesus disparuit. Hubertus autem
de terra surgens a venacione cessavit et
cum famulis suis domum rediit laudans
et benedicens deum de misericordia sibi
data. Transeunte autem hubberto aliquo
tempore mora [illegible] perrexit ad tra-
iectum ubi erat lambertus episcopus. Qui cum
[illegible] et benigne eum recipiens bapti-
savit et instruxit in fide catholica et
diebus aliquot eum apud se tenuit. Ex
apparicione autem cristi et sancti viri
Lamberti colloquio et exemplo cor
clarissimi [illegible] hubberti principis aulicis
immutatum est ad celestis patrie desi-
deria suspirans ut sperneret mundane po-
tencie gloriam totumque aliud [illegible]
novis vincendi genus solo habitu mun-
dana dignitate perfruitur re non ipsa
et officio non miles sed clericus nec comes
sed lamberti erat discipulus. Exordium
igitur sancti lamberti [illegible] omnibus
et pauperibus dans ac pro structuris
et ornamentis ecclesiarum ex omnibus facultatibus
voluntarius pauper xpisti pauperem sequ-
ebatur. Nichil sibi retinuit preter lo-
ricam quam super carnem suam induit
et griseam [illegible] quam desuper por-
tavit et sic heremi mansione dignam
deo penitenciam peregit nullumque cibum cor-
poralem sumpsit preterquam herbas et radi-
ces arborum vinum et siceram non bibit
sed solam aquam [illegible] testantes
omnium iustissime quod [illegible] et

plurimos eum temptaverunt sed eum flectere seu
vincere non potuerunt. Dixit autem hu-
berto talia quidem agenti et in deo in-
tento misit deus angelum sibi dicentem
Hubberte exeas heremum et vade romam
Volunt enim deus eum ponere super [illegible]
ut esset summus mox exemplum aliis
eo quod sanctus succedit super paulum. Fuit
ergo hubbertus obediens et exiens he-
remum accessit ad magistrum suum lambertum
ei revelans visionem angelicam et visiones
beatus. Hubbertus autem [illegible] beatum
perfusus consilio romam perfectus est tum
plus alia apostolorum visitare limina ut gregorius
[illegible] que lambertum magistrum suum dilectum
interficerent [illegible] ad effectum
perduceret eorum [illegible] Interea
cum venisset [illegible] Deo [illegible]
officia Sanctusque sompno se dedisset nec
ipsius dicti [illegible] in quam sacerdos cristi
lambertum propter veritatis testimonium trucidatus
est [illegible] per manus scelestorum [illegible]
[illegible] Et ecce angelus domini
assistens ei in visione ait Attende
diligenter et hunc baculum meum [illegible]
Lambertus tungrensis episcopus hac hora
[illegible] deo ab ipsis est pro pie-
tate ablatus propterea cum sanctus meruit
in celestibus coronari. Exiens postea [illegible]
baculum a loco passionis sue tibi [illegible]
translatum suscipe et in locum [illegible]
ad regimen [illegible] ecclesie disci-
pulus. Hubertum nominavit quem ad apostoli-
[illegible] venerit [illegible]
die. Dominus papa [illegible] de
visione eodem [illegible] sicut
ab angelo [illegible]
[illegible] Facta
itaque oracione et [illegible]
[illegible] limina
apostolorum [illegible]
[illegible] Et facta [illegible] Hubbertus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

in promptu vir urbis mansionem aucupat
properi. Cui statim devote ad dominum
desideratam beati petri apostolorum principis ac-
cessit ecclesiam. Cumque ut ipsa sequens videt
sciscitatus est ab eo unde sit et quo
nomine appellet. Cui ille ego inquit
vocor Hubertus vestre sanctitatis famulus.
Beatus papa eum gratanter manibus
suscipiens adduxit ipsum in altare
principis apostolorum petri ei revelans
mortem videlicet magistri sui beati lamberti
quam ab angelo didicerat. Quo au-
dito vir Hubertus dolens lacrimatus est.
Cuique cum papa instanter moneret de sus-
cipiendo regimine ecclesie tungrensis et sanctus
Hubertus nullatenus consentiret se indignum
se affirmaret. ecce divinitus cibus beati
lamberti episcopi pontificalibus a loco in ter-
ris subito translatis inducit. Quod
videntes omnes qui astabant admirati sunt
gratias deo agentes. Qui igitur a papa
in episcopum est consecratus. quia secundum
erat in caritate dei omnipotentis statim
divinum officium peragere desiderabat et hos-
tiam acceptabilem deo offerre. Hic ergo
ante altare sancti Petri procidens cum
genua orationem fudit ad mitem [illegible]
ut sibi gratiam ad benedictionem filius suus
Ihesus impenderet quatenus divinum officium
rite adimpleret et ut sanctam sibi commissam
ad regendam ecclesiam et divinis officiis
debite exhiberet convenit. Gloriosa
ergo virgo orationem eius exaudiens
misit sibi per angelum stolam pulcherri-
mam. quam angelus circumponens collo
suo dixit ei. Huberte Maria mater
christi mittit tibi hanc stolam et sicut
petisti habebis scientiam et memoriam et perfectam
Hec etiam legitur in collecta sancti huberti
sicut quam susceptam stolam sibi celitus
emissam. sacris officiis sancta tradimus illus-
tratum. Ista etiam stola usque hodie re-

servatur in ardenna in andagino
claustro ubi sanctus Hubertus corporaliter re-
quiescit et fulgent miracula plurima
in eadem. Post susceptionem igitur istius stole cum
missam ibidem celebrasset. apparuit ei beatus
Petrus apostolorum princeps tradens ei
clavem quandam auream in manu gestandam
in potestatem ligandi atque solvendi
et liberandi furiosos sanitatem con-
ferendi. Clavis autem ipsa usque hodie
servatur in ecclesia beati Petri in leodio
¶ Cum autem corpus beati lamberti
agentium in ecclesia beate virginis marie
in tricto audita est vox dicens ecce
hic a summo pontifice eis [illegible]
condigno pastore beati lamberti dicto
nomine Huberto. Altero vero [illegible]
et videt a summo pontifice [illegible]
sibi famulantibus cum spiritualibus qui [illegible]
ab urbe Roma recessit ferens secum
clavem a beato petro apostolo sibi traditam
similiter baculum et pontificalia beati
lamberti. Quod audientes clerus et
populus se ei obviam [illegible] in occursum beati
lamberti et similiter propinquam regionem
[illegible] quod [illegible]
[illegible] sua alpaide quia fuerat sancti
Huberti causam magistri sui beati
Lamberti et viri iusti et strenuum
congregavit exercitum magnum et insidias
sibi posuit. Fuit autem sanctus Hubertus
premonitus ab angelo ne formidaret
quia deus dei amicus suus esse vellet
et eum liberaret ab illis inimicis suis.
Cum autem clerus et eius comitatus appro-
pinquarent sancto Huberto et familiaribus
eius cum [illegible] volentes [illegible]
se signo sancte crucis sicut angelus sibi
precepit et [illegible]
[illegible] plagam [illegible] horribilibus plagis
Quidam aliqui fuerunt percussi morte subi-
tanea. aliqui fuerunt obsessi spiritibus
malignis. ceteri morbo [illegible] percussi
et [illegible] Hic vero
[illegible] a parte dei omnipotentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ostensio a mercenariis humilime et ho
nestissime intra domum et vexillis pro
cessionalibus ab omnibus clericis et claustr
alibus sibi venientibus est exceptus et in
ecclesia [illegible] consolacione et vellemus
Preterea beati Huberti alia et
legem subditorum et alia plurimorum non
ea sustinebat et q(uod) dum sibi sacrata
confirmat si in arcum terdecies inus
incipere sustinebat. Sorte prima vestigia
sequi fidelem q(uod) medela mirabilis appa
ruerit. Si pro minima persolvere quidam
sufficit distribuerit. Sicut de sancto
Martino et beato Nicolao et de aliis
sanctis pluribus legitur. Igitur post
multa sanctitatis opera et miracula faciens
semper sive consolacione minime desisteret
bat per loca oracionis se sanctis dei com
mendans. Veniensque ante sepulcrum
beati Lamberti martiris devotissime in lac
rimis adorat. Redinis quoque in ecclesia
beati Petri apostoli ante altare sancti Albini
presensis presul beatus orat. Hic de sepul
turis locus sepulture mee paratus.
Per se quoque sepulchrum beati Hubertis
...antem in quandam visione illustrat ha
buerunt preparatione circa nona diei
mansione quam deduxit et accedens aque
famulos ad eum celestis inire pugna ... apo
stolatum est si moriretur ut sibi sepulta
preparans deus. Explicit quoque sermone
et offers ad ...dem ferro dissipavit
vertit et cum in vespera dies vigil
q(uod) missa finiret et nona affluit.
Eiusque autem post de nona si minus
omne corpus eius semper corrumpitur;
et sine ardor valde adurit et cui fortuna
lectulo loco delecto aperitur. Deinde a
prima feria usque ad feriam sextam febre
eius augmenta respicite et cum dolor in
pectus infirm(itas) nullo fine cerebrum: ad eum
pertulit amplius; et ut miserisse miraret
angelice nimbis. Dixit enim omnibus
circumstantibus nunc quos fecerit filio libere ius
eius egregius filius. Ille pro deliciis pro

meis merentur singularibus. Termini
etenim vite mee adest. Et tunc fundit
orationem humilime ac devotissime ad
deum omnipotentem pro subditis atque omnibus
fidelibus et filiis deus semper velit esse
preservans ab omni malo. et precipue ab
illis demoniacis horribilibus plagis; quibus
sint plagam eorum carnifices sancti
Lamberti episcopi et cum omnibus volentibus.
Veniensque angelus dei de celo missus
dixit ei. O Huberte exaudite sunt
orationes tue et o presul(?) Huberte super
nostra vindicta in illos Iohannes eius et
minister salvabis ac eos ab ista g(ra)ve
plagis preservabis. Cum sanctus Hubertus
sentit se expandere dixit symbolum et ita
sic Credo in deum patrem omnipotentem etc.
Item orationem dominicam ita sic Pater noster
etc. Inter que verba spiritum efflavit an
gelicis eternis manibus celum pervenit
Unde aut migrans mundo superne
ascendit gaudium. Discipulis autem et
subditis pauperibus mirabile luctum
aspectus in pestilentia suspirabat. Sui
pastoris. Transferunt autem corpus eius a
loco quo quod vocatur fura usque ad
leodium quod a sanctitate distat prope XXX mi
libus. Per omne autem iter omnes pre
audientes corpus pastoris defuncti ex
omnibus locis confluxerunt et dolore lacrim
cessari accedunt atque salvatoris pronunc
ius eius per eam vocantes clamabant
Eius deflebant ut perdurans benignissime
pietatis pro nobis perduc(...) qui dolebam
nimis consolacionis eorum in ipsi ... in scandor
dolendosque celestis cognoscens dono. Illi
prima die singularis serena. Sol
cum deductus pompa et in ipsis esset
nobis ea dominum atque [illegible] fecerunt
emolumenta. Nunc verbis plurimisque
fideles surgebat unde qui eum quasi
susceperit cuncti spirare in loco destina
tum sancti esse decumpre proferes

4 fl[illegible] [illegible] filius suus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Anno [illegible] [illegible]
[illegible] corruptum corpus de terra [illegible] elevaverunt

Depelierunt autem corpus sancti viri cum om-
ni cautela et honestate in ecclesia sancti Petri
ante altare sancti Albini sicut ipse dis-
posuerat. Obiit autem sanctus Hubertus
circa annum domini dcc et xxxi tercio kal.
Junii. Quinto eius festivitas recolatur
tercio nonas Novembris quia tunc corpus
eius cum gloria fuit de terra elevatum. +
Post hec autem sancti viri reliquie ce-
perunt virtutibus florere et crebris miraculis
emicare que dum ordine suo meritis
esset apud se et quod esset merito superne
[illegible]. Dum adhuc quinque consilio
[illegible] habito [illegible] ecclesiastici
[illegible] [illegible] anno decimo sexto
[illegible] eius [illegible] ante [illegible]
[illegible] basilicam sancti Petri advenit. et
operculum a sepulchro sustulit. non [illegible]
quod [illegible] quod putabat more
aliorum hominum mortalium. sed sanctissimum
corpus a [illegible] [illegible] [illegible] et
pulueri [illegible]: viderunt gloriosum eius
corpus nulla [illegible] passum lesione a
[illegible] atque putredine reppererunt
[illegible] vestimentis et [illegible] atque pu-
tredine [illegible] est mortalium corpora
[illegible] aromatum [illegible] senserunt [illegible]
[illegible] [illegible]. Caput autem illius [illegible]
[illegible] viderunt vultum eius [illegible]
est [illegible] [illegible] [illegible] et velut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Coma non capillorum [illegible] ab omni
lesione [illegible] aurum in [illegible]
et pulchritudine. [illegible] autem [illegible]
[illegible] albebat sicut solet et visibus suis in-
[illegible] [illegible] [illegible]. Videntes
[illegible] clamabant. Omnium [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] in misericordia [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] corporum [illegible] quadam modo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cum

meritis eius apud te est [illegible] [illegible]
tam [illegible] et [illegible] pollent. ut [illegible] in
ventre [illegible] [illegible] et [illegible]. ne
quod suum est [illegible] fuit de terra
sumpta sua fierent: sed contra legem et mundi
mortalium et [illegible] terre mandata [illegible]
neret. Erat ad augmentandam nunc nove
magnificentiam non modo corporis integritas
vultusque venustas sed et indumentorum eius
conservata pulchritudo. Eodem vero die
hujusmodi rei fama [illegible] [illegible]
[illegible] et per [illegible] [illegible] ad palatium
usque pervenit. Karlomannus quoque princeps
palatii [illegible] regni Francorum sceptra
regens [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] cum [illegible] et [illegible] palam ad
viri dei corpus accessit. et admirans
[illegible] eius [illegible] et [illegible]: et
nomen collaudavit magnificavit et
benedixit. Corpus autem beati viri [illegible]
[illegible] sepulchri sustulit et [illegible]
et cum [illegible] [illegible] ante
sancti altare detulit et munera [illegible]
[illegible] et [illegible]. Et permansit corpus
beati viri Leodii in ecclesia beati Petri
circa lxxx annos. Postea translatum est
corpus [illegible] a Leodio [illegible]
ex monasterio sancti Lamberti tempore
Ludovici filii Karoli magni. Anno
dcc xxv [illegible] undecimo kal. octobris per [illegible]
venerandum Walcandum episcopum Leodiensem
in Ardenna capella Andaginensi ubi
[illegible] monachi religiose [illegible]
Et inventum est ab omni corruptione alie-
num sicut in prima translatione [illegible]
[illegible] a prima translatione usque ad secundam
septuaginta [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

De sancto gregorio spoletano

In tempore flacci a maximiano imperatore missus ut omnia spoleta [illegible] ingressus est spoletum et iussit sibi tribunal in medio fori parari et omnes nuncios provincie totius eo intrare. Dixitque flaccus: Omnes hij diis nostris dissimiles. Cum videret deos hij [illegible] iam immensam et [illegible] a sede pedum deos invideo quos toto mundo imperatur. Quos audiens gravissime iussit omnem turbam dimitti. Erat autem in eadem civitate sanctus quidam gregorius nomine presbiter ieiuniis et orationibus vacans qui multis signis et factis multos paganos ad dominum [illegible] templaque et simulacra in terra deiciebat. Quod cum flacco denunciatum esset iussit eum duci ad se presentari et cum sacrificare nollet iussit fustibus nervosis affici et denique eius alapis cedi dicens hic pariat rebellis deorum et imperatorum precepti. Cum sic cederetur clamavit: Mala exhibes corpori meo duplicata bona michi prestant. In nullo flaccus dixit: Respondet ille et venire eius fustibus dissipate. Illo non [illegible] iussit eum ligatis manibus et pedibus [illegible] super prunas et ligna proici. At ille de medio ignis clamavit ad dominum ut qui cum tribus pueris ingressus est caminum ignis hic esset et cum eo. Hoc eo dicente terremotus factus est in civitate spoletana et pro [illegible] et oppressit plusquam trecentos quinquaginta paganos idolis servientes. Hoc videns flaccus fugit inde et [illegible] in carcere inclusit ubi ei angelus domini apparuit dicens: Noli timere gregori. Ille li timuit et omnia vincula eius dissoluta sunt et claritas dei circumfulsit illum. Cum gratias ageret de illa visitatione respondit angelus: Euge serve bone et fidelis intra in gaudium domini tui. Et hec dicens disparuit. Illud autem die flaccus [illegible] [illegible] facere [illegible] [illegible] eum flaccus trahi in medio amphitheatri capite truncari. Et cum in amphitheatro duci [illegible] expectaret [illegible] magna dicente sibi: [illegible] ad me venite domini [illegible] est [illegible]. Ab angelo loquente capite truncatur. Tirannus non iussit [illegible] suos tribules ut corpus eius absconderet. Tunc illi pervenerunt flentes [illegible] sua sancti corpus [illegible]. Quod videntes viri civitatis clamaverunt: Magnus est deus christianorum et multi crediderunt in dominum. Flaccus vero eadem die percussus est ab angelo et miseram suam vitam expiravit. Mulier autem quedam [illegible] nomine Abbundancia emit a militibus corpus sancti [illegible] argenteis et aromatibus [illegible] honorifice sepelivit iuxta pontem lapideum prope muros civitatis [illegible] decimo die Kl. Januarii. Passus est [illegible] archiepiscopus Coloniensis translatum est corpus [illegible] magis et [illegible] quiescit sanctus in colonia agrippina.

De sancta afra puella et martire

Afra filia hilarie [illegible] [illegible] a cypro venerunt. Cum [illegible] esset [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Afra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] De mane [illegible] [illegible] [illegible] Afra [illegible] [illegible] [illegible] Afra [illegible] [illegible] hilarie [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible]

pedibus eius effunderet pocula. Tunc clamat
demon super episcopum se iniuste a suis habi-
taculis expelli et recusavit recedere
nisi aliquid daret sibi in potestatem detur.
Datur ergo ei draco magnus ab episcopo
in finibus alpium quem statim demon
occidebat. Tunc Narcissus dominus hy-
larie(?) in ecclesiam convertunt et Dyonisium
avunculum Afre ordinavit episcopum in au-
gusta. Afra vero cum scelera vitia contemp-
neret(?) capta est diu persequitur punitur.
Cum enim videret paganus dixit: Deus
Christianorum indignos abiciens et te istam
habitare in talibus non posse. Afra re-
spondit: Christum pro peccatoribus venisse. Tunc
iubetur Afra in insula huius fluminis re-
mari(?). Venient autem et ancille eius dum
eam sepelissent ubi comprehense igne simul
cremebantur et sic martyrium consumma-
verunt

De sancta Columba virgine

Progressus est igitur Aurelianus
civitatem Senonis viii idus Januarii
Sinus(?) que conscripta est et adducta virgo
Columba quia per multas minas numerata(?) missa est
per iuvenem quendam turpissimum vulgari-
ter Baruchas nominatum in contubernium
publicarum meretricum. Cum vero venisset
in amphiteatrum et intravisset cellam eius
dixit ei virgo: Tunc tu tamen securitate ad
me intras? Relinquo tibi confessim pessime
aut te expelle a me. Dixit paranimpha:
habe me castitatem Dominum meum Iesum
Christum et moriaris. Cum igitur in huius
verbis non accessit ad eam pro tetigit eam.
Et cum clamaret virgo Columba ut eius
castitas a Deo conservaretur et ecce
ursa egrediens de cavea amphiteatri
ingressa est cellam virginis et inveniens
ibi hominem allidit eum ad pedes. Columba
iube mordendo in faucem eius et ostendit
quasi quereret quid virgo de illo
iuberet. Tunc Columba ad ursam: Adiuro
te per Iesum Christum ut non ledas eum set permitte
me loqui cum illo. Tunc ursa dimisit eum
et posuit se ante hostium ne ille effugeret
et ne alius ingrederetur. Tunc columba
ait ad iuvenem: Ecce fera quam audisti non
rationis dat honorem Deo tuo, quare tu tale
scelus perseveras? Aut ergo promitte te Christia-
num fieri aut te devorabit fera. Tunc iu-
venis exclamavit: Dimittas quod quidem non com-
mitteram sanguinem non disturbat. Et cum
non dixisset dimisit ursa se vertit de hostio
et exiens iuvenis clamavit per totam civi-
tatem non esse alium Deum nisi quem colit
Columba. Quo audito Aurelianus
iussit ignem circa cellam accendi. Ursa
vero ut vidit ignem cepit fremere et
rugire. Cui dixit Columba: Vade in
pace quia non cremaberis hodie sed
morte cum Deo placuerit morieris. Tunc
ursa ~~[illegible]~~ ascendens recte erupit
per medias turbas et exivit civitatem.
Tunc populus clamare cepit ut ignis
extingueretur ne virgo columba cremaretur.
Quibus hoc clamantibus venit imber
de celo et extinxit ignem. Tunc
adducta est Columba in medium populi.
Ad quam Aurelianus: Que sunt ista
artificia ut te non contingunt incendia?
Ne facio? Que respondit: Nichil aliud
novi nisi Iesum Christum cum patre et spiritu sancto.
Cui dixit Aurelianus: Iam tu confiteris
sum ne nomen huius memoravis. Precepit
autem ut ad proximum civitatem duceretur et
ibi decollaretur. Quo cum ducta fuisset
rogavit ut paucis dimitteretur orare. Deo
cum vellent dimittere quod ducebant eam ad
eos pallium suum scidit et tunc percusserunt.
Quia autem clamavit ad eam vox de
celo dicens: Veni Columba mea veni
caput suum in celi agminibus in paradisi
decoris cum lucentibus stare filii Dei

qui sibi coronam in capite poneret et suscipientes angeli dei et ponent te in civitate magna iherusalem celestem. Tunc unus militum exemplo gladio amputavit caput sancto virginis. Passa est hec .v. ydus kalendas Januarii.

De sancto Panthaleone martyre et medico

Erat in civitate Nicomedia senator quidam nomine Eustorgius gentilis habens filium pulcherrimum nomine Panthaleonem quem liberalibus studiis tradidit. Eufrosino cuidam insigni medico. Rex autem videns puerum elegantem aspectui suo eum assistere mandavit et disciplinae medicinalis [illegible] erudiri iubet. Panthaleon vero [illegible] Hermolaus presbyter qui se cum aliis [illegible] abscondebat [illegible] sunt cum magistro suo [illegible] Hermolaus autem frequenter [illegible] puerum videret et [illegible] attendens [illegible] eum [illegible] et quamvis eum [illegible] in doctrina sua [illegible] Tunc detestans [illegible] et [illegible] in studiis ad fidem et disciplinam [illegible] informabat. Quadam vero die [illegible] magistro suo [illegible] domum [illegible] puerum vipera [illegible] et mortuum in nomine christi ad [illegible] Hermolao sic [illegible] plenam vite [illegible] et [illegible] Deinde ab Hermolao baptizatus [illegible] per septem dies ad [illegible] et ad magistrum [illegible] ab [illegible] de [illegible] eloquio. Quidam autem [illegible] ab ydolorum cultura [illegible] habita occasione [illegible] quidam qui omnem facultatem suam frustra in medicos expenderat in presentia [illegible] illuminavit. Et credidit pater eius cum [illegible] et fideliter [illegible] in pace quievit. Ceteri vero [illegible] medici [illegible] ad regem [illegible] et confessus se illuminasse Panthaleonem a rege decollari iubetur. Cum rex Panthaleon data prima [illegible] sic [illegible] Magnanimus [illegible] iussit venire Panthaleonem qui sanavit in presentia regis paraliticum quem sacerdotes ydolorum [illegible] presentare et [illegible] non valebat multitudinem populi ab ydolorum cultura abducens ad fidem convertit. Itaque sacerdotibus cum medicis [illegible] in servum dei [illegible] iussit eum rex [illegible] suspensum [illegible] et lampadibus [illegible] Deinde illesus evadens [illegible] missus est in sartaginem plumbo liquefacto plenam. Tunc christo [illegible] sartaginis ignem extinxit et plumbum [illegible] Tunc lapide in collo eius ligato in mare proiectus [illegible] christo sibi apparente super aquam [illegible] Item [illegible] missus [illegible] sed mansuefacte nullam ei lesionem intulerunt. Quo viso mille homines ex hoc credentes iussit rex [illegible] et [illegible] Igitur post innumera tormenta iussit eum rex una cum Hermolao et duobus aliis [illegible] decollari et corpus [illegible] decollatus [illegible] est [illegible] sancti et fluxit lac pro sanguine et [illegible] ubi passus est repleta est [illegible] [illegible] autem [illegible] videns [illegible] et quia lac [illegible] pro sanguine dederunt gloriam deo et multi crediderunt in christo. Tyrannus vero hec audiens iussit [illegible] et corpus sancti [illegible] Et sic consummavit est certamen martyris gloriosi.

De sancto Albano martyre

Tempore [illegible] regis [illegible] medicorum [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

orta altercatione magna inter papanos et arria-
nos quererent auxilium ad sinodum C-
rixe (?) episcopi Inter quos theonistus vir cla-
rissimus a philippis pro fide xpi ab episcopatu
expulsus roma venit cum discipulis
Albano videlicet et aliis duobus scilicet Thabra-
ham et Thabutham sub imperatore glori-
osissimo Theodosio Ubi honeste a papa
dimissus causa predicandi liguriam
peragrans venit mediolanum ad Am-
brosium a quo benigne receptus multa
contra arrianos disputavit in quibus eos
vincens Inde veniens augustam dimi-
sit ibi socium Ursinum qui in eodem loco ab
infidelibus tentus martirio coronatus est
Theonistus autem alpes transiens ad M-
aguntiam venit Deinde ipse cre-
ditur esse de catholicis ... sui conveniens
congnoscens per suos legatos misit cum
ad beatum Paulinum treverensem archi-
episcopum Cum Paulinus quidem dudum fuisset
... ad ... imperium Maximianum et
Valentinianum qui hunc venientem honorifice susce-
perunt Rediit inde quia Cum igitur aliqui
tunc cum ipso sunt conmorati et ipsius
contra arrianos eadem sunt arcerrimi
tandem propositum iter arripiens venit cum
suis in civitatem moguntinam ubi fuerat
arrianorum multitudo In qua civitate cum
fidem trinitatis exponeret et verbum
dei agnoscentes ad unitatem matris
ecclesie redirent confluxerunt gothorum et
arrianorum Albanum quia verbum dei
confidenter predicabat comprehendentes
et foras civitatem educentes caput eius
gladio amputaverunt Quod ipse statim
apprehendens propriis manibus illuc deportavit
ubi nunc corpus eius simul cum capite
requiescit Cuius ecclesia Karolus ut
hodie patet ditavit Ubi plurima sunt
miracula Huius festum est xi kl' Julii
celebratur Theonistus autem et sui alumpni

Thabraham et thabutham a turba in navi
perforata in flumine rheni abire coguntur De
mentibus (?) in sirabaculas gutterunt (?)
Tandem cum venissent pervenissent a turba
persequente in uno ponte unus discipulus
in proprio theonisti in medio aliquis discipulus
in ponte fune omnes tres decollati sunt
Theonistus autem caput suum propriis manibus
ubi nunc eius sepultus sunt deportavit
Corpus alterius albani de quo legenda
statim sequitur ipsum delatum est donec
otto tercius adhuc puerulus imperavit cum
matre sua Hec autem a papa corpus sancti albani
obtinuit et propter magnam cum eo venit
ubi nunc usque est tamen corpus sancti albani
quod ipsa imperatrix valde honoravit et que
tenuit fautorem suum Albanum isto sancto
Albano sic fratrum esmora nove Verba
cum utrique albanus peciit ab imperatrice
sibi fieri ad devotionem albanus nova
et Tunc imperatrix Albinum in Colonia
duxit et in loco ubi nunc veneratur
deposuit sibique sepulchrum magnificum ecclesia
construxit ¶ Fuit et alius albanus
qui passus est in britannia xi kl' Ju-
lii in primo civitate verolamio Hic quidem
adhuc paganus clericum quendam persecutores
imperatoris fugientem in hospi-
cium suum recepit Cuius cum oracionibus et ieiuniis
fervidos conspiceret exemplis et exhor-
tationibus eius conversus est Audiens autem
tirannus eius conversionem Albani dominus clericum
in hospicio suo latitantem iussit ut eos deleret adveniret
Tunc albanus hospitis sui habitu indutus
a militibus ad iudicem vinctus ductus est
Cum cum eo vidisset et quod pro hospite suo
se obtulisset conprehendi eum sacrificare
renueret iussit eum gravissime verberari et deinde
decollari Cumque ad locum ductus veniret
ad quendam fluvium cursu rapidissimo
transitum prohibentem Valens quos operaverunt
ad inceptum sanctum oravit et statim

diruptis fluminis viam ei praebuit. Quod videns miles qui eum decollare debebat ense proiecto pedibus eius veniam postulavit. Sicque cum eo ad mortem quam ipse erat passurus accessit. Ubi sanctus Albanus fontem perhennem effluentem precibus suis obtinuit. Protinus quidam miles ambos decollavit et oculos amisit. Nam cum sancti Albani caput in terram cadere abscisum fuit et sui persecutoris oculi ceciderunt in terram. Et sic qui imposuit manus in sanctum domini malum super mortem eius gaudere non [illegible]

10 ## De sancto quintino

Quintinus genere nobilis et civis romanus ad urbem ambianis venit et ibi multa miracula faciens iussu maximiani a praefecto capitur et usque ad defectionem caeditur, ubique catenis ... in carcere retruditur. Sed solutus ab angelo in mediam urbem venit et ibi populo praedicavit. Iterum captus et usque ad cuncta corporis venarum distensionem nervosque crudis dirissime caesus, oleum, picem ac adipem ferventissimum colliquant et super eum proiciunt. Calcem, acetum et sinapim in os eius iniciunt. Sed cum adhuc immobilis permaneret, apud viromandum adductus, infixis duobus clavis a capite usque ad crura et x inter ungulas et carnes infixis, tandem eum decollari fecit. Cuius corpus in flumine proiectum cum per lv annos latuisset a quadam matrona nobili romana ita repertum est. Nam cum assidue oraret, una nocte ab angelo monita ad castrum viromandum procedere iubetur ut in tali loco corpus sancti Quintini inquireret et honorifice sepeliret. Cum igitur ad locum cum multitudine venisset et orationem dedisset, affuit corpus sancti Quintini incorruptum et redolens super flumen enatavit. Quod sepeliens pro sepulturae beneficio lumen oculorum recepit et ibidem ecclesia fabricata ad propria remeavit.

De sancto Theodoro

Theodorus in urbe ~~manitanorum~~ marmaritanorum sub diocletiano et maximiano militans passus est. Cum praeses ei diceret ut sacrificaret et pristinam militiam reciperet, respondit Theodorus: Ego miles deo meo et filio eius ihesu christo. Cui praeses: Ergo deus tuus filium habet? Cui theodorus: Etiam. Ad quem praeses: Possemus eum cognoscere? Et theodorus: Et utique potestis cognoscere et ad eum accedere. Dantes igitur inducias theodoro ut sacrificaret, ille templum matris deorum nomine sanctus ingreditur et igne supposito totum illud incendit. Tunc a quodam qui hoc viderat accusatus in carcerem ut ibi fame moreretur inclusus est. Cui dominus apparens dixit: Confide serve meus theodore quia ego tecum sum. Tunc turba multa dealbatorum virorum clausis hostiis ad eum veniens cum eo psallere coepit. Quod videntes custodes territi fugerunt. Extractus autem inde cum suasisset et ad sacrificia invitatur, ait: Si carnes meas igne cremaveris et variis afflixeris suppliciis donec fuerit spiritus in naribus meis non negabo deum meum. Tunc ad praeceptum praesidis in ligno suspenditur et ungulis ferreis tam crudeliter latera eius carpuntur ut costae eius ~~[illegible]~~ nudae apparerent. Ad quem praeses: Vis theodore nobiscum esse aut cum christo tuo? Cui ille: Cum christo meo et fui et sum et ero. Tunc iussus est igne cremari in quo quidem igne spiritum emisit, sed tamen eius corpus ab igne illaesum remansit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

12 De sancto kiliano cum sociis suis

Kilianus scotus nacione nobilis natione
ubi pilatus egerit causa vite
sanctimonie egressus herbipolim que nunc
vulgariter Wirtzpurgh vocatur venit ubi
cum aliquos esse sub solenno [illegible]
conversus est et officio predicandi a papa
recepto cum suis ordinatis redijt Socios eius
collegit albano in ytalia et gallo et in ale
mania commanentibus Iterum Wirtzpurgh
ingressus cepit cum predicare principem du
cem gosbertum nomine [illegible]
cum tota curia sua fecisset baptiza
vit Erat autem dux uxori nomine gheila
na quandam fratris sui maritam Quod cum au
diens kilianus tale coniugium ne fidei
[illegible] illa [illegible] quomodo
parebat Dux post ducem in fide [illegible]
tu [illegible] super hijs allaquitur Dux
autem tale negocium differens contra hostes
pugnaturus recessit Cuius absente mulier
[illegible] kilianum cum
sociis suis in cella sua nocte fecit necari
occulte Ubi in eodem loco cum vestibus
libris ne aliquid eorum vestigium appareret
fecit sepeliri primo et ne omnis [illegible]
includeret stabulum equorum fecit ibidem
plantari super corpora sanctorum Mu
lier autem quedam nomine burgundia devota
valde in cella eius [illegible] glorie
eius ipsi gesta cognoscens [illegible] timens
tandem in fine vite sue omnia dixit Du
ce autem [illegible] et videns socios querente vero
eius [illegible] peregrinaciones solitus [illegible] eos
abijsse ait meliora Postea carnifices
qui sanctos necaverunt furore arrepti contra se
ipsos clamaverunt Kiliane kiliane
tu nos [illegible] Dux [illegible] sancto gheila
[illegible] Nec longe post ipsa gei
lana demonio arrepta clamavit Iuste
torqueor quod [illegible] sanctis corporibus adhibui
et sic demens [illegible] interiit Post
multum vero temporis quidam nomine Atta
longus laudabilis [illegible] in [illegible] sancto

dicentes Kylianus signa nulla facit
de loco in quo indigne iacet tollite eum
Attalongus autem quod [illegible] dixerit
non attendit et ob hoc nocte proxima vi
su [illegible] domini sibi [illegible] audivit
[illegible] Ille non
diligenter quesivit et [illegible] ordine [illegible]
ad corpora sanctorum [illegible]
[illegible] magnitudine
archiepiscopo corpora sanctorum [illegible]
et visum recepit

13 De sanctis felice et nabore

Beati martires Nabor et fe
lix nobiles cives mediola
nenses milites Maximiani
imperatoris impiissimi erant [illegible]
Quod cum dictum esset imperatori [illegible]
eos vocavit et [illegible] Quod desunt [illegible]
ut vos [illegible] facitis Cui responderunt
Nos sumus [illegible] et [illegible] filius dei
unus natus ex virgine maria [illegible]
Cum [illegible] iussit eos incar
cerari et ibi [illegible] diebus sine cibo et
[illegible] Tercia vero die [illegible]
[illegible] anolino consulari
[illegible] tradidit [illegible]
suis dicentes [illegible] sacrificare
[illegible] eos [illegible]
[illegible] Cum vero eos [illegible] non possent
[illegible] Cum [illegible]
[illegible] et anolinus iussit eos
[illegible] et eos [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] Dum
[illegible] et clamarent eis Dum
[illegible] Cui nabor dixit [illegible]
[illegible] sacrificaverit [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] Tunc dixit anolinus
[illegible] quod [illegible]
[illegible] Cum autem [illegible] nichil
[illegible] viderent
[illegible] gladio [illegible]
[illegible] iussit eos
Quos audiens [illegible] iussit eos
[illegible] Cum autem missi fuissent

in ignem ... proiecerunt. Deinde fustibus cesi martirium sortiti sunt. Quorum corpora sancta Sabina nocte sepelivit in sepulturis suis ponens ea in suo ... [illegible] ... Passi sunt autem sancti martires Rome sub ... [illegible] ... et translati Mediolanum. Postea vero per Reynoldum archiepiscopum Coloniensem in suo tempore ... x. kal. augusti Coloniam sunt translati.

De sancto Willibrordo episcopo traiectensi

In Britannia quedam mulier nomine Droma peperit filium cui sacro baptismatis fonte regenerato imposuit a parentibus nomen vulgo nomine Willibrordum. Parentes quippe huius sancti ambo iusti et religiosi fuerunt sicut legitur de parentibus Iohannis baptiste et sancti Nycolai. Mater vero eius in sompnis conspexit videre lunam iam plenam os pueri intrare ... quod ipse puer illustraturus esset mundum tota die ... et ... [illegible] Pater vero ablactatum infantulum tradidit eum patri suo Ripensis ecclesie fratribus religiosis studiis et sacris litteris erudiendum ut fragilior etas validioribus roboretur disciplinis ubi nichil videret nisi sancta. Quem divina magis gratia ab ineunte pueritia et sensu spirituali et moribus pollens ... ad tales ... annos crevit ita ut nostris temporibus novum Samuelem nasci putaremus. De quo dictum est: Puer autem Samuel proficiebat et placebat tam deo quam hominibus. Ibique in predicto monasterio puer accepit clericalem tonsuram et professione monachum se esse fecit et inter eiusdem monasterii adolescentes ... nulli alacritate minor, nulli humilitate ... officia ...

fervidior, nulli ... studio ... sic ... bene ... puer ... proficiebat ut ... pueritie annos monastice conversationis ... Sanctus ... et ... mundi ... et fragilis. Igitur in sancto ... et ... [illegible] ... adolescens usque ad vicesimum etatis sue annum ... [illegible] ... Et quia in Hibernia scolasticam eruditionem viguisse audiebat etiam quorundam sanctorum virorum fama narrante ... et precipue beatissimi patris et episcopi Egberti venerabilis ... ac sacerdotis dei ... [illegible] ... patria et cognatione relictis Hiberniam secessit. Ibique dulcissimas ... [illegible] ... Hibernia ... eorum ... [illegible] ... Ibique ... annis ... [illegible] ... et sancte ... [illegible] ... multorum ... [illegible] ... in virum perfectum ... plenitudinem ... Tricesimo itaque et ... [illegible] ... ita ut ... [illegible] ... [illegible] ... Audivit in ... [illegible] ... Assumptis igitur secum ... fratribus eius fidei fervore ... [illegible] ... que et ipse navem conscendit

Quorum aliqui postea ob praedicationis instantiam
martirio coronati sunt, alii vero episcopatus
ordinem accipientes post sanctae praedicationis
labores in pace quieverunt. Igitur
vir dei cum sociis suis sicut praediximus
navigavit donec prosperis cursibus ad hostia
reni fluminis vela deposuit. Ibique op-
tata tellure refecti refocillati statim in-
de ad castellum traiectum quod in ripa
eiusdem fluminis situm est pervenerunt.
In quo etiam post aliquot tempus deo dona-
te et vir dei [illegible] Wille-
brordus sedem episcopatus sui habuit. Et
quia eadem gens fresonum apud quos idem
[illegible] est castellum cum rege suo ra-
bodo paganus [illegible] foedabat, visum
est viro dei Franciam contendere et duc-
em adire pippinum virum strenuum et
triumphis clarum et moribus probum. Qui eum cum
magno honore suscepit. Sed nolens tanto doc-
tore se vel suae plebis gentem carere, citeriora
loca [illegible] quo
potuisset iam dudum spinas extirpare et
purissima verbi dei semina [illegible] mundi
novalia [illegible] ut impleret
propheticum illud: Novate vobis novalia
et nolite serere super spinas. Cumque sta-
tuisset vir dei per loca singula discurrendo
optatum evangelizandi opus exercuisset
et semina vitae aeternae supernae gratiae rore
irrigante longe lateque in agros multorum
cordium ad eius praedicationem [illegible] pul-
lulassent, gaudens [illegible] francorum
dux [illegible] verbi
dei clarissima [illegible] et maioris
profectus eius [illegible] providentia cogitabat
consilio [illegible] romam mitteret ut a domno
apostolico sergio viro sanctissimo [illegible]
in summi sacerdotii honorem ordinaretur
[illegible] apostolica benedictione et iussione
suscepta maior ab eo missus fiducia
rediret in opus evangelii exercendum
[illegible] apostolicum. Quando
[illegible] nisi [illegible] Cumque

vir dei persuaderi potuisset tamen
[illegible] auctoris honore dignum esse cre-
debat. Quamquam apostolicae sanctionis
catalogo asserebat quem [illegible]
[illegible] filius suus Timotheus [illegible]
[illegible] episcopum habere [illegible]
Dux vero religiosus [illegible] vir dei
[illegible] Laudabat enim
[illegible] et [illegible] est [illegible]
[illegible] valde
plurimorum [illegible] suam
[illegible] voluntatem. Et sic
cum honorificentia legationis et muneribus
apostolicae auctoritatis [illegible]
[illegible] est. Dominus [illegible]
beatissimus apostolicus [illegible]
[illegible] est ut illum cum [illegible]
summo suscepit, et quia [illegible] esset
[illegible] futurum adversus [illegible]
et ad [illegible] ut summum ab eo [illegible]
[illegible] suscepit [illegible]
esse quaecumque peteret. Cuius apostolicus
[illegible] cum magno
gaudio et summo cum [illegible] honore
Et ut in eo [illegible] fervorem
religionis [illegible] plenitudinem
[illegible] adveniente
venerabilibus ad [illegible] testibus
[illegible] in ecclesia beatissimi
petri principis apostolorum cum magna
dignitate [illegible] apostolicus [illegible]
archiepiscopum ac [illegible] nomen
[illegible] Clemens. Vestimentisque suis sa-
cris [illegible] et sacro quaeque
[illegible] pallio dignitatis
et [illegible] confirmavit [illegible] et
[illegible] voluit vel petivit aut in [illegible]
[illegible] aut in [illegible]
[illegible] tradidit
illi. Firmatumque benedictione [illegible]
[illegible] cum [illegible] litteris [illegible]
ad opus evangelii remisit. Accepta
etiam apostolicae auctoritatis benedictione [illegible]

maiori fiducia deinceps verbi dei predica-
tor ad pippinum francorum ducem regressus
est. qui eum cum summa honoris magnificentia
excepit cum sua prece et instructione in opus
evangelii direxit. magis tamen bona
libenter regni sui principibus quos eatenus ob
caritatem doctoris l' divina habitatione
fidei flamma nimis illustrabat. eos vir
dei instanti in illis regionibus semina
vite sparsit quo plus nemini antique
ignorantie fame depulsit perspicere
Qualiter divina gratia adiuvante in illis
locis fecerit testes usque hodie sunt
per plurima municipia urbes et castella quas
ad veritatis agnitionem et ad unius dei
paternitatis cultum perduxit. Testes
quoque sunt ecclesie quas per singula loca
construxit. testes et dei famulorum
congregationes quas in aliquibus adunavit
locis. Temptavit quoque idem
vir dei ultra francorum regni fines ev-
angelice doctrine flumina derivare. Ita-
que tunc temporis ad regem fresonum Rabodum cum
sua gente paganum non timuit adire
et quoniam percepit verbum dei cum omni
fiducia loquebatur. Dux ferocium fresonum
rex virum dei licet satis gratia benigne
suscepit. nullis tamen vite fomentis
saxeum cor eius emolliri potuit. Et dum
apud eum vir dei fructificare non posset
regressus ad ferocissimos danorum populos
iter evangelizando convertit. Ibi tunc ut
fertur regnabat ongendus homo omni fera
crudelior et omni lapide durior. Qui
tamen iubente deo veritatis preconem honori-
fice tractabat. qui eum ob duritiam
in malis vitam et idolatrie deditam et
nullam melioris vite spem habentem
non offendit. Acceptis tamen vir dei
triginta eiusdem patrie pueris ad electos
a deo populos francorum redire festinavit.
Qui in ipso itinere catechizatos eosdem
pueros vite fonte abluit. ne aliquod
per periculum longissimi navigii vel ex
insidiis ferocissimorum terre illius habitatorum
dampnum pateretur. in ipsis volens antiqui
hostis prevenire insidias et animas do-
minico sacramento munire perditos.
Inde contigit ut ad pippinum ducem
francorum se duxisset qui in eius letatus ad-
ventu recepit eum destinato verbi dei
opere infidelium cordibus predicare
fontes verbum dei destinaret per loca sin-
gula serere. Quod et per plurima loca con-
no seminare vigilanter satagebat. circueundo
omnes terre illius regiones per urbes vicos
et castella. ubi prius evangelizabat
exhortans omnes quatenus boni cum proposito
in vera fide permanerent firmiter.
Et dum per dies singulos numerus cresceret
fidelium et maior credentium multitudo ad
verbum dei agnitione confluxerat. ceperunt
plurimi fidei fervore incitati patrimonia
sua viro dei offerre. Quibus ille accep-
tis ecclesias in illis locis edificari
iussit. Deinde per singulas ecclesias
presbiteros et alios dei cooperatores constituens
novum dei populum locum habere in quo se
diebus festivis congregaret vel salutaret
et audiret admonitiones. vel a quibus
sacri baptismatis munera acciperet
et christiane religionis regulas addisceret.
Et ita vir dei magis magisque de die
in diem divina donante gratia proficiebat.
Contigit autem pippinum ducem francorum
obire et filium eius karolum regno patris
potiri. qui multas gentes sceptris ad-
iecit francorum. Inter quas etiam cum prin-
cipis gloria fresiam devicto rabodo
paternis imperiis adiunxit. In qua
gente vir sanctus willibrordus positus
est predicator sedisque principalis in tra-
iecto castello delegatam est. Cum maiori
evangelizandi verbum dei occasione ac
securitate cum accepto sermone impera-
toris amissam gentem sacro baptismate

ablucione consecravit. Nec quemquam in ea villa residen-
tem erroris ac tenebras ignorancie latuisse puta-
bat, sed tota clara lucis fide visa diffusione
profundabat. Ita ut in eo populo sub-
prophetico illud impleretur testimonium. Et
erit in loco ubi dicitur eis vos filii dei
viventis. ¶ Plurima quoque divina virtus
per servum suum fecit miracula, licet omnium
miraculorum operacione et signorum ostensione
evangelice predicacionis ministerium preferendum
sit, tamen que gesta narrantur ad gloriam
donantis dei non tacenda esse censeo, sed
magis stilo alliganda ne pereant posteris
seculis que prioribus temporibus acta esse noscuntur.
Est in Treverensi civitate monasterium pu-
ellarum quod temporibus beati Willibrordi
episcopi pestis atrocissima invasit. Nam
ancille dei multe eo tempore [illegible] morie-
bantur; quedam longa infirmitate debilitate
iacebant in lectulo, cetere vero nimio dolore
turbate sunt quasi proxima morte morituri.
Et prope est predicte civitati viri monas-
terium quod appellatur Echternacum, in quo
usque hodie sanctus ille requiescit corpore, et
cuius pastor eo tempore legittima preerat et
plurimorum pietate regimini tenere noscitur.
Audientes vero morbum puelle adventum
sancti viri venire illuc statim miserunt
legatos postulantes eum ut non tarde veniret.
Que beatam Irminam [illegible] per missionem
dicti episcopi de [illegible] ob viduam [illegible]
tenore venientes legatum ut [illegible] fuisset
habita. Hic festinus audito ancillarum
dei desiderio non pigritavit venire ad illas.
Et ingressus in eodem monasterio missas pro infir-
mis celebravit, aquam benedixit, qua domos
illarum aspergi iussit et egrotantibus eam
potandam transmisit. Et cito divina mi-
seracione [illegible] qualitate in villa [illegible]
[illegible] eo monasterio [illegible] morie-
bantur. Contigit vero patrem familias et domum
suam diram demoniace illusionis temptacione
ita ut aperte maleficia in eius domo spiritus
exhorrere et maliciose [illegible] agerent.

Nam subito cibos vel vestimenta vel alia
domus necessaria rapere solebat et in ignem
mittere. Quadam vero parvulum inter amplexus
parentum pausantibus illis dormientibus tu-
lit et in ignem proiecit. Vagitu vero
infantis parentes suscitati vix parvulum
de incendio eruerunt. Et multa alia
[illegible] eadem familia a nefandis spiritu-
[illegible] passa est, nec a quoquam presbiterorum depelli
potuit, donec vir sanctus Willibrordus
a patrefamilias rogatus aquam illis
dederit benedictam, precipiens omnem do-
mum illius supellectilemque [illegible] fieri et
aspergi, predicens in [illegible] domum plenam
[illegible] esse. Cumque [illegible] [illegible]
domum a loco [illegible] ignis invasit, totam
que consumpsit. [illegible] in eo loco [illegible]
sanctificata aque benedicte [illegible]
domus nichil ex inde perdidit.
[illegible] in ea passi sunt et [illegible]
tranquillitate et quiete degentes et
deo gracias agentes qui illos per servum
suum eripere dignatus est. ¶ [illegible] quoque
vir dei amabilis quedam prophetico dixit
spiritu que postea veritas eventus probata
bat. ¶ Baptizavit enim Pippinus fortis-
simus Francorum dux Karoli patrem
huius nobilissimi Karoli qui modo [illegible]
populos magna et [illegible] dignitate gloriosis-
sime Francorum regit imperium. De
quo Pippinus pater eius coram sancto viro
[illegible] voce talia [illegible] de filio suo [illegible]
[illegible]. Dixit episcopus iste [illegible]
mus erit valde et gloriosus omnium predecesso-
rum Francorum ducum maior. Huius veritas
vaticinii [illegible] nostris probata est.
[illegible] est testimonio [illegible] quod [illegible]
[illegible] cognoscere. Dixit namque [illegible]
[illegible] quibus nobilissimis victor [illegible]
triumphis vel quam [illegible] dilatavit
imperium vel [illegible] christianam in regno
suo propagavit religionem vel quo labore

qui de conversione sancte ecclesie dei agenda
cogitans compunctus genitos quoniam melius
ostendit operibus quam verbis exemplificavit quod
novit. Fuit enim iste vir sanctus et dignitate
prelacionis statura decorus vultu habilis
facie venustus corde letus consilio providus
ore iocundus in adversis compositus et in omni
opere dei strenuus. Cuius parentum
sociis et conspicuus eius gestis et doctrine
vel quam habuit industria clarus in
opere predicacionis. Vel qualiter in opere predi-
cacionis divina clementia [illegible] non nota
est meo presenti stilo quod tamen plene reseri-
bus [illegible]. Quoniam sanctitatis cuius
in ieiuniis et oracionibus in vigiliis et pre-
dicacionibus vite sanctitate et signorum cor-
scane intelligi datur. Caritatis etiam
assidue laboribus ostendit quas rationes pro
[illegible] sustinuit. Iste namque vir sanctus
cibus dubus vite sue in domino fundens
opera deo amabilis et omnibus placabilis
[illegible] annis [illegible] fra-
tres divinis senex et plenus dierum tempore
presentis diei ad premia suos appositus
est multiplicatis laboribus suis sanctam accepit
[illegible] a deo seculi huius relinquens ut ce-
li possideat eterne sine fine in eterna gloria
visionem [illegible] non desi-
[illegible] laborare non cessabat. Die vi-
[illegible] mensis [illegible] ex hac
peregrina ad patriam migravit patriam
et sepultus est in monasterio ecclesie quam
ipse deo construxit. Ubi usque in presen-
tem diem opitulante munere suo et sanctitatis ad
sanctorum dei fautorum reliquias fiunt non
cessant.

15

De sancto lebuino

Sanctus lebuinus ex britannia
oceani insula originem ducens
fertur a parentibus suis lingue patrie liafwin
vocatus quod romanis sermo sonat cari
amici. [illegible] ad la-
tinitatem [illegible] lebuinus est vo-
catus. Audiui enim [illegible] hoc
[illegible] est [illegible] lingua patria [illegible]
[illegible]
[illegible] fide [illegible]. Quoniam
voluit [illegible] sibi [illegible] dei
[illegible]. Hic enim ab ipsis puericie
[illegible]
[illegible]
[illegible] intelligi
[illegible] qui in lege
[illegible] die ac nocte. Hic
sanctis studiis [illegible]
divine sapiencie vigilabat [illegible]
[illegible]
[illegible]
Erat enim ut [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ambigue. [illegible]
[illegible]
[illegible]
Denique [illegible] dei sapiencia
[illegible]. Erat
[illegible] magne abstinencie
[illegible]
[illegible]
et oracionibus [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Deinde etate simul et [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

seminando inter gentes implere non tardavit
Et sicut dominus petro operatus est in apostola-
tu circumcisionis et paulo inter gentes·
sic et sancto sacerdoti lebuino operatus
est inter francos et saxones. Unde quod
ad eos se contulit ab eo destinatus est
non incongrue dicitur apostolus sicut et
ille doctor gentium ipse enim precepit
discipulis suis dicens. Ita dicente do-
mino et paulum et barnabam segre-
gavit spiritus sanctus ad opus evangelii
Ita cum ipse spiritus sanctus [illegible] [illegible]
iste operator lebuinus in opere sibi ab
ipso iniuncto segregatus est ac iussus
sibi sicut patriarche abrahe exemplo
de solo patrio exiit [illegible] Hinc ergo
venerabilis vir [illegible] [illegible]
inherens [illegible] impiger de terra et
cognatione sua scilicet anglia et [illegible]
navali transvectus petiit castrum quod
est Wiltenburch antiquitus dictum. mo-
do traiectum ubi reperiens quendam venera-
bilem virum nomine gregorium [illegible] nobi-
lium francorum sanguine procreatum a beato bo-
nifacio archiepiscopo olim in pueritia [illegible]
[illegible] [illegible] ecclesiastico [illegible] [illegible]
pro tunc [illegible] officium in eodem castro [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sibi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
nomine [illegible] Ad quos audiens vir dei gra-
tias [illegible] [illegible] ad locum sibi [illegible]
[illegible] demonstrari secus ripam fluminis
adiuncto sibi marchelmo discipulo sancti
Willibrordi. Veniens igitur [illegible] [illegible]
[illegible] ad predicandum a quo sibi locus [illegible]
est aliquandiu [illegible] [illegible] [illegible] et
non [illegible] [illegible] illius [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ostendens virum dei esse [illegible] [illegible]
et [illegible] et [illegible] [illegible] quibus
ille [illegible] multum [illegible] Ex

quibus multi credentes sancto viro primo ora-
torium in Wilpa edificari fecerunt. Deinde multo
plures aliud viro dei oratorium magis in ora
orientali eiusdem fluminis ripe ei construxe-
runt et ipse illud domum sibi habitationis
[illegible] ubi sanctus domini [illegible] [illegible]
[illegible] ac missarum vota domino persolvebat
confluentes ad se verbi domini pane
[illegible] [illegible] exemplis se [illegible]
[illegible] [illegible] ac moribus exhibebat. Unde
quamplurimos etiam eorum nobilibus specialis
affectus [illegible] erat inter quos fuit [illegible]
cuius speciali [illegible] fovebatur [illegible]
autem bonitate [illegible] non [illegible] ac plu-
rimos [illegible] in fide [illegible] videntes ora-
torium ac domum [illegible] [illegible] [illegible]
tur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
vir dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ab aliqua illorum [illegible] ab evange-
lio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
per verbum dei [illegible] etiam saxones [illegible]
[illegible] congregati [illegible] semel [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
eius ad plura bona [illegible] sicut ipse
ad [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] sic vir dei [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] declinavit [illegible]
[illegible] ipse deo volente [illegible]
[illegible] vir sanctus [illegible] saxonum [illegible]
[illegible] verbum domini seminabat et
[illegible] [illegible] acquirebat [illegible]
[illegible] [illegible] plenum bonis operibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sanctum illud corpus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in ecclesia porro Daventriensi
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ac potenti viro
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
sancto Lebuino [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ab eodem sancto viro et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab
[illegible] [illegible] [illegible] est [illegible]
eo [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]

saluus incredulis olim sapientibus per-
biti [illegible] lebuini. Visitauit eos
oriens ex alto et post [illegible] qui est
benedictus in secula. Amen.

De translatione sancti Lebuini

Post felicem transitum sancti lebuini
ad celestia tristium instrumento
hostis maligni contigit
paganos quondam adhuc in magna parte infi-
deles diruebant basilicam in qua sacrum
corpus iacebat humatum itidem incen-
dere et nichil nunquam restare.
Et non post triduum eius quiescentis se-
pulchrum deo prouidente corpore [illegible]
rit. Unde accidit ut diu in loco
dei solitudine pateret. Initia gra-
tiosis [illegible] abbate cuius [illegible] medio-
ne [illegible] [illegible] carne [illegible]
so [illegible] eius Albricus [illegible]
sancti [illegible] suscepit dignitatem [illegible]
[illegible] quendam virum deo dignum et
sibi specialiter [illegible] deuotum nomine Lut-
gerum [illegible] pontificali honore su-
blimatum [illegible] est illi. Nam frat
[illegible] lutgere [illegible] [illegible] [illegible]
quod ad diuinam pertinet religionem studio-
se exequere [illegible] ac possidere locus ille
quo sacrum corpus Lebuini presulis
[illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible]
ut a te deo [illegible] [illegible] valeat
magnoque labore [illegible] [illegible]
[illegible] deo laudes templum mihi super
illud edificare. Cuius [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] opere [illegible]
[illegible] acquiescens [illegible] [illegible]
lutgerus [illegible] [illegible] [illegible]
agrum in quo thesaurus ille absconditus
erat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bona
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et non
minime quod desiderabat [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] loci
in quo putabatur [illegible] [illegible] basilicam
edificare. Dum bonus vir bona quereret
non defuit manifestatio [illegible] [illegible]
Visionem denique est ei in sompnis [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Lebuinum [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] locum [illegible] [illegible]
[illegible] laudabile [illegible] ac deo placitum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
lutgere [illegible] ad honorem nominis dei tem-
plum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] mei corpus [illegible] re-
periens [illegible] [illegible] quod [illegible] paruum
[illegible]. At seruus dei lutgerus
in [illegible] de visione [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] que [illegible] [illegible] in loco
sibi [illegible] quod desiderabat se gra-
uisus est inuenisse. Oblatis igitur
deo ut dignum erat in psalmis et
hymnis gratiarum actione dulcium [illegible]
cum edificium huius [illegible] [illegible] claudebat
thesaurum a se dominus reuelare [illegible]
Curauit denique [illegible] ab eo
tempore [illegible] in [illegible] signis [illegible]
ac [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible]
fideles [illegible] semper [illegible] [illegible]
[illegible] benignitati ihesu christi dei et
domini nostri qui cum patre et spiritu sancto
viuit et regnat rex [illegible] cui sit
laus et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

De sancta Margareta dicta Pelagius

Margareta dicta pelagius
virgo pulcherrima [illegible]
et nobilis [illegible] fuit [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
moribus [illegible] [illegible] [illegible] ho-
nestate [illegible] [illegible] ab [illegible] [illegible]

sibi remedium videretur. Denique a quodam adolescente nobili in coniugium queritur et utriusque parentibus assentientibus cuncta in nuptiis ornantur cum immensa divitiarum et deliciarum gloria preparantur. Cum ergo nuptiarum dies advenisset et iuvenes et puelle et matrone nobilium adessent et thalamum etiam pararent nuptiale festum cum gaudio celebrarent, virgo deo inspirante considerans dispendium virginitatis tam damnosis plausibus comparari, prostrata in terra cum lacrimis gloriam virginitatis et nuptiarum molestias tanta in corde suo compensatione librabat, quod omnia huiusmodi gaudia quasi stercora reputabat. Unde illa nocte a viri consortio se abstinens media nocte deo se recommendans, tonsis crinibus in viri habitum clam aufugit. Longe autem ad quoddam monasterium veniens et fratrem Pelagium se appellans ab abbate receptus est et diligenter instructus. Cum tam sancte et religiose se haberet, quod defuncto sanctimonialium preposito de voluntate seniorum et abbatis invitus licet monasterio virginum est prelatus. Dum ergo eis non solum corporalem victum sed etiam irreprehensibilia continue et immaculata vivendi documenta ministraret, dyabolus invidens studuit qualiter processum eius in virtute obice aliquo impediret. Nam virginem que foris erat in adulterium traxit et intumescente utero iam celari non posset, tantum pudorem et dolorem omnes virgines et monachos vicini monasterii consternavit, quod solus Pelagius utpote eorum familiaris atque procurator sine iudicio et examine ab omnibus condempnatur. Cum fraude cum ignominia pellitur et in quadam rupis spelunca recluditur, sibique monachorum severissimus deputatur qui sibi panem ordeaceum et aquam tenuissime ministraret. Quibus gestis monachi recesserunt et solum ibi Pelagium reliquerunt. At ille patienter omnia sustinens in nullo turbatus fuit, sed gratias semper deo referens per sanctorum exempla se semper confortabat. Tandem cum finem adesse cognovisset, abbati et monachis sic mandavit: Nobili orta ex genere Margarita in seculo dicta fui, que ut pelagus temptationum transirem Pelagium me nominavi. Non sum vir nec ideo mentita quod feci ostendi. De crimine virginis dominum pertimui morientem ego. Itaque peto ut quia viri sanctam non cognoverunt, sorores sepeliant. Et sit mihi … moriente ut feminam virginem cognoscant quam calumpniatores adulteram iudicabant. Hoc ipso audientes monachi et monache ad speluncam currentes Pelagium a feminis feminam et virginem inventam cognoscunt et multe penitentes in monasterio virginum honorifice sepeliunt.

De sancto Saturnino

Saturninus ab apostolorum discipulis episcopus ordinatus in urbe Tholosana directus est. Cum autem ipso ingrediente demonum responsa cessarent, unus gentilium dixit quod nisi Saturninum occiderent a diis responsa nullo modo obtinerent. Apprehendentes igitur Saturninum nolentem sacrificare ad pedes tauri ligaverunt eumque de summa arce per gradus capitolii precipitaverunt. Unde capite contrito et cerebro effuso victoriose consummavit martyrium. Cuius corpus due mulieres colligentes in profundo loco propter metum gentilium condiderunt. Quod postea successores

quos ad locum tenebroſum tranſtulerunt.
Fuit autem ſaturninus qui preſtantis-
ſime dum in carcere mactatur a crudeli-
tate ... vermis ſcrofulis et ſcorpionibus
... fuit. Deinde laudibus ad uſque
diſpoſitum de eadem ... propter
Fuit et alius ſaturninus apoſtolus afri-
ca frater ſancti ſatiri. Cum autem pre-
dicti fratres ſuis cum uxoribus et felici-
tate ſua dum viverent necnon et cum
perpetua que nobilis virorum paſſio
eſt. Cum paſſio alio tempore ...
revoluta. Et cum prepoſitus eos ...
ut ydolis immolarent et illi nullatenus
aſſentirent in carcere miſſi ſunt. Quod
audiens pater perpetue ad carcerem
flens currit dicens: Filia quid
feciſti vel quid feciſti? Dehonestaſti
genus tuum. Nunquam aliquis de genere
tuo in carcere miſſus fuit. Cum autem
audiſſet quod chriſtiana eſſet in eam cum impe-
tu in digitis ad oculos irruit et ei
oculos eruere voluit et exclamans
egreſſus eſt. Vidit autem beata perpetua
hanc viſionem quam in craſtino ſociis
enarravit dicens: Vidi ſcalam auream
mire altitudinis uſque ad celum erectam
que adeo anguſta erat ut niſi unus et
unus aſcendere poterat. In dextra vero
et leva erant fixi cultri et gladii
ferrei lunati et acuti ita ut aſcen-
dens ... vel infra ſe nullatenus reſpice-
poterat. Sub ea draco teterrimus et in-
gentis forme iacebat et per timorem qui-
libet aſcendere formidabat. Vidit etiam
ſaturum per eam aſcendentem uſque ſurſum
et reſpicientem uſque ad nos et dicentem:
Ne timeatis hunc draconem ſi ſecure
aſcendite ut mecum eſſe poſſitis. Hec
audientes omnes gratias egerunt quod ſe
vocatos ad martirium cognoverunt.
Preſentati igitur iudici cum ſacrificare

[illegible]

nollent fecit ſaturninum cum aliis viris
a mulieribus ſeparari et dixit felicitati:
Habes virum? Et illa: Habeo ſed con-
tempno. Cui ille: Miſerere tui puella
ut vivas maxime cum infantem in utero
habeas. Ad quem ait: Fac de me quod
vis quia ad tuam voluntatem nunquam trahe-
re me valebis. Parentes vero beate per-
petue cum viro accurrentes infantem
pendulum bene per ubera quem adhuc lactabatur
adduxerunt. Et videns eam pater
ſtantem cum preſide cadens in faciem
dixit ei: Filia dulciſſima miſerere
mei et huius meſtiſſime matris tue
et huius miſerrimi viri tui qui poſt
te vivere non valebit. Perpetua vero
immobilis ſtabat. Tunc pater filium
ad collum eius iactabat et ipſe et mater
et maritus eius manus tenentes et flen-
tes oſculabantur eam dicentes: Miſerere
nostri filia et vive nobiſcum. At illa
proiciens puerum et illos repellens ait:
Diſcedite a me inimici mei quia non
novi vos. Videns autem preſes earum
conſtantiam diutiſſime verberatos in carcere
poſuit. Dampnavit vero de plurimum meſti-
erunt de felicitate que octo iam menſibus
pregnans erat pro ea orantes et dolores
partus in ea ſubito irruerunt. Peperit
quoque filium vivum. Cuidam vero de cuſtodibus
dixit ad eam: Quid facies cum ante
preſidem veneris ſi nunc tantum conqueris?
Reſpondit felicitas: Hic ego pro me
patior; ibi pro me deus patietur. Eductis
vero ipſis de carcere ligatis post tergum
manibus et nudatis nudis pro platea
ducuntur et dimiſſis beſtiis ſaturus et
perpetua a leonibus devorantur. Revoca-
tus et felicitas a leopardis comeduntur.
Deinde vero ſaturninus gladio capite trun-
catur. ... circa annum domini cc ... ſub valeriano et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

ygaliens imperatoribus

De sancto Pastore

Pastor in heremo multis annis
in abstinentia magna se affligens
multa sanctitate et religione
pollebat. Cum autem mater eius ipsum et
fratres eius videre desideraret et non posset
observavit diem. Et illis ad ecclesiam
euntibus repente se eis obtulit. At
illi fugientes et cellam intrantes in faciem
illius hostium clauserunt. Illa vero ante
hostium stans cum nimio fletu clama-
bat. Pastor autem ad hostium veniens
dixit ei: Quid sic clamas o vetu-
la? Que audiens vocem eius amplius
clamabat flens et dicens: Volo vos
videre filii mei. Quid enim si videam vos?
Nunquid non ego sum mater vestra
que lactavi vos et tota iam canis plena?
Cum filius hic vos. Audivi vos aut
in alio seculo? Que respondit: Si non
videro vos hic videbo vos illic filii? Qui
ait: Si equanimiter ferre valeas
ut nos hic non videas, illic procul du-
bio nos videbis. Que discessit gau-
dens et dicens: Si vos visura sum
illic, nolo vos videre hic. Judex autem
provincie cum abbatem Pastorem videre
cuperet et nequiret, filium sororis sue
tanquam malefactorem tenuit et in carcere
posuit dicens: Si pastor venerit et
pro eo intercesserit, ipsum dimittam. Veniens
ergo mater ad hostium senis plorans
cum ille sibi nichil responderet, ait: Et si
viscera ferrea habes et nullis compassione
moveris, saltem miserans sanguinis
tui flectere, et quia unigenitus mihi existit.
Ille autem mandavit ei: Pastor filios
non habet. Tunc illa cum dolore discedente dix-
it iudex: saltem verbo iubeat et ego
eum dimittam. Ille autem remandavit

ei dicens: Examina causam secundum leges
et si dignus morte habetur continuo
moriatur. Si non autem, fac quod tibi placet.
Docebat autem fratres dicens: Custodire et
seipsum considerare et discretio hec tria opera-
tiones sunt anime. Paupertas, tribulatio
et discretio operationes sunt solitarie
vite. Scriptum est enim: Si fuerint
hii tres viri Noe, Iob et Daniel. Et
Noe personam habet nihil possidentium,
Iob tribulatorum, Daniel discretorum. Di-
cebat: Si duas res oderit monachus potest ab hoc
mundo liber esse. Et querenti fratri que
essent dixit: Requiem carnis et
vanam gloriam. Dicebat: Si vis invenire requiem
in hoc seculo et in futuro, in omni causa
dic: Quis sum ego? et non iudices quem-
quam. ¶ Cum quidam frater de congregatione
offendisset, abbas de cella eius quidam soli-
tarius eum expulit. Qui cum esset flendo
desperaret, abbas Pastor eum ad se ad-
duci fecit. Quem benigne consolans
misit ad illum solitarium dicens: Audiens
ego de te videre desideravi. Fac ergo ut
te usque ad me. Cum non venisset, dixit
pastor: Duo homines erant qui ambo ha-
bebant mortuos suos. Relinquens quisque unum
mortuum suum et abiit plorare mortuum
alterius. Quod audiens solitarius et in-
telligens in sermone eius compunctus est.
¶ Cum quidam frater Pastori dixisset
se conturbatum esse et locum illum velle
deserere eo quod verba quedam de quodam
fratre audisset que eum non edificarent, dixit
Pastor: ne hec illa credat quia vera
non erunt. Ille vera esse asserebat
quia frater fidelis ea sibi retulit.
Cui pastor: Non est fidelis qui tibi dixit
illa. Si fidelis esset nequaquam tibi illa
diceret. Et ille: Ego vidi oculis meis

Ille autem interrogavit de festuca et de trabe
quid esset. Respondit de festuca quod
festuca est et de trabe quia trabs est.
Et pastor: Pone in corde tuo quia
peccata tua sunt sicut hec trabs, illius autem
verba velut hec parva festuca. ¶ Frater
quidam qui peccatum grande fecerat volens
penitentiam tenere interrogat si multum
esset. Cui dixit: Multum est. Et quesivit
si annum haberet: aut multum est. Assis-
tentes autem dicebant usque ad xl dies.
Et ille: Multum est et addidit: Puto
quia si ex toto corde homo penituerit
et peccatum non iteraverit et penitentiam bo-
nam egerit suscipiet deus. ¶ Interroga-
tus de illo qui irascitur fratri suo etc.
Ait: Ex omni re qua te gravare voluerit
frater tuus ne irascaris donec eum de-
net oculum dexterum tibi extrahat (?)
Et si aliter feceris sine causa sibi irasceris.
Si autem aliquis te voluerit separare
a deo pro hoc irascere ei. Dixit item Pas-
tor: Cum querulosus est monachus non est.
Cum maliciam in corde suo tenuerit
monachus non est. Cum iracundus est monachus
non est. Cum malum pro malo reddit mo-
nachus non est. Cum elatus et verbosus
est monachus non est. Cum vero vere monachus
est semper est humilis mansuetus caritate
plenus et timorem dei semper et ubique
pre oculis habet et non peccat. Dixit iterum
quia si sint tres in unum ex quibus unus
bene quiescat, alius autem infirmatur et
gratias agit, tercius vero ministrat eis et sit
ex sincera voluntate. Hii tres similes sunt
velut sint unius operis. ¶ Cum quidam
frater sibi conquereretur quod multas cogi-
tationes haberet in ipsis periclitaretur, eum
sub aere misit dicens: Expande
sinum et apprehende ventum. Cui autem

non possum. Et ille: Nec cogitationes prohibere
posses ne intrent sed tuum est resistere
eis. ¶ Interrogatus a quodam fratre quid
de hereditate sibi dimissa faceret dixit
ut post tres dies ad se rediret. Cum ergo
redisset ait ille: Si dixero da eam
presbiteris non est tibi merces. Si dixero
da eam pauperibus securus eris. Cuidam
vis fac ego causam non habeo. Hec in
vitaspatrum.

De sancto Arsenio

Arsenius cum adhuc in palacio
consisteret et oraret ad salutem
dirigi meruit, audivit:
Arseni fuge homines et salvaberis.
Accedens igitur ad monachalem vitam et
ibidem orans audivit: Arseni fuge
tace quiesce. Legitur enim ibidem de
hac quiete appetenda quod cum tres fratres
monachi facti fuissent unus elegit dis-
cordantes ad pacem reducere, 2us infirmos
visitare, 3us in solitudine quiescere. Pri-
mus igitur laborans pro litibus hominum non
poterat omnes placare et tedio victus venit
ad secundum quem invenit animo deficientem
et mandatum perficere non valentem.
Et concordantes ad 3um qui erat in solitu-
dine venerunt. Cum ei tribulaciones
suas narrassent ille misit aquam in
ciphum dixit: Attendite in aquam et
erat commota et turbulenta. Et cum
post modicum dixit: Attendite modo quomodo quieta
et limpida facta est. Cumque inspex-
issent et vultus suos viderent ait: Sic
qui in medio hominum consistit pre turba non
videt peccata sua. Cum autem quieverit
peccata sua videre valebit. ¶ Cum quidam
eum non invenisset quedam in heremo
velut bestia herbas manducantem
et nudum currebat post ipsum fugientem.

dicens Expecta me quia propter deum fugio
te. Et ille Et ego propter deum fugio te.
Cum autem vestem precessisset expectauit eum
dicens Quomodo nunc mundum percurristi
a te expectauit te. Cum ille dixit michi
quos saluos efficiat qui viderit autem
fugere homines et tacere. ¶ Matrona quedam
dam nobilis et senex venit ut abba-
tem Arsenium videret ex deuocione. Cum ro-
gata a theophilo archiepiscopo ut se videre
permitteret nullatenus acquieuit. Tandem
illa ad cellam eius perueniens ipsum foris an-
te hostium celle inuenit et se ad eius pedes
prostrauit. Ille autem cum indignacione nimia
leuauit eam dicens Si vis videre faciem
meam vide. Illa autem pre confusione et
verecundia faciem eius non considerauit.
Cum senex Quomodo cum mulier sis tantam
nauigacionem facere presumpsisti. Ecce enim romam
redibis et que Arsenium videris
aliis mulieribus enarrabis et ille similiter
veniet ut videat me. Et illa Deo
dante romam rediens nullam huc venire
permittam. Sed salutem deprecor ut ores pro
me et mei memor sis. Cum ille Oro
deum ut deleat memoriam tuam de corde
meo. Et illa audiens nimium turbata
in ciuitatem venit et pre tristicia febricitare
cepit. Quod archiepiscopus audiens ad
eam consolandam accessit. Illa autem contristata
dicebat Ecce ergo contristata morior.
Cui archiepiscopus Nescis quia mulier
es et inimicus per mulieres sanctos impugnat.
Et propterea senex hoc dixit. Illam pro anima
tua semper orat et sic consolata rediit
cum gaudio ad propria reuertens ¶ De
quodam alio patre legitur quod cum
discipulus eius sibi diceret Senuisti abba
recedamus paululum magis in mundum. Ille autem
Ubi non est mulier ibi eamus. Dixit
ei discipulus Et ubi est locus non habens
mulierem nisi forte solitudo. Cum ille In
solitudinem me tolle. ¶ Allegat frater

cum matrem suam vellet transire flumen por-
tare debebat. Ille manus suas contexit pal-
lio eius et sic tulit. Cui illa dicebat Ut quid
sic operuisti manus tuas o fili. Cui
ille respondit Corpus mulieris velud ignis
existit et ex eo quod te contingebam aliarum
mi feminarum memoria in animam veniebat.
Arsenius autem per totum tempus vite sue sedens
ad opus manuum suarum pannum habebat
in sinu propter lacrimas que ex oculis
eius currebant tota nocte insompnem
ducebat. Mane autem cum propter naturam
lassitudinis dormitare vellet
dicebat sompno Veni serue male. Et
surripiebat paruum sompni sedendo et
statim surgebat dicens Sufficit
monacho si dormierit una hora si tamen
pugnator est. ¶ Cum pater sancti Arsenii
nobilissimus senator vitam finiret et
testamentum faciens magnam hereditatem
Arsenio dimisisset Magistrianus
portans testamentum ad eum detulit.
Quod ille accipiens scindere voluit.
Magistrianus autem eius pedibus pro-
volutus rogauit ne hoc faceret quia caput
eius presidentis. Cui Arsenius Prius
mortuus sum quam ille. Ipse autem cum modo
mortuus sit quomodo me facit heredem. Et
remisit testamentum nichil accipere volens.
Quadam vice facta est ad eum vox
dicens Veni et ostendam tibi opera hominum.
Et duxit eum in quendam locum ostendit-
que ei ethiopem incidentem ligna et fa-
cientem sarcinam grandem quam portare
non poterat. Deinde ligna volens minuere
addebat et ad sarcinam addebat. Et hoc
faciebat diu. Ostendit quoque ei alium
hominem haurientem aquam de lacu et
effundentem aquam in cisternam pertusam
qua aqua refundebatur in lacum et ideo
cisternam quam implebat. Et ostendit
ei templum et duos viros in equis por-

Early Europeas Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

tantas legum diversitates. Volentes autem
mercari in templo non poterant eo quod
legum diversitates portarent. Et expo-
suit ei dicens: Ille serus qui portat que-
rimoniam nostram est scriptura et ideo hu-
ius pars quod remanet sedi a regno.
Qui ligna incidit homo est in peccatis
et pro eo ut agat penitentiam non subtrahit
de peccatis sed addit iniquitates iniquitatibus.
Qui autem aquam haurit homo est
bona opera faciens: sed quia in eis se
miscet mala perdidit opera sua. Vesspe
sabbati veniente die dominica relinquebat
opera sua penitus plenarie et extendebat
manus suas ad celum donec mane
die dominica sol ascendens facierum eius
illustrabat et sic residebat

De sancto Pelagio

Pelagius papa multe
sanctitatis fuit ac in
pontificatu laudabiliter
se gessit. Tandem plenus bonis operibus
in pace quievit. Non fuit autem
iste pelagius predecessor sancti gregorii sed
alius ante ipsum. Huic autem Pelagio
successit Johannes tercius Johanni Benedictus
Benedicto Pelagius Pelagio Gre-
gorius. Tempore quoque huius pelagii lon-
gobardi in italiam venerunt. Et quia
multi hanc historiam ignorant hoc
hic eam inserendam decrevi prout in his-
toria longobardorum quam Paulus lon-
gobardorum hystoriographus compilavit
et in diversis libris et cronicis expla-
nata habetur. Gens enim quedam extitit
germanica plurimum populosa que de
litoribus oceani parte septentrionali egres-
sa cum de scandinavia insula pro bellorum
multa clamata diversis terris et civitatibus
tandem pannoniam devenissent ultra non
audentes procedere sibi in ea perpetue habi-

tationis sedem statuunt. Hii primo winili
postea longobardi appellati sunt. Dum
autem adhuc residerent in germania Agelmundus
rex longobardorum septem pueros simul proiectos
a meretrice ad necandum piscine invenit
quos uno partu eadem meretrix ediderat.
Cumque eos rex casu respiceret eos hasta
commovens revolvit unus eorum hastam
manu tenuit. Quod rex videns et
stupens mirum fore et lamissionem
vocavit magnum eum esse futurum pro-
nuncians qui tante probitatis extitit.
Qui mortuo rege longobardi eum regem
fecerunt. Per idem tempus scilicet anno
domini ccccxx dum quidam episcopus arrianus
ut ait Eutropius quendam nomine barna-
bam baptizare vellet dixit: Baptizo
te barnaba per filium in spiritu sancto. Filium
et spiritum sanctum minores patre per hoc ostendere
volens subito aqua disparuit et bapti-
zandus ad ecclesiam confugit. Post hoc lon-
gobardis prefuit quidam rex nomine
Albuinus vir quidem fortis et stre-
nuus qui cum rege Gubitanorum plu-
rimum contra eum conveniunt et regem
interfecit. Quia post filius suus regnum
conferri qui sibi in regno successerat
in ultionem patris sui contra Albuinum
manu armata processit contra quem
Albuinus exercitum suum movit et ipsum
superans interfecit filiam suam nomine
Rosimundam captivam duxit et uxorem
accepit. Deinde et de capite ipsius regis
cuppam sibi fecit quam argento circum-
datam in die bibebat. In illis autem
diebus Justinus minor imperium guber-
nabat. Cum quidam princeps Romanorum
clarum habebat qui dicebatur Narses vir quidem
nobilis et strenuus. Qui cum gothos qui
italiam invaserant prudenter superasset
et regem eorum totilam flagellum dei vocatum

et universam ytaliam pacatam redderet. Qui
pro magnis beneficiis magnam invidiam incurrit
a romanis. Denique apud imperatorem falso
accusatus a prefato imperatore depositus est.
Uxor quoque imperatoris nomine Sophia huic
eunucho sibi misit quod eum inter ancillas
suas faceret filare et lanam pensare
dicitur. Ad hec verba narses respondet
Et ego talem telam tibi ordiri incipiam
quam dum vixeris deponere non valebis.
Neapolim ergo narses secedens longo-
bardis mandavit ut paupertina panno-
nie rura desererent et ad ytalie fertilissi-
me solum possidendum confluerent. Unde
mediante albuino pannonia deserta
et ab anno domini ... cum longobardis
ytaliam intraverunt. Erat autem eis consuetudo
longas valde barbas deportare. Unde
cum quadam vice ut aiunt exploratores
ad eos venire deberent precepit albuinus
ut omnes mulieres solutis crinibus circa
mentum circumducerent ut barbati homines
ab exploratoribus crederentur. Et inde
longobardi a longis barbis primum sunt
vocati. Barda enim in eorum lingua bar-
bam sonat. Alii dicunt quod cum primo cum
wandalis pugnaturi essent et ad quandam
que habebat spiritum phitonis accessissent
ut pro eorum victoria exoraret et eis
diceret de consilio uxoris mane fenestram
in qua mane ad orientem aspiciebat se po-
suerunt et mulieres circa mentum crinium
decus capillos de eius consilio preposuerunt.
Cum ergo ille fenestram aperiens eos vi-
disset exclamavit. Qui sunt isti longobar-
di. Et uxor sua dixit ut quibus nomen
dederit victoriam donaret. Ingressus ergo
ytaliam omnes pene civitates cepit
civitatibus habitatoribus interfectis. Papiam
autem tribus annis obsessam tunc cepit.
Rex autem albuinus mandaverat se omnes
papienses occisurum. Unde cum papiam
intrare deberet equus eius in porta
civitatis genua figens concidit

calcaribus urgetur surgere non valebat
quousque ad memoriam votum quod fecerat iter
iuramentum mutavit. Mediolanum quoque
longobardi ingressi totam pene ytaliam
infra breve spacium temporis subiugaverunt
preter romam et romaniolam que romanio-
la vocata est quasi altera roma eo quod sem-
per rome semper adhesit. Cum quoque rex
Albuinus verone esset et quoddam mag-
num convivium preparasset ciphum suum quem de
capite regis fecerat afferri faciens
cum eo bibit et uxori sue nomine rose-
munde de eo fecit bibere dicens. Bibe
cum patre tuo. Quod cum rosimunda didi-
cisset dolorem magnum cordi regina concepit.
Erat autem regi dux quidam qui quandam
domicellam regine carnaliter cognoscebat.
Ad reginam absente rege quadam nocte
ancille sue cubiculum ingressa pro dicta
ancilla sue mandavit ut
dux ad ipsam ancillam debet accedere. Cum
ad se illa nocte debet accedere. Cum
cum venisset regina pro ancilla se suppo-
suit et peracto dixit ei. Nosti quis
sum et quid cum ipsa dixit. Sum ille se esse amicum suum dixit.
illa autem nequaquam sed sum rosimunda.
Certe tale crimen hodie perpetrasti quod aut
albuinum occidere aut eius gladio interi-
bis. Volo ergo ut de viro meo qui
patrem meum occidit et de eius capite
ciphum faciens me ex eo bibere fecit
vindictam facias. Cum ille
me debeas vindicare. Cum ille
non acquiesceret alium tamen se inventurum
promisit qui hoc negotium perageret. Unde
illa arma subtrahens spatam illius que
ad lectuli caput ne tolli aut
evaginari posset fortiter colligavit.
Cum ergo rex in strato dormiret horam
meridianam cubiculum intrans conatum
... de strato exsilit
et spatam arripiens si extrahere non
posset cum scabello virili se defen-
dens de capite. Quam ille exponens ipsa arma
suis in regem irruit et occidit in

Accipiens ergo Vrmisor thesaurum
palatii cum Rosimunda in Ravennam
aufugit. Ibi cum Rosimunda quendam
iuvenem pulcherrimum prefectum scilicet Raven-
ne vidisset ipsum in virum habere deside-
rans venenum viro in calice propinavit.
Cumque amaritudinem ille sentiret ubi
vino cum residuum biberat. Cum ad hoc re-
cusaret ille evaginato gladio eam bibere
coegit et sic ambo ibidem perierunt.
Tandem vero quidam longobardorum rex nomine
Adalaud baptisatus est et fidem Christi
suscepit. Hic et Theodelina longobar-
dorum regina christianissima et devota
apud Mediolanum pulcherrimum oratorium construxit.
Ad quam Gregorius libros dyalogorum trans-
misit. Cuius virum suum postea Agisul-
phum primo ducem taurinensem sed post-
modum longobardorum regem ad fidem convertit
et cum romanis imperio et ecclesia eum
habere pacem fecit. Unde in festo sancto-
rum Gervasii et Prothasii facta est pax
inter romanos et longobardos. Et ideo
Gregorius in eodem festo cantari constituit
in officio misse Loquetur dominus pacem in plebem.
In nativitate quoque Iohannis baptiste pre-
dicta pax et concordia amplius confirma-
ta fuit. Theodelina vero in beatum Iohannem
specialem devotionem habebat cuius meritis
gentem suam conversam ascribebat. Ecclesiam
autem apud Mediolanum et fabricavit.
Eodem tempore Iohannem Patronum
et desursum esse eundem pro sancto re-
velatum fuit. Gregorio successit
ei Sabinianus et Sabinus. Bonifacius 3us.
Et Bonifacius 3us. Bonifacius 4us. Ad
cuius preces Focas imperator donavit
ecclesie Christi Pantheon circa annos domini
DCX. Et ad preces tertii Bonifacii pri-
mus statuit romanam sedem esse capud
omnium ecclesiarum. Nam ecclesia Constantino-
politana se primam omnium ecclesiarum
scribebat. Huius Bonifacii tempore fo-
cta et ... circa annos domini

DCX. Machumet pseudo propheta et
magus agarenos sive ysmaelitas et
saracenos hoc modo decepit sicut legitur
in quadam hystoria ipsius et in quadam cro-
nica. Clericus quidam valde famosus cum
in romana curia honorem quem appetebat
assequi non potuisset indignatus ad partes trans-
marinas confugiens innumerabiles sua si-
mulatione attraxit ad se. Inveniensque
Machumet dixit ei quod eum illis prelatum
preficere vellet. Nutriensque columbam
grana et huiusmodi in auribus Machu-
met ponebat. Columba autem super eius
humeros stans de auribus eius cibum su-
mebat sicque ita assuefacta erat quod quan-
documque Magumeth videbat protinus
super humeros eius prosiliens rostrum in eius
aure ponebat. Predictus igitur vir populis
convocatis dixit se illum sibi velle prefi-
cere quem spiritus sanctus in specie columbe monstraret.
Utque columbam secreto emisit et illa
super humeros Magumeth qui cum aliis
astabat evolans rostrum in eius aure
apposuit. Quod populus videns spiritum
sanctum esse credidit qui super eum descen-
deret et in eius aure verba dei inspiraret.
Et sic Magumeth saracenos decepit.
Cum sibi adherentes regnum persarum ac
orientalis imperii fines usque ad Alexan-
driam invaserunt. Hoc quidem vulgariter
dicitur. Verius est quod inferius habetur.
Magumeth quoque legem confingens
... a spiritu sancto quem in specie columbe
... sepe videntes populo super eum volabat
se recepisse mentiebatur. In quibus quedam
de utroque testamento inseruit. Ita cum
primeva etate mercimonia exerceret et
apud Egyptum et Palestinam cum camelis
pergeret cum iudeis et christianis sepe con-
... a quibus tam vetus quam novum
didicit testamentum. Unde ...
iudeorum ... saraceni et ...
... non comedunt. Cuius ...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

[illegible]

ne vellet assignare dixit quod christus fuit came-
lo peccatorum diluuium fuit procuratum et
is tamen immediate modo [illegible]
Christianis autem quenunt quod credunt
unum solum deum omnipotentem omnium creatorem
Asserit etiam prophetas predicta vera quedam
falso immiscens quod moyses fuit magnus
propheta sed christus maior et summus prophetarum
natus ex virgine virtute dei absque semine
hominis. Ait quoque in suo alcharano quod
christus dum esset puer esset de limo terre
volucres procreauit sed veneno immis-
(sed) ... cum non de passione uel de re-
surrectione quia christus non sit passus nec de re-
surrexisse dixit sed alium hominem quendam
sibi similem legisse uel passum et mortuum.
Cuidam autem matrona nomine Cadiga
que preerat cuidam prouincie corozama nomine
videns hominem iudeorum et saracenorum
gubernio vallatum estimabat in illo
maiestatem diuinam latere. Et cum esset
vidua ipsum in maritum accepit. Et
sic Machumet totius illius prouincie
principatum obtinuit. Ille autem suo
prestigio non solum dominam predictam sed
et saracenos etiam decipiebant ut
se messiam in lege promissum publice
faterentur. Post hoc machumet cepit
frequenter cadere in epilenticam passionem
quod Cadiga cernens plurimum tris-
tabatur eo quod impurus et epilenticus
homo nupsisset. Cui ille placare de-
siderans talibus eam sermonibus demul-
cebat dicens Gabrielem archange-
lum frequenter mecum loquentem contemplor
Et non ferens splendorem vultus eius
in me deficio et cado. Credidit sic esse
mulier et ceteri crediderunt. ¶
Alibi tamen legitur quod fuit quidam
monachus qui Machumetum instruxit
nomine Sergius qui in errore Nesto-
rii pendens dum monachis fuisset ex-
pulsus in arabiam venit et machu-

meto adhesit. Licet alibi legatur quod
fuit archidiaconus in ... anthio-
chie de genere et fuit ut asserunt
iacobita qui circumcisionem predicauit
christum non deum sed hominem tamen iustum
et sanctum de spiritu sancto conceptum
et de virgine natum affirmant que
omnia saraceni credunt. Predictus ergo
Sergius machumetum de nouo et
veteri testamento ac plura edocuit.
Machumetus uero utroque parente or-
batus sub patruo suo cura puericiae
annos agebat. Multo tempore
cum vniuersa gente sua arabum ydolorum
cultum deseruit quemadmodum in
alcharano suo testatur deum sibi dixisse
Orphanus fuisti et suscepi te
in ydolatria errore diu mansisti et inde
eduxi te pauper eras et locupletauit
te. Vniuersa enim gens arabum cum
machumeto veneris pro dea colebat
Et inde est quod adhuc sexta feria apud
saracenos in magna veneratione habetur
sicut apud iudeos sabbatum et apud
christianos dies dominica colitur. Ma-
chumetus ergo predicte Cadige viduae
locupletatus diuitiis in tantam proruperit
mentis audaciam ut regnum arabum
sibi regnare et vsurpare. Sed cum videret
se per violentiam assequi non valere maxime
cum a contribulibus suis quia eos maior
fuit ... despiceretur prophetam se fingere
voluit Et quos non poterat subiugare
per potentiam falsa per sanctitatem attrahere
et fallacia. Predictus Sergius
vir valde prudens consilio ...
... ipsum enim absconditus manens fa-
bat ipsum et abeo ... et populo
... referebat ac gabrielem archangelum
... nominabat. Et sic Machumetus
... illius gentis propheta se simulans
obtinuit principatum omnibusque sibi

spontanee vel timore gladii crediderunt. Predicauit quoque Sergius cum Machometo se velle ut Saraceni monachalem habitum uestirentur scilicet cuculla sine capucio et ut istius modi monachorum multas et ordinatas genuflexiones facerent et ordinate valde orarent. Et quia Iudei versus occidentem, Christiani vero versus orientem orabant, voluit ut ipsi versus meridiem orarent. Circumcisionem quoque Saraceni observant. Multas autem leges Machometus promulgavit quas Sergius eum docuit quarum multas de mosayca lege accepit. Sepe namque Saraceni se lavant et maxime cum orare debent verenda sua manus brachia os et omnia membra corporis abluunt ut mundi orare possint. Orationes autem unum continentur deum qui nullum equalem vel similem habet prophetamque Machometum. In anno quemdam integrum mensem ieiunant. Ieiunantes autem noctis tempore comedunt, diurno non ieiunant, ita ut ab illa hora diei qua incipit ab albo distinguere nigrum filum usque ad solis occasum nemo comedere vel bibere vel se cum uxoribus commixtione fedare audeat. Post solis occasum usque ad sequentis diei crepusculum semel licet eis cibo et potu et propriis uxoribus uti. Infirmi autem ad hoc non obligantur. Semel autem per singulos annos causa recognitionis ad domum dei que est in Mecha ire precipiuntur et ibi adorare circa eam inconsutilibus tegumentis induti et lapides per media femora post dorsa lapidando iactare, quam domum Adam dicunt construxisse et ibi filios eius et Abraham et Ismahelem oratorium fuisse. Deinde Machometo eam domum sibi et suis gentibus tradidisse affirmant. Omnes carnes preter porcinas sanguinem et morticinia comedere possunt. Quatuor legitimas uxores simul eis habere licet et qualibet earum ter repudiare et recipere. Ita tamen ut quaternarium numerum non transcendat. Concubinas vero atque captivas quot voluerit habere licitum est et eas vendere potest cum voluerit nisi earum aliquas impregnassent. Conceditur eis de propria cognatione habere uxores ut semen nimis plus accrescat et [illegible] ipsorum amicitie vinculo astringatur. Cum possessiones [illegible] deficiat ut actor testibus probet et reus iuramento se expurget innocentem. Cum adulterio deprehensi cum ea pariter lapidantur. Cum alia autem fornicantes lxxx verberibus plectuntur. Machometus tamen dixit sibi a domino angelo Gabriele nunciante fuisse concessum quod ad aliorum uxores accedere posset ut viros virtutis et prophetas generaret. Quidam autem servus eius cum uxorem pulchram haberet et sibi ne cum domino suo loqueretur interdixisset, quadam die ipsam cum eo loquentem invenit et primum eam a se reiecit. Quam Machometus recipiens inter alias uxores suas connumeravit. Timens autem ex hoc murmur populi cartam sibi de celo delatam confinxit in qua continebatur quod si quis uxorem repudiaret eius esset uxor qui eam suscepisset. Quod Saraceni usque hodie pro lege observant. Fur autem prima et secunda vice verberibus plectitur, tertia manus eius preciditur, quarta pedis truncatione punitur. A vino semper abstinere iubentur. Servantibus hec et alia legis mandata promisit deus ut asserunt paradisum id est ortum deliciarum aquis preterfluentibus irrigatum in quo sedes habebunt perpetuas, nec frigore nec estu aliquo affligentur, omnibus ciborum vescentur generibus, quicquid appetierint coram se statim invenient, sericis vestimentis omnibus coloribus induentur et virginibus speciosissimis commiscebuntur. In deliciis omnibus abundabunt. Celestes angeli pincernarum more cum vasis aureis et argenteis

vinum defluere et discurrere. Comedunt
et bibunt in lectica scilicet flumina scilicet lactis
mellis et vini optimi diversa aromata
etc. Ibi dicit Machometus in paradiso
et quod pulcherrimos angelos sit visurus
et tante magnitudinis quod ab uno oculo an-
geli usque ad alium sit spacium itineris
unius diei. Non credentibus in deo et
Machometo erit ut asserit infernalis
pena sine fine. Quibuscumque autem peccatis
quisque obligatus fuerit si crediderit deo
et Machometo tempore mortis in
die iudicii Machometo interveniente
ut asserit salvus erit. Hunc pseudo-
prophetam Saraceni rebus mendacium spiritum
prophetie super omnes habuisse affirmant
et decem angelos sibi faventes et
eum custodientes habuisse fatentur.
Dicunt quoque quod antequam deus celum et
terram creasset nomen Machometi in
conspectu dei astabat. Et nisi Machome-
tus futurus fuisset nec celum nec terra nec
paradisus fuisset. Mentiuntur quoque de eo
quod luna ad eum accessit quam ille in
sinum recipiens in partes duas divisit
et iterum coniunxit. Venenum insuper in cena
sibi in agnina oblatum fuisse dicunt;
agnus autem locutus est ei dicens: Cave
ne sumas quia in me habeo venenum
et tamen post plures annos veneno sibi
tributo interiit. ¶

Redeundum nunc ad Longobardorum histo-
riam prosequendam sicut se habent. Longo-
bardi regno Romano imperio plurimum mo-
lesti erant licet fidem Christi recepissent.
Post hoc autem Pipinus princeps maioris
regie domus Francorum defunctus est.
Cui successit Karolus filius eius qui Tu-
tides appellatur. Qui multas victo-
rias faciens reliquit duos filios suos
de aule regie principes scilicet Carolum
magnum et Pipinum. Sed Carolus mag-
nus corona seculi pompa Cassinensis monachus
est effectus. Pipinus autem aulam regiam stre-
nue gubernabat. Sed cum Childericus rex esset
inutilis et consuluisset Pipinus Zacha-
riam papam an ille debet esse rex qui solo
nomine regio erat contentus, cui papa respondit
illum debere rege vocari qui bene rem publicam
regeret. Unde Franci Childeri-
cum regem in monasterio recluserunt et Pipinum regem
creaverunt circa annos domini DCCXL. Verum
cum Astulphus rex Longobardorum ecclesiam
Romanam suis possessionibus et dominio spo-
liasset, Stephanus papa qui Zacharie suc-
cesserat ad Pipinum regem Francorum contra
Longobardos auxilium petiturus accessit.
Pipinus autem copioso congregato exercitu
in Italiam venit et Astulphum regem
obsedit. A quo XL obsides accepit ut
ecclesie Romane omnia propria que abstulerat
redderet et nequaquam amplius non inquietaret.
Sed recedente Pipino Astulphus to-
tum quod promiserat irritum fecit. Cum
hic quodam die
tamen per iudicium dei venatum pergeret
subito exspiravit et Desiderius eidem
successit. ¶ Circa annum domini DC-
XL Dagobertus rex Francorum ut in
quadam chronica legitur qui longe ante
Pipinum regnaverat a sua pueritia
sanctum Dionysium in magna veneratione
habere cepit. Nam quando Lotharium patrem
suum iratum timebat ad ecclesiam sancti
Dionysii fugiebat. Cum ergo factus rex
mortuus fuisset cuidam sancto viro
in visione monstratum est quod anima eius
ad iudicium rapta fuit et multi san-
cti ei obiciebant quod ecclesias
suas exspoliaverat. Cumque mali angeli eam ad
eternas penas rapere vellent affuit beatus
Dionysius et intervenientia eius liberata est
et penam evasit. Forte autem anima eius
ad corpus rediit et ibi penitentiam egit.
Clodoveus rex corpus sancti Dionysii
irreverenter discooperiens os brachii
eius fregit et cupide rapuit qui
mox in amentiam versus est. ¶

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Circa annos domini dcc.xxxiiii Beda
venerabilis presbiter et monachus in anglia
claruit qui licet katalogo sanctorum
conscriptus sit tamen ab ecclesia non sanctus sed
venerabilis appellatur. Et hoc duplici
de causa. Prima est quia nimia senectute
eius oculi caligassent habebat ut
aiunt quendam ductorem a quo per villas
et castella se duci faciebat et ubique
verbum domini predicabat. Qui quadam vice
duci per quandam vallem lapidibus plenam
fuisset eius discipulus derisionis causa
eidem dixit quod ibi esset magnus populus
congregatus qui eius predicationem silenter
et avide expectabat. Tunc ille fer-
venter predicare incipiens cum in fine
per omnia secula seculorum conclusisset mox ut
aiunt alta voce lapides clamaverunt
Amen venerabilis pater. Quia igitur
eum venerabilem miraculose ipsi lapides
vocaverunt ideo venerabilis presbiter appellatur.
Vel ut alii asserunt ei angeli ipsi
dixerunt Bene venerabilis pater dixisti.
2a causa est quia post eius mortem quidam
clericus sibi devotus quendam versum dicere
incipiebat quem in eius tumulo facere
sculpi volebat ita incipiens Hac sunt in
fossa videns versum taliter sonare Bede
sancti ossa. Et quia pede sine versus
congruitas non parebat et sedula men-
te revolveret nec congruum sibi videret
dictum quadam nocte multum super hoc cogitans
mane ad tumulum properasset angelicis
manibus versum taliter reperit sculptum et
firmatum Hac sunt in fossa Bede venerabilis ossa
Cuius corpus apud ianuam congrua devo-
tione colitur. ¶ Per idem tempus
sub anno domini dcc.xx Radbodus
rex Frisonum cum baptizari deberet et iam
unum pedem in lavacro tinxisset aliud
retrahens interrogavit Ubi maior plures
maiorum suorum essent in inferno an in
paradiso. Et audiens plures esse in inferno

intinctum pedem retraxit. Dicens sanctius est
sequi plures quam paucos sequi. Et
ita ludificatus a demone promittente ei
quod tercia die ab hinc incomparabilia bona
sibi daret ipse quarta die subita et eter-
na morte periit. ¶ In campania
ytalie frumentum ordeum et legumina
instar pluvie de celo cecidisse refertur.
¶ Per idem tempus cum corpus sancti
benedicti de monte cassino ad monasterium
floriacense et corpus sancte scolastice
sororis eius apud cenomanis fuisset
translatum karolus magnus monachis cassinensibus
corpus sancti benedicti ad castrum cassi-
num transferre volebat sed miraculis a deo
ostensis et signis est festinabiliter prohibitus
fuit. ¶ Eo tempore sub anno domini dcc.
l terremotus magnus factus est quo urbes
alique sunt subverse alie a montanis
ad subiecta campestria cum muris et
habitaculis suis integre et salve
ultra sex miliaria translate fuerunt. ¶
Corpus sancte Petronille Petri apostoli
filie transfertur. In cuius sepulchro mar-
moreo ipsius petri manu scriptum lege-
batur Aurea Petronille dilectissime
filie. Claruit autem Dionysius. Eo tempore
tercia armenia infestat in quorum parti-
bus cum pestilentia fuisset suasu cuius-
dam nostri in modum crucis sua capita tonso-
rie. Et quia post hoc fuit salus reddita
est hic tondendi consuetudo cum
Pipinus tandem post multos triumphos de-
functus karolus magnus eius filius eidem
successit. Cuius tempore in tota sede adrianus
pontifex presidebat. Qui ad karolum
legatos misit postulans ab eo auxilium
contra Desiderium regem longobardorum qui
mala patris sui Astulphi ecclesiam
plurimum infestabat. Cum karolus audiret
magno congregato exercitu per montem ce-
nisium ytaliam intravit et papiam civi-
tatem in regno potentem obsedit et ibi
desiderium cepit cum uxore filiis et

principibus ad gallias in exilium misit et
omnia iura ecclesie que longobardi abstu-
lerant sibi restituit. Karolus autem rex in expeditione
Karoli Amicus et Amelius sancti milites Christi
qui ibi mortui ... sepeliuntur
apud Mortariam ubi longobardos Karolus
superavit ceciderunt et hinc finitum
est regnum longobardorum. Karolus et deinceps
ipse illius regni habebat que tributis
sibi dabat. Proficiscente Karolo Romam
papa synodum cliii episcoporum congregavit
in qua synodus ipsa ius eligendi pontificem
romanum et ordinandi apostolicam
sedem Karolo dedit. Archiepiscopos quoque
et episcopos per singulas provincias ab eo consecrari
ab ipso investituram accipere diffinivit.
Filii quoque eius Rome in reges in-
unguntur. scilicet Pipinus super ytaliam Alcuin
Ludowicus super aquitaniam. Alchuinus
magister Karoli tunc floruit. Pipinus
Karoli filius de concubina contra patrem coniurans
in monasterio tondetur.

Circa annos domini dcclxxxii tempore Hy-
rene imperatricis et filii sui nomine Consta-
ntini homo quidam in longis muris Tra-
cie fodiens invenit in quadam archa [illegible]
invenit archa lapidea quam cum expur-
gasset virum iacentem invenit et lit-
teras tales continentes. Christus nascitur
ex Maria virgine et credo in eum. Sol sub Con-
stantino et Hyrena imperatoribus O sol
iterum me videbis. Defuncto Adriano
Leo in romana sede sublimatus est vir per
omnia venerabilis. Cuius sublimationi propinqui
Adriani [illegible] ferentes cum letanias ma-
iores ageret cum eis proelio [illegible] ei ocu-
los eruerunt et linguam presciderunt. Deo
reddente mirabiliter linguam sibi et visum
restituit. Tandem ad Karolum confugiens
fecit. Ipse eum in sede sua collocavit et
eos punivit. Romam quoque Karolus veniens
papa anno domini dcclxxxiiii [illegible]

imperio constantinopolitano unus omnium consensu
imperatorias laudes Karolo acclamavit
eumque per manum Leonis imperatoria coronat
et cesarem et augustum appellat. Post
Constantinum enim magnum imperiales sedes
apud Constantinopolim habebantur pro eo quod
Constantinus romana sede vicario
beati petri reliquit et apud Bizantium
urbem sedem sibi ordinavit. Deinde [illegible]
ex dignitate imperatoris romani [illegible]
pati sunt usque ad illud tempus quo romanum
imperium ad reges francorum translatum est.
Postea vero illi grecorum sunt constantino-
politani. isti vero romanorum imperatores vo-
cati sunt. Hoc autem de tanto imperato-
re fuit mirabile quod nulla filiarum suarum
[illegible] voluit coniugio copulari.
Dicebat enim earum contubernio carere
non posse. Et ut alchuinus eius magi-
ster de eo scribit licet alias felix esset
in hoc adverse fortune malignitatem expertus
est. Sane declarat quod super hoc dicere
vellet. Tamen ita imperator dissimulavit
ac si de eo nulla suspicio haberetur
[illegible] de hoc nullus sermo fiet. [illegible]
et quoniam [illegible] semper [illegible]
[illegible] Huius Karoli tempore officium
ambrosianum dimissum est et [illegible] gregorianum
sollempniter divulgatum imperiali
auctoritate plurimum adiuvante. Am-
brosius namque ut testatur Augustinus in libro confes-
sionum a Iustina imperatrice arriana perse-
cutus et mater ecclesia
cum plebe catholica [illegible] excubias ageret
ymnos et psalmos constituit secundum morem
orientalium decantari ne populus tedio
contabesceret et primo fuit per ecclesias
[illegible] Deinde Gregorius
primo [illegible] plura mutavit
addidit et detraxit. Tamen [illegible]
[illegible] ad apostolicam [illegible]

pronuntia unde ponuntur secundum quod divisa
ordinaverit. Ita missa in primis tres lec-
tiones habuit. Introitus autem misse
a Leone sicut dicitur in psalmo secundum fit. [illegible]
[illegible] Celestinus papa [illegible] ad introitum
misse cantari instituit. Gregorius vero
introitum misse cum antiphona ordinavit et
versus de illo [illegible] qui tunc antiphonam re-
tinuit. Psalmos autem et cetera in modum
circumstantes [illegible] genuflectant et inde
[illegible]. Hec Flavianus et Theodorus
[illegible] instituerunt ab Ignatio
[illegible] qui sic [illegible] sunt edocti.
Iheronimus vero epistolas et evangelia et ex
magna parte divina officia et nocturna
[illegible] cantum ordinavit. Gelasius et
Gregorius orationes et cantus addiderunt
et lectionibus et evangeliis. Gradualia
cantum et alleluia Ambrosius Gelasius et
Gregorius ad missam cantari instituerunt.
Hylarius addidit ad gloriam in excelsis deo
laudamus te et cetera que sequuntur. No-
therus abbas sancti Galli sequentias
pro neumis ipsius alleluia primus composuit.
Sed Nicolaus papa ad missam eas cantari
concessit. Hermannus contractus theutonicus
fecit Rex omnipotens die hodie, Sancti
spiritus assit nobis gratia, Ave maris [illegible] Et
[illegible] Alma redemptoris. Et Simon
bariona. Petrus vero de compostella episcopus
Caroli dispositio fecit Salve regina. Karolus ut refert
Turpinus archiepiscopus erat corpore decorus
sed visu ferus, statura eius pedum viii.
[illegible] eius palmus et dimidius in longi-
tudine possidebat. [illegible] palmum
unius [illegible] erat unius [illegible] militem
armatum super equum sedentem a vertice
usque ad [illegible] spata scindebat.
Quatuor ferramenta equorum solis
manibus extendebat, militem armatum
[illegible] super manum suam a terra usque
ad caput suum sola manu elevabat.
leporem integrum aut duas

gallinas vel anserem comedebat, modicum
vini et lymphatum bibebat; tam parce
bibendo erat [illegible] in cena [illegible] plus
quam ter bibere solebat. [illegible] multa [illegible]
struxit et in fine [illegible] fecit.
Cui in imperio successit Ludovicus
filius eius vir clementissimus, qui regnavit
annis xxv. Huius tempore episcopi et clerici
cingula auro texta et exquisitas ves-
tes et alia ornamenta secularia deposuerunt.
Theodulphus Aurelianensis episcopus
falso apud imperatorem accusatus ab eodem
est custodie andegavis mancipatus.
Et autem ut in quadam chronica legitur,
in die palmarum processio [illegible] transiret
[illegible] ille aperta fenestra
[illegible] pulcherrimos illos versus
a se dictos. Gloria laus et honor tibi sit
[illegible] imperatorem cantavit. Cum [illegible]
imperatori placuerit quod ipsum a vinculis
[illegible] absolvit ac in sede sua restituit.
Legati Michaelis imperatoris constantinopolitani
[illegible] detulerunt
Ludovico filio Karoli magni libros
Dionisii de gerarchia de greco in latinum
translatos, qui [illegible] recepti
et mille [illegible] in ipsa
nocte [illegible] fuit. Ludovico
[illegible] Lotharius imperium tenuit
cum fratres eius scilicet Karolus et Ludovicus
bellum [illegible] tanta utrimque facta est
strages ut nulla etas meminerit tantam
aliquando fuisse in regno Francorum. Tandem
[illegible] Karolus regnat in Francia,
Ludovicus in Germania, Lotharius in Italia
et parte Francie que ab ipso Lotharingia
dicta est. Cum [illegible] Ludovicus [illegible]
filio imperium relinquens ipse habitum
monachalem accepit. Huius tempore ut in
quadam alia chronica dicitur, Papa
Sergius nativitate romanus qui primo
Os porci dictus est, sed mutato nomine
est Sergius. Ab illo tempore ordinatum est

ut omnes pape nomina mutant. Tum quia
dominus noster Jhesus quos in apostolatum elegit
nomina mutavit. Tum quia sicut muta-
tur in nomine sic mutari debent in vita
ipsa. Tum ne ille qui ad dignitatem assum-
ptus aliquo nomine indecoro nunc per-
hingledonia ipse sit. Anno domini
DCCCLVIII ut in chronica quadam habetur
in prochia maguntina malignus spiritus
parietes domorum quasi malleis pulsando
et manifeste loquendo et discordias se-
minando adeo homines infestabat ut quo-
cumque introissent statim domus illa ex-
urebatur. Presbiteris autem letaniam agentibus
et aquam benedictam spargentibus inimicus
lapides iactabat et multos cruentabat.
Tandem aliquantulum quiescens confessus est
se quando aqua aspergebantur sub cappa cuius-
dam sacerdotis quasi familiaris sui latitasse
accusans eum quod cum filia procuratoris in
peccatum lapsus fuisset. ¶ Per idem tempus
rex bulgarorum cum gente sua ad fidem
conversus tante perfectionis fuit ut maiore
filio in regnum ordinato ipse habitum
monachalem acciperet. Deinde cum eius filius
iuveniliter agens ad gentilitatis
cultum redire vellet, resumpta militia
persecutus eum fuit et cepit. Effossis
oculis in carcere trusit; et in regnum
statuto filio minore habitum sanctum re-
sumpsit. ¶ In italia apud brixiam
tribus diebus sanguis de celo pluisse
narratur. ¶ Per idem tempus locuste
mirabiles in gallia apparuerunt senas
habentes alas sex pedes duos dentes
lapidibus duriores ut castrorum acies
turmatim volantes spacium diurni
itineris iiii aut v miliaribus extenden-
tes omnia viridia in herbis et arboribus
vastantes. Que usque ad mare britannicum
pervenientes tandem flante vento in pro-
fundum maris demerse sunt; sed estu
oceani ad litora reiecte ~~sunt~~ ex putre-

dine sua aerem corruperunt unde
mortalitas magna et fames prevalui-
da est secuta ita ut fere tercia pars hominum
interierit. ¶ Demum primus otto imperavit
annis xi. DCCCC. Dum autem in pas-
chali solempnitate dictus otto cum principibus
quibusdam paracissent antequam sederent cuius-
dam principis filius more puerili fer-
culum de mensa accepit quem dapifer
fuste prostravit. Quod cernens pedago-
gus pueri ipsum dapiferum in mensa per-
emit. Quem cum sine audiencia cesar co-
dempnaret velud ille cesarem ad terram
deiecit et suffocare cepit. Cum vix de
eius manibus vix ereptus fuisset ipsum
reservari iussit se inculpabilem clamans
quod festo non deferret vitam ipsius libe-
rari permisit. ¶ Ottoni primo successit
otto secundus. Hic dum ytali pacem
sepius violarent Romam venit et ab his
prelatis et magnatibus et potentibus
apud gradum ecclesie convivium grande
fecit. Cumque epulantibus latenter omnes
cingi fecit armatis. Deinde de dio-
lata pace commonitoria monens: inbel-
in scriptis culpabiles recitari. Quos
statim ibidem decollari faciebat, alios
ad epulas satagebat. ¶ Hunc succes-
sit Otto tercius anno domini DCCC
LXXXIIII. Iste autem otto cognominabatur
mirabilia mundi. Hic ut in quadam
chronica dicitur quandam uxorem habuit
que quendam comitem sibi consentire voluit.
Sed cum ille nollet tam facinus perpetrare
illa indignata pro comite apud
imperatorem adeo infamavit quod eum
imperator sine audiencia decollari fecit.
Qui antequam decollaretur rogavit
uxorem suam ut iudicio candentis fer-
ri post mortem eius probaret innocentiam.
Adest dies in quo cesar pupillis
et viduis se asserit iudicium facturum.
Affuit et vidua mariti caput secum

portans sanguinem in ulnis. Tunc quesivit ab imperatore qua morte dignus est qui iniuste aliquem occidisset. Cum ille capitis eum dignum assereret, illa mulier dicens: Tu es qui maritum meum ad suggestionem uxoris tue morte occidi mandasti. Et ut me verum dicere comprobes hoc candentem ferrum in manibus comprobabo. Quod Cesar videns obstupuit et in manus femine se puniendum dedit. Interventu tamen pontificum et procerum inducias x dierum, deinde viii, tercio vii, quarto vi a vidua accepit. Tunc imperator causa examinata et veritate cognita uxorem cremavit et pro redemptione sui quatuor castra vidue dedit. Que castra sunt in episcopatu lunensi et vocant ab induciis dierum x. viii. vii. vi. ¶ Post hunc beatus Henricus qui fuit dux Bavarie anno domini Mii imperium sumpsit. Qui Stephano regi Ungarie adhuc gentili sororem suam nomine Gyselam in uxorem dedit et tam ipsum regem quam totam eius gentem ad Christi fidem convertit. Cum Stephanus tante religionis fuit ut multorum miraculorum gloria ipsum illustrem reddiderit. Hic Henricus et uxor eius Kunigundis virgines permanserunt et celibem vitam ducentes in pace quieverunt. ¶ Huic successit Conradus quondam dux Francorum qui neptem sancti Henrici duxit in uxorem. Huius tempore visa est in celo trabs ignea mire magnitudinis super solem in occasu solis vergentem ruere et ad terram cadere. Hic quosdam episcopos de Ytalia eiecit. Et quia Mediolanensis archiepiscopus de vinculis fugit, suburbia Mediolani incendit. Die autem penthecostes cum imperator in parva ecclesia sancto urbe coronaret, ad missam tanta grandia tonitrua fulguraque facta

sunt ut aliqui mente excederent, alii spiritum exalarent. Bruno autem episcopus qui missam cantavit et Cesar aliique imperatoris cum aliis dixerunt se in missa plurimum vidisse sanctum Ambrosium imperatori comminantem. Huius Conradi tempore. Anno domini MXXV comes Lupoldus timore imperatoris cum uxore sua in silva fugiens in quodam tugurio latitabant. In qua silva dum Cesar venaretur nocte superveniente in eodem tugurio ipsum cepit hospitari. Cum hospita pregnans vicinaque partui decumberet ut potuit ministravit et necessaria ministravit. Eadem nocte mulier peperit et vocem terno ad se venientem Cesar audivit: Conrade, hic puer progenitus gener tuus erit. Mane ille surgens duos armigeros suos secretarios ad se vocavit eis dicens: Ite et puerulum illum de manibus matris violenter auferte et per medium findentes cor eius mihi portate. Cumque illi euntes de gremio matris puerum rapuissent, viderunt puerum elegantissime forme misericordia moti ipsum super quandam arborem ne a feris devoraretur imposuerunt et leporem findentes cor eius Cesari detulerunt. Eadem die dux quidam inde transiret et puerum vagientem audiret, eum ad se duci fecit. Et cum filium non haberet uxori attulit et nutriri eum faciens a se de uxore sua genitum esse finxit et Henricum vocavit. Cum ergo crevisset satis corpore pulcher et facundus et omnibus graciosus, quem Cesar videns decorum et prudentem a patre ipsum petiit et in curia sua manere sibi fecit. Postquam videret puerum omnibus graciosum et ab omnibus commendari, dubitare cepit ne ipse esset quem occidi mandaverat. Volens igitur esse securus literas manibus suis scriptas

pecuniam vero dixit in hunc modum. Inquirendum
est ... tua mea mox ut litteras istas
acceperis presenti huic nobili. Dum ergo
presens in quadam camera hospitalis fuisset
et fessus super bancum quievisset et bursa
in qua erant littere dependeret, et sacerdos
curiositate ductus bursam aperuit et
litteras sigillo regis munitas videns
ipsas salvo sigillo regis aperuit et legens
scalpello abrasit et ... subtiliter
quod dicebatur isti nobili scripsit
filiam meam in uxorem isti dabis. Cumque
regina litteras sigillo imperatoris munitas
videret et de manu imperatoris scriptas
recognovisset, convocatis principibus
nuptias celebravit et filiam suam eidem
in uxorem dedit, que nuptie aquisgrani
celebrate sunt. Cum autem a videntibus
cesari narraretur quod solempnes fuissent
filie sue nuptie celebrate, ille obstupe-
factus a duobus archangelis duce et sacer-
dote veritate accepta dei ordinacioni
non resistendum esse vidit, et ideo presbi-
terum ... esse sui generis appellavit
et postea in magno regnum instituit. ¶
In loco autem ubi prius heinricus natus
fuit nobile monasterium edificatum est quod
usque hodie ursania vocatur. Iste heinricus
... omnes ioculatores a curia removit
et que histrionibus dari consueverat pauperibus
erogabat. Huius tempore tanta scisma in
ecclesia fuit ut tres in simul pontifices
electi essent. A quodam tandem presbitero nomine
Gracianus magna illis data pecunia
eidem cesserunt et ipse papatum obtinuit.
Hic heinricus dum pro sedando scismate
Romam pergeret, Gracianus ei obviam ...
... corona sibi obtulit ut graciam sibi
faceret. Iste autem ... dissimulans
synodo congregata Gracianum de symonia
convicit et alium subrogavit. In libro
tamen bonizonis quem misit ipse ad comitissam
nomine Mathildam dicitur quod tantum propter

pro simplicitate ductus pontificatum sibi
per pecuniam acquisierit ut scisma abo-
leret ipse presbiter tamen se recognoscens
se ipsum sedente imperatore deposuit.
¶ Post hunc heinricus heinrici
tercius imperavit. Huius tempore Bruno i-
papa eligitur et leo vocatur. Cum iste
leo ... sedem apostolicam roma-
turus audivit voces angelorum can-
tancium dicit dominus Ego cogito cogita-
ciones pacis etc. Hic de multis sanctis
... composuit. Hoc tempore per berengarium
turbata fuit ecclesia qui asserebat
corpus et sanguinem christi non vere sed in figura
tantum esse in altari. Contra quem scripsit
egregie lafrancus prior beccensis qui
fuit magister anselmi cantuariensis.
Deinde heinricus quartus imperavit anno
domini M lvii. Cuius tempore magister floruit
lafrancus prior monasterii beccensis. Ad
huius eximiam doctrinam confluxit de bur-
gundia Anselmus presbiter vita ...
... et sapientia ... et ei in prioratu
successit. Sub hoc tempore ... a ...
... a fidelibus recuperata est.
Ossa beati nycolai apud barensem urbem
translata sunt de quo ... legitur quod
in quadam ecclesia que ... plures
... sancte ... de ... nove
... beati nycolai historia cantabatur ...
... ... habebant ...
exclamabant. Cum nullatenus ... ...
dixit ... ...
... Cumque ... fratres
... ille ... Recedite
a me fratres ... a me ...
ut nova cantica ... ...
in ecclesia mea decantent. ...
nova ... ... quodam
... ...
Cumque ... se in lectis ... ...
Nycolaus ... ...
Cum ... ... a ...

decimum parvum collegit in propriis
Archiepiscopi. O pastor eterne per singulas
horas distinctas vigiles quas in mente tene-
bat convenientes item scripturarum parentes
regeminans per ordinem morose canendo
ad usque ad finem perduxit. Cum in orbe
suis clamoribus exercuisset feminam ad
limen deportavit. Tandem ad se veniens
ait. Ita et historia nova sancti nycolai a
iudeo cantari. Hoc tempore ex in diocesi Ceno-
bis vigintinovem monachi cum abbate suo
Roberto cistercium solitudinem adeuntes ut
ibi regulam suam professionem districtius obser-
varent novum ordinem qui usque vere inchoa-
verunt. ¶ Hildebrandus prior cluniacensis
factus papa et gregorius vocatus est. Hic dum
in minoribus constitutus legationis fungeretur
officio lugdunum episcopum ebroicensem de
symonia miraculose convicit. Nam dum
eundem archiepiscopus omnes accusatores suos
corrupisset et quia non posset legatus
ait ut gloria patri et filio expedite
dicebat spiritui vero sancto dicere non pote-
rat. Cumque quia in spiritum sanctum peccave-
rat. Cum vero suum confitens mox ut
depositus esset clara voce spiritum sanctum
nominavit. Hoc miraculum refert Bona
in libro ad comitissam Mathildam. ¶
Mortuus Henricus quartus Spire et
cum aliis regibus sepultus. Hunc tamen
henricum in epitaphio habent. Filius
hic pater hic avus hic proavus iacet
iste. ¶ Huic successit henricus
quintus. Anno domini M c vij qui a papa
cum cardinalibus cepit et eos dimittens
investituram episcoporum et abbatum per anulum
et baculum pastoralem accepit. Huius
tempore Bernardus cum fratribus suis cisterciu[m]
ingreditur. ¶ In parrochia leodiensi
porca porcellum faciem hominis habentem
enixa est. Pullus gallinae quadrupes
natus est. ¶ Lotharius successit henri-
co. Huius tempore mulier quedam in hispania
monstrum bis gemini corporis est enixa
adversis vultibus et corporibus sibi coherentibus.
Ante quidem effigies erat hominis integri
corporis membrorum ordine distincta.
Retro facies canis corporis et membrorum
compactione integra. ¶ Post hunc regnavit
Conradus. Anno domini M c xxxviij
Eo tempore Hugo de sancto victore doctor
excellentissimus et in scientia summus et reli-
gione devotus obiit. De quo refertur
quod cum infirmitate valida laboraret et
nullum cibum comedere posset corpus tamen
domini sibi dari cum multa instantia postu-
labat. Tunc fratres eius turbacionem sedare
volentes simplicem hostiam instar corporis
domini sibi detulerunt. Quod ille per
spiritum recognoscens ait. Misereatur
vestri dominus fratres cur me deludere vo-
luistis. Iste enim non est dominus meus quem
deportastis. Mox illi stupefacti cu-
currerunt et sibi corpus domini detule-
runt. Quod ille videns cum ipsum non
valeret elevatis in celum manibus sic
orabat. Ascendat filius ad patrem et
spiritus ad deum qui fecit illum. Et in-
ter illa verba spiritum exalavit et corpus
domini evidenter disparuit. ¶ Eugenius
abbas sancti Anastasii papa constituitur
qui ab urbe expulsus eo quod senatores
alios creaverant Gallias venit et
Bernardum ante se misit qui viam domini
predicabat et multa miracula faciebat.
Gilbertum porretanum damnabat. Friderici-
nus nepos Conradi imperavit anno
domini M c liij. Tunc etiam floruit magi-
ster petrus lombardus episcopus parisiensis qui
librum sententiarum glosavit psalterium et epistolas
Pauli utiliter compilavit. Eo tempore tres
lune in celo vise sunt et in medio
figura crucis et non multo post visi sunt
tres soles. Tunc alexander tertius papa
creatus est electus. Contra quem Octa-
vianus Iohannes cremensis titulo sancti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

Calixti et Johannes prestrimenetensis successiue
ad papatum eliguntur et fauore imperatoris
fulciuntur. Durauit autem hoc scisma annis
xviii. Infra quod tempus teutonici qui apud
Thusculanum pro imperatore militabant
Romanos apud montem portii inuadunt
et occidunt a nona usque ad vesperas occiderunt
ut michi ex communi tot milia sunt occisa
licet tempore hanibalis tot occisi sint ut tres
coplimos anulorum quos de dignioribus precepit
occisorum idem hanibal extrahi fecit et
carthaginem destinauit. Corpora multorum
apud sanctum Stephanum et sanctum laurentium
sepulta sunt et habent hoc epitaphium Mille
decies deni et sex decies quoque seni ¶
Imperator Fredericus dum terram sanctam
visitasset et in flumine quodam lauaret
ibidem necatus est. Vel ut alii asserunt
equus suus impingente in aqua cecidit
ibique interijt. ¶ Henricus filius eius
anno domini M c xcv huic successit
Eodem tempore tante pluuie cum tonitruis
et fulminibus et tempestatibus facte sunt
quantas nulla meminit hominum antiquitas
lapides enim ad quantitatem ouorum quadran-
guli mixti cum pluuia de celo ceciderunt
arbores et vineas et segetes destruxerunt
et multos homines occiderunt. Cor-
ui quoque et quamplures aues per aera in
hac tempestate volantes visi sunt carbo-
nes viuos in rostro portare et domos
incendere. Contra romanam ecclesiam semper
tyrannidem exercuit. Et eo mortuo
Innocentius iii ne frater eius philippus
imperaret se opposuit et Ottoni filio
ducis saxonie adhesit et eum aquis-
grani in regem almanie coronari fecit
¶ Eo tempore dum plures barones francie
pro liberatione terre sancte ultra mare perge-
rent constantinopolim ceperunt. Huius
temporibus ordines predicatorum et minorum orti
sunt ¶ Innocentius tercius legatos ad
philippum regem francie misit ut terram
albigensium inuaderet et hereticos deleret

Qui omnes crucesignati sunt
Demum Innocentius tercius Ottonem
imperatorem coronauit et ut iura ecclesie
seruaret ab eo iuramentum exegit. Qui
statim ipso die contra iuramentum venit
peregrinos et romipetas expoliari fecit
Unde papa eum excommunicauit et ab imperio
deposuit ¶ Eo tempore fuit sancta
Elyzabeth filia regis ungarie que fuit
uxor lantgrauii thuringie et hassie
que inter alia innumera miracula xvi mor-
tuos suscitauit ac cecos natos illumi-
nauit. De cuius corpore usque hodie oleum
fluere perhibetur ¶ Ottone depo-
sito Fredericus Henrici filius eligitur
et ab Honorio coronatur qui leges op-
timas pro libertate ecclesie et contra here-
ticos edidit. Hic super omnes diuicijs
et gloria habundauit sed eis in superbiam
abusus est. Nam in matrem romanam ec-
clesiam exercuit et duos cardinales
vinculauit et prelatos quos Gregorius
nonus ad concilium vocauerat capi fecit
et eo ab ipso excommunicatur. Demum quartum
et eo ab ipso excommunicatur. Demum eum quia
multis tribulacionibus pressus moritur et
Innocentius quartus natione Ianuensis
concilium apud lugdunum congregans ipsum
imperatorem deposuit. Quo deposito
et defuncto sedes imperii usque hodie
vacat etc.

29

Incipit vita sancti trudonis confessoris

Venerabilis trudo in hasbanie finibus nobilissima francorum prosapia ortus fuit. Erant autem parentes illius locupletes valde tam in pecunia quam etiam in agrorum amplissima possessione. Erat namque beatus Trudo elegans et pulcherrimus inter omnes sive pubertatis coetaneos sapiens verbis prudens moribus consilio firmus ingenio vigens decorus aspectu blandus alloquio. Et quod hiis omnibus maius est a primo etatis sue tyrocinio in amore superne patrie ita exarsit ut cuncta que in hac mortali vita fovent despiceret atque in immortalis vite appetitum magis ac magis desudaret. Cum itaque esset virtutibus quibus celeste regnum adipiscitur sancti pueri infancia imbuebatur. Nil de terrenis facultatibus ambiens mentis arcem in domino omni tempore fidelis et amore fixa tenebat. Erat autem tanta in eo largitatis industria ut omnia que parentes sui indumenti habere poterat pauperibus et egenis erogaret ita ut sepe accidisset quod etiam singularis tegiminis pro illa que integra sua erat parte corporis sui nudo tamen parum abscondi indigentibus distribueret. Itaque gestum est ut frequenter pro talibus gestis parentes illius huius [illegible] ferentes increparent ei et magnis minis sepissime eum terrerent. Sed in hiis omnibus sanctus puer instans ac si illum parentes ad hoc opus instigarent quod vehementer elemosinarum segetem ubique seminabat in viis in [illegible] suo testimonio [illegible] date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis et egregii doctoris gentium

qui ait fratres qui parce seminat parce et metet et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. Intellexit etenim beatus puer nichil aliud hoc [illegible] qui suum elemosinarum quantitate eternam retributionem nescit augmentum. Unde ille despiciens [illegible] minimas [illegible] pauperibus largiter elemosinam erogabat.

Igitur dum beati pueri mens celestibus anhelaret desideriis et ad [illegible] extendebatur [illegible] flagrans [illegible] die [illegible] in amore [illegible] dei in [illegible] agri planicie [illegible] lapidem conspexisset quod fundamentum ad modum ecclesie [illegible] arte [illegible] Deo [illegible] in eodem loco [illegible] deo [illegible] vite [illegible] disset ut [illegible] in sua [illegible] ecclesiam edificaret. [illegible] deo per plures annos adimpleverunt. [illegible] beati pueri [illegible] Contigit autem ut quedam mulier per eundem transiret locum in quo sanctus trudo fundamentum basilice [illegible] quam [illegible] posse [illegible] Ipsa namque [illegible] videns [illegible] lapides dissipavit per agrum. Sed [illegible] illa mulier digna ultione percussa [illegible] celesti [illegible] percussa est [illegible] illa magnis [illegible] vocibus clamare cepit Heu quia nunc sunt michi tenebre [illegible] me [illegible] sole nox [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Ipse ita clamoribus et immensis plangoribus vicinis habitatores illius loci concursu suo undique velociter affluerent causamque diligentius quid sibi accideret ut his eos clamoribus congregaret inquirentes. At illa cum fletu magnoque gemitu ob iniuriam beato Triudoni a se illatam confessa est sibi contigisse temptans penam. Accersitis igitur sancti pueri affinibus celeriter Rogaverunt eum supplices quatenus que venerat vindicte ut famulus suus in se mulier perpetraverat ad indulgentiam clementer et pro delictis illius supplicaret domino dimissionem respectui. Tum statim motus intimis visceribus cum postmis cum lacrimis dominum pro illa est deprecatus. Orationemque exaudivit eum dominus et ecce mulieri amissum celeriter reddidit visum. Noluit enim sanctus puer propter vindictam ulcisci se sed quos posset suum in indulgentie [illegible] dicentis Michi vindictam ego retribuam dicit dominus. Retinuit quoque apostoli pauli sententiam dicentis Noli vinci a malo sed vince in bono malum. Illa vero statim ut vidit magnas deo gratias agens ad pedes sancti pueri prostrata recidit et sudore quam in dicebat super pauloante deriso loco expandit et puerum deo amabilem quem prius illuserat causa est sui cum loco magnis honoribus venerari cepit. Denique gestum est ut plurimas mulieres ut digne erat ab omnibus illuderetur et sancti Triudonis deus a cunctis laudaretur.

Quiescebat autem in sancto Triudone operatione sola non sancti corporis [illegible] animum sobrietas morum constantia stabilitas mentis omniumque sanctarum copia virtutum. Contigit quoque ut labentibus [illegible] conversatione annis sancti pueri adolescentie pervenit florem. Veniebat namque ad eum ut erat nobilissima

sicque per magis [illegible] quasi Iuvenes [illegible] exhortabanturque eum [illegible] postulabantque ut unam ex illis uxorem [illegible] est [illegible] pueris [illegible] extiterat [illegible]. Ille vero mente [illegible] in celestis patrie desiderio [illegible] amore illorum suggestioni [illegible] autem semper nullus ad [illegible] studium professus est [illegible]. Cingitur hoc sepius agebatur et [illegible] pueri mentem nullis secularium vanitatis sordibus humana suggestio [illegible] posset [illegible] reperit [illegible] Iuvenes eum despicere [illegible]. Beatus [illegible] velut lenis Iacob habitabat in tabernaculis [illegible] obsequia [illegible] sollerti [illegible] exhibebat [illegible] et solacia vite [illegible] clericorum [illegible] exercebat [illegible] ob pietatem erga [illegible] apparebat [illegible]. Iuniorque [illegible] ob nimiam abstinentiam et magne religionis [illegible] existeret. Itaque gestum est ut [illegible] eodem [illegible] germanam [illegible] vita. Audivit enim [illegible] ipso [illegible] dominum dicentem Nolite putare [illegible] longe [illegible] quia [illegible]. Memini [illegible] dominus dicens [illegible] Nisi quis [illegible] reliquerit patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut fratres aut sorores aut agros propter nomen meum non potest meus esse discipulus. Et alibi Qui amat patrem aut matrem plus quam me non est me dignus [illegible] pietatis [illegible] domini [illegible] abstinentie et [illegible] orationum vigiliarum et elemosinarum [illegible] vite sue [illegible] hoc postulabat a deo ut [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

desideret quatenus sub sacris sacerdotalis habitus [illegible] domino militaret.

Igitur lapsis celeriter annis decem tactus est per dei inspirationem devotione sancta sua et frequentius gemitus et lacrimarum clamore miseratus est. Quadam nocte dum solito vir post consueta vigiliarum orationumque labore paululum sompno esset inservatus humano generi naturaliter corpori concessit, apparuit ei vir formosissimus niveaque pulchritudine angelico vultu indutus fulgentibus vestimentis stansque coram illo dicere cepit: Orationes tue et elemosine frater Trudo quibus magnopere desudasti acceptabiles sunt apud deum. Adimplebit itaque dominus noster Ihesus Christus votum tuum quod ei vovisti in presentia tua; consolabitur quoque te salvator omnium et dabit tibi desiderium cordis tui. Sapientia enim sua erudiet te quia illam ab eo postulasti. Docebit quoque te omnia mandata sua et precepta sua et scribet ea in tabulis cordis tui. Tu quoque de tempore docebis populum suum et ad dignitatem sacerdotalem pervenies multorum. [illegible] ei hoc solum incessanter a domino deprecari et largiri dignum est tibi. Oratio enim iusti assidua multum valet apud deum et preces importune et incessabiles ascendunt ad aures eius. Expergefactus est itaque vir domini Trudo valde [illegible] deo [illegible] in corde suo et apud se [illegible] admirans consolabatur verbis domini Ihesu quo ait: Petite et dabitur vobis, querite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit et qui querit invenit et pulsanti aperietur. Addidit quoque idem dominus formosus vir loquens ad eum: Surge igitur et vade ad beatum Remaclum Tongrensis urbis pontificem. Ipse enim est haud longe hinc in villa que nuncupatur Septembrias. Ille namque ostendet de his omnia que te oportet facere docebitque te vias tuas. Tu vero fac omnia quecumque dixerit tibi. Dominus autem tenet et custodiet te in omnibus viis tuis. Surrexit itaque beatus Trudo valde diluculo. Perterritus enim erat illa magna visione. Volensque velociter [illegible] eventum rei assumpsit secum in comitatu duos pueros et ad villam que dicitur Septembrias pergere cepit. Cum autem appropinquaret domum in qua pontifex erat [illegible] admonuit episcopus pueros suos dicens: Occurrite velociter viro dei qui venit visitare nos. Ecce enim appropinquat. Suscipite igitur eum cum omni diligentia et honore et adducite ad me. Illi vero pueri cum festinantia occurrentes obviam exierunt ei in ipso introitu porte que ducebat ad domum episcopi. Cognoscentesque quod de illo dixisset pontifex statim susceperunt eum cum summa reverentia.

Hoc dum est itaque beatus Trudo in presentia pontificis. Intuitus autem eum benignissimus [illegible] surrexit et occurrit ei in medio pavimento domus sue. Prostratus vero famulus dei Trudo misit se ad pedes eius. Pontifex autem cum summa festinantia suscepit eum et deosculans amplexatus est illum. Cepitque pre nimia exultatione flere super collum eius. Cumque diutissime hoc egisset et [illegible] largissime in [illegible] ob desiderium [illegible] pontifex [illegible] cepit: Benedictus es igitur domine rex omnium consolator omnium sperantium in te. Tibi domine Ihesu Christe laus et [illegible] qui per famulum [illegible] nos visitare [illegible] ad beatissimum Trudonem [illegible]. Benedictus esto fili mi deo altissimo [illegible] deus qui duxit [illegible] ad nos [illegible] et [illegible] benignus [illegible]

petitionem cordis tui. Hiis ita dictis
sedit pontifex statimque virum tredecim
ad dexteram suam impressus gaudio
repletus. Ecce quam bonum et quam iocundum
habitare fratres in unum.

Et postquam hic sermo salutacionis ibi cessa-
uerunt et sub sancta prece consedit
cepit dominus pontifex loqui ad virum dei
et ait. Nonne tu es fili mi quia ex hac
hodie lege inuiolabili filius mi eris et ego
locum patris tui tenebo spirituali inte-
tencione. Vir autem hec audiuit vir dei
inclinauit se humiliter gratias deo agens
et voluit osculari genua pontificis.
At ille eleuauit eum et sibi pulcherrime
libauit oscula pacis. Hiis ita peractis
addidit venerabilis antistes [illegible]
loqui ad virum tredecim. Non possum inquit
tibi fili carissime celare vias meas. Nam
dominus dixit michi ostende omne quod
[illegible] fecere. Inclina igitur aures
tuas ad ammonicionem patris tui. Verbum
enim domini factum est ad me ut ostendam
tibi viam salutis mee. Perge igitur fili
mi [illegible] ad [illegible] mecum
urbis [illegible] possessiones meas et
cuncta que hic visus es in hiis partibus
per manum meam tradere sancto stephano
prothomartiri [illegible] illarum heredem
me tenere possessionem ut [illegible]
[illegible] cum hereditate [illegible] in
gaudio regni celestis. Reuelatum est
enim michi a domino quia venies venusti
[illegible] in prouincia tua ut si forte
[illegible] dominus manu [illegible] spaciis
ecclesiam sibi in tua hereditate edificatu-
rus esset ac ab illo [illegible] desiderium
tuum fieret ut [illegible].
Dixit igitur [illegible] benivolencie
tue tradere tibi desiderium cordis tui.
Tamen fac sicut pater et [illegible]
[illegible] ad me [illegible] sancto
stephano tua tradere hereditate.
Postula a presenti pontifice ciuitatis urbis
ut studiis sanctis [illegible] te

Dabit enim tibi dominus graciam in conspectu omni-
um [illegible] hiis et aliis plurimis
sancte exhortacionis verbis [illegible] sunt ambo
in [illegible] hiis expletis
[illegible] sunt pontifex benedicens eum di-
misit in pace.

Postquam autem egressus est vir dei
[illegible] a conspectu pontificis reperit
pueros astantes cum equo [illegible]
[illegible] verbis hiis inspiciens
verbis illudendo dicentes. Quid putatis
[illegible] hodie dominus noster
[illegible] despectus
[illegible] talem
[illegible] sedere fecit
virum dominus. Audiens autem vir dei pontifex illos hec
apud se conferentes intellexit quod de viro
[illegible] et increpans eos
[illegible] sed vos sequitur
[illegible] corde [illegible] personam
[illegible] ex vestimentis [illegible] iudicat
homo. Deus enim qui scrutator est cogitacio-
num et inspector cordium quasi interius
hominis pulchritudinem et ornatum querit
et non exteriorem. Scit quia diues est
vir iste qui visitauit nos in temporalibus
[illegible] valde locuplex. Dominus autem
[illegible] est et ipse dignus est hodie
[illegible]. Vos autem ob vestimenta
[illegible] comparasse
[illegible] et
ipse [illegible] melior [illegible]
[illegible] hodie [illegible]
[illegible] et [illegible] sibi complecte-
rent se et polliceretur sibi. Nolite ergo
omne desiderium cordis sui [illegible]
talem virum despicere [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] illius de hiis [illegible] verbis [illegible]
[illegible] vobis ne indulgenciam [illegible].
Tunc illi pueri [illegible] se ad
pedes eius veniam ab eo postulantes
[illegible] inquit [illegible]
[illegible]
[illegible]

Beatissimus ergo [illegible]
in domum suam [illegible] cuncta
[illegible] illis [illegible] dimissis

ōibꝫ que possidebat filiū gl'ie prosecutus
metensem urbem peruenit ex-
emplo patriarche abrahe exemplo qui
iubente dño exiit de terra sua et
de cognatione et de domo patris sui. In-
trauit autem urbē Trudo dei famulus
metense oppidum demum ad glorio-
ſissimam ecclesiam sancti stephani protho-
martiris in qua tunc signa ut dig-
num est cuncta preciosissimi sanguinis
eius custodiuntur que etiam usque ad
locum qui defendente diuina gratia
et meritis sancti martiris in medio
urbis incendio sola illesa permansit.
Cumque tunc ingressus esset beatus trudo
cum maxima humilitate prostrauit se
coram altari deuotissimeque omnipo-
tenti dño cum affluentia lacrimarum effu-
sis precibus. Innotuit etiam suffra-
gium beatissimi stephani martiris
ut orationes ipsius coram maiestate al-
tissimi preualerent. Deinde cum omnibus
que possidebat deo et eidem martiri se-
ipsum obtulit hostiam videlicet ut
paulus ait uiuam deo placentem.
Dum autem uir dei in illa sancta oratione
deuotissime perseueraret custos ecclesie
diligentissime eum intuebatur. Videt
enim in eo sancte deuotionis speciem et ap-
se tantum admirabatur cupiebatque
scire talem uirum cum tanto
feruore diuini amoris existere. Tan-
dem ergo cognoscens se uir trudo ab ora-
tione inuadi ~~[struck]~~ lacrimis repletus
exurgere voluit. Accessit autem ad
eum presbyter custos ecclesie cum humilitate
et ait Ubi tua nationis suppetit
exordium frater. At ubi uniuer-
sa ut hic uenire exponit ...
Ad quod uir dei prudentie et
humilitatis spiritu repletus respondens
ait In hasbanie partibus mee exigue
nationis ...
... cause euentu cogente had

uenio te peritum adire metas. Obse-
cro igitur caritatem tuam frater ut hoc glo-
rioso episcopo meo ... adueniens
monstrare studeas postulesque ab eo
ut ~~[struck]~~ sine ... dominus ...
... ut sibi mearum ...
causas ostendere ualeam. Ille igitur
custos cum summa festinantia nunciauit
episcopo quod talis uir de hasbanie partibus
aduenisset et festinans illius colloquium
postularet. Respondit autem beatus
pontifex verbis illius atque statim
precepit ut coram ... ipsius presenta-
retur obtutibus.

Honoratus est igitur famulus dñi
Trudo in conspectu pontificis.
Dumque ut appropinquauit episcopo
adorauit eum pronus in terra. Quem
... festinanter eleuauit eum
benedicens ille ait Pax sit
tibi fili mi ...
...

diuidit singulis prout vult. Tunc
demum de [illegible] pontifex viri dei
huius [illegible] colloquium cepit. [illegible]
igitur fili carissime causa exstitit
ut de tam remotis partibus nos visitares.
[illegible] propria [illegible] tunc accedere.
Cui ille [illegible] ait. [illegible] stephani
in fide [illegible] et [illegible]
[illegible] admirantibus [illegible]
euenit omnibus. Causa autem mee pau-
pertatis vos visitandi hec est. Animo
meo [illegible] a sancto viro te episcopo
videlicet beato remaclo tungrensis
urbis antistite ut beatissimi stephani
limina que [illegible] ubi magnis vir-
tutibus florent appetens et eadem
[illegible] vite [illegible]
[illegible] quam possideo [illegible] hasbanie
partibus [illegible]. [illegible] de-
votissimo mentis affectu omnes possessiones
mea hereditate. Primum [illegible]
habeo in pago hasbanio in loco qui
vocatur Sarchinium super fluuium
[illegible] a primis [illegible] dici
sancto stephano [illegible] huius sancte
ecclesie [illegible] tradidisse dispono.
Confirmauit igitur vir dei cuncta
hereditate sua [illegible] possessiones sancto stephano
pontificalibus [illegible] tra-
dicione [illegible] descriptione [illegible]
[illegible] autem vite parens [illegible]
Trudo loqui ad [illegible] glodulphum.
Obsecro igitur [illegible] pater [illegible]
mee [illegible] suscipe
[illegible] preces meas
exaudire [illegible]. Ut eum ut
[illegible] studiis me erudire iube-
as. [illegible] suscepi a beato
remaclo ut [illegible] possessiones mea sancto
stephano tradidissem [illegible] a bono
viro [illegible] disciplina [illegible]
lare. Hic autem audiens pontifex episcopus
[illegible] est valde et [illegible] viri dei
[illegible] sermone [illegible] igitur o fili
mi deus [illegible] illuminator sit [illegible]

tui et sanctus stephanus [illegible]
[illegible] existat. Et suscipiens eum pon-
tifex [illegible] est illi. Tradidit itaque
eum [illegible] in manu [illegible]
ecclesie et omnia ei [illegible] ut eum [illegible]
magna diligentia doceret. At ille eum [illegible]
dis suscipiens illum [illegible] diligentis-
simis studiis erudire cepit. Deditque domi-
nus [illegible] gratiam et [illegible]
[illegible] debuerat.

Reuerendissimus igitur Trudo cepit
[illegible] studiis magnopere
desudare [illegible] singularem [illegible]
[illegible] desiderio [illegible] nichil
[illegible] in mundi [illegible] diligere. [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] vigiliis [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ut se [illegible]
[illegible] dignaretur.
[illegible] [illegible]
[illegible] viri dei [illegible]
[illegible] est [illegible]. [illegible]
[illegible] viri dei [illegible]
[illegible] poterat
cepit [illegible] expugnare [illegible]
[illegible] machinas [illegible]
habere. Instigauit etiam [illegible]
[illegible] illius dispensatorem [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] debuerat. Ille namque [illegible]
[illegible] quando [illegible]
[illegible] sicut vir dei
[illegible] inexpugnabiliter
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] autem die [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] dispensator [illegible]
[illegible] et beatissimus Trudo [illegible]
sua simplicitate permanet [illegible]
vir dei ille dispensator [illegible]
[illegible] sibi [illegible]. [illegible]
sibi [illegible] ut de hasbanie partibus
[illegible] et [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

panis. Aliquid in parata sua desunt
ei panis. At illi hoc quod acciderat
nunciabant ei dicentes. Cumeste fi-
li nichil est quod loquimini. Nam hii inimicis
ob leuare studium pro panis inopia ...
huc aduenit et psalmos de cetero ...
At ille nefandus dispensator cum igitur
in silentio horribilibusque cachinnis ...
patribus uidens hoc opto aut ut qui
hos psalmos per ordinem cantare potuit
nec in dentibus ... Dum
singulare igitur diuina gratia quos de-
linquunt ... et se equali ...
completo ... psalmorum ... per ordinem
cantare ualuit. Recordatusque dominus
... ut sibi ipse cantare ...
... Ita ut
... pena ... uidere-
... In
... diuinis ...
... ut exinde ...
... Justus enim ...
... Quod audientes ... et opus ...
illa cum nota fuerat ... uiri ...
... ei ... summa
... uenerare.

Crescebat autem cotidie uir domini
... sapientia
cum humilitate modestia cum pietate cle-
mentia cum benignitate cum caritate
... cum sobrietate ...
... cum ... sua cum ...
... cum largitate abstinentia
cum fidelitate ... obedientia.
Omnibusque quasi ... ita ... fuit
ut a cunctis maiori ... honore uenerare-
tur et apud pontificem summe ...
... Dum uero ...
uir dei ... ibique fuit
depositus ... ex consilio pontificis
... sua ... se domino ...
... Et in ...
... pontifice ...
... et usque ad
sacerdotale dignitatem uite sue meritis
peruenit etc.

Transactis igitur plurimis annis
cum iam uir dei completis esset diuina
... ex
... ad ...
... illi ...
domino pontifex ad ... ob ...
... in ea ...
... ut ...
pater ammonuit dicens. Rogo fili mi
et patris ... Oportet enim
te ... deus et sancto Stephano
... plebem domino ...
... in tua hereditate parare. Nec
tibi molestum uideatur karissime ...
te ... Nam est enim ...
... plurimi ... uiri
in tua hereditate que sancto Stephano
tradita ... Confestim
...
... ab eo uideri ... At
pontifex ... caput ...
... Rogo fili mi et ... sit in ...
... nec te deserat in ... tuis
... et
... te ... in uita ... et
... te ...
...
... domino nostro etc. Et cum lacrimis
... est ... et sic dimisit.

Profisciscitur igitur uir domini ... tradente
...
... et ... tamen
... ...
... dicens. O quam felix
... et ...
... quia ...
...
At ille lacrimas ...
...
...
... ut ...
...
... et sic ille ...

Profectus est igitur uir dei
et ... diuina ... fuit
...
...
... uiri

paratus quamquam est valde et honorifice sus-
cepit illum. Cum autem permansisset [illegible]
ergo eum domino egressi qualiter ut in domus
legis hereditatem existeret magnas deo
gratias referens hymnis et laudibus domino
deprimens ait laus et sit domine pater celi
et terre quod admirabile dignum est verbum
quod michi exiguo servis tuis revelasti
et per voluntatem tuam induxisti omnia preparare
tuis carissimi hic filius meus Liudge-
rus. Concessit autem illi episcopus viro domini
in curtis sua parochia predicare et missas
in omnibus ecclesiis celebrare. Insuper
et licentiam sibi dedit ut sic in provin-
cia sua deo vocaret ecclesias in sua
hereditate confirmaret. Magnas autem
gratias vir dei retulit episcopo suamque bene-
dictionem suscepta via que ducebat
ad domum patris sui felici cursu
prosperoque itinere tempore repetit

Venerabilis igitur Liudgerus dum in
[illegible] valle [illegible] ad
[illegible] fidelis viri domum vespere [illegible]
[illegible] declinavit. At ille [illegible] in eo
sapientie spiritum et [illegible]
cognosceret [illegible] suscep-
it. Cum autem [illegible] et [illegible]
requiescendi [illegible] postulavit vir
dei ab hospite suo peciit ut in po-
meriis suis sibi ad requiescendum locum
pararetur. Erat enim estivum tempus.
Consensit autem hospes viri dei petitionibus
et illi ad dormiendum in pomeriis
honorifice paravit locum. Dixit autem domino
omnipotenti dicere voluisset quale virum ille
hospitem suscepisset uxor eiusdem
fidelis viri in [illegible] tempestate noctis
a sopnis expergefacta surrexit atque
hostio domus stetit in pomerium conspexit
et ecce illi magne admirationis apparuit
signum. Nam dum conspexisset locum in quo
venerabilis pater iacebat apparuerunt ei duo
luminaria miri splendoris unum ad pe-
des et aliud ad caput illius. Contrita
autem mulier conversa est cum festinatione

ad virum suum et nunciavit ei illam mirabilem
visionem. Ille non statim surrexit et
perrexit sed ut videret si adhuc
illa luminaria arderent. Egressi non [illegible]
admirabile lumine [illegible]
viderunt. Illi autem [illegible] luminis [illegible]
sunt [illegible] luminariorum [illegible]
nocturnas tenebras fugientes [illegible] in modum
clarissimum [illegible] solis [illegible] splendens [illegible]
estimaret quod [illegible] illud totum refulsit pagum
Ambo ergo nimio timore perterriti non ausi
sunt ei propius accedere sed in magna ad-
miratione gratias omnipotenti deo retulerunt
qui talem in hospitio suscipere meruerunt
Cum autem gallicinii tempus affuisset venerabilis
pater more solito a sopno surrexit
[illegible] nocturnis [illegible] psalmodiis
[illegible] et orationibus ad lucem usque pervenit.
Facto autem mane hospitibus suis gratias
[illegible] voluit [illegible]
[illegible] hospites illius
[illegible] ad pedes eius postula-
[illegible] ab eo ut saltem illum unum diem spa-
[illegible]
[illegible] Annuit vir dei petitioni
[illegible]
[illegible]
[illegible] Petiverunt quoque ab illo [illegible]
fidelis vir ut filium suum sacro lavacro
fonte baptizaret. Ille non petitionibus
[illegible] baptizat
[illegible]
[illegible] est. [illegible]
[illegible]
[illegible]
ad vesperum pervenit. Facto autem
[illegible] valde mane [illegible]
[illegible] hospitibus suis valedicens
vir dei [illegible] repetit. Recedente
[illegible] vir dei [illegible] hospes illius
[illegible] surrexit [illegible] in loco quo venerabilis
pater [illegible] admirabile
[illegible] villam ex visione [illegible]
[illegible] appellavit [illegible]
vocabulo [illegible] usque in presentem diem nuncupat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

Pervenit igitur beatissimus Tridos
ad domum suam et ad hereditatem
parentum suorum quam olim lege gentis inviola
bili sub cartarum descriptione deo et sancto
stephano tradiderat Cumque a cunc
tis pace et summo gaudio summo cum ho
nore susceptus et virum illius cui suscepe
rit et summa leticia omnes illos habitatores
obtinuerit immensas omnipotenti deo
gratias agentes quod suum tridonem tale
meruit illos habitare dignatus est Igitur
venerabilis tridos memor verbi sui et vigi
lantis deo in provincia sua vovebat eccle
siam in sua hereditate construxit in honore
sancti quirini martiris et sancti [illegible]
in loco qui vocatur sar[illegible] super flumen
ysundeam Ibique suffragante domino
magna utilitate animarum tam sancte
exhortationis studio quam religiosissime
vite exemplo operabat Instans quoque prolixis
nocturnis celestibus ieiuniis vacabat pauperes
nutriebat nudos vestimentis probebat
fideles diligebat superbos castigabat
errantes corrigebat infirmos visitabat
omnibus largitate dotabat Innumera
biles itaque viri per doctrinam illius con
versi ab erroris via gentilis suis patres
sequentes soli deo servierunt Plurimos
autem discipulos venerabilis pater nutriebat
in eodem loco Iudicabat quoque puerulos
omnia sapienter erudiebat in vinea domini
educebat divinas et spiritales honores
desursum dotabat Itaque factum est ut
multi nobiles homines filios suos solo
professione despicientes omnia sua depo
nentes non mundo militare sed soli deo
deservirent Vicinos igitur viri patris
exigentibus plurimum ad divinum quesi
sunt Et quod se solum in primis cristo ser
viturum obtulit primitus sunt multos
deo servire promiserunt Et cum vite
meritum in provincia pauci innotuit
in presentia eius erat exemplo virtutis pluri
mis extitit Dicitur omnipotentis dei gratia

in eo refulsit ita ut multis hominibus non
habeamus hore patres venerabiles tu
erunt Erudiens ut etiam quod castitate pudore
refrenatum carnem suam subdere habere
vellet et frui videbatur in Christo perhemnem
possideret Multa quoque miracula ipsius
misericordie ostendit deus illius temporibus
que sunt suorum ordine ut gesta
sunt sicut superius opusculi nostra
comprehendere nunc possumus Innu
merabilia quoque ab eo miracula facta
nullus dubitet que ad presentis scribe
nimis despendiosum esse videtur
Primum igitur miraculum huius
sequentibus ponere visum est in quo
apertissime demonstratur quo meritum
indulgentie et humilitatis vita sua
preiret precederetur Quadam enim die
dum venerabilis pater in quadam ecclesia missarum
sollempnia celebraret per incuriam puerorum
accidit ut equum quo vir dei sedere
dubitavit fur tum aufferret Expleto
autem missarum officio egrediente eo de
ecclesia pueri eius magna tristitia repleti
et equum suum furtim sublatum esse teu
to confessi sunt Ipse vero hoc depone leviter
sufferens eos qui videns aut Hic enim furto
dum est equus meus ego enim scio unde
sit Si autem deus placuerit ut ego
possideam eum restituet illum michi Donat
et alius videt voluntas eius nomen
illius fuit videtur in soli Contigit
autem post paucos dies ut ille fur ac
cipiens ab immanissimo demone quo
enim clamaret absque intermissione cepit
hoc ei ob equum viri tridonis quem
furtim abstulerat accidisse Intelle
gentes autem parentes eius ligatum duxe
runt eum ad virum dei equum illum
sibi offerentes Cumque vir pater conaisse
impie a demone esse vexatum dixerunt
misertus est eius Factaque oratione imposuit
manum super caput illius et statim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

licet demonium. Danatoque latrone
ait: Perge in pace et caue ne huiusmodi
culpam ulterius incurrere audeas. Hoc
enim exemplo quivis intelligere non
valeat quante parcimonie et humilitatis
vir sanctus extiterit, qui latroni culpam
dimittens non destitit misericorditer pro sua
iniuria salutis remedium impendere
non negauit.

Sed neque hoc silendum puto in-
terim, cum usque hodie [illegible] posterorum
memoria clarissime predicatur. Erat
enim quidam fidelis vir cognatus
venerabilis patris habitans in villa
que vocatur Ambugnia, diues valde
opibus et fide robustus. Quadam
igitur die venerabilem tridone (?) idem
vir invitavit ad domum suam ut au-
diret ab eo sermonem salutis. Cum vir
dei libenter obediens ad domum illius
perrexit, suscepit autem eum vir
supradictus cum magno gaudio. Cum
vir sanctus tamen illic esset, enim tota domus
ipsius spiritualibus erudiuntur preceptis.
Unius rite parentis famulus domini tridonis (?)
et cognatus eius deambulabant
in pomerio. Ad quem vir dei: O quam
amene esset locus iste si
aquam in proximo haberet. Cum ille
etiam taceret, tunc venerabilis famulus domini
tridonis (?) in eodem loco fodiens cum ba-
culo suo orauit. Retracto autem
ad se baculo erupit scilicet largis-
sime aqua. Que etiam ob necessitatem
villa illa habitancium fluit habunda-
ter usque in hodiernum diem. Cognatus
vero viri dei ob memoriam huius miraculi
oratorium in loco tridonis (?) honore con-
struxit quod etiam usque ad presens
tempus [illegible] consistitur, et ob vene-
randi patris merita [illegible] volu-
mus in eodem oratorio dominus operari
dignatus est.

Quadam quoque die quidam religiosus
vir nomine Gotmundus cuius
filium vir dei a sacro fonte susceperat
postulavit ab eo ut domum
sua visitaret et sua eam benediccione
consecraret. Ille autem piissimus pater
precantibus eis libenter obediens ad
domum illius perrexit. Itaque mox ple-
to venerabilis sacerdos verbo sancte exhor-
tacionis et refectione iuxta quod decebat domum
ipsius habitantes affluenter sanauit.
Invenit igitur pater in sua benedictione
illius dei famuli. Cum autem deberet
tempus ut sanctus vir ad monasterium
redire debuisset, amicus eius qui se
intrauerat dixit: Unum vero
habeo pater quem tibi denunciare
adeo iniquus est ut nullo modo cum
potare valeat. Nam [illegible] porcorum
gregibus solus ut aper in silvis [illegible]
[illegible]. Hunc autem homines iudicant [illegible].
Hic autem homines [illegible] inma-
nissime et inmansuetus [illegible]
[illegible] petit. Cum venerabilis pater
[illegible]. Hic autem eum in bonum potest
est dei [illegible] ipsius [illegible]
[illegible] et quod tu in [illegible]
potuisset ille non [illegible] de
[illegible] in [illegible] poterit.
Cum non [illegible] ab eo [illegible]
dignam mercedem suscepit meritis.
Rediens autem omnis [illegible]
ad monasterium [illegible] ipsius [illegible]
in [illegible] monasterii iacente
[illegible] ita mansuetum ut [illegible] a
[illegible] nusquam discedere voluisset.

Alter quoque autem venerabilis patris
sancte religionis [illegible] hoc
quoque studio clarum [illegible] habe-
bat enim in consuetudine [illegible] di-
[illegible] sive ut [illegible] nocte
[illegible] ad [illegible]
[illegible] in quo ecclesia in ho-
nore sancti martini constructa esse
[illegible] in qua [illegible] psalmorum [illegible]
dominum [illegible] ad [illegible]
[illegible] ecclesia illa a [illegible]
[illegible] ubi [illegible] confessor in [illegible]
[illegible]. Altera vero

nocte pergebat ad villam que sepulchralis
dicitur in qua edificata est basilica in honore
sancte genovefe virginis ubi eadem studiis
psalmodiis et orationibus diu noctuque devotione
sua vacabatur ecclesiam

Appropinquante autem venerabilis
viri dissolutionis tempore cum sibi
iam immortalis retributor laborum suorum
premia vellet tribuere eumque de hoc
ergastulo fragilis vite eripere et
eternis gaudiis angelorum sociare hoc
sibi penitus minime latuit. Vocatis
igitur ad se fratribus indicavit iam diem
proximum adesse quo debent carnem sol-
vere et omni mundo peritandum esse.
Contristati autem fratres ceperunt esse
de amissione tanti patris amarissime
flere. Beatissimus vero pater eos
ne nimium flerent hiis verbis compescuit
dicens. Nunc sunt filii carissimi
obitumque meum cum gaudio potius
quam cum tristicia exspectate. Iam enim
appropinquat michi optata dies in
qua dimittam meos peccati debita et de
hoc carnali carcere liberatus existam.
Gaudete igitur mecum et hac tristicia
deposita in orationibusque studiosius
laudetis cum psalmis et hymnis spiritualibus
exitum meum deducite. Illud dicitur
vir dei cepit amonere fratres ut in
preceptis divine vite ducerent abdu-
cta et vana huius vite desideria
despicerent et ad amorem semper eterne
patrie mentes tenderent. Longum est
autem enarrare qualiter vir sanctus discipulos
suos per totam diem spiritualibus preceptis
instituisset qualiter eos a terrenis
cupiditatibus ad celestia desideria
transire precepisset. Cum autem adesset hora
qua illa sancta anima a corpore solveretur
venerabilis pater fratres amonuit
dicens ut itinerum cum ipso canerent.
Paulatim quod elevatis oculis in
celum signum sibi crucis impressit
valedicensque fratribus dixit. Digne

domine vivus ~~[illegible]~~ facilis nos tempore tuo
in eternum cum illis sancta illa anima carne
soluta est. Factum est autem ingens
luctus tam clericorum quam etiam laicorum mu-
lierumque et infantium. Tulerunt autem
discipuli corpus venerabilis patris fratres cum
tedis cum cantus et hymnis spiritualibus
thuribulisque et luminaribus in
ecclesiam quam ipse edificaverat in ho-
nore sancti quintini martiris et sancti virginis
ibique in qua illi honorifice locum
sepulture pararat. Cum ergo tempus
adesset quo sanctum corpus flentibus
cunctis quod ecclesie sepulture traderetur
repente ab ubertate fragrantis odoris illam
replevit ecclesiam cum densissima nebula complevit
et eam ex diversis partibus ipsius spacium perdu-
ravit. Erat autem ut diximus illa
tamen nebula tam densa cum fragrantissima odore
permixta ut vix ullus ex assistentibus
proximum suum videre potuisset. Et hac igitur
missa celestis odoris fragrantia ostendit
eius sanctam in vita extitit que post
obitum ad ultimum corporis obsequium
divine gratie visitatione adesse promeruit.

In tricesimo autem die post obitum sancti
patris quedam nobilis matrona
nomine imalda nobilis genere a nativitate
ob carnem venerabilis patris ad ecclesiam
in qua sanctum corpus eius venerabiliter
humatum est cum cereis et luminaria
manibus venit et hostias ipsius secreta
offerret. Illa vero elevata voce cum
lacrimis dixit. O sanctissime pater tu eras
quondam cum in hac vita viveres habebam
semper apertas ianuas hospitalitatis tue
permanebat ergo hodie sint aperta est
ianua ecclesie ut nullus mortalium
vivorum tam videant ... appropinquare valuisset.
Itaque ut non patuit aperte possint
ubi prima sancti patris spiritualiter assumpsit.
Illa vero religiosa matrona cum magna
parata ecclesiam est ingressa expletam

rone cu[m] gaudio ad domu[m] sua[m] reu[er]sa
est. Fama aut[em] h[uius] miraculi longe lateq[ue]
q[uasi] p[er] tota[m] illa[m] regione[m] diffusa est
Pippinus igit[ur] illustrissimus princeps
cu[m] crebrescente fama de sancti
trudonis virtutib[us] audisset ad tumulu[m]
ip[s]i[us] orationis causa venit. Cui statim
ut erat prudentissimus dyxe ibidem
virtutis p[re]sentia[m] adesse cognoscens illo
devotissimo mentis affectu tradidit
ad tumulu[m] ip[s]i[us] quanda[m] here[dit]ate[m] que est
i[n] villa q[ue] cognominatur orthynsala et i[n]
alia villa q[ue] d[icitu]r hamy. Inde q[ui]t[ur] ...
dum m[er]cede[m] eterna[m] a d[omi]no suscipere
meruit et p[re]senti[am] ut ... patet
videre ... sua p[ro]genies adepta est
Iudensissima quoq[ue] coniux ip[s]i[us] [illegible]
trudoni p[ro] eterne vite [illegible] altare
i[n] honore s[an]cti petri argento et auro
fabricari precepit
Hoc quoq[ue] huic narrationi addam
miraculu[m] quod p[ro]pinquo s[an]cti viri
acciderit. Fuit itaq[ue] quida[m] vir no[m]i[n]e
harifridus sanguinea lege s[an]cto patri
p[ro]pinquus. Hic [illegible] a b[ea]tis-
simo [illegible] ut ob castitatis observancia[m]
nunq[uam] duxisset uxorem. At ille post
obitu[m] viri dei h[uius] [illegible] uxore[m]
duxit. [illegible] Tempore illo
[illegible] anno
[illegible]
[illegible] uxore[m] accepisset.
[illegible] meus. [illegible]
[illegible] vlos [illegible]
[illegible] p[ro]les no[n] nascet[ur].
[illegible] dixit baculu[m] que[m] i[n] manu
[illegible] elevavit [illegible] in dextro [illegible]
[illegible] illi [illegible]
signu[m] inobedie[n]tie tue [illegible] diebus
vite tue portabis. [illegible]
dixit. illo sermone claudicavit. [illegible]
[illegible] harifridus
exigentib[us] b[ea]ti p[at]ris meritis [illegible]
[illegible] ad limina

b[ea]ti p[at]ris p[ro]ficiscens coma[m] capitis sui
deponens cu[n]cta[m] he[re]ditate[m] sua[m] ad
sepulc[hru]m s[an]cti trudonis tradidit ibiq[ue]
i[n] famulatu d[omi]ni usq[ue] ad vite sue t[er]mi-
nu[m] [illegible] p[er]duxit. Dein[de] [illegible] est
ut is qui p[er] [illegible] victoria[m] ad-
[illegible] ad regnu[m] celeste p[er]ve-
[illegible] progressione [illegible]
[illegible] ad [illegible]
vite [illegible] p[er]venit
Odo nepos h[uius] magne ad [illegible]
[illegible] narrandos basilica fuit
[illegible] in [illegible] hasbanie finib[us] [illegible]
quida[m] no[m]i[n]e gotfridus [illegible]
et nobilis [illegible] [illegible] aut[em] illi
ut [illegible] [illegible] pa-
[illegible] annos [illegible]
[illegible] Hic [illegible] gloriosam
[illegible] fama longe lateq[ue] diffusam de vir-
tutib[us] et signis no[n] mediocrib[us] s[an]cti
[illegible] devenit ad
[illegible] in qua
[illegible] glorifice [illegible]
[illegible] devotissimas
[illegible] diebus
ibi [illegible] meita
s[an]cti trudonis [illegible]
[illegible] solempnia i[n]
[illegible] basilica celebrarent et ea p[er]
eade[m] basilica [illegible] subito
dict[us] gotfridus [illegible] s[an]cti p[atr]is illumi-
[illegible]
[illegible]
[illegible] claruit. [illegible]
qui advenit [illegible] illumi-
[illegible] et [illegible]
[illegible] potuit. [illegible]
[illegible] officiis [illegible]
[illegible] s[an]cto trudoni
sua elevata voce deo et s[an]cto trudoni
magnas gr[ati]as [illegible]
[illegible]
[illegible] advenit [illegible]
illo no[m]i[n]e d[omi]ni [illegible]
meita [illegible] illuminare
dignatus est
Hoc quoq[ue] [illegible] s[an]cti p[at]ris opera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag
172 A 2

manifestum est sicut sequens (?). Quidam enim
latro bouem beati viri furto abstulit.
Quod cum cognouisset seruus eius inuesti-
gauit eum vsque ad locum in quo ab-
sconditus fuerat. Fur vero eum a longe
conspiciens puerum quem secum habebat
ad eum transmisit. Qui cum statim ut ipsum
seruum inuenit euaginato quem tulerat eum
crudeliter interemit. Venit autem latro
socios (?) apprehendentes corpus eius abscon-
derunt sub palude que erat in eodem
loco. Fratribus autem quomodo hoc fecerunt per
aliquos dies latuit. Erat vero illis
temporibus ibi eorum (?) vir Leotharius
prepositus in cenobio sancti viri. Qui cum cum
per humana indicia nil de hoc facto
inuestigare valuisset conuocatis (?) ad fratres
ait. Deprecemur inquit fratres omnes
cum ieiuniis et psalmodiis ut ipse
nobis per merita nostri patroni reuelare
dignetur quis illum nostrum seruum
occiderit. Igitur non post multos hos
dies ille fur arreptus est a nequissimo
demonio. Ille vero ibat incessanter
vociferando hoc illi accidisse ob scelus
quod in seruum sancti Trudonis perpetrasset.
Hanc autem dementiam ad digna sui
facinoris mercedem vsque perduxit. Ita
quadam die cum iuxta profundam fossam
cenis repletam ambularet se ultro in
eam proiecit voluntabaturque se in illa quo-
usque emitteret spiritum ut diuina vlciscens
equitas appareret quia quod in famulo
beati viri per iniquitatem patrauit eo-
dem eum vltore spiritus voluere (?) interemit.

Dignum quoque hoc de crudelissima la-
tronis nece retulimus de pieta-
te non ope qua horrida (?) rerumque morte pueri
consolari dignatus est referamus. Nam pater
illius pueri qui illum seruum interfecerat
cum cognouisset quod ille latro intemptus
esset ad ecclesiam sancti Trudonis vna cum
scelesto filio venit. In qua dum
intrare debuisset puer quasi validissimis
fornacis flammis incensus clamare
cepit. Vror vror inquit. Ve mihi
quia validissima incendia me torquent.
Hec cum dixisset inter manus eorum qui eum
tenebant ad terram lapsus est. Et velud
acutissimo ferro perforatus (?) statim
contractus corruit. Ita debilis effectus est
ut de eodem loco nisi baiulatus
discedere non preualeret. Pater vero pueri
continuis septem diebus in oratione pro
delicto filii beatum virum precabatur (?) ut sibi
reatum culpe que in seruum suum com-
miserat pietatis causa indulgeret. Cum
autem adesset dies octauus (?) et expleta
fuissent missarum solempnia puer an-
te ianuam basilice incolumis surrexit
magnasque vocibus deo et sancto Trudoni
grates condignas rependit.

In sexta quoque huic narrandi ad-
iungimus (?) quod pene sibi barba-
ria (?) habitantibus notum est. Fuit namque
quidam vir habitans iuxta ecclesiam sancti Tru-
donis qui excubias sanctissime aule
quas nos vulgo matricularios vocamus
cuius boues in obscura nocte silenter (?)
furtim sublati sunt. Qui cum statim cum [illegible]
lacrimis (?) ad sepulcrum sancti Trudonis cum la-
crimis se prostrauit sibique per sua meri-
ta ut perditos boues restitueret exorauit.
Mane igitur facto boues post eum
latrone reperti sunt ad hostium monasterii.
Ille vero fur preualentibus beatissimi pa-
tris meritis non cognoscebat ubi erat.
Tota enim illa nocte ambulare non
cessauit. Estimabat autem se longe
in alio pago fuisse. At illi qui aderant
illum latronem comprehenderunt illique ma-
tricularii boues suos restituerunt.
Deus eternus qui seruum suum contristari
noluit eum celeri adiutorio consolatus est.

De thesauro autem ecclesie sancte etiam (?)
quod temporibus pessimi regis
pipini furatum est qualiter ablatum sit
et inuentum breuiter exponam. Fuit namque
quidam latro nomine Adalbertus
peregrinum assumens ad monasterium sancti Trudo-
nis quasi orationis causa venit. Hic vero spem (?)
labatur quatinus in illa ecclesia manere posset

Fratres vero suscipientes eum hospicio lave-
runt ei pedes. Fecerunt autem erga eum
sicut recipi peregrinos facere convenerat.
Ille vero beneficiis vicem rependens malam
alia nocte unam fenestram quam antea
conspexerat fregit et per eam etiam intrans
predictum non parvum thesaurum abstulit.
Huius autem facti auctor quis existeret diu
latuit. Cum igitur adesset tempus quo propter
merita sancti sui hoc crimen absconditum de-
tegere complacuit, venit quidam peregrinus
illius latronis qui huius facti conscius erat
ad cenobium sancti Trudonis. Erat autem
et alius peregrinus cum illo. Cumque appro-
pinquassent illi sancte basilice, dixit ille
peregrinus ad alterum: Vides hanc ecclesiam?
Cui ille: Etiam. At ipse: Thesaurus ipsius
ab ea furto subtractus est, cuius
furti auctor michi notus est. Manserunt
itaque ambo ibi eadem nocte. Mane
facto exeuntes inde venerunt in villam
que est ante foras monasterii, in quo etiam
[illegible] fuit ipse. Burgenses autem illius
latronis peregrinum adducunt illum alium pere-
grinum prevalent volentesque prendere illum.
Ille vero fugit ab eis et cum ingressus
monasterium confitendo dixit: Iste pe-
regrinus qui me persequitur impulsu eo-
rum [illegible] quomodo pecuniam illam
abstulerit est confessus. Constrictus igitur ille
indicavit latronem ubi iam in vinculis
tenebatur. Iudicante autem clementissimo
iure predictus suspensus est in patibulo,
et thesaurus ubicumque inventus est ad
sanctum Trudonem etiam restitutus est.
Maximam autem partem eiusdem the-
sauri ille fur in terra recondiderat,
eratque deceptus cum invenire nequi-
verat. Beati vero Trudonis meritis
exigentibus pastores in eodem loco lu-
dentes ubi repositus erat invenerunt re-
pererunt. Dictus inmissimus prelatoris
loci prime [illegible] negligentem
[illegible] promisit et thesaurum ecclesie
ob reverentiam sui patroni ~~[illegible]~~ deus mise-
ricorditer restituit.

Aliud namque magne admirationis
miraculum plurimi in ipso monasterio gesta-
tes se vidisse asserunt. Die namque
festivitatis beatissimi Trudonis dum innu-
merabilis plebs ad missarum solempnia
adunata fuisset, quedam mulier que
ex magna parte corporis contracta erat
inter eos affuit. Que etiam multis annis
ita debilis extitit ut nisi forte ab ali-
quo baiulata tum aut inixa manibus
de loco se movere minime prevalebat.
Hec dum hora sacrificii inter illam innu-
merabilem populum in medio pavimenti
iaceret, subito exiliunt sanguis super
pedes suos surrexit et ambulans
laudabat dominum et sanctum confessorem
per cuius merita dignatus est pius dominus
sibi opem conferre. Et omnis plebs ut
vidit glorificabat deum et beatissimum
Trudonem per cuius merita illa contracta
mulier receperat sanitatem.

Simile autem huic miraculo aliud
quamque sequitur per merita eiusdem
sancti patroni in eadem ecclesia impe-
tratum contigit. Fuit quidam vir habitans in Has-
banie finibus nomine Vulcof(?) qui plurimo
tempore nescius qua egritudine effectus clau-
dus extiterat. Hic quadam die ad beati
patris sepulturam orationis causa veniens post-
quam se humiliter coram altari et devotis-
simas deo fudit preces, mortales etiam
suffragium meritorum beati Trudonis. Cum-
que subito se ab oratione levasset, statim
pristine sanitati restitutus est. Dictusque
incolumis incedebat ac si unquam illius
debilitatis passus fuisset iniuriam.
Magnas itaque deo gratias referens
et sancto Trudoni pro sanitate munere
laude digna rependens, is qui claudus
venerat incolumis ad domum suam
reversus est.

Fuit quoque quidam privatus liber-
te conditionis nomine Adalbertus quem
multi ex vicinis loci illius habitantibus
agnoverunt. Hic quoque multis annis pa-
nem(?) in artis(?) [illegible] permansit
et quadam die ad ecclesiam sui patris

oroīs causa puenit. seqꝫ aūꝫ tuchi in
quo posita corpa viri dei humati erat
pstrauit et facta orone surrexit.
eleuatisqꝫ oculis clare vide potuit
Exclamauitqꝫ magnis repletꝰ gau-
dio dixit astantibꝰ sibi. Gracias
ago deo et scō crodogango illuminati
sunt oculi mei. Admirati sūt ergo oēs
et glorificabant deū qui tantā grām
suo largitus est seruo ut p suas oro-
nes visum redderet ceco. Reuersus est
autē ille vir cū gaudio in domū
suā et diuulgatū est verbū hoc in
vniuersam prouinciā illā.
Sed ne hoc silencio preterire videar
miraculū quod temporibꝰ ve-
nerabilis patris crodogangi archi-
epi gestū est. Ita quadā die du-
dum venisset illo epūs in mōsterio scī tru-
donis fuisset quidā ex pueris eiꝰ
culpa nō modica cōmisit. Ille nō
commotꝰ iussit eū seruos exhiere ut
caderetur. Cū ministri traxerint il-
lū foras sꝫ ipse elapsus est de manibꝰ
eorū et fugit ab eis vsqꝫ ad altare
scī crodogangi. Ministri aūt ipsorū
dūi metu vrgente psecuti sunt
eū illuc et conabantur eū vi euel-
lere ab altari. Dū vero hoc agerent
subito nutu diuino illuminati sunt cerei
qui erāt coram altari. Illi vero
ministri obstupuerunt relictoqꝫ pue-
ro foras magno timore perterriti fu-
gerunt. Noteqꝫ miraculū beato pō-
tifici retulerunt. Tunc religiosissimus
sacerdos crodegangus cū festinacōe
ad ecclesiā venit. Deoqꝫ aūt sepul-
chrū beatissimi patris in orone pstrauit
veniā ab eo postulans. Hinc gestū
est quod ab orone delictū pueri statim
indulsit. Amen etc.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2

WF

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
172 A 2